LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ 1930
1 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1200 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ "ԷՆՏԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ,,

Այսօր, Բ. էջին մէջ արտատպած ենք թղթակցութիւն մը, որ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կու տայ ծանր վտանգի մը մասին.—

1. Հայ կաթոլիկներու Պատրիարքութիւնը ինկած է ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ.

2. Հայաստանի, Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայ կաթոլիկ համայնքութիւնները այսուհետեւ պիտի ենթարկուին ճիզվիթներու կազմակերպութեան, փոխանակ կառավարուելու Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքութեան կողմէ.

3. Ներկայիս Վատիկանի մէջ կը պատրաստուի Նոր օրինագիրք մը, որուն տրամադրութեան համաձայն պիտի կառավարուին բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիները: Պիտի ջնջուին բոլոր ազգային եկեղեցական աւանդութիւնները, առանձնաշնորհները, իրաւասութիւնները եւ պիտի մնան միայն լեզուները:

«Յառաջ» վերջերս առիթ ունեցաւ մատնանշելու թէ՝ Հռոմի եւ Վատիկանի ծանօթ համաձայնութենէն ի վեր, մամուլը խաղ մը ցոյց կու տայ պապական կղերը, եթէ ոչ Պիոս ԺԱ. Պապը ինք: Այս առթիւ պարզեցինք. նաեւ, Պէյրութի Պատրիարքարանին մէջ կամ անոր գլխուն սարքուած խաղերը, որոնց հետեւանքով կաթող.-պատրիարք. փոխանորդ եւն. դարձած են պարզ խամաճիկներ, իսկ ամբողջ իշխանութիւնը՝ կը գտնուի Վատիկանէն ղրկուած քահանայի մը, Հ. Գոնտիի ձեռքը:

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, որմէ քաղած ենք յիշեալ թղթակցութիւնը, այլապէս շահեկան բաներ կը պատմէ իր խմբագրականին մէջ (Տես Մամուլի բաժինը: Անշուշտ յաջորդ սուրհանդակով կը ստանանք ակնարկուած «գաղտնի» շրջաբերականներուն հրատարակութիւնը, եւ նոր լոյս մը եւս կը ծագի սարքուած խաղերուն վրայ:

Միայն արտաքին պատկերը դիտելով, նոր գործունէութեան շօշափելի հետքերը կը տեսնուին առանձնապէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ:

Գաղտնի հրահանգներն՝ անշուշտ աւելի լաւ պիտի բանան վարագոյրը, ցնցելով ոչ միայն քնացող «լուսաւորչականները», այլեւ կաթոլիկները:

Արդարեւ, վտանգը, առաջին առթիւ, կախուած է բուն համայնքականներուն վրայ, որոնք այսպէս կամ այնպէս կը պահէին իրենց ազգային դիմագիծը, իսկ հիմա դատապարտուած են լատինացման, «հարուածային կարգով»:

Մէկդի դնելով քացախէն դարձածներն ու այլասերածները, մենք մօտէն գիտենք թէ հայ կաթոլիկ համայնքութեան մէջ ալ խոր վրդովում կը տիրէ արտաքին ոտնձգութեան եւ լատինացման այս անճոռնի խաղերուն դէմ: Երբեք անոնք դեռ բաւական ուժով չեն զգար իրենք զիրենք, արտայայտուելու համար: Կամ աւելի ճիշդ, կը վախնան սխալ հասկցուած կարգապահութեան մը շանթերէն:

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ Վատիկանը կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբան, Յիսուսեան «Էնտէրնասիոնալ»ին մէջ հալեցնելու համար մեր հալածական, անտէր եւ ցիրուցան ժողովուրդին մէկ հատուածը: Միլիոններ կը հոսին Ս. Պետրոսի գանձանակը, եւ զարմանալի չէ որ Հատին Պատրիարքը երրորդ գիւղը գներ է Երուսաղէմի մէջ, «հայ գաղթականներ տեղաւորելու համար», ինչպէս կը գրէր «Թայմզ»ի թղթակիցը:

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, կսկծալին ոչ այնքան Վատիկանի բռնած ճամբան է, որքան մեր մէջ տիրող թմրութիւնը:

Ի՞նչ կ՚ընենք մենք, վտանգը չէզոքացնելու համար: Ի՞նչ կ՚ընեն «մրրկաւ բաժնուած» եղբայրները:

Իրազեկ եւ բարեմիտ կաթոլիկ մը վերջերս մեզի կը բացատրէր թէ՝ Վատիկանը այնքան յանցանք չունի, որքան՝ հայ համայնքական կղերականները իրենք: Անոնք են որ, կ՚ըսէր, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ, նեղմտութեամբ կամ նենգամտութեամբ տեղի կու տան միջամտութեան:

Կ՚ընդունինք որ այդպէս է, որովհետեւ չափով: Իշխանաւորը միշտ ալ տրամադիր է իր ներկայութիւնը, լուծը զգացնելու: Երբ կը զբաղեցնես, գլխու ցաւեր կը ստեղծես, իր ականջին կը հասցնես տանին վէճեր, կամ, շոյելով իր փառասիրութիւնը, դաւաճանելով քու շահերուդ, հէքեաթներ կը պատմես,— ան բնագդաբար, մեքենաբար կը միջամտէ, ճեղքեր կը բանայ, նուաճումներ կը կատարէ եւ կ՚իշխէ: Եւ եթէ գիտակցութիւնը չունիս իրաւունքներուդ, իր կամքը, քմահաճոյքը կը դառնայ քեզի համար օրէնք: Ան՝ տէր տիրական, դուն՝ ստրուկ:

Արդ, ինչո՞ւ միայն ողբալ, հառաչել եւ յօրանջել յայտնի կամ գաղտնի դաւերու դէմ, եւ չմտածել զանոնք չէզոքացնելու մասին:

Կա՞մքն է որ կը պակսի, թէ գիտակցութիւնը:

Եթէ հայ համայնքական համայնքութիւնը խաչ քաշած է իր գոյութեան վրայ, իբրեւ ազգային արժէք՝ ըսելիք չունինք: Եւ մեզի թոյլ չենք տար խառնուիլ դաւանական խնդիրներու:

Բայց մենք այդքան յոռետես չենք:

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, կը կարծենք թէ կացութիւնը դեռ փրկուիլ, «Վարդապետն ասաց» երգելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ, հիմնուելով թղթակցութեան մը վրայ զոր արտատպած ենք այսօր (15 փետր.).

— «Մեր ձեռքին տակ ունինք քանի մը կարեւոր պաշտօնագիրներ, գաղտնի մակագրութեամբ, Վատիկանէն ղրկուած Արեւելքի կաթոլիկ կղերականներու պետերուն, որոնց կը հրահանգուի առաւելագոյն ժամանակը յատկացնել՝ արեւելեան կաթոլիկ ժողովուրդները հեռացնելու ազգային գաղափարներէն, աւանդութիւններէն ու բարքերէն, ժամանակուայ ընթացքին լատինացնելու համար զանոնք:

Շեշտենք անգամ մը եւս որ այս հրահանգները գաղտնի ղրկուած են ու մեր ձեռքը հասած Աղեքսանդրաքնակ հայ կաթոլիկի մը միջոցաւ:

Անոնց թարգմանութիւնը աւարտելէ յետոյ, մաս առ մաս հրատարակութեան պիտի տանք, մութ վտանգին վրայ ծածկուած վարագոյրը վերցնելու համար:

Պատճառներ ունինք պնդելու որ՝ մասնաւորապէս Սուրիոյ մէջ, բացառիկ աշխատանք կը տարուի հայ կաթոլիկ եկեղեցին լատինացնելու եւ հայ կաթոլիկներէն խլելու ազգային զգացումը:

Թէրզեան պատրիարք՝ պատրիարքական աթոռին վրայ վերահաստատուած է երեւոյթները փրկելու համար: Ան հաւատարիմ կամակատարն է ճիզվիթի մը՝ առանց որուն հրահանգին տերեւ անգամ չի շարժիր Պէյրութի Պատրիարքարանին մէջ:

Թէրզեան պատրիարք գիտակցաբար կը դաւէ հայ կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ եւ Վատիկանի թելադրութեամբ կը ջանայ իր ժողովուրդը աստիճանաբար լատինացնել ու օտարացնել:

Մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է որ՝ յետ այսու ճիզվիթները դաստիարակեն հայ կաթոլիկ կղերը, իրենց ոգիով ու ըմբռնումներով:»

ՀԱԼԷՊԻ ՋՈՒԼՀԱԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Գրած էինք թէ Սուրիոյ մէջ մէճիտիէին եւ օսմանեան միւս արծաթ դրամներուն անկումին հետեւանքով տնտեսական տագնապ առաջ եկած է:

Այս տագնապէն ազդուած են նաեւ տեղւոյն ջուլհակները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն: Ասոնք կը պահանջեն որ գործատէրերը աւելցնեն իրենց օրավարձերը: Իրենց այս պահանջը անհետեւանք մնացած ըլլալով, ջուլհակները գործադուլ հռչակած են:

Հալէպի ոստիկանական տեսչութիւնը միջամտած է՝ գործատէր ու գործաւոր հաշտեցնելու համար:

ԳՐԵՑԷՔ — STAMBOUL

Անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ՝ Պոլսէն ետ կը վերադարձուին բոլոր այն նամակները, թերթերը եւ ծրարները որոնց վրայ գրուած է Constantinople, փոխանակ Stamboul-ի: Ընկիւրին ալ պէտք է գրուի Ankara եւ ոչ թէ Angora:

ՊԱՐՍԻՑ ԳԱՀԸՆԿԷՑ ԳԱՀԸ ՄԵՌԱՒ

Առջի օր փարիզեան արուարձան Նէօյիի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ Պարսից գահընկէց Շահը՝ Ահմէտ Միրզա: 32 տարեկան էր եւ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր անբուժելի հիւանդութենէ մը:

Մարմինը երէկ կէսօրէ վերջ փոխադրուեցաւ փարիզի մզկիթը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Պ. Թարտիէօ կը շարունակէ իր «խօսակցութիւնները եւ ոչ թէ «բանակցութիւնները, համաձայն իր բացատրութեան, լայն սահմանի մէջ խառն դահլիճ մը կազմելու համար: Հինգշաբթի օր տեսակցեցաւ Վիկտոր Պէռարի, Ժոզէֆ Քայիօի, Փէնլըվէի, Բլէժանթէյի, Փիէռ Լավալի եւ ուրիշ զանազան երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու հետ: Երէկ նոյն ձեւով շարունակեց իր աշխատանքները:

Քանի օրերը անցնին, կիրքերը կը հանդարտին: Արմատական-ընկերվարականները որոնք իրենց պարտութենէն վերջ զայրացած էին եւ վճռած կառավարութենէն ընդդիմադիրի դերին մէջ մնալ, մասնաւորաբար մերժել Թարտիէօի վարչապետ նշանակուիլը, կ՚երեւի թէ հետզհետէ կը հանդարտին եւ աւելի հաշտարար դիրք պիտի բռնեն:

Ամէն պարագայի մէջ, Թարտիէօ կը յուսայ այսօր, կամ ամենէն ուշը վաղը՝ կիրակի կազմել իր դահլիճը:

Հապա՝ Լոնտոնի խորհրդաժողովը

Քանի երկարի ֆրանսական տագնապը, ա՛յնքան անստուգութեան մէջ կը մնայ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը: Այս առթիւ չզայնութեան մատնուած են Անգլիացիները: Ծանրագլուխ «Թայմզ»ն անգամ, իր փետր. 27ի խմբագրականին մէջ կը գրէ.— «Նաւային խորհրդաժողովին գործը պէտք է շարունակուի, առանց նկատի առնելու ֆրանսական լիակատար պատուիրակութեան մը բացակայութիւնը: Ընդհանուր ուրախութիւն պիտի պատճառէ ամէն որոշում, որ կը հակառակի Լոնտոնի ժողովին պաշտօնական նոր յետաձգումներուն: Որովհետեւ յայտնի չէ թէ նոր դադարի մը ընթացքին վերջ պիտի տրուի՞ այն քաղաքական անստուգութեան, որ անհրաժեշտ դարձուց Թարտիէօի եւ իր ընկերակիցներուն քաշուիլը, մինչ այդ պէտք չէ առիթը կորսնցնել գործը առաջ տանելու համար: Մասնագիտական յանձնաժողովներու գործը կրնայ շարունակուիլ ամէն պարագայի մէջ, բայց առկէ վեր մակարդակի մը վրայ, Լոնտոնի գլխաւոր պատուիրակները պէտք է իրենք զիրենք ազատ զգան վիճաբանելու, ու եթէ կարելի է, առժամեայ համաձայնութեան մը յանգելու այն հարցերուն շուրջ որոնք անմիջական եւ մասնաւոր շահագրգռութիւն կը ներկայացնեն անոնց համար: Զորեքշաբթի գիշեր հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ աշխատանքները պիտի շարունակուին այն համոզումով, որ յառաջիկային հինգ պետութեանց միջեւ կնքուելիք դաշնագրին համար օգտակար պիտի ըլլան անոնք: Այս ձեւով միջին ճամբայ մը գտնուած է եւ երկրորդ անգամ չէ յետաձգուած խորհրդաժողովը, ինչ որ սխալ մը պիտի ըլլար շատ մը պատճառներով: Խորհրդաժողովին նպատակն է դեռ, եւ պէտք է ըլլայ, կնքել համաձայնութիւն մը, որուն յարին ոչ միայն Մ. Նահանգները, Ճափոն եւ Անգլիա, այլ եւ Ֆրանսա եւ Իտալիա:»

Կարմիր բանակի տարեդարձը

Ինչպէս գրեցինք, Կարմիր Բանակի 12րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները Մոսկուայի մէջ սկսան շաբաթ օր եւ շարունակուեցան կիրակի՝ խիստ լայն սահմանի վրայ:

Բոլշեւիկ վարիչներ այս առթիւ ճառ խօսելով, շեշտեցին յիշել թէ Կարմիր Բանակը ողնայարն է հնգամեայ ծրագրին, որուն նպատակն է առաջ բերել «համաշխարհային Հոկտեմբեր» մը (բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ամիսը): Խորհրդային միութեան ճարտարարուեստին բարգաւաճումը եւ հաւաքական անտեսութեանց նոր քաղաքականութիւնը մաս կը կազմեն ընդարձակ ծրագրի մը, որ կ՚ընդգրկէ ամբողջ աշխարհը եւ կոչուած է աջակցելու բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն՝ խորտակելու իրենց ներկայ կառավարութիւնները:

Բոլոր լրագիրները, նոյնիսկ անտեսագիտական թերթերը մասնաւոր էջեր հրատարակեցին՝ բացատրելու համար թէ անկարելի է խուսափիլ պատերազմէն, այդ է պատճառը որ խորհրդային միութիւնը կը մարզէ ամբողջ ժողովուրդը եւ սիստեմատիկ կերպով կը կազմակերպէ անոնց տնտեսական ամբողջ կեանքը՝ համաշխարհային պատերազմի համար, որ պիտի գայ անմիջապէս որ հնգամեայ ծրագիրն իրագործուի: Միայն երկու երկիրներ՝ խորհրդային միութիւնն ու Միացեալ Նահանգները բաւարար բնական միջոցներ և աղբիւրներ ունին՝ այսպիսի կռիւի մը մէջ՝ վճռական յաղթանակ մը ապահովելու համար իրենց ժողովուրդին: Խորհրդային միութեան դաշնակիցներ կը գտնուին թշնամիներու ռազմաճակատներուն ետեւ, ու կը կազմալուծեն անոնց բանակներն ու նաւատորմները՝ իբրեւ նախապատրաստութիւն մեծ կռիւին:

Այս իմաստով յօդուածներ հրատարակուեցան կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի մէջ՝ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի, փոխ-գործավար Ունշլիխթի, զօր. Բլուխէրի, զօր. Բուտեննիի, Կուիբիշէֆի (Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ) եւ ուրիշներու կողմէ:

∴ Օտեսայի մէջ երկրագործական երեք մարզիչներ մահուան դատապարտուեցան՝ հաւաքական անտեսութեան քաղաքականութեան դէմ շարժած ըլլալու պատճառաւ: Ուրիշներ երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ «Կ՚ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՆԱ՞Յ»

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան փետր. 22 թուակիր զեկոյցը, որ մինչեւ հիմա չէ հասած մեզի (չէ՞ ղրկուած), կը հաղորդէ հետեւեալ փոփոխութիւնները.—

1. Միութեան հիմնադիրներէն Ե. Աղաթօն պէյ, որ հիմնարկութեան օրէն ի վեր փոխ-ատենապետի պաշտօնը կը վարէր, հրաժարած է, «զգալով թէ նիս հաստատուած եւ առանց ատոր ալ յոգնած ըլլալուն իր փոխատենապետի պարտականութիւնը մօտէն եւ լրիւ չի կրնար կատարել, տարուան փոքր մասը Փարիզ գտնուելով, խղճահարութեամբ մըրըպատիւ կը բերէ Բարեգործականի մեծ առաքեալին»: (Ամբողջ հատուածը մէկ նախադասութիւն է, մենք փորձեցինք... ամփոփել):

2. Հրաժարեալ երկու փոխատենապետներուն տեղ (Գ. Նորատունկեան էֆէնտի եւ Ե. Աղաթօն պէյ) ընտրուած են Պ. Պ. Զարեհ Նուպար եւ Պօղոս Խամէրեան, «որոնց ընտրութեամբ Նախագահական Դիւանը երիտասարդ դիմագիծ մը կը ստանայ:»

Ինչպէս կ՚երեւայ, շքախումբէն կերպով մը մեկուսացուած է Յիգրան խան Քէլէկեան:

Բայց կ՚արժէ նոյնութեամբ արտատպել զեկոյցին այս մասը, իբրեւ նմոյշ բարձր քաղաքականութեան, փաստաբանական տաղանդի եւ վսեմ ոճի.

— «Ինք Տ. Տիգրան Խան Քէլէկեան, որպէս երիցագոյնը եռեակ փոխ ատենապետներու, երիտասարդ կորովի մշտարթուն արտայայտութեամբ կը մնայ իր դիրքին վրայ, եւ հոնկէ իր բարեսիրական զգացումներուն յագուրդը կը փնտռէ Բարեգործականի ձեռնարկներուն մէջ, որուն անդրանիկ բարերար անդամներէն մին եղած է, Տէօրթ Եօլի մէջ հիմնելով Միութեան առաջին հաստատութիւնը՝ Քէլէկեան որբանոց»:

3. Հանգուցեալ Պ. Մ. Պապաջանեանի տեղ, կեդր. վարչութեան խորհրդական անդամ ընտրուած է Պ. Պետրոս Հալաճեան, նախկին նախարար, «որուն վարչագիտական բարձր կարողութիւնները մեծապէս գնահատուած են պետական եւ ազգային շրջանակներու մէջ»:

Հաւատա՞նք թէ այս փոփոխութիւնները իրենց կարգին պիտի փոխեն կարգ մը քարացած բարքե՞ր, ոչ թէ տարիքով, այլ հոգեպէս երիտասարդացնելով Բարեգործականին վարիչ խաւերը:

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԸ

Անցած տարի օգոստոս 25ին Լորէթի մէջ Միսաք Մանուշեան անուն 25 տարու հայ երիտասարդ մը սպաննած էր Միրզա անուն հայրենակից մը, սիրային նախանձի հետեւանքով:

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ փետր. 25ին Մոնպրիզոնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ Լուսեցան հայ եւ ֆրանսացի վկաներ, որոնք բարի վկայութիւն տուին Մանուշեանի մասին, որ երեք տարի բանտարկութեան եւ 5 տարի բնակութենէ արգելումի դատապարտուեցաւ:

Ընդհ. դատախազ Շատֆօ գայրոյթով դիտել տուաւ թէ հետզհետէ կը շատնայ թիւը այն օտարներուն, որոնք Ֆրանսա կու գան հանրային անդորրը խանգարելու: Ամբաստանեալին փաստաբանը տը Կրիէլ պերճախօս պաշտպանողական մը խօսեցաւ: Ըսաւ թէ Մանուշեանի ընտանիքը ամբողջութեամբ ջարդուած է եւ ինք մնացած է միայն իբրեւ ճնճղուկ մը՝ եղերքը բոյնին, աւրշուկուած փոթորիկէն ու գիշակեր թռչուններէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՎԵՐԻՎԱՅՐՈՒՄՆԵՐ
ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Օրուան խոշոր խնդիրն է, Խորհրդային Միութեան մէջ, հողագործութեան համայնացումը, որուն զանազան երեւոյթները ամէն օր կը պարզուին «Յառաջ»ի մէջ։

Կռիւը կը սաստկանայ աստիճանաբար, իշխանութեան եւ գիւղացիներուն միջեւ։ Կռիւ մը, որուն հետեւանքները դժուար է նախատեսել առ այժմ։

Յաճախ կը լսէինք, որ սովետական իշխանութիւնները կռիւ կը մղէին հարուստ գիւղացիներու դէմ։ Ռուսական բարբառով, կուլակ (բռունցք) կը կոչուին այն գիւղացիները, որոնք իրենց տնտեսական անկախութեամբ կը հարուածէին ընչազուրկ գիւղացիներուն կեանքը եւ սովետական տնտեսական քաղաքականութիւնը։

Իշխանութիւնը, նոր կարգադրութեամբ մը, որ կը կոչուի կոլխոզի, հիմնապէս կը քանդէ այդ բռունցքը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ կուլակներու դէմ պայքարի պարզ ձեւ մը չէ ինչ որ կը փորձուի։ կոլխոզը պետական ձեռնարկ մըն է, «սոցիալիզմ կառուցելու համար»։

Այս ձեւով, Ռուսիոյ տնտեսական կեանքը կը վերածուի հին պատկերի մը։ Պատկերին մէկ կողմը կը կենայ պետութիւնը իբրեւ աւատապետ։ միւս կողմը գիւղացիութիւնը՝ իբրեւ ճորտ։

Ի՞նչ է կոլխոզը։ Երկիր մը զանազան շրջաններուն մէջ, հազարաւոր հեկտար հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակ մը, որ գիւղացին կը դարձնէ վճարուած աշխատաւոր մը։

Երեք տեսակի կը բաժնուին հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակները.— 1) Ընկերութիւն, որ հողը կը մշակէ հաւաքաբար։ Այսպէս գիւղացիները կը միացնեն իրենց հողը և, իրենց գործիքներով եւ անասուններով, կը մշակեն զայն։ 2) Արտելներ, որոնց մաս կազմած գիւղացիները կը զրկուին ոչ միայն հողէ, այլ նաեւ գործիքներէ եւ անասուններէ։ Եւ կառավարութիւնն է, որ իրենց կու տայ գործիք եւ անասուն։ 3) Ընդհանուր համայնացում, որ գրեթէ սովխոզն է, այսինքն թէ ընդհանուր արդիւնաբերութիւնը կ՚անցնի կառավարութեան ձեռքը։ Բան մը, որուն կը ձգտի խորհրդային Ռուսիան։ (Տես Դրօշակ, Փետրուարի թիւ)։

Հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան առաջին եղանակը չափազանց գոհ ձգած էր գիւղացիները, նոյնիսկ կուլակները, որոնք իրենց դէմ ձեռք առնուած պայքարէն խուսափելու համար, միացան կոլխոզին։ Երկրորդ եղանակը դժգոհութիւն պատճառեց աւելի ընչազուրկ գիւղացիներուն, որոնք այսպէսով կառավարութենէն կը ստանային լծկան, հող եւ ինչ որ պէտք է։ Սակայն հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակներուն աստիճանական զարգացումով, գիւղացիները կը սեփականազրկուէին իսկապէս եւ կատարելապէս։ Ռուսիոյ գիւղացին, իբրեւ վարձուած բանուոր, կը ստանայ միայն չոր հաց մը ապրելու համար։ Եւ այլեւս ոչ միայն կուլակը կը փճանար, այլ նոյնիսկ բետնեակ (ընչազուրկ) գիւղացին ճորտ կը դառնար, կորսնցնելով կարգ մը ազատութիւններ։

Տնտեսական այս յեղափոխութիւնը անշուշտ տակնուվրայ պիտի ընէր երկիրը։ Այդպէս ալ եղաւ։

Կառավարութեան առաջին հոգն եղաւ ապահովել պրոլետարներուն բարեկամական չէզոքութիւնը։ Անմիջապէս քաղաքներու մէջ գործարաններու բանուորներուն տրուեցան արտօնագրեր կրկին բաժիններով միս եւ հաց ստանալու։ Բանուորները շոյելու համար, արձակուած մտաւորականներուն տեղերը դրուեցան պարզ գործաւորներ։

Կառավարութիւնը աշխատեցաւ չէզոքացնել նաեւ կարմիր բանակը, որ սկսած էր սրտնեղութիւն ցոյց տալ։ Կրասնայա Զվեզդա թերթը կը գրէ թէ գիւղացիները իրենց զինուորագրուած զաւակներուն նամակներ ուղղելով կ՚ամբաստանեն կառավարութիւնը «զրպարտութեան զանազան ձեւերով»։

Իսկ միւս կողմէ կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկեց իր գրողները եւ բոլոր տեսակի ուժերը, զսպելու համար ամէն ընդդիմութիւն։ Հայաստանի մէջ իսկ Պրոլետ Գրողներու Ընկերութիւնը գաւառ ղրկեց իր անդամները նոյն նպատակով։

Բայց վերջապէս սկսաւ բախումը։

Քաղաքացիական պատերազմ մըն է, որ տեղի կ՚ունենայ, այժմ, Ռուսիոյ բազմաթիւ շրջաններուն մէջ։ Ասիկա կը խոստովանին Ռուսերը, իրենք։ Սիմֆէրոպոլի, Թիֆլիսի, Քազանի, Նիժնի Նովգորոդի, Պոգրովսկի, Խարքովի եւ այլ տեղերու մէջ գիւղացիները լուրջ կռիւ մը կը մղեն համայնավարներուն դէմ։ Թերթերը կը գրեն թէ գիւղացիները կը յարձակին նոյնիսկ համայնավար բանուորներու այն ջոկատներուն վրայ, որոնք գաւառ ղրկուած են օգնելու համար համայնացման։

Գիւղացիները հրդեհ կը ձգեն նաեւ կոլխոզներու եւ սովխոզներու վրայ։ Կը խանգարեն կոլխոզներու ժողովները։ Պրաւդա կը գրէ (31 յունուար) թէ Տամալենսկի շրջանին մէջ, 5 օրուան ընթացքին, գիւղացիները լուծեցին կոլխոզներու 72 ժողովներ։ Յաճախ կիները կը մտնեն ժողովէն ներս եւ կ՚աղմկեն ու կը խանգարեն։

Կը պնդեն թէ գիւղացին իր պայքարը եւ ընդդիմութիւնը կը կատարէ կազմակերպուած ձեւով մը։ Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա կը գրէ (2 Փետր.) թէ Կուբանի գիւղացիները աջ շարժման մը քարոզութեան գիրքեր ունին իրենց ձեռքը։ Գիւղացի քարոզիչներ կը պտըտին գիւղէ գիւղ եւ պայքարի կը մղեն իրար։

Միւս կողմէ գիւղեր կան, որ կը պարպուին, իբրեւ նշան բողոքի։ Գիւղացիները կը գաղթեն դէպի քաղաք։ Եւ որքան կրնան, միասին կը տանին իրենց անասունները։ Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա կը գրէ (30 յունուար).

—«Զարսիկ սահմանագլուխին մօտիկ շրջաններուն մէջ, տեսնուած է որ գիւղացիները իրենց առջեւը ձգած են արջառը եւ կը քշեն դէպի Պարսկաստանի խորերը»։

Նոյն լուրերը Սիպերիայէն։ Գիւղացիները կ՚աճապարեն ծախել իրենց ստացուածքները։ Ինչ որ չեն կրնար ծախել, կը փճացնեն։ Ցուրտաւորի կէսին, կառավարութիւնը պատիժներ սահմանեց բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը ծախեն կամ կը փճացնեն իրենց կալուածները։ Բայց ո՞վ մտիկ կ՚ընէ։ Վէչէրնիայա Մոսկուա թերթը կը գրէ (յունուար) թէ մէկ գիւղերուն մէջ գիւղացիները կտրած են ամբողջ մրգաստանի մը ծառերը։ Կատաղութիւնը այն աստիճանին է հասած, որ շատեր դաշտերուն մէջ կը քշեն ու հոն կը լքեն իրենց անասունները, նախընտրելով «սնուցանել լերան գայլերը» քան թէ կոլխոզը։ Հիւսիս-արեւմտեան շրջաններուն մէջ «գիւղացիները զինուած են հրացաններով եւ անգթութեամբ կը պատժեն մատնիչները։ Կիսամեռ ձգած են կոլխոզի անդամները, հրդեհած են բազմաթիւ շէնքեր, եւ յայտարարած են թէ նոյնը պիտի ընեն բոլոր անոնց դէմ, որոնք հակառակ են իրենց»։ Վէչէրնիայա Կրասնայա Կազէտա թերթը կը գրէ (յունուար) թէ Վորոնէժի շրջանին մէջ շարունակ կը մորթուին կենդանիները։ Քաղաքներուն շուկաները լեցուած են միսով։ Ձիերուն իսկ ջարդ մը տրուած է։ Դեկտեմբերի ընթացքին սպաննուած ձիերուն թիւը հինգ անգամ աւելի է, քան նոյեմբերի ընթացքին սպաննուածներունը։ Կուբանի մէջ այնքան ձի սպաննած են, որ կը բաւէ «հաւերուն իսկ միս տալու», կ՚ըսեն երգիծանքով։ Կառավարութեան եւ գիւղացիութեան միջեւ լեցուած այս ատելութիւնը այնքան ահաւոր բան է, որ երկրին հարստութիւնը, եթէ այսպէս շարունակուի, կը փճանայ շուտով։

Այս է նաեւ կացութիւնը Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը տեսնուի Յառաջի մեր արտատպումներով Երեւանի թերթերէն։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂ ՄԸ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԽԱԲԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անհերքելի փաստեր կուգան ապացուցանել թէ Արեւելեան Նահանգներու ընդհանուր Մարզպանութեան հաստատուելէն առաջ թէ վերջ նոյնիսկ այսօր խաղաղութիւնը երբեք հաստատուած չէ Արեւելեան Նահանգներու մէջ, եւ ոչ ալ կեանքի ապահովութիւն կայ վաղուան համար։

925ի ապստամբութեան ճնշումէն վերջն էր որ Նասօֆ 80 հոգինոց ձիաւորներու խումբը կ՚ասպատակէր Բոլուի շրջանը, ահ ու սարսափ տարածելով մինչեւ Խարբերդ։ Եւ այդ պարտութեան օրերուն էր որ դաւադրութեամբ կախաղան բարձրացուած Ցերսիմ երեսփոխան Հասան Խայրիի տղան Խօզաթի շրջանը սարսափի մատնելով, կը լուծէր կախուած հօրը վրէժը, կախել տալով 17 Թուրք սպաներ։

Իսկ մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյին պաշտօնի ձեռնարկելէն եւ կարծեցեալ «ապահովութիւնն ու խաղաղութիւնը» հաստատուելէն վերջն էր որ, Շէյխ Շէրիֆի հետեւորդներու 200է աւելի ձիաւորներու խումբը ազատօրէն սահմանը անցաւ եւ եկաւ պատժել, քանի մը հակառակորդներ — որոնց անունները տալ չեմ ուզեր — կրակի տալով գիւղի X պէյին տունը եւ սպաննելով Ս. եւ Դ. պէյերը։

Թուրք կառավարութիւնը կը՞նայ հերքել Երզնկայի զօրաբանակին պարտութիւնը։ Մալաթիոյ եւ Խարբերդի զինուորական ուժերուն ջախջախումը ու Թոքաթէն օգնական ուժերու պահանջումը 928-929։ Իպրահիմ Թալի պէյ կրնա՞յ հերքել վերը յիշուած ձիաւորներու մուտքը սահմանէն ներս եւ ընդհարումները ոստիկան զօրքին հետ, որ տեղի կ՚ունենան Ցիգրանակերտի շատ մօտիկ Արղնի Մադէնի շրջակաները եւ Էկիլի գիւղերուն մէջ։

Թրքերը առանց մեկնաբանութեան արտատպեցին Գ. Հերէբի Թուրք ընդդիմադիր «Միւսավաթ» թերթի մէկ լուրը, քիւրտ եւ Թուրք համաձայնութեան մը ծրագրի մասին։

Այդ կարծեցեալ համաձայնութեան շուրջ խօսելէ առաջ, կ՚արժէ քանի մը ծանօթութիւններ տալ «Միւսավաթ»ի Յունուար 6ի թիւի հրատարակութեան մասին։

«Միւսավաթ» կը գրէ.— Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը ծանուցած էր թէ 1925ի քրտական ապստամբութիւնը արիւնոտ կերպով ճնշուած եւ Արեւելեան Նահանգներու մէջ խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերահաստատուած է»։

Ճիշդ է որ 1925ի քրտական ապստամբութիւնը «արիւնոտ կերպով» ճնշուեցաւ։ Շէյխ Սայիտի կրօնական գետնի վրայ մղած քաղաքական պայքարը ձախողեցաւ շնորհիւ անկազմակերպ ուժերու անկանոն կռիւներուն եւ կարող առաջնորդներու պակասին։ Մղուած ճակատամարտը թերի էր, քանի որ չէր կրցած ապահովել գործակցութիւնը այն ուժերուն որ կրնային վճռական դեր կատարել։ Թուրք բանակը օգտուելով պատեհ առիթէն արեան լիճի մէջ խեղդեց անկազմակերպ ժողովուրդի մը ազատագրական շարժումը։

Եւ սակայն, նոյն յայտարարութեան երկրորդ մասը թէ «Արեւելեան Նահանգներու մէջ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը վերահաստատուած է» չի համապատասխաներ իրականութեան. որովհետեւ բուն ապստամբութիւնը— քաղաքական—եւ քիւրտ— եւ Թուրք կռիւը կը սկսի 1925ի դէպքերու «արիւնոտ ճնշումէն» վերջ։

Արեւելեան Նահանգներու անդորրութիւնը խանգարուեցաւ այն օրէն, երբ Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկեց Քիւրտերը Թրքացնելու համաթուրանական քաղաքականութեան։ Երեւակայական յայտարարութիւնները բաւական չեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու այն շրջաններուն մէջ ուր տակաւ արիւն թափուած երկու ժողովուրդներու միջեւ եւ քաղաքական բուռն մրցակցութիւնը —հայրենիքի ազատագրութիւն— կը բաժնէ Թուրքը քիւրտէն։

Բայց եւ այնպէս, անհրաժեշտ է քննել կարգ մը թերթերու հրատարակութիւնները քիւրտ եւ Թուրք հաւանական համերաշխութեան մասին եւ պարզել թէ ինչպէս ցոյց տրուած պայմաններու մէջ կարելի՞ է համաձայնիլ թէ ոչ։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԸ

Աղեքսանդրիայէն ծայրենակից մը կը գրէ Աթէնքի «Նոր Օր»ին (15 փետր.).

Հայ կաթոլիկ եմ եւ մօտիկ կապեր ունիմ կաթոլիկ հասարակութեան հետ, որով տեղեակ՝ բոլոր անցուդարձերուն։

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ ներկայ վիճակը Պիոս ԺԱ. միջազգային զգացումներով գաղափարուած է։ Աքիլլէ Րաթթի (այժմ Պիոս ԺԱ.) գտնուած է ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ, մեծցած անոնց ոգիով եւ ենթակայ անոնց իշխանութեան։ Ան պարզապէս գործիք դարձած է ճիզվիթներու ձեռքը։

Մօնսէնեէօր Ցէրպին, ճիզվիթ կեդրոնին գործակատարը ազատ մուտք ունի Վատիկան, նոյնիսկ գիշերը։ Իսկ կարտինալները ամիսներով կարգի կը սպասեն ընդունուելու համար։

Այս փոքր ծանօթութիւններէն յետոյ, պէտք չէ զարմանալ հայ կաթոլիկ պատրիարքութեան իրաւունքներուն ոտնակոխումին առջեւ։ Ան կը պարտադրուի աթոռը Պէյրութ փոխադրել, ուր ճիզվիթները համալսարան եւ զօրաւոր կազմակերպութիւններ ունին, մինչդեռ Երուսաղէմ լաւագոյն կեդրոն կրնար ըլլալ։ Կաթոլիկ հայ եպիսկոպոսներն ալ այս կարծիքէն էին։ Հայ կաթոլիկ պատրիարքութենէն կը խլուին Հայաստանը, Կովկասը եւ Պարսկաստանը, որոնք յետ այսորիկ պիտի ենթարկուին լատին ճիզվիթներու կազմակերպութեան։

Պատրիարքութեան աթոռին վրայ նստեցուցին մէկը, որ 1918-28 Վատիկանի հրամանով պաշտօնանկ եղած էր, իբր անկարող (բժիշկներ. տօքթ. Ջօհրապ, Գրինձանեան եւ ուրիշներ յետ քննութեան հաստատած են թէ մտային անհաւասարակշիռ վիճակ ունի հայ կաթոլիկներու ներկայ պատրիարքը)։

Վատիկան մասնաւոր նկատումներով զայն վերահաստատեց իր պաշտօնին մէջ, որպէս զի կամաց, կամաց լատին եկեղեցականով զինք փոխարինելու գաղափարին հող պատրաստէ։

Կաթոլիկ հայ պատրիարքութիւնը կ՚իյնայ ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ։ Ասիկա ճշմարտութիւն է։ Դեռ վերջերս, Վատիկանը գաղտնի շրջաբերականով իր պաշտօնեաներուն կը հրահանգէր որ ամէն դիւրութիւն տրուի Արեւելքցիներուն լատին եկեղեցին կապուելու, հակառակ Լեւոն ԺԳ. պապին բացորոշ հրահանգին։

Ազգային եկեղեցիի գոյութեան սպառնացող վտանգին դէմ ծառացած ըլլալուն համար կարտինալ Պիյյօ կարգազուրկ եւ շնորհազուրկ եղաւ, նոյնպէս կանխէն հրաժարեցաւ՝ հայ կաթոլիկ ապազգայնացած խմբակի մը կողմէ, 1918ին Պոլսոյ մէջ հայկական եռագոյնը պարզած եւ փորձ հայ պատուիրակութեանց հետ գործակցած ըլլալուն համար։

Ներկայիս Վատիկանի մէջ կը պատրաստուի նոր օրինագիրք մը, որուն տրամադրութեանց համաձայն պիտի կառավարուին բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիները։ Պիտի ջնջուին բոլոր ազգային եկեղեցական աւանդութիւնները, առանձնաշնորհները, իրաւասութիւնները եւ պիտի մնան միայն լեզուները։

Հայութիւնը պէտք է արթննայ, պայքարելու համար այս մութ վտանգին դէմ։

ՈՎ ՇԱՏ ՈՍԿԻ ՈՒՆԻ

Ո՞վ կրնայ ըսել։ Ո՞ր երկիրը աւելի շատ ոսկի ունի։

Բոլորդ պիտի պատասխանէք՝ — Ամերիկան։

Ո՛չ, բոլորդ ալ կը սխալիք։ Ճիշդ է թէ Միացեալ-Նահանգները ներկայիս ունին ամենամեծ քանակութեամբ ոսկի, մօտ 75 միլիար Ֆր. արժէքով։ Յետոյ Պանք տը Ֆրանսը ունի 43 միլիար Ֆր. արժէքով ոսկիի մթերք մը (կրկինը նախապատերազմեան քանակութեան)։ Յետոյ Անգլիոյ դրամատունը ունի 17 միլիար արժէքով ոսկիի մթերք։ Ռայխսպանքը ունի 13 միլիար Ֆրանք արժէքով։ Յետոյ կուգան սպանիական, իտալական, ճապոնական դրամատունները, որոնք 10 միլիար ֆրանքէն նուազ ոսկի ունին։

Ճշմարտութիւնը այսպէս ըլլալով հանդերձ, ներկայացնենք ուրիշ ճշմարտութիւն մըն ալ։ Երկու ընտանիքներ, որոնք հաւասար չափով դրամագլուխ մը ունին, հաւասար աստիճանով հարուստ չեն՝ եթէ ընտանիքին անդամները հաւասար թիւով չեն։ Այսպէս եթէ առաջին ընտանիքը 3 անդամ ունի, եւ միւսը՝ 10 անդամ, իրենց հարստութիւնը հաւասար ըլլալով հանդերձ՝ ընտանիքները կարելի չէ հաւասարաստիճանով հարուստ համարել։ Որովհետեւ այդ հարստութիւնը սպառողները հաւասար թիւով չեն։ Ազգերու մէջ եւս խնդիրը այսպէս է։ Եթէ Միացեալ-Նահանգները ոսկի շատ ունին, բնակիչներն ալ շատ են։ Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, Ֆրանսա բնակիչ-գլուխ ունի աւելի քան 1,025 Ֆր. արժէքով ոսկի։ Միացեալ Նահանգները՝ 695, Անգլիա՝ 390, Գերմանիա՝ 216, Իտալիա՝ 128։ Այսպէս ուրեմն, ֆրանսացի քաղաքացի մը ոսկիով աւելի հարուստ է, քան ուրիշ երկրի մը քաղաքացին։

ԱՓՐՈԴԻՏԷ ԿԱՄ Ս…
1930Ի…

Աթէնք, Փետր. 2…
ուրախութեամբ, բ…
պատուաբեր զարմաց…
դունեց Աթէնք յան…
ղեցկութեան թագու…
տրութիւնը իբրեւ հ…
կան թագուհի։ Երբ…
հասաւ յաղթանակի լ…
Աթէնքի եւ թէ՝ գեղեց…
առաջին հարցումը…
իրօք մեր Ալիս Տիֆ…
ա՛յնքան գեղեցիկ է,…
յաղթահարել ա՛յնքան…
թեկնածուհիները։
Յոյն թերթերը…
թիւն մը կը փնտռեն…
կնկալ յաջողութեան…
Փարիզի եւրոպական…
ները ըստ իրենց…
կինը չէ որ ուզած են…
այսինքն ա՛յնպիսի…
հանրութեան մէջ…
ներկայացնէ, այլ…
պսակել արուեստ…
գեղեցկագէտներու…
մշակոյթին խուլայ…
ջական գեղեցկութ…
կերպով միայն Օր.…
քուր վիճակած է…
կան կաճառին ընտ…
ինչ որ միեւնոյն…
յորդանք մըն է…
տանի գեղեցկութեան…
հանդէպ։
Ալիս Տիֆլարապ…
ծնած է, բայց իր…
սերին Սպարտայէն…
սի այս աղջառ…
մարդը մաքուր…
հազար տարիներէ…
զային ռուէ խառնու…
ժողովրդային դ…
թիւններէ, ա՛յնպէս…
կան հելլէն տիպարը…
նամաքուրն է պահ…
այսօր այդ երկրամա…
ղերուն շրջանն ընդ…
կերպարանքը տեսն…
ծես կ՚երազենք,…
բնակիչները ա՛յնքան…
նմանին հնադարեան…
քանդակներուն, որոնց…
կ՚առթեն մեզի թան…
րուն մէջ։ Դասական…
ալ պահուած են հին…
նոցներուն, ճաշարան…
կը լսուին Ալկիբիադ…
տիդէս անուններ, մ…
րու եւ դպրոցներու…
թոան Ափրոդիտէ,…
Պերսեփոնէ գեղուհի…
նուններ։ Բայց արդ…
տանի ժողովրդային…
դին մէջ կգզիներ են…
Ալիս Տիֆլարապո…
մէջ քաջածանօթ է։…
տիպարին հետ իր…
հիանալի է, նոյնիսկ…
գեղեցկութիւնը ա՛յն…
ճեղի չըլլայ որքան…
ուրիշ ծաղկատի…
բուռը։ Իր դէմքին գի…
եւ մաքուր են, մանա…
սաղէմքին։ Զարմանա…
շարժումներուն գի…
բնազդօրէն, օրական…
ա եւ է մէկ գործունէ…
ջոցին, յանկարծ կը…
նկարչական արուեստ…
ուածքի մը մէջ։ Դի…
մար ճշմարիտ հաճ…
երբ փողոցը տեսնէ…
լարագուն որ ակնա…
մը կը կանչէ, կամ…
հիկ սրահի մը մէջ…
ըլլայ անոր պարել…
այդպիսի վայրեր…
գամ կը յաճախէ, որ…
վանդակ սէրը երա…
տուած է։ Մութ ա…
ուածքը, որ գոցեց…
կուզայ կը հոսի շ…
րէն, կը մատնէ սիրել…
արուեստական միա…
Օր. Յունաստանի…
թեան հանդէսը Աթէն…
տեսակ մը զայրացն…
բանները առիթ տալ…
բարեբախտաբար…
Կարծես արդական…
բազմ մը պիտի ծագի…
է գեղեցկագոյնը…
որուն վիճակուի…
խնձորը...։ Պահ մը…
տաւորական վճիռն…
Օր. Յունաստան հոլ…

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ «ՊԻՏԻ»ՆԵՐ

Յունուարի սկիզբը Հայաստանի շինարարական բոլոր կազմակերպութիւնները ընդհ. խորհրդակցութիւն մը կատարեցին կատարուած եւ կատարուելիք շինութեանց մասին:

Կը թարգմանենք ներկայացուցիչներուն քննադատութիւնները.—

Ի. Յովսէփեան.— Հայաստանի մէջ զանազան շինութեանց համար ծախսեցինք 27 միլիոն րուբլի, եւ դեռ պիտի ծախսենք 45 միլիոն րուբլի:

Հ. Սարգսեան.— Շինութեանց հնգամեայ ծրագրով նախատեսուած էր 194 միլիոն րուբլի, սակայն այդ գումարը բարձրացաւ 172 միլիոնի: Արդ, այս նախատեսուած գումարը չորս անգամ աւելի է, քան ինչ որ ունինք Երեւանի մէջ իբրեւ բնակարանային շինութեանց դրամագլուխ: Այս ծրագիրով, Երեւան պիտի խոշորնայ չորս անգամ աւելի: Հնգամեակին առաջին տարուան ընթացքին ծախսատեսուած էր ծախսել 30 միլիոն րուբլի, մենք ծախսեցինք 27,700,000 րուբլի: Պատճառը շինարար ուժերու պակասն է, ինչպէս նաեւ շինութեանց նիւթերու անբաւականութիւնը:

Եթէ անցեալ տարի բանուորի հսկայական պահանջ ունէինք, այս տարի կրկնապատկուած է այդ պահանջը: Մեր նախնական ծրագիրով, պէտք ունէինք 12,300 բանուորներու, մինչդեռ պատրաստ ունէինք 9,000: Պէտք ունէինք նաեւ 7,000 հող փորողներու, մինչդեռ պատրաստ են 5600 հոգի:

Բասիլեան.— 1928 — 1929 տարուան ընթացքին, պետական Շինարարական մարմինը ծախսեց 3 միլիոն րուբլի: Ասկէ արդիւնաբերութեան համար 1,292,000 րուբլի, գիւղատնտեսութեան համար 102,000 րուբլի, առողջապահական անհրաժեշտութիւններու համար՝ 418,000 րուբլի, եւայլն: Դժբախտաբար մեր մարմինը չկրցաւ ժամանակին մթերել շինութեանց անհրաժեշտ նիւթերը, որովհետեւ կը պակսէր դրամը: Պէտք է խոստովանիլ, որ ճիշդ ժամանակին չէր կրցած ծրագիր պատրաստել:

Պալեան.— Հայաստանի Ջրային անտեսութեան մարզին մէջ, 1928-1929 տարուան համար նախատեսուած էր 3,781,000 մինչդեռ ծախսեցինք 3,110,000 րուբլի: Կատարուած աշխատանքներն են Այղըր-լիճը, Փոքր Սարդարապատի գլխամասը, Շիրակի ջրանցքին լրացուցիչ մասերը:

Գ. Հովուեան.— Բնակարաններու Շինութեան մարմինը դիմեց բազմաթիւ միջոցներու, աժանցնելու համար շինութիւնները: Այս տարի նախատեսուած է ծախսել 1,890,000 րուբլի: Առաջին եռամսեակին ընթացքին, շինութեանց պիտի սկսինք Երեւանի 11 շրջաններուն մէջ:

Մելիքեան.— Տնտեսականմարզին մէջ շինութեանց համար ծախսուեցաւ 8,184,000 րուբլի:

Թադէոսեան.— Շինութեանց նիւթերու գիները նոյնը կը մնան: Եթէ դրամ կենայ, կարելի է նախապատրաստական աշխատանքի սկսիլ աշնան եւ ձմրան եղանակին, երբ բանուոր վարձել աւելի դիւրին է եւ աւելի աժան: Շինութեանց նիւթերը աժանցնելու համար, պէտք է նախ քննել փոխադրութեան հարցը: Մենք տարեկան 200,000 րուբլի կը վճարենք քարհանքերէն քաղաք փոխադրելու համար շինութեանց նիւթերը, մինչդեռ կարելի էր աւելի աժան կատարել փոխադրութիւնը:

Վ. Մխիթարեան.—Աշխատանքի գործավարութիւնը կը հաստատէ, որ անցեալ տարի Երեւանի եւ Լենինականի աշխատանքի շուկաները, ինչպէս նաեւ Թղթակցութեան գիւղերը 13,000 բանուոր հայթայթած էր խնդրարկու մարմիններուն: Մենք այս տարի կը պատրաստենք 850 բանուորներ Երեւանի եւ Լենինականի համար: Սակայն դժբախտաբար չպիտի կրնանք գտնել 29,157 բանուորներ, որոնց պէտք ունինք: Աշխատանքի գործավարութիւնը կրնայ հայթայթել միայն 18,400 բանուոր: 10,500 բանուորներուն տեղ, որոնք կը պակսին պէտք է ուրիշ միջոց գտնել, — մեքենայ, եւլն. («Խորհրդ. Հայաստան» 7 Յունուար):

ԵՐԵՒԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1928-1929 տարուան ընթացքին, Երեւանի մէջ աւարտած շէնքերուն (պետական, գործակցական եւ մասնաւոր) թիւն է 196, բնակելի տարածութիւնն է 29,556 քառ. մեթր: Այս շէնքերը կը գնահատուին 3,607,176 րուբլի:

Բնակարաններու շինութեան մարմինը կը շարունակէ 5 շէնքերու («Կարմիր Տրակտոր» «Ինտերնացիոնալ», «Իլիչ», «Բանուոր-Ցեխ» եւ «Գիւղվարկ») աշխատանքները: Այս շէնքերը պիտի ունենան 397 սենեակ: Այս շէնքերը կ'աւարտին մօտ օրէն:

Ալիս Տիփլարաքեան, բաղդներ ա՛յնքան ատատիկ եղան որ քաղաքապետը, որ զատուորներէն մէկն էր, դժուարաւ կրցաւ ազատուիլ ընդդիմադիրներուն յարձակումէն: Սակայն Օր. Յունաստանին Օր. Եւրոպա փոխարկութեան հանդէսին առթիւ հին վէճը մոռցուեցաւ: Ապա թէ ոչ՝ գեղեցկութեան մանկամարդ թագուհին պիտի կրնար յիշել Մեծն Աղեքսանդրի խօսքը.— «Աթէ՛նք. ո՛րքան դժուար է հաճոյ ըլլալ քեզի»:

Յոյն բանաստեղծ Արիստոս Գանպանիս պատշաճ բանախօսութեամբ ըսաւ թէ Ալիս Տիփլարաքեան կը յիշեցնէ «Հին հելլենական անօթներուն պատկերները որոնք կը միացնեն ներդաշնակ ամբողջութեան մը մէջ ծաղկեհասակ աղջիկներու եւ գեղեցիկ պատանիներու հրապոյրը: Այդ պատանիներուն ազգեցութիւնը ժարմիական — կերպարանական չէ, այլ կը հանգչի գիծերու գեղեցկութեան վրայ: Օր. Տիփլարաքեան ոչինչով կը յիշեցնէ Միլոյի Վեներան, այլ տարիական ուղղութեան, պարզութեան կ'ընկերանայ իրեն մէջ Աստիկէի, Սպարտայի, Աթէնքի շնորհը»:

(Յոսիֆ Ցայթունկ)

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ...

Պարոն մը կլաւէ ձեռնոցներով եւ քաւուշէ կօշիկներով մէկէն ի մէկ մտաւ ելմտական պաշտօնատունը:

Ձեռնհաս պաշտօնեան վերէն վար ուշադրութեամբ անոր նայեցաւ, գնահատեց զայն պէտք եղածին պէս եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կը փափաքիք:

Պարոնը ձայնը իջեցուց փսփսուքի աստիճան, եւ պատասխանեց.

— Պէտք է տուրքերս վճարեմ: Կը ճանչնամ հարկատուի պարտքս... բայց խիստ շատ է:

— Խի՞ստ շատ. ինչո՞ւ:

— Գործերս աղէկ չեն երթար, կրնամ ըսել գէշ կ'երթան: Բան մը կարելի չէ՞ ընել:

— Ես անձամբ բան մը չեմ կրնար ընել: Եթէ կը կարծէք որ սխալմունք կայ ձեր վրայ դրուած տուրքերուն մէջ, գրաւոր խնդրանք մը կրնաք տալ:

Պարոնը ուրախացաւ:

— Ա՛յ, գրաւո՞ր, շնորհակալ եմ: Լա՛ւ, բայց այդ խնդրագիրը պէտք է յարմար ձեւով խմբագրուի, չէ՞:

Պաշտօնեան ըսաւ.

— Բնականաբար: Պէտք է բանաւոր պատճառներ տալ ձեր տուրքերուն փոփոխուած ըլլալուն համար:

— Ճիշդ այդպէս: Բանաւոր պատճառներ, ըսաւ խնդրարկուն, մտահոգ: Զոր օրինակ, թէ երկու զաւակ ունիմ: Ասիկա օրինական չէ՞:

— Չորս զաւակը աւելի օրինական կ'ըլլայ, պատասխանեց պաշտօնեան:

Միւսը հետաքրքրութեամբ պաշտօնեան կը դիտէր: Մարդուն կերպարանքը անթափանցելի էր: Չէր խնդար, ուստի լրջօրէն կ'ըսէր, կարծեց միւսը:

«Ինչ քաղցր մարդ է», խորհեցաւ ճերմակ կլաւէ ձեռնոցներով պարոնը, եւ ձայնը աւելի խորը վար իջեցնելով, գիտել տուաւ. «Ուստի չորս պիտի գրեմ, այնպէս չէ՞»:

Պաշտօնեան կը լռէր:

«Անշուշտ աւելի բացէն չէր կրնար խօսիլ. վերջապէս պաշտօնեայ է», խորհեցաւ միւսը եւ քաջալերուած շարունակեց. «Անկէ զատ երկուքուկէս ամիսէ ի վեր հոս ալ չեմ: Ասիկա արդեօք կարեւորութիւն ունի՞»:

— Եօթը ամիսը աւելի մեծ նշանակութիւն կ'ունենայ:

«Ահա բարեկամական խորհուրդ մըն ալ», խորհեցաւ պարոնը եւ ըսաւ բարձր ձայնով.

— Շնորհակալ եմ: Եօթը կը գրեմ: — Ցեռոյ մեռած մօրաքոյրս կայ — թէեւ ամուսնացած էր՝ չեմ պահեր: Բայց շատ ծախքեր ըրի... Թաղում, պսակ, նօտար... Ի՞նչ խորհուրդ կուտաք այս մասին:

— Հօրեղբայրը աւելի լաւ կ'ըլլայ: Աւելի մօտ է իբրեւ ազգական...

— Շատ շնորհակալ եմ, ըսաւ մարդը, գգուելով մեծապէս Այդպէս կը գրեմ: Կը կարծէ՞ք թէ խնդրագիրը արդիւնք կ'ունենայ:

— Անշուշտ, բաւական է որ զայն կարդացող պաշտօնեան ճշմարտութիւնը չգիտնայ:

— Եւ, ո՞վ պիտի կարդայ զայն, փսփսաց մտահոգ պարոնը:

— Ե՛ս, պատասխանեց պաշտօնեան, ինք ալ փսփսալով...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 փետր (Սեփ. Թղթ.) — Կեդրոնական մանկապարտէզի ուսուցչական կազմին ջանքերով սարքուած էր դպրոցական հանդէս մը որ տեղի ունեցաւ 23 Փետրուար կիրակի ժամը 8.30ին, գոն թէատրի շքեղ թատերասրահին մէջ:

Ժամը 7.30ին թատրոնի բակը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, որոնք անհամբեր կը սպասէին: Ես ալ իբր հանդիսական կը շրջէի այդ բազմութեան մէջ ու կը լսէի սրտամօրմոք խօսքերը Հայ մայրերուն.

— Գիտէ՞ք, տիկին Լուսաբեր, իմ պզտիկս ալ ոտանաւոր պիտի ըսէ, երեկ գիշեր մինչեւ լոյս չքնացաւ, միշտ կը կրկնէր իր արտասանութիւնը եւ կը սարսէր որ մոռնի ըսելիք:

— Հապա մերի՞նը ամէն խաղի մէջ դեր ունի, մարզանք, երգ, արտասանութիւն, ներկայացութիւն, ո՞ր մէկը ըսեմ:

— Աստուած վերջը բարի ընէ քոյրիկս, եթէ երկար ատեն այս օտար երկիրներու մէջ մնանք, մեր զաւակները պիտի մոռնան հայը, մայր, լեզու, կրօնք, ամէն ինչ:

— Այդ բանը ծնողներուն ձեռքն է, ես վստահ եմ թէ ամէն ծնող կը փափաքի իր զաւակին տալ հայեցի կրթութիւն ու զայն դարձնել իր արժանի ժառանգորդը:

Նախագահ Պալաքեան եպիսկոպոսը քաղաքէն բացակայ ըլլալով չէր կրցած նախագահել: Ներկայ էր վարչութեան ատենապետ Գ. Շահլամեան, ինչպէս նաեւ հայկական դպրոցներուն ֆրանսացի տնօրէնը: Բացումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական քայլերգով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ցեռոյ երգուեցաւ «Ո՛վ իմ վրան Հայրենի» երգը:

Հայերէն խմբերգներու եւ արտասանութիւններու կարգին կը լսէինք ֆրանսերէն «Tu seras soldat», «O, mon pays», եւ «La France est belle» խմբերգը: Մանուկ մը արտասանեց «Քօնսկրաֆ»ը, իսկ չորս պզտիկներ ներկայացուցին «Ես բժիշկ մըն եմ ճարտար» զաւեշտը:

Ցեռոյ տեղի ունեցաւ մարզանք կոկոններուն, եւ ծաղիկներուն, դաշնակի ընկերակցութեամբ այնքան համաչափ, որ ֆրանսացի տնօրէնը հիացումով կը ծափահարէր:

Դպրոցի տնօրէն Գ. Ա. Աբոյեան պարզելով նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի ներկայ վիճակը, յոյս յայտնեց թէ յառաջիկայ տարի կ'ունենանք մեր ազգային նախակրթարանի ու մանկապարտէզի միացեալ շէնքը պարտէզով, որուն համար որոշ գումար մը կը գտնուի Գ. Հայկազուն Գուլյումճեանի տրամադրութեան տակ:

Ցեռոյ աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ բարձ մը, վարիչ մանկապարտիզպանուհի տիկին Մառի Սվաճեանի ձեռագործը, որ բարձրացաւ 1365 ֆրանքի: Գ. Անդրանիկ Արզումանեան 365 ֆրանք մէկէն վճարելով տիրացաւ բարձին:

Հանդէսը փակուեցաւ բարեկենդանի պարիկներուն պարովը, որուն յաջողութեան համար մեծ ջանք թափած էին վարժուհիները:

Ազգային Վարչութեան ատենապետ Գ. Գ. Շահլամեան իգնահատութեան տիկին Մ. Սվաճեանի, փոխան ծաղկեփունջի 20 ֆրանք նուիրեց, շնորհաւորական երկտողով մը:

* * Աֆիոն Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնը սովորութիւն ունի տարուան մէջ մէկ-երկու հանդէս ներկայացումներ տալ, ի նպաստ իրենց կարօտ հայրենակիցներուն:

Միութեան նախաձեռնութեամբ ու Ղազարեան թատերախումբի կազմակերպութեամբ փետր. 22ին շաբաթ երեկոյ բեմադրուեցաւ Շիրվանզադէի «Պատւոյ համար»ը Ղազարեան խումբին կողմէ:

Ներկայացումէն վերջ Միութեան ատենապետ Գ. Օննիկ Դաւիթեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ պարզեց իրենց նպատակը: —«Մենք այս օտար ափերու վրայ տասնեակներով Հայրենակցական Միութիւններ կը կազմենք մեր ծննդավայրերուն անուններով: Անշուշտ անուններուն կապուած են մեր մանկական յիշատակները եւ ատոր համար է որ այդ անհարազատ անունները կուտանք մեր Միութիւններուն: Սակայն մենք երբեք չենք մոռցած ու չենք կրնար մոռնալ մեր «Մեծ Հայրենիքը», մեր սէրը, մեր բուն կեանքը: Աֆիոն-Գարահիսարի Միութիւնն ալ իր կարելի միջոցները ի գործ պիտի դնէ, բարոյապէս ու նիւթապէս նպաստելու իր հայրենակիցներուն եւ մաքառելու այլասերման դէմ:

Ս. Միլտոնեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղական ֆրանսերէն թերթերը գրած էին թէ խուզարկուած է Les Films Mercureի տնօրէն Գ. Զարեհ Գալիկեանի գրասենեակը՝ քննութեան ենթարկուելու համար փորձագէտի մը կողմէ:

Գ. Գալիկեան կը խնդրէ մեզմէ հերքել թէ՝ եղածը իր անձին դէմ զրպարտութիւն մըն էր՝ մրցակիցներու կողմէ, որոնց երեք կարեւորներուն դէմ դատ բացած է եւ 700,000 ֆրանքի վնասուց հատուցում կը պահանջէ, թէ դատարանը ապացուցած է իր անմեղութիւնը: Գ. Գալիկեան կ'աւելցնէ թէ 1922էն ի վեր այդ ճիւղին մէջ է եւ ցարդ ոչ ոք դժգոհած էր իրմէ:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

«Հայրենիք» ամսագիրը իր փետրուարի թիւէն սկսած է հրատարակել Անդրանիկի յուշերը, քաղելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դիւանէն:

Այս առթիւ, խմբագրութիւնը կը յայտնէ.

— «Իր յուշերը Անդրանիկ մասամբ գրած է ինք, մասամբ թելադրած է ուրիշի: 1905 թուին, Սասնոյ ապստամբութեան հաշուեյարդարէն ետքը, անցնելով Ժընեւ՝ ձեռնարկեց իր յուշերու պատրաստութեան: Ամիսներ շարունակ աշխատեցաւ գիւղատնտեսութեան ուսանող Գրձելեանը, որ գրի առաւ անոր թելադրածը:

Անդրանիկի կատարած սրբագրութիւններէն յետոյ, Գրձելեանը մաքուրի քաշեց, եւ Անդրանիկ նորէն ուղղումներ և լրացումներ ըրաւ: Եւ այսպիսով կազմուեցաւ յուշերու առաջին հատորը: Իբրեւ վերջաբան, Անդրանիկ իր ձեռքով գրեց քանի մը ջերմ տողեր՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին, ի պաշտպանութիւն յեղափոխութեան ու յեղափոխականներուն: Եւ ձեռագիր հատորը, խնամքով կազմուած, յանձնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Դիւանին: Այդ հատորն է որ կուտանք հրատարակութեան:

Անհրաժեշտ է քանի մը խօսք ալ ըսել լեզուի մասին. ա՛յն ժամանակուան յեղափոխական սերունդի աչքին շատ յարգի էր ռուսահայերէնը, որ կը նկատուէր յեղափոխական լեզու: Անդրանիկ ալ աշխատած է իր լեզուն յարմարցնել այդ տրամադրութիւններուն: Միւս կողմէն, չափով մը ազդած է եւ գրի առնող Գրձելեանի լեզուն ու ոճը: Եւ հետեւանքը եղած է այն, որ Անդրանիկի գրուածքը թէ՛ ռուսահայերէն տարրեր ունի իր մէջ, թէ՛ թրքահայերէն: Մենք իրաւունք չհամարեցինք որեւէ փոփոխութիւն մտցնել. ամբողջ ձեռագիրը թէ՛ լեզուի եւ թէ՛ նիւթի տեսակէտով պահեր ենք անփոփոխ՝ կատարելով միայն զուտ քերականական սրբագրութիւններ:

Գաղափար մը տալու համար, կ'արտատպենք հրատարակուած մասը.—

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Շապին Գարահիսարի եւ Պոլսի կեանքս.— Ըմտեղից Ռումանիա անցնիլս.— Մինչեւ երկիր առաջին անգամ մուտք գործելս:

Մեր քաղաքի կազմակերպողներն էին՝ Սիմոն Ճգնաւորեանը՝ բնիկ մեր քաղաքացի, Վռամշապուհ Քահանան (այժմ Վռամշապուհ եպ., Փարիզի հովիւ), Ալեք պատուելին, և Մկրտիչ Սահակեան (Ապրօ): Սիմոն Ճգնաւորեանի հետ փոքր ժամանակէն ծանօթ էի՝ դպրոցի մէջ դասընկեր էինք: Նա ինծի մի օր կանչեց եւ արհեստիս վերաբերեալ հարցեր տուաւ: Մեր մէջ այսպիսի խօսակցութիւն տեղի ունեցաւ.

— Ինչպէս են գործերդ:

— Դէ՛հ, ըսի, լաւ է, կ'աշխատինք:

— Ինծի ալ չե՞ս շիներ մի սնտուկ:

— Ինչո՞ւ չէ:

Այսպէս խօսելով, տուն գալով գացինք Մայր Եկեղեցու առաջը գտնուած խանի երդիքը:

Երդիքում առաջին դէպքը եղած էր: Նա ըսաւ.—

— Մենք բոլոր երիտասարդներս, նաեւ մեր հայ աղաները, միշտ իրարու հետ կը կռուինք, չնչին բաներու համար կը դիմենք կառավարութեան. Նա մեզի կը բանտարկէ, երկու կողմից կաշառք կ'առնէ եւ այդպիսով մեզի կը ճնշէ: Փոխանակ այսպէս վարուելու՝ մենք միանանք, սիրով լինինք, ընկերութիւն կազմենք, միմիանց պաշտպանենք, փող հաւաքենք, շէնքեր առնենք, մեր դատերը մեր ձեռքով ընենք, լաւ չէ՞ ըլլայ:

— Ինչի՛ չէ, շատ լաւ կ'ըլլայ,— ըսի:

Նա շարունակեց իր պատմութիւնը, սակայն, նեղ սահմաններու մէջ. չէր համարձակեր ամէն բան ըսելու: Ես նրա բոլոր ըսածներուն համաձայնութիւն տուի: Նա իր խօսակցութիւնը վերջացրեց այսպէս.

— Դէ՛հ, ինչ որ ըսի քեզի, բոլորին չըսես. միայն անոր կ'ըսես, որուն դուն վստահ ես. եղբօրդ ալ վստահ չըլլաս, չըսես:

* *

Ես երկար մտածեցի, թէ ո՛ւմ կրնամ վստահ ըլլալ, որո՞ւն կարելի է ըսել: Վերջապէս, Մակար անունով մի նախկին վարպետ ունէի, որու վրայ վստահ էի, գացի նրան ըսի այն բոլորը, ինչ որ Ճգնաւորեանը ինծի ըսաւ: Մակարն ալ բոլոր ըսածներուն համաձայնութիւն տուաւ:

Մի օր Սիմոն Ճգնաւորեան ինծի լուր տուաւ, թէ այսինչ օրը պիտի հաւաքուինք Տէր Վռամշապուհի տունը: Ես ու Մակար նշանակած օրը գացինք հոն, ուր գտանք նաեւ ութ [illegible]: Տէր Վռամշապուհը իրեն հիւանդ էր ձեւացրեր եւ անկողին մտեր: Վարագոյրները քաշած, օրգանի վրայ խաչ, աւետարան և սուր էին դրած: Մենք տաս հոգով երդուեցանք ազգին միշտ հաւատարիմ մնալու, միմի արծաթ հանեցինք, վճարեցինք յօգուտ մեր ընկերութեան եւ խոստացանք, ով որ ունի, ամսական հինգ-հինգ ղրշ. վճարել: Այս երդումը եղաւ՝ առանց մեզի ըսելու թէ ի՛նչ կուսակցութեան կը պատկանինք. մենք չգիտէինք ալ թէ կան զանազան կուսակցութիւններ: Այս եղաւ 1891 թուին:

* *

Հէնց այդ ժամանակները եկաւ Առաջնորդ մը, որուն կ'ըսէին Խորէն վարդապետ Գալֆաեան, որը վերջերս ընդհանուր կոտորածի ժամանակ Բաբերդի մէջ սպանուեցաւ:

Շատ շուտով դա սկսեց յեղափոխականների հետքերը պտրտել եւ խիստ հալածել նրանց: Հարբեցողի մէկն էր. կ'ըսէին թէ շատ լաւ ուսմունք ունի, քանի մ'ալ լեզու գիտէ: Առաջ որ եկաւ՝ բոլորը պատուով կը վերաբերուէին եւ շատ ալ ծախսեր կ'ընէին նրա համար:

(Շար.)

Ստալին կը խոստովանի

Պատասխանելով Նիւ Եորքի «Իվնինկ Ուըրլտ» թերթի հետագրական հարցարանին կրօնական հալածանքներու մասին, Ստալին կը յայտարարէ.

«Համայնավար կուսակցութիւնը չի կրնար չէզոք մնալ կրօնքի հանդէպ եւ կանոնաւոր պայքար մը մղէ կրօնական նախապաշարումներուն դէմ։ Համայնավար կուսակցութիւնը գիտութեան պաշտպան է, մինչ կրօնական նախապաշարումները գիտութեան հակառակ կը գործեն»։

Այն հարցումին թէ խորհրդային իշխանութիւնը ջնջա՞ծ է թէ ոչ կղերականութիւնը, բոլշեւիկ դիկտատորը հաստատական պատասխան կուտայ, աւելցնելով սակայն որ անիկա բոլորովին հաշուեյարդարի չէ ենթարկուած դեռ։ Եզրակացնելով կ'ըսէ. «Հակակրօնական պրոպագանդան միջոց մըն է, որով կատարեալ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի յետադիմական կղերականութիւնը»։

Գաղտնի կազմակերպութիւն մը Բագուի մէջ

«Պրոմէթէ» իր վերջին թիւով կը գրէ թէ Չեկան Բագուի մէջ երեւան հանած է գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր տապալել խորհրդային կառավարութիւնը։ Այս կազմակերպութիւնը կը սպաննէր համայնավար կուսակցութեան վարիչները եւ հակաբոլշեւիկ յայտարարութիւններ կը ցրուէր։ Երեւան հանուած է նաեւ գաղտնի տպարան մը։ Այս կազմակերպութեան անդամներէն 21 հոգի ձերբակալուած են։ Դատավարութիւնը դատը պիտի տեսնէ ոչ թէ սովորական դատարանը, այլ Չեկան, ինչ որ կը նշանակէ թէ ամբաստանեալներ մահուան պիտի դատապարտուին։

«Վէչէրնայա Մոսկուա» թերթն ալ կը գրէ թէ Բագուի մէջ երեւան հանուած է գաղտնի դաւադրական կազմակերպութիւն մը, որ ահաբեկումներ կը կատարէր Բագուի եւ շրջականներուն մէջ։ Ձերբակալուած են 14 հոգի։

∴ «Զարիա Վոստոկա» կը գրէ թէ Ատրպէջանի համայնավար կուսակցութեան անդամներէն Աբրամով եւ Սուվորով սպաննուած են անծանօթներու կողմէ։ Ձերբակալուած են ութ կասկածելիներ, որոնց մէջ «Մուսավաթ»ի անդամ սպայ մը։ Սպաննուած են ուրիշ երկու համայնավար պետեր՝ Խուտանազար եւ Շաֆի։ Սպանիչն է Մուսայիտ անուն յայտնի յեղափոխական մը։ Այս սպանութիւնները խոր տպաւորութիւն առաջ բերած են բոլշեւիկներուն վրայ։

Խստութիւններ գիւղացիներուն դէմ

Թիֆլիսի բոլշեւիկան պաշտօնաթերթ «Զարիա Վոստոկա» կը գրէ թէ ընդհ. դատախազ Խուդատատի գլխաւորութեամբ մարմին մը ղրկուած է գաւառները՝ քննութիւն կատարելու համար։ Քննիչ մարմինը հաստատած է թէ կապեր կան կուլակներուն եւ տեղական կարգ մը պաշտօնեաներուն միջեւ։

Շամախի շրջանին մէջ ձերբակալուած են 18 գիւղացիներ եւ գրաւուած՝ 420 թոնօ ցորեն։ Ձերբակալուած գիւղացիները զանազան պատիժներու դատապարտուած են։ Զուքուր Եուրտի մէջ հաւաքական տնտեսութեան մը պետը մերժած է յանձնել իշխանութեանց կողմէ պահանջուած ցորենը. 40ի տեղ տուած է 10 թոնօ։ Մարդը ձերբակալուելով դատարան յանձնուեցաւ։ Քուպալը-Գալա-Օղլան գիւղին մէջ «կոլխոզ»ի մը շէնքերը կրակի տրուած են եւ երեք համայնավարներ սպաննուած։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Հ.Յ.Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։
կը նախագահէ Մ. ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
կը խօսի Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
երգ, արտասանութիւն, նուագ: կը ներկայացուի՝
«ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ» (զաւեշտ)

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
Salle Solferino, 23 Rue Solferino, Billancourt
կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
կը խօսի՝ ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ).— Վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
կը խօսին՝ Ընկերներ ԱԲՈՅԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ
Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մանկապարտէզի բացման առթիւ, Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ. վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Villa d'Orléans, պարասրահին մէջ, 67 Ave. d'Orléansի անկիւնը։ Մէթրօ Alésia:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, զաւեշտ, երգ, պար եւ անակնկալներ։ Պիտի նուագէ Թառիստ Գ. Ժորժ Շահպարոնեան։

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼՈՒ-ՑԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս Harolaի սրահներուն մէջ, 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses

կը նախագահէ ՕՐ. Ի. ԵՂԻԱԶԵԱՆ կը խօսի՝ Ա. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

կը ներկայացուի «ՀԷՔԵԱԹ» եւ «ՏԱՅԸ ԿԱՐԱՊԵՏ» (զաւեշտ)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սեբաստիոյ Գոչ-Հիսար գիւղի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, ղեկավարութեամբ Դեր. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Լ. Մարութեանի, Գ. Գ. Ս. Ազարեանի եւ Գաբրիէլեանի եւն., 8 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, սալօն Շափի մէջ կը ներկայացուի՝

ԱՆՄԱՀՆ ՄՈՒՐԱՏ

բոլոր միութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը

Գիները ժողովրդական

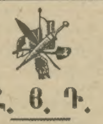

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Նուազոյն, Վիշապեան և Փոթորիկ խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue de la République.

Լէ Կրընոպլի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Կարապետի սրճարանը։

Լիոնի կոմիտէի Դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թագապետարանի ժառանգաւորանին մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա., Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի սրահին մէջ, Բ. անդամական ժողովը, կազմակերպական աշխատանքով զբաղելու համար:

Կը հրաւիրուին նոր արձանագրուիլ փափաքողները եւ Մարսէյլի եւ Սէն-Լուիի հայ արիները: Անպայման ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին: կարեւոր օրակարգ եւ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՄԱՐՏ 1930
2 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1201 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՊԱՏԻՒՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ

Եւ արդ, հաստատենք աւետաբեր իրականութիւնը:

Հակառակ իրենց շարք մը վրիպումներուն, որոնց մասին Երեւանցի արտայայտուեցանք այստեղ, երախտիքի իրաւունք մը ստացած են նորերը: Ե՛ւ անոնք որ արդէն բռնած են հրապարակը, ե՛ւ անոնք որ քովէն կը քալեն: կամ կը փորձեն հանիլ քալողներուն:

Կ'ակնարկենք՝ արձակի նուաճման:

Ետ երթալով մինչեւ 1880 կամ 90, դժուար է գտնել այսքան խիզախ արշաւ՝ արձակի բոլոր մարզերուն մէջ. պատմուածքէն, պատկերէն մինչեւ վէպը: Կարճ, շնչատ ուրուագիծէն մինչեւ երկարաշունչ արտադրութիւնը:

Աւանդութեան մը համաձայն, մեր մէջ գրել կը սկսին ոտանաւորով: Կը սկսին 16-17 տարեկանին, 25-30ին կանգ առնելու համար: Արձակը, եթէ ոչ մեղք, առնուազն կէս գեղարուեստական կը համարուի:

Այս մասին լրիւ գաղափար կրնան կազմել անոնք միայն որ գտնուած են խմբագրական սեղանի վրայ: կամ ժամանակ եւ միջոց ունին թղթատելու հայկական հրատարակութիւնները, թերթ, գիրք, հանդէս:

Այսօր իսկ, ճիգի եւ արուեստի պողոտաներուն վրայ, իրաւ ետեւէ լոյս աշխարհ կը տեսնեն «ոտանաւոր» խուրձեր, որոնց մէջ ամէնէն առաջ թուղթին եւ տպագրութեան գեղեցութիւնն է որ աչքի կը զարնէ:

Մեր խօսքը կեղծ մարգրիտներու դէմ է. եւ ոչ թէ իրական տաղանդներու մասին, որոնք մատի վրայ կը համրուին եւ որոնց հանդէպ երբեք չէ պակսած մեր գուրգուրանքը:

Բայց, գիտե՞ք էք որ, ահա քանի տարիէ ի վեր, ի պատուի է արձակը: Կը տիրապետէ, կը ծաղկի ու կը ծաւալի հերարձակ: Եւ զանազան ուղղութեամբ, քանի որ բազմերանգ ընդունակութիւններ ունին մշակողներն ալ:

Մէկէ աւելի տաղանդներ կը ձիավարեն այս գետնին վրայ, ապարէզ կարդալով թէ նիւթի եւ թէ մշակման, լեզուի ու ոճի տեսակէտով:

Անուններ չենք ուզեր տալ այստեղ. բայց արդէն հատորներ կան հրապարակի վրայ եւ ուրիշներ ալ՝ պատրաստ, ձեռագիր կամ «մամլոյ տակ»: Բոլորն ալ արձակ՝ վէպ:

Այստեղ չենք ուզեր քննութեան առնել իւրաքանչիւր հրատարակութեան կամ խոստումի ներքին արժէքը:

Թէեւ, այս տեսակէտէն ալ, շատ խոր է ու լայն՝ բացուած ակօսը: Եւ երկար՝ կտրուած ճամբան:

Եւ այս տեսակէտէն, իրենց պատասխանն առած կ'ըլլան անոնք որ, տարին քանի մը անգամ, եղերամայր կը դառնան այսպէս կոչուած «գաղթահայ» գրականութեան գլխուն: Գոնէ երկար ատենի համար: (Ուրիշ բան է հայրենի ոգի, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ գրական արուեստ):

Ուրեմն, մենք երեւոյթը, ձգտումն է որ կ'արձանագրենք ուրախութեամբ, ողջունելով արձակի ջինջ ուորեալները, այս պողոտաներէն մինչեւ ուր որ կը հասնի մեր գիրն ու խօսքը:

Իսկ այս իրականութիւնը մասնաշած առեն, գիտենք որ արձակն ալ արկածալի զառիթափ մըն է: Ունի բարձունք եւ խորխորատ:

Կարելի չէ քառասուն ուղղութեամբ քշել ո՛ր եւ է նժոյգ, միշտ զայն կանգուն պահելու եւ ասպանդակին վրայ մնալու յաջողութեամբ:

Ցաւոք, նոյն բանը չէ թիավարել խաղաղ լճի մը, յորդահոսան գետի մը եւ ալեծուփ ծովերու վրայ:

Տաղանդներ չեն պակսիր մեր որբեւայրի հայրենիքին մէջ ալ:

Եւ սակայն, եթէ ամէն խոչընդոտ հարթուի, միայն «անհանգիստ» կոչուած ստիճր բաւական է կրծելու ամէն ծիլ ու ծաղիկ: Մէջտեղն են զոհերն ալ: Անդրանիկ ազմկարարէն, Զաբելէն — մրրկահա՜ւ — մինչեւ նորագոյն «պրոլետ»ը, որքան ալ տաղանդաւոր ըլլան, դատապարտուած են դառնալու ծանծաղ պաշտօնագիրներ կամ քարոզիչներ, գեղարուեստին արդուզարդը միայն հագցնելով կեղտոտ երիվարներու:

Մարդիկ տուն-տեղ են Երեւանի մէջ եւ կը գրեն ի պաշտօնէ: կ'արտադրեն ու կը վճարուին ապսպրանքի վրայ: Համաձայն լերան քարոզներու:

Այստեղ մենք ունինք միայն «անձրեւ նուիրեալք» որոնք պիտի կրնան գոչել օր մը, արդար հպարտութեամբ.

— Հայրենիք չտեսանք. տուն-տեղ չունեցանք: Դպրոց՝ շատ քիչերուս վիճակուեցաւ: Պողոտայէ պողոտայ թափառելով, ահա ձեզի կը թողունք մեր արձակը...

Անոնք հասան կեանքի խարակները ճանկռտելով: Եւ եթէ կէս ճամբան ալ մնան, ինչպէս կը վախցուի, նորէն ձերժէք ունին թափուած քրտինքը:

Հետք մը ձգուած է իրենց ետեւէն. ինչպէս ձգուած էր երէկ, իրենց ճամբուն վրայ: Եւ ուղեկիցն ու նորեկը չպիտի կրնան զանց առնել զայն: Ընդհակառակն, անոր մէջ պիտի տեսնեն ներշնչումի եւ խանդավառութեան կայծեր:

Մանաւանդ եթէ բաղդատեն զայն աւելի բախտաւորներուն, իմնոտինական թուականներու Պոլսեցիներուն եւ մեր օրերու Երեւանցիներուն ճիգին ու արուեստին հետ:

Շ.

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՈՒՄԸ ԴԱԴՐԱԾ

Հալէպի «Եփրատ»ը (15 փետրուար) կը գրէ.— Քրտական շրջանակներու խլեակներուն դէպի Սուրիա հոսանքը դադրած է ատենէ մը ի վեր: վերջերս ոչ Հալէպի եւ ոչ ալ Գամըշլըի շրջաններէն ոչ մէկ նոր գաղթական եկած է:

Նախապէս եկողները կը հաւաստէին, թէ Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի կեդրոններէն իւրաքանչիւրին մէջ 1.000էն աւելի Հայեր կան, որոնք Սուրիա անցնիլ կ'ուզեն եւ սակայն ճանապարհածախսի չգոյութեան պատճառաւ ստիպուած են յետաձգել իրենց ճամբորդութիւնը:

Զրոյց կը շրջի թէ գիւղաբնակ Քիւրտերը, աշխատող բազուկներէ զրկուած ըլլալով, նահանգներու կեդրոնները դիմած են, որպէս զի իրենց մօտ վերադարձուին «րրապա» (ճառայ) Հայերը եւ կառավարութիւնը Քիւրտերուն հետ խնդիր չունենալու համար ստիպուած է տեղի տալ, որով կեդրոնները համախմբուած Հայերը վերադարձած են իրենց տեղերը:

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Թուրք իշխանութիւնները չեն արտօներ այլեւս Հայերու արտասահման գաղթը. Նոյնիսկ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի, արգիլելու համար որեւէ Հայու փախուստը:

Այդ շրջաններէն քանի մը շաբաթ առաջ ստացուած են նամակներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ տեղացած առատ ձիւներու պատճառով ճամբաները անանցանելի դարձած են: Հաւանական է որ ասիկա կարգախօս մըն է, որովհետեւ այդ ատենները օդերը լաւ էին ու ճամբորդութիւնը՝ դիւրին. վերջապէս առեղծուած մըն է զոր ապագան պիտի լուծէ:

ԱՀՄԷՏ ՄԻՐԶԱ ՂԱՃԱՐ

Երէկ արձանագրեցինք մահը Ղաճար գերդաստանի վերջին շառաւիղին՝ նախկին Շահ Ահմէտ Միրզայի, 33 տարեկան հասակին մէջ (ծնած էր 1898 յունուար 21ին): Իր հայրը Մուհամմէտ Ալի 1925ի սկիզբը մեռած էր Սան Րէմոյի մէջ:

Մուհամմէտ Ալի գահ բարձրացած էր 1907ին: Իր գահակալութեան շրջանը եղաւ շատ խռովայոյզ: 1906 ապրիլ 6ին Սահմանադրութիւն հռչակուած էր Պարսկաստանի մէջ: Շագիւ իշխանութիւնը ձեռք առած՝ յետաշրջական վեհապետը սկսաւ կռուիլ սահմանադրական կարգերուն դէմ եւ փորձեց Թեդանոթի բռնելով փակել Մէջլիսը: Ատոր վրայ ծագեցաւ պարսկական յեղափոխութիւնը, որուն մէջ պատուաւոր դեր կատարեց յայտնի հերոս Եփրեմ Խան: Շահը գահընկէց հռչակուեցաւ եւ իրեն յաջորդեց տղան Ահմէտ որ այն ատեն 11 տարեկան էր: Մանուկ Թագաւորին անունով երկիրը կառավարեցին երկու խնամակալները՝ Ազատ-իւլ-Միւլք եւ Նագիր իւլ Միւլք: Չափահասութեան հասնելէ վերջ Ահմէտ ապրեցաւ զեղխ կեանք մը, բոլորովին անկարող երկիրը կառավարելու: 1923ին Եւրոպա եկաւ:

Իր բացակայութեան Րիզա խան կառավարեց երկիրը, ու ի վերջոյ 1925 հոկտ. 31ին գահընկէց հռչակելով Ահմէտ Շահը, հիմը դրաւ Փէհլէվի (Պահլաւունի) հարստութեան:

Նախկին Շահին մարմինը երբեակ դագաղներու մէջ դրուած պիտի ղրկուի Իրաք՝ տեղւոյն մէկ սրբավայրին մէջ թաղուելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱՐՏԻԵՕԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պ. Անտրէ Թարտիէօ այսօր կը կազմէ իր երկրորդ դահլիճը:

Հիմա կիրքերը բոլորովին հանդարտած են արդէն: Արմատական-ընկերվարականներու բերան «Թօթիտիէն», որ Շօթանի դահլիճին անկման վաղորդայնին «Հիմա պիտի տեսնե՜ն» կը սպառնար՝ ակնարկելով Թարտիէօի եւ միւս ընդդիմադիրներուն, արդէն բոլորովին կակուղցած է եւ իր երէկուան թիւով Թարտիէօի զովքը կը հիւսէ:

Երիտասարդ վարչապետը հետզհետէ համակրանք կը ստեղծէ իր անձին շուրջ: Այս անգամ կը յուսայ կազմել դահլիճ մը՝ «Հանրապետականներու Միութիւն» անունին տակ, որ աւելի երկար կեանք պիտի ունենայ: «Խառն» կամ «Միացեալ» կառավարութենէ աւելի, կը ձգտի «համախմբումի» կառավարութիւն մը կազմել, նկատելով որ ամբողջ աշխարհի աչքը ներկայիս յառած է Ֆրանսայի վրայ՝ միջազգային զանազան կնճիռներ լուծելու համար: Փուանքարէ, համաձայն իր խոստումին, կ'օժանդակէ Թարտիէօի՝ դիւրացնելով անոր աշխատանքները:

Ալմազեան ազատ չարձակուիր

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս անցի օր Ալմազեանին հաղորդեց որ կը մերժէ իր խնդրանքը՝ ժամանակաւորապէս ազատ արձակուելու մասին: Ալմազեանի հետ էր փաստաբանուհի Բորփար-Լըկրան (իր պաշտպանին կինը): Հայ դերձակը յայտնեց թէ իր այդ որոշման դէմ վերաքննութեան պիտի դիմէ ամբաստանիչ ատեանին առջեւ:

Պ. Մաթիֆաս խնդիրը պիտի փակէր եւ թղթածրարը պիտի հաղորդէր դատախազ կողմի փաստաբան տը Մորօ-Ճաֆէրիի, որ այդ պահուն իր մօտ եկած էր, սակայն նոր դէպք մը կրկին յետաձգել տուաւ խնդիրը:

Դատական ոստիկանութեան կողմէ գաղտնի ոստիկան մը երկու նամակ յանձնեց Մաթիֆասի, մէկը Թուլոնէն, միւսը Ռէնսէն: Նամակագիրները կ'ըսէին թէ ըսելիքներ ունին Ալմազեանի մասին: Անոնցմէ մէկը, մանաւանդ, կը գրէր թէ Ալմազեան իր վրայ յարձակած է Փարիզ՝ Պուլվար Գոմարշէի վրայ:

Չի գիտցուիր թէ այս ուշ մնացած վկայութիւնները ինչ արդիւնք պիտի տան, սակայն ամէն պարագայի, հարցաքննիչ դատաւորը չկրցաւ փակել խնդիրը, որ դեռ կ'երկարի: Ռէնսի եւ Թուլոնի մէջ պիտի հարցաքննուին այս մեռասաներորդ ժամու վկաները:

Կուստպոյի գաղտնիքը պիտի պարզուի՞

Թերթերը կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը `փութոյ պնդութեամբ առաջ կը տանի իր քննութիւնները Կուտեպովի խնդրին շուրջ եւ մօտ օրէն պիտի կրնայ ճշմարտութիւնը երեւան հանել: Արդէն հետքը գտնուած է բաց գոյն վերարկուով կնոջ, որուն անուան սկզբնատառն է Լ... Այս կինը յունուար 26ին (առեւանգումին օրը) ամբողջ ցերեկը լքացակայած է իր տունէն եւ գիշերը ուշ ատեն միայն վերադարձած: Հարցաքննուելով, չէ կրցած ճշգրիտ պատասխան տալ՝ այդ կիրակին ո՛ւր եւ ինչպէս անցընելուն մասին:

Միւս կողմէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի վկայութեանը 4 Լեթոնացիներու, որոնք ներկայիս Րիկա կը գտնուին եւ որոնց համար կ'ըսուի թէ գիտեն ամբողջ գաղտնիքը: Չէ՞ որ զօրավարին առեւանգումէն քանի մը օր վերջ գրուեցաւ թէ լեթոնական անցագրով քանի մը խորհրդաւոր ճամբորդներ նաւ նստած են Լա Ռոշելէն: Այդ չորս վկաները Փարիզ կը սպասուին՝ ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուելու համար: Անոնք կը յուսան շահիլ կէս միլիոն ֆրանքի նուէրը:

Տակն կացութիւն Սպանիոյ մէջ

Դիկտատորութեան անկումէն ի վեր ծանր կացութիւն կը տիրէ Սպանիոյ մէջ: Նախկին վարչապետ Սանքէզ Կուէրրա, որ մարտանաւի մը մէջ արգելափակուած էր տէ Րիվէրայի օրով, անցի օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ալֆոնսօ թագաւորին դէմ:

Իսկ Մատրիտի համալսարանական ուսանողները բուռն ցոյցեր կատարեցին, ի նպաստ Հանրապետութեան: Թագաւորին դրութիւնը վտանգուած է:

Բոլշեւիկեան դրամները գրաւուած

Լիտվինոֆի եղբօր Սավէլիի (նախկին պետ Պերլինի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան) կեղծ մուրհակներուն զոհերէն մէկին՝ Լուց-Պլոնտէլի բողոքին վրայ, ֆրանսական իշխանութիւնները հրամայեցին գրաւել բոլշեւիկեան բոլոր այն դրամները, որոնք կը գտնուին ֆրանսական դրամատուններուն մէջ: Պլոնտէլի պահանջն է 31.747.000 ֆրանք: «Փօսլանիա Նովոստի» ռուս թերթը, որ կը հաղորդէ այս լուրը, կ'ըսէ թէ այս որոշումին վրայ, Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը անելի մատնուած է հիմա:

ԱՀՄԷՏ ՐԻԶԱ ՊԷՅ ՄԵՌԱԾ

Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Օսմանեան խորհրդարանի նախկին նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյի 71 տարեկան հասակին մէջ (ծնած էր 1858 սեպտ. 28ին): Աւարտած էր Կալաթա Սէրայի լիսէն եւ 1883ին Փարիզ եկած՝ գիւղատնտեսութիւն ուսանելու Պոլիս վերադարձին՝ Միւլքիէի տնօրէն կարգուեցաւ, յետոյ կրթական տեսուչ նշանակուեցաւ Պրուսայի: Հոն է որ իր ազատական գաղափարներով Համիտի լրտեսներուն կասկածները հրաւիրեց իր վրայ եւ վերջոյ ստիպուեցաւ ապաստանիլ Փարիզ, ուր մնաց 19 տարի, հրատարակելով Մէշվէրէթ լրագիրը՝ իբրեւ պաշտօնաթերթ Երիտասարդ Թուրքերու: Համիտի հրահանգով Փարիզի դեսպան Մինիր փաշա, Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշա եւ ուրիշներ՝ առաջարկեցին զաղրեցնել Համիտեան ռէժիմին դէմ մղած իր պայքարը, խոստանալով դրամ եւ նոյնիսկ դեսպանական պաշտօն, սակայն Ահմէտ Րիզա անդրդուելի մնաց: Ասոր վրայ Մինիր փաշա դատ բացաւ Ահմէտ Րիզայի դէմ, իր անուանարկիչ հրատարակութեանց համար: Դատը տեղի ունեցաւ Մէնի դատարանին առջեւ, ուր իթթիհատական վարիչներ ի նպաստ վկայութիւն տուին Քլէմանսօ եւ Ռոշֆոր: Դատապարտուեցաւ միայն 16 ֆրանք տուգանքի: Յետոյ անցաւ Պելճիքա, ուր արգիլուեցաւ հրատարակել Մէշվէրէթը: Ու կրկին Փարիզ դարձաւ 1899ին Լահէյի Ա. խորհրդաժողովին երթալով, Թուրքիոյ կացութեան վրայ դասախօսութիւն մը տուաւ:

1908ի Սահմանադրութենէն անմիջապէս վերջ, Ահմէտ Րիզա Պոլիս երթալով միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Երեսփ. Ժողովին, պաշտօն զոր վարեց երկար տարիներ, յետոյ Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ:

Իթթիհատականներու օրով առաջնակարգ դեր մը չկրցաւ կատարել: Ունի քանի մը ֆրանսերէն հրատարակութիւններ: Զինադադարէն վերջ դարձեալ Փարիզ եկած էր: Քանի մը տարի առաջ վերադարձաւ Պոլիս, ուր քաշուած կեանք մը կը վարէր եւ վերջերս ալ անկողին ինկած էր:

Թ.

ՍԻՆԱԿՈԿՆԵՐ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Կրօնական հալածանքը մեծ թափով առաջ կը տարուի Ռուսիոյ մէջ: Հեռագրի մը համաձայն, սինակոկներու մէջէն կողոպտուած են բազմաթիւ թանկարժէք գիրքեր ու ձեռագիրներ, որոնք նիւ Եորք ղրկուած են՝ ամերիկացի հնագէտներու ծախուելու համար:

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ թագաւոր վաղը Էնկիւրիէն պիտի մեկնի Պոլիս, անկէ ալ Հռոմ վերադառնալու համար: Աֆղանիստան չպիտի երթայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կառավարութիւնը արգիլեցանկլ բանակի եւ նաւատորմի կրօնականներուն՝ մասնաւոր պաշտամունքներ սարքել Ռուսիոյ քրիստոնեաներու հալածանքին առթիւ:

ՏԻԿ. ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ, «Կազէթ տիւ Ֆրանսի» ծանօթ հերոսուհին, հացադուլ հռչակած է, որովհետեւ մերժած են երկրորդ քննութեան մը ենթարկել իր հաշիւները: Տիկինը կը պնդէ որ առանելիքները պարտքերէն աւելի են:

ՌՈՄԱՆԹԻՍՄԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ա.

Ֆրանսա կը տօնէ վիպական դպրոցի հարիւրամեակը։ Հանդէսները սկսան 1927ին ու կը տեւեն մինչեւ 1930ի վերջը։

1827 եւ 1830 երկու մեծ թուականներ են ֆրանսական գրականութեան պատմութեան մէջ, երկու մեծ յեղափոխութիւններ։

1827ին կը հրատարակուի Cromwellի Յառաջաբանը որ առաջին պաշտօնական յայտարարութիւնն է վիպական դպրոցին։

Նոր շարժում մը գրական պատգամներով չի ստեղծուիր. գործերը կը պարտադրեն երիտասարդ արուեստի մը գեղեցկագիտութիւնը։ Քրոմուէլի «Յառաջաբանը» իր շուրջը կը համախմբէ այն երիտասարդ ուժերը որոնք տուած էին իրենց յաւակնութիւններն արդարացնող առաջին գործերը ու կը նուիրագործէ զանոնք վիպական դպրոցին անունով։

1830ին տեղի կ'ունենայ «Էռնանի»ի առաջին ներկայացումը որ կը խորհրդանշէ վիպական թատրոնի պաշտօնական մուտքը Comédie Françaiseէն, ֆրանսական թատրոնի միջնաբերդէն ներս։

Կարելի չէ այս երկու թուականներուն մէջ սահմանափակել գրական ամբողջ շրջան մը, որուն արմատները կ'երկարին շատ հեռուները, բայց Ֆրանսա կ'ուզէր իր յարգանքի տուրքը բերել շարժումի մը որ յեղաշրջեց իր արուեստը, արտայայտութեան բոլոր ձեւերուն մէջ, գրականութիւն, նկարչութիւն եւ երաժշտութիւն։

* * *

Նագումը.— Ռոմանթիզմը, կ'ըսէ Վ. Հիւկօ, ազատականութիւնն է գրականութեան մէջ, քիչ մը աւելի ընդարձակելով այս սահմանումին իմաստը՝ գրական ազատ փոխանակութիւն, պահպանողական գրութեան դէմ, որովհետեւ «ամէն գրականութիւն վերջ ի վերջոյ կը ձանձրանայ ինքն իր մէջ, եթէ օտար նիւթեր չթարմացնեն զայն»։

ԺԸ. դարը որ այնքան հետաքրքիր շրջան մը եղաւ ընկերային եւ իմաստասիրական գիտութիւններու համար, նոր արուեստ չբերաւ, թարմ արիւն չներարկեց իր գրական ժառանգութեան, ու դասական իտէալը, անարիւն, սկսաւ հիւծիլ, տկարանալ։

Աւանդապահ Ֆրանսա, ինքնապաշտպանումի իր ցեղային բնազդին շնորհիւ եւ անցեալ փառքերու հմայքին առջեւ, չդիմեց իր դրացի ժողովուրդներու գրական գեղեցկութիւններուն, որովհետեւ անկարող էր զանոնք ըմբռնելու, զգալու, իւրացնելու, մարսելու։

Շատ մօտիկ անցեալէն օրինակ մը, պարզելու համար այս ազգային զօրաւոր բնազդը։

E.— M. de Vogüé 1886ին կը հրատարակէ «Ռուս վէպը» վերնագրով ուսումնասիրութիւն մը, առաջին յանդուգն փորձը ռուս վէպը ծանօթացնելու համար Ֆրանսացիին։ Հեղինակը խոհեմ եւ զգոյշ է իր դատողութիւններուն մէջ, մանաւանդ ռուս վիպասաններէն ամէնէն Ռուսին՝ Դոստոյեվսկիի հանդէպ որ այնքան «անհասկնալի է արեւմտաքցիներուն»։ Քարամազոֆ եղբայրները վէպի մասին կը գրէ «Շատ քիչ Ռուսեր քաջութիւնն ունեցած են մինչեւ ծայրը կարդալու այս անվերջանալի պատմութիւնը»։

Դատողութիւնն է աս Ֆրանսացիի մը — հին Ֆրանսացիի մը — որուն համար արուեստի գործ մը պէտք է ունենայ Վերսայլի պարտէզին ուղիղ եւ ներդաշնակ ճարտարապետութիւնը. գեղեցիկ են այն վէպերը, որոնք կը մօտենան այս դասական իտէալին, ինչպէս Աննա Քարենինա, Ոճիր եւ Պատիժ եւն.։

Բայց Քարամազոֆ եղբայրները... մթին անտառ մը, ուր խեղճ պարոյր կ'ունենայ Ֆրանսացի գրագէտը, որուն աչքերը վարժուեր էին ակնարկով մը միայն հետեւելու, լայն հորիզոններ գրկելու։

Կ'անցնին սակայն տարիները, գիտութիւնը կը յաղթէ միջոցին ու ժամանակին, աշխարհը կը փոքրանայ, Լինտպերկ ստուծով մը կը միացնէ երկու աշխարհներ, Քօսթ թռիչքով մը կը նետուի Փարիզէն Մանչուրիա, ժողովուրդները կը մտերմանան ու պահելով հանդերձ իրենց ազգային նկարագիրը, ցեղային յատկանիշները, կ'ընեն գրական ազատ փոխանակութիւն։

Ու այն ատեն Քարամազոֆ եղբայրները կը նկատուի համաշխարհային գրականութեան գլուխգործոց մը եւ անոր հեղինակը, զոր «սկիւթացի», «բարբարոս» կ'անուանէին, կը դառնայ վէպի հանճարեղ վարպետը։

Մօտիկ անցեալի այս գրական երեւոյթը կրկնութիւնն է պատմութեան։ Հիւսիսի գրականութիւններն ալ երկար ատեն մնացին «մեռեալ տառ» Ֆրանսացիին համար. աշխարհն այնքան մեծ էր ու ժողովուրդներն իրարմէ այնքան հեռու։

1726ին Վոլթէր կը մեկնի Անգլիա ուր կը ծանօթանայ նոր բարքերու, նոր քաղաքականութեան մը, նոր իմաստասիրութեան մը, նոր գրականութեան մը։ Կը զգայ Շէյքսփիրի թատրոնին «վայրի» գեղեցկութիւնը զոր անկարող է վերլուծելու իր դասական տրամաբանութիւնով։ Անգլիացիներուն բանաստեղծական հանճարը, կ'ըսէ, արտադրած է միայն անկանոն գեղեցկութիւններ։

Վերադարձին կը հրատարակէ իր Իմաստասիրական Նամակները (1734), իր երկրին ծանօթացնելու համար դրացի ժողովուրդի մը բարքերը, իմաստասիրութիւնն ու գրականութիւնը։

Բայց Ֆրանսացին, դասական արուեստի լուծին տակ, չունի անկախութիւն իր գեղարուեստական տարրութիւններուն մէջ։ 1734էն մինչեւ 1776 Լա Փլաս, Լը Թուրնէօր, Տիւսի ազատ թարգմանութիւններով կը մեղմացնեն Շէյքսփիրի թատրոնը, կը պատշաճեցնեն զայն ֆրանսական ճաշակին, մարսել տալու համար այդ նոր արուեստին «անկանոն» գեղեցկութիւնները ու կ'արթնցնեն հետաքրքրութիւն դէպի անգլիական թատրոնն ու գրականութիւնը։

Օգտուելով դասական արուեստի տկարացումէն, անգլիացի բանաստեղծներ ու վիպասաններ, մանաւանդ Richardson իր Քլարիսա Հարլոու եւ Կրանտիսոն վէպերով եւ Շէյքսփիր իր թատրոնով կը ցնցեն Ֆրանսացիին երեւակայութիւնն ու զգայնութիւնը, կը փոխեն անոր ճաշակը, զգալու եւ մտածելու եղանակը։

Այդ ատեն միայն Վոլթէր կը զգայ այն խոշոր վտանգը, որ կը սպառնար դասական գրականութեան։ Ֆրանսական Ակադեմիին գրած իր նամակներով ի զուր կը ճգնի պայքարելու Շէյքսփիրի թափանցումին, «այդ վայրենիին, այդ բարբարոսին» ազդեցութեան դէմ, որուն ինքը նպաստած էր իր նամակներով, ի զուր կը պաշտպանէ ազգային հարստութիւնը «օտար»ին ոտնձգութիւններուն դէմ։

Սկսած է արդէն վիպական դպրոցի երկունքը, երկարատեւ երկունք մը որ պիտի արգասաւորուի Ռուսոյի միստիկ հոգեբանութիւնով, պիտի զարգանայ գերման իմաստասիրութեան եւ գրականութեան թարմ աւիշներով ու պիտի յանգի 1827ի Մանիֆեստին։

Խորտակուած է այլեւս չինական պարիսպը, որովհետեւ հիւծած ու պարտուած է դասական դպրոցը։ Ֆրանսական գրականութիւնը առանց ընդվզումի կ'ընդունի գերման գրականութեան աւիշներն ալ Mme de Staëlի «De l'Allemagne» (1810) գործին ազդեցութեան տակ։

Այդ գիրքը, կը գրէ Կէօթէ իր ծեր օրերուն, «լայն ճեղքուածք մը բացաւ այն չինական պատին մէջ զոր հին նախապաշարումները բարձրացուցած էին մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ... Անոր շնորհիւ ուզեցին մեզ ճանչնալ Հռենոսէն անդին ու լման Մանշէն անդին ու մենք շահեցանք կենդանի ազդեցութիւն մը հեռաւոր Արեւմուտքի մէջ»։

Ցէնթ Պէօվ կը սիրէ Գերմանիան զոր կը նկատէ «մտածումի հայրենիքը». «Մեր գրականութեան սպառնացող ամլութիւնը, կ'ըսէ, թոյլ կուտայ որ Ֆրանսական միտքն ալ պէտք ունի վերանորոգուելու աւելի զօրաւոր աւիշով մը...» ու պիտի ջանայ այդ աւիշով պատուաստել ֆրանսական գրականութիւնը։

Կը ծանօթացնէ գերման արուեստի, գրականութեան եւ իմաստասիրութեան բոլոր մեծ դէմքերը՝ Kaut, Klopstock, Lessing, Goethe, Schiller, Herder, Schlegel եւայլն, կը քարոզէ գրական աշխարհաքաղաքացիութիւն, ընդարձակելով իր հայրենիքի սահմանները, որովհետեւ «պէտք է այսուհետեւ ունենալ եւրոպական միտք մը»։

Խռովութեան ժամանակակից մարգարէներէն շատ առաջ Ցէնթ Պէօվ կը խօսի եւրոպական լեզու։

Այս երկարատեւ շփումներու ազդեցութեան տակ Ֆրանսա կ'ընտելանայ Հիւսիսի գրականութիւններուն։ Walter Scottի պատմական վէպը եւ Byronի մելամաղձ եւ յուսահատ բանաստեղծութեան հաշիշը պիտի գան վերջին անգամ մըն ալ ցնցելու անոր հոգին ու միտքը։

Անգլիագերման գրականութիւններու պատրաստած այս մթնոլորտին մէջ պիտի պայթի գրական յեղափոխութեան առաջին ռումբը, 1827ի «Մանիֆեստը», որուն պիտի յաջորդէ «Էռնանի»ի առաջին ներկայացումը։

* * *

Այսօր հարիւրամեակի առիթով վերագնահատման կ'ենթարկուի վիպական շարժումը իր բոլոր հետեւանքներով [illegible] շատերը եւ նոյնիսկ անարդար իրենց քննադատութիւններուն մէջ։

Համալսարանական ուսուցիչ մը, Louis Reynaud իր վերջին գիրքով (*) ժամանակակից գրականութեան անկումին պատասխանատու կը նկատէ ռոմանթիզմը եւ անոր անգլիագերման ծագումը։

Որքա՞ն արդարանալի է այս քննադատութիւնը։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(*) La crise de notre Littérature Coutemporaine. Hachette, 1929.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵՐԻՍԷ ՎԱՐԴԱՆ

Ամէն անգամ որ գդալս կը զարնէր Հայաստանի այս պաշտօնական ու պատուական կերակուրին, անպատճառ միտքս կու գայ անունը բարեկենդանի այս հերոսին, որուն դիմագիծը ճիշդ հէրիսէի պէս կակուղ, մածոտ ու ճեղքուած՝ կը յորդէր լայնախարիսխ շրջանակի մը մէջէն։ Երեսը՝ քիչ մը թոռմած, բայց ո՛չ թէ կաթնապուրին պէս խառնշտուր ու փոթթած, այլ 24 ժամ միսին հետ խաշուած ծեծած ցորենի հատիկներուն պէս ցցուն, որ թեթեւ ճզմուելով մը, անճանաչելի ըլլալու աստիճան կը միախառնուին մսաջուրին հետ։

Թաղամասի խոհարարներուն անկիւնը՝ աչք մը տուն ու երկու աչքով կնիկ մը. ահա Վարդանի ամբողջ ունեցածը աշխարհին վրայ։ Իսկ շուկան խանի մը ընդարձակ պզտիկ օճախ մը, վարձուած՝ քանի մը խարխուլ աթոռներ, որոնք կավկեթի համար կարելի էր գործածել, քանի մը գաւաթներ, կոտրած ու ճաթած, որոնցմով ծախածը հատը հինգ փարայի, աւելի սեւ ջուր էր քան թէ սուրճ։

Շուկային օճախը կը մխար ամէն օր, ուրիշներուն համար, իսկ իր տան բուխերիկը՝ հազիւ ամիսը մէկ անգամ։ Բայց սիրտը միշտ վառ էր ու զով, Աստուծոյ տուածովն ու չտուածովը միանգամայն։ Է՛հ... ի՞նչ պիտի ըլլայ, օրերնին անցուցած էրիկ կնկան մը ապրուստը։ Ոչ բերան բերնի տան, կը կշտանան։ Այսպէս համոզուած էին հիները եւ այսպէս ալ կ'ապրէին Վարդանն ու իր կինը։

Բայց Բարեկենդանի Չորեքշաբթին, գիշերը մինչեւ լոյս, իր բուխերիկը յանկարծ կ'արթննար, խարոյկի մը պէս կը բոցավառէր ու կը մխար գործարանի մը ծխնելոյզէն աւելի ոգեւոր ու սաստկաշունչ։ Միսին ու ցորենին համը կը բանէր ամբողջ թաղը ու վազեցնել կու տար բերնին ջրերը բոլոր անոնց, որ դուռ դրացի էին իրեն։ Այդ գիշեր լոյսն ու կրակը չէին մարեր անոր երդիքին տակ։ Քունը կը փախչէր անոնց աչքերէն։ Կ'արթնային, կուգային։ Մէկը կը հասցնէր վառելիք օճախին, միւսը՝ փայտ, վրայի եփուածը խառնելու համար։ Ձայնը, աղմուկը կ'ըլլար անպակաս, փախադարձ հրամաններով։

—Ամա՛ն կնիկ, հէրիսէին տակը առնել չտաս...։

Առաւօտուն, Վարդան կ'ըլլար իսկապէս հերոս մը՝ տունէ տուն մտնող, հրաւիրելէն աւելի հրամայող։ Շատերը աղէկը խառնած, ամանը իր ետեւէն անմիջապէս պատրաստուածները ուրիշներ առանց ասոր ալ, հէրիսէին հոտէն առաջնորդուած՝ իր տունը, ուր ամէն տարի սովոր էին օրացոյցի մը պէս շիտակ հաւաքուիլ ու տօնել Վարդանը, իր հէրիսէի սեղանին շուրջ։ Երբեմն կը պատահէր որ, օրացոյցը ետ, առաջ կը տանէր Վարդանանց Զօրավարացը. բայց Վարդանին հէրիսէի սեղանը իր տեղն էր միշտ, անփոփոխ, իր աւանդական կարգաւորքովն ու հրաւիրեալներուն քանակովն ու որակովը։ Հոն, կողք կողքի, ծունկ ծունկի շարուած կ'ըլլային անխտիր, հարուստն ու աղքատը, ծերն ու երիտասարդը։ Խոհարարներուն բաժինը, շատ շատ, վերապահուած կ'ըլլար վերջի սեղանին, իսկ հիւանդ եւ անկարողներունը՝ Չրաւթ խաթուն, պնակներու մէջ լեցուցած՝ կը տանէր անոնց տուները։

— Հրամմեցէ՛ք, կերէ՛ք, եղբայրներ մի՛ նայիք. առիկա մեր Նոյ նահապետի կերակուրն է։ Իր տապանէն ելաւ, մատաղին միսը, ծեծած ցորենին հետ խոշոր պղնձի մը մէջ դրած՝ եփե՛ց ու եփեց։ Ետքը, խոշոր փայտ մը առած՝ իր որդիներուն տուաւ որ խառնեն— հայր 'ի սա...։ Աս ա, է՛ անունը հէրիսէին...։

Ու այս աւանդութիւնը՝ Վարդանին բերնին մէջ, ամէն տարի, իր սեղանին վերեւ հազար անգամ կրկնուած, ըզալներու եւ գաւաթներու ճիւղերուն ու բիզոն բերաններու չափաւորութեան մէջէն. Անոնք պիտի ուտէին ծալապատիկ, կլոր շրջանակ մը կազմած։ Մինչ ինքը՝ ոտքի վրայ, անոնց գլխուն վրայէն պիտի խօսէր ու խօսէր, աւելի շատ, քան համբանքը անոնց դգալներուն։

— Մարդս կեանքին մէջ չորս նշանաւոր օրեր ունի— Ծնունդը, Պսակը, Անունին Տօնը ու Մահը։ Առնոցմէ ծնունդն ու մահը կու գան ու կ'անցնին, առանց գիտնալու։ Պսակը կեանքին մէջ միայն մէկ անգամ կը պատահի ու կ'անցնի, ըրածդ ըրած ու դրածդ դրած կ'ըլլայ, անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանաւ. բայց Անունին Օրը ամէն տարի կայ. միւսներուն պակասը այդ օրը պէտք է լրացնել ու ուրախանալ ձեզի պէս բարեկամներով...։

Ներկաներուն ժպիտը, ծիծաղը, գոհունակութիւնը չունէին չափ ու սահման։ Բարեմաղթութիւններ իրարու ետեւէ, կատակներ՝ նոյնպէս։ Միայն թէ այն տարին որ հէրիսէին միսն ու իւղը քիչ մը պակաս գտնէին, կը հասկնային թէ՝ այս տարին Վարդանին սեւ ջուրը քիչ մը քիչ են խմած իր յաճախորդները, խանին բերանը, շուկային մէջ։

— Է՛... Վարդան էմմի. ինչո՞ւ ամէն տարի միեւնոյն կերակուրը, ոչ թէ ուրիշ մը...

— Տեսակը չեմ փոխեր ամենեւին, աս մէկը գիտցած ըլլաք։ Որովհետեւ ազարմած հոգի մօրս ուխտն է որ կը կատարեմ։ Գիտէ՞ք... Մայրս հարս ըլլալէն եօթը տարի ետք՝ աշխարհ բերած է զիս, Վարդանանց Զօրավարացին օրը։ Եւ այդ օրէն ուխտած՝ որ ամէն տարի զաւակը ձեզի պէս բարեկամներու հաւաքէ ու հէրիսէ կերցնէ։ Մեռած ատենն ալ կտակեց որ մինչեւ մահուանս օրը այդպէս ընեմ...։ Ա՛խ, ի՜նչ կ'ըլլար... Եթէ ինծմէ ետք՝ հէրիսէիս դազանը վառող մը ունեցած ըլլայի...

— Աստուած կտայ մուրազը, Վարդան էմմի, գար...

— Այս տարի ք՛ն եւ... Միակ սեւ ամպը՝ ... ներ այդ պահուն իր ... քաշուած սեւ պզպզեղ... հէրիսէին երեսը կ'ըլլա... ուած։ Բայց շուտ մը ... հալէր, կը հանէր չո... րուն ցրուած եւ իր սեղ... շէն ու ուրախ տրամադ... վերագտած՝ աչքերը հե... յառէր յուսամպիտ ու ... դաւոր քթթուելով մը ... խաթունին, որ քովն էր ...

* *

Ամէն անգամ որ Բ... դանի դիմակաւորներ... հանդիպիմ ճամբան ... բահանդէններու մէջ ... խառնապուրը մը, իրար... եկած եւ իրարու շաղ... անպատճառ դէմս կը ... Վարդան էմմիին ... փայտը, որուն պաշտօ... ճար ի սա...։

ՏԻԳՐԱՆ ՓՈՐ...

Մարսէյլ

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԱՆՈՒՆԴ

Ա.

Անունդ ծի՜ն, անունդ ծի՜ն երազի մը պէս չքնաղ,
Հին գինիի մը պէս քաղցրահամ է այս գիշեր...
Ստինքին պէս մայրական՝ անունդ կեանք կը ջամբէ
Եւ երակներս յուռթի՝ կը խտղտան ջերմութեամբ...
Առուներուն օրօրին պէս, յոյզերուն պէս լճակներուն՝
Կը ծփծփայ անունդ ծի՜ն՝ իբրեւ փրփուր յուսագէս...,
Իբրեւ մանուկ, անունդ աղուոր՝ ծովիմներուն մէջ ծոգիկս,
Դեռ կը խաղայ մարմանդին քով, աղբիւրներուն ծնտ լուսաւ...
Ու կը կանչէ՛, ու կը կանչէ՛ այս իմ կեանքս տրտմաթախծ...
Մաճէն ի Սէ՛ր, Սէրէն ի Լո՛յս՝ անունդ ծի՜ն, Երազայո՛յց,
Գերերջանիկ մոռացութեան անունդ ոսկի ըմպանակ՝
Մխրճուած իմաստութեան ծին նեկտարին մէջ տնապակ,
Անունդ՝ կնդրուկ, անունդ՝ բագին տաճարին մէջ ծնթանո...
Անունդ ծաշիշ ծանճարատու, Յաւիտեանէն խլուած կայծ,
Անմահութեան ցնորիչ, անունդ՝ ծագագ տիրական,
Սիրոյ բարձունքին վրայ՝ անունդ կոթող յաղթապանծ...
Անունդ՝ պուրակ մշկածոտ, քաղցրալուր սրինգ, որ հարս...
Անունդ՝ մութ յեղակ ծիր՝ Սէրէն կարօտ աչուըններուս,
Եւ շրթունքիս վրայ դողդոջ՝ անունդ ծամբո՜յր տարփածե...
Անունդ՝ կապոյտ ապարանք, վարդէ տեսլերք կենսաբոյր...
Անունդ՝ անբիծ առագաստ, բեծեզէ վերմակ, որ մայրս կար...
Լոյսէ երկունք՝ անունդ ծի՜ն, ծրեղէն մանչ անծանդարտ,
Որուն ծայնին՝ ծայրենիքս տուչորակէզ՝ այնքա՜ն ատեն
Մոխրի վրայ՝ ծառի մը պէս բազկատարած կ'աղօթէ...
Գիշերին մէջ անծառագայթ՝ անունդ շող-կանթեղ է,
Որ անցքին մէջ այս մթամած ես ատրուշաններս տեսնեմ,
Ջերմակ ճամբա՛յ, ճերմակ ճամբա՛յ՝ անունդ ծի՜ն,
Եւ վերէն վար՝ ճամբուն վրայ ցայգային՝ անունդ լուսին կա...
Ցմեռ գիշեր, անծրեւածար այս իրանիս՝
Անունդ՝ խրճի՛թ, անունդ՝ պալա՛տ, անունդ՝ շո՛ւնչ մաներ...
Վարդէ բարծիկ՝ անունդ թարմ, ծէ՛գ, յոգնաբեկ այս գլուխ...
Անունդ՝ բարի բարեկամ, իմ ծրատապ ճակտիս վրայ՝
Գուրգուրանքով ձեռք կ'երկարէ մայրօրէն,
Ու ցաւերս ակմբածոյլ՝ մատներուդ տակ մատաղատի,
Կը չքանա՜ն, կ'անծետանա՜ն մէգի պէս...
Օ՜, անունդ ծի՜ն, անունդ ծի՜ն երազի մը պէս չքնաղ՝
Ջերմակ երիվարի մը վրայ դէպի՛ աստղերը կը տանի զիս,
Ու ծէքեաթնե՛ր ու ծէքեաթնե՛ր ու ծէքեաթներ ծրաշափառ
Նարինջ-ծաղիկ կը տեղան յար՝ քու ծարսնիքիդ վրայ պայ...
Անունդ ծի՜ն, անունդ ծի՜ն ծէքեաթի մը պէս չքնաղ,
Հի՜ն գինիի մը պէս քաղցրահամ է այս գիշեր...։

ՈՒԽՑԱՆ

ԳԱՅԼ ԿԱ՞Յ

Հայերէն ոտանաւոր ... պատմէ թէ հովիւները ... կ'ընէին «գայլ կայ, հասէ՛ք» պոռալով։ Այնքա՜ն ... գայլերը մեր երկրին մէջ ...

Ընդհակառակն, Ֆրան... անասնաբանները կը վկա... գայլ կա՞յ Ֆրանսայի մէջ ... դանաբանական Ազգ... թեան անօրէնը կը պնդէ ... եւս ոչ մէկ գայլ կայ ... մէջ։ Վերջին գայլը ... կարի մէջ 1885ին։ Ուրի... պնդէ թէ Փէրիկորի մէջ ... գայլերը կը տիրապետէին ... բուն։ Եւ ուրիշ մըն ալ կ'ը... անցեալ տարի գայլերը ... րած են գիւղերէն։ Ո՛չ. կ'... շատեր, այլ գայլերը ... պատերազմի ընթացքին, ... բանակին հետ։ Լքուած ... նելու։

Ուխարնե՛ր, հանգիստ ... Ֆրանսայի մէջ գայլ չկայ ... ձայն գիտուններուն։ Խնդիր... է, որ մարդ-գայլերը շատ...

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Բազմաթիւ արեւմտահայ տաղանդաւոր գրողներ պատերազմի ընթացքին զոհուած են առանց հայ գրականութեան կտակած ըլլալու առանձին հատորով իրենց գեղարուեստական էջերը։ Ուրիշներ դեռ պատերազմէն առաջ մեռած են ցանուցիր թողլով իրենց երկերը՝ զանազան օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ։

Հայ ժողովուրդի համատարած թշուառութեան, ընթացիկ հոգերու ու պանդուխտ կեանքի բազմաթիւ դժուարութեանց հետեւանքով, հայ մտաւորականութիւնը, պանդուխտ ու ցանուցիր ինք ալ՝ պատերազմի զաւակներէն ահա՛ տասը տարի յետոյ տակաւին հաւաքական որ եւ է լուրջ ձեռնարկ չըներ ամփոփելու եւ հրատարակելու համար հայ գրչի այդ ազնիւ աշխատաւորներուն ցրուած էջերը։ Համեմատական հանգիստի օրեր են մօտեցողները ու պէտք է որ այլեւս կատարուի այդ աշխատանքը։

Զայն կատարելու համար, պէտք է սկսիլ անմիջապէս աշխատանքի, մեկնելով համեստ ու ժողովրդական ծրագրէ մը։ Այսպէս է որ Փարիզ ապրող ու գրականութեամբ եւ հայ մշակոյթով շահագրգռուած կարգ մը անձեր՝ այս նպատակով կազմած են «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» անունով հրատարակչական մը, որ պարբերական հրատարակութիւններով պիտի աշխատի փրկել արեւմտահայ նահատակ կամ մեռած գրագէտներու երկերը՝ ցրուած զանազան պարբերականներու կամ թերթերու մէջ։

Այս ծրագիրը իրագործելու համար ձեզ կը ղրկուին նուիրատոմսեր՝ կոչ ընելով ձեր սիրոյն դէպի հայ գրականութիւնը ու խնդրելով որ զանոնք ամենակարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին ընդունիք եւ տարածէք ձեր բարեկամներու շրջանակին մէջ ու այս վերջին պարագային նուիրատուներու անուններուն եւ հասցէներուն հետ միասին ղրկէք մեր գանձապահի հասցէին։ Այս նուիրատոմսերուն փոխարէն Հրատարակչականը պիտի ղրկէ իր առաջին իսկ հրատարակած գիրքը անմիջապէս որ լոյս ընծայուի։

Աւելի լայն գաղափար տալու համար սկսուած աշխատանքի մասին, ահա ձեզ մեր ծրագրէն կէտեր՝

Ստորեւ անուններնին նշանակուած անձերը.—

Ս. Վրացեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Լեւոն Մոզեան, բժշ. Լ. Գրիգորեան, Մկրտիչ Երիցանց, Կարօ Ցասունի, Շ. Նարդունի, Վազգէն Շուշանեան եւ Օհան Կարօ Փարիզի մէջ կազմած են հրատարակչական մարմին մը «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» անունով եւ հետեւեալ ծրագրով.

1. Նպատակ.

1.— Նահատակ Գրագէտներու բարեկամները կ'առաջադրեն հաւաքել ու հրատարակութեան տալ նահատակ կամ մեռած գրողներու երկերը՝ կցելով անոնց՝ գրողին կեանքին ու գործին շուրջ ուսումնասիրութիւններ։ Այս հրատարակութեանց ընթացքին նախապատուութիւն կը տրուի այն նահատակ հեղինակներուն որոնցմէ առանձին հատորով լոյս տեսած երկեր չկան։

2. Միջոցներ.

2.—Այս ծրագրին գործադրութիւնը/իրականացումը ապահովելու համար՝ լոյս կ'ընծայուին նուիրատոմսեր. հատը մէկ տոլար՝ բարձր սակով դրամ ունեցող երկիրներու եւ 20 Ֆր. բոլոր միւս երկիրներու մէջ։ Այս տոմսերուն արժէքը յետագային կը վերադարձուի հրատարակուած գրքերով։

15.— Հրատարակչականը տարին անգամ մը հաշիւ կուտայ նախ հաշուետու տեղեկագրութեան մը միջոցաւ՝ կցուած հրատարակուած հատորին ու երկրորդ հայերէն թերթերու մէջ։

16.— Հրատարակուած հատորներու բոլոր հասոյթները կը յատկացուին նոր հատորներու հրատարակութեան։

Ընելով այս կոչը ձեզ եւ պարզելով այս ծրագիրը, մենք կը հաւատանք որ ամբողջ սրտով պիտի աջակցիք մեզ եւ քաջալեր հանդիսանաք մեր ձեռնարկին՝ տարածելով եւ սիրելի դարձնելով հայ գրականութեան նշխարները փրկելու գաղափարը։ Այն հեղինակները որ կ'ուզենք փրկել կորուստէ կամ մոռացումէ, արժանի են ամէն կերպով մեր երախտագիտութեան։ Բազմաթիւ են անոնք՝ երիտասարդ ու տաղանդաւոր արձակագիր Գեղամ Բարսեղեանէն սկսեալ մինչեւ Մշոյ Գեղամ Տէր Կարապետեանը։ Ո՞ր մէկը յիշել, Արտաշէս Յարութիւնեա՞նը (Մալկարացի Կարօ), Երուանդ Սրմաքէշխանլեա՞նը (Երուխան), Տիգրան Չէօկիւրեա՞նը, Ռուբէն Սեւա՞կը, Արփիար Արփիարեա՞նը, Տիգրան Գասապեա՞նը, Հրա՞նդ (Մ. Կիւրճեան) որ տարիներու ընթացքին աշխատած են հայ գրականութեան համար։ Մեզ կը մնայ յարգել իրենց յիշատակը հաւաքական լուրջ ու լիակատար ճիգով մը՝ կորուստէ փրկելով իրենց գրական նշխարները։ Այսպէսով մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլանք նաեւ հայ մշակոյթին։

«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու հասցէն՝ Բժ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ. 126 Rue du Faubourg St Denis. Paris (10).

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Բանաստեղծ Վ. Տէրեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, Պօղոս Մակինցեան յօդուած մը ունի Խորհրդային Հայաստանի մէջ, կարճ ուսումնասիրութիւն մը։ Նախ կը հաստատէ թէ Տէրեան համայնավար էր, կը յիշէ անոր մէկ գրքոյկը (Ի՞նչ է ասել Լենինը գիւղացիներին)։ Թարգմանութիւնը Լէնինի մէկ գործին (Պետութիւնն ու յեղափոխութիւնը), մասնակցութիւնը Ազգային Գործերու Ժողովրդական Կոմիսարութեան, կենտգործկոմին, Պրեստ Լիտովսքի բանակցութիւններուն։ Ապա յիշատակելով որ տարի առաջ կը մեկնի Թուրքիստան «Մանաւոր պաշտօնով» եւ կը մեռնի Օրենբուրգ քաղաքին մէջ, հազիւ 35 տարեկան։

Սիրուած բանաստեղծ մըն է ան, ահա թէ ինչո՛ւ պաշտած են իր գործերը։ Մակինցեան կ'ընդունի, որ Տէրեան հայ առաջին քաղաքերգու (urbaniste) բանաստեղծն է։ Ճիշդ է, որ իր բանաստեղծութեան մէջ կան գիւղանկարներ։ Սակայն ատոնք յիշատակներ են, որոնք կը մնան իր մանկութենէն, իր հայրենի գիւղէն։ Ընդհակառակն, ապրելով կը սիրէ քաղաքը, իր ժխորով, երաժշտութեամբ, մայթերով, ինքնաշարժներով։ Տէրեանի նոյնքան «Հարազատ են մայթի քարերը», որքան Թումանեանին՝ Լոռի լեռները, Իսահակեանին՝ Շիրակն ու Ալագեազը։

Տէրեան ազդուեցաւ խորհրդապաշտութենէն, որ գլխաւոր հոսանքն էր իր օրուան։ Եւրոպական բանաստեղծներուն մէջ եղաւ առաջինը (եւ միակը), որ փորձեց քերթողութեան զանազան ձեւերը, ինչպէս նաեւ լեզուի երաժշտութիւնը, ներդաշնակութիւնը, ձայնախաղը, առատ ու ճշգրիտ նմանութիւններ, գործածեց չեչտային ձեւը մեր վանկային տաղաչափութեան մէջ։ Տէրեան իր արուեստով կը մօտենայ Բրիւսովի եւ Բլոկին, բայց աւելի խորունկ է իր դժգոհութեան մէջ, զոր արտայայտեց խեղդուած հեծկլտանքով ու հառաչով։

Մակինցեան չի յիշեր Տէրեանի արուեստին բուն իսկ վարպետները։

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ Գ. ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վերջապէս, 8 փետրուարին Երեւանի մէջ կատարուեցաւ Շիրվանզադէի «երրորդ» յոբելեանը, այս անգամ յիսնամեակը։

Մինչեւ չորրորդ յոբելեանին կազմակերպութիւնը, անշուշտ բենք նկարագրել այս վերջին յոբելեանը։

Արուեստի տան մէջ։ Երաժշտութիւն, ծափ եւ ճեղքէ։ Լուսաւորութեան գործավարը, Ա. Եղիազարեան, կը բանայ հանդէսը։ Նորելուկ Արմէն Խոյեան կը կարդայ կառավարական որոշումը,— Շիրվանզադէի կը տրուի «Ժողովրդական գրող» տիտղոս եւ առաւելագոյն թոշակ։ Ցեկոյ որ-առաջնութիւն տասնեւհօթը հանրապետութեան խօսեցաւ յոբելեարը.— յիշեց այն յաղթանակները զորս տարած է խորհրդային իշխանութիւնը, ինչպէս ատեն մը կը յիշէր այն բարիքները, զորս կատարեր էր հանրապետական կառավարութիւնը։ «Այդ յաղթանակներն էին, աւելցուց Շիրվանզադէ, որ կաշառեցին զիս, երբ դեռ կը գտնուէի արտասահման։ Եւ ուզեցի վերադառնալ Հայաստան։ Այդ շրջանին, դաշնակցականները բազմաթիւ սուտ եւ կեղծիքի հերքեցին թափեցին վրաս, ըսելով թէ ես ծախուած եմ եւ կաշառուած։ Այո՛, ես կաշառուած էի այն նոր պայմաններով, զորս ստեղծած էր խորհրդային իշխանութիւնը»։

Ցեռոյ, կ'ըսէ «Խորհրդ. Հայաստան», յոբելեարը վստահութիւն յայտնեց, որ համայնահետեւ աւելի կարելիութիւն կ'ունենայ իր ստեղծագործութիւններուն մէջ գծելու այն նորը եւ մեծը, որ ինքը, իբրեւ կողմնակի դիտող, աւելի լաւ կը տեսնէ, քան թէ օրուան վարպետները»։ (Ի՞նչ մեծամտութիւն)։

Յաջորդ օրը եւս կը շարունակուի յոբելեանը, պետական թատրոնին մէջ, ուր կը ներկայացուին քանի մը տեսարաններ այն թատերգութիւններէն, զորս տուած է Շիրվանզադէ, ժողովրդական գրող եւ առաւելագոյն թոշակաւոր, երէկ ալ, այսօր ալ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը ընդունեց հետեւեալ օրինագիծը Թրքական դրամի պաշտպանութեան համար.

1. Գործավարներու խորհուրդը պաշտօն ունի որոշումներ տալու օրպէսզի կանոնաւորէ ու սահմանափակէ «քամպիօ»ի, դրամի եւ արժեթուղթերու առուծախը եւ երկրին մէջ տարածումը, ինչպէս նաեւ պահպանէ Թրքական դրամին արժէքը։

2. Այս որոշումները թերթերով եւ ուրիշ յարմար միջոցներով պիտի հրատարակուին ու ծանուցուին, «Թրքական դրամի պաշտպանութիւն» անուան տակ։ Հրատարակութեան թուականէն սկսեալ գործադրելի են որոշումները, որոնց գործադրութեան թուականը նշդուած չէ բնագրին մէջ։

3. Այն դրամատուները որոնք դէմ կը շարժին Գործավարներու խորհուրդին տալիք որոշումներուն, ինչպէս նաեւ այն հրատարակութիւններուն որոնք կը գրաւին առաջին յօդուածին մէջ յիշուած գործերով, հետապնդման պիտի ենթարկուին եւ դատարանի միջոցաւ պիտի արգիլուին 5 օրէն մինչեւ երկու տարի գործառնութիւն ընելէ։ Անկէ զատ 500 — 1000 ոսկիի ծանր տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Այս տեսակ արարքներու մէջ գտնուող դրամատուները եւ հաստատութիւնները պիտի փակուին։

Եթէ օրէնքին դէմ շարժումը կատարուած է դրամատան մը կամ հաստատութեան մը կեդրոնին կողմէ, փակման որոշումը կը տարածուի Թուրքիոյ մէջ գտնուող բոլոր մասնաճիւղերուն վրայ։ Իսկ եթէ մասնաճիւղերը ինքնագլուխ ըրած են, փակման որոշումը միայն մասնաճիւղին կը պատկանի։ Ըստ ժամապէս փակուած դրամատուները եւ հաստատութիւնները պիտի արգիլուին փակման շրջանին իրենց շահ բերող ոեւէ գործառնութիւն ընելէ։ Միայն թէ կը շարունակուին երրորդ անձերու իրաւունքները շահագրգռող գործառնութիւնները, ինչպէս նաեւ նախապէս կատարուած եւ օրինական պայմանաժամի ենթակայ գործերը։

4. Թուրք պատժական օրէնքի 358 եւ 359րդ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն կը պատժուին այն դրամատուները եւ հաստատութեանց տնօրէնները, շահագրգռող պաշտօնեաները եւ ուրիշ անձեր, որոնք ոեւէ ձեւով դէմ կը շարժին Գործավարներու խորհուրդին որոշումներուն։

5. Գործավարներու խորհուրդին որոշումներուն դէմ շարժողներուն համար 1447 թիւ օրէնքին եւ ուրիշ օրէնքներու մէջ յիշուած պատժական տրամադրութիւնները ի զօրու չեն, այլ ներկայ օրէնքին յիշուած պատիժները պիտի գրուին։

6. Հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, երեք տարի ի զօրու է ներկայ օրէնքը։

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 11 Յունուար

Կը ծանուցանեն թէ մարտ 5ին առտուան ժամը 11.45ի կառախումբով Gare St. Lazareէն կը մեկնին Նիւ Եորք, «Մաժէսթիք» շոգենաւով։

ՕՐ. ԱՐՄԷՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ՏՈՔԹ. ԳԱԲՐԻԷԼ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 25 յունուար 1930

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգ. Ժողովին մէջ Սակարանի նոր օրինագծին քննութեան առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

Արտաքին պարտքերու ճնշումը երբեւան եկաւ այնպիսի ձեւով որուն միայն բարեացակամութեամբ կարելի չէ յաղթել։ Արտաքին պարտքը ըսելով՝ միայն Օսմանեան Հանրային Պարտքերը հասկնալու է։ Օսմ. Հանրային Պարտքերու շուրջ համաձայնելու համար միջազգային սովորութենէն աւելի վեհանձն շարժեցանք։ Միայն, մեր ենթարկուած նեղութիւնը ցոյց տուաւ որ Օսմ. Հանրային պարտքերը մեր ուժէն վեր ըլլալու չափ շատ են, եւ կը ձգտին մեր ապագային։

Կ'անցնիմ երկրորդ նիւթին։ Հինէն ի վեր կ'ըսուէր թէ պետական գնումները շատ կ'ազդեն մեր դրամին արժէքին վրայ։ Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, այս մասին առաւելագոյն չափով հոգ կը տարուի։ Օրինակ, Հրապարակէն օտար դրամ կը գնէինք։ Մինչդեռ այս տարի ոչինչ գնեցինք։ Անկէ զատ, Հրապարակին պէտքը գոհացնելու համար, մեր կողմէ օգնութիւն ըրինք։ Յունուար 15ին պետական գնումներու համար 10 միլիոն Թրքական ոսկիի համարժէք օտար դրամի պէտք կար։ Մինչդեռ Գործավարներու խորհուրդին մէջ խորհրդակցեցանք եւ մէկ հատիկ ոսկիի ալ գնումը չընդունեցինք։

Տ. Վ. ՓԷԶՕՐԻՆ

(ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ)

Խորհուրդներ կուտայ Ֆրանսական, ռուսական, զուիցերական եւ միջազգային օրէնքներու վերաբերեալ խնդիրներու մասին։ Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական, վարչական եւ նմանօրինակ գործեր։

Կ'ընդունի ժամը 5-7, բացի շաբաթ եւ տօնական օրերէ։

Հասցէ՝ 91, Avenue de la Bourdonnais, Paris (7)
Մ.
Հեռաձայն՝ Invalides 07 93

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բայց երբվերջըհասկցան նրա ինչմարդ ըլլալը՝ աշխատեցին. երեսին նայել անգամ չէին ուզեր։ Աշըգեանին զանգատներ կ'ընէին նրա մասին, բայց նա կը պատասխանէր.— Շապին-Գարահիսարի համար այդ դեռ շատ է։

Այս ժամանակները սպանուել Հաճի Կարապետ անունով տէրտէրի մը տղայ, որ բացարձակ մատնութիւններ կ'ընէր։ Նա վարժապետութիւն կ'ընէր Թունէյդ գիւղի մէջ, որը մեր զաղաքէն մի ժամ հեռու կը գտնուի։ Իրեն իրաւունքը (այսինքն նշանակաւ ռոճիկը) տուած էին եւ արձակած գիւղէն։ Համոզելով գիւղացիներուն՝ նա անոնց գիւղի տէրտէրը և եօթ մարդ։ Գիւղին մօտ 500 ոսկի վնաս տուաւ. մարդիկ չորս հինգ տարով բանտարկուեցան, տէրտէրը աքսորուեցաւ։ Սկսեց զաղաքցիներու վրայ ալ մատնութիւններ ընել։

Մի երեկոյ Հաճի Կարապետը կը գտնուէր Ղարիբեան չորս եղբայրներու քով (Հաճի-Յակոբ, Պաղտասար էֆէնտի եւ էլի երկուսը), ուր նրանց երախաներուն աճկերէն դաս կուտայ եղեր։ Ժամը 4ին Հաճի Կարապետը դուրս է ելեր Ղարիբեաններու քովէն, բայց ճանապարհին, Թաք-Ղասախի տակ, բռներ են, 37 խանչալ զարկեր ու սպաններ։

Առաւօտ խուզարկեցին Ղարիբեաններու տունը։ Այդ տունը հարուստ ըլլալուն ծմրան ընթացքում մորթած կ'ըլլային մի յիսուն ոչխար, 15 եզ, ուստի գուբը, փայտը ճուալն արիւնոտած էին։ Կառավարութիւնը այդ արիւնոտած մասերը կտրեց, հաւաքեց եւ ուղարկեց Պոլիս քննութեան՝ թէ մարդո՞ւ արիւն է, չէ նէ տաւարի։ Այդ սպանութեան առիթով բանտարկուեցան Ղարիբեան երկու եղբայրները եւ գիւղէն մօտ 80 երիտասարդ։

Երիտասարդութիւնը չէր ընդունեք, որ այդ մատնիչի մարմինը գերեզմանատան թաղուէր։ Մեր գերեզմանը կը գտնուի տաժի մէջ եւ ունի երկու դուռ։ Երիտասարդներուն համոզեցին մի կերպ ըսելով.

— Եթէ չթաղենք, մեզ վրայ կը հաստատուի այդ սպանութիւնը. թողէ ք. կը տանենք պատի տակ ուէէ տեղ կը թաղենք։

Այդպէս ալ ըրին։

Հաճի-Յակոբ կ'առէր աղայի մէճլիսը և չէր թողուր, որ պաշտօնեաները հայերուց կաշառք ուտեն, ուստի բոլոր պաշտօնեաները նրա դէմ գրգռուած էին։ Այդ պատճառով Ղարիբեան եղբայրները չուզեցին, որ իրենց դատը հոդ ըլլայ, այլ պահանջեցին որ Սիւազ կատարուի։ Հոն 1000 ոսկի կը ծախսեն իբրեւ կաշառք, բայց չեն գիտեր վերջը ազատուեցա՞ն, թէ ուրիշ շատ անմեղներու պէս զատապարտուեցան։

Այդ Ղարիբեանները լաւ եւ ազնիւ մարդիկ են։ Դրանց եղբօր որդին է Չէյթունի կռուին մասնակցող Հրաչեան(*), Գրիգոր Ղարիբեան, որ այժմ Լոնտոն կը գտնուի։

* *

Նախ քան վարդապետի վատութիւնը հասկանալնիս (որը ընդհակառակը, կը կարծէինք թէ լաւ մարդ է), Զաքեան թաղը՝ 650 տուն այրուեցաւ։ Տէր Վասիլ-Չալպաշեանի տունն ալ այդ տուներուն կից էր։

Դրանից յետոյ էր որ մի երկուշաբթի, Մսեսլոցիօղը, Խորէն վարդապետը բոլոր հայերու խաները ու խանութները գոցել տուաւ, ըսելով թէ տօն է։ Կիւրինցի Խաչիկ անուն տղայ մը չիգոցեր իր խանութը։ ամբողջ քաղաքի մէջ միայն նա բաց կը թողու։ Վարդապետը ինծ և Համբարձում Թէլլէգեանին ըսաւ.

— Այսինչ տղան խանութը չի գոցեր. գացէք, բարեւեցէք և ըսէք իմ կողմէս որ գոցէ։

Մենք գացինք, բարեւեցինք վարդապետի կողմէն եւ ըսինք, թէ վարդապետը բարեւ կ'ընէ եւ կ'ըսէ, թէ ինչո՞ւ միմիակ ինքը բաց է թողել խանութը։ Թո՛ղ գոցէ։ Խաչիկը փոխանակ կարգին պատասխանելու, ըսաւ՝ «հիմա վարդապետին ալ, ձեզի ալ» ու սկսաւ քֆրել։ Հոն կը գտնուէր մէկ յոյն եւ առեւտուր կ'ընէր։

Ես չհամբերեցի եւ ըսի.

— Այ տղայ, լա՛ւ, չես գոցեր, ի՞նչ իրաւունք ունիս քֆրելու։

Երբ այսպիսով զալմաղալ առաքուեցաւ, յոյնը թողեց առեւտուրը եւ փախաւ։ Խանութը կը գտնուէր խանի մէջ։

Խաչիկն ուզեց զարնել երկաթ արշինով։ Երբ նա կ'ուզէր զարնել զիս, ես բռնեցի երկաթը, ձեռքով ոլորեցի. արշինի ծայրը դիպաւ հինգ իրեն քթին եւ երկու կտոր եղաւ քթի ծայրը։ Սկսեց արիւն հոսիլ։ Դրսից մտաւ մի թուրք։ Ես իսկոյն ձեռքս առի այն կտորը, որ յոյնը կ'ուզէր առնել եւ ըսի.

— Քանի՞ զրուշ է սրա թօփը։

Խաչիկը կուլար, կը պոռար եւ կ'ըսէր թուրքին.

— Տե՛ս, քիթս ու պռունգս արիւնեցին, հիմա ալ կ'ըսեն, թէ թօփն ի՞նչ կ'արժէ։

— Չէ՛, դուն ընկար քարի վրայ,— ըսի,— քիթդ արիւնոտեցիր, հիմա մեզ վրա՞յ կը ձգես։

Նա գոնից դուրս ելաւ, կուլար, կը պոռար։ 300 հոգի հաւաքուեցան գլխին։ Ես ու ընկերս օգտուելով այդ հանգամանքից, գացինք։

Խաչիկը գացեր, բողոք էր գրել տուել։ Բողոք գրողն ինծ հակառակորդ մարդ էր. որովհետեւ բան պատուիրեց չընելու, իսկ ես կանխիկ պահանջեցի։ Բողոքի բովանդակութիւնը սա էր՝ «Անդրանիկը, երկուշաբթի օրը ժամը 5.30ին 250 հոգով մտաւ խանութս, ապրանքներս թալանեց, իմ էլ քիթ ու պռունգս արիւնեց, գնաց»։

(Շար.)

(*) Հրաչ Մարաշը։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒԽ.— Հ. Յ. Դ. ՁԱԽԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի կողմէ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։

Salle Solferino, 23 Rue Solferino, Billancourt

կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կը խօսի՝ ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հաղորդակցութիւն՝ փոքր վէրսայլէն կամ փոքր ա՛ըթէօյլէն հանրակառք թիւ 32 եւ իջնել Place Nationale, թիւ 23 իջնել՝ Point du Jour։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մանկապարտէզի բացման առթիւ, Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ. այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Villa d'Orléans, պարտէզին մէջ, 67 Ave. d'Orléansի անկիւնը։ Մէթրօ Alésia։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, զաւեշտ, երգ, պար եւ անակնկալներ։ Պիտի նուագէ Թառխստ Գ. Ժօրժ Շահպարոնեան։

Մուտք՝ 5 ֆրանք

Վարձու է մէն Թ'ուէնի մէջ յարկաբաժին մը երեք սենեակ կահաւորուած, խոհանոց, մառանեցուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն։ Ցարեկան վարձք՝ 3850 կարասիները գնել պայման է։ Դիմել՝ Գ. Գարապօղոսեանի, 100 Ave. Michelet, (St. Ouen)։ Մէթրօ՝ Clignancourt.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Ռէզ՛ճամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ
ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գուլումճեան) այնչափ փնտռուած եւ հռչակ հանած «Կանանչ գլխարկը» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար։ (37.5 ֆրանք), կը ծախենք 25 ֆրանքի։

Դիմել Յառաջ գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի։

EMPIRE մեքենա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Գործն. վարժ. ֆրանսերէնի։ Ֆրանսերէն լեզուի գարնանային դասընթացքը կըսկսի այսօրմարտ 1։ Ամէն շաբաթ 16 ժ. գործն. դաս եւ հայերէնէ — ֆրանս. թարգ. 17 դասախօս, 1 գեղաբուեստական պտոյտ։ Ամիսը 150 4 ամսական 475։ Միայն դասախօսութեանց հետեւողներու կը տրուին մասնաւոր քարտեր, ամսական 75 ֆ.ի։ Շաբաթը 5 անգ. դասընթացք, Բշ. Գշ. Դշ. Եշ, Ուր. ժ. 20—22։ Դշ.ի դասընթացքը յատկացուած է վաճ. ֆրանսերէնի։ Ամսական 100 ֆր., 4 ամս. 325։ Մանրամասնութեանց համար դիմել տնօրէն Robert Dupouey 101 Bld. Raspail, Paris (6)

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք տիրանալ ձեր փական հողաբաժնին Փարիզի շրջականերուն ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով։

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ "

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—..., իսկ Կիրակի ժամը 10—12։

Կիրակի օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café-Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 10—... Գ. Տարասովի, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 Օէվրան (Gare du Nordէն) հողաբաժիններու տեղը ընկերութեան գրասենեակը Տէր Գ. Աբրահամեանի։

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 կարելի է դիմել Boulogne, 87bis Bld. de la République Գ. Տ. Բէգզադեանի։

Հողաբաժիններ կան՝ Goussainville, Sevran, Verrières, Combe la Ville Ozoire, Epinay s/Orge, Elisabeth ville, B... d'Arsy, Antony Enghien, Rambouillet.

ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ հողաբաժինները ցոյց տալու համար։ Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Մարտ Կիրակի իրիկուն, Albert 1er թատրոնը, 64 Rue Rocher (Métro: St. Lazare et Rome)

Պոլսէն նոր ժամանած դերասան Գ. ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՊԱԶԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝ ողբերգ **ՍԻՄՕՆը**

Մասնակցութեամբ Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ փարիզահայ լաւագոյն ուժերու

Քօմէտի մը մէկ արարով Գ. ԿԱՎՈՒՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ կողմէ

Գիները՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք։ Նախօրօք տոմսերը ապահովել «կամրօշ»ի խմբագրատունէն եւ բոլոր հայկական ճաշարաններէն։

Կ'ուզուին դերձակութիւն գիտցող կամ սորվիլ փափաքող աշկերտներ։ Դիմել՝ Գ. Գորգիկեանի, 7 Rue de Tournon։ Փարիզ (6), մէթրօ՝ Օտէոն։

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle.

L'ATELIER
PATCHOULI
(3 արար) Արման Սալաքրուի

ՄԵԾ ԱՑԱՂՁԱԳՈՐԾԱՐԱՆ
ENTREPRISE GENERALE DE MENUISERIE

Մեր ատաղձագործարանը օժտուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ բոլոր մեքենաներով, կը պատրաստէ շինութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմածներ, դուռ, պատուհան, սանդուխ, տախտակամած, վաճառասան ցուցափեղկեր, եւայլն։

Մեր սկզբունքն է շինել ամէն բան տոկուն եւ ամէն քսակի համեմատ դիւրամատչելի պայմաններով։

Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով ԱՐՍԷՆ ԽՏԵՆԵԱՆԻ, 5 Rue de Paris, CLAMART, (Seine).

ԳՆԵՑԷՔ ... [illegible] ... ԵՆ

ԽՐԱԽԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL. 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանել ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում։ Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն Օրքէստր Թառիստ Ժորժի ղեկավարութեամբ։ Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2։

23 Rue Huchette — Métro: St. Michel

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։

25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Menil. 69—15

ODEON — COLUMBIA

Ցիեզերահռչակ Քոլումպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ։ Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Ցատուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռախիթ, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւններ, դիւրամատչելի պայմաններով։

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud. Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւններով, ամենաժիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գիներով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստեղէններ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն։

— Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը անկասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy.

Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2։

ԶՇՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5)
ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL

Համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ, յօքմա, եուֆգա, ինչպէս և ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Բարեկենդանի առթիւ

ՄԵԿՆՈՒՄԻ պատճառաւ վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով, 120 քառ. մեդր տարածութեամբ մեծ աշխատանոց մը, 2 սրահ եւ 1 սենեակ բնակութեան համար։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վերելակ՝ բեռի համար։ Ամէն յարմարութիւն դերձակի, կօշկակարի, գորգավաճառի, եւայլն։ Պօյլ 13 տարի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Գ. Հ. Աբէլեանի 226, Rue Lafayette, Paris (10).

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette. Թէլ. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ — ՀՈՏՈՎ — ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET հացերը։

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր։

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԻԵ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի ...

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Միախառն, չոր պտուղներ, ընդեղէն եւ մորթեր, եւայլն։

ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, եւայլն։

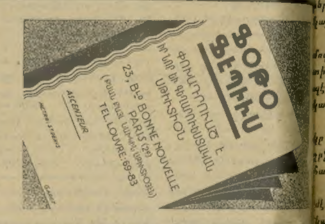

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ

14 Rue François Garcin, 14, LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն ... Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր ... կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ ... ձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը։

Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փորձեցէք ... մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար։ Ժողովրդական ...

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊՕՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Գ. ԾԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ ... անդամ Société des Comptables (E. C. F.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine ...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով ...

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu ... գործողութիւններ։

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affairesի եւ Bénéfices Commerciaux ... տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, S... seur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, ... կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ... տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք։

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

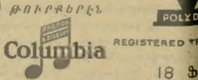

Columbia

18 ՖՐ. — 18 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. ...
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին ... ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.։ Գիները 120, ..., 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ... նպարեղէններու յաւր. ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Ակ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՐՏ 1930
4 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1202

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՏՐԵԼ _ ԹԱՓԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

Չափազանց ուշագրաւ լուր մը կը հաղորդէ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, մարտ 2 թուականով։

Ստալին խորհրդային մամուլին մէջ հրատարակեր է շրջաբերական-յօդուած մը, ուր, գնահատելով հանդերձ հաւաքական գիւղատնտեսութեան յաջողութիւնը, կը պատուիրէ շատ չտարուիլ ձեռք բերուած արդիւնքով։

Մինչեւ փետր. 20 հաւաքուած տեղեկութեանց համաձայն, գիւղական տնտեսութեանց աւելի քան 50 առ 100ը համայնացուած է Խորհրդային Միութեան մէջ։ Իսկ գարնանացանի սերմնցուի հաւաքումը ապահովուած է 90 առ 100 համեմատութեամբ (36 միլիոն կենդինար)։

Ճի՞շդ են այս թիւերը։ Այդ չէ կարեւորը։ Բոլշեւիկները այնքան վարպետ են վիճակագրութեան մէջ որ, թուանշաններուն ալ ճառ խօսիլ կուտան իրենց փառքին համար, ոտքի վրայ քուն բերելու աստիճան։

Այս հեռագրին մէջ, ամէնէն ուշագրաւ կէտը այն է որ, Ստալին անհրաժեշտ կը գտնէ զգուշացնել իր ընկերները։ Թաշել անոնց սանձը, եւ խոհեմութեան խրատներ տալ։

Այսպէս, նկատելով որ՝ ձեռք բերուած յաջողութեան վրայ, շատ մը ընկերներ կ'ուզեն մէկ հարուածով լուծել «սոցիալիզմ կառուցելու» (միշտ կառուցելո՜ւ) բոլոր խնդիրները, կարմիր դիկտատորը կը պահանջէ ուժգնօրէն պայքարիլ անոնց դէմ, բոլոր անոնց դէմ որ չեն ըմբռներ թէ հարկ է ամրապնդել ձեռք բերուած յաջողութիւնները եւ զանոնք օգտագործել յառաջիկային համար։

Այստեղ վրան-բաց սուտ մը գլորելով, Ստալին կ'ուզէ համոզել թէ հաւաքական տնտեսութեան յաջողութիւնը կը պարտինք... «ինքնաբեր, յօժարակամ» շարժումի մը։ Հետեւաբար, պէտք չէ բռնութեան դիմել կամ արկածախնդրական փորձեր կատարել։

Եւ քիչ մը աւելի խորանալով խոհեմութեան ճամբուն վրայ, կը յորդորէ «մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայել յետամնաց շրջաններուն, ուր նպաստաւոր պայմաններ չկան անմիջապէս հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպելու»։

Ամբողջ յորդորականին մէջ, միայն այս նախադասութիւնը մէկ հատոր ճառ կ'արժէ։ Թէեւ, այս ճշմարտութիւնը շատ կանուխէն յայտարարեց Դարալագեազի հայ գիւղացին, իր կոպիտ սրատեսութեամբ.

— «Էշով սոցիալիզմ կառուցել չի կարելի»։

Հեռագրական լուրէն կարելի չէ իմանալ թէ որո՛ւ կ'ակնարկէ Ստալին։ Յետամնաց, խաւարակուռ, նոյնիսկ միջնադարեան շրջաններ շատ կան անծայրածիր Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ։

Բայց, իր խօսքը կատարելապէս կը պատշաճի Կովկասի, այլ մանաւանդ մեր դժբախտ հայրենիքին, ուր մարդիկ տակաւին չեն կրնար զանազանել գոմը ու բնակարանը։

Արդ, այն օրէն ի վեր որ հրաման արձակուեցաւ «հարուածային կարգով» յառաջ տանելու հողագործութեան համայնացումը, հայ «մասնագէտները» սկսան սրարշաւ առաջատարել Հայաստանի նահապետական գիւղերուն մէջ։ Փետրուարի կիսուն արդէն կ'աւետէին մեծ յաջողութիւններ։ Երեւանի գաւառը դարձած էր յառաջապահը «կոլխոզ»ի (հաւաքական տնտեսութիւն), 59,000 տնտեսութեանց գոնէ կէսը համայնացնելու առաջադրութեամբ։

Նոյն արշաւը Վաղարշապատի մէջ, ուր առաջին առթիւ որոշուեցաւ առանց այլեւայլի գրաւել 37 «կուլակ»ներու արտերը, տուները, այգիները, գործիքները եւն.։ Ախտայի մէջ, 6600 տնտեսութիւններէն 3500ը համայնացուած էին, համաձայն վերջին տեղեկագրի մը։ Աշտարակի, Կոտայքի եւ ուրիշ վայրերու մէջ ալ՝ նոյն թափով կը շարունակուի «կառուցումը»։

Տակաւին առիթ կ'ունենանք լրիւ թուանշաններ ներկայացնելու բուն իսկ աղբիւրէն, Երեւանէն, պարզելու համար ամբողջ ողբերգութիւնն ու զաւեշտը այս նոր արշաւանքին։

Անհաւասիկ պատմութիւնը Ղուրդուղուլուին,— նախնական իր անունին պէս— որուն 44 գիւղերէն տասնին մէջ անասնապահ քիւրտեր կը բնակին։ «Այս վերջինները կարելի չէ եղած համայնացնել, որովհետեւ հողին չեն կապուիր»։

Ինչէ՞ն յառաջ կուգայ Մոսկուայի վարիչներուն նոր սթափումը, այնքան իշխանասաստ հրամաններէ յետոյ։

Ինչո՞ւ այս խոհեմ նահանջը՝ գաղտնի շրջաբերականներէ, խմբական ոչնչացումներէ, թռուցիկ խումբեր, նոյնիսկ կարմիր բանակը շարժման մէջ դնելէ յետոյ։

«Կուլակ»ներու աղաղակները հարցունքնե՞րն են որ երկիւղի մատնեցին Մոսկուան, թէ փլուզումը աւելի շուտ սկսաւ քան կառուցումը։

Լէնին քաջութիւնն ունէր իր սխալները խոստովանելու, մասնաւոր նամակներու կամ ճառերու մէջ։ Եւ առատ մը հաստատեց հռչակաւոր «Նէփ»ը, որուն հիմերուն տապար մը իջեցուցին իր յաջորդները, 1929ին։

Ստալին, աւելի սահմանափակ եւ կամակոր, պիտի ունենա՞յ այդ առաքինութիւնը։ «Կոլխոզ»ին տեղ «նովխոզ»ի ճամբա՞ն կ'ուզէ հարթել, թէ տխուր ռազմախաղ մը կը փորձէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՈՒԶԱԾԸ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (11 փետր.)։

— «Եթէ ոչ-դաշնակցական թերթերը քիչ մը աւելի ուշադիր եղած ըլլային մեր ըսածներուն եւ գրածներուն վերաբերմամբ, ապահովաբար մինչեւ այժմ հասկցած պիտի ըլլային, թէ ինչո՞ւ՝ ընդունելով հանդերձ ներկայ Հայաստանն իբրեւ կորիզ մեր գոյութեան՝ մենք այսուհանդերձ պայքար կը մղենք հոն հաստատուած խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Եւ եթէ քիչ մը աւելի յուրջ եւ անաչառ ոգիով մտիկ ընէին, պիտի տեսած ըլլային, որ՝

Առաջին, մեր պայքարը խորհրդային կառավարութեան դէմ *զէնքի* պայքար չէ, այլ *գաղափարական* պայքար է, որ շատ սովորական եւ շատ օգտակար նկատուած բան մըն է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Երկրորդ՝ տարիներ շարունակ մենք եղած ենք եւ այժմ ալ կը մնանք *լոյեալ* ընդդիմադիրի դերին մէջ, ոչ կը դաւենք խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ ոչ ալ կը մասնակցինք ուրիշներու դաւադրական ձեռնարկներուն։

Երրորդ՝ տարիներու ընթացքին մենք որ եւ է հայ կուսակցութենէ աւելի նիւթական օժանդակութիւն ըրած ենք խորհրդային Հայաստանին՝ աղէտներու առթեն թէ վերաշինական նպատակներով։ Բայց եթէ այսուհանդերձ յաճախ խստօրէն քննադատած ենք խորհրդային կառավարութեան գործիչ եւ քանդիչ ընթացքը, այդ չի նշանակեր երբեք, թէ մենք դէմ ենք եղած ներկայ Հայաստանի վերաշինութեան։

Չորրորդ՝ դառն ճշմարտութիւնը ներկայ Հայաստանի մասին մենք աւելի օգտակար սեպած ենք արտասահմանի հայութեան համար քան գեղեցիկ սուտը. որովհետեւ գիտենք որ ճշմարտութիւնը, որքան ալ թանձր ծածկես, հազար ու մի ճամբաներով ի վերջոյ երեւան պիտի գայ եւ ջախջախէ արհեստական կերպով ստեղծուած պատրանքները ու առաջ բերէ խորունկ, չափազանց քայքայիչ յուսախաբութիւններ։

Այսպէս թէ այնպէս, եթէ մեր հակառակորդները մեր գործիչներէն ոմանց ճառերուն կամ մեր գրողներէն ոմանց յօդուածներուն մէջ սկսած են տեսնել ու գնահատել կարգ մը մտքեր, զոր մինչեւ այժմ չեն տեսած ու գնահատած, այդ կը նշանակէ թէ վերջապէս իրենց աչքերն ալ, սկսած են բացուիլ։»

ԴԷՊՔ ՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր Մարսիլիա, Փարք Պորէլիի մէջ ձիարշաւ տեղի կ'ունենար, երբ արդիւնքին մասին վէճ մը ծագեցաւ հանդիսականներուն միջեւ ճիշդ ինչպէս պատահած էր Վէնսէնի մէջ քանի մը շաբաթ առաջ։ Բազմաթիւ մարդիկ՝ ցանկապատերէն անցնելով, փորձեցին յարձակիլ կազմակերպիչներուն վրայ, սակայն ոստիկան-զինուորներ ետ մղած են զանոնք։ Եւ ասոր վրայ ջղագրգիռ ժողովուրդը կրակի տուաւ կարգ մը խրճիթներ, ցանկապատեր եւայլն։

Վնասն է 300,000 ֆրանք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-յունական համաձայնագիրը

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը Աթէնքէն արտօնութիւն ստացած է ստորագրելու բնակչութեանց փոխանակութեան վերաբերեալ համաձայնագիրը։ Այս համաձայնութեան հետեւանքով հաւանական է որ լուծուի Ազգերու Դաշնակցութեան խառն Յանձնաժողովը։

Հիմա Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ կնքելու համար հելլէնօ-թուրք բարեկամութեան, իրաւարարութեան եւ առեւտրական դաշնագիրներ։

Թուրք գաղթականներու տեղաւորումը

Թուրք գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մեհմէտ պէյ հետեւեալը յայտարարած է «Ճիւմհուրիյէթ»ի.

— Մեզի հետ մասնաւոր քաղաքային քննիչներն ալ կ'աշխատին որ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը մինչեւ յունիս վերջանայ։ Կուսակալութիւններէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, գաւառներու մէջ տեղաւորման եւ հողային բաժանման գործերը լրացած են եւ գաղթականները բոլորովին ինքնաբաւ դարձած։ Միայն Պոլսոյ, Իզմիրի, Սամսոնի պէս քանի մը տեղեր, ուր մեծ թիւով գաղթականներ բնակեցուած են, դեռ չեն աւարտած կարգ մը կնճռոտ գործեր։

Ցարդ կալուած եւ հող բաժնուած է՝ 27,000 գաղթականներու իբրեւ սեփականութիւն եւ 400,000 գաղթականներու՝ փոխատուութեան ձեւով։ Գաղթականներուն իրենց առնելիքին փոխարէն Անատոլուի մէջ կուտանք ինչ որ գտնենք, իսկ Պոլսոյ մէջ՝ կալուած եւ հող։

Երբ տեղաւորման գործերը աւարտին, չեմ գիտեր թէ բնակութեան գործերը Ազգային կալուածներու վարչութեա՞ն պիտի փոխանցուին թէ բնակութեան դրամատուն մը պիտի ստեղծուի։

Արտասահմանէն, մասնաւորապէս Պուլկարիայէն գաղթականներ կը շարունակեն հասնիլ։ Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ զանգուածային կերպով գաղթականներ բերել տալը։

Թուրք-սերպ վէճը կարգադրուած

Պելկրատի Թրքական դեսպան Հայտար պէյ իր պաշտօնատեղին վերադառնալէ առաջ Պոլսոյ մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Թուրքիոյ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութիւններուն մասին։ Ինչպէս յայտնի է, երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած էր Սերպիոյ թրքապատկան կալուածներու գրաւման խնդիրը։ Դեսպանը յայտարարեց թէ առիկա կարգադրուած է ու կալուածներուն վրայ դրուած «հաճզ»ը վերցուած։ Այս կարգադրութենէն պիտի օգտուին միայն քաղաքին մէջ կալուած ունեցողները. որովհետեւ Եուկոսլաւիոյ հողային օրէնքին համաձայն, հողերը պետական սեփականութիւն եղած են։ Թուրք կառավարութեան դիմումին վրայ եուկոսլաւ կառավարութիւնը համաձայնած է արժէքին համեմատ հատուցում կատարել հողատէրերուն։ Շահագրգռուող անձերուն յայտարարագիրներ ղրկուած են որոնք մինչեւ Մայիս պիտի լեցուին եւ կառավարութեան միջոցով պիտի ներկայացուին։ Դեսպանը յոյս կը յայտնէ որ սեպտեմբերին պիտի սկսի հողատէրերուն հատուցումներուն բաժանումը։

Թուրքեւսերպ յարաբերութիւնները բնական վիճակի մէջ կը գտնուին, ըսած է դեսպանը։ Կալուածական գործեր կարգադրուելէ վերջ, երկու երկիրներուն միջեւ առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքուի։

Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը

Պ. Անտրէ Թարտիէօ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը կազմեց դահլիճը, երկար բանակցութիւններէ վերջ։

Այս դահլիճը կը բաղկանայ 18 նախարարներէ եւ 15 փոխ-նախարարէ, այսինքն փետրուար 17ին տապալած դահլիճէն 5 անգամ աւելի. ասկէ զատ ստեղծուեցաւ զբօսաշրջութեան (Թուրիզմ) բարձր-կոմիսարի նոր պաշտօն մըն ալ, իբրեւ լրացուցիչ մաս նախարարութեան։ Այնպէս որ նոր նախարարութիւնը 34 անդամ ունի։ Նորաստեղծ նախարարութիւններն են՝ Պիւտճէի նախարարութիւնը, զոր հաստատեց Քամիյլ Շօթան, եւ Հանրային առողջութեան նախարարութիւնը, յետոյ ստեղծուեցան չորս նոր փոխ-նախարարութիւններ։ Ասոնցմէ ամենէն կարեւորն է Ազգային Տնտեսութեան փոխ-նախարարութիւնը, որ պիտի զբաղի ապրուստի սղութեան վերաբերեալ եւ այլ հարցերով։ Թարտիէօ վերահաստատեց ելմտական փոխ-նախարարութիւնը, նոյնպէս ստեղծեց պիւտճէի փոխ-նախարարութիւն մը։ Նոր դահլիճին անդամներէն 20 հոգի մաս կը կազմէին Թարտիէօի տապալած դահլիճին՝ Պրիան, Մաժինօ, Լօրան Էյնաք, Ժէրմէն Մարթէն (այժմ Պիւտճէի նախարար), Փիէթրի, Ֆլանտէն եւայլն։ Նոր նախարարներէն յիշենք Ռաուլ Փէրէն (գաղութային), Տիւմէնիլը (ծովային), Փիէռ Լավալ (աշխատանքի) եւայլն։ Առաջին անգամ նախարար կ'ըլլայ Փօլ Ռէյնօ (ելմտական)։

Նոր դահլիճի անդամներէն 21ը փաստաբան են, 4ը պաշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 37

Գասրայէն, Յ. Վ. Յոնանեանի միջոցաւ	340.—
36րդ ցանկին գումարը	47,182.15
ընդհ. գումար	47,522.15

... Խմբագիր

ԳԱՍՐԱ, 16 Փետր.— Հայաշունչ թերթիդ միջոցով տեղեկացած ըլլալով մեր ազգակիցներուն եւ հոգեհատորներուն թշուառութեանը, եւ մորթիս վրայ կրած ըլլալով նոյն տառապանքը, չեմ կրնար անտարբեր մնալ ու չմիանալ այն ազնուասիրտ ազգակիցներուս, որոնց գնահատելի նուիրատուութիւնները պարբերաբար կ'արձանագրէք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։

Ուստի կը փութամ ներփակել երեք հարիւր քառասուն (340) ֆրանքնոց գումար մը, զոր հաւաքած եմ քանի մը ծանօթներէս.— Յովհ. Յոնանեան 63, Տիկին Արեւալոյս Յոնանեան 45, Պ. Արզար Սարգիսեան 63, Պ. Ադամ Աստուրեան 63, Պ. Վահան Աճէմեան 45, Պ. Գարեգին Ղազարեան 36, Պ. Կարապետ Թորոսեան 25։ (Տես վերը)։

Յովհաննէս Վ. Յոնանեան
(Առափազարցի)

50,000 ԵԽՍ

Պատասխանելով իրեն եղած առաջարկին, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 50,000 ֆրանք յանձնած է գաղթականներու տեղաւորման ներկայացուցիչ Պ. Լընայի։ (Բացի Հանգանակիչ կեդր. Յանձնախումբին յանձնած 50,000էն)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՆ

Պէյրութի «Լիբան իւլ Հալ» թերթը կը գրէ.—

Մեր լրատուն պաշտօնական աղբիւրէ մը ստուգած է որ Մարզպանութեան առողջապահական բաժնի տնօրէնութիւնը որոշած է Գարանթինայի Հայերը հեռացնել այդ շրջաններէն եւ անոնց հիւղակները քանդել, որովհետեւ այդ գաղթակայանները ընդհանուր առողջութեան տեսակէտով շատ վնասակար են։ Մարզպանութիւնը հող պիտի տայ բնակելու համար։ Արդէն Էշրէֆիէի մէջ երկու գետիններ գնուած եւ տուներ շինուած են. երկու գիւղեր ալ հաստատուած են Ալէվիներու երկրին մէջ եւ գիւղացիներուն սկսած են երկրագործական գործիքներ տալ։

Տէր Զօրի շրջաններուն մէջ մեծ թիւով Հայեր տեղաւորուած են։ Մարզպանութիւնը մասնաւոր ջանք կը թափէ որ Հայերը այդ շրջանները հաստատուին եւ հոդին կապուին։ Այս կերպով Հայերը այլեւս տեղացիներուն նախանձէն ու մրցակցութենէն ազատ պիտի ըլլան։

ՀԱՅԱԳԷՏ Ն. ՄԱՌ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ՝ հայագէտ պրոֆ. Նիկոլա Մառ, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, բանտարկուած կը մնայ Լէնինգրադի մէջ, մերժած ըլլալով Աստուծոյ եւ կրօնի դէմ հրապարակաւ արտայայտուելու առաջարկը։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին։

ԷՅՖԷԼԻ ԿԱՏԱՐԷՆ

Վաղը, Չորեքշաբթի իրիկուն Էյֆէլի աշտարակի անթելի կայէնէն Օր. Հ. Թորոսեան կ'երգէ Արամ Պարթեւեանի «Նոր Սրգիր»էն «Ես որ ժեռնիմ», Գիշերային, Օրօր, եւ Սիրերգը և ուրիշ ժողովրդական երգեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԽՈՒՍԱՓՈՒՄ ՉԿԱՅ

Օրուան խնդիրն է, տակաւին, ելմտական տագնապը։

Ինկիւրիի վարիչները տենդոտ գործի լծուած են՝ փրկելու համար երկիրը, որ անդունդին ծայրն հասած է։

Ըամէթ փաշա կ'աղմկէ հրապարակը։ Շարժման մէջ դրուած է ամբողջ պետական մեքենան, խորհրդարանն ու մամուլը։ Ամէն օր նոր հրամանագիր եւ նոր ծրագիր։ Սեղմումներ Սակարաննին եւ դրամատուններուն վրայ։ Արգելք՝ արտասահմանէն կատարուած ներածումներու։ Բացարձակ պաշտպանութիւն Թրքական դրամի։ Ո՛չ ոք արտօնուած է Թրքական թղթադրամով օտար դրամ գնել։ Արտածող վաճառականները պէտք չէ Թրքական թղթադրամով ծախեն իրենց ապրանքները։ Տեղական դրամատուները չեն կրնար օտար դրամով ընթացիկ հաշիւ բանալ։ Նոյն դրամատուները արտօնուած չեն օտար դրամի վերածել իրենց մօտ պահ դրուած Թրքական դրամները։ Եւայլն, եւայլն։

Այս բացասական ձեռնարկներուն հետ միաժամանակ, փորձեր կ'ըլլան դրական աշխատանքներու.— զարկ տալ տեղական ճարտարարուեստին, հիմնել Պետ. Դրամատուն, վարկ բանալ գիւղացիներուն եւլն.։

Այս բոլորը կ'ըլլան երկու նպատակով. նախ իսկապէս դարման տանելու համար յուսահատական կացութեան մը. երկրորդ՝ ու մանաւանդ արտաքին աշխարհի (օտար պարտատէրերու) ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այդ կացութեան վրայ, որպէսզի յաջողին «մորաթորիում» մը ձեռք բերել։ Ուրիշ խօսքով, Ինկիւրիի վարիչները պատրուակ բռնելով ներկայ տագնապը, կ'ուզեն խուսափիլ իրենց պարտքը վճարելէ։ Խնդրին ամբողջ ծանրութիւնը կը կեդրոնանայ այս կէտին վրայ։ Օտար բաժնետէրերը հասկցած են այս ծրագիրը եւ իրարանցումի մատնուած։ Շատ թափանցիկ էր Թուրք վարչապետին վերջին յայտարարութիւնը թէ՝ Օսմ. Հանրային Պարտքի կարգադրութեան հարցին մէջ Թուրքիա շատ ծանր պայմաններ ընդունած է, թէ այդ պայմաններու գործադրութիւնը շատ վեր է երկրին բարեկացակամութենէն, թէ ամէն տարի Հանրային Պարտքի հաշւոյն վճարումներ ընելով վտանգի կ'ենթարկուի Թուրքիոյ ապագան եւլն.։

Ըամէթ փաշայի այս խօսքերը սկեպտիկութեամբ կ'ընդունուին օտար շրջանակներու կողմէ։ Մանաւանդ մտահոգ են Ֆրանսացիները, որոնց կը պատկանի Օսմանեան Հանրային Պարտքի 100ին 80 բաժինը։

∴

1914ին Մեծ Պատերազմի հռչակումով, Թուրքիա դադրեցուց Հանրային Պարտքի կտրօններուն վճարումը։ Այս վիճակը տեւեց խիստ երկար։ 1924 յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագիրը կը տրամադրէր որ օտար բաժնետէրերը պէտք է բանակցին Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդ պետութեանց հետ՝ կարգադրութեան մը յանգելու համար։ Գլխաւոր ժառանգորդն էր Թուրք կառավարութիւնը, որուն հետ, երկար բանակցութիւններէ վերջ, համաձայնագիր մը կնքուեցաւ 1928 յունիս 13ին Փարիզի մէջ։ Ինկիւրիի խորհրդարանը երկար ձգձգումներէ ետք, պայմանաժամին լրանալիք օրը վաւերացուց զայն՝ պզտիկ վերապահումով մը՝ այն թղթադրամներու մասին, որոնք պատերազմի ընթացքին Հանրային Պարտքի վարչութեան երաշխաւորութեամբ հրապարակ հանուած էին։ Օսմանեան ՝Հանրային Պարտքէն Թուրքիոյ բաժին կ'իյնար 100ին 62՝ 1912էն առաջուան փոխառութեանց եւ 100ին 76՝ անկէ վերջիններուն համար։

Օտար բաժնետէրերը, իբրեւ երաշխաւորութիւն ստացան Պոլսոյ, Ղալաթիոյ եւ Հայտարփաշայի շրջանակներու մաքսատուրքերը։ Հետեւաբար անոնք այժմ բացարձակապէս անոնք կը գտնուին, ու չեն ուզեր լսել Թուրքիոյ ելմտական տագնապին առթիւ արտասանուած սրտառուչ խօսքերը։ Օտար պահանջատէրերը երբեք չեն ուզեր հետաքրքրուիլ Թուրքիոյ ներքին վիճակով, քանի որ իրենց պահանջը երաշխաւորուած է որոշ հասոյթներով, որոնք Թուրք կառավարութեան համար անձեռնմխելի պիտի մնան, ըստ Փարիզի համաձայնագրին։ Թուրքիա տարեկան երկու միլիոն Թրքական ոսկի (ոսկեդրամ) պէտք է վճարէ Հանրային Պարտքի հաշւոյն։ Անոր փոխարէն տարեկան տանուագն չորս միլիոն ոսկիի (այսինքն կրկինը) հասոյթ կը տան Պոլսոյ, Ղալաթիոյ եւ Հայտար փաշայի մաքսատուրքերը։ Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1927-28 շրջանին հասոյթ եղած է 4 միլիոն 109.000 ոսկի (450 միլիոն ֆրանքէն աւելի)։ Ուրեմն, Թուրքերը փախուստի միջոց չունին եւ պէտք է գործադրեն համաձայնագրին պայմանները։

Անկէ զատ, 1930-1931 ելմտական տարւոյ ելմտացոյցին մէջ կը տեսնուի որ մաքսատուրքերուն վրայ 6 միլիոն ոսկիի յաւելում եղած է։ Ցետոյ, մինչ ելմտացոյցի ամբողջական հասոյթներու գումար նախատեսուած է 222,992,000 ոսկի, ծախքերը հաշուուած են 222,834,330 ոսկի, այսինքն աւելի պակաս։ Ու դեռ հասոյթները 14,150,000 ոսկի աւելի պիտի ըլլային, եթէ քարիւղի եւ շաքարի մենաշնորհները ջնջուած չըլլային։ Հետեւաբար խօսք չի կրնար ըլլալ Թուրքիոյ «բարի կամեցողութեան» չարաչար գործածուելուն մասին։ Թուրքիոյ ներքին վճարման կարողութիւնը բնաւ կասկածի կարելի չէ ենթարկել։ Ահա՛ այս է օտար, մանաւորաբար Ֆրանսացի բաժնետէրերու տեսակէտը։

Գալով արտաքին վճարման կարողութեան, այդ մասին ալ լաւատես են Ֆրանսացիները եւ չեն ուզեր հաւատալ Ըամէթ փաշայի խօսքերուն։ «Թան» (24 փետրուար) կը գրէ որ եթէ Թուրքերը դրամ չունին, այն ատեն ի՛նչպէս կրնան մտածել ազգային պետական դրամատուն մը հիմնել՝ առանց օտար դրամագլուխի օժանդակութեան։

Մնաց որ Փարիզի համաձայնագիրը (1928 յունիս 13) շատ բացորոշ է եւ բնաւ «մորաթորիում» չի թոյլատրեր՝ նոյնիսկ ամէնէն բացառիկ պարագաներու մէջ։ Թուրքիա պարտաւոր է 1929 յունիս 1էն սկսեալ մինչեւ 1936 մայիս 31 տարեկան երկու միլիոն Թրքական ոսկի (ոսկեդրամ) յանձնել Օսմանեան Պանքային՝ Հանրային Պարտքի հաշւոյն։

Միայն համաձայնագրին մէջ կայ 17րդ. յօդուած մը, որ կ'ըսէ թէ՝ կամքէ անկախ բացառիկ պարագաներուն (force majeure), Թուրք կառավարութիւնը կրնայ այդ վճարումը ընել Թրքական թղթադրամով եւ ոչ թէ ազգային թղթադրամը անգլիական ոսկիի կամ ուրիշ ոսկեդրամի վերածելով։

Այսպէս ուրեմն, խուսափումի ճամբայ չկայ։

Համաձայնագիրը որոշ է. ո՛ր կողմ ալ դառնան, չեն կրնար իրենց օձիքն ազատել միջազգային հանգամանք ներկայացնող պարտաւորութիւններէ։ Հակառակը Օսմանեան կայսրութեան բախտին պիտի արժանանէ զիրենք։

Վերջերս Ֆրանսական թերթ մը դառնօրէն կը դանգատէր թէ Քէմալականները տակնուվրայ ըրին հին վարչաձեւը, սակայն պահեցին պարտքերը չվճարելու վաղեմի սովորութիւնը։

Ուրիշ ի՛նչ սովորութիւններ կան դեռ —անծանօթ Ֆրանսացիներուն— որոնք անաղարտ պահուած են Համիտներու ժառանգորդներուն մէջ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

"ՄԻՕՐԻՆԱԿ ԴՊՐՈՑ,,

Աւելի քան տարի մըն է, որ վէճ մը կայ Ֆրանսայի կրթական շրջանակներուն, մանկավարժական պարբերաթերթերուն, բժշկական ամսագիրներուն եւ օրուան թերթերուն մէջ։ Այս վէճը ունի երկու երես.

I —Միօրինակ, միաձեւ դպրոց (école unique):

2— Աշակերտներու իմացական յոգնութիւն (surmenage scolaire)։

Նախ ներկայացնենք առաջինը, պատկերացնելով վիճաբանութեան թեր ու դէմ կողմերը։

Ի՞նչ է միօրինակ դպրոցը եւ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ։

Ֆրանսայի մէջ երկու տեսակ դպրոց կայ — Ա) Ձրի նախնական կրթութիւն, Բ) Վճարովի երկրորդական կրթութիւն։ Ամէն Ֆրանսացի պարտաւոր է հետեւիլ նախակրթարանի մը։ Այնպէս որ աղքատ եւ հարուստ հաւասար են նախակրթարանին դուռներուն առջեւ։ Ընդհակառակն երկրորդական կրթութիւնը վճարովի է, այնպէս որ աղքատ եւ հարուստ հաւասար չեն երկրորդական վարժարաններու դուռներուն առջեւ։ Հարուստ տղան կրնայ շարունակել իր ուսումը եւ հասնիլ բարձրագոյն կրթութեան, մինչդեռ աղքատ տղան ստիպուած է նախակրթութենէն անմիջապէս յետոյ՝ հրաժարիլ դպրոցէ։

Հասարակաց դպրոցը կը միացնէ եւ միակ դպրոցի մը կը վերածէ այդ երկու դպրոցները։ Կը բաւէ, որ կառավարութիւնը ձրի հռչակէ նաեւ երկրորդական ուսումը։

Այս որոշման դէմ կ'արտայայտուին շատեր. նախ մայրերը։ Վերջերս 800 մայրեր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ղրկեցին բողոքանմանամակ մը, ուր կ'ըսեն. «Զաւակ մը նախ կը պատկանի անոր, որ ծնած է զայն։ Մենք, մայրերս, մեր զաւակները կը յանձնենք պետութեան գիտութական կրթութեան եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար միայն. այնուհետեւ անոնք կը պատկանին մեզի։ Մենք միայն, մեր բնական իրաւունքով, պիտի տանք անոնց սիրտին եւ միտքին ուղղութիւնը»։

Առաջին առթիւ զարմանալի կը թուի այս բողոքը։ Պետութիւնը կը ստանձնէ բարձրագոյն կրթութեան ծախքերը, եւ մայրերը կը մերժեն ու կ'ըսեն. Pecunia tua tecum sit: Ինչ որ կը նշանակէ «Ձեզի պահեցէք ձեր դրամը, որ շատ սուղի կը նստի մեզի, խլելով մեր ազատութիւնը»։ Եւ կը տեսնուի, որ հետզհետէ կը ծաւալի այս շարժումը։ Կիներու Ազգային Դաշնակցութիւնը իւրաքանչիւր երեսփոխանի ուղղեց նոյնիմաստ բողոք մը, առաջարկելով մերժել այն վարկերը, որոնք պիտի յատկացուին երկրորդական ձրի կրթութիւնը ապահովելու, մէկ խօսքով միօրինակ դպրոցը սահմանելու։ Անոնք կը պնդեն, որ ձրին պարզապէս քող մըն է։ Հոս արդէն կը հասկցուի, որ մայրերուն նաեւ զայրանքը բանած են երկրին քաղաքական դէմքերը։ Անոնք կը վախնան, որ այս ձեւով պետութիւնը մենաշնորհ կը դարձնէ կրթութիւնը։ Վերջապէս զաւակը կը բաժնէ ընտանիքէն, ինչպէս եկեղեցին բաժնեցին պետութենէն։

Միեւնոյն ատեն, կը պնդեն որ պատրանք մըն է ձրի կրթութիւնը։ Ձրի խօսքը պատրուակ մըն է, որ պատճառ պիտի դառնայ նոյնիսկ երկու անգամ վճարելու։ Այսինքն հարցը կը յիշեցնէ քիչ մը ընտանիքին ու պետութեան հին վէճը։ Պետութիւնը ընտանիքին իրաւունքներուն դէմ, եւ ընտանիքը պետութեան իրաւունքներուն դէմ։ Նախնական կրթութիւնը որքան ալ կրէ պետութեան ազդեցութիւնը, զաւակը չի կրնար դուրս ելլել մօրը ազդեցութենէն։ Պետութիւնը, ստանձնելով նաեւ երկրորդական կրթութիւնը,— որ գլխաւոր ազդակն է տղուն մէջ նկարագիր կազմելու, — կ'ուզէ բաժնել զաւակը ընտանիքէն։

Գոնէ այսպէս կ'ըսեն հակառակորդները։

Ի՞նչ կ'ըսեն պաշտպանները։

Աւելորդ է վախը թէ պետութիւնը իր ձեռքը կը դնէ պատանիներուն վրայ։ Նախ, կ'ըսեն, սխալ է թէ զաւակ մը կը պատկանի իր մօրը։ Ամէն տղայ կը պատկանի ինքզինքին, այսինքն անձն է։ Եւ մայր մը չի կրնար սեպհականութիւն նկատել տղան, որուն հանդէպ պարտականութիւններ ունի։ Եւ այդ պարտականութիւնը մօր յանձնած էր հին պետութիւնը։ Արդիական պետութիւնը այժմ ինք կ'ուզէ ստանձնել այդ պարտականութիւնները։ Ցրուն ալ ֆիզիքական եւ իմացական լիակատար զարգացում։ Տեսնուած է, որ մայրերը, աղքատութեան պատճառաւ, չեն կրցած ամբողջովին կատարել իրենց յանձնուած պարտականութիւնը։ Զաւակները միայն կէս (նախակրթութիւն) ստացած են, որովհետեւ դըպրոցը կիսուած էր։ Այժմ պետութիւնը կ'ուզէ ամբողջացնել դըպրոցը, վերածել մէկ եւ ամբողջական դպրոցի մը, ուր հաւասարէ հաւասար, նոյն գրասեղաններուն վրայ, նոյն ուսուցիչներուն շունչին տակ, պիտի լրացնեն իրենց ուսումը երկրին բոլոր զաւակները։

Ռուսիոյ մէջ եւս այժմ գոյութիւն ունի միօրինակ դպրոց մը, ուր գործնապէս կը յաճախեն միայն բանուորներու զաւակները։ Ընդհակառակն Եւրոպայի արեւմտեան երկիրներուն մէջ, երկրորդական կրթութիւն կրնան ստանալ միայն հարուստներու զաւակները։

Ահա այս անհաւասարութիւնն է, որ կը յաւակնի հարթել միակ եւ ամբողջական դպրոցը։ Ֆրանսացի տղայ մը, ինչ ալ ըլլայ իր ծագումը, հարուստ կամ աղքատ, իրաւունք պիտի ունենայ հետապնդելու նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը, ուսուցիչ ունենալու նոյն դասախօսները, օգտուելու պետական նոյն առիթներէն։ Այս ուղղութեամբ, երկրին ղեկը չպիտի ստանձնէ միայն հարուստին տղան, որ հակառակ իր միջակ կարողութիւններուն, կը լրացնէ երկրորդական վարժարան մը, կը ստանայ բարձրագոյն վկայական մը եւ, կարծես իր գեղեկը ըլլար, յանկարծ կը մտնէ երկրին ղեկավարութեան մէջ։

Միօրինակ դպրոցի վէճը կը շօշափէ նաեւ ներքին կրթական ծրագիրն ալ։ Յաջորդով պիտի ներկայացնենք այն վէճերը, որոնք կը վերաբերին ֆրանսական կրթական ծրագիրներու բովանդակութեան,, ծանրաբեռնուածութեան, աշակերտներու իմացական յոգնութեան։

ՇԱՀԱՊ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Աննախընթաց ձմեռ է գրեթէ ամէն տեղ։ Ձիւն, անձրեւ, կարկուտ կամ չոր ցուրտ՝ մերթ երկրի մէկ, մերթ միւս մասերում։ Շատ տեղերում երթեւեկը դադարած է։ Թղթատարը գրեթէ ամէն տեղ անկանոնութիւններ ունեցաւ, տակաւին գոց ճանապարհներ կան, անհրաժեշտ դէպքերում օգտագործում են օդանաւերը։

** Շահնշահը Հարաւից Թեհրան վերադարձին Ղումի մօտ ճանապարհը ինքնաշարժի համար անանցանելի գտնելով, առքով թէ ձիով կտրում է 1—2 փարսախ, անցնում է Ղումից, մօտակայ մի սրճարանում հանգիստ առնում եւ վճարում սրճարան պահողին 500 դռան. երջանիկ մարդ, որ մէկ տարուան մէջ դժուար թէ այդքան շահ ունենար։

** Նոր Ջուղայի թեմական Մեսրոպ Արք. որ ամիսներ առաջ Սահակ վրդ. Գէորգեանին նշանակել է Սուլթանապատի առաջնորդ, այժմ պաշտօնական նամակով յայտնում է նոյն տեղի գաւառուրինեմ թէ Սահակ վարդապետը պաշտօնակից չէ, վանեցի է, կեղծ հոգեւորական է, մի պարզ խաչագող, ուստի պահանջում է հանել վանապատկան հագուստները։

** Թեհրանում հայազգի փաստաբան Ազարաբօֆի տունը, ժամանակ հիւրասիրութեան ժամանակ, պետական անձնաւորութիւնների եւ օտարազգի հիւրերին ներկայութեան, տան տէրը անուանարկիչ արտայայտութիւն է թոյլ տալիս պարսիկ ժողովուրդի հասցէին։ Հիւրերին մէկը, պետական հաստատութեան մի պաշտօնեայ, ապտակում է հայ փաստաբանին։ Այս առթիւ մայրաքաղաքի «Իդդամ» թերթը խիստ յարձակումներ է հրատարակում հայ փաստաբանի հասցէին, անտեղի ակնարկներ անելով նաեւ փաստաբանի պատկանած ազգութեան։ «Իրանը քաբիր» անթոյլատրելի է գտնում մի անհատի քայլով չափել ողջ ազգութիւնը եւ մանաւոր մի դէպքից հաւաքականութեան հասցէին սխալ ու անտեղի եզրակացութիւններ հանել։

** Մի ուրիշ հայ փաստաբան գոկ. Ալէք Ազարեան Թեհրանում պաշտպանում է գաւը հակաբոլշեւիկ ռուս շարժավար (շոֆէօր) Գրիշայի, որ Ղազւինում կացինի հարուածներով սպանել է յոյն գինեվաճառին ու վերջինիս կնոջ, իբր թէ գարին հայհոյելու պատճառով։ Հայ փաստաբանի գեղեցիկ պաշտպանողականի մասին դատախազը հետեւեալն է ասում.

«Հաստատում եմ որ պարոն դոկտորի պաշտպանողականը գիտական տեսակէտից մէկն է լաւագոյն պաշտպանողականներից, որ ես տեսել եմ Եղեռնադատ Ատեանի մէջ»։

** Խորհրդային երկրներից շարունակում են թափուել, Ռաշտ եւ Թեհրան հասնել նորանոր փախստականներ, որոնք սոսկալի գոյներով են նկարագրում կարմիր դրախտը։ Փախստականների մէջ կան մանագէտներ ալ, բժիշկ, եւայլն։

** Նոր Ջուղայում քասոց շարունակւում է։ Այդ բաւական չէ, ուզում է Առաքելականն էլ նոյն օրին հասցնել։ Այս որոշմելի ծրագիրը տակայն քուրն ընկաւ։ Էջմիածնից Մելիք Թանգեանին փոխարինելու պաշտօնով ուղարկուած վերդարալը անել կացու-

թեան մատնուած է մ... դաքում։

** Նոր տարւայ հ... Ջուղայում երգում էի... հայրենիք»ը, որի մա... կանութեան նախօրօք... էին թէ հակապետական... Ոստիկանութեան ներկա... յատընկալ երգող ազգ... գի աւարտումից յետ... «խաֆիյէ»ին յայտնում... երգը հակապետական... պարունակում։

Բոլոր ներկաները ոտ... ունկնդրեցին, բացի Մեսր... եպիսկոպոսէն։

** Ցերահաչակ Սահ... դպետ լուր է տալիս Ս... պատի ոստիկանութեան... զին դաշնակցականները հ... տական հաւաքոյթ են... ցնում է «Դաշնակցու... րու», որի ընթացքին հ... կան բան չի երեւում։... պատմութեան մէջ... նաեւ Պ. Շէյմս փաշ... որ գժբախտութիւն է... միններով հիւրընկալ... ժան վարդապետին։

Վ. ԽՐԱ...

ՀԱՅԱՍՏ...

«ՈՒԷԲԼԱՄ»ՆԵՐ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻ...

Ցոցուցակագիր մը ... յին Հայաստանի մէ... տրուար) այսպէս կը ն... նէ կեանքը Ղափանի... մէջ.—

1929.1930 տես... տարեշրջանին առաջին... սեակին ընթացքին,... հանքերուն արդիւնաբեր... կատարուած չէ համաձ... խնթաց տարուան... ծրագրին։ Նոյնիսկ,... թենէն աւելի քիչ... տարուած արդիւնաբեր...

Այսպէս, առաջին... կին արդիւնքը ցոյց... արտադրուած կարմիր... 11.8 առ հարիւր համ... թեամբ պակաս է։... հանքը արտադրուած է... 100 համեմատութեամբ...

Բանթօղներուն թիւ... բացուած է Լէնինեան... մէջ։

Թէ ինչո՛ւ կարելի... իրագործել ծրագիրը... նները երկուքն են.— Ար... բանուորները կը պակ... տոյ գործերուն ամէնէն... շրջանին բանուորները... հանքերը ու կը մեկնին... անցեալ հոկտեմբերին... րուն մէջ աշխատելու... բանուորներ, սակայն... միաժամանակ ձգեցին... եւ մեկնեցան։

Աշխատանքին վրայ... նաեւ այն պարագան,... րին ելեկտրականացը... խատեր։

Մեքենական կազմ... տկար է։ Ապսպրուած... մուլներ, բայց չեն... տակաւին։ Կան 4 մա... որոնք մաքրել չունին։

Ղեկավար մարմին... է կամ չկայ։ Լէնինեան... րուն մէջ, ուր կ'աշխատ... բանուորներ, կառավար...

Աշխատանք կատար... նաեւ բանուորներու... եւ բնակարանային... համար։ 3—400 բ... տակաւին կը բնակին... 2—10 քիլոմեթր հեռու... մէջ։ Ճիշդ է որ շինուած... բնակարաններ, բայց... ներուն թիւն ալ բարձր...

Կատարուած բարեգ... ներու շնորհիւ, Ղափան... ուորներն ալ հիմա... բական մրցակցութեան... լով» հրաժարած են... ուխէջ կամ գիւղ վերադ...

Նոյն մրցումը կը... նաեւ առաջին, հինգերո... վեցերորդ հանքերուն... բանուորները։

Արդէն այս ուղղ...

...ռանաւոր աշխատանք կը կատարուի ինչպէս գործարաններուն, նոյնպէս գիւղերուն մէջ, նոյնպէս հասարակական տնտեսութեան զանազան մարմիններ պայմանագրութիւն կնքած են գիւղերու արհեստաւոր բանուորները ղրկելու գործարան համար հանքահորերը։

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ. ԸՂԼՈՒՐԴՈՒՂԼՈՒԼԻՆ

Հայաստանի կառավարութիւնն բուռն պայքարի սկսած է գիւղերու մէջ, հասարակական արդիւնաբերութեան նպաստելով համայնացնելու համար հողերը։ Երեւանի մէջ մասնաւոր խորհրդակցութեան մը ընթացքին, որուն մասնակցեցան Ղուրդուղուլիի շրջանը, ներկայացուցիչները կը հաստատէին թէ աշխատանքները սկսած են արդէն շրջանին 8 գիւղերուն մէջ՝ Փ. Ղահրիար, Քեալագարխ, Արմալու եւ Աղջարի գիւղերուն հողերը համայնացուած են։ Շրջանը ունի 44 գիւղ, որոնց 10ին մէջ անասնապահ քիւրտեր կը բնակին։ Այս վերջինները կարելի չէ եղած համայնացնել, որովհետեւ հողի չեն կապուիր, քոչուորական եւ հարուստ գիւղացիները մեկնելով, շրջանը ունի 5,800 տուն, որոնց հողերը պիտի համայնացուին։ Սակայն կան խումբ մը գիւղեր, որոնց հողերը համայնացնելը շատ դժուար պիտի ըլլայ։ Դժուարութեան պատճառներն են հարուստ գիւղացիներու ցոյց տուած հակառակութիւնը եւ տպագրած թռուցիկները։ Նոյնպէս անոնց պարտէզները, որոնք համայնացուած հողերու մէջ մնացած են։ Օրէնքը թոյլ չի տար, առանց տէրերուն համաձայնութեան, համայնացնել այդ հողերը։

Խորհրդակցութեան ներկաները առաջարկեցին, որ մասնաւոր օրէնք մը հրատարակուի համայնացնելու համար հողերը անխտիր, առանց տէրերու համաձայնութեան խնդիր հանելու։ Մինչ այդ, գոհանալ մասնակի համայնացումով։

Որոշուեցաւ հող տալ բոլոր գիւղացիներուն։ Անոնք որ չեն կրնար հող ստանալ իրենց շրջանէն, պիտի տեղափոխուին ուրիշ գիւղերու մէջ, ուր տրամադրելի հող կայ։

Որոշուեցաւ նոյնպէս քիւրտերն ալ մտցնել անասնաբուծական հասարակական արդիւնաբերութեան մէջ, համայնացնելով անասունները։

Միջոցներ ձեռք առնուեցան, որպէսզի գիւղացիները, համայնացումէն առաջ, չկարենան ծախել կամ մորթել իրենց անասունները։ Խորհրդ. Հայաստան, 7 Յունուար։

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՑԵՑՈՑ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԷՔ

Պուէնոս Այրէսէն ձեք Մադաքեան կը գրէ Աթէնքի «Նոր Օրին (14 փետր.)։

«Այստեղի վիճակը շատ գէշ է. մարդ բոլորովին տանձրն կը զգայ ինքզինքը։ Ոչ բարեկամ, ոչ ազգական երեսդ չեն նայիր։ Միեւնոյն քաղաքին մէջ կ'ապրիս ու տարի մը չես տեսներ ազգականդ։ ՈՑիր կը գործեն շոգեն. գործակալները այս կողմերը Հայ ղրկելով։ Աւելի լաւ է 15 տրախմի շահիլ Յունաստանի մէջ, քան թէ հոս 2 փէզօ։ Անգործութիւնը սոսկալի է։ Տարուան ութը ամիսը գործ չկայ, որը 12 13 ժամ կ'աշխատին բանուորները՝ այստեղին հետ բաղդատելով Յունաստանը դրախտ է։ Ով որ կ'ուզէ անձնասպան ըլլալ կամ անօթի մեռնիլ թող հոս գայ։ Ձիքուէն եւ միւս գաղթականութիւններէն վերջերս եկած Հայերը տեսայ, շուարեր մնացեր են, չեն գիտեր թէ ինչ պիտի ընեն։ Կեանքիս մէջ այսքան յուսահատական պահեր չեմ տեսած. ոչ հարցնող կայ ոչ հետաքրքրուող. բոլորը ցիրուցան կ'ըլլան, 7-8 տարի առաջ գործ շատ կար եղեր, բայց հիմա տաղնապ։

Հողին սիրեմ Յիքսին. ո՞ւր է անոր ջուրը, օդը, ընկերական ու ընտանեկան կեանքը, բնաւ նեղութիւն չէի քաշեր, գոնէ բարեկամի կարօտը չունէի, հոս շուրջդ մէկը չես գտներ, բոլորը իրենց իւղով կը տապկուին. մի հաւատար ինչ որ կ'ըսեն այստեղի կեանքի մասին. վստահ եղիր որ եթէ 10 հազար հայ կայ Պուէնոս Այրէսի մէջ, 9950ը անօթի եւ թշուառ վիճակի մէջ են։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան վիճակագրութեան համաձայն, Լիբանանի հանրապետութեան սահմաններուն մէջ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեդրի վրայ կը բնակի 75 հոգի. Ալէվիներու երկրին մէջ՝ 34, Ճէպէլը Տրիւզի մէջ՝ 12. Սուրիոյ մէջ՝ 10 հոգի.

Այս վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ իր տարածութեան հետ բաղդատելով, Սուրիա շատ քիչ բնակչութիւն ունի։ Հալէպի «Ձօղրու խօլ»ը դիտել կուտայ թէ ընդարձակ տարածութեամբ բարեբեր հողեր պարապ կը մնան։ Իթէ, կ'ըսէ. Սուրիան ալ Լիբանանի չափ բնակչութիւն ունենայ, այն ատեն երկրին հասոյթները անհամեմատ պիտի աւելնան։

.·. Լիբանանի մէջ՝ բնակչութեան 40 առ հարիւրը անուս եւ տգէտ են, Սուրիոյ մէջ՝ 77, Ճէպէլ Տրիւզի մէջ՝ 93, Ալէվիներու երկրին մէջ՝ 85 առ հարիւրը։

ՕՏԱՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

1836 Մայիս 21ի ֆրանսական օրէնքին համաձայն, տոմբոլաները արտօնուած չեն վիճակահանութիւններ սարքել Ֆրանսայի մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան։ Օրէնքը պատիժ կը սահմանէ բոլոր անոնց, որոնք ազդի, ծանուցումի եւ այլ հրատարակութեանց միջոցով հանրութեան կը հաղորդեն այս կարգի վիճակահանութիւններու գոյութիւնը կամ կը դիւրացնեն տոմսակներու վաճառումը։

Վերջերս զանազան անձեր օտար վիճակահանութեանց տոմսեր կամ ազդեր տարածած են, կարգ մը թերթեր ալ նման վիճակահանութիւններու մասին յայտարարութիւններ հրատարակած ըլլալով, Ներքին Նախարարութիւնը պաշտօնական գրկոյթով մը ազդարարութիւն կ'ուղղէ բոլոր օտար կազմակերպութեանց՝ զգուշանալ վիճակահանութիւն սարքելէ առանց արտօնութիւն ստանալու։

Անսաստողները ո՛չ միայն տուգանքի պիտի ենթարկուին, այլեւ 15 օրէն մինչեւ 3 ամիս բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ, 22 Փետր.— Այս գիւղաքաղաքը ունի խոշոր երկաթի գործարան մը, ուր կ'աշխատին 1500 2000 գործաւորներ։ Փոքր թիւ մը կը կազմեն Հայերը, որոնք եկած են 1925էն ի վեր։ Մեծ մասը կը կազմեն Հաճընցիները եւ յետոյ Խարբերդցիները, գնահատուած են իրենց աշխատասիրութեամբ։

Գործարանը շինել տուած է գեղեցիկ տուներ, երկու սենեակով բաղկացած, որոնք կը տրամադրուին միայն իր աշխատաւորներուն համար։ Ամէն տուն ունի 15 քառ. մեթր պարտէզ, որմէ կը ստանայ բանջարեղէնները։ Աւելի բազմանդամ ընտանիքներու համար կը տրամադրուին աւելի մեծ, 40 քառ. մեթր պարտէզներ։ Օրական 8 ժամուան աշխատանքէն յետոյ բանուորները միջոց կ'ունենան իրենց պարտէզները մշակելու։ Աշխատանքի ժամերն են տասուն 6էն 2, 2էն 10 եւ 10էն 6։ Գործարանը ոչ մէկ տուն պարապ կը թողու բանուորներուն համար շինել տուած տուները 7 վայրկեան հեռու կը գտնուին, գէջի արեւելք ընդարձակ դաշտի մը մէջ, ինչ որ շատ եղանակաւոր է, մանաւանդ ընտանիք ունեցողներուն համար։ Օդը շատ մաքուր է եւ առողջ։

Ինչպէս ըսի, Շասի Հայերուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հաճընցիները, իսկ երկրորդ՝ Խարբերդցիները։ Փոքրաթիւ են ամուրիները։ Իւրաքանչիւր 4 անձի համար տրամադրուած է մէկ սենեակ ամսական չնչին գումարով մը, անուր եւ փայտը մէջն ըլլալով։ Վճարումներն են ժամը 3 ֆրանք պարզ գործաւորին։ Օրական 45 ֆրանք առնողներ կան, գործին համեմատ։ Գործաւորներուն համար տրամադրուած է ճաշարան մը, ուր կրնան կը ճաշեն մինչեւ իրենց դրամ ստանալը, կամ 15էն 15ը վճարելով։ 1926-27 տագնապի օրերուն այս գործարանը ոչ միայն մարդ չարձակեց, այլեւ գործաւոր կ'ընդունէր, մանաւանդ Հայերը։ Հիմա որ դարձեալ շատ մը քաղաքներէ գործազրկութեան լուրեր կը հասնին, Շասը դարձեալ միեւնոյն վիճակն ունի եւ ամէն շաբթուան սկիզբները գործաւորներ կ'ընդունին։ Ընտանիք ունեցողներուն համար դժուար է տուն ունենալ անմիջապէս բայց ամուրի երիտասարդներուն նպաստաւոր է։

Եթէ կը գտնուին հայրենակիցներ, որոնք անգործ են, թող դիմեն Շասի գործարանը, մինչեւ որ իրենց վայրին մէջ գործերը վերսկսին։ Տղաքները, 40 հոգի, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցները եւ քանի մը տարիէն իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնելով, պիտի ձուլուին։ Միթէ՞ չեն լսեր հարուստները, գաւառներէն եւ քաղաքներէն հառաչող ձայները...։

Նշան Յովհաննէսեան

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՃԻԳԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 փետր.— Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ ապրող Կեսարացի հայրենակիցներու միջեւ միութիւն եւ գործակցութիւն հաստատելու առաջադրութեամբ, առժամեայ Յանձնախումբ մը հայրենակցական անդրանիկ ժողովին հրաւիրած էր բոլոր Կեսարացիները, կիրակի օր, Սալոն Էսփանեոլի մէջ։ Օրակարգն էր 1. Կեսարիոյ եւ շրջ. Հայրենակցական Միութեան կազմութիւն։ 2. Վարչութեան ընտրութիւն։ Նախագահին բացման խօսքէն վերջ՝ խօսեցաւ Յանձնախումբին մէկ ամփոփ տեղեկագրութիւնը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Գ. Ա. Արաբեան, որ նկարագրեց ահ ու սարսափի համայնակուլ յորձանքէն կոտորուած Կեսարիան եւ իր ինքնատիպ, աշխատասէր ժողովուրդը։

Բանախօսը շեշտեց թէ կեսարացիները ո՛չ միայն եղած են ճարպիկ առեւտրականներ, այլեւ գիրն ու գրիչը քաջալերողներ։ Յիշեց Ս. Կարապետի վանքը եւ անոր կողքին կանգնած հոյակապ վարժարանը, որ ո՛չ միայն Կեսարիոյ, այլ ամբողջ Փոքր Հայքի համար լոյսի փարոսն մը եղած էր։ Խօսք ուղղեց ներկաներուն, որ առանց կուսակցական յարանուանական խտրութեան, փարին նոյն գեղեցիկ գործին, որուն անմիջական նպատակը պիտի ըլլայ փրկել մանուկները այլասերումէ, կրթել զանոնք հայեցի առողջ դաստիարակութեամբ, օգնել կարօտեալներուն, մանաւանդ Թուրքիայէն Սուրիա քշուած մեր եղբայրներուն։ Ապա ընտրուեցաւ երեք ամսուան համար Վարչութիւն մը հետեւեալներէ.— Գ. Գ. Չինարեան, Գազազեան եւ Ա. Խանզադեան, որոնց առաջ պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մշակել կանոնագիր-ծրագիրը եւ կազմակերպել բազման հանդէս մը։

Միրգերով լի երկու սպասկեայ անօթներ զատ զատ աճուրդի դրուելով, առաջին աճուրդը բարձրացաւ 423 ֆրանքի, զոր շահեցաւ Գ. Յ. Ասուրեան, իսկ երկրորդը բարձրացաւ 185ի եւ շահեցաւ Գ. Յ. Մալխասեան։ Ընդհ. գումար 608 ֆրանք հայթայթուած՝ միայն ժողովականներէն, որոնց թիւն էր երեսուն եւ չորս հոգի։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղեմ Կեսարիոյ եւ շրջանի հայրենակիցներուն, որ թեւ թիկունք հանդիսանան նորակազմ Միութեան, տրամադրելով իրենց բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը։

Հ. Տէր Բարսեղեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՎԻԷՆ

ՎԻԷՆ, 24 փետր.— Հ. Մ. Ը. Մ. Վիէնի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը, այս կիրակի 23 փետրուարին իր լաւագոյն կազմով Montellimar պիտի մեկնէր բարեկամական մեծ մրցում մը կատարելու համար, իսկ երկրորդ խումբը մեր դաշտին վրայ պիտի մրցէր Վիէնի Amicale Laïqueի Ա. խումբին հետ։

Բայց շաբթուան վերջին օրերուն Lyonի Ligueէն նամակ մը կը ստանանք ու կը ստիպուինք մեր մրցումը ձգել ու կատարել պաշտօնական այն մրցումը, որ երկու շաբաթ առաջ տեղի պիտի ունենար Լիոնի հունգար, իտալացի, լեհ եւ չեխ խառն խումբին դէմ, որուն յաղթած էինք ժամանակին։

Խաղը կը բանայ մեր երկրորդ խումբը Amicale Laïqueի դէմ։ Լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթական կ'ելլէ 2ի դէմ 0ով։

Ժամը ճիշդ 2ին սկսաւ առաջին մրցումը։

Նախ Հ. Մ. Ը. Մ. դաշտ եկաւ ծափեր խլելով հանդիսատեսներէն, որոնց թիւը 6 700ի կը հասնէր։ Յետոյ Հունգարացիները դաշտ եկան նոյնպէս ծափեր խլելով։

Մրցումը սկսաւ նախ Հունգարացիներու յառաջապահներուն յարձակումով։ Անոնք առաջին վայրկեաններէն իսկ սկսան նեղել մեր բերդը։ Բայց մեր տղաքը ի դերեւ հանեցին անոնց խաղերը, իրենց արթնութեամբ եւ ճարտարութեամբ։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1, իսկ Equipe Hongrois de Lyon 0։

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով։ Տաք խաղարկութիւն երկու կողմէ։

Բուռն ճիգերէ յետոյ, Հունգարացիները զայրացած՝ յառաջ խոյացան եւ վիրաւորեցին մեր բերդապահը (Յակոբ,, որ քաշուեցաւ եւ ստիպուեցանք տասը հոգիով խաղալ։

Քառորդ ժամ եւս զօրաւոր յարձակումներ, ուժգին հարուածներ, երկու կողմէն ալ՝ բայց ի զո՛ւր։ Խաղը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով։ Յաջորդով՝ քանի մը տող եւս, եւ մեր խումբին լուսանկարը։

Աճարօն Տիգրանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յառաջի 1194 թիւին մէջ Գ. Մխիթարեան կը գրէր.— «Աֆիոն Գարահիսարի մէջ 400 ընտանիք մէկանգամէն իսլամացած ըլլալով տարագրութենէ զերծ մնացած էին։ Զինադադարէն վերջը ամբողջութեամբ վերադարձան։»

Որպէս տեղացի եւ աւելի իրազեկ խնդրին, կ'ուզէի ճշդել թէ այդ 400 ընտանիքը ըլլալով զինուորի եւ մաս մըն ալ արհեստաւորի ընտանիք, վերջին պահուն կեդրոնէն տրուած հրամանի մը համաձայն զերծ մնացին տեղահանութենէ։ Սակայն յետոյ ամէնքն ալ բռնի իսլամացուած են, միշտ դրդումովը տեղացի ջոջ իթթիհատականի մը, Աղ Օսման զատէ Իզզէթի, որ իր քանի մը արբանեակներով պատճառ եղած էր աքսորին, (որովհետեւ տեղացի թուրքերուն մեծամասնութիւնը կողմնակից չէր)։ Այլապէս Աֆիոնցին ալ պիտի մնար իր տեղը, ինչպէս իր դրացի կուտինացին։

Գալով յարգելի յօդուածագրին այն մտքին թէ իսլամանալը այդ միջոցին նուազագոյն չարիքն էր, բոլորովին համաձայն եմ։

Յ. Ռ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ընկերս խանութ չունէր, փախաւ. իսկ ես խանութ ունէի, չէի կրնար փախչիլ, որովհետեւ կը վախնայի իմ վրայ հաստատուէր։

* * *

Երկրորդ օրը եկան, ինձ ձերբակալեցին, տարան Թալաթ Աղասիին ներկայացուցին։ Ընկերոջս չկրցան գտնել։ Թալաթ-Աղասին ըսաւ ինծի.

— Դուն ո՞վ ես, որ ցերեկով 250 մարդով կը յարձակուես այս մարդու վրայ, խանութը կը թալանես, քիթ ու պռունգն ալ կ'արիւնոտես։

— Բոլորովին զրպարտութիւն է, ես չեմ ընդունիր։ Վարդապետը ինծի ուղարկեց, ես գացի, բարեւ ըրի եւ ըսի թէ՝ վարդապետը կ'ըսէ խանութը գոցէ՛։ Նա ինծի ալ, վարդապետին ալ սկսաւ քֆրել եւ արշինն ալ վերցուց ուզեց ինծի զարնել։ Եթէ Համբարձում Թէլլէգեանը չմտնէր եւ չօգնէր, էս մարդը սպաննած կ'ըլլար զիս։ Երբ աս դազգահը բարձրացաւ զիս զարնելու, արշինը ընկաւ շալւարը, ինքը վայր ընկաւ՝ քիթը արիւնոտաւ,— հիմա ի՞նձ վրայ կը գցէ։

Թուրքն ալ եկաւ, որուն կանչած էին իբրեւ վկայ։ Նրան հարցուցին եւ նա ըսաւ.

—Ես ներս մտայ, էս մարդը կը հարցնէր՝ թօփը քանի՞ զրուշ կ'արժէ. ես ուրիշ բան չտեսայ։

- Ապա, այդ հրամանը Առաջնորդը տուած չըլլա՞յ... այն ժամանակ յանցաւորը պատիժս կը կրէ։

Միւթեսարիֆ փաշան եւ Առաջնորդ ներս մտան սենեակ։ Բողոքագիրը տուին միւթեսարիֆ փաշային։ Նա ալ նոյն հարցերը տուաւ։ Ես կրկին ըսի թէ՝

— Առաջնորդի հրամանով գացեր, ըսեր եմ էդ բանները էս մարդուն։

Խալիկը իր բողոքագրի մէջ գրած էր, որ ինքը կաթուլիկ ըլլալով այդ տօնը չի ընդունիր։

Միւթեսարիֆը հարցուց Առաջնորդին, որ դիմացն էր նստած.

— Դուն տուի՞ր ես այդպիսի հրաման։

Բայց նա կարմրելով, հակառակ սպասածիս, ըսաւ.

— Ես ո՛չ այս մարդը կը ճանչնամ, ո՛չ այդպիսի հրաման եմ տուած։

Ես բարկացայ, մի ոտքս առաջ դրի եւ ձեռքս ուղղելով դէպի Առաջնորդը, ըսի նրան հայերէն.

— Ինչո՞ւ կ'ուրանաս որ, դուն չէի՞ր որ էդ հրամանը տուիր. կ'ուզես զիս կորսնցնե՞լ։

— Ո՛չ քեզ կը ճանչնամ, ո՛չ այդպիսի հրաման տուած եմ։

Միւթեսարիֆն ըսաւ.

— Տաճկերէն խօսիր. հայերէն մի՛ խօսիր։

— Քեզի հետ տաճկերէն խօսեմ, աս հայ է, հայու Առաջնորդն է, սրա հետ հայերէն պիտի խօսեմ։

Միւթեսարիֆը սաստիկ բարկացաւ եւ ըսաւ.

— Տարէ՛ք զրան բանտը ձգեցէք.— իսկ Խալիկին ըսաւ.— դու գնա՛, տղի՛, գործի՛դ։

* *

Ինձ բանտարկեցին։ 13 օր մնալուց յետոյ բանտը, ինձ կանչեցին միւթեսարիֆի քով։ Նա երկար ու բարակ հարց ու փորձ ըրաւ ի՞ է՝ ո՞ր տեղացի ես, ի՞նչ արհեստի տէր եւայլն, եւայլն, մի քանի թուղթ մրոտեց անպէտք հարցերով ւ եւ յետ էրմէնի ասկերի՝ մի սին (դուն ալ Հայոց զինուո՞ր ես)։

Դրանից վերջը նրա օգնականը ըսաւ.

— Հալըը էֆէնտիմ, ասկեար դէյիլ. պաշ չավուշ դուր. քի բէօյլէ բիր ամըլաբդա բուլունմուշ. իքի իւզ քիշի իլէ սահաթ պէշ պուչուգ սուլարընդա պուտանըն տիւքեանընը պասմըշ վէ քէնտի բուրնունու վէ պաշընը քըրմըշ (Ոչ, պարոն, սա հասարակ զինուոր չէ. սա յիսնապետ է. որ այդպիսի յանձնուգն հրաման ըրած՝ 200 հոգով, ժամը 5.30ին մարդու խանութը կողոպտած եւ քիթն ու գլուխն ալ ջարդած է)։

Նրանք իրարու հետ կը խօսէին։ Ես իբրեւ՝ անհասկացող մէկը, պաղարիւնութեամբ ըսի.

— Չեմ հասկնար, ինչեր կ'ըսէք. Սուլթանը մեզնից զօրք չի վերցներ. մարդ 2 կամ 3 ոսկի ծախ կը վճարէ...

— Չէ՛, չէ՛, ես էդ չեմ հարցներ. ես կ'ըսեմ թէ. դուն ա՞լ Հայերու համար զօրք ես, Հայերու զօրքն ես։

Ես պոռալով պատասխանեցի.

— Դուն ինչե՞ր կը հարցնես ինծի. բողոքագրիս մէջ էդ բաներ կա՞ն, որ կը հարցնես։ Վեց տարի ես սուլթանի քով հաւատարմութեամբ ծառայեր եմ, իմ զօրքս ալ միշտ հաւատարիմ կեցած եմ. էդ ինչե՞ր կը խօսես։ Քո միտքը բաց է, ինչ որ բաներ գիտես, կ'ուզես իմ միտքս ա՞լ բանալ։ Ես կ'երթամ բոլորին կ'ըսեմ, կը պոռամ, թէ ի՞նչ բաներ կը հարցնէ ինծի։ Ըսէ՛, բողոքագրի մէջ էդ հարցեր կա՞ն, որ ինծի կուտաս։

Մուստանտիքը վախնալով ըսաւ.

— Չէ, էֆէնտիմ, էս տղան էդ բաներուց խապար չէ։ Գնա, զաւակս, մի քանի օրէն ես քեզ կ'ազատեմ։ Դէհ, եկուր, ստորագրէ ըսածներուդ։

Ես չհամաձայնեցի ստորագրել ըսելով

— Ես ձեզ չեմ հաւատար, ես ի՞նչ գիտնամ, դուք ինչեր գրած էք. տաճկերէն չեմ գիտեր, որ կրնամ կարդալ։ Կ'երթամ դուրսէն փաստաբան մը կը բերեմ, կարդացնել կուտամ.— աւելի պակաս գրած էք՝ չեմ ստորագրեր։

Բերի փաստաբան մը, կարդաց, տեսայ աւելի ոչինչ չկայ գրած, ստորագրեցի։ Ինձ նորէն փոխադրեցին բանտը։ Հոն կը գտնուէին նաեւ իմ խասապ ընկերներէն մէկ քանիսը, որոնք մասնաւորութեամբ բանտարկուած էին։

* *

27 օր մնալուց վերջ դուրս եկայ բանտէն, շնորհիւ այն բանի, որ եօթ ոսկի Սանդուխ Էմինիի (հայ պաշտօնեայ մը) ձեռքով կաշառք տուի զանազան պաշտօնեաներու եւ հայրս էլ երաշխաւոր կանգնեցաւ։ Այէնի մուհաքքեմէ (իսկական դատավարութիւն) յետոյ պիտի ըլլար։

(Շար.)

տօնեայ. 2ը լրագրող, 2 գործարանատէր, 2ը համալսարանի փրոֆէսէօր, 1ը բժիշկ. 1ը գիւղատնտես, 1ը նախկին նաւապետ։

Երեսփոխանական ժողովին մէջ 13 խմբակներ կան. ատոնցմէ 9ը ներկայացուցիչներ ունին նոր դահլիճին մէջ։ Դուրս մնացածներն են՝ ընկերվարականները (100 երեսփոխան), համայնավարները (10), ֆրանսացի հանրապետական-ընկերվարականները (14) եւ անկախներու խմբակը (39), ատոնցմէ դուրս կան 11 երեսփոխաններ, որ ո՛չ մէկ խմբակի կը պատկանին։ Ցետոյ կան արմատական-ընկերվարականները (113 երեսփոխան), որոնք նոյնպէս ընդդիմադիրի դիրքին մէջ պիտի մնան, հակառակ անոր որ Թարտիէօի դահլիճին մաս կը կազմեն իրենցմէ երկու հոգի՝ Տիւմէնիլ (ծովային նախարար) եւ Ֆալքօզ (հանր. շինութեանց փոխ-նախարար)։

Թարտիէօ շաբաթ օր արմատական-ընկերվարականներու խմբակցութեան նախագահ Էրիօն կանչելով, անոր առաջարկած էր փոխ վարչապետի եւ դատական նախարարի պաշտօնը. ասկէ զատ մէկ մէկ նախարարական պաշտօն կ'առաջարկէր Տալատիէի ու Շօթանի, եւ ուրիշ երկու արմատական-ընկերվարականներու, երկու ալ՝ փոխ-նախարարութիւններ։ Խորհրդարանական խմբակը այս առաջարկները քննելով, մեծամասնութեամբ որոշեց մերժել զանոնք։

Նոր դահլիճը խորհրդարանին առջեւ պիտի ներկայանայ վաղը՝ չորեքշաբթի։ Նախարարական յայտարարութեան մէջ ամէնէն կարեւոր մասերը պիտի կազմեն ելմտացոյցի քուէարկութեան խնդիրը եւ Լոնտոնի խորհրդաժողովը։

Երեք կարմիր երեսփոխան վտարուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէջ տարիներէ ի վեր ծայր տուած տագնապը դեռ չէ վերջացած։ Փարիզի թաղապետական ժողովի վեց անդամներուն ծանօթ «նոյթ»էն յետոյ, հիմա ալ նոր ցնցում մը տեղի կ'ունենայ։ Մոսկուայի հրամանով, կուսակցութենէն վտարուած են երեք համայնավար երեսփոխաններ՝ Փիքմալ, Տէզոպլէն եւ Տէօպլէ։

Վտարուած է նաեւ 14րդ թաղամասի թաղապետական ժողովի անդամ Սալօմ, որ վերջին համայնավար թաղապետական խորհրդականն էր։ Անոր յանցանքը այն է որ ներկայ եղած էր իր թաղի գեղեցկութեան թագուհիին թագադրութեան հանդէսին։

Այսպէս կը թափին մէկիկ մէկիկ։ Այսուհետեւ Երեսփոխանական ժողովին մէջ պիտի մնան միայն 7 համայնավար երեսփոխաններ։

Բոլշեւիկեան նոր փոխառութիւն

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է 3 միլիառ րուբլի ներքին նոր փոխառութիւն մը կնքել։ Նոր փոխառութեան բաժնեթուղթերը պիտի կրնան փոխանակուիլ նախորդ փոխառութեանց պարտաթուղթերով։

Գործարաններու բանուորները պիտի բռնադատուին արձանագրուիլ նոր փոխառութեան։ Պարտաթուղթերու փոխարժէքը վար պիտի դրուի իրենց օրավարձերէն։

Կանտիի վերջնագիրը փոխարքային

Անմէտապատէն կը հեռագրեն թէ կիրակի իրիկուն Կանտի մամուլի սուրհանդակի մը միջոցաւ վերջնագիր մը ղրկեց Հնդկաստանի փոխարքայ լորտ Իրվինի։ Կանտի ութ օր պայմանաժամ կու տայ իր պայմանները ընդունելու համար, որմէ վերջ անհնազանդութեան պայքարը պիտի սկսի։ Կանտի իր «բանակատեղին» հաստատած է Սապարմաթի-Աշրամի ընծայարանին մէջ։ Առաջին շարժումը պիտի սկսի Կուժէրաթի շրջանին մէջ։ Եթէ Կանտի ձերբակալուի, իրեն պիտի յաջորդէ գլխաւոր աջակիցը՝ Փաթէլ։

Վերջերս Փաթէլ հաւաքոյթի մը մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Քանի մը օրէն աշխարհի պատմութեան մէջ աննախընթաց կռիւ մը պիտի ծագի։ Անոնք որ մահէն կը վախնան, ուխտի թող երթան. անոնք որ մեծ հարստութիւններ ունին, օտար երկիր թող ապաստանին։

Ալմազեանի շուրջ

Ինչպէս գրեցինք, վերջին պահուն Թուլոնէն եւ Բէնսէն երկու նամակներ հասած էին՝ յայտնելով թէ Ալմազեանի անպաստ յայտնութիւններ պիտի ընեն։

Թուլոնէն կը հաղորդեն որ, նամակագիրը՝ Ժան Տէփորթ խելագարին մէկն է, որ յաճախ նման նամակներ կը գրէ եւ երեւակայական պատմութիւններ կը ստեղծէ։ Տեղւոյն դատական իշխանութիւնը այս իմաստով տեղեկագիր ղրկեց Փարիզ՝ հարցաքննիչ դատաւորին։

Գաղթականութիւնը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի հրամանով, երկրագործական ճիւղերու մէջ աշխատող մասնագէտներէն 100էն 90ը զօրակոչի ենթարկուած են՝ ամբողջ երկու ամիս աշխատելու համար հաւաքական տնտեսութեանց մէջ՝ գարնանացանքի առթիւ։

Օրթոտոքս եկեղեցիներու համաժողովը

Ուրբաթ օր Աթէնքի մէջ բացուեցաւ Պալքաններու օրթոտոքս եկեղեցիներուն եւ երիտասարդ քրիստոնեաներու համաժողովը։

Եուկոսլաւ պատուիրակութիւնը պահանջեց որ Ախրոտի վանքը ինքնավար ըլլայ եւ հոն հաստատուի դպրոց մը, զոր պիտի կառավարեն Քրիստոնեայ Ընկերակցութեան կողմէ նշանակուած ուսուցիչներ։ Ռումանացի եւ պուլկար պատուիրակները ուժ տուին այս առաջարկին։

Մէկ միլիոն ընկերվարական Գերմանիոյ մէջ

Գերման սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ առաջին անգամ ըլլալով իր արձանագրուած եւ վճարող անդամներուն թիւը կ'անցնի մէկ միլիոնը։

Ցուցուարին ընկերվարական կուսակցութիւնը իր մէջ կը հաշուէր 1.021.000 անդամ, որոնց 218.000ը կին։

Գործազրկութիւնը Ամերիկայի մէջ

Հանրապետական ծերակուտական Սմիթ Պրուքհարթ առաջարկ ներկայացուց 50 միլիոն տոլարի վարկ մը քուէարկել՝ դարման տանելու համար Մ. Նահանգներու մէջ գործազրկութեան առթիւ ստեղծուած ծանր վիճակին։

Ներկայիս 3-6 միլիոն անգործներ կան Ամերիկայի մէջ։

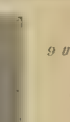

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պուա-Քոլոնպի մասն. ընդհ. ժողովը՝ վաղը երեկոյ մը 8.30ին՝ 79 Rue des Bards, Պուա Քոլոնպ։

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՎՐԻ ՄԷՋ
Այսօր երեքշաբթի ...րի Թաղապետական Թ... մէջ, Rue de Théâtre տեղի կ'ունենայ ... հանդէս մը՝ կազմակ... Սէվրի Սամուէլ Մուրատ... ժարանի սաներէն։ ...ցուցները կը սկսին ժամ... Մուտքը ազատ է։ Հրա... սեր կարելի է ստանալ ... խմբագրատունէն եւ ... սպարանէն։

ՄԱՆՕԹ.— Փոխադր... միջոցներ. Métro Pte. S... յետոյ հանրակառք ... իջնել Sèvresի թաղապ... րանին առջեւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Վարդեան Իմացեալ ... Կարապետեանի, 4 Rue ... Avenues, Paris (18).

— Երզնկացի Մազի... ճանեան կը փնտռէ ... ազգականները՝ Արեւայեան... սիմէ Աղաճանեան, որոն... տարագրութեան միջոցին ... բաժնուած են Խարբերդէն ... մացնել՝ Օննիկ Աղաճ... 128 Str. Regola, Brai... manie։ Կը խնդրուի ... ժանեան թերթերէն ար...

— Կը փնտռուի ... րեցի Գարամուսեալ ... կիւմիւշեան, որ երկու ... առաջ կը գտնուէր ... Ցուգթ. Ալթունեանի ... Թղթակցէք իր քրոջ Աղա... վուշեանի հետ (Ճնսալ... եան)։ Իմացնել իր ... վաճէ Ջավուշեանի ... Dunoir, Lyon, (Rhône)։ Կը խնդրուի սուրիա... թերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ Գոզ Հիւս... փասափիայի ... տիրոս Դաբբինեան, ... Պետրոս, մօր անունն ... 1922ին կը գտնուէր ... (Պոլիս) արհեստանոց... չափահաս որբերու ... է Գորֆու եւ անկէ ... Դավալա։ 1925ին Սէրէզ... տան) կը գտնուէր, ... գիտեր իր ուր գտնուիլ... նել՝ Souren Ghougasian ... Verdun, Issy les Mou... (Seine) France։ Կը խնդրուի Յունաց... թերէն արտատպել։

— Եալովայի Քարմ... տիկին Մուշիկ Քէլ... փնտռէ իր եղբօրորդի... պետ Գէորգեան որ 1922... նած է Նիւ Եորք։ ... Rue Armand Lepin, ... lombes, (Seine), France. Կը խնդրուի ամե... թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբ... Փոքր-Արմտանցի ... Արամ 26 եւ վաճառ Հայ... 24 տարեկան, հօր անուն ... քիաս, մօր անունն՝ Թզի... գրիտ լուր տուողին ... նուէր։ Կը խնդրուի ... թերթերէն արտատպել։ ... րունի, 22, rue du Vieil ... voir, St-Germain en Lay ... France.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Teléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 1 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՐՏ
1930
5 MARS 1930

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1203

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳՍՏԱՑԱՆ ԱՐԳԵՕՔ

Անցեալ օր, կը հաղորդէինք թէ սահմէ մը ի վեր դադրած Անատոլուի հայկական բեկորներուն արտագաղթը։

— «Ձըրոյց կը շրջի թէ գիւղաքնակ քիւրտերը, աշխատող բա[զ]ուկներէ զրկուած ըլլալով, նահանգներու կեդրոնները դիմած են, [որ]պէսզի իրենց մօտ վերադարձնեն մրապա (ծառայ) Հայերը, եւ [կառ]ավարութիւնը, քիւրտերուն հետ խնդիր չունենալու համար, [հրա]պարած է տեղի տալ։ Որով կեդրոնները համախմբուած Հայերը [սկս]ած են իրենց տեղերը»։ («Եփրատ», 15 փետր.)։

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, կառավարութիւնը [այդ] արգիլած է արտագաղթը, իրեն յատուկ պատճառներով։

Ամէն պարագայի մէջ, վերջերս նոր գաղթականներ [ե]րեւար Հալէպի եւ Գամըշլըի շրջաններուն մէջ։

Այս տեղեկութիւնը անշուշտ մեծ գոհունակութեամբ ըն[դու]նուած է «ողջամիտ»ներու շրջանակին մէջ, քանի որ ազա[տ]ած մեծ հոգէ մը,— հինգ-տասը հազար ֆրանք հաւաքելու [ար]ժէն մը հազուստ-կապուստ ղրկելու տաղտուկէն...

Ի՞նչ տեղը կար աւելորդ աղմուկ հանելու քանի մը տաս[նե]ակ «մուհաճիր»ներու համար, որոնք 1915էն ի վեր կ'ապրին [Հայ]րենիքի խորերը, իբրեւ մշակ Թուրք եւ քիւրտ պէկերու։ [...]ղ հիմա նորէն երթան իրենց աղաներուն քով, հոգ չէ, ծա[ռա]յէն ալ վար գնով մը, իբրեւ «մրապա», եւ փառք տան Ալ[լա]հին։

Այդպէս չէ՞ր երէկ՝ —«Քիւրտ աղայի տան մէջ կ'աշխա[տէ]ի, կինս ալ այդ մարդուն տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր»։ [...] կամ, աւելի պատկերազարդ.

— «Երկար տարիներէ ի վեր մենք մշակներն ենք եղած [քիւ]րտ աղաներու, չոր հացի համար աշխատողներ։ Մենք նոյն[ի]սկ տէրը չէինք մեր անձին։ «Մէթրուքէ» էինք։ Առանց մեր [կա]մքը հարցնելու, աղաները մեզ կը ծախէին իրարու եւ ա[մ]ուսնութեան մը մենք կ'իմանայինք, որ մեր նախկին աղան մեզ [ծա]խեր է ուրիշի մը։ Կ'երթայինք շարունակելու մեր աշխա[տա]նքը նոր աղայի հաշւոյն»։

Այսպէս, ուրեմն, կը վերահաստատուի «իրաց վիճակը», և [Ե]րթերը այլեւս առիթ չեն ունենար լեզապատառ ճիչեր [ար]ձակելու։

Այլեւս ձայն ալ չի լսուիր Անատոլուի խորերէն, եւ Բարե[գոր]ծականը կրնայ հանգիստ յօրանջել, կանոնաւորապէս վճա[րե]լով իր պաշտօնեաներուն թոշակը։

Մանաւանդ որ, ոչ մէկուն կինն ու աղջիկը Քիւրտի եւ [Թ]ուրքի երես կը տեսնէ այս պողոտաներուն վրայ, որպէսզի [ուզ]ինք զառնայ եւ գլուխը ըմբռնէ, վերջապէս, հետեւեալ [խ]օսքին իմաստը.

— «Քիւրտ աղայի տան մէջ կ'աշխատէի. կինս ալ այդ [մա]րդու տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր...»

Չեզի՛ կ'ուղղենք այս հարցումը, պարոնայք ռամկավար[նե]ր։

Հանգի՞ստ էք հիմա, որ այսպէս կամ այնպէս ողջ մնացած [ա]րագաններ իրենց կիներով եւ աղջիկներով կը վերադառնան [Թու]րք եւ քիւրտ աղաներու «դօնախ»ները, իբրեւ «մրապա», [կտո]ր մը հացի համար։

... Մի մեղադրէք, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, մեր այս [...]ր ակնարկին համար։

Երէկուան պատմութիւն է տակաւին,— երբ արտագաղ[թի]ն առաջին լուրերը կը հասնէին, մեր անարժան հակառա[կո]րդները այնպիսի վայնասուն մը փրցուցին, որ կարծէք թէ [դժ]ոխս մը կը փլէր, հազարաւոր մարդիկ զրկելով երանաւէտ [երկ]նքի մը բարիքներէն։ Հազար լեզի խառնուած էր 1915ի [ա]ւերողներուն կերած պատառ մը հացին։ Անուն չունէր — [...]չունի — անոնց պարտադրուած կեանքը։ «Կեա՞նք է աս, [...] Մնօ»։

Եւ սակայն, մենք ենք պատասխանատուն, որ ձգեցին հե[ռա]ցան...

Ֆրանսական շրջան էին Խարբերդն ու Տիգրանակերտը, եւ [...]եւաբար... Ու բնականաբար...

Բայց ահա նոյն պատմութիւնը Սեբաստիայէն։

Երեք տարիէ ի վեր, քթէ բերնէ կը բերէին, արդէն։ Իսկ [հի]մա, ձեռք առած են այնպիսի միջոցներ, որ մնացող Հայերը [ստի]պուած ձգեն հեռանան։ Ոչ իսկ արտօնութիւն՝ քաղաքէն [դուր]ս երթալու (նախապէս՝ ճիշդ հակառակն էր)։ Դեռ աւելին, [...] շրջականերէն ալ հաւաքած եւ քաղաքին փողոցները նե[տած] են, դատապարտելով անգործութեան եւ անօթութեան։

Եւ ահա միեւնոյն պատմութիւնը հայկական կամ քրտա[կա]ն շրջաններէ փարսախներով հեռուէն, Կեսարիայէն եւ [...]նիայէն։ Շարժման մէջ դրուած են բոլոր միջոցները, որպէսզի [...] «Կամաւոր», ձգեն-հեռանան, առանց ետեւ նայելու։ (Տես լու[րե]րու բաժինը)։

Կեա՞նք է այս, Ռէս Մնօ...

Բայց հանգստացէ՛ք։ Այլեւս չեն երեւար կարաւաններ՝ [...]րիայ սահմանին վրայ։ Եւ եթէ հեռացողներ կան, անոնք [...]նց շունչը կ'առնեն Պոլիս, կայաններու մէջ։

Այնպէս որ, ոչ արցունք, ոչ ալ մերկութիւն կամ անօթու[թի]ւն կը տեսնէ։

Եւ կրնաս լայնաբերան հայհոյել քեզի ծուա նայողին, համ[...]ը կամ «Ցայտաւուրք»ը ձեռքդ։

Այս չէ՞ր ուզածդ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (23 փետրուար).

— «Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակը հանդիսաւորապէս տօնելու համար կազմուած կառավարական յանձնախումբը իր աշխատութիւնները լրացուցած է։

Ցոյցախմբութիւնները պիտի սկսին Մարտին ու պիտի տեւեն ամիսներ, մասնակցութեամբ օտար երկիրներու։ Մասնաւոր պատուիրակութիւններ պիտի գան Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն։ Օտար նաւաբաժիններ պիտի խարսխեն յունական ջուրերու մէջ, տօնելու համար Թուրք բարբարոսութեան դէմ տարուած քաղաքակրթական յաղթանակի մը հարիւրամեակը։

Յունաստան անկախ հռչակուեցաւ՝ որքան իր զաւակներուն դիւցազնական ոգորումին, նոյնքան Եւրոպայի բերած գործօն օժանդակութեան շնորհիւ։

Պէտք է նշել սակայն որ Եւրոպան տեղէն անգամ չպիտի շարժէր, եթէ Հելլէնները յեղափոխութեան կայծով բռնկած, կեանքի ու մահուան կռուի մէջ չնետուէին։ Թրքական խուժաններու կողմէ կոտորուելէ, հալածուելէ, սովի ու թշուառութեան հետեւանքները կրելէ յետոյ է որ Եւրոպացիները միջամտեցին ի նպաստ Հելլէններուն։

Կը պատմուի թէ 1830 թուականներուն՝ Միսոլոնկիի եւ Աթէնքի փողոցներուն մէջ միայն հաշմանդամներ կը թափառին եղեր, մասնուած յետին ծայր թշուառութեան։ Անկախութեան կռիւներուն բոլոր այրերը զոհուեր են, քաղաքներն ու գիւղերը ամայացնելով։

Որքա՜ն փոխուած է Յունաստանի դիմագիծը հարիւր տարուայ ընթացքին։ 1830ին մէկ երկու նահանգի մէջ սեղմուած Յունաստանի սահմանները, այսօր Էվրոս հասած եւ ժողովուրդը վնգապատկուած է։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Պէյրութի մէջ Սուրիոյ կառավարութեան պետ Շէյխ Թաճէտտին էֆէնտիի նախագահութեամբ ժողով մը տեղի ունեցած է, որուն ներկայ գտնուած են Սուրիոյ ելմտական նախարար Ճեմիլ պէյ, Վասըֆ պէյ, Պէհիճ պէյ եւ ֆրանսական մանդատարութեան կողմէ Գ. Լավասթր։ Որոշուած է անմիջապէս շրջաբերութեան հանել նոր սուրիական արծաթ դրամներ, որոնցմէ բաւական մեծ գումար մը արդէն հասած է Գանք տը Սիրի։ Բայց նկատելով որ օսմանեան արծաթ դրամները ամբողջ Սուրիայէն հաւաքելու համար ն'ըկայտրամադրելի գումարը բաւականաչափ չէ, ժողովը որոշեց մինչեւ երեք ամիս կէս միլիոն ոսկինոց նոր արծաթ դրամներ եւս պատրաստել տալ, ժողովուրդին քով գտնուող արծաթ դրամները որոշ սակի մը համաձայն պիտի հաւաքուին։

Միեւնոյն ժողովին մէջ Սուրիոյ կառավարութիւնը պահանջած է իր սաքսատան բաժինը, յատկացնելու համար երկրագործական եւ շինարարական բազմաթիւ պէտքերու։ Մանդատութիւնը խոստացած է 1 միլիոն ոսկի տրամադրել երկրագործութեան եւ ջրաբաշխութեան համար եւ 1 միլիոն ոսկի ալ՝ Դամասկոսի եւ Հալէպի շինարարական աշխատութեանց համար՝ իւրաքանչիւր քաղաքի քաղաքապետութեանց միջոցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գիւղացիները կը փախչին կարմիր դրախտէն

Թայմզի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Շաբթուան վերջը Ռումէնեան սահմանագլուխէն ստացուած լուրերը ոչ մէկ կասկած կը ձգեն թէ հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելու մասին խորհրդային իշխանութեանց ձեռք առած միջոցները կը ստիպեն ռւթէն եւ ուկրայնացի մեծ թիւով գիւղացիներ թողուլ իրենց օճախները եւ ապաստան փնտռել լեհ սահմանագլուխին մօտերը։

Մինչեւ երեքշաբթի միայն գիւղացիական 30 խումբեր ներկայացած էին լեհ սահմանապահներուն՝ բսելով թէ Ռուսիայէն փախած են՝ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չմտնելու համար։ Զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները զգուշութիւններ ձեռք առին։ Լեհեւռուս սահմանը 900 մղոն երկայնութիւն ունի եւ դժուար է առաջքն առնել խուժումի մը։ Սահմանագլուխի պաշտօնեաները հրահանգ առին հարցաքննել փախստականները եւ խստիւ հսկել որ գանգուածային ներխուժումներ տեղի չունենան։

Հասած առաջին գիւղացիները նախատեսած էին թէ իրենց պիտի հետեւին ուրիշ շատեր։ Այս գուշակութիւնը իրագործուած է արդէն։ Ուրբաթ օր սահմանն անցան 100 հոգի։ Խուժումին առաջքը կարելի չէ եղած առնել, հակառակ խորհրդային սահմանապահներու ձեռք տուած միջոցներուն։ Միւս կողմէ՝ Ռուսիայէն փախչելու դժուարութիւններն ու վտանգները այնքան շատ են որ դժուար թէ մեծ թիւով մարդիկ կարենան սահմանն անցնիլ։ Ամէն հաւանականութեան առջեւ, լեհ իշխանութիւնները կը մտածեն կայաններ հաստատել այն գաղթականներուն համար, որոնք Լեհաստանի մէջ ազգական կամ բարեկամ չունին։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Փախստականներուն մեծ մասը սահմանն անցած է հիւսիսէն, Ճիգնա եւ Տրուժա քաղաքներու մէջտեղէն։ Այստեղ սահմանագլուխը կը կազմէ Ցվինա գետը, որ սառած է, ու գաղթականները կ'անցնին սառոյցի վրայէն։ Այս կէտէն փախչող առաջին խումբը եղած է Նովոտնի ընտանիքը, բաղկացած 20 հոգիէ, մէկ մասը մանուկներ եւ երկու երախաներ։ Ասոնք բարգաւաճ ագարակ մը ունէին Հացիշէի մէջ, սահմանէն չորս մղոն դէպի ներս։ Ուրբաթ օր որոշեցին փախչիլ, երբ իմացան թէ յաջորդ օրը իրենց կալուածը պիտի գրաւուի եւ իրենք ալ իբրեւ կուլակ հաւանաբար Սիպերիա պիտի աքսորուին։ Ճամբայ ելան վեց կառքով եւ վեց ձիով, միասին առնելով միայն իրենց լաւագոյն հագուստները եւ խոզաճարպի ու հացի մթերք մը։ Ուրիշ ամէն բան իրենց ետեւ թողուցին։

Կենսամթերքը փակեցին խոզանոցին մէջ, շտեմարաններու դուռները կղպեցին ու սենեակներէն մէկուն մէջ վառած լամբար մը թողուցին, այն տպաւորութիւնը տալու համար թէ իրենք դեռ ներսն են։ Որոշած էին տեղւոյն վրայ սպաննել եթէ առանձին պահակներու հանդիպէին, իսկ եթէ աւելի մեծ թիւով պահակ ելլէր իրենց դիմացը, երեք չորս հոգի ետեւ պիտի մնային եւ իրենց կեանքին գնով թոյլ պիտի տային որ միւսները ապահով անցնին։ Բախտաւոր գտնուեր են, որովհետեւ շնորհիւ ձիւնամրրիկին եւ մշուշին, յաջողեր էին իրենց կառքերը քշել սառոյցի մէջէն և կէսգիշերուան մօտ մտնել լեհական սահմանէն ներս։ Երբ հասան դիմացի եզերքը, կանգ առին ու գոհաբանական աղօթքներ ըրին։

Ընտանիքին պետը՝ 80ամեայ ծերունի մը, ըսաւ թէ Չեկայի գործակալները ցուցակագրած էին մանուկները, զանոնք համայնավար դպրոցներ ղրկելու համար։ Երբ յայտնած էր անոնց թէ ինք երբեք չուզեր բաժնուիլ իր թոռներէն, սպառնացած էին Սոլովեան կղզիները ղրկել զինքը։

Ցոյն գաղթականներուն բողոքը

Ինչպէս գրեցինք, Յունաստան ապաստանած անատոլուցի գաղթականները գրգռուած վիճակի մէջ կը գտնուին եւ կը բողոքեն հելլէնօ-թուրք համաձայնագրի կնքման դէմ, առարկելով որ, այդ համաձայնագրին որոշ կէտերը կը վնասեն գաղթականական շահերուն։ Գրեցինք նաեւ թէ Աթէնքի մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը ընթացքին քուէարկուած է բողոքի բանաձեւ մը, որ պատուիրակութեան մը միջոցով յանձնուած է Վէնիզէլոսին։ Վարչապետը բանաձեւը կարդալէ վերջ, ըսած է պատուիրակներուն.

— «Լօզանի մէջ, փոխանակութեան համաձայնագիրը ստորագրած միջոցիս ալ դուք հեռագիրներով ու յուշագիրներով բողոքեցիք եւ ըսիք որ ձեզ կը ծախեմ։ Ես սակայն, ձեզ մտիկ չըրի եւ ստորագրեցի համաձայնագիրը, որովհետեւ հաշուեցի որ այդպէս պէտք էր ընել։ Հիմա ալ կուգաք նորէն դուք, երէկուան բողոքները և պահանջները կը ներկայացնէք։ Ես նորէն մտիկ չպիտի ընեմ ձեզ եւ պիտի կատարեմ այն ինչ որ կը կարծեմ թէ պէտք է կատարել»։

Մարտ 6ի ցոյցերը

Բոլշեւիկները ամիսներէ ի վեր բուռն քարոզութիւններ կ'ընեն՝ վաղը հինգշաբթի մեծ ցոյցեր կատարելու համար աշխարհի բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ, գործազրկութեան առթիւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԷՆ

ՔԱՂԱՔԸ ԿԵՑԻՐ. ԱՆՕԹԻ ՄԵՌԻՐ

ԼՈՒԱԹԷ, 3 Մարտ.— Ամիսէ մը ի վեր Սեբաստիայէն Ֆրանսա հասած են երկու ընտանիքներ, որոնց տեղեկութիւնները կը փութամ հաղորդել «Յառաջ»ի։

Մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր տնտեսական ծանր տագնապի մը մատնուած են Հայերը։ Մանաւանդ ներկայիս կառավարութիւնը սոսկալի միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի Հայը երբեք չկարենայ գործը շարունակել, եւ ճարահատ, էր կալուածն ալ ձգելով հեռանայ երկրէն։ Իսկ քաղաքին մէջ գործ չկայ, եւ քաղաքէն գիւղ երթալու ալ արտօնութիւն չեն տար։

Նաեւ քաղաքի շրջակայ բոլոր գիւղերէն խեղճ ու կրակ Հայեր բերած քաղաք լեցուցած են անասունի պէս։ Եւ քաղաքէն գործի համար դուրս ելլողը անմիջապէս ձերբակալելով կը բանտարկեն մէկ-երկու ամիս, յետոյ կ'արձակեն՝ 10-15 ոսկի տուգանք առնելով։ Մէկ խօսքով երկրին վարիչները առանց օրէնքի իրենց մահը կը թափեն Հայերու գլխուն։ Հազիւ հարիւրին 25ը գէշաղէկ կ'ապրին, իսկ մնացեալները չոր հացի մը կարօտ են։ Շատ քիչեր արհեստով կը զբաղին. մեծ-մասը հողագործ են, գաղագցան եւն.։

Գ. Պ.

ՀԱՅԵՐԸ ԳՈՆԻԱՅԻ ԵՒ ԼԷՐԷՅԼԻԻ ՄԷՋ

Վերջերս Էրէյլիէն Պէյրութ ժամանած Հայ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ տեղւոյն հայութեան կացութեան մասին.

— Թուրք կառավարութիւնը Կեսարիոյ եւ Գոնիայի շրջաններուն մէջ ալ սկսած է այնպիսի ընթացք մը բռնել, որ ստիպուին հոն մնացած Հայերը լքել իրենց տուները եւ հեռանալ։ Էրէյլիի մէջ վերջերս Թուրք պաշտօնեայի մը տունը լատիներէն տառերով գրուած եւ Ջամքէրթէնեան ստորագրուած նամակ մը կը նետուի, որով սպառնալիքներ կը թափուին անոր անձին, ընտանիքին եւ հարստութեան դէմ։ Կառավարութիւնը Հայերուն վերագրելով հեղինակութիւնը սոյն նամակին, կը սկսի հարցաքննութեան կանչել Հայերը եւ բանտով ու ծեծով կը չարչարէ զանոնք։ Ի վերջոյ Ջամքէրթէնեան ժամանակ մը անլուր տառապանքներու ենթարկուելէ վերջ ազատ կ'արձակուի։

Էրէյլիի եւ Գոնիայի շրջաններուն մէջ մնացող փոքրաթիւ Հայութիւնը զգուած տիրող գոյավիճակէն, մտադիր է գաղթել։

ԼՈՒՆԱՉԱՐՍԿԻ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Ո՞վ է տեւական ու անմահ սովետական գրախտին մէջ։ Ոչ ոք գիտէ։ Տրոցկի, Բուխարին եւ Զինովիեւ մէկ օրէն միւսը շնորհազրկուեցան եւ մահկանացու դարձան։ Ահա Լունաչարսկին, Լուսաւորութեան նախկին գործավար, պապագայապաշտ գրող, Լէնինի մտիկ բարեկամ, որ շնորհազուրկ է այժմ։ Առանձմը իր որոշումները, գիրքերը և խօսքերը ոսկի կ'արժէին։

*Այսօր Պրավդա (28 դեկտ. 1929) կը գրէ եւ կը ցաւի, որ ամէն կողմ տակաւին կ'երեւին Լունաչարսկիի գիրքերը, զորս պէտք չէր երբեք հրատարակել։ Եւ «ինչ որ պէտք չէր թողուլ հրատարակել» խորագրին տակ կը քննադատէ Լունաչարսկիի մէկ գիրքը, ուր նախկին գործավարը կը նկարագրէ իր պտոյտները Վոլկայի շրջանին եւ Սիպերիոյ մէջ, «կարճ տողով, Հզայի ոճով»։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԱՐՇԱՒԸ

Գիւղին դէմ Ստալինի մղելիք պայքարը օրէ օր աւելի սաստիկ թափով կը տարածուի բովանդակ խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ։

Արձագանգները, որոնք մեզի կը հասնին Չէկայի ամենախիստ եւ նենգ խողովակներէն, այնուամենայնիւ կը պարզեն սոսկալի եւ աննախընթաց պատկեր մը։

Լուր մանրամասնութիւններ կը պակսին տակաւին Հայաստանի մէջ „համայնավարական «Նոր յաղթանակներու» եւ պայքարի ձեւերու մասին, բայց աչքի առջեւ ունենալով ընդհանուր տեղեկութիւնները, որոնք օրը օրին կը հրատարակուին «Ցառաջ»ի մէջ, անհնար է տարբեր վիճակ մը ենթադրել մեր երկրին համար։

Եւ արդարեւ վերջին թղթաբերով ստացուած խորհրդահայ թերթերն ալ կը հաստատեն մեր կասկածները։

Հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ կուլ կ'երթան հայկական գարաւոր գիւղերը աննախընթաց արագութեամբ։ Կոտայքի, Աշտարակի շրջանները գրեթէ ամբողջութեամբ հաւաքական տնտեսութիւններու ենթարկուած են։ Ղուրդուղուլուի «շրջանի տնտեսութիւններու հարիւրին 45ը արդէն կոլեկտիվացած է»։ Միւս շրջաններուն մէջ ալ գործի են լծուած առանձին բանուորական խումբեր, զինուորներ՝ արագացնելու համար գիւղին վերջնական ոչնչացումը։

«Լենինական՝ ռուսական տիվիզիոնը իր վրայ է վերցրել առաջին գաւառակի մի գիւղի լիակատար կոլեկտիվացման ամբողջ գործը, միաժամանակ օժանդակելով գարնանացանի պլանի իրագործմանը՝

«Հայկական գունդը վերցրել է առաջին գաւառակի Ղալաջի եւ փ. Գարնի գիւղերի կոլեկտիվ տնտեսութիւններին օժանդակելու աշխատանքները։

«Այսպիսով զինուորական մասերը նպաստում են գիւղի սոցիալիստական վերակառուցմանը եւ այդ անում են գործնականօրէն»։ («Խ. Հ.» յունուար 11)։

Զինուորական ուժին գոյգ տուած աջակցութիւնն ալ իր կարգին կը լրացնէ, այսպէս, իրական քայքայումը։

Խնդիրը այն չէ թէ ո՞վ է նպաստողը այս աշխատանքներու արագացման։ Ռուսական գօրքը թէ հայկական կամ բանուորական զօրակոչի ենթարկուած զանազան տեսակի խումբերը. որովհետեւ ուշ-կանուխ Հայաստանը տառապէս պիտի գործադրէ կոլեկտիվացման հրամանագիրը։ Նկանը՝ այս շարժման բնական հետեւանքներն ու անմիջական ազդեցութիւններն են։

Փոխանցման այս շրջանը արդէն ինքնին ծանր անակնկալ մըն է մեր իրականութեան համար, եւ կը սպառնայ հազարաւոր մարդկային կեանքերու եւ հոգեկան չափերով նիւթական արժէքներու։

Օրէնքով ամենախիստ պատիժներ սահմանուած են այս աշխատանքներու մէջ թերացողներուն եւ դիմադրողներուն, «կուլակ»ները օրէնքէ դուրս կը նկատուին այլեւս եւ կամ կ'ենթարկուին բռնի ինքնասպանութեան թրքական մեթոտներուն։ Իսկ ասիկա առիթ մըն է մեր «կարմիր ասպետներու» ձեռքը, տարածել «կուլակ» բացատրութիւնը բոլոր անոնց վրայ, որոնք օգտակար տարր չեն նկատուած համայնավարութեան։ Ո՞վ է հարցնողն ու հաշիւ պահանջողը։

Միւս կողմէն, ինքնապաշտպանութեան բնական ժառմէն տարուած՝ գիւղացիական այս կամ այն ձեւի դիմադրութիւններն ալ աւելի սպառնական վիճակ կը ստեղծեն։

Մէկ կողմ թողլով պայքարող կողմերու պատճառաբանութիւնները, կացութիւնը իր իրական գիծերուն մէջ կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով։

— Գիւղը ամենակարճ ժամանակի մէջ կերպարանափոխել։ Գիւղացիութիւնը զրկել անհատական ամէն տեսակի տնտեսութենէ, դարձնելով զայն կատարեալ ընչազուրկ։ Համախմբել բռնի այս ընչազուրկները, հաւաքական տնտեսութիւններու զանազան աստիճաններու մէջ, պատրաստել հաւաքական բաղուկներ՝ գործելու պետութեան հաշուին, փոխարէնը անոնց տալ ապրուստի սահմանափակ միջոցներ։ Այս աշխատանքներուն համար գործի դրուած են համայնավարական բոլոր կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ երկրի զինուորական ուժերը։

— Պայքարի ենթակայ գիւղացիութիւնը եթէ ոչ ամբողջութեամբ, այլ խոշոր չափով համակերպումը անհնարին եւ մահացու գտնելով, իր կարգին կ'ընդդիմանայ բնականաբար։ Ան կը նախընտրէ իր իսկ ձեռքով փճացնել իր ձեռքէն երթալիք հարըստութիւնը (սերմացու, անասուններ եւ գործիքներ), առանց նկատի ունենալու, որ այդ բոլորը կը ստանկացնեն իր գլխին տեղացող հարուածները։ Ասկէ զատ հսկայական թիւով գիւղացիներ «կուլակ» դառնէն, դատապարտուած են մահուան, այն տարբերութեամբ որ այս մահացումը տեղի կ'ունենայ աստիճանաբար, աքսորներու եւ գործելու բացարձակ արգելքի հետեւանքով։

Ասիկա օրուան կացութիւնն է։

Բուն չարիքը այսքանով չի սահմանափակուիր։ Կառուցողութեան փաստեր պէտք է համարել ասոնք։ Վաղուան համար աւելի մռայլ եւ սարսափելի իրողութիւններ կը սպասուին։

Պահ մը ընդունինք, որ համայնավարութիւնը յաղթական պիտի ելլէ այս աննախընթաց պայքարէն, ինչպէս կ'ուզեն համոզել իրենք։ Սակայն, ի՞նչ պիտի արժէ այս յաղթանակը մեր երկրին եւ ժողովուրդին։

Գիւղական անհատական տնտեսութիւններու վերջնական ոչնչացումը կը պարտադրէ Հայաստանի կառավարութեան սանձել երկրի գիւղատնտեսական աշխատանքներու բովանդակ պատասխանատուութիւնը։ Այլ խօսքով կառավարութիւնը ինքն է, որ հաւաքական տնտեսութիւններու միջոցով, պիտի կազմակերպէ գործանացա՛քը։ Եւ ասիկա այնքան որքան կը ցանէր Հայաստանի գիւղացին։ Արդ հնարաւո՞ր է այս ծանօթ աշխատանքի կատարումը։

Դժուար է գրական պատասխան տալ։ Պայքարի ընթացքին եղած վատնումները, հաւաքական տնտեսութիւններու անփորձառութիւնը, սերմացուի եւ մեքենաներու պակասը իրական եւ արգելիչ խոչընդոտներ են։ Ասկէ զատ, պէտք է հաշուել հոգեբանական հետեւանքին վիճակը, որ իր կարգին կը ճլատէ աշխատաւոր ուժերու բարոյական կորովը։

Այս պարագան մասնաւորաբար շատ մռայլ ենթադրութիւններու կ'առաջնորդէ ամենալաւատեսներն անգամ։ Եւ այն փաստը, որ գետ այսօրուընէ կառավարութիւնը մահուան պատժի սպառնալիքներով ձեռնարկներ կ'ընէ գարնանացանքի համար, եւ միւս կողմէն սերմացուի եւ մեքենաներու կարիքը կը շեշտուի բոլոր կողմերէն, աւելի քան կը հիմնաւորեն մեր կասկածները։ Այսպէս, ուրեմն, եթէ ի վերջոյ Հայաստանի գիւղացին դատապարտուած է պարտուիլ իր դէմ բացուած այս ծանօթ պայքարէն անհաշուելի զոհերու գնով, ասիկա վերջնական դժբախտութիւնը չէ մեր երկրին համար։

Ամենածանր շրջանը պիտի սկսի այս պայքարէն յետոյ, դարնան ընթացքին, երբ սովի ուրուականը կը ցցուի սպառնագին։

«Կոլխոզ»ի յաղթանակէն յետոյ է, ուրեմն, բուն աղէտը,— գուշակ ամենավատը այս վերջին տասնամեակի աղէտներուն.

Ս ԹԱԹՈՒԼ

ՊՈԼԻՍԸ
ԳՐԱՒԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Հանրածանօթ փաստ է, որ եւրոպական մեծ պետութիւնները իրենց քաղաքական եւ տնտեսական շահերի բերումով ամէն գնով արգիլած են հանդիսացել Ռուսների յառաջխաղացման դէպի Կ. Պոլիս եւ Ցաճկահայաստան։ Եթէ եւրոպական պետութիւնները չմիջամտէին, Ռուսները Թուրքերին Բալկաններից (1877-1878) քշելուց յետոյ, կը գրաւէին Կ. Պոլիսը, Սեւ ծովի ափի Թրքական քաղաքները եւ ամբողջ Սեւ ծովին նաեւ հայկական նահանգներն, եւ Թուրքերուն կը մնար քշուիլ Անատոլուի խորքը։ Եւ այն ատեն, Ցաճկահայաստանում ապրող Հայերը, Յոյները, Քրդերը եւ բոլոր մանր ազգերը ամէն պարագայի մէջ յիսուն տարւոյ ընթացքում զերծ կը մնային Թրքական կոտորածներից։

Վերջին պատերազմին, մեծագոյն մեծ պետութիւններից Անգլիան, Ֆրանսան, Իտալիան, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգները եւ Ճապոնիան, դաշնակից լինելով, առող ազատութիւն տուին Ռուսաստանին։ Եւ ռուսական բանակը, շարունակելով դարին աշխարհակալութիւնը, պատերազմի 2 ու կէս տարիների ընթացքում գրաւեց Ցաճկահայաստանի մեծ խոշոր մասը եւ ծրագրում էր Կ. Պոլիսը գրաւել, երբ վրայ հասան ռուսական փետրուարեան եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնները (1917)։ Կազմալուծուեց ռուսական միլիոնաւոր բանակը, թողեց ամէն ինչ, ինչ որ գրաւել էր հարիւր հազարաւոր զինուորների զոհերու գնով, քաշեց դէպի յետ, «իր տուներ»։ Եւ ոչ միայն ամէն ինչ թողեց իր թշնամու բանակին, այլ եւ իր այդ վաղեմի թշնամու հետ դաշն կնքեց, միանգամայն դարձնելով պատմութեան անիւը, եւ այսպէս կոչուած «Ազատարար» Ռուսաստանը այս անգամ դարձաւ դաշինք Ռուսաստան։ Եւ արդիւնքը եղաւ այն, որ ոչ միայն Ցաճկաստանը փրկւեց ամենասոսկալի եւ ծանր փորձանքներից, այլեւ իր բանակը քշեց դէպի Կովկաս, մասնակ հազարաւոր նորանոր զոհեր խլելով եւ անվիճելի է, որ եթէ այդ պատերազմը մի տարի եւս շարունակւէր, Անդրկովկասի մէկուկէս միլիոն հայութիւնն էլ բնաջինջ կը լինէր եւ Ռուսահայաստանն էլ Ցաճկահայաստանի պէս ամայացած։

Մասնաւորապէս հայ ժողովրդի գլխին պայթած այս վերջին մեծ փորձանքի գլխաւոր պատասխանատուն է ռուսական ներկայ աւազակաբարոյ եւ կարմիր գոյնով ներկած բռնակալ իշխանութիւնը.

Այս օրերս, Փարիզի ռուսական «Պոսլ. Նովոստի» օրաթերթում, ռուսական յայտնի ծովակալ Կոլչակի մահուան տասնամեակի առթիւ ռուս ծովային սպայ Ա. Լուկինի յօդուածից Պոլիսը գրաւելու մասին կը քաղեմ հետեւեալ ուշագրաւ տեղեկութիւնները։

1870 թւին Ռուս-Թրքական պատերազմից յետոյ, Ռուսաց Ալեքսանդր Բ կայսրը, կոմս Տոտլէբենին առաջարկում է ծրագիր մշակել Վոսփորը գրաւելու, խուսափելով Բալկանների վրայով ցամաքային ճամբից, որ հսկայական զոհ խլեց վերջերս ռուս-թրքական պատերազմին։ 70-ական թւականների վերջերին ռուսական զինուորական գլխաւոր հրամանատարութիւնը մտածում է Պոլիսը գրաւելու ծրագիր սեւ ծովափնեայ ամենամեծ քաղաքում՝ Օդեսայում որոշ պատրաստութիւններ են տեսնւում։ Բայց Ալեքսանդր Բի մահից յետոյ այն յանձնաժողովի աշխատանքները դադարեցնում է։

1880ին ցաճկահայաստանի քաղաքական ինտրիգների ազդեցութեան տակ հայկական հակայական կոտորածների պատճառով, ռուս բարձր հրամանատարութիւնը նորից կազմում է Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը։ Ռուսաց Ալեքսանդր Գ.ի հրամանով բարձր հրամանատարներից կազմում է գաղտնի յանձնաժողով եւ մշակում առանց պատերազմ յայտարարելու յանկարծակի Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը։

Սկզբնական ծրագիրը եղել է այսպէս։ Ռուսաստանը երբ թէ Օտեսայից մի քանի զօրամաս նորակոչ զինուորներից կովկաս փոխադրելու պատրւակով պէտք է տեսնէր բոլոր ռազմական պատրաստութիւնները Պոլիսը գրաւելու համար։ Երբ որ նաւերը ելլէին բաց ծով, անմիջապէս պէտք է կտրէին Սեւ ծովի եզերքի հեռագրային թելերը եւ ուղեւորւէին դէպի Վոսփորի նաւահանգիստը գիշերը դէպի նեղուց շարժւելով, պէտք է խարիսխ ձգէր Պեօյիւք Տերէյի մօտ, իսկ բանակը ափ իջեցնել եւ աշխատել անմիջապէս գրաւել Պէյքոզը, գլխաւոր դիրքերը, բայց հրամանատարներից ոմանք կարծում են որ 72 ժամ յետոյ Մալթայի կղզու մօտ կանգնած անգլիական նաւատորմը օգնութեան կուգայ սուլթանին, դժուար է նրան դիմադրել։ Մինչեւ որ Պոլսոյ գրաւելու ծրագրին շուրջը վիճում են ռուս. ծովային եւ ցամաքային զինուորական ուժերի գլխաւոր հրամանատարները եւ մասնագէտները, այս ծրագիրը յայտնի է դառնում աւստրիական գլխաւոր հրամանատարութեանը։ Եւ աւստրիացի սպաներից մէկը իրենց զինուորական թերթում քննադատում է ռուսական այս ծրագիրը եւ Ռուսները ստիպւած են լինում այս ծրագիրը թողնել։

Այս մեծ պատերազմին 1916ի վերջերին, Սեւ ծովի հրամանատար է նշանակւում ծովակալ Կոլչակը, որը Բալթիկ ծովում գերմանացիների դէմ աչքի ընկնում իր հերոսական կռիւներով։ Ռուսաց Նիկոլա Բ. Թագաւորը Կոլչակին է առաջարկում Պոլիսը գրաւելու պատմական դերը, որ ծրագրւած է իրագործել 1917ի մարտ ամսում եւ որի համար տեսնւում են բոլոր պատրաստութիւնները.

Անշուշտ կը յաջողէր Պոլիսը գրաւելու այս ծրագիրը, եթէ վրայ չհասնէր 1917 փետրուարեան յեղաշրջումը եւ բոլշեւիկեան պրոպագանդայի ազդեցութեան տակ չքայքայւէր ռուսական 15 միլիոննոց ամենամեծ բանակը

ՔԵՆՕ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՆԴՎԶՈՒՄԻ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յապաղած). — Փետրուար 16ին, հակառակ սաստիկ ցուրտին, հայ երկսեռ հասարակութիւնը բազմութեամբ կը դիմէ դէպի Նափ փողոցի թատերասրահը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի կողմէ նախապէս եղած յայտարարութեան համաձայն, այդ օր պիտի կատարուի փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան 9րդ. տարեդարձը, որ երկար ատեն որբ եւ անտէր մնալէ յետոյ, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, վերջին տարիներս գտաւ իր իսկական հարազատները, մեր քաղաքական տօներուն մէջ գրաւելով իր արժանաւոր տեղը։

Օրուան նախագահ ընկ. Աբոյեան, բացման խօսքէն յետոյ, առաջարկեց յոտնկայս, երկու վայրկեանի լռութեամբ յարգել յիշատակը այն բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնց հոգին չհանդուրժեց բռնակալ եւ հակաժողովրդային իշխանութեան մը քմահաճոյքներուն, մղելով զանոնք հարազատ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն համար, ընդվզիլ եւ զէնք բարձրացնել նոյն այդ բռնակալութեան դէմ եւ զէնքը ձեռին, պատուաւոր կերպով մեռնիլ պարտականութեան ճամբուն վրայ։ Ու ամբողջ հասարակութիւնը լուռ եւ երկիւղած, կը բարձրանայ աթոռներէն, երկու վայրկեանի լռութեամբ յարգելու օրուան յայտնի եւ անյայտ հերոսներու յիշատակը։

Յարգանքի այս համեստ ցոյցէն յետոյ, նախագահի կողմէ խօսելու հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօսը, ընկ. Գ. Հիւսեան։ Ընկերը մէկ ժամէ աւելի տեւող իր բանախօսութեամբ, մասնաւորաբար ծանրացաւ այն պայմաններուն վրայ, որոնց ենթարկուած էր Հայաստանը 1920ի վերջերը։ Թուրքերը, սեպտ. 23ին, առանց պատերազմ յայտարարելու, յարձակման ձեռնարկեցին Հայաստանի դէմ։ Թրքական ներխուժումը յանկարծակիի բերած էր մեր բարձր սպարապետութիւնը։ Հայկական բանակը բոլորովին անպատրաստ էր դիմադրաւելու այս նոր պատերազմին։ Հոկտեմբերին բուռն կռիւներ մղուեցան հայկական բանակի եւ Թրքական ուժերու միջեւ՝ Նոյեմբերին, Կարսի անկումէն յետոյ մեր ուժերը սկսան նահանջել։ Դեկտ. 2ին Քեազիմ Գարապէքիրը ներկայացուց վերջնագիր մը, որով կը պահանջուէր 24 ժամուան ընթացքին ընդունիլ Թրքական պահանջները։

Միւս կողմէ, բոլշեւիկները, Ազրբէջանի օգնութեամբ, Նոյեմբեր 29ին մտան Իջեւան։ Նոյեմբեր 30ին Խորհրդային Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Լեգրանը կը ներկայացնէր վերջնագիր մը, որով կը պահանջէր խորհրդայնացնել Հայաստանը։

Այսպիսի դժբախտ պայմաններու մէջ կը գտնուէր Հայաստանը։ Կառավարութիւնը մնացած էր երկու սուրի միջեւ։ Կը մնար ընտրել չարեաց փոքրագոյնը՝ Կամ ենթարկուիլ Թրքական լուծին եւ Ֆիզիքապէս ոչնչանալ եւ կամ ընդունիլ բոլշեւիկեան համեմատաբար մեղմ իշխանութիւնը՝ այն յուսով որ բոլշեւիկները կը խնայէին հայ ժողովուրդի հաւա- գոյութեան։ Ու կառա- թիւնը՝ յանուն հայ ժող- ֆիզիքական գոյութեան պահման, նախընտրեց նութիւնը յանձնել բոլշ- րուն։ Դեկտ. 2ին, Հայ- կառավարութեան եւ բ- ներու լիազօր ներկայ- Լեգրանի միջեւ կը ստոր- համաձայնագիր մը, որո- յաստանը կը յայտարա- խորհրդայնացած, հայ բ- եւ սպայութեան պաշտպ- տաւ պիտի չնկատուէր պէս կատարուած գործ- մար եւայլն։

Իշխանութիւնը իրենց առնելէ յետոյ, կառա- թեան փոխանցման թիւնները տակաւին չ- բոլշեւիկները չեղեալ ցին համաձայնագիրը, հարելով անոր տարր- մանններն իսկ։ Հայ կազմալուծուեցաւ եւ թիւնն ու հրամանատար- ձիւն ու ձմեռով ոտքով ուեցան դէպի Ռուսաստա- սորուեցաւ նաեւ Դրօն ներով։ Հ. Յ. Դաշնակց- յայտարարուեցաւ օրէնք- «Կոմունիստ» թերթը կը թէ՝ «Հարկաւոր է գլխ- Ֆիզիքապէս ոչնչացնել նակցութիւնը»։ Բանտ- ունեցան կալանաւորներ- 16ի եւ 17ի գիշերը, բանտին մէջ գնդակա- ցան աւելի քան յիսուն

Հայ ժողովուրդը, ներով պայքարած եւ փած էր ազատ եւ պատ- կեանք մը ապրելու հա- կրնար հանդուրժել Հիւսիսէն եկած մարդ- պատիժ եւ սանձարձակ հարեն իր բոլոր սրբութ-

Այս պայմաններուն Փետր. 18ին տարերայի- փով կը բռնկէր ապստ- թիւնը, վարակելով բոլոր ջանները։ 24 ժամը բա- եղած էր Հայաստանը դատ տարրերէն մաքրե- մար։ Փետրուարեան ապ- բութեամբ հայութիւնը ցոյց տուաւ որ գիտէ գնահատել անկախութ- գաղափարը եւ պատրաստ գաղափարին համար, չխնայել իր կեանքը։

Վերջին խօսողն էր Սէրէնկիւլեան.

— «Փետր. 18ը հայ գիտակից տարրի ընդվ- բոլշեւիկեան անարգ եւ մարդկային իշխանութ- որ տակաւին կը շարու- մեր տարաբախտ հայր- մէջ։ Ապստամբութիւնը բային է ու ժողովրդական զաւանք ունի։ Այդ օրուա- բռնակատարը հայ ժողո- ինքն է իր ժողովրդակ- միստ գործիչներով եւ ներով։ Այն բազմաթի- ները որ ինկան փետրու- կռիւներու ընթացքին, նորագոյն պատմութեան ասեր դէմքերն են։ Այսօր Փետր. 18էն մօտաւորապ- տարիներ յետոյ, եթէ խանատուներ պիտի փն- ամէնէն առաջ պէտք է բոլշեւիկներու ոճիրն- իրենց լիրբ քաղաք- թեամբ, չեկաներով, թիւ գնդակահարութիւն- եւ անմեղ մարդոց թեամբ ու աքսորով, տեցին եւ արագացուցին օրը։ Կուտակուած զայ- յորդեցաւ եւ հետեւանք- այն ինչ որ մենք տես-

Գեղարուեստական մէջ՝ արտասանութիւն- ընկերներ Մ. Մարութ- Գաբրիէլեան եւ Գ. Մի- Հանդէսին, իրենց մասնակցութիւնը երիտասարդ ջութակ- Ս. Չէօրէքճեան, որուն կտորները մեծ առաջ բերին։

Հանդէսը վերջացաւ չերին եւ ժողովուրդը բարձր տրամադրութեամբ

Տ. ԱՐԱՄ

...-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՋՐԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ

Ջրաբուժութեան օգտակարութիւնը քիչ թէ շատ ծանօթ է ...էնուն մարմին մաքրութիւնը ...ենէն ապահով երաշխիքն է լա...ջոյն առողջութեան մը։

Ժողովուրդներու բարքերուն ...էջ մուտք գտած առողջապահական օրէնքներն ու ջրաբուժական ...թոդները մեծ դեր կատարած ...ն մարդոց առողջութեան եւ երկարակեցութեան մէջ։

...մարդկութեան մեծ ողէտնե...՝ ժամանակը, քոլէրան եւ բա...ութիւնը գարէ մը ի վեր գրեթէ ...բոլորովին անհետացած են քաղաքակիրթ երկիրներէն, շնորհիւ ...ներու եւ փողոցներու մաքրութեան, կոյուղիներու շինութեան, առողջապահական եւ բժշկական հաստատութիւններու հիմնադրութեան, բաղնիքներու եւ ...րանոցներու գոյութեան, խմելու ջուրերու մաքրութեան եւլն։

Հեռու չէ այն ժամանակը երբ ...մարդիկ բոլորովին ազատ միջավայրի եւ անմաքուր վիճակի մը ...էջ կ'ապրէին։

Միջին դարու մէջ քաղաքներու փողոցները չափէ աւելի աղտոտ էին, եւ զուրկ առողջապահական ամէնէն տարրական պայմաններէն։ Ամէն տեսակ աղտեղութիւններ փողոցները կը թափուէին, ...ու օք մաքէն կ'անցնէր վերցնելու զանոնք, բացի խոզերէն, ...ոնք ազատ համարձակ կ'երթեւեկէին փողոցներու մէջ, իրենց ...մենօրեայ սնունդը ճարելով այդ աղտեղութիւններէն։

Այսպէս, փողոցներու, տուներու եւ բնակիչներու անմաքրութիւնը զօրաւոր ազդակ մըն էր համաճարակներու տարածման, ...ոնք տակաւ օրերուն ա՛լ աւելի ...ղիտաբեր հանգամանք մը ...առնէին, երբ քաղաքի մը մէջ ...ծանօթ ծագէր, հազարներով գոհ կ'երթային համաճարակին։

1348ին սեւ ժանտախտը ...ֆրանսայի բնակչութեան գրեթէ ...մէկ երրորդը փճացուց։ Ուրիշ համաճարակի մը առեն, Փարիզի ...մէջ երեք ամսուան ընթացքին 100,000է աւելի ժողովուրդ ...նալինջ եղաւ։

Անմաքրութիւնը միայն աղ...քատներուն յատուկ չէր հարուստ ...ւ ազնուական դասի պատկանող ...ներ ալ նուազ հոգածու էին ի...րենց մարմին մաքրութեան։

Մարգօ Թագուհին, որ հանրածանօթ էր իր գեղեցկութեամբ ...ւ հրապոյրներով, եւ իբր զար...դ ու ունեցած եւ ուսեալ կին՝ հիացում կը պատճառէր ֆրանսական արքունիքը այցելող օտար նախարարներուն, շաբաթը անգամ մը միայն խնամք կը տանէր իր ձեռքերուն մաքրութեան։

Ուրիշ պալատական տիկին մը ա՛յնքան աղտոտ կը պահէր իր մազերը, որ կ'ըսեն թէ վրան փոշի ցանած էին։ Լուդովիկոս ԺԴ․ի արքունի պալատականները առանց բացառութեան անբուժական ... մը մէջ թաղուած էին։

Մարի Անթուանէթի հետեւորդ տիկիններէն մէկը երբ պարտէզի մը մէջ կը շրջագայէր, տեղանի մը մէջ տեսնելով կարապներու լոգանքը, բացագանչեց.— «Ո՜հ, ո՛րքան կ'ուզէի տանոնց տեղը ըլլալ որպէսզի որչափ հաճելի է ամբողջ մարմին վրայ զգալ ջուրին շոյանքը, կամ վճիտ ջուրի մը մէջ խաղասուզուիլ»։

Մարմինը մաքուր եւ առողջ պահելու լաւագոյն միջոցը լոգանքն է, որ կրնայ ըլլալ պաղ, գաղջ եւ տաք. պաղ ջուրի լոգանքը խթանող ազդեցութիւն մը ունի, գաղջ ջուրի լոգանքը հանգստացուցիչ է, իսկ տաք ջուրինը տկարացնող։

Լոգանքը ժամանակաւորապէս յանձնարարելի է անկողին մտնելէ առաջ. մաքրելու համար մորթին վրայ գտնուած փոշիներն ու ժանտները տալով լուացումն ու մարձումը հանգիստ քուն կը պատճառեն։ Անքնութեան ենթակայ անձեր քնանալէ առաջ պէտք է գաղջ ջուրի լոգանք ընեն, կամ տաք ջուրով լուան իրենց ոտքերը։

Ջրաբուժական զանազան մեթոտներ կը գործածուին։ Պիօքաոպոնած մը ոււտով խառնուած տաք ջուրի լոգանքները յոդացուի եւ յօդային կաթուածի համար. բուժիչ գեղեր են։ Աղախառն եւ ծծմբախառն լոգանքները մորթի զանազան հիւանդութեանց դէմ կը գործածուին ցեխի եւ ածխակագային լոգանքները սրտի եւ շնչերակներու հիւանդութեանց վրայ բարերար ազդեցութիւն մը կը ներգործեն։ Երկաթախառն լոգանքները անօրինութեան գարմանումներու մէջ մեծ օգտակարութիւն ունին։

Նայփի ջրաբուժական մեթոտը կը կայանայ պաղ ջուրով լուացումներու մէջ, այնպէս ինչպէս բնութեան մէջ կը քալենք զայն ակէ, աղբիւրէ կամ գետէ։

Ամառ ատեն յոգնեցուցիչ աշխատութենէ մը յետոյ, երբ քրտինքով ու փոշիով ծածկուած երեսնիս պաղ ջուրով լուանք ինքզինքնիս վերակենդանացած կը զգանք, եւ երբ մեր մարմինը ամբողջական կամ մասնակի լոգանքի ենթարկենք, ընդհանուր թարմութիւն ու թեթեւութիւն մը կը պատէ մեզ, եւ մեր ջիղերը կը կազդուրուին ու կը զօրանան։

Լոգանքի ջուրը ո՛րքան պաղ ըլլայ, այնքան աւելի բարերար ազդեցութիւն մը առաջ կը բերէ ենթականերուն վրայ, բացի սիտաբակցեալներէն, ծերերէն կամ այն հիւանդներէն, որոնք պաղէն սառչելու կը զգան, կենդանական անբաւարար ջերմութիւն ունին, տառապելութենէ կը տառապին կամ ջղային են։ Այգաբնիկներուն Նայփ ի սկզբան կը թելադրէ գաղջ ջուրի լոգանք, մասնաւորապէս ձմրան եղանակին տաք սենեակներու մէջ։

Նայփի մեթոտով կը դարմանուին գրեթէ բոլոր ջղային տկարութիւնները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հիւանդութիւններ՝ որոնք անբուժելի նկատուած են։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ

Ֆրանսացի հողագործ մը, 103 տարեկան, որ դեռ չէ դադրած մշակելէ իր հողը, Պատուոյ Լէգէոնի նշան ստացաւ։ Այս առթիւ թերթ մը կը հրատարակէ հետեւեալ ցուցակը, որ կը ներկայացնէ հարիւրամեայ ծերունիները։

1891ին Ռուսիոյ մէջ կ'ապրէր Կրիլցենքօ, 117 տարեկան, միշտ քաջակազմ։ Պիւանագէտ Վ. Լենեանքուր 103 տարեկան երբեք մեռաւ։ Լիւքսէմպուրկի մարքիզուհին մեռաւ 100 տարեկան, երկու փաստաբաններ՝ 111 տարեկան։ Լուդովիկոս ԺԴ․ի պալատականներէն երկու հոգի 100 եւ 114 տարեկան էին եւ միշտ գործի վրայ։ Վիրաբոյժ փանսի 100 տարեկան էր, երբ դեռ վիրաբուժական գործողութիւն կը կատարէր։ Կոմս տը Պէթիւ մեռաւ 105 տարեկանին։ Ֆոնթընէլ՝ 100 տարեկան։ Եւ ուրիշ շատեր։

Եւ բնախօսները կ'ըսեն «Մարդիկ կը սպաննուին, եւ ոչ թէ կը մեռնին»։ Եւ կ'աւելցնեն թէ մարդիկ կրնան ապրիլ մինչեւ 150 տարեկան։ Երբ Թովմաս փար մեռաւ, 152 տարեկան էր։ Դիազնութիւնը ցոյց տուաւ, որ ներքին գործարանները բոլորովին առողջ էին։ Իր աղջիկը նոյնպէս երկարակեաց էին, մէկը մեռաւ 125 տարեկան, միւսը 126 տարեկան։ Գերթելօ կը յիշէ ուղեւոր Ցըլտհէյը, որ ամուսնացաւ՝ երբ 70 տարեկան էր, զաւակ ունեցաւ եւ մեռաւ 120 տարեկան։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆ ԱԼ ՁԵՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՑՊԱՍԷ

ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ.— Մօտաւորապէս մէկ դարու անցեալ ունեցող ազգին միակ Գթութեան Յարկը, Սուրբ Փրկչի Ազգային հիւանդանոցը, ամէն ատենէ աւելի նիւթական ու մատակարարական դժուարին ու տագնապալի կացութեան մը մատնուած է ներկայիս, եւ իր գոյութիւնը կարենալ շարունակելու համար կը կարօտի հանրային օժանդակութեան։

Ազգային հիւանդանոցը ծանօթ է ամէնուն։

Ամէն հայ գիտէ թէ ա՛ն ինչ փրկարար դեր կատարած է իր հիմնարկութենէն ի վեր, արդիական ամէն առաւելութիւններով օժտուած իր յարկաբաժիններուն մէջ բուժելով եւ պատսպարելով նիւթական անձկութեան մէջ տուայտող աղքատ հիւանդները, ծերերն ու անկարները, անոք անպաշտպան խելագարները, ամէն ... եւ աչքի լոյսէ զրկուածները եւ ազգային վաղեմի աշխատաւորները։

Հինէն ի վեր իր կոչումը առաւելապէս արդարացնող Ազգին Տունը միշտ ալ կարօտ եւ արժանի եղած է մեր բարեսէր հասարակութեան, մասնաւորապէս ծանօթ բարերարներուն եւ ընդհանուր կերպով Թրքահայ ժողովուրդին օժանդակութեանը։

Նոյնիսկ այնպիսի շրջաններու, երբ պետական կարեւոր նպաստներ տեղի կ'ունենային և գաւառահայութիւնը ամէն ատեն աջակցութեան իր բաժինը կը բերէր, Ազգային Հիւանդանոցը իր նկատելի բացը ունեցած է, եւ բացառիկ բարեգործութիւններով ու նուիրատուութիւններով միայն ծածկուած է կանոնաւոր, հետզհետէ ներկայանալի ու դոհացուցիչ պայմաններու մէջ։

Այսօր սակայն, ոչ միայն այդ յատկացումներն ու աջակցութիւնները դադրած են, այլեւ օրէ օր կալուածական եւ այլ տուրքերու յաւելումով, ապրուստի սղութեան ու տնտեսական տագնապներու հարկադրանքին առջեւ ստեղծուած է կացութիւն մը, որ լրջօրէն կը մտահոգէ ազգային մարմինները։

Պոլսահայ գաղութին ուժերէն, կարելիութիւններէն վեր է միամինակը տանձնել նիւթական հոգը շուրջ 500 հիւանդ ու պատսպարեալ պարունակող այս հաստատութեան, որ կը մատակարարուի տարեկան ծեծածախս պիւտճէով մը, որուն 20.000 Թրքական ոսկին բաց կը մնայ միշտ, թափուած ջանքերուն հակառակ։ Ասոր վրայ վերջերս աւելցաւ տարեկան 5000 Թրքական ոսկիի կալուածական անակնկալ տուրքի մը վճարման պարտաւորութիւնը։

Ահա այս բացառիկ պարագաներուն մէջ, պարտք կը ծանրանայ մեր վրայ գիտել արտասահմանի հայութեան, խնդրելով որ իր տեւական հոգածութեանը առարկայ դարձնէ Ազգին Տունը, անոր գոյութեան պահպանման նախանձախնդիր։

Ներկայիս Հիւանդանոցին մէջ կը պատսպարուին ու կը դարմանուին գթութեան, կարեկցութեան ու խնամքի արժանի հարիւրաւոր ազգայիններ։

Անկէ զատ, կարող մասնագէտներէ բաղկացած բժշկական մարմին մը գործօն եւ անձնուէր ծառայութեամբը Ազգային Հիւանդանոցը նախանձելի եւ պատուաբեր անուն մը, դիրք մը ապահոված է մեր իրականութեան մէջ եւ օտար նմանօրինակ հաստատութիւններու շարքին։

Արտասահմանի հայութեան բարեսիրական զգացումները ծանօթ են ամէնուս։ Ուստի, լիայոյս ենք որ մեր այս կոչը պիտի ունենայ իր բարերար արդիւնքը, ժողովուրդին ամէն խաւերուն մէջ արթնցնելով գոհացուցութեան եւ ազգասիրութեան ոգին հանդէպ Ազգին գթութեան բազմակարօտ Յարկին։

Վստահ ենք որ մեր ակնկալութիւններն ու յոյսերը պիտի իրականանան, գաղութահայ կեդրոններու մէջ մանաւանդ, ուր փափաքելի է որ հաւաքական ձեռներէցութեամբ մասնաւոր օժանդակութեան գործին, ազգային մարմիններու եւ մասնաւոր բարեսէր անձնաւորութեանց հովանաւորութեամբ յատկացուի մեր ... Օժանդակ Մարմիններ կազմուին ու լծուին աշխատութեան, օրինակ ունենալով Պաթոնն ու Գահիրէն, ուր Հիւանդանոցի օգնութեան սիրելի եւ անյետաձգելի պարտականութիւնը դրուած է տեւական եւ ապահով գետնի մը վրայ։

Հոգաբարձութիւն Ս. Փրկչի Ազգային Հիւանդանոցի՝ ատենապետ՝ Արթ. Գ. Մաղաքեան, ատենադպիր՝ Ս. Նըկանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԷՍԻՆ, 18 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը տօնելու համար, հոս եւս Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 13 հոգինոց։ Փետր. 23ին ժողովի հրաւիրուած էին վեց Հայր. Միութիւնները, Կ. Խաչի Մասնաճիւղը, Հ. Մ. Հ. Մ., Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղերը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Հրաւիրուած էին նաեւ Հ. Անդրէաս Վրդ. Պօտուրեան, Պ. Պ. Յակոբ Յապաղեան, Վահան Մոմճեան, Գարէն Կիւլէսեան ու Յակոբ Գարաեան։ Վերջինը գործի բերումով ձեր չէր կրցած ներկայ ըլլալ, իսկ Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղը եւ Խարբերդի Հայր. Միութիւնը ոչ ներկայ էին եւ ոչ պատասխանած իրենց ուղղուած կոչին։

Թոփլեանի ժողովրդական Յանձնախումբը կազմուած է հետեւեալներէ.— Հ. Պօտուրեան պատուակալ նախագահ, Պ. Պ. Վահան Մոմճեան՝ ատենապետ, Յակոբ Յապաղեան՝ փոխ-ատենապետ, Վահան Հիւսեան՝ ատենադպիր, Աշան Շիրինեան՝ փոխ-ատենադպիր, Գարէն Կիւլէսեան՝ գանձապահ եւ Ադամ Սարգիսեան՝ հաշուեպահ։ Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Կարապետ Կաֆոյեան, Յովհաննէս Լէյլէկեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Նահապետ Քէչիչեան, Մեսրոպ Պայընտըրեան եւ տիկին Ովաննէս Պօտուրեան։ Յանձնախումբը որոշեց, կը յուսանք թէ ամէն ջանք պիտի թափէ մեծ շուքով մը տօնելու յոբելեանը։ Վստահ ենք նոյնպէս որ Ցէսինը գաղութը պիտի գտնայ իր առատաձեռնութեամբ նպաստել գրական ֆոնտին։

*** Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, սրահի չգոյութեան պատճառով, ինչպէս «Դաշնակցութեան Օր»ը, փետր. 18ի տարեդարձն ալ տօնախմբեց սեղմ շրջանակի մէջ։ Բանախօսեց ընկ. Վ. Համբարձումեան, պարզելով «Փետր. 18»ի պատմական արժէքը եւ նշանակութիւնը հայ ազատագրական պայքարի տեսակէտէն։ Բանախօսութենէն վերջը ունեցանք ընկերական ժողով, ուր մեր շարքերուն միացան մէկերիտասարդ նոր ընկեր եւ մէկ ալ հին ընկեր։

*** Վերջին ժամանակներս յաճախադէպ դարձած ըլլալով կռիւները եւ անկարգութիւնները, քաղաքապետութիւնը որոշած է մօտերս պահականոց մը բանալ մինչ S.L.S.A. գործարանին գիմացը, ուր կեդրոնացած է ժողովուրդը (քաղաքապետարանը եւ ոստիկանատունը գործարանէն 30 վայրկեան հեռու կը գտնուին)։ Կ'ըսուի նաեւ թէ գինեգի համար խուզարկութիւններ պիտի ըլլան։

*** Զմիւռնիոյ նահանգային Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի իր բացման հանդէսը կազմակերպել մարտ 23ին S.L. S.A. գործարանի սրահին մէջ։ Կը թելադրենք բոլոր միութիւններուն, որ այն թուականը նկատի առնեն։

Վարդ-Պատրիկ

ԿՈՉ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մեր Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը օրակարգի խնդիրներէն յետոյ, նկատի առաւ բազմանդամ ընտանիքի հայր երկու հայրենակիցներու ծանր վիճակը եւ անոնց յատցնելով դանձին մէջ ունեցած դումարին կէսը, ձեռնարկեց հանգանակութեան նոյն նպատակի համար։

Նորընտիր Վարչութիւնս հարկ տեսաւ հետեւեալ կոչը ուղղել հայրենակիցներուն։

Հինգ տարի է որ մեր Միութիւնը գոյութիւն ունի Փարիզի մէջ։ Իր հիմնադրութեան ժամանակ անդամներու թիւը 16 էր եւ ներկայիս ալ 20էն աւելի չէ, մինչդեռ մեր թիւը Փարիզի մէջ 50ի կը հասնի։ Ասոր պատճառը ատեն մը կը վերագրէինք անգործութեան, որուն պատճառով շատերը գիւղեր քաշուած էին, իսկ ներկայիս այդպիսի պատճառ մը չունինք. եւ ոչ ալ խտրութիւն դաշնակցականի եւ հակադաշնակցականի, լուսաւորչականի կամ կաթոլիկի միջեւ։ Ուրեմն այլեւս պատճառ չունինք հեռու մնալու իրարմէ։ Սիրելիներ, մենք իբրեւ անհատ ոչինչ կը ներկայացնենք այս օտար երկնքի տակ, ուժը հաւաքականութեան մէջ է։ Միթափեցէ՛ք ուրեմն, արի արանց որդիք Տարօնոյ։ Յ. Գ. Նորընտիր վարչութեան կազմն է.—

Ատենապետ՝ Լուիս Փոլոեան, ատենադպիր՝ Լեւոն Յոնիկեան, գանձապահ՝ Յարեթ Յարութիւնեան։ Նամակ գրել ատենադպիրի հասցէով.— Լ. Տօնիկեան 12, Rue Elie., Gentilly (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»-ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

...ենքիրն այդպէս թողնելով, ...կալ Պոլիս եւ սկսեցի թօփխանէին աշխատիլ։ Ամբողջ տարի ...ը սուլթան Ազիզի շինել տուած ...Բօլմա Պաղչայէն վեր Մաչկա ...շխարի ըսուած տեղը հրացաններ շարելու տեղեր շինեցինք ...հոն կը գտնուի Թուրքաց կառավարութեան ամբողջ ռազմամթերքը)։

Այդ տարին գործքերը չորս ...ինգ անգամ դադրեցան գործիքներու։ Միւս կողմէ՝ լրտեսներով լեցուն էր ամբողջ Թօփխանան։ Ամէն օր կը տեսնէինք ...ր լրտեսները մէկ զոնից կը ...տնէին մեր աշխատած տեղը, ...իւս զոնէն դուրս կուգային։

Հոն կ'աշխատէին 75 հայ ...րայց բոլորին դուրս արին, մնացինք երեք հոգի։ Ինծի ալ մի ...ուն անգամ այդ տարուան ընթացքին ըսին.

— Գնա՛վո՛ւր, գնացիր երկիր, ...ն մըն ալ դուն արիր էնտեղ։

Առհասարակ, կառավարչական շրջաններու, ուր կը գտնուէին հայ ծառայողներ, պաշտօնեաներ, բոլորին դուրս արին։

Ամբողջ տարուան վարձը ստացած էի. մնացել էր միայն 440 ղրշ.։ 100 ղրուշ կերաւ Թօփխանա նստող ինձ ծանօթ դալմադամը։ 340 ղրուշ հանեց ու տուաւ ինծի։ 11 արծաթ տուի, անցագիր հանեցի, որ այնպէս արժէ կէս ոսկի եւ դուրս եկայ, գացի Ռումանիա։

∴

1884ին դուրս եմ եկած հայրենի քաղաքիցս, բայց կրկին վերադարձած եմ։ Դրանից յետոյ կրկին դուրս եկած ու վերադարձած եմ. իսկ երրորդ անգամ դուրս գալուս՝ ա՛լ չեմ վերադարձեր։ Հինգ տարի Պոլիս, Ռումանիա մնացած եմ, իսկ երկու անգամ երկիր մտնելուս թափառած եմ ութեւկէս տարի։

Սասունի առաջին կռիւը եղած է 1894ին, ուր կը գտնուէր Համբարձում Պօյաճեանը (որը թէ քրդերուց եւ թէ հայերուց կը կոչուէր Մուրատ էֆէնտի)։ Նրա հետ ընկերները եղած են Գէորգ Ջաւուշ (Պառնաց գաւառի Մկտինք գիւղացի), Հեղինցի Փօղոսը։ Մշոյ դաշտեցի Բօլօզ Յովհաննէսը, Կարապետ՝ Վանի գաւառից, Հաճի՝ Սասունցի, Սենեքերիմ՝ Ալեքսանդրապոլից եւ էլի մի Սասունցի տղայ։ (Սենեքերիմը կռուի ժամանակ մահով մեռած է)։

94ի աշունը Ալւարէզցի (Մուշ) Մելքոնի առաջնորդութեամբ Սասուն գնացած են Աշոտ-Թաթուլը (*) եւ Ասլոն (Մկրտիչ Սահակեան), որոնք իւրաքանչիւր Սասունցուն տասն-տասն ղրուշ ցրուած են։ Ասլոն անցաւ Կովկաս. իսկ Թաթուլը՝ Ախլաթ կազմակերպութեան։

Հրայր (Արմենակ Ղազարեան, Տամատեանի և Մուրատի ընկերը ըլլալով 93 եւ 94ի մէջ անցած է Կովկաս։ Կառուցածի ժամանակ եղած է Ռումանիա՝ Սուլինա քաղաքում։ Հոն կազմակերպած է. Սուլինա, Կալաց եւ Պրայիլա գտած է իրեն համար 50 հոգի։ Բոլորն ալ լաւ երիտասարդ ընկերներ։ Սրանք բոլորն ալ, ամանք անձնական, ամանք էլ կազմակերպութեան միջոցներով անցած են Բաթում, այնտեղից Ղարս, որտեղից խումբը երկիր պիտի անցնէր 95ի Մայիս ամսին։

Խմբի անցնելը զանազան պատճառներով ուշացաւ մինչեւ Յուլիսի վերջերը։ Որոշուած էր, որ Յուլիսին 26 տղայ անցնի, գլուխ ունենալով երկու ժամանակաւոր տասնապետներ՝ երկուսն ալ Ղլղաղանցի. մէկի անունն էր Աստուր, միւսինը՝ Օվօ։ Այս տասնապետները և գտնուած զինուորները ոչ մի փորձառութիւն չունէին կեանքի մէջ։ Բայց տասնապետներն աւելի անփորձ էին, քան զինուորները։ Վալադնին էր Մաֆօ՝ Խնուսի Խըրթ գիւղից։ Մեր այդ 26 հոգուց հաւաքեցին չորս ու կէս տաճկական ոսկի փող եւ բոլորին տուին տասնապետներու տրամադրութեան տակ՝ վեց ոսկի իբր ճանապարհածախս։

Մեր մեկնելուց առաջ ժողովը որոշեր էր, որ 12 օրէն պէտք է անցնէին Հրայրի, Թաթուլի եւ Սերոբի խմբերը։

(*) Ըստ նոյ ապստամբութենէն եւ կոտորածէն անմիջապէս յետոյ էր, որ Թաթուլ եւ Ասլօ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, անցան Սասուն՝ տանելով իրենց հետ կովկասի մէջ հաւաքուած գումար մը՝ կարօտ բնակչութեան բաժնելու համար։ 1894ի Սասնոյ ապստամբութիւնը նախապատրաստուած էր Մուրատի եւ Մ. Տամատեանի կողմէ, որոնք երկուքն ալ լիուլի կը վայելէին Դաշնակցական մարմիններու եւ ընկերներու օժանդակութիւնը։

ԽՄԲ.

Ֆրանսայի մէջ ալ համայնավար պաշտօնաթերթը երկար ատենէ ի վեր այս ուղղութեամբ պրոպագանդ կը մղէ։ Նոյնիսկ փողոցներու մէջ համայնավար թռուցիկներ կը ցրուեն՝ հրաւիրելու աշխատաւորները մասնակցիլ կատարուելիք ցոյցերուն։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ կիրակի օր ոստիկանութեան եւ համայնավարներուն միջեւ բռնական ճակատամարտ մը մղուած է, հետեւեալ պայմաններուն տակ.՝

Համայնավար կուսակցութեան ձախ թեւին պատկանող խմբակ մը Եունիըրն Սքուէրի մէկ սրահին մէջ ժողով կը գումարէր, երբ ուտ քան ծայրայեղ համայնավարներ սրահէն ներս մտնելով սկսան դուրս վտարել ներկաները։

Երկու խմբակներուն միջեւ կռիւը կատաղի եղաւ։ Անձի եւ նիւթի մեծ կորուստ տրուած էր արդէն, երբ ոստիկանութիւնը միջամտեց՝ զատելու համար կռուող եղբայրները։ Երբ ոստիկանները տեսան այս վերջինները՝ մոռնալով իրենց կռիւը՝ մէկ ճակատ կազմեցին հասարակաց թշնամիին դէմ, սակայն ոստիկանները շնորհիւ իրենց գաւազաններու ճարտար գործածութեան, տիրապետեցին ռազմաճակատին։ Համայնավար շարքերուն մէջ մեծ թիւով գլուխներ պատռուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ հոգի։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ Պրուքսի զէնքի մթերանոցէն գողցուած են տինամիթի 80 փամփուշտներ, կը վախցուի թէ գողցողներն են համայնավարները, որոնք պատրաստութիւններ կը տեսնեն արիւնալի դարձնելու համար հինգշաբթիի ցոյցերը։

ՓԱՐԻԶԻ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒՆ ԴԱԴԱՐԸ

Վաղուան ցոյցերուն առթիւ ինքնաշարժի վարիչներու սէնտիքան որոշած է ժամը 14—18 դադրեցնել աշխատանքը։

Անգլօ-թրքական առեւտրական դաշնագիր

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ մարտ 2 թուականով.

Երէկ Էնկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր մը։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրեց Ջէքիայի պէյ, Թուրք պատուիրակութեան նախագահը. Անգլիոյ կողմէ՝ դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք։

Դաշնագրին հիմն է ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանը. տեւողութիւնն է հինգ տարի։

Առաջին անգամն է որ Թուրքիա եւ Անգլիա այսպիսի դաշնագիր մը կը կնքեն։ Այս դաշնագրին համաձայն, անգլիական առանձնաշնորհեալ նոր ընկերութիւններ չեն կրնար կազմուիլ, միայն թէ գոյութիւն ունեցող անգլիական «Լիմիթըտ» ընկերութեանց իրաւունքները կը պահպանուին։

Անձեւի ողողումներ Ֆրանսայի մէջ

Օրերէ ի վեր Ֆրանսայի կեդրոնական եւ հարաւ-արեւմտեան մասերուն մէջ տեղացող տեղատարափ սաստիկ անձրեւները մեծ աղէտ մը առաջ բերին։ Արեւելեան-Պիրէնեան, Վառ, Թառն-է-Կառոն, Թառն, Լա Քորէզ, Հօթ Վիէն եւ Հօթ-Կառոն նահանգներուն մէջ բազմաթիւ գետեր յորդեցան՝ ողողելով լայնատարած շրջաններ։ Ողողումը զարհուրելի համեմատութիւններ առած է Թառն գետի երկայնքը։ Այս գետը արտակարգ բարձրացում ունեցաւ։ Վերջին անգամ 1805ին է որ աննախընթաց կերպով բարձրացած էր, իսկ այս անգամ 1805ինէն քանի մը մեդր աւելի բարձրացած է։ Մոնթօպան, Կայեաք, Պէտարիէօ քաղաքները կազէ և ելեկտրականութենէ զրկուեցան։ Երկաթուղիի բազմաթիւ գիծեր անանցանելի դարձան։

Փարիզ-Օրլէանի երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է Լիմոժէն անդին Մոնթօպան եւ Թուլուզ գացող կառախումբերու ճամբան փոխել։

Հէրօ նահանգին մէջ ողողումը աղէտի փոխուեցաւ։ Պէզիէ կազէ եւ լոյսէ զրկուեցաւ։ Նոյնպէս կը պակսի ըմպելի ջուրը։ Բանջարանոցները ամբողջովին ողողուելով փճացան։ Շատ մը կէտերու վրայ ամէն կարգի երթեւեկը դադրեցաւ։

Սէն'թ Էթիէնի եւ Վօքլիւզի շրջանին մէջ եւս ծանր ողողումներ առաջ եկան։

Միջերկրականեան շրջանին մէջ օդը անձրեւոտ է եւ աղէտներէ կը վախցուի։

Մինչեւ հիմա 32 հոգի խեղդուած են։

Սեւ ուսանող մը սպաննուած

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6.10ին Սէն-Տիժան փողոց թիւ 24 պանդոկին մէջ պառկած տեղը սպաննուեցաւ 28 տարեկան սեւ ուսանող մը՝ Ժոզէֆ Վէրնէր-Սպանիշները՝ երկու հոգի, հինգ ձեռք ատրճանակ պարպեցին զոհին վրայ, յետոյ փախան։ Ուսանողին սենեակէն գտնուած են Ալի Քալպէ Իսմայիլ անունով թուղթեր։

Քննութիւնը հաստատեց թէ Վէրներ համայնավար լրտես էր եւ սպաննուած է սեւ ազգայնականներու կողմէ։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սէն-Միշէլի կրպակը այրած ըլլալով, ժամանակաւորապէս «ՅԱՌԱՋ»ը կը ծախուի Վարդերեսեան Նպարավաճառատունը, 1 bis rue Hautefeuille եւ Carrefour de l'Odéonի կրպակը։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— Այս Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կը խօսին՝ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ, ԹԱԴ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ եւ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։
Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն
Սրահի ծախքի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։
Կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՍԱՐՍԷՅ.— Հրայր խումբին կողմէ։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նօափ մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
148 Rue Villeneuve Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը ներկայացուի
"ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ"
ԵՒ ԼԵԶՈՒ ԶԳԻՏՆԱԼՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Կը մասնակցի Գ. Գ. ՄԱՆՏԻԿԵԱՆի նուագախումբը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

16 Մարտ Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30էն—11.30 Chalet Edouard
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկ. Երիտասարդ. Միութեան կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ Փաթէնի Սինէմայի սրահը
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ և հայկական պար

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոնպի Քաղաքապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles
Կը նախագահէ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ
Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»Ն
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճաշ պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։
Մուտք այրերու 7.30, կանանց 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Վաղը Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.
Ա. ժամ 9—10' Կազմ. կանոններ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ,
Բ. ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ.

Հ. Յ. Դ.

ԴԻԱՆԱ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հասցէին։

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անզամատետրով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Գ. Գալֆաեան։ Նիւթ՝ հոսանքներու տարբերութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ Մարսէյլի մէջ կազմուած է «Դրօշակ»ի տարածման յանձնախումբ հետեւեալ ընկերներէ, Յ. Ուլուսեան, Յ. Խանոյեան, Մ. Պըժեան։ «Դրօշակ»ի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու համար, պէտք է դիմել յիշեալ ընկերներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին՝ 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ:

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ահարոնեանի Յոբելինական յանձնախումբերու եւ վարչութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Առաքել Վարդեան։ Իմացնել՝ Զաքար Կարապետեանի, 4 Rue de deux Avenues, Paris (13).

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 լիրա
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ 1930

6 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1204 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋԸ

Տակաւին աչքի առջեւ չունինք այն շրջաբերական-յօդուա-ծը, որով Ստալին երեւութապէս զոհունակութիւն յայտնելով, անհամբերութեան խրատներ կուտայ իր կամակատարներուն, հա-ւաքական տնտեսութեան արկածալի ձեռնարկին առթիւ։

Բայց ունինք նոր տեղեկութիւններ։

Փարիզի ձախակողմեան թերթերը, համայնավար «Իւմա-նիթէ»ն ալ միասին, շատ համառօտ հաղորդած էին Մարտ 2ի նամակը։ Մինչդեռ Լոնտոնի թերթերուն հրատարակութիւնը աւելի որոշ գաղափար կուտայ նոր կացութեան մասին։

Համաձայն այդ լուրերուն, վարչաձեւը ձախողած է Ստալինի այդ ձեռնարկը, բռնի «կոլլեկտիվացումը», ինչպէս կը կոչեն իրենք։

Կարմիր միապետը կը փորձէ ծածկել այդ ձախողանքն ու անփառունակ նահանջը, աւետելով թէ 25.000.000 գիւղա-ցին տնտեսութիւններուն արդէն կէսը մտած են հաւաքական տնտեսութեանց մէջ։ Իրականութիւնն այն է որ, արտաքին այդ յաջողութեան մէջ իսկ է իր ձախողանքը։

Ստալին դատապարտելի կը գտնէ «թուղթէ ծրագիրներով հաւաքական հողագործութիւն հաստատել շրջաններու մէջ ուր հողի հաւաքական մշակութիւնը չի կրնար գոյութիւն ու-նենալ եւ ուր անջատ գիւղական տնտեսութիւնները շատ աւելի պատշաճ են»։

Ու կը խոստովանի թէ, Թուրքեստանի մէջ գիւղացիները հարկադրուած են հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնելու բռնի, «զինու զօրութեամբ եւ արտերուն ջուրը կտրելու սպառնալիքով»։ Եւ գաղտնիք չէ որ, ամէն տեղ ալ գիւղացի-ները տեղի տուած են պարզապէս վախնալով անօթի մնալու, պրուսաթ բոլոր միջոցներէն զրկուելու հեռանկարէն։ (Վաղը կը հրատարակենք թղթակցութիւն մը, որ սեղմ գիծերով կը պարզէ թէ ի՛նչ անհարեկիչ միջոցներ կը գործադրուին, «ճեղ-քընթաց սոցիալիզմը» իրականացնելու համար Կովկասի մէջ)։

Ինչ որ իրականացած է, մինչեւ այսօր, գլխաւորաբար զուտ համայնավարական կազմակերպութիւններէ կը բաղկանայ։ Անհատական ամէն ստացուածք աւարի տրուած է։ Այս իրողու-թիւնը տեսնելով, շատեր հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնելէ առաջ խնջք ըրած են ծախել իրենց ստացուածքը, պա-հելով որ պետութիւնը լծկան, գործիք, սերմնցու ելլէ. հայ-թայթէ։ Մինչդեռ նոր «կոլխոզ»ներէն (հաւաքական տնտեսու-թիւն) շատերը ոչ լծկան ունին, ոչ ալ ո՛ր եւ է գործիք՝ հողը մշակելու համար։ Եւ որովհետեւ ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի, այս խափանարար ընթացքին շնորհիւ ալ... միսը առա-տացած եւ աժանցած է, քանի որ անհամար անասուններ մոր-թուած են։

Կը հետեւի թէ՝ Գիւղը Նորէն յաղթած է քաղաքին։

Կեանքի անագորոյն պահանջները ի դերեւ հանած են «թուղ-թէ ծրագիրները», եւ Ստալին արդէն բռնած է նահանջի ճամ-բան։ Հետեւելով Լէնինի տնտեսական նոր քաղաքականութեան ձեւի, պիտի փորձէ հաւաքական տնտեսութեան նոր քաղաքա-կանութիւն։ Արդէն իսկ «արտել»ի ձեւութիւնը կը համարուի միակ օրինաւոր և գործնական ձեւը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Այս ձեւութեան համաձայն, «արտերին կը պատկանին երկ-րագործական մեքենաները, լծկան կենդանիները, սերմնցուն եւ ներնդաւորդ անասունները. իսկ բնակարանները, պարտէզները ագեկը, հաւերը եւ կաթնտու կովերը կը մնան անհատ գիւղա-ցիներու սեփականութիւնը։

Հարց է թէ, ապաւինելով այս հին ձեւութեան, խորհր-դային իշխանութիւնը պիտի կրնա՞յ կանխել անհաւոր աղէտը։

Երբ «Նէփ»ը հաստատուեցաւ (1921, Նախկին Ռուսաստա-նը այնքան ուժասպառ չէր, տակաւին, թէ տնտեսապէս եւ թէ ֆիզիքապէս։

Անկէ ի վեր, եւ տարուէ տարի աւելի լայն համեմատու-թեամբ յառաջ գնացնելով կազմալուծումը։ Սպառեցան պատ-րաստ «մթերուած» հարստութիւնները։ Աղքատացաւ երկիրը։ Ու ամէն տարի գիւտեր կ՚ըլլան, արհեստական միջոցներ կը հնարուին, եղածը կանգուն պահելու համար։

Ուրիշ բան չեն ապացուցաներ պարբերական «մոպիլիզա-ցիաները» մանաւորապէս տնտեսական ճակատի վրայ։ Եւ հացի, ալիւրի, սերմնցուի, բամպակի, գետնախնձորի, խաղողի եւ ամէն տեսակ պաշարներու «մթերումները», բանագրաւում-ները «հարուածային կարգով» (սոփորաբար, այլեւ «հար-ուածային զօրաքամասերով» (թռուցիկ խումբ, շրջուն ջոկատ)։ Տակաւին չենք յիշեր ներքին յարաճուն փոխառութիւնները եւ բազմազան տուրքերը, որոնք ամէնէն առաջ աշխատաւոր բազմութիւնները, բուն չունեւորը կը քամեն։

Հիմա, «կոլխոզ»ն ու «սովխոզ»ն ալ, գոնէ այնքան որքան գործադրուեցան մինչեւ այսօր, նոր եւ աւելի անհաւոր անդունդ մը բացած են, որուն առջեւ դժուար թէ դիմանան ստալինեան բոլոր շանթերն ու շանթարգելները։

Այս բոլորը պիտի յանգին տեւականացնելու պատերազ-մական վիճակը, որ ահա կը տեւէ 1917էն ի վեր, անընդհատ արկելով, ընչաքեղձ դարձնելով 150 միլիոն ժողովուրդը։

Կա՞յ տարբերութիւն իրական պատերազմին եւ Ռուսաս-տանի ներկայ վիճակին միջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Պէյրութի «Հայ Ճեմարան»ին — բացման առթիւ, որուն ծրագիրը հրատարակած ենք այսօր, «Ցու-սաբեր» կը գրէ փետր. 21ի խմբագրականով.

— «Մեծ գործ չէ թերեւս, սակայն նաեւ դիւրին գործերէն չէ օտարութեան մէջ, դժնդակ պայմաններու տակ, ապաւինած բացառաբար խումբ մը մարդոց նիւթական ու բարոյական գերա-գանց զոհողութեան, հիմը դնել հայկական երկրորդական վար-ժարանի։ Նթէ դիւրին ըլլար, ապա մեր «ազգասէր» հարուստ-ները՝ իրենց միլիոններով, բարե-գործականը՝ իր փարթամ պիւտ-ճէով եւ «ազգը»՝ իր հոգեւոր առաջնորդներով, իշխանու-թեամբ եւ մեծարժէք ստացուած-քով վաղուց պատած կ՚ըլլային ճեմարաններու ամբողջ ցանցով մը մեր բոլոր գաղութները։ Այսօր այս ցանցի փոխարէն, մենք մէկ հատիկ ողբալի երկրորդական վարժարան իսկ չունինք։ Ընդ-հուրին գաղափա՛րը պակսեցաւ, իսկ գաղափար ունեցողինը՝ միամը. եւ գաղութահայութիւնը կեր դարձաւ օտար լիսէներու, գո-լէճներու եւ համալսարաններու.

Այս պայմաններու տակ մենք անկարող ենք պարծանքով չյի-շատակել անյայտ եւ անծանօթ անունները այն խումբ մը եր-մարիտ Հայերու, որոնք իրենց սրտառուչ եւ առատաձեռն զո-հողութեամբ Հայկական մշակոյ-թի այս գեղեցիկ փարոսը վառե-ցին Լիբանանեան հանրապետու-թեան կուրծքին։

Օտարութեան մէջ եւ դարե-րու ընթացքին հիմնապէս մա-շեցան մեր ցեղային առաքինի բարքերը։ Անցած են այն օրերը, երբ մեծահարուստ Հայը ամբողջ տաճար մը կը կառուցանէր եւ անոր վրայ ի՛ր անունը քանդա-կելու փոխարէն, յուզիչ ու զմայ լելի համեստութեամբ կը գրէր.— «Վասն յիշատակի եւ փրկու-թեան ամենայն Հայոց, զորոց զանուանս Տէր գիտէ»։

Այսօր «ազգ»ին մոմակալ մը զոհողն իսկ կ՚ուզէ որ իր անունը ոչ միայն Տէրը, այլ եւ համայն ազգը իմանայ, աշխարհէ աշ-խարհ։

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐՆԵՐ ԶՈՀ՝ ՈՂՈՂՈՒՄԻՆ

Ֆրանսայի ողողեալ գաւառ-ներէն հասած լուրերը շատ սեւ գոյներով կը ներկայացնեն կա-ցութիւնը։ Գիշերը թումբ մը պայթեցաւ Մուասաքի (Թառն-է-կարոն նահանգ) մէջ, սոսկալի աղէտ մը առաջ բերելով։ Կ՚ըսուի թէ մօտ հարիւր հոգի խեղդուե-ցան։ Բայց այս լուրը չէ հաս-տատուած։ Անկէ զատ բազմա-թիւ տուներ փլան եւ բնակիչնե-րը մնացին փլատակներու տակ։ Կացութիւնը ծանր է մանաւանդ բայլէս Մոնթօպանի եւ Մազամէի շրջանին մէջ, ուր կամուրջներ եւ տուներ փլած են։ Վիլմիւրի մէկ գործարանին մէջ բանուոր-ներ ջուրերէ պաշարուած են։ Մոնփէլիէի շրջանին մէջ այգի-ներ ողողուած են։ Ազատարար աշխատանքներու ընթացքին մեռան մէկ սպայ, երկու ժանտա-րմ եւ չորս զինուորներ։ Բուռն կերպով առաջ կը տարուի ազա-տարար աշխատանքը, սակայն նաւակները բաւարար չեն։ Մոն-թօպան եւ Աքէն բոլորովին կղ-զիացած են։ Մոնթօպանի մէջ 20 տուներ փլան։

Կառավարութիւնը որոշեց 30 միլիոն ֆրանքի վարկ մը պա-հանջել ստիպողաբար ի նպաստ աղէտեալներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր դրախտէն փախչողները

Վարշաւայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի մարտ 3 թուականով.

Լեհական սահմանագլուխի իշխանութեանց պաշտօնական մէկ գեկոյցին համաձայն, ցարդ խորհրդային Ռուսիայէն Լե-հաստան ապաստանած փախստականներու թիւն է 4.500։ Անշուշտ կան ուրիշներ ալ, որոնք սահմանն անցած են՝ առանց սահմանային պահականոցները ներկայանալու, սակայն կարելի չէ հաշուել անոնց թիւը։

Զի յուսացուիր որ ուրիշներ փորձեն սահմանն անցնիլ, բացի այն պարագայէն երբ աւելի զօրաւոր դրդապատճառ մը մղէ գիւղացիները մահը աչք առնել։ Փախստականներէն շա-տեր սպաննուած են՝ դեռ լեհական սահմանը չհասած։ Ձեկան ա՛յնքան աւելցուցած է սահմանապահները շատ մեծ բախտ պէտք է ունենալ կարենալ ճեղքելու համար շղթան, որ արդէն իսկ սովորական ժամանակ բաւական սեղմ է։

Սահմանային շրջաններուն մէջ հաւաքականացումը դեռ իր նախնական փուլին մէջ է։ Այդ կողմերը այցելող համայ-նավար մարմինները գիւղական հաւաքոյթներ կը կազմակեր-պեն, կը յայտնեն հաւաքական տնտեսութեանց կազմութիւնը, կը բացատրեն այն պարտաւորութիւնները զորս կատարելու պիտի ստիպուին գիւղացիները եւ այն պատիժները որոնց պի-տի ենթարկուին անսաստողները. այս առիթը կ՚օգտագործեն՝ վերջնապէս քանդելու համար կուլակները, որոնք մշակու-թեան եղանակը չսկսած պիտի աքսորուին Սիպերիա, իսկ ըն-տանիքները՝ Սոլովեան կղզին։

Եթէ զանգուածային արտագաղթ պատահի, առիկա տեղի պիտի ունենայ ապրիլին կամ մայիսին, երբ ձմրան անգործու-թենէն վերջ, պիտի սկսին հողային աշխատանքները, ու գիւ-ղացիները, որ զրկուած պիտի ըլլան հողին վրայ իրենց ուղ-ղակի շահերէն, պիտի ստիպուին աշխատիլ պոլշեւիկներուն համար։ Եթէ ներխուժում տեղի ունենայ, լեհ իշխանութիւնները պիտի պարտաւորուին պատսպարել փախստականները, ու հաւա-նաբար պիտի խնդրուի նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ա-ջակցութիւնը։ Տեղական իշխանութիւնները արդէն նիւթապէս կ՚աջակցին ազգական կամ բարեկամ չունեցող գաղթականնե-րուն, որոնք բոլորն ալ կը հասնին խեղճուկրակ վիճակի մէջ։

.՝. Նոյն թերթի Րիկայի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր «կուլակ»ներ կը հասնին Լաթվիոյ եւ Լիթուանիոյ սահմանները, բայց չեն ընդունուիր և ետ կը ղրկուին։ Այս պատճառաւ ալ մեծ է թիւը այն փախստականներուն ո-րոնք կը սպաննուին պոլշեւիկներուն կողմէ։

Կարմիր պրոպագանդը արտասահմանի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Գ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի նախագահութիւնը Իկկի փակեց իր խորհրդաժողովը՝ քննելէ յետոյ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւայլ երկիրներու մէջ գործադուլներ, խռովութիւններ եւ յեղափոխական շար-ժումներ առաջ բերելու կարելիութիւնները։ Խորհրդաժողովը մանաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց Գոլլիտի մէկ տեղեկագիրը՝ Անգլիոյ եւ գաղթավայրերուն մէջ համայնավար պրոպագանդ ընելու մասին։

«Իկկի»ն նոր հրահանգներ ղրկեց Անգլիոյ մէջ գործող իր գործակալներուն, թելադրելով որ մարտ 6ի հինգշաբթի օրը այսօր, մեծ թիւով մարդիկ հանեն փողոցները, մասնակցելու համար Գ. Միջազգայինին կողմէ կազմակերպուած «Գործազր-կութեան Օր»ուան ցոյցերուն։ Գործակալները պիտի բացա-տրեն թէ ինչպէս աւելի ազդու պէտք է դարձնել ցոյցերը. ա-նոնք պիտի պարզեն Անգլիոյ տնտեսական դժուարութիւնները, աւելցնելով որ ի՛նչքան լաւագոյն պայմաններ կը տիրեն խոր-հրդային Միութեան մէջ...

Հրահանգին մէջ կ՚ըսուի թէ ցոյցեր պէտք է կատարուին նաեւ ընդդէմ Եընկի ծրագրին, անգլ. գաղթավայրերու վրայ ամերիկեան ծրագիրներուն, խորհրդային միութեան դէմ պա-տերազմական պատրաստութեանց. պարագերու խնդրին մէջ Հէնտըրսընի բռնած դիրքին եւ խորհրդային միութեան մէջ կրօնականներու պրոպագանդին։

Նման հրահանգներ ղրկուած են ուրիշ երկիրներ ալ, շեշ-տելով սակայն թէ Անգլիոյ մէջ կատարուելիք ցոյցերը շատ ա-ւելի կարեւոր նշանակութիւն պէտք է ունենան։

Թարտիէօ խորհրդարանին առջեւ

Երէկ կէսօրէն վերջ Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը ներկա-յացաւ խորհրդարանին առջեւ։ Երեսփ. ժողովին մէջ նախարա-րական յայտարարութիւնը կարդաց վարչապետը, իսկ Ծերա-կոյտին մէջ՝ դատական նախարար Ռաուլ Փերէ։ Ընթերցումէն յետոյ, երեսփոխանական ժողովին մէջ տեղի պիտի ունենար վիճաբանութիւն։ Չորս հարցապնդումներ ներկայացուած էին, առաջինը Գլումի, Ռընօտէլի եւ Ֆրոսարի կողմէ՝ յանուն ըն-կերվարական խմբակցութեան, երկրորդը՝ Էրիօի կողմէ՝ յա-նուն արմատական ընկերվարականներուն, երրորդը Քաշէնի կողմէ՝ յանուն համայնավարներուն, չորրորդը Անտրէ Գրըթօ-նի կողմէ՝ յանուն ֆրանսացի ընկերվարականներուն։ Առաջին երեքը՝ նոր կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին, չորրորդը՝ անոր կազմութեան, նախարարներու եւ փոխ-նախարարներու թիւին մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 38

Անիէռ Պուա քոլոնպի հանգանակութեան գ. գումարը	583,50
Լանսէյի հանգանակու-թիւնը	400.—
Գումար	983 50
37րդ ցանկին գումարը	47,522.15
ընդհ. գումար	48,505.65

... Խմբագիր

Լանսէյ. «Յառաջ»ը օրը օ-րին կը հաղորդէ Սուրիա ապաս-տանած հայ գաղթականներու վիճակը։ Գաղութիս մէջ ալ կազ-մեցինք հանգանակիչ մարմին մը չորս անդամներէ, (երկու դաշ-նակցական, մէկ հնչակեան եւ մէկ չէզոք) եւ անմիջապէս հան-գանակութեան ձեռնարկեցինք։ Ամէնքն ալ սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին, բացի քանի մը հատ կուսակցամոլ-ներէ։ Ներփակ կը ստանաք 400 ֆրանք (ցեա վերը)։ Գաղութիս փափաքն է որքան կարելի է շուտ ուղարկել իր նպատակին։ Թէեւ փոքր է այս գումարը, բայց ամէնքս ալ աշխատաւոր-ներ ենք գործարանի մէջ։ Փոք-րիկն Մանուկ Զարացեան ինք-զինքը զրկելով մէկ շաբթուան շոքոլայէն, մեզի յանձնեց տասը ֆրանք։

Հանգանակիչ Մարմին

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքներու պաշտպան Լի-կան, որ սկիզբէն ի վեր բողոքած է Ալմազեանի բանտարկութեան եւ ամբաստանութեան դէմ, կազ-մակերպած է հրապարակային նոր հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը՝ ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 Rue Danton. Պիտի նախագահէ փրոֆ. Վիկտոր Պաշ, Լիկայի նախագա-հը. պիտի խօսին Ալպէր Պայէ՝ անդամ կեդրոնական կոմիտէի, փաստաբաններ Ցըլէֆին եւ Ֆիէռ Լէօվէլ, ինչպէս նաեւ ըն-կերվարական երեսփոխան Ժիւլ Իւրի։

ՄԻԻՄ ՎԿԱՆ ԱԼ ԽԵԼԱԳԱՐ

Ինչպէս կը յիշուի, Թուլոնէն զատ Թէնսէն ալ նամակ ուղղուած էր դատական ոստիկանութեան՝ իբրեւ թէ աննպաստ վկայու-թիւններ տալու համար Ալմազ-եանի մասին։ Դատական ոստի-կանութեան կողմէ Գ. Նիքոլ առ-ջի օր Ռէնսէրթալով հարցաքննեց նամակագիրը կօթիէ տը Րուա, որ բանտարկուած է։ Մարդը բոլորովին մտացածին բաներ պատմեց Գ. Նիքոլի, որ փարիզ վերադարձին, հարցաքննիչ դա-տաւոր Մաթիֆասի տեղեկագիր ներկայացուց այս ուղղութեամբ.

.՝. Երէկ կէսօրէ վերջ Ալմազ-եան կրկին ներկայացաւ Գ. Մա-թիֆասի առջեւ։ Հայ դերձակը հրաժարեցաւ վերաքննութեան ենթարկելէ հարցաքննիչ դատա-ւորին որոշումը, որով կը մերժէր ժամանակաւորապէս ազատ արձակել զինքը։

ՄԵԴՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը որոշած է 1930ի վեր-ջը բոլորովին ջնջել գործածու-թիւնը ռուսական հին չափերու եւ կշիռներու՝ փութ, վերստ, արշին, եւայլն։ Խորհրդային միութեան բոլոր հանրային վարչութիւններն ու հաստատու-թիւնները պիտի գործածեն մեդ-րական դրութիւնը։

“ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՈՒԳԱՆ ՄԵՋԻ„

Գաղթահայ պայմանները փոխանակ նօսրացնելու մեր շարքերը, կը խտացնեն։ Փոխանակ տկարացնելու կը զօրացնեն մեզ։ Գաղթային առաջին տասնամեակը խորունկ հայրենաբաղձութեամբ համակուած է նոր-սերունդը։ Մեր նոր-սերունդը որու յիշողութեան մէջ դեռ թարմ է հրդեհուած հայրենիքը։ Տասնամեակ մը չէ, տասնամեակներ են, հրամեշտ են այդ սերունդի մանկութեան, յիշողութենէն հեռացնելու համար հուրի եւ սուրի, արիւնի եւ արցունքի, կատարածներու յաճախանքը։

Դեռ երէկ էր կարծես որ մենք մեր արտերուն եւ դաշտերուն մէջ յոյսերով եւ արեւներով կը ծաղկէինք։ Դեռ երէկ էր կարծես որ անիրաւ մրրիկը զարկաւ մեր ցեղը, ցրուեց չորս ծագերուն։ Այսօր ալ մրրիկը յաղթական կը գոռայ մեր ականջներուն մէջ խժալուր աղմուկով։

Մեր ցեղը պանդխտած է, ու քանի կ՚երկարի այդ շրջանը, այնքան իրաւ եւ իրական կը դառնայ մեր հինաւուրց ժողովրդական երգին իմաստը. «Ղարիբին կերած հացն է հարամ, Չիկեարը վէրամ»։ Եւ ի՛նչ ղարիբութիւն պիտի ըլլար Ակնունին։ Ղարիբութիւն չէ մէկի, հազարի, տասը հազարի, ղարիբութիւնը ամբողջ ազգի մը, «Արեւմտահայութեան»։ Ղարիբութիւն չէ, Չարհուրանք է։

Այսպիսի պայման, այսպիսի նոր միջավայր չի՛ կրնար միջին ճամբայ, միջակութիւն ստեղծել։ Չի՛ կրնար բարեխառն քաղաքացիներ ստեղծել։ Կը ստեղծէ, կրնայ ստեղծել երկու տիպեր՝ դաշնակցական եւ հակա-դաշնակցական։ Այսինքն չհամակերպող ու չհանդուրժող, եւ համակերպող ու հանդուրժող։ Գաղթահայ պայմաններու տակ այս երկու տարրերն ալ իրենց օժանդակներն ու զինակիցները ունին։ Չհանդուրժող բանակի զինակիցը ենթակայական է, ցեղային աննիւթ ու անձեւ, հրեղէն հոգին է։ Հակառակորդին դաշնակիցը ժամանակն է, հարթիչ գլանը, որ ապաննելով, ճզմելով ազգային ոգին, պիտի պատրաստէ աշխարհաքաղաքացիներ։

Այս կացութեան իբրեւ ասհմանաւորում գործածուած բնորոշումը՝ դաշնակցական եւ հակադաշնակցական, գիտեմ ոմանց համար՝ Չզայնացնող եղաւ Վիճելի եղաւ։ Իրերու երկաթէ տրամաբանութեամբ բացարձակապէս ճիշդ է բնորոշումը։ Միայն թէ անհրաժեշտ է լայնցնել դաշնակցականի իմաստը։ Զանց առնենք երէկը՝ իր փառքերով եւ վրիպումներով, ի՞նչ բան է այսօր Դաշնակցութիւնը.— Ազգային-քաղաքական ուրոյն մէկ հասկացողութիւն. առողջ ըմբռնում ազգային շահերու, ձգտում՝ ազգային քարօրութեան, պայքար յանուն հայրենիքի վերականգնումին։ Միայն հասկացողութիւնը արժէք չունի, Դաշնակցութիւնը ոչ միայն ազգային - քաղաքական - ընկերային տեսութիւն է, այլ յանուն այդ տեսութեան մէկ զօրեղ կազմակերպութիւն։ Տեսութիւնը զօրեղ է որովհետեւ կռթնած է զօրաւոր կազմակերպութեան մը, կազմակերպութիւնը հզօր է որովհետեւ, քաղաքական-ազգային առողջ տեսութեամբ մը կը սնանի եւ կ՚առաճանայ։

Այս է ուղեգիծը Դաշնակցութեան։ Ընկերվար դաշնակցականին համար գուցէ դարեկան չիփնի, չովէն կամ ֆաշիստական Թուփ։

Ոչ մէկը, ոչ միւսը։ Ազգային շահն ու ազգային քարօրութիւնը հեռուէն կամ մօտէն մարդկութեան շահերուն չընդհարելէն զատ, ընդհանրութեան շահին սատար կը հանդիսանայ։ Եթէ ներկայ ընկերվարութեան աչքին, ժողովուրդի մը հայրենիքին վերացումը քրէական յանցանք է, ապա ուրեմն ուրիշ ժողովուրդ մը՝ որուն հայրենիքը ինկած է օտար լուծի տակ, անոր վերականգնումին աշխատիլը արդէն զուտ ընկերվարական գործ է։ Հետզհետէ մէջս կ՚արմատանայ այն համոզումը թէ օրին մէկը մեր դատը ժամանակակից ընկերվարութեան եւ ժողովրդավար հոսանքներու դատը պիտի դառնայ։

Դաշնակցութիւնը այսօր, կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան բնազդի հետ, պետականութեան բնազդը։ Շնորհիւ մեր ժողովուրդի ամէնուն յայտնի յառաջադէմ բնազդին, Դաշնակցութեան այդ ձգտումները նախնական ձեւով ի յայտ չեն գար, այլ քաղաքակիրթ մարդկութեան ամէնէն յառաջադէմ,ամէնէնխիզախ գաղափարներուն հետ զուգահեռ կը քալեն։ 15—20 տարի առաջ, թերեւս կար շրջան, կային խորհողներ, որոնց համար ազգութեանց դատը յետադիմական դատ էր։ Բայց պատերազմի հարուստ փորձառութիւններէ յետոյ եւ յետ պատերազմի նորագոյն գաղափարներու յաղթական երթին առջեւ, ազգային ազատագրական շարժումները, ինչպիսի ձեւերու մէջ ալ դրուած ըլլան, խորապէս հետաքրքիր են եւ աղնուական յուզում կը պատճառեն մտածող մարդուն։ Այս պայքարին արծարծած կրակը ընդհանրութեան մէջ այնքան համակրող է, որ գրեթէ ձեւը (պայքարի) նկատի չառնուիր, այլ խորքը։ Ուրիշ խօսքով. ազատագրութեան շարժումի ղեկավարները ի՛նչ տարրեր են, նոր գաղափարներ բերացուցա՞ծ մարդիկ են թէ ոչ հին խորհողութեան ներկայացուցիչներ են, զուրկ է նշանակութենէ։ Կարեւորը այդ չէ, կարեւորը այն է որ անազատ ժողովուրդ մը զէնքի, սուրի կը դիմէ իր անկախ կեանքը ձեւակերպելու համար։ Եւ ժողովուրդները պատմական իրերու ճնշումով զէնքի եւ սուրի պիտի դիմեն— հոգ չէ թէ շարժման վարիչները ովքե՞ր են — ցորչափ իրաւունքի եւ արդարութեան գործի համար, իրաւախոհը՝ միջազգային անգիր օրէնքներով, երկար դարերու աւանդութիւններով՝ սուրն է։ Անազատ ժողովուրդներու ծոցին մէջ ապստամբութեան, հուրի և սուրի քաղաքականութեան պաշտպաններն են առաջին հերթին դժգոհ՝ իրենց քաղաքականութենէն։ Բայց, այսպէս է աշխարհի օրէնքն ու կարգը։ Իրաւազուրկ տարուկը չէ որ օրէնքէ դուրս պիտի հռչակէ զէնքն ու սուրը, երբ իր ստրկութեան մահիճը սարքաւորողի կողմէ կը պատրաստուի սուրի իրաւունքով։

Երբ լաւագոյն ու լայնագոյն խորհող տարրը կը համակրի ազատութեան համար կռուող բանակի դատին առանց նկատի առնելու այդ կռուի պարագլուխներու ծագումը, դաւանարգը, ընկերային հասկացողութիւնները, պարզ կ՚ըլլայ մէկ ճշմարտութիւն, որ ազգային-ազատագրականշարժումներըպէտք էնախադրութիւնընկերայիննպաստակարգային պայքարներուն. որովհետեւ, որքան ժամանակ որ ժողովուրդ մը իր սահմաններուն մէջ վեհապետութեան, գերիշխանութեան իրաւունքի չէ տիրացած. չի կրնար բնականոն կերպով ընկերային խնդիրներ առաջադրել եւ բանաւոր կերպով լուծել։ Նախեւառաջ ժողովուրդը պիտի դառնայ վեհապետ, գերիշխան, անկախ, այդ իրաւունքներուն տիրացումէն, պիտի ծագին պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ՝ գերիշխանութեան իրաւունքները բաժնելու ժողովուրդի բոլոր դասակներուն անխտիր։ Անկախութեան արեգակի ջերմութեամբ միայն ժողովուրդներու մշակոյթը կը բարգաւաճի, բարգաւաճող մշակոյթը կը բանայ դաշտը բոլոր այն հեռանկարներուն, որոնք զանգուածներու մէջ կը ստեղծեն ե՛ւ ձգտում ե՛ւ խռէչ աւելի բարձր, աւելի բարդ ընկերային կեանքի ձեւերու, կառուցումներու։

Այս հաստատուած ճշմարտութենէն մեկնելով էր որ վերը ըսի, թէ մեր գաղթահայ պայմանները. գաղթային նոր միջավայրը չի կրնար միջին ճամբայ, միջակութիւն, զաղջ տարրեր ստեղծել։ Կը ստեղծէ մէկ ծայրի կամ միւս ծայրի տիպարներ։ Ի վերջոյ չէզոքութիւնը պիտի վերջանայ։ Ահա կը տեսնենք որ ազգային ինքնապահպանութեան տարրական բնազդը՝ մեր շարքերուն կը զինուորագրէ բազմաթիւ երիտասարդներ։ Այս չի նշանակեր սակայն որ նոյնքան եւ աւելի թիւով երիտասարդներ չեն զինուորագրուիր պարապահներու, ուր կամաց-կամաց կը ձուլուին, կը նոյնանան միջավայրին հետ՝ ստեղծելով միւս ծայրը՝ աշխարհաքաղաքացիները։

Ինչո՞ւ կուգան մեզի։ Այս արդէն խիստ երկար ու փափուկ խնդիր է։ Թէեւ կը թուի ինծի որ վերը պատասխանեցի այս հարցումին։ Կուգան մեզի այն տարրերը որոնք հայ քաղաքացիի խմորը ունին, որոնք իբրեւ լաւ մարդիկ՝ 20րդ դարու մէջ չեն ուզեր անորոշ ազգութեան պատկանիլ, որոնք չեն ուզեր անհայրենիք, «հայմաթլօս» ըլլալ։ Ամէն մէկ մարդու որտին մէջ հպարտ տաքուծ մը պահած է կ՚ըսեն։ Աւելցնենք. ամէն մարդու հոգիին մէջ քաղաքացի մը քնած է, երբ անհասը հրապարակաւ կը նախատուի եւ կը ստրկացուի, մենալորտի անտեսանելի հրաներէն քաղաքացին կը զարթնու եւ իր բնական իրաւունքներու պաշտպանութեան ի խնդիր, բնազդաբար կ՚երթայ թեւ ու թիկունք ըլլալու այն մտածողութեան, որ չի հաշտուիր իր ազգն ու ծագումը մոռթի, անտաշութեան մէջ թողուլ «ընկերակի» մը պէս, այլ պայծառ ճակատով կը կանգնի բոլորի դիմաց, իբրեւ որոշ, պայքարող եւ դարաւոր ազգի զաւակ։ Կուգան մեզի՝ մեր ազգային գիժադրութեան ճակատը պաշտպանելու, այն բազմապիսի ներքին կամ արտաքին ազդակներու դէմ, որոնք իրարու հետ դաշինք կապած կ՚ուզեն մեր ազգութիւնը անորոշ պահել, մեզ անհայրենիք թողուլ եւ մեր ազգի ու հայրենիքի գաղափարը խաւարով խեղդել, ապացուցանելու համար որ մենք անորոշ ազգութեան կը պատկանինք։ Միջազգայնօրէն ճորտացնելով մեզ, բոլորին ծառայի դերին մէջ պիտի մնանք, առանց քաղաքացիութեան պատուոյ իրաւունքին։ Այս կացութիւնն է անհանդուրժելի, ու այս կացութիւնն է որ փոխանակ նօսրացնելու, կը խտացնէ մեր շարքերը։ Որոնք այսօր, անտարակոյս աւելի պատրաստակամութիւն ունին նուիրումի քան թէ երեկ երէկ։ Փարիզի կարմիր թերթն է՝ «Օրեւեան» որ շպրտեց մեր երեսին այս անարգանքը, նախատինքը հայմաթլոս, անհայրենիք, անորոշ ազգութիւն։

Անտէր ենք ու լքուած բոլորէն, այս անտիրութիւնն ու լքուածութիւնը կը ւկէ նոր սերունդը։ Մութին մէջ խարխափել կուտայ նոր սերունդին։ Ճանապարհ, ելք փնտռել կուտայ։

Ո՛ւր է ելքը։ Ո՛ւր է ճանապարհը ...

Մ. ՊՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Թէմփոքի այս գիրքը, զոր այս օրերուս երեք հայերէն թերթեր կը թարգմանեն իբրեւ թերթօն, արգիլուած է թուրքէնէն մտնել թուրքէնէն անկախ եղանակ մըն է գերմանիոյ մէջ։ Արգիլքի հրամանը առաջ նախօրօրը կ՚ուզէ վերջ տալ խաղաղասիրական քարոզներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ-ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, 6 Մարտ, համայնավարները ցոյցեր կազմակերպած են ամէն կողմ, գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ շատ ծանր համեմատութիւններ առած է մանաւորապէս մեծ երկիրներու, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Իտալիոյ մէջ։

Մէկդի դնելով հարցին քաղաքական մասը, քաղուածաբար կը ներկայացնենք իւրաքանչիւր երկրի ներքին պատկերը, թուանշաններով եւ վերլուծումներով։

Լեգէններ կը կազմեն գործազուրկները ամէն երկրի մէջ։ Եթէ միացնենք բոլորը, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ անոնց թիւը կը հասնի 17 միլիոնի,ինչպէս կը հաստատէ վիճակագրութիւն մը, որ կատարուած է 1930ի յունուարին։ Եթէ այս թիւին վրայ աւելցնենք Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու գործազուրկներուն թիւերը, կ՚ունենանք 50-60 միլիոննոց բանակ մը։ Այսքան մարդ՝ կարօտ օրուան մը հացի։

Ահա այս բանակին է, որ կոչ կ՚ուղղէ Սենտիքայական կարմիր Միջազգայինը։

Համաձայն այս կոչին, 6 Մարտին համաշխարհային ցոյց մը պիտի կազմակերպէ աշխարհի չորս ծագերէն բոլոր բանուորները, բողոքելու համար գործազրկութեան պատճառներուն դէմ։ Օրուան կարգախօսն է. «Գործազուրկներու եւ բանուորներու պայքարի միութիւն»։ Այդ Օրը ցոյց պիտի տայ թէ բանուորներու բանակը «կրնայ կազմել (եւ պէտք է կազմէ) ամենամեծ յեղափոխական ուժը»։ Ահա այդ ուժին կ՚ուզէ կրթնիլ Սենտիքայական կարմիր Միջազգայինը, ոչ անշուշտ բողոքելու համար գործազրկութեան պատճառներուն դէմ, այլ,ինչպէս իր սովորութիւնն է, զանազան երկիրներու վարչաձեւերուն հանդէպ պայքարի առիթ ստեղծելու համար միայն։

Արդարեւ կարելի չէ ուրանալ գործազուրկներու բանակին ուժի մեծութիւնը, որքան ալ միացած չըլլան անոնք, կամ բաժնուած՝ զանազան երկիրներու մէջ։ Որովհետեւ,նոյնիսկ առանձին երկիրներու մէջ, «Գործազուրկներու պայքարի միութիւնը» կրնայ սարսել քաղքենիներու ամուր դաշնակցութիւնը եւս պառնալ գրամատիրութեան կարծ ․․․ ամենազօրութեան։

Առիթս ցոյց տալու համար, ներկայացնենք քանի մը երկիրներու գործազուրկներու թիւը։

Նախ Անգլիան։

Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ գործազուրկներու թիւը օրէ օր կ՚աճի Անգլիոյ մէջ։ Արդէն կը հասնի 1,500,000ի, ասոնցմէ 400,000 աւելի նախորդ տարուան թիւէն։ Ահա թէ ինչու գործազրկութեան հարցը կը ճնշէ բրիտանական ընկերային ու քաղաքական կեանքին վրայ։

Ինչու կ՚աճի Անգլիոյ գործազուրկներուն թիւը։ Պատճառները պարզ են — պատերազմէն յետոյ բրիտանական գաղթապետութիւնները յաջորդաբար շահաստան ըլլալէ անջատուիլ,որ էին սովորաբար գաղթեալ նախ գաղթը դէպի այս երկիրները։ Օրինակի համար, պատերազմէն առաջ Աւստրալիա ամէն տարի կ՚ընդունէր 55,000, եւ Քանատա 100,000 անգլիացի գաղթական։ 1928ին այդ երկիրները միասին ընդունեցին միայն 48,000 հոգի։ Զախողեցա՛ւ ձեռնարկը պաշտպանողականներու եւ աշխատաւորականներու, որոնք դէպի գաղթապետութիւնները կ՚ուզէին փոխադրել մայր երկրին գործազուրկները։ Ասոր վրայ աւելցուցէք բնակչութեան աճումը, որ կատարուեցաւ 1914էն ասդին, թիւը 41,714,000էն բարձրացնելով 44,375,000ի։

Գործազրկութեան այս տագնապը ծանրացաւ մանաւորաբար այս վերջին տարիներուն։ Պողպատին, թուղթի, լոտ Միլքեթ կը կարծէին թէ արդի ճարտարուեստը (ինքնաշարժերու, քիմիական նիւթերու, արուեստական մետաքսի, մետաղագործութեան, ելեկտրական գործիքներու պատրաստութիւն) պիտի կրնար գործ հայթայթել բոլոր անոնց, որոնք աշխատանք կը խնդրէին։ Ինչ յուսախաբութիւն, երբ տեսնուեցաւ որ, 4 տարուան ընթացքին, վերոյիշեալ ճարտարարուեստի 5 ճիւղերուն մէջ գործածուած բանուորներուն թիւը աւելի քիչ էր, քան թիւը այն հանքագործներուն, որոնք գործազրկութեան դատապարտուած էին նոյն շրջանին։

Թոժայի հսկայածաւալ աշխատանքներու ծրագիրը, Աշխերու Դաշնակցութեան ցոյց տուած յուծումները ոչ մէկ յաջողութիւն բերին գործազրկութեան դարմանումին։

Եւ թշուառութիւնը հասաւ իր ծայր աստիճանին։ Բանուորական կազմակերպութիւններու հրատարակած տեղեկութիւններու համաձայն, շատեր անօթի մնացին. Ոչ գործ, ոչ ալ օգնութիւն։ Հայր մը, որ 4 զաւակներ ունի, կը ստանար նպաստ մը՝ որուն կէսը պէտք էր տալ վարձքի։ Ցրտաշքը մարկարինով հացկուտէին, ոչ զգեստ, ոչ ալ կօշիկ կը հագնէին։ 400 000 գործազուրկներ, ծեր կամ հիւանդ, ի զուր կը սպասէին Բ. որդեգործական գլասենեաններու դուռներուն առջեւ։

Այսքան թշուառութիւն պիտի բաւեր անշուշտ առնելութեամբ լեցնելու Անգլիոյ բանուորներուն սիրտը։ Եւ միացնելու յանուն իրենց դատին ու պայքարին։ Կազմակերպուելու եւ պահանջ դնելու։ Այդպէս էր, որ անոնք գրեցին իրենց բանակին թիւը Լոնտոնի պողոտաներուն վրայ։ Արդարեւ պատմական են այն արշաւները, զորս անգլիացի գործազուրկները կատարեցին Լոնտոնի վրայ։ Առաջին արշաւը տեղի ունեցաւ 1922ին. 2,000 գործազուրկներ, մեկնելով Կլասկովէն, ամիս մը շարունակ քալելէ յետոյ, մտան Անգլիոյ մայրաքաղաքը՝ ահ ու սարսափ պատճառելով Լոնտոնի պահպանողական տարրերուն։5 տարի հարքըկընուեցաւ նոյն արշաւը։ Այս անգամ Կալլէսի երկրին հանքագործներն էին, որ ոտքի կ՚ելլէին եւ կը քալէին Լոնտոնի վրայ, հակառակ ամէն արգելքի, զոր կը պատճառէին զանազանկազմակերպութիւններու։ Եւ կատարուեցան ուրիշ երկու արշաւներ եւս, մէկը Սկովտիոյի գործազուրկներուն կողմէ (Հոկտեմբեր 1928), միւսը բովանդակ Անգլիոյ գործազուրկներուն կողմէ (24 փետր. 1929)։ Այս վերջին արշաւը, Լոնտոն համախմբելով գործազուրկները, ահաւոր ցոյց մը կազմակերպեց Թրաֆալկար Սքուէյրի մէջ։

նման, եւ Թիւ[...]
պատկառելի ցոյց մը[...]
կ՚ունենայ այսօր, [...]
համար զանազան ա[...]
թիւններով,— օժանդ[...]
դէմ որ կառավարութ[...]
ճարտարարուեստի [...]
րուն, ռազմիկներու [...]
դէմ, որուն ենթարկու[...]
բանուորնիլը, եօթն[...]
աշխատանքի սրուան [...]
եւ քաղաքական ուրիշ [...]
րու դէմ։

Յաջորդով կը նկր[...]
Գերմանիոյ գործա[...]
ումը, ցոյցերը եւ [...]

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ Մ[...]
ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ [...]

Փարիզի Պարսկահ[...]
ութիւնը (կազմուած [...]
գեկտ. 17ին), անցեալ [...]
երեկոյեան ժամը 9.30 [...]
մակերպել էր իր առաջ[...]
սեղան-վրոյցը «Գրանդ [...]
բանի վերնայարկում։

Ներկայ էին բաւ[...]
երիտասարդ պարսկահայ[...]
պէս նաեւ պարսկահայ [...]
երամիշտ երգահան [...]
Պատմագրեան եւ Օր[...]
մի թարգմանիչ Գ. [...]
րօպ։

Վարչութեան նախ[...]
Վարդան Ցովհաննէսեան [...]
յայտարարելով թէ յառա[...]
ցը, նախ տեղեկութիւ[...]
վարչութեան ընթացի[...]
տանքների մասին եւ ա[...]
յայտնեց, որ ընկերակց[...]
հանդիպումները աւելի [...]
եւ լայն հիմքերի վ[...]
դրուին։

Ցետոյ խօսք ա[...]
գասախօս Արամ. [...]
որի գրոյցի նիւթն էր, [...]
տանի բարենորոգչական [...]
եւ հայ գաղութը։

Դասախօսը հա[...]
ներկայացրեց վերջին [...]
կում Պարսկաստանի [...]
տարուած բարենորոգչակ[...]
ժումը կեանքի զանազա[...]
րեգներում, այն ճիգը, [...]
փած է պարսիկ մտա[...]
թիւնն ու կառավարութ[...]
կիրն աւատական դրութ[...]
նելու, դարձնելով նրան [...]
նացած ու միաձոյլ մ[...]
թիւն։ Ապա յիշեց այն [...]
կան ազգեցութիւնը, որ [...]
բարենորոգչական այդ [...]
հայկական կեանքի վր[...]

Դասախօսութիւնից [...]
զան հարցումներ եւ [...]
թիւններ։

Լեւոն Մեսրոպ.— [...]
րում դեռ տիրում է հ[...]
տական. գիւղատիրական [...]
թիւնը, զատելով արտա[...]
ւոյթներից՝ կարելի՞ է [...]
համարել բարենորոգչակ[...]
ժումը։

Աշոտ Պատմագրեան.— [...]
տաքին այդ փոփոխութ[...]
հիմնական համարել չէ[...]
քանի որ աւելի հիմնակ[...]
նիրում Պարսկաստան[...]
նոյն Պարսկաստանը։

Պատասխանելով եղա[...]
մաթիւ հարցումներին եւ [...]
յայտուած մտքերին, դա[...]
եզրակացրեց —

— «Ինչպիսի բնոյթ[...]
նալու լինի Պարսկաստան[...]
գի ունեցող բարենորոգչա[...]
ժումը, ինչպիսի քաղաքա[...]
փոխութիւններ էլ տեղի [...]
յառաջայում, այնուամէն[...]
մեզ համար կենսական [...]
կութիւն ունեցող մի եր[...]
չպիտի փոխուի։ Դա պարս[...]
գայնական կառավարութ[...]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու սառնարաններ, մէկը Երեւանի, միւսը Նոր Բայազետի մէջ, որոնց աշխատանքին շնորհիւ հաւաքուած միթը առատ է, ուստի թէ գին թարմ է եւ կը բաւէ մինչեւ ամառ։

Եւ սակայն մասնաճառներուն ... տեղեկութիւններու համաձայն թարմ միթը չի գտնուիր։ Վերջերս ... կը գանգատին ... գին, եւ սառած միթ գնել, եւ նոյնիսկ ... կը վերադարձնեն ինչ որ գնած են նախապէս։ Բոլորը կը խորհուրդ կը տան 1-2 ժամ «պուշ» կապել եւ թարմ միս սառնալ, քան թէ սառած միս գնել։ Որովհետեւ կը գրէ «Խորհրդ. Հայաստան» (փետր 19), միսերը կը հոտին, չեն ուտուիր, համ չունին։

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1928 տարուան աշնան որոշուեցաւ աստիճանաբար փակել Երեւանի համալսարանին ընկերային տնտեսագիտական բաժինը։ Այժմ այդ բաժինը ունի միայն երկու դասարան։ Ընդհակառակն, «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը կ'առաջարկէ, ոչ թէ փակել, այլ վերակազմել եւ երեք տարուան դասընթացք մը հաստատել։

ՄԹԱԽՈՏԸ

Կը թուի թէ ծխախոտի մշակութիւնը հետզհետէ կը լքուի կառավարութիւն ղեկավարութիւնը, կ'ըսէ «Խորհրդ. Հայաստան» (16 փետր. խառնաշփոթութիւն սահղած է։ Մոլլաթալազիւի, Նորագաւթի, Կառասի եւ շրջականներուն մէջ ծխախոտի մշակման ընկերութիւնները լուծուեր են արդէն, հսկայական պարտքեր ձգելով իրենց անդամներուն վրայ։ Ղեկավարութիւնը միշտ թոյլ գտնուած է, մասնագիտական շէնքեր եւ չորանոց երբեք չեն շինուած։ Գիւղացիներուն մեծամասնութիւնը անծանօթ է ծխախոտ մշակելու եղանակներուն։ Եւ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ գիւղացիները հիմա նուազ կը գտնեն փարաչագ եաղի մէջ ծխախոտի մշակութիւնը կը սկսի 1916էն իբրեւ փորձ այս շրջանին մէջ, արտադրութիւնը որքան ալ միջակ եղած ըլլայ, լաւ էր։ Դժբախտաբար մասնագէտներու պակասութեան պատճառաւ, ինչպէս տանեկ փութերով ծխա-

Նական քաղաքականութիւնն է, վերջ տալ փոքրամասնութիւններու եղցիացած կեանքին, խառնելով նրան ընդհանուր հոսանքին։

Յայտնի է, որ երեք գործ ունեցի հայ ժողովրդի մի խոշոր հատուածը պարսկաստանում ապրել է չինական պարիսպներով, կարուած աղքական կեանքից, ամփոփուած իր ազգային պատեանի մէջ։

Բոլոր երեւոյթներից դատելով, կարելի է եզրակացնել, որ Պարսկաստանի այսօրուան կեանքը եւ հետզհետէ երկրում պարթենող ազգայնականութիւնը այլեւս մեզ թոյլ չեն տալիս նախկին ինքնամփոփ ազգային կեանքն ունենալ։

Այս վիճակութեան մէջ, հարկ է գտնել միջոցներ, մեր ազգային եւ քաղաքացիական շահերը իրար հետ հաշտեցնելու եւ չխոյ պէտք է ուժ տալ հայ ժողովրդի կրթական մակարդակին բարձրացման։

Հաւաքոյթը վերջացաւ ժամը 12ուկէսին։ Այս առթիւ գանկութիւն յայտնեց մօտ պագաւ յամ աւելի լայն շրջանակով ու նոր ծրագրով մի հաւաքոյթ կազմակերպել։

ԱԼ. ՊՕՆԻ

խոտ այրուեցան Թուրքիայի մէջ, նոյնպէս Դարալագեազի ծխախոտը փճացուած է մեծ չափով։ Ցուրտը զարկաւ տերեւները, որոնք դեռ հաւաքուած չէին։ Չորանոցի պակասը չափ. դանց զգալի է, միայն քէչիշքենդի եւ Զէւան ունին իրենց չորանոցները։ Այս շրջանին մէջ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին 6 գիւղեր, մօտ 97 տուն։ Առանց մեծ մասը ազգաս գիւղացիներ են։

Միւս կողմէ, գիւղացիներն ալ գաղտնի կը ծախեն լաւ ծխախոտը։ Եւ ընկերութիւնները այսպէս կը ատածնուի։ Երեւանի շրջանին մէջ եւս, ուր ծխախոտը ցանուած էր 56 տեսակին, կը յուսացուի գլխաւոր գործ գործել այս խոտին մշակութիւնը։ Աշխատանքներ կը կատարուին ծխախոտ մշակելու համար Վ. Աղդան, Թալա, Ն. Աղդան, խալաբամեր, Խոշթաստ, Ռեւազլու, Ուզունթալա, Աշաղուր եւ Զողալ գիւղերուն մէջ։

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԳԻՒՂ

Հողերու համայնացման առթիւ չէր բաւեր զօրաշարժի ենթարկել գիւղատնտեսական բաժինները, պրոլետ գրողներու ընկերութիւնը, կուսակցական մեքենան, ահա Երեւան աշակերտներն ալ կը ղրկէ գիւղ։ Առոյն երկրորդական վարժարանի 200 աշակերտները խումբ խումբ ղրկուած են գիւղ, օժանդակելու հաւաքական արդիւնաբերութեան քաղաքականութեան («Խորհրդ. Հայաստան» 16 փետր.)

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆ

Գործանացանի առթիւ, հաղորդակցութիւնները դիւրացնելու նպատակաւ, որոշուած է թղթատարական կայաններ հիմնել Վեդիի, Թալինի շրջաններու եւ Դարալագեազի Փաշալու գիւղին մէջ։

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիներուն բարոյական նկարագիրը պաշտպանելու սահմանուած յանձնախումբ մը Երեւանի մէջ բացած է գուլպայի եւ նման իրեղէններ հիւսելու արհեստանոցներ, լուացարան մը եւ կարկտուքի տուն մը։

ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Հայաստան, իբրեւ արտածելի երկրորդական նիւթեր ունի, — ոսկոր, աղիք, եւայլն, — եւ առաջին կարգի նիւթեր՝ չէչաքար, արթիկ-տուֆը, մարմար, կրանիտ, գինի եւ չորժանկալ։ Դժբախտաբար արտածումները չեն հասներ նախատեսուած չափին։ Պատճառը պատասխանատու մարմիններու «անտարբեր վերաբերմունքն» է։

ՋԵԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Բովիւ տէ Տէօ Մոնտի մէջ Ռընէ Փինոն խօսելով կուսակցական խորհրդաւոր անծեսացումին վրայ, կը գրէ.—

«Հաստատուած է թէ ֆրանսական հողինվրայական կազմակերպչական ռոստական ոստիկանութիւնը, բոլորովին ինքնաբերաբար պաշտօնն է ոչ թէ հսկողութեան ենթարկել միջազգային չարագործները, այլ լրտեսել խեղճ աքսորականները, ոչ թէ հետապնդել ոճրագործները, այլ ոճիր գործել յանուն վայրագ արդարութեան մը, զոր ո՛չ մէկ քաղաքակիրթ ժողովուրդ կրնայ ընդունիլ։

Աչքա՛ռայս բանն է, որուն լաւ պէտք չէ հանդուրժէ Ֆրանսա, մինչ հիւրընկալ հանդէպ օտարականներուն, որոնք խիստ յաճախ չարաչար կը գործածեն իր հանգուրժողութիւնը աւելով մեծ մաքրագործում մը անհրաժեշտ է։ Ֆրանսայէն դո՛ւրս բոլոր այն օտարականները, որոնք պարկեշտ գործով մը պարկեշտօրէն չեն ապրիր հոս»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ»

Ինչպէս ծաղորդած էր Թղթակից մը, արդէն բացուած է Համազգային Միութեան անդրանիկ ճեմարանը, Պէյրութի մէջ։

Այս առթիւ ճեմարանին երկու վարիչները, Գ. Գ. Լեւոն Շանթ եւ Ն. Աղբալեան հրատարակութեան տուած են հետեւեալ ազդը.—

1930 Թուականի Փետրուարէն հիմնուած է Պէյրութի մէջ Հայկական Ճեմարան մը, այսինքն Քոլէճ, իբրեւ լրիւ միջնակարգ վարժարան մը եօթը տարուան դասընթացքով ֆրանսական պետական լիսէներուն համարժէք։

Հայ ճեմարանին առաջին դասարանը ընդունուելու համար կը պահանջուի գոնէ չորս տարուան նախնական կրթութիւն։ Ճեմարանի առաջին չորս տարիներու ընթացքին, որ կը համապատասխանէ լիսէներու VI—III կարգերուն, ուսուցումը եւ ծրագիրը ընդհանուր է, իսկ ճեմարանի վերջին երեք լսարաններուն մէջ աշակերտները պէտք է ընտրեն երեք զուգընթաց ճիւղերէն մէկը. կա՛մ մաթեմատիկբնագիտական ճիւղը, որ կը պատրաստէ ֆրանսական պաքալորէայի քննութիւններուն ներկայանալու, ինչպէս եւ համալսարան ու բարձրագոյն թեքնիկ վարժարաններ մտնելու. կամ տնտեսական տնտեսագիտական ճիւղը, որ միջնակարգ լուրջ կրթութեան մը հետ կուտայ անմիջապէս գործնական կեանքը նետուելու անհրաժեշտ պատրաստութիւնը. եւ կա՛մ գրականպատմական ճիւղը, ուր ընդհանուր միջնակարգ կրթութեան զուգընթաց՝ կը տրուի հայերէն հին ու նոր լեզուներուն, պատմութեան եւ գրականութեան աւելի խոր ուսուցում, մերձաւոր արեւելքի ժողովուրդներուն պատմութեանն ու քաղաքակրթութեանց մօտիկ ծանօթացում, ինչպէս եւ հոգեբանական ու մանկավարժական պատրաստութիւն. աղջիկներուն համար նաեւ տնտեսութիւն եւ մանկատածութիւն։

Ֆրանսերէնն ու արաբերէնը կ'աւանդուին, եւ լրջօրէ՛ն, առաջին դասարանէն մինչեւ վերջինը. դասագրքերու եւ դասաւանդման լեզուն կիսովին հայերէնն է, կիսովին ֆրանսերէնը, նայելով ճիւղին ու առարկային։

Մասնաւոր խնամք դաստիարակութեան, հսկողութիւնը սերտ, կեանքն ու յարաբերութիւնը ընտանեկան. դասաւանդումը մանր ու աղջիկ միասին։

Յատկապէս այս կիսամեակին նպատակն է մինչեւ Յուլիս ամիսը ընդհանուր ծրագրին կից մասնաւոր յաւելուած դասերով լրացնել ներկայացող աշակերտներուն հայերէնի, ֆրանսերէնի ու թուաբանական ուսման թերիները, որպէս զի յառաջիկայ հոկտեմբերին կարենան անցնիլ յաջորդ դասարանը, այսինքն տարի մը շահիլ եւ ուժեղցած ըլլալ։

Ուսման վճարը այս կիսամեակի համար չորս օսմանեան ոսկի է։

Դասերը սկսած են փետրուար 24էն։

Աղջիկները առայժմ կ'ընդունուին միայն իբրեւ երթեւեկ. իսկ մանչերը կրնան ընդունուիլ նաեւ գիշերօթիկ։

Նաւսով լոյս կը տեսնէ առանձին գրքոյկով վարժարանին ծրագիրն ու կանոնագիրը։

Ճեմարանի հասցէն է.—College Armenien, 30, Rue Kantari, Bevrouth, (Liban

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հասցէ մը տանք այն հայ կօշկակարներուն որոնք տեւական գործ կ'ուզեն եւ մէկ քանի ամիս աշխատելէ ետք մէկ քանի ամիս ալ պարապ մնալէ յոգնած են։

Մուասոն-Օլիվիէ կօշիկի գործարանը, Վանտէ նահանգին Էէ Հ'Էրպիէ կոչուած գիւղը, բանուորի պէտք ունի. Տարեկան պայմանագրութիւն կը կնքէ։ Փափաքողները կարող են իրենց հետ տանիլ իրենց ընտանիքը։ Բնակարան կը տրուի։ Փարիզէն հոն երկաթուղիի ծախքը 70 ֆր. են մէջն է.

Դիմել՝ Moisson-Olivier et Cie, Les Herbiers (Vendée)։

(Le Foyer)

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸ»ՆԵՐԸ

«Թիւրք Օճաղը»ն իր տարեկան համաժողովը պիտի գումարէր անցած շաբաթ։ Սակայն 590 արձանագրուած անդամներէն միայն 30ը պատասխանած ըլլալով հրաւէրին, համաժողովը անպայման ժամանակով յետաձգուեցաւ ընկերակցութեան ծրագրին համաձայն, համաժողովը բանալու համար անհրաժեշտ է 175 անդամներու ներկայութիւնը

ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՁՈՀԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ լատինական տառերու ներածումը ունեցաւ իր բազմաթիւ զոհերը։ Օրաթերթերն ու պարբերաթերթերը մեծապէս տուժեցին կորսնցնելով իրենց բաժանորդներուն աւելի քան կէսը, եւ իրարու ետեւէ փակուեցան բազմաթիւ թերթեր։ Ասկէ զատ մեծ դժգոհութիւն առաջ եկաւ մտաւորական դասուն մէջ, անոնք որ արաբական տառերով գրելու վարժուած էին, գժուարաւ կը համակերպին այս փոփոխութեան։ Շատեր իրարու հետ կը թղթակցին հին տառերով, ուրովհետեւ աւելի դիւրին եւ աւելի հարազատ կը գտնեն։

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Պոլսոյ գրավաճառները կէս միլիոն թրքական ոսկի կորուստ ունեցած են։ Իբրեւ հատուցում, 100.000 ոսկի միայն կը պահանջեն կառավարութենէն։ Կրթական գործավարութիւնը կը ծրագրէ Պոլսոյ մէջ բանալ գործակալութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ դիւրացնել գիրքերու, թերթերու եւ պարբերականներու տարածումը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերա-համակրական ժողով մը, որ տեղի ունեցաւ 28 փետր. ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Խորէն Շամախեանի սրահին մէջ, ներկայութեամբ ընկերներու եւ համակիրներու բազմութեան մը։

Կը նախագահէր Գառէ քնկ. Սարգսեան։ Նախ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս։ Փետր. 18ի իմաստը բացատրեց ընկեր նախագահը։ Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Վահան Համբարձումեան, որ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Փետր. 18ի մասին. «Մենք չենք տօներ իբրեւ փառաբանութեան տարեդարձ, այլ կը տօնենք անոր համար որ հայ ժողովուրդը ընդվզեցաւ բոլշեւիկեան վարիչներուն դէմ, որոնք կը ճնշէին ժողովուրդը եւ կ'աքսորէին ու կը կոտորէին հայ մտաւորականները։ Փետր. 16էն Զարփիւղին մէջ կազմակերպուեցաւ ապստամբութիւնը գիւղացիներու կողմէ բոնապետական չեկատայի դէմ։ Ընկերը բացատրեց նաեւ Փետր. 18ի նշանակութիւնը ու անոր կատարած դերը։ Խօսեցաւ Հ. Յ. Դ. համահայկական քաղաքականութեան մասին եւ իր խօսքը վերջացնելով բսաւ թէ Փետր. 18ի արդարութեան ձայնը օրին մէկը դարձնել պիտի հնչէ։

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան՝ հարցեր տրուեցան ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ, որոնց պատասխանեց ընկերը։ Ներկաները զոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան, փափաք յայտնելով որ այսուհետեւ առիթը ունենան լսելու շարունակ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը հրապարակային ժողովներու մէջ։

Լեռնասար

ՆԿԱՐ ՄԸ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԷՆ
(ցեռ Թղթակցութիւնը,

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՓ ՄԸ ՏՂՈՑ ՃԻԳԸ

ՎԻԷՆ.— Ահա այսօր վեց տարի կ'ընէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին հաստատումը։ Քանի մը երիտասարդներ, Մաղիկեան, Փափազեան, Նազաշեան, Դանիէլեան եւլն.) գաղափարը կը յղանան մարզական միութիւն մը կազմելու, ու կը յաջողին։

Տարուէ տարի, մարզիկներ կը հասցնեն, ամէն տարի բաժակի (ֆութպոլի) մեծ մրցումներ, կամ նուաստարդեան խաղեր կը կազմակերպեն։ Եւ ահա հինգ տարիէ ի վեր կը պահեն մասնաճիւղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով (անկէ առաջ «Արարատ» կամ ուրիշ անուններով)։

Անշուշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները կրնան պարծենալ որ Ֆրանսայի մէկ անկիւնը, Վիէն քաղաքին մէջ ունին ճիւղ մը որ ամէն պարագայի տակ կը ջանայ վառ պահել իրենց անունը, մարզական ոգին՝ եւ մանաւանդ հայ դրօշը...

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը այսօր նախանձելի դիրքի մը վրայ կը գտնուի։ Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս յաջողութենէ յաջողութիւն կ'ընթանայ։ Եղանակի սկիզբէն ի վեր ոչ մէկ պարտութիւն՝ ։ է առաջինն և թէ երկրորդ խումբերը։

Երկրորդը՝ կատարած է 8 մրցումներ, շահած՝ 6 յաղթութիւն, իսկ երկու հաւասար։

Առաջինը՝ 19 մրցումներ՝ ուրանցմէ 9 հատը ախոյեանական, 8ը յաղթութիւն եւ մէկ հաւասար. իսկ մնացեալ 10ն ալ 3 հաւասար եւ 7 յաղթութիւն զանազան վայրերու սէլէքսիոնէ խումբերուն դէմ, ինչպէս՝ Էգլոզ, Վալանս, Պուրկուան, Պրոն, Ռիվ տը Ժիէ եւլն.։

Երեք տարիէ ի վեր կը մասնակցի Ligue de Lyonnais de Foot Ball Assosiationի ախոյեանական Գրդ. շարքի մրցումներուն եւ այս տարի յաջողեցաւ վերջապէս ախոյեան ըլլալ։

Եւեթէ հպարտանք մենք յաջողութեամբ, պատճառը այն չէ որ հազարներ կը ստանանք բարերարներէ, կամ դաշտահանդէսներէ, պարահանդէսներէ եւ ներկայութիւններէ։ Ընդհակառակն, երբ հանդէսի մը տոմսերը կ'ուզենք ծախել, յաճախ կը լսենք,— «Դուք դաշնակցական էք, մենք ձեզմէ տոմսակ չենք առներ..»

Անշուշտ ամէնուն մեղքը չեմ կրնար առնել։

Արդ, մենք հպարտ ենք, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 30 անդամները մեր բանուորական վաստակէն խնայելով՝ մեր գրպանէն կը հոգանք ծախքերը։

Աշխէն Տիգրանեան

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողներուն յայտնի է պատմութիւնը բժիշկ կարապետեանի, որ նախապէս Ատտիս Ապապա հաստատուած էր եւ 1923ին վիրաբոյժ նշանակուած Մենելիքի Բիւանդանոցին։ Ըստ հայ բժշկին, Հապէշիստանի գահաժառանգ — այժմ թագաւոր — Րաս Թաֆարի իրեն առաջարկած էր թունաւորել գոքանը՝ Վոյզերօ Ուիին, բոյր Լիճ Եասուի, օրինաւոր գահաժառանգ՝ կտակով։ Տոքթ. Կարապետեանի առաջին մերժումէն յետոյ այս առաջարկը 1927ին դարձեալ կրկնուած է։

Երկրորդ մերժումին վրայ Րաս Թաֆարի հայ բժիշկը աքսորած է Ատտիս-Ապապայէն 500 քիլոմեթր հեռուն, ուր թոքախտի բռնուած է։ Եւրոպացի բարեկամներու շնորհիւ Հապէշիստանի մայրաքաղաքը վերադարձած, յետոյ անցած է Եւրոպա։

Տոքթորը քանի մը տարիէ ի վեր կը գտնուի Զուիցերիա եւ ատեն ատեն խօսեցնել կուտայ իր վրայ։ Որոշած ըլլալով Հապէշիստանի Թագաւորին դէմ դատ բանալ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ, փաստաբաններու միջոցաւ դիմումներ կը կատարէ այդ միջազգային արիսպագոսի ընդհ. քարտուղարին։

Ժընեւէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարը մերժողական պատասխան տուած է Տոքթ. Կարապետեանի խնդրանքին, յայտնելով թէ՝ ո եւ է խնդիր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի օրակարգին մէջ դրուելու համար, անհրաժեշտ է որ ներկայացուի կառավարութեան մը կողմէ։

Յիշացնենք թէ Տոքթ. Կարապետեան ի զուր իր անծով կը զբաղեցնէ մամուլը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, առանց մտածելու հետեւանքներ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

«Յառաջ»ի մէջ, թիւ 1187, «Զարմանալի բողոք մը» վերնագրով յօդուած մը երեւցաւ Զայն ստորագրող «Կաթոլիկ Հայը՝ համանուն պատրիարքութեան ներկայ տագնապին աղբիւրը մատնանշել ուզելով, ակնարկներ կ'ընէր անձնաւորութեան մը շուրջ՝ որու լարած որոգայթներուն զոհ գացած է ծերունի Թէրզեան պատրիարքը պատաբազմէն առաջ եւ հիմա։

Յօդուածագիրը միանգամայն կը ջանար արդարացնել «հօգեւոր պետը», անգիտանալով անշուշտ, որ նոր կարգուած առաջնորդական այցելուն Թէրզեան պատրիարքի խնդրանքովմիայն նշանակուած է....

Ուրեմն իր անունը ճանչնալու պատիւը մեզ շնորհելէ առաջ, փափաքելի էր յոյժ, գիտնալ ինքնութիւնը ակնարկուած անձնաւորութեան, որովհետեւ հրապարակելով պայն հանրութեան եւ մասնաւորապէս հայ կաթոլիկ հասարակութեան նշաւակ դարձնելով, գոնէ թաքուն մնալու խորդային ինքնավստահութիւնը պիտի պակսի այդպիսի մէկուն որ ասկէ վերջ պիտի չհամարձակի անվրդով առաջ տանիլ իր աղգամնաս գործունէութիւնը։

Երկրորդաբար, թո՛ղ լուսաբանէ մեզ, թէ ինչպէս «զեբեբջանիկ պատրիարքը»հրաւիրելով Այցելու մը «ի գործ պիտի դնէ իր բոլոր կարողութիւն ու հմտութիւնը, լուծում գտնելու ներկայ քաոսային վիճակին»։

Վասնզի այդ քաոսին եթէ ո՛չ միակ՝ գէթ գլխաւոր պատասխանատուն, հիմնուած լոկ իր խնդրանքին վրայ առաքելական այցելուի նշանակման փաստին, կը հանդիսանայ նոյն ինքը Թէրզեան պատրիարքը, որ այլեւս ի վիճակի չէ, իր առաջացած տարիքին բերմամբ, քաոսէն դուրս գալու եւ բերելու հայ կաթոլիկ հասարակութեան գործերը։

Հայ կաթոլիկ մը

Թերթս մամուլը դրուած պահուն վիճաբանութիւնները չէին սկսած դեռ։ Ամէն պարագայի, յոյս կար թէ Թարտիէօի դահլիճը վստահութեան քուէ պիտի ստանայ։

Ո՞վ սպաննեց անոր ուսանողը

Երէկ գրեցինք թէ երկուշաբթի առաւօտ երկու անծանօթներու կողմէ իր սենեակին մէջ սպաննուեցաւ Ժոզէֆ Վէրնէր անուն երիտասարդ մը, որ միեւնոյն ժամանակ կը կոչուէր նաեւ Իսմայիլ Ալի Բալպէ։ Լսուեցան քանի մը վկաներ, որոնք նոյն առտուն երկու հոգիի փախչիլը տեսած էին պանդոկի փողոցին մէջ։

Սպաննուած երիտասարդին սենեակէն գտնուեցան բազմաթիւ թուղթեր, որոնք կը քննուին։ Գտնուեցաւ դեկտեմբերին գրկուած նամակ մը՝ Իտա Վէրնէրի կողմէ, որուն մէջ կար 3000 տինար։ Կը կարծուի թէ այս կինը իր հօմանուհին էր։ Յետոյ գտնուեցան 1929 դեկտ. 26ի թուակիր Պելկրատի եւ Զագրէպի թերթեր, որոնց մէջ կը խօսուէր Թագաւորին հաւատարիմ խրուած պատուիրակութիւնը Զագրէպէն Պելկրատ փոխադրող կառախումբը օդը հանելու ծրագրին մասին։ Կը կարծուի թէ ինք ալ մասնակից եղած է այդ դաւադրութեան։ Վէրնէր ինքզինքը կը կոչէր լրագրող-ուսանող, բայց ո՛չ մէկն էր, ո՛չ ալ միւսը։ Սենեակէն կօշկակարի գործիքներ գտնուած են։

Կասկած չկայ որ այս ոճիրը գործուած է քաղաքական նպատակներով։ Փարիզի հունկարական դեսպանատունը կը հաստատէ թէ Վէրնէր համայնավար էր, բայց վերջերս մտադիր էր դաւաճանել իր կուսակցութեան եւ կարգ մը գաղտնիքներ երեւան հանել։ Այդ պատճառով ալ վերջերս երկու հունկարացի համայնավարներ ղրկուած էին Փարիզ՝ լռութեան դատապարտելու համար զայն։ Ֆրանսական եւ հունկարական ոստիկանութիւնը միասին կ'աշխատին՝ գաղտնիքը լուսաբանելու համար։

Մակեդոնացիները կը գործեն

Պելկրատ, 4 Մարտ.— Փիրոթէն կը հաղորդեն որ երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին, այն պահուն երբ քաղաքին մէջ շրջագայութիւնը շատ մեծ է, երկու անծանօթներ Ազգային պանդոկի մէկ պատուհանէն չորս ռումբ նետեցին Քորսոյի վրայ, ուր խաղաղօրէն կը պտտէին քաղաքի բնակիչները։ Պայթիւնները ահռելի եղան։ Վիրաւորուեցան պանդոկի սրճարանը նստող 9 հոգի եւ 16 անցորդներ։ Վիրաւորները տարուեցան հիւանդանոց, ուր վար դրուեցան ութ հոգի։ Անոնցմէ մէկը՝ թեթեւագործ Միթիչ՝ մեռաւ գիշերը։

Այս եղեռնափորձին հեղինակները՝ առաջ եկած խուճապէն օգտուելով, յաջողեցան փախչիլ, ուղղուելով դէպի պուլկար սահմանագլուխ։ Կարգ մը նշաններ ցոյց կուտան թէ անոնք ծպտուած պուլկար քոմիթէճիներ էին։

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ

ՍՈՖԻԱ, 4 մարտ.— Հրապարակագիր Վասիլ Փուտէֆ եւ երիտասարդ մը որ անոր կ'ընկերանար, սպաննուեցան։ Փուտէֆ իր երիտասարդութենէն ի վեր մասնակցած էր մակեդոնական կռիւներուն։ Վերջերս կը վարէր «Վարտար» թերթը, որ բուռն պայքար մը կը մղէ Միխայլոֆի խմբակին դէմ։

Քննութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան երեք հոգի։

Ռաքովսկիի բժշկութիւնը

Ինչպէս կը յիշուի, Փարիզի նախկին խորհրդային դեսպան Ռաքովսկի, ասկէ քշուելէ վերջ, շնորհազուրկ եղած էր նաեւ Ստալինի կողմէ, որ զայն աքսորած էր Սիպերիա՝ իբրեւ տրոցկիական։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Ռաքովսկի մալարիայէ կը տառապի եւ սրտի հիւանդութիւն ունի։ Բժիշկները յանձնարարած են որ Կովկաս երթայ օդափոխութեան համար, սակայն Քաղաքական Բիւրօն մերժած է։ Ներկայիս իր կնոջ հետ կ'ապրի Պառնաուլի մէջ, ուր զերոյէն 40 50 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Քանիցս նուաղումներ ունեցած է։ Ասկէ զատ պատմական աշխատանքը, որուն ձեռնարկած էր, ընդհատած է եւ Ստալին հրամայած է կարել անոր տրուած պարէնը։

Արաբիոյ կռիւները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Անգլիացիները օդանաւեր եւ զրահապատ ինքնաշարժներ ղրկած են՝ վէհապիներուն դէմ, որոնք Անդրյորդանանի հողէն ներս արշաւած էին։ Կռիւներու ընթացքին 11 Անդրյորդանանցիներ սպաննուած են։

Զօր. Կուտեպովի շուրջ

Փարիզ հասան երեք Լեթոնացիներ, որոնց վրայ մեծ յոյս դրուած էր՝ Կուտեպովի գաղտնիքը պարզելու համար։ Երկու Ռիկացի վաճառականներ, կասկածած էին Անթուան Լայց անուն 23 տարեկան իրենց մէկ հայրենակցին վրայ, որ յունուար 31ին Փարիզէն Ռիկա վերադարձած էր՝ երեք ամիս Ֆրանսայի մայրաքաղաքը մնալէ յետոյ։ Կասկածելով որ յիշեալը կրնայ մաս ունենալ Կուտեպովի առեւանգման գործին մէջ, երկու վաճառականները օր մը գինովցուցած էին Լայցը եւ անկէ կարգ մը խոստովանութիւններ առած։

Լեթոնացի վաճառականները կը յուսային այդպիսով շահիլ կէս միլիոնի վարձատրութիւնը։ Փարիզեան ոստիկանութիւնը խիստ հարցաքննութեան ենթարկելով Լայցը, հաստատեց թէ անիկա ոչ մէկ լուր ունի առեւանգումի գործէն, միայն թէ անցածները 20.000 ֆրանքի կեղծ չէք մը ստորագրած ըլլալով, բանտ ղրկուեցաւ իբրեւ խարդախ։

«ՅԱՌԱՋ» Կը ծախուի 170 Bld. Mageuta (Սինէմա LMXORի առջեւի կրպակը).

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Կազմ. կանոններ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Ռոստոմի» սրահը։ Կը խօսի՝ Մ. Գույումճեան։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանի սրահը։ Կը խօսի Պ. Գալֆաեան։ Նիւթ՝ Հոսանքներու տարբերութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 262 Rue Duguesclin, Դրազարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Գառնեկեան միութեան ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Ռիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Դրազարան Ընթերցարանին մէջ։

Լիոնի Գառ. Միութեան անդամները ատիպողական ժողովի կը հրաւիրուին այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դրազարանը։ Բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

Գօմոն-Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին ընկ. Գաղտասարեանի բնակարանը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

Ցէսինի կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 3.30ին Պաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ահարոնեանի Ցորելինական յանձնախումբերու եւ վարչութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kleber.

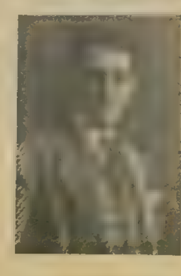

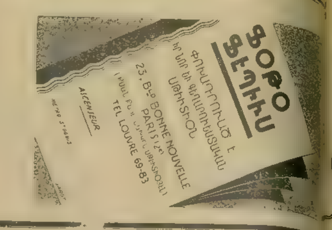

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Քէսերէկի Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Սրանեալի մէջ։ Խաղերգ, մեներգ, արտասանութիւն։ Կը ներկայացուի՝ «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» զաւեշտ։ Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Fab. St-Martin
PARIS 10

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Telephone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՄԱՐՏ
1930
7 MARS 1930

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1205

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿՈՉՆԱԿՈՎ ԵՒ ՋՈՒՐԸ ԿՏՐԵԼՈՎ...

Թերթերը կը շարունակեն կտոր կտոր տալ Ստալինի ծա… ջ շրջաբերականին յանձնած հատուածները, հաւաքական …տեսութեան գործադրման առթիւ:

Սպասելով, մինչեւ, բուն բնագրին, յիշենք մէկ-երկու յատ…նշական խօսքեր եւս:

…ր ծուռ թէ կուսակցութիւնը խելքը թռցուցած, գինով… է: Ստալին չի ծածկեր որ հաւաքական տնտեսութեան …նսպասելի յաջողութիւնը «դարձուցած է շատ մը ընկերնե… գլուխը: Անոնք կը կարծեն թէ կրնան ամէն բան ընել եւ …ւն ազատութիւն վայելել անպատիժ»:

Ցետոյ, տեր հեգնութիւններ եւ ալաքներ կ'արձակէ: Դիտել …տայ թէ շատ մը ընկերներ հաւաքական տնտեսութեան …նարկած են եկեղեցիներու կոչնակները հնչեցնելով: Կարծես …ել կ'ուզեն — «Տեսէք ո՛րքան յեղափոխական ենք»: Իսկ բա…ւթիւնը տիրապետող մեթոտ եղած է ամէն տեղ: «Ճնշըն…ց սոցիալիզմ»ի անխելք առաքեալները դիմած են զինուորա… ուժի եւ կտրած են առուներուն ջուրը, ինչպէս յիշեցինք …: Սպառնալիք՝ բանտարկելու, աքսորելու կամ անօթի ձգե… մինչեւ որ գլուխ ծռէ գիւղացին:

Երբ այսքանը կը խոստովանի կարմիր միապետը, կարելի …րեւակայել թէ քանի՛ անգամ աւելի աղաւոր է եղածն ու … յանուն Մարքսի եւ Լենինի: Իրականին մէջ՝ յա… աճ մը խելագարներու:

Ստալինը ինք զգաստութեան կը հրաւիրէ այն ընկերները …նք «առժամապէս կորսնցուցած են իրենց խելքը, ողջ…ութիւնը», եւ կը յանձնարարէ սթափիլ ու փոխել գործելու …թոտները, եթէ չեն ուզեր վիժեցնել հաւաքական տնտեսու…թեան ծրագիրը:

Իսկ ո՞ւր է այն ուժը որ զգաստութեան պիտի հրա…րէ Կրեմլինի մէջ բազմած զոյնզգոյն ծանծաղամիտները, …սելով Ստալինէն:

Ո՞րն է աւելի մեղապարտ,— հրամայող իմաստո՞ւնը, միա…ծան իշխանաւո՞րը, թէ հրամանակատար չէկիստը կամ գոր…իչը ոստիկանը կամ զինուորը, որոնք տգիտաբար գագան …րձած են իրենց նմաններուն հանդէպ: «Մարդը մարդուն …յլ»:

Կարդացէք այսօրուան թղթակցութիւնը՝ Կովկասի մէջ …տարուած գործողութիւններու մասին, եւ կրնանք որոշ գա…փար կազմել թէ ի՛նչպէս է կազմակերպուած ամբողջ ար…լաւանքը: «Պէտք է լինել տեղերում, տեսնել, լսել ու ... սար…սափել»:

Հրամանը տրուած է առանց նկատի առնելու ո՛րեւէ տե…ղական հանգամանք: Ո՛ր եւ է պարագայ, մշակոյթ կամ ցեղ: Մինչեւ այսինչ օրը, այսինչ ժամուն...»: Ոչ մէկ առարկու…թիւն: «Ամէն օր, եթէ չասենք ամէն ժամ, բոլոր շրջաններում …եղի են ունենում աքսորներ, գնդակահարութիւններ եւ այլն: …անցից շատ քիչերի մասին է գրւում խորհրդային թերթե…րում: Հետեւելու եւ որոշ թիւեր տալու հնարաւորութիւն չկայ»:

Եւ գեռ ուրիշ պերճախօս պարագայ մը.

— «Ցեղերում գործող պատժական խմբերը իրենց գործն են …նում, բոլորովին անկախօրէն. եւ որեւէ կեդրոն չկայ որ հաշ…ւ առնէ թէ օրինակ Հայաստանում օրական քանի մարդ է սպան…ւում կամ ընչազուրկ դառնում յանուն «ձեռքընթաց սոցիալիզմ»ի»:

Արդի՞ւնքը.— Պատասխանը փնտռեցէք Ստալինի նոր շըր…ջաբերականին մէջ:

Տակաւին կարելի է հաշուել թէ ի՛նչ ատիճան կամ ի՛նչ …ով յաջող» կը համարուի կատարուած արշաւը: Բայց այսօր …ւ չեն պակսիր փաստեր, «Կոլխոզ»ին հետ մղուած, անոր հետ …ապուած ուրիշ պայքարներու ձախողման մասին:

Այսպէս, «Փրավտա», Մոսկուայի կեդր. օրկանը, կը գրէր …ետր. 14ին, սերմնցուի հաւաքման ,սերմֆոնտ գլուխին …երեւ

—«Ուկրայինան, Հիւսիսային կովկասը, Ստորին Վոլկայի շրջա…ը եւ Խրիմը սեւը ցանկը պիտի արձանագրուին»:

Իսկ փետր. 19ին, դիտել կու տար թէ Խրիմը, Ստորին Վոլ…ան, Հիւսիսային Կովկասը չեն գործադրած Կեդրոնական Կո…իտէի հրամանը, թէ Ուրալի, Սիպերիոյ, Անդրկովկասի մէջ …րմնցուի հաւաքումը այնքան դանդաղ կ'ընթանայ որ, չերաշ…ւորեր տրուած հրահանգներուն գործադրութիւնը:

Փետրուար 20ը վերջին պայմանաժամն էր, եւ կառավա…ւթիւնը 100ին 41 կը ցուցնէր ընդհանուր հաւաքումը: Իսկ «Խ. Հայաստան» 23 փետր.) մեր երկրին մէջ հաւաքուած հա…ահատիկի պաշարը կը հաշուէր միայն 100ին 35 (102,051 …ենդինար): Ինչ որ կը նշանակէ անանկութիւն:

Ուրիշ ելք՞ի կրնա՞ր յանգիլ շարժում մը, որ կը ճգնի …ոցիալիզմ կառուցել» եկեղեցիներու կոչնակներ հնչեցնելով, …աւուլ զուռնա» զարնելով, առուներուն ջուրը կտրելով եւ …անակն իսկ սապարէզ քշելով:

Կարելի՞ էր սպասել ուրիշ վախճան, երբ համայնավարնե…ը իրենք անգամ ըմբոստացած են շատ մը պարագաներու …մէջ, կուսակցութենէն հրաժարելով, հրամանները անտեսելով …ւ ի հարկին ապտամբելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՄԻՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Առաջարէզ» վերլուծելով «Երեւանի յանուար 10 թուա…կիր հռչակաւոր խմբագրականը կը հարցնէ (7 փետր.).

— «Ակայն կարելի՞ էր արդեօք հարց տալ թէ՝ եթէ այդքան զբաղած են մեր կոմիսարները, եւ չեն կրնար զբաղիլ գաղութներու վիճակով, ինչո՞ւ ամէն տարի քանի մը անգամ մե ծածախս պատուիրակութիւններ կը ճամբեն արտասահման, գործակալներ կը պահեն հայկական բոլոր կեդրոններուն մէջ եւ իրենց քիթը կը խոթեն գաղութահայ ամէն ձեռնարկի մէջ: երբ հարցը կը վերաբերի գաղութահայութեան դրամները քաշելու, կոմունիստական սնամէջ ճառերով գլուխ արդուկելու, կոմիսար էֆէնտիները շատ առատ ժամանակ ունին, բայց երբ կարգը գայ արտասահմանի հայութեան իրենց տալիք աջակցութեան — նոյնիսկ բարոյական աջակցութեան — ժամանակ չեն ունենար:

Բայց լսենք դեռ ուրիշ առակ:

«Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դրուած բարոյական պարտականութիւնը կատարելու», կարելի էր իմանալ թէ այդ ի՞նչ բարոյական պարտականութիւն է որ գաղութահայը թերացեր է կատարելու: Ամէն անգամ որ շինարար գործի մը համար դրամ է պահանջուեր, անխտրօրէն տրուեր է՝ ամէն անգամ որ երկրի համար մասնագէտներ են ուզուեր, տասնի փոխարէն 20 30 թեկնածուներ են ներկայացեր: Իսկ ինքը հայկական իշխանութիւնը ի՞նչ է ըրեր գաղութահայութեան համար: կրնա՞յ ցոյց տալ իր ամենէն աննշան մէկ գործը յօգուտ գաղութահայութեան:

Ո՛չ, պարոններ, այս բոլորը դատարկ եւ անհիմն փաստարկութիւններ են: Իրականութիւնը այն է որ Մուստաֆա Քէմալի խաթրը ձեզ եւ ձեր մեծաւորներուն համար շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի քան գաղութահայութեան ամենէն կենսական շահերը: Այս է մերկապարանոց ճշմարտութիւնը, ուրիշ ամէն առարկութիւն սուտ ծամածռութիւն է:»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Րիզոսփասթիս» համայնավար թերթին նախկին խմբագիր Հաճիանաստասիու մերկացումներու նոր շարք մը սկսած է այս անգամ «Փաթրիս»ի մէջ: Փետր. 24ի թիւին մէջ ամբողջ սիւնակ մը նուիրած է Սահակ Մինասեան անունով հայ համայնավարի մը գործունէութեան մասին Թրակիոյ շրջանին մէջ: Կ'ըսէ թէ ձեռք բերուած գումարները գործածուած են համայնավարական պրոպականտի, համաձայն խորհրդային դեսպանատան ցուցմունքներուն: Յօդուածագիրը կը գրէ նաեւ հետեւեալ տողերը. «Աթէնքի մէջ ծանչցայ դեսպանատան պաշտօնեաներէն Արամ Թագւորեանը որ ինծմէ խնդրեց ստանձնել խորհրդային դեսպանատան հայերէն պաշտօնաթերթ «Ցաղթանակ»ի հրատարակութիւնը»:

ՇԻԿԱԿՈՅԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Շիքակօ՝ Ամերիկայի Արշակաւանը, ուր ամէն օր տասնեակներով ոճիրներ կը գործուին մաքրագործուելու վրայ է Անցեալ շաբթու վերջը, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 814 կասկածելիներ, որոնց 185ը յոռի անցեալի տէր եւ դատապարտուած չարագործներ:

Մաքրագործումի աշխատանքը կը տեւէ մէկ ամիսէ ի վեր եւ ցարդ ձերբակալուած են շուրջ 5,000 հոգի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Կարմիր Օր»ուան ցոյցերը արգիլուած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վարչապետ եւ ներքին նախարար Թարտիէօ արգիլեց «Մարտ 6»ի առթիւ համայնավարներու կողմէ կատարուելիք ցոյցերը գործարաններու եւ փողոցներու մէջ: Վարչապետը հրաման տուաւ ոստիկանական տեսուչին ամէն միջոց ձեռք առնել՝ ցոյցերը արգիլելու եւ կարգը պահպանելու համար: Ինչպէս գրեցինք, ինքնաշարժի վարիչներու սէնտիկան որոշած էր իբրեւ ցոյցի մասնակցութիւն՝ աշխատանքը դադրեցնել ժամը 14—18: Հրահանգներ տրուեցան արձանագրել անունները բոլոր այն վարիչներուն, որոնք չաշխատելով հանդերձ, փողոցներու մէջ կը կենան պարապ կառքերով՝ խճողում առաջ բերելու եւ երթեւեկը դժուարացնելու նպատակով: Այդպիսիներու «թաքսի» վարելու արտօնագիրը ետ պիտի առնուի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի մէջ համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ տեսած էին գործազրկութեան դէմ ցոյց ընելու համար: Ցուցարարները գացին Մէնշըն Հաուս, ուր ճառեր խօսեցան: Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ կարգ մը գործարաններու մէջ:

Պերլինի մէջ 10,000 ոստիկաններ շարժման մէջ դրուեցան՝ համայնավար ցոյցերն արգիլելու համար: Հեծեալ ոստիկանութիւնը կը հսկէր կարգապահութեան: Մեծ թիւով ինքնաշարժներ եւ հեծանիւներ դրուած էին ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ:

Էսթոնիոյ մայրաքաղաք Րէվալի մէջ առջի առաւօտ ժամը 4ին յանկարծ միջնաբերդի ելեկտրական սուլիչները, եկեղեցիի զանգակները և նաւահանգիստին մէջի շոգենաւերը սկսան սուլել: Ասիկա փորձ մըն էր՝ ազգային պաշտպանութեան բոլոր ուժերը շարժման մէջ դնելու համար՝ բոլշեւիկեան որեւէ ցոյցի դէմ: Քանի մը վայրկեանի մէջ, զինուորական պահեստներն ու կամաւոր քաղաքապահները իրենց զէնքերով դիրք բռնած էին որոշուած կէտերուն վրայ, մանաւորապէս նամակատան մօտերը: Այգ պահուն սպայակոյտի պետը եւ հազարապետ մը ինքնաշարժով կ'անցնէին: Փողոցի մը անկիւնը՝ պահակ մը ուզեց կեցնել կառքը, որ մտիկ չըրաւ: Ասոր վրայ կամաւորները համազարկի ձեռնարկեցին՝ սպաննելով հազարապետը եւ ծանրապէս վիրաւորելով սպայակոյտի պետը:

Միւս բոլոր երկիրներուն մէջ ալ նախազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան:

Փրակայի մէջ ոստիկանութիւնը խուզարկեց համայնավար կուսակցութեան գրասենեակները եւ կարգ մը համայնավարներու բնակարանները: Ձերբակալուեցան 18 վարիչներ, որոնց տունէն կարգ մը դատական փաստաթուղթեր գտնուած էին: Մարտ 6ի ցոյցերը արգիլուեցան: Գաւառական երկու համայնավար թերթեր խափանուեցան:

Վստահութիւն Թարտիէօի դահլիճին

Աղմկալի նիստէ մը յետոյ, Թարտիէօի դահլիճը 263ի դէմ 316 քուէով վստահութիւն ստացաւ 53 ձայնի մեծամասնութիւն: Ժողովինակիրքը զանազան ցոյցեր կատարուեցան: Մասնաւոր ցոյցի առարկայ դարձաւ ծովային նախարար Տիւմէնիլ, արմատական-ընկերվարական, որ առանց իր խմբակցութենէն արտօնութիւն խնդրելու Թարտիէօի դահլիճին մէջ մտած ըլլալով, առջի օր վտարուած էր կուսակցութենէն: Ընկերվարական Նորընտիր երեսփոխան Թոնըլիէի մուտքը համակրական ծափերով ողջունուեցաւ: Վարչապետ Թարտիէօ նա, խարարական յայտարարութիւնը կարդացած ատեն քանիցս թշնամական բացագանչութիւններ եղան ընդդիմադիրներուն կողմէ, եւ նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն քանիցս միջամտեց երեսփոխանները ի կարգ հրաւիրելու համար:

Հարցապնդումներու շարքը բացաւ ընկերվարական Ֆրոսար: Աջակողմը այնքան աղմկեց որ, նախագահը ստիպուեցաւ երկու անգամ ընդհատել նիստը: Ֆրոսար խստիւ քննադատեց դահլիճին կազմը, նախարարներուն թիւը եւ ծրագրին որոշ կէտերը: Ցետոյ հետզհետէ խօսեցան Տալիմիէ եւ Էրիօ՝ արմատական ընկերվարականներուն կողմէ, Ֆրանքլէն-Պուսյոն, համայնավար Քաշէն, ընկերվարական Բընտէլ:

Վարչապետը բեմ բարձրանալով պաշտպանեց իր ներկայացուցած ծրագիրը: Ըսաւ թէ անհրաժեշտ է նախ քուէարկել ելմտացոյցը, վերաքննութեան ենթարկել տուրքերը, գործադրել ընկերային ապահովագրութիւնները, ու վերջացնել միջազգային բանակցութիւնները: Այս նուազագոյն ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ է տեւակ մը քաղաքական զինադուլ, այդ սկզբունքով ճամբայ ելած է եւ կազմած հանրապետական դահլիճ մը, հիմնուելով 1928ի խորհրդարանային ընտրութեանց արդիւնքին վրայ:

Աղմուկներու մէջ կատարուեցաւ քուէարկութիւնը եւ ընդունուեցաւ ձախ արմատական երեսփոխաններու ներկայացուցած վստահութեան բանաձեւը:

Անատոլուի աղէտը չպիտի պատահէր եթէ...

Զօր. Քոնտիլիս յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել «Իմէրիսիոս Թիփոս»ի մէջ Անատոլուի աղէտի մասին: Զօրա-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը (5 մարտ), հրատարակութեան տուած է երկար նամակ մը, յանուն «Քալամաթայի Ազգ. Արամեան վարժարանի հոգաբարձութեան», որուն ոչ անդամները ծանօթ են մեզի, ոչ ալ իրաւասութիւնները:

Նամակին գլխուն սարքուած խորագիրը կը բացատրէ ամէն բան.— «Քալամաթայի մանկապարտէզին դրամը դեռ Փարի՞զ կը մնայ»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.—

1. Քալամաթայի մանկապարտէզին պատմութիւնը եւ լուսանկարը մեզի հաղորդած էր հին ծանօթ մը, առեւտրական, Գ. Տիրան Գասպարեան (Փաթրաս), որուն միջոցաւ կը մատակարարուին Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Բարեգործականի նպաստները:

2. «Յառաջ»ը կոչ ուղղեց իր ընթերցողներուն, գոցելու մանկապարտէզին մէկ տարուան բացը, 2000 ֆրանք:

3. Հանգանակութենէն գոյացաւ 4211 ֆրանք (տես Յառաջ 17 դեկտ. 1929):

Յառաջը իրաւունք ունէր մատակարարելու այս գումարը, ամսէ ամիս ղրկելով 150—200 ֆրանք (2000ի սահմանին մէջ), եւ մնացեալը յատկացնելով ուրիշ երեք չքաւոր դպրոցներու Էյիոն, Թիրկոս եւ Փաթրաս), ինչպէս առաջարկուած էր:

Մինչդեռ, հազիւ հանգանակութեան ձեռնարկած, եւ չուզենալով չէքի ապահով հասցէ, փութացինք երկու անգամէն Պ.Տ. Գասպարեանի միջոցաւ ղրկել 1200 ֆրանք (5 եւ 11 դեկտ. 1929

Այս առաջումէն յետոյ, մանկապարտէզին շուրջը վէճ մը ծագած ըլլալով, լրացուցիչ տեղեկութիւններ պահանջեցինք եւ համաձայն Քալամաթայի Գաղթականաց Յանձնախումբի, հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ Քհ. Ղուկասեանի, Ցունաստանի Հայերու Միութեան, Հ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմին հաւաքական եւ պատճառաբանեալ նամակին, մնացեալ չէքերը փոխադրեցինք Գ. Յակոբ Տէր Ղուկասեան (Ատենապետ Գաղթ. Յանձնախումբի):

Այս առթիւ մեզի ուղղուած նամակներուն պատասխանն ալ տուած ենք նոյն հասցէներով:

«Յառաջ»ը հարիւր հազարներու գործառնութիւններ ունեցած է հրապարակաւ եւ կ'ունենայ տակաւին: Բայց առաջին անգամ է որ կը հանդիպի այսքան սմեղուկ ակնարկի մը:

«Ապագայ» թող պարտք սեպէ հրատարակել նաեւ այս պատասխանը (Մամուլի օրէնք, 1881):

ՆՈՐ ԵՐԱՇՏ

Գրած էինք թէ Գոնեայի նահանգին մէջ նոր երաշտի մը վախը կայ, անձրեւ եւ ձիւն եկած չըլլալով մինչեւ հիմա: Գոնեայի թերթերը կը գրեն թէ դաշտային գիւղերը երկար ատենէ ի վեր ջուրի կարօտը կը քաշեն եւ ստիպուած են այս եղանակին իսկ լճերու եւ գետերու ջուրերը արտերը վազցնել: Բայց եւ այնպէս, Չարշամպա գետակն ալ ցամքած է: Եթէ գարնան բաւարար չափով անձրեւ չգայ, երաշտը գլուխ ցցած պիտի ըլլայ:

ՑԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Նախագահ Թոմաս Մազարիքի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի այսօր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«ԱՆՈՒՇ»Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԷՋ ՊԻՆՏ.—

Լոնտոնի փոքրաթիւ գաղութը խանդավառութեամբ տօնեց, կիրակի օր, Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսը։ Թէեւ դրական հաւաքոյթներ սպասուած յաջողութիւնը չեն գտներ այստեղ, որովհետեւ մտաւորականներ չունինք մեր մէջ, սփոփանքով պէտք է յիշել որ Ահարոնեանի նուիրուած գեղարուեստական հաւաքոյթը բացառաբար յաջող անցաւ։

Օրուան նախագահը՝ երեսփոխան Պոլտուին հիւանդութեան պատճառաւ չկրցաւ ներկայ գտնուիլ եւ Տոքթ. Տինճեանն էր որ կատարեց նախագահութեան պաշտօնը։

Ամէնէն առաջ խօսեցաւ Գ. Ժ. Միսաքեան, որ շատ սեղմ կերպով բացատրեց այն պատճառները որոնք պարտք դրին հայ ժողովուրդին վրայ տօնելու քառասնամեայ գրական գործունէութիւնը մեծ բանաստեղծին.

— «Ահարոնեան ծնաւ ու հասակ նետեց Հայոց աշխարհի կապուտակ երկնքին տակ, ապրեցաւ հայ ժողովուրդի վիշտը եւ բանաստեղծի իր բացառիկ տաղանդով երգեց անոր աբցունքը։ Ահարոնեանի ամբողջ գրականութիւնը՝ 1895էն մինչեւ այսօր պատմութիւնն է հայ ազգին։ Հարազատ են իր պատմուածքները եւ անկեղծ իր հայրենասիրութիւնը։ Արուեստագէտ է Ահարոնեան՝ տխուր իր զգայնութիւններով բայց ըմբոստ։ Եթէ արցունք կայ իր դրականութեան մէջ, կայ նաեւ ընդվզում եւ յեղափոխական թռիչք. եթէ տառապանք կայ իր բանաստեղծութեան մէջ, կայ նաեւ անվհատ ու անվեհեր պայքարողի հոգեբանութիւն։ Ահարոնեանի գրականութիւնը պատկերացումն է եւ հարազատ արտայայտութիւնը մեր ցաւերուն, մեր յուսախաբութեանց ու մարտնչումներուն։ Կը տօնենք ուրեմն Ահարոնեանը որովհետեւ ան մեր մեծագոյն գրական արժէքներէն մէկն է, որովհետեւ ան խորհրդանշանն է եւ փաստը հայ ժողովուրդի ստեղծագործ զօրութեան, որովհետեւ ան շնորհիւ իր գրականութեան, ամբողջ քառասուն տարի դաստիարակեր է սերունդ մը, ապա ուրեմն չանուանկեր է այնգործը, զոր իրմէ առաջ սկսան Աբովեանները, Նալբանդեանները ու Րաֆֆիները։ Կսկծալի է որ քաղաքական պայմաններու պատճառով հայ ժողովուրդը պատեհութիւնը չունի մերհայրենիքին մէջ տօնելու այս յոբելեանը։ Բայց անկասկած կուգայ այն օրը երբ, փոխանակ օտար ափերու վրայ թէյասեղանի մը շուրջ յայտնելու մեր յարգանքը Ահարոնեանին, մենք կը դնենք իր գլխուն դափնեայ պսակ մը Արարատի ստորոտը»։

Գ. Միսաքեան յետոյ տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողովի եւ առաջադրուած Գրական Ֆոնտի մասին։

Երկրորդ խօսողն էր Գ. Արշակ Սաֆրաստեան որ ըսաւ.

—«Ահարոնեան զաւակն է այն երկրին որ կը գտնուի Արարատի ստորոտը։ Արարատը, ձիւնապատ՝ տարուան կէսը, իր շուրջը ունենալով Հայաստանի ամենագեղեցիկ մասը, տրիպուած էր կարծես Ահարոնեան մը ստեղծելու։ Հոն կ՚ապրի հայ գիւղացին իր ուրախութիւններով, իր ցաւերով եւ իր աւանդութիւններով։ Ահարոնեանի գրականութիւնը իրական հայելին է հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութեան։ Ահարոնեան բուն իսկ հայ ժողովուրդն է, ինք ներշնչուած է այդ ժողովուրդէն եւ փոխադարձաբար ներշնչած է անոր։ Տարիներ առաջ երբ շփման մէջ եկայ հայ գիւղացիութեան հետ՝ Կովկասի մէջ, զգացի առաջին անգամ ըլլալով թէ Ահարոնեանը ինչպիսի հմայք ունէր մեր ժողովուրդին մէջ, եւ ինչ տեղ անոր սրտին մէջ։ Կը յիշեմ որ ծանօթ ըմբոստութեան մը առթիւ մեր գիւղացիները հայ յեղափոխականներու դրդումով որոշեր էին տուրք չտալ Թուրք կառավարութեան։ Զարիքը կանխելու համար երբ հարց կուտայի. Գէորգ Զավուշին թէ ինչո՞ւ կ՚ընեն այդ տեսակ վտանգաւոր փորձեր, յայտնի յեղափոխականը պատասխանեց.— «Պարոն, դուք Ահարոնեան կարդացեր էք. Ահարոնեան կ՚ըսէ որ այն բոլորը որոնք զուլում կը հասցնեն մեր ժողովուրդին պէտք է պատժուին»։ Ես յեղափոխական մը չէի, բայց ըմբռնեցի թէ ինչ ուժ էր Ահարոնեանը մեր ժողովուրդին համար»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Սուրաբեան, որուն երգերը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին, Տիկին Շ. Նէվշէհիր որ շատ զգայուն շեշտով արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզը», եւ Օր. Գ. Թէհեանեան, համակրելի դաշնակահարուհին։

Փակման ճառը արտասանեց Գ. Մալքամ որ անգլիերէն լեզուով պարզեց Ահարոնեանի տաղանդը իբրեւ մեր ամէնէն մեծ բանաստեղծը։ Յետոյ բացատրութիւններ տուաւ Գրական Հիմնադրամի մասին, կոչ ընելով Լոնտոնի հասարակութեան մասնակցիլ անոր։ Արդէն իսկ բացուած է հանգանակութիւն մը եւ մանաւոր յանձնախումբ մը պիտի զբաղի այդ հարցով։

Կ՚արժէ ի վեր հանել որ, թէ հանդէսին կազմակերպութեան եւ թէ մասնախումբին մէջ իրենց ինկած պարտականութիւնը սիրայօժար կատարեցին բոլոր հայրենակիցները, առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան։

∴

Ամէն անգամ որ կը փորձեմ երկու տող գրել Լոնտոնի հայ կեանքին մասին, կը շուարիմ նիւթի պակասէն։ Բայց այս անգամ բախտաւոր եմ։ Եռուզեռ մը կայ գաղութին մէջ, պարահանդէս, թատրոն, ընդունելութիւն ի պատիւ Կաթող. Պատուիրակին, յետոյ դարձեալ պարահանդէս, դարձեալ ընդունելութիւն, թէյասեղան։

Սթափո՞ւմ թէ պատահական երեւոյթ։

Լոնտոնի գաղութը ոտքի է, երբ Տիկնանցը պարահանդէս կը սարքէ։ Գաղութը կը շարժի, երբ բարձրաստիճան եկեղեցական մը կուգայ Լոնտոն քարոզ տալու կամ երկու ծունկ աղօթք ընելու Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ։ Բայց Լոնտոնի գաղութը կը քնանայ երբ ուրիշ ամէն տեղ հայ ժողովուրդը կը տօնէ Փետր. 18ը, Ապրիլ 24ը, Մայիս 28ը, Մշակոյթի օրը։ Ռուսն սթէփ, թանկօ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ, երբեմն քանի մը առերլին նուէր այս կամ այն հանգանակութեան եւ... կեցցէ՛ Հայաստան։

Յոգներ է այս գաղութը եւ յուսահատօրէն թմրեր։ Շատ լաւ ծանօթ եմ տիրող հոգեբանութեան եւ գաղութին մտաւորական մակարդակին, բայց տակաւին կը հաւատամ որ կարելի է աւելին ընել, մեր ազգային դիմագիծը պահելու համար։

Տէր եւ տիկին Սուրաբեանները բեմադրեցին Յովհ. Թումանեանի «Անուշ»ը։ Աննախընթաց էր իրենց բարոյական յաջողութիւնը։ Նիւթական քաջալերութիւն գրեթէ չկար, որովհետեւ— խոստովանինք վերջապէս— մեր գաղութն ալ կը տառապի ստալպամալութեան ախտէն։ «Եղբայր, հայ թատրոնը ի՞նչ է, անգլիականը կ՚երթամ...»։

Այո՛, գացէք տեսէք՝ երբ հասեր էք մտաւոր զարգացման այն աստիճանին, ուր միայն Պէրնըրտ Շոեւը կրնան գոհացում տալ ձեր գեղարուեստական վայելքին կամ առնուազն ծանօթ էք անգլերէն լեզուին, բառ առ բառ հետեւելու համար խաղին։ Իսկ մեր գաղութին մէջ քանի՞ հոգի կրնաք համրել այդքան զարգացած...։ Հայ արուեստին վայելքը օտար արուեստը չի կրնար տալ մեզի։ Նախ մենք ու մերինը, յետոյ ուրիշը եւ ուրիշինը։

«Անուշ»ը տեսնելէ եւ Տիկին Սուրաբեանի զմայլելի ձայնը ծափահարելէ ետքն է, որ բարեկամս կ՚ըսէր. «Առանց ադատր բաներ ունինք եղեր ու ես չէի գիտեր...»։ Լոնտոնի գաղութը տեսած էր մինչեւ հիմա «Արշին Մալ Ալան» կամ «Զարշելը Աբթին»։ Կ՚արժէ գնահատել Սուրաբեաններու ձեռնարկը, որովհետեւ եթէ չկրցան նիւթապէս լայն օժանդակութիւն ստանալ, գոնէ մեծ գործ մը կատարեցին, ցոյց տալով Լոնտոնի գաղութին թէ հայ ժողովուրդն ալ ունի իր արուեստը, իր բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը։

ԱՐԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԷՊԻ ԱՆԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԼԷՊ, 25 փետր. — (Սեփ. Թղթ.) — Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալ սոսկ տեղեկութիւնները, որոնք կը պատկերացնեն Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը։

Թուրքիան մէկ ծայրէն միւսը, վերածուած է անառականոցի մը։ Նոյնիսկ յետին ծայրագաւառներու մէջ, Թուրք կնոջ պարտադրուած ազատութիւնը, արդուզարդի եւ պարահանդէսներու նորութիւնը, եւ այս բոլորէն օգտուող գինեւորական գասակարգի առանձնաշնորհեալ կենցաղը, անասելի չափերու են հասեր։

Օրինակը Պղպջեան առնող գինուորականները գաւառներու մէջ լպիրշ եւ սանձարձակ կեանք մը կը վարեն։ Ընդդ քմահաճոյքին եւ յարձակումներուն դէմ, ո՛չ մէկ քաղաքացի կրնայ պաշտպանել իր ընտանեկան պատիւը։

Ժողովրդային տնտեսութիւնը օ՛ր օր կը քայքայուի։ Աշխատուոր ամենուրեք կանգ առած է։ Հակառակ ասոր, զանազան անուններով ու ձեւերով ծանր տուրքեր կը պարտադրուին եւ կը գանձուին աննախընթաց խստութեամբ։ Ով որ չկրենայ վճարել իրեն պարտադրուած տուրքը, ստիպուած է ծախելու իր անասունները, վերջին հագուստը եւ գոհացնելու կառավարութեան պահանջը, հոգ չէ թէ գաղթադարուած ըլլայ յաջորդ օրը թշուառութեան մատնուելու։ Ցուրքերու համեմատութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կարելի է ըսել թէ, կառավարութիւնը 3/4րդ բաժնեկից է ամէն շահի եւ ձեռնարկի։ Սնանկութիւնները սովորական երեւոյթ դարձած են։ Քաղաքներու մէջ շուկաները կը պարպուին։ Ամէն օր նոր խանութի մը կամ վաճառատան մը փեղկերը կը գոցուին։

Թուրք ժողովուրդին հարիւրին 90ը խոր տնանկութեամբ մը լեցուած է. Մ. Քէմալի կառավարութեան եւ անոր բանակատող բարենորոգումներուն հանդէպ։ Մինչ գոհ մնացող տարրերն են զինուորական դասակարգը, կառավարական պաշտօնէութիւնը եւ մասնաւոր լրտեսական կազմակերպութեանց պատկանողները, որոնք լիառատ կը վճարուին եւ ամէն ազատութիւն կը վայելեն ժողովուրդը կեղեքելու եւ սանձարձակ շուայտութեամբ մը ապրելու։ Սակայն կը թուի թէ, այդ տարրերը զորգ գոհացնող քէմալը, իմ՞ւմ ճակատամարտ իշխանութիւնը... մինչ ալ նոյն ձեւով շարունակելու Ամուսնանները վճարումները սկսած են կաղալ արդէն, որովհետեւ օրէ օր կը գամ քին հասոյթի աղբիւրները։ Թուրքիան երբեւիցէ այսքան արագ եւ արմատական ձեւով դէպի փլուզում եւ սնանկութիւն չէր դիմած։

Այս կացութեան առջեւ, Ընկերին խուճապի մատնուած է, ձեռնարկներ ու երգիրներ իրարու կը յաջորդեն կանխելու կամ գոնէ դանդաղեցնելու համար աղէտը։ Սակայն կեանքի եւ տնտեսական օրէնքները աւելի անողոք են քան քէմալներու կամքը։

Ըսի արդէն թէ, Թուրք ժողովուրդը խոր տնկութեամբ մը լեցուած է Մ. Քէմալին դէմ, սակայն սարսափի րէժիմը փակած է բոլոր լեզուները։ Առանց այդ ալ ըմբոստ հոգիէ զուրկ Թուրքը, վերածուած է անբան հօտի մը։

Ընդդիմադիր որեւէ կազմակերպութիւն չկայ։ Կազմակերպութեան քիչ թէ շատ ընդունակ միակ տարրը, Նախկին Իթթիհատի բեկորները կրնային ըլլալ, սակայն անոնք ալ ջնջուած են բացարձակապէս առանց գլուխի եւ ղեկավարի։

Այս պայմաններուն մէջ, որքան ալ խոր ըլլայ ժողովուրդին տնկութիւնը եւ տնտեսական թշուառութիւնը, միամտութիւն է սպասել որեւէ ժողովրդական շարժումի։ Նման շարժում մը, Թերեւս դարձեալ բանակէն ծայր տայ, եթէ երբեք կառավարութիւնը ի վիճակի չըլլայ, այսօրուան նման, նիւթապէս լայն շռայլով գոհացնելու եւ գժգոհութիւններ խմորուին սպաներուն մէջ։

Այսպէս թէ այնպէս, հիմնական հարցը ո՛չ Թուրքիոյ վարչաձեւն է, ո՛չ ալ ընկերային բարենորոգումները յառաջ բերած բարիքն ու չարիքը։ Էականը, Թուրքիոյ տնտեսական քայքայման փաստն է։ Թուրքիոյ, վերջին տասը տարուան տնտեսական կեանքին ուշադիր հետեւողը, կրնայ արձանագրել թիւեր ու փաստեր, որոնք աւելի պերճախօս են քան բոլոր ճառերը։

ՀՐԱՅՐ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ՝ ՍԻՆԷՄԱ

Շուէտական թերթ մը կը գրէ.
— Ռուսիոյ մէջ եկեղեցիները— ինչպէս գիտէք — թատրոնի, սփերայի եւ պարասրահի կը վերածուին։ Այս կարգէն է Շուէտական հին եկեղեցի մը, որ շուէտական գաղթականներուն Շուէտ փոխադրուելէն վերջ թատրոնի փոխուեցաւ երջանիկ բոլշեւիկներուն կողմէ։ Բայց ներկայացումները եւ ֆիլմերը բոլորովին պարապ աթոռներու առջեւ կը տրուին։ Ոչ մէկը կը համարձակի ներս մտնել... Ոգիներ կը վխտան անորոշ կերպով։ Ցայտնապէս կը լսուի եղեր ազնիւ մը լացն ու կոծը մինչ նոյն տեղը ուր երբեմն հաստատուած էր աւագ-խորանը։ Ներկայացում տուող բոլշեւիկներն ալ վախցեր են, բայց քննութիւն քննութեան վրայ կատարելով չեն կրցած գաղտնիքը մէջտեղ հանել... տեղեկը կը ճչայ մինչ... Եւ եկեղեցի — սինեման կամ սինեմա — եկեղեցին միշտ պարապ է։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

"ՃԵՊԸՆԹԱՑ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԸ,, ԿՈՎԿԱՍԻ Մ[ԷՋ]

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ ԳԻՒՂՆ ՈՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ.— ՑԱՍՈՒ[...] ՇԱՒԱԽՈՒՄԲԵՐ. ՔԱՆԴԵՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ.— ՆՈՐ ՁԵՐ[...] ԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— ՆԱԽԻՋԵՒԱ[ՆԻ] ԹԱԹԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ ԻՐԵՆՑ ՈՒՂՏԵՐՈՎ.— ՕՐ[...] ԿԱՆ ՔԱՆԻ՞ ՄԱՐԴ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ...

ԹԱՒՐԻԶ, 19 փետր. (Սեփական Թղթ.).— Ինչպէս գրած էի անցեալ անգամ, ձմրան ձիւնի եւ ցրտերի պատճառով, փախստականների թիւը նուազած է։ Դրանց փոխարէն մէկ-մէկ օրինաւոր ճանապարհով եկողների ենք հանդիպում, որոնք մեր տեղեկութիւնները հաստատելով, պատմում են նորանոր եւ աւելի ծանր դէպքերի մասին։

Հարազատօրէն գրի եմ առնում պատմութիւնը մի նորեկի որ մինչեւ վերջին օրերը իր պաշտօնով շրջել է Կովկասի մի շարք շրջաններ եւ մօտիկից դիտել է անցուդարձը։

Գիւղատնտեսութիւնը այսպէս ասած վերակազմութեան, այսինքն, հողն ու արտադրական բոլոր միջոցները մասնաւորից վերցնելու եւ համայնական— կոլտնտեսութիւնների վերածելու հետեւանքով, ամբողջ երկիրը, Սեւ ծովից մինչեւ Արաքս յոսեւնուած ու յլսուած վերիվայրումներ է ապրում։ Քիչ է այսքանն ասելը։ Որպէսզի կարելի լինի լրիւ պատկերացնել տեղի ունեցող դէպքերն ու դէթ մասնաւորապէս հասկանալ այս աննախընթաց գործի առաջ բերած իրարանցումն ու խառնակութիւնները, պէտք է լինել տեղերում, տեսնել, լսել ու սարսափել։ Հարիւրին եօթանասուն հինգից ութսուն հինգ անգրագէտ, շատ տեղերում դեռ թափառական կեանք վարող յետամնաց մի երկրում, որպիսին է Ռուսաստանը, առաւելապէս նրա ծայրամասերը, ցնորամիտ խելագարների մի հրամանագրով դրուած է դէպի կոմունիզմ տանող ճեպընթացի վրայ։

Ոչ միայն խօսք չկայ, ասածներով, որոշ ուսումնասիրութիւններից յետոյ մի տեղ շատ, մի այլ տեղ մի քիչ ուշ հակսելու մասին, այլ ամբողջ երկրում, հիւսիսի Սամոեդներից ու Անդրկասպեանի Թուրքմէններից մինչեւ Ալագեազի վաչկատուն ցեղերը, Ստալինի եւ իր ձեռքում խաղալիք դարձած մի խումբ ռուս կոմունիստների խենդ ու խելառ կարգադրութեամբ, հրամայուած է մինչեւ այսինչ օրը, ու այսինչ ժամը— ոչնչացնելով կուլակին որպէս դասակարգ, քանդել հին գիւղը հիմնովին ու նրա տեղը կառուցանել Լէնինի եւ Ստալինի հրամայած տիպի սոցիալիզմը։

Ու մանաւանդ այդ արիւնոտ, տող վերին հրամանը իրագործելու ժամանակ, իրաւունք չի տրւում— ոչ ոքի և ոչ մի տեղ— քննել, վիճել եւ կամ աջ ու ձախ թեքումներ կատարել։ Հարկ է կատարել վերին հրամանը աւելի հլութեամբ քան Նիկոլայի օրով։ Այս բոլորի վրայ աւելացրէք ազգակաբարոյ ու տգէտ, բայց իրենց իմաստուն ձեւացնող տաւարաթիւ մարդիկ, որոնց ձեռքն է երկրի իրական ղեկը, եւ ձեզ համար պարզ կը լինի այն անաւոր դրութիւնը, որն ապրում է 150 միլիոնանոց ժողովուրդը։

Աւելորդ չի լինի, մի քանի բնորոշող դէպքերի վրայ հրաւիրել ձեր ուշադրութիւնը։

— Մոսկուայից յատուկ խմբեր են ուղարկուած Թիֆլիս, այնտեղից էլ բաժանուած շրջանները՝ հսկելու ու անշեղ կատարելու տրուած հրամանը։ Ես ամէն տեղ էլ ականատես էի լինում, թէ ինչպէս գիւղացիները — թէ ունեւոր եւ թէ չունեւոր — վերին ատեանի թշնամական ընդունելութիւն էին ցոյց տալիս քաղաքից եկող հիւրերին, որոնց կեանքը տեղ— տեղ վտանգի էր ենթարկւում։ Գիւղ եկողներին օգնելու համար, տեղական համայնքային կազմակերպութիւնները հազարաւոր կոմունիստ բանուորներ ու այլ եւ այլ մասնագէտներ էին ուղարկել, իսկ առաքեալների կեանքը աւելի անվտանգ [...] գիւղացիներին աւելի հը[...] վիճակում պահելու համար [...] բաք-ինիւր զաւառ ուղար[կել] էր կարմիր բանակից զոր[քեր] սեր ու չէկիստների խումբ[եր]։

Այսուհանդերձ, դաշ[նակ]ցական կոմունիստ թերթերը [...] օր կը կարդաք, որ դի[...] զգաստանալու եւ աշխարհ[...] թեամբ համերաշխութեամբ [...] նելու տրամադրութիւն ցո[յց] տալիս։ Գիւղացիները, զո[...] կամ բացայայտ փճացնում [են] իրենց առուները, Զրանցքը մորթոտում են անասունն[երը] կորտում են այգիների ծա[ռերը] եւ առհասարակ այն ին[...] չների բերանը պետք ըն[...] ոչնչացնում են։ Հրամայ[ուած] խստիւ պատժել [այդ] նարար գիւղացիներին. [...] շարժումն այնպիսի ընդհա[նուր] ձեւ է ստացել, որ կանխա[...] թիւններն, աքսորները ու [...] դականարութիւնները չեն [...] նում։ Ընդհակառակն, [...] դրանց վրայ աւելանում են [...] ղական կոմունիստների կորմ[...] նիկների եւ շատ անգամ կ[...] ղաքից գնացած ղեկավարն[երի] սպանութեան դէպքերը։

Որոշ շրջաններում գ[իւղ] հասել է բացարձակ կռիւ[ի] ղացիների եւ զօրքի մէջ։

Ղամարլուի շրջանում [մօտ] 100 ծուխ է ձերբակալուած [...] Թանի շրջանում մօտ 150 [...] Լեռնային Ղարաբաղում [...] 250 ծուխ։

Իսկ Նախիջեւանի [...] թաթարներից շատերը [իրենց] ուղտերով եւ ստացուա[ծքով] անցել են Պարսկաստան։

Նոյն խստութիւններն ու [...] բռնակալութիւնները տեղի ու[նե]նեցել նաեւ Վրաստանում [եւ] Ադրբէջանում։

Ամէն օր, եթէ չասենք [ամէն] ժամ, բոլոր շրջաններում [...] են ունենում աքսորներ, [...] կահարութիւններ եւ այլն [...] ցից շատ քչերի մասին [...] ւում խորհրդային թերթ[երում] հետեւելու եւ որոշ թիւեր [տա]լու հնարաւորութիւն չկա[յ]։

Շրջանները, այդ տես[...] տից կորուած են միմեանցից [...] տեղերում գործող պատժ[իչ] խմբերը իրենց գործն են [...] նում, բոլորովին անկախօրէն որ եւ է կենտրոն չկայ որ [...] առնի, թէ օրինակ Հայաս[տա]նում օրական քանի մարդ սպանուում, կամ ինչպէս դարձնում յանուն «ճեպընթ[աց] սոցիալիզմ»ի։

Թէ ի՞նչ դուրս կը գայ [...] բոլորից կանխորոշել դժուար [է]։ Սակայն մի բան արդէն պարզ է, որ երկիրը տնտե[սա]պէս ու քաղաքականապէս [...] հավիժւում է դէպի անդունդ [...] իմ խորը համոզումով, [...] դէպի այդ անդունդը քշող [...] կուսը, նրանից աւելի [...] պիտի հասնի անդունդի [...] տակը։

Ինձնից յետոյ եկողները [...] շուշտ աւելի թարմ տեղե[կու]թիւններ կը բերեն ձեզ։

ՔԻՐԾ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ՖԵՂԽԻՇԻՆ Ն[...]

Մոսկուայէն նորութիւն մը [...] ծասնի։ Գործավարներու [...] ծիւրօն որոշած է յառաջի[կայ] ամառ շրջաբերութեան ծան[...] լիք նոր թղթադրամներուն վ[րայ] տպել Ռուսիոյ ամէնէն գեղեցի[կ] աղջկան պատկերը, փոխան[ակ] Լէնինի պատկերին։

Խորհրդային միութեան ա[...] կողմը կատարուած մրցում[ներ]ուն ծետեւանքով գեղեցկուհ[ին] թագուհի ընտրուած է մոսկո[ւա]յէն օրիորդ Ագնէս Մուժոսկին [...] անոր պատկերն է որ պիտի [...] տպուի նոր դրամներուն վրայ

…ԱՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

…ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊԻՑԵԱՆԸՈՒՐԻ ՄԷՋ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ — 1924էն …ի թրքահայերը կը տօնէ …ուար 18ը, որ Թոռ ազատութեան …ած էր Փրանսայի մէջ … մէջ, տակաւին քանի մը …րի առաջ:

Այս տարի ալ կազմակերպ…ած էր Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» …միտէն, որուն օր՝ կոկիկ …թիւն մը հաւաքուած էր …ինեայի սրահը: Բացումը …արեց ընկեր Շաւարշ Միսաք…, մէկ վերջան յանկայա…կանք հրաւիրելով ներկաները, … գործ …ւ օրուան …նի եւ ձօյայ հերոսնե…ի յաւ՞ ատեն մը երբ մեր …նադաւաքիչները մեզի չէին գի… թէ փետր 18ի փառքը՝ բայց …ր կ'ուրանեն: Միայն Դաշ…ցութիւնն. որ պարտականու…թիւն կը սեպէ բարձր պահել յի…ները այս ժողովուրդի մար…մինները, ինչպէս տագնապ…ներուն ու տագ երուն:»

Ընկեր Լաշէն Գրիգորեանի …կնակ երկրէն յետոյ, խօսք … օրուան բանախօսը ընկեր …ոն Արմենի, որ մանրամասնօրէն …րեց մըջոր անցուդարձերը, նո…յին իշխանութեան նենգութիւն…ները ու վայրագութիւնները, ո…ւ վճռական դեր կատարեցին …ւթերու ընթացքին: «Հայ կոո…ականները իրենք իրենց ձեռ…ով պատրաստած էին փետրուար …ը եւ տիրող յոռութիւնը …պացուցանէ թէ փետր 18ը կը …ուրանակուիւ տակաւին:» Պ. Պա…ղամ Մինախօսեց Օտեանի «Զար…ւը Արմին Աղա»յի առաջին ա…րը եւ ուրիշ գուարճալի կտոր…ներ Արտասանեց Վարուժանի «…նաւասարդը», «Վանցկնիսանը» …ին ընկերներ Հրայ եւ Նու…ար Արտասանեց ընկեր Մաճառ…եան Աճարոնեանի «Ցարգանք …իւզը, ժեներգեց պ. Փառտրմա…եան կրկին եւ հրաւիրուեցաւ … Պէլտեանեան եւ արտասանեց «Օտքենիեամակը» եւ պատաս…խանը ընկ. Նախագահը կանուխ …ժինեացաւ յալով, հանդէսը փակեց … բենս, շնորհակալութիւն …յտնելով ներկաներուն եւ բոլոր …ոմնակցողներուն:

Հ. Հանտալեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Հաղուած Թուրք Թերթերէն)

…ՍԱՐ ԴՐԱՄԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է …ԱՐ ԴՐԱՄ ՂՐԿԵԼ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

…ելմտական գործավարութիւ…ն նոր կանոնագիր մը պատրաս…ած է այն պայմաններուն մա…ին, որոնցմով կարելի է օտար …րամ ստանալ: Կանոնագիրը կը …րկանայ 19 յօդուածէ: Ա. Բ. … Դ. յօդուածները կը ճշդեն թէ …պրոսէն ապրանք բերել տուող…ները պարտաւոր են Ստկարանի …վիխառութեան յանձնել անհրա…ժեշտ փաստաթուղթերը եւ ա…նոնց հիման վրայ ստանալ ան…հրաժեշտ չափով «քամպիօ» (օ…տար դրամ):

Չորրորդ յօդուածը «Թրան…զիթ»ին կը վերաբերի: Երբ հարկ … փոխել եկած ապրանքին մէկ …մասը կամ ամբողջութիւնը, …պէտք եղած օտար դրամը կը …տուի: Միայն թէ դրամատուն …մը պէտք է երաշխաւորէ թէ որոշ …ժամանակի մը ընթացքին այդ …դրամը արտասահմանէն Թուր…քիա պիտի ներածուի:

Հինգերորդ յօդուածին հա…մաձայն, արտասահմանի ընկե…րութեանց Թուրքիոյ մասնաճիւ…ղերը երբ հարկ տեսնեն օրինա…կան շահը կամ շահաբաժինը ար…տասահման ղրկել, պէտք է Սնկա…րանի հսկիչ մարմինին ներ…կայացնեն իրենց կեդրոնի վարչա…կան ժողովին վաւերացեալ ատեա…նագիրը եւ յարակից թուղթերը:

Վեցերորդ յօդուածը կը վե…րաբերի արտասահման ճամբոր…դել ուզող Թուրք եւ օտար ան…հատներուն: Ասոնք պէտք է հա…կակշռող մարմինին ներկայացնեն իրենց անցագիրը, վիզաները, իսկ եթէ կ'ուզեն ուսման հետեւիլ, վարժարանին տնօրէնութեան մէկ վկայագիրը, վաւերացուած թըր…քական հիւպատոսարանէ մը:

Այս թուղթերուն վրայ, ան…թական կը տրուի 60 ոսկեգլին երթուղարձի ծախքերուն համար, ինչպէս նաեւ 30 ոսկեգլին առաջին ամսուան ապրուստի համար:

Բուժուելու համար գացողներն ալ պէտք է ներկայացնեն բժշկա…կան տեղեկագիր, ինչպէս նաեւ իրենց երթալիք Սանաթորիոմէն տրուած հաշուեցոյց մը, ուր մանրամասնօրէն նշանակուած ըլ…լան բոլոր ծախքերը:

Առեւտրական նպատակով ճամ…բորդողներն ալ պէտք է Առեւ…տրական Սենեակէն վկայագիր առնեն եւ իրենց անցագրին հետ միասին ներկայացնեն հակակշ…ռող մարմինին, բացի երթուղարձի համար տրուած 60 ոսկեգլինէն, ասոնք իւրաքանչիւր ամսուան համար 60 ոսկեգլին պիտի ստա…նան:

Գալով Ամերիկա եւ Ծ. Արե…ւելեան Արեւելք մեկնողներուն, ասոնք միայն ճամբու ծախք պիտի առնեն:

Միւս կողմէ, ասէ առաջ ու…սումի, բուժումի կամ ուրիշ նպա…տակով արտասահման գացողները, մինչեւ 30 ապրիլ պէտք է պատ…րաստեն անհրաժեշտ թուղթերը եւ ներկայացուցչի մը միջոցաւ յանձնեն հակակշռող մարմինին, որ յանձնառագիր մը կ'առնէ իւրա…քանչիւր ներկայացուցչէն եւ կու…տայ պէտք եղած օտար դրամը: Հակառակ պարագային, Թուր…քիայէն օտար դրամ չի ղրկուիր արտասահման գտնուողներուն:

Թուրքիա գտնուող օտար պաշ…տօնեաները կրնան իրենց ամսա…կանին երկու երրորդին չափ ոսկե…լին ստանալ եւ ղրկել իրենց ընտա…նիքներուն:

15րդ յօդուածը կը խօսի այն Թուրք եւ օտար անձերու մասին, որոնք արտասահման կը բնակին եւ կ'ուզեն ստանալ այստեղի ի…րենց կալուածներուն հասոյթը: Այսպիսիները իրենց պաշտօնական ներկայացուցչին միջոցաւ պէտք է հաղորդեն հակակշռող մարմինին. — Ինչպէս եւ ի՞նչ պատճառով մեկնած են Թուրքիայէն, ո՞ւր կը բնակին ներկայիս եւ ինչո՞ւ, ի՞նչ է ընտանիքի անդամներու թիւը, ի՞նչ կալուածներ ունին Թուրքիա եւ ո՞րքան է անոնց հասոյթը, եւ վերջապէս ո՞րքան դրամ կ'ուզեն:

Այս բոլոր ծանօթութիւնները անհրաժեշտ վաւերաթուղթերով միասին, պէտք է յանձնուին հա…կակշռող մարմինին, որուն յանձնա…րարութեան վրայ դրամատուննե…րը կուտան ուզուած դրամը:

Թերթի, գիրքի, գործիքի եւ նման ապրանքներու համար, դրամատուններըկրնանտալուղղակի մինչեւ 5 ոսկեգլին, երբ համո…զուին գոյացնեն որ պահանջը ի…րական է:

ԹՈՒՐՔԻԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՋԵՏԵՂՈՒՄԸ

Ջետեղման գործերը փութով աւարտելու համար, առնէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուին Ներքին գործավարութեան քննիչ մարմի…նի նախագահ՝ Մուսթաֆա Արիֆ եւ զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյերը: Բոլոր կուսա…կալութիւններէն ամէնէն աւելի Պո…լիսը եւ Յունաց է այս գործողու…թեանց մէջ: Պատճառն ալ այն է որ ուրիշ նահանգներ ղրկուելիք բազմաթիւ գաղթականներ տեղեղ գործի տէր եղած են եւ կառավա…րութեան դիմելով խնդրած՝ որ Պոլիս թողուին, որովհետեւ հակա…ռակ պարագային մեծ վնասներու պիտի ենթարկուին:

Հաճի Մէհմէտ եւ Մուսթա…ֆա Արիֆ ներկայիս զբաղած են այս գաղթականներուն գիրքը ճշդելու եւ զետեղման համար վերջնական կարգադրութիւններ ընելու: Գործը փութով առաջ կը տարուի, որովհետեւ նոր երեսփո…խանական մէջ վարկ չկայ զետեղման գործերուն համար եւ տնօրէնու…թիւնը պիտի ջնջուի.

ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ ԿՈԹՈՂ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Նիւ Եորքի մէջ կոթող մը կանգ…նուած է ի յիշատակ անթելի պաշտօնեայ Սէլիմ Ֆուատ պէյի, որ 1924ին Սեւ ծովու մէջ ընկղ…մած ամերիկեան «Քըրէյրըռ» շոգենաւին մէջ կը ծառայէր եւ մինչեւ վերջին վայրկեանըշէր հե…ռացած գործիքին գլուխէն, խեղ…դուած էր: Ամերիկեան ազգա…վագրական ընկերութիւնը20 000 …ական տոլար հանգանակած ու այս է շոգենաւին բոլոր զոհերու ընտա…նիքներուն: Անէ գաւ Սէլիմ Ֆուատի եղբօր ամսական 100, եղբօր ընտանիքին ու աղջկան 40 տոլար թոշակ յատկացուած է:

ԹՈՖԱԼ ԽՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ

Իթթիհատի պարենաւորման դիկտատոր Թոփալ Իսմայիլ Հագ…գը փոշը վերջերս Պոլիս եւ Էնիֆե…րի այցելելէ վերջ, Եւրոպա գաց…ած էր: Վերջին Թղթատարով հասած Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թոփալը կրկին Պոլիս գացած է:

Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ ելմտական նեղ կացութեան պատ…ճառաւ, Էնիֆերիի վարիչները պէտք տեսած են օգտուիլ անոր նիւթա…կան եւ կազմակերպչական կարո…ղութիւններէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ Սկաուտական Ցանձնախումբը կազմակերպած ըլլալով շաբաթա…կան դասախօսութիւններ, Ցոյց. Նորայր 8 rue Buffault, Paris 9e) անձնուիրաբար սահմանած է առողջապահական դասընթացքը՝ բոլոր սկաուտ խմբապետներուն եւ առաջնորդներուն, ամէն հինգ…շաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 90 rue d'Hauteville, Paris.

Հետզհետէ տեղի պիտի ունե…նան ազգային պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, ինչպէս նաեւ անատոմիաութեան դասընթացք…ներ:

Իսկ սկաուտական դասախօ…սութիւնները կը շարունակուին առաջնորդութեամբ ազգային ընդհ. սկաուտապետ Պ. Գ. Ցոթ…կորեանի:

Վարչութիւն

ՏԵՍԻՆ — Կիրակի կէսօրէ յետոյ տեղի ունեցաւ U. S. Décines (Ա.) եւ Հ. Մ. Ը. Մ. խաղ խում…բերուն մրցումը: Խաղը սկսաւ ֆրանսացիներուն յարձակումով, բայց հինգ վայրկեան յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ. կը շահէր առաջին նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին ֆրանսա…ցիները ամէն ջանք կ'աշխատէին գէթ հաւասարցնել: Եւ նշանակէտ մըն ալ շահելով, խաղը վերջացաւ 1—1:

Ն. Փօտուրեան

ՈՉ ԱՌԱՋ, ՈՉ ԵՏ

«ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼ» ԿԸՍԷ ՌՈՒՍ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ

Անդրէասի (Շ. Գարահիսար) Հայր. Միութիւնը հետեւեալ նամակը ստացած է Տրապիզոնէն, փետր. 11 թուականով.

— «Սիրելի հայրենակիցներ, հայրենիքի մէջ զրկուելով բոլոր իրաւունքներէն, երեսի վրայ մնացած էինք. չէինք գիտեր ինչ ընել. միշտ մեզի կը վստահեցնէին թէ, կրնաք երթալ Հայաստան կամ Յունաստան: Իսկ մենք ալ խաբուելով ճամ…բայ ելանք մեծ դժուարութեամբ պզտիկ…ներով, 19 հոգի, եկանք Տրապիզ…զոն: Հայաստան երթալու համար ռուս հիւպատոսին դիմե…ցինք. պատասխանեց թէ ար…գիլուած է Հայաստան երթալ: Անհաւատալի չորս ու կէս ամիս է որ կը սպասենք. ունեցածնիս հատցուցինք. միայն չորս հոգի կ'աշխատին: Յանձն առինք հոս երթալ, բայց այս անգամ ալ թոյլ չեն տար որ վերադառ…նանք: Վերջին ծայր նեղուած ենք. Պոլսէն դրամ եկաւ առաջ…նորդարանին. Սեբաստացիներ…րուն բաժնեցին, խնդրեցինք որ մեզի ալ օգնեն, մերժեցին, ըսե…լով թէ այդ դրամը միայն Սե…բաստացի ընկերներու համար եկած է: Փոքրիկներուն լաց ու կոծը ինչո՞վ կրնանք կտրել, քանի որ ուզածնին հաց կամ կերակուր է: Ձեր անմիջական օգնութեան կը կարօտինք. եթէ մինչեւ մէկ ամիս օգնութեան չհասնիք, խեղդուած ենք:»

(Ստորագրութիւններ)

Ուրիշ նամակէ մը կ'իմա…նանք թէ մաս մը ընկերներ ալ Կիրասոն կը սպասեն, վերջին ծայր թշուառութեան մէջ:

Տասնեակ մը Շ. Գարահիսարի հայրենակց. Միութիւններ կան: Մը օրուան կը սպասեն: Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անշառ անշառ պիտի քալեն: Ութ տարիէ ի վեր, ըսի բառերով ու ճառե…րով ժամավաճառ կ'ըլլան, մինչ…դեռ կեանքեր կը կորսուին: Ան…հրաժեշտ է որ տասնեակ մը Միութիւնները համախմբու…թեան գան եւ գործի ձեռնարկեն: Անդրէասի Հայր. Միութիւնը կր…կին ինքն իր մէջ թէյասեղան մը պիտի սարքէ, ի նպաստ Տրա…պիզոնի ողբալի ընկերներուն: «Յառաջ»ը մեզի առաջնորդ:

Ցարութիւն Քէֆէլեան

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՁԱՒԿԻ ՏԷՐ ՄԱՐԴԸ

Ամերիկայի Վուրճիա նահան…գին Մէյքըն գիւղին մէջ կ'ապրի կոկիկ հողագործ մը, որ այս տարի պիտի համրէ իր 71րդ գարունը: Բայց առով ամէն բան քաւծ չենք ըլլար իրեն մասին: Այս հողա…գործը, որ Ճօն Պրիլ նրբաշնակ անունը կը կրէ, հպարտ հայրն է ոչ աւելի քան քառասուն զաւակ…ներու: Ցանդուցը տարեկան էր՝ ամուսնացաւ տասնեօթը տարե…կան օրիորդի մը հետ, եւ երբ այս իր առաջին կինը մեռաւ, արդէն իսկ իրեն համար ծնած էր քսանեւչորս որու եւ էգ ըն…ձիւղներ: Բայց Ճօն Պրիլ կը փափաքէր աւելի բազմանդամ ընտանիքի մը, որովհետեւ 47 տարեկան հասակին երկրորդ ա…մուսնութիւն կնքեց ծաղկատի կնոջ մը հետ, որ այսօր տակաւին իրր անոր սրտահատորը կապուած է իրեն եւ մինչեւ հիմա տասն…եօթը երկունք լուծած է: Ամէն պարագայի մէջ, քառասունն ալ չեն ապրիր: Չորս երկուորեակներ իրենց ծնելէն քիչ ետքը մեռան: Այսօր միեւնոյն օջախին շուրջ հաւաքուած են միայն տասը զա…ւակ, որովհետեւ մեծերը մեծ մասամբ արդէն ամուսնացած են, երբ պզտիկները լոյսին կը բանա…յին հեղգհետէ իրենց աչքերը: Ջխօսինք թոռներուն վրայ: Ինքն ալ Ճօն Պրիլ այլեւս անոնց համ…րանքը չի գիտեր…: Նոյնիսկ իր զաւակներուն անունները դժուա…րաւ կը յիշէ: Ամէնքն ալ հոս հոն գրուած են, ովկիանոսէ ովկիանոս Ոմանք կ'ապրին Գալիֆորնիա, ուրիշներ Ֆլորիտա, ոմանք Նիւ Եորք եւ ո՞վ գիտէ զեռ ո՞ւր: Ճօն Պրիլ՝ հայր, մեծ-հայր եւ թոռնահայր՝ երկար ատենէ ի վեր ուեւէ յարաբերութիւն չունի այլեւս անոնց հետ: Անցեալները խեղճ մարդը շատ զարմացաւ երբ լրա…գրող մը խնդրեց իրմէ իր զաւակ…ներուն անունները թուել: Կամաց կամաց սկսաւ.— «Ալանա, Էլիս, Լուիզ. Պէտթրիս, Գրըթիս, Գէրլ…թըն, Գլէօ, Ճօն, Ուիլի, Թոմաս, Վլոտիա » Միշտ կը սխալէր, կը կենար, եւ վերջապէս յիշողու…թիւնը բոլորովին խաբեց զինքը: Բայց տակին Պրիլ, վերջին նորա…ծին գիրկը, կրցաւ օգնութեան հասնիլ, անշուշտ իր ունեցած տասնեօթնին մասին:

Խեղճուկ հողագործ մըն է միշտ Պրիլին, բայց աշխարհի մէջ ուրիշ ոչ մէկ բան—բառ—կրնայ մօռցնել տալ իրեն իր այդ երջա…նկութիւնը: Այսօր տակաւին ան…տրտունջ ինք իր աշխատութեամբ կը ճարէ իր հացը: Եւ յոգնու…թեան ու աշխատութեան միայն կը պարտի իր կեանքին նոյնիսկ հիմակուան գեղեցկութիւնը.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՍԻՆ, 2 մարտ.— Նախորդ թղթակցութեանս մէջ գրած էի թէ ջանքեր կը թափուին հոս եւս կազմելու Հ. Յ. Դ. պատանեկան Միութիւն մը:

Ուրախ եմ յայտնելու որ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի այս ուղղութեամբ տարած աշխատանքները յաջո…ղութեամբ պսակուեցան: Փետր. 28ին 13 վառվռուն պատանիներ, իրենց օրուան գործարանային տա…ժանելի աշխատանքէն վերջը, քով քովի գալով կը կազմեն Հ. Յ. Դ. պատանեկան Միութիւն Տեսինի մասնաճիւղը, կ'ընտրեն իրենց ժամանակաւոր վարչութիւնը եւ կը սկսին եռանդուն գործունէութեան մը. յարաբերութեան մտնելով Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատ. Միու…թեան հետ: Ցառաջիկայ կիրակի յայտարարած են իրենց անդրա…նիկ ընդհ. ժողովը, ընտրելու հա…մար մնայուն վարչութիւնը եւ գծելու իրենց գործունէութեան ծրագիրը: Ցարատեւութիւն մաղ…թելով նորակազմ պատ. Միու…թեան, կը յուսամ որ իրենց վրայ դրուած յոյսերը եւ պարտակա…նութիւնները յաջողութեամբ պի…տի կրնան իրականացնել, կանգ չառնելով ո՛չ մի խոչընդոտի եւ դժուարութեանց առջեւ:

**Խարբերդի Հայր Միու…թիւնը ամիսներէ ի վեր անգոր…ծութեան դատապարտուած է, թէեւ մեծ թիւով խարբերդցիներ կան հոս: Ազգային որեւէ հարցի կը պատասխանէնյամութեամբ: Հա…ւատի աղբիւրէ կը լսեմ թէ մտադրութիւն կայ վերջնա…պէս լուծելու Միութիւնը: Պատ…ճառներուն ծանօթ չեմ: Ներելի՞ է այսպիսի ընթացք մը խար…բերդցիներուն համար, որոնք նիւթապէս ալ չեն վիճակ ունին, մինչ անդին ուրիշ Միութիւններ կը կազմուին:

Բարձր Հայքի երիտասարդու…թիւնը, որ նոյնպէս ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէ, կ'իմանամ թէ մօտերս պիտի հաստատէ Բարձր-Հայքի Հայր. Միութեան Տեսինի մասնաճիւղը:

Վարդ-Գասըրկ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Օր. Լուիզ Աղապէկեան վաղը՝ շաբաթ գիշեր Ecole Supérieure de P. T. T.ին պիտի երգէ հե…տեւեալ 4 կտոր Mélodieները. Je t'aime (Massenet), Aubade (Leoncavallo), Villanelle (Eva dell'Acqua), Toloméo, air d'Elisa, (Handel).

ՆԿԱՐԻՉ ՇԻԼԹԵԱՆ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Պրիւքսէլի Գեղարուեստի Պա…լատը սարքած է ցուցահանդէսը նկարիչ Շիլթեանի գործերուն: Ցուցահանդէսը կը տեւէ երկու շաբաթ 8—20 մարտ: Պիտի ցուցադրուին 40 նոր նկարներ, ինչպէս նաեւ նկարիչին այն գործերը, զորս գնած են Պրիւք…սէլի Արդի Արուեստի եւ Փարի…զի Լիւքսէնպուրկի թանգարան…ները:

ԵՐԱԺԻՇՏ ՏԻՐԱՆ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ

Երաժշտական քննադատ Էմիլ Վիյէրմոզ, «Էքսէլսիոր»ի մէջ (3 մարտ 1930), խօսելով շա…բաթուան նուագահանդէսներուն մասին, գնահատանքի տողեր կը նուիրէ երաժիշտ Տիրան Ալէքսան…եանի, որ կը վարէ Ecole Normale de Musiqueի երրորդ նուա…գահանդէսը:

«Ծանօթ է այս համեստ ու աշխատասէր արուեստագէտին ար…ժանիքը: Անիկա թանկագին ծա…ռայութիւններ մատոյց երաժշ…տութեան: Ծանօթ է նոյնպէս որ այս ընտիր թարգմանիչը իր գործիքին ամէնէն ուշագրաւ տե…սաբաններէն մէկն է: Գրած է, երաժշտութեան մասին, մանկա…վարժական գիրք մը, որ բարձր արժէք մը ունի: Ալֆրէտ Քորթօ անշուշտ լաւ կը ճանչնար զայն, ո…րուն, իբրեւ նուիրուած աշխատակ…ցի, կը վստահէր իր նուագախում…բը ղեկավարելու հոգը: Անիկա արժանի մատներու յանձնեց իր զուպը:

«Արդարեւ, նուագումը կա…տարուեցաւ չափազանց խնամքով: Տիրան Ալէքսանեան, երաժշտա…պետի պատուանդանին վրայ, Հե…րեւնալու» ցուցամոլութիւնը չունի երբեք: Անիկա նուագախումբը կը վարէ բծախնդիր ուշադրու…թեամբ մը, առանց սին պչրանք…րութեան: Իր ձախ ձեռքը,—ձեռք մը որ սովորաբար քիչ կը փորձուի գերասանութիւն ընել,— լրջու…թեամբ կը հետեւի աջ ձեռքին պատշաճ յուզումին, հակադիր կողմէն: Չկրցայ մտիկ ընել Մո…ցարտի Pariser Symphonieն, սակայն, Kinder-Todtenliederի ընկերակցութեան պահուն, ա…ռիթն ունեցայ գնահատելու իր երաժշտական յատկութիւնները»:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամիսներէ ի վեր առեւտրա…կան հրապարակը կայուն վի…ճակ մը կը ներկայացնէ: Գլխա…ւոր պատճառ կը նկատուի ամե…րիկեան յաճախորդներուն սպա…ռողական դիրքը:

Ամերիկեան կառավա…րութիւնը հաւէտարկեց մաքսա…յին մաքսային օրէնքի փոփո…խութիւնը, որուն համաձայն ներածուած ապրանքներուն վրայ, (մասնաւորաբար թանկագին քարերուն) 10 առհարիւր դեղչ մը կը նախատեսէր: Այս է նաեւ պատճառը որ հակառակ սովո…րական տարիներու, գնորդներ չեն ներկայանար: Զբօսաշրջիկ…ներ ալ չեն գար հին աշխարհէն նորը: Մեծ պահեստին առաջին ե…րեքշաբթին չտեսնուած տեսակ մը անտարբերութեամբ անցաւ: Ապագայի անորոշ վիճակը ազ…դած է առհասարակ բոլորին վրայ եւ մեծ ու պզտիկ առեւ…տրականներ կը խուսափին ի…րենց սովորական ժամացներէն եւ հաճոյքներէն:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԽՆԱՄԻՆ

փոխան ծաղկեպսակի ճան…գուցեալ Աւետիս Ալէմեանի, ճա…րիւր ֆրանք կը նուիրէ Եէմէնի…ճեան ընտանիքը:

Կը խնդրուի ստանալ խմբա…գրատունէն, համապատասխան ընկալագրով:

վարը փաստաթուղթերով կ'ապացուցանէ թէ աղէտը չպիտի պատահէր, եթէ իր պատրաստած ծրագիրը գործադրուէր։

Ինչպէս յայտնի է, զօրավար Փոնտիլիս, աղէտէն առաջ կը գտնուէր Պոլիս, ուր կազմած էր կամաւորական գունդեր, գրաւելու համար Նեղուցներու եզերքները։ Գրաւումը պիտի ըլլար համաձայնութիւնովը Անգլիացիներուն, որոնք զօր. Փոնտիլիսի խոստացած էին տրամադրել ռազմանիւթ եւ հրացան։

Անգլիացիներու հաւանութիւնը ստանալէ յետոյ, զօրավարը կը մեկնի Փարիզ, տեսակցելու Վէնիզէլոսի հետ, որ կը թելադրէ իրեն ուղղակի յարաբերիլ Սթէրիատիսի հետ։ Բայց Փոնտիլիս նկատի ունենալով, որ Իզմիրի բարձր-կոմիսարը անհաւասարակշիռ մէկն էր, դիմում չի կատարեր եւ իր ծրագիրը կը պարզէ ընդհանուր սպարապետ զօր. Փափուլասին, յայտնելով թէ պէտք է ապստամբիլ կառավարութեան դէմ, եւ կենալ բանակին գլուխը։ Այս նպատակաւ Պոլսոյ զրամ ալ ղրկեր է Իզմիր։

Բայց այս ծրագիրը, կը գրէ զօր. Փոնտիլիս, ձախողեցաւ, որովհետեւ Սթէրիատիս Աթէնքի կառավարութիւնը տեղեակ պահած է անցուդարձէն, որուն հետեւանքը եղաւ սպարապետ Փափուլասի պաշտօնանկութիւնը։

Հաւաքական տնտեսութիւնը

Պաշտօնական թիւերու համաձայն, 1929ին կուլակներու կողմէ վճարուած տուրքը կը հասնի աւելի քան 100 միլիոն րուբլիի, գրեթէ կրկինը 1928ին գանձուածին (56 միլիոն ։ Տուրքերը գանձուած են այնքան խստիւ որ հիմնացոյցին մէջ նախատեսուածէն 30 միլիոն րուբլի աւելի եղած են։

Վերջին պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, 108,800 հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպուած են 88 միլիոն հեկտար տարածութեամբ հողի վրայ, որ կը ներկայացնէ գիւղացիական բոլոր տնտեսութեանց 100ին 53ը։ Անասուններուն 100ին 42ը համայնացուած են։

Ողողումները խակական աղէտ մը դարձած

Հարաւային գաւառներէն հասած նոր լուրեր կարծուածէն աւելի ծանր կը ներկայացնեն կացութիւնը։ Ողողումները իսկական աղէտի մը համեմատութիւններն են առած։ Աղէտին մեծութիւնը պիտի հասկցուի՝ երբ ջուրերը քաշուին բոլորովին։ Բացի Հօթ-Կարօն նահանգէն, միւս վայրերու մէջ գետերու յորդումը սկսած է դադրիլ։

Սարսափելի լուրեր կը հասնին Թառն-է-Կարօն նահանգէն, ուր հարիւրներով կը հաշուեն զոհերու թիւը։ Կ'ըսուի թէ միայն Մուասաքի մէջ փլատակներու տակ մնացածներու կամ ջուրէն քշուելով խեղդուածներու թիւը 200ի կը հասնի։ Աւելի քան հազար տուներ փլած են՝ իրենց տակ ծածկելով բազմաթիւ դիակներ։

Թառն նահանգին մէջ տեսարանը յուսահատական է։ Գերեզմանները ողողուած են և դագաղները կը քշուին ջուրերէն։

Կարօն գետը երեք օրէ ի վեր կը շարունակէ բարձրանալ, սարսափի ենթարկելով մանաւանդ Լա Ռէօլի շրջանը։ Վիլմիւրի (Հօթ-Կարօն) մէջ, ուր ջուրերը իջած են, 130 տուներ փլան, հինգ հոգի փլատակներուն տակ մնալով մեռան։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Փէռնօ՝ Մոնթօպան գնաց անձամբ հսկելու համար օգնութեան գործին։ Աղէտեալներուն անմիջական օժանդակութիւններ եղան։

Մուասաքը աւերակներու կոյտ մը դարձած է։ Բոլոր տուները փլած են։ Հոս հոն կը տեսնուին կարասիի կտորներ։ Սենեկայցի զինուորներ կը հսկեն աւերակներուն վրայ, թոյլ չտալով որեւէ մէկուն մտնելու։

Մուասաքի մօտ Պորտօ-Սէթ երկաթուղագիծին մետաղեայ կամուրջը ջուրերէն քշուած է։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Մուասաքի մէջ փլած են 500 տուներ, մեռած՝ 150 հոգի, օգնութեան կարօտ աղէտեալներ՝ 2000 հոգի։ Նոյն շրջանի զանազան գիւղերուն մէջ ալ տուներ փլած եւ մարդիկ մեռած են։ Շատ տեղեր աղէտը պատահած է գիշերանց։ Երբ մէկ կողմէ հեղեղանման անձրեւ կուգար, տուները պաշարուած են ջուրերով, քանի մը բնակարաններու փլուզումը ընդհ. խուճապ առաջ բերած է եւ շատեր խեղդուած են ջուրերուն մէջ։

Թուլուզէն կը հեռագրեն թէ Վիլմիւրի մէջ Թառն գետի պատճառած վնասները խիստ մեծ են։ 4000 հոգինոց մեծաւան մը այլեւս աւերակոյտ մըն է. ջուրերուն մէջէն կը ցցուին քարեր, կղմինտրներ ու գերաններ։ 130 տուներ փլած են։ Մեռելներու թիւը կարելի չէ եղած ճշդել։ Փողոցները անանցանելի դարձած են։ Տեղ տեղ ջուրը 3 մեդր բարձրութիւն ունի։ Օդանաւեր սաւառնեցան աղէտեալ շրջանին վերեւ՝ կացութիւնը քննելու համար։

Փարքասոնի շրջանին մէջ քանի մը գործարաններ քանդուեցան եւ բազմաթիւ տուներ փլան։ Նիւթական կորուստը մեծ է։

Թղթատարն ու հեռագրական հաղորդակցութիւնները մեծապէս տուժած են։

Թուրքեւնկլիւն համաձայնութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, փոխանակութեան հարցերու մասին տաճկուներէ ի վեր տեւող բանակցութիւնները վերջացած եւ բոլոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, Վէնիզէլոս հեռագրով հրահանգած է Յունաստանի էնկիւրիի ներկայացուցիչ Փոլիխրոնիատէսի որ ստորագրէ Թուրքեւնկլէն համաձայնագիրը։

Հիմա բանակցութիւններ պիտի սկսին առեւտրական, բարեկամութեան եւ իրաւարարական դաշնագիրներ կնքելու համար։

Երկու հելլէն ծովային սպաներ պիտի երթան էնկիւրի՝ նաւային հարցերու մասին բանակցելու համար Թուրք մասնագէտներուն հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Յունաստան եւ Թուրքիա նաւային հաւասարութիւն կ'ուզեն ունենալ։

Կլէտսթըրնի ոդան մեռած

Անգլիոյ Ազատական կուսակցութեան վարիչ եւ Անգլիոյ մեծանուն վարչապետ հանգուցեալ Կլէտսթընի տղան, լորտ Կլէտսթըն մեռաւ երէկ առաւօտ Ուէլի (Անգլիա) իր բնակարանին մէջ։ 78 տարեկան էր եւ ժառանգորդ չի ձգեր։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ. — Վաղը Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

կը խօսին՝ Թ. Մեծատուրեան, Լ. Զօրմիսեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան։

Սրահի ծախքի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ. — Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թագաւորատրանի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արծրունի։

ՄԱՐՍԷԼ. — Հրայր խումբին կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նոսի մէջ կը խօսին ընկերներ Լ. Նաիրցի եւ Վ. Համբարձումեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Այս Կիր. ժ. 2.30ին Հայոց եկեղեցին 15A Rue Bayard կը խօսի՝ ընկ. Ա. Արծրունի։ Գեղարուեստական բաժին

Ս. ՇԱՄՈՆ. — Այս Կիր. ժամը 2ին, Հ.Յ.Դ. ակումբին մէջ։

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO (Մարսէյլ). — Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գար Վէնսանի մէջ. Շրմէն տը լա Մատրակ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արոյեան

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի 170 Bld. Magenta (Սինէմա LUXORի առջեւի կրպակը.

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հինգ պատանիներս (Գ. Դանիէլեան, Ա. Աֆարեան, Կ. Դանիէլեան, Կիւլպէնկ Դանիէլեան եւ Մ. Կարիպեան) կատարեցինք հետեւեալ հանգանակութիւնը. — Մ. Կարիպեան, Վ. Կարիպեան, Գ. Դանիէլեան, Ա. Աֆարեան, Վ. Սուքիասեան, Բ. Աղճաեան, Ա. Դազարեան, Յ. Կարիպեան, Զ. Սերոբեան, Մ. Ճանճիկեան, Կ. Դանիէլեան, Կ. Դանիէլեան, Ա. Հիւսեան, Ի. Սաթլմըշեան, Ղ. Կարիպեան, Յ. Կարիպեան, Հ. Պէզպէլեան, Գ. Մուճէրէթեան 10ական, Մ. Դանիէլեան, Ի. Կարիպեան, Յ. Փափազեան, Օ. Կարիպեան, Ե. Պալճեան, Ա. Աբրահամեան, Յ. Փափազեան 5ական, Ե. Կարիպեան 2, նաեւ մէկ ֆրանք տուաւ 70 տարեկան Տիկին Հռոմ Թորոսեան որ թուղթ հաւաքելով կ'ապրի։ Չորս տարեկան պզտիկ Նաթեր Կարիպեան մեր դրամ հաւաքելը տեսնելով եղբօրը ըսաւ, «քեզ պաշիկ տամ զուն ալ դրամ տուր որ ես ալ հանգանակիչներուն տամ» եւ 2 ֆրանք ստանալով մեզ յանձնեց։ Գումար 220 ֆր.։ (Տես ցուցակ 24 Յունուար)։

Դատէմ գիւղի Հայր. Միութենէ (Լիոն). — Դ. Պաղտասարեան 50, Պալաճանեան եղբարք 50, Փոքրիկն Յարութիւն Մարկոսեան 30, (իր մէկ ամսուան կաթի դրամէն), Ե. Նաւօեան 25, Գ. Մաթիկեան 25, Թ. Վարդանեան 25, Ն. Փիլիպպոսեան 25, Յ. Հայթայեան, Տիկ. Բ. Հերոյեան, Յ. Ուլուհոճեան 20ական, Ս. Զախմեան 20, Ե. Փաշուկեան, Ա. Մարկոսեան, Գ. Տիրացուեան, Ե. Հերոյեան 15ական, Գ. Յօնապետեան, Յ. Ղարիպեան, Մ. Յովհաննէսեան, Գ. Բլուեկեան, Ե. Գրիգորեան 10ական, Ոմն, Գ. Մարգարեան, Մ. Մարտիրոսեան, Ոմն 5ական, Յ. Տէր Մինասեան 10, գումար 450 ֆրանք։ (Տես ցուցակ 4 փետրուար)։

Թուլոնի ցանկը (նախաձեռնութեամբ Յարութիւն Վանեսեանի. — Տ. Վանէսեան 20, Փ. Քիրլիեան 15, Հ. Ագշէհիրլեան, Ս. Սարաֆեան, Ս. Մինասեան, Գ. Առաքելեան, Մ. Սաղլեան, Օ. Գըլըճեան, Ա. Գըլըճեան, Օ. Սամուէլեան, Գ. Յօնէլեան, Հ. Զատէեան, Հ. Ենկիպարեանց, Օ. Առաքելեան 10ական՝ Մ. Գազանճեան, Գ. Ագեան, Հ. Վանէսեան, Նաշիտ, Գ. Ենկիպարեանց, Սարաֆեան, Ալպէրեան, Հ. Ալիքսանեան, Ն. Անտոնեան, Լ. Թէլֆիեան, Ե. Մըխթարեան 5ական, Խ. Եղկիւլեան 15, գումար 235։ Տես ցուցակ 5 Փետր.։

Ծանօթ. — «Յառաջ»ի ղրկուած է 200, մնացածը ծախսուած է զգեստեղէններու փոխադրութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Վալիէ, Ա. Փ. — 70,
Անիէռ, Վէզ. — 110,
Անիէռ, Մ. Ս. — 50,
Փարիզ, Ս. Գ. — 35,
Մարսէյլ, Գործ. — 836,
Լիոն, Սաh. — 37,
Լիվրի Գարկան, Յ. Ա. — 35,
Էքս-լէ-Պէն, Յ. Կ. — 50,
Կարտան, Հ. Ա. — 415,
Պասրա, Յ. Յ. — 100,
Շավիլ, Հ. Ա. — 70,
Մարսէյլ, Յ. Ե. — 150:
Լիոն, Թէրզ. — 35,
Կրընոպլ, Վ. Մ. — 35,
Տէսին, Արէլ. — 20,
Լիոն, Մ. Ռ. — 40,
Պուէնոս-Այրէս, Ս. Թ. — 21 տոլ.։
Մէրինեակ, Պազ. — 37,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալաքսէլըցի (Գարամուսալ) Սեդրակ Կիւմիւշեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ եւ Ցուքթ. Ալթունեանի միջոցաւ կը թղթակցէր իր քրոջ Աղաւնի Չավուշեանի հետ (ծնեալ Կիւմիւշեան)։ Իմացնել իր քեռայրին Վաhէ Չավուշեանի, 35 Rue Dunoir, Lyon, (Rhône). France.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ Գոչ Հիսարցի (Սեփաստիա) հօրաքրոջս որդին Մարտիրոս Դարբինեան, հօր անունը՝ Գետրոս, մօր անունը՝ Փամպուխ։ 1922ին կը գտնուէր Պէյլէր Պէյի (Պոլիս) արհեստանոցը, 1924ին չափահաս որբերու հետ մեկնած է Գորֆու եւ անկէ փոխադրուած Գավալա։ 1925ին Սէրէզ (Յունաստան) կը գտնուէր, այժմ չենք գիտեր իր ուր գտնուիլը։ Իմացնել՝ Souren Ghougasian, 99 Av. Verdun, Issy les Moulineaux Seine) France:

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Լիւլէճեան 24 տարեկան, հօր անունը՝ Աստուածատուր, մօր անունը՝ Սրբուհի։ 5 տարի առաջ հաստատուած էր Ֆիլիպէ։ Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ս. Լիւլէճեանի, 76 Grand' Rue. Gap, (H. M).

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e). Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Բալուի Արթախան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Պոլսոյ կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան կը փնտռէ իր հայրը Միսաք, մայրը Իրշխուհի, եղբայրները՝ Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք բնիկ Կիւմիւշխանէի Ալան թաղէն ըլլալով տարագրուած էին, եւ անկէց ի վեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ։ Լուր տուողին նուէր։ Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Rubisson Paris (20).

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլէնց աղջիկը Հոփփսիմէ (Արշակ Մանեանի կինը) եւ իր զաւակները, Արաքսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի։ Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսային Մանուկ Մածիկեանի Str. Crisa No. 40, Constantza, Roumanie

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ 1930
8 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1206 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՑ, ԼՈՅՍ, ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ,

Ձախողեցաւ կարմիրներուն կազմակերպած վերջին ցոյցը (մարտ 6), համաշխարհային գործազրկութեան առթիւ, ինչպէս կը նախատեսուէր։

Ամէն տեղ ալ, եւ մանաւանդ միջազգային աշխարհակալութեան գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ, կառավարութիւնները յարած էին ոստիկանական-կարգապահական բոլոր ուժերը, պատսպարական ո՛ր եւ է շարժում խեղդելու համար։ Այն աստիճան որ, «Լը Փոփիւլէր», Ֆրանսայի ընկերվարական պաշտօնաթերթը, սրամտութեամբ դիտել կուտար երէկ, ոստիկաններով լեցուած պատկերի մը տակ.

— «Աճա թէ ի՛նչ տեսարան կը ներկայացնէին, երէկ, փարիզի փողոցները. ոստիկաններ՝ ամէն կողմ, իսկ ցուցարարները՝ բնա՛ւ։ «Իւմանիթէ»ի կոչին ոչ ոք հետեւեցաւ բացի ոստիկանութենէն, որ փողոց իջաւ, բայց նոյն իսկ առիթ չունեցաւ քանի մը բռնութեանց դիմելու։»

Եւ սակայն, «կարմիր օրուան» մը այս ձախողանքը, կոմինտէրնի նոր պարտութիւնը չեն ժխտեր չարիքին գոյութիւնը։ Չեն ապացուցաներ երանաւէտ վիճակ եւ գոհունակութիւն՝ աշխատաւոր բազմութիւններուն համար։

Ընդհակառակն։ Չարիքը շատ աւելի խոր է քան կ'երեւայ։ Եւ ճիշդ այս խորութիւնը, ծանրութիւնն է որ թոյլ չի տար անձնատուր ըլլալ անխորհուրդ խոյանքներու, որովհետեւ անկարելի պիտի դառնայ նահանջը։ Եւ յետոյ, ոչ մէկ երաշխաւորութիւն կայ թէ բոլորը պիտի հետեւին իրարու, եթէ «ազգի՛» պոռան մէկ երկրի մէջ եւ գրոհ տան դէպի փողոցները։ Դէպի դրամատիրութեան դիրքերը։

Ապացոյց՝ համայնավարական ցնցումը, որ պայթեցաւ միայն Ռուսաստանէն, եւ անտեղ ալ մնաց, հակառակ բոլոր զուսպրական ձեռնարկներուն եւ դժգոհութեան, ըմբոստացման տենդոտական եւ յարաճուն ալիքին։

Շատ խոր է եւ սուր՝ տագնապը, եւ կառավարութիւնները ի զուր մեղմացուցիչ կարկտաններ, կիսամիջոցներ կը փորձեն։ Բայց անոնց յաջողութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ, համայնավարները այս խնդիրն ալ վերածեր են քաղաքական «շանթաժ»ի, կուսակցական ճամարտակութեան դրամագլուխի։ Եւ ատով իսկ, աւելի վնաս քան օգուտ կուտան աշխատաւոր բազմութիւններու դատին։

Մարտ 6ի ցոյցին առթիւ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, արդէն իսկ 17 միլիոն անգործներ կան քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Այսպէս. Մ. Նահանգներ՝ 5.6 միլիոն, Գերմանիա՝ 3 միլիոն 500.000, Անգլիա՝ 1.500.000, Իտալիա՝ 800.000, Աւստրիա՝ 500.000, Լեհաստան՝ 400.000, Չեխոսլովաքիա՝ 400.000, Հունգարիա՝ 300.000, Պուլկարիա՝ 200.000, Եուկոսլաւիա՝ 200 հազար, Ռումանիա՝ 150.000, Ճափոն՝ մէկ միլիոն եւն.։ Մեր ցամաքին վրայ, բախտաւոր է միայն Ֆրանսան, որ ծանր տագնապ մը անցուց 1926-27ին, եւ կ'ունենայ թեւլութեան շրջաններ, բայց ոչ այն վիճակը որ տարիներէ ի վեր կը տեւէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Վիճակ մը որուն մասնակցան, վերջերս, նաեւ Մ. Նահանգները։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (ամերիկեան) խորհրդարանին ղրկած տեղեկագրի մը մէջ կը հաղորդէր թէ գործազրկութիւնը «վտանգաւոր կէտին հասած էր փետրուարին, ապրուստէ զրկելով կազմակերպուած բանուորութեան 22 առ 100ը կարգ մը ճիւղերու մէջ, մինչեւ 43 առ 100»։ Եւ երեսփոխան մը առաջարկեց որ կառավարութիւնը տասը միլիոն տոլլար քուէարկէ, օգնութեան հասնելու համար։ «Միլիոններ անօթի են առատութեան երկրի մը մէջ եւ դեռ չեն կրնար յոյս ունենալ յաջորդ ամսուան կամ աւելի երկար ժամանակի մը համար։»

Ուրեմն, հացի պայքարն է որ կը դժուարանայ, կը սաստկանայ ամէն կողմ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք անհուսալի վերիվայրումներու։

Անշուշտ, չարիքին բուն արմատը կը գտնուի տիրող կարգ ու սարքին մէջ։ Աշխատանքի շահագործման, միջազգային աշխարհակալութեան եւ դրամատիրական բռնակալութեան մէջ։

Բայց, ի՛նչ օգուտ կրկնել այս ճշմարտութիւնը, երբ բազմութիւնները իրենք տակաւին պատրաստ չեն, ուժ չունին պարտադրելու իրենց կամքը։ Երբ իշխանութեան տիրացած ընկերվարականներն անգամ, այնքան զգուշութեամբ կը քալեն։ Ամէն քայլին գլուխը քարին զարնելով։

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն երգեցին միլիոնաւոր բանուորներ, սերունդէ սերունդ։ Ու պէտք է երգեն դեռ երկար ժամանակ, իւրաքանչիւր շրջանի հետ լայն ճեղքեր բանալով դէպի երջանիկ յաղթանակը։

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն՝ մինչեւ անգամ բանուորա-գիւղացիական արքայութեան մէջ, ուր նոյնքան ծանր է, եթէ ոչ աւելի անհաւոր, գործազրկութեան տագնապը։ Արդարեւ, իրենց իսկ վիճակագրութեամբ, 675.000 անգործ կը համրէին 1924ին, եւ 2,293,000 հոգի՝ 1929 Յունուարին։ Եւ այս դեռ կազմակերպուած, սենդիկայի անդամներուն հաշիւն է։

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն՝ աւելի քան երբեք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ

«Ժամանակ», Պոլսոյ պահպանողական օրկանը, նկարագրելով Եւրոպայի թեմին անկերպարան վիճակը, կը նկատէ (28 փետր.),

— «կարելի չըլլար կազմակերպութիւն մը տալ Եւրոպական թեմին, ուր կիրքն է որ կը գործէ, քան ողջմտութիւնը։ Ուծացումը, օտարացումը, ամենէն աւելի ննթակայ հայութիւն մը անկազմակերպ կը մնայ, Եւրոպայիւր խմբակցութիւն գաղտնակասնելու, ըստ քմահաճոյ կը գործէ, բայց գոյութիւն չունի կոմունական սալոնի մը ու վարէ աշխատութիւնները, մուրհնելը լրացնէ, եւ հոգ տանի կանոնաւորելակէս նոր սերունդին կրթութեան։ Ամէն օր որ կ'անցնի, կորուստ մըն է անդարմանելի։ Շատ հաւասի չընծայենք պարբերաբար լսուած լուսաւոր լուրերուն։

Եթէ գործի մէջ յաջողածներ կան, եթէ փայլուն դիրքերու հասած անձեր կան մանաւանդ նախկին գաղթականներէ, այսինքն երկար ատեն Եւրոպական ոստաններ հաստատուած ազգայիններու մէջ, բայց անդին ստուար մեծամասնութիւն մը, մանաւանդ նոր գաղթականներէն, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, ահռելի կացութեան մը ենթարկուած են եւ կը փճանան հիւանդութիւններէ։ Եկած նամակներ սխուր գոյներով կը ներկայացնեն անոնց վիճակը։ Իսկ աւելի մատաղ սերունդը հետզհետէ կ'ուծանայ ազգութենէն եւ իր լեզուն իսկ կը մոռնայ։ Ո՞ր մարմինն է որ քիչ շատ պիտի հետաքրքրուի այս գործերով։

Իրաւ է որ հրաշքներու դարը անցած է, բայց ներկայ անկերպարան վիճակն ալ աններելի է եւ դատապարտելի անհոգութիւն մը ցոյց կուտայ։ Հատուածական աշխատութիւնները չեն զօրեր ծուլութի վերահաս վտանգին դէմ, ընդհակառակն հզօր ճիգ մը պէտք է։»

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ռումանիոյ մէջ ալ հանգանակութեան ձեռնարկուած ըլլալով, առաջին առթիւ հաւաքուած է 120.000 լէյ։

Այս գումարէն 100 սաերլին փոխադրուած է ուղղակի Հալէպի առաջնորդարանը։

ԹՈՒՐՔԻԱՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Թան» կը գրէ.— Էնկիւրիի մէջ ելմտական նախարարին եւ թուրք օտար դրամատուններու խմբակցութեան մը միջեւ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, այս վերջինը որոշեց 500,000 թրքական ոսկի տրամադրել օտար դրամ գնելու համար։ Նոյնքան դրամ պիտի յատկացնէ նաեւ Թուրք կառավարութիւնը։

Դրամատուններու այս խմբակցութեան նպատակը թրքական թղթադրամը վերարժեւորել չէ, այլ պահպանել իր ներկայ գինին վրայ։

Պոլսոյ ելմտական շրջանակներուն մէջ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն զանազան օտար դրամատուններու ընձեռած այս աջակցութիւնը՝ թուրքիոյ ելմտական վերականգնումին համար։ Աւելցնենք որ չորեքշաբթի օր թրքական դրամը նոր անկում մը ունեցաւ Լոնտոնի հրապարակին վրայ։ Մէկ անգլիական ոսկին կ'արժէր 1100 ղրուշ, մինչ նախորդ օրը 1090 ղրուշ էր։

ՎԱՊԸ ստացած է մօտ օրէն կարգ մը անտիպ վաւերաթուղթեր հրատարակութեան տալ Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՂԷՏԸ

700 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ — 2500 ՏՈՒՆ ՓԼԱԾ
100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ԱՂԷՏԵԱԼ ԵՐԹԻՆ

Քանի օրերը կ'անցնին ու ջուրերը կը քաշուին ա՛յնքան մէջտեղ կ'ելլէ աղէտին մեծութիւնը։

Բոլոր թերթերը աղէտին վայրը ղրկած են թղթակիցներ, որ վայրկեանը վայրկեանին սրտաճմլիկ պատմութիւններ կը հաղորդեն՝ ողողեալ շրջանին մէջ պարզուած տխուր տեսարաններու մասին։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարարէն յետոյ, աղէտեալ շրջանները կ'այցելեն նաեւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Կասթոն Տումէրկ եւ վարչապետ Թարտիէօ։ Անոնք մասնաւոր կառախումբով այս առաւօտ ժամը 7ին պիտի հասնին Աժէն, ուսկից ինքնաշարժով հետզհետէ պիտի այցելեն Մուասաք, Մոնթօպան, Վիլմիւր, Թուլուզ, Սէն-Սիւլփիս, Լավօր, Քասթրը, Մազամէ եւ Քարքասոն։ Գիշերը պիտի անցընեն կառախումբին մէջ։ Կիրակի առաւօտ ալ պիտի այցելեն Քարքասոնի եւ Պէզիէի միջեւ գտնուած աղէտեալ շրջանները։ Յետոյ Պէզիէէն երկաթուղիով պիտի երթան Թուլուզ ու երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8ին պիտի վերադառնան Փարիզ։

Պ. Տումէրկ իր անձնականէն 20.000 ֆրանք նուիրեց աղէտեալներուն։

Երեսփ. ժողովին մէջ Նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն ճառ մը խօսելով խորհրդարանին համակրանքը յայտնեց աղէտեալներուն եւ կոչ ուղղեց երեսփոխաններուն որ անհրաժեշտ վարկը քուէարկեն անոնց օգնութեան փութալու համար։ Ելմտացոյցի Նախարար Փիէռ Մարթէն մասնակցեցաւ Նախագահի խօսքերուն, աւելցնելով որ կառավարութիւնը որոշած է գործնական համակրանք յայտնել աղէտեալներուն։

Կառավարութիւնը որոշած էր 30 միլիոն ֆրանքի գումար մը յատկացնել աղէտեալներուն։ Ելմտական յանձնաժողովը այդ գումարը բարձրացուցած էր 80 միլիոնի։ Վարչապետ Թարտիէօ ըսաւ թէ կառավարութիւնը հակառակ չէ առաջարկին։ «Տասներկու նահանգներ աղէտի ենթարկուած են. Թառն-է-Կարոն, Մոնթօպան եւ Մուասաք ամէնէն շատ վնասուած են։ Դեռ կարելի չէ հաշուել մեռելները. փլատակները չեն մաքրուած։ Բայց կան հերոսութիւններ, որոնց առջեւ մարդ պէտք է գլուխ ծռէ։ Նման աղէտի մը պահուն նիւթական ճիգը չի բաւեր. աղէտեալ բնակիչներուն պէտք է յայտնել ազգին համերաշխութիւնը։»

Յետոյ համաձայնութիւն գոյացաւ 100 միլիոն ֆրանքի բարձրացնել աղէտեալներուն յատկացուելիք գումարը։ Երէկ առաւօտ քուէարկուեցաւ այս վարկը։

Ողողեալ շրջանին համար մորաթորիոմ յայտարարուեցաւ։

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ չկան դեռ կորուստներու մասին։ Սակայն գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ առնուազն 400 հոգի մեռած են Մոնթօպանի եւ Մուասաքի շրջանին մէջ։ Միւս շրջաններն ալ հաշուելով, գումարը կը հասնի 700 հոգիի։ Միջոցներ ձեռք առնուած են աղէտեալները պատսպարելու եւ կերակրելու համար։ Ներկայիս ողողումները կը շարունակուին Նարոնի շրջանին մէջ։ Փլած տուներու թիւը կը հասնի 2500ի։

Կառոն գետը յանկարծ յորդելով եզերքի քաղաքներուն ու գիւղերուն մեծ վնասներ հասցուց, մանաւանդ Լոթ-է-Կարոն եւ Ժիրոնտ նահանգներուն մէջ։ Ազատարար աշխատանքները փութով առաջ կը տարուին։

Հաւաքական տնտեսութիւնները

Երէկ գրեցինք թէ՝ ըստ Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութեան, 80 միլիոն հեկտար հողամասի վրայ 108,800 հաւաքական տնտեսութիւններ հաստատուած են արդէն։

Հաւաքականացման մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն կեդրոնական երկրագործական շրջանը, Պաշքիրին եւ հիւսիսային Կովկասը։ Ամբողջ խորհրդային միութեան համար իբրեւ սերմնցու տրամադրելի է 48.000,000 կենդինար ցորեն, որուն 39 միլիոն կենդինարը հայթայթուած են հաւաքական տնտեսութեանց կողմէ։

Գարնանացանքի համար ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ պիտի կազմակերպուին մեքենաներու եւ տրակտորներու յատուկ 5733 կայաններ, 90.000 տրակտորներով։

Կառավարութեան կողմէ գրօշի տակ կանչուած են բոլոր գիւղատնտեսներն ու հողագործութեան մասնագէտները՝ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ ցանքի գործերուն օժանդակելու համար։ Ասոնցմէ 100ին 80ը արդէն իսկ գացած մեկնած են։

Ռուսիոյ կրօնական հալածանքները

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, պատասխանելով քանի մը հարցումներու, Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ ստացած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանին տեղեկագիրը՝ խորհրդային միութեան մէջ կատարուած կրօնական հալածանքներուն մասին։ Նախարարը մերժեց յայտնել թէ դեսպանը ի՛նչ կերպով կատարած է իր քննութիւնները, մերժեց նաեւ հրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 39

Գ. Ցիլէնեան, Ժընեւ	100.—
38րդ ցանկին գումարը	48,505.65
Ընդհ. գումար	48,605.65

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ փետր 24 Կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք **41.000 ՖՐԱՆՔ.**

Երէկ յանձնեցինք 7000 ֆրանք եւս։ Ընդհ. գումար՝ **48.000 ՖՐԱՆՔ։**

ԵԿՂՈՆԵՐԱՅ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը գրէ թէ Խնամատարական ենթայանձնաժողովը գումարում մը ունեցաւ, որուն ներկայ էին նաեւ օրիորդներ Եէփէ, Եէնսըն, Պիւլ եւ Բոլըրթս։ Ցայտնի եղաւ որ հաստատուելիք գիւղին վայրին մասին տեսակէտներու տարբերութիւն մը կայ Խնամատարական մարմնոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչին միջեւ. այս մասին տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան եւ յուսալի է որ շուտով կարելի ըլլայ հարթել հարցը եւ խօսքէն գործի անցնիլ։

Այս պատճառաւ վեր. Շիրաճեան դեռ չէ մեկնած Դամբըլը շրջանը։

Ժողովը նկատի առաւ գաղթականներու դպրոցական տարիք ունեցող 200ի մօտ մանուկներու հարցը եւ որոշեց երեք կրթական յարկեր հաստատել. մին Ագապա Թաղը, ուր գիշերային դասընթացքի համար որբերուն Լիկան վարձած է շէնք մը, զոր սիրայօժար կը տրամադրէ ցերեկայ դասաւանդութեանց, երկրորդը՝ Մէյտանի նորահաստատ հայ գիւղի Զ. Ռ. Միութեան սրահի մէջ, յուսալով որ Միութիւնը պիտի ուզէ զայն տրամադրել այս ազգօգուտ ձեռնարկին, երրորդին վայրը եւ շէնքը տակաւին որոշած չէ։ Օր. Եէփէն ազնուաբար կը ստանձնէ առաջինին համար 25 ոսկիի գումար մը յատկացնել մինչեւ արձակուրդ, երկրորդին ծախքը պիտի հոգայ Խնամատարական Ենթայանձնաժողովը, իսկ երրորդին համար տակաւին կարելի եղած չէ կարգադրութիւն մը ընել։ Օր. Եէփէն յատկացուց նաեւ 5 ոսկի՝ քանի մը գաղթական արհեստաւորներուն պէտք եղած գործիքներու գնման համար։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ",ի

Թիւ 3 (1930 մարտ).— Վիտօշի խորհուրդը (*Խմբ.*), կազմակերպիչ ոգին (*Մ. Վարանդեան*), Աղէտաւոր Մահը (*Է. Ակնունի*), Օտար Հորիզոններու տակ (*Զաւրիէլ*), Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, —«Քաղաքացի երգիչը» (*Ռ. Սեւեան*), Ա. Ահարոնեան Յեղափոխութեան դրօշին տակ (*Կ. Սասունի*). Սեւ Քարեցի Սաքոյի ինքնակենսագրութիւնը, Աւալիանու ահաբեկումը (*Բենօ*)։ Թուրքիոյ շուրջ.— «Համատարածը Հայաստանի մէջ (*Հայմանթոս*)։

Ակիզբը՝ Ք. Միքայէլեանի մեծադիր լուսանկարը (*Մահուան 25ամեակին առթիւ*)։ Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆրանք կամ 2 տոլար։ Հատավաճառ՝ 2.50 ֆր.։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Ո՛Վ ՈՐ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ, ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ Կ'ԱՆՑՆԻ.— ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՍՊԱՐԷԶԷՆ ՔՇՈՒԵՑԱՆ Ս. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐ.— ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱԽՏԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԲԱՐԻ ԿԱՄՔԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

«Արտասահմանում ապրող մեր երջանիկ հայրենակիցները, ով գիտէ թերեւս մեզ բոլորովին մոռացութեան տուին։ Այսպէս է եղել Ղարաբաղի ժողովուրդի բախտը»։

Այսպէս է վերջացնում բարեկամս Վարանդայի շրջանի X գիւղից գրած նամակը։

Թողնեմ իմ բարեկամիս տըխուր նամակը, եւ ես գրեմ ձեզ մեր կացութեան մասին։

Ղարաբաղը թէ միշտ եւ թէ այժմ բաժնուած է մի քանի շրջանների, 1) Ջիւանշիր, 2) Դիւլիստան, 3) Խաչէն, 4) Վարանդա եւ 5) Դիզակ։ Բոլշեւիկեան տիրապետութեան օրից մինչեւ գոնէ այսօր, մեր գաւառական շրջանները այնպէս են իրարից կտրուած եւ առանձնացած, ինչպէս Կովկասը Պարսկաստանից, կամ Կովկասը Եւրոպայից։ Մենք չգիտենք ինչ կայ եւ ինչ է տեղի ունենում, մեր հարեւան Ջիւանշիրի շրջանում, ինչպէս մեր հարեւան Վարանդայի շրջանում չգիտեն ի՞նչ է կատարւում մեր Խաչէնի շրջանում։ Սահմանները եւ թէ Ղարաբաղի գեղեցիկ լեռներն ու ձորերը չեն որ մեր շրջանները բաժանել են իրարից, այլ մեր անհարազատ իշխանութեան ստեղծած միջնաւանջը, գիւղական կոմբջիջները կոմսոմոլները եւ գաղտնի լըրտեսների ցանցը, որ ահ ու սարսափ է մտցրել մեզ։

Դիզակի շրջանից Վարանդա գնացող թշուառ հայ գիւղացին ապահով չէ, թէ նա նորից պիտի վերադառնայ իր տունը, որքան էլ նա ճգնէ ապացուցանելու, որ նա իր անձական գործով է գնացել, այլ ոչ հակաբոլշեւիկեան կամ հակակառավարչական գործով։

Եւ այդ պատրուակով անչափ մարդիկ քշւեցին և աքսորւեցին Ռուսաստանի խորքը. օրինակները մէկ չեն եւ ոչ հարիւր, որի շնորհիւ մեր գիւղական տնտեսութիւնը քայքայւել է, մեր մտաւորական երիտասարդ ուժերը սպառւել, որոնցից շատերը աքսորւած, իսկ մնացած մասն էլ սարսափի տակ զանազան պատրւակներով հեռացել իր հայրենի օջախից դէպի Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր եւ դէպի Պարսկաստան։

Ղարաբաղի գիւղական մտաւորական համեստ ուսուցիչներին եւ գաղափարական յեղափոխականներին ու հայդուկներին այժմ փոխարինել են Բագւից եւ Թիֆլիսից եկած այլասերած ու անբարոյական կոմսոմոլները։ Հարազատ հայրերն անգամ դառնացած սրտով անիծում են իրենց անառակ զաւակներին։ Դիզակի շրջանում տեղի ունեցած մի շարք խայտառակութիւնների մասին, որի առթիւ իր ժամանակին գրել եմ ձեզ, ահա ինչ է գրում ինձ իմ բարեկամը.— «Երբեք, երբեք չէի կարծում, թէ Ղարաբաղը, որ ծնեց Դումանին ու Վարդանին և Վանի Արամին ու Վանի Իշխանին, նա պիտի ծնէր և այս վիժւածք, վարձկան չեկիստներին ու լրտեսներին, որոնք ամօթ ու նախատինք պիտի պատճառեն Ղարաբաղի հպարտ հայութեանս»։

Մեր բողոքներն ու խնդիրները թէ Երեւան, Բագու, Թիֆլիս, մնացին անհետեւանք և «բանւոր-գիւղացիական» խորհրդային իշխանութիւնը բոլոր ներելի եւ աններելի միջոցներով ստիպեց մեզ ենթարկւելու Ադրբէջանի իշխանութեան, կատարած լինելու համար Տաճկաստանի բարի ցանկութիւնը, ինչպէս արտայայտւել է Բագւի թիւրք կոմունիստներից մէկը, առանց քաշւելու։

5—6 տարիէ որ մեր բոլոր շրջաններում կազմւած է գիւղացիական միութիւններ, որոնց նպատակն է Ղարաբաղի 150 հազար հայութիւնը կապել մայր երկրի—Հայաստանի հետ։ Միութիւնները իրենց ճիւղերը ունեն Կովկասի բոլոր վայրերում։

Նոցա աշխատանքները զուր չեկաւ մասնաւորապէս Բագւի եւ Թիֆլիսի թիւրք եւ վրացի կոմունիստներին, որոնց թւում է թէ «Հայերը դիտաւորեալ նպատակներով կամենում են Հայաստանը ուժեղացնել», աւելացնելով. «Սա կոմունիստների մտածողութիւն չէ, սա Դաշնակի մտածողութիւն է»։ Այսպէս է ասել Բագւի թիւրք կոմունիստներից մէկը, Բագւում ապրող Ղարաբաղցի բանւորների հայ ներկայացուցիչներին։

Լսենք թէ Թիֆլիսում ի՞նչ են ասել վրացի կոմունիստները.

— «Ղարաբաղի խնդիրը մեզ յոգնեցրել է. մենշեւիկները եւ դաշնակները այդ խնդրով շատ են զբաղւել, մենք զբաղւելու ոչինչ չունենք։ Ղարաբաղի մեր ընկերները պէտք է լաւ իմանան որ խորհրդային մեծ միութեան մէջ մի Հայաստան կայ, Արարատեան Հայաստանը, դրանից բացի, ոչինչ գոյութիւն չունի եւ նման խնդիրներով ամօթ է մեր ընկերներին զբաղւել։

1929 թւի սկիզբներին մեծ աշխատանք ներկատարեցին Ղարաբաղի հայ գիւղացիութեան բուռն ցանկութիւնը իրագործելու համար, Ադրբէջանի կառավարութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ եւ կուսակցական մեծ դիրք ունեցող Հայերը, մասնաւորապէս Զանգեզուրցի Լեւոն Միրզոյեան եւ Շուշեցի Եսայի Դովլաթեանը։

Իսկ Երեւանի, թէ կառավարութեան մէջ եւ թէ կուսակցութեան շարքերում, նոյն ուղղութեամբ մեծ աշխատանք թափեցին Ղարաբաղի հարցին յաջող ելք տալու, նոյնպէս երկու ազդեցիկ անձնաւորութիւններ, բըժիշկ Ս. Համբարձումեան եւ Աշոտ Յովհաննիսեան (երկուսն էլ Շուշեցիներ)։ Վերջինս որքան էլ չեկիստի հոգեբանութիւն ունէր, սակայն այս խնդրի մէջ լաւ դիրք էր բռնած։

Վերոյիշեալ չորս անձնաւորութիւնների մասին թերեւս լսած լինիք, որ նոքա այս կամ այն պատճառով եւ զանազան պատրւակներով քշւեցին եւ հեռացւեցին ասպարէզից, իբրեւ «դաշնակ մտածողներ»...»

Ղարաբաղից գնացած գրութիւնների եւ Երեւանում ապրող մի շարք կոմունիստների դիմումների շնորհիւ, Երեւանում յաճախ տեղի են ունեցել սեղմ ժողովներ, ուր զբաղել է Ղարաբաղի խնդիրը, գլխաւորապէս 1928 թւի վերջերին եւ 1929 թւի սկիզբներին։ Նիւթեր ունիմ այդ ժողովների մասին լրիւ տեղեկութիւններ տալու, սակայն ձեզ հաղորդելու հնարաւորութիւն չկայ։ Այստեղ բերեմ միայն Ս. Համբարձումեանի հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ տեղի է ունեցել կառավարութեան շէնքի սենեակներից մէկում, ուր եւ մասնակցել են Երեւանում ապրող Ղարաբաղցի կոմունիստներից հինգ հոգի։

— Ընկերներ, յայտարարել է բժիշկ Համբարձումեանը, Ղարաբաղի խնդրի շուրջ մօտ 6-7 տարի է որ շարունակ մեր կառավարութեան դռները ծեծեն, Ղարաբաղի գիւղացիութեան բողոքը ու ցանկութիւնը մեր կողմից ոչ բաւարարւեց եւ ոչ էլ ուշադրութեան առնւեց։ Որքան էլ այդ խնդրի համար մեզ «Դաշնակ» համարէք բայց փաստը մնում է փաստ, որ Ղարաբաղի հայութեան պահանջը միանգամայն տեղին է եւ արդարացի։ Եւ վերջապէս այդ է պահանջում եւ ներկայ փոքրիկ Հայաստանի շահը որ Ղարաբաղի հայ գիւղացիութիւնը կապւած լինի մեզ հետ։ Այստեղ խօսք եղաւ հաղորդակցութեան մասին. զարմանալի բան, բաւական է մի քանի ժամւայ ճանապարհ կամ խճուղի եւ կամ երկաթուղի կառուցանել Բայազիտի շրջանից Ղարաբաղի ծոցը, այն է Ջիւանշիր եւ ամէն ինչ վերջացած է. իսկ եւ իսկ այդ մենք կարող ենք, երբ ցանկանանք եւ այլն...

Աշոտ Յովհաննիսեանի յայտարարութիւնը.

—Սաքօի (Համբարձումեանի) յայտարարութիւնը այստեղ ծիծաղ առաջ բերեց. թէ ինչո՞ւ, ծիծաղողները թող պատասխանեն։ Իսկ ես պիտի աւելացնեմ, որ եթէ խօսքը վերաբերում է արգելքներին աշխարհագրական դիրքին, որոնք ծախսերի հետ կապւած են, ես եմ, որ պիտի ծիծաղիմ նման առարկողներին։ Եթէ մենք մեր դրամների ծայրը հասցնում ենք մինչեւ Չինաստան եւ Անգլիայի խորքերը, կարծում եմ որ մեր սեփական երկրի համար կարող ենք մի քանի ժամւայ երկաթուղի անցկացնել եւ մեր երկրի ծայրագաւառները միացնել ու շէն դարձնել. այո, ես եմ որ պիտի ծիծաղիմ ձեր առարկութիւնների վրայ, որովհետեւ մենք աւելի շատ խօսում եւ գրում ենք քան թէ գործ ենք կատարում եւ այլն։

Իր ժամանակին Երեւանում տեղի ունեցող այս խորհրդակցութիւնները մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերին թէ Երեւանում եւ թէ Ղարաբաղի գիւղացիութեան մէջ, սակայն ոչ մի արդիւնք չեղաւ։

Ոչ մի արդիւնք, որովհետեւ Բագուն եւ Թիֆլիսը դէմ են, իսկ Մոսկւան նման «հասարակ եւ յիմար խնդիրներով» չի զբաղւում։ «Այդ ուրեմն ու մինչեւ այսօր ինչպէս եւ դուք գիտէք Ղարաբաղի բախտը յանձնւած է Ադրբէջանի թիւրք կոմսոմոլներին եւ կոմբջիջներին, որոնք ունենալով իրենց ձեռքի տակ մի քանի վարձկան եւ այլասերւած հայ չեկիստներ, նրանց միջոցաւ կառավարում են Ղարաբաղը։

Սակայն այդ վարձկանների օրերն էլ հաշւած են, որովհետեւ այդ առթիւ Բագւի մի շարք կարեւոր ժողովներում արդէն յայտնւած է եւ ծրագրւած է, որ Ղարաբաղը պէտք է մաքրել դաշնակներից եւ ուղարկել այնտեղ մեր վստահելի թիւրք կոմունիստ ընկերներից։

ԱՐՑԱԽԵՑԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս անունով ընկերութիւն մը կազմուած է Փարիզի մէջ։ Արդիական մարդը գոնապան մը չէ, պէտք է ճամբորդէ երկիրէ երկիր։ Գրականութիւնն ալ այժմ ճամբորդութեանց շնորհիւ է, որ կը ճոխանայ։ Բայց դժուար է ճամբորդել։ Այս պատճառաւ ֆրանսական գրագէտները ընկերութիւն մը կազմած են, հետեւելով անշուշտ օտարներուն, որոնք նման բազմաթիւ ընկերութիւններ ունին։ Ընկերութեան նպատակը պիտի ըլլայ ֆրանսացի երիտասարդութիւնը ճամբորդութեան զրկել օտար երկիրներ, ուսումնասիրելու համար բոլոր ազգերը։ Այս ընկերութեան նախագահն է Քլօտ Ֆարէր, փոխ-նախագահ՝ Փօլ Մորան։ Վարչութեան կ'անդամակցին բազմաթիւ գրողներ եւ մտաւորականներ, Պընուա, Ցուվէրնա, Վոլէռի եւ ուրիշներ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՐԴԻ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Այժմէական հարց մըն ալ այս։

Եւրոպական մեծ քաղաքները, պատերազմէն յետոյ, ձգտում մը ունին փոխելու իրենց դիմագիծը։

Ի՞նչ է քաղաքը։

Ապահովաբար ոչ ոք խորհած է այդ մասին։ Մանաւանդ մենք, որ կուգանք Թուրքիայէն, ուր քաղաք եւ գիւղ այնքան ալ տարբեր նշանակութիւն չունէին։ Եւրոպայի մէջ քաղաքը ունի իր դիմագիծը, իր կեանքը եւ իր յատկութիւնները։ Եւրոպական քաղաքը շինուած է հելլենական քաղաքակրթութեան վրայ, եթէ կ'ուզէք, հանրապետութեան վառարանին համաձայն որ ծանօթ է cité grecque անունով։ Այդ քաղաքը ունէր երկու նպատակ, պատերազմ եւ շուկայ։ Քաղաքը շինուած էր կռուելու եւ պաշտպանուելու ամէն յարմարութիւններով։ Եւ իր շուկան այն հրապարակն էր, ուր կը ցուցադրէր միտքին ու ստամոքսին բոլոր անհրաժեշտութիւնները։

Ինչպէս հելլենական հին արուեստը, մանրանկարչային բան մը ունէր նաեւ այդ քաղաքը։

Արդի քաղաքակրթութիւնը, սակայն, հետզհետէ անոր կուտայ տարբեր արուեստի մը դրոշմը, զանգուածեղ (massif, monumental) նկարագիր մը։ Եւ ատիկա թերեւս պահանջն իսկ է արդիական քաղաքին, որ հելլենական ձեւով՝ թանգարան կամ մեհեանոց մը ըլլալէ աւելի, անտառ մըն է մեքենաներու եւ գործարաններու։

Յաճախ այս թերթին մէջ կը տպուին քաղաքաշինութեան (urbanisme) նոր ձգտումներ, որոնք կը փորձարկեն ֆրանսացի ճարտարապետներու ուղեղը։ Ճարտարապետութիւնը խորունկ եւ բարդ արուեստ մըն է, այնպէս որ ոտանաւորի գիրք մը աննշան կէտ մըն է՝ բաղդատմամբ այդ միւս խոր ստեղծագործութեան։ Հսկայ կամուրջներ իրարու կը կապեն ոչ միայն գետերը, այլ նաեւ նեղուցներու ափերը։ Բարձրաբերձ տուներ կը թուին «երկինքը քերել»։ Փարիզի մէջ, ամէն օր փողոց մը կը փորուի, եւ մէկ օրէն միւսը տանիքներ կը կախուին երկինքէն։ Գրուեցաւ արդէն այստեղ թէ ճարտարապետները ի՛նչ նոր յատակագիծեր պատրաստած են ստեղծելու համար նոր Փարիզ մը։

Դէպի ո՛ւր կը ձգտի քաղաքներու այս ճարտարապետութիւնը։ «Ամերիքանիզմ» կը պատասխանեն շատեր։ Ոմանք ապագայապաշտ ոճին յաղթանակին կը վերագրեն այս շարժումը։ Ինչ ալ ըսուի, իրողութիւնը այն է, որ Փարիզի մեծ վաճառատուները դիմագիծ կը փոխեն աստիճանաբար։ Կորսուած են կլոր ու քնքուշ գիծերը, իրենց տեղը տալով երկար ու բիրտ գիծերուն։ Գոթական մինչաղ պատուհաններուն տեղ՝ լայնալիճ պատուհաններ։

Եւ քաղաքը «ճանկ կը նետէ» իր բոլորտիքը, ինչպէս կ'երգեն բանաստեղծները։ Արմատ արձակելով հողին մէջ, տարբերկրեայ շէնքեր կը հաստատէ։ Նոր կայաններ կը շինուին՝ ճամբորդելու համար երկինքէն։ Արդարեւ վաղուան քաղաքը կը պահանջէ հաղորդակցութեան նոր օրինակ միջոցներ, կայան՝ օդանաւերու, կայան՝ շոգեկառքերու։ Փողոցներու շինութիւնը եւս բարդ է հիմա, ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու երթեւեկին համար։ Արդէն քաղաքի մը կեանքը կը յատկանշուի իր հաղորդակցութեան միջոցներով, որոնք տարածութիւնը եւ հեռաւորութիւնը կը կտրեն կարճ ժամանակի մէջ։

Ահա այս հարցերն ունին արդի ճարտարապետները, եւ բազմաթիւ են գիրքերը, ինչպէս նաեւ օրաթերթերը, որոնք կը խօսին արդիական քաղաքներու շինութեան մասին։ Երեւանի մէջ եւս մասնագէտներ կը զբաղին մայրաքաղաքին նոր յատակագիծին պատրաստութեամբ, արդիական փողոցներու եւ այլ անհրաժեշտութիւններու մասին։ (Այդ առթիւ մշակուած հին ու նոր ծրագիրներուն պիտի անդրադառնանք Միտք եւ Արուեստի մեր բաժնին մէջ։) Վասնզի, Աստուածաշունչի բառով, երկրի բնակչութիւնը կ'աճի՝ հակառակ սովին, պատերազմին ու հիւանդութիւններուն։ Եւ մարդիկ, օրէ օր տնտեսական հարկէ աւելի նեղուած՝ քաղաք կը վազեն գիւղերէն։

Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ 1866ին գիւղերու եւ ագարակներու մէջ հին մարդոց հարիւրին 51ը, 1911ին՝ հարիւրին 40ը, 1921ին՝ հարիւրին 38ը։ Կը տեսնուի, որ գիւղերը կը պարպուին։ 1846ին Ֆրանսայի գիւղերու բնակչութեան թիւն էր 26,600,000, իսկ 1921ին՝ 21 միլիոն։

Նախ ագարակներն են, որ կը պարպուին։ Շատեր ատիկա կը վերագրեն դպրոցի, նամակատունի, վաճառատունի հաղորդակցութեան պահանջներուն։ Եւ գիւղերն ալ պարպուելով, խճողում կ'ենթարկուին քաղաքները։ Նիս 1921ին ունէր 155,839 բնակիչ, 1926ին՝ 184,441։ Մարսէյլ 1921ին՝ 586,341, 1926ին՝ 652,196։ Կրընոպլի մէջ այդ 5 տարուան ընթացքին աւելցաւ 7,000, Տիժօնի մէջ՝ 6,000, եւ այլն։ Դիտել կը տրուի, թէ Փարիզ գերեզման մըն է, ուր շատ մարդ կը թաղէ։ Արդարեւ 35,000 բնակիչ կորսնցուցած է Փարիզ, բայց իր նահանգին մէջ աւելցած է 251,989 բնակչութիւն։ Մեծ քաղաքները, դիտուած է որ, կ'ուռին իրենց եզերքներէն։ Պորտոյի արուարձաններուն մէջ եւս 15,472 բնակիչ աւելցած էր վերջին մարդահամարին։

Ֆրանսայի համար քաղաքներու այս շարժումը կը ներկայացնէ նոր հոգ մըն ալ։ Հաղորդակցութեան միջոցները, ճիշդ է, դիւրութեամբ քաղաք կը փոխադրեն Ֆրանսայի գիւղացիները։ Սակայն անոնց տեղը կը լեցնեն օտարականները։

Ճամբորդութիւնը, հիմա, թէ վտանգ մըն է եւ թէ օգուտ մը։ Վտանգ մը, որովհետեւ կը խանգարէ երկրին բնակչութեան հաւասարակշռութիւնը։ Գիւղն ու հողագործութիւնն էր, որ երկրին կը կապէին մարդիկ։ Քաղաքը անոնց կուտայ ճամբորդելու, հեռանալու ամէն դիւրութիւն։ Կը կարծէք թէ միայն տնտեսական հոգն է պատճառը այս ճամբորդութեանց։ Ապահովաբար ոչ։ Որովհետեւ գիւղերէն կը հեռանան ոչ միայն աղքատները, այլ նաեւ հողատէրերը։ Աւելի հաճոյք, աւելի վայելք կայ քաղաքին մէջ։ Այստեղ քաղցր է կեանքը։ Այսպէս կը մտածեն անոնք։ Դարուն անհանգիստ ոգին է, երբեմն, որ ճամբայ կը հանէ գիւղացիները։ Եւ ֆրանսացի ժողովրդագիրները կը հարցնեն.— «Ի՞նչպէս դադրեցնել այս գաղթը, որ կը նմանի ովկիանոսներու ձկներուն ճամբորդութեան։ Քաղաքը ոչ միայն չի կրնար հանգրուան դառնալ այս յարաշարժ բազմութիւններուն այլ նաեւ կը սաստկացնէ հիւանդութիւնը։ Աւելի լաւ է, ուժ տալ գիւղաշինութեան, ամէն առաւելութիւն տալով գիւղական կեանքին։ Այնինքն, փոխանակ քաղաքներ շինելու այնպէս, ինչպէս կը շինուին, շինել գիւղեր եւ գիւղերու ցանցեր։ Կան, որ սակայն հեգնանքով կ'ըսեն թէ ֆրանսական արդի քաղաքները պարզ գիւղեր են ամերիկեան քաղաքներու մօտ։ Եւ ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ արագութիւնն ալ սահման մը ունի, եւ քաղաքներու մեծութիւնը չի կրնար՝ արագութեան ամէն միջոցներով՝ հարթել դժուարութիւնները։

Ուրեմն, թող կանգ առնեն այլեւս քաղաքներու սա շինութիւնները։ Դէպի գի՛ւղ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Անցեալները թերթերու… երեւցած լուր մը շատերու… աննշմար անցաւ։ Ամերիկացին… Լենինականի մէջ հաստա… գիւղատնտեսական վարժարան… որ աշակերտ կ'ընդունի Կովկ… բոլոր կողմերէն։

Ահա հաստատութիւն մը կոչուած է գնահատելի ծառայ… թիւն մը մատուցանելու… հայրենի երկրին։ Ամերիկացիներ նախ ինքնաշարժ արօրներու և… մունետիվ եւ յետոյ Ամերիկ… երկսեռ գիւղատնտեսներու… քումով եւ այժմ ալ գիւղա… տնտեսական վարժարանի մը… հաստատումով, կ'ուզեն արդիւնա… բել Հայաստանի երկրագործութիւնը։ Եւ այս ձեռնարկը… աւելի օգտակար է քան… նոցներն ու ապաստանարանն…

Ցարերու աճիմին մանր… կարգադրութեամբ, Կովկասի… ժողովուրդներուն միջեւ հայ գ… ղացին աւելի ագէտ մնացած… Նորահաստատ գիւղատնտեսական վարժարանը, որուն աշակերտ… րուն ստուարագոյն մասը հայ… են, պիտի կրնայ օգտակար… մը կատարել հայ գիւղացին… միջեւ, գիւղատնտեսութեան… գիտցումովը, բարելաւելով գ… կական կեանքը, որքան… սական նոյնքան ընկերայի… սակէտներով։

Այսպէս հայ գիւղացին,… նկարագրին եւ քաջութեան… բիւրն իր հողն է, առ յաւէտ… ուած պիտի մնայ իր գիւղին… պիտի չգաղթէ քաղաքներու… դէպ հրապոյրներէն։

* * *

Եւ արեւմտեան Հայաստ… քրտախօս Հայեր շատ… կը գաղթեն Սուրիա… երկրագործներ են։ Գիւղի… զաւակներ։ Իրենց միակ… կայք մը լեցան եւ արօր մը… քարի մարդիկ։ Պայքարի… եւ պիտի պայքարին բնու… դէմ, պիտի վտան… անոր… ները եւ պիտի պարտադրեն… մուլ հողերն անգամ արտադր… եւ արտադրելու առատօրէն։… երբեք ապերախտ եղած չէ… բարիքը կը փոխարինէ առա… քանով։

Ուրախալի է ըսել թէ… յին ղեկավար շրջանակներ… մէկ օրէն խոստացած են… գաղթականները կապել հողին… անոնցմէն հաստատել երկրա… ծական գաղութներ, որոնք… գործէին արագօրէն եւ… տուն կերպով։

Վերջապէս Եփրատի եւ… պարի միջեւ գտնուած հողամ… օժտուած է նաեւ արգասաբեր… թեան ուժով։

Այս առթիւ մինչ… փոքր գրուագ մը։ Հայկական… բազրութեան շրջանին, որ… Պոլիս երկրագործական նախա… րութեան հայ պաշտօնատար… սենեակին մէջ կը հանդի… գերման մասնագէտի մը.… Հալէպէն գալով գովէ… հիւսէր Եփրատի եւ… միջեւ գտնուող բարեբեր…

Ինչպէս կը տեսնուի… այսպէս կը դառնայ… հին պայքարը գիւղին ու… ղաքին միջեւ։

Այստեղ երկու տեսակէտ… կարելի է հաշտեցնել՝… դրելով որ գիւղ ու քաղաք… հաւասարապէս վայելեն յառա… մութեան բարիքները։ Երբ… ղաքը աճի, եւ գիւղը… նայ, շատ բան կը կարենա… կիրը։

ՇԱՀԷ…

ՆՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

27 ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ ԱԼ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԷՆ

ԹՈՒՍԱՌՈՒՔ, 1 մարտ Սէֆթզթ — Գէլիպէէն, Սոֆիայէն, ...գըրկազէն, Խօսքավայէն ու Վառ...յէն վերջ, ահա կարգը Թուսա...յէն եկած է։ Այստեղ ալ, ...ուքին խումբ մը երիտասարդներ, ան...համբերութեամբ կը սպասէին ...յն օրուան, երբ իրենց հնարա...ութիւն պիտի տրուէր մտնել ...Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։

Դաշնակցութեան տեղական կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, ...ւար 20ի գիշերը, ժամը 8.30ին ...ազգային վարժարանի սրահին ...մէջ տեղի ունեցաւ ընկերա-հա...մակրական հանդիպում մը, ուր ...ը երիտասարդներ ներկայացան ...խոստանալու երդումը։

Ժամը 9ին, սրահը լիքն էր ...մէն կողմին ալ աչքերուն առ...ջեւ կը պատկերանար խորհրդաւոր ...պատկեր մը։ Բեմին առջեւ, սե...ղանի մը վրայ դրուած էր Քրիս...տոնէի կիսանդրին, իսկ քովը՝ ...Դաշնակցութեան զինանշա...նը։ Սեղանին ճակատն ի վար ...փռուած էր Դաշնակցութեան ...դրօշը։ Բեմին վրայ, իրենց ալե...հեր գլուխներով ու խրոխտ նայ...ուածքով տեղ գրաւած էին քա...նի մը վեթերան ընկերներ, որոնք ...բազմաթիւ դառն դէպքերու ...հետեւանքով, եկած ու բնակու...թիւն հաստատած էին այս օտար ...հողերին տակ։

Ընկեր ընկերուհիներու կողմէ երգուած «Մշակ բանուոր»էն վերջ, ...ընկ. Ս Հազիկեան բացաւ յայ...տարարեց հանդիպումը եւ քանի մը խրախուսիչ խօսքեր ուղղելով երիտասարդ թեկնածուներուն, բեմ հրաւիրեց առաջին բանախօս ըն...կեր Թորգոմ Հէքիմեանը։ Ընկերը ...իր հանելէ վերջ 1915ի մեծ ...եղեռնէն վերջ, հալածական ու ...պանդուխտ չորս ծագերուն տար...ածուած հայ երիտասարդութեան ...պարտականութիւններն ու զգա...ցումները, ըսաւ թէ, հակառակ ...այս ու այն կողմէն փչող հովե...րուն, այդ երիտասարդութիւնը ...գիտէ այսօր թէ որու հետ եւ ո...ւր կողքին պէտք է կանգնի, իր ...ազգային շահերն ու սրբութիւն...ները անաղարտ պահելու համար։

Յետոյ նախագահին հրաւէ...րով բեմ բարձրացաւ ընկ. Ա. Ջա...մալեան, որ կուռ ու ամփոփ բանախօսութեամբ, շեշտեց թէ այսօր հայ երիտասարդութիւնը ամէնէն աւելի Դաշնակցութեան հետ է ու անոր կողքին։ Իրբեւ ապացոյց, թուեց վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, արտասահմանի ու Պուլկարիոյ մէջ նմանօրինակ հանդէսները, որոնց ընթացքին առանձինաբար երիտասարդներ, շարան շարան կուգային տալ իրենց երդումը ու աւելի թարմացնել Դաշնակցութեան շարքերը։ Բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը մօտահոգ է երիտասարդներու ներխուժումէն, որովհետեւ, հարկադրուած կը զգայ ինքզինքը այս երիտասարդներուն տալ ազգային ու քաղաքական գիտակցութիւն, ներշնչելով անոնց հայրենասիրական ոգի եւ շունչ։ Այլ կերպ, ոչ մէկ նշանակութիւն պիտի ունենայ անոնց՝ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ արձանագրուիլը։

Յետոյ, խօսքը երիտասարդ ընկերներուն ուղղելով, ըսաւ.

— Երիտասարդներ, Դաշնակցութիւնը մեծ ընտանիք մըն է, ուր անկեղծ ընկերականութեան եւ փոխադարձ վստահութեան զգացումը մեծ տեղ է գրաւած։ Այս ցոյց կուտայ նաեւ այն հանգամանքը, որ շատեր Դաշնակցութիւնը ընկերութիւն կը կոչեն, նկատի ունենալով տիրող ջինջ ու մաքուր ընկերականութեան մթնոլորտը։ Մեծ են այս ընտանիքին անդամակցողներու պարտականութիւնները։ Այժմ երբ դուք եւս անոր շարքերէն ներս կը մտնէք ու մէկ մէկ անդամները կը դառնաք այս մեծ ընտանիքին, գիտցէք որ դուք ալ ձեր նախորդներուն նման մեծ պարտաւորութիւններու բեռան տակ կը մտնէք։ Այս ընտանիքէն ներս մտնելու միջոցին, դուք պէտք է մեռցնէք ձեր եսը ու անհատականութիւններու յոյսը պէտք չէ ունենաք։ Բացի դաստիարակութենէն, Դաշնակցութիւնը ոչինչ պիտի տայ ձեզի, իսկ առոր փոխարէն, դուք պատրաստ պէտք է ըլլաք տալու անոր այն բոլորը ինչ որ Դաշնակցութիւնը պիտի պահանջէ ձեզմէ։

Այս խօսքերէն վերջ, ընկ. Ջամալեան արտասանեց երդումը, որուն հետեւելով երիտասարդ դաշնակցական ընկերները բառ առ բառ կրկնեցին։ Յետոյ մի առ մի, երկիւղածութեամբ դրօշին մօտենալով, համբուրեցին զայն ու ստորագրեցին սեղանի մը վրայ զետեղուած երդմնագիրը։

Այս արարողութեան ընթացքին, խումբ մը ընկերներ, յաջորդաբար երգեցին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Անկախութեան երգը» եւ ուրիշ ազգային ու կուսակցական երգեր։

Երդման արարողութիւնը վերջացած ըլլալով, գիշերուան հանդիսութեան համար «Թամադա» ընտրուեցաւ ընկ. Ջամալեան։ Յետոյ, յաջորդաբար տեղի ունեցան երգեր, ճառախօսութիւններ եւ խմբերգներ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Յ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

...Նգերման կայսրը — որքան ...սովորեցէք նոյնքան տնտեսա...կեա — բուռն փափաքը ունեցաւ ...տեսնելով չէնցնել Պաղտատպանի ...երկաթուղին եւ իր համութիւնը ... Հայերու տիրապետու...թեան։ Եւ այդ գործունէլի տե...սնութիւնը, Թուրք հողդա...մո ձեռքին մէջ, Հայութեան ...ը քանդեց։

Եւ այսօր բախտի մէկ դառն ...հեգնութեամբ Հայերուն կը վի...ճակի այդ հողամասերուն մէջ ...ը շէնցնել եւ հայ մշակին ...ին խոփը, ինչպէս պիտի ըսէր ...երգիչը, երբ վաղը հանդիպի ...Հայերուն եւ մայրերուն ...երուն, հայ մշակը պիտի ...է թէ հողը իր ուժը կ'առնէ ...նահատակներու արիւնէն։

Եւ այդ արիւնափառ դաշ...տին գոյացած զօրենը, հայոր...դերուն երակները պիտի լեցնէ ...տեւայ բոսորագեղ գնդիկ...ով, ուանդական եւ առհաւա...կան քաջագործութիւննե...ապաշտ ուժը ներարկելով ...զմիջեւ։

ՍԵԴՐԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐ

Էնկիւրիէէն կը հաղորդեն թէ Էրմաքէն դէպի Քիլիոս 26րդ. քիլոմեդրէն մինչեւ 133րդ. քիլոմեդր երկաթ ձողերու զետեղման գործը նուաճուրջի դրուած է։

Բէօթահիա-Պալըքէսիր գծին վրայ, Թավշանլըէն մինչեւ Տէմիր Սաճ երկաթ ձողերու զետեղումը աւարտած է։ Տէյիրմէնսաճ կայարանն ալ մարտ 11էն պիտի բացուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՄԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Ախտայի մէջ մինչեւ փետր. 20 համայնացուած են 5229 լծկան։ (Հաւաքական տնտեսութեան վերածուած են 3930 անտեսութիւններ։

Ղափանի մէջ համայնացուած են 18,829 գլուխ խոշոր անասուն եւ 14 142 գլուխ ոչխար, որոնք արդէն կեդրոնացած են համայնական գոմերու մէջ։ Համայնացուած է նաեւ անասուններու կերը։ («Խ. Հ.» 23 փետր.)։

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆՔԻ ՁԱԽՈՂԱԾ

Հայաստանի սերմանման լիազօրը կ'ողբայ.

—«Գարնան հացահատիկի ցանքի պլանագրութիւնը եւ սերմնցուի հաւաքման պայքարը անթոյլատրելի կերպով թոյլ կ'ընթանայ քանի մը շրջաններու մէջ մինչեւ այժմ չեն սկսած պլանագիրներու կնքումը սերմնցաններու հետ։ Աշխատանքի այսպիսի ընթացքը կը սպառնայ խափանել թէ գարնանացանի պայքարը եւ եթէ ապագայ ջախջախման պայքար։ Պայմանաժամին մնացած է միայն տասը օր»։ («Խ. Հ.» 20 փետր.)։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Աւետիս Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելինական հանդէսները սկսած են արդէն։ Մարտ 2ի կիրակի օրը տեղի ունեցան Լոնտոնի, Նիւ-Եորքի եւ Պոսթընի հանդիսութիւնները —

Լոնտոն 3 մարտ.— Լոնտոնի հայ գաղութը, ի մի հաւաքուած տօնելու համար ձեր հայրենասիրական բարձր գործունէութեան յոբելեանը, ձեզ կը ղրկէ իր սրտագին շնորհաւորութիւնները եւ խորապէս կը ցանկայ ձեզ համար երկար կեանք, որպէսզի շարունակէք ձեր թանկարժէք գործունէութիւնը։

Միսաքեան, Մալքոմ, Ցինեան

Նիւ-Եորք, Մ. Նահանգներ) 3 մարտ.— Հիւսիսային Նիւ-Եորքի Հայերը, հաւաքուած Արմէնիա Հոլի մէջ տօնելու համար ձեր յոբելեանը, կը շնորհաւորեն ձեր կատարած մեծ գործը եւ ձեզ կը ցանկան երկար ու երջանիկ կեանք։ Տր. Թաթարեան՝ Նախգ.։

Պոսթըն, 3 մարտ.— Պոսթընի հայ գաղութէն հոծ բազմութիւն մը, երէկ, մարտ 2ին տօնեց ձեր յոբելեանը եւ յանձնարարեց Ցանձնախումբին ձեզ հեռագրել իր յարգական շնորհաւորութիւնները, ձեզ մաղթել դեռ եւս երկար առողջութեան եւ գործունէութեան երկար տարիներ եւ յայտնել նոյնպէս իր մեծ իղձը տօնելու համար Հայաստանի մէջ իսկ եւ ձեր ներկայութեան՝ ձեր յիսնամեակը։ Եղիշէ վարդապետ, Ա. Հալաճեան, Յոզ Զուլալեան, Տր. Ա. Թաշճեան, Յակոբ Հէլալ, Տր. Բարսեղեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 մարտ.— Մարսէյլի մէջ ալ, Պ. Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը տօնելու նպատակով՝ կատարուած է ձեռնարկ մը եւ առնուած են գործնական քայլեր, զորս՝ կեդր. Գործադիր Ցանձնաժողովը կը փութայ ծանուցանել հասարակութեան։

— Մարսէյլահայ գաղութի ամէն խաւերէն հրաւիրուած անձերէ բաղկացեալ երկու ժողովներու մէջ ընտրուեցաւ կեդր. Գործադիր Ցանձնաժողով մը հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Արայեան Ա., Տօքթ. Աթթարեան Մ., Թաշճեան Պ., Գույումճեան Վ., Խնդիք Ա., Ջորոյեան Պ., փրոֆ. Խայիկեան Գ., Ղազարեան Վ. Մէլգոնեան Տ., Հոհլամեան Գ., Տօքթ. Սէմէրճեան Ա., Սէրէնկիւլեան Հ., Չպուքեան Ղ., Տէրաէլեան Մ. եւ Տօքթ. Քէչեան Մ.։

Ցանձնաժողովը իր առաջին նիստին մէջ կազմեց իր դիւանը, հետեւեալ կերպով — Պ. Պ. Տ. Միրզայեան՝ պատուակալ նախագահ, փրոֆ. Գ. Խայիկեան Ատենապետ, Վ. Ղազարեան՝ գանձապահ, Ա. Խնդիք եւ Վ. Գույումճեան՝ Ատենադպիրներ։

Գործադիր Ցանձնաժողովը ընտրեց հետեւեալ յանձնախումբերը Ա. Հանգանակիչ Ցանձնախումբ Պ. Պ. Տօքթ. Աթթարեան Մ., Արզումանեան Ա., Արապեան Ա., Արգարեան Յ., Թաշճեան Պ., Ղազարեան Վ., Հոհլամեան Գ., Տօքթ. Սիվրիսարեան Մ., Տէրաէլեան Մ. եւ Տօքթ. Մ.։ Քրոփագանդի Ցանձնախումբ. Պ. Պ. Ալոյեան Յ., Խնդիք Ա., Գույումճեան Վ. եւ Բ. Միլանեան։ Այս մարմինը իրեն օժանդակելու հրաւիրած է ուրիշ տրուեստագէտներ, համագործակցաբար իր աշխատանքը գլուխ հանելու համար։ Գ. Հանդէսի Ցանձնախումբ.— Պ. Պ. Արայեան Ա., Ղազարեան Վ., եւ Գ. Հոհլամեան, որոնց միացուած են Քրոփագանդի Ցանձնախումբի չորս անդամները, համագործակցաբար կազմելու համար հանդէսը իրենց օժանդակ ունենալով, յարմար նկատուած անձեր։

Որոշուած է Մարսէյլի Յոբելեանը կատարել փարիզի յոբելեանէն առաջ, հնարաւոր դարձնելու համար ներկայութիւնը Յոբելեար Պ. Ա. Ահարոնեանի, որ Ցանձնաժողովին կողմէ հրաւիրուած է գահոյացուն տալու իր այս փափաքին։

Ցանձնախումբերը անյապաղ ձեռնարկած են իրենց աշխատանքներուն, ձեռնարկը փայլուն ընծայելու ամէն եղանակով։

Յոբելեանին թուականը պիտի որոշուի, երբ ճշդուի Պ. Ա. Ահարոնեանի ներկայ գտնուելու պարագան։

Ի դիմաց Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական կեդրոնական Գործադիր Ցանձնաժողովի Ատենապետ՝ Գ. Գ. Խայիկեան, Ատենադպիր՝ Վ. Գույումճեան։

Յ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3.30ի տեղի ունեցաւ Մ. Մուրատեան Մխիթարեանց) վարժարանի աշակերտութեան անդրանիկ ներկայացումը՝ Սեվրի քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու այս առաջին փորձը, որ սպասուածէն շատ աւելի յաջող անցաւ, գոհ տպաւորութիւն մը թողլով հանդիսականներուն վրայ։

Ցայտագիրը կը բաղկանար ֆրանսերէն կատակ մը, զոր լաւ տաղանդութեամբ կատարեցին, «Թէոտոր Սալհոնէի», հայկական տաղաչափութեամբ յօրինուած ողբերգութենէ մը, եւ «Գողցուած սանը» կատակերգութենէն, բեմականացման կազմակերպիչներ Պ. Բագրատունի։ Երաժշտական մասը, որ այնքան նպաստեց երեք թատերախաղերու յաջողութեան, համեմելով զանոնք, հեղինակած էր Պ. Արայ Պարթեւեան։

Պէտք է շնորհաւորել Մխիթարեան հայրերը որ այսքան կարճ ժամանակի մէջ, մեծապէս գնահատելի արդիւնքի մը հասցուցած են իրենց յանձնուած մանուկները։

Ներկայ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18 ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Կիրակի կէս օրէ վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարանի սրահին մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Յրդ անգամ ըլլալով, փետր. 18ի մեծ տօնը։ Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը, որու երբեք նմանը չէր տեսնուած ուրիշ ո եւ է հանդէսներու ժամանակ։ Մէկ շաբաթ առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէն մասնաւոր հրաւիրագրեր ղրկած էր բոլոր կազմակերպութեանց։ Ազգ Միութիւնը քաջալերական նամակով մը պատասխանելէ զատ ներկայ էր եղած իր ամբողջ վարչական կազմով։ Միւս բոլոր հրաւիրուած միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւս հանդէսը պատուեցին իրենց ներկայութեամբը։

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով որոնք կը շրջապատէին յեղափոխական նահատակներու նկարները։ Անոնց վերեւ կը տեւանէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծադիր զինանշանը, որ օրուան տօնին առթիւ նուիրուած էր համակիր Պ Սիսակ Մառալեանի կողմէ (ինքն իր ձեռքով գծած է)։ Ժամը ճիշդ 3ին հանդէսի նախագահ ընկեր Մ. Հոհպազեան պարզելէ յետոյ օրուան նշանակութիւնը, հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ հրաւիրեց բոլոր ներկաները, մէկ վայրկեանի լռութեամբ յոտնկայս յարգել յիշատակը այն քաջ եւ ըմբոստ հոգիներու որոնք ինկան իրենց խորթ-եղբայրներուն ձեռքով։ Երկսեռ երգչախումբը կողմէ երգուեցաւ «Բամ փորոտանը», մասնակցութեամբ տեղական եւ գիւղաքաղաքէն հրաւիրուած նուագախումբին։ Մենէրգներ, արտասանութիւններ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Վահան Համբարձումեան (փարիզէն), որ իր երկար եւ պատշաճ բանախօսութեամբը յուզեց բոլոր ներկաները։ Ցասը վայրկեան դադար մը յետոյ, ներկայացուեցաւ «Բարեկենդանի Անկուտիչները» կատակերգութիւնը, որմէ վերջ նախագահը փակեց հանդէսը, ընկերա-համակրական ժողովի համար պահելով բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Ընկերական ժողովը սկսաւ ժողովուրդը ցրուելէ անմիջապէս յետոյ։ Ժողովականներու ջերմ փափաքին համաձայն, ընկեր Համբարձումեան դասախօսեց եւ քաջալերեց մեր ընկերները ու բացատրեց լայնօրէն Դաշնակցութեան գաղափարը եւ ուղին։ Ներկաներէն Պ Սիսակ Մառալեան նախապէս դիմած ըլլալով Շրջ. կոմիտէին Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտնելու համար ժողովի կողմէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ եւ երդման արարողութիւնը կատարեց ընկեր Վ. Համբարձումեան։ Նաեւ Աթէնքի (Յունաստան) Դաշնակցական ընկերներէն Գուրգէն Պէյեան, որ ամիսէ մը ի վեր հոս հաստատուած էր, փափաքած ըլլալով մտնել տեղւոյս կազմակերպութեան մէջ, ժողովը միաձայնութեամբ զայն եւս առաւ իր շարքերուն մէջ։ Յիշենք նաեւ թէ թուականէս 15 օր առաջ ընդհ. ժողովի մը ընթացքին եւս 6 նոր դաշնակցական ընկերներու երդման արարողութիւնը կատարուած էր, որով մեր շարքերուն վրայ աւելցան 8 նոր ընկերներ։ Շնորհաւորելի է այս առթիւ նոր Շրջ. կոմիտէի գործունէութիւնը։

Բարձր-աւանցի

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒ ՄԵՔԵՆԱՅ

Ի՞նչպէս կը քուէարկեն երեսփոխանական ժողովներու մէջ։ Ցաճախ թերթերը կուտան քուէներու խոշոր թիւ մը։ Բայց ի՞նչպէս համրուած են այդ քուէները, հետաքրքիր է անշուշտ։ Հայկական ժողովներու մէջ, ուր հազիւ 20-30 հոգի ներկայ կը գտնուին, քանի՜ քանի՜ ժամեր կը կորսուին քուէարկութեան առթիւ։ Կը համրեն, բայց չի վերջանար։ Մէկը «սխալ է» կը պոռայ, միւսը «իմ մասս չհամրեցիր» կը գոռայ։

Կ'երեւի թէ ֆրանսական երեսփոխանական ժողովին մէջ եւս քուէարկութիւնը նոյնքան դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ Հնարիչ մը, Էանկլուա, իր ամբողջ կեանքն է յատկացուցեր, յօրինելու համար քուէարկութեան մեքենայ մը։ Եւ ահա թէ ի՛նչպէս պէտք է քուէարկել այդ մեքենայով։

Իւրաքանչիւր երեսփոխանի գրասեղանի վրայ հաստատուած են երկու ելեկտրական կոճակներ, մէկը թեր, միւսը դէմ քուէներու համար։

Ելեկտրական թելերը, կոճակներէն մեկնելով, կը միանան քարտուղարութեան մօտ դրուած մեքենայի մը վրայ։ Քուէները կը բաղկանան քառանկիւն պղնձեայ տախտակներէ, որոնք կը կշռեն 10 կրամ։

Երբ երեսփոխանը կը կոխէ կոճակին վրայ, պղնձեայ իր ուզած քուէն կ'իյնայ մասնաւոր ամանին մէջ։ Իւրաքանչիւր քուէ, որ կ'իյնայ, կը կրէ երեսփոխանի մը անունը։ Այսինքն իւրաքանչիւր երեսփոխան կրնայ ձգել միայն այն քուէն, որ կը կրէ իր անունը։ Երկու կշիռներ կան, որոնք հաւաքուած քուէները կը կշռեն անմիջապէս, վայրկեանը վայրկեանին։ Գումարը 10ով բաժնելով, կ'ունենանք քուէարկող երեսփոխաններուն թիւը։

Ձեռնպահները ճշդելու յարմարութիւն ունի՞ այս գործիքը, չենք գիտեր։ Միայն թէ կատարուած փորձը շատ գոհացուցիչ նկատուած է, եւ յոյս կայ, որ ընդհանրանայ շուտով բոլոր ժողովներուն մէջ։

ՆՈՒԱԳ ՇՈԳԵԿԱՌՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փետրուարի վերջերը, Հավրի եւ Փարիզի միջեւ երթեւեկող երկու շոգեկառքեր օժտուեցան անթել նուագով։

Ճամբորդները, եթէ կ'ուզեն նուագ մը լսել, 5 ֆրանք վարձքով, իրենց ականջներուն կը դնեն անթելի գործիքները։ Եւ անմիջապէս կը մտնան շոգեկառքի անիւներուն խնդիւնը լսելով անուշ մեղեդիներ ու երգեր։

Ընկերութիւնը մտադիր է անթել նուագ հաստատել նաեւ փարիզ — Շէրպուրկ, եւ փարիզ — Պրէսթ գիծերուն վրայ։ Նոյնպէս շուտով անթել հեռախօս ու հեռագիր եւս պիտի ունենան ճեպընթացները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Վաղը Կիրակի, 9 Մարտ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը կը մեկնի գաւառ, Bethisy-St-Pierre, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ։ Պէթիզի Փարիզէն 75 քիլմ. հեռու է։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 12ը 37 անցած։ Ժամադրութիւն Gare du Nord ժամը կէսօրը 15 անցած։ Հ. Մ. Մ. Ջատկի առթիւ հրաւիրուած է Արտէշի գաւառը ուր պիտի կատարէ երկու կարեւոր մրցումներ։

Հ. Մ. Մ.ի պահեստի խումբը կը մրցի նոյն օրը, Վալմիի պահեստիին դէմ։

Վ. Հ.

տարակութեան տալ այդ տեղեկագրին պարունակութիւնը, այն հիման վրայ թէ ատիկա կրնայ ստեղծել նախընթաց մը, որ դէմ է հանրային շահին։

Հէնտըրսըն աւելցուց թէ շաբթուս երեսփոխանական ժողովին պիտի հաղորդէ՝ «Սպիտակ Տետրակ»ի ձեւին տակ՝ թարգմանութիւնը 1929 ապրիլ 8ի հրամանագրին, որով կանոնները կ'ենթարկուի կրօնքը Ռուսիոյ մէջ։ Քանի մը երեսփոխաններ հարցուցին թէ ինչո՞ւ կը մերժէ հրատարակութեան տալ դեսպանին տեղեկագիրը, ու պահանջեցին որ գոնէ ամփոփ ցեկոյց մը տայ անոր պարունակութեան մասին։ Հէնտըրսըն պատասխանեց թէ իր առաջին յայտարարութեան վրայ աւելցնելիք բան մը չունի։

Իտալիոյ զինուորական ուժը

Իտալական բանակին մէջ որոշ բարեկարգութիւններ պիտի ըլլան։ Պատերազմական [illegible] առթիւ պատրաստուած տեղեկագրին առաջին մասին մէջ կ'ըսուի թէ զինուորները այսուհետեւ նուազագոյն ծանրութիւնը պէտք է կրեն իրենց վրայ, միացեալ առարկաները, որոնք անպայման պէտք չեն, պիտի բեռցուին զինուորական մարմիններուն կցուած զանազան փոխադրական միջոցներուն վրայ։ Զինուորական ծառայութեան պայմանաժամը պիտի զեղչուի, նկատելով որ ֆաշիստ երիտասարդութեան կազմակերպութեան հետեւանքով զինուորները դրօշի տակ կանչուած ատեն արդէն զինուորական յառաջացեալ կրթութիւն ստացած կ'ըլլան։

Զարկ պիտի տրուի լեռնային թեթեւ հրետանիի զօրացման, նոյնպէս պիտի ուժեղացուի օդանաւորդութիւնը, որ կարգ մը պակասներ ունի դեռ։

Տեղեկագրին երկրորդ մասը նուիրուած է Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ զինուորական [illegible] մանրակրկիտ քննութեան։ Մասնաւոր գլուխ մը յատկացուած է Իտալիոյ սահմանակից Նիսի ամրացեալ շրջանին։ Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ.

«Ապագայ պատերազմները, շատ աւելի քան վերջին համաշխարհային պատերազմը, պիտի ըլլան ժողովուրդներու պատերազմներ եւ գոյութեան պայքար։ Հետեւաբար տրամաբանական է որ իւրաքանչիւր պատերազմիկ օգտուի իր բոլոր ուժերէն՝ սկիզբէն իսկ խորտակելու համար թշնամի երկրին կենսական երակները. ուրեմն անհրաժեշտ է որ գործակցին ցամաքային եւ ծովային բոլոր ուժերը. այդ ալ անկարելի է եթէ խաղաղութեան ժամանակէն չկազմուի միօրինակ մտայնութիւն»։

Տեղեկագիրը կը վերջանայ, ըսելով որ ֆաշիստ վարչաձեւը կրցած է իրագործել այդ միութիւնը։

Մարտ 6ի ցոյցը ձախողած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Մարտ 6ի առթիւ բոլշեւիկներու կազմակերպած ցոյցը ձախողեցաւ եւ Փարիզի մէջ կեանքը ընթացաւ խաղաղ կերպով։ Կարմիր վարիչները իրենց ընկերներուն տուած էին զանազան հրահանգներ, շինութեանց բանուորները գործադուլ պիտի ընէին, որպէսզի ցոյցեր կազմակերպեն փողոցներու մէջ, գործարանի բանուորները ձեռնածալ պիտի նստէին եւ ցոյց պիտի կատարէին դուրս ելլելու պահուն, ինքնաշարժի վարիչները իրենց կառքերով դիրք պիտի բռնէին կարեւոր քառուղիներու վրայ՝ երթեւեկը անկարելի դարձնելու համար։ Այս երեք հրահանգներն ալ գրեթէ չգործադրուեցան եւ ծրագրուած նպատակին կարելի չեղաւ հասնիլ։

Կոչին պատասխանեցին միայն ստորերկրեայ երկաթուղիի բանուորները։ Կէսօրէն վերջ հրապարակային հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Կրանժ-օ-Պէլ փողոցի սրահին մէջ։ Ներկաները՝ մօտ 2000 հոգի, հաւաքոյթէն վերջ ուղղուեցան դէպի Փլաս Թոնպա, ուր փոքրիկ ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններուն հետ։ Պուլվար տը Պէլվիլի վրայ եւս 400 համայնավարներ բախեցան ոստիկանութեան հետ։ «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ 52 համայնավարներ ձերբակալուեցան։

Գաւառներու մէջ նոյնպէս ամէն ինչ խաղաղ անցաւ։

ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի մէջ բոլշեւիկները իրենց դիմադրութեան կեդրոնը հաստատած էին Նէօյքոլն եւ Վէտտինկ թաղամասերուն մէջ։ Սակայն ոստիկանները ցրուեցին զանոնք։ Ամէնէն մեծ թափօրը 400է աւելի համայնավար չէր պարունակեր։ Մէկ ոստիկան սպաննուեցաւ։ Ցուցարարներէն եօթը հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։ 200 հոգի ձերբակալուեցան։

Նիւ Եորքի մէջ Եունիըն Սքուէրի հրապարակը հաւաքուեցան 60,000 անգործ համայնավարները, որոնք ուզեցին քալել դէպի քաղաքապետարան, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց, քանիցս զէնք պարպելով։

Ուաշինկթընի մէջ աղմկալի անկարգութիւններ պատահեցան նախագահի պալատին՝ Սպիտակ Տան շուրջերը։ Ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ռումբեր գործածեց՝ ամբոխը ցրուելու համար։

Սպանիոյ մէջ ալ ամէն ինչ խաղաղ անցաւ։ Միայն Պիլպաոյի մէջ խումբ մը բանուորներ թափօր կազմած ցոյցեր ըրին փողոցներուն մէջ։

Լոնտոնի մէջ 2000 ցուցարարներ Լոնտոնի Աշտարակին մօտ բացօթեայ միթինգ մը գումարեցին։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ հինգ հոգի վիրաւորուեցան։

Վիեննայի, Աթէնքի, Պուքրէշի, Փրակայի եւ Եւրոպայի ուրիշ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ թեթեւ ցոյցեր միայն տեղի ունեցան։

Մեռած ծովակալ Ֆոն Թիրփից

Միւնիխէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Գերմանիոյ նախկին ծովային նախարար ծովակալ Ալֆրէտ Ֆոն Թիրփիցի, 81 տարեկան հասակին մէջ։ Վիլհելմ Բ. կայսրը զինքը ծովային նախարար նշանակած էր 1897ին, ու Ֆոն Թիրփից գրեթէ քսան տարի (մինչեւ 1916 մարտ) պահեց այդ պաշտօնը։ Իր օրով է որ Գերմանիա ունեցաւ ուժեղ նաւատորմ մը, Անգլիոյ մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան։ Մեծ պատերազմին սկիզբը Ֆոն Թիրփից համաձայն էր որ գերման մարտանաւերը բաց ծով ելլեն եւ նաւամարտ մղեն թշնամի նաւատորմին հետ, սակայն ծովային սպայակոյտը հակառակ էր այդ գաղափարին։ Այս տարակարծութիւնը պատճառ եղաւ որ 1916ի գարնան անիկա հրաժարի։ Այնուհետեւ շարունակեց խառնուիլ քաղաքական պայքարներու։ Հրատարակած է իր «Յիշատակներ»ը եւ «Քաղաքական վաւերաթուղթեր»։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ. — Այսօր Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը
Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կը խօսին՝ Թ. Մեծատուրեան, Լ. Զօրմիսեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական բաժին
Սրահի ծախսի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը խօսի Ընկ. Ա. Արծրունի։

ՄԱՐՍԷՅ.— Հրայր խումբին կողմէ։ Այս իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նօսի մէջ կը խօսին ընկերներ Լ. Նաիրցի եւ Վ. Համբարձումեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.Վաղըկիր.ժ.ը2.30ին Հայոց եկեղեցին 15A Rue Bayard կը խօսի՝ ընկ. Ա. Արծրունի։ Գեղարուեստական բաժին

Ս. ՇԱՄՈՆ.—Վաղըկիր. ժամը 2ին, Հ.Յ.Դ. ակումբին մէջ։

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ։ Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պար Վէնսանի մէջ, Շըմէն տը լա Մատրակ։
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արոյեան

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոնպի թաղապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles
Կը նախագահէ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ
Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»ն
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճագ պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։
Մուտք այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
148 Rue Villeneuve Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը ներկայացուի
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
ԵՒ ԼԵՋՈՒ ՋԳԻՏՆԱԼՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Կը մասնակցի Պ. Գ. ՄԱՆՏԻԿԵԱՆի նուագախումբը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անդրէասի եւ շրջ. հայր. միութեան կողմէ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Կը նախագահէ Պ. Ե. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները։

«ՅԱՌԱՋ» Կը ծախուի 170 Bld. Magenta (Սինէմա LUXORի առջեւի կրպակը)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի լէ-Մուլինօի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

Սէն Թ'Անթուան (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 4ին, ընկ. Յովհաննէս Վարոյեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն տխրագարար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տոքթ. Ա. Պօղոսեանի բնակարանին մէջ, 36 Rue Bellefond, Paris (9e). Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։

ՏԷՍՄՆԻ Եղգաւոր եւ շրջականներու Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի ժամը 2ին, 13 Սիթէ տը Շըմէնօֆէր։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Տնօրէն՝ H. Barbusse. վարիչ մարմին՝ A. Einstein, M. Gorki. Upton Sinclair, M. Ugarte, M. de Unamuno, M. Marhardt, Léon Werth.

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Զրի նմոյշ մը կը ղրկուի ուզողին։

Հասցէ.— Administration de «Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e) ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Տիկին Ազատնի Վառեկեան ծնեալ (Ծգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ծգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք քրիկկիւմիշխանէի Այանիմաղէնըլլայոյ [illegible] էին, եւ անկէց իվեր անէ լուր չկայ անոնցմէ։ Լուր տուողին նուէր։ Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլէնց աղջիկը Հոփփսիմէ (Արշակ Մանուկեանի կինը) եւ իր զաւակները, Արաքսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի։ Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսային Արշակ Մածիկեանի Str. Crisiana, No. 40, Constantza, Roumanie.

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Քէսիրիկի Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Սքանեոլի մէջ, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։ Կը ներկայացուի «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» զաւեշտ։ Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

Վարձու է ոչ կահաւորուած սենեակ մը եւ խոհանոց մը, Յրդ յարկ փողոցի վրայ։ Դիմել՝ Պ. Նշանեանի, 1 Rue du Docteur Lucas Championnier, Paris (13e), Մէթրօ Italie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Մարտ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ	
Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100	Leva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ	Lei
ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ	
Եգ.-Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

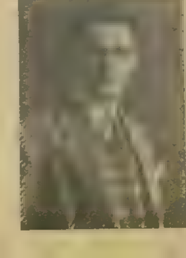

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette Par[illegible]
Le Gérant H. STEPH[illegible]

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 Ֆ. 70Ֆ. 140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ 40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 Ֆ. 200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS 10

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
9
ՄԱՐՏ
1930
9 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1207

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ...

Օրուան ժարտակոչն է — Անկցի՛ Մայքըլ Արլէն։

Անուղղայ պատուելի մը — պսակաւո՛րը — առաջին քարը գլորեց, եւ հասկցող-չհասկցող զինուորագրուեցան, սրտառուչ բարեմտութեամբ մը։

Մեռա՛նք-կորանք» կատարեալ Ազգային Աղէտ։ Եթէ ոչ «չէրիաթ»։

Փառք ու պարծանք»ը, որուն տողավարձն ու հարսնիքն անգամ ներշնչում, գլխու պտոյտ կուտային երէկ, արդէն դարձեր է «շունէն ալ ցած»։ (Այս վերջինը՝ դժբախտաբար դաշնակցական խմբագրի մը բերնով)։

Գիտակցաբար ուշացուցինք այս «Երկու խօսքը», սպասելով որ կը սթափին, վերջապէս, աժան ազգասիրութեան դռնապանները (Փարիզի մէջ), գիտակից կամ «լսողաց» գաղափարը, եւ կը նօսրանայ մթնոլորտը։

Ընդհակառակն։ Առաջին խաչակիրը արդէն դարձեր է ազգային հերոս, շնորհաւորութիւններ ստանալով մինչեւ...Պոլսէն։ Եւ յառաջ եկած է այնպիսի ժխոր մը, որ ամէն բանէ առաջ մեր գրական-գեղարուեստական մակարդակին և դրամագլուխին անանկութիւնը կ՚ապացուցանէ։

Հա՛մ այն է որ, մինչեւ այսօր ալ, խաչակիր ասպետները չեն տեսած Մայքըլ Արլէնի վիպակին բնագիրը։ Հա՛մ անգլիերէն չեն գիտեր։ Կամ գրականութիւնը կը շփոթեն ազգային քարոզչութեան հետ։

Եւ կամ, հասկցած են իրենց սխալը, բայց, անգամ մը նժոյգին վրայ նետուած ըլլալով, անպատուութիւն կը համարեն վար իջնել։ Առանց նկատելու որ, նժոյգը ինք խրտչելով տաղտկալի բառէ մը, կրնայ մէկ անգամէն գլխիվայր նետել։

Մենք նորէն առաջին ենթադրութեան կը հակինք — չեն տեսած բնագիրը կամ չեն կարդացած ամբողջական թարգմանութիւնը։ Եւ, մէկ բառ միայն, սա գրգռիչ, անարգ «պոռնիկը» - այն ալ ծուռ թարգմանուած — վառեր է գլուխները, եւ տո՛ւր թէ կուտաս...

Հեռո՛ւ մեզմէ՝ Մայքըլ Արլէնը պաշտպանելու ո՛րեւէ տրամադրութիւն։

Իր ցեղային օտարացումէն ·աւելի, որ իր մեղքը չէ — այսուհետեւ հազարներով պիտի ձուլուին — խորթ կը թուի մեզի իր մշակած գրականութիւնը։

Անհաւասքէ թանկագին տաղանդ մը, որ թուխսի կը նստի, կը քրտնի եւ կը ծափահարուի գրական-գեղարուեստական վայելքը. ընթացիկ ապրանք հայթայթելով մեծ քաղաքներու ազնուապետական սալոններուն։ Տաղանդ մը, որ կը փնտռուի իբրեւ ջերմանոցի ծաղիկ. իբրեւ շփացած զաւակը միջազգային, այլ մանաւանդ անգլեւսաքսոն «հայ լայֆ»ին։

Բայց, ո՞վ իրաւունք տուաւ հրապարակի աղմկարարներուն, անգէտին կամ չափազանց բանգէտին — անարգել, վարկաբեկել, խաչել մէկը՝ առանց հասկնալու թէ «բանը ինչումն է»։

Մայքըլ Արլէնի ո՞ր մահացու մեղքին համար՝ այս վայրենի եւ անճոռնի կանչերը։

Ի՞նչ կիրք է այս, յուսախաբութեան, դառնութեան հզօր հիշի մը առթիւ, որ այնքան խորապէս, հոգ չէ թէ վայրենօրէն կը վերլուծէ, կը խտացնէ այս ժողովուրդին դարաւոր դատմութիւնն ու անասելի տառապանքը։

Անգլիերէնը հայերէնի թարգմանելէ յետոյ, արդեօք լուսաւորչական, լրագրական հայերէնի՞ ալ թարգմանենք հետեւեալ խօսքերը.

— «...Ո՛վ Հայաստան, ո՛վ անգեղեայ դարպասող, Նուաստացած այսօր մէկ, վաղը միւս աշխարհակալին առջեւ...

«...Մեռնելովդ, (եթէ մեռած ըլլայիր) կրնայիր հետաքրքրաշարժ դիակ մը դառնալ։ Բայց ողջ՝ տաղտուկ մըն ես ամէնուն եւ բեռ քու զաւակներուդ համար.

«...Եւ քսաներորդ դարը աւելի պակաս պէտք ունի քեզի քան անցած են նախընթաց դարերը։

«...Աշխարհ ձանձրացած է քեզմէ, չե՞ս տեսներ։ Արեւմուտքի ժողովուրդները, քննելով դիւրութեան ուժին առջեւ, այլեւս անկարող են ո՛րեւէ հաճոյք քաղելու քեզ մեղքնալէն։ Ընոնք ձանձրացած են քու քրիստոնէութենէդ, քու ջարդերէդ, քու տրտունջներէդ, քու գոյութենէդ»։

Լուտա՞նք, հայհոյա՞նք է այս,թէ շղթայազերծ պոռթկում, անզօր կատաղութիւն։ Վայրագ, բարբարոս ցասում։ Ցորդահոսան կիրք՝ ըմբոստացման։

Ուրացա՞ծ է թէ ողբ։— «Զայն հառաչանաց հեծութեան ողբոց աղաղակի»։

Կրնաք ձեր ուզածին չափ սեւցնել Մայքըլ Արլէնը. հաւրել փառամոլ, կամ ինքնիրմով ուռած «սնօպ» մը։

Բայց, իրաւունք չունիք ձեր ուզածին պէս քակելու ամբողջական պատկերի մը հիւսուածքը, փունաւորելով բառերը քմածին մեկնութիւններ տալով։

Եթէ փորձենք պաղարիւն ըլլալ, եւ մանրել այս գրական խօսքը, կրնանք երկու բառի մէջ ամփոփել կռուախնձոր հատուածը.

— *Այսպէ՛ս կը նայի քու վրայ Եւրոպան, ջախջախուած, անճար եւ հալածական ժողովուրդ։ Չե՞ս տեսներ...*

Ցե՞նք տեսներ, ամէն օր, եւ օրուան բոլոր ժամերուն...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՂՈՂՈՒՄԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հետզհետէ երեւան կ՚ելլէ աղէտին մեծութիւնը։ Ցասներկու նահանգներու գլխուն պայթած այս աննախընթաց աղէտը արձագանգ գտած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, որ զոհերուն հանդէպ իր համակրութիւնը ցոյց կուտայ նիւթական եւ բարոյական ձեռնարկներով։

Երէկ գրեցինք թէ խորհրդարանը 100 միլիոն ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց իբրեւ առաջին օգնութիւն։ Ի հարկին նոր վարկեր պիտի քուէարկուին։ Ասկէ զատ ֆրանսերէն թերթերու ազգային դաշնակցութիւնը՝ միացած Պանք տը Ֆրանսի հետ, ձեռնարկած է համազգային հանգանակութեան մը։ Արդէն իսկ մեծ գումարներ սկսած են հաւաքուիլ. նախարար, երեսփոխան, դրամատուն եւ առեւտրական կը փութան իրենց օգնութիւնը հասցնել աղէտեալներուն։

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը արդէն իսկ հասած ըլլալով աղէտին շրջանը, կացութիւնը կը քննեն տեղւոյն վրայ եւ բարոյական քաջալերութիւն կը տանին աղէտեալներուն։

Եպիսկոպոսը որոշեց Ազգային Սուգի Օր հռչակել այսօրը (կիրակի)՝ ի յիշատակ ողողումի զոհերուն։

Օտար պետութիւններն ալ կը մասնակցին Ֆրանսայի այս սուգին։ Բացի ամէն կողմէ հասած ցաւակցական պաշտօնական հեռագիրներէն, նիւթական աջակցութիւններ ալ կ՚ըլլան։ Առաջին օգնութիւնը հասաւ Հռոմէն. Մուսոլինին եւ Պապը մեծ գումարներ կը տրամադրեն ի նպաստ անտուն անտէր բազմութիւններուն։

Դեռ անկարելի է ստուգել մեռածներու թիւը։ Մուասաքի հարիւրաւոր զոհերէն միայն 72ին ինքնութիւնը կարելի եղած է ճշդել։ Դիակները դրուած են եկեղեցիի սալայատակին վրայ, միւս կողմէ իրարու վրայ դիզուած են դագաղները որոնք կը հասնին ցեխոտեղ եւ որոնց քանակը անբաւարար է դեռ։

Մոնթօպանի մէջ մաքրագործումի աշխատանքները ահագին դժուարութիւններ կը ներկայացնեն։ Ցարդ քսան դիակներ հանուեցան, սակայն դեռ քանինե՛ր կը մնան փլած հարիւրաւոր տուներուն տակ։

Գիւղերու մեկուսացած տուներուն մէջ ամբողջ ընտանիքներ բնաջինջ եղած են՝ յանկարծակիի եկած ըլլալով։ Մոնթօպանի շրջանին մէջ 3,000 կենդանիներ մեռած են, իսկ փլած տուները հազարներով կը հաշուուին։10,000հոգի առանց ապաստանի մնացած են։

Մեծ թիւով զինուորներ գիշեր ցերեկ կ՚աշխատին ազատարար գործին։ Վտանգուած տուներու մէջէն հարիւրաւորներ ազատուելով ապահով վայրեր տարուեցան։

Զոհերու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի շատ յուզիչ կերպով։ Ամէն տեղ մեծ բազմութիւն մը կը հետեւի մեռելակառքերուն ու երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ դամբանական կը խօսին։

∴ LE FOYER ֆրանսահայ թերթը հանգանակութիւն մը բացած է աղէտեալներուն համար։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Կալինին ուրիշ բան կ՚ըսէ...
«ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ԱՆԳՈՒԹ Է ԲԱՅՑ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ»

Խորհրդային միութեան նախագահ Կալինին Սեւ Հողի շրջանի պաշտօնեաներուն առջեւ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ ինչո՛ւ կառավարութիւնը վճռած է առաջ տանիլ հաւաքականացման իր ծրագիրները, հակառակ անհելի եւ չնախատեսուած դժուարութեանց, որոնց կը բախի գործադրութեան ընթացքին։ Կալինին ըսաւ.

— կառավարութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ «կուլակ»ներու բնաջնջումին հետեւանքով անհատներ զարհուրելի տառապանքներու կ՚ենթարկուին, սակայն այդ բնաջնջումը անդառնալիօրէն մաս կը կազմէ մեր ծրագիրներուն։ Ու թէեւ անգութ, բայց բացարձակապէս անհրաժեշտ է ատիկա։ Ասիկա տեսակ մը ապահովագրական գումար է, որ պէտք է վճարուի այժմ, ապագայ ապահովութիւն ձեռք բերելու համար։ Եթէ կուլակները ընդունուին հաւաքական տնտեսութեանց մէջ, անոնք պիտի խանգարեն ամէն ինչ։ Ուստի պէտք է անոնց օձիքէն բռնել եւ քշել։

Կալինին ըսաւ թէ մարդիկ անսիրտ կամ վրիժառու պիտի որակեն զիրենք, բայց վստահօրէն կ՚ապահովցնէ թէ՝ համայնավարները շատ աւելի փափուկ սիրտ ունին քան ուրիշները... եւ թէ իրենք ալ խորապէս կը զգան այն ցաւը զոր կը պատճառեն։ Ուրիշներ պիտի ըսեն թէ գիւղացիները տնտեսութեանց մէջ կը քշուին հակառակ իրենց կամքին։ Ճիշդ է թէ անոնք ուրիշ ելք չունին, բայց ատիկա իրենց ապագայ բարօրութեան համար է։ Անհրաժեշտ է շեշտել թէ գիւղերը հիմա կը փորձեն երկան յեղափոխութիւն մը,որուն նմանը ցարդ չէին տեսած եւ որ ամբողջովին կը փոխէ գիւղացիներու կեանքը։ Անոնք պէտք է հասկնան թէ՝կառավարութեան համար ո՛րքան դժուար է իրագործել այս մեծ գործը համբերատար կերպով։ Անոնք պէտք չէ ծալօրէն սպասեն ծալլուած ձեռքերով, այլ գործակցին կառավարութեան։ Անոնք պէտք է նաեւ նկատի առնեն միջազգային կացութիւնը եւ պատրաստուին պատերազմին համար, որ անպայման պիտի գայ։ Կուլակներու բնաջնջումը կարեւոր մէկ մասն է այս պատրաստութեանց, որովհետեւ շատ վտանգաւոր պիտի ըլլար այս թշնամիներն ունենալ Կարմիր Բանակին նաեւ։

ԽՄԲ.— Կալինինի այս ճառը ուշագրաւ հակապատկեր մը կը կազմէ Ստալինի յայտարարութեանց հետ, որոնցմէ հատուածներ հրատարակեցինք։ Ստալին կ՚ընդունէր որ բռնի միջոցներ կը գործածուին՝ ստիպելու համար գիւղացիները մտնել հաւաքական տնտեսութեանց մէջ, բայց կ՚աւելցնէր թէ այսպիսի մեթոտներ վտանգաւոր են եւ կրնան խանգարել ամբողջ շարժումը։

∴ *Բոլշեւիկեան ամենավերջին սահմանումի համաձայն, «կուլակ» կը կոչուին այն գիւղացիները, որ ունին երեք կով կամ անոնց համապատասխանները՝ խոզի, ոչխարի կամ հաւերէնի ձեւին տակ։*

Ի՛նչպէս կ՚իրագործեն ծրագիրը

«Կրասնայա Կազէտա» կը գրէ թէ Մոսկուայի մօտակայ շրջանի մը տեղական համայնավար կազմակերպութիւնները հաւաքեցին իրենց բոլոր անդամները, բայց անոնց թէ զօրաշարժի ենթարկուած են, սուրերով զինեցին ու գիւղերը ղրկեցին զանոնք՝ ստիպելու համար գիւղացիները որ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնեն։ Գիւղացիները կարծելով որ եկողները աւազակներ, են չարաչար փախուստի մատնեցին զանոնք։

Կարմիր զինուորներն ալ կը փախչին

Հեռագրի մը համաձայն, կարմիր բանակէն 20 զինուորներ՝ իրենց սպային հետ միասին սահմանագլուխէն անցած եւ Լեհաստան ապաստանած են։ Ասոնք պահականոց երթալով յայտնած են թէ փախած են՝ որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր անունը բոլորովին անբաւարար է։ Ասկէ զատ չէին ուզեր գնդակ պարպել այն գիւղացիներուն վրայ, որոնք կը հակառակին իրենց զոյքերու գրաւման։

Պատերազմի ճարտարարուեստները

Խորհրդային կառավարութիւնը հրամայեց բոլոր պատերազմական նիւթերու ճարտարարուեստները միացնել միակ կազմակերպութեան մը մէջ, որ պիտի կոչուի «Համամիութենական Պետական Միացեալ Պատերազմական Ճարտարարուեստ»։ Այս կազմակերպութեան մէջ պիտի մտնեն թնդանօթի, գնդացիրի, ռումբի և այլ ռազմանիւթի թրեստները։ Նոր կազմակերպութեան տնօրէն անուանուեցաւ Ուբրվալէֆ, փոխ-տնօրէններ՝ Բուդնիակ եւ Նայման։ Նոյնպէս պիտի միացուի օդանաւի ճարտարարուեստը՝ տնօրէն ունենալով Միխայլովը։

Ալմազեան ամբաստանիչ ատեանին առջեւ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս վերջապէս աւարտեց իր գործը եւ դերձակ Միքայէլ Ալմազեանը ղրկեց ամբաստանիչ ատեանին առջեւ, զայն ամբաստանելով իբրեւ կամովին մարդասպանութիւն գործող— առանց կանխամտածուած[illegible] եւ իբրեւ գող։

Ամբաստանիչ ատեանը բոլոր թուղթերը քննելէ վերջ միայն պիտի որոշէ թէ Ալմազեան պէ՞տք է դատուի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ թէ ոչ։ Հայ դերձակը ծրագրած է ամբաստանիչ ատեանին դիմել՝ ժամանակաւորապէս իր ազատ արձակումը պահանջելու համար։ Փաստաբան ժան Շառլ-Լէկրան իր բոլոր տաղանդը ի գործ կը դնէ՝ Ալմազեանի վրայ ծանրացած ամբաստանութիւնները վերջնապէս ջրելու համար։

Ո՞վ կ՚օգնէ Թուրքիոյ

«Թան» կը գրէ.— Ցայտնի է թէ դրամատուններու խմբակ մը առաջարկած է օգնել Թուրք կառավարութեան՝ պաշտպանելու համար թրքական դրամը։

Այս առթիւ կազմուած դրամատուններու խմբակցութեան մաս կը կազմեն՝ Իշ Պանքասը, Երկրագործական Դրամատունը, Պանք Թոմէրսիալը, Պանք տը Սալոնիկ, Պանքօ տի Ռոմա, Տէօյչէ Օրիէնթ Պանք, Տէօյչէ Պանք, Պանք Հոլանտէզ, Պանք Ֆրանսէզ տէ Փէյի տ՚Օրիան եւ Ամէրիքըն Էքսփրէս։

Միւս կողմէ Պոլսէն կը հաղորդեն «Հավաս»ի գործակալութեան թէ հիմնական նոր կարգադրութիւն մը առաջարկուած է Թուրք կառավարութեան, Շուէտական Քրոյկէր խմբակին կողմէ։ Այս վերջինը կը պահանջէ լուցկիի մենաշնորհը Թուրքիոյ մէջ 50 տարուան համար, փոխարէն կ՚առաջարկէ 50 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել։

Տրուած ըլլալով այս առաջարկին կարեւորութիւնը, խորունկ ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուի։

∴ *Թուրք կառավարութիւնը որոշեց արտածումի մրցանակներ տալ վաճառականներուն, քաջալերելու համար արտածումը եւ ամրապնդելու թրքական դրամը։*

Ցաւալի միջադէպ մը

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին «Սոնա» կօշիկի գործարանին (206 rue Lafayette) մէջ պատահեցաւ ցաւալի միջադէպ մը։ Գործարանի նախկին աշխատաւորներէն Պ. Բենիամին Հաճի Մանուկեան 22տարեկան, որ վերջերս ճամբուած էր,ատրճանակով յարձակեցաւ արհեստանոցիգլխաւոր վարպետ Պ. Կալպիս Գզիրեանի վրայ, զոր կը նկատէր հեղինակը իր ճամբուելուն։ Պ. Գզիրեանթեթեւ վէրք մը ստացաւ, որովհետեւ դռնապանը յաջողեցաւ շուտով անշարժութեան մատնել Բենիամինը, որ երեք գնդակ արձակելէ վերջ, անհետացաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՇԱՐԼԸՐՈՒԱՅԻ (Պելճիքա) մէկ ածխահանքին մէջ *կրիզու* մը պայթեցաւ։ Ցասներկու հանքագործներ մեռան եւ տասը՝ վիրաւորուեցան։

ՏՈՔԹ. ՇԱԽԹ՝ Ռայխսպանքի տնօրէնը յայտնեց թէ կը հրաժարի Գերմանիոյ պետական դրամատան տնօրէնութենէն։ Այս լուրին վրայ, Պերլինի Սակարանին մէջ արժեթուղթերը անկում ունեցան։ Հրաժարումը կը վերագրուի զանազան պատճառներու։

ԱՆԿԼԷՆԻ կազինօն վերաբանալու առաջարկը 200 դէմ 385 ձայնով մերժուեցաւ երեսփոխան. ժողովին կողմէ։ 1920 յուլիս 31ի օրէնքով բախտախաղերը արգիլուած են Փարիզէն մինչեւ 100 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Կառավարութիւնը կ՚ուզէր փոխել այս օրէնքը եւ *պաքարայի* սրահները մտնելու տուրք նշանակել 500 ֆրանք։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԿԱԹԻԼ ՄԸ ԱՐՑՈՒՆՔ

Գերմանացի երիտասարդ գրագէտ, Էրիխ Մարիա Ռըմարքի գրքին յաջողութիւնը գերազանցելու բոլոր փորձերն անօգուտ անցան։ Անոր գրքին յայտնութիւնը, սիրտերէ ու հոգիէ արձակուող կրակի իբրեւ համազարկ, նոյնքան անակնկալ եղաւ, որքան՝ երեւութական հանդարտութեան ու խաղաղ անկիւնի մը մէջ արձակուող հրազէնի մը պայթիւնը։

Պատերազմի գրականութիւնը տուեր էր իր լաւագոյն գործերը, ստորագրուած առաջնակարգ հեղինակներու կողմէ, մանաւանդ, Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, երբ անոնցմէ շատերը, մարդոց մեծ ուրախութիւններուն եւ նոյնքան մեծ տրտմութիւններուն առթած գինովութեան ու թմրութեան մէջ, գրեթէ անուշմար կը մնային։

Միլիոնաւոր ընթերցողներ, հիւանդագին, կարելի է ըսել տարբերային թափով ու հետաքրքրութեամբ կարդացին սակայն Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն հատորը։

Իրա՞ւ, արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն կար, բանակները հետաքրքրող. իրա՞ւ արիւն չէր հոսեր, ռումբ չէր արձակուեր, դիակներ չէին փտեր, եւ հեռո՛ւն, լափող հրդեհի մը ծուխը չէր բարձրանար դէպի կապոյտ հորիզոնները…։ Իրա՞ւ էր, որ խաղաղ գիւղեր ու քաղաքներ չէին կործանիր, եւ մարդկային խաղաղ բազմութիւններ տեղ ու բնակութիւն չէին փոխեր…։ Իրա՞ւ էր, որ թշնամի զինուորներ կակորդ կոկորդի, դաշոյն չէին շողացներ ու արիւնի մէջ թաթխեր…։

Եւ սակայն զինուորական պաշտօնական տեղեկատուութիւնը կը յայտարարէր.— Արեւմտեան Ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն…։

Այս վերնագիրն իսկ հեգնութեան ու կծծիքի կենդանի վկայութիւն մըն է, զոր երիտասարդ հեղինակը կը դրոշմէր իր գրքին ճակատը։ Բովանդակ պատմութիւնը դարաւոր սուտի ու կեղծիքի, որուն ներկայացուցիչները կրցեր են խեղդել մարդկային հոգիին աղաղակներն ու բողոքի ճիչերը։

Ի՞նչն էր սակայն գրքին յաջողութեան գաղտնիքը առհասարակ։ Պատահականութեա՞ն վերագրելու էր, թէ՞ հրատարակչական տուներու ծանուցանելու արուեստին։

Դիւրին վէպերու սովորական ընթերցողներու հանգիստը չխռովեց։ Ռըմարքի գիրքը արժանացաւ նախ գնահատութեանը բազմաթիւ գրագէտներու, մտածողներու եւ արուեստագէտներու, որոնք ընդունուած չափանիշներէն տարբեր կշիռով մը կը փորձէին կշռել Ռըմարքի գիրքը։

Հոգիի մը տառն էր, ենթակայօրէն գրի առնուած։ Հեղինակը մէկն էր անոնցմէ, որոնք կամաւոր կերպով կեցուցեր էին իրենց սրտին բաբախումը. զգայարանքներուն պաշտօնը ամլութեան դատապարտեր էին, չտեսնելու, չլսելու, մանաւանդ չզգալու համար։

Հակառակ պարտադրուած կարգապահութեան ու համակերպութեան սակայն, հեղինակին հոգին ու միտքը, զգայուն սպաւէի մը պէս, ամէն բան տպաւորեր էին։ Մեքենական անգիտակից աշխատանք մը տեղի ունեցեր էր։ Արտաքին աշխարհի բոլոր զարհուրանքները իրարու վրայ կուտակուեր էին. պատկերներ ու տեսարաններ տեղ բռներ էին համայնապատկերին վրայ, որուն կտաւը մարդկային հոգին ու միտքն էր։

Արիւն արցունք, հրդեհ ու աւերակ, ճիչ ու աղաղակ, կարօտութիւն ու ցաւ, արհամարհանք ու հալածանք, նահանջ ու յարձակում, բարբարոսութիւն ու անասնացեալ տարրերն էին արիւնոտ համայնապատկերին։ Այն բոլորը վերջապէս, որ մեր հասկցած քաղաքակրթական արժէքներուն ու սովորական տրամաբանութեան սահմաններուն մէջ չէին կրնար սեղմուիլ…։

∴

Ենթակայական զգայութիւններու շտեմարան մըն է ուրեմն Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն հատորը։ Ամէն մէկ զինուոր իր կեանքն ու պատկերը կը գտնէ անոր մէջ, ո՛րքան հարազատ, կենդանի, պատկերալից։ Սխալ է ենթադրել, թէ գիրքը քիչ մը շատ գերմանական է։ Ընդհակառակն, հոն ջնջուած են հայրենիքի, ազգութեան ու կրօնի սահմանները։ Ազգայնական ջիղերը լարուած չեն երբեք։ Հեղինակը ազատ ու անկախ կը զգայ ինքզինքը յաճախ խոստովանելու նոյնիսկ թշնամիին առաւելութիւնները։ Ամէն բանէ առաջ հոն կը դիմաւորենք մարդ էակը, որ անուն, պատուանշան, դրօշակ ու զինանշան չունի։ Բոլոր հորիզոններուն տակ մարդկային տարրն է, որ զինուորական խիստ կարգապահութեան մը շղթաներուն տակ կը կորսնցնէ իր նկարագրին զօրաւոր գիծերը։

Հեղինակը կը դիտէ ամէն բան, տրամաբանելէ առաջ։ Տրամաբանութիւնն ու խորհրդածութիւնը կը հետեւին դիտողութեան, եւ հիմնական մասը չեն կազմեր իր գործին։ Չէ՞ որ ճշմարիտ արուեստագէտը նուազագոյն չափի մը կը վերածէ տրամաբանութիւնն ու ձգտումը։

Ռըմարք արուեստով կը քալէ իր ճամբան, հակառակ անոր որ այդ ճամբան, չըսելու համար իր նիւթը, փորձութեան կը մատնէ շատ անգամ արուեստագէտը, աւելի դիւրին յաջողութիւններու համար։ Ընթերցողները իրենց հոգիէն փրցուած այս էջերը բնազդով կը թերթատեն, ըմբռնելով՝ այս գործին մէջ իրենց հոգին ու սիրտը կը խօսին։

Ուրիշ ի՞նչ մտահոգութիւն, նոր կ'ուզէիք որ ունենար հեղինակը։ Եթէ ոչ տալ պատերազմին հետ կապուած ներքին, անտեսանելի կեանքի մը մանրամասնութիւնները, որոնց՝ մարդիկը յաւիտենութեան կը տանին, կամքերը կը կործանեն, նկարագիրները կը ջախջախեն, եւ հոգիները աւերակի կը վերածեն…։

Զգայուն հոգի մը ունի Ռըմարք. անոր գիրքը կը վկայէ թէ զնդակներէն վերապրող սերունդը ի՛նչ վիճակի մատնուեցաւ, հաւատքի ու բարութեան կայծը մարելով իր մէջ։

Ջախջախուած սերունդի մը վկայաբանութիւնն է ան, որ այլասիրութեան համար կը փորձէ բանալ մարդոց սիրտերը։ Մարդ արարածն է, որ կը տանջուի ու կը մաքառի իր գոյութեան համար։ Զարհուրելի մելամաղձութիւն մը կը ծաւալի շուրջը քանի կը դարձնես էջերը։ Երբ ռումբ մը կը պայթի, զինուորին անյոյս պայքարը կը զգաս, կամենալ ապրելու եւ տեսնելու համար։ Կեանքն ու արեւը օր մը աւելի վայելելու ծարաւէն կը տոչորին բոլորը։

Հաշտութեան, ծննդավայրի և անցուց խրճիթներու ծուխին տաքուկ կարօտն է, զոր կ'երգէ Ռըմարք, ո՛րքան զգայուն ու տխուր շեշտով։

Կը պատմէ շատ բնական ու պարզ։ Ամէնէն ծանր հարցերը նկատի կ'առնէ, առանց վարդապետական խորհրդածութիւններու։ Կը համոզէ ընթերցողը, եւ մտածելու կը մղէ։ Ոչ միայն մտածելու, այլ կեանքին զանազան երեւոյթներուն մասին փիլիսոփայել կը վարժեցնէ։

Կ'ըսէ ճշմարտութիւններ, որոնց գոյութիւնը մինչեւ այդ պահը անծանօթ կարծուած, և անծանօթ մնացած էր։

Այս գրքին գտած ընդունելութիւնը խորունկ դաս մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք կ'արհամարհեն ընթերցողներուն պահանջները։ Ցեղուած ու տառապող մարդկութիւնը, արուեստը ու գրականութիւնը կը պահանջեն այն ամէնը, որ իր սրտին կը խօսին, որ կը պատմեն ճշմարտութիւններու մասին, իրեն հասկնալի ու մատչելի արտայայտութեամբ ու լեզուով։ Մարդկութիւնը ուրեմն իրաւունքն ունի հեղինակներուն մօտ փնտռելու անկեղծութիւն, համոզում ու հաւատք, այլասիրութիւն եւ բարութիւն, կարեկցութիւն և գութ, որոնք հէքեաթներու մէջ միայն կը պահեն այլեւս իրենց գոյութիւնը։

Պարզութիւնը եւ ժողովրդային հոգիէն փրցուած ճշմարտութիւններն էին, որ սիրելի դարձուցին այս գիրքը։ — Մօր մը խօսակցութիւնը պատերազմի դաշտէն վերադարձող իր զաւկին հետ, նկարագրութիւնը սենեակի մը, որուն երիտասարդ բնակիչը կանուխէն լքեր էր զայն, եւ մեկներ, եւ երբ արձակուրդով կը վերադառնայ, արդէն հասակ առած, տրտում խորհրդածութիւններու կը տանի զինքը. խօսակցութիւնը քաղաքներուն մէջ մնացող մարդոց հետ, որոնք երէկուան փառքերուն վրայ վախով կը զուրցուրան, կայսեր ընդունելութիւնը բանակին մէջ, երբ զինուորներուն նոր զգեստ կը բաժնուի հանդիսաւոր զօրանցքի մը համար, տակաւին յուզիչ՝ մարդկայնօրէն յուզիչ խօսակցութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ դաշունահար զինուորի մը հետ, կամ իր զաւկին մահը իմացող վշտահար մօր մը ցաւագին հարցումները՝ ուղղուած պատերազմէն վերադարձող զինուորի մը, որ ականատես եղեր է ընկերոջ մահուան տխուր գալարումներուն…։

Այս բոլորէն վեր, ընթերցողը կը զգայ խղճահարութեան ու ներողամտութեան ալիքին բարձրանալը սիրտերու մէջ, որ կը համակէ։ Կայ տակաւին մահուան սարսափին ու անոր հոգիներու մէջ բացած անբուժելի վէրքին տառապանքը. վախը, որ կը գրաւէ հոգիները, եւ արցունքի տաք կաթիլներ կը հոսեցնէ դալկահար, վիրաւոր ու փոշեթաթաւ այտերէն վար…։

Այսպիսի պահերուն է, որ մարդ արարածը այլասէր կը դառնայ. կը սիրէ նոյնիսկ իր թշնամին, ձեռք կը կարկառէ անոր ու գիտակցօրէն ատել կը սկսի պատերազմին համայնաւեր ուրուականը։

Ա՛յստեղ է ահաւասիկ գաղտնիքը Ռըմարքի գրքին յաջողութեան։

Մարդկային ճակատագիրը նոյնն է ամէն տեղ եւ բոլոր աստղերու տակ։ Երանի՛ այն հեղինակին, որուն գրքին էջերը կը թրջուին կաթիլ մը արցունքով…։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՌՈՄԱՆԹԻՍՄԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Բ.

Ռոմանթիսմը համադրութիւն (synthèse) մըն է զանազան ազդեցութիւններու, ներքին թէ արտաքին, որոնց կարեւորագոյններն են հիւսիսի գրականութիւնները, Արեւելքը և Ռուսօ։

Արեւելքը.— Louis Reynaud ժամանակակից գրականութեան տագնապը կը վերագրէ վիպական շարժումի անգլիագերման ծագումին միայն։

Ֆրանսական գրականութիւնը իր պատմութեան ամէնէն անկարգ շրջաններուն, պահած է իր դասական դիմագիծը, իր ազգային նկարագիրը, պայծառ տեսարաններու, մաքուր հորիզոններու ճաշակը։ Ամէն շրջաններու մէջ, պայծառութիւնը եւ յստակութիւնը կը մնան անոր յատկանիշները։

Հիւսիսի գրականութիւնները կը բերեն նախնական, վայրի բանաստեղծութեան մը նորութիւնը, բայց անոնք չունին արեւ, լոյս եւ գոյն։

Նափոլէոն Ֆրանսայի կը ծանօթացնէ արեւի երկիրներ, Սպանիա՝ զոր վիպականները Արեւելք կը նկատեն, բայց մանաւանդ Յունաստանը՝ որ իր անկախութեան պատերազմով խանդավառած էր մտաւորական Եւրոպան։

Վիպական սերունդը սակայն 1660ի դասականներուն պէս չի դիմեր [illegible] եւ չափի հայրենիքին, արուեստներու եւ դպրութեանց աստուածներու խորհուրդին։ Ան կը խանդավառուի ձեւերու, գոյներու եւ արեւի Յունաստանով, կը փնտռէ անոր չքնաղութիւնը. «փալիքարիա»ները, ասեղակները։ Վ. Հիւկոյի «Les Orientales»ը կը բերէ բանաստեղծական այս նոր ձեւերու եւ գոյներու նմոյշները, որոնց լաւագոյնները պիտի տան յետոյ Պառնասականները։

Այս արեւելեան «սէֆքոր»ին մէջ ռոմանթիսմը կը մոռնայ իր անգլիագերման ծագումը, սկովտական լիճերու, թէլագի և Հանեստի մառախուղը։ Արեւելքի ջերմութիւնը կը փարատէ հիւսիսի մշուշը։

Ռուսօ.— Անգլիագերման գրականութիւնները պատրաստած էին սերունդ մը որուն տրամադրութիւնները աւելի պիտի քաջալերուէին Ռուսոյի իմաստասիրական յայտնութիւններով։

Ռուսօ իր մահէն վերջը մանաւանդ կը ներկայանայ սուրբի մը լուսապսակով, կը ստեղծէ խանդավառ շարժում մը որ Ֆրանսայէն կը փոխանցուի ամբողջ Եւրոպայի։ Էրմանվիլի մէջ Ռուսոյի դամբանին շուրջը, ծառերու վրայ, քարայրներու մէջ կը փորագրուին բազմաթիւ արձանագրութիւններ, եւրոպական բոլոր լեզուներով։

Ռոմանթիկ Գերմանիան կը յափշտակուի Ռուսոյի միստիկ իմաստասիրութիւնով։ Քանթ, կ'ըսէ Սթրովսկի, կարդաց Ռուսօն եւ հասկցաւ այն պահուն երբ կը քանդէր հին բնազանցականը եւ կը զգար նոր մը շինելու անհրաժեշտութիւնը։ «Անշուշտ է ծանրանալ այն անհաշւելի հետեւանքներուն վրայ զոր ունեցաւ Քանթի կողմէ Ռուսոյի վարդապետութեան որդեգրումը։ Ու յետոյ, երբ գերման իմաստասիրութիւնը պիտի մտնէ Ֆրանսա իր հետ պիտի բերէ Ռուսօն, գեղեցկօրէն այլափոխուած»։

Ռուսօ բանաստեղծ է եւ իմաստասէր։ Իբրեւ բանաստեղծ բարերար ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ Ֆրանսական գրականութեան վրայ։

Ան կ'ընդարձակէ արտաքին աշխարհի սահմանները, բնութեան մէջ կը գտնէ թաքուն եւ խորհրդաւոր գեղեցկութիւններ, գոյն, ձայն, բոյր, որ արհամարհած էր դասական սերունդը. կը ճոխացնէ բանաստեղծութիւնը քնարերգական նոր thèmeերով, Եսը, Բնութիւնը, Սէրը, Աստուած։

Ներքի այս յեղաշրջումին կ'ընկերանայ լեզուի եւ ոճի յեղաշրջում։ Բառերը դուռ թուաբանական նշաններ չեն այլեւս, արտայայտելու համար գաղափար մը. անոնք չեն հասկցներ միայն, այլ կը խօսին աչքերուն, կը գծեն պատկերներ, կուտան նոր եւ կենդանի զգայութիւններ (sensations)։

Բայց ռոմանթիկ սերունդը տարուեցաւ Ռուսոյի իմաստասիրական երազով ու այդ պիտի ըլլայ իր մեծ մեղքը, իր դատապարտութիւնը։

∴

Սուրբերը յափշտակութեան անգիտակից պահերու մէջ կ'ընդունին աստուածային ներշնչումը։

Ռուսօ ալ ունեցաւ իր վերացումի անգիտակից պահը, Վէնսէնի ճամբան, ծառի մը տակ, ինչպէս Մովսէս՝ նոր կրօնքի մը տեսիլքը մացառներու մէջէն։ «Յանկարծ լոյսերով յափշտակուեցաւ միտքս. հոն պատկերացան բազմաթիւ գաղափարներ, ուժգին ու շփոթ, որոնք զիս ձգեցին անբացատրելի խռովքի մը մէջ»։ Այս հոգեկան տագնապի միջոցին Ռուսօ ունեցաւ իր աստուածային յայտնութիւնը, իր իմաստասիրական տեսիլքը.— Բարի կը ծնի մարդը, ընկերութիւնը կ'ապականէ զայն. պէտք է վերադառնալ բնութեան որպէսզի յարութիւն առնէ ազատ մարդը, բնութեան մարդը։ Ռուսոյի գործերը, ընկերաբանութիւն, մանկավարժութիւն, վէպ, գրական ուսումնասիրութիւն, բոլորը կը կազմեն տրամաբանական շարք մը այս լաւատես վարդապետութեան։

Բնական բարութեան այս նոր կրօնքը պիտի յեղաշրջէ դասական արուեստի խորքն ու ձեւը։

Դասականները յոռետես էին մարդկային բնութեան մասին, ինչպէս յոռետես էր քրիստոնէութիւնը.— Մարդը բարի չի ծնիր, անոր բնական հակումները, առանց խիստ disciplineի մը հակակշիռին, կը ստեղծեն միայն քաոս, անիշխանութիւն։

Դասական շրջանի բոլոր նշանախօսքերը. «սիրեցէք բանականութիւնը», «ատելի է եսը» ցոյց կուտան Տէքարթի դարուն իմաստասիրական ուղղութիւնը։ Այդ մեծ դարուն տեսաբանները, որոնք գտած էին «բանականութիւնը լաւ առաջնորդելու եղանակը», պիտի սահմանեն առողջ արուեստի մը «կանոնները» որոնց պիտի ենթարկուի արուեստագէտը։

Ռուսօ սակայն մարդկութեան կը բերէ նոր հաւատքի մը հանգանակը, նոր աւետարան մը որ կ'արդարացնէ բնազդական կեանքը, մարդկային բնական ձգտումները, կիրքը, սէրը, զորս կը նկատէ աստուածային ներշնչումներ։

Այս նոր կրօնքին ազդեցութեան տակ կը զօրանայ «Եսի» պաշտամունքը, կը զարգանայ անհատապաշտ գրականութիւնը։

Ռոմանթիկ բոլոր վէպերն ու թատերգութիւնները կը յարջորջուին հերոսի մը անունով, Werther, René, Delphine, Corinne, Adolphe, Indiana, Valentine.—Hernani, Antony, Chatterton, Ruy Blas եւն., որովհետեւ անոնք կ'աստուածացնեն հերոսի մը եսը, անհատականութիւնը։

Այս տխուր հերոսները կ'արդարացնեն իրենց սէրը, կիրքը որ, կը բխի աստուածային աղբիւրէ։ «Տէ՛ր, կ'ըսէ Ռընէ, դո՛ւն, դուն ստեղծեցիր զիս ինչպէս որ եմ եւ դուն միայն կրնաս զիս հասկնալ»։ Բայց ընկերութիւնը իր օրէնքներով, իր բարքերով կը կաշկանդէ այս անհատականութիւններու անսեղ արտայայտութիւնը, որովհետեւ իր գռեհիկ քաղքենիի մտայնութիւնով անկարող է հասկնալու հերոսներու հոգեբանութիւնը։ Ու այսպէս, առանձին ու լքուած, անոնք կը զգան ապրելու ծանծրոյթը։ Այս բարոյական առանձնութիւնը ծնունդ կուտայ հոգեկան անբուժելի հիւանդութեան մը, յոռետես ու մելամաղձոտ, որուն «le mal du siècle» անունը տրուեցաւ։

Այս բարոյական միստիսիզմէն աւելի ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ գեղեցկագիտական միստիսիզմը.— աստուածները կը ներշնչեն արուեստագէտը։ Հին Հելլէններու այս հաւատքը կը վերակենդանանայ Ռուսոյի յաջորդ սերունդներուն մէջ, ձեւ ու մարմին կ'առնէ գերման իմաստասիրութեան ազդեցութեան տակ։

1660ի դասական դպրոցը թուաբանական հաւասարութիւնով մը կուտար իր գեղեցկագիտական տեսութիւնը.— Բնութիւն = Ճշմարտութիւն — բանականութիւն։

Ռոմանթիսմը կը փոխէ այս տարազին երրորդ եզրը

Բնութիւն = Ճշմարտութիւն = Ներշնչում.—որովհետեւ չընդունիր կանոններ — բանականութեան հակակշիռը։ Ներշնչումը աստուածային է, հետեւաբար անսխալական։ «Մեզի կը կրկնեն, հետեւեցէք կանոններուն, հին

վարպետներուն. ինչո՞ւ…
ցուցը լոյսին արժէքն
Արքանեակը որ անդադար
դառնայ միեւնոյն շրջան
մէջ համարժէ՞ք է կեդրոն
եւ ստեղծագործ աստղին
ամբողջ բանաստեղծութի
Վիրգիլիոս Հոմերոսի լուսն
միայն»։ (Cromwellի յառա
բան)։

Հանճարին ներշնչում
հանդուրժեր գրական քնն
տութեան. «պէտք է հրաժ
թերութիւններու, զորմէ
միտ քննադատութենէն
դունիլ գեղեցկութիւններ
ու բնդուն քննադատութ
Cromwellի յառաջաբան.

Աստուածները ներշնչում
շնորհեն միայն ընտրեալ
բանաստեղծներու, որոնք
վրայ պիտի քարոզեն
կին պաշտամունքը.
տեղծները, կ'ըսէ Վ. Հիւկ
գեր են որոնք ժողովուրդ
կ'առաջնորդեն դէպի Բեթ
Ու այս տեսութեան հետ
քով վիպական գրականութ
մէջ կը ծնի մարգարէներ
գերու, առաքեալներու,
ներու սերունդ մը։

Խորհրդանշան մըն է (Cha
ton բանաստեղծը A. de V
համանուն թատերախաղին
խորհրդանշան մըն է նոյն
նակին Մովսէսը, համետ
մը, յետոյ նոր կրօնքի
ռաքեալը։

Հիւանդութիւնը տարած
է, կը վարակէ նոյն շրջան
լոր արուեստագէտները,
սան, բանաստեղծ, երաժշ
Stendhal, Balzac, Gautier,
lioz, Flaubert, բոլորը կ
մարհեն գռեհիկ քաղքենի
նոր տափակ կենցաղը
նախընտրեն իրենց
աշտարակներուն լուս
թիւնը։

Ժողովրդավար եւ
կան ռոմանթիսմը հետզհետ
դառնայ ազնուապետական
զումներով զգլխող մը։

Գրական ու գեղեցկագ
կան այս վտանգաւոր
թիւնները կը վարկաբեկեն
մաթիսմը որ այնքան
վառութիւն ստեղծած է
ծնունդի օրերուն։ Վիպ
մանրէն, կ'ըսէ Ժան Մ
թունաւորած է մեր գրակ
թիւնը որ մեծ դժուար
պիտի ունենայ վերստին
լու համար իր դասական
ջութիւնը, որովհետեւ
մեր հոգիներուն մէջ
բնական մեղքի սպիները
բակենդանացուց անիշխ
թեան եւ թուլութեան
թիւնները որոնք կը գտն
մեր մէջ»։ Ռուսօ է այն
ողջ գրականութեան
խանատուն, կ'եզրակացն
Thérive, ան է առաջինը
բոլոր գրագէտներուն,
լաւ կը զգան ու գէշ կը
ծեն։

* * *

Վերջին ախտաճանա
ըրած են ժամանակակից
դատները. անհատական
միայն ծագումի մասին
րարու կը հանդիպին Ռուս
անգլիագերման գրականութ
ները։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍ

ՀԱՅ ՀՌԵՏՈՐՆԵՐԸ

Ո՞վ ըսաւ թէ նիւթ կը
գրագէտներուն. գեղեցիկ
մը ահա. ի՞նչպէս կը բանաք
Լեւոն Խասճանեան հետաք
կան այս նիւթին նուիր
յօդուած մը «Նոր Օր»ի
կ'ուսումնասիրէ հայ հռետ
Ռ.Կնոնի, Շահրիկեան,
խօսելու ձեւերը։ Գծագր
Խասճանեան այս նիւթին
չէ։ Անհրաժեշտ է
մանաւանդ իր նիւթը
տելու ճարտարութիւն.
մը եւս, Շաւլ Շաւէ, գեղեցիկ
սումնասիրութիւն մը
սացի քաղաքագէտներու
րական ու գրական
հեղինակը խոր վերլուծ
ենթարկած է հռետորներ
տայայտութեան
գորս կը կապէ բնաւորութ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ժողովրդական խորհուրդը, քրն-նելէ յետոյ Հայաստանի ճակընդեղի 1929 տարուան հունձքին արդիւնքը, համոզուեցաւ, որ կը յաջողի աշխատցնելու համար շաքարի գործարան մը։

Փորձի համար ցանուած ճակնդեղը 90 առ հարիւր առաջնակարգ հունձք մը տուած է։ Նաեւ հաստատուած է որ 19,19 համեմատութեամբ շաքար կը պարունակէ։ Այս կէտերը դոյզ տալով, ժողովրդական խորհուրդը կը պահանջէ արտօնութիւն եւ միջոցներ յատկացնելու համար շաքարի գործարան մը Լէնինականի մէջ։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

«Խորհրդային Հայաստանի» կը գրէ (20 փետր) Լէնինականէն. «Ընկ. Կարապետեանի բանուորներու մշակոյթի ակումբի թատրոնական համար, իր նուագախումբով մեկնեցաւ Մուսակալ Թոռոսեան հիւղը։ Գիւղն ամբողջովին համայնացուած է։ Նախկին եկեղեցիին մէջ, որ վերածուած է ժողովասրահի, տեղի ունեցաւ միթինգ-ներկայացում մը»։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ

«Խորհրդ. Հայաստան» իր առաջին էջին վրայ մեծ տառերով կը գրէ (20 փետր) — Արթիկ-ի հանքերուն վարչութեան տեղեկագրին համաձայն, առաջին եռամսեակին ընթացքին արտադրուած է 2,700 խորանարդ մեթր քար. երկրորդ եռամսեակին՝ 5500։ Պարզ է որ աշխատանքներուն կազմակերպութիւնը թոյլ է, բանուորներու կայուն խումբերը եւ մասնագիտական կազմը կը պակսին. արդիւնաբերութեան պահանջ տրամադրութիւններ չկան, կարգապահութիւն գոյութիւն չունի, բանուորները խմբովին կը ձգեն գործերը ու կը մեկնին. կոմունիստ բանուորներ, գործի մտնելով, կը յայտարարեն թէ 1929—1930 տարուան ընթացքին պիտի արտադրեն 150,000 խորանարդ մեթր քար. կը տեսնենք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՓՈՔՐԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԳԱՆԱՉԵԱՆԻՆ

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ.
Դարնան առաջին
Դու պարզուկ բացուա՛ծ.
Բաղձրիկ կարկաչով աղբի՛ւր
հայրենի,
Զուարթ տեսարա՛ն Հայոց Աշխարհի...։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Սարերու ծոցէն
Կարօտով լուսող
Դու երգ սրբազի.
Արեւուն աղջի
Ցոլքերէն վառող
Ծի՜լ ա՛րտ ցորեանի...։

— Հագուեր ես ա՛հա,
Լոյսի պէս աղուոր,
Ծաղիկէր ես անհուն,
Իմ պապենական
Դաշտերուն պէս վա՛ռ,
Դէմքդ է զուարթուն։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Սիրերդն ես սիրուն
Ապրելի զարթուն
Մեր կաքաւներուն։
Գիւղի սարերուն
Ծիծա՛ղն ես կապոյտ,
Ու ծոթրինաբոյր աղուոր հարսներուն
Համբոյրն ես անմեղ։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Գիւղի տատրակ,
Անբիծ ու մաքուր.—
Դու ես որ նորէն
Բերեր ես քնքոյշ
Քու այգ թեւերով
Ուրախութի՛ւնն իմ

Կեանքիս վշտահար։
Օ՛, դու՛ ես, դո՛ւ ես,
Որ նորէն այսօր
Զանձրոյթիս համար,
Կզզիէն մէջ այս,
Ցանեց ես բո՛ւռ, բո՛ւռ
Ժպիտ ու ծիծաղ,
Եւ բոյր, ձանիշակ,
Խնդում, երգ ու պար...

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ...։
ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԵՆՆԵՐԻ

Շապպաթ անունի յումայաչիխ մը Պոլսոյ հրապարակէն անյայտացած է 100.000 ոսկի պարտք մը թողլով։ Այս դէպքը մեծ իր բարանցում ծանած է հրապարակին վրայ եւ բազմաթիւ անձեր վնասուած են։ Կ՚ըսուի թէ 100,000 ոսկիէն աւելի դրամ քաշած է յումայափոխը, որ Ֆրանսա փախած է։

«ՄԱԽՍԱԲԱԺԻՆ»

Վայրահաչներ կան, որ չեն դադրիր քննադատելէ բարեգործականներով ձեռնարկուած նախաձարական թոշակները։ Այդպիսիները թող կարդան «Միութիւն» պաշտօնաթերթի փետրուարի թիւը։

Այնտեղ պիտի տեսնեն թէ վճարուած թոշակներու գումարը 1928ին 650,000 ֆրանքը անցած չէ եւ ատոր մէջ Փարիզի պաշտօնեաններուն բաժինն է միայն 260.000 ֆրանքի աննշան գումար մը...։

Բուն խնդիրն այնտեղ է, սակայն, որ այդ 260.000 ֆրանքէն միայն 60.000 ֆրանքն է որ Միութեան ծախսական սեղանէն տրամադրուած է. մնացեալ 200.000ը ծախսաբաժիններէ գոյացած է։

Գիտէ՞ք թէ ինչ բսելէ ծախսաբաժին...։ Ալեյորդ տեղը բառարան մի՛ նայիք. «Միութիւն»ը ինք բացատրած է.

— «Նուիրատուներու կողմէ տրամադրուած եւ եկամուտներէն վար դրուած 5 կամ 10առ100 ծախսաբաժինը կը բացատրէ իրենց ակնյայտ փափաքը, նոյնիսկ արդար պահանջը, որ իրենց հիմնադրամներուն եւ հիմնարկութեանց կանոնաւոր վարչութեան համար եղած վարչ. ժողովին կողքին կը գործէ արդիական հասկացողութեամբ լարուած լուրջ եւ ծեռնհաս պաշտօնէութիւն մը։»

Ուրեմն նուիրատուներուն պահանջն է որ կը գործադրուի այդ թոշակներու վճարումով, ուրիշ ոչինչ...։

Ամէն նուիրատու գիտէ՞ արդեօք թէ այդպիսի պահանջ մը կը վերագրուի իրեն...։

ՎԱՐԴ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ցաւով կ՚ըսեն թէ նոր սերունդը չի ճանչնար մեր գրական հին դէմքերը։ Դիտողութիւն՝ մասամբ ճիշդ։ Կը կարծենք թէ մրցումի այն ձեւը, զոր հրապարակ կը դնենք, պատճառ պիտի դառնայ քրքրելու հին գիրքերը, կարդալու մեր մոռցուած կամ մնացած բանաստեղծները։ Մրցումի այս ձեւերը պիտի փոխենք յաճախակի։ Ընդ, որ կը յաջողին ճիշդ պատասխաններ տալու, պիտի տանեն մաւնաւոր մրցանակներ։

Մրցումը կը բանանք հետեւեալ տողերով։ Ընդ իւրանքանչիւր տունը կը պատկանի հայ բանաստեղծի մը։ Խնդիր է իմանալթէ, 1—ո՞ր տունը ո՞ր բանաստեղծին է, 2— ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, 3— ո՞ր գիրքին մէջ տպուած է։

Վերջալոյսը կը նըւաղի. յոգնա՛ծ եմ, մայր անուշիկ,
Կուրծքիդ վրրայ գլուխս յենած,
Թո՛ղ որ պառկիմ ալ յուշիկ,
Քընել գիտեմ թէ կարող չեմ,
բայց կրնամ գէթ արտասուել,
Միտքըս տխուր այս վիճակիս
դեռ կը մընայ անըմբռնելի։

×

Մենք մեր վէրքերէն երգե՛ր
կը շինենք,
Մենք, զըկուածնե՛ր ճակատագրէն նենգ։
Ու մինչ ուրիշներ առատ կը
ջամբեն
Խինդի՛ սեղանէն, մուսային
ծամբէ՛ն
Մենք կ՚երթանք ստո՛յգ ժահուան անմսուաղ։

×

Կանանչ խայտաբղէտ պայծառ
կեցւէն,
Ո՞վ կարծէր որ այդ արեան
գունդն ըլլայ,
Որ սեւ արտասուօք խիտ առ
խիտ կուլայ,
Գաճած էր արիւնն եւ արցունքն
իրեն։

×

Ու վարդուսկեհուր կանթեղին
տակ աղուամրա՛փ,
Գուսան նաժիշտներ թուչկոտէին
տարփայոյզ,
Ու գային ինծ տալ համբոյրնին
մուշկ ու շարաբ,
Գիրկս հանգչեցնելով եղկ մարմիննին թրթռուզկոյզ։

×

Դիշերուան մէջ՝ արեան բոյրովը
մոլի,
Ուր տակաւին տարակոյսներ կը
ճիւան,
Ես կը սպասեմ դեռ, անձկոտ
սիրտս՛ յոյսով լի,
Ժպիտներուն բոսոր՛ նորոգ
առտուան։

Այս մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարուի ապրիլի վերջը։ Ցաւակցուած մրցանակները յաջորդով։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԱՇԻԶՄ»

Երեւանի պետական հրատարակչական մարմինը վերջերս լոյս ընծայեց գրքոյկ մը, 47 էջ. հեղինակն է Ե. Հրաչ, գիրքին անունն է «Դաշնակցական վտանգը եւ հայկական ֆաշիզմը»։

Բովանդակութիւնը, առանց կարդացած ըլլալու, կրնաք գուշակել։ Սակայն Ե. Հրաչ, առանց ձանձրանալու, կը վերլուծէ թէ ի՛նչպէս «ռուսահայ խորհրդային պայքարը, աշխարհակալներու պատերազմական քայլերը, շափազանց ոգեւորեր են Հայաստանի բանուորներուն եւ գիւղացիներուն կողմէ ջախջախուած եւ վտարուած դաշնակ ղեկավարները, որոնք ոչ միայն կ՚արդարացնեն աշխարհակալ վոհմակներուն յարձակողական քայլերը, այլ եւ այդ քայլերուն կը կապեն անկայութիւններ մեծի, Հայերուս համար»։

Այս գիրքին մէջ կարեւոր կէտեր ալ կան։ Հեղինակը մասնաւորաբար կը յարձակի անոնց վրայ, (իրենց շարքերէն), որոնք «ինքնաքննադատութեամբ» կը մօտենան դաշնակցութեան գործունէութեան, եւ կ՚ըսեն. — «Դաշնակները չհասկցան որ պատերազմը մղուած էոչ թէ ճնշուած ժողովուրդներին ազատագրելու, այլ աշխարհի բաժանման եւ ժողովրդների հարստահարման համար»։ Այսպէս կը հասկցուի ՝թէ ներսը մարդիկ կան, որ Հրանտի չափ հիւանդ չեն փաշիզմ անուանելու համար ժողովուրդի մը ազատագրութեան պայքարը։

Գիրքին մէջ կան հետաքրքրական ճիշդ սխալներ։ Գրուած է «հակախորհրդային ռէակցիա», եւ գրաշարը տպած է... «համախորհրդային ռէակցիա»։

ՄԱՐԻՆԷԹԹԻ

Մարինէթթի, ապագայապաշտութեան հիմնադիրը, որ վերջերս եգիպտոս կը գտնուէր, — այս առթիւ «Ցուսաբեր»ի մէջ երեւցաւ տեսակցութիւն մը Գ. Մխիթարեանի հետ,— այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Եւ կը թուի թէ առաջնորդութիւնն առնի Ֆրանսան եւս միացնելու համաշխարհային ապագայապաշտ յեղափոխութեան։ Ցեղական թերթի մը մէջ պիտի հրատարակէ կարգ մը յօդուածներ, ուրիշ «ընկեր» երաժիշտ մը պիտի կազմակերպէ ապագայապաշտ նուագահանդէսներ եւ նկարիչ մը՝ նկարահանդէս մը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի Մասնաժողովը կը փութայ հաղորդել թէ, բաւարարութիւն տալու համար իր հետզհետէ ընդարձակուող գործունէութեան պահանջներուն եւ մանաւանդ ապահովելու համար իր ստուարաթիւ անդամներուն ամսավճարներուն կանոնաւոր գանձումը, ներկայ մարտ ամսէն սկսեալ պաշտօնի կոչած է Պ. Հայկ Շիրինեանը, իբր օգնական Փարիզի Մասնաճիւղիս քարտուղար Պ. Օննիկ Թաքէօսեանի։ Պ. Հայկ Շիրինեան գլխաւորաբար պիտի նուիրուի գանձումներու, որ պիտի կատարուին ըստ առաջնոյն, փոխան ընկալագրի։

Ի գիտութիւն կ՚աւելցնենք նաեւ թէ, այս գանձումները դիւրացնելու համար ժամանակէ մը ի վեր շրջագրուած է կանխաւ ծանուցումի գրութիւնը (préavis) որով հաւաքչին այցելութիւնը օր մը առաջ կը ծանուցուի անդամին, որ բստ այնմ կ՚ընէ պէտք եղած կարգադրութիւնը այն պարագային, ուր պիտի բացակայի, տան մէկ ուրիշ անդամին եւ դռնապանին (concierge) ձգելով իր անդամավճարը։

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Մասնաժողովի Ատենապետ Թագւորեան, Գանձապետ Ց. Սարաճեան։

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

Մամուլի տակ է «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը արգէն մամուլի յանձնած են առաջին գիրքը, Ռուբէն Զարդարեանի ամբողջական գործերը։ Լոյս կը տեսնէ քանի մը ամիսէն։

Ընտրութիւնը գեղեցիկ է նախ անոր համար, որովհետեւ Զարդարեան արդի արձակին վարպետներէն է, եւ գեղոճ մը, ինչպէս կ՚ըսուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱՄՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՆ

(Պատմուածք)

Երբ հայրը մեռաւ, Սելիմ Խոմայէլ ժառանգեց բաւական կարծալ արտեր, աւելի քան հարիւր գերի եւ պատկառելի հարստութիւն մը, զոր հայրը շահած էր անգլիացի վաճառականներէն, Հնդկաստանի մէջ։

Այն ատեն հազիւ 18 տարեկան էր։ Թէեւ ամուսնացած էր ցեղախումբէն երկու գեղուհիներու հետ, ինքզինք երջանիկ չէր զգար սակայն։ Նկարագիրով խորքոտ եւ յորդեռանդ, կը սիրէր շռայլութիւնն ու հաճոյքը։ Իր պաշտպանը որ շատ ծերացած էր պատերազմներուն մէջ, հասած էր սուր սաստիկ դիւաբանի։ Ահա թէ բազմաթիւ ամուսնութիւններ կնքեց, փոխարինելով կին մը, կարենար գոհացնել իր բոլոր ակնկալութիւններն ու կիրքերը։ Սակայն երբեք չզգաց այն կինը, զոր փնտռէր։ Հնորհիւ բազմաթիւ ամուսնութիւններու, զորս ըրեր, ամուսնացաւ արուեստագէտ կիներու հետ, որոնց խօսքերը իր խռովիչ ու վայրի երազին համար. կնութեան առաւ ուրիշ կիներ, պարզապէս անոնց գեղեցկութեան համար, որովհետեւ կրքոտ էր։ Վերջապէս ամուսնացաւ ուրիշ կիներու ալ հետ, որովհետեւ կը հաւատար թէ անոնցմէ պիտի ունենար առողջ եւ ըմբոստ զաւակներ կարծ խօսքով, քանի մը տարուան ընթացքին, տեսաւ որ իր կանանոցին մէջ հաւաքած էր կիներ ամէն ցեղէ, գեղուհիներ ամէն ցեղախումբէ։

Իր սիրական կինը զաւակ մը պարգեւեց իրեն։ Զայն անուանեց Պէն-Ընթար-էլ-Կազի, որովհետեւ մտադրած էր պատերազմիկ մը դարձնել։ Երբ տղան տասնեւեօթը տարեկան եղաւ, Սելիմ Խոմայէլ ամուսնացաւ Մալապարցի աղջկան մը հետ, որուն գեղեցկութիւնը նմանը չունէր Հնդկաստանի մէջ։ Գեղուհին սլացիկ եւ ուղիղ հասակ մը ունէր, հպարտ եւ առողջ։ Աչքերը, ծովու կապոյտով, գոյնը կը նետէին կանանչ-կապոյտ եւ խռովիչ ու յիմարացնող բան մը կ՚աւելցնէին իր տարօրինակ եւ անոր ըոշ նայուածքին, որ քնքուշ էր եւ վայրենի, կրքոտ եւ բարբարոս։ Անիկա երեւոյթն ունէր աղջկան մը, որ կը բնակի անտառներու մէջ անզուսպ եւ անզսպելի։ Անոր գնդերները շարունակ կը խաղային մորթին տակ, ինչպէս կ՚ըլլան մկանները գամբիկին, խեռ եւ ըմբոստ։

Կը թուէր թէ կը սիրէր իր տէրը։ Այսուհանդերձ, պատահեցաւ, որ,— երբ դաւաճան մըն է — Պէն-Ընթարի հանդիպելով, բանկեցաւ սաստիկ դանկութենէ մը։ Այնպէս որ տղան ալ զգաց զայն հեռուէն։ Ինծի համար շատ դժուար է ձեզի բացատրել, թէ ի՛նչպէս տղան յաջողեցաւ ժանել իր հօրը կանանոցը, ուր, առանց երբեք մայրապղծութիւն մը փորձելու,— ի՛նչպէս կարելի է մայրապղծութիւն ընել Արեւելքի մէջ, երբ մայրերը տարբեր են, — ծոցը պառկեցաւ եւ գեղուհիին շրթներէն գողցաւ անպատ մեղրը այն համբոյրին, որուն միայն ուրիշ մը իրաւունքն ունէր։

Ուրիշին խոտն ուտելը յանցանք է բայց ուրիշին սէրը վայելել...։

Յաջորդ առտու, Սելիմ Խոմայէլ կանչել տուաւ իր տղան, եւ հարցուց անոր թէ ի՛նչպէս անցուց գիշերը։ Ցեղոյ ամէն պատրաստութիւն տեսնելէ յետոյ, խնդրեց զաւկէն, որ բաճը առնէ եւ իրեն ընկերանայ մինչեւ բամպակին արտը։

Անոնք քալեցին առանց բառ արտասանելու, կողք կողքի, ամբողջ մէկ ժամ՝ հրախանձ արեւի մը տակ։ Սելիմ Խոմայէլ կարծես ամայի անկիւն մը կը փնտռէր։ Ցանկարծ կանգ առաւ, եւ, շոյելով իր դանգուր մօրուքը, որ բռնած էր քայլամանակի մը ձեւով, ըսաւ.

— Աստ յարմար տեղը։ Պէն-Ընթար, խորունկ փոս մը փորէ այստեղ, որպէս զի թաղեմ գանձս։

— Լաւ, հայր իմ, պատասխանեց հլու երիտասարդը եւ բահով փորել սկսաւ հողը։

Մուսլիման հայրը կը դիտէր տղուն աշխատանքը եւ գգուալից խօսքերով կը քաջալերէր, որովհետեւ հողը կարծր էր եւ աշխատանքը տաժանելի։

— Փոսը արդէն չորս ոտք խորունկ է, չէ՞ բաւեր, հա՛յր։

— Փորէ տակաւին, Պէն Ընթար։ Գանձը, զոր թաղել կ՚ուզեմ, պէտք է անդտանելի ըլլայ հողին ընդերքին մէջ։

Երբ փոսը ութ ոտք խորունկցաւ, Սելիմ Խոմայէլ խնդրեց զաւկէն, որ դուրս ելլէ։

— Արդարեւ, հայր իմ, այլեւս անկարող կը զգայի ինքզինքս բահը շարժելու։ Ձեռքերս կորսնցուցած յոգնութենէ։

— Հիմա պիտի հանգչիս, զաւակս։

Եթէ երբեք գող մը համարձակութիւնն ունենար գողնալու գանձը, զոր կը թաղես այստեղ, վստահ եմ որ շուտով պիտի հրաժարէր իր մտադրութենէն։

— Երանի թէ այդպէս ըլլայ։

Ցանկարծ, խիստ երեւոյթ մը առնելով, Սելիմ Խոմայէլ ձեռքը դրաւ զաւկին գլխուն։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

— Սակայն, հա՛յր, արեւը դեռ մարը չէ մտած։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

— Գէթ թոյլ տուր, հա՛յր, որ երեսս դարձնեմ Մէքքէի կողմը, որպէս զի աղօթքս ընդունական ըլլայ եւ հաճոյ։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

Եւ իր զաւակը հրելով փոսին եզերքը, գրպանէն հանեց երեսնոտայ կիթով ու պղպջատայ բերնով ատրճանակ մը, զարդարուած՝ գամասեղեան երբարուեստ կիտուածներով։

Պէն-Ընթար այդ գերագոյն վայրկեանին միայն հասկցաւ հօրը մտադրութիւնը, եւ տղու իր խոշոր աչքերը բարձրացնելով հօրը, աղաչեց.

— Շնորհ ըրէ, հա՛յր։

— Աղօթեցի՛ր։

Համոզուած ըլլալով, որ աղաչանք եւ արցունք ապարդիւն էին, — այնքան մեծ էր իր մեղքը, — խածաւ շրթները եւ մահուան առջեւ այնպիսի անհոգութեամբ մը, այնպիսի անտարբերութեամբ պաշտպանուած, ինչ որ յատուկ է միայն մարգարէներու զաւակներուն, տղան պատասխանեց,

— Ալլահը թող ների ձեզի, ո՜վ իմ տէրս։

— Աստուած լսէ ձայնդ, զաւակս։ Եւ կրակեց ատրճանակը տղուն ծոծրակին վրայ։ Դիակը թաւալգլոր ինկաւ փոսին մէջ, եռեւէն այնտեղ թափելով կաւի քանի մը գունդ։

— Հոգին կը վերադարձնեմ քեզ, ո՜վ իմ սիրեցեալ զաւակս։ Քնացի՛ր խաղաղութեամբ, որովհետեւ, յանուն Աստուծոյ հազար եւ մէկ սրբազնեալներուն, իր վրէժխնդրութիւնը կատարուած է այլեւս։ Ապա երկու ժամ ետք, անիկա Մալապարցի գեղուհիին բերան բաց փոսին եզերքը։ Եւ ըսաւ անոր, ցոյց տալով Պէն-Ընթարի դիակը

— Աստուծոյ կամքը կատարուած է արդէն։ Թող կատարուի եւ իմ կամքս մարդկային։

Եւ ծակեց գեղուհիին սիրտը երկսայրի սուրով մը։

Սելիմ Խոմայէլ լեցուց փոսը եւ, սովորական օրերուն պէս, իր հոգին երանութեամբ եւ խաղաղութեամբ լեցուն,— Արեւելքցիի անփոյթ հոգի,— գնաց իր կանանոցին մէջ ծխելու «Նարկիլէ» մը, զոր պատրաստած էին վարդի ջուրով եւ դափրայի անուշաբոյր ծխախոտին մանրտիկ տերեւներով։

ԷԼԻ ՄԷՆԱՇԷ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Օ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ
Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
148 Rue Villeneuve *Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը ներկայացուի*

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ	200ֆ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՐՏ
1930

11 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1208

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի ազգային աղէտը

Հանրապետութեան Նախագահն ու վարչապետը աղէտի շրջաններր այցելելէ վերջ, երէկ առաւօտ մասնաւոր կառախումբով վերադարձան Փարիզ։ Անոնք շփման մէջ մտան ժողովրդական ...ներուն հետ եւ տեղւոյն վրայ քննեցին աղէտին մեծութիւնն ու լսեցին ազատարարական ձեռնարկները։ Քաջալերական ու գնահատական խօսքեր ըրին բոլոր անոնց, որոնք աղէտեալները ազատելու համար ոեւէ ծառայութիւն ըրած էին։

Ինչպէս գրեցինք, կիրակի օր Ազգային Սուգի Օր հռչակուած էր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Այս առթիւ բոլոր պաշտօնատուններր կէս դրօշակ պարզեցին։ Շատ տեղեր մէկ վայրկեանի լռութիւն պահուեցաւ։ Թատրոններն ու Սինէմաները թէեւ ...փակուեցան, բայց անոնց կիրակի օրուան հասոյթներուն մեծ ...մը յատկացուեցաւ աղէտեալներու օգնութեան գործին։

Ազգային հանգանակութիւնը, որուն նախաձեռնարկ եղած ...ն Պանք տը Ֆրանսը եւ ֆրանսական թերթերու ազգային ...ւնակցութիւնը, մեծ ընդունելութիւն գտած է արդէն և կարոր գումարներ կը հաւաքուին։ Այս առթիւ հրատարակուած ...մը մէջ կ'ըսուի.

— Աննախընթաց աղէտ մը սուգի ենթարկեց Ֆրանսան։ ...երու գոհ դարձաւ ընդարձակ մէկ մասը ազգային երկրին, ...ր դեռ երէկ մասնաւորապէս արգասաբեր հողի մը վրայ կը ...ղկէր կենդանի եւ գործունեայ կեանք մը։ Ողողումի կոյր ...երը, քանդելով թումբ եւ արուեստի գործեր, փճացնելով ...գաք ու գիւղ, աւերշտկելով դաշտ ու արտ, ամէն տեղ իրենց ...ետ տարած են աւեր ու մահ։

Կոչը յետոյ կ'ըսէ որ աղէտը հարիւրաւոր զոհեր եւ հարիւրաւոր միլիոնի նիւթական կորուստներ պատճառած է, իբրեւ ...անմիջական հետեւանք ունենալով թշուառութիւն եւ անգործութիւն։ Միայն պատերազմի առեն է որ աղէտ մը այսքան ...եր կը գործէ։ Քանդուած օջախները, յուսակտուր ծերերը, ...ներն ու երախաները, անգործ աշխատաւորները առատ եւ անմիջական օգնութիւն կը պահանջեն։

Իբրեւ եզրակացութեան կոչը կ'ըսէ.

Բոլորը, մեծ ու պզտիկ, հարուստ ու աղքատ, առանց կուսակցական նկատումներու, պիտի յիշեն թէ իրենք Ֆրանսացի ...ն, թէ միայն այդ հանգամանքն ունին, եւ թէ այսօր պէտք է ...նեն թշուառութեան մատնուած Ֆրանսացիներու։

∴ Կիրակի գիշեր հայկական թատրոնին մէջ 1281 հաւաքուեցաւ Ներցաներէն, ի նպաստ աղէտեալներուն։

Պոլսոյ Ցոյներուն կալուածները

ԵՏ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ թուրքեւ հելլէն համաձայնագրին ամենակարեւոր տրամադրութիւններէն մէկն ալ սա է որ Պոլսոյ Ցոյները եւ Թրակիոյ Թուրքերը «էթապլի» պիտի նկատուին եւ բոլոր քաղաքացիներու յատուկ իրաւունքները պիտի վայելեն։

Ասկէ զատ Պոլսոյ Ցոյներուն գրաւուած կալուածները ետ պիտի տրուին։

Օսմանեան անցագրով մեկնողներու խնդիրը կարգադրուած է ըստ թրքական տեսակէտին, այսինքն երբեք Թուրքիա չպիտի կրնան վերադառնալ եւ հատուցում պիտի ստանան հելլէն կառավարութեան կողմէ։

Թուրքիոյ պետական դրամատունը

ԷՆԿԻՒՐԻ 10 մարտ.— Թուրք պետական դրամատունը պիտի գործէ անանուն ընկերութեան մը ձեւին տակ. 25 միլիոն թրքական ոսկի դրամագլուխով։

Հանրային պարտքի պատուիրակները, որոնք Պոլսէն Էնկիւրի կը մեկնին, այսօր երկուշաբթի առաջին հանդիպում մը պիտի ունենան ելմտական գործավարին հետ, որ պիտի պարզէ կառավարութեան տեսակէտները։

Կառավարութիւնը, որ թղթադրամը ամրապնդելու համար ...իրենս ձեռք առած միջոցներուն լաւ արդիւնքները տեսաւ, ...ծրագրէ մեղմացնել գրուած խիստ միջոցները։

Նախակրթութիւնը եւ ոչ-թուրք դպրոցները

Նախակրթութիւնը միայն թուրք վարժարաններու մէջ ...տարուելու մասին կարգադրութիւն մը չէ եղած դեռ, կը ...է «Փոլիթիքա»։ Այս խնդիրը կարեւորութեամբ պիտի քննուի ...պրոցական մեծ արձակուրդին միջոցին։ Եթէ բաւարար չափով դպրոց կարելի ըլլայ ապահովել, հաւանական է որ այս ...եան որոշում մը տրուի։

Այս խնդիրը կապ չունի փոքրամասնութեանց դպրոցներուն հետ։

Կանտիի կոչը Հնդիկներուն

Պոմպէյէն կը հեռագրեն Թայմզի.—

Կանտի յայտարարեց թէ չորեքշաբթի վաղը, առաւօտ ...00 կամաւորներու գլուխը պիտի անցնի։ Կը յուսայ թէ քաղաքացիական անհնազանդութեան քարոզիչները պարզ կերակուրներ պիտի ստանան իրենց հայրենակիցներէն։ Իրենց ուտածն է այծի կաթ, չամիչ եւ օրական երեք լիմոն, գիւղերը պէտք է մաքուր պահուին, եւ բնակիչները պէտք է հագնին միայն տեղական ապրանք։ Իւրաքանչիւր գիւղ Կանտիի պէտք է հաղորդէ իր բնակչութեան թիւը, պարիաներու, դպրոց յաճախող աշակերտներու, հիւանդանոցին «դէզգեահ»ներու թիւը, ամէն ամիս ծախուած կերպասեղէնի քանակը։ Նոյնպէս մանրամասնութիւններ պիտի ուզէ հօտերու քանակութեան, հողերու տարածութեան, անոնց համար վճարուած տուրքին մասին։ Նաեւ տեղեկութիւններ պիտի քաղէ ոգելից ըմպելի գործածութեան մասին։

Կանտի պիտի ճամբորդէ Նատիատի, Անանտի եւ Պորսատի ճամբով մինչեւ Պատլափուր, Շամպէյի ծոցին վրայ, ուր պիտի հասնի մէկ շաբաթէն։ Կրանտի կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ ձերբակալուած է իր փոխանորդը՝ Վալլապհէյ Փաթէլ, եղբայրը Օրէնսդիր ժողովի Նախագահին։ Պոմպէյի մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը ընթացքին, ճառախօսները իրենց համակրանքն յայտնեցին Փաթէլի եւ ըսին թէ իր զատապարտութիւնը նոր մղում մը պիտի տայ Կրանտիի կողմէ ձեռնարկուած պայքարին։

Փաթէլ ձերբակալուեցաւ անոր համար, որ հակառակ ոստիկանական արգելքին, խօսք առած էր հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ։ Բանտարկուելէ առաջ, Փաթէլ պատգամագիր մը ուղղեց Գուժէրաթի բնակիչներուն, ըսելով որ իր ձերբակալութիւնը պէտք է ուրախութեամբ ընդունուի, որովհետեւ ատիկա սկզբնաւորութիւնն է կռիւին։ Եթէ Կանտի ձերբակալուի, Փաթէլ կը հրաւիրէ գիւղերու պաշտօնեաները հրաժարիլ զանգուածային կերպով, հողագործները՝ քաշել իրենց ազգականները կառավարական պաշտօններէ, հնդիկ փաստաբանները՝ բոյկոտի ենթարկել դատարանները եւ ժողովուրդը՝ դադրեցնել տուրքերու վճարումը։

∴ Կալկաթայէն հեռագրի մը համաձայն, անգլ. կառավարութիւնը մտադիր է լռելեան կանչել Կանտին, անոր հետ տեսակցելու համար։

Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդը

Իտալիոյ խորհրդարանին առջեւ ներկայացուեցաւ նոր օրինագիծ մը, որ սահմանադրական տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն ունի։ Ըստ այս օրինագծին, Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդը թագաւորին եւ խորհրդարանին հաւասար իրաւունքներ պիտի ունենայ սահմանադրական բոլոր օրէնքներու մէջ։ Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդին անունը պիտի յիշուի բոլոր օրէնքներու յառաջաբանին մէջ, ըսելով թէ անոր հաւանութիւնն առնուած է։ Այս նախադասութեան պիտի յաջորդէ թագաւորին անունը եւ Ծերակոյտի ու Երեսփ. ժողովին կողմէ վաւերացուած ըլլալը։

Նոյն օրինագիծը կը տրամադրէ նոյնպէս որ թագաւորին կողմէ ստորագրուած բոլոր օրէնքները քաղուի ստորագրութիւնները պիտի կրեն նաեւ վարչապետին՝ իբրեւ կառավարութեան պետի, եւ պատկան նախարարներուն։

Տարակոյս չկայ որ այս օրինագիծը պիտի ընդունուի, կ'ըսէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը։

Մայիս Մէկի պատրաստութիւնները

Մոսկուա հրամաններ տուած է արդէն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեանց՝ որ Մայիս Մէկին ամէն կողմ փողոցներու մէջ ցոյցեր կատարուին ի նպաստ պրոլետարներու դիկտատորութեան։ Այս շարժումը վարելու համար կազմուած է մասնաւոր մարմին մը։

Տոքթ. Նանսէն մեռած

Օսլոյէն կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Ֆրիտեօֆ Նանսէն, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր կոմիսարը, սրունքի յօդացաւէ կը տառապի եւ գրեթէ երկու շաբաթ անկողին պիտի մնայ։ Առողջական ընդհանուր վիճակը գոհացուցիչ է։

Արեւելեան ճեպընթացը գիծէն ելած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ արեւելեան ճեպընթացը Լամիայի մօտ, Սթիրֆաքայի և Լիանոքլատիի միջեւ գիծէն դուրս ելաւ։ Վայրաշարժը բեռնակառքը եւ մէկ վակոն տապալեցան։ Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը մեռաւ։ Կառախումբին վարիչը, կին մը եւ ոստիկան մը ծանրապէս վիրաւորուեցան. ուրիշ հինգ հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան։

Գիծին մաքրագործումը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ՝ տապալած վայրաշարժի ծանրութեան պատճառով։

Ալպէր Թոմա, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին նախագահը, որ Սոֆիայէն Աթէնք գացած էր, տախպուեցաւ ընդհատել իր ճամբորդութիւնը եւ Լամիա կը մնայ։

Գերման երեսփոխան մը ձերբակալուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը շաբաթ գիշեր Փլէն-Սէն-Տընիի մէկ սրահին մէջ հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր, «Կարմիր Օրուան» հաշուետուութիւնն ընելու համար։ Հակառակ կազմակերպիչներու կողմէ ձեռք առնուած նախազգուշական բոլոր միջոցներուն, ոստիկանութիւնը տեղեկացած էր թէ հաւաքոյթին մէջ խօսք պիտի առնէ գերման երիտասարդ երեսփոխան մը։ Գաղտնի ոստիկաններ գացին հաւաքատեղին՝ հսկելով սրահի բոլոր ելքերուն վրայ։

Երբ հաւաքոյթը աւարտեցաւ եւ լոյսերը մարելէ վերջ ներկաները դուրս կ'ելլէին սեղմուած շարքերով, ոստիկանները ձերբակալեցին իրենց փնտռածը, Ռայխսթակի երեսփոխան Հանս Քոլվիցը, Գ. Միջազգայինի պատուիրակը Գերմանիոյ մէջ, որ ճառ խօսած էր։ Ոստիկանատուն տարուելով, երեսփոխանը խոստովանեցաւ թէ առանց անցագրի Ֆրանսա մտած էր։ Խոստովանեցաւ նաեւ թէ հինգշաբթի Իվրի-օ-Գէյի մէկ հաւաքոյթին մէջ ալ խօսած էր։

Ներքին Նախարարը արտաքսումի հրամանագիր մը ստորագրեց եւ Հանս Քոլվից անմիջապէս սահմանէն դուրս հանուեցաւ։

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայրենիք գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (20 փետրուար

— «Թուրք Թաթար գործիչները մասնաւորապէս զգոյշ են ռուս հասարակութեան հետ. եւ ատիկա հասկնալի է միանգամայն. որովհետեւ իրենց գլխաւոր հաշիւները Ռուսիոյ հետ են եւ իրենց շահը կը պահանջէ որ ըստ կարելւոյն երկար ատեն ռուս ղեկավար շրջանակները մութին մէջ մնան համաթուրականական ծրագիրներու մասին։

Զարեւանդի գրքին ռուսերէն հրատարակութիւնը հրապարակ բերած է ճիշդ այն մտքերը, ձգտումներն ու փաստերը, զորս Թուրք գործիչները պիտի ուզէին գաղտնի պահել ռուս հանրութենէն։

Անոնք հարկաւ կը հասկնան, որ դիմացինները երեխաներ չեն եւ դժուար է ամէն բան պարտկել «գրական» կամ «բանասիրական» անմեղ բացատրութիւններով։ Ատոր համար է թերեւս, որ ակամայ քաղաքական պզտիկ խոստովանութիւն մըն ալ կ'ընեն։ Խոստովանութիւն մը որ խիստ յատկանշական է։

Այսպէս, ռուս հասարակութեան իր տուած բացատրութեանց ընթացքին «Թուրք Նուր տուն»ի խմբագիր իսհաքով կ'ըսէ.

«Որպէս միակ անկախ պետութիւն՝ Թուրքիա պէտք է իր վրայ վերցնէ զանազան երկիրներու մէջ ապրող Թուրքերու ազգային մշակոյթի պաշտպանութիւնը թէ՛ Ազգերու Լիկայի եւ թէ՛ Եւրոպայի հանրային կարծիքին առջեւ։ Ան պէտք է նախաձեռնութիւն ցոյց տայ այդ ուղղութեամբ, որպէս զի Թուրք ցեղերը չզրկուին փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն։ Պէտք է դիւանագիտական միջոցներ ձեռք առնուին Թուրք ցեղերու ռուսացման դէմ Ռուսիոյ մէջ, պարսկացման դէմ Պարսկաստանի մէջ, աֆղանացման դէմ Աֆղանիստանի մէջ, չինացման դէմ Չինաստանի մէջ։»

Հարկաւ, նոյն իսահաքով եւ իրենց կուսակից միւս Թուրք գործիչները չպիտի ուզէին երբեք, որ որեւէ օտար ուժ կամ մարմին հետաքրքրուէր եւ իր վրայ վերցնէր Թուրքիոյ մէջ մնացած ոչ Թուրք փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութիւնը։ Իրաւունքներ, որոնք ոեւէ ուրիշ երկրէ աւելի Թուրքիոյ մէջ պաշտպանուելու պէտք ունին։

Արդ՝ ի՞նչ տրամաբանութեամբ ու ի՞նչ երեսով Թուրք գործիչները կ'ուզեն իրաւունք տալ Թուրքիոյ՝ պաշտպանելու Ռուսիոյ, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի եւ Չինաստանի մէջ ապրող Թուրք-Թաթար ցեղերը։»

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑ

Միջազգային Օրացոյցի Միութիւնը Ամերիկայէն դիմում կատարած է Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին, նոր օրացոյցի իր ծրագիրը առաջարկելով։ Այս Միութիւնը ծրագրած է որ շաբաթը 7 եւ ամիսը 28 օր ըլլայ։ Միեւնոյն ատեն տարին 13 ամիս ունենայ եւ շաբաթը երկուշաբթիէն սկսի։ Այս հաշուով ամէն ամսուան առաջին, ութերորդ, տասնեւհինգերորդ և քսաներկուերորդ օրերը կիրակիի պիտի հանդիպին։ Նոր օրացոյցով, տարին 364 օր կ'ըլլայ եւ օր մըն ալ մեծ տօնի օր պիտի ըլլայ, «Խաղաղութեան Օր» անունով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

ՀԱԶԱՐ ՀՆԳԱՌԻՆ ՈՍԿԻ ՎՆԱՍ

ԹԵԼ ԱԳԵԱՏ (Սուրիա) 27 փետր. — Փետրուար 23ին, կիրակի, ժամը 4ին սկսաւ տեղատարափ անձրեւ մը, կարկուտով խառն, եւ տեւեց մինչեւ 26, չորեքշաբթի ցորեկ անընդհատ։

Անձրեւը այնքան սաստիկ էր որ բոլոր տուները գրեթէ փլան։ Միայն Հայերուն կրած նիւթական վնասը կը հասնի մօտաւորապէս 1000 հնչուն օսմանեան ոսկի։ Ժողովուրդը փլատակներուն մէջ մնաց, ցուրտին եւ բուքին անպատսպար վիճակի մէջ։ Բարեբախտաբար անձի կորուստ չկայ։ Անմիջական օգնութիւն եթէ չհասցուի, կը վախցուի համաճարակ հիւանդութիւններէ։ Բոլոր ազգային մարմիններուն լուրջ նկատողութեան կը յանձնենք մեր այս թշուառ վիճակը։

Կը խնդրենք «Յառաջ»էն Ծարզմանը հանդիսանալ մեր ցաւերուն։

Թել Ապիատի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչ Ա. Աբգարեան, Ուսուցիչ՝ Ա. Փայլակ

Յ. Գ. Վարժարանին յարակից երեք սենեակները փլան։

∴ Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Գաղութը նոր հաստատուած պահուն, շինած է իր տունը պարզ հողէ աղիւսով եւ վրան ալ դարձեալ Դմբէթաձեւ, աղիւսով։ Եթէ վրան զինկով գոցուած ըլլար, այսքան վնաս չպիտի պատճառէր։ Գիւղացին շուարած է։ Եթէ փոխատուութեամբ օժանդակութիւն մը ըլլայ, գիւղացին կրնայ երկու տարուան մէջ վճարել։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՐՆԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ Հալէպէն (26 փետր.).

— Շատ հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ Դամըշլը այս վերջերը հասնող 10-12 ընտանիքներ ամբողջութեամբ կողոպտուած եւ մերկացուած են։ Ասկէ զատ նախապէս հոն հասնողներու մէջ թշուառութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի։ Կեդրոնական Խնամատարութեան կողմէ ղրկուած բժիշկը եւ պաշտօնեան օրն ի բուն կ'աշխատին, քահանային հետ միասին, ժողովուրդը մխիթարելու, քննելու, դարմանելու։

Կը շեշտուի աւելի կարեւոր գումարով, դեղօրայքով եւ հագուստներով օգնութեան հասնելու եւ յետագայ ամէն կերպ թշուառութիւն և հիւանդութիւն կանխելու եւ գաղթականները հողին տէր դարձնելու անյետաձգելի պէտքը։

Թուրքիայէն եկած զանազան նամակներ շատ սրտաճմլիկ կը նկարագրեն վիճակը այն բոլորին, որոնք դեռ սահմանէն անդին կը մնան ու մինչեւ գարուն մնալու և սպասելու դատապարտուած են։ Հարկ չկայ հոս անգամ մըն ալ կրկնելու թէ Կեդր. Խնամատարութիւնը եւ իր օժանդակը պատրաստուած են ամէն տեսակի աշխատանք թափել յետագայ ամէն հաւանական թշուառութեանց եւ հիւանդութեանց դէմ հիմակուընէ կարենապէս պատրաստ ըլլալու համար, քանի որ գարնան նոյնքան եւ աւելի թուով նորեկներ պիտի ունենանք, բաղդատաբար շատ աւելի թշուառ ու կարօտ վիճակի մէջ։

ԻՆՉՈ՞Ի ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ուրեմն, գաղութներու մէջ մեր ապրած պայմանները, ազգային տեսակէտով մեզմէ զօրաւոր պատճառներու դէմ ծառալուն դժգոհութեան մը մայրն են։ Պատճառներ, որոնք անորոշ ժամանակով կասեցուցած են մեր վերածնութեան գործը, պատճառներ որոնք օր ըստ օրէ լուրջ սպառնալիքի կերպարանքը կ'առնեն իրենց յաջորդուցած կասումը, վերջնական քայքայման փոխելու համար։

Ա՛յսպիսի պայման, ա՛յսպիսի ժամանակաշրջան չի կրնար չծնիլ անհատը բողոքի։ Չի՛ կրնար միայն միապաղաղ ու համակերպող տրամադրութիւններ ստեղծել։ Որքան ալ մեր առաջինի ժողովուրդը՝ իր խառնուածքով կացութիւններու վատթարագոյնին դիմանալու, հանդուրժելու տրամադիր ըլլայ, իսկապէս արեւելեան ինքնագոհութեամբ Յոբի համբերատարութեամբ թէ՛ աւելի գէշը կայ, տեսնե՛նք վաղը՝ ինչ կ'ըլլայ»։

Այդպիսի մտածում՝ բացարձակապէս նախնական է։ Այսպէս կարող է մտածել քաղաքակրթութեան սանդղամատին նոր ոտք դրած կամ դեռ չբռած կիսավայրենին, երբեք քաղաքակիրթ մարդը որ մարդկային բարձր կեանքի ճաշակը ունի եւ աւելի բարձրին տենչանքը։

«Տեսնենք վաղը ինչ կ'ըլլայ»ն գոնէ Հայուն աշխարհահայեացքը չի կրնար ըլլար, պէտք չէ ըլլայ, մեր յետամնաց վերածնական պատմութենէն յետոյ։

Կեանքի ցած աստիճան մը կայ որմէ անցած է մարդը եւ բարձրագոյն աստիճան մը որուն կը ձգտի։ Բարձրագոյն կէտին մարդը կը հասնի՞ թէ՝ այդ ձգտումը տեւականապէս կը շարունակէ մարդկային կեանքի հերոսերգութիւնն ու ողբերգութիւնը կերտել, մնալով միշտ անհասանելի, մի՛ շատ զբաղեցնէք։ Այդ չգիտենք, բայց գիտենք որ եթէ մարդը անգամ մըն ալ վերադառնայ իր անցած շրջանին, նորէն կանգնի կեանքի ցած աստիճանին վրայ, պէտք է ենթադրել որ ալ կեանքը անհանդուրժելի կը դառնայ. ապրիլը իր համն ու հրապոյրը կը կորսնցնէ, ու վեհատիպ ու վեհ կեանք տեսած մարդը՝ սրբազան յուսահատութեամբ՝ փոխանակ ապրելու տառապը՝ կը կերտէ զայն, ժպտերես քամելով մահու խինդի բաժակը։ Ընդհանրացնելով այս երեւոյթը՝ պարագան նոյնն է նաեւ ազգ-անհատի համար։

Դիտեցէ՛ք ձեր շուրջը եւ պիտի տեսնէք ձեզ շրջապատող ծառալուն դժգոհութեան ալիքը։ Դիտեցէք մեր աշխատաւորութիւնը գործատան մէջ, գործատունէ դուրս, պիտի զգաք, լսէք անոր սրտին անզօր զարկերը. դիտեցէք գաւառը՝ պիտի տեսնէք մեր ժողովուրդին ապրած տառապը։ Թաւալ կուտայ կեանքը օտարութեան մէջ, թշուառը իր գողգոթը կը շարունակէ, առուակն իր կարկաչը, ոչինչ կայ նոր, ոչինչ կայ արտառոց մեր կեանքին մէջ, այնպէս չէ՞։ Մը-տէ՛ք սակայն մեր ժողովուրդի ծով հոգիին մէջ, հոն վիշտը նստած է ծանծաղ երեսով. մեր ժողովուրդը մտախոհ, լուրջ, ցաւագին դարձած է։ Հողը նստած է անոր հոգիին վրայ։ Իր զարհուրելի ցաւին անխօս բռնակիրը դարձած է աշխարհէ աշխարհ. լեզու առէք անոր, քարերն անգամ չեն դիմանար, ա՛յ նէնէթներ երգող տղաներ։

Դիւրի՞ն բան է հայրենիք մը կորսնցնել, յուռթի արտեր, ծաղկաւէտ դաշտորայք կորսնցնել, կապոյտ երկինք, բարձր սարեր, ցած խրճիթներ, զուլալ ջուրեր կորսնցնել։ Բազմադարեան մշակոյթ, յիշատակարաններ կորսնցնել։ Հաւաքական ստեղծագործութիւն կորսնցնել։ Մարդկային միտքը միշտ մոռցած է բնական աղէտները. արդէն մոռցած ենք Շիրակի աղէտը, երկրաշարժը։ Մարդկային միտքը հաշտուած է նոյնպէս ժամանակի ընթացքին, զոհերու շատութեան հետ, որքան ալ շատ ըլլան անոնք։ Բայց, չի հաշտուիր, չի կրնար հաշտուիլ հայրենիքի կորուստին հետ։ Հրեայի պէս բացարձակապէս նիւթապաշտ ժողովուրդ մը տես 2000 տարի է չէ հաշտուած Պաղեստինի կորուստով, կամ 2000 տարիներու ընթացքին շատ բաներու հետ հաշտուած է, շատ բաներու համակերպած է, սակայն Լացի Պատի կորուստին չի հաշտուիր. Երուսաղէմի կործանումը խորհրդանշող այդ կանգուն պատի գաղափարը՝ դարերէ ի վեր հրէութեան հետ կը պտտի աշխարհէ աշխարհ՝ իբրեւ իրենց ցեղային զուլումի նոր տապանակ ուխտին։

Մե՞նք, այն ալ 20րդ. դարուն, քանի դար յետոյ պիտի հաշտուինք, պիտի համակերպինք մեր Երուսաղէմի կործանումին, մեր Լացի Պատին, ազգերու յարութեան և հայրենիքներու վերակառուցման այս լուսաւոր դարաշրջանին։

Բնական աղէտները շուտ կը մոռցուին, կամ կը մոռցուին, բայց մարդակերպներու պատճառած աղէտները չեն մոռցուիր։ Կը մոռցուին ժամանակի մը համար, յետոյ վայրկեանը հնչելուն պէս աւելի սաստիկ թափով զգացուելու համար։

Ջինադադարին, գրեթէ մոռնալու վրայ էինք մէկ միլիոնը, որովհետեւ անոնց սուգ արեան գինը կը նկատէինք մեր ստացածը։ Վերջին դէպքերը խլեցին նաեւ մեր ստացածը։ Անկէ յետոյ, մէկ միլիոնը եղերականօրէն թարմացաւ մեր մէջ։ Գաղութներու տարագիր զանգուածները տարուէ տարի, աւելի երկիւղածութեամբ կը տօնեն Ապրիլ 24ը, որովհետեւ, այդ օրը մեր պահանջի համար լիազուրն վճարեցինք. վճարը կորաւ, պահանջը մնաց նոյն կապոյտ թուղթը։ Ուրեմն՝ մենք մոռցուելիքի հետ անգամ հաշտուած չենք տակաւին, ո՛ւր մնաց չմոռցուելիքը. հայրենիքի կորուստը։

Աշխարհ միայն նիւթական օրէնքներով չի կառավարուիր, կամ պէտք չէ կառավարուի։ Աշխարհը կը կառավարուի նաեւ բարոյական օրէնքներով կամ պէտք է որ կառավարուի։ Տնտեսական ազդակները չեն միայն անհատին կեանքը վարող, առաւել ազգերու կեանքը վարող, բարոյական վեհիմաստ սկզբունքներ կան, որոնք տնտեսական ազդակներէն աւելի հզօրապէս կը շարժեն զանգուածները, եւ այդ երկրորդ կարգի ազդակներու զումարով է որ կը կերտուի ժողովուրդներու պատմութիւնը։ Կ'արժէ՞ արդեօք ապրիլ միայն տնտեսական-նիւթապաշտական օրէնքներով ապրող երկրի մը մէջ։ Զօր. շուկայիկ սկզբունքներու տակ, որոնք սանձահարելով մարդկային հոգիի թռիչքները. կեանքը կը վերածեն տափակ անապատի մը։ Կեանքը բնութեան ամէնէն մեծ շնորհն է։ Այո, սակայն, առանց օժանդակ գաղափարի մը, մարդանհատը կը մղէ չափազանց եսասիրութեան։ Բնութեան մեծագոյն շնորհը հասարակաց հայրենիքն է, ուր մարդ արարածը, իր նոյնպէս բնատուր մեծ պարգեւը՝ կեանքը՝ պիտի արժեցնէ ինքնիրեն եւ ուրիշներու բարիքին համար։ Հայրենիքի գաղափարը մեծ է ու դարմանահրաշ, որովհետեւ, ամէն մարդատիթը ներկայանալուն պէս ընութենէն ստացած մեծագոյն շնորհը տրամադրած, նուիրած է հայրենիք-շնորհին։ Այսպէսով է որ, անհամար սերունդներու զոհաբերութեամբ է որ հայրենիքը յաւիտենական դիւթիչ շնորհը դարձած է. ու հայրենիքը նիւթական իր բոլոր զարդերէն մերկանալով վեհագոյն բարոյական հասկացողութիւնը մնացած է, անաղարտ ինչպէս ջինջ եթեր, կախարդական ինչպէս մէկ ոլիմպեան աստուածութիւն։

Կորուստը զոր ունեցանք, անչափելիօրէն մեծ է. հազար համար թելերով կապուած ենք մեր մեծ կորուստին։ Կորսնցուցած ենք զայն թէեւ արեւի տակ, սակայն կը կրենք մեր հոգիներուն մէջ։ Զայն նորէն ունենալու գաղափարը կրնայ անհատնում ժամանակներ ոգեւորել մեզ։ Նորէն ունենալու, կրկին տիրանալու գաղափարը կրնայ բարձունքէ բարձունք տանիլ մեզ, անհունօրէն խոշորցնել մեր ցաւը, մեր ցասումը։ Կրնայ վեհօրէն խաչակիրը դարձնել մեզ մեր ուխտին։

Ու քանի աշխարհը այսպէս պիտի երթայ, քանի՛ մեր վէրքը վէրք պիտի մնայ, քանի մեր կարօտը կարօտ պիտի մնայ, քանի ժողովուրդները իրենց երկիրներուն, տուն-հայրենիքներուն մէջ պիտի ստեղծագործեն, իսկ մենք օտարութեան մէջ ամլանանք, պիտի շարունակենք մնալ յեղափոխականներ, պատերազմի եւ յետպատերազմի նոր տուեալներով անգամ մըն ալ ու վերջնականօրէն համոզուած որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն...։»

Ահա թէ ինչո՞ւ յեղափոխական կ'ըլլան...։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԻՒՐԻՆ ՈՒ Կ'ԻՅՆԱՆ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ընթերցող, ուշադիր կարդա՛ այս յօդուածը, տեսնելու համար թէ՛ եղբայրդ ինչպէ՞ս կը փճանայ «Լոյս-քաղաքին» Փարիզի մէջ։

Հիւանդութիւններուն ամէնազարհուրելին, Թոքախտը մտեր է Փարիզի Հայերուն մէջ եւ անընդհատ մանգաղին տակ կ'իյնան երիտասարդներ երկու սեռէն։ Ռոպէսցի համոզուիս թէ՛ որքան ահաւոր է պատկերը, պիտի ներկայացնեմ չորս տարուան (1926-1929) մահերու վիճակագրութիւնը՝ մանրակրկիտ կերպով քաղուած՝ Փարիզի Հայ եկեղեցւոյ դիւանատան արձանագրութենէն.—

Ահա այդ վիճակագրութիւնը

Թուական	Մեռած Հայեր		Թոքախտէ	Այր	Կին
1926	116	որուն՝	30ը	20ը	10ը
1927	98	»	16ը	10ը	6ը
1928	128	»	24ը	17ը	7ը
1929	150	»	31ը	21ը	10ը
	492	»	101ը	68ը	33

Սոյն վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ՛ Փարիզի մէջ զանազան հիւանդութեամբ մեռնող Հայերուն 100էն 20ը թոքախտի զոհն է, ինչ որ ահաւոր թիւ մը կը կազմէ եւ կը նշանակէ թէ՛ 100 մեռածին 80ը կը կազմեն սրտի, շաքարախտի, ստամոքսի, լեարդի, ալիքի, կաթուածի, ծերութեան, Թունաւորումի, Թոքատապի, արկածի եւն. հետեւանքով մեռածները։ Երկու սեռն ալ ենթակայ է այս աւերիչ հիւանդութեան, բայց մեր վիճակագրութենէն կը տեսնուի, որ վերոյիշեալ 101 զոհերէն 68ը այր է, 33ը կին, ինչ որ կը նշանակէ թէ այրերու թիւը կիներու թիւին կրկինէն աւելի է։ Դարձեալ մեր վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ թէ այս հիւանդութիւնը մասնաւորապէս ընտրած է մատաղ տարիքներ, թէեւ չափահասներուն ալ այցելած է, ինչ որ կ'երեւի սարքեւ գրուած պատկերէն։ Այսպէս մեռած են —

16	տարեկանէն՝	4	հոգի
18	»	5	»
19	»	4	»
21	»	9	»
22	»	8	»
25	»	6	»
26	»	8	»
27	»	7	»
28	»	4	»
29	»	2	»
30	»	5	»
32	»	4	»
33	»	2	»
36	»	3	»
38	»	2	»
47	»	2	»

Թոքախտը մնացեալ տարիքներուն կա՛մ բնաւ չէ այցելած, կա՛մ 1ով եւ կամ 2ով խլած է իր զոհերը։ Այսպէս 15, 31, 37, 40 եւ 41 տարեկանները զերծ մնացած են, իսկ 50, 56 եւ 57 տարիքը ունեցողներէն մէկ մէկ զոհեր միայն տեսնուած են։ Մեր վիճակագրութեան մէջ չեն մտներ այն անտէր մեռածները, որոնք պետութեան հաշուոյն թաղուած են, առանց եկեղեցւոյ դիւանէն անցնելու։

Ահա մեր վիճակագրութեան ճշգրիտ պատկերը, որ խիստապէս սահմռկեցուցիչ է, եթէ մտածենք թէ՛ մանաւանդ նկատի առնենք տարիքը՝ 16-32։

Ի՞նչ են պատճառները, այս յառաջման չարիքին։

Պատասխան՝. 1. Սաստիկ աշխատանք, 2.—Ցոփակեցութիւն, 3.—Քունէ եւ սնունդէ ծայրայեղ զրկանք, 4.—Մէկ սենեակի մէջ բազմութեամբ ապրիլ՝ զուրկ մաքուր օդէ եւ լոյսէ, 5.—Միջավայրին թունաւորուած օդը։

Վերլուծենք —

Ա.— 10, 12 եւ երբեմն մինչեւ 13 ժամ գործարանի փառատաղջ ու թունաւոր օդին մէջ չարաչար աշխատելէ վերջ, հայ երիտասարդը տակաւին իր մէջ ոյժ կը գտնայ՝ գործարանէն յոգնած եւ անօթի ելլելով նետուիլ պարահանդեսի սրահին փոշոտ ու թունաւորուած օդին մէջ։ Եւ փաթթուած Աղջիկի մը, կը դառնայ մինչեւ առաւօտ մօտերուն քրտինք մտած, զովանալու համար քիչ մը զովացուցիչ ըմպելի կամ պաղպաղակ նետելով իր ստամոքսը։ Ցոփութիւն՝ չափէն աւելի, սնունդէ զրկուիլ՝ շահուած դրամը մեգերաններուն բաւեցնելու համար միայն, արիւն քրտինքէ վերջ պաղին ըմպելիներով կամ դուրսի հովէն, քունէ զրկուիլ, առիթ կենակցութեան անխուսափելի զեղծում, առաւօտ քնաթաթախ գործարան վազել եւ 10-12 ժամ փառատաղջ պայմաններու տակ աշխատիլ, երբեմն կողատապի (pleurésie) եւ յաճախ թոքախտի ամենաքանչելի գետինը կը պատրաստեն։ Հոս որքան տեղն է ըսել Դուրեան արք.ի «Ննջակէն մէկ տունը.

«Անէծքդ հա՛յր, փոխեց Նաշիքս
սեւ հացի,
Բայց քանի որ սեղան մը շուայտ
պէտք էր ինծի,
Ես սեւ հացով ալ հեշտ պա-
տառ ծամցի»։

Բ.— Դրամ աւելցնելու մոլութենէն տարուած, իրենք զիրենք դեռ աշխատանքի եւ ծայրայեղ խնայողութեան ու զրկանքի ենթարկողներ բնականաբար քունէ ալ պիտի զրկուին, որուն պահերուն մեծ մասը աշխատանքի եւ աւելցածը քունի յատկացնելով, ուստի, ծայրայեղ յոգնութիւն, սնունդի եւ քունի պակաս՝ շուտով կը հրաւիրեն թոքախտը։

Գ.— Ապրուստի տարապայման եւ յարաճուն սղութիւնը, բ՛նակարանի սոսկալի տագնապը (հետեւանք՝ սղութեանց եւ շահագիտութեան) եւ երբեմն ալ մաքուր բնակարանի մէջ բնակելու անհրաժեշտութեան դէմ տիրող խորունկ ագիտութիւնը պատճառ դարձած են, որ բազմանդամ հայ ընտանիքներ (3 5 հոգի) փակուին մէկ սենեակի մէջ, ուր պիտի եփեն, պիտի ճաշեն, յաճախ պիտի աշխատին օրն ի բուն՝ կարելով կամ հիւսելով, լուացք պիտի ընեն, ճերմակեղէնները պիտի չորցնեն ու պիտի քնանան։ Այսինքն օրուան 24 ժամին գրեթէ 20ը հոն պիտի անցնեն եւ միայն չորսը դուրսը գնումի կամ այցելութեան պատճառով։ Եւ այդ սենեակները շատ քիչ բացառութեամբ պիտի ըլլան անպայման «օթէլ» ըսուած սպանդանոցներուն մէջ, ուր հազարաւոր առողջ ու հիւանդ վարձակալներ իրենցմէ առաջ պառկեր են արդէն միեւնոյն անկողիններուն մէջ, որոնց սաւանները միայն փոխել տալով՝ պանդոկին տէրը իբր մաքուր ու ներկայանալի, գովեստներ շռայլած է անոնց համար նորեկ վարձակալներուն։

Այդ պանդոկները յաճախ ըլլալով բազմայարկ եւ վրայի յարկի վարձակալը իր ճերմակեղէնները առտուն պատուհանէն թօթված ժամանակ, տակի յարկի վարձակալը իր պատուհանը գոցել ստիպուած է, փոխանակ առտուան յորդորաբար մաքուր օդը ներս առնելու։ Եւ այս՝ մինչեւ ժամ 9, ըստ ոստիկանական օրէնքի. թէեւ հակառակ այդ օրէնքին, 10էն կամ 11էն եւ կամ օրուան ո՛եւէ մէկ պահուն պատուհանէն բան թօթվողներ տեսած եմ միշտ եւ գրեթէ ամենուրեք։ Որով վարձակալներէն խիստ շատերը բանտարկուած կը մնան ամբողջ գիշերը ապականուած օդին մէջ՝ առանց պատուհաններ բանալու եւ իրենց ճերմակեղէնները թօթվելու, քանի որ վերէն հարուածը ուտելու վախը կը ստիպէ զիրենք՝ պատուհանները — մեզմէ՛յ, մէկ պատուհանը պիտի ըսէի — գոց պահելու։ Այդ սենեակներէն 90 առ հարիւրը խոնաւ, խիստ աղտոտ եւ լոյսէ զուրկ են, որուն հետեւանքով հոն բնակողները գունատ են եւ հիւանդութենէ յաճախ կը տառապին. եւ օր մըն ալ անխուսափելի զոհը կը դառնան անխուսափելի հիւանդութեան։ Վերջերս կին մը դիմած է եկեղեցիի դարմանատունը եւ իր բազմանդամ ընտանիքի անդամներուն (6 հոգի) հիւանդութիւնը, մէկ սենեակի մէջ բնակիլը եւ իրենց նիւթական խիստ արգահատելի վիճակը, ինչպէս նաեւ այդ սենեակին մէջ իրենց տուած զոհերը յայտնելով, անմիջական օգնութիւն կը խնդրէր՝ իր բերնէն վազած արիւնը պարունակող սրուակը ձեռքը բռնած։ Իր խնդրագրին կցուած էր բժշկական տեղեկագիրը, որ ցոյց կուտար թէ լոյսէ եւ օդէ զուրկ խոնաւ սենեակի մը մէջ բնակող այդ ընտանիքի անդամները գունատ են եւ հիւանդութենէ կը տառապին։ Արդէն ընտանիքի քանի մը զաւակներն ալ մեռած են նոյն սենեակին մէջ, անշուշտ հետեւանք՝ տիրող վատառողջ պայմաններու։

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԷՅԵԱՆ

ԴԻԱԶՆԵՐԸ ՄՇԱԿԵԼ

Գլարէնկէն փրանս. Գիտութեանց. Կաճառին ներկայացուց ուսումնասիրութիւն մը, ուր կը հաստատէ թէ կարելի է մշակել ֆրանսական ծովեզերքներու աւազակոյտերը։ Աւազի այդ խաւերը դիզուած են, աստիճանաբար, 10րդ դարէն սկսեալ։ Այդ խաւերը կը պարունակեն կրային բնածխատ եւ թ՛ու, ինչ որ անհրաժեշտ է կարգ մը բոյսերու մշակութեան համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒ
25ԱՄԵԱԿԸ

Յառաջիկայ Մար
Ֆրանսայի ընկերվարական
սակցութիւնը պիտի տօնէ ի
ամեակը։

Մինչեւ 1905 թուա
Ֆրանսայի մէջ կային ընկ
րական զանազան հատո
իրարմէ զատուած տեսա
նական փոքրիկ տարակ
թիւններով։ Այս անջատ խմ
ցութիւնները բոլորովին վ
տէին ընկերվարութիւնը. ս
ղաքական պատկառելի ո
չէր կրնար ներկայացնել
մէջ, ո՛չ ալ միացեալ ճակ
Միջազգայինի մէջ։

Այս վերջինը պաշտօ
նած էր Պէլճիքացի ընկեր
կան յայտնի գործիչ Էմիլ
Վանտերվելտ՝ տեղեկագիր մ
րաստել Ֆրանսայի ընկերվ
հատուածներու վէճերուն
Վանտերվելտ 1904ին օգոս
Միջազգայինի Ամսթեր
համաժողովին ներկայաց
տեղեկագիրը, որ կը վեր
հետեւեալ խօսքերով

«Ընկեր դէտ, ընկեր
յա՛ռուն միջազգային ընկ
րական խաղաղութեան, կո
ձեզ որ ձեռք կարկառէք ի

Յաջորդ տարին՝ ֆրան
հատուածներու միութիւն
տարուեցաւ Փարիզ՝ Գլոպ
մէջ գումարուած համ
ընթացքին, 1905 ապրիլ

Այդ թուականին Մի
(Unifié) ընկերվարական
ցութիւնը իր մէջ կը հա
38,000 անդամ։ Այս
1913ին բարձրացած էր 7
զարի։

Այս թիւը կարելի
պահել պատերազմէն վերջ
համայնավար եւ ծայ
տարրերը մեծ թիւ մը կ
էին ընկերվարական կուս
թեան ծոցին մէջ ու
Ռուսիոյին, Թուրի համ
մէջ բաժանում առաջ եկ
կու թեւերուն միջեւ։ Ծ
յեղ տարրերը բաժնուելով
մեցին համայնավար կուս
թիւնը, իսկ ընկերվարակ
մնացին հաւատարիմ իրենց
ին եւ ծրագրին։ 1920ի
նապը շատ ծանր էր եւ կը
նար կործանել ընկերվ
կուսակցութիւնը։ Համայն
ները գրեթէ կուսակց
4 5րդ մասը կը կազմէին եւ
ջողեցան իրենց ձեռքը առն
ռէսի հիմնած թերթը՝ «Իւմ
թէ»ն, զոր կը պահեն մինչեւ
սօր. Իսկ ընկերվարականներ
ցին 30-35,000 ընկերներով
այն։ Այս տագնապը շատ
ծանր էր քան 1905էն
ւանը Համայնավարները
բանուորական մեծ պաշ
թիւթէն, իրենց հետ
Մոսկուայի դրամական ան
աղբիւրները. Ու շնորհիւ այդ
չոցներուն, կրցան որոշ ժամ
իրենց հետ պահել բանուոր
սակարգի անվերապահ հա
րանքը. Երկուքի բաժնու
նաեւ Աշխատանքի Ընդ
Դաշնակցութիւնը (C. G.
(Բանուորական արհեստակ
միութիւններ) կարմիրները
ձան C. G. T. U. (Confédé
Générale du Travail U

Այս պառակտումը շատ
ճնշեց ընկերվարական կուսակ
թեան վրայ, որուն առողջ
րի մէջ մնաց 1920ին յ
տարիներու ընթացքին։

Բոլշեւիկեան խաղը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի էջերուն վրայ ասդին անդին, յօդուածներու ծոցը կարծ՝ նախադասութիւններ կան, որոնք կուտան ... պատկերը Հայաստանի ... կեանքին։ Ահա քանի մը ... քաղուածութիւններ.—

«...ներկայիս այժմ փորձեր է ... կոլխոզը ներսէն պայթեցնելու, այդ պատճառով ան աշխատում է կոլխոզներում իր ներկայացուցիչներն ունենալ» (փետր. 22). «Երբ Գուգքեանցի շրջանի ... գիւղում կոլեկտիվացման աշխատանքը ծաւալւում էր, ... աշխատաւորութիւնը կոլխոզ մտնելուց յետոյ, անցի կուլակները նոր միայն սկսում են ... կոլխոզ մտնել»։ Ուրիշ տեղ ... մէջ — «Անցեալ ընտրութիւններին, քւէարկութեան ընտրւել էին այնպիսի ընկերներ, որոնք ... աղքատների ազդեցութեան տակ ... էին եւ խուսափում կոլ... խոզից»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁՈՐԱԲԱԺԻՆԸ

Աշխատանքներ կը կատարուին «Համայնացնելու» նաեւ Երեւանի «Հայկական զօրաբաժինը»։

Քաղաքացիական կռիւներու ... կարմիր բանակը կորսնցուց 50,000 հոգի։ Այնինչ ... խմբակցութեան 10 առ հարիւր։ ... Խմբակցութիւնը այդ շրջանին կարմիր բանակին շարքերուն մէջ ունէր 182.726 հոգի։

... իսկ սակայն։ Շուտով Մոսկուայի պատգամներուն դէմ ծառացան համայնավար մտաւորական վարիչները, որոնք ամէն բանէ առաջ զբաղեցած էին ազատութեան սիրահար։ Ու այդ մտաւորականներ դուրս եկան համայնավար շարքերէն, իրենց ոտքին փոշիները թօթուելով։ Անոնց հետեւեցան մեծ թիւով շարքայիններ։ Հեռացողներ բոլորն ալ վերստին մտան մայր խմբակցութեան ծոցին մէջ, ստուարացնելով անոր շարքերը։

Այս գործողութիւնը կը շարունակուի տարիներէ ի վեր ու մինչեւ այսօր։ Հիասթափուած բանուորները հարիւրներով, հազարներով կը լքեն համայնավար շարքերը եւ կը մտնեն ընկերվարութեան մէջ։ Ընկերվարական Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ օրէ օր կ'ուժեղանայ ի հեճուկս համայնավարականին։

Ու այսօր ընկերվարական կուսակցութիւնը 120,000էն աւելի անդամ ունի. սասը տարուան մէջ իր թիւը քառապատկուած է։

Փոլ Ֆոր, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, վերջերս յօդուածի մը մէջ («Փոփիւլէր», ... մարտ) կ'ըսէր թէ ընկերվարական կուսակցութեան յաջողութիւնը ... նոր հրաշքմըն է։ Այսօր, 10 տարի վերջ, երբ ամէն ինչ փրկուած ... եւ ամէն ինչ դիւրին կ'երեւի, ... երբ կուսակցութեան շարքերը ... նորոգուած են, երբ բոլոր նահանգները նոյնիսկ գաղթավայրերը ունին իրենց կեդրոնական մարմինները, երբ խորհրդարանին մէջ 100 երեսփոխան կը համրեն եւ ... եւ օր նոր յաջողութիւններ ձեռք ... բերեն ընտրութեանց մէջ, ... իրապէս հրաշք մըն է։ Ու ... փոթորիկը շատ ուժգին ... եւ կրնար հիմնայատակ կործանել ընկերվարական շէնքը։

Այդ երկրորդ տագնապէն ... վերածնած եւ ուժովցած կուսակցութիւնն այսօր աւելի յստակ ... աչքերով կը նայի ապագային եւ աւելի վստահ քալուած քով ... կ'ուղղուի դէպի վերջնական յաղթանակ։

ՊԱՐՈՅՐ

Քաղաքացիական կռիւներէն յետոյ մեծ չափով կրճատուած է բանակին այս թիւը։ Զօրացրուեցան տարիքոտ եւ յոգնած կոմունիստները, նոյնպէս բանակին շարքերէն առնուեցան ժամանակէ բանուորները։ 1924ին, կարմիր բանակին թիւը իջած էր 51,816ի։ Յետոյ շնորհիւ կանոնաւոր զօրակոչերու, գինուորական դասընթացքներու եւ Լենինեան բարձրագոյն դպրոցներու, բանակը ...

I յուլիս 1927ին, կարմիր բանակին մէջ կոմունիստներուն թիւը կը հասնէր 90,461ի, իսկ I յուլիս 1929ին՝ 110,793ի։

Հայկական զօրաբաժինին մէջ եւս ջանք կը թափուի կուսակցականացնելու եւ «համայնացնելու» զինուորները, ինչո՞ւ այս փութկոտութիւնը։ Որովհետեւ, կ'ըսէ Ֆրունզէ, «պրոֆեսիոնալութիւնը բան մը չարժեր, անիմաստ չէ, որ պիտի կարենայ լուծել բանակը այն կատաղի պայքարին, որ անցի պիտի ունենայ աշխատանքին եւ դրամագլուխին միջեւ։ Արհեստագիտութիւնը կը գանուի մարդոց ձեռքը։ Մինչդեռ կարմիր բանակը կը հանդիսանայ ամէնէն ուժեղ մարտական գործիքը պետութեան ձեռքին մէջ»։ Ուրեմն այս բանակին յանձնած են գիւղացիներուն հողը գրաւելու հոգը, եւ ամէն ինչ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ՀԱՅԿ. ՁՈՐԱԲԱԺԻՆԸ

Անցեալ տարուան աշունին զօրագրուելով ենթարկուեցան Հայկ. զօրաբաժնի այն զինուորները, որոնք 1905ի ծնունդ էին։ Անոնց թիւը կը հասնէր 800ի։

Այս արձակուած զինուորները աշունէն ի վեր կ'աշխատին «համայնացնելու» գիւղացիներուն հողերն ու անասունները։

Բայց ինչ որ կովկասեան կարմիր բանակին մասնաւոր շնորհակալութեան արժանացաւ, այն էր, որ Հայկ. զօրաբաժինը չափազանց բծախնդրութիւն ցոյց տուաւ գարնանային ցանքերուն եւ սերմնացուի հաւաքման գործին մէջ։

Այսպէս, առաջին գունդի կիսաբաժինը 10 օրուան ընթացքին կոլխոզի մէջ մտցուց 1,165 չքաւոր գիւղացիներ։

Երկրորդ գունդին աշխատանքներուն շնորհիւ, համայնացումի ենթարկուեցան Դիլիջանի շրջանին 904 տուները։

Հրետանիի գունդին կիսաբաժինը համայնացուց 146 տուն։

Հեծելազօրքի գունդը համայնացումի ենթարկեց Սամագարի շրջանին 5 գիւղերը։ Ուրիշ կիսաբաժին մը՝ 175 տունիմպահ վիրայ կիսաբաժինը՝ 329 տուն։

Չսկայական աշխատանք տարաւ զօրաբաժնին Թրքական կիսաբաժինը։

Երրորդ գունդին զօրաբաժինը կ'աշխատի Սոմխիթալուի շրջանին մէջ։

Երկրորդ գունդին երրորդ գումարտակը համայնացման ենթարկեց Զանգեզուրի մէջ 389 տուն։

Կիսաբաժինները դաշտային թերթեր կը հրատարակէին, լուսաբանելու համար ժողովուրդը։ Նոյն ատեն բժշկական օգնութիւն կը կատարէին տկար գիւղացիներու։

Վերջապէս Հայկական զօրաբաժինը այնքան լաւ գործ է տեսեր, որ կովկասեան կարմիր բանակը հրաւիրուած է օրինակ առնելու։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ կայսերական ընտանիքին անդամներէն քանի մը կիներ եւ աղջիկներ ... անյարմար կը նկատուի Թուրք Թերթերուն կողմէ, որոնք կը թելադրեն փոխել զայն եւլմական նոր տարիէն սկսեալ։

ՄԻՆՉ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 մարտ.— Հակառակ բազմաթիւ թղթակցութիւններու եւ անձնական նամակներու, որոնք շատ մութ գոյներով կը նկարագրեն Հարաւային Ամերիկայի, մասնաւորապէս Պուէնոս Այրէսի կեանքը, հակառակ Սուրիոյ մէջ ժամանակէ մը ի վեր թափուած ջանքերուն՝ հայ գիւղացին հողին կապելու, ինքնապահ գործնելու ձեռնարկին,— միշտ կը գաղթեն, շարունակ կ'երթան հեռաւոր Ամերիկա։

Վերջերս դարձեալ սկսան հաւաքուիլ խումբերով գալ Սուրիայէն՝ եւ այս անգամ՝ շատերը կիներ իրենց երախաներով։ Որբուհիներ, մանուկներ կ'երթան միանալու իրենց հարազատներուն, որոնք քանի մը տարի առաջ մեկնած ու ճամբու ծախքը ղրկած են, որպէսզի միացողներն ալ գան։ Ոչ մէկ ազգային մարմին այս աղէտալի արտագաղթին դէմ որ կարենա համաճարակ է ... ձեռք առնել։ Զարիքին կը նպաստեն նաեւ հայ «Օգոստոսները», շինծու նամակներով եւ խաբուսիկ «ռեքլամ»ներով։ Խորունկ եւ անել ճամբայ կը հանեն եւ գաղթելը շարթ մը վերջը Մարսէյլ են, ուր քաղաքին վրայ կը սպասեն նոր «օգոստոսներ», պակասը լրացնելու համար։ Ամէն մէկը կ'ուզէ իր պանդոկը տանիլ, ուր կը պահանջէ բնակարանի դրամ, պանդոկէն կայարան փոխադրութեան դրամ, 30 քիլոյէն աւելի բեռի դրամ, չգիտեմ ինչ բաներ։ Վա՛յ անոր որ չունի եւ չի կրնար վճարել։ «Օգոստոսը» կը սպառնայ յետաձգել խեղճ ճամբորդը սահմանուած է մեկնիլ ... փոխ առնելու։ Բախտաւոր են անոնք որոնք «պօնօ» են եւ մէկ երկու օր վերջ կ'երթան։ Իսկ միւսնե՞րը։ Ահա կայարանի ճամբուն վրայ ուրիշ կարաւան մը, հայ մայրը ծծկանը գրկին, կողովը ձեռքին, անապատական կը հետեւի ընկերութեան պաշտօնեային։ Պատուհաններէն ֆրանսացիներ անփոյթ ակնարկ մը կը նետեն այս «գաղթականներուն» որոնք տարիներէ ի վեր երկրէ երկիր կը ճամբորդեն, պատառ մը չոր հացի համար։ Կայարանին ներսը ճամբորդները ծովու ալիքներու նման ասդին անդին կը խուժեն, տեղ մը գտնելու, գիշերը հանգստաւէտ անցընելու համար։ Գ. կարգի վագոններու մէջ շատ անգամ կարելի չէ նստելու տեղ գտնել։ Քիչ յետոյ կը սուլէ շոգեկառքը եւ ճամբայ կ'ելլէ, Թշուառ բեկորները տանելով դէպի անծանօթ հորիզոններ, թերեւս անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանաւ։

Քիչ առաջ ըսի թէ բախտաւոր են անոնք որ «պօնօ» են, իսկ «նօ պօնօները» կատարեալ ողբերգութիւն։ Անոնք իրենց մեկնած տեղէն «պօնօ»յի թուղթ առած են, իսկ այս տեղի բժիշկը «նօ պօնօ» կը հանէ։ Այդպիսիները՝ իրենց պարտաւոր են պանդոկի վարձք եւ կերակուրի դրամ վճարել։ Հարիւրներով կան այս տեսակ խեղճեր, որոնք ամիսներով կը մաշին մութ եւ խոնաւ պանդոկներու նկուղներուն մէջ, սպառելով նաեւ իրենց պարագաներուն քսակները։

Ոչ մէկ ազգային մարմին, ոչ մէկ պատասխանատու մարդ կը հետաքրքրուի այս տեսակ խեղճերու կեանքով։

Գոնէ կարելի ըլլար բնակութեան տեղ մը ճարել։

Վերջապէս ժամանակն է սանձելու անխիղճ, անգութ «Օգոստոսները», որոնք իրենց հաճոյքը կը փնտռեն խեղճերու արցունքին մէջէն։

Բայց ո՞վ քաջութիւնը, համարձակութիւնը պիտի ունենայ մէջտեղ գալու։ Ո՞ր արդար անհատը։ Ո՞ր կուսակցութիւնը...

ԳԱՌՆԻԿ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկահայ կարմիր խաչի կեդր. վարչութիւնը, իր ցօնական Օրուան առթիւ, մամուլին յանձնած է շրջաբերական մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ներկայիս Կեդրոնին կ'ապաւած են 150 մասնաճիւղեր, Ինն Շրջանային Կեդր. Վարչութիւններ՝ 10 Շրջաններով։ Ընդհանուր անդամներու ճշգրիտ թիւն է 6470։ Այս թիւէն դուրս են «Օժանդակ անդամները», որոնք կամաւոր տուրքի վճարումով կապուած կը մնան մեր կազմակերպութեան եւ որոնք պատկառելի թիւ մը կը կազմեն։

Առաջնորդուելով Իններորդ Պատգ. Ժողովի որոշումներէն, Կեդր. Վարչութիւնս անցեալ մի քանի ամիսներու ընթացքին կատարած է հետեւեալ դրամական առաքումները, նպաստընկալ կամ կարօտ շրջաններու համար գծուած յատուկ պիւտճէներէն.—

Հայաստան.— Կարօտ հայ բնատնիքներու օժանդակութիւն 300 տոլար։

Ատրպատական.— Հայ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ այդ շրջանի կարիքաւոր դպրոցներուն 300 տոլար։

Սուրիա.—Հ.Կ.Խ.ի Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ՝ Սուրիոյ հայաբնակ վայրերու կարօտութիւնները դարմանելու համար 1,000 տոլար։

Վերջերս տեղահանուած եւ Սուրիա ապաստանող նորագաղթ հայ բեկորներուն՝ 1,000 տոլար։

Պէյրութի մէջ նոր բացուած Հայ Միջնակարգ Վարժարանին օժանդակութիւն 2,007.07 տոլար։

Յունաստան.— Հայ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ մեր ախփական վարժարաններուպէտ քերուն 1,500 տոլար։

Թրակիա Մակեդոնիա.— Սելանիկի մեր Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ այդ շրջանի կարիքներուն 200 տոլար։

Զանազան վայրեր.— Քանատայի մեր որդեգիր Հայորդիին (ուսանող) 200 տոլար։

Մասնագիտական քանի մը ուսանողուհիներու եւ ուսանողներու, ինչպէս նաեւ մի քանի հիւանդ եւ կարօտ դպրոցականներու, միասնական 385 տոլար։

Հիւանդ այրիներու օժանդակութիւն՝ 45 տոլար։

Օժանդակութեանց ընդհ. գումար 7,432.07 տոլար։

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը հրատարակէ հետեւեալ գաղտնի շրջաբերականը, զոր թարգմանած եւ իրեն դրկած է հայ կաթոլիկ մը.—

Հրովարտակ արեւելեան քահանաներուն որոնք իրենց սահմաններէն դուրս կը շրջին, դրամ հաւաքելու համար

Հրովարտակը յիշելով ասկէ առաջ այս մասին արուած որոշումները եւ կանոնական օրինագրքին 622 յօդուածը կը մեկնաբանէ հետեւեալ կերպով. «Կարտինալներու ժողովը 17 յունիս 1929 ընդհանուր նիստին մէջ նկատի առնելով արեւելեան եկեղեցիներու շահը, որոշեց 1 — Արեւելքի եկեղեցիներու պատկանող որ եւ է կրօնաւոր (նոյնիսկ պատրիարք), հանգանակութիւն կատարելու համար պարտաւոր է այս ժողովին արտօնութիւնը առնել։ 2 — Ս ժողովը որոշած է այս հարցին համար որ եւ է արտօնութիւն չտալ, ուրկէ ալ գայ խնդրանքը։ 3.— Հարկեցուցիչ պատճառներու տակ կրնայ արտօնել միայն մասնակի հանգանակութիւն որոշ երկրի մը համար։ 4.— Ամէն եպիսկոպոս եւ առաքելական պատուիրակ պէտք չէ արտօնէ իր վիճակի սահմաններուն մէջ ո եւ է հանգանակութիւն, եթէ յատուկ պաշտօնագիր չներկայացուի իրեն, արտօնութիւն պարունակող։

Եթէ նման պարագաներու առքեւ գտնուի, անմիջապէս անունները պէտք է հաղորդուին Ս ժողովոյս։

Ներկայ հրովարտակը ի զօրու է 1930 ապրիլ մէկէն սկսեալ Ս. Պապը 22 յունիսին եւ 7 դեկտեմբերին 1929, ծանօթանալով այս որոշումներուն՝ հաւանութիւնը յայտնեց եւ հրատարակութիւնը հրամայեց։

Հռոմ, 7 յունվ. 1930

Կարտինալ ՍԻՆՉԷՐՕ (քարտուղար)Ի-ՑԻՀՕՆԵԱՆԻ (փոխ քարտուղար :

Հայ կաթոլիկ հայրենակիցը այս առթիւ գրած յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ.

— «Այս միջոցները ձեռք առնուած են անոր համար որ արեւելեան եկեղեցիները հասոյթներէ զրկուին եւ ձեռք երկարեն լատին եկեղեցիին, որպէս զի վերջինս իր գերիշխանութեան տակ առնէ զանոնք։

Մենք կաթոլիկներս կ'ընդունինք Պապին վարդապետական եւ հոգեւոր գլխաւորութիւնը, սակայն չենք ըմբռներ լատին գերիշխանութիւնն ու լատինացման քաղաքականութիւնը։ Կը պատկանինք կաթոլիկէ եկեղեցւոյ եւ ոչ թէ լատին եկեղեցւոյ» (27 փետր.)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Մարտ 2ին կիրակի օր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ տեղի ունեցաւ, Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան Ցրդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէին։

Հակառակ օդին անյարմարութեան եւ Բարեկենդանի խարջերուն, սրահը լեցուած էր բազմութեամբ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր երգեց Գիւղին նորաբաց դպրոցին երկսեռ փոքրիկներէն կազմուած երգչախումբը։ Նախագահ ընկեր Հ. Աւետիսեան օրուան տօնին իմաստը բացատրելով, շեշտեց թէ Փետրուար 18ը անգամ մըն ալ հաստատեց հայ ժողովուրդին ազատ ապրելու վճռական կամքը։ Յետոյ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Տիկին Անուշ Թովմասեան մեներգեց «Սեւ մութ ամպերը», ընկ. Հ. Ներկարարեան արտասանեց Սիամանթօի «Կախաղաններու կատարէն ը»։ Յետոյ խօսք առաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան։

Ընկերը մանրամասնօրէն նկարագրեց 1921ի քաղաքական անցուդարձերը, որոնք յանգեցան Փետր. 18ի, համաժողովրդական բուռն պոռթկումին։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըսաւ, հակառակ խնկարկուներու եւ կարմիր բռնաւորներու վայրահաչութիւններուն, Փետրուար 18ը պիտի տօնէ մինչեւ այն օրը որ հայ ժողովուրդը իր ստեղծած փառայեղ պայքարին տէրն ու տիրականը դառնայ»։

Հանդէսը շարունակուելով Օր. Աստղիկ արտասանեց Աւետիս Իսահակեանի «Հայաստանին»ը, Օր. Հայկուհի Պէշիշեան Սիամանթօյի «Ափ մը մոխիր»ը, Օր. Նազաշեան երգեց «Լռեց ամպերը», Պ. Տ. Յովհաննէսեան արտասանեց «Զա՛րկ Կովկասը»։ Մէջ ընդ մէջ դպրոցի երկսեռ երգչախումբի կողմէ երգուեցան «Զէյթունցիներ», «Մայր Արաքսի» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր։

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն, «Մշակ բանուոր»ով, յաւուր...

... Հանդէսէն անմիջապէս յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական հանդիպում մը։ Ներկայ էին բազմաթիւ համակիրներ։ Ընկեր Սէրէնկիւլեան պարզեց միջազգային երկիրներու քաղաքական վիճակը, որուան իշխանաւորներու ապիկարութիւնը մեր հայրենիքին մէջ։ Յետոյ յորդորեց քօթափել անտարբերութիւնը, տալ ձեռք ձեռքի եւ պատրաստ գտնուիլ միշտ նիւթապէս եւ ի հարկին ֆիզիքապէս օժանդակելու համար մեր դատին յաջողութեան։ Ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ, փափաք յայտնելով որ միշտ տեղի ունենան այսպիսի հանդիպումներ։

Թղթակից

ԾԱՌ ՄԸ՝ ՈՐ ԿԱՊԻԿՆԵՐԷՆ ԿԸ ՍՆԱՆԻ

Պրազիլիացի երկրաբան մը, Տոքթ Մարիօ տէ Սիլվա, տարօրինակ գիւտ մը ըրած է։ Կը հաստատէ թէ Պրազիլիական կուէնիոյ մէջ ծառ մը կայ որ սանուորներէն կը սնանի։ Այս անգութ ծառին բունը չորս ոտք լայնութիւն ունի եւ չորս յարկով շէնքի մը բարձրութեան կը հասնի։ Ոստերու բազմախուռն փունջ մը իր գագաթը կը կազմէ որոնք նենգ ծուղակներու պէս գաղտագողի կը կախուին վար հսկայ սաղարթներու ետեւ։

Այս կենսածուծ ծառը ապականեալ սաստիկ հոտ մը կը բուրէ, հոտած միսի հոտ։ Իր մարսողական գործարաններուն շոգիացումն է այս։ Բայց աւելի տարօրինակը ա՛յն է որ այս անախորժ բուրումները իրեն շուրջ կը համախմբէ կապիկներ որոնք, կարծես հմայուած, կը սողոսկին բունէն ի վեր, ինչ որ աղիտարար պիտի ըլլայ իրենց։ Ոստերու այն գաղտագաղ ծուղակը յանկարծ կ'ըմբռնէ զիրենք, կը պատառէ, կը հիւսուի անոնց մարմիններ բոլորտիքը։ Խեղճ կապիկները սրտակեղեք աղաղակներ կ'արձակեն։ Բայց ծառը հուժկու է եւ անագորոյն։

Երեք օր կը տեւէ պատառումը, այսինքն ամբողջ երեք օր հեւաղհեւ խորամանկ ոստերը կը լարրանան կապիկներու մարմինին բոլոր ժաղմղուկներուն մէջ, եւ յետոյ կը գագրի տառմը, եւ կշտապինդ ծառը կը քակէ իր փաթոյթը, կը բանայ բազուկները, թողլով մսաքանց ոսկորներու խուրձ մը որ իսկոյն գետին կը թափի։ Տոքթ. Մարիօ տէ Սիլվայի աչքին ահա պարզուեցաւ այսպիսի հիազարհուր տեսարան մը։ Որկորուտ ծառին բունին շուրջ գոգցես կը պատկերանար նոր Գողգոթա մը, կառափնատ մը, կմախքներու գիւային հաւաքածոյ մը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

LE FOYERի ՆՈՒԻՐԱՀԱՒԱՔՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ պատահած ողողումներէն արկածեալներուն ի նպաստ՝ Le Foyer ֆրանսահայ թերթը նուիրահաւաքութեան ցանկ մը բացած է իր սիւնակներուն մէջ։

Կ'արժէ որ մեր հայրենակիցները փութան մասնակցիլ այս նուիրահաւաքութեան, հոգ չէ թէ նուազագոյն չափով, ցոյց տալու համար թէ Ֆրանսահայ գաղութը ցաւակից է զինքը հիւրընկալող երկրին դժբախտութեանց։

Նուէրները ղրկել՝ 208 bis Rue Lafayette, Paris, Journal «Le Foyer»ի հասցէին։

ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Վարչական Ժողովը 28 փետր. ուրբաթ եւ 6 մարտ հինգշաբթի օրերը յաջորդաբար նիստ գումարեց եւ

Ա.— Զբաղեցաւ 1930 տարուոյ Եկամացոյցի նախագծին քննութեամբ, զոր աւարտեց եւ որոշեց ենթարկել Ընդհ. Ժողովին վաւերացման։

Բ.— Որոշեց Ապրիլ 24ի ազգային ընդհանուր նահատակներու համար սգահանդէս կատարել 27 ապրիլ կիրակի օրը, տառուն՝ Պատարագ եւ հոգեհան գիտ Փարիզի եկեղեցին։ Կէսօրէ յետոյ ժամ 2.30ին սրահի մը մէջ սգահանդէս, ուր պիտի հրաւիրուին քաղաքական, գրական եւ այլ բոլոր կազմակերպութիւնները։

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Ալֆօրվիլի նորաշէն մատուռին կազմակերպական աշխատութիւններով։

Գիւան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ «ՌՈՍՏՈՄ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(Իր Յոբելեանին առիթով)

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30էն 11.30, Chalet Edouard*ի սրահին մէջ, 91—93* Rue Manin, 31—33 Ave. Secrétan.

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

22 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harola*ի մէջ 3* Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

Կը ներկայացուի «ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը

Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, վրցում Թանկօի եւ Պօսթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսը՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ կազմական կանոններ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎ. ՄԱՍԵԱՆ.

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): *Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:*

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլէնց աղջիկը Հռիփսիմէ (Արշակ Մանուկեանի կինը) եւ իր զաւակները, Արագսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսային Արշակ Մանիկեանի Str. Crisiana, No. 40, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Սուրիա կը գտնուի: Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Կարնեցի Վահէ Նարինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գըզըրեանը: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեանները, որոնք Ն. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պէտք ըլլան 18 եւ 20 տարու: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

—Կը փնտռուին Դարապօղազցի Հմայեակ Հէօմէքտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եղոֆիա, Միւշկինազ, Դեղլսի Հէօմէքտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անդնիկ: կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հալաճ. Իմացնել Աղապապ Պալըսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պալըսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ. Իմացնել Աղապապ Պալըսամեանի վերի հասցէին:

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արագսի, Փառէկ. որոնք քրիկ կիւմիշխանէի

Այանթաղէնըլլալովտարագրուած էին, եւ անկէ իվեր անէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յովհաննէս Բուրայեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ երկու Արաբկիրցի երիտասարդներու, Ս. Միխալեանի եւ Ա. Բումիկեանի, որոնք իր հիւանդութեան ընթացքին այցելութիւն տալով մխիթարութիւն եւ օժանդակութիւն ցոյց տուին:

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Մարտ 1930

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	124.24
Տոլար.	Dollar	25.55
Մարք 100	Mark	610.—
Թրք. ոսկի.	L. Trq.	11.93
Թրք. ոսկի	» » or	111.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7 20
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.85
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.12
Զուից. »	Fr. Suisse	493.—
Լէյ »	Leï	15.20
	ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ	
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2105.—
»	II »	1480.—
»	III »	1470.—
Իսումնիի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		...	...
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել ... ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՄԱՐՏ
1930

12 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1209

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՆԵՐՔԳՈՐԾԺՈՂԿՈՄԱՏՆ,, ԱԼ...

Քանի մը անգամ առիթ ունեցանք բացատրելու թէ ի՛նչ գլխ. իրարու խառնէ, կը կրճատուին Խորհրդային Միութեան «անկախ» «ինքնավար» հանրապետութեանց իրաւունքները։

Առաջին օրէն, երբ խորհրդային լուծը պարտադրուեցաւ, Կովկասի մէջ եւ ամէն տեղ, Մոսկուան իրեն վերապահեց արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, նաւատորմը, դրամը, երկաթուղին, մաքսը, տուրքերը, արտաքին եւ ներքին առեւտուրը, հաղորդակցութիւնները, թղթատարն ու հեռագիրը։

Միւս գործավարութիւնները թէեւ իրական արժէք չեն ներկայացներ, բայց մնացին անուանապէս, իբրեւ աժան գոհացում տեղական հայրենասիրութեան։

Կը թուի թէ այդքանն ալ շատ էր, եւ, անցեալ աշունէն ի վեր, կը գործէ մկրատը։ 1929 նոյ. 19ին, հրամանագրով մը ջնջուեցան ազգային հանրապետութեանց հողագործական գործավարութիւնները։ Դեկտ. 4 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէր Հայաստանի, Խրիմի եւ Պաշկիրի հանրապետութեանց դատական գործավարութեանց ջնջումը։ «Անելիք» չունի, նաեւ կրթական գործավարութիւնը։

Այժմ դուք հաշուեցէք թէ ի՛նչ մնաց անդին, իբրեւ ստորգելի անկախութեան, նոյն իսկ պարզ ինքնավարութեան։

Եւ ահաւասիկ նոր մկրատ մը։

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, հանդիսաւոր վերնագրով մը, կը պահանջուի «լուծարքի ենթարկել Ներքգործժողկոմատը» հաշուեյարդարի ենթարկել, լուծել ներքին գործերու գործավարութիւնը։

Կ՚ուզէ՞ք իմանալ պատճառները։ Արտատպենք, բառ առ բառ, եւ թող հասկցողը բացատրէ չհասկցողին.

«Անվիճողութեան կողմից ձեռնարկուած մի շարք ապարատների վերակառուցման աշխատանքները, բղխելով ներկայ շրջանի ցիննական խնդիրներից, պահանջում են մաքսիմալ ուշադրութեան ուսումնասիրել ապարատի աշխատանքի դրուածքը, նման ֆունկցիաներ վարող ինստանցիաները միաւորել եւ որ գ. ուրին է՝ վերացնել ղեկավարման գործում գոյութիւն ունեցող զուգահեռականութիւնը» («Խ. Հ.» 28 փետր.)։

Այս չափազանց հանրամատչելի, բանուորա գիւղացիակա՛ն յառաջաբանէն յետոյ, յօդուածագիրը կը հաշուէ որ, մանաւանդ Անդրկովկասեան հանրապետութեանց մէջ, պետական մեքենան երկու անգամ աւելի սուղի կը նստի, բաղդատելով ուրիշ դաշնակից հանրապետութեանց հետ։

Այսպէս, բուն Ռուսաստանի մէջ՝ պետական - վարչական ծախքերը բնակիչ գլուխ կը կազմեն 0.99 կոպէկ, Ուկրայնայի մէջ՝ 1.03, Բելոռուսիոյ մէջ՝ 1.04, Ուզբէկիստանի մէջ՝ 1.72, իսկ Անդրկովկասի մէջ, 2.06 կոպէկ։

Եզրակացութիւնը,— անհրաժեշտ է Անդրկովկասի ծախքերն ալ իջեցնել միջին սակին (1.09 կոպէկ)։ Եւ հետեւաբար, «անվերապահօրէն լուծարքի ենթարկել այն օրգանները որոնք իբրեւ առանձին իրաւական մարմիններ չեն արդարացներ իրենց գոյութիւնը վերակառուցման շրջանին մէջ»։

Հայաստանի մէջ — միշտ յօդուածագրին կարծիքով — այդ ճակատագրին դատապարտուած գործավարութիւններէն մէկն է ներքին գործոց ժողովրդական կոմիսարիատը (Ներքգործժողկոմատ), որ կը բաղկանայ չորս բաժիններէ, 18 պաշտօնեաներով եւ տարեկան 31.701 ռ. ծախքով։ Եւ անշուշտ մէկ հրամանագրով կարելի է լուծել խնդիրը։ Մանաւանդ որ, տարին 31.701 ռ. պիտի խնայուի։

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, պատճառաբանութիւնը չէ որ արժէք ունի, այլ երեւոյթը։

Լենինեան Մոսկուան չի հանդուրժեր— առաջին օրէն իսկ չէ հանդուրժած ազգային հանրապետութեանց ազատ, անկախ կամ ինքնավար գոյութեան։

Խորհրդային սահմանադրութիւնը կատարեալ անկախութիւն կը շնորհէ մինչեւ... անջատում։ Բայց քաղաքական կեղծիք մըն է այդ։ Անջատման ո՛ր եւ է ձեռնարկ արեան մէջ կը խեղդուի, ինչպէս ցարերուն օրով, նոյնպէս այսօր։

Իսկ անջատումը տկարին քառասներորդ քայլն է, չափազանց ծանրակշիռ։ Մինչդեռ մարդիկ իրենց տեղական, տարրական իրաւունքներու մասին անգամ չեն կրնար խօսիլ։ Առու մը, խճուղի մը շինելու համար անգամ հարկադրուած են հրաման ստանալ Մոսկուայէն։ Իրենց աքսորականներն անգամ ազատելու իրաւունք չունին առանց Մոսկուայի բարեհաճութեան։ Եւ պարտաւոր են յոտնկայս բարեւի կենալու, եթէ յանդիմանութիւն լսեն ո՛ր եւ է սխալի առթիւ, դպրոցական աշակերտի պէս։

Կը խոստովանինք որ, այլեւս ուշ է եւ բոլորովին անօգուտ խօսիլ այս հարցերու մասին։ Մոսկուան ամբողջ ցարական կայսրութիւնը վերածեր է տիպար ագարակի մը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, եւ լեհական սահմանագլուխէն մինչեւ Սիպերիա։ Ճարտարարուեստացման ու հաւաքական տնտեսութեան հնգամեայ ծրագիրներու գլանին տակ անխնայ կը հարթուին, կը տրորուին բոլոր սահմանները, դասերը, կարգերը, տեղական առանձնայատկութիւններն ու օրգանները։ Երկինքի նստած է բովանդակ Խորհրդային Միութիւնը, եւ կը ջանայ ծնիլ նոր աշխարհ մը, որուն կերպարանքն իսկ ցնցում պիտի պատճառէ, կ՚ըսեն։

Այլեւս մանրամասնութիւններ են «Ներքգործժողկոմատ»ները։ Եւ տխուր հեգնութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«Յուսաբեր» կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (1 մարտ)

— «Հայ արուեստը հզօրագոյն ազդակը եղաւ մեր ազգութեան պահպանումի նուիրական գործին մէջ։ Ու միաժամանակ նաեւ ամէնէն անտեսուածը մնաց միւս բոլոր ազդակներու համեմատութեամբ։ Եւ ոչ անոր համար՝ որ արուեստակերտ ժողովուրդ մը կերտեց արուեստը՝ բայց չսիրեց զայն, անոր համար՝ որ կերտեց հաճոյքով, սիրեց խորապէս, բայց զուրկ մնաց անոր վայելքը ապրելու բոլոր հնարաւորութիւններէն։ Ցեսակ մը պերճանք դարձաւ արուեստը հայ ժողովուրդին համար։ Լծուած իր բիւր բիւրաւոր վէրքերը դարմանելու ծանրաբեռն հոգին, ան բարոյական մաքսատուրք սահմանեց իր ազնուագոյն զաւկին՝ Հայ Արուեստի համար, եւ անոր մուտքը արգիլեց հայ կեանքէն ներս։

Բարոյական պարտադրանք մըն էր կարծես, որ հայ աղքատը իր աղքատախնամը, որբը իր որբախնամը, դպրոցն իր դպրոցասիրացը, տարագիրն իր տարագրելոցը, եկեղեցին իր եկեղեցասիրացը, նպաստընկալն իր նպաստամատոյցը, հիւանդն իր կարմիր խաչերն ու հիւանդանոցները ունենայ, սակայն Հայ Արուեստը իր արուեստասիրացը չունենայ։ Ու եթէ բացառաբար հոս ու հոն երբեմն քանի մը մարդիկ քով քովի եկան հայ երգը, պարը, խաղը կամ նուագը հովանաւորելու, անոնք եղան ու մնացին իբրեւ պերճասէր զաւակները հայ կեանքի, որոնց թիւը ընտրանիի վերերէ՛ն եկաւ, բայց բազմութեանց, հոծ զանգուածներու հոգիներուն չհասաւ։ Ցանեղծուեցա՛ւ օճախ մը՝ որ հայ երգը հովանաւորէր, հաստատ չառա՛ւ միութիւն մը՝ որ ապաւէն կենար հայ քանդակին, չեղա՛ն մարդիկ՝ որ բազկատարած՝ հայ նուագը, պարը, խաղն ու վրձինը խնամէին, գուրգուրանքով պահէին ու պահպանէին, ապագային, տաքինը ու տասնամեակներ վերջ, մեր հզօր ու ինքնատիպ ազգութեան՝ Հայ Արուեստի պերճաշուք պսակը կերտելու համար։ Եւ մեր այս յանցաւոր անհոգութեանը շնորհիւ՝ ցեղային հանճարի ստեղծագործ ու յորդահոս աղբիւրէն ծափուած գանձերը եկան ու անհետ կորսուեցան։»

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԽԱՆ ՊՈԼԻՍ ՊԻՏԻ ԲՆԱԿԻ

Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահ Խան ընտանիքով Պոլիս Թարապիա պիտի բնակի այս ամառ։ Այս նպատակով, վարձուած է Զարիֆի «քէօշկ»ը ուր քանի մը օրէն պիտի փոխադրուին Ամանուլլահ Խանի անկողը՝ Մահմուտ Թարզի Խան եւ գաղանչը։ Ամանուլլահ Խան ալ իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ աւելի ուշ Իտալիայէն հոն պիտի երթայ։

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Խարքովէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայնայի գերագոյն ատեանը սկսած է դատել «Ուկրայնայի Ազատագրութեան Միութիւն» հակայեղափոխական կազմակերպութեան գործը։ Դատարանին առջեւ ներկայացան 45 ամբաստանեալներ, որոնց մէջ նաեւ ակադեմական Էֆրէմով, Չեխովսկի, նախկին վարչապետ Պետլիուրայի կառավարութեան, Նիկովսկի՝ նախկին արտաքին նախարար եւայլն։ Հաստատուեցաւ թէ այս կազմակերպութեան նպատակն էր տապալել խորհրդային կառավարութիւնը զինեալ ապստամբութեամբ։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

«Թան» կը գրէ.— Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կնքուելիք համաձայնագիրը պիտի պարունակէ 28 յօդուածներ, որոնց գլխաւորներն են հետեւեալները.

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի համաձայնագիրը ստորագրուած առեն 500.000 անգլ. ոսկի դրած էր միջազգային խառն յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ այն պարագային համար երբ երկու կողմերու գոյքերու հաշիւը աւելցուր ցոյց տար Թուրքիան։ Հիմա այս գումարէն Խառն Յանձնաժողովին պիտի վճարուի 150.000 ստերլին՝ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն համար, 150.000՝ հատուցում տալու «ա՛լ» Պոլսեցի Յոյներուն, որոնք կալուածներ ունին Պոլսոյ շրջանէն դուրս, 125.000 ստերլին ալ պիտի յանձնուի Թուրք կառավարութեան՝ հատուցում տալու համար վնասուած իսլամներուն։

«Էթապլի» պիտի նկատուին Պոլիս գտնուած բոլոր Յոյները, առանց բացառութեան, նոյնպէս «էթապլի» պիտի նկատուին Արեւմտեան Թրակիա բնակող իսլամները։ Խառն Յանձնաժողովին կողմէ նշանակուած մասնաւոր գրասենեակներ Պոլսոյ Յոյներուն եւ Արեւմտեան Թրակիոյ իսլամներուն պիտի տան վկայագրեր՝ հաստատելով անոնց ոչ-փոխանակելի հանգամանքը։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի այդ վկայագրերու յանձնումը կատարուի կարելի եղածին չափ կարճ պայմանաժամի մէջ։

Բոլոր այն Յոյներն ու Թուրքերը որոնք ոչ-փոխանակելիի վկայագրեր ունին, պիտի վայելեն իրենց բնակած երկրի միւս քաղաքացիներուն վայելած բոլոր իրաւունքները, հետեւաբար եւ պիտի կրնան ազատօրէն ճամբորդել այդ երկրին մէջ։ Իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին Թուրքերուն կողմէ Պոլսոյ ոչ-փոխանակելի գօտիին մէջ գրաւուած այն բոլոր գոյքերը, որոնք կը պատկանին «էթապլի» Յոյներու կամ հելլէն քաղաքացիներու։

Օսմանեան կայսերական անցագրերով կամ անկանոն կերպով (փախստական) Պոլսէն մեկնողները իրաւունք չունին Պոլիս վերադառնալու։ Անոնք հատուցում պիտի ստանան հելլէն կառավարութենէն՝ իրենց լքեալ գոյքերուն համար։

Հելլէն քաղաքացիներու պատկանող պանքայի դրամարկղները վերադարձնելու հարցը պիտի քննուի հելլէնեւթուրք իրաւարար խառն դատարանին առջեւ։ Այս կարգի դրամարկղ ունեցողները յիշեալ դատարանին առջեւ դատ պէտք է բանան՝ վերադարձը պահանջելու համար։ Գալով փոխանակելի Յոյներուն կողմէ լքուած դրամարկղներու պարունակութեան, անիկա փոխանակելի հարստութեան մէջ հաշուուած է։

Երկուստեք փոխանակելի հարստութեանց հաշուեյարդարը ձգուած է Խառն Յանձնաժողովի չէզոք անդամներուն, որոնք ո՛չ մէկ սեղմումի պիտի ենթարկուին՝ իրենց հաշուին հիմը որոշելու մասին։ Իրաւարարական վճիռը պիտի տրուի ամէնէն ուշը վեց ամիսէն։

Թուրք կառավարութեան խնդրանքով աւելցուած վերջին յօդուած մը կ՚ըսէ թէ դաշնագիր երկու կողմերը բացարձակապէս ազատ են ընդունելու կամ ոչ չէզոքներու իրաւարարական վճիռը։ Նոյնպէս այս վճիռէն կախում պիտի ունենայ գոյքերու մասին կնքուած համաձայնագրին, ինչպէս նաեւ կնքուելիք համաձայնագրերու կամ պայմանագրութեանց ի զօրու ըլլալը։

Ալմազեանի Եղեռնապարտ Ատեանի՞ն առջեւ

Ամբաստանիչ Ատեանը երէկ դռնփակ նիստի մը մէջ քննեց Ալմազեանի խնդիրը։ Կը նախագահէր տը Կալարտօ-Մարինօ։ Լսուեցաւ ընդհանուր դատախազ Կոտէյի տեղեկագիրը։ Նոյնպէս կարդացուեցաւ փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի յուշագիրը՝ ուղղուած ընդհանուր-դատախազ Տոնա-Կիկի՝ որով կը պահանջէ չեղեալ նկատել Ալմազեանի դէմ եղած ամբաստանութիւնը եւ ազատ արձակել զայն։

Փաստաբանը կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս կ՚ուզեն Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկել Ալմազեանը, քանի որ անոր յանցաւորութիւնը չէ ապացուցուած ու մի առ մի կը ջրէ հայ դերձակին դէմ ուղղուած բոլոր ամբաստանութիւնները։ Չէ ապացուցուած թէ, կ՚ըսէ, Րիկօտէն Ալմազեանի խանութը գացած ըլլայ սպա. Ցին, չէ հաստատուած որ ինքնաշարժի վարիչ Ցլօթ Ալմազեանի խանութէն բեռցուցած ըլլայ ազոբենիէ սնտուկը, քանի որ Ցլօթի բածին հակառակը կը պնդեն իր ազգականները, մուշտակավաճառ Տէօյչ եւ նոյն ինքը։ Մասնաւորաբար կը ծանրանայ Ցլօթի վկայութեան անհիմն ըլլալուն վրայ, քանի որ ամբաստանիչ կողմի գլխաւոր փաստն այդ է։ Յետոյ կը յիշէ Պ. Ամիի քննութեան ջրուիլը երեք փրոֆէսէօրներու կողմէ, գրի մասնագէտին եւ կառ տիւ Նորի բեռնակրին Ալմազեանի ի նպաստ վկայութիւնը, եւ այլ նպաստաւոր պարագաներ։ Նոյնպէս դիտել կուտայ թէ ամբաստանիչները ստոյգ բան չեն գիտեր ոճիրին շարժառիթին մասին։ Երեք ամիս սիրային նախանձի վերագրելէ ետք, հիմա ալ գողութեան կը վերագրեն զայն։

Կ՚ըսէ թէ շարունակ իր անմեղութեան վրայ պնդող մարդ մը Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելը ծանրակշիռ արարք

(Մուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 40

Յ. Գ. Փուրսալեան (Եթովպիա) եւ իր նշանածը Օր. Մարօ Շամմէսեան (Սուէտիա)	100.—
Ոմն Ն. Տ.	25.—
Հմայեակ Յարէթնազովեան, Նիս	50.—
Թ. Ինճէեան, Կրընոպլը	10.—
Օր. Ս. Աւագեան »	10.—
Գումար	195.—
39րդ ցանկին գումարը	48.605.65
Ընդհ. գումար	48,800.65

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՅ ՎՏԱՐՈՒԱԾ Է ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ...

Թուրք երեսփոխան Մեհմէտ Ասըմ պէյ «Վագըթ»ի մէջ խմբագրականով մը վեր կը հանէ այն «գրգռութիւնները» զորս կ՚ընէ փարիզի «Րէփիւպլիք անշէնէ»ն, օրկանը հարիւրյիսունոց ցանկէն Մեհմէտ Ալիի։ Նմոյշ մը տալու համար այդ թերթին գրած անծիշդ լուրերէն, յօդուածագիրը կը յիշէ հետեւեալ պարագան.— երբ թէ քրդական նոր ըմբոստութիւն ծագած է Արեւելեան նահանգներու մէջ եւ Թուրք կառավարութիւնը ասիկա արդիւնք նկատելով հայեւքիւրտ գրգռութիւններու, 5000 Հայեր վտարած է Սուրիա։

«Իրողութիւնը այն է որ, կ՚ըսէ, ո եւ է ըմբոստութիւն չէ ծագած, իսկ ո՛չ թէ հազարաւոր, այլ մէկ հատ իսկ Հայ չէ վտարուած Արեւելեան նահանգներէն, բայց արդեօք մեզի դէմ կազմակերպութի՞ւն մը կ՚ըլլայ հարաւային սահմանին վրայ, գիտենք թէ Ֆրանսացիներուն քաղաքականութիւնն է Հայերը գնտեղել սահմանամերձ շրջաններու մէջ։ Կրնայ պատահիլ որ հոն զետեղուած Հայեր իբր տարագիր ներկայացնեն մնեւելի Միջազգային Կարմիր Խաչին եւ Խաքեն զանոնք»։

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի ողողումի աղէտեալներուն համար սկըսած հանգանակութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ։ Առաջին օրն իսկ հանգանակուեցաւ եօթնուկէս միլիոն ֆրանք։ Պանք տը Ֆրանսը տուաւ մէկ միլիոն ֆր.։ 250,000ական ֆրանք տուին Քրէտի Ֆոնսիէն, Քրէտի Նասիոնալը, Քրէտի Լիոնէն, Քոնթուար տ՚Էսքոնթը, Սոսիէթէ Ժէնէրալը, Պանք Նասիոնալը, Պանք տը Փարին, փարիզեան մամուլի սէնտիքան։ Մէկ միլիոն ֆրանք տուաւ մեծահարուստ ցոյնը՝ Պազիլ Զախարոֆ, մէկ միլիոն Րոչիլտ եղբայրները։ Ուրիշ հաստատութիւններ ալ մասնակցեցան կարեւոր գումարներով։

Օգնութեան գործը առաջ կը տարուի լրջօրէն։ Աղէտեալ շրջաններու երեսփոխաններն ու ծերակուտականները կը պահանջեն որ 500 միլիոն ֆրանքի կանխավճար մը ըլլայ Քրէտի Ակրիքոլին՝ երկրագործներուն վարկեր յատկացնելու համար։ Վարչապետը իր պտոյտէն վերադառնալէ վերջ, այժմ մեծ ծրագիր մը կը պատրաստէ՝ աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար։

Մասնաւոր միջոցներ ձեռք կ՚առնուին՝ համաճարակի մը առաջքն առնելու համար։ Այս առթիւ առողջապահական նախարարը շրջաբերական ղրկեց ողողեալ շրջանի նահանգապետներուն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՆՈՐԷՆ "ԱՋ ԵՒ ՁԱԽ,, ՎՏԱՆԳ

«Համատարած կոլեկտիվացման» ծանօթ հրամանագրի «Հարուածային» կարգով գործադրութիւնը, քաոսային եւ անկերպարան վիճակ մըն է ստեղծած մեր երկրին մէջ եւս:

Այս վիճակին կը նպաստեն ոչ միայն պայքարի սաստկութիւնն ու շահերու հակամարտութիւնները, այլեւ իրենք համայնավարները, իրենց իմաստակութիւններովն ու իրական հոսհոսութիւններովը: Այն տարապայման աճապարանքը, «համատարած կոլեկտիվացման» նման չափազանց լուրջ եւ ծանր յեղափոխութեան հանդէպ՝ ապացոյց չէ՞ անոնց ոչ միայն թեթեւամտութեան, այլ եւ իրական տգիտութեան:

Երբ մէկը կը փորձուի պատկերացնել հայ գիւղական կեանքը, իր տարիներէ ի վեր պահած սովորութիւններովն ու աւանդութիւններովը, եւ մանաւանդ անոր տընտեսական եւ կրթական անմխիթար վիճակը, չի կրնար առանց վրդովումի լսել «համատարած»ի սնամէջ յաղթանակին աղաղակները: Որովհետեւ անհնար է լուրջ տրամաբանութեան օրէնքներուն հետ հաշտեցնել հայ գիւղի այս անակնկալ եւ «կամաւոր» կերպարանափոխումը, այն ալ այսքան կարճ, ընդամէնը մէկ-երկու ամսուան ընթացքին:

Մեր գիւղի իրական վիճակէն յառաջ եկած կասկածամտութիւնը՝ հաւանաբար կիսով կորսնցնէր իր կարեւորութիւնը, եթէ Հայաստանի համայնավարութիւնը, իր կրթական եւ բարոյական ուժով ի վիճակի ըլլար չէզոքացնել միջավայրի տգիտութիւնը: Չէ՞ որ եթէ «կոլեկտիվացման» ենթարկուողը գիւղն է իր խեղճ ու կրակ գիւղացիներովը, միւս կողմէն համայնավար կուսակցութիւնն է, որ իր տրամադրելի ուժերով պիտի գործադրէ «կոլեկտիվացումը», կռուելով բոլոր տեսակի խոչընդոտներու դէմ:

Թէ հայ համայնավարը անընդունակ է այս ծանր աշխատանքին, շնորհիւ իր համեստ կրթութեան եւ կուսակցական բարդ վարդապետութիւններու հանդէպ ունեցած սահմանափակ ըմբռնումներուն, ասոնք փաստեր են այլեւս— որոնց մասին բարձրաձայն կը խօսին համայնավար օրկանները:

Կուսակցութեան կողմէն «Համատարած կոլեկտիվացման» շըրջաններու համար, հրահանգուած է «կուլակութիւնը որպէս դասակարգ լիկվիտացիայի ենթարկելու մարտական խնդիրը, իբրեւ համատարած քաղկեցուցիչ մասը» ընդհանուր յեղաշրջումին:

Երեւութապէս պարզ այս հրահանգը, սակայն, կեանքին մէջ կը խեղաթիւրուի գլխաւորաբար այն պատճառով, որ իւրաքանչիւր գիւղի կոմբջիջը իր ուզած եւ հասկցած եղանակով կը փորձէ լուծել իր առջեւ դրուած խնդիրը: Մինչդեռ գործին յաջողութիւնը ոչ միայն միօրինակ գիծ՝ այլեւ վերին աստիճանի լուրջ աշխատանք կը պահանջէ.

Իրենք ալ կը խոստովանին տրուած որոշումի ծանրութիւնը, գիտել տալով որ «Ընկալած մեր կազմակերպութիւններն ու գիւղական կոմբջիջները պէտք է չափազանց զգոյշ եւ մտածուած մօտենան գիւղի ապակուլակացման գործին, այս ասպարէզում հնարաւոր բոլոր սխալներից խուսափած լինելու համար»: Իրական կեանքին մէջ սակայն անոր ճիշդ հակառակ իրողութիւններ երեւան կուգան.

Հոն ուր առաւել հարկ չէ տեսնուած «ապակուլակացումը» մարտական կարգով յառաջ տանելու, պայքարը մտած է բուռն թափի մէջ, իսկ ընդհակառակն հոն ուր համատարածի գործադրութեամբ անհրաժեշտութիւն կը նկատուի, բոլորովին տարբեր եւ հակառակ աշխատանքներ կը կատարուին: Ասկէ ալ յառաջ կուգայ «աջ եւ ձախի վտանգը» հաւասարապէս վնասակար իրենց ընկերային նոր յեղափոխութեան համար:

Այսպէս օրինակ, «Դարալագեազի Ենգիջա գիւղի բջիջը, քննելով իրենց գիւղի մի ձայնազուրկ կուլակի ապակուլակացման ենթարկելու հարցը, միաձայն որոշում է խնդրել շրջկոմի իրենց գիւղի այդ կուլակին ապակուլակացման չենթարկել եւ ընդունել կոլխոզի մէջ:»

Այս համեմատաբար մեղմ յանցանքը կը նսեմանայ, երբ աչքի առաջ ունենք հետեւեալ փաստը

— «Նոյն շրջանի (Դարալագեազ) Հասանքանդի «լկյեմ» ամբողջ բջիջը, բացառութեամբ միայն քարտուղարի, կատեգորիկ կերպով հրաժարւում է մտնել կոլխոզ, դնելով հետեւեալ ուլտիմատումը (վերջնագիր) եթէ խօսք կը տաք մեր գիւղից ոչ մի կուլակի ապակուլակացման չենթարկել, մենք բոլորս ուռռա գոռալով ??, կը գանք, կը մտնենք կոլխոզի շարքերը» («Խ. Հ.» փետր. 18):

Ինչպէս կը տեսնուի, արդէն կատարեալ ընդդիմութիւն մըն է Լենինեան կոմունիստ Երիտասարդական Միութեան կողմէն՝ հանդէպ օրուան քաղաքականութեան: Խնդիրն այն է որ «ապակուլակացման ասպարէզում նման աջ կոնկրետ փաստեր շատ կարելի է բերել գիւղական մեր շատ բըջիջների գործունէութիւնից», կ'աւելցնէ նոյն «Խ. Հայաստան»ը, թուելով բազմաթիւ նմանօրինակ փաստեր:

Ասոնք ապացոյց են «աջ թեքման», որոնք պէտք է խեղդուին «մարտական» թափով: Եւ արդէն կոլեկտիվացման աշխատանքները ղեկավարելու համար Մոսկուայէն եւ ուրիշ կեդրոններէ ղրկուած խումբերը, այս կարգի արգելքներն են որ կ'ուզեն չէզոքացնել իրենց սանձարձակ իշխանութեամբ:

Այս «աջ» վտանգը խնդրին մէկ կողմը միայն կը ցուցադրէ: Կայ նաեւ «ձախ» վտանգը, իբրեւ արտայայտութիւն տարբեր տեսակի ծայրայեղութիւններու:

«Կուլակներու» դէմ վերեւ յիշուած մեղմ վերաբերմունքին փոխարէն, տարբեր շրջաններու մէջ «բացի կուլակներից, ապակուլակացման կ'ենթարկուին նաեւ միջակները»

«Չափ տրամադրութիւնների հետեւանքով առանձին գիւղերում միջակ գիւղացիութեան շուրջը ստեղծւում է խորթ մթնոլորտ, եւ բատրակների եւ չքաւորների մի մասը խեթ աչքով է նայում իրենց դաշնակցին, գիւղատնտեսական կեդրոնական դէմքին:» Եւ շնորհիւ այս վերաբերմունքին, «Միջակները չեն համարձակւում մասնակցել հասարակական ժողովներին վախենալով որ իրենց կը խառնաւակեն եւ կը դնեն կուլակների շարքը»

Ասկէ զատ, ինչպէս ըսի քիչ վերը— ապակուլակացումը կը գործադրուի գլխաւորաբար այն շրջաններուն մէջ, ուր գործադրութեան գրուած է արդէն «համատարած կոլեկտիվացման» հրամանը մինչդեռ կոմբջիջներ ալ կան որոնք կը պահանջեն «անկախ համատարածից անցնելու ապակուլակացման գործին:» Ասոնք ալ նոյնպէս «ձախօպորտունիզմի չափազանց վտանգաւոր արտայայտութիւններ» են, կուսակցական գծի խաթարում եւ սխալ ըմբռնում, «որովհետեւ ապակուլակացումը միայն եւ միայն անմիջօրէն բղխում է համատարած կոլեկտիվացումից»:

«Ձախ» եւ «աջ»ի այս նոր վտանգը, արտայայտութեան իր ծանօթ ձեւերուն մէջ հետաքրքրական է մանաւորաբար անով, որ կը պարզէ՝ գիւղի իրական վիճակը: Անվիճելի կարելի է նկատել այլեւս, որ համատարածի սկզբունքը Հայաստանի մէջ խորթ է եւ անհարազատ անգամ իրենց համայնավարներու համար: Հակառակ այս իրողութեան, թիւերը սակայն կը հաստատեն թէ «համատարած»ը Հայաստանի մէջ, իր ներկայ թափով կրնայ «գեր համատարած»ի փոխուիլ թէ ի՞նչ միջոցով եւ ի՞նչ եղանակներով— աւելորդ է քըրքրել, մանաւանդ երբ անվիճելի է կեդրոններէն Հայաստան ղրկուած «յատուկ արշաւախումբերու» աջակցութիւնը կոլեկտիվացման աշխատանքներուն:

Այս փաստերն արձանագրելով, Հայաստանի համայնավարները տարբեր մտահոգութիւններ ունին սակայն: Անոնց համար էականը եւ հիմնականը հլու հպատակութիւնն է Մոսկուային— եւ հետեւաբար անկէ բղխած հրամանագիրներու անպայման գործադրումը: Ուրեմն անհրաժեշտ է կռիւ՝ «Աջ եւ Ձախ» վտանգին դէմ: Այդ կռիւն ալ սկսած է արդէն: «Խ. Հ.»ի մէջ շատ կը հանդիպինք հետեւեալ վերնագիրներուն.

— «Երկու ֆրոնտի վրայ պայքարը սրելով է որ պէտք է հարթենք սոցիալիստական արշաւի ուղին գիւղում»:

Հուսով պիտի արձանագրուին ի հարկէ այս յաղթանակի արդիւնքներն ալ, ո՞վ գիտէ քանի հարիւր կեանքերու գնով

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

«Յառաջ»ը, որ պարագ սկսած էր ամբողջութեամբ հրատարակել Մայքըլ Արլէնի ծանօթ վիպակին թարգմանութիւնը, խմբագրականով մըն ալ մատնանշեց այս առթիւ ծագած ամբողջ թիւրիմացութիւնը.

Արդարեւ, Պ. Չօպանեանի ելոյթը շատ քիչ կը պատշաճէր գրական նրբութիւններով հարուստ երկի մը, որ իր ամբողջութեան մէջ շատ հեռու էր անոր հեղինակին վերագրուած գռեհիկ մտածումէն:

Անոր հետեւելով, ուրիշ թերթեր ալ անտեղի հայհոյանքներ գտան, որոնց արտատպումն իսկ մեղք պիտի ըլլար:

Երբ աչքի առջեւ բերենք այդ արտայայտութիւնները, ակամայ իսլամական կրօնական պատերազմի մը պատրաստութիւնը կը կրէք, — տինիմէ սէօյտիւ. «կրօնիս հայհոյեց»: Եւ հետեւաբար, դիմացինին կարող ես ամէն վերագրում ընել, ամէն աններելի միջոցի դիմել, զգետնելու համար:

Անշուշտ այդ բոլորը Մայքըլ Արլէնին չեն հասնիր: Նախ այն պատճառով որ մեր լրագրութեան չի հետեւիր, եւ երկրորդ, որ ան իր գրականութեամբ տարուած է, անհասան աւելի բարձր, քան մեր նեխած մթնոլորտը կը ներկայացնէ: Ինչ որ կը ստանանք այս անօրինակ վայնասունէն, ամօթանքն է, որ պիտի մնայ հայ լրագրութեան բաժին, իր սայթաքումի սխալանքին համար:

Վերջապէս խնդիրը ի՞նչի շուրջ կը դառնայ: Խնդրոյ առարկայ պատմուածքին մէջ, ուղիղ հաստկով, Մ. Արլէն կը ներկայանայ որպէս Հայ, ու իրեն դէմ կը կերտէ անգլիւսաքսոն ամէնէն ինքնատիպ աղջիկը, իր ազգը ներկայացնող: Հոգեբանական կնճիռը որ հեղինակը ստեղծած է հայ տղուն եւ անգլիացի աղջկան միջեւ, պարզ է եւ նուրբ: Ցեղթանակներն ու պարտութիւնները (հոգեկան) իրարու կը յաջորդեն: Երիտասարդ Հայու հոգիին մէջ կուտակուած տառելութիւն եւ ծաղրանք կայ իր շրջապատի մարդոց եւ իրականութեան հանդէպ: Ընդհարարձ վէճը ու գասում անի նաեւ իր եւ իր ազգի բախտին հանդէպ: Հակամարտութեան մէկ փուլը, որ հայ տղուն պարտութեան տեսարանը կը պարզէ, վշտի ու տառապանքի պոռթկում մըն է. աւելի շիտակը, սրտի զաւէն փրթած ճիչ մը, որ սակայն լուսանք մը չէ իր պատկանած ազգին: Թշնամանք ու արհամարհանք չկան այդ տողերուն մէջ, ինչպէս աշխատեցան ցոյց տալ հայ գրականութեան «բանբեր»ները:

Բայց պատմուածքին հանգոյցները հոգ չեն քակուիր ու վերջանար: Հեղինակը ողբերգութեան թելը կը շարունակէ, հակադրութեան անմիջական էջ մը բանալով մեր առջեւ, ուր նոր եւ անսպասելի յաղթանակով մը, իր մենախօսութեան՝ «պատասխանը» կ'արձանագրէ եւ զանոնք ի չիք կը դարձնէ: Իմ կարծիքով, գրուածքի տրամաբանական զարգացումը այդպէս իր լրումին կը հասնի եւ, գրական լուսաբանութիւնը կուտայ այն խարխափումներուն եւ թէական բացատրութիւններուն, որ վիպակի հերոսն ունեցած էր իր պարտութեան պահերուն: Պատմուածքին էութիւնը կը խտանայ հակադրութիւններու այս ելքին մէջ, ուր հայ տղան է որ յաղթանակը կը տանի:

Այս է պարզ եզրակացութիւնը Արլէնի վիպակին, բոլոր անոնց համար, որ կրցան թափանցել հեղինակի մտքի թելին, քննադատութեանց եւ ծաղրական ակնարկներուն: Անոր ամէն մէկ տողը, նոյնիսկ ամէն մէկ բառը որոշ իմաստ ունին, ու սերտ կապերով կապուած են ամբողջ գրուածքի հիւսուածքին, նախորդ կամ յետագայ միտք մը հաստատելու կամ ջրելու համար: Այս ճարտարապետական ամբողջութենէն որեւէ տող ու դատողութիւն առնել, ու անջատ քննել կ'ըլլար աններելի սխալ մը, որուն մատնուեցան հայ լրագիրները, գրական հասկացողութեան կատարեալ բացակայութեամբ

Իսկ եթէ գրուածքը առնենք փոխաբերական իմաստով ու ընդունինք որ Հայն ու անգլիացի աղջիկը կը մարմնաւորեն Հայաստանն ու Եւրոպան, հոն կը գտնենք իրաւացի լուսանքը քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան երեսին: Հոն Եւրոպան կը ներկայանայ իր խաբեպատիր դիւանագիտութեամբ, անգութ շահասիրութեամբ եւ ըղձային քմահաճոյքներով, իսկ Հայաստանը, մշտապէս մարտիրոսացած, իր ճիգերուն մէջ միշտ լքուած, բայց անուսալիօրէն քաղաքակրթութեան եւ Եւրոպային սիրահարած: Ու երբ Հայաստանը շատ մօտէն (մահճակալին մէջ) կը շօշափէ իր այնքան սիրելի եւ անմատչելի Եւրոպան, անոր ձեռքերն ու եղունգները ազեղ կը գտնէ իր երազանքէն հիասթափուած...

Ինչո՞ւ չնկատել, որ Մայքըլ Արլէնի պատմուածքը կոչ մըն է ինքնագիտակցութեան ու անձնավստահութեան, սեփական կորովով մեր բաղձանքներուն հասնելու համար:

Այն ինչ որ Մայքըլ Արլէն ըսած է իր պոռթկումին մէջ, շատ յաճախ ու մանաւանդ շատ աւելի վատ ձեւով ըսուած է հայ գրականութեան մէջ, ու թարգմանուած օտար լեզուներու: Կարծես անգիտացուած գաղտնիք մը օտարներուն հաղորդած է, գաղտնիք մը որ սեւ արատ կը բերէ մեր ազգի ամբողջ անցեալին: Զարմանալիօրէն ծայրայեղ ժողովուրդ ենք: Երբեմն հովերը կը փչեն ու դուք կը տեսնէք թէ ինչպէս հայ մտաւորականի լեզուի կապանքները կը բացուին, ու լուսանք չի մնար որ չթափէ հայ ժողովուրդին գլխուն, թերութիւն չի մնար, որ անոր չվերագրէ: Բայց հովի հոսանքը շուտ կը փոխուի, ու էջեր կը լեցուին երկինք բարձրացնելու մեր առաքինութիւնները: Մայքըլ Արլէնի դէմ սկսած արշաւանքը վերջին տեսակի հովէ մը կուգայ:

Այս մասնակի երեւոյթէն զատ, երբ մօտենանք Մայքըլ Արլէնին, ընդհանրապէս, իբրեւ գրագէտի, կը տեսնենք, որ առաջին օրէն ան հրապարակ եկած է որպէս Հայ մը, առանց քաշուելու իր ծագումէն. ու մինչեւ այսօր, բազմաթիւ առիթներով, ան յայտարարած է որ ինք Հայ մըն է նետուած անգլիական միջավայրին մէջ: Անոր վրայ մարմնացած կը գտնենք հայկական յամառութիւնը (այս պարագային գրական երեւոյթ մը) եւ անգլեւսաքսոն կրթութեան ու միջավայրի ընձեռած ինքնավստահութիւնը: Ան իր ցեղը տուած չէ անգլիական ազգին եւ անոր աւանդութիւններուն, ոչ ալ իր գոված հրեական հանճարին, այլ կը մնայ Հայ մը, բազմաթիւ հարցական նշաններ շարած իր առջեւ, ու կը շարունակէ իր ճամբան դէպի արուեստի բարձր հորիզոններ, ներքին հոգեկան հակամարտութիւններով ու պայքարներով ծանրաբեռնուած: Արուեստի բեմին վրայ բացարձակ յաջողութիւնը մեծ մտահոգութիւն մը եղած ըլլալ կը թուի Մայքըլ Արլէնի համար, ապացուցանելու թէ հին Հայաստանէն մնացած «սարուէ» եւ «այլասերած» ճագարդներն իրենց վրայ կը կրեն ցեղին նախկին մեծութիւնները:

Մայքըլ Արլէնի գրականութիւնն ու իր անձնական կեցուածքը ըստ ամենայնի անոր պատուոյ նժարին կողմը կը ծանրացնեն: Մինչդեռ հայ լրագրութեան մէկ մասը զայն Փիէր Լոթիներու քովը կը դասէ եւ կ'ուզէ անպատճառ, հայ ժողովուրդի սեւ ցանկը հարստացնել:

Անսուղի եւ անիրաւ անուանարկութիւն մըն է այս, որ պէտք է դարմանուի նոյն լրագրութեան կողմէ, ու կը կարծենք թէ առաջին ազդանշանը պարտաւոր է տալ Պ. Ա. Չօպանեան:

Մայքըլ Արլէնի պատմուածքի ամբողջական թարգմանութիւնը, զոր տուաւ «Յառաջ», արդեօ՞ք պիտի նպաստէ, որ հայ մամուլի ղեկավարները հրաժարին հայկական յամառութենէ (անտեղի յամառութիւն) եւ գոնէ մէկ անգամ ապացուցանեն թէ իրենք ալ կարող են gentleman ըլլալ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՅԱՍՈՒՄԻ ՕՐԸ ԹԱՒՐԻԶԻ Մ

ԹԱՒՐԻԶ 21 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը այս տարի մեծ խանդավառութ
եւ քանի մը տեսակ հանդէս
կը տօնուի Թաւրիզի մէջ:

Այս տարի ալ 9րդ
դարձի առթիւ կատարուեցան
աշակերտական եւ ժողովրդ
հանդէսներ:

Փետրուար 16ի գիշեր
լաւայի թատրոնասրահին
տեղի ունեցաւ աշակերտական
դէսը: Սրահը լեցուն էր երկ
խուռն աշակերտութեամբ
կայտառ հարիւրաւոր պա
դէմքերը կը փայլէին վառ
տով կը զգայիք, որ անոնց
քանչիւրի սրտին մէջ կ'եռ
ազատութեան եւ ազգային
կախութեան ջերմ զգացում

Աշակերտական կազմա
պութեան կողմէ ընկ. Խաչիկեան
հանդէսին բացումը, որմէ
ընկեր Արամ Աշուտեան
բանախօսութեամբ մը բաց
օրուան տօնին պատմական
գային նշանակութիւնը
կայացուց Հայաստանի
տխուր եւ սարսափելի կացու

Մենքով, պարերով,
արտասանութիւն եւ ապա
բախաղ մը (Գ. Վ.
կէսը», բոլորն ալ աշակեր
րու մասնակցութեամբ եւ
սեփական ջանքերով եւ ըն
կութեամբ երեւան եկան.

∴

Փետրուար 18ի երեկոյ
երեկոյեան, տեղի ունեցաւ
ապստամբութեան 9րդ տարեդ
ժողովրդային հանդէսը՝ Հ.
«Վրէժ»ի կոմիտէի նախա
նութեամբ: Ակումբի թա
սրահը լեցուած էր խուռն բ
թեամբ. շատերը ոտքի
էին: Վարագոյրը բացուե
տալ Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» կո
կողմէ ընկեր Մուշեղը
յայտարարեց հանդէսը,
կելով յանկարծ յարգել
տակը մեր այն զոհերուն
հատակներուն, որոնք ինկա
տրուաբեան համաժողովր
ապստամբութեան կռիւներ
թացքին: Բազմութիւնը
ունքով ոտքի կ'ելլէ, մինչ
գախումբը կը նուագէ
քայլերգը «Իբուք զոհ

Ապա խօսք առաւ ընկ
կոկ կոստայեանը.

«Ինը տարի առաջ այս
որ Հայաստանի հայութիւն
մարդու նման, մէկ սիր
հոգի դարձած՝ ոտքի ել
տապալեց բոլշեւիկեան
հրէշային լուծը:

Բոլշեւիկեան եւ
արիւնոտ ու կարմիր լուծ
գած ու գրկախառնուած էի
շոշնելու համար փոքրիկ
տանըշէա բնորոշ է բոլշեւի
մոլական «եղբայրակցութ
որ կը պատկերացնէ
հնագոյն բնակութեան
պար օրինակ մը
Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ
Թուրք բոլշեւիկ եղբայր
թեան իբր զայտուն օրին
յիշեմ հետեւեալ դէպքը:

Վասպուրականի մէջ
Թուին, Թուրք կառավար
հրահանգով քիւրտ Հաճի
կուրը սպաննել տուաւ
նակցութեան լուսաւորիչ
ւուրական գործիչ մը՝
Ռաֆայէլ Երիցեանը: Հաճի
կուրը նախահանքն գիւղը
տանելէ յետոյ կարել
նաեւ անոր լեզուն,
շարունակ յեղափոխութեան

Ք. 6 Դաշնակցութեան խօսքը փոխանցեց։

«Զանգեզուրի մէջ. 1920 թուի աշնան երբ բոլշեւիկները Հայաստանի խորհրդային անդամներ Վահան Խորէնին եւ Արշակ Շիրինեանը՝ չեկիստներ սպաննել տուած էին Վահանի գանկը եւ Արշակի բազուկները, սարսափելի որ այդ գանկն ու բազուկներն անոնց դիակները ընդունակ են նորէն յարութիւն առնելու՝ մարտնչելու ու գործելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար։

«Այս Ռաֆայէլներու լեզուներ, Վահաններու գանկեր, Արշակներու բազուկները կան ու կը մնան պայքարելու համար բոլշեւիկ-քեմալական արիւնոտ բռնակալութեան դէմ։ Հզօր է Դաշնակցութեան գանկը, ազդու է անոր լեզուն եւ հուժկու անոր բազուկը՝ կերտելու համար Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի փառաւոր ապագան»։

Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը.

«Փետրուարի 18ը հայ ժողովուրդի երկու գերագոյն յատկանիշների յայտնութիւնն է. ա) նրա ազատասիրութիւնն է, իսկ բ) նրա անկախասիրութիւնը։

«Հայ ժողովուրդի նորաստեղծ անկախութիւնն ու ազատ Հայաստանը խորտակեց այն ազգի ձեռքով, այսինքն Ռուսի ձեռքով, որի հետ մենք Հայերս դարեր շարունակ կապել էինք մեր ազատութեան եւ անկախ հայրենիք ստեղծելու յոյսը։ Ռուս բոլշեւիկներին միացան նաեւ հայ բոլշեւիկները եւ կարմիր չեկիստները եւ ձեռք ձեռքի տալով քեմալական բռնակալութեան հետ խորտակեցին մեր ազատ ու անկախ հայրենիքը։ Չնայած այն հանգամանքին, որ հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ երազել էր ռուսական հովանին եւ պաշտպանութիւնը, բայց այդ նոյն ժողովուրդը հպարտ ու հուժկու կերպով ծառացաւ ռուսական մահասփիւռ Չեկայի կացիններ դէմ եւ կերտեց Փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութիւնը, որ մեր նորագոյն պատմութեան հոյակապ էջերից մէկն է»։

Բանախօսը պատկերացնելով գաղութներու ներկայ վիճակը, ծանրացաւ նաեւ Ատրպատականի Հայոց արդի կացութեան վրայ, ինչեւ … կողմերը, առաջարկեց.

Ա. Ուժ տալ Համազգայնութեան Մարմնի մը գաղափարին իրականացման։

Բ. Բարձր պահել մեր կրթական, մշակութային եւ ազգային կեանքի հիմնարկութիւնները սփիւռքի մէջ … եւ բնագաւառի գոյութեան հիմնաքարերը … եւ

Գ. Համախմբուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ որ կ՚առաջնորդէ դէպի ազգային հզօր ուղին, դէպի ազատ հայրենիքի գաղափարի իրականացումը։

Նուագախումբը ընկ. Երուանդ …ի ղեկավարութեամբ նուագեց ազգային ռազմական եղանակներ, իսկ ընկ. … Գրիգորեանը ջութակով նուագեց «Հայաստան»ը, որ … տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիրներուն վրայ։

Ընկեր Երուանդ Մարտիրոսեանը ջութակի վրայ նուագեց …։ Երգին յաջող նուագն … եղանակը այնքան տպաւորութիւն թողուցին, … բուռն ծափ եւ խնդրանքով ջութակը նուագեց նաեւ Սայաթ Նովայի «Մէ խօսք ունիմ …» երգը, նոյնքան յաջող ու տպաւորիչ։ Օրիորդներ … եւ Անիկը նուագի մասնակցութեամբ երգեցին «Մայր …»։ Յաւուր պատշաճի … ասանութիւններ բերին՝ … Արշալոյս Մելիք-Բաղդասարեան, Օրիորդներ՝ Կայծակ, … եւ Վրէժուհի, … «Կիլիկիա» մինչեւ վերջ անցաւ ոգեւոր եւ հաճելի եւ ժողովուրդը «Մշակ բանուորը» երգելէ յետոյ հեռացաւ շատ գոհ եւ խոր տպաւորութեամբ։

Ըստ սովորութեան այս տարի եւս տեղի կ՚ունենայ մեծ խնջոյք Փետր. 18ի առթիւ, վաղը թ. Հ. Կուլտ. Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 150 հայրենակիցներու, կուսակցականներու եւ … հիւրերու։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Լոյն տեղեկութիւններ չկան հայկական քաղաքներու շինութեան եղանակներուն մասին։ Ի՞նչպէս կառուցուած էին հայկական մայրաքաղաքները։ Մեծ բան մը չենք գիտեր։ Օրպէլեան (Եփիփանոս) կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ այդ մասին, հետեւելով եւրոպացի հեղինակներու ուսումնասիրութեան։

Քանի մը տարի առաջ, Երեւանի մէջ եւս կը խօսէին արդի մայրաքաղաքին վերաշինութեան մասին։ Երեւան շինուած է պարսկական ոճով։ Սակայն այդ ոճը չի համապատասխաներ արդի պահանջներուն ու ճաշակին։ Ու կ՚առաջարկուէր Երեւանին տալ շրջանակի, իսկ փողոցներուն՝ շառաւիղի ձեւ։ Այսպէսով, կը պնդեն թէ կարելի պիտի ըլլայ անհետացնել փողոցներու փոշին, պաշտպանուիլ հովէն, եւայլն։

Ցօղուածագիր մը, վերջերս, «Խ. Հայաստան»ի մէջ կը խօսի «գիւղատնտեսական քաղաքի» մը յատակագիծին մասին։ Քաղաքաշինութեան այդ ձգտումը կը յիշեցնէ Քսենոփոնի նկարագրութիւնը հայոց պատմական տուներուն մասին, որոնք գետնափոր էին, բերանները ջրհորի բերնի նման, եւ ուր կը բնակէին մարդիկ իրենց անասուններուն հետ»։

Արդի կեանքը եւս ունի գիւղատնտեսական պահանջներ, եւ մարդիկ, որքան ալ ընդարձակ քաղաքներու մէջ բնակին, միշտ պիտի ունենան իրենց անասունները եւ հողի աշխատանքներ։

Այդ պայմանները լաւագոյն եղանակով լրացնելու միջոցն է քաղաքին տալ գիւղատնտեսական ագարակի մը երեւոյթը։ Հին քաղաքները պարտիզաձեւ էին, որովհետեւ քաղաքի կեանքը այդպէս կը պահանջէր։ Վաղուան քաղաքը պէտք է ըլլայ գիւղատնտեսական քաղաք մը։

Այս վերջին ձեւը ճարտարապետական նկարագիր չունի, այլ կը հիմնուի հողերու համայնացման քաղաքականութեան վրայ։

Քաղքենի կեանքը մեկուսացուցած էր բնակարանները, ընդհակառակն աշխատաւորական կեանքը կը պահանջէ հաւաքական բնակարան։ Այս ձեւը հիմնապէս կը փոխէ բնակարաններու խոհանոց, բաղնիք եւ այլ բաժանումները։

Ինչպէս քաղաքին, նոյնպէս բնակարաններուն ձեւը մեծապէս կ՚ազդեն բնակիչին վրայ։ Այսպէս կ՚ըսուի թէ մեծ հրապարակներն են, որ յեղափոխական ոգի արթնցուցած են մարդոց մէջ։ Գարշելի բնակարաններ կան, որ վատ կամ լաւ ազդեցութիւններ ձգած են մարդոց վրայ։ Այս տեսակէտով, պէտք է փոխել նաեւ դպրոցները։ Ամէն դպրոց պէտք է համապատասխանէ աշակերտներու հասակին ու կրթական մակարդակին։ Պիտի փոխուի նաեւ պարտէզներու ձեւը, որ յատուկ է քաղքենի երկիրներու ռոմանթիկ կամ տպաւորապաշտ ճաշակին։ Հին պարտէզները նեղ ու մեկուսի կածաններ ունէին, հանգիստ վայելելու համար իշխանուհիներու սէրը։ Նոր պարտէզները պիտի մշակուին ու ծաղկազարդուին արձակ դաշտի մը պէս։

Կլիման եւս կ՚ազդէ բնակարաններու շինութեան ձեւին վրայ։ Այսպէս Ճափոնները երկու անկիւն կը շինեն իրենց տուներուն վրայ, պաշտպանուելու համար առքութեան դէմ։ Նոյնպէս ցանկալի կը շինուին բնակարանները, վախնալով երկրաշարժներէ։ Հայաստանի առք կլիման եւս կը պահանջէ տուները պաշտպանել ցրտութեան եւ երկրաշարժի դէմ։ Շէնքերը պիտի ըլլան ճկուն ու թեթեւ, ոչ միայն ուղղահայեաց, այլ նաեւ հորիզոնական ուղղութեամբ երկար, երկյարկ կամ եռայարկ ծանծաղենդի վայրերուն մէջ, բոլոր բնակարանները շինել սիւներու վրայ։

Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ առողջապահական պահանջները. Այդ տեսակէտէն, լաւագոյնն է շէնքերուն մէջ ունենալ բազմաթիւ բաժիններ, բաց սանդուխներով, բաց տանիքներով։ Փողոցներուն ալ զովութիւն եւ շուք շարք շարք ծառերով։

ՉԻՆԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի «Կոմունար» գործարանը, 100 րուբլի նուիրելով Հեռաւոր Արեւելեան Բանակին վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորներուն (չինական ռազմաճակատ), հրաւէր կը կարդայ Պետական եւ Գիւղատնտեսական դրամատուններուն հետեւիլ իրեն։

Նոյն նպատակին 100 րուբլի նուիրեցին … վարչութիւնը եւս հրաւէր կը կարդայ Հայ Ջրտնտեսութեան։

Լենինականի Քաղաքային խորհուրդը եւս 150 րուբլի նուիրելով հրաւէր կը կարդայ Հիւսւածեղէնի Տան, Արթիկ-Տուֆի Վարչութեան, և բազմաթիւ ուրիշ հաստատութիւններու (Խորհրդային Հայաստան, 26 փետր.)։

ՄԻՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ Երեւանի ժողովուրդը դժգոհ է ծախուած միսէն։ «Խորհրդային Հայաստան», իր աշխատակից բժիշկներէն եւ խմբագիրներէն խումբ մը կազմած, քննութիւն կատարեց սառնարանին մէջ։

Այդ քննութիւնը ցոյց տուաւ որ առողջապահական ոչ մէկ նախազգուշութիւն ձեռք առնուած է, մաքուր պահելու համար միսերը։

Երեւանի սառնարանը միս կը ստանայ Սլեննովկայէ, Հիւսիս. Կովկասէ, նոյնպէս քաղաքին սպանդանոցէն։

Սլեննովկայէն փոխադրուած միսերը կը գտնուէին ցեխի մէջ։ Իսկ Հիւս. Կովկասէն փոխադրուած միսերը կը հոտէին։

Ծախու հանուած էին հիւանդ ոչխարի միսեր։ Դեկտեմբերի ընթացքին կատարուած քննութիւնը ցոյց տուած էր, որ վակոն մը միս հոտած եւ ապրուած է։ Այդ միսը խնամքով պահուած կը մնար, որովհետեւ սառնարանին վարիչը, ռուս Սալամիէֆ, հոտած չէր համարեր։ Այս վարիչը այնքան ինքնիշխան կը թուի, որ համբեր է սառնարանին բժիշկը, մերժեր է բժշկական քննութիւնը։

Նոյն վիճակին մէջ կը գտնուէին ձուկերը։

Սառնարանը միս կը հայթայթէ ոչ միայն Երեւանի, այլ նաեւ… Հիւսիս. Կովկասի։ Արդ, սառնարանին միսերուն 30—40 առհարիւր համեմատութեամբ կարելի մէկ մասը Հիւսիս. Կովկասն է, որ կը ղրկէ Երեւանի եւ Երեւանն է, որ, յետոյ, միս կը հայթայթէ Հիւսիս. Կովկասի։

Միսերն ալ ճամբորդութեան մէջ, ի՞նչ լաւ բան։

«Խորհրդ. Հայաստանի» քննութեան հետեւանքով, սառնարանը առնուեցաւ առողջապահական հսկողութեան տակ։ Կազմուեցաւ նոր Յանձնախումբ մը, որ իր կարգին երեւան հանեց ուրիշ թերութիւններ։ Ժանգոտ կեռերէն միս կախել, մաքուր միսերը խառնել հիւանդ միսերուն։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐԱՏՈՒՆԸ

Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է կառավարատուն մը շինել Երեւանի մէջ։ Շինութեան յանձնախումբին կ՚անդամակցին Միք. Չալեան, Գ. Հանէսօղլեան, Ա. Եսայեան, Ասրեան եւ Կ. Հալաբեան։

Կառավարատունը պիտի գրաւէ թաղի մը մէջ լայն տարածութիւն մը։ Պիտի ունենայ առանձին բաժիններ 20 հաստատութիւններու համար, ուր պիտի աշխատին 1000 հոգի, 15 առեւտրական - արդիւնաբերական տուներ, ուր պիտի աշխատին 5000 հոգի, գործակցական կազմակերպութիւններ, ուր պիտի աշխատին 500 հոգի։

Շէնքը պիտի ունենայ 140 հազար խորանարդ մեթր եւ պիտի արժէ 3.080.000 րուբլի։ Շինութեան համար պիտի գործածուի արթիկ-տուֆ։ Տան յատակագծին պատրաստութիւնը մրցումի դրուած է։

Յանձնախումբը քննութիւններ կը կատարէ անհրաժեշտ միջոցներու, ինչպէս նաեւ վայրին մասին։

Շինութիւնները պիտի սկսին օգոստոսին։

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԳԱՂՑՆԻ ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԸ ԵԽՍ

Աթէնքի Նոր Օրը, ոռմէ շրջաբերական մը արտատպեր էինք երէկ, փետր. 28ի թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ գաղտնի հրահանգը. ·

Այս հրահանգին կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար պէտք է յիշել որ Լէոն ԺԳ. Պապը ժամանակին ուրիշ հրովարտակ մը հանած էր, որով արեւելքի եկեղեցիներու արժանիքը վեր առնելէ յետոյ. կուտար կարգ մը որոշումներ անոնց գոյութեան պահպանման համար, խիստ պատիժներ տնօրինելով այն կրօնականներուն դէմ որոնք արեւելցիները ծիսափոխութեան պիտի մղէին։

Ս. ԺՈՂՈՎ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Արոթոգոլի թիւ 1310/28
(Գաղտնի)

ՀՐԱՀԱՆԳ

Տարբեր կողմերէ, մանաւանդ Եւրոպայէ եւ Ամերիկայէ մեր Ս. Ժողովոյն առաջ խնդրանքներ կը ներկայանան, որոնք ըստ կանոնական օրացքի 98րդ. յօդուածի կը խնդրեն ծիսափոխութեան արտօնութիւն։ Ընդհանրապէս նշմարուած է թէ արեւելեան ծէսէ լատին ծէս անցնելու փափաքը մեծ է։

Առաքելական նուիրակները եւ պատուիրակները այս խնդրանքները ներկայացնելու ատեն, ըլլայ բերանացի կամ գրաւոր, շատագովեց պատեհութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը, ընդառաջ երթալու խնդրանքներուն։

Հաւատացեալներու պէտքերուն աւելի դիւրաւ հասնելու եւ երբ հարկը պահանջէ արագօրէն գործելու եւ աւելի սերտ խաղաղութիւն մը պահելու նպատակաւ տարբեր ծէսի հաւատացեալներու միջեւ, Ս. Ժողովս լուրջ քննութենէ վերջ, բաղձալով միայն որոշում մը տալ, Ս. քահանայապետի հաւանութեամբ, հաստատութեամբ արտօնեց որ առաքելական պատուիրակները եւ նուիրակները իշխանութիւն ունին արեւելեան ծէսէ լատին ծէսը անցնելու արտօնութիւն տալու։

Արտօնութիւն կամ ծէս փոխելու կանոնական պատճառ կը համարուի.

1) Նոր մանկիկը ծէսին մէջ դաստիարակուած ըլլալը։

2) Եթէ բնակութիւն հաստատած վայրին մէջ դժուարութիւն ունենայ իր բուն ծէսին եկեղեցին յաճախելու կամ եթէ եկեղեցի չկայ։

3 Եթէ իր ծէսին պատկանող կաթողիկէ վարժարան չկայ։

4) Որպէսզի ընտանիքին մէջ միօրինակութիւն ըլլայ։

5) Եթէ արեւելքի մէջ լատին կրօնաւորական հաստատութեան մէջ մտնէ։

6) Լատին կղերանոցներու մէջ դաստիարակուած ըլլալը։

7) Իր ծէսին ժամերը և պահքերը պահելու դժուարութիւն կամ անկարելիութիւնը։

8 Ապառնի կնոջ փափաքին գոհացում տալը, եթէ կինը պահանջէ։

Հրովարտակը կը յանձնարարէ որ խմբովին ծիսափոխութիւններ չըլլան, որպէսզի աչքի չզարնէ եւ աղմուկ չյարուցուի։ Ու կը պահանջէ որ ամէն տարի տեղեկութիւն տրուի ծիսափոխութեան մասին։ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍԻՆՋԻՐՕ (քարտուղար), ՋԻՔՈՆԵԱՆԻ (փոխ քարտուղար)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ա. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պուքրէշի մէջ ալ կազմուած է Յանձնաժողով մը տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40ամեակը։ Յանձնաժողովին նախագահն է առաջնորդ Յուսիկ արք., գործադիր մարմնի նախագահը՝ Տոքթ. Ա. Տիրացեան, քարտուղարը՝ Ս. Գազանճեան։ Գործադիր մարմինը իր փետր. 28ի նիստին մէջ որոշած է.—

Յոբելինական հանդէսը կազմակերպել Յունաց դպրոցի դահլիճին մէջ, ապրիլ 6ին։

Դիմել Պուքրէշի երեք թերթերու խմբագրութիւններուն որ պարունակեն Ահարոնեանի գործերէն հատուածներ տան՝ հանրութիւնը մօտէն ծանօթացնելու համար յոբելեարի գրականութեանը։

Թերթերուն տեղեկութիւններ հաղորդել շարունակ գործադիր մարմնի աշխատանքներու մասին։

Սուրիոյ գաղթականներու օգտին կատարուող հանգանակութիւնը չխանգարելու համար նիւթական ձեռնարկներ ընել մարտ 15էն սկսեալ։

Յոբելեարը արժանաւորապէս հայութեան ծանօթացնելու համար, դասախօսութիւններ կազմակերպել Ուսանողութեան, Աշակ. Միութեան եւ հասարակութեան համար։

Դիմել գաւառի բոլոր թաղական մարմիններուն յոբելինական յանձնախումբեր կազմելու համար։

ՁՈՒԿԵՐՆ ԱԼ ԿԸ... ԽՕՍԻՆ

Մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ ձուկերը չեն կրնար խօսիլ, որովհետեւ, կ՚ըսէ հէքեաթ մը, տիեզերածնութեան օրերուն, երբ բոլոր կենդանիները Աստուծոյ ներկայացեր են, ձուկերը մոռցեր են լեզու ուզել։ Եւ սովորութիւն է ըսել «ձուկի պէս լուռ»։ Ընդհակառակն, ձկնաբանները կը պնդեն թէ ձուկերն ալ կը խօսին։ Մասնաւորաբար անուշ ջուրերու ձուկերը, իշխանաձուկն (carpe) ու խարակաձուկը (goujon)։ Ձկնորսներն ալ կը վկայեն, որ այս ձուկերը, ջուրէն հանուած պահուն, կ՚արձակեն քաղցր մրմունջ մը, որ իրենց մահուան երգն է թերեւս։

Ձուկեր կան, որ լեզուաձեւ մասեր ունին իրենց բերնին մէջ եւ կրնան այդ մասնիկով արտաբերել յօդաւոր ձայներ։ Եւ դեռ ձուկեր ալ կան, որ շրթներուն փողոշը (Morue) ունին լեզու մը, որ բաւական մեծ է և սուղ կը ծախուի։

Միւս կողմէ, գետերու ձուկերը զանազան ձեւեր ունին իրարու խօսելու, բարեւ մը տալու, վէճ ու ժողով ընելու։ Վտակներ կան, ուր ձկնորսութիւն երբեք չէ կատարուած։ Առաջին իսկ կարթով, կրնանք ձուկ որսալ։ Արձաթ … մը նման կը կախուին ձուկերը ձեր կարթին ծայրէն։ Անգամ մըն ալ նետեցէք կարթը։ Այլեւս չէք կրնար ձուկ բռնել։ Ո՛ւր գացին ձուկերը։ Ապահովաբար մէկը միւսին ըսաւ եւ փախան։

Խոչաձուկը (grondin), զոր Ֆրանսացիները ժամանակին կկու-ձուկ կ՚անուանէին, կ՚երգէր ու կը խօսէր պահ մը առնե ջուրէն հանուելէ յետոյ։ Միջերկրականի մէջ ձկնորսները յաճախ կ՚որսան փոքրիկ ձուկեր, որոնք դեղնորակ եւ նարինջի գոյն աչքեր ունին։ Այս ձուկերը երբ ջուրէն հանուին, այնպիսի սաստիկ ձայներ կը հանեն, որ կը զարմացնեն ձկնորսները։ Այդքան փոքրիկ բերան մը եւ այդքան ուժեղ ձայն։ Փորթուկէզները խոզաձուկ կ՚անուանեն, որովհետեւ ձայնը կը յիշեցնէ խոզը։ Ծիծեռնաձուկերն ալ կը սուլեն՝ երբ վեր կը նետուին ջուրին մակերեսէն։

Ոմանք կը պնդեն թէ այս ձայները արդիւնք են օդի վերջին պաշարին, որ դուրս կ՚ելլէ անոնց շնչական գործարանէն։ Եւ սակայն ձկնաբանները կը հաստատեն, որ իրապէս շատախօս ձուկեր ալ կան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ենք հրատարակելու հատոր մը նուիրուած Երզնկայի քաղաքի ու գաւառի հին եւ նոր պատմութեան, այս առթիւ կազմելով նաեւ խմբագրական մարմին մը։ Որպէսզի ամբողջական գործ մը կարելի ըլլայ պատրաստել, կը խնդրուի վերապրող բոլոր Երզնկացիներէն աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, մեր հասցէին ղրկելով Երզնկայի քաղաքին եւ գաւառին հետ առնչութիւն ունեցող նիւթեր. պատմական, եկեղեցական, ազգագրական, տնտեսական ազգային կեանք, տեղագրութիւն, ռուսական շրջանի գրաւումը եւ կռիւները, ազգային առեւտրական դէմքերու կենսագրութիւններ, լուսանկարներ, ձեռագիրներ եւն.։ Ղրկուած պատկերներ եւ ձեռագիրներ, յետագային ըռքամանտէ կը վերադարձուին իրենց հասցէներուն։

Նոյնպէս կը փափաքինք անհրաժեշտօրէն ունենալ բոլոր վերապրող հայրենակիցներուն անունները եւ հասցէները, որոնք հատորի վերջին բաժնին մէջ պիտի հրատարակուին, հայրենակիցներուն առ ի դիւրութիւն։

Հատորը լուսարձան մը պիտի ըլլայ, ձօնուած մեր նահատակներուն։ Կը սպասենք որ ամէն հայրենակից պատասխանէ մեր հրաւէրին նոյնիսկ քանի մը տողով։

«Նոր Օր» հրատարակչականը վեց տարուան ընթացքին լոյս ընծայած է երեսուն հատոր գիրք։ Նոր ձեռնարկը, շուտով հրատարակելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէն սոյն հրաւէրին փութով պատասխանել։

«Նոր Օր» հրատարակչական ընկերութեան Նախաձեռնութեամբ կազմուած խմբ. մարմին.
Հասցէ՝ K. Lazian, 20 A. Voulis Athenes

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մարտ 3ին Օր. Լիտի Տէմիրճեան նուագահանդէս մը տուաւ մեր քաղաքի թատրոնին մէջ, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Տոմսերը սպառած ըլլալով շատեր դուրսը մնացին։ Արուեստասէր Հայեր ալ փութացած էին քաջալերել ջութակահար հայուհին։ Նուագահանդէսը անցաւ շատ յաջող, հիացում պատճառելով հանդիսականներուն։

Պահ մը սիրտս ուրախութեամբ լեցուեցաւ, որովհետեւ հայուհի մըն էր որ իր տաղանդով կը փառաբանուէր Եւրոպայի սրտին վրայ։ Իսկ յետոյ աչքերս թրջեցան, խորհելով թէ չունինք մեր անկախ հայրենիքը որ դրուատէին ու ծափահարէին այսպիսի տաղանդները....։

Ն ՏԷՐ ԿՈՒՄՍԵԱՆ

մըն է եւ թէ այդ բանին համար լուրջ պատճառներ պէտք են։ Հարցաքննիչ դատաւորները՝ երբ վստահ չեն ամբաստանեալի մեղաւորութեան մասին, ատիկա գնահատելու հոգը պէտք չէ ձգեն երդուեալ դատաւորներու, այլ իրենք իսկ տան որոշումը՝ համաձայն իրենց հոգիին ու խղճին։ Կ'աւելցնէ թէ ինք չի վախնար խնդրին Եղեռնադատ Ատեանի առջեւ հանուելէն ընդհակառակն։ Սակայն «իմ և ձեր պարտականութիւնն է, առանց պատճառի, նոյնիսկ 24 ժամ չերկնցնել արգելափակումը անմեղի մը, որ ձերբակալուած եւ հետապնդուած է առանց փաստի, ֆրանսական քաղաքացիի մը, որ ամուսնացած է եւ հայր՝ չորս զաւակներու»։

Վերջացնելով կը պահանջէ չեղեալ համարել Ալմազեանի դէմ բացուած ամբաստանութիւնը եւ ազատ արձակել զայն։

∴ Թերթի մը համաձայն, Ալմազեան պիտի ղրկուի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ, ուր պիտի դատուի Մայիս 7—8։

Իտալիոյ օդանաւային ուժը եւ Ֆրանսա

«Ժոռնալ տ'Իտալիա» երկար յօդուած մը կը նուիրէ Իտալիոյ օդանաւային ուժին, որուն նկատացոյցը այս օրերս պիտի քննուի խորհրդարանին կողմէ։ Կ'ըսէ թէ նիւթական միջոցներու նեղութեան պատճառաւ, Իտալիոյ օդանաւային ուժը շատ աւելի տկար է քան Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ուժերը։ Պէտք է հաշուի առնել նաեւ որ Եուկոսլաւիոյ օդանաւերը ֆրանսականներուն լրացուցիչ մասը կը կազմեն։

Իտալիա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին ծախսած է է միայն 2 միլիառ 238 միլիոն։ Այս գումարը շատ քիչ է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ Ֆրանսայի պէս ուրիշ պետութիւններ ալ մեծ զարկ կու տան օդային սպառազինութեանց քաղաքականութեան։ Ֆրանսայի զինուորական օդանաւային ուժը, կ'ըսէ «Ժոռնալ տ'Իտալիա», կը գլէ կ'անցնի իտալական, անգլիական եւ ռուսական օդանաւային ուժերը։ Ասիկա մտածել պէտք է տայ Իտալիան։

Ամանուլլահ Իտալիա կը դառնայ

Հռոմ, 10 մարտ.— Աֆղանիստանի նախկին թագաւորը Պոլսոյ եւ Պրինտիզիի ճամբով Հռոմ հասաւ այս առաւօտ։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուի այս անակնկալ վերադարձին։ Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ առայժմ հրաժարած է իր հայրենիքը վերադառնալէ եւ վերստին ձեռք ձգելէ գահը, ինչպէս ծրագրած էր Մուսթաֆա Քէմալի հետ համաձայնութեամբ։ Ամանուլլահ այս անգամ աֆղանական դեսպանատան մէջ չպիտի նստի, ինչպէս նախապէս, այլ Օրացիօ փողոցի գեղեցիկ մէկ ապարանքին մէջ, զոր գնեց վերջերս։

∴ Ամանուլլահի խորթ եղբայր Սէրտար Ամին Խան եւ նախկին առեւտրական պատուիրակ Ապտիւլ Հաքիմ Խան, որոնք անցեալ ամիս ձերբակալուած էին իբրեւ դաւադիր, Պիրժանիա աքսորուեցան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ջ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին։ Պիտի հրաւիրուին տեղւոյս բոլոր կազմակերպութիւնները։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կառ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

1,080 ՏԵՍԱԿ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ Ն. Հանգոյց

(Մատենաշար Դրօշակ թիւ 68)

Տպ. Փարիզ 1930։ Գին 5 ֆր., Ամերիկա 25 սէնթ։ Դիմել Լեւոն Թաղէոսեանի, 71 Ave. Kleber, Paris (16).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան, որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e)։ Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Օր. Ազապի Պօշնաքեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա։ Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche. Այժմ իրմէ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Սահակ Պօշնաքեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, Charente.

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle. St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse). France։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կարնեցի Վահէ Նարինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գըզըրեան։ Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

— Յարութիւն Պալեանցեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պալեանցեանները, որոնք Շ. Գարահիսարի պատերազմութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ։ Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու։ Իմացնել «Յառաջ»ի։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր։

—Կը փնտռուին գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրթեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնազ, գեղջիկ Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Աննիկ։ Կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հայաճ։ Իմացնել Աղապապ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն ալ տպագրել։

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ։ Իմացնել՝ Աղապապ Գարսամեանի վերի հասցէին։

— Տիկին Ազատնի Վառեկեան (ծնեալ Ծզնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ծզնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք բնիկ Կիւմիւշխանէէն Ալանթաղէն էլլալով տարագրուած էին, եւ անկէց իվեր անէ լուր չկայ անոնցմէ։ Լուր տուողին նուէր։ Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական յանձնախումբերու Ուրբաթ իրիկուան ժողովը։

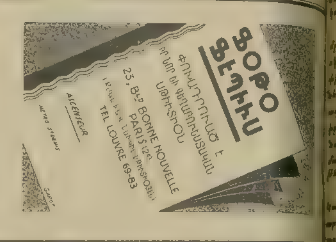

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ 1930

13 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1210

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Համաձայն Ազգ. Համագումարի որոշումներուն, հնդիկ ազգայնականները հարիւրաւոր ցոյցեր կազմակերպեցին Յունուար 26ին, բացարձակ անկախութիւն պահանջելով։

Միեւնոյն ատեն, հրահանգուեցաւ Հնդկաստանի օրէնսդիր ժողովի անդամներուն որ հրաժարին, իբրեւ բողոք բրիտանական տիրապետութեան դէմ։

Այս երկու ձեռնարկները յառաջաբանն են ամբողջ ծրագրի մը, որ պիտի գործադրուի հետզհետէ։ Բուն պայքարը պիտի սկսի այսուհետեւ Աւելի ճիշդ, սկսաւ երէկ իսկ, երբ Կանտի, փիլիսոփայ յեղափոխականը, գլուխն անցած իր հաւատարիմներուն, Ահմէտապատէն ճամբայ ելաւ դէպի կառավարական աղահանքերը։ Հարիւր հազար համակիրներ բարեւի կեցած էին իր ճամբուն վրայ։ Միւս կողմէ, քսան հազար հաւատարիմներ նախընթաց իրիկուն հանդիսաւորապէս աղօթեցին Սապարմաթի գետակին չորցած անկողնին մէջ, «Սուրբ»ին յաջողութեան համար։

Վախ կար որ ճամբայ ելած ժամուն իսկ ձերբակալուի Կանտի, ինչպէս եղաւ իր տեղակալը, ընդդիմացած ըլլալով օրէնքի մը։ Կը թուի թէ բրիտանական իշխանութիւնը առ այժմ չուզեր գահավիժել դէպքերը, եւ պիտի սպասէ ուխտագնացութեան կամ ցոյցերու ելքին։

Իրազեկներ կը հաղորդեն թէ դէպի աղահանքերը ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մօտաւորապէս տասն օր, տաժանելի պայմաններու մէջ, որովհետեւ օդը սարսափելի տաք է այդ շրջանին մէջ։

Համբորդութեան գլխաւոր նպատակն է կազմակերպել կրաւորական դիմադրութեան կռիւը, դադրեցնելով աղի տուրքին վճարումը, իբրեւ մէկ միջոց։ Միւս մարտական — բայց ոչ զինեալ — միջոցներն են չգործակցիլ բրիտանական իշխանութեանց, հրաժարիլ բոլոր պաշտօններէն, մերժել դատական վճիռները եւն։ Մէկ խօսքով՝ ոչ մէկ բռնի միջոց։ Այլ միայն անհնազանդութիւն։

Վերջին համագումարէն յետոյ, Կանտի հրապարակաւ պարզելով իր տեսակէտները, կը յայտարարէր.

— «Մեր դիրքը պիտի ըլլայ քաղաքացիական կռիւ՝ առանց բռնութեան։ Դէպքերու ընթացքը կախում ունի բրիտանական կառավարութենէն։ Մեր պահանջն է բացարձակ անջատում Մեծն Բրիտանիայէն։ Ասկէ պակաս բան չենք ընդունիր... Պայքարը շատոնց սկսած է։ Երկրին բոլոր մասերուն մէջ կը տեսնէք միլիոնաւոր այրեր եւ կիներ որոնք կը մանեն եւ կը հիւսեն։ Վերջ ի վերջոյ այս ճիգը պիտի յանգի Մեծն Բրիտանիոյ ճարտարագործական տիրապետութեան դադարման։

Իր զինակիցներէն մէկն ալ կը շեշտէր, միեւնոյն առիթով.

— «Մենք մարդկութեան եւ Աստուծոյ դէմ ոճիր կը նկատենք անձերու ... երկուիլ լուծի մը որ արդէն աղէտ մը եղած է մեր երկրին համար։ Կ'ընդունինք, սակայն, թէ ազատութիւն ստանալու ամէնէն ազդու միջոցն է խուսափիլ բռնութեան»։

Արդէն, հնդիկ ազգայնականները կը յուսան Հնդկաստանը բրիտանական լուծէն փրկել առանց բռնութեան, «քաղաքացիական անհնազանդութեամբ», ինչպէս կը կոչեն իրենք։ Կանտի մարմնացումն է այս վարդապետութեան, որուն առաջին քարոզիչն եղաւ Տոլստոյ,— Չարին չարով չդիմադրել։

Բայց հարցը վարդապետութեան մասին չէ, այլ նոր եւ հին փորձերու մը, որ կ'առնէ Ասիոյ խորերէն։ Այս անգամ Հնդկաստանէն։

Կանտիէն դժգոհներ ալ կան։ Եթէ կ'ուզէք՝ աջ եւ ձախ հոսանքներ։

Առաջինները՝ ընդհանրապէս իսլամներ եւ հնդիկ ազատականներ, քաղքենի տարրեր՝ արկածախնդրութիւն կը համարեն փիլիսոփային բռնած ճամբան եւ կը նախընտրեն ուղղակի բանակցիլ բրիտանական կառավարութեան հետ և միջին ելքմը գտնել։ Միւսները Կանտին կը մեղադրեն թէ ֆաքիր է, միամիտ է, եւ դաւաճան՝ ազգային դատին։

Առաջին հոսանքին ուժ կուտայ, անշուշտ, Անգլիան, իր գերիշխան կայսրութիւնը։ Երկրորդին ետին կանգնած է Մոսկուան, որ կը փորձէ ծիծաղելի դարձնել Կանտին, մինչ միլիոնաւոր Հնդիկներ անոր աչքերուն կը նային։

Արդէն, Հնդկաստանն ալ կը խլրտի քանի մը ուղղութեամբ, խորունկ մտահոգութիւն պատճառելով Լոնտոնի, ուր ... տարի է ի վեր նոր սահմանադրութեան մը հիմքերը կը դնեն։

Այսպէս կամ այնպէս, հուները ցանուած եւ աչքերը ... են։ Որքան ալ փիլիսոփայ եւ վերացական համարուի Կանտին, իր ետեւէն կը քաշէ անհամար միլիոններ, որոնք պատրաստ են կռիւը շարունակելու եւ զարգացնելու տարբեր ... ուղղութեամբ։

Անցեալ շաբթու, մտերմական այլ վճռական նամակ մը ... փոխարքային, հնդիկ փիլիսոփան գրած կ'ըսէր.

— Բռնութեան կուսակիցները գետին կը շահին եւ իրենց ուժը ... գացնեն։ Անվիճելի եւ անխախտ հաւատք ունենալով ոչ-բռնութեան արդիւնաւորութեան մասին։ Մեղք կը համարեմ աւելի երկար սպասել... Կրնաք ի դերեւ հանել իմ ծրագիրս, ձերբակալելով ... բայց տասնեակ հազարաւորներ պատրաստ են գործը շարունակելու կարգապահ եղանակով մը։

Այսպէս եւ ամէն տեղ, երբ հարցը հայրենիքի եւ ազատութեան մասին է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆ ՈՒ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ

Հալէպի Եփրատը (ռամկավար) կը գրէր Փետր. 19ի խմբագրականով.

— «Մինչեւ հիմա Սուրիա ապաստանածներուն ընդհանուր թիւն է 3,500, որոնցմէ 2000ը՝ Հալէպ, իսկ մնացածները՝ Գամըշլը, Հասիչէ եւ շրջականները կը գտնուին։

Ասոնց ամէնքն ալ նպաստի կարօտ չեն. շատեր, այսպէս թէ այնպէս, կը ճարեն իրենց ուտեստը եւ կը բնակին՝ աճապարանքով եւ սակաւածախս միջոցներով շինուած հիւղակներու մէջ։ Ամբողջ նպաստընկալներն են հոս՝ Հալէպի մէջ՝ 150 հոգի, որոնց բնակարան եւ ամենօրեայ ապուր կը հայթայթուին. իսկ Գամըշլըի մէջ 50 ընտանիք տեւական խնամքի եւ օգնութեան կը կարօտին։

Երբ ա՛յս է կացութիւնը, մեղք չէ՞ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, որոնք ծանրաբեռնուած են արդէն Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ, որ պէտք է շարունակուի եւ արդիւնաւորուի առանց ընդհատումի եւ առանց նուիրատուներու ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու։»

Նոյն թերթը կը գրէ փետր. 26ի թիւին մէջ.

— «Քանի մը շաբաթ առաջ Գամըշլըի շրջանը մեկնող Ցանձնաժողովի անդամներէն Տէր Բաքկէն Հայր Սբ. առաւօտ քաղաքս վերադարձաւ։ Տէր Հայրը կը յայտարարէ թէ պատրաստուած է գաղթականներու մանրամասն ցուցակ մը ու նշանակուած են անուն, մականուն, տարիք եւ ծննդավայր։ Գամըշլըի մէջ բնակողները 1500ի մօտ են որոնց կարեւոր մասը թշուառութեան մատնուած է. վեց ամսուան ընթացքին մեռած են մեծ ու պզտիկ 243 հոգի. հիւանդութիւնները, մասնաւորաբար «մալարիա»ն, բոլոր սաստկութեամբ տարածուած են. ժողովուրդին հարիւրին 95ը այս վերջին հիւանդութեամբ վարակուած է։

«Տէր Հայրը կ'ըսէ թէ առնուած տեղեկութեան համաձայն երբ օդերը մեղմանան, Ցիգրանակերտի շրջանին քեօրտերը Սուրիա պիտի ապաստանին»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՂԵՂԵՂՆԵՐԸ

Ողողեալ շրջաններէն նոր մանրամասնութիւններ կը հասնին աղէտին մասին. Ֆրանսական բոլոր թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են տեղւոյն վրայ, կացութիւնը մօտէն քննելու համար։ Աղէտին այսքան անակնկալ եւ մեծ ըլլալուն պատճառները կը քննուին։

Մոնթօպանի մէջ 6500 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ Փլատակներուն տակէն դիակներ կը հանուին ամէն օր։

Միւս կողմէ հանգանակութիւնները կը շարունակուին։ Արդէն հաւաքուած է շուրջ 10 միլիոն ֆրանք։ Զանազան քաղաքներ իրարու հետ մրցումի ելած են՝ որդեգրելու համար աղէտեալ շրջաններ.

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, առջի օր Մաքտոնըլտի աշխատաւորական կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնաց, երբ վիճաբանութիւն տեղի կ'ունենար ածուխի նոր օրինագիծին մասին։ Վստահութեան խնդիր յարուցուած չըլլալով, կառավարութիւնը չտապալեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալին եւ «հաւաքական»ը

«Թան կը գրէ.— Ստալինի յօդուած — ուքազին ամբողջական բնագիրը ցոյց կուտայ թէ ներկայիս խորհրդային վարիչ շրջանակներու մէջ իրական խանդավառութիւն մը կը տիրէ։ Պարզելէ յետոյ հողային տնտեսութեանց հաւաքականացման «յաջողութիւնը», Ստալին դիտել կուտայ թէ այս յաջողութիւնները վտանգաւոր կողմ մը ունին, մանաւանդ երբ անոնք տեղի կ'ունենան անակնկալ կերպով։ Կ'աւելցնէ թէ «անոնք գլխու պտոյտ կը պատճառեն ու մարդիկ կը սկսին կորսնցնել չափի եւ իրականութեան զգացումը, կը գերագնահատեն իրենց ուժերը եւ կը ստորագնահատեն հակառակորդները»։ Մէկ խօսքով Ստալին կը ծառանայ վտանգաւոր եռանդին դէմ տարադաս պաշտօնեաներուն, որոնք ամէն միջոց կը գործածեն հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մղելու համար գիւղացիները, առանց նկատի առնելու, այն վտանգը որ առաջ կուգայ այս ձեւով իրարու մօտեցնել դժգոհները, որոնց ցարդ ցրուած ըլլալը կը դիւրացնէր անոնց տիրապետութիւնը։

Միւս կողմէ Ստալին կը ծառանայ բռնի միջոցներու գործածութեան դէմ. «Կարելի չէ հաւաքականացում պարտադրել բռնի ուժով, ատիկա յիմար բան պիտի ըլլար եւ յետադիմական։ Կը յիշէ օրինակը կարգ մը շրջաններու, ինչպէս Թուրքեստան, ուր տեղական բոլշեւիկները չեն վարանած զինեալ ուժ գործածել, նոյնիսկ սպառնալ ջուրէ եւ գործուած ապրանքներէ զրկել այն գիւղացիները, որոնք կը պահեն հողի անհատական շահագործման դրութիւնը։ Ստալին «ենթասպայի քաղաքականութիւն» անունով կը յատկանշէ այս գործողութիւնները եւ կը յայտարարէ թէ այս սպառնալիքները «անվայել» են։

Ստալին նոյնպէս կը դատապարտէ կարգ մը շրջաններու մէջ տեսնուած այն գործելակերպը, որով գիւղացիները կը պարտադրուին միացնել իրենց բնակարանները, իրենց հաւնոցները եւայլն։ Մէկ խօսքով, Ստալին կը բողոքէ գիւղերու մէջ անհատական սեփականութիւնը բոլորովին ջնջելու գաղափարին դէմ։

Նոյնպէս կը դատապարտէ հակակրօնական ծայրայեղութիւնները։

Ստալինի սովորութիւնն է յանկարծ դատապարտել ինչ որ նախապէս կը ջատագովէր, սակայն ընդհանրապէս ատիկա կ'ընէ պարագաներու ճնշումին տակ, ու պարագաներն են որ ստիպած են զինքը դադրեցնել հաւաքականացումը։ Դիտելի է նաեւ որ հաւաքականացման նպատակը միայն կուլակներու ջնջումը եւ անոնց գոյքերուն բաժանումը չէ, անիկա ունի նաեւ զինուորական օգտակարութիւն մը, զոր զօրավար Թուքաչեվսկի ի վեր կը հանէր այս օրերս՝ յայտարարելով թէ հաւաքականացումը «նոր խարիսխ մը կը ստեղծէ զանգուածներու պաշտպանողականութեան համար»։ Արդարեւ, մարդոց եւ ձիերու կեդրոնացումը հաւաքական տնտեսութեանց մէջ խորհրդային զինուորական վարիչներուն համար կը ներկայացնէ հաւանական զօրաշարժ մը դիւրացնելու առաւելութիւնը։

Պուլկարներու մէջ

Անցած իրիկուն երկու օտարականներ Սթրումիցայի մէջ սրճարանի մը մօտեցան։ Անոնցմէ մէկը կռնակէն սրճանակով սպաննեց պահակ'ոստիկանը, իսկ միւսը ռումբ մը նետեց սրճարանէն ներս, ուր շատ յաճախորդներ կային։ Վիրաւորուեցան 15 հոգի, 4ը ծանր կերպով։ Փախուստի պահուն, ահաբեկիչները կորսնցուցին չորս ռումբ, սրճանակ մը եւ գլխարկ մը։ Ռումբի պահարանին վրայ արձանագրուած էին Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին սկզբնատառերը։

∴ Պուլկարեւսերպ միայուն յանձնաժողովը հուկոսլաւ կառավարութեան փափաքին վրայ, նիստ գումարեց Ցարիպրոտի մէջ եւ քննեց Քոչանայի, Փիրոթի, Բրիվայի, Փալանքայի եւ Սթրումիցայի մէջ գործուած ոճիրները, որոնց հեղինակները Պուլկարիայէն եկած եւ հոն վերադարձած են։ Որոշուեցաւ թղթածրարը ղրկել պուլկար կառավարութեան եւ խնդրել անկէ որ այսուհետեւ արգիլէ նման ոճիրներու կրկնութիւնը։

Ալմազեանի գործը կրկին պիտի քննուի

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ամբաստանիչ ատեանը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց՝ նախագահութեամբ խորհրդական Կալարտօ-Մորինայի։ Երբ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս իր քննութիւնները աւարտեց, ընդհանուր դատախազ Տօնա-Նիկ թղթածրարը յանձնեց Գ. Կոտէյի, պատուիրելով որ զայն քննէ ուշադիր եւ առարկայօրէն ու որոշում մը տայ։ «Որովհետեւ, աւելցուց, եթէ որոշէք թէ գերձակ Ալմազեան Եղիազար Աստանին առջեւ պէտք է ելլէ, այն ատեն երդուեալ դատաւորներուն առջեւ դուք պիտի պաշտպանէք ամբաստանագիրը»։

Ընդհանուր դատախազ Կոտէյ խղճամիտ քննութեան ենթարկեց թղթածրարին հազարումէկ մանրամասնութիւնները, եւ ամբաստանիչ ատեանին առջեւ երկարօրէն պարզեց խնդիրը։ Իբրեւ եզրակացութիւն, պահանջեց որ Ալմազեանի մասին

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հնդկաստանէն հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երէկ չորեքշաբթի սկսաւ քաղաքացիական անհնազանդութեան շարժումը, գլխաւորութեամբ Կանտիի, որ արդէն 50,000 կուսակիցներ համախմբած է կուժրաթի մէջ։ Կը սպասուէր սակայն որ ազգայնական վարիչը ձերբակալուի։ Փունճապէն ալ բազմաթիւ քաղաքական գործիչներ պիտի հասնին կուժրաթ։ 20,000 հոգի Սապարմաթի գետին եզերքը հաւաքուեցան, ամբողջ գիշերը աղօթելով Կանտիի համար։

ՊՈՌՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական կառավարութիւնը մասնաւոր կանոնագրով մը կ'արգիլէ պոռնկութիւնը։

Այս առթիւ Ներքին գործավարութիւնը հեռուեալ շրջաբերականը ղրկած է, իբրեւ յաւելուած կանոնագրին, որուն մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք առանձին.—

— «Կանոնագրի գործադրութեան պահուն, ամէն բանէ առաջ պէտք է նկատի ունենալ հայրենակիցներու եւ թրքական օրէնքներու պաշտպանութեան տակ ապրող օտարներու ազատութիւնն ու արժանապատուութիւնը։ Հետեւաբար, ոչ մէկ ատեն պէտք է բռնաբարել որեւէ անհատի պատիւն ու ազատութիւնը, եւ բնակարանի մը անձեռնմխելի հանգամանքը, որքան ատեն որ շօշափելի յանցանք մը գործուած չէ։ Պէտք է առաւելագոյն ուշադրութիւնը ընծայել այս ուղղութեամբ։ Արգիլուած է բացարձակապէս բնակարան մը խուզարկել ապօրինի կերպով, եւ պէտք է դատարանի յանձնել անմիջապէս այդպիսի ընթացքի մէջ գտնուողները։

Անմիջապէս կը կախակայուի եւ օրինական հետապնդման կ'ենթարկուի այն պաշտօնեան, որ պոռնկութեան դէմ պայքարած պահուն չարաչար կը գործածէ իր դիրքն ու պարտականութիւնը»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Երկաթուղիներու ընդհանուր տնօրէն Հաշըմ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները՝ կ'ընէ լրագրողներուն.

— Նոր երկաթուղին Քուլիսին Սվազ պիտի հասնի։ Մարտ 10էն սկսեալ, Քէօթահիայէն մինչեւ 89րդ քիլոմեթր պիտի սկսուի բանիլ նոր գիծ մը, իսկ 1931ին մինչեւ Քէօթահիա եւ Պալըքէսիր պիտի երկարի։

Ֆեվզի փաշա նորակառոյց երկաթուղին գալ տարի մինչեւ Մալաթիա պիտի հասնի։ Այս տարուան կէսին մինչեւ Ջանըքը պիտի բանի։

Ներկայիս բանող երկաթուղիներու ընդհանուր երկարութիւնը 3600 քիլոմեթր է։ Գիծերուն հասոյթը ո՛չ միայն ծախքը կը գոցէ, այլ եւ կը բաւէ պարտքերու մասնավճարները հատուցանելու։ 1934ին, երկաթուղիներու երկայնութիւնը 3507 քիլոմեթրի պիտի հասնի։ Նուէտ ապսպրած ենք 100 վայրաշարժ եւ 1300 վակոն, որոնք յիւղի պիտի բանին։ Ապսպրանքներուն մէկ մասը հասած է. 200,000 փայտէ «Թրավէրս» ապսպրեցինք, որ գալնան պիտի հասնի։ Այս «Թրավէրս»ները տեղական փայտէ պիտի շինուին։

Երկաթուղիներու ընդհանուր պաշտօնէութեան թիւը 8000 է։ Ասոր հազարին երեսունը կը կազմեն օտարամասնագէտները։ Աստիճանաբար պիտի իջեցնենք այս համեմատութիւնը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Թարտիէօի երկրորդ դահլիճն ստացաւ իր վստահութեան քուէն 53 ձայնի մեծամասնութեամբ։ Ոչ ոք եւ է հաւանականութիւն չկայ թէ այս մեծամասնութիւնը կրնայ յառաջիկային աւելնալ։ Ընդհակառակն պակսելու հաւանականութիւններ շատ կան, քանի որ ընկերվարական եւ արմատական երկու մեծ կուսակցութիւնները զօրաւոր ընդդիմութեան տրամադրութիւններ ցոյց կուտան եւ առիթ չպիտի փախցնեն տապալելու դահլիճը։

«Ցառաջ»ի ընթերցողները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան անշուշտ կառավարական վերջին անցուդարձերուն։ Թարտիէօի նախորդ դահլիճը միայն մէկ ձայնի տարբերութեամբ ինկաւ, երբ նախարարապետն ինք հիւանդ էր եւ բացակայ։ Անոր յաջորդող Շօթանի դահլիճը հազիւ կազմուած՝ խորհրդարանի հետ առաջին շփումին իսկ տապալեցաւ։

Նախարարական այս տագնապներուն պատճառով մօտ երկու շաբաթ յետոյ Լոնտոնի մէջ գումարուած Նաւային սպառազինութեանց կրճատման միջազգային Ցանձնաժողովը կը ձգձգէր իր խորհրդակցութիւնները, սպասելով Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն։ Ֆրանսայի պետական նիւթացոյցը որ դեկտեմբեր 21ին պէտք էր քուէարկուէր եւ նոր օրէնքով մը յետաձգուեցաւ մինչեւ մարտ 31, տակաւին կը սպասէ եւ ապահովաբար հարկ պիտի ըլլայ գոնէ մէկ ամսական առժամեայ նիւթացոյց մը քուէարկել։

Պատերազմէն առաջ արդէն Ֆրանսան կը մեղադրուէր իր նախարարական անհաստատութեան համար։ Դժբախտաբար պատերազմն ալ ոչինչ փոխած է կուսակցական անողոք պայքարներէն, որոնց կը զոհուի յաճախ երկրին ընդհանուր շահը։ Քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւններն այնչափ սերտօրէն կապուած են իրարու, որ երկրի մը ելմտական վիճակը կարելի է որոշապէս գուշակել՝ անոր քաղաքական կացութեան վրայ հիմնուելով. հայելիի մը նման հարազատօրէն կ'անդրադառնէ մէկը միւսին վիճակը։

Հանրութիւնը որ շատ բան չի հասկնար քաղաքագէտներու վէճերէն եւ մանաւանդ զանազան կուսակցութեանց ծրագիրներու յաճախ աննշան տարբերութիւններէն, անզօր է դարման մը գտնելու այս ցաւալի կացութեան։ Շատ դժուարին պարագաներու մէջ է միայն որ կուսակցականները կը յաջողին համաձայնիլ ընդհանուր ծրագրի մը շուրջ որոշ պայմանաժամի մը համար, պայմանաւ որ զօրաւոր անձնաւորութիւն մը ըլլայ առաջարկողը։ Այսպէս՝ Փուանքարէ կրցաւ 1926էն 1929 զսպել կուսակցական կիրքերը, մինչդեռ Թարտիէօի վերջին առաջարկը առժամեայ «գործի դահլիճ» մը կազմելու համար՝ մերժուեցաւ Էրիօի կողմէ։

Մեծամասնութիւն ունենալու համար Թարտիէօ ստիպուեցաւ նոր միջոցներու դիմել։ Նախ եւ առաջ նախարարական աթոռներու թիւը բարձրացուց 34ի, ինչ որ նախընթաց չունի։ Երբ վստահութեան քուէի խնդիր ծագի, բնականաբար նախարարներու քուէները կը քուէարկեն ի նպաստ եւ այժմեան խորհրդարանին մէջ, ուր բացարձակ մեծամասնութիւն չկայ, քանի մը ձայներու ապահովութիւնը մեծ կշիռ ունի։ Տեսանք թէ Թարտիէօի առաջին դահլիճը մէկ ձայնի տարբերութեամբ ինկաւ։ Ասկէ զատ իր ծրագրին մէջ անցուց շատ մը օրէնքներ որոնց դէմ էր նախապէս, ինչպէս տուրքերու զեղչումը, պատերազմիկներու կենսաթոշակը եւայլն։

Նախարարներու քանակը կարեւոր խնդիր մըն է, դահլիճներուն համեմատաբար աւելի երկար կեանք մը ապահովելու համար։ Անգլիացիները որ խորհրդարանական դրութեան փորձառու վարպետներն են, շատոնց ընդունած են այս ձեւը։ Այնտեղ յիսունէն աւելի եւ զանազան անուններով ու պաշտօններով՝ նախարարապետին կապուած են երեսփոխանները։ Այսպիսով թէ դահլիճը կը զօրանայ եւ թէ առիթ կը տրուի իսկապէս կարող անհատներու՝ իրենց կարողութիւններն երկրի շահերուն ի սպաս դնելու։

Բայց ինչպէս ամէն լաւ բան իր գէշ կողմերն ունի, նախարարներու շատութիւնն ալ կրնայ վնասակար դառնալ, եթէ անոնք իրարու մէջ համերաշխ չըլլան լիովին և չյարգեն [illegible] կարգերը։ Աշխատանքի բաժանումը նպաստաւոր կ'ըլլայ միայն այն պարագային երբ ամէն գործաւոր խղճմտօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը եւ չի խանգարեր միւսի աշխատանքը։

Բարեբախտաբար Ֆրանքի բախտն այլեւս կապուած չէ քաղաքականութեան հետ եւ միայն Պանք տը Ֆրանսն է որ կը զբաղի անով։ Հակառակ պարագային դահլիճներու այս յարատեւ փոփոխութեանց պահերուն ականատես պիտի ըլլայինք 1924—1925ի կործանարար ելեւէջներուն։

Անգլիոյ մէջ նախարարական փոփոխութիւններն առհասարակ խորհրդարանի լուծման եւ նոր ընտրութեանց կը յանգին, բայց Ֆրանսայի մէջ խորհրդարանի լուծումը կը նկատուի իբր բռնաբարում խորհրդարանային գերիշխանութեան։ Հասկնալի է թէ ազգային գերիշխանութիւնը աւելի բարձր է քան խորհրդարանային գերիշխանութիւնը և թէ այդպիսի անկայուն դահլիճներու յաջորդականութիւնը վնասակար է երկրի շահերուն։ Բայց երեսփոխաններու անհատական շահերն են որ կրնան վտանգուիլ նոր ընտրութեանց պահուն եւ այդ պատճառով ալ գրեթէ բոլորը հակառակ են պայմանաժամէն առաջ խորհրդարանի լուծման։ Ազգը, որուն գերիշխանութիւնն իբր թէ վճռական դեր պիտի կատարէ, ներկայ կ'ըլլայ կուսակցական այս պայքարներուն, առանց երբեք իր կամքը կարենալ պարտադրելու այսպիսի կենսական խնդիրներու մէջ, որոնց հետ կապուած են իր ստացուածքը եւ նիւթական վիճակը։

Խորհրդարանային դրութեան այս յոռի կողմերն են որ դուռ կը բանան աւելի յոռի դիկտատորական վարչութեանց։ Սպանիոյ օրինակը շատ թարմ է տակաւին. փէզէթան, որ հինգ ֆրանք պէտք է արժէ իսկապէս, այսօր միայն երեք ֆրանք կ'արժէ, թէեւ Սպանիան մաս կրած չէ պատերազմէն, այլ ընդհակառակն մեծապէս օգտագործած է զայն՝ պատերազմիկներուն մեծաքանակ սուղ գնով ապրանք հայթայթելով։ Այս է Փրիմօ տէ Ռիվէրայի կամայական վարչութեան հետեւանքը. ելմտական կործանում, քաղաքական ստրկութիւն և ազատութեան ջնջում։ Վարչական լաւագոյն ձեւը նորէն խորհրդարանային ձեւն է վերջ ի վերջոյ, միայն մաղթել պէտք է որ ազգին ներկայացուցիչները ազգային շահը գերադասեն անհատական և կուսակցական շահերուն։

Մ. Տ.

ԻԶՎԵՍՏԻԱ կը հաղորդէ թէ գործավարներու խորհուրդը արտօնութիւն տուած է ճարտարագէտներուն անհրաժեշտ ամէն գիրք հայթայթել արտասահմանէն։ Մինչեւ այժմ, Ռուսիոյ մէջ, արտասահմանէն գիրք ու թերթ կրնային ստանալ միայն փրոֆէսէօրները։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ)

— Հա՛ց եւ աշխատանք։

Գերմանիոյ մէջ, 1918ին, Զինադադարի օրերուն այս աղաղակն էր, որ կը լսուէր ամէնուն շրթներէն, մանաւանդ բանուորին, նոյնպէս ընկերվարական ճառախօսին բերնէն։

«Հաց եւ աշխատանք» խոստացան պաշտօնական եւ պատասխանատու բերաններ։

Խոստումները մնացին և տարիները անցան։ Այսօր Գերմանիոյ մէջ 3,500,000 հոգի են անոնք, որ «հաց եւ աշխատանք» կը պահանջեն։ Կը նշանակէ թէ գործազրկութիւնը աճեցաւ՝ հակառակ բարի խոստումներուն։ Եթէ այդ թիւին վրայ աւելցնենք գործազուրկներու ընտանիքներն ալ, կ'ունենանք 10,000,000 բերան, թշուառ, եւ հասուր հացի կարօտ։ Եւ այս թիւը կը ներկայացնէ Գերմանիոյ բնակչութեան մէկ եօթներորդը։

Որպէսզի պատկերը աւելի իրական դառնայ, ներկայացնենք թշուառութեան բանակին միւս մնացորդները.— 2,900,000 անկարներ, 2,000,000 արկածեալներ։ Ալ չենք յիշեր այն մանր հասութուները, որոնք փճացան թղթադրամին անկման պատճառաւ։

Հիմա բաղդատութեան դնենք այս թիւերը նախապատերազմեան գործազուրկներու թիւերուն հետ։

Պատերազմէն առաջ, Գերմանիա կը հաշուէր 100,000 գործազուրկներ՝ արդիւնաբերութեան լաւագոյն եղանակներուն, եւ 4—500,000 գործազուրկներ՝ տնտեսական տագնապի օրերուն։ Ամէն տարի, ճարտարարուեստը գործի կը կանչէր կէս միլիոն նոր բանուորներ։ Մինչդեռ, երկու տարիէ ի վեր, երբեք մէկ միլիոնէն վար չէ իջած գործազուրկներու թիւը։

Ի՞նչ է պատճառը։

Երկիրը անդամալուծուած է եւ կորսնցուցած իր գաղութները։ Ներքին շուկան ցոյց կուտայ սահմանափակ գործունէութիւն։ Գործաւորներուն ռոճիկները կրճատուած են։

Անշուշտ թշուառութեան այս վիճակը հետզհետէ ընդվզումի պիտի մղէր բանուորը։ Անոր թէ ինչո՛ւ փետրուար ամսուան ընթացքին, գերմանացի գործազուրկները կարգ մը քաղաքներու մէջ փողոց ելան աղաղակելու իրենց արդար պահանջները եւ կռուելու հակառակորդ դասակարգին դէմ։ Նման եւ քիչ մը աւելի ուժգին կռիւ մը ըրին անցեալ տարի, մայիս ամսուն, պահանջելով հօթը ժամ աշխատանք եւ ռոճիկի յաւելում։ Հա՛ց եւ աշխատանք գործազուրկներուն։

* * *

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ, ներկայիս գործազուրկներու թիւը կը հասնի աւելի քան 5 միլիոնի։

Ուրեմն, այնտեղ եւս, կանանչ տոլարներու երկրին մէջ, նոյն աղաղակն է, որ կը դղրդայ.

— Հա՛ց եւ աշխատանք։

Սակայն այս աղաղակին հետ պէտք չէ մոռնալ ձայնը այն միլիոնաւոր բանուորներուն, որոնք, իրենց կարգին, կը պահանջեն ռոճիկներու յաւելում։ Այս պահանջը հրապարակ դրած է Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը։

Եւ բանուորներու այս երկու բանակները սպառնական ցոյցեր կը կատարեն, յաճախակի, Ֆիլատելֆիա, Տիթրոյթ, Չիքակոյի մէջ։ Ոստիկանութիւնը ցուցարարներուն դէմ կը գործածէ արտասուաբեր կազի ուժանակներ, ցրուելու համար զանոնք։

Պէտք չէ մոռնալ, որ Միացեալ-Նահանգները եւս կը տառապին շուկային անբաւականութենէն։ 1929 տարուան սկիզբը ձգախէժի (քաուչու) արտածումը աճած էր 8 առհարիւր համեմատութեամբ։ Սակայն Նիւ-Եորքի սակարանին տագնապէն յետոյ, 26 առհարիւր համեմատութեամբ նուազեցաւ։ Մինչեւ նոյեմբեր 25 առ հարիւր համեմատութեամբ աճեցաւ ինքնաշարժի վաճառումը, յետոյ նուազեցաւ 20 առ հարիւր։ Բամպակի շուկան եւս ցոյց տուաւ նման ելեւէջներ, նախ բարձրացաւ 9 առ հարիւր, յետոյ նուազեցաւ 11 առ հարիւր։ Պողպատի արդիւնաբերութիւնը եւս 50 առ 100 համեմատութեամբ ակարացաւ։ Եւ դեռ կը պնդեն թէ 14 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազում մը եւս պիտի կրէ։ Շինութեանց ճարտարարուեստը եւս, բաղդատմամբ 1923 տարուան, 27 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազ աշխատանք կատարած է։

Տնտեսական այս ահաւոր տագնապը բնական էր, որ ազդէր կացութեան վրայ, ճիշդ ինչպէս-եթէ ծանր քար մը իյնար զգայուն կշիռի մը մէկ նժարին մէջ։

Եւ արդի՞ւնքը։

500,000 գործազուրկներուն պահանջին վրայ կ'աւելնայ կրկնապէս մեծ բանակի մը մէկ ուրիշ արդար պահանջը։

Մէկը կը պահանջէ.

— Հա՛ց, ապրելու համար։

Միւսը կը պահանջէ.

— Աշխատա՛նք, ապրելո՛ւ համար։

Եւ ողբալի է մարդկային աղաղակը, որովհետեւ անօթութիւնն է, որ կը խօսի։ Պարզապէս ապրելու բնազդն է որ ասպարէզ կ'իջնէ։

Քաղաքականկամ-տնտեսագիտական ասպարէզին նուիրուած, նոյն ատեն ճարտարարուեստի մոլուցքին մէջ բռնուած մարդիկ պարտաւոր են մտիկ ընելու այդ ձայնին.

— Հաց եւ աշխատանք։

ՔԱՂՀԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԻՒՐԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեքշաբթի օր, թուանշաններով պարզեցի Թօքախտին աւերը Փարիզի մէջ։

Ցիշեմ նաեւ քանի մը պարագաներ, որպէսզի աւելի պարզ ըլլան պատճառները.

Երեկոները եւ կիրակի ամբողջ օրը մեր երիտասարդներէն խիստ շատերը փակուած կը մնան սիկառի ծուխով եւ հարիւրաւոր հոգիներու շունչէն ապականուած սրճարաններու օդին մէջ։ Հոն, անոնք, ծագումը անծանօթ գոյնզգոյն ըմպելիներ կը խմեն՝ յաճախ միքրոպի բոյն՝ մաշած կամ եզերքը կոտրած գաւաթներով եւ խաղամոլութեամբ՝ իրենց անունգէն կարած դրամները անխնայ փճացնելով։ Ես տեսած եմ, որ այդ սրճարաններէն շատերը գաւաթները կը լուան իրենց առօրեական աւազանիկին այն միայն ջուրին մէջ, ուր արդէն սպառորդներուն գործածած գաւաթները լուացուած են կամ կը լուացուին օրն ի բուն։ Այս կերպով վարակեալ մէկ գաւաթը կը վարակէ նաեւ հարիւրաւոր մաքուր գաւաթներ, քանի որ նոյն ջուրին մէջ կը մտնեն ամէնքն ալ։ Արդ, սրճարանի մը աղտոտուած օդի այս վտանգին հետ զուգընթաց կը քալէ նաեւ վարակեալ ջուրի մէջ «մաքրուած» գաւաթներու վտանգը՝ նպաստելով թոքախտի եւն. տարածման։

Փարիզի օդն ալ իր կարգին կը լրացնէ մանրանկարուած չարիքը. Փարիզ, ըլլալով ճարտարարուեստական մեծ կեդրոն մը, ուր ներկայիս բուն քաղաքին մէջ հազարաւոր մանր ու մեծ գործարաններ իրենց երկնասլաց ծխափողերէն գիշեր ցերեկ կ'արձակեն մուխ ու շոգի, ինչպէս նաեւ տասնեակ հազարներով ինքնաշարժներ կ'արձակեն գիշեր ցերեկ մուխ ու շոգի, անշուշտ օդը կը լեցնեն խիստ վնասակար տարրերով, որոնք թոյն են հարաւի եկւոր ժողովուրդին, մանաւանդ Հայերուն համար։ Փարիզի օդին մուխով յագեցած ըլլալուն մասին գաղափար մը կազմելու համար, բաւական է ուշադրութիւն ընել հազէն վերջ բերնէն դուրս եկող մազասին (խուխ) սեւութեան։

Արդ, Հայերը ըլլալով նաեւ անվարժ հիւսիսի խիստ կլիմային — արդէն այդ տեսակէտով ալ Փարիզը այնքան նպաստաւոր չէ իրենց համար։

Բժիշկներ կը պոռան անդադար, որ մանաւորապէս հիւանդներ կամ կասկածելի առողջութիւն մը ունեցողներ Փարիզէն հեռու գիւղեր, երթան կամ գաւառներէն Փարիզ չգան։ Բայց նիւթական անկարելիութիւններ յաճախ կը ստիպեն որ Փարիզ մնան շատեր։

Փարիզի Հայ Ցիֆնեաց Միութեան կարմիր խաչի Մասնաճիւղը այստեղ թանկագին դեր մը կը կատարէ, ընդհանուր հիւանդներու եւ մանաւորապէս թոքախտաւորներու հոգ, դարման եւ իր կարողութեան ներած չափով նիւթական օգնութիւններ ընելով։ Բայց իր միջոցներուն անձկութեանը պատճառով չի կրնար ծով պէտքերուն գոհացում տալ։ Կը մնայ ուրեմն, որ օգնութեան հասնի Հարուստ Միութիւն մը՝ աշխարհ ազէտին հետեւանքները կանխելու համար։ Ո՞ր օրուան պիտի սպասէ ուրեմն։ Ընդգործ դարձած միլիոնները արժէք չունին այս կերպով մահուան դատապարտուած դժբախտ Հայերուն համար։ Միլիոնները ճիշդ ժամանակին եւ նպատակին է, որ պէտք է գործածուին։

Վերջացնելէ առաջ, պարտք կը համարիմ արտասահմանի ծնողքներուն յիշեցնել, որ իրենց զաւակները բան սորվելու կամ դրամ շահելու համար Փարիզ չղրկեն, եթէ չեն ուզեր օր մը անոնց թոքային կամ ֆիզիքական կորուստը ողբալ։ Գոնէ թող կարդան այս յօդուածը, իրենց զաւակները Փարիզ ղրկելու որոշում տալէ առաջ։

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԼԵՍԵԱՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՒ ՍԻԿԱՌ

Երկար ատենէ ի վեր վէճ մը ունին ֆրանսացի գրագէտները։ Ներելի է՞ գրագէտներուն, իրենց տաղանդը գործածել վաճառականական «րէքլամ»ներու խմբագրութեան մէջ։ Կարելի՞ է հաշտեցնել արուեստն ու մամոնան։ Վէճը կը շարունակուի. սակայն խումբ մը գրագէտներ սիկառի վաճառատան մը ծախած են իրենց լուսանկարները եւ ստորագրութիւնները, աւելցնելով գովասանական երկու տող քերթուած, սիկառին մասին։ Միւս կողմէ երիտասարդ գրողները կը յարձակին անոնց վրայ, եւ «դաւաճան» կը կոչեն զանոնք, ուրանալով անոնց արուեստագէտի արժանապատուութիւնը։

Այս առթիւ, գրող մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գրագէտներ արուեստի ասպարէզ մտած են շնորհիւ նման «րէքլամ»ներու, զորս գրած են իրենց ծառայութեան ընթացքին վաճառատուններու մէջ։ Այսպէս Թրիսթան Պէռնար կը ծառայէր անուշահոտութեանց վաճառատան մը մէջ։ Վաճառատան տէրը գրել կուտար քառեակներ, որոնք ի վերջոյ ուշադրութիւն գրաւեցին եւ անուն շինեցին։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՏ ՊԻՏԻ ԱՌՆ
275 ԵՒ 20 ՖՐԱՆՔ

Զանազան տեղերէ մեզ ղուած հարցումներուն պա նելու համար, անգամ մը կուզանք լուսաբանութիւն թէ ի՛նչ ձեւով կարելի է ե նել 1926էն 1927 թուա րուն ինքնութեան թուղթի մար վճարուած 375 ֆրանքներուն յաւելեալ (275 եւ 20 ֆրանք.

Ինչպէս կը յիշուի, երբ ֆրանքը մեծ անկում կառավարութիւնը հարկ տուրքերը ստեղծելու իր կութեան մէջ 68 եւ քի փոխարէն 375 եւ 40 ֆ բարձրացուցած էր օտա ինքնութեան թուղթի (1926 օգոստոս 3ի օրէնք զատ 1926 դեկտ. 29ի օրէ ինքնութեան թուղթերու երկու տարիէն մէկ դեցուեցաւ։

Օտար պետութեանց վրայ, 1927 մարտ 26ի ծանր բեռը թեթեւցուեցա 375 ֆրանքը եղաւ 100 20, իսկ մէկ տարի պայ ժամը բարձրացաւ երկու օգոստոս 3էն մինչեւ 192 26 մեծ թիւով օտարակա որոնց մէջ նաեւ Հայեր եւ 40 ֆրանք վճարած էին ինքնութեան թուղթի

Արդ, ինչպէս ժամ գրեցինք, 1929 օգոստոս րէնքով, խորհրդարանը բադարձնել 1926ի օրէնքի մամբ գանձուած 375 ֆրանքներուն աւելիները 20 ֆրանք)։ Այդ օրէնքի գրութեան եղանակին 1930 յունուար 30ին հ րապարակուեցաւ կառավարական մանագիր մը։

Ըստ այդ հրաման խնդրոյ առարկայ ֆրանք նե ստանալու համար խնդրագիր ներկայացնել 60ի դրոշմուած թուղթի խնդրարկուի նեւկայ վայրին նահանգապետ (Փարիզի մէջ Ոստիկանա չութեան) եւ ոչ թէ այն գապետութեան որուն վճա յիշեալ գումարը —եթէ խնդրարկուն բնակարանը է այդ թուականէն ի վեր

Իւրաքանչիւր խնդրագ պէտք է գրել մէկ հոգի Նոյն ընտանիքի անդամներ կրնար մէկ խնդրագրով ջել իրենց առնելիքը, այլ մէկը առանձին խնդրագիր է ներկայացնէ, որովհետեւ ման հրամանը պիտի ելմտական պաշտօնատան իւրաքանչիւրին համար

Վարչական իշխանու գործը դիւրացնելու համար բագրին մէջ պէտք է գրել խնդրարկուի անունն, մ նէն, արհեստէն եւ ներկա ցէն, նաեւ թուականի ու այն բոլոր մանրամասնու ները որոնց շնորհիւ կարելի ըլլայ ստուգել վճարուած րը կամ գտնել խնդրոյ առ ինքնութեան թուղթը։ Ներ պայման է որ խնդրարկուն Ֆրանսայի մէջ։ Անոնք որ սայէն մեկնած են, իրաւ նին եւ պահանջելու այդ

Գալով վճարումին, եթէ բարկուն կը բնակի Սէն գին մէջ, յետ քննութեան կանական տեսչութիւնը վերադարձնէ 275 կամ 20 քը, իսկ եթէ խնդրարկու ւռա կը բնակի, պատականու հանգապետը պիտի հաղորդէ թէ պետական ո՛ր անտուն է ստանալ այդ գումարը։

Խնդրագիրները ընդունելի մինչեւ յառաջիկայ օգոս Այդ թուականէն վերջ յացուածները նկատի չեն Հետեւաբար պէտք է խնդրագիրներկայացնել

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ դրամատուններուն թղթ մասին ներկայացուցիչները հիւրաբաժին ժողով մը գումարեցին [...]ալ ֆրանսիական դրամատան մէջ։ Ժողովին մասնակցեցին Իշ, Երկրագործական, Սելանիկ, Ամերիկեան [...], Չեխոսլովաք, Օ-[...], Չեխոսլովաք դրամատուն, Մոսկուա, ճակատ դրամատուն, ֆրանսէզ դրամատուն եւ դրամատուն Ֆրանսէզ տէ [...]։ Օսմանեան դրամատունը ներկայացուցիչ չունէր։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ այն ընկերութեան մասին, որ պիտի կազմուի «քամպիոն»ի [...] կարգի դնելու համար։ [...] պէտք է, որ կառավարութեան կողմէ ներկայ [...] բոլոր ժողովին արդիւնքի մասին։

— «Խորհրդակցութեան նպատակն է քննութիւն կատարել այն պայմաններու մասին, որոնցմով կարելի է թրքական դրամը պահել իր ներկայ արժէքին վրայ։ Դրամատան տնօրէնները քննեցին կացութիւնը եւ այն եզրակացութեան եկան որ թրքական ոսկիին ներկայ գինը բնական է։ Ընծք միեւնոյն ատեն վճռապէս որոշեցին կազմել ծրագրուած ընկերութիւնը եւ օտար դրամի առեւտուր գրագիլ։ Ընկերութեան դրամագլուխը մէկ միլիոն ոսկիին պիտի ըլլայ։ Տնօրէնները այս մասին ծրագիր մըն ալ կազմեցին։ Իմ կարգիս, ես ալ ծրագիր մը պիտի պատրաստեմ։ Խորհրդակցութիւններէ յետոյ, երկուքը պիտի համաձայնեցնենք իրարու հետ, եւ պիտի պատրաստենք միջին ծրագիր մը, զոր Էնկիւրի տանելով նիւթական գործակցութեան պիտի յանձնեմ»։

** Ինչպէս յայտնի է, շահագիտութեան առաջքը առնելու համար, կառավարութիւնը պաշտօնական եւ կիսապաշտօն հաստատութիւններուն դրամատուններէ առնուած գումարները քաշելու որոշում տուած է։ Դրամատուններէն այս կերպով առնուելիք դրամները կարեւոր գումար մը պիտի հասնին։ Ի մէջ այլոց, Երկրագործական դրամատունը Օսմ. դրամատան մէջ իր ունեցած չորս միլիոն ոսկին քաշած է։ Միւս կողմէ, Թէօյշէ Պանքի դրամարկղներուն յանձնուած քանի մը միլիոն ոսկին ալ ուղարկուած է։

** Հանրային պարտքի Ֆրանսական պատուիրակ Մը Քյոլիէր Պոլսոյ մէջ անգլիական պատուիրակ Վայթի այցելած եւ խորհրդակցութիւն ունեցած է։ Այս խորհրդակցութեան ներկայ եղած են նաեւ երկու նոր ելմտական հաստատութիւններու տնօրէնները։ Ֆրանսական եւ անգլ. պատուիրակները Էնկիւրի մեկնած են։

ՀԱՒԿԻԹԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Հաւկիթի հրապարակը տագնապի մէջ կը գտնուի, մթերքի առատութեան հետեւանքով։ Վաճառականները առատ մթերք մը ամբարած էին, խորհելով թէ անցեալ տարուան պէս երկար ձմեռ պիտի ունենանք։ Հաշիւը սխալ սխալ ելաւ եւ մթերուած հաւկիթները սպառելու վտանգին առջեւ կը գտնուին։ Այս կացութեան բերումով, 1440 հատնոց հաւկիթի սնտուկին գինը 38 ոսկիի իջած է։ Մէկ հաւկիթն ալ 3 ղրշ.ի կամ 100 փարայի կը ծախուի։

Վերջերս հաւկիթի ապսպրանք եղած է Թրիէսթէէն, եւ յոյս կայ որ այս կերպով տագնապը մասամբ փարատի։ Բայց եւ այնպէս չի կարծուիր որ հաւկիթը աղէ, որովհետեւ առատօրէն թարմ հաւկիթ կը հասնի Ցրապիզոնէն, Ինէպոլուէն եւ Սամսոնէն։

«ԵԱՎՈՒԶ» ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

«Եավուզ» դրէտնոթը, որուն նորոգութեան գործը լրացած էր, քանի մը օրէ իվեր փորձեր կը կատարէ Մարմարայի մէջ։ «Եավուզ»ի առաւելագոյն արագութիւնը ապահովուած է։ Թնթանօթի փորձերն ալ գոհացուցիչ արդիւնք տուած են։ Պոլիս հանդիպելով կանգ առած է Հայտար փաշայի առջեւ, յետոյ Իզմիթ վերադարձած։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Այս շաբաթ գիշեր Վիկտոր Հիւկոյի սրահներուն մէջ տեղի կ'ունենայ Եւրոպահայ Կարմիր խաչի տարեկան պարահանդէսը։

Ինչպէս քանիցս առիթ ունեցած ենք շեշտելու, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը մասնաւորապէս կը կը ջանայ սատնձնել Մանուկներու դաշտապանութիւնը, որքան կը ներեն իր ուժերը։

Այս տարուան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ ճոխ յայտագրով մը, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու։ Մանրամասնութիւնները տեսնել դ. էջ)։

Կ'արժէ ներկայ ըլլալ այս երեկոյթին՝ հաճելի գիշեր մը անցնելու եւ միաժամանակ բարենպաստ ձեռնարկի մը օգնելու համար։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ

— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Շաբաթ գիշեր Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ-Պուաքոլոմպի մասնաճիւղը կազմակերպած էր իր անդրանիկ բացման հանդէսը։ Ժամը 9ին երկսեռ ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր Թաղապետարանի մեծ սրահը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, Օր. Ճամպազի նուագախումբին կողմէ, յոտնկայս։ Անմիջապէս յետոյ վարագոյրը բացուելով, ժողովուրդը խանդավառութեամբ ծափահարեց ռազմիկ երիզներով զարդարուած բեմը, զոր որբերու Միութեան նուիրած էր գերմակ Գ. Անդ. Ասլանեան։

Նախագահ Գ. Ա. Շահխաթունի բացական ըլլալով, նախագահեց Գ. Գառնիկ Յովհաննէսեան, որ ըսաւ.— Ափ մը երիտասարդներու ճիգը, կորովի կեցուածքը եւ իրարու քով գալով միութեան մը շուրջ համախմբումը արդէն իսկ յաջողութեան նշաններէն մէկն է։ Աքսորի, կոտորածի եւ ամէն տեսակ զրկանքներու մէջէն անցած սերունդ մը, որ չունեցաւ իր ատեքը ունենալու չափ հող իսկ, ամէն կողմէ յուսախաբ, անա ինքը իր ուժերուն ապաւինած, կուգայ բաց մը գոցելու, և կազմակերպուած, ճակատ ճակատի չափուելու։

Յետոյ բեմադրուեցաւ Շիրվանզադէի «Զար Ողին» գեղարուեստական գլուխ գործոցը, Արմենակ Սարաֆեանի։ Խաղը անցաւ շատ յաջող։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանի էին դերակատար որբերն ու որբուհիները, որոնք առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին։ Երիտասարդ Հայրիկի մեծադիր նկարը ամերիկեան աճուրդի դրուելով գոյացաւ 900 ֆր.։ Բոլորն ալ կը մասնակցէին իրենց կարողութեան չափով, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դ. «Փաթորիկ» խումբը, և Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոքրիկ արիները։ Նկարը շահեցաւ Գ. Յ. Վէզիրեան։ Երեկոյթը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, եւ ներկաները անցան պարասրահը, ուր մինչեւ առաւօտ շարունակուեցան պարերը։ Մանաւանդ երկու տասնեակ երիտասարդներ սեղաններու շուրջ բոլորուած, հայրենաշունչ երգերով եւ բաժակաճառերով կը ստեղծէին խանդավառ մթնոլորտ մը։ Շատ մը հայրենակիցներ պարի սրահը թողլով կուգային տրիկ ընելու եւ մասնակցելու սա նոր «խնդութեան» խօսքն ու երգը։ Հանդէսը վերջացաւ ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

Յակոբ Վէզիրեան

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԻԷՆ.— Փափաքելով մեր գաղութին մէջ ալ տօնել ազգային վաստակաւոր գրագէտ բանաստեղծ Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը, կազմեցինք յոբելինական յանձնախումբ մը հետեւեալ կերպով.— Յ. Կիրակոսեան ատենապետ, Հ. Յակոբեան ատենադպիր, Գ. Թաշճեան գանձապահ, Ս. Արամեան, Կ. Սուքիասեան եւ Ա. Զադմադեան խորհրդական։ Յանձնախումբս հրաւէր ուղղեց տանս խմբութեան բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ հայր. միութիւններուն ու չէզոք հայրենակիցներու։

Մեր հրաւէրին պատասխանած էին Ազգ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ., Զ. Ռ. Ե. Մ., Կէսէրէկի Հայր. Միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ Մարաշի եւ Եօզղատի Հայր. Միութիւնները իրենց ջերմ համակրանքը յայտնելով, կը ցաւէին թէ չպիտի կրնան մասնակցիլ ըստ իրենց ծրագիր կանոնագրին։ Ռ. Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղերը տարրական բարեկրթութիւնն իսկ ունեցած չէին պատասխանելու մեր հրաւէրին։

Մարտ 9ին մեր առաջին ժողովը գումարելով ընտրեցինք՝ Ա. Հանգանակիչ յանձնախումբ մը՝ Գ. Գ. Սեդրաք Պարոնեան, Ն. Կարապետեան, Ա. Արսլանեան, Կ. Բէհլիվանեան, Գ. Թաշճեան և Յ. Կիրակոսեան։

Բ. Հանդէսի յանձնախումբ՝ Գ. Գ. Հ. Յակոբեան, Ս. Արամեան, Յ. Մկրեան, Կ. Գալուստեան եւ Գ. Թաշճեան։

Յանձն. սխումբերը արդէն ձեռնարկած են իրենց աշխատանքներուն։ Յոբելեանին թուականը եւ վայրը պիտի յայտարարուի մօտօրէն։

Ի դիմաց Վիէնի Յանձնախումբի՝ Ատենապետ Յ. Կիրակոսեան, Ատենադպիր Հ. Յակոբեան։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ յոբելեանը տօնելու համար, ձեռնարկուեցաւ գործադիր յանձնախումբի մը կազմութեան։

Գաղութին հայրենակցական Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները, ինչպէս եւ անհատ հայրենակիցներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին։ Միայն Զարսանճագի Հայր. Միութիւնը, նամակով մը կը յայտնէր իր չէզոքութիւնը.

Գործադիր Յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան.— Պատուոյ նախագահ՝ Յուսիկ քահանայ, Ատենապետ՝ Գ. Գ. Խաչիկ Գարիպեան, Ատենադպիր՝ Խ. Արապշիճեան, գանձապահ Միհրան Չաթեան, խորհրդական-ներ Բիւզանդ Գամճեան եւ Հ. Տօնապետեան։ Հանգանակիչ մարմնոյ անդամներ են Գ. Գ. Յովհաննէս Գուիթեան, Մ. Թուրքասեան, Կղեմէս Գասապեան, Յ. Բիչակճեան, Գէորգ Գարիպեան, Միքայէլ Գարիպեան, Գարեգին Քիլարճեան, Մ. Շահինեան եւ Բագրատ Գասպեան։ Ուրախալի է որ Փոնտըշէրիի գաղութը կրցաւ համերաշխօրէն փարիլ այս գործին, Յաջողութիւն մաղթելով գործադիր յանձնախումբին, կը յուսանք թէ ամէն ջանք պիտի թափէ մեծ շուքով տօնելու յոբելեանը, միեւնոյն ատեն արդիւնաւորելով գրական ֆոնտը։

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի, 9 Մարտ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խառն խումբը մրցեցաւ Villiers - Cotterets խառն խումբին դէմ եւ մէկի դէմ 6 նշանակէտով յաղթական ելաւ։

Պահեստի խումբը մրցեցաւ C. S. Pussayի Ա. խումբին դէմ եւ 2ի դէմ 3ով պարտուեցաւ։

2ե. խումբը մրցեցաւ C. O. Billancourtի Բ. խումբին դէմ եւ 0ի դէմ 4ով պարտուեցաւ։

Ք. Ժպտունի

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ԱՆՕԹԻ

Մինչեւ հիմա սովորութիւն էր կատու բուծանել՝ փճացնելու համար մուկերը։ Իսկ կարգ մը դեղագործներ թունաւոր խիւսեր կը պատրաստէին, եւ գործարաններ թակարդ կը շինէին։

Գիտուն մը աւելի գործնական եղանակ մը հնարած է հիմա, փճացնելու համար մուկերը։ Այս եղանակը հիմնուած է Տարվինի մէկ դիտողութեան վրայ։

Մուկերը բազմակին են։ Եւ բնութիւնը, (թերեւս արու մուկերուն հաճոյք պատճառելու համար) ծնունդ կուտայ աւելի շատ էգ մուկերու, քան արու մուկերու։

Մէլպուրնցի գիտուն մը, Ռոտիէ, նախ թակարդով կ'որսայ խումբ խումբ մուկեր, որոնց էգերը կը սպաննէ եւ արուները կ'արձակէ։

Ժամանակ մը յետոյ, արու մուկերը կնախանձ կը բռնուին։ Այն ատեն տարիքոտ մուկերը կը յարձակին երիտասարդ կամ ձագուկ արու մուկերուն վրայ եւ կը սպաննեն։ Անշուշտ երիտասարդ մուկերն ալ իրենց կարգին կը յարձակին տարիքոտ ու վաւաշոտ մուկերուն վրայ։ Այս ձեւով կարճ ժամանակի մէջ կը ջարդուին բոլոր մուկերը։ Ռոտիէ, 1915ին, Աւստրալիոյ մէջ քանի մը շաբթուան ընթացքին մուկ մը չթողուց 25,000 հեկտար տարածութեան վրայ։ Ճէնիսիթըն եւս նոյն մեթոտով մաքրագործեց Մանչէսթըրի կենդանաբանական պարտէզը։ Քափէնհակի մէջ եւս նոյն արդիւնքը տուաւ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ենք հրատարակելու հատոր մը նուիրուած Երզնկայի քաղաքի ու գաւառի հին եւ նոր պատմութեան. այս առթիւ կազմելով նաեւ խմբագրական մարմին մը։ Որպէսզի ամբողջական գործ մը կարելի ըլլայ պատրաստել, կը խնդրուի վերապրող բոլոր Երզնկացիներէն աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, մեր հասցէին ղրկելով Երզնկայի քաղաքին եւ գաւառին հետ առնչութիւն ունեցող նիւթեր. պատմական, եկեղեցական, ազգագրական, տնտեսական ազգային կեանք, տեղագրութիւն, ռուսական շրջանի դրաւումը եւ կոտորածները, ազգային առեւտրական դէմքերու կենսագրութիւններ, լուսանկարներ, ձեռագիրներ եւն.։ Ղրկուած պատկերներ եւ ձեռագիրներ, յետագային ըլլալով կը վերադարձուին իրենց հասցէներուն։

Նոյնպէս կը փափաքինք. անհրաժեշտօրէն ունենալ բոլոր վերապրող հայրենակիցներուն անունները եւ հասցէները, որոնք հատորի վերջին բաժնին մէջ պիտի հրատարակուին, հայրենակիցներուն առ ի գիտութիւն։

Հատորը յուշարձան մը պիտի ըլլայ, ձօնուած մեր նահատակներուն։ Կը սպասենք որ ամէն հայրենակից պատասխանէ մեր հրաւէրին նոյնիսկ քանի մը տողով։

«Նոր Օր» հրատարակչականը վեց տարուան ընթացքին լոյս ընծայած է երեսուն հատոր գրքեր։ Նոր ձեռնարկը, շուտով հրատարակելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէն սոյն հրաւէրին փութով պատասխանել։

«Նոր Օր» հրատարակչական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած խմբ. մարմին. Հասցէ՝ K. Lazian, 20 A. Voulis Athenes.

ՇԱՐԺԸ ԵՒ ԱՐԵՒԸ

Լալըման, Ֆրանսական գիտութեանց կաճառին ներկայացուց հաղորդագրութիւն մը, ուր, բազմաթիւ տարիներու ամբան ջերմութեան աստիճանները քննելէ յետոյ, կը հաստատէ թէ յարաբերութիւն մը կայ արեւին ջերմութեան եւ երկրաշարժներու թիւին միջեւ։

Մասնաւորաբար արեւին ազդեցութիւնը կը կատարէ հրաբխային շրջաններու վրայ։ Եւ արեւը որքան ուղղահայեաց ըլլայ այնքան սաստիկ եւ յաճախակի կը դառնան երկրաշարժները։ Արդէն ուրիշ գիտուն մըն ալ նկատած էր յարաբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի արեւին բիծերուն եւ երկրաշարժին թիւին միջեւ։

[...] ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

[...]ռաց յիշատակին Հ. Հաւամ[...]եանի, Ա. Բոյաջեանի եւ Ա. [...]ադեանի, որ անձնասպան եղան Կարսի անկման օրը։

Վերջացած է կարծր ընկնում [...] առանց դիմադրութեան։ Քաղաքի [...] խնդիր է թշնամու քաղաքը [...]նելը։ Զօրք ու ժողովուրդ նահանջում են, փախչում։ Զօրքի [...]նուղին՝ դէպի Ալեքսանդրապոլ [...]նուած է խուճապահարներով։ [...]նքի՝ ու մահուան վայրկեան [...] ամէրը մանուկն ուրացած», [...]էկը միւսի մահուան գնով իր [...]եանքն ազատելու ձգտում խելակորոյս առաջ են մղւում։ Ու [...]երը ձորի որբանոցներէն—հազարներ, հազարներ

— «Ճամբա՛յ, ժողովրդին, [...]րբերին գոնէ վերջինը փախչելու [...]ակին ունեցէք, գոռում է մէկը [...]նկանոն նահանջող զինուորներին։ Բայց զօրք չկայ, զինուոր չկայ, մահուան սարսափն ապրող մարդիկ են բոլորը՝ կենդանային բնազդով դէպի ապահով վայր մղուած, հեռու կարսէն, հեռու թուրքերի թէկուզ մի քանի քայլով։

Անիւների դղիրդ ու ճռինչ, ձիերի դոփիւն ու քայլերի տրոփ. մանուկների ճիչ ու մի ընդհանուր մանչիւն վիրաւոր կրծքերէ դուրս ժայթքող։ Խոկ մեծերը՝ կին ու աղամարդ՝ լուռ են պապանձուած ձորի ժայռերէն էլ աւելի։

Չեն որոտում թնդանօթները բերդերէն, չեն ճարճատում հրացանները գիրքերէն։ Պայքարը վերջացած է, քաղաքն ընկած, բայց միջնաբերդի վրայ դեռ ծածանում է եռագոյնը հայկական։

Կայարանում հազարաւոր ամբոխ խճողում վերջին գնացքն է մեկնելու։ Լցուած են վագոնները մինչեւ առաստաղ։ Մարդիկ իրար վրայ՝ իրար են ճզմում։ Լցուած են վագոնների աստիճաններն այնպէս, որ եզերքներէն վար են թափւում. պլլւած են երկաթներին, պատուհաններին, դռներին, խելայեղօրէն նոյնիսկ անիւներին։ Թուրքն է գալիս, փախչէ՛լ, փախչէ՛լ — Քինձ էլ տեղ տւէք, ի սէր Աստուծոյ, ի սէր մարդասիրութեան. ու՞ւ չունեմ առով քայլելու» խնդրում են հազարաւոր պառաւներ, ծերեր..., տե՛ղ, տե՛ղ...

Վայրկեանները ժամեր են թւում. գնացքը փրկութեան միակ ապաւէնը։ Քանի նա կանգնած է, դեռ մարդկանց սրտերում վառ է փրկութեան յոյսի մոմը։ Խոկ թուրք զօրքը, ֆէսը ծուռ ծածկին դրած, հրացանն իբրեւ խաղալիք բռնած՝ «արիւնոտ մարտիկ»ն է մօտենում։

* * *

Համօ, Արմենակը եւ Ալեքսանը՝ երեք անբաժան ընկերներ Հ. Յ. Դ. «Արշալոյս» խմբէն, պետական ապրանք, աղամարդ մթերք են տեղաւորում վագոններէն մէջ. Տանկութեանէն ուխտուածներ են նրանք, դեռ պատանի հասակում թաւալիկ խմբում զէնքի, փամփուշտի գրականութիւն տարածում քաղաքում, գիւղերում, ամէն ամէն այս կողմ ու նոյն իսկ այն կողմ։ Երիտասարդ նրանք իրենց մի շարք ընկերներով համեստ որմերն են կուսակցութեան, որոնց վրայ բարձրանում են նոր ազնւանոր շինութեան։ Մինչ առաջինները պայքարներում, ու մինչ վերջինները պայքարը լեռներէն ընկերասիրութեան անօրինակելի տիպարներ, որ մինչ հիացմունք էին պատճառում քաղաքացիներին։

Բարձում են վագոնները ռազմամթերք, պետական ապրանք պաշտել, տանել կարսէն, չէ՞ որ Ալեքսանդրապոլը. Երեւանը կայ դեռ չէ՞ որ Հայի պետութեան անմեռ հաւատը կայ դեռ։

Ու նրանց գեղանի կիներն ու մատղաշ քոյրերը՝ ապաւինած իրենց հերոս պաշտպաններին՝ մնացել են քաղաքում մինչեւ վերջին վայրկեան։ Այժմ կայարանի մի անկիւնում, աւելի հանգիստ քան միւսած բոլոր ժողովուրդը՝ սպասում են։ Վերջապէս իրենց համար մի անկիւն կը ճարեն նրանք, որ բարձում են վագոններն պետական ապրանքով։

Շոգեշարժը սուլում է անհանգիստ. պիտի մեկնի՛. Հիմա՞ արդեօք։ Խշտաբանցուն աւելանում է ժողովրդի մէջ։

Հանգիստ սպասող խմբակը յուզւում է իսկ եթէ մոռացած են իրենք։ Չէ՞ որ «նրանցից» սպասելի է. չէ՞ որ ազգի գործի համար «նրանք» իրենց անձն էլ են մոռանում։ Թողնում են իրենց անկիւնը եւ մօտենում վագոններին, փակ վագոններին, այնտեղ է նրանց յոյսը։ Միացնում են վերջին վագոնները։ Ցանկարծ բացւում է մէկի դուռը։

— Համօ՜ն — ուրախացած կանչում է սպասող կանանց խումբը եւ վազում դէպի յոյսի դուռը։

— Ըն՛ւա, նստէ՛ք, վերջին վագոնն է. այլեւս տեղ չէք գտնի։ Ասում է Համօն ու վեր քաշում կանանց դէպի վագոնը։ Մինչեւ առաստաղ լցուած է վագոնը ապրանքով. տեղ չկայ. Հազիւ են տեղաւորում հարսներն ու աղջիկները գիրկ գրկի, մէջ մէջի։ Հազարաւորներ դիմում են դէպի այդ վագոնը,— «տե՛ղ, տե՛ղ»։

Գնացքը սուլե՛ց, շարժում առաջին ցնցումը ու երկաթների ճռինչը. տեղաւորւածների սրտին երգ է թւում, մաղթողներին ոհնէ՞ք։

— Դատենք տղերք. մենք կատարեցինք մեր պարտքը. յիմարութիւն է գերի մնալը. դեռ կարող ենք հայրենիքին պէտք գալ։

Շար.

կարգ մը լրացուցիչ քննութիւններ կատարուին, որովհետեւ հիմակուան ամբաստանութիւններով կարելի չէ Եղեռնագաս Ատեանին առջեւ ղրկել զայն։

Քննութեան կարօտ կէտերն են հետեւեալները.

1 Ստուգել ի՛նչ աշարժիվարի չցնորթիվ կայութիւնը, որովհետեւ կարգ մը փաստեր բոլորովին կը ջրեն անոր այն հաւաստումը թէ օգոստոսի սկիզբը Ալմազեանի խանութէն առած եւ հար տիւ Նոռ տարած է։ 2.— Ստուգել վկայութիւնը գինեվաճառ Մէյէրի, որ կ'ըսէր թէ օր մը Սէն Ժիլ փողոցին մէջ տեսած էր Րիկօտէնը, երբ անիկա կ'ուղղուէր դէպի Ալմազեանի խանութը՝ Ամբաստանող կողմը կ'ըսէր թէ ատիկա ոճիրին օրն էր։ 3.— Քննել թէ ինչո՞ւ ո՛չ Պ. Ամիի եւ ո՛չ ալ փրոֆէսէօրներուն կողմէ չեն տարրալուծուած արեան այն հետքերը, որոնք քննութեան սկիզբը առնուած էին Ալմազեանի տափատին եւ խանութին ետեւի դրան քովի աթոռակին վրայէն (Ալմազեան իր կատուին համար ամէն օր թոք կը կախէր այդ դրան քովէն։ 4.— Ստուգել Ալմազեանի դրամական աղբիւրները, հասկնալու համար թէ իրապէ՞ս սեպտեմբեր 9էն (ոճիրին օրը) առաջ նիւթական միջոցներ չունէր եւ անկէ վերջ ունեցաւ։

Ամբաստանիչ ատեանը դեռ չտուաւ իր որոշումը այս մասին։ Յաջորդ նիստին պիտի որոշէ թէ նոր քննութիւնը անհրաժե՞շտ է թէ ոչ։ Անհրաժեշտ նկատուելու պարագային, վերաքննիչ ատեանի խորհրդականի մը պիտի յանձնուի այդ պաշտօնը։ Այնպիսի մէկուն որ խառնուած չըլլայ մինչեւ հիմա։

Այս առիթէն օգտուելով, փաստաբան Լըկրան կը պահանջէ դարձեալ, որ ժամանակաւորապէս ազատ արձակուի Ալմազեան, որ հինգ ամիսէ ի վեր բանտն է։

Թուրք նաւացորմը դէպի Մալթա

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ յառաջիկայ մայիսին Մալթա պիտի երթայ թրքական նաւաբաժին մը՝ գլխաւորութեամբ «Եավուզ»ի, փոխադարձ այցելութիւն տալու համար Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին վերին հրամանատար Սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտի, որ անցեալ հոկտեմբերին Պոլիս եւ Էնկիւրի գացած էր։

Կեղծ ինքնութեան թուղթեր Մարսիլիոյ մէջ

Անցած օր գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը Մարսիլիոյ մէջ երեւան հանած է ցոյն մը որ կեղծ ինքնութեան թուղթեր կուտար իր հայրենակիցներուն՝ կարեւոր գումարի մը փոխարէն։

Այս անգամ երեւան հանուած է ուրիշ խարդախութիւն մը, որուն հեղինակները ինքնութեան թուղթեր կը հայթայթէին այն հայ եւ իտալացի աշխատաւորներուն, որոնք Ֆրանսա եկած էին առանց աշխատանքի պայմանագրութեան։ Գործին մեղսակից էր նաեւ Մարսիլիոյ արուարձաններէն Փէն-Միրապօի քաղաքապետարանի մէկ պաշտօնեան, որ դրամ կը ստանար թարգմանի մը միջոցաւ։ Տարօրինակն այն է որ այս վերջինը ոստիկանութեան պաշտօնական թարգմանն է եւ վերջերս ինք է որ թարգմանի պաշտօն կը կատարէր կեղծարար Յոյնին հարցաքննութեան ատեն։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները եւ նոր մարդիկ պիտի ձերբակալուին։

Ռայխսթակը ընդունեց Եընկի ծրագիրը

Եընկի ծրագիրը, որուն շուրջ այնքան աղմուկ բարձրացաւ Գերմանիոյ մոջ, մանաւանդ ազգայնականներուն կողմէ եւ որուն վաւերացման մասին վախեր կային, առջի օր երկրորդ ընթերցումով վաւերացուեցաւ։ Դեռ օր մը առաջ մեծամասնութիւն չէր գոյացած ծրագիրը վաւերացնելու համար։ Կառավարութիւնը իր այս յաջողութիւնը կը պարտի Հանրապետութեան նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի, որ գերման կաթոլիկ կուսակցութեան նախագահին յայտարարած էր թէ ինք ստորագրութիւնը չպիտի դնէ համաձայնագրի մը տակ, որ խորհրդարանի կարեւոր մէկ մեծամասնութեան քուէները չստանար եւ թէ ի հարկին անհրաժեշտ պիտի ըլլայ նոր հանրաքուէի մը դիմել։

Լոնտոնի խորհրդաժողովը

Ֆրանսական պատուիրակներուն վերադարձէն ի վեր, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը վերակենդանութիւն ստացաւ։ Պրիան երէկ հրապարակային յայտարարութիւն մը պիտի ընէր, անգամ մը եւս պարզելով ֆրանսական տեսակէտը։ Ամերիկա կուզեր նոր յանձնառութիւններ ստանձնել։ Իսկ Անգլիա կը ճգտի Ֆրանսայի վրայ նետել խորհրդաժողովին ձախողութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը ու կը պնդէ որ Ֆրանսա եւ Իտալիա զեղչեն իրենց պահանջները։ Իր յուշագրին մէջ, մարշալեա Թարտիէօ պահանջած էր որ 1936ին Ֆրանսա ունենայ 712000 թոնօ տարողութեամբ նաւատորմ։ Անգլիա կ'ուզէ 600.000 կամ 550.000 թոնոյի զեղչել ատիկա, այնպէս որ Անգլիա Ֆրանսայի կրկնապատիկ ուժն ունենայ։ Սակարկութիւնները կը շարունակուին։

Անգլիոյ ելմտացոյցը

Անգլիոյ 1930-31ի ելմտացոյցը անցած տարուան հետ համեմատելով 55 միլիոն ոսկիի յաւելում մը պիտի ունենայ։ Բանակի ծախքերը 1,500.000 ոսկի պիտի պակսին։ Օդանաւուն պիտի յատկացուի 17.850.000 ոսկի, այսինքն անցած տարուանէն 890,000 ոսկի աւելի։

Հոլանտա ցորեն չի գներ Ռուսիայէն

Ռոթէրտամի Հոլանտական Երկրագործական կոմիտէի կեդրոնական մարմինը, որուն միջոցաւ ցորեն կը գնուի Հոլանտայի Գիւղացիներու Միութեան հաշուոյն, որոշեց այլեւս ռուսական ցորեն չգնել, արգիլեց նաեւ իր անդամներուն՝ յատուկ կային նման գնումներ ընել։ Այս որոշումը տրուեցաւ, կ'ըսէ Ռիւթէրի գործակալութիւնը, ցորեն ստանալու համար խորհրդային կառավարութեան գործածած մեթոտներուն պատճառով, յետոյ անոր համար որ ցորենի վաճառումէն գոյացած դրամը կը գործածուի արտասահմանի մէջ համայնավար քարոզչութիւն առաջ բերելու։ Ներկայիս հոլանտական շուկային մէջ ռուսական հացահատիկի, մանաւանդ գարիի չափազանց մեծ մթերք մը կայ։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ՝ 9—10՝ Թաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՕՁԵԱՆ.

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Անիէռ Գուա Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դաստիարակչական ժողով կը հրաւիրէ «Նուազին», «Վիշապեան» եւ «Փաթերիկ» խումբերը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Գուա Քոլոմպ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Գաւ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիէնի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիտ ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 1 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՄԱՐՏ 1930
14 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1211
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԼՏՐԶ ՔԷՕՇԿԷՆՋԱՆ ԳԱՅԱ

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Թուրքիոյ եւ օտար պահանջատէրներուն միջեւ, Հանրային Պարտքի վճարման, Թրքական դրամի ամրապնդման եւ ուրիշ խնդիրներու կարգադրութեան համար։ Օտար պատուիրակները ելք մը չգտնելով Պոլսոյ մէջ, անցան Էնկիւրի, ուր պիտի խօսին ուղղակի կառավարութեան հետ։

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա կ'ուզէ առժամապէս յետաձգել Հանրային Պարտքի վճարումը (տարեկան շուրջ 20 միլիոն թրք. ոսկի), որպէսզի կարենայ կանգուն պահել իր դրամը, որ գլխիվայր կը թաւալէր անցեալ տարի (Նոյեմբեր դեկտեմբեր)։ Այս լուրը բնականաբար հաճոյք չպատճառեց օտար պահանջատէրներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ սեղանատէրներուն, որոնք մեծագոյն բաժինը կը պահանջեն։

Բարձր սեղանաւորութեան օրկանները մինչեւ այսօր ալ չեն հաւատար թէ Թուրքիա չի կրնար վճարել տարեկան քսան միլիոն թղթադրամը, եւ չկամութեան կը վերագրեն «մորաթորիոմ»ի առաջարկը։ Իսկ Թուրք թերթերը, պաշտպանելով կառավարութեան տեսակէտը, կ'ապացուցանեն թէ բարեացակամութիւնը չէ որ կը պակսի, այլ կարողութիւնը։

«Ձուներնք որ տանք։ Նեղելով, մեր դրամին արժէքը կոտրելով ի՞նչ պիտի շահիք։ Ընդհակառակն, օգնեցէք որ մեր դրամը մտուր մնայ, երկիրը տնտեսապէս յառաջդիմէ, եկամուտները աւելնան եւ մենք ալ պարտքերը վճարենք»։

Այսպէ՛ս կ'ըսեն Թուրքերը։ Եւ եթէ քիչ մըն ալ նեղուին, ճնշուին, պիտի յայտարարեն.

– Չենք վճարեր. հրամեցէք առէք...

Առայժմ, առագաստները խոհեմութեամբ կ'ուռեցնեն։ Կը զգուշանան յախուռն արտայայտութիւններէ, որովհետեւ տակաւին յոյս ունին արտաքին օժանդակութեան վրայ։ Նոյնիսկ դիմած են օտար, ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը բարեխօսութեան, ոչ միայն պայմանաժամ ստանալու, այլեւ մեծագումար փոխառութիւն մը կնքելու համար։

Միւս կողմէ, կը շարունակեն ծրագիրներ որոճալ եւ սեղմումներ կատարել ներսէն։ Արդէն իսկ յարդարած են խնայողութեան ճակատ մը, որ տեսակ մը պայքար է օտար ապրանքներու դէմ, դրամը երկրին մէջ պահելու մտահոգութեամբ։ Թէեւ իրականին մէջ, տարբեր հետեւանքներ կ'ունենայ, որովհետեւ, օտարներն ալ, իրենց կարգին, Թրքական ապրանքները կը դրկեն. վերջերս Մարսիլիայէն վերադարձուցեր էին անտուկներով հաւկիթ։

Խնայողութեան ձեւ մըն է, նաեւ, պոռնկութեան արգելքը յատուկ օրէնքով մը, որ մանաւոր ուշադրութիւն գրաւած է օտար շրջանակներու մէջ։ Բարոյականէն աւելի, տնտեսական մտահոգութիւններ տուն տուած են այս օրէնքին։

Այս բոլոր ամոքիչ, անճար միջոցները կ'ապացուցանեն տագնապին սաստկութիւնը։ Եւ օրը օրին եղած կարգադրութիւնները միշտ ալ նոր հոգեր երեւան կը հանեն։

Այսպէս, ամբոխավար Եոնուս Նատին կ'ողբայ թէ Տրապիզոնի մէջ, դրամատուները հարիւրին քսան տոկոս կը գանձեն։ «Վաճառականը կը տեսնէ որ հինգ տարուան մէջ իր դրամագլուխը ձեռքէն կ'ելլէ. իսկ գիւղացին ամբողջովին պարտքի տակ մնացած է»։ «Ճիմհուրիյէթ»։

Ուրիշ թերթ մը, «Միլլիյէթ»,նոյնպէս թունդ քէմալական, կը խոստովանի, բացատրելով պարտքերը վճարելու անկարողութիւնը.

—«Արդիւնաբերութեան ճակատին վրայ տիրող անգործութեան հետեւանքով, ամէն տարի քիչ մը աւելի կը գէշնայ մեր կացութիւնը եւ այդ պատճառով մեր դրամին արժէքն ամէն տարի քիչ մը աւելի կ'իջնէ։ Այս անկումը ե՞րբ եւ ո՞ր կէտին վրայ կանգ պիտի առնէ, դժուար է որոշ բան մը ըսել, բայց դժուար ալ չէ գուշակել այս կացութեան գէշ վախճանը»։

Տակաւին կարելի էր յիշել հարիւրաւոր վկայութիւններ, բոլորն ալ Թրքական աղբիւրէ, հաստատելու համար տագնապին խորութիւնը եւ ընդարձակութիւնը։ Հալէպի մեր թղթակիցը կը գրէր անցեալ օր, հիմնուելով Անատոլուի խորերէն քաղուած տեղեկութիւններու վրայ.

—«Թրքական գիւղին տնտեսութիւնը օրէ օր կը քայքայուի։ Առեւտուրը ամէն տեղ կանգ առած է։ Շակառակ ասոր, զանազան անուններով եւ ձեւերով տուրքեր կը պարտադրուին եւ կը գանձուին աննախընթաց խստութեամբ. Տուրքերու ծանրութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կը բաւէ ըսել թէ կառավարութիւնը հաւասար շահակից է որեւէ ձեռնարկի։ Ամէն օր նոր խանութի մը կամ վաճառատան մը փեղկերը կը գոցուին»։

Կը հետեւի թէ, տնտեսական-ելմտական քաղաքականութեան տեսակէտէն, հիմնական տարբերութիւն մը չկայ Երլտրզ Քէօշկէն Ջան Գայա։

Նոյն անհաշիւ մսխումներն ու սանձարձակ շռայլութիւնները, նոյն կեղեքումներն ու յարաճուն տուրքերը,եւ պետական, ժողովրդային տնտեսութեան քայքայումը։ Եւ նոյն աւարը։

Մ. Քէմալ առ այժմ լաւ կը կերակրէ իր բանակն ու պաշտօնէութիւնը— ինչպէս Երլտըզը՝ իր շքախումբը, անձնապահ գունդն ու վալիները։

Բայց, այս ընթացքով, կա՛մ այն է որ արտաքին պարտքերը պիտի ժխտեն, վերջ ի վերջոյ, եւ կամ պիտի վերադառնան «կապիտիւլասիոն»ի օրերուն։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեամբ արձանագրենք դէպքերը։ Անշուշտ,— առանց վարդագեղ երազներ հիւսելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊԱԿԵԱՅ ՏՈ՞ՒՆ ԹԷ ԱՊԱԿԵԱՅ ԱԶՔԵՐ

Այս միջոցին ռամկավար թերթեր միաբերան խուճապի մը ձեռնարկած են, ի նպաստ Բարեգործականի կեդրոնին, որ վերջերս պաշտօնապէս կ'ողբայ Միութեան դրամական անձկութիւնը։

Ծանօթ նպատրնկալները կը կը ճգնին ապացուցանել թէ ծախքերը մեծ չեն, այլ շատ անկարեւոր, եւ պէտք է բազմապատկուին։

Կարդանք Եգիպտոսի պաշտօնաթերթին խմբագրականը («Արեւ», 4 Մարտ).

— «Տարեկան տասը հազար ոսկի ծախք, կլոր հաշուով։ Ահագին գումար արդարեւ։ Սակայն պէտք չէ մոռնալ գործին ալ ահագնութիւնը։ Եւ մենք չենք վարանիր պնդելու թէ ծախսելու մէջ ցոյց տրուած քաջութիւնը, արժեցնելով անշուշտ ծախսուած իւրաքանչիւր դահեկանը, եղած է ամենակարեւոր ուժը՝ գործին զօրացման եւ յառաջացման սատարող։

Միութիւնը իր նպատակով բարեգործական, իսկ բնոյթով, մանաւանդ իր ներկայ ծաւալին մէջ, տեսակ մը սուր եւ առի ընկերութիւն է եւ ստիպուած՝ կիրարկելու առեւտրական, ելեւմտական արդի մեթոտը, որ է ծախսել՝ կարենալ արտադրելու համար։ Եւ եթէ այդ ուղղութեամբ քննադատել հարկ ըլլայ, թերեւս բարեգործականը քննադատելի է աւելի քի՛չ ծախսելուն համար քան թէ շատ։ Փարիզի կեդրոնին, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի շրջանակային մասնաժողովներուն եւ աւելի քան 160 մասնաճիւղերուն պաշտօնէութիւնը շատ համեստ ուժերէ կազմուած է, ըստ այնմ ալ համեստ վճարումներով. դժնեթէ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին վրայ տարածուած այս հսկայ ընկերութիւնը, իր փրոփականտին եւ ընթացիկ գործերուն նուիրուած միայն 4—5 գործիչ ունի, որոնց թիւը նոյն իսկ պէտք է բազմապատկուի։

Այդ հսկայ գործերուն վարչութիւնը համապատասխան մեծ ծախքերու կարօտ է բնականաբար, եւ երբ այդպէս կը ստորաբաժանուին ու կը դիտուին իւրաքանչիւր բաժնին ունեցած ծախքերը, գործէ հասկցող ոեւէ մէկուն համար երբեք չափազանցուած պէտք չէ նկատուի կեդրոնական վարչութեան տարեկան 2500, Ամերիկայի շրջանակին՝ 3400 եւ Մերձաւոր Արեւելքի (Եգիպտոս) շրջանակին՝ 2200, իսկ ընդհանուր փրոփականտի՝ 1600 անգլիական ոսկիի ծախքերը »

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թուրք հանրապետութեան նախագահը քանի մը օր Իզմիր մնալէ վերջ, ճամբայ ելաւ դէպի Ատալիա։ Մ. Քէմալ մէկմէկ օր պիտի մնայ Այտըն եւ Տէնիզլի ու անկէ Ատալիա պիտի երթայ։ Հաւանական է որ անկէ ալ Ատանա անցնի ու դառնալ Իզմիր վերադառնայ, քննելու համար Քէմալ փաշա գաւառակին Պալապէլ վայրը գտնուած հիթիթական հնութիւնները։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործազրկութիւնը կ'աւելնայ հետզհետէ։ Մարտ 3ին անոնց թիւն էր 1,547,200, այսինքն անցած շաբթուանէն 7935 եւ անցած տարուան նոյն շրջանէն 159,868 աւելի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Անկախութեան» պայքարը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորեքշաբթի առտու արշալոյսին ճամբայ ելաւ հնդիկ փիլիսոփայ Կանտի, (դէպի ադահանքերը Գոմպէյի հիւսիսակողմը), կազմակերպելու համար «քաղաքացիական անհնազանդութեան» պայքարը։ Մասնաւոր դէպք մը չպատահեցաւ, ինչպէս կը վախցուէր։ Միայն կէսօրէն յետոյ, 7000 ուսանողներ ցոյց մը կատարեցին Գոմպէյի մէջ եւ ընդհարեցան ոստիկանութեան հետ։ Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Անկախութեան պայքարի առաջնորդին կը հետեւէին իր հաւատարիմներէն 79 հոգի։ Իսկ հարիւր հազար կուսակիցներ ներկայ էին մեկնումի արարողութեան։ Կանտի հրահանգներ տուած է իր հետեւորդներուն, որպէսզի շարունակեն պայքարը, եթէ ինք ձերբակալուի։ Խումբը ճամբայ ելած ատեն, ծաղիկներ ցանուեցան, ինչպէս եւ ձի մը եւ դրամ տրուեցաւ Կանտիի։ Փիլիսոփան յայտարարեց թէ չուզեր բռնաբարել օրէնքը, բայց ուր որ երթայ, գիւղ թէ քաղաք, քաղաքացիական անհնազանդութիւն պիտի քարոզէ։

Կացութիւնը նկատի առնելով, Գոմպէյի կառավարութիւնը սերտ յարաբերութեան մէջ է կեդրոնական կառավարութեան հետ։

Վերջնապէս վաւերացուցին

Գերմանիոյ խորհրդարանը մարտ 12ին երրորդ եւ վերջին ընթերցումով վաւերացուց Եընկի ծրագիրը, հակառակ ազգայնականներու բուռն ընդդիմութեան։ Այս առթիւ ուժեղ ճառ մը խօսելով, վարչապետ Միւլլէր բացատրեց թէ անհրաժեշտ է վաւերացնել հատուցումներու նոր ծրագիրը, որովհետեւ, երկար եւ տաժանելի բանակցութիւններէ յետոյ, անոր ընդունելութեամբ միայն կարելի եղաւ ազատել Հռենոսեան գաւառները։ Յետոյ, նոր ծրագիրը առաւելութիւններ կը ներկայացնէ նախորդին վրայ, Գերմանիոյ տնտեսութիւնը ազատելով ապագայի անստուգութենէն։ Այս ծրագրին շնորհիւ, արդարեւ մեծ հակակշիռ մը պիտի անհետանայ եւ Գերմանիոյ ելմտական քաղաքականութիւնը կատարեալ անկախութիւն պիտի վայելէ։

Պ. Միւլլէր այս առթիւ շեշտեց թէ կառավարութիւնը ի վիճակի է անխնայ խեղդելու ո՛ր եւ է պետական հարուած, աջէն ըլլայ թէ ձախէն։ Գերման հանրապետութիւնը անխախտ հիման մը վրայ կանգնած է այսօր։

Ծրագիրը քուէարկուեցաւ 192ի դէմ 270 ձայնով։

Գերմանիոյ ազդարարութիւնը Մոսկուայի

Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը կը հեռագրէ Պերլինէն.—

Հետեւելով Անգլիոյ օրինակին, Գերմանիա յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Գ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի գործունէութեանց համար։

Ընկերվարական կուսակցութեան քաղաքական տեղեկատու դիւանին համաձայն, քանի մը օր առաջ արտաքին նախարար Քուրթիուսի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպանին միջեւ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ մէջ բոլշեւիկեան պրոպագանդի խնդրին մասին։

Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութեան ընթացքին արտաքին նախարարը յայտնած է դեսպանին որ յառաջիկային գերման կառավարութիւնը ոչ մէկ զանազանութիւն պիտի դնէ Գ. Միջազգայինի եւ ռուս կառավարութեան խօսքերուն եւ գործերուն միջեւ։ Ռուս կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Կոմինտէրնի խօսքերուն եւ գործերուն համար։

Պաշտօնական «հերքում» մը հրատարակուեցաւ, սակայն տեղեկատու աւելի շատ կը հաստատէ վերի յայտարարութիւնները։

Եթէ այս սպառնալիքը գործադրուի, կամ այն է որ Ռուսիոյ վարիչները պէտք է անմիջապէս փոխեն Գերմանիոյ մէջ ապստամբութիւններ եւ խռովութիւններ գրգռելու իրենց ներկայ ամբողջ քաղաքականութիւնը, կամ երկու կառավարութեանց միջեւ պաշտօնական յարաբերութիւնները վերջին ծայր լարուած վիճակ մը պէտք է ստանան։ Ընդհանրապէս անհաւանական չի նկատուիր երկրորդ պատահականութիւնը, որովհետեւ հանրային կարծիքը կը պատրաստուի հրաժարելու «Ռափալլոյի քաղաքականութենէն» (քանի մը տարի առաջ Ռափալլոյի մէջ կնքուած էր գերմանեւխորհրդային դաշնագիր մը։

Սակարկութիւններ Հանրային Պարտքի շուրջ

«Թան» կը գրէ. - Թրքական պարտաթուղթերու ֆրանսացի եւ անգլիացի բաժնետէրերու ներկայացուցիչները — Տէ Քլոզիէր եւ Ուայթ— Էնկիւրիի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան ելմտական գործավարին հետ, որ պարզեց Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակը։ Երկրորդ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի առջի օր)։

Տպաւորութիւնը ընդհանրապէս նպաստաւոր է։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա յայտարարած է «Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի թղթակցին թէ «կառավարութիւնը վճռած է յարգել պայմանագրութիւնները, սակայն հասոյթներուն նուազելուն եւ Թրքական ոսկիին անկումին պատճառով առաջ եկած տագնապին հետեւանքով, կացութիւնը պիտի պարզէ Պ. Պ. Տէ Քլոզիէրի եւ Ուայթի ու կը յուսայ թէ տագնապին դարման տանելու համար պիտի կրնայ գործնական թելադրութիւններ ստանալ։

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 41

Քէսիրիկի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին հանդէսին զուտ հասոյթը, (այս գումարին 100 ֆր.ը Անդրանիկ Պէրպէրեանէ)	820.—
Ալֆորթվիլէն Պ. Խոր. Պօղոսեանի ձեռքով	
Ն. Գալուստեան, ՍէԹիֆ	100.—
Ռհաննէս Գալայճեան, »	50.—
Եղիա Առաքելեան »	40.—
Աշոտ Առաքելեան »	10.—
Նշան Վ. Պետրոսեան Ս. Առնօ	75.—
Գալուստ Ն. Պետրոսեան Ս. Առնօ	25.—
Գումար՝	1,120.—
40րդ ցանկին գումարը	48,800.65
Ընդհ. գումար	49,920.65

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Աւետիս Ահարոնեանի Յոբելինական Կեդրոնական մարմինը եւ Փարիզի ու շրջակայից յանձնաժողովը ուրախութեամբ կը հաղորդեն մեզի թէ, ընդառաջ երթալով յայտնուած ցանկութեան, Փարիզի համալսարանի վերատեսչութիւնը, ի պատիւ մեծանուն յոբելեարին, Աւետիս Ահարոնեանի, յօժարած է Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնը տրամադրել, տօնելու համար անոր գրական քառասնամեայ բեղուն գործունէութեան յոբելինական հանդէսը, իր անունին ու արժանիքին համապատասխան շրջանակի մը մէջ։

Անհրաժեշտ այդ առթիւ Սորպոնի վերատեսչութենէն ստացուած նամակին թարգմանութիւնը.

Փարիզ, 4 Մարտ 1930
Ա. Ահարոնեանի
Յոբ. Յանձնաժողովի
Պարոն Նախագահին

Պարոն Նախագահ,

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնը խնդրած էիք ինձմէ, տօնելու համար մեծանուն Հայու մը, Պ. Ահարոնեանի յոբելեանը։

Պատիւ ունիմ ձեզ իմացնել՝ համալսարանի արտաքին գործերու պարոն Նախարարին հետ՝ որուն կարծիքը քիչ առաջ ստացայ, թէ ամէն կերպով տրամադիր եմ ձեզ բաւարարութիւն տալու։ Միայն թէ ձեր որոշած օրը սրահը ազատ չըլլալով, շնորհապարտ պիտի մնայի ձեզ եթէ այդ մասին տեսակցէիք Պ. Թէմփօրալի հետ, ուրիշ օր մը որոշելու համար։

Ընդունեցէք եւայլն։

Նախօրօք որոշուած օրը, Ապրիլ 6ին, Մեծ Ամփիթատրոնը բռնուած ըլլալով ուրիշին, Յոբելինական յանձնաժողովը պարտաւորուած յետաձգած է Յոբելեանը ՄԱՅԻՍ 10Ի ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ։

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԶԱՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Մարտ (Սեփ. Թղթ.)— Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր նիստին մէջ որոշեց ազգ. հանգստեան պաշտօն մը կատարել ինկած ֆրանսայի հարաւային նահանգներու ողողումի զոհերուն, իսկ կիրակի օր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի։ Հայ գաղութը հրաւիրուած է եկեղեցի, ուր պիտի բացուի հանգանակութեան տոմարը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԼՈՅՍԻ ՆՈՐ ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լ. ՇԱՆԹԻ ՃԱՌԸ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆ»Ի ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

«ԱՆԱՆՈՒՆ, ԱՆԴԷՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՈՏՔԻ ՏԱԿ»

ՊԷՅՐՈՒԹ (Սեփ. թղթ.).— Հոկտեմբեր ամսու վերջերը Պէյրութ հասան երկու ծանօթ ուժեր՝ Գ. Գ. Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, հիմնելու համար երկրորդական վարժարան մը Պէյրութի մէջ։ Եւ ահա չորս ամիսներու ընթացքին անոնք հիմնեցին «Հայ Ճեմարանը», որուն անհամբեր կը սպասէր հասարակութիւնը։ Ճեմարանը կը գտնուի լաւագոյն վայրի մը մէջ, երկյարկանի գեղեցիկ շէնքով մը եւ պարտէզով։

Փետրուար 23ին տեղի ունեցաւ Ճեմարանին բացումը։ Ժողովուրդէն զատ, ներկայ էին նաեւ պաշտօնական բոլոր մարմիններու ներկայացուցիչները։ Ներկաները հիւրասիրուեցան թամակ մը թէյով եւ կարկանդակով։ Յետոյ խօսք առաւ հաստատութեան հիմնադիրներէն Գ. Լեւոն Շանթ։ Գրեթէ ամբողջութեամբ կը ներկայացնեմ այդ բովանդակալից բանախօսութիւնը.—

— «Հանրային աշխատանք մըն է, որ կը սկսինք. հանրութեան առջեւ պէտք է խօսուի. ձեր մէջը, ձեզի հետ, մասամբ ձեզի համար. պէտք էր որ անգամ մը երես երեսի գայինք Պէյրութի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներուն հետ։

Ամէն անհատ իր եսը, անհատականութիւնը ունի եւ որուն շնորհիւ կը տարբերի միւսներէն։ Որքան զօրաւոր ըլլայ մարդուն անհատականութիւնը, այնքան կ՚արժէքաւորուի եւ կը բարձրանայ անհատը։ Զօրեղ անհատականութիւն չունեցող մարդիկ կ՚ըլլան տժգոյն եւ տկար։ Նոյնն է նաեւ ժողովուրդներու համար։ Այն ժողովուրդները որոնք ազգային ինքնուրոյն գիծեր, իտէալներ, ըմբռնումներ, քաղաքակրթութիւն եւայլն չունին տկար են եւ դատապարտուած կորսուելու. անհատականութիւնը քաղաքակրթութեան կը ծառայէ եւ ազգային գիծերու պահպանումն ու մշակումը քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր զարգացումն է. ազգայնութիւնը մշակել եւ բարձրացնել մարդկութեան զարգացման ծառայել կը նշանակէ։ Այս ճշմարտութիւնը բնազդօրէն գիտեն բոլորը, կը զգան եւ կը գիտակցին. բայց մեծ ազգերու մօտ ինքնին կը կատարուի այդ. պէտք չունին հոգալու, կարծես թէ չափազանց կը հոգան. ամէն մէկը աւելի շեշտել կ՚ուզէ, այդ ոգւով սահմանագծել կ՚ուզէ, հպարտ են բոլոր անոնք որոնք անհատականացած են այս ոգիով, ինչպէս Գերմանացին, Անգլիացին, Ֆրանսացին։ Հպարտ են, ու իրենց հպարտութեան վրայ է կառուցուած իրենց մեծութիւնը։ Ով ինքզինքը չի շեշտեր, չի ճանչնար, ան չի յարգուիր, եւ ով որ իր ուժերուն, շնորհքին գիտակցութիւնը չունի, ան իր անհատականութիւնը չըմբռներ։

Բոլոր դարերու մէջ, ամէն քիչ-շատ քաղաքակիրթ ազգ, աշխատած է պահպանել իր ազգայնութիւնը. Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն սկսած ազգային մեծ զարթօնքի շրջանն է. ամբողջ Եւրոպա ազգային հիմքի վրայ է, իսկ հիմա Ասիան է, որ ազգային դրօշակն է բարձրացուցեր, ու այսպէս բոլորը։ Հետզհետէ անկարելի կը դառնայ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ ապրիլ առանց որոշ ազգային դիմագծի։ Անանուն, անդէմ ժողովուրդները կ՚երթան ոտքի տակ։ Ազգութեան ուժեղացմանը ձգտիլ, ըսել է իր անկախութեանը ձգտիլ։ Եւ քաղաքական ազատութիւնը, անկախութիւնը, ինքնավարութիւնը կը տրուի այնքանին, ինչ չափով որ շեշտուած ըլլան ազգային գիծերը, ազգային քաղաքակրթական արժէքը եւ ազգին գիտակցութիւնը, ազգի մը կամքը, իբրեւ ազգային ամբողջական անհատականութիւն մը ապրելու։

Հայ ժողովուրդին համար առաւել անհրաժեշտ եւ աւելի կենսական հարց է դարձած այժմ ազգայնութեան պահպանումը. հողէ եւ պետութենէ զուրկ, ցրուած եւ գաղթական, աւելի կազմակերպուած եւ մշակոյթով բարձր ժողովուրդներու մէջ տարտղնուած, շուտով կը դառնանք անդէմ աշխարհաքաղաքացիներ՝ ամէնէն խեղճը մարդերուն։ Ապազգայնացած հայը կորսնցնելով հայ ժողովուրդէն կը մնայ ապազգայնացած մարդ մը, որովհետեւ շատ դժուար է ուրիշ ազգի մը անդամակցիլ։ Այս մեծ վտանգը ամէն հայու մտքին առջեւն է. մէկը չկայ որ այս հարցերուն վրայ աւելի կամ նուազ խստութեամբ մտածած չըլլայ։ Կը մտածենք ու ճիգեր կ՚ընենք դիմագրաւելու համար, մանաւանդ Զինադադարէն ասդին. բայց սկիզբները շատ յոգնած եւ հացի կռուէ էինք. երբ քիչ մը կազդուրուեցանք, ամէն տեղ սկսանք դպրոցներ բանալ, մանկապարտէզներ հիմնել եւ զօրացնել մեր ազգայնութիւնը։ Առանց խտրութեան բոլոր յարանուանութիւններն ու բարեգործական միութիւնները նուիրուեցան այս աշխատանքներուն։

Հայ միջնակարգ վարժարան մը հիմնելու գաղափարը ինչպէս շատ-շատերու գաղափարին մէջ եղած է, ինչպէս ընկերոջս Ն. Աղբալեանին գլխուն մէջ եղած է, ե՛ւ իմ մտքին մէջ՝ այն օրէն որ փախստական դարձանք մեր հայրենիքէն. բայց մարմին առաւ մեր գաղափարը երբ կազմուեցաւ Եգիպտոսի մէջ «Համազգային Ընկերութիւնը», որուն նպատակն է յատակ կերպով աշխատիլ մեր մշակոյթի զարգացման եւ պահպանման, հիմնել դպրոցներ հայ ոգիով, հասցնել ուսուցիչներ ազգային դաստիարակութեամբ, հրատարակել դասագիրքեր բոլոր հայ վարժարաններու համար՝ աժան գիներով։ Համազգային Ընկերութիւնը ջերմ ոգեւորութեամբ եւ գործնապէս ձեռք առաւ հայ միջնակարգ վարժարանի մը հիմնարկութեան հարցը հայկական կեդրոնի մը մէջ, եւ դարձաւ այն հիմքը, որուն վրայ կը բարձրանայ այսօր մեր Ճեմարանը։

Երբ գործը մարմին առաւ, դիմեցինք եւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին, որ Յունաստան, Պուլկարիա եւ հասամանաւանդէն կերպ կ՚աջակցի մշակութային ձեռնարկներու։ Պատգ. ժողովը մեր առաջարկը գտնելով իր ծրագիրներուն համապատասխան, իր եւ մեր նպատակները զուգադիպեցան, ջերմ ընդունելութիւն գտանք, որով եւ մեր գործի մէկ երկրորդ գլխաւոր յենարանն եղաւ Հայ Կարմիր Խաչը։

Հոկտեմբերի վերջը ոտք դրինք Պէյրութ, որ հիմա դարձաւ եւ մե՛ր քաղաքը։

Շէնքի վարձումէն անմիջապէս յետոյ, դիմեցինք կառավարութեան, ներկայացնելով հարկ եղած թուղթերը, յատակագծերը, դպրոցի ծրագիրն ու ուղղութիւնը։ Փետրուար 9ին բարձր կոմիսար Պ. Հ. Փոնսոյի ստորագրութեամբ վաւերացուած եւ օրինականացած է մեր ճեմարանը։ Իսկ 13ին պաշտօնապէս մեզի յայտնուած Բ. Գամիսէրութենէն։

Հոս պարտք կայ մեր վրայ հրապարակով մեր շնորհակալութիւնը եւ ուրախութիւնը յայտնելու թէ՛ Ֆրանսական Բարձր Գամիսէրութեան եւ թէ՛ Լիբանանի ազգային կառավարութեան։ Երկու կողմէն ալ միշտ համակրանք գտանք, գնահատանք ու պատրաստակամութիւն։ Ուրախութեամբ տեսանք որ թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւսը հայ ժողովուրդին վրայ կը նային, իբրեւ շատ օգտակար տարր մը այս երկրին համար, որ աշխատասէր է եւ ընդունակ, որ կը նպաստէ այս երկրին տնտեսական-մշակութային կեանքի զարգացմանը. ասոր համար ալ կը քաջալերեն ամէն մշակութային շարժում։ Եթէ քիչ մը աւելի պակսին մեր ներքին խեղճ ու կրակ վէճերը, քիչ մը աւելի համաձայն ըլլանք ուղղակի յարգանքի կ՚արժանանանք։ Բարեկամութիւնը մեծ է. եթէ յարգանքի վրայ է կառուցուած։

Եւ Ճեմարանի վարչութիւնը խորին վստահութիւնը ունի որ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքին արժանի պիտի ըլլայ եւ ըսեմ ինչո՞ւ. ինչքան հայութեան, այնքան ալ այս երկրի մշակոյթի կեանքին եւ այնքան ալ Ֆրանսական քաղաքակրթութեան տարածման պիտի նպաստէ։ Մեր այս հաստատութիւնը մեր դպրոցի գիտական լեզուն եւ գործնական կեանքի կենդանի լեզուն է Ֆրանսերէնը, ու բացի ատկէ մեր հոգիին մէջը մեծ է համակրանքը դէպի Ֆրանսական մեծ ու ազնիւ ժողովուրդը, ոչ թէ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլ եւ հոս։ Իսկ ինչ կը վերաբերի Լիբանանի ժողովուրդին եւ Լիբանանի կառավարութեան՝ հայը հոգիով սիրած է այս փոքրիկ սքանչական երկիրը, որուն լեռները մեր լեռներուն յուշերը ունին եւ որուն ծովը արեւմուտքի հետ կը կապէ մեզի։ Մեր այս Ճեմարանին մէջ արաբերէն լեզուն, պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը, նոյնպէս անոր գրականութիւնը պիտի աւանդուի լրջօրէն. ո՛չ ձեւի համար, ո՛չ մեզի հիւրընկալած պետութեան հաճելի ըլլալու համար, ո՛չ, այլ որովհետեւ համոզուած ենք որ, պէտք է արաբ լեզուն լաւ ճանչնանք մեր իսկ ապրուստը ճարելու համար եւ էական է կարողանալու համար երկու ժողովուրդներու մէջ բարեկամութիւն հաստատել, զիրար ճանչնալ. ու ինչքան իրար լաւ ճանչնանք, այնքան իրարու համակրանքին կ՚արժանանանք, եւ իրար կը սիրենք։

Հոս աւելորդ չըլլար յիշելը որ Լուսաւ. Նախարարութիւնը հետաքրքրուեցաւ քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն ծանօթանալ մեր ծրագրին։ Ներկայացուցինք որ եւ արժանացաւ Լուսաւորութեան Նախարարութեան գնահատանքին։

Հիմա, ի՞նչ է Հայ Ճեմարանին նպատակը. երկու բան՝ եւրոպական արդի կրթութիւն մը, եւ հայ ազգային ոգին, որ պէտք է ձուլուին իրարու հետ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԼՈՐԷՆԻ ՄԷՋ ՖՐԱՆՍԱ

Լորէն նահանգին մէջ կատարուած մարդահամարը ցոյց կուտայ, որ օտար բնակիչները աւելի շատ են, քան Ֆրանսացիները։

Մէօրթ-է-Մոզէլ ունի 10 հազար 937 բնակիչ, 4.021ը Ֆրանսացի, 6,916ը օտարական։ Այս վերջինները կը պատկանին 20 ազգութիւններու, մանաւանդ Իտալացիներ՝ 4.665 հոգի, Լեհեր՝ 1470 հոգի։

Թիլ ունի 3.300 բնակիչ, 932ը Ֆրանսացի, 2.368ը օտարական։

Թիւքքէնիթօ ունի 4.226 օտարական, 1,614ը իտալացի, 1,886ը լեհ։

Սոլն ունի 2,494 բնակիչ, 610ը Ֆրանսացի եւ 1,884ը օտարական, որոնց 1.341ը իտալացի։

Հէրսէրանժ ունի 6,240 բնակիչ, 3,963ը օտարական, որոնց 2,197ը Իտալացի եւ 599ը Պելճիքացի։

Հոմէքուր ունի 7,900 բնակիչ. 5.895ը օտարական, որոնց 3,608ը Իտալացի եւ 1,980ը Լեհ։

Լանկլավիլ ունի 4,628 բնակիչ, 2.534ը օտարական, որոնց 1 820ը Իտալացի. 202ը Լեհ, 173ը Փորթուկէզ։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

Գրեց ՓՈԼ ՇԷՖԷՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՈՒՄԻ ԱՀԱԶԱՆԳԸ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ ՕՊԱՆՆՈՒԱԾ.— ՌԻԿՈՎ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ.— ԵՒՐՈՊԱ ՊԷՏՔ Է ԽՋԷ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՈՒՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ։

ԽՄԲ.— Պէրլինէր Թակէպլաթի Մոսկուայի թղթակիցը, Փոլ Շէֆէր, որ խորապէս իրազեկ է խորհրդային արքայութեան անցուդարձին եւ որուն վերադարձը արգիլուեցաւ, ընդարձակ տեսութիւն մը կը հրատարակէ հաւաքական տնտեսութեան ձեռնարկին առթիւ։ Կուտանք ամփոփելով։

Մոսկուայէն դարձողներ կ՚ըսեն.— «Այսօրուան Մոսկուայի եւ երեք ամիս առաջուան Մոսկուայի միջեւ բաղդատութիւն ընել կարելի չէ. ո՛րքան փոխուած է կացութիւնը»։ Թերեւս միամիտներ կարծեն թէ ի լաւն փոխուած է, բայց դժբախտաբար շատ աւելի վատթար եղած է։ Քանի մը օր առաջ անկէց եկող յոյժ արժանահաւատ անձ մը կը յայտնէ թէ Մոսկուա՝ միջազգային հին ու նոր պայմանագրութիւն ոտքի տակ առնելով՝ ինքզինքը բոլորովին տուած է համայնացումի գործողութեան, եւ օտարներէն տուրք գանձելու կեղեքիչ դրութեան մը։ Կարմիր զինուորներ իսկոյն կը տնկուին խանութներուն առջեւ եւ եղածը չեղածը կը կնքեն, հազիւ պրոլետարական պարէն մը ձգելով։ Տուրքի համար նոյնիսկ մարդոց կիրակնօրեայ տափատն ալ կը կնքեն...։ Եւ այս ամէնը կ՚ընեն, որպէսզի փճանան ձեռնարկութիւնները, որոնց հետքերը տակաւին կը մնային հոս ու հոն։

Օտարահպատակները նոր խանութներ բացած էին 1921ին Լէնինի հռչակած տնտեսական նոր քաղաքականութեան հրովարտակին համեմատ, որ ծանօթ է Նէպ անունով։ Բայց քանի մը տարիէ ի վեր արդէն սկսած էր կեղեքումը որ հիմա կը հասնի իր վերջին սահմանին։ Սօթը տարուան մէջ Նէպը հետզհետէ կորսնցուց իր քիչ շատ համեմատաբար ազատական դիմագիծը, եւ Ստալինեան վազքը այսօր բոլորովին առաթուր կ՚ընէ վերջին հետքն անգամ Նէպի դրութեան։ Եւ մտածե՛լ թէ Գերմանիա Ռափալլոյի մէջ դաշինք կնքած էր Սովետներուն հետ։ Հարցնելը անգամ աւելորդ է թէ ի՞նչ եղաւ այդ դաշինքը։

Անցեալները գերմանացի վաճառականի մը ունեցածները վար դրին կնքեցին եւ 110 րուբլի ձգեցին որ կնոջը հետ Գերմանիա մեկնի։ Հարիւրաւոր Գերմաններ որոնք 1921էն վերջ ուզած էին փոքրիկ գոյութիւն մը հիմնել Ռուսիոյ մէջ, վերջին երկու տարուան մէջ միեւնոյն պարագաներու տակ մեկնած են։

Խորհրդային քաղաքականութիւնը այսպէս ամենասաստիկ արագութեամբ ետ կը դառնայ 1918, 1919 եւ 1920ի «մարտական համայնավարութեան»։ Ինչ որ չի համայնանար, կը փրցուի կ՚այրի։ Եւ ի՞նչ արժէք ունի անոնց հետ Գերմանիոյ ունեցած գաղթային համաձայնութիւնը։

Բայց Ռուսերուն վիճակը աւելի վատթար է։ Այն խեղճերը գոնէ գաղթելիք տեղ չունին։ Սնանկելու, անօթի չմեռնելու հոգերը ամէն ատենէ աւելի սաստկացած են։ Նոյնիսկ առանձնաշնորհեալ օտարականները— դեսպան, թղթակից, մասնագիտական խորհրդական— սկսած են մտահոգ ըլլալ այս խնդիրներով։ Արդէն ցանցառած քաղքենի դասը թաղուելու վրայ է։ Նէպի հետեւեալ քաղաքականութեան բերումով բազմաթիւ քաղքենի ճարտարագործներ, երկրաչափներ Ռուսիա գացած էին, բայց անոնք հիմա կը հրաւիրուին համայնավարական կուսակցութիւններու մէջ մտնել եթէ կը փափաքին մնալ, ապա թէ ոչ՝ պէտք է կապեն բեռները եւ մեկնին փութով։ Ազատ բժիշկներ եւ իրաւաբաններ պէտք է «ընկերվարականանան»։ Ահա՛ պատկերը.— Իրաւունք բռնած բանը իր նշանակութիւնը բոլորովին կը կորսնցնէ, բռնութիւնը կ՚աճի կը տօտալանայ՝ որպէսզի ուղղակի ու արագ «ընկերվարականացումը» զգալի ըլլայ. միջին ճամբայ, ուսումնասիրութիւն, փորձ չկայ։ Այսպէս Մոսկուան ո՛րքան փոխուած է եւ համօրէն Ռուսիա ո՛րքան ճնշուած, թքացած, ամէնէն քամբախտ ու աղիտալի երկիրը եղած է երկրագունդին վրայ։

Քաղաքներէ դուրս հսկայ գիւղացիութիւնը միեւնոյն տառապագին անստուգութեան եւ անտէրունչ տագնապին տակ կը հեծէ։ Մանաւանդ հարուստ կողմերը բացէ ի բաց հրացանի կը բռնուին գիւղացիներ որոնք սակից առաջ համայնացումի դէմ արտայայտուեր են եղեր, երբ մարդավայել կերպով հարցուցեր են այն խեղճերուն թէ համայնացումի մասին ի՞նչ կը խորհին։ Անուշ լեզու գործածեր են զանոնք ծուղակը ձգելու համար։ Վոլկայի գերմանացի գաղթականներ ամբողջ դէմ արտայայտուած են համայնացումին։ Այդ գիւղերուն բոլոր բարեկեցիկ ընտանիքները (կուլակ) կիներն ալ մէջը ըլլալով, Հիւսիսային Ռուսիոյ ձմեռնաշունչ անտառներուն մէջ բռնի աշխատութեան ղրկուած են։ Պաշտօնապէս հինգ միլիո՛ն է այդպիսիներուն թիւը, որոնցմէ մինչեւ Սախալին ղրկուածներ կան։ Բացարձակ համայնավարութիւն տանող գիծը կարելի եղածին չափ կ՚երկարին համատարած Ռուսիոյ ամբողջութեան վրայ։

Եղանակ մը՝ որ արդէն երկար ժամանակէ ի վեր կը նախապատրաստուէր եւ հիմա մոլեգնութեամբ ի գործ կը դնէ իր երազութիւնը։ Կրէմլինի միակ հոգն է այս միջոցիս բուն կացութիւնը ծածկել Արեւմուտքի առջեւ, ցոյց չտալ թէ Լէնինի մեծ Գաղափարը խորտակուելու դատապարտուած է, այլ կարելի եղածին չափ ցանցառօրէն ու հատուած առ հատուած դուրս հանել կացութեան վատթար կողմերը։ Մինչեւ հիմա տակաւին ոչ մէկ ըրածին յաջողութեան վրայ պարծենալու տեղ չունին։ Սակայն Կրէմլին պիտի պարտաւորուի օր մը խօսիլ այս մասին ուրիշ ձեւով։ Մենք լսած ենք որ 70 միլիոն դեսիատին «համայնացուած» է, այսինքն ներմանելի ամբողջ մակերեսին գրեթէ հարիւրին 70ը։ Բայց ինչո՞վ մշակել, ո՞ր գործիքներով, ո՞ր դիւրութիւններով, ո՞ր մասնագիտութիւններով։ Անցեալ Սեպտ.ին, երբ ես տակաւին հոն էի, անհնարին կը համարէին պատրաստ գործիքներով 15 միլիոն դեսիատին անգամ արժէքաւորել, մինչդեռ հիմա 70 միլիո՛ն է...։ Անհատները դասալիք եղեր են, փախչողը փախած, գաղթողը գաղթած։ Ո՞ւր կէց ուր պիտի գտնեն ոյժ եւ բազուկ, այդ համատարածը շէնցնելու համար։ Այս մասին առնուած ամէն լուր ցոյց կուտայ անիշխանութիւն, արտադրութեան սնանկութիւն ամէն կողմ եւ որուն ահաւոր չափը չենք գիտեր տակաւին։ Վարանած է խորհրդ. կառավարութիւնը, ի՛նչ ընելիքը չգիտեր, եւ սնամէջ աղաղակներով միայն կը ջանայ ծածկել իր վախն ու անկարողութիւնը։ Կառավարութիւնը կը գտնուի կազմակերպական անկարելիութիւններու առջեւ եւ անհատական տնտեսութիւններու նախաձեռնութիւնն ալ կ՚իյնայ։

Այս ամէնը նոյն իսկ բացորոշ կ՚երեւի իրենց սեփական պրոպագանդի լուրերէն։ Ահա ո՛չ կ՚ըլլայ արդիւնքը անձ... կալնական ընկերվարական... ցումի քաղաքականութեան այլեւս ետ դառնալ չկայ... ռակներուն մէջէն։

Սովետ կառավարութ... պրոպագանդ կ՚ընէ եւ միւ... ատեն ալ կը հերքէ։ Վերջին... կու տարիներու ընթացքին... նշան «մաքուր գաստկարգ... տիրապետութեան», զօրա... կրօնական հալածանքները... մէն տեսակ փոխմերժներ... իսկ ծածկելի ըլլալու առաջ... Ռիկով որ վերջերս զանոնք... հանդուրժելի եւ չարաչար... ծածութեան տարաւ, այսօր... կը հերքէ...։ Կը յայտարարէ «չի գիտեր ոեւէ դէպք... մարդիկ իրենց համոզքին... ճառու հալածուած կամ... տարկուած ըլլան»։ Ահա՛... տական տրամաբանութիւն... ամենատխուր տեսակէն, Ռի... բնաւ չի խօսիր դաւանութ... ներու եւ կրօնական համայ... ներու համար ի զարծ... հալածանքներու մասին... չէ՞ ասիկա։ Միլիոնաւորներ... մէն օր ենթարկուած են... վտանգին։ Ռիկով կ՚ըսէ՝... քել թէ Ռուսիոյ զանազան... մերը պաշտօնատարներ նոյն... բոլշեւիկ) քշուեցան իրենց... ծէն, որովհետեւ չէին ուզեր... ջակցիլ հակակրօնային ան... ցերու։ Կ՚ըսէ՝ հերքել... համայնավարներու մէջ կա... ուած... «մաքրագործումներ»... րով եւ վռնտուած պաշտօն... թիւնը, որովհետեւ խեղճերը... րենց ընտանիքներով... կան արարողութիւններուն... նակցած էին եւ կամ... կերպով եկեղեցի կը յաճախ... Կրնա՞յ հերքել աղօթ... թալի եղանակը՝ ... պետներ, գթութեան ... բանտարկուեցան, եւ յետոյ... ուցեալ ծովուն ամէնէնմէ... ափերը աքսորուեցան, որով... իրենց ... մէջ... դութիւն կը կատարէին... ւանդ քահանաներ կը դար... նէին։ 1929ի Ծնունդին... րեան վաճառումն ու գնումը... գիլեցի՞ն ծանր սպառնալիք... րով։ Դպրոցներուն մէջ ... չհարցուցի՞ն թէ իրենք...

...ծանօք — անկարելի պէտք
...է արտասահմանի հետ ունէ
...անոն յարաբերութիւն։ Ար-
...Մոսկուայի վարիչներն ալ
...արգի զանազան պայ-
...մէջ հասած պատերէն։
...ելլելու ժամանակ և սիրտ
... բայց կ'ուզեն որ ընկեր-
...ն նոյն արագու-
...վարակուի արտա-
... Եւ մանաւանդ Գեր-
... Մոսկուա իր Մաճառ
... ցեղի օժանդակներով
... բոլշեւիկեան յեղա-
... կրակը նետել Գեր-
... մէջ, Իտալիոյ մէջ դէպ-
... ընթացքը ա՛յնպիսի
... մը առած է որ ընդ-
... արտաքին քաղաքակա-
... պարտք կը դնէ ամէ-
... վրայ քննել խնդիրը ուշի
... Եւ ասիկա մանաւանդ
... պատճառաւ որ Եւրոպայի
... բովանդակ կացութիւնը
... հանգամանք
... մինչեւ որ սովետական
...թեան ճակատագիրը վըճ-
... կամ ժխտա-
...ն կերպով։

ՆԵՐՔԻՆ ՎԵՐՔԵՐ

ՀԱՐՑԱՍԻՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

«Յառաջ»ի 1187 թիւով՝ ...ցուած բողոք մը» յօդուա-... աթիւ, կաթոլիկ հայրենա-... մը, նոյնպէս «Յառաջ»ի ... թիւով, «Ցոյժ փափաքե-... նկատելի է.

1 ... ինքնութիւնը ...ածովս ակնարկուած անձնա-...ութեան, որու թակարդնե-...ին զոհ գացած է (գրեր էի) ...ինքն մեր գերերջ. կաթող-...փարքը»։

2. ...լուսաբանել թէ ինչպէս, ...կաթոլիկ Պատրիարքը» ...ու մ Ացելու մը ուր գործ ...պիտի դնէ իր բոլոր կորովն ու ...ութիւնը, լուծում գտնելու ...ոյ քաղաքային վիճակին»։

...ռաջին հարցումին ի պա-...տախան, յակնարկած անձնաւո-...րութեան ինքնութիւնը յայտնե-...լ մասին), նախորդ յօդուածովս ...ցած էի թէ «Անդրոյն իրագեկ-...ները գիտեն եւ կը ճանչնան ...զայն։ Հետեւաբար «Յառաջ»ի ...ընթերցողները անոր չեն անոր ինք-...նութիւնը, որով եւ գործելա-...կերպի շարժառիթներն ալ գրի ...առնելու։

Բայց քանի որ հրապարակաւ ...հարց գրուեցաւ վրաս, կը յու-...սամ թէ «Յառաջ»ն ալ պիտի ...հրապարակէ տուած մանրամաս-...նութիւններս, հանրութեան լոյս ...ընծայելու իրազեկ դարձնելու կա-...րութեան, կամ գիտցողներուն յի-...շողութիւնները թարմացնելու։

Արդարեւ, անոնք որ հետա-...քրքրուած եւ հետեւած են մեր ...հասարակութեան ներքին կեան-քով, սկսած Թէրզեան կաթողիկո-սի ընտրութեան օրերէն մինչեւ հիմա, մանաւանդ մեր հասա-րակութեան վարիչ դէմքերը, (եպիսկոպոս, վարդապետ, երես-փոխան եւ վարչական ժողովի, թաղական խորհուրդի անդամներ եւն.) եւ առ հասարակ հասա-րակութեան բոլոր գիտակից տար-րերը, — եթէ իրենց պաշտօնի գիտակցութիւնը ունէին եւ կա-մաւ անգէտ չեն ձեւանար— ծա-նօթ են անշո՛ւշտ ա՛յն անձնաւո-րութեան՝ որ Սապաղեան կաթո-ղիկոսի գահընկեցութենէն մինչեւ Թէրզեան կաթողիկոսի ընտրու-թիւնը, վարեց կաթողիկոսական աթոռի տեղապահի պաշտօնը։

Ծանօթ պէտք է ըլլան նոյն-պէս թէ որքան եռանդ եւ միտք սպառեց վերոյիշեալ տեղապահը անուականօրէն ինքը բազմելու համար կաթողիկոսական աթոռին վրայ։ Եւ որովհետեւ հասարա-կութիւնը քաջածանօթ էր այդ տեղապահին լատինական գաղա-փարներուն եւ միւս կողմէ ժո-ղովուրդին ջախջախիչ մեծամաս-նութիւնը հմայուած էր Թէրզեան կաթողիկոսի անձնաւ (մանաւանդ Ադանայի 1909ի ջարդի դէպքերու) ազգասիրական գործունէութենէն անոր ընտրու-թիւնը եղաւ անխուսափելի եւ [illegible].

Եթէ չեմ սխալիր, պաշտօնանկ տեղապահը, ընտրութեանց յա-ջորդող օրերուն իսկ, այն ժամա-նակուան երեսփոխան ժողովի կարգ մը անդամներուն կը սպառնար թէ իրենց «այդ արարքով» ինքն ալ իր կարգին «պատշաճը տնօ-րինելով» թոյլ պիտի չտայ որ Թէրզեան կաթողիկոսը ազատօ-րէն իր պաշտօնը ի գործ դնէ։

Իրօք ալ՝ ընտրութենէն ան-միջապէս վերջ՝ կը քաշուի Հալէպ, ուր իր քահանայական ուսանո-ղութեան շրջանէն ազդեցիկ եկե-ղեցականներ ունի (այժմ արքեպիս-կոպոսներ, կարդինալ եւն) եւ անոնց ազդեցութեան կըռ-թնած, լատինացման իր ծրա-գիրը պարտադրել կուտայ Թէրզեան կաթողիկոսին, սկիզբէն մինչեւ այսօր։

Նախապատերազմեան մեր երեսփոխան ժողովի անդամները, շատ լաւ յիշելու են որ Թէրզեան կաթողիկոսէն աւելի այդ նախորդ տեղապահի «Արեւելեան եկեղե-ցիներու պատկանող ժողովի» ան-դամներու վրայ ունեցած ազդե-ցութիւնն է, առաւել պատճառը, որ հասարակութեան կողմէ ղըր-կուած բազմաթիւ բողոքագրեր, Թէրզեան կաթողիկոսի ընթացքին դէմ, կը հանգչին տակաւին այդ ժողովի դիւանատան թղթածրար-ներուն մէջ, իբրեւ «միսաէր-ակթը» ինչպէս հանգուցեալ Պապը Ալիին մէջ։

Ահա՛ թէ ինչո՞ւ, Հ. Յահակ Տէր Մովսէսեանի միամիտ գա-վառականի տողերը հիմ բռնե-լով, նախորդ յօդուածովս կը գրէի թէ՝ չարիքին արմատը հոն է, Հռոմի մէջ «Արեւելեան եկեղե-ցիներու Ս. ժողովը որ կայ եւն»։

Հաւանաբար բուն Վատիկանը անտեղեակ իսկ է դեռ մեր հա-սարակութեան դժգոհութեանց ներքին ծալքերուն։

Որով մեր հոգեւոր պետերը, իրենց անպատշաճ ընթացքով ա-նարգած կ'ըլլան նաեւ, Ս. Պետրոսի գերագոյն Աթոռը, ժողովուրդի լոյն խուերուն փաստացի կաս-կածներ տալով անոր արդարա-դատութեան մասին։

Կարծեմ յայտնուեցաւ ինք-նութիւնը եւ գործելակերպին շարժառիթները, այն անձնաւո-րութեան, որ է նոյն ինքն՝ Արհ. Գոյունեան արքեպիսկոպոսը։

Իսկ «Հոգեւոր տէրը»ենթար-կուելով անոր աղետաւոր ծրագրի գործադրման, կը գրէի նախորդ յօդուածովս, առա՞ղ սայթա-քումէ սայթաքում երթալով իր պաշտօնէութեան առաջին օ-րերէն իսկ անխուսափելիօրէն խոր-տակեց ժողովուրդի սրտաբուխ հա-մակրանքն ու անկեղծ վստահու-թիւնը։

Հոս աւելցնեմ որ «Հայ կա-թոլիկը» թիւրիմացութեան մէջէ երբ կ'ակնարկէ թէ ես ջանացած եմ արդարացնել «Հոգեւոր Պետը»։ Դէպքերու ընթացքը նոյնութեամբ պ արգելէ,նոր. «Հոգեւոր պետը»իր այդ ընթացքով միայն, ծանր պատասխանատուութիւն ունի հասարակութեան հանդէպ, առանց սպասելու որ, «միայն իր խնդրանքով նոր առաջնորդեան այցելուներ նշանակել տալու» սայթաքումները չարունակէ։

Իրագեկները կը պատմեն նոյն իսկ որ Թէրզեան-Գոյունեան խմ-բակին հովանաւորութեամբ էր՝ Պոլսոյ մէջ, հայ կաթոլիկ ազգագաղթ-ուած խմբակ մը, զանազան ամ-բաստանութեան պատրուակի տակ կանուխէն հարուածեց արհ. Նաղլեան գերապայծառը, եւ մեր հասարա-կութեան գործերը քայլ մը աւելի մխրճեց քաոսին մէջ, որպէս զի հոդ պատրաստեն պատրիարքական աթոռը Կ. Պոլսէն Պէյրութ փո-խադրելու եւ Թէրզեան կաթողի-կոսը իր պաշտօնին վերահաստատ-ելու համար։ Վասն զի այս վերջի-նին հնարաւորութիւն չէր նոյն պաշտօնով Պոլիս վերադառնալու եւ յետոյ չէ՞ որ Սուրիոյ մէջ․ գետինը աւելի «հարթ էր» իրենց չարաշուք ծրագիրը իրագործելու համար։

Դէպքերու ընթացքէն դատե-լով, այս կէտն անգամ անհաւա-նական չի թուիր, քանի որ Կ. Պոլ-սոյ ազգագաղթեան խմբակին ղեկավարն էր Թէրզիպաշեան գե-րապայծառը, ով բազուկը եւ թուղթ կողմնակից Թէրզեան կա-թողիկոսին եւ անոր աղետաւոր ծրագրին։

Անցնելով Բ. հարցումին, այլեւս պարզ է որ Ներկայ քաո-սային վիճակին ելք մը գտնելու համար, գերերջանիկ կաթողիկոսը կը գտնուի երկընտրանքի մը առ-ջեւ. կամ այն է որ առանց նոր դիւանագիտութիւն խաղալու, իր բոլոր կորովը ամփոփելով դիմա-կազերծ ընէ իր քղանցքներուն փաթթուած պնակալէզ արբանեակ-ները, եւ վերադառնայ այն ժո-ղովուրդին որ իրեն վստահեցաւ իր պաշտօնը եւ որուն կը պարտի իր գիրքը, եւ կամ՝ եթէ ինքզին-քը անկարող կը զգայ այդ կորովը ի յայտ բերելու, պէտք է պատ-ուաւոր կերպով հրաժարի իր պաշտօնէն։

Այլապէս ժողովրդի զան-գուածներուն մէջ կուտակուած խուլ դժգոհութիւնը յորդելով տարբեր կերպով պիտի պարտա-ւորուի դատաւորել դէպքերը, քանի որ վերջի վերջոյ ժողովուրդը ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ, գերիվեր է եւ գերագոյն՝ բոլոր տեսակի իշխանաւորներէն եւ ա-ռաջնորդներէն։

ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ փետրուար 18ի հան-դէսը Լիոնի մէջ, շաբաթ իրիկուն, Երրորդ թաղապետարանի շքեղ սրահը։ Այս առթիւ կ'արժէ յի-շել ծերունի հայրենակցի մը խօսքերը

— Ես հետաքրքիր մարդ եմ, ամէն հանդէսի ալ կ'երթամ, բայց ոչ մէկ հանդէսի մէջ կը տեսնեմ այնքան մարդ՝ որքան Դաշնակցական հանդէսներուն։ Աս-րահը քիթէ քիթ լեցուն է, մար-դուն ալ քէյֆը կուգայ կարծես..

Իր սիրայօժար մասնակցու-թիւնը բերած էր «Արաքս» ֆան-ֆառ միութիւնը. որ բացումը «Մեր Հայրենիք»ով կատարելէ վերջ, մէջընդ մէջ ալ նուագեց հայ եւ ֆրանսական կտորներ։ Նախագահ ընկ. Գեղեցիկ բա-ցատրելով օրուան տօնին նշանա-կութիւնը աւելցուց. — «Դուք կուգաք հոս բարոյապէս ապաւ-կելու բոլոր անոնք, որոնք մեր անկախութեան հակառակորդներն են։ Արտասանութիւններ ըրին Պ. Գայլաճեան, ընկերներ Սիրա-կանեան, Արամ-Գառնեկ ու ընկե-րուհի Մարի Աճէմեան։ Երգեց Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, ընկերակցութեամբ ընկ. Ա. Մել-քոնեանի (ջութակով)։

«Համազգայ» խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Աղասի որ բացատ-րեց թէ փետրուար 18ի զոհերէն մէկն ալ Համազասպն էր, որ սպաննուեցաւ կացինի հարուած-ներով։ Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աշոտ Արծրունի որ յստակ ակ-նարկով մը պարզեց հայ ժողո-վուրդի դժբախտ կացութիւնը, ներքին եւ արտաքին դաւերը, բոլշեւիկեան բանութիւնները եւն., որոնք յանգեցան փետր. 18ի «Հայ ժողովուրդը գնա համբե-րել գիտէ, բայց ապստամբիլ ալ գիտէ։ Վերահաստատուած անկա-խութիւնը երկար չտեւեց, սա-կայն խաղաղ ապաւէն մը եղաւ համայնավար կարգ ու սարքին դէմ»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, «Արաքս» ֆանֆառի կողմէ։

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԻԶՄԻՐՑԻՆԵՐԱՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ.— 1929 հոկտ. 6ին գաղութիս մէջ կազմուեցաւ Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութիւնը՝ նպատակ ունենալով օգնել իր անտէր հայ հայրենա-կիցներուն, եւ բարոյապէս թէ նիւ-թապէս աջակցիլ ազգօգուտ գոր-ծերու։

Ընդհ. ժողովը, որ կը բաղկա-նար 30 երկսեռ անդամներէ, միա-ձայնութեամբ որոշեց,— Նկատի ունենալով, որ բնիկ Իզմիրցիներ շատ չկան գաղութիս մէջ, ընդու-նիլ նաեւ այն հայ արենակիցները որոնք չունին առանձին Հայր. Միութիւն կամ երկար տարիներ ապրած են նահանգին մէջ եւ կամ խնամութիւն ունին Իզմիրցիներու հետ։

Սոյն Հայրենակցական Միու-թիւնը մինչեւ ցարդ կը գործէ առանց հրապարակը աղմկելու։ Միութեան մէջ կիներն ալ այրե-րու հաւասար ձայն ունին։ Վար-չութիւնը կը բաղկանայ 7 երկսեռ անդամներէ — Ատենապետ Պ. Մկր-տիչ Ռէիզեան, Ատենադպիր Պ. Գրիգոր Պապիկեան, գանձապահ Տիկին Սրբուհի Հալէպլեան, իսկ խորհրդականներ Տիկ. Լուսիլազեան եւ Տիկ. Սիրունեան եւ Պ. Պ. Սի-րունեան եւ Պանիկեան.

Արսէն Գափիկ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ, հրատարակութիւն Հայ կրթական Հիմնարկութեան։ Նիւ Եորք։ Տպ. ձեռնտուութեամբ Գատրիկ Կիւլպէնկեանի։ Շքեղ հատոր մը 900 էջ։ Գին 3 տոլար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՏԷՍԻՆ.— Կիրակի կէսօրէ յե-տոյ, Լիոնի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը Տէսին գալով մրցում մը կատարեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ։ Եր-կուստեք լաւ խաղարկութենէ մը յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը գեղեցիկ վայրէջքով մը շահե-ցաւ առաջին նշանակէտը։ Զ. Ե. Ռ. Մ.ի խումբն ալ շահեցաւ նշանակէտ մը որով խաղը վեր-ջացաւ հաւասար։

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. խումբը, որ կազմուած է քանի մը վարվռուն պատանիներէ (10—12 տարեկան) մրցում մը կա-տարեց S. L. S. A. F. խումբին դէմ։ Մրցումը սկսած ժամուն իսկ մեր տղաքը կը տիրապե-տէին դաշտին, նեղը դնելով հա-կառակորդ խումբը։ Գեղեցիկ վայրէջքներէ յետոյ հակառա-կորդ բերդապահին մէկ սխալէն օգտուելով Ջուէն գլխի գեղեցիկ հարուածով մը զարկաւ առաջին նշանակէտը։ Յետոյ մեր տղաքը շահեցան երեք նշանակէտ եւս, իսկ Ֆրանսացիները 2 նշանա-կէտ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով, 4—2։

Ն. Պոտուրեան

«ՎԷՐՏՕՆԻԶԸ»

Ֆրանսայի առողջապահու-թեան եւ աշխատանքի նախարա-րութիւններուն կողմէ շրջաբերա-կան մը ղրկուեցաւ բոլոր նահան-գապետներուն, ինչպէս նաեւ գաղութներու կառավարիչներուն, որպէսզի խմելու ջուրերը վէրտօ-նիզէ ընեն։

Ջուրերը մաքրելու համար բազմաթիւ եղանակներ կային։ Թոպերով եռեցնել ջուրը եւ օդ տալ, որպէսզի մանրէները մեռնին օ-դին ազդեցութեան տակ։ կամ, անդրմանիշակագոյն ճառա-գայթներու ազդեցութեան են-թարկել։ Եւ գնա ուրիշ եղա-նակներ։

Պատերազմի ընթացքին, Վէր-տէնի առջեւ ֆրանսական բանակը ստիպուեցաւ ջուրը մաքրելու ու-րիշ դիւրին ու արագ միջոց մը գտնել։ Այդ նպատակով eau de Javel խառնեցին ջուրերուն, եւ ջուրը մաքրելու այս եղանակը կոչուեցաւ վէրտօնիզասիոն։ Բոլոր վէրտօնիզէ ջուրերը նախ տհաճ մը համ կ'ունենան, բայց շուտով կը կորսուի այդ համը։

Հիւանդութիւններու, մանա-ւանդ ժանտատենդ (թիֆօյիտ) համաճարակներու ընթացքին, ջուրերը այս ձեւով մաքրելով, կա-րելի է ապահովել քաղաքներու բնակչութեան առողջութիւնը։

Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ քաղաքներ կան, Ամիէն, Քար-քասոն, Լիոն, Բոշ-Ֆոր, Վանտոմ, Վիթել, ուր այս ձեւով կը մաք-րուին ջուրերը։ Վերը յիշուած շրջաբերականին համաձայն, ոչ միայն ամբողջ Ֆրանսայի քա-ղաքները, այլ նաեւ գաղութները այսպէս պիտի մաքրեն ջուրերը այսուհետեւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

Այդ վայրկեանին մի օթո-...ի եկաւ ու կանգնեց հեւասա... Վիրաւորներ բերին։ Մամա-...թունի վերջին դիմադրութեան ...վիրաւորներէն էին։ Նրանցէն, որ ...ցին թիկունք դարձնել ու ...ած իրենց դասալիք ընկերնե-..., անհաւասար պայքար մղե-...ընկան։ Ու վերջինները հայ-...ասէրներէն, որ իրենց կեան-...ն հաւասար ընկերոջ կեանքն ...սիրում, վերցրել էին վերջին ...վիրաւորներին ու բերել քաղաք, ...յարան։ Ահա մեկնելու պատ-...րաստ գնացքի դիմաց են նրանք ...ց աւա՜ղ, տեղ չկայ։ Օթոյէն ...իջեցրին վիրաւորներին ու օթօն ...մեկնեց։ Վիրաւորներն անօգնա-...կան։ Մարդկային ոչ մի ձիգ չի ...կարող նրանց տեղ բանալ, ո՞վ է, որ իր կեանքը գերութեան մահ-ւան պիտի զոհաբերէ մի ուրիշի համար, թէկուզ այդ ուրիշը լինի հայրենիքի համար վիրաւոր զին-ուոր։

Ու գնացքի անիւների ճռնչիւ-նի հետ՝ նրանց աչքերում փայ-լում է սարսափը վիրաւոր, անձ-նատուր լինելու զէնքեն էլ զրկուած թշնամական գերի լինելու մղձա-ւանջի սարսափը։

— «Աւելի լաւ էր սպանուած, վերջացած լինէինք — հառաչում է վիրաւորներէն մէկը. — Մար-դասէր մէկը չկայ այստեղ, թող մեզ սպանէ, քան գերի թողնէ թշնամու ձեռք։

Բայց ո՞վ է լսողը նրանց կանչը։ Ամէն ոք իր օրհասն է զգում. գնա պլլւում են վագոնների եր-կաթներին։ Երեք ուխտաւորները նայում են իրար. Նրանք լուռ են, բայց խօսում է նրանց հոգին ու հոգիները հաղորդակցւում են հայ-եացքների միջոցով։ Նրանք հաս-կանում են իրար ու համաձայն են իրար հետ։ Նայում են վա-գոնում տեղաւորուած իրենց կի-ներին ու քոյրերին. Նայում են հայրենիքի պաշտպանութեան վերջին վիրաւորներին։ Վճիռը պատրաստ է.

— «Աղջիկներ, իջէ՛ք վա-գոնէն վիրաւորներին պիտի տե-ղաւորել։ Մենք կ'երթանք ձորի ճամբով գնա ժամանակ կայ՝ կարող ենք օթօ կամ կառքեր ճարել վերջապէս ոտով քայլել. իջէ՛ք շո՛ւտ, գնացքը պիտի մեկնի»։

Հրամանն այնքան էր կտրուկ, որ խեղճ կիները չէին կարող հա-կառակել։ «Նրանց» կամքն ան-խախտ էր, ու այդ գիտէին նրանց կիները։ Ու իջան։ Լինել նրանց հետ թէկուզ մահւան գրկում։

Ցեղաւորեցին վիրաւորներին հազիւ էին տեղաւորել վերջին վի-րաւորը՝ որ ուժեղ գնչւեց գնացքը, քաշուեցին շղթաները ու գլորւե-ցին անիւները։ Երբ գնացքը պիտի առնէր իր ուժեղ թափը՝ վերջին վագոնէն մի տասնեւվեց տարե-կան պատանի իրեն վար նետեց վագոնէն։ —«Մուշե՜ղ, ի՞նչ ես ա-նում, կանչում էր մայրը խելա-կորոյս»։

— Դրօշա՜կը. դրօշակը գնա մնում է միջնաբերդի կատարին բերդը լքուած է անշուշտ. Մոռա-ցել են երեւի դրօշակն իջեցնել։ Պիտի հանեմ բերդ թէկուզ կեանքիս գնով, պիտի իջեցնեմ դրօշակը հայրենիքիս, որ չա-նարգւի թշնամու կողմէն»։

Մօր կանչերը խելակորոյս չեն ազդում պատանու վրայ. Նա վա-զում է դէպի Ս. Առաքելոց եկե-ղեցին, դէպի բերդի քաղաքի դուռը։

Գնացքը սուլում է ու անյայ-տանալով Սեւ լերան ետեւ՝ ժո-ղովուրդը մատնում է յուսահա-տութեան։ Ընկճուած վայնա-սունով ամբոխը խուժում է դէպի քաղաք, փրկութեան մի նոր ճամ-բայ՝ դէպի ձորը ուղղւելով, կամ տներին ապաւինելով։ Կայարանն ամայանում է. կայարանէն վեր-ջին հեռացողները երեք ուխտուած ընկերներն էին իրենց կանանցով ու քոյրերով։ Նրանք չէին խօ-սում, լուռ էին, բայց նրանց հո-գիները համբուրւում էին գաղտ-նօրէն։ Թշնամին քաղաքում է արդէն։ Խուժում են յաղթական թուրքերը դէպի կայարան, միւս կողմէն աշխատում են կտրել ձորի ճամբէն։

Գերւում են նահանջող հայ զօրքերը գնդերով զօրավար, գըն-դապետ, սպայ ու զինւոր։ Ցեղա-տարափ գնդակներէն կոտորւում են փողոցներում կին ու տղա-մարդ, ծեր ու մանուկ։ Մերկաց-ւում են փողոցներում հայ կի-ներն ու աղջիկները գեղանի եւ քաշկրտւում հայ տները լքւած՝ յլկելու համար։

Երեք ուխտուած ընկերներն իրենց կանանցով հազիւ ապա-ւինած մի տան՝ շրջապատւում են թուրքերով։ Մի հազարապետ զին-ւորներով ներս է խուժում։ Նա գոռոզ իր յաղթանակով, առանց զէնք շարժելու, ինչպէս մի տէր իր ստրուկների բանակում, գո-ռում է

— «Բէնամուսներ (անպա-տիւ), ձեր աչքի առջեւ պիտի բըռ-նաբարենք ձեր կիներն ու քոյրը, որ հասկանաք, թէ դուք տղա-մարդ չէք, թէ դուք արժանի չէք անկախ հայրենիքի, այլ ստրուկ էք, որ կին է մեծացնում իր յաղ-թական տիրոջ համար։ Օ՛ն, աս-կեարներ, ձերն են այս կիները»։

Համաձայնում է գոռոզ հազարա-պետը։

Շար.

«Թուրք կառավարութիւնը հակառակ չէ ելմտական վերակազմութեան մը եւ կը նկատէ թէ Պ. Շաքք Ռիսթի (իրաւագիտական համալսարանի փրոֆէսէօր եւ Պանք տը Ֆրանսի Բ. տնօրէն) նշանակումը լուրջ ընդդիմութեան չպիտի բախի եւ սակայն փոխանցման շրջանին կառավարութիւնը ելմտական աջակցութեան պէտք ունի։

«Խնդիրը իր ամբողջութեամբ կը ներկայանայ Լաճէյի խորհրդաժողովին մէջ եղած ձեւով. պահանջատէրը պէ՞տք է օգնէ նեղը մնացած պարտականին՝ աւելցնելու համար անոր վճարելու կարողութիւնը։ Թուրքիա պատրաստ է գործակցելու անոր եւ կը կարծէ թէ կարելի է գտնել եղանակ մը Թուրքիոյ օգնելու, ապահովելով միեւնոյն ատեն պարտաթուղթերու բաժնետէրերուն շահերը։»

Ելմտացոյցը քուէարկուած

Երեսփոխանական ժողովը երէկ առաւօտ ժամը 10ին վաւերացուց 1930—31 շրջանի ելմտացոյցը 112ի դէմ 476 քուէով։ Հասոյթի բաժին նախատեսուած է 50.403.229,780 ֆրանք։ Ծախք՝ 50,200,990,116 ֆրանք։ Ուրեմն նոր ելմտացոյցը ո՛չ միայն հաւասարակշռուած է, այլեւ 208,239,664 ֆրանքի յաւելուածական հասոյթ կը նախատեսէ։ Երէկ կէսօրէ վերջ Ծերակոյտը սկսաւ քննել ելմտացոյցը։

Հաւաքականացման սնանկութիւնը

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ քայքայումը ծայր տուած է արդէն։ Պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» դիտել կու տայ թէ բազմաթիւ կոլխոզներու մէջ, «հաւաքականացուած» գիւղացիները խնդրած են երկրէն մեկնիլ։ Գիւղի մը մէջ 23 կիներ մեկնումի յայտարարութիւն տուած են։ Բորոգովսկայի մէջ, ուր «համայնացուած» էին 128 գիւղական տնտեսութիւններ, 82 գիւղացիներ լքած են «կոլխոզ»ը։

Ռուս գիւղացիները կը փախչին

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Վիլնայի շրջանին մէջ բազմաթիւ ռուս գիւղացիներ սահմանագլուխն անցած են՝ միասին բերելով իրենց արջառը։ Կարմիր խաչի հետ համախորհուրդ, լեհ իշխանութիւնները ամէն միջոց ձեռք առած են գաղթողները պատսպարելու, շրջանի գիւղերուն մէջ տեղաւորելու եւ անոնց անհրաժեշտ բժշկական խնամքները տալու համար։ Լեհ կառավարութիւնը որոշած է ապաստանի իրաւունք տալ անոնց։

Հակակրօնական նախաձեռնը

Անաստուածներու միութեան կեդրոնական կոմիտէն խորհրդային թերթերու մէջ հրահանգներ կու տայ այն պրոպագանդին մասին, զոր անաստուածները պէտք է կատարեն ամէն տեղ։ Հրապարակային հաւաքոյթներու եւ դասախօսութիւններու միջոցին, անոնք մատնանիշ պէտք է ընեն այն «խաչակրութիւնը, զոր կը պատրաստեն քաղքենի երկիրները»։

Իր անդամներուն եռանդն աւելցնելու համար, կեդրոնական կոմիտէն կը պատմէ թէ Չեկայի գործակալները երեւան հանած են հակայեղափոխական կազմակերպութիւններ։ Իվանովօ-Վոզնեզենսկի շրջանին մէջ, Չեկան 1929ի դեկտեմբերին երեւան հանած է հակայեղափոխական լայն կազմակերպութիւն մը, ղեկավարութեամբ Եարոսլաւի եպիսկոպոսին եւ որ ծաւալած էր չորս նահանգներու մէջ։ 1930ի յունուարին Ղրիմի մէջ երեւան հանուած է նման կազմակերպութիւն մը, գլուխն ունենալով կաթոլիկ քահանայ Կրաֆը։ Խուզարկութեանց ընթացքին գրաւուած են բազմաթիւ հակաբոլշեւիկ գրքոյկներ։

Իրաքի նախարարական տագնապը

Իրաքի վարչապետ Նաճի պէյ էս-Սուվայտի դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Ֆէյսալ թագաւորին, որ դեռ չէ տուած իր վերջնական պատասխանը։ Հրաժարումին պատճառն այն է որ, դահլիճը չէր կրցած գործադրել իր ծրագիրը՝ համաձայն սկզբունքներուն նախորդ վարչապետ Ապտիւլ Մուհսինի Սա՛տունի որ, ինչպէս կը յիշուի, անձնասպան եղաւ անցեալ նոյեմբերին։ Վերջերս տարակարծութիւններ ծագած էին կառավարութեան եւ անգլիական մարզպանին միջեւ։ Դահլիճը կը պահանջէր որ վերջ տրուի պաշտօնին բազմաթիւ վարչական քննիչներու, որոնց շարքին նաեւ ոստիկանապետներ եւ Իրաքի բանակին մէջ ծառայող անգլիացի սպաներ։ Կ՛ըսուի նաեւ թէ դահլիճի հրաժարման իրական պատճառն այն է որ կառավարութիւնը իր մէջ ընդունած էր ընդդիմադիր կուսակցութենէն Եասին փաշան՝ իբրեւ ելմտական նախարար։ Այս վերջինը իր պաշտօնէն օգտուելով, պաշտօններ բաշխած է բազմաթիւ ընդդիմադիրներու։

Ռուսական երկաթուղիները

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը Գերմանիոյ երկաթուղիներու վարչութեան դիմած է, ռուսական երկաթուղիներու վերակազմութեան համար։ Ռուսերը կ՛առաջարկեն որ գերման ճարտարագէտներ գործակցին, հինգ նոր գործարաններ հաստատելու եւ շոգեկառքեր ու ճամբաներ շինելու համար։ Ռուսական երկաթուղիներու մեծ մասին վիճակը ողբալի է, գիծերը ժանգոտած եւ անգործածելի դարձած են։

Պարսկական նոր դրամ — Փէհլէվի

Թեհրանէն կը թռուագրեն.— Էնկիւրիի եւ Լոնտոնի պարսիկ դեսպանները Թեհրան կանչուեցան։ Վարչապետը Մէջլիսին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը նախատեսուի ստեղծել նոր նախարարութիւն մը՝ տնտեսական խնդիրներով զբաղելու համար։

Ելմտական նախարարն ալ ներկայացուց օրինագիծ մը, ոսկեդրամի դրութիւնը ընդունելու եւ այժմու դրամը փոխելու մասին։ Դրամական նոր միաւորը պիտի կոչուի «Փէհլէվի» եւ պիտի ունենայ մէկ անգլիական ոսկիի արժէք, բաժնուած 20 րիալի։ «Թումանն» ու «Ղրանն»ը հրապարակէն պիտի վերցուին։

Հ. Աթանաս, նոր գողութեան

Նիսի ոստիկանութիւնը Վիլֆրանշի մէջ ձերբակալեց Դամասկոսի օրթոտոքս առաջնորդը, Հ. Աթանաս Օքէ. Պրազիլիոյ կառավարութեան պահանջով։ Եղերականը ամբաստանուած էր թէ գոհարեղէններ գողցած է Ռիօյի մէջ։ Հայր Աթանաս Սուրիա ծնած ըլլալով, ֆրանսական հպատակ կը համարուի, հետեւաբար կարելի չէ յանձնել Պրազիլիոյ։ Բայց նոր հեռագրի համաձայն, Հայր Աթանաս կը փնտռուի նաեւ Պէյրութի մէջ, արքայարանէ մը կատարուած գողութեան եւ զանազան կեղծարարութեանց համար։ Ուրեմն Պէյրութ պիտի փոխադրուի։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ.՝ ԽԱՅԻ ՓԱՐԻԶԻ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕի սրահներուն մէջ

46 Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadéro եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Պիւլպիւլեան (երգ), Օր. Միքիմանեան (ջութակ), Օր. Ազատեկեան (երգ), Պ. Պ. Ա. Շահխաթունի, Տր. Մէհտէրեան (երգ)։

Ճքեղ քապարէ, ռուսական պալէ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր ու երգեր, ճազ։ Թառխստ ժօրժ կը նուագէ մինչեւ լոյս։

Պ. Ռ. Զարդարեան կը ղեկավարէ պարերը

ընտիր եւ մատչելի պիւֆէ — Մուտք՝ 15 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ «ՌՈՍՏՈՄ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(Իր Յոբելեանին առիթով)

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30էն 11.30, Chalet Edouardի սրահին մէջ, 91—93 Rue Manin, 31—33 Ave. Secrétan:

կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

կը խօսին՝ Պ. Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ Գուա քոլոնպի Չէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ «Նռագոյն», «Վիշապեան» եւ «Փոթորիկ» խումբերը այս իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Գուա Քոլոնպ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 9ին 27 Bld. Carnot: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն կալգադիր յանձնախումբի, եւն.։

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱԼՈՆ ՏԸ ԺԻՌՈՒ Բարկէն Սիւնի խումբի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 4ին ծանօթ ճաշարանին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Այրի Տիկին Զարուհի Գրիգորեան եւ զաւակը, Տիկ. Մարիամ Գրիգորեան, Պ. Յարութիւն Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկ. Նազարէթ Աճէմեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, որդւոյն, եղբօր, փեսային եւ ազգականին

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Մարտ 12ին։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին փանթէն՝ Cimetière Parisienի մէջ։

Յուղարկաւորներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն Porte Principaleի առջեւ։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Գործ կը փնտռէ յաւ. ֆրանսերէն գիտցող եւ հաշուակալութեան տեղեակ լուրջ եւ փորձառու անձ մը պաշտօն կը փնտռէ դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Մասիս տպարան 208bis Rue Lafayette, Փարիզ։ Téléphone: Nord 57—82.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince։ Խիստ կարեւոր օրակարգ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30 Իս Գաֆէ Փըթիթ Պուրսի մէջ։ Մէթրօ Օտէոնի դիմացը։

ՖՐԱՆՔ ԵՒ ՌՈՒՍ ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

A. REDSKY, Place Contrescarpe (76 r. Cardinal Lemoineի անկիւնը)։ Օթոպիւս՝ S., Թրամուէյ՝ 4, 47, 82, 83, 85։

Արեւելեան ամէն կարգի նպարեղէններ, Թրքական սուրճ, Պրինձ, քաշկավալ, սեւ եւ կարմիր խավեար, պաստըրմա, տոլմա, հէլվա, լոքում, փաքլավա, օղի, վոտկա, բոմ, քոնեաք, շամփանեա եւ ամէն կարգի գինիներ։ Գիները մատչելի։ Թարմ եւ մաքուր։ Տունը կը յանձնուի։ Հեռ. Gobelins 51-52.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՅՏԱՑԱՆ. ք

Լիոն, Գործակալ.— 646.60
Գուա Քոլոնպ, Մ. Կիւլ.— 107
Լա Սիօթա, Գործ.— 120.
Փարիզ, Լ. Ե.— 35։
Տրակինեան, Ա. Հ.— 170։
Լա Փոնթէ, Խ. Գ.— 35։
Նիս, Յ. Յաք.— 140.
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Գ.— 35։
Վալանս, Գործ.— 335։
Վիլմոնպլ, Օր. Ն. Տ. Մ.— 35։
Լա Գոքա, Մ. Տ.— 70։
Նէօյլի, Ա. Յ.— 70։
Լիոն, Գ. Թ.— 35։
Մարսէյլ, Պատ. - 60.
Մարսէյլ, Գործ.— 836։
Մարսէյլ, Տքր. Ք.— 140։
Ռուան, Յ. Փ.— 35։

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE

1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)

Téléphone-Trudaine 95-21

Շավիլի մէջ կ՚ուզուին կարի վարժ գործաւորուհիներ, դիւրին եւ շահաւէտ։ Դիմել Օր. Գեղուհի Թագըրմճեանի, 11bis Rue Julien Certain, Viroflay.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Լերմահիք.) եւ վարքի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խորհրդատուութիւն եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

EMPIRE Սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ՚ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE 20..

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւն..

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ՚ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամ..

Թեամբ կ.. ... ժամը 10—

ՉԾՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5

ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO ST. MICHE.

Համեղ փաքլավաներ, Թէլ քատայիֆ, լօքմա, եուխա, ..

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Բարեկենդանի առթիւ.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 3..

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուր..

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) աննման վէպ.. եւ հռչակ հանած «Կանանչ գլխարկը» գիրքը, որ.. մէկուկէս տոլար։ (37.5 ֆրանք՝, կը ծախենք 25 ֆրանքի..

Դիմել Յառաջ գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue ..minicains, Marseille

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil ..

Մեր փլաքներու ծախ մթերանոցին մէջ կը գտնուին ..ամէն վաճառանիշէ փոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PAT.. POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.։ Գիները՝ 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 .. Նպարեղէններուն յար. ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն..

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՉ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ

ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, բա.. կամներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին բացում.. որ տեղի ունեցաւ Մարտ 10ին։

24 Rue St. Lazare PARIS (9e) բակին մէջ

Լիլայի ճաշարանին մօտ։ Արուեստի ամենավերջին կատ.. բելագործութեամբ, քուփ, մանիքիւռ, օնտիւլասիոն.

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն.

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ՚ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէն.. փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ քուս, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։

25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Menil 69..

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ

PASDOURMADJIAN FRÈRES

VILLA MON PLAISIR — ST. MITRE — ST. JERO..

R. C. 78858 — MARSEILLE

Կեսարական ամենաընտիր պաստրմա եւ սուճուխ ամէնէն հին .. օր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի յաճախորդներէն ստացած .. ները օրին եւ խնամքով կը գործադրէ.

ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄԵՂ

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ զառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւ.. Սրքէսար Թառխստ Ժօրժի ղեկավարութեամբ։ Բաց է մինչ.. առաւօտ ժամը 2։

23 Rue Huchette — Métro: St. Michel

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

ՇԱԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ 1930
15 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1212

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՆԵԼԸ

Շուտով կը լրանայ երկրորդ ամիսը, եւ տակաւին ո՛չ եւ է նշան, գործնական ելքի չէ յանգած Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը։

Ընդհակառակն, վախ կայ որ վիժի անփառունակ արարողութեամբ մը։

Բացման ճառերէն եւ փոխադարձ հաւաստիքներէն յետոյ, հինգ պետութեանց պատուիրակները յուշիկ-յուշիկ մէջտեղ դրին իրենց տեսակէտներն ու ծրագիրները։ Բոլորն ալ՝ խաղաղութիւնը ապահովելու մտահոգութեամբ...

Երեւան ելաւ որ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները իրարու հետ համաձայնած են գլխաւոր կէտերու մասին, միւս երեքին տեսակէտներն ալ մօտաւորապէս ճշդելով։ Անոնք պատրաստ էին մինչեւ իսկ առաջարկելու սուզանաւերու ջնջումը, երեւութապէս մարդասիրական տեսակէտներով. իրականին մէջ՝ պարզապէս եսասիրութեամբ։ Այդ փոքրիկ այլ մահացու զէնքը ոչ միայն անհրաժեշտութիւն մը չէ իրենց ծովային տիրապետութեան համար, այլ եւ կրնայ վնասել այդ աշխարհակալութեան, թշնամի ձեռքերու տակ, ինչպէս հաստատուեցաւ վերջին պատերազմի ընթացքին։

Ընդհանուր համաձայնութեան մը գետինը խախտեցաւ, երբ Ֆրանսան եւ Իտալիան որոշապէս յայտնեցին իրենց տեսակէտները։

Առաջինը՝ միշտ մտահոգ իր ծովեզերքներու եւ գաղթավայրերու ապահովութեան համար, կը պնդէ տարողութեանց գումարի մը վրայ, որ երբեք հաճելի չէ միւսներուն։ Իսկ Իտալիան, առանց որոշ թիւ բսելու, սկզբունքի խնդիր մը դրած է մէջտեղ,— Ֆրանսայի հաւասար տորմիղ, ինչ տեսակի ալ ըլլան մարտանաւերը, ինչ ձեւ ալ կնքուի համաձայնութիւնը։

Շաբաթներէ ի վեր, կայուն վիճակ ունի խորհրդաժողովը։ Ճնաւ մը քաշքշուք, որուն մէկ պատճառն ալ Ֆրանսայի նախարարական տագնապն էր։ Իր երկրորդ դահլիճը հազիւ կազմած, Թառտիէօ Լոնտոն փութացուց Պրիանն ու միւս պատուիրակները, բայց գործերը քայլ մը յառաջ գացած չեն։ Ընդհակառակն, խզումի վախեր կան, ինչպէս ըսինք։ Փարիզի թերթերն ժամուլը հիմակուընէ կը փորձէ չքմեղացնել Ֆրանսան, մինչ Լոնտոն եւ մանաւանդ Հռոմ պատասխանատու կը ցուցնեն Փարիզը։

Լոնտոնի մամուլը կ՚ապացուցանէ թէ Ֆրանսա ոչ միայն չի չիբրացներ նաւային սպառազինութեանց կրճատումը, այլ եւ իր տարապայման պահանջներով, պատճառ պիտի ըլլայ որ ձախողի խորհրդաժողովը։

Մամուլին հաղորդուած յիշատակագիրներուն մէջ, Ֆրանսա իր նաւային ուժը կը ցուցնէր, մինչեւ 1929 դեկտ. 31, համագումար 681,808 թոն, իսկ մինչեւ 1936 դեկտ. 31 կը պահանջէր 724,479 թոն, նոր շինութիւններով եւ բարեփոխումներով։

Արդ, այս գումարը արդէն չափազանցութիւն կը համարուէր միւսներուն կողմէ։ Իսկ հիմա մասնագէտներ, բուն իսկ ֆրանսական աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, կ՚առարկեն թէ Ֆրանսա ոչ թէ 120,000, այլ 240,000 թոն աւելի պիտի ունենայ մինչեւ 1937, ինչ որ կրնայ խախտել հաւասարակշռութիւնը։ Որովհետեւ, այդ պարագային, մինչեւ 1936 դեկտ. 31 Ֆրանսայի մարտանաւերուն համագումար տարողութիւնը պիտի ըլլայ, կլոր հաշուով, 840,000 թոն։ Հետեւաբար եօթը տարուան մէջ տարբերութիւնը ոչ թէ 43,000, այլ 160,000 թոն։

Ինչպէս Գերմանիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին, այստեղ ալ Ֆրանսացիները յառաջ կը քշեն ապահովութեան խնդիրը։ կը պահանջեն որ կամ ուրիշ երաշխաւորութիւններ տրուին իրեն եւ ապահովութեան նոր դաշնագիր մը կնքուի խորհրդաժողովին մասնակցող պետութեանց միջեւ, եւ կամ բանաւոր չափէ մը աւելի զոհողութիւն չպարտադրուի իրեն։

Այս խնդիրը խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ անգլիական եւ ամերիկեան պ՚տուութեանց միջեւ, այս շաբթուան ընթացքին, եւ փափկութեամբ մերժուեցաւ։ Ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ամերիկա տրամադիր են իրենց ստորագրութիւնը դնելու ուրիշ որ թուղթի մը տակ, այնքան դաշնագիրներէ եւ ժողովներէ ետոյ։

Ապա ուրեմն, Ֆրանսացիները իրենք զիրենք ազատ կը զգան շարունակելու իրենց նաւային սպառազինութիւնները եւ նոր շինութիւնները։ «Շատ-շատ, կրնանք դանդաղեցնել մեր նաւային շինութիւնները յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, ըսին, սակայն հրաժարելու մէկ գլուխէն իսկ նաւային այն ծրագրին որուն ամբողջական գործադրութիւնը մեզի կը վերապահէ թէ, 1936ին, աւելի ապահով եւ աւելի հաստատուն վիճակ չունենայ աշխարհը»։

Անա թէ ինչո՛ւ մէկ օրէն միւսը կը թանձրանայ յոռետեսութիւնը, եւ Լոնտոնի ժողովը կը համարուի ոչ թէ հանգրուան նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու, այլ մեկնակէտ մը դէպի նոր սպառազինութիւններ։

Իրադէկներ մինչեւ չորս ամիս կը նախատեսէին ժողովին տեւողութիւնը։ Սակայն երկու ամիսները անցան ամուլ։ Ցայտ մը որ արգասաւորուի, վերջապէս, երկու ամիս եւս տեւելով։ Դժուար է պատասխանել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹԻՒԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (27 փետր.).

—Թուրք թերթերէն քաղելով «Դրօշակ» իր վերջին (փետրուար) համարին մէջ խօսս հետաքրքրական թիւեր կուտայ 1921 թ. մինչեւ 1928 թիւի վերջը Թուրքիոյ զանազան շրջանները փոխադրուած Թուրք գաղթականներու վերաբերմամբ:

Կը պարզուի, որ՝ պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն՝ ութ տարուայ ընթացքին Թուրքիա ընդունած եւ տեղաւորած է ընդամէնը 463,534 Թուրք գաղթականներ:

Պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան, դժբախտաբար, այն մասին, թէ վիճակագրութեան մէջ ցոյց տրուած Թուրք գաղթականները բոլո՛րն ալ մնացեր են իրենց յատկացուած տեղերը: Ապահովաբար, ոչ, որովհետեւ, ինչպէս «Դրօշակ» ալ իրաւամբ կը նկատէ, Թուրք թերթերու մէջ հրատարակուած են բազմաթիւ փաստեր խմբական փախուստներու մասին։

Ասիկա կը նշանակէ, թէ իրականին մէջ Թուրք գաղթականներուն թիւը թէ՛ արեւմտեան եւ թէ՛ մանաւանդ արեւելեան նահանգներուն մէջ պաշտօնական վիճակագրութենէն ալ պակաս է:

Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ որքան չնչին է իրենց յօժար կամքով Թուրքիա գաղթող Թուրք գաղթականներու թիւը, հակառակ Էնկիւրիի կառավարութեան թափած ջանքերուն եւ ըրած հրապուրիչ խոստումներուն:

Թուրք պաշտօնական վիճակագրութիւնը այսպիսով կը հաստատէ տարիներ շարունակ մեր կողմէ եւս պաշտպանուած այն տեսակէտը, թէ՝

Առաջին, Էնկիւրի իր տրամադրութեան տակ եղած սահմանափակ միջոցներով չպիտի կարողանայ լեցնել Թուրքիոյ մէջ մեծ պատերազմէն ի վեր կրած մարդկային կորուստները,

Երկրորդ, Էնկիւրի բացարձակապէս անզօր պիտի ըլլայ մանաւանդ լեցնելու հայկական նահանգներու բացարձակ ամայութիւնները, որոնք վախ կը ներշնչեն Թուրք գաղթականներուն իրենց կատարեալ անապահովութեամբ եւ անստոյգ վիճակով:

Եթէ Թուրքիոյ միւս նահանգները խիտ ազգաբնակութիւն ունենային, կարելի էր դեռ սպասել, որ հայկական նահանգները եւս կարճ ժամանակի մէջ պիտի լեցուէին զանգուածային հոսանքով մը դէպի ամայի շրջանները: Սակայն, Թուրքիոյ արեւմտեան նահանգներու բնակչութիւնն ալ շատ նօսրացած է։ Բաւական է յիշել, որ Իզմիրի աղէտի ատեն միայն աւելի քան մէկուկէս միլիոն Յոյներ եւ Հայեր գաղթեցին արեւմտեան Թուրքիայէն:

Հարց է ուրեմն, թէ Թուրքիա այնքան երկար ժամանակ ներքին եւ արտաքին խաղաղութիւն պիտի վայելէ՛, որպէս զի գէթ բնական աճումով կարենայ լեցնել իր ամայացած նահանգները:

Մարգարէ պէտք չէ ըլլալ, այս հարցին բացասական պատասխան տալու համար։»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ անդրատլանտեան նաւային ընկ.եան *Փարի* շոգենաւին բանուորները գործադուլ ըրած ըլլալով, նաւը չկրցաւ Հավրէն ճամբայ ելլել դէպի Նիւ Եորք, իր 445 ճամբորդներով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գաղթականներու տեղաւորումը

Հալէպի Խնամատարական կեդր. Յանձնախումբի որոշումով, եւ գիտակցութեամբը հոգատար եւ տեղական կառավարութեանց, Գամըշլը—Հասըճէ մեկնած է վերապատուելի Անարոն Շիրաճեան, նոր՝ տարագրեալներու համար հաստատուելիք գիւղին տեղը որոշելու աշխատանքներուն մասնակցելու համար։ Հետը տարած է գեղօրայք եւ այլ իրեղէններ, որոնց անհրաժեշտութիւնը զգալի դարձած էր վերջերս։

Հինտէնպուրկի պատգամագիրը ժողովուրդին

Եընկի ծրագիրը Ռայխսթակին կողմէ վաւերացուելէ յետոյ, ստորագրուեցաւ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ։ Այս առթիւ Հինտէնպուրկ պատգամագիր մը ուղղեց գերման ժողովուրդին, ըսելով թէ Եընկի ծրագիրը ստորագրեց ցաւով, բայց խղճամիտ քննութենէ մը վերջ, լսելէ ետք անոր կողմնակիցներն ու հակառակորդները։ Համոզուած է թէ՝ հակառակ անոր որ անիկա երկար տարիներով գերման ժողովուրդին վրայ մեծ բեռ մը կը դնէ, սակայն բարեկալուած մը կը կազմէ՝ բաղդատելով Տօուըսի ծրագրին հետ։ «Գիտակից՝ պատասխանատուութեանս հանդէպ Գերմանիոյ եւ իր ապագային, որոշեցի չմերժել զայն, որովհետեւ այդպիսի արարք մը ահագին հակազդեցութիւն պիտի ունենար Գերմանիոյ տնտեսութեան և ելեւմուտքին վրայ»։

Նախագահը կը շեշտէ նաեւ թէ Եընկի ծրագիրը պիտի ազատագրէ գրաւուած հողամասը եւ նոր յառաջդիմութիւն մը պիտի նշանակէ։ Ծայրայեղ ազգայնականները հանդարտեցնելու համար, Հինտէնպուրկ կը յիշէ թէ իր կեանքն անցուցած է հին բանակին մէջ եւ հոն սորված է հայրենիքին հանդէպ պարտականութիւն կատարելը՝ առանց հաշուի առնելու իր անձնական շահերը... կոչ կ՚ուղղէ զօրացնել ներքին կռիւները եւ աշխատիլ երկրի տնտեսական վերականգնումին համար։

Կարմիր դրախտէն փախչողները

Վարշաւայէն կը հեռագրեն.—

Հաւաքական տնտեսութեան առթիւ խորհրդային իշխանութեանց կատարած հալածանքներուն հետեւանքով, բացի դէպի Ռումանիոյ, Լեհաստանի եւ Լեթոնիոյ սահմանագլուխները քշուած ռուս գիւղացիներէն, մեծ է թիւը անոնց, որոնք լեհական սահմանագլուխ կ՚ապաստանին՝ անոր ամբողջ տարածութեան վրայ՝ Ճիգնոյէն մինչեւ Քրզեմիենից։

Փախստականները սահմանագլուխը կ՚անցնին սայլերով կամ քալելով, միասին առած իրենց ընտանիքն ու ինչ որ կրցած են ազատել իրենց գոյքերէն։ Եկողները մեծ մասամբ սահմանամերձ շրջաններէն են։ Անոնք լեհական գիւղերու իրենց ազգականներուն մօտ պատսպարուած են։

Կան ալ որ հեռաւոր շրջաններէ կուգան, զինուած ռումբերով եւ հրացաններով ու կը յանձնուին սահմանապահներուն, որոնք զինաթափ ընելէ յետոյ զանոնք, գաւառներու մէջ կը տեղաւորեն։ Միւս կողմէ կարմիր բանակէն ջոկատներ ղրկուած են տեղւոյն վրայ՝ սահմանագլուխի պահպանութիւնը զօրացնելու համար։

«Կազէթա Փոլսքա» կէս պաշտօնական թերթը կը գրէ որ եթէ բոլշեւիկները շարունակեն պետականացնել գիւղացիներու սեփականութիւնները, հետեւանքը պիտի ըլլայ անոնց զանգուածային արտագաղթը՝ գարնանային աշխատանքներուն առթիւ։

Ան համոզումով թէ ժողովուրդին եւ պետութեան շահերուն հակառակ չեն ապաստանի իրաւունք եւ պաշտպանութիւն շնորհել սեփականազուրկ փախստականներուն, լեհ իշխանութիւնները դիմեցին աշխատանքի նախարարութեան որպէսզի հանէ անոնց ամէնէն ստիպողական պէտքերուն եւ ժամանակաւոր ապաստան եւ ուտելիք հայթայթէ անոնց։

Այս նպատակով կազմակերպուած են մասնաւոր գաղթակայաններ։ Սակայն Լեհաստան մինակը չի կրնար առանձնել նման բեռ մը։ Ռուս գաղթականներու պաշտպան կոմիտէն—որուն նախագահն է Տոքթ. Ֆ. Նանսէն— իր ներկայացուցիչին՝ Գ. Հալլաթթիի տեղեկագրին վրայ յայտնեց թէ պատրաստ է նիւթապէս օժանդակել լեհ իշխանութեանց։ Միւս կողմէ, մանսէնեոր Մարմաճճի, ներքին նախարարին հետ տեսակցելով յայտնեց անոր թէ Վատիկան իր կողմէ պատրաստ է օգնել Լեհաստան ապաստանած ռուս գաղթականներուն։

«Թուրիէր Ջէրվոնի» թերթը կը գրէ թէ Վարշաւայի ռուս գաղութին մէջ մեծ մտահոգութիւն առաջ եկաւ այն լուրին վրայ թէ ռուս տարագիրներու կազմակերպութեանց դիւանաթուղթերը գողցուած են Վարշաւայի «Ռուսական Տուն»էն։

Սուրիացիներու կալուածները Թուրքիոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերուն համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը հրահանգ տուած է կուսակալութեանց, պատրաստելու համար կալուածական վիճակագրութիւն մը, որ բովանդակէ Սուրիացիներուն Թուրքիոյ մէջ ունեցած բոլոր կալուածներուն քանակն ու արժէքը։ Ասիկա նախապատրաստական աշխատանք մըն է այն բանակցութիւններուն համար, որոնք ներկայ ամսուան ընթացքին տեղի պիտի ունենան Էնկիւրիի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 42

Լիոնի հանգանակութիւնը	3,151.75
Քէշանի (Իրան) հինգ հայրենակիցներէն	155.—
Վ. Սարգէյ	35.—
Խաչիկ Մելքոնեան	15.—
Օ. Պէրունի	10.—
Գումար՝	3,366.75
41րդ ցանկին գումարը	49,920.65
Ընդհ. գումար	53,287.40

.. Խմբագիր

ԼԻՈՆ.— Անատոլուէն քշուած թէկորներու եղբայրական օգնութեան Փարիզի կեդր. յանձնաժողովին թելադրութեամբ, Ազգ. կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով հոս եւս կազմուեցաւ հանգանակիչ մարմին մը, բաղկացած զանազան հայրենակցական միութիւններէ եւ հոսանքներէ: Կոչը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ ատենին հրատարակուեցան Յառաջի մէջ:

Հանգանակութիւնը վերջացած, եւ գոյացած է (3151.75) երեք հազար հարիւր յիսուն մէկ ֆրանք 75ի գումար մը, զոր կը ղրկենք ձեզ, յանձնուելու համար կեդր. յանձնաժողովին, ինչպէս նաեւ նուիրատուներու անուացանկը, հրատարակելու համար Յառաջի մէջ:

Ի դիմաց հանգանակիչ յանձնախումբի՝ ատենապետ Ն. Շատարեւեան, ատենադպիր Լ. Գալեան, գանձապահ Յ. Տէօքմէճեան։

...Խմբագիր

ՔԷՇԱՆ, 28 փետր. (օդանաւով).— Այս անծանօթ անկիւնում ապրող հինգ Հայերս մեր մէջ հանգանակելով 200 դրան, ներփակ Midland Bank Limitedի 420°508334 չեքով ուղարկում ենք Յառաջին երկու ստեռլին եւ 19 շիլին, որ յիշեալ գումարի փոխարժէքն է: Հաճեցէք գանձել եւ յանձնել կէսը՝ Ա. Ահարոնեան ֆոնտին իր յոբելեանի առթիւ, միւս կէսը՝ Անատոլուէն քշուած Թշուառներին: (Ցես վերը):

Ընդունեցէք մեր անկեղծ համակրանքը ձեր արժէքաւոր պրոպագանդի համար:

Սէն Յովսէփեան, Արամ Յարութիւնեան, Գրիգոր Վարդանեան, Մելիք Մուգոյեան, Վաղ. Սարգսեան։

ԳՈՂԸ ԳՈՂԷՆ ԳՈՂՑԱՒ...

Փարիզի Թուրք ընդդիմադիր օրկանը կը գրէ թէ՝ Պայրամի առթիւ, Մ. Քէմալ Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյի ղրկած է Ատանայէն փախած հարուստ Հայու մը ագարակին կալուածաթուղթերը:

«Լքեալ» գոյքերը աւարի տալէ յետոյ, ինչո՞ւ նաեւ նուէր չտալ հաւատարիմներու...,

ՔԱՐԱՓԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ներածումներու նուազման հետեւանքով, Պոլսոյ քարափի ընկերութիւնը տագնապի մատնուած է, եւ գոցած իր մթերանոցներուն մէկ մասը:

Միւս կողմէ, ընկերութիւնը արձակած է իր պաշտօնեաներուն մէկ մասը, որոնց մէջ 60 Թուրքեր կան:

Ընկերութիւնը խնդրած է կառավարութենէն նոր մթերանոցի բացում չպահանջել իրմէ, քանի որ եղածներն ալ աւելի են պահանջէն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԹՕՆՔԻ

Համաձայն պատմական մի վաւերաթղթի, առաջին անգամ Հէջրիի 1265 թւին, ասել է ութսուն երեք տարի առաջ, պարսից կառավարութիւնը մի խումբ երիտասարդներ է ուղարկել Ֆրանսիա ուսանելու. այնուհետեւ թէ պետութեան, թէ մասնաւորների հաշուին հարիւրաւոր, հազարաւոր ուսանողներ մաշել են Եւրոպայի լուսաւոր համալսարանների շէմքերը, միշտ միեւնոյն ձգտումներով,— փայլուն աւարտականից յետոյ հայրենիք վերադառնալ եւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը պատուաստել յետամնաց ծընընդավայրին: Եւ միշտ ստացել է միեւնոյն արդիւնքը. պարսիկ ուսանողը մեծ մասամբ առանց հսկողութեան շուայլել է պետական սնտուկից կամ՝ ծնողներից ստացած դրամները, սովորելու փոխարէն ուրախ ժամանակ է անցկացրել, դաստիարակուելու տեղ փճացրել է հոգին ու մարմինը, կիսաւարտ տուն է վերադարձել, առանց կարողանալու օգտակար լինել հայրենիքին ու շրջապատին: Եւ կամ մնացել է օտար լուսաւոր կենդրոններում, մոռացել հայրենիքն ու ծնողները: Երկու դէպքում էլ 80 երկար ու ձիգ տարիների բոլոր փորձերը ոչ միայն անցել են ապարդիւն, այլեւ խոշոր վնասներ են պատճառել այս երկրին: Ինչպէս իւէկն ու այսօրը պրպտող հայրենասէրներ հրապարակով յայտարարում են, այդքան երկար ժամանակում բազմաթիւ ուսանողներից մի քանիսը գոնէ չարդարացրին իրենց վրայ դրուած յոյսերը: Բաւական չէ, քանի՛ քանիսը իրենց առողջութիւնը կորցրին նկարագիրը այլանդակեցին ու վերադառնալու դէպքում իրենց շրջապատը թունաւորեցին:

Նորութիւն չէ նոյնպէս երկրի բոլոր մասերում եւրոպական մոդով դպրոցներ ունենալու գաղափարը, նոյնքան հին են փորձերը՝ տարրականից միջնակարգ, մինչեւ իսկ բարձրագոյնը: Ահա ձեզ Թաւրիզի բարձրագոյն դպրոցը, որ կարճատեւ փայլուն շրջան ունեցաւ ու ընդմիշտ մարեց: Ահա ձեզ մայրաքաղաքի «Դար օլ Ֆունունը» (համալսարան), որ հեռու մնաց եւրոպական համալսարանների նման եթէ ոչ սերունդներ, գոնէ մի քանի հոգինոց խմբեր պատրաստելու եւ հանրութեան շահերին ծառայեցնելու իր կոչումից: Եղել են շրջաններ, երբ Թեհրան Պարսկաստանը քաղաքում թէ գիւղում— կիներն հաշուից դուրս ձգելով— գրագէտների աւելի խոշոր տոկոս է համրել, քան որեւէ մէկը իր հարեւաններից. աչքի ընկնող տեղերում անգրագէտները փոքրիկ թիւ են կազմել, թէկուզ շնորհիւ այսօր արհամարհւած ու փտած «մէքթէպխանէ»ների: Գրեթէ միշտ ոչ միայն արտօնեալ դասերի պատկանողները, այլ անգամ մամփաճառը, ոսկերիչը, երկրագործը, փերեզակը, բոլորը մի խօսքով, կարդում էին ու անգիր գիտէին Իրանի մեծանուն գրողների գործերը: Իսկ ընտրեալների մէջ միգը երբեք չի պակսել,— վարակել շրջապատը կրթութիւն ու դաստիարակութիւն տարածելու սրբազան գործով. ճառ եւ պրոպագանդ նոյնպէս չեն պակսել շատ անգամ խօսքին ընկերացել է գործը.

Առանց աւելի հեռուները գնալու, վերջին հարիւր տարուան այս բոլոր ջանքերը սակայն սպասուած արդիւնքը չեն աւելի համապարած տգիտութիւնը իր սեւ քօղն է փռել գիւղի ու քաղաքի վրայ, յետամնացութիւնը թեւերը լայն տարած պղտորական պալատից մինչեւ կէս կուշտ կէս սոված արհեստաւորի խրճիթը հասել է, որ քունը խոր լինի եւ փոշի բռնած երազները չընդհատուին: Եւ ահա կրթւած տգէտների գրաճանաչ թերուսների խմբեր ու հաւաքականութիւններ, որոնք Իրանի զարթօնքի այս օրերին շուարել են նոր բացւող հորիզոնների առաջ եւ իրենցից յուսահատ, ամբողջ յոյսը կապել են գալիք սերունդներին:

Անշուշտ խոր են ու բազմազան պատճառները հակասութեան, որ ստեղծել է դէպի առաջ ձգտման ու յետ մնացած լինելու իրականութեան մէջ: Սխալութիւն է այս եւ բոլոր նման դէպքերում՝ մեղքը փաթաթել արտաքին տիրապետութեան, կամ հզօր հարեւանների շլինքին, մինչդեռ բոլոր տեսակի պատճառները ծնող ու սնուցանող գըլխաւոր պատճառը կայ, որ միայն այս երկրին յատուկ չէ:

Ազգային ձգտում ունենալու, նրանով ոգեւորուելու, նրան հասնելու միջոցներ խորհելու ու կիրառելու պակասն է, որ տասնեակ տարիների բոլոր գովելի ճիգերը ամլութեան է դատապարտել: Կրթութիւն ու դաստիարակութիւն բառերը հնչել են, որպէս գեղեցիկ գաղափարներ, իսկ յանուն նրանց բացւած հիմնարկութիւնները ծառայել են, որպէս պերճանք.— ասելու համար, թէ մենք էլ դպրոցներ ունինք եւ ուզում ենք աւելի լաւերն ունենալ, ցոյց տալու համար, թէ մենք էլ ուսանողներ ենք ուղարկում Արեւմուտք՝ Եւայլն: Պակասում էին՝ բնական է նաեւ մեթոտն ու հետեւողականութիւնը, քանի որ ճառողը թէ ճառով ոգեւորւողը, սովորեցնողը թէ սովորողը չգիտէին՝ յանուն ինչի՞ պէտք է կրթել ու դաստիարակել: Ազնւականը արտասահման էր ղրկում իր տղան, որ պարծենայ, թէ Եւրոպա տեսած զաւակ ունի. նոյն մղիչ ոյժը համեստ գանապանի որդուն դպրոց էր տանում, որ դուստ ու դուշմանը տեսնեն, թէ գիտէ Հաֆէզը կարդալ ու Սաադին մեկնաբանել: Այո՛, լաւագոյն դէպքում պարսկական դաստիարակութիւնը մի գեղեցիկ ծայր ունէր՝ գրականութիւն, որ շատ անգամ ծառայում էր նոր, անհամ ու թխւած գրականութիւն չինելու անմիտ, յաջորդ սասանմեկում թոռոմելու դատապարտւած «արւեստին»: Անշուշտ ինձ անծանօթ կրօնական դաստիարակութիւնը դուրս է մնում ներկայ խորհրդածութիւնների սահմանից: Ցայտնի է Պարսկաստանի գիտնական հոգեւորականներ տալու պարագան: Մի ուժեղ փաստ համոզելու, թէ այս խնդրում կրօնական դաստիարակիչները իրենց հետեւողներին առաջնորդել են մի որոշ գաղափարի լոյսով, միշտ ի վնաս ազգային գաղափարի արթնացման:

Անցեալի խճճւած թելերը բանալու, ծայրը գտնելու եւ ապագան լուսաւորելու համար, պարսիկ միտքը յարաճուն գիտակցութեամբ եւ ուժեղ բնազդով խորանում է պատճառների քննութեան մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն քայլափոխում մատնւում է ձգտումը՝ կրթական-դաստիարակչական գործը ծառայեցնել արթնացած ազգային իտէալին: Պետութեան, թէ մասնաւորների հաշւին արտասահմանում սովորող ուսանողները կամ երկրի մէջ բացւող նորանոր կրթական հիմնարկութիւնները որքան աւելի խորը գիտակցեն նոր Իրանի այս արդիական, անյետաձգելի պահանջին, այնքան աւելի շուտ պիտի բուժեն անցեալի վէրքերը եւ կրօնական մեռնող մոլեռանդութեան տեղ, անցողական շրջանների յատուկ նեղ հայրենամոլութեան փոխարէն պիտի կանգնեցնեն առողջ, շինարար զարթօնքի հոյակապ շէնքը:

Վ. ԻՐԱՆՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԼՈՅՍԻ ՆՈՐ ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լ. ՇԱՆԹԻ ՃԱՌԸ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆ»Ի ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

«ԱՆԱՆՈՒՆ. ԱՆԴԷՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՈՏՔԻ ՏԱԿ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լիսէի վարիչը, երբ տեղեկացաւ մեր ծրագրին, կատակով ըսաւ. «Մեզի հետ մրցելու կուգաք»: Մրցիլ հարուստ, նիւթական լայն միջոցներով հաստատութեան մը հետ, ո՛չ. բայց ինչ կը վերաբերի ուսման որակին, տղոց մտքի պատրաստութեան, տղոց կեանքի մէջ ձեռք բերելիք կարողութիւններուն՝ «Այո՛, կուգանք մրցումի»: Դիտեմ մեծ պատասխանատուութիւն է, որ կ'առնենք մեր դպրոցին վրայ: Մեր շատ համեստ ուժերով, եւ ըսեմ խակոյն թէ ինչի վրայ ենք դրած մեր յոյսը:

Առաջին՝ Հայ ժողովուրդի աշխատունակութեանը ու տոկունութեանը վրայ, յաճախ ու կերպարանացած վճռականութեանը: Յայտնի է օտար վարժարաններու հայ աշակերտներու աշխատասիրութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը. ու մենք աւելի ուժ պիտի տանք. մեր դպրոցին մէջ չենք պահեր տղայ մը որ լըծօրէն աշխատելու միտք չունի, որուն խելքը դուրսերն է ուրիշ բաներու վրայ, իսկ հոգւով լըծուութիւն ունեցող տղայոց, որոնք ծարաւի են ուսման, կուտանք ամէն օգնութիւն, ինչ որ կախուած է մեզմէ:

Ու, երկրորդ, ասիկա մենք կրնանք ընել, որովհետեւ համեմատաբար միշտ փոքր է ըլլալու մեր աշակերտներուն թիւը, օտար դպրոցներու հետ համեմատած. խօսքս այս քանի մը ամիսներուն համար չէ, որ մենք կ'ունենանք տասնեակ մը աշակերտներ, նախապատրաստական աշխատանքի համար. յետագայ շրջաններուն, երբ մենք կ'ունենանք մեր լրացուցիչ բոլոր կարգերը, մենք նորէն պէտք է խուսափինք մեծաթիւ դասարաններէն: Մեր հայ գաղթային դպրոցներու աշակերտներուն թիւը 25ը հազիւ կ'անցնի, վարի կարգերուն մէջ. իսկ վերի կարգերուն թիւը՝ 15ը: Օտար վարժարաններու մէջ ընդհանրապէս շատ մեծ է աշակերտներու քանակը: 30—40 նոց դասարաններու մէջ կայանալիք դաստիարակութեան վրայ խօսիլ չարժեր, ուր կարելի չէ հետեւիլ անհատներու թերութիւններուն եւ առաւելութիւններուն, որ սրբագրեն եւ կամ զարգացնեն: Ուրիշ բան է, երբ աշակերտ մը ամէն օրուան աշխատանքին կը հետեւիս եւ ամէն մէկ աշակերտ մօտէն կը ճանչնաս, պզտիկ ընկերոջ պէս, զաւակիդ պէս:

Եւ երրորդ՝ Մանկավարժական մեթոտի մեր տարբերութեան վրայ. մինչեւ հիմա՝ դպրոցներու մէջ ուսուցիչը կ'ըսէ. աշակերտը կը լսէ. կրաւորական դեր ունի աւելի. մեր ծրագրին մէջ ասիկա շրջուած է. բնականաբար յարմարելով տարիքի աճող ընթացքին. ուսումնասիրութեան եւ աշխատութեան ամէնէն մեծ ու կարեւոր մասը իրենն ընել տալ, ա'յս է էականը, քան սորվեցնել՝ աւելի՛ աշխատիլ սորվեցնել: Բան մը որ պետական հաստատութիւններու մէջ սկզբունքով կ'ընդունուի, գործնականին մէջ չիրականանար՝ քիչ մը բուեին, դասարանին մեծ թիւը, վարչութեան կեդրոնացում՝ մենք այդ կողմէն աւելի ազատ ենք:

Եւ վերջապէս չորրորդ՝ անգիտակցութիւնը, որ բնական ու բարի մրցումի մը մէջ ենք, մեր ու մեր ուսուցչութեան ուժերը միշտ լարուած պիտի մնան: Պաշտօնական վերաբերում ունենալ չենք կրնար, ուրիշի վրայ յոյս դնել չենք կրնար: Մասնաւոր դպրոցներու երկար փորձը ցոյց է տուած, որ միշտ աւելի ուժեղ կ'ըլլան, աւելի յառաջադէմ, փորձերու եռեւէ, միշտ աւելի հետաքրքիր, նոր ճամբաներ որոնող, նոր մեթոտներ կիրառող, եղածով չգոհացող: Եւ այս բոլորը անշուշտ մեր ճեմարանին վրան ալ պիտի դնէ իր կնիքը, քանի որ ան ալ ազատ ու անկախ մասնաւոր դպրոց մըն է:

Հայ զգացում, հայ հպարտութիւն,արժանապատւութիւն, ու հայկ. բաներու սէր ունենալու համար, պէտք է մօտիկէն ծանօթ ըլլալ հայ ժողովուրդին, անոր հոգեկան կարողութիւններուն, երազներուն, ձգտումներուն, ներկային ու անցեալին, գրականութեանն ու պատմութեանը: Պէտք է գիտնալ արեւմտեան ու արեւելեան հայերէնը, ժողովրդական բարբառները, գրաբար, կարդացած ըլլալ մատենագրութիւն՝ հին, միջնադարեան ու նոր, ժողովրդական: Պէտք է ճանչնալ մեր աշխարհը եւ անոր տնտեսական պայմանները: Այս բոլորը գլխաւոր ուսումնասիրելի նիւթեր են հայ ճեմարանին մէջ:

Մեր պատմութիւնը կարելի չէ սորվիլ առանց մեզ շրջապատող ազգերու կեանքի ծանօթութեան: Մերձաւոր Արեւելքի պատմութիւնը՝ Հիթիթ, Ասորեստան, Յոյն, Պարսիկ, Հռոմ, Բիւզանդիոն, Թուրք ու Թաթար, Վրացի եւ Ռուս: Պէտք է լաւ ճանչնալ մեզի շրջապատողները, անոնց ուժը, ձգտումը, մշակոյթի արժէքները, տնտեսական յարաբերութիւնները:

Ինչպէս կը տեսնէք, մեծ ծրագիր է, մեծ աշխատանք,մեծ հոգեր, մեծ ծախքեր, երկար ժամանակ, տարիներ պահանջող: Գիտենք, եւ ահա կը սկըսինք փոքրէն, կը բարձրանանք կամաց-կամաց: «Ծանր քալողը հեռուն կ'երթայ» կ'ըսէ առածը, եւ դպրոցական գործը անճապարանք չի սիրեր: Ունինք այն պայծառ գիտակցութիւնը, որ կարեւոր մեծ գործի մը հիմքն է որ կը դնենք. ունինք այն խորին հպարտութիւնը, որ հայ ժողովուրդի քաղաքակրթական ու քաղաքական բարձրացման համար է որ կ'աշխատինք. ունինք այն հաստատ համոզումը որ այս վայրկեանիս եւ այս պայմաններուն մէջ մասնաւորապէս այս է հայ ժողովուրդին ամէնէն անհրաժեշտ պահանջներէն մէկը,առաջին պահանջը իր Ֆիզիքական գոյութենէն ետքը:

Արդ, բարեկամնե՛րս, ձեր մէջն ու դուրսը ով մեզի պէս կը խորհի, խօսքս կ'ուղղեմ անոնց. ով մեզի պէս չի խորհիր, կարեւորութիւն չի տար ազգային հոգիով մեծնալուն, հայ ժողովուրդի անհատական գիծերուն եւ հայ ժողովուրդի յոյսերուն եւ որուն լեզուէն ու սրտէն արդէն օտարացած է հայ բարբառը ու հայկականը, մենք անոնց հետ գործ չունինք, մենք անոնց համար խորթ ենք ու՛ անհետաքրքիր, ինչպէս որ անոնք ալ զմբախտ են մեզի համար: Մենք ու մեր ձեռնարկն աւելի կամ պակաս չափով հետաքրքիր ենք ու իրենց սրտին մօտիկ, անոնց համար, որոնք իրենց զաւակներուն հայ շունչով մեծցնելու պահանջն ունին իրենց հոգիին մէջ, որոնք հայ մնալ կ'ուզեն ոչ միայն ծագումով, այլ եւ ըմբռնումներով, գործով, խոհերով, պատրաստութեամբ, որոնք հայ ազգայնութիւնը, հայ անհատականութիւնը պահել կ'ուզեն եւ երբեւ հա՛յ ապրիլ կ'ուզեն.մենք անոնց է, որ կ'ուղղենք մեր խօսքը: Մենք ձեզի՛ է, որ կ'ուղղենք մեր խօսքը: Մենք պէտք ունինք ձեր համակրանքին ու աջակցութեան: Եւ պէտք է խոստովանիմ ուրախութեամբ,շնորհակալութեամբ, ջերմութեամբ որ մինչեւ հիմա մեր անհատական ու խմբական շփումներուն մէջ ամէնքէն համակրանք տեսանք՝ առանց որ եւէ խտրութեան դաւանանքի ու կուսակցութեան: Եւ շատ ալ բնական կը գտնենք այդ վերաբերումը, քանի որ՝ մեր ձեռնարկը չի ճանչնար ոչ դաւանանքի եւ ոչ ալ կուսակցութեան խտրութիւն: Հայ ազգային, համազգային հարազատ հարստութիւն մը ըլլալն է իր ձգտումը, հայ ժողովուրդին ծառայելն է իր տենչանքը:

Կը մաղթեմ որ մեր հաստատութիւնը ունենայ, ինչպէս դուրսի լայն հասարակութեան համակրանքը, ժամանակութիւնը եւ վստահութիւնը, այնպէս ալ Պէյրութի՝ ձե՛ր սէրն ու վստահութիւնը: Ձեր համակրանքը շիտակութեամբ ու ազնուութեամբ ձեռք կը բերուի: Գիտեմ, վստահութիւնը գործով, աշխատանքով ձեռք կը բերուի. կատարած գործն է որ յարգանք կը պարտադրէ ու աջակիցներ կը բերէ: Մենք մեր կողմէն ոչինչ չպիտի խնայենք հայ հասարակութեան վստահութիւնն ու գործակցութիւնը գրաւելու եւ բախտաւոր պիտի ըլլանք, եթէ հայ հասարակութիւնն ալ իր աջակցութիւնը, համակրութիւնն ու վստահութիւնը դնէր մեր հայ ճեմարանի վրայ, ինչպէս Լիբանանի սահմաններէն դուրս, այնպէս ալ ներս, այնպէս ալ հոս, մասնաւորապէս Պէյրութի հասարակութիւնը:

* *

Խանդավառ ծափերու տարափին տակ, Պ. Լեւոն Շանթ վերջացուց իր բանախօսութիւնը:

Հանդիսականներէն՝ Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Թօփճեան, յանուն իր պատկանած մարմնին ըրաւ հետեւեալ գեղեցիկ խօսքերը.

— «Այս պահը ինծի յիշել կուտայ Գէորգեան ճեմարանի եղբայրական այն ջերմ ու քաղցր մթնոլորտը ուր մենք ապրած ենք եւ ուր ստացած նաեւ մեր տոհմիկ հայեցի դաստիարակութիւնը: Հոն, մենք եղբայրներ կ'անուանէինք իրար,որովհետեւ այդպէս սորվեցուցած էին մեզ, եւ այդպէս ալ դաստիարակած: Հիմակ նոյն հայեցի եւ հոգեւոր եղբայրութեան ոգին է որ կ'ոգեկոչէ ինձ:

Ապազգայնացումի այս շրջանին ուր այնքան աղօտ է մեր ներկան, ու զուրկ նաեւ ապագան, փրկութեան միակ ուղին կը կայանայ՝ ունենալ ազգային վարժարաններ, որոնք տան հայ մանուկին առողջ եւ ցեղին տիպարը ներկայացնող կրթութիւն մը:

Ու այսպէս, ուրախութեամբ է որ կ'ողջունենք բացումը այս կրթական հաստատութեան որուն ձեռնարկած են Գէորգեան ճեմարանի մեր եղբայրներէն Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան:

Մենք այն խոր համոզումն ունինք թէ այս երկու մտաւորականները պիտի կրնան իսկական հայ տիպարը ներկայացնող անհատներ պատրաստել ցեղին համար:

Կը մաղթենք որ Գէորգեան ճեմարանի շունչը մանէ այս
հաստատութենէն ներս
իր սաներուն, որոնք
բարոյական լաւագոյն
րակութեամբ, կոչուած
մեր ազգային քաոսէն
գտնելու կեանքի մէջ կար
մեզ համար աշխատանքն
բիչ ոչի՛նչ, եւ ահա
տեսնենք այդ աշխատանքն

Հայ ճեմարանի բացման
դէպին առթիւ, ան շնորհ
Լեւոն Շանթն ու Նիկոլ
եանը, հանդիսականներու
մէ, ու մաղթեց ամ
դութիւն:

Ու վերջացուց իր
հետեւեալ բառերով, որոն
ժողովուրդին կոչէ բաւա
բով ողջունուեցան:

«Հաւատքով ենք
ժողովուրդը կը բերէ իր
ցութիւնը, իր երկու
զաւակներէն Պ. Պ. Լեւոն
թին եւ Նիկոլ Աղբալեան
րոնք իրենց ուսերուն վր
ուած են ծանր աշխատանք

Այս բանախօսութեամբ
գտան օրուան հանդիս
ները:

ԳԱՐ. ՍԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՈՐԱԳԻՐՆԵ

«Խորհրդ. Հայաստան
(28 փետր) կրնաք կարդ
տեսնել խորագիրները
տառերով — «Խորհրդայի
սութիւնները պատրաստ
«Առաջինները լինելու փ
Նրանք յետ են մնում»—
տառակ գրութիւն
խորհրդային տ՛ տեսութեան
—«Մեքենաները անխնա
նում են»:— «Գիւղական
թ»ին յանգաւոր անտար
թիւնը»:— «Ցանքը խորհրդ
տնտեսութիւններում մէկ
պահովւած»:

Եւ դեռ ի՛նչ պայզուն
գիրներ, որոնք յոգնեցնե
ւելի խօսուն են եւ անգութ
պաշտութեամբ մը կը նկ
ցնեն պատկերը ներկայ
տանի կեանքին: Այդպիսի
գիրներ դուք չէք տեսն
Նոյնիսկ հակախորհրդայի
ընդդիմադիր թերթերու
րենք են, որ բարձրաձ
պոռան. — «Մինչեւ այժմ
տրակտորների մի մասը
նորոգւած»: Կամ Գ«Մր
ղաղակ մը իբրեւ խոր
«Վերջ անկազմակերպուած
Եւայլն, եւայլն:

ԽՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ հիմա քիչ մը
բամասնութիւն: Արտասա
կարագրութիւնը այդ «
սակ գրութեան», որ կը
Լէնինականի մէջ— Լէնի
խորհրդ գիւղատնտեսութի
հրաժեշտ չափով չի պատր
գարնանային ցանքին: Ն
է յանցաւոր գանդաղութի
խոզնը պէտք է (տառապ
տրակտոր, որովհետեւ եղ
չեն բաւարարում: Կարի
Նոյնպէս գիւղատնտեսակ
գործիքները: Վարչութիւ
շահագրութիւն չի դարձնում
տորներ գաղնթացքներ
գեռ այդ գաղնթացքներ
կիւղատնտեսութեանը
ապահովեն «տրակտորներ
Մինչեւ այժմ սերմերի
է գուած:

Լէնինականի խորհրդ
տնտեսութիւնը անասուններ
է ստանար եւ կաթնատն
թեամբ զբաղւելը գոհա
թիւն, սակայն մինչեւ
կովեր չեն ստացւած:

Մեքենաները ժանգ
են եւ նրանց մասերը փչ
որովհետեւ ձիւնը հալած
կտուրից թափւում մեքենա
վրայ: Մեքենաներ կան

Թափւած են բաղօթեայ, ձիւնի տակ:

Բանւորներն իրենք լաւ են զգում: Պէտք է կարողանալ միայն կազմակերպել նրանց աշխատանքը: Օրինակ, բանւորներին առաջադրութիւն էր տրւած մի «տրակտոր» 10 օրում նորոգել, բանւորները նորոգեցին 4 օրում: Մեքենական վերանորոգման համար տրւած էր 45 օր, կատարւեց 20 օրում:

«Սովխոզներում լաւ չեն դրւած առողջապահական եւ կրթական խնդիրները: Բացակայում է խմելու ջուրը: Վատ է կազմակերպւած նաեւ բանւորների նախաճաշի եւ թէյի գործը: Շէնքը, որտեղ աշխատում են բանւորները, ցուրտ է որից եւ տուժում է աշխատանքը:

«Սովխոզը քաղաքից հեռու է, իսկ բանւորները ապրում են քաղաքում, գործի գալիս՝ նրանք յոգնում են» (Խորհ. Հայաստան, 21 փետր.):

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՍՔԱՆՉԵԼԻ

Մոսկւայէն Հայաստան ղրկւած բանւորական քննիչ խմբի անդամներէն երեք հոգի կարճ յօդւած մը ունին «Խորհրդ. Հայաստանի» մէջ (23 փետր.), ուր կ'ըսեն թէ երբ հարցում մը ընէք հողագործական աշխատանքներու մասին ամէն պաշտօնական մարմինի, պատասխան կը ստանաք — «Ամէն ինչ սքանչելի է այս լաւագոյն երկրում»: Ու կը պատմեն թէ պաշտօնական մարդիկ հանգիստ նստած են իրենց գրասենեակներուն մէջ: Մինչ անդին փաստերը տարբեր պատկեր մը կու տան:

Ահա քանի մը Մոսկւայի բանւորական քննիչ խմբին երեք անդամներուն յուշատետրէն.

—«Անցած տարի Հայաստանի խորհրդային գիւղատնտեսութեան առաջադրւած էր մշակել 3000 հեկտար հող, եւ ընթացիկ տարւանը ցանել 450 հեկտար բամպակ, 375 հեկտար գարի եւ իոնջա (sainfoin): Խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը մշակել է 1000 հեկտար հող, անց է կացրել ոռոգման ցանց, սակայն մինչեւ այժմ չի պարզւած, թէ ջուրը ո՛ր տեղերից պիտի բերւի բամպակի մշակութեան համար:

Սկզբում Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը պնդում էր, թէ ջրով կարելի է ապահովել 350 հեկտար բամպակի ցանք, ապա այդ քանակութիւնն իջեցրեց 270 հեկտարի, իսկ վերջին ժամանակներս, խնդիրը նորից քննելով, յայտարարում է, թէ ջուրը կը բաւարարի 450 հեկտարի: Իսկ երբ ջրային տնտեսութեան ներկայացուցչի առաջ հարց են դնում «ցոյց տւէք, թէ ո՛ր առուներից պէտք է խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը ջուր վերցնի», նա ձեռքով տարակուսանքի նշան է անում, եւ յայտարարում թէ բամպակի ցանքի շրջանը ջրով ապահովւած չէ:

Գիւղատնտեսական խորհուրդներին հրահանգւած է ցանել 450 հեկտար բամպակ, յանցաւոր անտարբերութեամբ նախապէս չպարզելով ջրի խնդիրը: Մինչեւ այժմ պարզւած չէ, թէ առաջին անգամ մշակւող հողերում բամպակի համար ինչ պարարտացում է անհրաժեշտ: Գիւղատնտեսական խորհուրդները քուսպ են ուզում, իսկ Թրըսթը խոստանում է superphosphate. Գարնան հերկը չի ապահովւած անհրաժեշտ քանակութեամբ տրակտորներով, իսկ գութանները մինչեւ օրս չեն ստացւած: Դրանք դեռ նոր ստացւելու են, իսկ պահեստի մասերը բոլորովին չկան:

Գիւղատնտեսական խորհուրդները 37 ձիու պահանջ են գրել: Հողային գործավարութիւնը մերժել է ուղարկել ձի գնելու, եւ գնել են, սակայն.. ո՛չ գիւղատնտեսական խորհուրդներին համար:

Բանւորների բնակարանի սաստիկ պակասութիւն կայ: Գիւղատնտեսական խորհուրդները սկսել են շինարարական աշխատանքի, կանգնեցրել են պատերը եւ կանգ առել. շինութեան նիւթեր չկան ու չկան:

Բանւորական ուժի խնդիրն էլ անբաւարար է: Գիւղերի հողերի կոլեկտիվացումը, ցանքերի ընդարձակումը խլել են նրա եղանակի բանւորներին, բայց այստեղ էլ Թրըսթը հանգիստ նստում է:

Թրըսթի աշխատանքների բոլոր տարբերակներում նկատւում է որ գործը կատարւում է կիսատ, սկսում են, բայց առանց նախապէս մտածելու եւ վերջում թողնելով կիսատ» (նոյն թիւէն):

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրք Թերթերը կը շարունակեն քրքրել ծանրային պարտքի վճարման խնդիրը: Սրամտութիւն յայտնելով ծանդերծ օտար թերթերու հրատարակութեանց դէմ, անոնք չեն ծածկեր տնտեսական տագնապը Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.

— Ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք աս կէտը որոշակի ճշդել: Խնդրոյ առարկայ պարտքերը կը կազմեն միայն Օսմանեան կայսրութենէն մնացած պարտքերը: Ապա թէ ոչ, Թուրք Հանրապետութիւնը կանոնաւորապէս կը վճարէ նաեւ իր վերջ ալ պիտի վճարէ այն բոլոր պարտքերը, որոնք եղած են նոր վարչութեան օրով: Այս մասին ոչ մէկ կասկածելու է:

Դէպքերու շատ տարօրինակ հեգնանք մը կայ: Նոյնիսկ այն միջոցին, երբ հին պարտքերու վճարման համար տարեկան 20 միլիոն ոսկի դրամ չէինք մեր ելմտացոյցին մէջ, եւրոպական կարգ մը անձեր եւ հաստատութիւններ կ'ըսէին թէ շատ գէշ է Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակը: Այս ծանր ծախքը մեր ելմտացոյցին մէջ անցնելէ յետոյ, մենք անձամբ կը խոստովանինք որ ելմտական վիճակը դժուար է եւ վճարելու կարողութիւնը՝ պակաս: Բայց նոյն անձերն ու հաստատութիւնները այս անգամ ալ կը պնդեն թէ մեր վճարելու կարողութիւնը չէ պակասած: Այս հակասական ճամբաներով կարելի՞ է իրականութեան հասնիլ:

Ֆրանսական «Քափիթալ» թերթը, որ Հանրային Պարտքերու մասին տրւած որոշումը փոքրի օգտակար մը կը նկատէ, դիտել կու տայ. «Հանրային Պարտքերու հաշուին Թուրքիոյ տալիք տարեվճարը մեծ բան մը չէ, 20 միլիոն ոսկիի չափ բան մը: Քիչ մը բարեացակամութիւն կը բաւէ, այս գումարը վճարելու համար»:

Այս թերթը նկատի չառներ որ չոր բարեացակամութիւնը գործնական առէջ արժէք չունի նիւթական անկարելիութեան առջեւ: 20 միլիոն ոսկին կարելի՞ է անիմաստ գումար մը նկատել կառավարութեան մը համար, որ այնքան խնայասէր է եւ որ շատ մը կարեւոր պահանջներ մէկ կողմ դրած է, պարզապէս հաւասարակշռւած ելմտացոյց մը ունենալու համար: Իր յօդւածին մէջ, «Քափիթալ» կը գրէ նաեւ.—

«Թուրքիա պարապ տեղը կը գանգատի օտար դրամի (տըվիզ) տագնապէն, իր վճարելու անկարողութենէն: Երկիր մը, որ ունի 500.090 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն, 220 միլիոն ոսկի ելմտացոյց եւ 14 միլիոն բնակչութիւն, ի՞նչպէս անկարող կ'ըլլայ տարեկան 20 միլիոն ոսկի վճարելու»:

Մենք ալ ճիշդ այս խնդիրն է որ լուծել կ'ուզենք: Այդ թուանշանները ամէն բանէ առաջ կը ցուցնեն թէ մինչեւ հիմա ոչ եւ է բան եղած չէ երկրին արդիւնաբերական ճակտին վրայ: Մինչդեռ կատարուելիք շատ մը գործեր կան: Դրական ի՞նչ կարելի է սպասել մարդոցմէ, որոնք ընդունակ են, սակայն միջոց չունին օգտուելու չշահագործւած բարեբեր հողերէ եւ հարուստ հանքերէ:

Արդիւնաբերութեան ճակտին վրայ գոյութիւն ունեցող այս անգործութեան հետեւանքով, մեր տնտեսական կացութիւնը ամէն տարի քիչ մը աւելի կը գէշնայ, եւ այդ պատճառաւ մեր դրամին արժէքն ալ ամէն տարի քիչ մը աւելի կ'իջնէ: Այս անկումը ե՞րբ եւ ո՞ր կէտին վրայ կանգ պիտի առնէ: Թէեւ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել. բայց դժուար ալ չէ գուշակել այս կացութեան պատրաստած գէշ վախճանը:

ՖՐԱՆՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԱԿ

Փարիզի մէջ բացւեցաւ Ֆրանքեւպարսիկ Առեւտրական Սենեակ մը, հովանաւորութեամբ պարսիկ դեսպանին եւ Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարարւեստական նախարարին:

Այս առեւտրական սենեակին նպատակն է կազմակերպել տնտեսական տեղեկութեանց կեդրոն մը, սահմանւած՝ ամենայն տեղեկութիւններ հայթայթելու Ֆրանսա կամ Պարսկաստան բնակող այն բոլոր անձնաւորութեանց, որոնք առեւտրական նպատակներով կամ պարզ ուսումնասիրութեան համար կ'ուզեն վաւերական տեղեկութիւններ ստանալ մէկ կամ միւս երկրի առեւտրական կամ ելմտական հարցերուն մասին: Նոյնպէս ծրագրած է զարկ տալ ֆրանքեւպարսիկ առեւտրական յարաբերութիւններուն: Սենեակը կը գտնուի տրամադրութեանը տակ այն Պարսիկներուն կամ Ֆրանսացիներուն, որոնք կ'ուզեն գործ ընել մէկ կամ միւս երկրին հետ, կամ պաշտպանել յարաբերութիւնները, զորս ունին արդէն: Վերջապէս մտադիր է մասնակցիլ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք սահմանւած են ամրապնդելու Ֆրանսայի եւ Պարսկաստանի միջեւ առեւտրական կապերը եւ բարեկամական փոխադարձ յարաբերութիւնները.

Վարչական խորհուրդի դիւանը կազմւած է հետեւեալ ձեւով ֆրանսացիներէ եւ պարսկահպատակներէ: Նախագահն է ծերակուտական Սէր, Ֆրանքեւպարսիկ առեւտրական յանձնաժողովի նախագահը, փոխ-նախագահներ՝ Պէրլիէ (ինքնաշարժի գործարանատէր), Պրէկէ օդանաւի գործարանատէր), Գամէլ, փոխ-նախագահ արտաքին առեւտուրի ազգային կոմիտէին, Նազար Աղա, Գահրաման խան, Նիբուէս խան Նիբուէսեան (պատուակալ հիւպատոս Պարսկաստանի), Շապէսթարի Հասան, Գանձապահ Պրուս փոխ-գանձապահ Շէյպանի, քարտուղար Ժորժ Մարիզ:

Ֆրանքեւպարսիկ առեւտրական Սենեակի վարչական կեդրոնն է 5 Rue Fortuny, Paris (17e).

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐԸ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Մարտ.— Չարսանճագցիները այսօր եւս կու գան իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը ընծայել երկրէն վտարւած թշւառ բեկորներուն: Նոր չէ Չարսանճագցիներու սրտցաւ հոգածութիւնը. Ընտանիքէն Սուրիա ապաստանած բեկորներու թշուառութիւնը անգամ մը եւս յուզեց մեր տարագիր երիտասարդութիւնը: Համաձայն Չ. Կ. Վարչութեան հրաւէրին, Մարսէյլի Չ. Հ. Միութիւնը իսկոյն հանգանակութեան ձեռնարկեց, կազմելով իր հոգին բաղկացեալ Յանձնախումբ մը: Ընդհանուր գումարը հասաւ 1850.50ի (Սէնթ Անթուանը կէս ծախսած), որ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Կեդր. Վարչութեան, որպէսզի իր նպատակին յանձնւի:

Կ. Վարչութեան գանձապահի տեղեկութեան համաձայն Լիոնի Չ. Հ. Մ. մասնաճիւղը («Ցաւաջին հանգանակութեան մասնակցելէ յետոյ, 670 ֆրանք եւս ուղարկած է Կ. Վարչութեան, իսկ Վալանսը 300 ֆր., Մարսէյլի Չ. Մ. Միութիւնը 100 ֆրանք: Նուիրատուութիւնները կը շարունակւին: Կեցցէ միացեալ ճակատը: Կեդր. Վարչութիւնը առաջին օգնութեան փութաց 2,000 ֆրանքով, երկրորդ օգնութիւնը պիտի ըլլայ աղէտեալներու ֆոնտի մնացեալն եւ հանգանակւած դրամի աւելցած մասէն, պայմանաւ որ բոլոր մասնաճիւղերը լիազօրութիւն տան Կեդր. Վարչութեան (Յօդ. 20):

Մարսէյլի մասնաճիւղը յուն. 26ի իր անդամական ընդհանուր ժողովին մէջ որոշած էր աղէտեալներու մնացեալ գումարը յատկացնել չքաւոր հայրենակիցներու, բացի 1000 ֆրանքէն, որ պիտի գործածւի Կեդր. Վարչութեան բացառիկ ծախքերուն: Վստահ ենք թէ մեր բոլոր մասնաճիւղերը ուժ պիտի տան Մարսէյլի մասնաճիւղին, աւելի շատ օգնութեան հասնելու համար մեր չքաւոր եղբայրներուն:

Գ. Բազմիկ

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի ոստիկանապետը հրամայած է առեւտրական հաստատութեանց, ճամբել իրենց համայնավար պաշտօնեաները:

Բազմաթիւ մտաւորականներ բողոքած են այս հաւատաքննութեան դէմ:

«ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ Է»

Այս խորագրով կոչ մը ստացանք Բարեգործականի տեղական մասնաժողովէն, ուղղուած Փարիզի հայութեան: Տեղի անձկութեան պատճառով, կը քաղենք միայն էական մասերը.—

— «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հիմնական կանոնագիրը կը տրամադրէ.

Ա. Օժանդակել հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին մտաւոր եւ բարոյական զարգացման:

Բ.— Օգնել անոնց նիւթական եւ տնտեսական վիճակին բարելաւման:

Գ.— Քաջալերել այս արդիւնքները յառաջ բերելու ծառայող ամէն ձեռնարկ ու ձեռնարկութիւն:

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր,

Բարեգործականը համազգային Միութիւն մըն է: Ինչպէս իր մեծ հիմնադիրը վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար ու բոլոր վարիչները ամէն առթիւ կրկնած են, ան ամբողջ ազգինն է, եւ փոխադարձաբար իր հոգատարութիւնը կը տարածէ ամբողջ ազգին վրայ:

Անիկա քաղաքական ծանգամանք չունի: Դաւանական, կուսակցական որեւէ խտրութիւն չի գիտեր, որեւէ ծոսանքի ենթակայ չէ եւ չենթարկուիր: Ան ծայեական է միայն, Հայուն զօրացման, Հայուն զարգացման եւ Հայուն բարձրացման նուիրուած. ամէն Հայ ալ պէտք է անոր նուիրուի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ը կազմակերպած է ֆութպոլի մրցում մը, ի նպաստ Հարաւային Ֆրանսայի աղէտեալներուն: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ, վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Gennevilliersի մէջ, նախագահութեամբ Քաղաքապետին: Հ. Մ. Մ. պիտի մրցի U. S. Gennevilliersի դէմ, քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ:

Մարզադաշտին հասցէն.— Փոռթ տը Քլիշիէն առնել Թիւ 39 թրամուէյը, ու իջնել Boulevard d'Epinay à Gennevilliers: Մարզադաշտը կայարանէն հազիւ 200 մեդր հեռաւորութիւն ունի, «Stade Municipal»: Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի Sortie Métro Porte de Clichy, ժամը ճիշդ 2ին կէսօրէ յետոյ:

.*. Անցեալ կիրակի օրուան մրցման արդիւնքը.— Հ. Մ. Մ. եւ Ամիքալ Պեթիզի հաւասար, 3 ական նշանակէտով:

.*. Զատկի օրը Հ.Մ.Մ.ի (պահեստի) խումբը պիտի մրցի Նիւվէրի նահանգին մէջ, որ Փարիզէն 300 քիլոմեթր հեռու է:

Վ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Երեք ընկերները նայում են իրար. նայում են իրենց կիներին, աղջիկ քոյրերին: Կուրել նրանց հոգին ու պատիւն ազատելու համար, անկարելի է:

Ընհաւասար պայքարում իրենք պիտի սպանւեն անշուշտ, իսկ կիները, նրանց պատիւը... Մի մի թշնամակ ունենն լեցուն փամփուշտներով: Շօշափում են ատրճանակները պաղ. շօշափում են նայում իրար աչքերի մէջ: Չեն խօսում: Ու ինչպէս անխօս որոշեցին իրենց ազատութեան միջոցը ու վերջին փրկարար զէնքերին, նոյնպէս անխօս որոշում են իրենց ճակատագիրը: Կիներն էլ են իրենց օրհասը եւ ըմբռնում «Նրանց» որոշումը.

—«Մեռնենք» շշնջում են նրանք եւ փարում իրար: Բարձրանում են ատրճանակները միաժամանակ, ճարճատում են եւ գետին թաւալում կեանքի եւ սիրոյ կայտառ մատաղ կիները:

—«Մեռիր եւ դո՛ւ, արիւնկզակ բորենի, որ չտեսնես գալառութիւնը մեր գեղանի քոյրերի»:

Ու Ալեքսանի գնդակէն ընկնում է ամբարտաւան հազարապետը սպանւած:

Մինչ ասկեարները ներս են խուժում երեք քաջերը ոչնչացնելու՝ երեք ուխտաւորներն իրենց իսկ ձեռքով իրենց ատրճանակների վերջին փամփուշտները պարպում են իրենց գանկերին: Ընկնում են.

— Ընձեցապա՞ծ ո՛, ոչ, սուրբ նահատակ

* *
*

Մուշեղը վազում է հեռատեղ դէպի դուռը բերդի: Նրան ծանօթ են ճամբաները մինչեւ աշտարակը գրօշակի: Գնդակները անցնում են անընդհատ ամէն ոք աշխատում է պաշտպանել անձին, բայց նա առաջ է վազում: Ահա Մ. Աւագ եկեղեցու ամբարը ահա եւ զանգակը դէպի դուռը առնող, մօտ է, մի քանի քայլ էլ, մի քանի քայլ էլ:

Բացւում է մի ատմ դուռ, ու մի պառաւ կին կանչում է նրան.

—«Ներս մտիր, տղաս, կը խփեն անպատճառ, ներս մտիր: Մինչեւ վերջին շունչս կը պաշտպանեմ քեզ, որպէս մինուճար զաւակս, որ զոհ գնաց կռւում: Ներս մտիր»:

Մուշեղը նայում է նրան. Թէեւ կուրծ մահ կերպ ճամբին եւ ոչ մի բաց դուռ, եւ ոչ մի կանչող ձայն նրան չի հրապուրի: Ահա եւ միջնաբերդի դուռը ուա՜ղ փակ է. բերդը լքել են ձորի կողմէն ու քաղաքի դուռը փակ են թողել: Այդ պիտի գուշակէր Մուշեղը: Հոգ չէ. ձորի կողմէն որեւէ մուտք բաց է անշուշտ, իսկ եթէ ոչ, մագլցելով, մագլցելով պիտի բարձրանար վեր, մինչեւ ծայրը աշտարակին եւ վար առնել գրօշակը: Վազում է, վազում է հեռաւոր դէպի ձորը, դէպի սանդուղները երկաթեայ:

Սուլում են գնդակներն ամէն ուղղութեամբ, անցնում են Մուշեղի գլխի վրայէն, ականջի մօտէն, բայց նա գաղափար է միայն. մարդ չէ, ու գաղափարի մարմինը գրօշակը քաշում, առնում է նրան: Մի գնդում ու վայրկենական գամւածութիւն տեղում, ու նորէն վազք: Դանդաղում են քայլերն ակամայ, ծանրանում է ոտք յանկարծ մի բան քամւում է, քաշւում է մէջէն: Իա է նայում: կարմիր արեան հետքեր իր ետեւէն. ո՞վ է վիրաւոր. ի՞նչքա՞ն տեղէն: Ա՜յ ոտը՝ ծունկէն ցած, արիւն է հոսում: Ինա չունի, գնդակը ծակել է ու անցել ոսկորը ողջ է, միայն մի բան կտրւած է կարծես. ոտը ծանր է, լաւ չի բարձրանում: Բայց պիտի քայլել, պիտի քայլել: Թուրքերէն առաջ բերդ հասնել եւ իջեցնել գրօշակը նրա գոյնի կապւում է վէրքը թաշկինակով ու քայլում է, քայլում:

*
* *

Միջնաբերդում: Վերջին օրերին հաւատարիմներն ու անձնազոհներն էին այնտեղ հաւաքւած մեծ մասով կարսեցի քաղաքացիներ:

Ու նրանք սակաւաթիւ զինւորների եւ նրանց երիտասարդ հրամանատարի հետ՝ ի զուր սպասեցին կենտրոնի հրամանին բերդային կռիւ սկսելու համար: Թնդանօթները լեցւած՝ բերանները դէպի վեր, դէպի ճամբաները թշնամու՝ մնացին անգործ: Ու գիտակ գաւժեգ փէսերի մութը քաղաք, ու դիտակը գաւժեգրաւումը քաղաքին: Յաղթանակ առանց ջանքի. պարտութիւն առանց պայքարի ու միջնաբերդը լուռ մի հէքեաթ, դարերի փառքը պատմող: Վերջացած է, էլ ի՞նչ սպասել: Դեռ բաց է ճանապարհը դէպի Ալեքսանդրապոլ հեռանալ, խնայել կեանքերը. դեռ Երեւանը կայ, դեռ գաղափարը կայ, կարող է լինել մի երկրորդ Սարդարապատ: Ու մէկիկ մէկիկ ստուերի նման հեռանում են բերդէն զինւորները եւ հաւատարիմ պահակները վերջին, հեռանում են սեղմւած բռունցքներով, ամօթէն դեղնած ճակատներով, վրէժի անզուսպ զգացումով լեցուն:

Երկու կարսեցի եղբայրներ դեռ մնում են բերդում: Մեծը քառասուն տարեկան՝ հիւանդ է. քայլելու անկարող փոքրը՝ երեսուներկու տարեկան՝ հրեանու սպայ, չի ուզում լքել հիւանդ եղբօրը, սպասում է նրա մօտ. կամ միասին ազատել կամ միասին մեռնել:

(Շար.)

Ցոյցեր փրոֆէսէօրներուն դէմ

Վերջին օրերս կարգ մը ցոյցեր պատահեցան Փարիզի համալսարանին մէջ։ Իրաւաբանական վարժարանի արքայական ուսանողները աղմկեցին եկմտական գիտութեան ուսուցիչ փրոֆ. Կասթոն Ժէզի դասախօսութեան ատեն, անոր ազատամիտ գաղափարներուն համար։

Իսկ բժշկական վարժարանին մէջ քիմիաբանութեան ուսուցիչ փրոֆէսէօր Պլանշըթիէրի դէմ ալ քանի մը անգամ ցոյցեր կատարուեցան անոր համար որ ւիշեալը խիստ է քննութեանց մէջ։

Նկատի առնելով որ ցոյցերը կը շարունակուին եւ կարգը կը խանգարեն վարժարանին մէջ, համալսարանի վերատեսչութիւնը որոշեց ւիշեալ փրոֆէսէօրին դասերը դադրեցնել մինչեւ մարտ 22 շաբաթ օր։ Պլանշըթիէր Մարսէյլի համալսարանը պիտի փոխադրուի նոյն պաշտօնով։

Պայքար միւէզզիններուն դէմ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

«Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» կը պահանջէ խիստ եւ ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել իսլամ կրօնաւորներուն դէմ, ըսելով թէ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ միւէզզիններ բացէ ի բաց հակառակ են հողագործական տնտեսութեանց համայնացման եւ վտանգաւոր թշնամիներ բանուոր դասակարգին։

Համայնավարները Վառնայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար ոստիկանութիւնը խուզարկած է Վառնայի բանուորական կուսակցութեան ակումբը եւ ձերբակալած կոմիտէին ամողջութեամբ, ընդամէնը 12 հոգի, որոնց մէջ է նաեւ Ավրամ Կաչէֆ, թաղապետական խորհրդական։

Տիկին Հանօի ձայնադուլը

Տիկին Մարթ Հանօ շուրջ 15 օրէ ի վեր կը շարունակէ հացադուլը։ Վիճակը ծանրացած ըլլալով, Սէն Լազարի բանտէն փոխադրուեցաւ Քոշէնի հիւանդանոցը։ Տիկինը խնդրագիր մը ուղղեց երեսփ. ժողովին, բողոքելով 1928 դեկտ. 3ին «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի գրասենեակներուն գրաւման դէմ Պ. Փաշոյի կողմէ առանց դատաւորի հրահանգին։ Խնդրագիրը պիտի քննուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ «անհնազանդութեան» պայքարը սկսաւ Պիքուլայէն, ուր վայրաշարժի գործարանին բանուորները գործադուլ ըրին։ Ոստիկանութիւնը գաւազաններով յարձակեցաւ ցուցարարներուն վրայ, որոնցմէ 50 հոգի վիրաւորուեցան։

ՌԱՅԽՍԹԱԿԸ աղմկայի նիստ մը գումարեց առջի օր, երբ ներքին նախարարը Սէվէրինկ Հանրապետութեան պաշտպանութեան օրէնքներու վիճաբանութեան առթիւ բուռն ճառ մը խօսեցաւ թէ՛ ազգայնականներուն եւ կարմիր համայնավարներուն դէմ, որոնք կը ձգտին տապալել հանրապետութիւնը։ Նիստը ընդհատուեցաւ ծայրայեղեան երեսփոխաններու աղմուկին պատճառաւ։

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ պահպանողականները պետը Պօլտուին բուռն կերպով յարձակեցաւ Մաքտոնըլտի կառավարութեան դէմ, որ չէ կրցած առաջքն առնել գործազրկութեան եւ թէ առեւտուրը ծանր վիճակի մը մատնուած է։ Այս առթիւ ներկայացուց բանաձեւ մը, որ մերժուեցաւ 235ի դէմ 308 ձայնով։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 9ին 27 Bld. Carnot։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն կալգադիր յանձնախումբի, եւն.։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մջօ եւ Մուրատ խումբերու վարչութեան անդամները. այս իրիկուն 7.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի պիւրօ Թապայի մէջ։

Գանձապահ ընկերները ներկայանան տետրակներով։

ԳԱՒԱՌ

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕԻ Բաքկէն Սիւնի խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

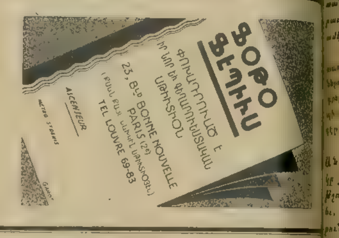

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՄԱՐՏ 1930
16 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1213

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ԾԱՓԱՀԱՐԵՑԷՔ

Խոստովանինք հրապարակաւ,— այլեւս մեր գրիչը չի զօրեր ճշգրտօրէն պատկերացնելու Հայաստան աշխարհի այս օրուան վիճակը։

Անզօր են բոլոր բառերը, նկարագրութեան ձեւերը, ներկայացնելու համար այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ մանաւանդ այս տարուան յունուարէն ի վեր, յանուն «սոցիալիզմ»ի։

Աշխա՛րհ մը կը քանդուի յանուն ընկերվարութեան— ի՜նչ հեգնութիւն։ Իսկ այդ փլուզումին մէջ մեր հայրենիքին ողնայարն է որ կը փշրուի։ Մեր թշուառ խարիսխն է որ կը կազմալուծուի, ցրիւ-ցրիւ կը քակուի, մոխիրի վրայ նստեցնելով ամբողջ ժողովուրդը։

Կարդացէք.— ոչ թէ դաշնակցական մամուլին հրատարակած թղթակցութիւնները, այլ բուն իսկ խորհրդային թերթերը։ Որեւէ խորհրդային թերթ։ Կարդացէք «Խորհրդային Հայաստան»ը եւ դատեցէք։ Եթէ լեզուն չէք հասկնար, մենք պատրաստ ենք հաւատարմօրէն թարգմանելու, ինչպէս կ'ընենք ամէն օր, դժբախտաբար շատ կարճ կապելով։

«—Պէտք չէ բռնութեամբ «կոլխոզ» ստեղծել։ Յիմար եւ յետադիմական բան պիտի ըլլար այդ։ Պէտք չէ յառաջադէմ շրջաններու հաւաքական տնտեսութեան մեթոտները մեքենաբար փոխադրել յետամնաց շրջաններու մէջ։ Յիմար եւ յետադիմական գործ պիտի ըլլար այդ։ Այդպիսի քաղաքականութիւն մը պիտի վտանգէր հաւաքականացման գաղափարը»։

Բարբարոս Ստալինն է հեղինակը այս ազդարարութեան։ Ան որ կրակը վառեց եւ հիմա կը սարսափի բոցերէն։ Ան որ կը յաւակնի ընկերվարութիւնը իրականացնել համատարած թշուառութեամբ, անբարոյականութեամբ, անլուր բռնութեամբ եւ, ի՞նչ չէ, ի հարկին ջարդով։ Հետեւեցէք օրուան լուրերուն եւ կ'իմանաք։

Արդ, Ստալինի դատապարտած բռնութիւնը սանձակոտոր կատաղութեամբ կը տիրապետէ ամէնէն յետամնաց շրջանին, Հայաստանի գիւղերուն մէջ։ Եւ Ստալին լուր չունի (իր ակնարկը Թուրքեստանի մասին է)։ Այն աստիճան որ, Երեւանի քաջերը ապարէզ կը կարդան Թիֆլիսի եւ Բագուի լուսացքարներուն։

Բացատրենք.— ըսել կ'ուզեն թէ մենք այսքան անհատական տնտեսութիւն գրաւեցինք (փճացուցինք) մեր երկրին մէջ, այսքան եզ, կով, այծ, ոչխար կամ հաւ գրաւեցինք, այսքան գիւղ, իսկ դո՞ւք…

Ի հարկէ, ոչ Վրացին, ոչ ալ Ազերին այնքան յիմար չեն որ լրջօրէն պատասխանեն այս հրաւէրին։

Ապա ուրեմն, հաւաքական տնտեսութեան,— ինչպէս քրիստոնէութեան — առաջին զոհերը, նախավկայ մարտիրոսները պիտի ըլլան հայ գիւղացիները։ Ու մեր երիցս թշուառ հայրենիքն է որ մոխիրի վրայ պիտի նստի, ամէնէն առաջ։ Այս անգամ ոչ իսկ յանուն Մարքսի կամ Լէնինի, այլ յանուն ափ մը ջղագարներու, որոնց բուն տեղը Եղեռնադատ Ատեանն է, ոչ թէ կառավարական պաշտօնատունը։

Արդարեւ, քրէական, ոճրային կիրքն է որ կը տիրապետէ այս բոլոր շարժումներուն մէջ։ Արեւելեան բարբարոսութիւն մը, որ կրնայ մրցիլ Թրքականին հետ։

Թող չվիրաւորուին ձեր ազգասիրական ջիղերը, պարոննե՛ր։ Արհամարհեցէք լսել։ Հայ գիւղացին է որ կը պատմէ, լեղապատառ Պարսկաստան ապաստանած հալածականը.

— «Թաուցիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Ղամարլուի շրջանի պետական պաշտօնեաներուն, յարձակւում են Սիմօն Բաբաեւի տան վրայ, ցերեկուայ ժամը 3ին եւ առաջարկում են խեղճ ծերունուն— …որդիները որ փախել են Պարսկաստան, ազատուեցին մեր ձեռքից, պիտի ձեր հալսներին տանք այս բատրակներին (աղքատ գիւղացի…) դամ թէ չէ պիտի գիւղից դուրս գաք էս րոպէին…»

Եւ հարսները կը քաշկռտուին ձեռքէ ձեռք, անհարեկ եւ …ճար գիւղացիներուն աչքին առջեւ։ Եւ սար ու ձոր կ'իյնան …նց պատիւը պաշտպանելու համար ոչ թէ Թուրք «զափթի»ին կամ քիւրտ աւազակին, այլ հարազատ եղբայրներու …։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ինչպէս ըսինք, այլեւս մեր ուժէն վեր է ներկայացնել բուն պատկերը մեր մինուճար, մեր որբեւայրի հայրենիքին։

Կը մնայ օգնութեան կանչել այն բոլոր տարրերը որոնք …ող ու թմբուկով կը տարփողէին Հայաստանի վերածնութիւնը՝ 1921էն ի վեր, եւ հիմա քաշուած են իրենց լեզուն։ Անշուշտ, իբրեւ արդիւնք չափազանց գոհունակութեան, որ թոյլ …տար բառերով արտայայտուիլ։

Հոգ չէ, մենք, իբրեւ Արեւելքցի, վարժուած ենք նշանացի …սելու։ Ուստի, խոնարհաբար կը խնդրենք որ, եթէ անզօրութեան դատապարտուած են գրիչներն ու լեզուները, գոնէ …եռքով արտայայտեն իրենց տպաւորութիւնը։

Շատ սովորական ձեւով մը,— ծափահարելով։

Այո՛, ծափահարեցէք այժմ, թշուառ ստրուկներ որ ուրա…ք եւ դեռ կ'ուրանաք եղբօր անլուր տառապանքը հարազատ …բօր ձեռքով։

Ամա՛ռն է բուն ճռճռալէ յետոյ, ինչո՞ւ չէք ծափահարեր …հիմա, երբ հիւսիսի քամին հոգն ի վեր կը շրջէ երկիր Նայիրին…

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱՒՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ԻԲՐԵՒ «ԿՈՒԼԱԿ»

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի (3 Մարտ).—

Վերջերս Հայաստանէն եկողները զարհուրելի տեղեկութիւններ կուտան։ Ամէն օր աքսոր կայ եւ ձերբակալութիւն։ Տնտեսութեան պետականացումը իրական աղէտ մը ստեղծած է Հայաստանի գիւղերուն մէջ։ Ցեկան կ'երթայ գիւղը, «կուլակ» համարուած ընտանիքները տունէն կը հանէ, տան դրան վրայ կարմիր լաթ մը կը փակցնէ ի նշան պետականացման։ «Կուլակ» համարուած ընտանիքները՝ միայն իրենց վրայի հագուստով, կը քշուին երեւան, հոն կը մնան պատերուն տակ, փողոցները, ցուրտի եւ անօթութեան ենթակայ։ Շատերը կը ծախեն իրենց հագուստները՝ հաց գտնելու համար։ Այս թշուառները յետոյ գնացքով կը փոխադրուին ուրիշ շրջան մը, որեւէ գիւղ մը եւ հոն կը մնան ամէն տեսակ տառապանքի ենթակայ։

Աշտարակէն այս ձեւով քշուած են հարիւր «կուլակ» համարուած ընտանիքներ, որոնց ամբողջ սեփականութիւնը գրաւուած է կառավարութենէ։ Կը պատմեն, որ Հայաստանի բոլշեւիկները մրցման հրաւէր ուղղած են Վրաստանի եւ Ադրբէջանի բոլշեւիկներուն՝ «կուլակ»ները տնտեսապէս ոչնչացնելու համար։ Տնտեսական այս հարուածը մահուան չափ ծանր եղած է հայ գիւղացիներուն համար։ Մասնաւոր առեւտրականներու վրայ այնքան ծանր տուրքեր դրած են, որ մարդիկ ստիպուած են իրե՛նց խանութներու բանալիները յանձնել պետութեան։

Թիֆլիսի բանտէն երբ հարիւրաւոր աքսորականներ կը հանեն կայարան տանելու եւ աքսորելու, աքսորականները՝ Հայեր, Վրացիներ եւ Թուրքեր, յանկարծ, փողոցին մէջ կը պոռթկան եւ կ'երգեն իրենց ազգային երգերը։ Այս առթիւ չեկիստներու հետ, կ'ունենան ընդհարում, կը հասնի կարմիր զօրքը եւ հազիւ կը զսպուին աքսորականները։

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԵԹԷ ՀԱՐԿ ԸԼԼԱՅ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼ ՔՍԱՆ ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ…»

— «Վճիռները զոհողութիւններ կը պահանջեն։ Եթէ գիւղին կատարեալ ընկերվարացումը պահանջէ քսան միլիոն գիւղացիներու կեանքը զոհել, չպիտի կասինք»։

Այս է Ստալինի օրուան կարգախօսը, համաձայն Պերլինի Մենշեւիկներու պաշտօնաթերթ «Սոցիալիստիչեսկի Վեստնիկ»ի Մոսկուայի գաղտնի թղթակցին հաղորդած տեղեկութեանց։ «Ասոր հետեւանքն ա՛յն է որ, ներկայիս ամբողջ երկրին մէջ, մանաւանդ գիւղերուն մէջ, մարդկային կեանքը սանթիմ մը արժէք չունի։ Վերջին նամակիս մէջ գրեցի գնդակահարումներու, անձնասպանութեանց, սովամահութեան եւ գիւղացիներու կործանումին մասին։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել հիմա ինֆլուէնզայի եւ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակը, որ սկսած է։ Հազարաւոր գիւղացիներ կը մեռնին արդէն»։

Դիկտատորի հրամանագիրներուն անսաստողները բոլորն ալ աշխատելու կը ղրկուին Հիւսիսի անտառները՝ որպէսզի հայթայթեն Հնգամեայ Ծրագրին համար անհրաժեշտ օտար դրամը։ «Այս աշխատանքը, կ'ըսէ թղթակիցը, շատ աւելի սարսափելի է քան հին օրերուն Սախալին կղզիի տաժանակիր աշխատանքը։ Հազարաւոր մարդիկ, գիւղացի, պաշտօնեայ, բանուոր կը քշուին դէպի այդ աշխատանքը, սակայն կայաններ չեն պատրաստուած անոնց համար։ Շատ տեղեր ո՛չ վրան կայ, ո՛չ ալ խրճիթ, այլ հապճեպով իրար բերուած փայտեր միայն։ Բանուորներէն շատեր տաք հագուստ չունին, ոչ ալ վերարկու կամ ծածկոց։ Ամէն օր, նոյնիսկ եթէ ջերմաչափը (Ֆարէնհայթ) զերոյէն 15-20 աստիճան ալ վար ցոյց տայ, աքսորականները աշխատանքի կը հանուին։ Արգիլուած է հիւանդութեան պատճառաւ գործէ հրաժարիլ։ Ամէն օր հարիւրաւոր մարդոց ձեռքերը, ոտքերն ու ականջները կը սառին։ Մեռնողները այնքան շատ են, որ թոյլ չեն տար թաղումներու համար ժամանակ վատնել, այլ պարզապէս անտառ կը նետեն դիակները։ Բանուորներուն միջեւ դառնութիւնը այնքան սաստիկ է որ բոլշեւիկները ամէն օր յեղափոխութենէ կը վախնան։

Հելլէն նաւատորմին ռազմափորձերը.

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ նաւային ռազմափորձեր տեղի ունեցան ի ներկայութեան Վէնիզէլոսի, որ կը գտնուէր «Աւէրոֆ»ի մէջ։ Այս ռազմափորձերուն նպատակն էր ցոյց տալ թէ ո՛ր աստիճան պատշաճ էր կառավարութեան նաւային ծրագիրը, այսինքն թէ հելլէն նաւատորմը օժտել թեթեւ մարտանաւերով։

Ռազմափորձի ծրագիրն էր Պիրէէոսի դէմ թշնամի մարտանաւու մը կողմէ յանկարծական յարձակում մը։ Այդ թշնամի մարտանաւը կը ներկայացնէր «Աւէրոֆ»։ Հելլէն նաւատորմը, որ կը բաղկանար թորփիլահալածներէ, ընդծովեաներէ եւ օդանաւերէ, պիտի յարձակէր «Աւէրոֆ»ի վրայ եւ զայն կռուելու անկարող վիճակի մէջ պիտի դնէր։ Ռազմափորձերուն մասնակցող մասնագէտները յայտարարեցին թէ այս նպատակը կէտը կարելի եղաւ իրագործել։ Ռազմափորձէն ետքը, Վէնիզէլոս ընդունեց լրագրողները եւ յայտարարեց թէ այս փորձերը պէտք չէ ուղղուած նկատուին որեւէ պետութեան դէմ, կամ *սխալ մեկնութիւն պէտք չէ տրուին անոնց։ Յունաստան սքանչելի յարաբերութիւններ կը մշակէ Թուրքիոյ հետ։ Վէնիզէլոս յայտարարեց.— «Ռազմափորձերը ցոյց տուին որ երկրին խաղաղասիրական քաղաքականութեան կատարելապէս կը պատշաճի կառավարութեան նաւային ծրագիրը, այն է հելլէն նաւատորմը վերակազմել պաշտպանողական հիման վրայ։ Պէտք է բաւականանանք պարզապէս մենք մեզ պաշտպանելով, բացարձակապէս խոյս տալով յարձակողական ձգտումներէ»։*

Թուրք դրամը փրկելու փորձեր

Գրեցինք թէ Պոլսոյ մէջ զանազան Թրքական եւ օտար դրամատուններ միանալով խմբակցութիւն մը (consortium) կազմած են՝ Թրքական դրամը նոր անկումներէ փրկելու եւ զայն ներկայ սակին վրայ կայունացնելու համար։

Սերտով խորհրդակցելէ վերջ, կազմուած է գործունէութեան ծրագիր մը եւ պիտի ընտրուի հինգ հոգինոց գործադիր մարմին մը, երբ վերջնական հաւանութիւն տան նաեւ երեք դրամատուններ, որոնք հրահանգի կը սպասեն իրենց կեդրոնէն։ Ըստ այդ ծրագրին, խմբակցութեան մասնակցող 12 դրամատուններ 50,000ական ստեռլին դրամագլուխ պիտի դնեն, որով հաւաքական դրամագլուխը պիտի ըլլայ 600,000 անգլիական ոսկի. Թուրք կառավարութիւնն ալ 500,000 ստեռլինով պիտի մասնակցի ձեռնարկին, որով 1,100,000 անգլ. ոսկի պիտի յատկացուի օտար դրամի գործառնութեանց, ապահովելով դրամական հրապարակի հաւասարակշռութիւնը։ Օսմանեան Պանքան մասնակից չէ այս ձեռնարկին։

Սակարանի հսկակշռիչ մարմնի նախագահ Էսատ պէյ Էսկիշեհիր մեկնած է՝ խմբակցութեան ծրագիրը վաւերացնել տալու համար կառավարութենէն։ Այդ վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, գործի պիտի ձեռնարկուի։ Երբ Սակարանին մէջ Թրքական դրամը իյնայ, խմբակցութիւնը իր տրամադրութեան տակ գտնուած անգլ. ոսկիի պահեստէն որոշ մաս մը հրապարակ պիտի թափէ՝ ստեռլինի բարձրացումն արգիլելու համար։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս յայտնի է, Օսմանեան Պանքայի տնօրէնները Թուրք կառավարութեան որոշ առաջարկներ ներկայացուցած էին՝ պետական դրամատան աջակցելու մասին։ Էնկիւրիէն հասած լուրերու համաձայն, Օսմ. Պանքան առաջարկած է որ նախ միջոցներ ձեռք առնուին Թրքական դրամը ամրապնդելու համար, յետաձգելով Պետական Դրամատան կազմութիւնը, որ երկրորդական է։ Երեք տարիէն կը լրանայ Օսմ. Պանքայի մենաշնորհի պայմանաժամը. հետեւաբար Էնկիւրիի վարիչները այս առաջարկէն եզրակացուցած են թէ Պանքան կ'ուզէ իր մենաշնորհը երկարաձգել տալ։ Ասկէ զատ Օսմ. Պանքան առաջարկած է որ Թրքական դրամի կայունացման պայմանները ուսումնասիրուին ֆրանսացի ելմտագէտ Շառլ Ռիսթի կողմէ, փոխ տնօրէն Պանք տը Ֆրանսի, որ վերջերս Ռումանիա գացած էր լէյը կայունացնելու համար եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ալ զանազան երկիրներու մօտ նման պաշտօններ ստանձնած։ Մինչդեռ Թուրքերը նախամեծար կը համարեն իտալացի (կոմս Վոլփի կամ գերման Միւլլեր) մասնագէտներու կարծիքով շարժիլ։ Հեռագիրը հաղորդեց արդէն թէ այդ նպատակով Էնկիւրի կանչուած է Իսթանպուլ Պանքի հրաժարեալ տնօրէն Թոքթ. Նահիթ։

Այսօր վճռական օրը

Լոնտոնի խորհրդաժողովին օրերը համրուած կը թուին։ Իտալիոյ պատուիրակ Կրանտի տեսակցութիւններ ունեցաւ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներուն հետ։ Երէկ ալ Պրիան եւ Մաքտոնըլտ տեսակցեցան՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու եւ խորհրդաժողովը մնանկ չհռչակելու համար։ Բայց ամէնէն վճռական օրը պիտի ըլլայ այսօր կիրակի, երբ Թարտիէօ եւ Պրիան երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Անգլիոյ վարչապետին հետ՝ Չէքըրսի մէջ, մասնաւորապէս քաղաքական հարցերու մասին։ Ֆրանսա առաջարկած էր, որ Լոնտոնի մէջ հաւաքուած նաւային հինգ մեծ պետութիւնները իրարու մէջ կնքեն փոխադարձ երաշխաւորութեան դաշինք մը։ Նկատելով որ Ամերիկա ներկայիս ի վիճակի չէ այսպիսի յանձնառութիւն մը ստանձնելու, անկարելի թուեցաւ անոր իրականացումը։

Այս պայմաններուն մէջ, հիմա կ'առաջարկուի կնքել Միջերկրականեան դաշինք մը, որուն պիտի մասնակցին բացի Անգլիայէն, Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն՝ նաեւ Միջերկրականեան միւս պետութիւնները։ Ասոնք փոխադարձաբար պիտի երաշխաւորեն իրարու վրայ չյարձակիլ։ Եթէ Մաքտոնըլտ համաձայնի այս ծրագրին, այն ատեն Ֆրանսա պատրաստակամութիւն ցոյց կուտայ զեղչել իր նաւային ուժերը։ Հակառակ պարագային պիտի պահէ իր ծրագրին մէջ յիշուած տարողութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Անգլիոյ միջեւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին ամսոյս վերջերը՝ նոր դաշնագրի մասին։ Այս առթիւ գահիրէէն Լոնտոն մեկնեցաւ անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան բազմաթիւ համայնավարներ, որոնք կը ծրագրէին մահափորձի ենթարկել կառավարութեան եւ խնամակալ մարմնի անդամները։

ԿԱՆՏԻ եւ իր կամաւորները հասան Մուլթար, ուր անցուցին գիշերը։ Ամէն կողմ մեծ խանդավառութեամբ կ'ընդունուին։ Կալկաթայի քաղաքապետը, որ ջերմօրէն կը գործադրէր Կանտիի հրահանգները, ձերբակալուելով բանկուն փոխադրուեցաւ։

ՍՈՖԻԱՅԻ անգլիական դեսպանը այցելեց Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրօֆի՝ բողոքելու համար Մակեդոնացիներու վերջին շարժումներուն դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աղէտեալներուն համար 15 միլիոնէ աւելի դրամ հաւաքուեցաւ։ Տիկ. Էգնայեան նուիրած է 5000 ֆրանք։

ԼԵՀ դահլիճը հրաժարեցաւ։

ԳԱԲՐԻԵԼ ԿԱՖԵԱՆ (ՇՄԱՒՈՆ)

Լուրը հչուեցաւ, տարաբախտաբար —Կաֆեանն ալ մեռեր է։

Մարզուանցի, Ամասիացի, Արաբկիրցի մեր տարիքոտ հայրենակիցները կը յիշեն, անշուշտ, 1891—93 թուականներու իրենց «տէրվիշ» վարժապետը —համբաւաւոր Շմաւոնը։

Վարժապետի համեստ տիտղոսին տակ ծածկուած է Հայ Դատի եւ հայկական շարժման ամէնէն մոլեռանդ առաքեալներէն մէկը, որ արեւմտեան գաղափարները կ'արծարծէր Փոքր Հայքի խաւար հորիզոններուն մէջ եւ միաժամանակ գաղտնի, անդուլ քարոզչութեամբ կը ձըգտէր ոտքի հանել Համիտեան բռնապետութեան դէմ հայ, թուրք, քիւրտ ժողովուրդները, միացած մէկ ընդհանուր դրօշակի տակ։

Կ'երթայ, կը սպառի «հիննաւուր» սերունդը։ Եւ ապրողներս զէթ թեթեւ, սփոփանք կը զգանք, ոգեկոչելով անոնց յուզիչ ստուերները —մեր նորաբողբոջ եւ արդէն ծերացող սերունդի առջեւ...։

Չենք գրեր, ի հարկէ, այս տողերը մեր դժուարահաճ սկեպտիկներուն համար, որոնք երբեք չեն ապրեր մեր «տէրվիշներուն» հոգեբանութեամբ եւ մինչեւ միայն —իրենց լրջութեան ու խոհեմութեան բարձունքներէն— արգահատանքի խօսքեր են նետեր Կաֆեաններուն։

Չենք գրեր եւ նախկին յեղափոխականներու ազատականներու համար, որոնք այժմ պատնէշի միւս կողմն են անցեր, «խելօքցած» բոլշեւիկեան յեղափոխութեան փորձերէն... Բոլշեւիզմը սրբապղծեց բոլոր վսեմ գաղափարները եւ այսօր այլեւս —շատ մը նոյնիսկ ոչ-յետադէմ շրջաններու մէջ — «յեղափոխութիւն», «ազատութիւն», «իդէալիստ», «րոմբոստ», «տէրվիշ», «հայդուկ» «առաքեալ» եւ նման բառերն ու գաղափարները յարգ չունին, démodé են, հալածական... Չէ՞ որ այդ գաղափարներու ծնունդն եղաւ Լէնինեան, Ստալինեան յեղափոխութիւնը, որ կործանեց հսկայ կայսրութիւն մը եւ իր վարակիչ զարշահոտը կը նետէ աշխարհի չորս բոլորը... «նզո՛վք առաջին յեղափոխականներուն. Անկցի՛ն դեկաբրիստներն ու նիհիլիստները, անկցի՛ Ժելեաբով, Սօֆիա Պերօվսկայա, մրրկաձայն բանաստեղծը Նեկրասով եւ հոյակապ Չերնիշեվսկի... Ինչո՞ւ շարժեցան, ըմբոստացան... յո՛ւս կենային եւ ձգէին, որ հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդը գալարուէր յաւիտենօրէն Պոբեդօնոսցեվներու եւ Ռասպուտիններու ցանցին մէջ»։

«Ի՞նչու շարժեցան... Կրնայի՞ն սակայն չշարժիլ։ Կարո՞ղ էին զուսպ մնալ այն զարմանալի, ազնուականբ դեկաբրիստները 1825ին, որ հարիւր տարի յետոյ, իրենց մեծ հայրենիքը դեռ պիտի լողայ բանակալութեան արիւնոտ ճահիճներուն մէջ, այն ալ ընկերվարութեան դրօշին տակ։ Կարո՞ղ էր զսպել մեր դժբախտ Լօրիսը 1880ին, որ 50 տարի յետոյ, իր տեղը պիտի բազմի —համայն Ռուսիոյ դիկտատորի աթոռին վրայ— աչառացի կիսագրագէտ հրոսակապետ մը, աւելի վայրագ, քան ամէնէն վայրագ ցարը, Իվան Ահեղը —հրոսապետ մը՝ որ մտրակով ու խարազանով... պիտի քշէր այդ վիթխարի, ընդարձակ, յաւաղղէմ —աւա՜ղ, նաեւ հեզ ու հլու— ռուս զանգուածը...

Démodé եղան վերը յիշատակուած գաղափարները— նաեւ մեզ մօտ։

...Հնչեց նզովքի աղաղակը նաեւ մեր մէջ։ Ինչո՞ւ շարժեցան, ըմբոստացան այդ Կաֆեանները։ Չէ՞ որ անոնք բերին Համիտն ու Թալէաթը, Էնվէրն ու Քէմալը, Լօզանն ու Գալիցինը, եւ թաթարական պոգրոմները ու՞ զուցէ նոյնիսկ համաշխարհային պատերազմը, որու ընթացքին եւ որու շնորհիւ ամայացաւ հայաստանը...

«Ի՞նչ համաշխարհային պատերազմ— յեղափոխականները ամայացուցին»,— այսպէս կը հնչէ յանկերգը մեր երանելի աշխարհում.— Ա՜հ, եթէ չլինէին այդ Կաֆեանները... Եւ ոչ մի փաստ, ոչ մի դատողութիւն չազդեր, մարդիկ չեն լսեր, չեն կարդար, չեն տրամաբաներ, չեն խորհիր, այլ միայն կը զառանցեն եւ մեքենաբար կը պոռան, «յեղափոխականնե՛րը, յեղափոխականնե՛րը...»։ Քրիստափորը յիրաւի անմահացաւ իր «Ամբոխային Տրամաբանութիւն»ով...

⁂

Այո՛, այս մարդն ալ «երազող» մըն էր, ինչպէս բոլոր իտէալիստ երազողները՝ Նազովրեցիէն մինչեւ Տոլստոյ եւ Գարիբալդի։

Գաբրիէլ Կաֆեան, նախ քան իր առաքելութիւնը, քանի մը տարի ապրեր, ուսեր էր Եւրոպայի մէջ *)։ Ժընեւ, Ցիւրիխ, գացեր էր մինչեւ Բերլին ու Շտուտգարտ, ճաշակեր էր բոլոր ըմբոստ վարդապետութիւնները. մտերմացեր էր շատ մը ռուս նիհիլիստներու եւ արեւմտեան ընկերվարական գործիչներու հետ եւ ամէն տեղ աչքի է զարկեր իր վառվռուն խառնուածքով եւ չինչ, մաքուր նկարագրով։ Կաուցկի ճանչցեր էր զայն, Կլարա Ցետկին, ամէն հանդիպումի, կը հարցնէր մեզի.— «Ո՞ւր է Կաֆեանը։ Քառասուն տարի է անցեր— չեն մոռնար անոնք անուշ-կայ, կրակոտ և ռանտուից «Կովկասցին»... Ղարաբաղցին»։

Կիսատ ձգեց համալսարանը, ինչպէս իր ընկեր Բարսեղ Զաքարեանը եւ Հնչակեաններու յանձնարարութեամբ գնաց Մարզուան։ Բարսեղը քիչ յետոյ կը հետեւէր իրեն։ Բայց այս մէկը աւելի անփորձ էր եւ շատ չանցած, նոյն Մարզուանի մէջ թուրք զապթիէներու ձեռքին ինկաւ եւ սպաննուեցաւ (1893)։

Հնչակեան կուսակցու- թիւնը, որ գիսաւոր աստղի մը պէս կարճ ժամանակ փայլեցաւ Հայոց երկնակամարին վրայ, տուեր է մի քանի խոշոր դէմքեր, որոնցմէ են Շմաւոն-Կաֆեան, Բարսեղ Զաքարեան, Մարտիկ Սարուխանեան **), երեք համալսարանականներ — երեքն ալ հայկական Ղարաբաղէն ***)։ Ղարաբաղցիները մեծ տոկոս կը կազմեն երկու կուսակցութեանց շարքերուն մէջ՝ թէ մտաւորականներու եւ թէ պարզ զինուորներու։ Թրքահայ պայքարներու մէջ այդ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է։ Երբ Արարատեան վայրերէն՝ Երեւանէն, Շիրակէն, Իգդիրէն, Կարսէն, Կաղզուանէն 1890էն ի վեր հայ երիտասարդութիւնը ստուար խումբերով կ'երթար կռուելու եւ նահատակուելու սահմանէն անդին. ոմանք կ'ըսէին, թէ անոնց մէջ, բացի ընդհանուր հայկական հայրենասիրութիւնէն, առաջնակարգ դեր կը խաղար այն հանգամանքը՝ որ այդ վայրերու հայ բնակչութեան հոծ զանգուած մը նախկին Թրքահայեր են — գաղթած դեռ 1828ի օրերէն — զանգուած մը՝ որու մէջ տակաւին վառ էին Թրքական բարբարոսութեան յիշատակները։ Իսկ հեռու Ղարաբաղի Լեռնաստանը գոց վայր մըն է եղած Թրքահայ գաղթականներու համար — զուտ աշխարհայրական պատճառներով — և ապահովաբար Ղարաբաղցիներու շարժման միակ խթանը ընդհանուր հայութեան հաւատամքն է, հայրենասիրութեան չինչ զգացումը (եթէ մի կողմ նետենք հայ սոցիալ դեմոկրատ Մարքսեաններու եւ բոլշեւիկներու մտնկամիտ զառանցանքը թէ Ղարաբաղի մեծահարուստ տուէարականները ձգտեր են միջոց Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցով նուաճել Թրքաց Հայաստանը՝ իրենց նաւթային արդիւնաբերութեան համար շահաստան մը ստեղծելու միտումով)։

⁂

Փոքր Հայքի մէջ 2 3 տարուան քարոզչութենէն վերջ, Շմաւոն — Կաֆեան ձերբակալուեցաւ։ Տարին զինքը Կ. Պոլիս։ Եւ հոն տեղի ունեցաւ աղմկայոյզ դատավարութիւն մը։ առաջինը իր տեսակով՝ հայկական շարժման տարեգրութեան մէջ (1893ին)։ Համիտեան ատեանին առջեւ Շմաւոն գեղեցիկ արիութեամբ պաշտպանեց իր քաղաքական եւ ընկերային հաւատամքը։ Բայց թուրք իշխանութիւնները չկարողացան վրէժ լուծել — ստիպուած էին յանձնել մեղադրեալը ռուս կառավարութեան, որ եւ աքսորեց խիզախ երիտասարդը քանի մը տարով հիւսիսային նահանգներէն մէկը (կարծեմ Վոլոգդա)։

Վերադարձաւ Կովկաս եւ համեստօրէն խցկուեցաւ իր անկիւնին մէջ։ Ամէնուն ծանօթ էր իր ոդիսականը եւ շատեր կը հոլովէին իր անունը։ Անգամ մը միայն թափով հրապարակ նետուեցաւ — «Մշակ»ի ընդարձակ բանասիրականով — հանգուցեալ Լեւոն Սարգսեանի դէմ եւ ջրեց անոր շարք մը զառոց.«հն՝ դինակաւոր» յայտարարութիւնները արեւմտեան կեանքի շուրջը (1897)։ Sensationի պատճառութիւն մը ըրաւ հայ գրական շրջաններու մէջ այդ «Բաց Նամակը», որ ստորոինակ ռազմական ոճ մը ունէր եւ կը կրէր «Գ. Կ.» համեստ, բայց թափանցիկ ստորագրութիւնը։

Տեսայ Կաֆեանը առաջին անգամ 1906ին Բագուի մէջ, նոյն Գրիգոր Խանդամիրեանի հիւրընկալ յարկին տակ։ Չէր հրաժարած իր երբեմնի հաւատամքէն, չէր զառամեր հոգով և առոյգ էր ֆիզիքապէս։ Զգեր էր, ի հարկէ, Հնչակեանութիւնը, գրուած էր սոցիալ-դէմոկրատ և կենդանի մասնակցութիւն ունէր մեր հանրային գործերու մէջ։ Ընդհանուր յարգանք կը վայելէր։ որպէս լաւ մարդ, վերին աստիճանի ազնիւ ու անկաշառ։ Բախտաւոր բացառութիւն մըն էր իր բազմամարդ ընտանիքին մէջ զոյլ ու արծաթամոլ մեծատուններու խումբ մը— եւ կ'ըսէր ցասումով. «իմ եղբայրները մարդ չեն»։ Բախտաւոր բացառութիւն մըն էր նաեւ իր քաղաքական համախոհներու շարքերում—հայ մրագական Սոցիալ դէմոկրատիայի մէջ, որ անասելի բարքեր կը մտնէր նոյն յուզումնալից օրերուն (1905—906)։ Թաթարական պոգրոմներու առթիւ —հայ ինքնապաշտպան բանակի դէմ։

Կաֆեան զուցէ միակ սոցիալ դէմոկրատն էր, որ կը յաճախէր «Դաշնակցութեան» ժամադրավայրերը, հինաւուրց բարեկամութեան զգացում մը կը կապէր զինքը Ջաւարեանի հետ։ Նախկին երազող Շմաւոնը դեռ եռանդով կը հետապնդէր իր սեւեռուն գաղափարը՝ ցեղերու համերաշխութիւնը եւ բուռն կերպով կը քարոզէր այն՝ հայ-թաթարական բախումներու այդ արհաւրալից շրջանում։ Կը քարոզէր փոքր ինչ սէնտիմենտալ ձեւերով, ինչպէս բոլոր մոլեռանդ առաքեալները։ Կը բարկանար հակաճառողներուն, չէր ըմբռներ, թէ ինչպէս մարդիկ անկարող են հասկնալ համերաշխութեան այնքան պարզ, հրապուրիչ գաղափարը եւ ստէպ կը ցուցնէր հակառակորդին հին ժանեկամարտի ռառատոց ցուցամատը — որ յաճախ, անշուշտ, թափահարեր էր Փոքր Հայքի գիւղացիներու եւ գաղտնի ժողովներու մէջ, ըմբոստացումի պարզ ու վսեմ աւետարանը քարոզելիս խօսքի տակին ու գլխուն կը կրկնէր թափով ու զայրութով, «եղբայր, հասկանում է՞ք թէ ոչ...»

Այդ օրը երեկոյեան եկեր էր Բագուէն՝ մեզի հետ խորհրդակցելու հայ-թաթարական աղմաւանքի շուրջը։ Գիտէր արդէն, որ մենք ալ չպիտի «հասկանայինք» իր հաշտութեան քարոզը եւ նախօրօք զինուեր էր մեր դէմ։ Ջաւարեանի ներկայութիւնը կը շէրմացնէր մթնոլորտը։ Եւ երկար ժամեր կը լսէինք հին իդէալիստ Կաֆեանի ցասկոտ ձայնին միօրինակ շեշտը. «Եղբա՛յր, հասկանո՞ւմ էք թէ ոչ»...

— Սիմո՛ն, վերջապէս, հասկանո՛ւմ ես թէ ոչ, այսպէս չի կարելի շարունակել. պէտք է հաշտուենք։»

Եւ մեր Ջաւարեանը, ժըպտելով՝

— «Գաբրիէ՛լ, հասկանո՛ւմ ես թէ ոչ, մենք էլ հաշտութեան համոզուած կողմնակիցներ ենք, բայց խնդիրը բարդ է, թաթարները յարձակողական են»...

Պատմութեան գիրքն անցան ե՛ւ այդ բոլոր դէպքերը ե՛ւ այդ բոլոր դէմքերը։ Հոյակապ դէմքեր, պատկառելի քաղաքացիներ՝ որոնք իրենց բարոյական վեհութեամբ պատիւ կը բերին հայ ցեղին եւ որոնց առջեւ կը խոնարհինք վշտով ու երախտագիտութեամբ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

* Եկեր է Եւրոպա 80ական թուականներու վերջերը։ Մեռաւ 65 տարեկան։

**) Մարտիկ սպաննուեցաւ 1896ին, Վասպուրականում։

***) Այդ սակաւաթիւ խոշորներէն են, Մուրատ Գօյաճեան, Միհրան Ցամատեան, որ ցուտ թօթափեց Հնչակեան փոշին եւ Ռ. Խանազատ, որ նորերս կնքեց իր մահկանացուն Թաւրիզի մէջ, տասնեակ տարիներու արդիւնաւոր աշխատանքէ վերջ, գլխաւորապէս դպրոցական ասպարէզի մէջ։

"ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ"

(Նորավէպ)

— Շատ հաճելի էք ինծի, կրնայ ըլլալ որ կը սիրեմ ալ ձեզի, ըսաւ կինն անոր, բայց կը վախնամ որ հիասթափիմ ձեզմէ։

— Երբեք, համարեա պոռաց տղան։

— Այն ատեն, սիրելի բարեկամս, կ'ուզեմ պզտիկ քննութեան մը ենթարկել ձեզ։

— Խնդրեմ։ Ամէն բանի պատրաստ եմ, նոյնիսկ ինքնազոհութեան կամ ինչ որ պահանջելու ըլլայք։

— Չէ՛ք չափազանցեր.— հարցուց կինը խորամանկ ժպիտով մը։

— Խնդրեմ ստուգեցէ՛ք։ Ի՞նչ կը հրամայէք ընել... Ձեզի համար։

— Դուք շա՛տ հաճելի էք ինծի, եւ այդ մասին արդէն ըսի, բայց... ստորաւեքելի տգեղ են ձեր առջեւի ակռաները։

— Ատոր մէջ մեղաւորը ես չե՛մ, Թանկագինս։

— Բայց եւ այնպէս փա՛ստ է որ ձեզմէ կախուած անի բնութեան այդ սխալի շտկումը, արհեստական ակռաներով....

— Հանե՞լ առողջ ակռաներս, ի՞նչ կ'ըսէք...

— Եթէ անոնք հիւանդ ըլլային այլեւս զոհողութիւն չէր ըլլար ձեր կողմէ, Թանկագին բարեկամս։

— Միթէ՝ այդ բանը այնքան մեծ նշանակութիւն ունի ձեզ համար... այդ ակռաները։ Այն ատեն... այն ատեն ի՞նչ ընենք։ Կարելի է հեռացնել զանոնք... Ա՞յդ է բոլոր ուզածնիդ։

— Օ՜, ո՛չ, ձեր ընկերը հաճելի չէ ինծի։

— Ատիկա հին, փորձուած բարեկամս է. շատ բան է ըրեր ինծի համար եւ...

— Հաւանական է. բայց եւ այնպէս ջիղերուս վրայ կ'ազդէ... Ատկէ զատ շա՛տ, շատ նախանձոտ եմ ես։ Պէտք է որ լքուի անիկա... Դուք ալ ձեր ցանկէն պիտի ջնջէք զինքը, սիրելի բարեկամս։

— Լա՛ւ... լա՛ւ... լա՛ւ։

— Բայց այդ դեռ բոլորը չէ։ Ձեր զբաղումն ալ հաճելի չէ՛ ինծի. անիկա շատ ժամանակ կը խլէ ձեզմէ եւ կրնայ հեռացնել, հեռու պահել ձեզ ինծմէ։

— Այո՛, բայց ես գրեթէ լմնցուցած եմ մեծ աշխատութիւնս, սիրելիս։

— Կորսնցուցէք զայն, ոչնչացուցէք ձեր ձեռագիրը։

— Ոչնչացնե՞լ։ Բայց ես երկու տարի է որ կ'աշխատիմ այդ գիտական գործիս վրայ եւ անոր յաջողութենէն կախում ունի իմ ապագաս։

— Ճիշդ ալ ատոր համար։ Դուք կ'ուզէք հռչակաւոր մէկն ըլլալ, իսկ ես չեմ կրնար տանիլ այդ հռչակը. ամէնուն կը պատկանի ան... իսկ ես կ'ուզեմ, որ դուք միմիայն ինծի պատկանիք... որովհետեւ... որովհետեւ կը սիրեմ ձեզ։

— Այո՛... բայց, Թանկագինս, մտածեցէ՛ք քիչ մը...

— Բան մը չունիմ մտածելիք, ես ամէն ինչ շատոնց եմ մտածեր։ Վաղը կը մեկնիմ վեց շաբաթով։ Եթէ դուք մինչեւ իմ վերադարձս կատարէք պահանջներս, այլեւս ո՛չինչ կրնայ խանգարել մեր երջանկութիւնը։ Ասիկա իմ վերջին խօսքս է։

⁂

Ճիշդ վեց շաբաթ ետքը պայմանաւորուած օրին ու ժամին հանդիպեցան իրարու։

— Այժմ ոչինչ կը խանգարէ մեր երջանկութիւնը.— ուրախ-ուրախ ըսաւ մանչը, անվերջ համբուրելով կինը։

Օգտուելով անոր ժպիտէն, կինը նայեցաւ նոր շինուած սուտ ակռաներուն։

— Շա՛տ գեղեցիկ են, թէեւ շիտակն ըսելով այդ... պարզ քմայք էր իմ կողմէս։ Իսկ ի՞նչ ըրիք ձեր ընկերը, ի՞նչ ձեւով վերջացուցիք այդ խնդիրը։

— Ամէն ինչ վերջացած է մեր մէջ, եւ անոր յայտնեցի թէ մենք պիտի բաժնուինք եւ այլեւս երբէք չպիտի պատահինք իրարու։

— Շատ գեղեցիկ, ձայնեց կինը, թէեւ պէտք է ըսել որ շատ ալ լաւ բան չէր այդ ըրածդ... բաժնուիլ ընկերոջմէ մը որ այնքան շատ բան է ըրեր քեզի համար... Իսկ ի՞նչ ըրիք ձեր աշխատութիւնը, որուն վրայ ա՛յնքան մեծ յոյսեր էիք դրած։ Հաւատալս չի գար թէ դուք ձեր ապագայի բոլոր ծրագիրները մէկ կողմ նետած ըլլաք որ եւ է կնոջ մը քմահաճոյքին համար։

— Ես... այրեցի ձեռագիրս։ Կրնամ մոխիրն ալ քեզի բերել, իսկ զայն պահեր եմ յիշողութեանս մէջ։

— Հրաշալի՛, ըսաւ կինը հառաչելով.— ատոր համար ալ հրաշալի քննութիւն անցուցիր, թէեւ իր չուխեան մէջ մեծ յիմարութիւն մըն էր ըրածդ։

— Կարելի է...— պատասխանեց տղը ժպտելով.— ատոր համար ալ հրաշալի քննութիւն տուի։

— Ընդհակառակն.. դուք բոլորովին հիասթափեցուցիք զիս,— յայտարարեց կինը սառնօրէն— Ձեզ նման փափլաս մարդու մը կինը ըլլալ։

⁂

Երիտասարդը հեռացաւ կնոջ քովէն, ստորին ազդուած, որովհետեւ շատ կը սիրէր զայն... Այդ պատճառով ալ խիստ ցաւեցաւ իր առողջ ակռաներուն համար։

Ու անմիջապէս ինքնաշարժ նստելով, շտապեց իր հին ընկերոջ քով, որմէ բաժնուիլ մըտքէն անգամ չէր անցուցած եւ առնելով անոր քովէն իր ձեռագիրը՝ վերադարձաւ տուն ու մաքուրի քաշեց վերջին գլուխը, յաջորդ օրը ամբողջ աշխատութիւնը իր հրատարակիչին յանձնելու համար։

Թրգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՊՐԻԱՆԻ ՍԻԿԱՌՆԵՐԸ

Պրիան կը տառապի շնչարգելութենէ։ Մանաւանդ երբ Լոնտոն կ'երթայ՝ ներկայ գտնուելու խորհրդաժողովներուն։ Մառախուղը աւելի կը սաստկացնէ իր՝ շնչարգելութիւնը։ Բժիշկները արգիլած են սիկառ ծխելը։ Պրիան չուզեր բաժնուիլ իր սիկառէն։ Ու կ'ըսէ.— «Անոնց սիկառի չեմ կրնար ապրիլ, բայց պէտք է զոհողութիւն մըն ալ ընեմ երկրիս համար»։

ՌՈՒՍԻՈՅ
ԱՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈ[ՂՆԵՐ]

Քաղելով Վլատիմիր ... մէկ ուսումնասիրութենէ ներկայացնենք Ռուսիոյ երիտասարդ գրողները, ազդեցութեամբ տակ են ... տանի նոր գրողները ... ւով մը այստեղ պիտի ... անոնց կեանքն ու նկար... ուղղութիւնն ու գործերը ... դաբար։ Եւ այսուհետեւ ... րաբար պիտի թարգմանե... եւ էջեր անոնց գործերէն

ԻՎԱՆՈՎ (Վսեվոլոդ Վեաչ...լավովիչ), ծնած է 1896ին ... ցական։ Հայրիւր 6 տարի շար։ «Ծաքիր եւ տէվրի», Ալի պէյ», Անապարա... Դերասան։ Կարմիր ... Կողմնապաշտ։ Յեղափոխ... Գրագէտ։ Սկիզբները, ... գրէր հապճեպ եւ անյաջ... ծես վախն ունենար ... իր տպաւորութիւնները ... րական եւ ճապաց, ... գերձ իր գործերը կը ... խառնուածք մը, որ կոչ... ուժեղ եւ առնական ... տակաւին զուրկ է գրակա... կացողութենէ։ Գրելով ... կը սորվի։ Ոճը կը պարզ... քանի կը մեծնայ գրագէտ... մաց կամաց Իվանով կ'ըն... իր տեսողութեան հորիզոն... յիշատակները, ... րած է այլեւս հեռացող ... նակը, նուազ կ'անհանգստ... զինքը։ Նկարագրելէ յետոյ ... կը գրէ։ Հետզհետէ կը ... մարդոց հետ խօսիլ պարզ... ռերով, յստակ ու կարճ ... ռուցանել իր գործերը։ ... Չին գործերը կը պատկան... գրականութեան։ Կը պատ... «Սերապիոն Եղբայրներ» ... կան խումբին։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Զրահապատ 14169 շոգեկառքը (1922, ...) տոր Հովերը (1922), ... ւազները (1923), Անապատ... էը (1927), Վալանդին ... պոսին երջանկութիւնը ... Հայերէնի թարգմանուած ... Չին գործը, զոր յիշեցինք։

ՖԷՏԻՆ (Կոստանդին ... սանդրովիչ), ծնած է 18.. Պատերազմը անցուց ... մէջ, բանտարկուած։ ... խութիւնը Ռուսիոյ մէջ ... կեանքէն վէպ մը, Քաղաք... Տարիներ, առաջին ... ամբողջական ակնարկ ... 1914—1921 տարիներու ... դարձին վրայ։ Կ'արժէ ... Գործ մըն է ան, լաւ կառ... լաւ գրուած, եւ ... տարբեր պատկերացու... երբեք ձգտումի։ Այս ... մէջ կայ այնպիսի կառ... թիւն մը, որ վախ կը ... թէ գուցէ Ֆէտին շատ ... դառնայ։ Ցաւոք ... այս գրողը շատ օժտ... թէեւ յաջողած ըլլալ ... ւոր գործ մը տալ։ Մ... կարեւորը այն է, որ իր ... արժէք ունի։ Տաղանդը ... լի առարկայ մը չէ, եւ ... խընտրենք նկատի առնել ... շօշափելի փաստերը։ Քաղաք... եւ Տարիները փաստ մըն ... դէն։ Անդամ է «Սերապիոն Եղբայրներ» գրական խումբին։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Քաղաքներ Տարիներ (1925), ... (1927), Եղբայրները ... Երկրորդը Թարգմանուա... Ֆրանսերէնի։

ԿԱՎԷՐԻՆ (Վէնիամին ... սանդրովիչ), ծնած է 1902ին ... դամ «Սերապիոն Եղբայր...» գրական խումբին, եւ ... միակը, որ կրած է ... ազդեցութիւնը։ Աւելի ... հետաքրքրուի ... գրական գործի մը ճարտար... տութեամբ։ Անտարբեր ... դանի մարդոց նկարագ... Իր պատմուածքները ... կան եւ քմահաճ են։ ... այն նորավէպերուն մէջ ... ծաղրանկարային ... կատարեն այնպիսի ... դութիւններ, զորս միայն ... ծաղը կը վարէ։ Կավէրի... սիրէ անիմաստը, ... Կավէրինի գիրքերը ... չունին, մասւարապաշտ...

…ները։ Իր գլխաւոր արժանիքը … է, որ առաջին անգամ իր… կը սկսին յաջողութիւն … արկածային վէպերը։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Խշտեակին վախ… (1925), Ճակատագրին ինը … ամենորդը (1926), Ապակի… (1927)։

ՓԻԼՆԻԱԿ Բորիս Անդրէեվիչ, … Վոկօ), ծնած է 1894ին, Մէկը Ռուսիոյ փնտռ… գրողներէն։ Իր անունը … ծանօթ կը դառնայ … Պիլնիակ առա… էր, որ պատմեց Յեղափո… արձակուեցաւ ձեւով … Առէջ այն փառքը, զոր … սկիզբներէն։ Իր մէջ կը … յաջորդը բոլոր այն … գրողներուն, որոնք ծանօթ էին … քան 1917։ Նուաստ յառ… ժողովուրդը։ Ի իր … համար կառուցեալ Պիլ… Զարի ձաղկեց այն… գովաբանած էր, եւ … որ Պիլնիակ կը … վերագրաւել իր արժա… Հակելով խորհրդա… եւ քնարերգութեան, Պիլնիակ դժուարութեամբ կը … երկար եւ Թանձրախիտ նախադասութիւններու մէջէն։ … այն է, որ Յեղափոխութիւն մը գիրքերով կարելի չէ ներկայացնել։ Պիլնիակ գէշ … յաջողած է սակայն։ Ծա… են իր թերութիւնները, … իր կարողութիւնները, … ժամանակ մը կեցած … անտանելի յետոյ, այժմ … ցոյց կուտայ։ … կը գրէ պարզ եւ կարճ։ … է աւելի գէշ բան ըսել …, սակայն կարելի չէ ուրանալ իր մէկ կարողութիւնը.— … ծնած է ան, Թէեւ նախ … նիւթերով ողողուած, յաջողեցաւ մակերես ելլել, եւ գտնել հաւասարակշռութիւնը, որ անհրաժեշտ է արուեստի գործեր … համար։ Այս այն գրագէտն է, որ իր գործերը Գերլի… մէջ հրատարակելուն պատճառաւ, ենթարկուեցաւ, վերջերս, խորհրդային գրողներու հայհոյութեան։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մերկ տարին 1922, Իվան եւ Մառի (1923), …սպուրկի արդի օրիորդը 1922, Պարզ պատմուածքներ 1923, Մեքենաները եւ գայլերը 1925), Համասփիւռ ժամանակը (1927)։ Ֆրանսերէնի թարգմանուած է առաջին գործը։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ
— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

— Ուսկո՞ւց կուգաս՝ յուշիկ մուշիկ,
Ոտքդ մտնայ վարդի փշիկ.
Դուն պըզտուտիկ՝ պագդ անուշիկ։

Ուսկո՞ւց կուգաս՝ չեմ իմանայ.
Դարդէդ եղեր եմ դիվանայ,
Պաչիկ մի տո՛ւր, մարդ չիմանայ։

Ուսկո՞ւց կուգաս, վարի էգուն,
Կուզ մի խաղող փրցո՛ւր քուքուն,
Պաչիկ մի տո՛ւր՝ պապո՛ւդ ծոցուն։

— Մնծրայ լեռնէն ես կուգամ.
Քրտըներ եմ ու կուլամ.
Ո՞ւր կ'երթաս, աղէ՛կ եարըս,
Պագ մի չէ՝ երկուք կուտամ։

Սիլաճ-փուսաթդ փէծկըլտայ.
Տեսէք եարըս ո՞ւր կ'երթայ.
Նոր ծլած ընխին մեռնիմ
իմ Թուլ սրտիս ուժ կուտայ…։

Չիթունի

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. Ց. ՋԱՌԱՓԵԱՆ

Ծայտնի դաշնակահարուհի Օր. Ցիրուհի Ջառափեան վերջերս նուագահանդէսներու շարք մը տուաւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, ընկերանալով Օր. Մարթընոյի, քոյր ծանօթ երաժիշտ Մօրիս Մարթընոյի, որուն վերջերս հնարած Ondes Musicales անուն նուագարանը մեծ աղմուկ հանեց։ Օր. Մարթընօ կը նուագէր իր եղբօր գտած գործիքին վրայ։ Օրիորդներ Ջառափեան եւ Մարթընօ նուագահանդէսներ տուած են Պըզանսոն, Թուլոն, Նիս, Մոնփէլիէ, Վալանս, Վիլար տը Լանս, Ռոան եւ Ցիժոն։

ԱՆԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս օրերուս Հայաստանի Պետական Թանգարանը Լենինգրադի մէջ պիտի կազմակերպէ «Անիի ցուցահանդէս» մը։ Բացի Թանգարանին տրամադրած օրինակներէն, որոնք կը կազմեն Անիի Թանկագին աւարկաներուն մեծ մասը, պիտի ցուցադրուի նաեւ Անիի ժողովածուն։ Այս վերջինին մէջ կը գտնուին որմանկարի երեք արժէքաւոր կտորներ։ Անիի աւարկաներէն զատ, Էրմիտաժի Թանգարանին մէջ գտնուած արուեստի գործերը, (կաւէ ամաններ, պարսկական բէա եւ վէրաքէն հին քաղաքներու պեղումներէն, եւ գիպտական, սպանեմաւրիտանական արուեստի նմոյշներ)։ Այս ցուցահանդէսին շնորհիւ առիթ պիտի տան պարզելու Անիի արուեստին կապուած գիտական շարք մը հարցեր։

Ցուցահանդէսին կազմակերպիչներն են Մառը եւ Օրբելի։

Այս առԹիւ պիտի տպուի նաեւ մանաւոր ցուցակ մը, ալով անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները։

Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ 2 ամիս։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Նիսի Գեղարուեստից ընկերութեան ԼԶ. ցուցահանդէսին կը մասնակցի հռչակաւոր հայ ծովանկարիչը, Վարդան Մախոխեան։

Իր մասին L'Eclaireur de Niceի մէջ (8 մարտ), նկարչական քննադատ Ավրիլ կը գրէ.

«Վարդան Մախոխեան, միշտ սիրահար փոթորկաւանջ ծովերուն՝ խաժու երկինքով, Պըլթանըէն կը բերէ «Քիպրոնի վայրի ծովեզերքները», ուր անգամ մը եւս կը տեսնուի ծովի պահերուն գգայուն սէրը եւ ամէնէն իմաստուն ճարտարարութիւնը։ Իր գործին մէջ, ահա նոր «էջ» մըն ալ»։

Վարդան Մախոխեան, նկար մը նուիրած էր ի նպաստ Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան նահանգներու ողողման աղէտեալներուն։ Աճուրդի դրուելով, նկարը ծախուեցաւ 7000 Ֆրանքի։ Այս առԹիւ, դարձեալ L'Eclaireur de Niceի մէջ (10 փետր) գովասանքի խօսքեր գրուած են հայ մեծ նկարիչին հասցէին.

— «Հրաշալի հեքեաԹ մը կայ, որ կը պատմէ Թէ առաստաղ մայր մը, տաքցնելու համար իր հիւանդ զաւակը, տուն կ'ուզէր տանիլ արեւը։ Ցերը մօրն կ'ըսէ մօր աղօԹքը։ Մայրը փարփառ ատաղէն շող մը կ'առնէ կը տանի եւ զաւակը կը բուժուի։

Նոյն. աստուածային նուէրն է, որ ստացած է Մախոխեան։ Անիկա կրցաւ տիրանալ ստեղծագործութեանց ամէնէն գեղեցիկին, ամէնէն մեծին, ամէնէն ննջին, որ ալիքն է։ Ի՞նչպէս կրնայ, պարզ կտաւի մը վրայ, գոյն տալ այդքան անծիր տարածութեան, ի՞նչ է գաղտնիքը։ Անիկա ունի երկու գաղտնիք.— իմացականութիւն եւ սէր։

Կը հասկնայ ծովը եւ կը սիրէ զայն։ Քիպրոնի ծովեզերքներուն նկարին մէջ, անիկա կրցած է արտայայտել դժխեմ եւ չարագուշակ գիմագծութիւնը, զոր այնտեղ կը ստանայ իր հաւ զարերես ատուածուհին։

Արտայայտելու համար, կը բաւէ որ իր ակնարկը աւեւոէ ովկիանոսներուն վրայ, միշտ յարափոփոխ, հեռաւոր, պչրանք, մահաշունչ, սիրեցեալ։ Անոնք են որ մեզի կը խօսին, բանաստեղծութիւն մը կ'արԹնցնեն մեր հոգիին մէջ, որ պէտք ունի աստղի։

Նիսի Թանգարանը գնած է մեծ ծովանկարիչին մէկ կտաւը, «Կապոյտ ալը»։ Սաղմոսութ ջուրը կը կենդանանայ ալիքներով, Թեթեւ եւ ճերմակ, ճիշդ ինչպէս ձիւնը այդ ցուրտ երկիրներուն մէջ։

Ծովը անբաժան է երկինքէն, նոյնիսկ երբ ընդվզի տպաւորիչ հրեշտակի մը պէս երկինքի դէմ։ Ծովը կը հիւսէ երկինքի նշաններուն, անոր գոյնը կ'առնէ, եւ կը ձուլուի անոր մէջ։

Վարդան Մախոխեան կրցած է տալ ծովինու երկինքին զուգերգը»։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՌԷՔԼԱՄ

Մօտերս Փարիզի մեծ Թատրոններէն մէկը պիտի խաղայ Թատերգութիւն մը, որուն բոլոր խօսքերը «ռէքլամ»ներ են մայրաքաղաքին ճարտարարուեստի զանազան տուներու արտադրութիւններուն։ Վերջապէս ահա «ռէքլամ»ը, որ փողոցէն կուգայ եւ կը մտնէ արուեստի տուները։ Եւ գրականութեան ներս։

Այս առԹիւ կատակի վէճ մը կայ։ Բայց ի՞նչ հարկ մոլեռանդութեան։ Երկիր մը ճարտարարուեստ ալ այնքան ազգայութիւն կուտայ եւ ներշնչում կը պատճառէ, որքան առուակն ու լուսինը, ինչո՞ւ չերգել, օրինակի համար, Լաֆայէթի վաճառատան զուգափեղկերը, ծառուղիներու պչրոտ կրպակներուն գիմագիծը։ Ինչո՞վ է գեղեցիկ Փարիզը.— Լուվրին շրԹներո՞վ, Սէնգանին բարձրո՞վ, Թէ պարահանդէսներու աղմուկով։ Ինչո՞ւ անպայման երգել Փարիզի սալայատակները, երբ գիշերուան լոյսով կը շլացուցին, որովհետեւ մարդու չե՞ն պատկանիր։ Եւ ինչո՞ւ չերգել ճարտարարուեստի զանազան արտադրութիւնները, որովհետեւ մարդո՞ւ կը պատկանին։

Այո՛, շահախնդրութիւնը կը դաւաճանէ այդպիսի ազատութեան մը։ Բայց ընդունինք, որ արուեստը կը ներէ «ռէքլամ»ին ալ, եթէ վճարուած չէ եւ ազնուօրէն կը գրուած։ «Ռէքլամ»՝ արուեստը արուեստին համար նշանաբանով։

ՄԱՀ ՉԵԽ ՎԻՊԱԳՐԻՆ

Չեխ ծուչակաւոր վիպագիր Ալոյիս Ժիրասէկ մեռաւ 79 տարեկան։ Ծնած էր կրոնովի մէջ, Բոհեմիոյ անշուք մէկ քաղաքը։ Պատմութեան դասախօսն էր Լիտոմիսլի քոլէճին։ Գրական սկզբնաւորութիւնը բրած է 1871ին բանաստեղծութեան հատորով մը։ Ետքէն գրեց պատմական վէպեր, Ճակատները, Շանգլաւնները, փիլիսոփաները, ևն։ Այս վէպերով Ալոյիս արԹնցուց ազգային պայքարի կրակը, որ ծխտքձնտէ բոցավառեցաւ։ Այսօր ան կը խփէ իր աչքերը ազգային խաղաղ ու գեղեցիկ արշալոյսի մը մէջ, ուրախ եւ երջանիկ։ Ալոյիս կը կոչուի Բոհեմիոյ Սենքիէվիչը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ա. Ահարոնեանի Գրական Յոբելեանի Շրջանային Յանձնաժողովը իր դիւանը կազմեց հետեւեալ անդամներով.— Պ. Ա. Նալպանտեան՝ նախագահ, Պատկ. քհ. Սարգիսեան ատենադպիր, Պ. Պ. Ա. Չէլէպեան գանձապահ, Խորէն Ճամախեան եւ Գ. Ճէհրերեան՝ խորհրդականներ։

Գործադիր յանձնախումբի մը կազմութեան համար նամակներ գրուեցան 12 Հայր.Մ. եւ կուսակցութեանց մասնաճիւղերուն, ինչպէս եւ Պ. Պ. Պօղոս Չպուքճեանի, Պօղոս Փաշոյեանի եւ Յովհաննէս Քէլէշեանի։ Խորհրդակցութեան ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Մ. Դաւիթեան, Խարբերդի Հայր. Միութենէն՝ Պ. Ս. Ճիրանեան, Արեւմտեան Եւրոպահայ կարմիր խաչէն՝ Տիկ. Տիգրանուհի Սէմէրճեան, Շապին-Գարահիսարէն՝ Պ. Պ. Խաչիկ Մուրատեան, Չ. Ե. Ռ. Միութենէն Յ. Տէր Սարգիսեան, Երզնկայի Հայր Միութենէն՝ Խ. Ճամախեան, Զարանճագի Հայր Միութ.՝ Գ. Խաչիկեան եւ Պօղոս Չպուքճեան։ Մալաթիոյ կրթասիրաց մասնաճիւղը կը յայտնէր որ իր կեդրոնը առանձին…

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
9 Մարտ 1930 Փարիզ

Շրջաբերականով հրահանգած է չմասնակցիլ ո՛ր եւէ կազմակերպութեան ձեռնարկի։ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղը կը գրէ Թէ մինչեւ զարդ պաշտօնապէս հրահանգ ստացած չեն իրենց վերին մարմնէն։ Առանց նկատի առնելու բացակաները, անմիջապէս կազմուեցաւ գործ Յանձնախումբը, մասնակցութեամբ շրջ. յանձնաժողովի անդամներու եւ ներկայ լիազօր ներկայացուցիչներու։ Գործադիր Յանձնախումբը անհրաժեշտ գտաւ գրել Փարիզի կեդր. Մարմնին, որպէսզի Վալանսի համար ղրկէ կարող բանախօս մը, որ խօսի Թէ հայերէն եւ Թէ Ֆրանսերէն, քանի որ հանդէսին պիտի հրաւիրուին պետական պաշտօնեաներ եւ յայտնի Ֆրանսացիներ։

Լեռնասար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզի եւ Շրջանի կեդր. Վարչութիւնս ուրախութեամբ կը հաղորդէ Թէ ձեռնարկած ըլլալով որբ եւ նիւԹապէս անկար սկաուտներու համազգեստներուն եւ արշաւի պէտքերուն հայթայթման, բարեսիրտ հայրենակիցներ պատասխանած են իր կոչին եւ մինչեւ հիմա նուիրած են 65 ձեռք համազգեստներ, որոնց իւրաքանչիւրին արժէքն է 125 Ֆրանք։

Վարչութիւն

Երկունք (Օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան IIրդ. Թիւը, պատկերազարդ եւ հետեւեալ նոխ բովանդակութեամբ.— Մեր խորհրդանշանը՝ Խմբ., Զ. Ե. Ռ. Մ. Պատգ. Ժողովը՝ Հ. Խանճեանեան, Բերէք ինձ զայն՝ Հ. Վ. Յովհաննէսեան, Պօղոս Նուպար փաշա՝ Յ. Պ., Որբը գինուոր՝ Հ. Փ., Որբերը Ֆրանսայի մէջ՝ Հ Աբրահամեան, Հալէպի որբերը՝ Յ. Զաքրեան, Ռումանի որբերը՝ Ա. Պիլալեան, Պօղոս Նուպար փաշայի վերջին լուսանկարը։

Տարեկան բաժնեգինն է 25 Ֆր., արտասահման 1 ու կէս տոլար։ Դիմել Kurkdjian, 247, Bld. Voltaire, Paris:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

—Ոհ՛ես, զաւակնե՛րս, արդեօք հեռացա՞ն քաղաքէն տղամարդ չկար տանը. ո՞վ պիտի օգնէր նրանց Զաւակնե՛րս, զաւակնե՛րս, ի՞նչ եղաք արդեօք»։

Ցասաղում էր բարձրաձայն Հայր կամաւորն անձնազոհ Փոքրը … էր. ինչ պատասխանէր։

— Եղբայրս, Արմենակ, … հիւր ես սպասում. ես չեմ կարող քայլել. եթէ չես կարող ինձ … մենակ, սպանէ ինձ ու ինքդ … կեանքդ ազատէ նոր կռուի համար, գնա գնա, ապրիր գոնէ իմ … զաւակների համար։ Մի վերջին … փուշտ գեռ կը ճարուի մօտդ, … ինչ չգործածուեց Թշնամու … համար, Թող գոնէ գործածուի … իմ անձի համար. Թշնամու … չեմ ուզում լինել. առանց … պայքարի Թշնամու գնդակէն … չեմ ուզում մեռնել. գնա՛, գնա՛ սպանէ ինձ, ու ինքդ գնա՛։ Չե՞ս կարող սպանել. տարաժանակդ տուր ինձ, գեռ ձեռս կարող եմ բարձրացնել ես ինքս սպանեմ ինձ, … բուռ հող Թափէ աչքերիս ու … ինքդ գնա՛. վերջին շունչս որ հնուութիւն պիտի լինի կեանքիդ, ազատութեանդ համար, բոլոր ազատուողների, բոլոր այն կեանքերի համար, որ պիտի ապրին մի նոր պայքարի, նոր ազատութեան համար։ Ի՞նչ ես տատանւում, տուր տարաժանակդ ինձ»։

—Մի յուսահատուիր, եղբայր այսօր Թուրքերը միջնաբերդ չեն մտնի. գուցէ վաղն էլ, միւս օրն էլ նրանք հպարտ իրենց յաղթութեամբ՝ դեռ պիտի Թալանեն, զւարճանան, փախչողներն հետապնդեն։ Ես լաւ գիտեմ ճամբաները գաղտնի. գուցէ մինչեւ գիշեր, գուցէ մինչեւ լուսաբաց ապաքուԹիւնդ իջնի. կանօՆս առած, ուսերիս դրած կը տանեմ հեռու կամ կը մեռնեմ քեզ հետ միասին։

Ու բերդի գիրքերի բացուածքներէն միջնաբերդի վերջին սպան դիտակ աչքերին՝ նայում է քաղաք։

Երեկոյ է. փողոցներն ամայանում են. յաղթական «ասկեարներ»ը քաշւում են հարուստ տները խրախճանով յղփանալու։ Միշտ հարուստ, միշտ առատ կարող կարող է ճոխ սեղան մատակարարել նրանց. իսկ պարտուած ժողովուրդը գեղանի կիներ։ — «Քոյրե՛րս, քոյրե՛րս յանցանքը ձերը չէ, ամօթը ձերը չէ. ձեր ըլկումի ամօթանքը դաւաճաններին եւ դասալիքներին ճակատն է քսելու», մտածում է սպան։ Ու մահուան վայրկեաններն աւելի տանելի են մի քաջի. համար քան այդ վայրկեանները մի հայրենասէր սրտի համար։ Ապրե՞լ, էլ ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ ապրել. աւելի լաւ չէ եղբօր հետ միասին անձնատուր լինել։ Ու յանկարծ աչքերը բացւում են լա՜յն, լա՜յն, սիրտը զարկում է երջանիկ։ Երկու սաւառնակներ՝ ուշացած կռունկների նման՝ դէպի վե՛ր, դէպի երկինք են բարձրանում ու Թռչում են դէպի Երեւան, դէպի Մասիս, ուր դեռ վառ է յոյսի կանԹեղը։ — Ո՛չ, ո՛չ պէտք է ապրել. Երեկոյ է. աշնանային անձրեւային գերեկին յաջորդում է մի պարզկայ գիշեր. իր՝ արծաԹ կիսալուսնով։ Ցուրտ է։ Քաղաքի հարուստ տներում փայլում են լոյսերը իր սեղանի։ Դահճապետի տան աւելի Թուրք բանակի երաժշտախումբը հնչեցնում է յաղթանակի երգեր։

Ու հրացէններ գեռ պարպւում են ոգւում յաղթանակի օրւան շուք տալու համար։ Ու միջնաբերդի վերջին սպան այդ բոլորին ականատես տառապա՜ւմ է, տառապում։

—«Եղբայր՝ Արմենակ, տեսնում եմ, տառապում ես, ու տառապանքդ ծայր չունի։ Գիտեմ, չպիտի երԹաս առանց ինձ։ Ուստի ազատելու համար կեանքդ մի նոր պայքարի համար, հաւաքում եմ վերջին ուժերս ու պիտի քայլեմ։ Տուր ինձ Թեւդ»։

Ու երկու եղբայրներ, ազատութեան գալիք պայքարի յոյսին պատուիրած Թեւ Թեւի Թողնում են բերդը հեքեաԹ եւ իջնում դէպի ճամբաները ժայռուէն։ Դեռ երկաԹեայ սանդուղների վրայ են. յանկարծ նկատում են, որ սարիճմաններից դէպի վեր բարձրանում է մէկը դժուարաւ։

Մա՞րդ, դէպի բերդը։ Գիշերով Թուրքն առանձին չի յանդգնի բերդ բարձրանալ։ Գուցէ գալիս են շատե՞ր։ Ոչ, լուռ է. յաջորդող չկայ. Բարձրացողն առանձին է, ու կարծես հիւանդ է, վիրաւոր, սողում է կարծես եւ երկաԹներին քսւող իր մարմի գալէն անքում է, մորմոքում։

— Հա՛յ է, Հայնե՞լ արդեօք։

Ու մէկը օձի պէս սողալով բարձրանում է, բարձրանում է դէպի վե՛ր, դէպի միջնաբերդը հսկայ։

— Ո՞վ ես,— Հայնում է սպան։

— Հայ։

— Բերդը լքուած է վաղուց, ո՞ւմ ես որոնում։

— Դրօշակը դեռ ծփում է աշտարակի գագաԹին. դրօշակն եմ ուզում իջեցնել դրօշա…

Չի կարողանում շարունակել, անքում է։

Սպան Թողնում է հիւանդ եղբօրը սանդուղի աստիճանին ու մօտենում բարձրացող մարդուն։

Ու գիր ու ցան ամպերի քօղէն ազատած լուսինը լուսաւորում է սանդուղներով սողացող մարդու դէմքը։

— Մուշե՞ղ…

— Արմենակ…

— Դրօշակը մոռացել էք. ես տեսայ կայարանէն։

— Կարող է պատահել, այնպէս յանկարծակի եղ լքումը, դու վիրաւորուա՞ծ ես։

— Այո՛, պատահական գնդակէ։ Դրա համար ուշացայ. Չէի կարողանում քայլել, սողալէն, սողալէն հասայ աստեղ։ —Թող կատարեմ պարտքս. Թող դրօշակն իջնի քո ձեռքով եւ պահ տուր քեզ, որ մի օր նորէն բարձրացնէք յաղթանակօրէն։

Սպան համարեա գրկեց վիրաւոր պատանուն եւ տարաւ վեր, մինչեւ աշտարակը միջնաբերդի, որի վրայ բարձր բարձր ձողի ծայրին, քաղաքի հեռաւոր ծայրերէն նկատելի, փողփողում էր դրօշակը հայկական. Ու դրօշակի մօտ գետնին շղթայուած մի հնադարեան Թնդանօթ էր կանգնած մինչեւ բերդը լեցուն հրարձակով։ Ու յանկարծ Ս Առաքելոց տաճարի աշտարակէն ժամացոյցը խփում է գիշերւայ 9 ժամը։ Ցնցւում է սպան։ Այդ այն ժամն է, երբ բերդաքաղաքի օրէնքի համաձայն, ամէն գիշեր Թնդանօթ է արձակւում, քնի հրաւիրելով զօրքը բերդերի. այդ այն ժամն է, երբ ըստ սովորութեան Թնդանօթի զարկի հետ միասին իջեցնում են դրօշակը փողփողուն, լուսաբացին Թնդանօթի հարուածով նորէն բարձրացնելու համար։

Ու սպան առանց իրեն հաշիւ տալու, վառում է լուցկին ու մօտեցնում Թնդանօթի պատրոյգին։ Ու Թնդանօթի որոտընդոստ պայթումի հետ Մուշեղը հայ պատանին իջեցնում է եռագոյնը հայկական։

ՎԵՐՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՐՏ
1930

18 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1214 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1905 ՄԱՐՏ 4/17

Խոշոր թուական մը եւս, որ անշշուկ անցաւ, երէկ, այս խորթ եւ խառնաձայն պողոտաներուն վրայ։

1905 Մարտ 4/17ին, Սոֆիայի մէջ, Վիտոշ լերան մէկ սարալանջին վրայ, իր իսկ ձեռքով փորձած ռումբին զոհ կ'երթար Քրիստափոր Միքայէլեանը. խիզախ երիտասարդի մը, Վռամ Քէնտիրեանի հետ։

Ուրեմն, երէկ լրացաւ քսանեհինգամեակը քստմնելի դէպքին, որ այնքան խոր ցնցում պատճառեց իր ժամանակին, և որուն մանրամասնութիւնները մինչեւ այսօր ալ սարսուռ կ'ազդեն բոլորին։

Քրիստափորը կ'ուզէր, իր իսկ ձեռքով, ոչնչացնել այն Գազանը, որ կծկուած Եըլտըզի պարիսպներուն ետին, իր մռայլ օրերը կը լուսաւորէր կախաղաններով եւ պարբերական ջարդերով։ Հարիւր հազարաւոր անմեղ զոհերու կարմիր արիւնով։

Շատո՛նց տրուած էր վճիռը։ Եւ որպէսզի ձախողանքի որ եւէ կասկած չմնայ, Քրիստափոր ուզեց վերջին փորձի մը ենթարկել մահացու գործիքը, ազատ Պուլկարիոյ հողին վրայ։ Եւ ռումբը պայթեցաւ իր ափին մէջ, ոչնչացնելով զինքն ու ընկերը։

Որոշումը մնաց անխախտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի գիտեր նահանջել։ Եւ Եըլտըզի մահափորձը կատարուեցաւ համաձայն երկրորդ ծրագրին, — կառաբարձ մեքենայով, որ փորձուած էր նոյնքան մանրակրկիտ քննութիւններով։ Ձախողեցաւ այս փորձն ալ (1905 Յուլիս 8/21)։ Ձախողեցաւ անմիջական արդիւնքի տեսակէտով։ Թէեւ իր բարոյական արժէքով, իր սփռած ահ ու սարսափով, Ապտիւլ Համիտներու գանկին մէջ մխուեցաւ այնքան խորութեամբ որքան պայթած եւ գետին խրած ռումբի խըրաքանչիւր կտոր։

×

«Դրօշակ»ը իր վերջին թիւին մէջ (Մարտ), ոգեկոչելով այս դէպքը, դիտել կուտայ իր խմբագրականին մէջ.

... Քսանըհինգ տարի յետոյ, աշխարհ մը փլած է մեր մէջքին վրայ։ Եըլտըզն ալ միասին։

Եւ սակայն, դեռ մեր աչքերը կը վառին ցասումէն եւ անհամբերութենէն։ Ու դեռ երէկուան պէս, մեր ականջին կը հնչէ «Եըլտըզի պայթիւն»։

Աննախընթաց էր յղացումը, որովհետեւ կը ծնէր խորապէս յեղափոխական գլուխէ մը։

Դաշնակցական միտքն էր, որ ի սպաս կը դնէր բազուկը, իր ոլորին մէջ փռելու համար Գազանը, սեփական կեանքի գնով։

Եւ յաջողութեան յետին մանրամասնութիւններն ապահովելու մտահոգութեամբ, Քրիստափորը կը կատարէր արկածալի փորձը։ Դէմ ցիմաց մակեդոնացի յեղափոխականներուն, որոնք անձկութեամբ կը սպասէին։

Նոյնիսկ այսօրուան արձակունակ աչքերով, երբ մարդիկ առաջինութիւն կը սեպեն նախ արեւուն բիծերը համրել եւ մըրանալ անոր լոյսն ու ջերմութիւնը, այս Դէպքը — անհաքեկումի յղացման եւ կազմակերպութեան այս գրուազը պիտի համարուէր եզակի։ Իսկ երբ իրերը քննենք ա՛յն օրուան պայմաններով, արդէն հերակլեան պայքար մը, դիւցազնամարտ մըն է որ կը պատկերանայ մեր առջեւ։

Ահա հրէշը՝ կծկուած բարձունքի մը խորը, գրեթէ քաղաքի մը շրջապատով, եւ ժողովուրդ մը, իր արիւնազանգ ոտքերուն տակ։ Ճիւաղ մը, որ կրնար արեան բաղնիքներու վերածել քնատ գիշերուան մըմգձաւանջը։ Իսկ աղին՝ հանճարեղ գլուխ մը՝ տխեղծ մարմնի մը վերեւ, որ կը ցնցուէր անճար, անզօր ժողովուրդի տառապանքէն։

Դէպի Եըլտըզ ուղղուած դժոխային մեքենան, եթէ յաջողէր իսկ, թերեւս այնքան զայրոյթ եւ արհաւիրք չպիտի պատճառէր, որքան այն ռումբը, զոր Քրիստափորը կը փորձէր զմայլելի Վռամին հետ, իր իսկ ձեռքով նետելու համար՝ կարմիր մղձաւանջը ընդմիշտ փարատելու միամտութեամբ...

...՝ Դաշնակցութեան մեծութիւնը կը կայանայ անոր մէջ՝ որ գիտէ ընտրել ժամերն ու ստեղծել անելիքները։ Իսկ երբ վճռեց,— հարցուցէք Թալէաթին որ միշտ կը կրկնէր, երբ զգուշութիւն կը պատուիրէին.

— Եթէ վճռած են ոչնչացնել զիս, աւելորդ է ո՛ր եւ զգուշութիւն։ Ազատում չկայ»...

Ուրեմն, ինչ որ տեղի ունեցաւ քսանըհինգ տարի առաջ— ինչպէս աւելի առաջ ու յետոյ— ընդունակ է տակաւին քսանըհինգ տարի զինելու մեր բազուկները։

Ռումբը կը պայթէր, երէկ, «կեանքի, պատուի և ինչքի» պաշտպանութիւնը ապահովելու համար։ Յեղափոխական միտքն ու բազուկը անվեհեր կը գործէին, սանձելու համար արիւնարբու ախորժակներ։ Անշուշտ հարթելով ճամբան դէպի ազատութիւն։

Այսօր, քսանըհինգ տարի յետոյ, նոյն ոգին է, որ մղում կուտայ մեզի, աւելի բիւրեղացած եւ թանձրացեալ, ձեւ ու մարմին առած ծրագրով մը,— միացեալ եւ անկախ Հայաստան։

Քրիստափորները կէս ճամբան մնացին, Վռամներն ալ իրենց հետ, ռումբը ձեռքերուն մէջ։

Եւ ամբողջ մարտական սերունդ մը աչքերն այդ ճամբուն յառած է սեւեռաբիր ու աննահանջ։

Ամբողջ ժողովուրդ մը երդիք ու արեւ կը սպասէ, կէս առ կէս մատաղ դարձած այդ ճամբուն վրայ։

Ընդունա՞կ ենք տանելու այդ ամենի բեռը։

Պատրա՞ստ ենք հաւատարմօրէն կատարելու սրբազան եւ յեղափոխական առաքելութիւնը։

Ահա թէ ի՛նչ պիտի հարցնէ ամէն մէկ Դաշնակցական ինքն իրեն, այսօր, Քրիստափորի մահուան քսանըհինգամեակին առթիւ եւ այս մէկ տարին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասունամեակը փառաբանած, անով հպարտացած պահուն։

ՄԱՄՈՒԼ

«ՋԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ»

«Հայրենիք», աչքի առջեւ ունենալով արաբական կարգ մը թերթերու հրատարակութիւնները, գրել կուտայ (4 Մարտ).

— «Հարկաւ, Հայերու կացութիւնը միայն Սուրիոյ մէջ չէ որ տարապայման փափուկ է։ Նոյնը աւելի կամ պակաս չափով կարելի է ըսել նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրներու մասին, մանաւանդ այն երկիրներու մասին, որոնք ո եւ է եւրոպական պետութեան հովանիին տակ կը գտնուին եւ կատարեալ անկախութեան կը ձգտին։

Կացութեան այս տարապայման փափկութիւնը ծայրայեղ զգուշութիւն, շրջահայեցողութիւն եւ խոհեմութիւն կը պահանջէ բոլոր Հայերէն։ Ոչ միայն հայ ղեկավար շրջանակները ամէն ջանք թափելու են բոլոր թիւրիմացութիւնները հարթելու եւ բարեկամութիւն մշակելու այդ երկիրներու ղեկավար տարրերուն հետ, այլ եւ հայ զանգուածները ամենուրեք պէտք է ջանան լաւագոյն յարաբերութիւններ ունենալ տեղական ժողովուրդներուն հետ։

Ատիկա, սակայն, հազիւ թէ կարելի ըլլայ, եթէ աներկբայօրէն չհամակրինք տեղական ժողովուրդներուն ազգային արդար դատին։

Ամէն պարագայի տակ մեր հայրենակիցները խուսափելու են այնպիսի խօսքերէ եւ քայլերէ, որոնք կարող են տեղական ժողովուրդներու ազգային կամ կրօնական դիւրազգածութիւնները գրգռել կամ անոնց մէջ այն համոզումը առաջ բերել, թէ Հայերը ոչ միայն իրենց չեն համակրիր, այլ եւ զիրենք ճնշող եւրոպական «հովանաւոր» պետութեան կողմն են։

Ոչ մէկ շահ ունին մեր գաղութները զիրենք հիւրընկալող ժողովուրդները գրգռելու, մանաւանդ որ եւրոպական ո եւ է «հովանաւոր» պետութիւն վտանգի պահուն պիտի լքէ Հայերը, ինչպէս եղած է անցեալին մէջ։ Մեր հայրենակիցները թէ՛ անհատաբար եւ թէ՛ հաւաքականօրէն պէտք չէ գործիք դառնան արեւմտեան պետութեանց ձեռքը Արեւելքի մէջ։

Ոչ միայն մեր գաղութներու, այլ եւ մեր ազգային ամբողջութեան գերագոյն շահերու տեսակէտով շատ աւելի ձեռնտու է, որ Հայերը մասնաւորապէս սերտ յարաբերութիւններ մշակեն արաբական ժողովուրդներու հետ։

Այս ուղղութեամբ թափուած ամէն ջանք ու աշխատանք մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ հայ ազգին»։

ԱՂՕԹՔՆԵՐ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կիրակի օր Անգլիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ աղօթքներ եղան Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն առթիւ։

Երէկ ալ Պապին հրամանով աղօթքներ եղան կաթոլիկ եկեղեցիներուն մէջ։

Անաստուածներու միութիւնը այս առթիւ կազմած է եւ հրատարակած վաղը՝ չորեքշաբթի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ցոյցեր կատարել Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին եւ Պապին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՆՁ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ո՛չ կրօնական հալածանք, ո՛չ համայնացում

«Իզվէսթիա»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ համայնավար կուսակցութեան գործադիր մարմինը, որուն պետն է Ստալին, հրատարակած է հետեւեալ հրամանագիրը.

«Կրօնքը պէտք չէ ծաղրուի։ Այսուհետեւ ո՛չ մէկ եկեղեցի պիտի փակուի, բացի այն պարագայէն երբ բնակիչները այդ մասին բացարձակ փափաք կը յայտնեն։ Բոլոր այն եկեղեցիները որ այսօրէն կերպով փակուած են, պիտի բացուին անմիջապէս, *եւ այն պաշտօնեաները որոնք հեղինակն են այդ ապօրինութեանց, խստիւ պիտի պատժուին»։*

Այս հրամանագրին հետ միաժամանակ, գործադիր կոմիտէն հրատարակած է հետեւեալ կարեւոր հրամանագիրն ալ.

«Հողագործական շրջաններու մէջ մասնաւոր առեւտուրը դարձեալ արտօնուած է։

«Ագարակներու եւ ուրիշ գիւղացիական կալուածներու ազգայնացումը բացարձակապէս արգիլուած է, բացի այն պարագայէն երբ սեփականատէրերը իրենք կը պահանջեն ազգայնացումը։

«Ապօրէն կերպով գրաւուած բոլոր կալուածները անմիջապէս պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն»։

Ռիկայէն «Էքսչէյնճ Թէլէկրաֆ»ի ուղղուած հեռագրի մը նայելով, խորհրդային շրջանակներու մէջ գործադիր կոմիտէի այս երկու հրամանագիրները կը մեկնաբանուին իբրեւ Կալինինի խմբակին յաղթանակը դիկտատոր Ստալինի վրայ։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի բնակչութեան մէջ մեծ գոհունակութիւն առաջ բերած են այս կարգադրութիւնները։ Ժողովուրդը երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր որ կառավարութիւնը փոխէ իր ընթացքը եկեղեցիին եւ գիւղացի դասակարգին դէմ։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն շրջաբերական մը ուղղած է կուսակցութեան բոլոր մարմիններուն։

Շեշտելէ յետոյ թէ հաւաքականացման իրական եւ լուրջ յաջողութեանց կողքին կան կարգ մը դէպքեր որ ցոյց կուտան թէ խորհրդային միութեան զանազան շրջաններուն մէջ կուսակցութեան գիծէն շեղում մը կատարուած է, կեդրոնական կոմիտէն կը պահանջէ որ կուսակցական մարմինները բուռն պայքար մը մղեն կարգ մը շրջաններու մէջ գործադրուած հաւաքականացման բռնի մեթոտներուն դէմ, միեւնոյն ատեն յարատեւ ներքին աշխատանք մը կատարելով՝ գիւղացիները քաշելու համար հաւաքական տնտեսութեանց մէջ եւ ամրապնդելու համար գոյութիւն ունեցող հաւաքական տնտեսութիւնները։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է կեդրոնացուի հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտցուելիք տնտեսական բարեփոխումներուն, դաշտային աշխատանքներու կազմակերպութեան եւ հաւաքականացման մէջ ձեռք բերուած յաջողութեանց պահպանման վրայ։

Շրջաբերականը կը տրամադրէ երկրագործական ընկերութիւններու հաւաքական տնտեսութեանց փոխուիլը չընդունիլ, առանց տեղական բարձրագոյն իշխանութեանց հաւանութեան եւ սրբագրել ընտրական իրաւունքէ զրկումի մասին գործուած սխալները։ Խստիւ հետեւելով կուլակներն ու ընտրական իրաւունքէ զրկուած ուրիշ անձերը հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չընդունելու կանոնին, բացառաբար կարելի է ընդունիլ անդամները այն ընտանիքներուն, որոնց մէջ կան համայնավարներ, կարմիր բանակի զինուորներ, խորհրդային իշխանութեան նուիրուած ուսուցիչներ, պայմանաւ որ անոնք երաշխաւոր ըլլան իրենց ընտանիքի անդամներուն։

Շրջաբերականը կը տրամադրէ նաեւ արգիլել տօնավաճառներու փակումը. կը հրամայէ վերահաստատել պազարները, ու չարգիլել գիւղացիները, մանաւանդ հաւաքական տնտեսութեանց անդամները, իրենց բերքերը ծախելէ շուկաներու մէջ։

Կը տրամադրէ նաեւ եկեղեցիներու փակումը ընդունիլ այն պարագային միայն երբ գիւղացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը իրապէս կը փափաքի այդ, եւ գիւղացիական ժողովներու որոշումները շրջանային գործադիր կոմիտէներու կողմէ վաւերացնելէ վերջ։

Գիւղացիներու կրօնական զգացումները վիրաւորողները դատական խիստ հետապնդումներու պիտի ենթարկուին։

Վերջապէս, շրջաբերականը կը հրամայէ պաշտօնանկ ընել այն պաշտօնեաները, որոնք չեն կրնար, կամ չեն ուզեր խիստ պայքար մղել անոնց դէմ որ կը շեղին կուսակցութեան ուղղութենէն։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Թան» կը հաստատէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է յետաձգել 19.000 գիւղական խորհուրդներու վերընտրութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար ուժ տալու համար երկրագործական տնտեսութեանց հաւաքականացման։ Այս հապճեպ կարգադրութիւնը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ, այս վեր-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 43

ՍէօլէօզիԱրեւելք Հայր.Միութեան վալանսի մասնաճիւղէն	200.—
Քէշանի հաշուական սխալը	28.—
Արթինեան Նպարավաճառատուն, Պելվիլ	50.—
Գումար՝	278.—
42րդ ցանկին գումարը	53.287.40
Ընդհ. գումար	53.565.40

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր վերջին ցանկին մէջ (15 մարտ), Քէշանէն ղրկուած գումարը պիտի ըլլայ 183, ո՛չ թէ 155, ինչպէս տպուած էր հաշուական սխալով մը։ Վերեւ կը նշանակենք տարբերութիւնը, 28 ֆրանք։

ՀԱՅ ՍՄՍԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.

— Ցաւով կ'իմանանք որ վերջերս կարգ մը սըմսարներ նոր դժբախտութիւններու կ'առաջնորդեն արդէն դժբախտ մեր հայրենակիցները, խոստանալով ֆրանսա ղրկել զանոնք, առանց աֆիտավիտ ունենալու։ Քանի մը շաբաթ ֆրանսա մնալէ ետք Հարաւային Ամերիկա անցնելու արտօնութեամբ անցագիրներ կը պատրաստեն եւ կը խաբեն ճամբորդը յայտնելով որ պիտի կրնան ֆրանսա մնալ։ Այս կերպով ասկէ առաջ ղրկուածները կրցած էին ֆրանսա մնալ եւ կորսնցնել իրենց հետքերը։

Սակայն, դժբախտաբար, զօր. Կուտեպովի դէպքէն վերջ, ֆրանսական կառավարութիւնը խստացուցած ըլլալով օրէնքները, այժմ ետ Սուրիա պիտի վերադարձուին այն բոլոր ճամբորդները որոնք ֆրանսայէն աֆիտավիտ բերել տուած չէին եւ նախարդախ միջոցներով ղրկուած ֆրանսա։

Հայրենակիցնե՛ր, առանց աֆիտավիտի ֆրանսա երթալ օրէնքի հակառակ է եւ ձեր դժբախտութեան պատճառ կ'ըլլայ։ Մի խաբուիք խոստումներէ եւ առանց օրինական միջոցները լրացնելու մի՛ շարժիք ձեր տեղերէն։

ՄԱՀ ՓՐԻՄՕ ՏԸ ՌԻՎԷՐԱՅԻ

Սպանիոյ հրաժարեալ վարչապետ Փրիմօ տը Ռիվէրա, որ Փետրուար 11էն ի վեր Փարիզ կը գտնուէր եւ կը պատրաստուէր Իտալիա մեկնիլ, կիրակի առաւօտ յանկարծամահ եղաւ սրտի կաթուածէ։ 60 տարեկան էր։ Կանուխէն մտած էր զինուորական ասպարէզի մէջ եւ 1923էն ի վեր իբրեւ դիկտատոր կը վարէր Սպանիան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ԴԷՄ

Արեւելեան ճեպընթացը քիչ մնաց նոր արկածի պիտի ենթարկուէր։ Մեքենավարը ժամանակին տեսաւ որ Յօքասաըայի մօտ (Յունաստան) գիծէն մաս մը քանդուած է եւ կրցաւ կեցնել վայրաշարժը։ Երկու ժամ յապաղումէ վերջ, կառախումբը շարունակեց ճամբան։

Կը կարծուի թէ դարձեալ եղեռնափորձ մը կատարուած է Մակեդոնացիներուն կողմէ։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԵՐԹԱՅ

Թանի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վարչապետ Վէնիզէլոս յառաջիկայ ապրիլ 10ին Աթէնքէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Մակեդոնիա, Թրակիա եւ Կրետէ։ Յետոյ Էնկիւրի պիտի մեկնի։

ԱՂԵՏԱՒՈՐ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— Երէկ, 4/17 մարտ, լրացաւ Քրիստափոր Միքայէլեանի եւ Վռամ Քէնտիրեանի եղերական մահուան 25ամեակը, Վիտոշ լերան վրայ (1905):

Այդ կսկծալի դէպքին ճամառօտ եւ զգայուն պատմութիւնն է ներկայ գրուածքը.—

Հսկայական ծրագիրները գլխի մէջ, յափշտակուած ժողովրդական տանջանքների սփոփման իղձերով՝ նա պտտում էր քաղաքից քաղաք, երկրից երկիր: Կովկասից անցաւ Շվէյցարիա, Ժընեւից Բալկան, Վիէննայից նորագոյն Բուլգարիայի մայրաքաղաքը եւ այնտեղ, բարեկամների եւ համախոհների հետ, բայց մանրիմ շրջանում, իր փայփայած ծրագիրների հնոցի մէջ՝ գտաւ ազնուաւոր մահը, անսպասելի՝ ինչպէս որոտ, շանթահարող՝ որպէս կայծակ:

Մարտի 4/17ն էր: Քրիստափոր Միքայէլեանը— ո՛չ, նրա մտերմական հոգուն չէ սազում այս ձեւը— Քրիստափորը ուղեկցած տասնից աւելի ընկերներով, հայ եւ մակեդոն, գնաց մերձակայ լեռներում թաքնուած մի ձոր, ռումբի փորձեր անելու: Կնեաժեւօ գիւղի մօտ էր այդ: Փորձի նպատակն էր՝ պարզել ընկեր Էդուարդին՝ այդ վառվռուն յեղափոխականին՝ ռումբերի կատարելագործման նորանոր ձեւերը,մշակուած իր ձեռքով,արդիւնք երկար ամիսների աշխատանքի: Ընկերական մի համեստ հացկերոյթից յետոյ՝ վիճակակից երկու ազգերի զաւակները դաշտ դուրս եկան: Սկսեցին փորձերն ու վիճաբանութիւնները: Տարբեր էին կարծիքները: Ոմանք անյաջողութիւն էին գուշակում, զգուշութեան յորդոր կարդալով, միւսները տատանւում էին: Անյողդողդ էր միայն մէկը— Քրիստափորը, վստահ նախորդ փորձերին, հաւատացած անկրկնայ յաջողութեան:

Ահա վերջապէս ռմբաձիգը՝ Էդուարդ դիրք բռնեց: Միւսները, զգուշութեան համար, հեռացան՝ աւելի բարձր տեղից դիտելու պայթիւնի հետեւանքները: Անշարժ մնաց միայն Քրիստափորը, անբաժան ռմբաձիգ ընկերոջից: Ոչ մի խնդիրք, ոչ մի յորդոր, ոչ մի նախազգուշացում՝ տեղահան չարեց նրան...

Անցաւ մի քանի բոպէ: Ու յանկարծ որոտման դղրդոցը ցնցեց շրջակայքը, եւ ծուխի ամպը պատեց փորձի ամբողջ վայրը: Հեռացած ընկերները՝ ճնշող նախազգացումով ներքեւ սլացան, նետուեցին այն կողմը, որտեղ ռմբաձիգն էր կանգնած: Եւ նրանց աչքերի առջեւ բացւեց սոսկալի ողբերգութեան ահաւոր տեսարանը —Քրիստափորը թաւալգլոր, հագիւ շունչը բերանին, Էդուարդը հեռու նետուած, խրուած ձիւնախառն հողի մէջ՝ արդէն մահացած: Սարսռեցուցիչ լռութեան մէջ, գերմարդկային ուժով մի ճիչ լսւեց: Ընկերները օգնութեան յուսահատական ճիգ արեցին— եւ անմոռանալի նահատակը, իբրեւ «Մնաք բարեւ»ի վերջին նշան, փորձեց վերաբանալ մարած աչքերը, նայեց իր շուրջը, դիտեց հեռուն, շա՜տ հեռուն եւ հանգաւ՝ առանց բառ անգամ արտասանելու...

Վէրքերը ծանր էին եւ կսկըծալի: Էդուարդի ամբողջ աջ երեսը, կրծքի աջ կողմը, ինչպէս եւ աջ ոտը, պատառոտուած էին եւ այլանդակուած: Աջ ձեռքը կտրուած էր արմունկից: Ռումբը կատարել էր իր աւերմունքը անխնայօրէն, կատաղութեամբ: Քրիստափորի վէրքերը, արդիւնք ռումբի նետուածքների, երեք էին: Երկուսը ձախ երեսին եւ ձախ ոտին— թեթեւ եւ անկարեւոր: Երրորդ վէրքը ուղիղ կրծքին— մահացու: Եթէ չլինէր ծոցի գրպանում պահած արծաթեայ ծխախոտուփը, որը երկու տեղից ծակւած էր, սիրտը պատառ-պատառ պիտի լինէր ամբողջովին: Անփորձ գործիչների փոխարէն՝ երկու զիակ: Այդ էր իրականութիւնը: Եւ նրանց վիրաւոր, յօշոտուած մարմինները, ընկած մի անհիւրընկալ ձորում, ձիւնի մէջ, մնացին երկար ժամեր, շրջապատուած ոստիկանական պահապաններով, որոնց հրամայուած էր խստութեամբ հսկել, մի բոպէ իսկ աչք չհեռացնել «քաղաքական կարեւոր դէպքի խորհրդաւոր զոհերից»...

.˙.

Մարտ 10-23ն է:

Թաղման օգաւոր օրը: Սոֆիայի հայկական անշուք մատուռի մէջ երկու դագաղ են դրւած՝ կողք—կողքի: Մեռան միասին, պիտի թաղւեն միասին: Խուռն բազմութիւնը լցրել է մատուռը, բակը, հրապարակը: Մակեդոն հայդուկները, մարտական համազգեստով, պատւի պահակ էին կազմել: Ահա աւարտւեց աղօթքը: Այնքա՜ն աննկարագրելի մարմնոց յեղափոխականների ոգուն, սրտին, մտածմունքներին... եւ ժողովուրդը՝ դագաղները ուսերին առած՝ շարժւեց դէպի գերեզմանատուն:

Եղանակը հրաշալի էր: Բուլգար ժողովուրդի մի հոծ բազմութիւն, տեղաւորւած պատշգամբներում եւ փողոցի երկու կողմը՝ պատկառանքով եւ վշտով դիտում էր հայկական նահատակութեան այս տխուր հանդէսը: Առաջից գնում էր ներկայացուցիչների եւ համակրողների երկար շարքը, քառասունից աւելի պսակները ձեռքին բռնած (դրանց թւում Մակեդոնական Կոմիտէի, Ռուսաց Սոցիալիստ—Յեղափոխականների, Հնչակեան տեղական մասնաճիւղի, Դաշնակցական խմբերի, Սարաֆովի եւլն.): Փոքրաթիւ հոգեւորական դասին հետեւում էր մի քանի հազարից բաղկացած բազմութիւնը՝ մեծ մասը մակեդոն եւ բուլղար, հայկական դասին համակրող տարրը: Եւ ամբողջ բազմութեան վերջն ու ցաւը ցոլանում, մարմնանում էր այն հնչիւնների մէջ, որ զինուորական նուագախումբը վարպետօրէն տարածում էր զոյգ դագաղների շուրջը, վշտահար սրտերի մէջ...

Հանրային գերեզմանատանը, երկու միանման փոսի շուրջը շարւած է բազմութիւնը, յուզւած, մռայլադէմ, արտասուքը աչքերին: Կին եւ տղամարդ, հայ եւ մակեդոն, յեղափոխական եւ համակրող — բոլորն էլ բռնկւած են նոյն ցաւով, խորունկ վշտի նոյնանման զգացմունքով: Ցարգալից լռութեան ընդհատողը զսպւած հեկեկանքն է, որ մերթ ընդ մերթ դուրս է նետւում սիրող սրտերից, անկարող դիմադրելու փոթորկող զգացմունքներին...

Աղօթքը աւարտւեց: Հերթը հասաւ թաղման տխրագոյն էջերին — դամբանականներին: Երկու էին խօսողները: Մէկը Հայերի կողմից՝ Խ. Մալումեան, միւսը Մակեդոնացիների կողմից՝ Ս. Գիրով: Մակեդոնական շարժման անւանի ղեկավար Բորիս Սարաֆով, վերջին բոպէին, քաղաքական առիթղողական հանգամանքից դրդւած, հարկադրւած էր խօսքից հրաժարւել:

«Այս դագաղի մէջ — ասաց մեր հայ ընկերը՝ իր վերջաբանում— ամփոփւած է հայ յեղափոխութեան սիրտը եւ հայկական մարտնչող երիտասարդութեան փայփայանքը: Դրջի վարպետ չէր մեր անմահ ընկերը կամ շանթահարող ճառասաց, եւ ոչ էլ հայդուկների ղեկավար՝ Արեան Երկրի փշոտ ձորերում: Ոչ: Նրա ուժն ու տաղանդը բնորոշելու համար պէտք է հնարել մի նոր բառ, որ գոյութիւն չունի մեր լեզւի մէջ: Մարդագործ էր նա, մի հմայիչ, դիւթիչ ուժ, որ հրաշակերտում էր գաղափարական մարդը խօսքով, անմիջական սրտերի եւ ուղեղների մէջ, շաղկապւում նրանց եւ ուղղում դէպի մաքի պայքար, դէպի յեղափոխական վերանորոգիչ կռիւ:

«Ձեզ, մակեդոն ընկերներ, ու ձեր հսկողութեանն ենք յանձնում հայկական յեղափոխութեան անմահ վետերանը, անմոռաց Քրիստափորին՝ իր երիտասարդ բարեկամի հետ միասին, որ նրա գործակիցը եղաւ արիւնոտ յեղափոխութեան մէջ, եւ հարեւանը՝ անարիւն դամբարանում: Այս երկու գերեզմանը թող հայ-մակեդոն դաշնակցութեան գրաւականը լինեն, մշտական յուշարձանը՝ մեր դժբախտութեան, մեր կռւի, մեր գրաւիչ ապագայի: Պահեցէք նրանց խնամքով, հսկեցէք նրանց քնքշութեամբ, մինչեւ այն Մեծ Օրը, երբ մեր ընկերները, անկասկած, աւելի երջանիկ քան մենք, գարձեալ մի անգամ կը գան նոյն այս քաղաքը, ոչ գլխիկոր եւ վշտաբեկ, ինչպէս մենք, այլ հպարտօրէն, անկեղծ ճակատով, այս հիւրընկալ երկրից ազատ Հայաստան փոխադրելու նշխարները այն տարագիրների, որոնք իրենց շղթայակապ հայրենիքի մէջ, բռնապետութեան ճիրաններում սեղմւած, մի գերեզմանատեղ անգամ չունեն, վերջին հանգստարանը բազմատանջ գործողների: Այդ մեծ օրը պիտի գայ, որովհետեւ մեծ են զոհերը...»

Բովանդակաւոր եւ հմայիչ էր ընկեր մակեդոնացու ճառը: Ոգեւորւած ճշտով նա հայկական շարժման ուրւագիծը տւեց եւ պատկերացրեց այն անմոռաց ու անձնւէր աշխատաւորներին, որոնք, մինչ իբրեւ քարոզիչ, միւսը որպէս մարտիկ, երրորդը ինչպէս կազմակերպող, հայկական ազատագրութիւնը հրաշակերտեցին:

Երկու օր յետոյ՝ թարմ եւ թանկագին հողակոյտի շուրջը կանգնած էին մտերիմները: Վերջին այցն էր այդ: Լի յուզմունքով: Խորին լռութեան ենթակայ, բոլորն էլ գերի էին հեռաւոր, տարբեր եւ արտասովոր յուշերի: Մի ամբողջ կեանք, լի գրաւիչ դէպքերով, կապւած այդ գերեզմանի հետ — վերարտադրւեց իր ամբողջ ուժով: «Նա չտեսաւ իր տանջանքի պտուղը, չվայելեց ազատութեան արշալոյսը»:

Մեր վերջին մրմունջն էր այդ:

Մնաս բարով աղեխարշ մրմունջը...

Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

(«Դրօշակ» 1905 Թիւ 4)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին ընթացքին, Տոքթ. Քոլոլեան ներկայացուց նոր վարչութեան ծրագիրը:

Այս տարի պիտի տօնէ Միութեան հիմնադրութեան տասնամեակը: Ապրիլ ամսուան ընթացքին պիտի տայ առողջապահական ժողովրդական դասախօսութիւններու շարք մը: Երբ այս շարքը յաջողութիւն գտնէ, պիտի վերսկսի նոր շարք մը եւս, աւելի խոր ուսումնասիրելու համար այն հարցերը, որոնք կը հետաքրքրեն ժողովուրդը:

Ցեառյ Տոքթ. Թորգոմեան կարդաց հաղորդագրութիւն մը, զոր ներկայացուցած էր Ֆրանսայի բժշկական ընկերութեան: Թէ ի՛նչպէս Հ. Պօղոս Պետրոսեան, 19րդ դարուն Ս. Իգնատիոսի բակլայ կուտար ամէն հիւանդի, մասնաւորապէս անոնց, որոնք վարակուած էին ժանտախտով: Հայ վարդապետ, առանց բժիշկ ըլլալու, փորձով նկատած է Ս. Իգնատիոսի բակլային յատկութիւնները ինչպէս կը թողու 28 էջնոց գրքոյկ մը, որ կը խօսի նոյն բակլային բուժական յատկութիւններուն մասին, յօգուածներ մայրի եւ շնճի ծառերուն բժշկական օգտութեան մասին, ինչպէս նաեւ անասնաբուժութեան վերաբերեալ: Առոնք գրուած են 1846 թուականներուն:

Ցեառյ Տոքթ. Արթին ներկայացուց ուղեղի եւ ողնուղեղի սուր թաղանթատապի հետաքրքրական պարագայ մը, եւ չփոփոխին բարերար ազդեցութիւնը:

Հայ Բժշկ. Միութիւնը իր ժողովներուն գիտական բոլոր վիճաբանութիւնները կը հրատարակէ Թուրքիոյ ձեւով կանոնաւորապէս:

ԱՆՄԱՀԸ

«Մենք չունինք ոչ Պանթէոն, ոչ ալ միջազգային պողոտաներուն վրայ տիրապետող յիշատակարաններ: Բայց ինչ որ, ահա, քառասուն տարիէ ի վեր կը տանինք մեր ուսերուն վրայ, կրնայ յարգանքի ճրաւիրել ամբողջ սերունդները»: (Դրօշակի խմբ., Մարտ):

Ո՛չ իսկ հողակոյտ մը, իր սիրած, նուիրած հայրենիքին մէջ, որ յիշեցնէր գալոց սերունդներու Մեծ Հայու, մեր անզուգական վարպետ այնքան ողբերգական վախճանը:

— Ապերախտ եւ թշուառական հայրենիք, բռնի գուցէ շատերը, մեղմէ երջանիկ, մեղմէ լուսաւոր աստղերու տակ ծնածագերը, նման իրողութեան մը հանդէպ:

Մենք մեր հայրենիքին անէծք եւ կշտամբանք չունինք այս առթիւ եւ ո՛չ իսկ տրտունջ եւ բողոք:

Ինք, մեր հոյակապ Քրիստափորն իսկ դժգոհ չէ այսօր իր տարագիր դամբարանին մէջ, երբ իր եւ մեր «Երազը դեռ երազ մնաց»...

Ճակատագրի ինչպիսի՜ ներդաշնակութիւն իր սահմանած գործի, իր կեանքի եւ մահուան, ինչպէս նաեւ մեր այսօրուան իրականութեան մէջ:

* * *

Հայրենիքի փրկութեան տենչը, որ եղաւ խորհուրդն իր կազմակերպած եւ ղեկավարած կուսակցութեանը, խմորուեցաւ եւ ձեւաւորուեցաւ մեր պատմական հայրենիքէն դուրս, Մոսկուայէն Թիֆլիս: Այդ տեղերէն էր, որ ան կրցաւ թափանցել բռնութեան եւ խաւարի մէջ հիւծող հայկական գաւառները, տեսնելով ո՛չ միայն օրուան ողբերգութիւնը իր սարսռազդեցիկ բոլոր ծալքերուն մէջ, այլ եւ այն գերագոյն միջոցները, որոնք պէտք էին իբրեւ պատմական անհրաժեշտութիւն, կռուելու «Մեծ ոսոխին» դէմ: Հոգեբական «գժոխքն»էն հեռու մոլորովին տարբեր ընտեսական եւ քաղաքական պայմաններու այդ միջավայրին մէջ էր, որ Քրիստափորը իր մեծ հայրենասէրի բոլոր առաքինութիւններով օժտուած կամքովը կրցաւ ո՛չ միայն իր այլ եւ հայ ապագայ մտաւորականութեան մէջ չէզոքացնել միջավայրի եւ օրուան յատուկ մտայնութիւններն ու ձգտումները, տեղ տալով սեփական երկրի եւ ժողովրդի ազատագրութեան մեծ գաղափարին:

«Առաջին անգամն էր երկար դարերէ ի վեր որ ստեղծուած էր հայ կեանքի մէջ մի ծաւալուն կազմակերպութիւն — միանգամայն ժողովրդական եւ քաղաքական— որ կոչուած էր իր ուսերի վրայ տանելու ցեղի ազատութեան պայքարը» (Մ. Վարանդեան):

Անկէ յետոյ տասնեւհինգ տարի շարունակ (1890 1905) Քրիստափորը իբրեւ ճարտար ղեկավար, հետեւեցաւ քայլ առ քայլ այն բոլոր շարժումներուն եւ գործողութիւններուն, որոնց իրական «ստեղծողն ու թելադրողն էր ինք: Ճիշդ է, որ անձամբ չտեսաւ պայքարը բուն տեղին վրայ, բայց վարեց զայն հզօր իմացականութեամբ, եւ միշտ կատարեալ բարեխղճութեամբ: Ան յաճախ մեքենավարն էր այն հսկայ եւ բարդ կառուցուածքին, որ տարածուած էր բովանդակ հայկական գաւառներուն մէջ: Կ՚ուզէինք իր ղեկավարման կէտէն չի կրնար տեսնել բուն նաւին խորքը գործող բարդ մեքենականութիւնը, եւ սակայն գիտէ որ մեքենան կը շարժի եւ կը գործէ իր իսկ անմիջական ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան տակ:

Դաշնակցութեան հիմնադիրը երկրէ երկիր չափեց միշտ ղեկը ձեռքը:

Եւ դարձեալ գուրսէն, օտար ափերու վրայ անզգաց բուն վտանգը, որու զոհն էր հայութիւնը: Ան չափեց եւրոպացի չարաչէտ տիրող մեծութիւնը, որու դէմ հարկ էր գործել նոր միջոցներով եւ նոր զէնքերով:

Իրական «Հերակլեան պայքար» մըն էր այս յղացումը, որուն համար երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք վարեց յեղափոխական վարպետը, ճարելու անհրաժեշտ միջոցները: Միշտ հաւատարիմ իր ղեկավարի կոչմանը, ան անձամբ կատարեց գործի պահանջած ամէն մէկ մանրամասնութիւնը:

Վայրկեան մը, սակայն, վրիպեցաւ այդ անզուգական ղեկավարը, եւ այդ սխալը եղաւ աղիտաբեր Դաշնակցութեան եւ Հայութեան համար:

Այն ժամանակ երբ ան պէտք էր հաստատ վճռականութեամբ կենար իր ղեկավարի դիրքին վրայ, ուղղութիւն տալու համար շարժող մեքենային, թողուց իր բուն տեղը եւ մտաւ բուն շարժումին մէջ:

Եւ կատարուեցաւ այն, ինչ անսպասելի էր եւ անհաւատալի:

Դիպուած մը՝ կոյր եւ անողոք՝ խլած էր Քրիստափորի կեանքը, դեռ գործը չսկսած:

Մնաց նաւապետ, անգութ փոթորիկներու դէմ ճակատած պահուն, մեռաւ հայրենի ջրերէն հեռու, օտար տարածութիւններու մէջ:

Նաւը շարունակեց նաւարկել սակայն, միշտ նոյն ուղիներով եւ ի խնդիր նոյն նպատակին:

Քսան հինգ տարիի միջոց մը կը հեռացնէ մեզ այդ օրերէն: Ինչե՜ր անցան ու դարձան մեր իրականութեան մէջ:

Ցոյսի եւ յուսահատութեան, խանդավառութեան եւ տրտմութեան, վերածնունդի եւ արիւնի ելեւէջներով հարուստ այս ժամանակաշրջանին Քրիստափորի շունչը, անոր կազմակերպչական տաղանդը մնացին միշտ իր հիմնած կուսակցութեան ներքին ուժը, նեցուկն եւ պահպանը:

Որքան ալ ան մնաց համեմատաբար նեղ շրջանակի մը ժամանակակից ծանօթն ու մտերիմը, այնուամենայնիւ իր հմայքի մեծութիւնը վարակեց աւելի լայն շրջանակներ: Բազմութիւններ կախարդուեցան, այդ իրապէս կախարդական մեծութենէն:

Ժամանակն ու իր անողոք պահանջները թոյլ չտուին Դաշնակցական նոր սերունդին՝ արժանապէս ուսումնասիրելու վարպետի կեանքը: 25՝ օր, մայր հողը քսանհինգ տարի յետոյ իսկ, հնարաւորութիւն չունեցաւ իր խոր գիրկը առնելու անոր աճիւնը:

Քրիստափորը օտար հողին մէջ, Քրիստափորը չուսումնասիրուած իր բովանդակ մեծութեանը մէջ, կը մնայ տեւական խորհուրդը հայ ազատատենչ սերունդներուն: Իր բնական դառնութեան հետ, այս խորհուրդը կ՚ըսէ մեզի

— Սիրել ու գոհուիլ հայրենիքի եւ հայրենի ժողովուրդի համար սասուեաւ յին վեհութիւն մըն է, ներշնչում մը: Հայրենիքէն հեռու Հայը անմահ չի կրնար ըլլալ այս ներշնչումին, եթէ գիտակից է իր մարդկային կոչմանը:

— Հայրենիքի գաւին զգըրուած գոհաբերութեան գնահա-

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵ...

Մեր նորագոյն ... թեան մէջ, 19րդ դարու... բուն սկսած գրական վե... թիւնը չէր կրնար ամբո... նկատուիլ, ինքնիրմով ... բարել մեզ, եթէ իր հա... ըէր քաղաքական վեր... թեան ձգտումի:

Դրական-մշակութային ... լիր շարժում հնարաւոր ... այն ազատութեան մէջ, ... տութիւնը կը թագաւորէ ... թեան վերացուածքն յետոյ ... գատ պայմաններու տակ ... կալ կեանքի մէջ ծնող ... նութեան կամ թափը ... պակսի, կամ կեանքը ... պակսի եւ կամ ջերմութ... ծաղկի մը պէս ... կեանք պիտի ունենայ ... զօրաւոր ու վերանորոգ... չի: Առանց տեւական ... բռնութեան մէջ ծնող ... նութիւնը կամ պիտի ... կէ բռնութեան, տիրող ... տեւաբար ժողովրդական ... ըլլայ, ժողովուրդի հոգին ... ուած գանձը չկիտի ... կամ ընդհակառակն պիտի ... հարի բռնութեան հետ ... ծառանայ բռնութեան ... նուն ամէն կարգի ... թիւններու, դանելով ... թափը, ե՛ւ իր կենսու... թիւնը ե՛ւ իր վեհ ... թիւնն ու վերանորոգ ... Երկրորդ պարագային, ... նութիւնը կը դառնայ ... դական, ժողովուրդի ... քակուած ու ապաստ... րութեան գերագոյն ու ... շահերուն,

19րդ դարուն ... գրական զօրեղ շարժում ... մանի թէ մէկ թէ միւս ... ամէն անհրաժեշտ ... նները ունէր ծառայելու ... ղովուրդին, արտայայտելու ... նոր ձգտումները, ... իղձերը: Բաւական էր ... պում մը այլասիրական ... բնասիրական զգացում, ... գի բռնութենէն օժտուած ... իր տաղանդը, ... դնէր ազգային դատին ... դանշեցիւ ազգային ցաւը ... որ բատ երեւոյթին դա... եւ դատին բուն տեղը — ... վուրդը — դատախազ ... Սթեֆանոյէն Պերլին ... փաք մը դատ ստեղծել ... Խրիմեան Պերլինէն վե... ձին հանդիսաւորապէս ... նաւորէ որ Հայկական Դատ ... կայ միայն հայկական ... ցաւը կրնայ դատի նիւթ ... բայց երբեք դատ: Ցաւը ... դագին վիճակ է, իսկ ... ինչպէս այսօրուան ... երեկուան աշխարհը ... ցաւեր դարմանելու, ... տաւոր՝ դատեր ... թէեւ աւա՜ղ, յաճախ ... մար մի՛շտ) անիրաւ ու ... բող դատաւոր,

Մեր գրական շարժում... լայնեար, կը խորանար ... յին ցաւին, ազգային ... շուրջ: Արովեանէն Պէշի... լեան, Րաֆֆիէն Ծերենց... ճող այդ շարժումը կ՚ի... րերը, ժողովուրդի մէջ ... ծնական շրջանի այս ... նութիւնը կը սկսէր ու կը ... ջանար խոշոր հարցական ... եւ ուրկէ՞ պիտի գայ ... թիւնը: Անոնք գանգա... կը հնչեցնէին զանգը ... մարգարէներ՝ կը նայէին ... ւոր հորիզոններուն, ... երկնային յափշտակութ... մը կարծես, անձկութեամբ ... դավառութեամբ, հաւատ...

...տութիւնը կրնան ըսել ... կը շահին վերջնական յաղթ...

Եւ այնքան ժամանակ ... քան մեր մէջ հաւատա... կ՚արձականգէ այս խոր... ձայնը, անմահ է Քրիստա... Ան կը մնայ մեզ հետ, մեր ... տերուն եւ հոգիներուն մէջ ... ռաջնորդը մեր պայքարին.

Ս. ԹՈՐ...

պայմաններ գալիքին որ չէր գար եւ սակայն իրենք (ինչպէս Թոֆֆին) կը տարփողէին զայն առանց զեռ եկած ըլլալու։ Աղաները, քաղաքացիները, Ասլանները, խաները մեր պատմութեան խորհրդաւոր թելադրանքը, յուզիչ հրաւէրներ էին մեր ժողովուրդին։ Ոչ թելադրանք ու հրաւէր ընողը եւ ոչ ալ զանոնք ընդունողը չէին կրնար երեւակայել թէ որքան անհաւատ պիտի ըլլար գալիքը, ո՛րքան արիւնափառ պայքարներ պիտի ունէին իրենց մեր կեանքին մէջ զգած ու երգած անպատռուած ցաւերու թէ ինչպէս այդ ցաւը պիտի մնենար, մեծնար ու հսկայանար ցասում դառնար, անհամար բազմութիւններու ձեռքին զրոյակ պիտի ծառայէր յանուն մեր հայրենիքի ազատութեան բարիքին։ «Խորհրդաւոր շշուկը» անցած էր «մեր աշխարհէն», տրամադրութիւնները ստեղծուած, «կայծերը» պատրաստ էին, խենդերը ծնած ու հասակ առած էին, դեկավարութիւնը չէր շարժումը, ժամանակը իր ծոցը ծնած չէր, որ իր մէջ խտացուցած ըլլար ժողովուրդին բոլոր իղձերն ու ձգտումները, յոյսերն ու երազները, հաւատն ու քաջութիւնը, ազատութեան սէրը, եւ ընդունակ ըլլար այդ սիրոյ համար, ժողովուրդի համար, մինչեւ ողջակիզում ինքնազոհաբերութեան երթալու։ Մարդ մը որ բնականէն կոչուած ունենար, առաջնորդութիւն ունենար ցրիւ բոլոր տրամադրութիւնները հաւաքելու,կեդրոնացնելու, այդ տրամադրութիւններէն կերտելու շարժումը,շարժումին տալու իր շունչը, ուժեղ բովանդակութիւն։ Որ կարողանար հերոսապաշտութեան ու հերոսացման ճանապարհով հայրենապաշտութիւնը հասարակաց կրօն հռչակել։

Եւ ահա, 19րդ դարուն սկսած մեր սլակութային վերածնութիւնը քառորդ դարու իր վարքին յետոյ, կը զարնուի մեր ցուրտ իրականութեան։ Թեւակոխոր կ'իյնայ, միանգամընդ միշտ համոզուած որ շարժումը, վերածնութիւնը չի կրնար ամբողջական նկատուիլ եւ ինքնիրմով բաւարարել մեզ՝ ցորչափ ժողովական վերածնութիւնը չիսկսիր․եւ իր հունի մէջ պաշտպանութեան տակ կ'առնէր մեր մտաւոր վերածնունդը։ Այսպիսի շատ բնական պայմաններու պատրաստած հողէն ծնունդ կ'առնէ հայ յեղափոխութիւնը։ Հայ յեղափոխութիւնը ի վերջոյ կ'առնէ Հ. Դաշնակցութեան անունը։ Դաշնակցութեան ամենախոր զարկը կը հանդիսանայ՝ մեծ եռորդութիւն մը.—Քրիստափոր Միքայէլեան, Սիմոն Զաւարեան եւ Ռոստոմ։

Քրիստափոր բնականէն կոչուած ունեցող առաջնորդական անձնաւորութիւն է, որ իր մէջ խտացուցած է մեր ժողովուրդի իղձերն ու ձգտումները, յոյսերն ու երազները, հաւատն ու քաջութիւնը։ Մէկը որ կրցած է լուծել իր մարդկային բոլոր տկարութիւններէն զատ են։ բնական թերութեան, կողմնակութեան։ Անձնական հաշիւ, փայլելու բոլոր մոլութիւններէն զերծ է։ Ինչպէս կը ըսէ ընկեր Ահարոնեան, իր հոգեկան սիրոյն, փաքրիկն Յուբիկի սիրոյն ալ յաղթած է։ Անձնական կեանքը թանգ է իրեն համար, որովհետեւ այդ կեանքը նուիրած է բանաւոր շահերու, բանութիւնը իր զաւակ վրայ առասանցնելու զործին, Մաքրակրօն իդէալիստ մը, կարծես կապ չէ ունեցած այս աշխարհի հետ, եւ խորհրդաւոր սիրտ մը կողմէ ժամանակաւոր ղրկուած է մեզի, որպէսզի իր ներոյական պատկերին պէս, իր անձկան շունչով կազմակերպութիւն մը ստեղծէ։

Իր հեռանկարներուն մէջ զօրութեան, այլասիրութեան, անձնասիրութեան ու հերոսութեան կրակներ վառելու համար, Քրիստափոր ընտրեց անձնական կեանքի ունչացման հանապարհը, յանուն հայրենի իրաւունքին, սեփական ժողովուրդի բարիքին։ Քրիստափոր իր մէջ անձնաւորած է քաղաքական մարդը, առաջնորդը, հերոսը եւ հանճարը, որոնք կը բնորոշեն գերմարդը։ Քրիստափոր իր դէպի մահը հեքեաթանակ վազքով շատ աւելի հեռուները ձգտած է,երբեմն շարժման տիրական վարիչները պիտի մեռնին,որպէսզի շարժումին տան իրենց անունը։ Քրիստափոր իր ընկերներուն եւ իր ժողովուրդին ցոյց տուաւ բովանդակ այն ազնուելիքը,որ կայ ինքնամոռաց մահուան մէջ,զաղափարի համար։

1905ին Վիտոշի ստորոտը վրէժով պայթող ռումբը թէեւ զոհերու թանկագինը խլեց մեզմէ, սակայն բարիքներու մեծագոյնը զործեց մեր ժողովուրդի համար, յաւաւորելով մեր խորհրդանշական յաղթանակը։ Այդ չարաղէտ ռումբը յափշտակեց մեզմէ Քրիստափորը (մարմինը), որպէսզի մեզի տայ Քրիստափորիզմը, արքայական կրօն մը, որ կը նշանակէ թէ մէկը երբեմն մը կը քարոզէ, գաղափար մը կը ներկայացնէ, պարտաւոր է ինքը առաջինը զոհուիլ, եթէ զոհեր անհրաժեշտ են։ Որ խօսքը առանց գործի արժէք չունի։

Մենք որ չտեսանք Քրիստափորը, ձանանք լաւագոյն կերպով սերտել անոր կեանքը, որուն մէջ անսահման պաշտամունք պիտի տեսնենք այս ժողովուրդին համար, աւելի լաւ սերտենք անոր մահը, որուն մէջ կայ յարաբերական գեղեցկութիւնը եւ ժխտման, յանուն ընդհանրութեան եսին։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒՄ

Խորհրդ. Հայաստանի (22 փետր.) մէջ, «կազմակերպենք գիւղական բնակչութեան միջոցների ներգրաւումը.— Պարտադիր աւանդների գանձումը գիւղում» խորագիրներուն տակ, տես թէ ինչ կը գրէ հոյ կոմունիստ մը.

— «Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նոյեմբերեան լիակատար նիստը կը մատնանշէր որ հողերու համայնացման գործին մէջ խոշոր դեր պիտի խաղան գիւղացիներու «պարտադիր աւանդները»։ Որոշուած է պետութեան կողմէ այդ աշխատանքներուն համար յատկացուած ամէն րուբլիի դիմաց ձեռք բերել հաւասար գումարով աւանդ։

Անդրկովկասեան գործավարներու խորհրդուրդը 5 փետրուարին, որոշեց որ գիւղացիները պարտաւոր են աւանդ դնել վարկային ընկերութիւններու մէջ։ Այդ աւանդներուն նպատակն է ապահովել գարնանային ցանքի նիւթական միջոցները։

Աւանդները գանձելու նպատակով կազմուած հանրապետական յանձնաժողովը արդէն մշակած է գաւառներու եւ շրջաններու գանձելի գումարներու սահմանները։

Կուտանք կարգ մը շրջաններու պարտադիր աւանդներու գանձման քանակը —

Երեւանի գաւառ	263.000 ր.
Լենինականի «	149,000 ր.
Լ. Փամբակի «	151,000 ր.
Սեւանի «	146,000 ր.
Զանգեզուրի «	71,000 ր.
Ընդհ. գումար	780,000 ր.

Այս շրջաններուն մէջ մասնաւոր մարմիններ պիտի աշխատին քննել յիշեալ գումարներուն չափն ու սահմանը։ Գիւղերու բնակիչներէն գանձուելիք պարտադիր աւանդի չափը որոշուելու ատեն՝ նկատի պիտի առնուի անոնց եկամուտի չափը։ Այսպէս՝

Եկամուտ	Աւանդ
150 ր. համար վճարել	3 ր.
150-300 ր. « «	6 ր.
300-500 ր « «	15 ր
500 1000 ր. « «	50 ր.
1000է աւելի « «	300ր.

Անոնք, որ 300 րուբլի եկամուտ ունին, իրենց պարտադիր աւանդը պիտի վճարեն երկու անգամէն, առաջին կէսը մինչեւ 1 մարտ, երկրորդ կէսը մինչեւ 1 ապրիլ։ Մինչեւ 1000 րուբլի եկամուտ ունեցող գիւղացի մը պարտադիր աւանդը պիտի վճարէ ոչ բոլորովին 15 օր յետոյ, աւելի եկամուտ ունեցողը 10 օր յետոյ։ Այդ աւանդները վարկային ընկերութիւններուն պիտի վճարուին 2-5 տարի պայմանաժամով։ Վարկային ընկերութիւնները մինչեւ պայմանաժամին լրանալը (2 5 տարի) պիտի վճարեն տարեկան 6 տոկոս։ Պայմանաժամը լրանալուն՝ պարտադիր աւանդները պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն։

Բոլոր այս աւանդները, որոնք կը գանձուին գիւղացիներէն, պիտի ծառայեն գիւղատնտեսական հիմնադրամ մը ստեղծելու եւ գարնանային ցանքերու կառավարական աշխատանքները թեթեւցնելու։ Այսինքն, գիւղացիներուն դրամը կ'առնեն, գիւղացիին դրամովը գիւղացին կ'աշխատցնեն եւ յետոյ կը պոռան թէ կառավարութիւնը այս տուաւ, այն տուաւ գիւղացիներուն։

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գրէ — «Հայաստանի շուկային վրայ միրը չպակսեցնելու համար կ'արժէ զբաղիլ ճագարաբուծութեամբ։

Ճագարները դիւրին կ'ընտելանան մեր կլիմային, մանկի մասին շատ խնամապահանջ չեն, գրեթէ ամենակեր են։ Շատ կ'աճին, 8—12 ամսուան մէջ արդէն արբանցքի կը հասնին։ Կը բազմանան չափազանց արագ, տարեկան կը ծնին 3-4 անգամ, բերելով 4-8 հոգ, երբեմն աւելի։

Ճագարին միսը իր համով շատ քիչ կը տարբերի հաւի կամ հնդկահաւի մսէն, մանաւանդ երբ տապկուի։ Ընդհական նիւթերու՝ բաղադրութեամբ կը գերազանցէ միւս միսերը, այնպէս որ օգտակար կը համարուի երախաներու եւ հիւանդներու համար։ Մորթն ալ յարգի է, փոշին կը գործածուի ճարտարարուեստի մէջ։ Բուրդով, (եթէ ճագարը երկար սաեւ ունի,) սաք հիւսուածեղէններ կը շինուին։ Ականջներէն, թաթերէն եւ պոչերէն լաւ սոսինձ կը պատրաստուի։ Աղբը պարարտանիւթ է պարտէզներուն համար։

Ֆրանսայի մէջ մօտ 400 գործարաններ կ'աշխատին ճագարի բուրդին վրայ։ Պելճիքա, իր գործարաններուն համար գործածելէ զատ, տարեկան քանի մի միլիոն մորթ կը ղրկէ Անգլիա։ Ամերիկա տարեկան 150—200 միլիոն րբլ. արժէքով ճագարի մորթ կը ներածէ։ Ճագարաբուծութիւնը բոլորովին նոր եւ ապագայ ունեցող ճիւղ մըն է կենդանաբուծութեան մէջ։

Հայաստանի մէջ կարելի է աճեցնել ազնուացեղ եւ սպիտակ ճենիլլիի ճագարը, որ կը կշռէ 3—4 քիլօ։ Այս ճագարը տարեկան կուտայ մօտ 250 կրամ բուրդ, քիլոն՝ 15—20 րուբլի։

Մսատու ճագարներուն մէջ լաւագոյնն է պելճիքական ճագարը, որ կը կշռէ 6—8 քիլօ։ Ազնուամորթ կը համարուին Ա) հաւայա ճագարը, որուն մորթը հաճելի եւ հաստատ գոյն մը ունի (կապոյտ մոխրագոյն), Բ) արծաթափայլ ճագարը, որուն մորթը շատ յարգի է, (մազերը սեւ են, ծայրերը սպիտակ)։ Այս վերջին ցեղին մորթը շատ արժէք ունի, թէեւ միսը քիչ է։

ՋԵՐՄԱՐԲՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի բնական պայմանները չափազանց նպաստաւոր են ջերմարբուծութեան։ Մասնաւորաբար 15 շրջաններ կան, որոնք կը համարուին ջերմապահութեան կեդրոններ.— Մեղրի, Ղափան, Գորիս, Դարալագեազ, Իջեւան, Շամշադին, Ալլահվերդի, Վաղարշապատ, Աշտարակ,Կոտայք Ղուրդուղուլի, Վէդի, Ղամարլու, Հրազդան, Երեւան։ Առաջին տեղը կը գրաւեն Մեղրին, Ղափանը, Գորիսը, Իջեւանը։

Խորհրդային ամբողջ Միութեան մէջ Հայաստանն է, որ կ'արտադրէ ընտիր ջերմի հունտը։ Հայկական ջերմի հունտն է, որ գրաւած է պարսկական շուկան։ Անցեալ տարի Պարսկաստան ղրկուած է 80 հազար տուփ։

Հայաստան անցեալ տարի պատրաստեց 2345 տուփ։ Իսկ խոզակի արտադրութիւնը կը հասնի հարիւր թոնայի։

Մեղրիի մէջ սկսած են շինել հնամանուածի գործարան մը, որ պիտի ըլլայ ամէնէն մեծը Խորհրդային գործարաններուն։ Թէեւ թթենիները ամբողջովին չեն օգտագործուած, սակայն յարմար նկատուած է նոր ծառեր անկել։ Գիւղեր կան, ուր փոխանակ թթենիներուն տերեւները օգտագործելու, կը քաղեն թութը եւ օղի կը պատրաստեն։

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առասպելաշունչական այս ահաւոր հիւանդութիւնը, միջին դարու ընթացքին ամբողջ Եւրոպական վարակելէ յետոյ, կամաց կամաց տեղի տուաւ եւ կորսուեցաւ։ Իսկ Լուզովիկոս ԺԴ ջնջեց 23 օգոստոս 1693ին բազմաթիւ ուրկանոցներ։

Սակայն ԺԹ դարուն վերջերը բորոտութիւնը զարձեալ երեւցաւ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար վարակման նախկին բոյներէն (Պրըթանեբ, Պիրենեանլեաններուն եւ սառէն Ալպեան շրջանին մէջ)։ Հին բորոտներու զաւակներ էին, որ դարձեալ կը վարակէին Ֆրանսան։ Միւս կողմէ Արեւելքի Ֆրանսական գաղութներէն զինուորները կը բերէին վտանգի սերմը։

Այսօր հեղինակաւոր անձեր կը պնդէին թէ բորոտներու թիւը կ'անցնի մէկ միլիոնը։ Հիւանդանոցները բաժիններ ունին, ուր գրուած են բորոտներ, առանց երբեք բժշկութեան յոյսն ունենալու։

Փարիզի Սէն.Լուի հիւանդանոցին պարիսպներէն ներս մասնաւոր տաղաւարի մը շինութիւնը կը շարունակուի արդէն։ Այնտեղ պիտի պատսպարուին բորոտները, զորս փրոֆ Ժանսէլմ խնամքով կը պահէ։ Մարսէյլ ևս շուտով պիտի ունենայ ուրկանոց մը։

Անշուշտ բուռական չեն առանք, որովհետեւ ծայրագոյն Արեւելքը, Մադագասքարը, Խաղաղականի կղզիները, Նոր Քալեդոնիան անընդհատ կը վարակեն ֆրանսական գաղութը։

Այս պատճառաւ, կար Նահանգին Վիլրան վանքը, որ կը գտնուի խորունկ անտառի մը մէջ եւ պաշարուած է պարիսպներով, վերածուեցաւ ուրկանոցի։ Այսուհետեւ այս վանքը պիտի դառնայ բորոտութեան բժկութեան կեդրոն մը։

ԿԱՐԴԱՑԻՐ Ի ԴՐՕՇԱԿ Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ
— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ ՓԵՏՐ 18

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մեր գիւղին համար վարժութիւն եղած է ամէն տարի այս զոյգ տօները նոյնացնել։ Այսպէս ալ կը թելադրէ ոչ միայն թուականի մօտիկութիւնը այս երկու ազգային դէպքերուն,այլեւ իրենց իմաստի եւ բովանդակութեան նմանութիւնը։

Այս տարի հանդէսը մասնաւոր շուքով տօնուեցաւ քաղաքապետութեան սրահին մէջ, ուր բոլոր աթոռները գրաւուած էին եւ ժողովուրդէն մաս մըն ալ ոտքի վրայ կը մնար։ Ընկ. Գուսյումճեան գեղեցիկ ճառով մը բացատրեց փետր 18ի պատմութիւնը եւ նշանակութիւնը, յետոյ տեղի ունեցաւ «Վարդանանց պատերազմի» բեմադրութիւնը խնամուած պատրաստութեամբ Մըդիրբասեանական խումբի տղաք․ները մեծ ճիգ թափած էին լաւագոյն պատրաստութեան մը համար։ Շատ բնական եւ յաջող էին Վարդանի դերին մէջ Գ. Գաբրիէլ, Վասակի դերին մէջ Գ. Ալէքսանեան, Միհրներսեհի դերին մէջ, Գ. Ցոռուզեան։ Ցարզներու համաձայնութիւնը սանձնած ըլլալով ընկ. Բարթող. տուներէ ճարած եւ քիչ ծախքով պատրաստած էր պատմական տիպարներու համապատասխանող հագուստները։ Յուզիչ էր ու խանդավառութիւն ստեղծեց Աւարայրի հայ բանակին մուտքը բեմին վրայ, հայկական դրօշով։

Հանդէսի ընթացքին աճուրդ մը տեղի ունեցաւ, ուրկէ գոյացաւ 326 ֆրանքի գումար մը։ Թէ այս գումարը եւ թէ ներկայացման ամբողջ հասոյթը, 1400 ֆրանք յատկացուեցաւ «Դաշնակցութեան ցանցին գնման, Փարիզի մէջ։ Դերասանական խումբը նոյն նպատակին նուիրեց 100 ֆրանք

Հաւաքոյթը անցաւ շատ յաջող թէ նիւթապէս եւ թէ մանաւանդ բարոյապէս։

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ— Մարտ 9ին տեղի ունեցաւ «Փետր. 18»ի հանդէսը։ Հակառակ անձրեւին որ ըլլալուն՝ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ.

Օրուան նախագահը քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր հայրենիք»ը։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ խօսելու ընկ. Աշոտ Արծրունին,որ լայնօրէն պարզեց թէ ինչպէս ծնունդ առաւ եւ կազմակերպուեցաւ ազգային — յեղափոխական այդ մեծ շարժումը։ Կանգ առաւ մանաւորապէս բոլշեւիկներու բռնութիւններուն, կատարած բռնաբարութիւններուն եւ նենգութիւններուն վրայ։ Պատկերացուց նաեւ զաւթներու ներկայ վիճակը։

Գեղարուեստական բաժինը, գլխաւորութեամբ Ցիկ. Մարի Զառագեանի, շատ յաջող անցաւ։ Մասնաւորապէս գեղեցիկ էին արտասանութիւնները Օր Գայիանէի, Գասպար Ցէրմանեանի եւ Ղեւոնդ Թորոսեանի. Նոյնպէս գնահատելի էր Ղուրգէն Թագւորեանի կազմած երգչախումբը, որ հանդէսը համեմեց ազգային - ժողովրդական երգերով։

Եղան հարցումներ, որոնց ընկ. Աշոտ փաստերով պատասխանեց։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով.

Ա. Օհանեան

ՔԷՍԻՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէսիրիկի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն տեղի ունեցաւ մարտ 8ին, Սալոն Սփաննելի մէջ։ Թէև նոյն օրը Սեբաստացիներն ալ երեկոյթ մը ունէին անմահ Մուրատի յիշատակին,սակայն դրեթէ մեր բոլոր աթոռները գրաւուած էին։ Նախագահ Գ. Կիւմիւշեանը քանի մը խօսքով բացատրեց երեկոյթին նպատակը։

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, ներկայացուեցաւ «Շողոքորթ»ը։ Դերակատարները, հակառակ իրենց անփորձութեան, կրցան առանց սխալի կատարել իրենց դերը ղեկավարութեամբ Գ. Գաբրիէլեանի։ Հանդէսը փակուեցաւ ուրախ մթնոլորտի մէջ։ Զուտ հասոյթ եղած է 820 ֆրանք որ ղրկուեցաւ «Յառաջ»ի, իր նպատակին յատկացուելու համար (տես «Յառաջ», 12 մարտ)։

Այս առթիւ յիշենք թէ վարչութիւնը մեծ դժուարութեան կը հանդիպի աղջկան եւ կնոջ դերակատարներ գտնելու համար, որովհետեւ շատեր կը խրտչին իրենց աղջիկը կամ ազգականուհին բեմ հանել։ Նոյնիսկ այս հոգեբանութիւնը ունեցող երիտասարդներ ալ կան...

Գ. Նանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԹԱՒՐԻԶ, 27 փետր..— Վշտալից սրտով, զգածուած խորին շնորհակալութիւններս եմ յայտնում Ատրպատականի թեմի առաջնորդ գեր. Տ. Ներսէս Արք. Մելիք Թանգեանին, Դաշնակցական եւ Հնչակեան յեղափոխական կուսակցութիւններին, ամուսնուս նախկին աշակերտներին, Թաւրիզի Կեդրոնական դպրոցի, երկսեռ Դիմնազիոնի, Արամեան և Հայկազեան դպրոցների, թէ՛ հոգաբարձական եւ թէ ուսուցչական կազմերին եւ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան, որ ամուսնուս թաղման օրը ի յարգանս նրան— զաղարեցրին իրենց պարապմունքները եւ ներկայ գտնուեցին սըխուր հանդէսին։

Խորին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում նաեւ ա՛յն հաստատութեանց, հիմնարկութեանց և մասնաւոր անձանց, որոնք հեռուից այս ծանր օրերին վշտակից եղան եւ ցաւակցեցին թէ՛ հեռագիրներով եւ թէ՛ նամակներով։

Վերջապէս խորին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում Թաւրիզի հասարակութեանը, որ առանց խտրութեան, ինչպէս կաբեկից եղաւ, անտանելի օրերիս, տաք զգացմունքով, մեծ ու փոքրով շրջապատեց ղարիբիս, ճգնելով թեթեւացնել վշտիս բեռը։

Հայ ժողովրդի գրկում էի ես, ղարիբ չէի։

Այրի Տ. Խանզադա

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(11 Square Alboni Métro Passy)

Հ. Բ. Ը. Միութեան մատենադարանը հանրութեան բաց է երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը, ցերեկէ վերջ ժամը 2 30էն 6 30։ Ուրիշ օրերու համար կարելի է ժամադրութիւն առնել գրադարանապետէն։

Միութեան Մատենադարանը նախորդ տարուան ընթացքին մեծապէս ճոխացուց իր հայերէն գիրքերու եւ պարբերականներու հաւաքածոները, եւ հետզհետէ աւելի ճոխացնելու վրայ է զանոնք.

Անոնք որ կը փափաքին ուսումնասիրել ազգ. հին եւ ժամանակակից պատմութիւնը, հայկական հարցը՝ իր բոլոր շրջաններուն մէջ, եւ առ հասարակ հայկական մշակոյթի եւ հայ կեանքի զանազան երեւոյթներն ու Հայոց դրացի ժողովուրդներու պատմութիւնն ու կենցաղը, շատ հարուստ աղբիւրներ պիտի գտնեն Միութեան մատենադարանին մէջ, ամենամեծ դիւրութեան եւ լաւագոյն հիւրասիրութեան հետ։

Մատենադարանին վարչութիւնը ծրագրած է բանախօսութեանց շարք մը, որոնք պիտի ծանուցուին իրենց ատենին։

ընտրութեանց առթիւ Մոսկուա կը վախնայ որ գիւղացիներու դժգոհութիւնը քաղաքական ձեւ մը առնէ։

Կը հաստատուի թէ գիւղացիներու դիմադրութիւնը Թուրքեստանի եւ Կովկասի լեռներուն մէջ մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է եւ թէ գիւղացիներու կողմէ ցանքի գործադուլը եւ արջառի կամաւոր փճացումը հաւանաբար նահանջի ստիպած են պոլշեւիկ վարիչները։

Մոսկուայի մամուլը կ'աշխատի ծայրայեղութեանց պատասխանատուութիւնը նետել «իմաստակ համայնավարներ»ու, «խանդավառ բիւրոկրատներ»ու վրայ, որոնք կը գործեն գիւղերու մէջ։ Կեդրոնական կառավարութիւնը այժմ այպանելով այդպիսիները, զանոնք նշաւակ կը դարձնէ գիւղացիներու վրէժին, որ կրնայ քաղաքական ծանր հանգամանք առնել։

Նաւային խորհրդաժողովը

Վարչապետ Թարտիէօ կիրակի օր ամերիկեան պատուիրակութեան անդամներուն հետ տեսակցելէ վերջ, արտաքին նախարար Պրիանի եւ ծովային նախարար Տիւմէնիլի հետ գնաց Չէքըրս՝ Մաքտոնըլտի, ծովային նախարար Ալեքսանտրի և անգլիական պատուիրակութեան միւս անդամներուն հետ տեսակցելու համար. Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին մասին։

Խօսակցութիւնը սկսաւ ժամը 11ին եւ տեւեց մինչեւ իրիկուն։ Ժողովէն վերջ, վարչապետ Թարտիէօ հետեւեալը յայտարարեց. «Միասին քննեցինք ամբողջ կացութիւնը՝ անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտէն։ Մէկ կողմէ ճշդեցինք այն խնդիրները որոնց շուրջ համաձայնութիւնը որոշ է կամ դիւրին։ Միւս կողմէ, ու մանաւանդ կերպով քննեցինք այն հարցերը, որոնց շուրջ ցարդ համաձայնութիւնը աւելի դժուար կը թուէր։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ տեսակէտները մօտեցնելու զանազան մեթոտներուն մասին։ Ատոնք միասին պիտի գործադրուին այս օրերուն։ Կը նկատենք որ ձեռք բերուելիք արդիւնքը շատ կարեւոր է եւ պէտք է զգուշանալ անխոհեմ աճապարանքներէ։ Խնդիրը աճապարելու մէջ չէ այլ յաջողելուն մէջ։ Համոզուած եմ թէ դրական եւ գոհացուցիչ արդիւնքի մը պիտի յանգինք։»

«Վճռական օր»ը վերջացաւ այս ձեւով։ Որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ այժմ եւ կը յուսացուի թէ խորհրդաժողովը բոլորովին չպիտի ձախողի, այլ կարելի պիտի ըլլայ քանի մը պետութեանց միջեւ համաձայնագիր կնքել։

Համայնավար դաւ մը երեւան հանուած

Րեվալէն (Էսթոնիա), կը հեռագրեն թէ քաղաքական ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն մը։ Խուզարկութիւններու հետեւանքով գրաւուեցան բազմաթիւ խռովարարական թռուցիկներ եւ գրքոյկներ՝ տպուած Ռուսիոյ մէջ։ Ցարդ ձերբակալուած են 11 հոգի։ Համայնավար մը, որ զինեալ դիմադրութիւն կը փորձէր, սպաննուեցաւ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են Գ. Միջազգայինի երկու գործակալներ։ Շատեր ատրճանակ ունէին իրենց վրայ։ Գրաւուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ այս կազմակերպութեան նպատակն էր բռնի միջոցներով տապալել Էսթոնիոյ կառավարութիւնը եւ համայնավար իշխանութիւն հաստատել։ Երկու համայնավար երեսփոխաններ ութ օր առաջ յաջողած էին փախչիլ եւ Ռուսիա ապաստանիլ։

Հակաբոլշեւիկեան դատավարութիւնը

Խարքովի դատարանին առջեւ կը շարունակուի դատավարութիւնը «Ուկրայնայի ազատագրական հակայեղափոխական կազմակերպութեան»։ Գլխաւոր ամբաստանեալը՝ Նախկին ակադեմական Էֆրէմով խոստովանեցաւ իր յանցանքը։ Նախագահը ընդհատեց զայն, երբ կ'ըսէր թէ իրենց կազմակերպութիւնը կապ ունէր լեհ հրապարակագրին հետ, ու հրաւիրեց զայն իր վկայութիւնն ընել դռնփակ նիստի մը մէջ։ Երկրորդ ամբաստանեալը՝ Նախկին արտաքին նախարար Նիկովսկի նոյնպէս կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Լեհաստանի հակայեղափոխական կազմակերպութեան եւ զօր. Տիւտիւնիկի Ուկրայնայի դէմ պատրաստած արշաւանքին մասին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— Եգիպտական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, մարտ 20ին Աղեքսանդրիայէն պիտի մեկնի «Օզոնիա» շոգենաւով եւ ցամաք պիտի ելլէ Ճենովա։ Երկու օր Փարիզ մնալէ վերջ, պիտի երթայ Լոնտոն, ուր բանակցութիւններ պիտի կատարէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի հետ։ Անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն մարտ 11ին մեկնեցաւ՝ բանակցութիւնները պատրաստելու համար։ Գահիրէի մէջ ճամբան արդէն հարթուած ըլլալով, կը կարծուի թէ բանակցութիւնները արագօրէն վերջ պիտի գտնեն։

Ուսանողական կռիւներ

Փարիզի Ուսանողական Ընդհանուր Միութեան նոր վարչութիւնը ընտրելու առթիւ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան։ Հրաժարեալ վարչութիւնը ամբողջ կազմով դարձեալ թեկնածու կը ներկայանար։ Հակառակորդները կ'առաջարկէին 30 հոգինոց ուրիշ ցանկ մը։ Այս թեկնածուներէն 22ը չէին ներկայացներ ընտրելիութեան պայմանները, չափահաս ըլլալ եւ առնուազն երեք ամիսէ ի վեր անդամ Միութեան։ Քուէարկութիւնը սկսած էր շաբաթ առաւօտ եւ անդամները հետզհետէ կուգային իրենց քուէները ձգել տուփին մէջ։ Ժամը 5.30ին Ուսանողներու Ազգային Միութեան անդամներէն շուրջ 200 հոգի բիրերով, ծխարձակ ռումբերով եւ սուիններով յարձակեցան Պիւշըրի փողոցի Ուսանողական Տան վրայ, ուր կը կատարուէին ընտրութիւնները։ Ցուցարարները բռնի ներս մտնելով, ամէն ինչ ջարդուփշուր ըրին իրենց ճամբուն վրայ եւ կռիւի բռնուեցան կարգապահութեան հսկող ուսանողներու հետ։ Ո'չ մէկ ողջ ապակի, աթոռ կամ սեղան մնաց, բեմին վրայ գտնուող դաշնակ մը կտոր կտոր եղաւ։ Ամբողջ կէս ժամ երկուստեք ճակատամարտ մղուեցաւ մեծ սրահին մէջ, աթոռներով, շիշերով եւ արտասուաբեր ռումբերով։ Բազմաթիւ ոստիկաններ օգնութեան հասնելով հազիւ կրցան վերահաստատել կարգը։

Նիւթական վնաս կը հաշուուի 250.000 ֆրանք։

Հրաժարեալ վարչութիւնը վերընտրուեցաւ, սակայն ընդդիմադիրները ապօրէն կը նկատեն այս ընտրութիւնը։

Բժշկական համալսարանը որ փակուած էր անցեալ շաբթուան ծանօթ ցոյցերուն պատճառաւ, երէկ վերաբացուեցաւ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ՍԳԱՏՕՆԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը, մասնակցութեամբ քաղաքական եւ ազգային մարմիններու, մեծ շուքով պիտի տօնէ Ապրիլեան սուգին տասնըհինգամեակը Ապրիլ 27ին, Քըթի Ժուրնալի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին։ Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի Լիոնի մէջ

13 Cours Gambetta, Place du Pont Պիւրօ տը Թապան եւ գործակալ Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, 226 Rue Boileau.

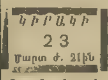

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

13րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ կազմ. կանոնները Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11՝ մեր քաղաք. ուղեգիծը՝ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ կրօնական հալածանքը Հայաստանի մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Վ.Ըէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Սարսէլի հանգանակութիւնը.— Ս. Աճէմեան 50, Գ. Պապիկեան 35, Ա. Աճէմեան 30, Յ. Երանեան, Ղ. Ներկարարեան, Օ. Աւետիսեան, Հինկէօզեան եղբ. Քրրքպլէշեան՝ 25ական, Բ. Գումրուեան, Յ. եւ Տիկ. Վարդանեան, Գ. Նուրմեան, Ռ. Սարգիսեան, Կ. Երանեան 20ական. Տիկ. Մ. Սիմիթեան, ՈՄՆ, Ա. եւ Ա. Ներսէսեան, Մ. Խամպէկեան, Գ. Տէրտէրեան, Մ. Պօղոսեան, Մ. Գէորգեան, Յ. Թօփալեան, Գ. Տէր Մինասեան, Օ. Կարապետեան, Ե. Գիլլէրեան, Հ. Անթապլեան, Կ. Փանոսեան, Բ. Պալլարեան, Տէր եւ Տիկ. Մինասեան, ՈՄՆ, Ղ. Յ. Օհանեան, Գ. Տալկարարեան, Տիկ. Սուլթան, Բ. Թաթուլեան 10ական, Ն. Ալատինեան 15, Տիկ. Քաբանիցա, Ղ. Առաքելեան, Տիկ. Երեմեան, Յ. Յակոբեան, Աւետ Ամու, Հ. Ջօրեան, Տիկ. Մալաթեան, Ս. Տէրտէրեան, Մ. Աւետիսեան, Կ. Մանուկեան, Փոքրիկն Անահիտ, Գ. Եոլտըեան, Լ. Տէր Անանեան 5ական, Տիկ. Ջարուհի 3, Յ. Պէկեան 1,50. Գումար 624.50։

Գ. Գ. Պապիկեանի միջոցաւ Լփինէէն հաւաքուած է.— Յ. Գէտիկեան, Խ. Մկրտիչեան 25ական, Գ. Փանոսեան, Տիկ. Վ. Միքայէլեան, Յ. Պօղոսեան, Յ. Ագատխանեան 10ական, Տիկ Գօյաճեան, Ս. Գօյաճեան, Տիկ. Մ. Ֆինճանճեան 5ական, Յ. Փորթուգալեան 4։ Գումար 109։ Ընդհ. գումար 733.50։ (Տես «Յառաջ» 5 փետր.)։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

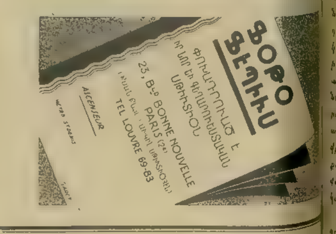

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՐՏ
1930

19 MARS 1930

Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1215 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉՂՋՈՒՄ ԹԷ ՌԱԶՄԱԽԱՂ

Երէկ հրատարակեր էինք օրուան լուրերը՝ խորհրդային իշխանութեան կողմէ կատարուած նոր նահանջի մասին։

Կանգ առնելով միայն Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութեան համառօտ հեռագրին վրայ, փութանք ճշդել թէ՝ հաւաքական տնտեսութիւնը կամ անհատական պայքարը դադրեցնելու խնդիր չկայ, ինչպէս կը հետեւէր անգլիական թերթի մը լուրերէն։ Այլ պարզապէս որոշ մեղմացումներ կը հրամանագրուին։

Այս նահանջը անճար միջոց մըն է, դարման տանելու համար գարհուրելի կացութեան մը, որ յառաջ եկած է բռնի, «հարուածային կարգով» հաւաքական տնտեսութիւն ստեղծելու խելագար եւ բարբարոսական արշաւանքէն։

Ստալինի ճորտերը փողով ու թմբուկով աւետեցին համայնացման ձեռնարկին յաջողութիւնը։ Բայց Ստալին ինքը, աւետիսին ձայնակցելով հանդերձ, ստիպուեցաւ քաշել անոնց ականջէն եւ հաւաքական տնտեսութեան իբրեւ միակ տիպար ձեւ առաջարկել «արտէլ»ը։ (Այս առթիւ պատրաստուած է նոր կանոնագրութիւն մը զոր պիտի հրատարակենք իր կարգին)։

Մենք առիթ ունեցանք զանազան մէջբերումներ կատարելու Ստալինի մարտ 2 թուակիր ազդարարութենէն։ Հիմա որ աչքի առջեւ ունինք այդ շրջաբերական-յօդուածին բնագիրը, այլեւս պարզ է թէ ի՛նչ «քեալլակէօզական վարժութիւններ» կատարուած են համայնացման ասպարէզին մէջ։ (Զակերտաւոր բառը կ'առնենք «Խ. Հ.»ի հայերէն թարգմանութենէն)։

«Մենք ամէն բան ընելու կարող ենք»։ «Մեզի համար առանց դատարկ բաներ են»— Ստալին քանի մը անգամ կը կրկնէ այս ինքնահաւան բացատրութիւնները, ծաղրելու համար իր չափազանց եռանդուն, «կրակոտ» գործակալները, որոնք իսկապէս խեղկատակութեան վերածեր են հաւաքական տնտեսութիւնը։

— «Կրակոտ ծամայնացնողներէն մէկը բանը կը ծասցնէ այնտեղ որ, ծրաման կը ղրկէ արտէլին՝ երեք օրուան մէջ ծաշուառման ենթարկել իւրաքանչիւր տան բոլոր ծաւերը, նշանակել ծաշուառու եւ վերածսկող «ծրամանատարներ», «գրաւել տիրապետող բարձունքները» եւլն.:

Իսկ ուրիշ տեղ մը՝ արտէլ կազմակերպելու կը ձեռնարկեն՝ «եկեղեցիի զանգակները վար առնելով»։

Եւ ահա նահանջը, ազդարարութենէն երկու շաբաթ յետոյ։ Անշուշտ աչքի առջեւ ունենալով ողբերգութեան թանձրացեալ պատկերը, եւ դեռ շատ աւելի չարաշուք հեռանկարներ։ Եթէ հաւատանք «Լօքալ Անձայկէր»ի, բռնի համայնացման գործողութիւնը ոչնչացուցած է, արդէն, Ռուսիոյ ամբողջ արջառին 35 առ 100ը, իսկ դեկտեմբերի սառնամանիքները փճացուցած են ձիերուն հունձքին 20 առ 100ը։

Իրականին մէջ, ինքնապաշտպանութեան նոր միջոց մըն է որ կը փորձէ կարմիր իշխանապետութիւնը, մանաւանդ նկատի ունենալով արտաքին պարագաները։

Որքան ալ ծաղրեն ու փչեն ժողովներու եւ թերթերու մէջ կամ թափօրներ կազմելով փողոցէ փողոց, խորհրդային իշխանաւորները ստիպուած են հաշուի առնել արտաքին ազդակները։ Մանաւանդ հիմա, երբ ոտքի կանգնած են կղերն ու եկեղեցին, որոնք միշտ պատրաստ են օգնութեան ամէն դուռ փակելու եւ ի հարկին զէնքեր օրհնելու։ Միակ ձախակողմեան իշխանութիւնը, Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնն անգամ հազիւ կրնայ դիմադրել պահպանողական երեսփոխաններու, լորտերու եւ կղերականներու տեղատարափ հարցումներուն։ Պէտք է մեծագոյն բարեացակամութիւնը համարել, որ այդ իշխանութիւնը թոյլ չտուաւ բանակի եւ նաւատորմի հոգեւորներուն՝ մասնակցիլ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին սարքած աղօթքներուն եւ բողոքներուն։ Եւ, մինչեւ այսօր ալ, կը վարանի յայտնել Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին տեղեկագիրը՝ կրօնական հալածանքներու մասին։

Սխա՞լ է արդեօք ենթադրել թէ՝ Լոնտոնէն թելադրուած է գոնէ կրօնական հալածանքի մեղմացումը։

Առանցատոր ալ, հանդիպած եկեղեցին փակելու, արարողութիւնները ծաղրելու, նուիրականութիւններ անարգելու սանձարձակ տեսարանները կրակին վրայ իւղ կը լեցնէին, մասնաւորապէս գրգռելով գիւղացին, այրն ու կինը։

Ինքնաբեր գզջում համարուի թէ ռազմախաղ.— Մոսկուայի նոր քաղաքականութիւնը ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ յարաճուն սաստկութիւն ներքին տագնապի։

Այս դարձը շատ կը նմանի Լէնինի տնտեսական նոր քաղաքականութեան, աւելի խայտառակ պայմաններու մէջ, եւ այնքան շնորհալից ճառամարտութիւններէ յետոյ։ Ռուս գիւղացին է որ, նորէն, խելքի կը բերէ խելակորոյս «լուսաւորիչները», իբրեւ առօրեական փոթորիկ։ Առայժմ առանց արիւնհեղութեան, եւ թերեւս ատոր համար ալ աւելի սպառնալից ու հզօր։

Եթէ նոյն իսկ «դժնդակ ժամը» անցընելու խաղ մը համարենք այս նահանջը, նորէն Մոսկուայի բռնաւորներուն ուժը չէ որ կը հաստատուի, այլ անոնց անփառունակ պարտութիւնը՝ առանց քաղաքացիական պատերազմի։

Եւ դեռ վերջին խօսքը չէ ըսած մուժիկը։

Շ

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՂՈՐՄԵՑԷ՜Ք. Ա՛Վ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԵՏԵՒՈՐԴՆԵՐ

Պոլսոյ «Աշխատ» լրագիրը կը գրէ Թուրքիոյ պարտքերուն առթիւ.

—«Արեւմուտքի դրամատէրերուն ծարիւր միլիոն ոսկեդրամ պարտք ունինք, այսինքն, այսօրուան դրամով, մօտաւորապէս մէկ միլիառ ոսկի...

1.000.000.000, ոսկի՛...

Լեզուն այս թիւը դիւրութեամբ կ'ըսէ... բայց մեզմէ ոչ ոք գաղափար մը ունի մէկ միլիառ ոսկիին սարսափելիութեան մասին...: կարգ մը օրինակներով բացատրենք թէ ինչ ըսել է մէկ միլիառ ոսկի:

Ենթադրենք որ ասկէ 1930 տարի առաջ, Յիսուս այս գումարը փոխ առած ըլլար եւ պարտքը ղրուշներով վճարելու ելլէր: Ծնունդէն մինչեւ այսօր այս դրամը դեռ ծամրուած չէր ըլլար. որովհետեւ 1930 տարին 60 միլիառ երկվայրկեան կ'ընէ, մինչդեռ մեր պարտքը 100 միլիառ ղրուշ կը բռնէ:

Ո՛վ քրիստոնեաներ, ո՛վ ծետեւորդներ փափկասիրտ մարգարէին որ կ'ըսէ. «Մէկ երեսիդ ապտակ զարնողին՝ միւսն ալ դարձուր: Երկու շապիկ եթէ ունենաս՝ մէկը քու նմանիդ տուր»: Ո՛վ, արեւմուտքի դրամատէրներ, այս դրամը, որ ձեր մեծ Մարգարէին ծնած օրէն ի վեր չծամրուելու աստիճան մեծ է, Անատոլուի գիւղացին ղրուշ ղրուշ մէկ կողմ դնելով ի՞նչպէս ձեզի տալու ծրաշքը գործէ: Կրօնք ու ծաւատք չունի՞ք դուք, «ինսա՛ֆ»:

1.000.000.000 ոսկի՛...

Այս գումարին աճաւորութիւնը բացատրելու ծամար, ուրիշ օրինակ մըն ալ տանք— եթէ այս գումարին չափ մէկ ոսկինոց թղթադրամ իրարու փակցնենք, գօտի մը կ'ունենանք այնքան երկար որ կարելի է չո՛րս անգամ փաթթել երկրագունդին շուրջ: Որովհետեւ, մէկ միլիառ թրքական ոսկիի երկարութիւնը 160 միլիոն մեդր կ'ընէ:

Երկու օրինակ ալ.

Ոսկիի ծրարները եթէ իրարու վրայ դիզենք, 150.000 մեդր կը բռնէ: Այսինքն, 500 ծատ Էյֆէլի աշտարակ...: Աշխարհի ամէնէն բարձր լերան՝ Կավրիզանքարէն 19 անգամ աւելի բարձր լեռ մը:

100 թղթադրամ ոսկիին ծանրութիւնը 107 կրամ ըլլալով, մէկ միլիառ ոսկիին ծանրութիւնը 1370 թօնօ կ'ընէ: Այս ծանրութիւնը Թուրքիայէն Արեւմուտք փոխադրելու ծամար անդրատլանտեանները պէտք են:

Ո՛վ Քրիստոսի ծետեւորդներ, ո՛վ բարեխօս եւ ողորմած մարգարէին ծաւատացեալները, այսքան դրամը ի՞նչպէս կրնանք ձեզի տալ..

ՄԱՀ Պ. ԱՐԱՄ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ցաւով կը լսենք մահը Պ. Արամ Հալաճեանի, որ Փարիզ եկած էր դարմանուելու ծամար:

Հանգուցեալը եղբայրն էր նախկին Նախարար Պ. Պետրոս Հալաճեանի եւ ոչ միայն իբրեւ ազգային երեսփոխան (ազատական), այլ եւ իբրեւ անծատ եռանդով մասնակցած է Պոլսոյ ծանրային կեանքին:

Թաղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը՝ չորեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցին:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ, որ դեռ կը շարունակէ հացադուլը, ժամանակաւորապէս ազատ պիտի արձակուի՝ իր պահանջատէրերուն իսկ խնդրանքին վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ վիճակը կարծուածէն ծանր

«Աժանս էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը հաղորդէ որ՝ Օսմանեան Հանրային Պարտքի ֆրանսացի եւ անգլիացի բաժնետէրերու ներկայացուցիչները երկուշաբթի օր ծանուցագիր մը տուած են Թուրքիոյ ներքին գործավարին։

Ատկէ կը տեսնուի որ Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կը կարծէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ու ասիկա անոր համար որ շատ լայն յանձնառութիւններ ստանձնած է արտասահմանի մէջ. 8 միլիոն անգլիական ոսկի՝ միայն 1930 տարուան համար։

Բաժնետէրերու ներկայացուցիչները կը պահանջեն որ Փարիզի համաձայնագրին պայմանները յարգուին ու ժամու երաշխաւորութիւնները պահպանուին։ Սակայն եւ այնպէս պատրաստակամութիւն կը յայտնեն քննելու այն միջոցները, որոնք պիտի ապահովեն Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակին վերականգնումը։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն որ օտար դրամատուններու խմբակցութիւնը, որուն նպատակն է ապահովել թրքական դրամին կայունութիւնը, պաշտօնապէս կազմուած է՝ 900.000 ոսկի դրամագլուխով, որուն կէսը կուտայ Թուրք կառավարութիւնը։

«Թան»ի համաձայն, գրոյց կը շրջի թէ Թուրքիա փոխառութիւն մը պիտի կնքէ Լոնտոնի հրապարակէն։

Վերջին դիմում մը Մուսոլինիին

Լոնտոնի խորհրդաժողովը փրկելու համար վերջին փորձեր պիտի ըլլան։ Կիրակի օր Չէքըրսի մէջ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակներու տեսակցութեան ընթացքին որոշուած է ստիպողական դիմում մը կատարել Իտալիոյ վարչապետ Մուսոլինիի մօտ։ Ինչպէս յայտնի է, Իտալիոյ գլխաւոր պատուիրակը՝ Կրանտի մինչեւ վերջը կը պնդէ այնտեսակէտին վրայ թէ Իտալիա Ֆրանսայի հաւասար տարողութիւն պէտք է ունենայ։ Այժմ պիտի պահանջուի որ Իտալիա մանրամասնօրէն տեղեկացնէ իր պէտքերը եւ այն բանաւոր պատճառները, որոնց հիման վրայ հաւասարութիւն կը պահանջէ։ Կրանտի ցարդ կ'ըսէ թէ Մուսոլինիէն բացարձակ հրահանգ ստացած է այդ պահանջին ընելու համար։

Կը կարծուի թէ իտալական կառավարութիւնը որոշ զիջումներ պիտի ընէ համաձայնութիւնը դիւրացնելու համար։

Հակակրօնական պայքար

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Կեդրոնական կոմիտէի որոշումը որով հակակրօնական պայքարին մէջ բռնի միջոցները կ'արգիլուին, մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ կրօնական շրջանակներու մէջ, մանաւանդ որ Անաստուածներու միութիւնը կը պատրաստուէր նոր պայքարի մը՝ Զատկի տօներուն առթիւ։ Այս միութիւնը կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը ուղղուած այն օտարականներուն որոնք կրօնական արարողութիւններ կազմակերպեցին՝ ի նպաստ Ռուսիոյ մէջ կրօնական ազատութեան։ Այդ յայտարարութիւնը կ'ըսէ մասնաւորապէս.

«Խորհրդային Ռուսիոյ աշխատաւորները չպիտի կրնաք վախցնել ձեր խաչակրութեամբ, ինչպէս չկրցաք վախցնել ձեր անթիւ ծանուցագիրներով եւ արտասահմանի մեր ներկայացուցիչներուն դէմ ձեր բուռն յարձակումներով։»

Մէկ ամսուան մէջ 1682 մահապատիժ

Խարքովի (Ուկրայնա) խորհրդային գերագոյն ատեանը փետրուար ամսուան ընթացքին դատեց 2000 յանցաւորներ, որոնց 1682ի մասին մահավճիռ արձակեց։ Դատապարտուածները ընդհանրապէս գիւղացիներ են, որոնք կ'ըմբոստանան խորհրդային իշխանութեանց սեփականագրկման մեթոտներուն դէմ։

Ամբաստանեալներու թիւը այնքան շատ է, որ դատարանը ստիպուած է ամիսը երեք օր որոշել՝ վերաքննելի դատերով զբաղելու համար։ Որովհետեւ մահապատիժներուն 100էն 80ը կը հաստատուին, ժողովուրդը ամսուան այդ երեք օրերը կ'անուանէ «մահուան երեք օրեր»։

Փախստական գիւղացիները բռնուած

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Չեխան ռուսական սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուած է 45 գիւղացիներ, որոնք կ'աշխատէին լեհական հող անցնիլ։ Ասոնք տարուեցան Տիզա։ Երեք գիւղացիներ գնդակահարուեցան։

Բոլշեւիկ լրտես մը ձերբակալուած

Պրիւսէլէն կը հեռագրեն.— Վերջերս Սիմոն Պարման անուն մարդ մը երեք միլիոն ֆրանքի գնեց Լինքէպէքի դղեակը, Պրիւսէլի մօտ, ուր հաստատուեցաւ եւ պելժիական հպատակութիւնն ընդունեց։ Արդ. հաստատուեցաւ թէ Պարմանի բուն անունն է Զիմուն Սիբինսկի, ծնած է 1882ին Լաքէովիչի մէջ (Լեհաստան)։

Պրիւսէլի դատական իշխանութիւնը վերջերս ստացաւ տեղեկութիւններ, որոնք կարծել կուտան թէ Լինքէպէքի դղեակը տեւական յարաբերութեան մէջ էր Մոսկուայի հետ։ Պարման ձերբակալուեցաւ երկուշաբթի առաւօտ ու բանտարկուեցաւ՝ իբրեւ հրապարակաւ կեղծ անուն կրող։ Դղեակին մէջէն գրաւուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք խնամքով պիտի քննուին։ Կ'ըսուի թէ Պարման 100 միլիոն ֆրանք հարստութիւն ունի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 44

Տէր եւ տիկին Եդիշէ Նափուճեան, Պոսթըն, 10 տոլար	254 60
Անիէռ-Պուա Քոլոնպի ծանգանակութեան մնացորդը	125.—
գումար՝	379.60
43րդ ցանկին գումարը	53.565.40
ընդհ. գումար	53.945.—

* *

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ Զ. ՑԱՆԿԸ

Սուրիոյ նոր տարագիրներու հանգանակութեան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Շրջան. Յանձնաժողովին միջոցաւ 127,750, ՅԱՌԱՋ լրագրի միջոցաւ, Փարիզ, 7րդ վճար 7000, Աթէնքի Հանգանակիչ Մասնախումբի միջոցաւ 3500, Սելանիկի «Հորիզոն» լրագրի միջոցաւ, 3րդ վճար 2503.15, Աթէնքի «Նոր Օր» լրագրի միջոցաւ, 3րդ վճար 2000, Ս. Դր. Լուսաւորիչ եկեղեցի. Արնուվիլ լէ կոնէս 1500, Բերլինի Հայ Գաղութ. Միութիւն, Դ. վճար 1000, Գալամաթայի Հանգ. Յանձնախումբ (Յունաստան) 385, Լիոնի եւ շրջակ. Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւն 300, Տիկին Մարի Գալփաքեան, Փարիզի եկեղեցիին միջոցաւ 200, Տիկին Ռ.Ն., Լոնտոն «Մասիս» լրագրի միջոցաւ 186 ֆրանք. գումար 146.324.15: Նախորդ ցանկին գումարը 214.486 ֆր. 95 սանթիմ: Նախորդ ցանկէն զեղչելի 500 ֆրանք. (Հայ Մասօն. Ըթեակին նուէրը պէտք է ըլլայ 1000 ֆրանք փոխանակ 1500ի). ընդհ. գումար 360.811.10, զեղչուած 500, մնացեալ ընդհ. գումար 360.311 ֆր. 10 սանթիմ:

ՈՍԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԷ ԴԱԴՐԱԾ

Պաղտատէն կը գրեն «Ազդարար»ի.—

Իրաքի կառավարութիւնը վերջերս արձակեց Պ. Ոսկան Մարտիկեանը, որ տարիներէ ի վեր այնքան կանոնաւորութեամբ կը վարէր ելմտական ընդհանուր քննիչի պաշտօնը: Այս առթիւ երեք ամսական տրուեցաւ իրեն, իբր բացառիկ վարձատրութիւն:

Կ'իմանանք թէ Պ. Ո. Մարտիկեան ուրիշ երկրի մը կողմէ պաշտօնի կոչուած է եւ թէ քանի մը ամիսէն պիտի մեկնի Միջագետքէն:

Պաշտօնէ ծեռացուեցաւ նաեւ Պ. Տիգրան Էքմէքճեան, որ նոյնպէս բարձր դիրք մը ունէր ելմտական Նախարարութեան մէջ եւ մեծ ծառայութիւն մատուցած է երկրին:

Կ'երեւի թէ ազգ. ոգիի զարթօնքն է որ ասպարէզ չի տար օտարներուն, եւ ամէնէն առաջ Հայերուն:

ՀԱՎՐԻ մէջ ծագած գործադուլը վերջ գտաւ եւ ֆրանսական անդրատլանտեան շոգենաւները պիտի մեկնին դէպի Նիւ Եորք։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ բժշկական եւ դեղագործական ուսանողները հաւաքոյթի մը մէջ որոշեցին դասադուլ հռչակել՝ բողոքելու համար Մարսիլիոյ բժշկական վարժարանի բացման յապաղման դէմ։ Դասադուլի թուականը չէ որոշուած։

ՓՐԻՄՕ ՏԸ ՐԻՎԷՐԱՅԻ մարմինը Սպանիա փոխադրուեցաւ թաղուելու համար Մատրիտի մէջ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՀԱԶԱՆԳ "ՖԻՆԱՆՍԱՒՈՐՄԱՆ ՖՐՈՆՏՈՒՄ,,

«կոլեկտիվացման եռուն եւ յախուռն թափը մեզանից պահանջում է ամրացնել նրա տընտեսական, արտադրական հիմքերը: Այս բանը, սակայն, հնարաւոր կը լինի, եթէ գիւղատընտեսութեան վերակառուցման շրջանում մենք նրա ֆինանսաւորման գործը հենց սկզբից ազատ պահենք յապաղումներից եւ խոչընդոտներից» («Խ. Հ.» փետր. 16ի խմբագրականը):

Ծանրակշիռ հարց մըն ալ այս: Ահազանգը հնչեցուցած են արդէն, իբրեւ անմիջական վտանգ, որ կրնայ «կասեցնել մեր սոցիալիստական աշխատանքի հսկայական թափը»:

Եւ իսկապէս չափազանց ծանրակշիռ խնդիր մըն է դրամական տագնապը Խորհրդային երկիրներու մէջ, որ ժամանակի ընթացքին աւելի քան կը կնճռոտի ու կը բարդանայ:

Երկրի ներքին եւ արտաքին տնտեսական քաղաքականութիւնը, հակառակ բոլշեւիկեան «ձկուն» քաղաքագէտներու բոլոր ջանքերուն, վստահութիւն չներշնչեց օտար դրամագլուխին: Արտաքին փոխառութեան ջանքերն ալ միշտ մնացին ապարդիւն, շնորհիւ այն մերկ իրականութեան, որ դրամատէրը իր դրամագլուխի համար շատ աւելի մտահոգ է, քան Խորհրդային իշխանութիւնը իր մարդկային դրամագլուխի մասին: Երկրի ցորենի եւ այլ հում նիւթերու արտածումը, որ միշտ ալ նախապատերազմեան շրջանին գլխաւոր եկամուտը եղած է ռուսական կայսրութեան գանձին, կը կազմէ շատ ողորմելի գումար: Միեւնոյն ատեն, արտածումներու ապագան ալ կը կնճռոտի, որքան ներքին, նոյնքան եւ արտաքին պատճառներով: Ու դեռ քանի մը օր առաջ, հեռագիրները կը հաղորդէին թէ հոլանտական կառավարութիւնը որոշած է ընդհատել Ռուսաստանի հետ առեւտուրը, նկատի ունենալով Խորհրդային կառավարութեան ներկայ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Ռուսական գործերու հանդէպ ընդհանրապէս անտարբեր այս երկրի ընթացքը ազդանշան մը չէ՞ այն անվստահութեան մթնոլորտին, որ օրէ օր աւելի կը թանձրանայ Եւրոպայի մէջ:

Ներքին յաջորդական երեք փոխառութիւններն ալ չտուին սպասուած արդիւնքը: Դեռ աւելին: Այս փոխառութեան արձանագրուած գումարները հեռու են իրականութենէ, «գանձումները չեն համապատասխանում այն տուեալներին, որոնք ստացւում են տեղերից», կ'ըսէ «Խ. Հայաստան»: Այլ խօսքով թուղթի վրայ արձանագրուած գումարները շատ աւելի մեծ էին, քան գանձումներէն գոյացած իրական գումարները:

Այժմ իշխանութիւնները շարժման են դրած իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցները, «հարուածային ստուգում» կատարելու եւ իրականացնելու թուղթի վրայ եղած արձանագրութիւնները:

«Կոլեկտիվացման» հետեւանքով կացութիւնը աւելի քան կը ծանրանայ: Գիւղացիութիւնը ասկէ առաջ կարեւոր աղբիւր մըն էր պետական գանձին, ենթակայ ըլլալով զանազան տեսակի տուրքերուն: Այսօր, սակայն, փոխուած է վիճակը հիմնովին: Կոլխոզներու մէջ արձանագրուած գիւղացիութիւնը կը մերժէ վճարել տուրքերէն մնացած պարտքերը: Կոլխոզները, որոնք իրենց մէջ կ'ընդունին գիւղացին իր շարժուն եւ անշարժ հարստութիւններով, կը մերժեն նոյնպէս վճարումը իրենց այս անդամներու հաշուէն: «Խ. Հայաստան» այս տեսակէտը վնասակար գտնելով կ'առարկէ.

«Որովհետեւ անհատ տնտեսութիւններն իրենց ամբողջ ունեցուածքով կոլեկտիվ մտնելով, տուեալ կոլեկտիվին հնարաւորութիւն է տրւում կազմակերպական ձեւով վճարելու իր նոր անդամներիժամկէտանցպարտքն ի հաշիւ իրենց հետ բերած գոյքի»:

Որքան ալ հիմնաւոր ըլլայ այս տեսակէտը, այնուամենայնիւ հարցը կը պահէ իր կնճռոտութիւնը, ամէն բանէ առաջ իբրեւ բնական հետեւանք փոխանցումի բարդ գործողութիւններուն:

Եւ «վտանգը ֆինանսաւորման ֆրոնտում» կը սաստկանայ օրէ օր: Հետ տնտեսական կարիքը իր պահանջներուն մէջ խիստ է եւ անողոք, ինչպէս անօթի երախան:

— «Ըստ ծրագրի, գարնանացանի սպասարկմանը տրամադրելու է երեք միլիոն հինգ հարիւր հազար րուբլի: կամպանիան այսպիսի մի խոշոր գումարով ֆինանսաւորելը մեզնից պահանջում է ուժերի եւ հնարաւորութիւնների առաւելագոյն լարում ու բոլոր միջոցների մոբիլիզացիա—ժամկէտանց գումարների 100 տոկոսով գանձում եւայլն: («Խ. Հ.» փետր. 16):

Հակառակ այս անյետաձգելի ստիպողականութեան, իրականութիւնը կը մնայ միշտ աննպաստ: Պարտքերը ո՛չ միայն չեն գանձուիր, այլ եւ կը մեծնան խոշոր չափերով:

— «Առ 1ն Հոկտեմբերի 1929թ. գիւղացիական տնտեսութիւններն ու գիւղկոոպերացիայի ստորին ցանցը վարկային ընկերութիւններին ունէին ժամկէտանց պարտք 507,000 րուբլի, իսկ առ 1ն Յունուարի 1930 թւի այդ պարտքը հասել էր արդէն 537,000 րուբլու:»

Չորս ամսուան ընթացքին 30 հազար րուբլիի յաւելեալ պարտք մը աննշան գումար չէ, նկատի ունենալով մեր երկրի տնտեսական վիճակը ընդհանրապէս: Խնդիրը հոն է, որ պարտքի այս աճումը տեղի կ'ունենայ այն շրջանին, երբ յայտարարուած էր «այդ գումարների մոբիլիզացիայի կամպանիան»:

Աւելի պէտք է եզրակացնել ուրեմն, որ հակառակ բոլոր խոստումներուն, հայ հարկատուն անկարողութեան է մատնուած իր վրայ դրուած տուրքը վճարելու: Այս արդէն իրական վտանգ է, յառաջ եկած՝ անհատական արտադրութիւններու քայքայումէն:

Ստեղծուած այս վիճակը սպառնական է նաեւ տարբեր տեսակէտներով: Դրամատուններու եւ վարկային կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը զգալապէս կ'ազդուի տնտեսական այս վիճակէն:

Ժամանակին տրուած վարկերու կորուստը, նոյնիսկ ժամանակաւոր— կը թուլցնէ այս կազմակերպութիւններու յետագայ աշխատանքները, որոնք ծրագրուած են «կոլեկտիվացման» պահանջներու հիման վրայ:

Գիւղբանկը (գիւղական դրամատուն) մասնաւորաբար անելի է մատնուած, նկատի ունենալով որ «բացի գիւղացիական անհատական տնտեսութիւններից եւ գիւղկոոպերացիայի ստորին ցանցից, գիւղբանկին խոշոր գումարներովժամկէտանցպարտքեր ունին նաեւ մի շարք կոոպերատիւ եւ պետկազմակերպութիւնսեր»:

Տնտեսական բնական օրէնքն է, որ իր ուժը կը ցուցադրէ այսպէս ամէն մէկ ուղղութեամբ: Հիմնական չարիքը միշտ ալ կը մնայ չարիք ժողովրդական աղքատացման ազէտին հետ: Ահա՛ աղքատացած պարագային կ'ազդուի առաջին առթիւ պետական գանձը:

Իսկ անհատին աղքատացումէն մինչեւ պետութեան աղքատացումը իրական սնանկութեան վտանգի տակ են այն բոլոր կազմակերպութիւններն ու մարմինները, որոնք կը ներկայանային համայնավար տնտեսական քաղաքականութեան գործադրիչները:

Թալանն ու կողոպուտը, անհատական իրաւունքներու բռնաբարումը ի վերջոյ կ'անհետանան հրապարակէն, ենթակայի ոչնչացման հետ: Այսօր երբ նախկին մեթոդներով եւ միջոցներով դրամ ճարելու հնար չէ մնացած, ինչպէ՞ս պէտք է հայթայթել ամէն օր աճող ծախքերը:

Այս արդէն ներքին իմաստն է այն ահազանգին, որ տուած է համայնավարութիւնը կոլեկտիվացման քաղաքականութեան «յաղթանակ»ի նախօրեակին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԵՏ

Գերմանացի յայտնի պատմաբան Էմիլ Լուտվիկ կը հրատարակէ «Նայէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի մէջ իր տպաւորութիւնները Մ. Քէմալի վրայ, որուն այցելած էր անցեալները Էնկիւրիի մէջ:

Կը ներկայացնենք գլխաւորաբար հեղինակին զանազան հարցումներուն Թուրք դիկտատորին կողմէ տրուած պատասխանները եւ գերման պատմաբանին անձնական գնահատումներուն մէկ կարեւոր մասը միայն:

Արձանական հանդարտութեամբ մը, կ'ըսէ Էմիլ Լուտվիկ, Քէմալ անկիւնը քաշուած էր, կիսամութի մը մէջ զոր ընդհանրապէս կը սիրէ: Դժուար է այս դէմքին մէջ որոշակի տեսնել անոր դիմագիծերը՝ որոնց վրայ զանազան ուղղութեամբ խորշոմներ կը վազեն: Զինքը շրջապատող շուքերը հազիւ կը կոյծկլտան անոր իրարու եռեւէ վառած սիկարէթներէն: Նայը ամրիճան պաղարիւնով կը խօսի, եւ մեր երեք ժամուան խօսակցութեան միջոցին հազիւ մէկ երկու անգամ ձայնը քիչ մը բարձրացուց եւ շնորհ ըրաւ նաեւ… խնդալ: Նախ պատմեց Կելիպոլուի մէջ Անգլիացիներուն դէմ իր բռնած դիրքը, խրամներուն մէջէն յաճախ իր միմինակ դուրս ցատկելը: Քէմալի նկարագրին գլխաւոր գիծը այն է որ ցնորքի մարդ չէ երբեք, այլ արտասովոր կերպով հաշուող: Նափոլէոնին վրայ խօսեցաւ այսպէս.—

«Ցնորքն ու երեւակայութիւնը փճացուցին այդ մարդը, որ միշտ իր մարթէն դուրս կ'ուզէր ելլել: Վիպական ձեւեր առաւ կայսր ըլլալու, մինչեւ Հնդկաստան արշաւելու, եւ այս ամէնը՝ իր ընտանիքը բարձրացնելու համար:

«Պէտք չէ անձնական նպատակներ ունենալ: Ով որ հին դրութիւններուն կը կառչի եւ կապկցութիւններ կը ստեղծէ դէպի ետ, արդիական պետութիւն մը չի կրնար հիմնել: Նափոլէոն հետս գուրժեց որ իր մօտ մնայ Ֆուշէ, թէեւ գիտէր որ ան իրեն կը դաւաճանէր: Ցեղայ իր ամէնէն կատաղի թշնամիներուն (Անգլիացիներուն) յանձնուեցաւ, ինչ որ կը մեկնուի միմիայն մտային տկարութեամբ: Անոնց հիմնական գաղափարի սխալ եւ դէպքերուն հետեւանքով միայն խոշոր ծրագիրներու ետեւէն գնաց»:

Այս դատաստանը ցոյց կուտայ խօսողին ծրագիրը: Մարդ մը՝ որուն համար Նափոլէոն կես իրողանս կ'երեւի, ազգայնական, եւ բոլոր միւս ժողովուրդներուն հանդէպ անվստահ, միակ գաղափարով մը միայն տոգորուած, ինք, իր տէրն ու սպասաւորը,— ահա թէ Քէմալ ինչպէս կը ներկայանայ. ան կ'արհամարհէ ամէն շարժառիթ որուն ստուգութիւնը թուանշաններով չի բացատրուիր: Առով մղեց իր կռիւը կրօնքին, խալիֆայի եւ հօճաներուն դէմ:

«Կը զարմանամ որ մզկիթները գոցուած են, մինչդեռ զանոնք գոցող չկայ: Թուրքը բնականէն մահմետական չէր, հովիւները արեւը, ամպերը եւ աստղերը միայն կը ճանչնան: Գիւղացիները ամբողջ տարին գիտեն միայն, որովհետեւ հունձքը եղանակէն կախում ունի: Թուրքը բնութիւնը միայն կը պաշտէ»:

— Ուրեմն Թուրքը ամենամեծ միաքերուն կը հանի… ըսի, ինչպէս կ'եօթէ՞ր որ Աստուած— բնութիւն անուանած է:

Մտածկոտ զինուորի մը եւ դիկտատորի մը հետ պէտք չէր երկար բարակ հակաճառել, քանի որ օտարական ալ եմ:

— Եթէ դուք այն միջոցին առաջնորդութիւնը ստանձնած չըլլայիք, պիտի գտնուէի՞ն արդեօք ուրիշներ որ խորհէին այս ազգին ազատագրութեան եւ վերականգնումին վրայ:

— Չեմ գիտեր թէ ուրիշները ի՞նչ կը խորհէին, ես խորհեցայ այդ բանը:

— Եւրոպայի մէջ չեն սխորժիր զօրավար մը պետութեան գլուխը տեսնել:

— Շատ շիտակ է: Զօրավար մը միշտ վտանգաւոր է իբրեւ իշխող, երբ իշխող կ'ըլլայ միայն եւ հակակշիռ տակ չի մնար: Գերմանիոյ մէջ դուք ասիկա տեսաք: Ո՞վ ըրիք ձեզի առաջնորդ պատերազմի ատեն:

— Լուտենտորֆը:

— Ան առաջնորդ ըլլալու մարդ չէր, քանի որ քայքայումին առթիւ կծիկը դրաւ: Վիլհելմ Բ. նմանապէս:

— Բարեբախտաբար դուք զօրավարէ կախում չունիք, ինչպէս երբեմն Թալէաթ Էնվէրէն կախում ունէր:

Քէմալ համամիտ գտնուեցաւ, եւ այս առթիւ յայտնեց թէ Թալէաթը Սելանիկէն կը ճանչնայ, ուր նամակատան աննշան պաշտօնեայ էր, եւ մինչեւ վերջն ալ մնաց անպայ:

«Ամէն դիկտատորութեան վախճանը ա՛յս է», ըսի, եւ Քէմալէն հնձեցի ստուերոտ անկիւնէն ինծի ուղղուած սրամտութեան մը զուսպ նայուածքը: Քիչ մը կեցաւ եւ յետոյ ըսաւ.

— Քիչ առաջ փառասիրութեան վրայ խօսեցաք: Բնականաբար առանց անոր բան չըլլար, բայց անձնականի համար պէտք չէ ըլլայ, այլ ամբողջ ազգին օգուտին համար: Պետ մը իր վճռականութիւնները ազգէն պէտք է առնէ, պետը զանոնք պէտք է քննէ եւ անոնց հետեւի: Սուլթանութիւնը վտարելէ առաջ նախ խորհրդարան մը գումարեցի, ամէն իրաւունքէ հրաժարեցայ իբրեւ նախագահ, նոյնիսկ մահապարտի կեանք շնորհելու առանձնաշնորհումը ինծի չվերապահեցի: Ամէն ուժ ժողովուրդէն կուգայ, այսինքն անոր ընտրած ներկայացուցիչներէն: Ձեր կարծածէն շատ պակաս կը գործեմ ես անձամբ: Հարցուցէք, ահա՛ նախարարը (ակնարկութիւն արտաքին գործավարին՝ որ թարգմանի պաշտօն կը կատարէր) թէ իր գործին կը խառնուի՞մ: Միշտ պատրաստ եմ ուսումնասիրութիւններով զբաղելու եւ նախագահութիւնը ձգելու: Նոյնիսկ բանակին վերին հրամանատարութիւնը:

— Կուսակցութեան նախագահութի՞ւնն ալ…

— Անիկա ոչ բնաւ: Որովհետեւ այս կուսակցութիւնը կը մարմնացնէ իմ կողմէ ուղիղ դատուած պետական քաղաքականութիւնը:

Քէմալ դիկտատորի մասին իմ քննադատութենէս միշտ դժգոհած՝ շարունակեց

— Դուրսը հարցուցէ՛ք դռնապանին, թէ բնաւ կը վախնա՞յ ինձմէ.. Վախի վրայ իշխանութիւն չի հիմնուիր: Նոյնիսկ թնդանօթներու վրայ հիմնուած ույժ մը միշտ ժամանակաւոր է(*): Յեղափոխութեան ընթացքին մարդ անոնց պէտք կ'ունենայ, նոյն իսկ դիկտատորութիւն ալ պէտք կ'ըլլայ: Մեծ ձեռնարկութիւններ խորհրդարանական յանձնաժողովներու կողմէ չեն գործադրուիր: Բայց այսօր ահա հոս կը տեսնէք խաղաղ երկիր մը: Այլեւս մէկ քառակուսի մէթր անգամ հողի պէտք չունինք. մեր քաղաքացիներուն համար մեր երկիրը շատ ընդարձակ է: Ամէն երկրի հետ խաղաղութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրներ ունինք, եւ մեր բանակը այն պատճառաւ միայն կը մնայ որպէսզի նոր յարձակումներու դէմ պաշտպանուինք.

— Բայց ինչո՞ւ մա
պատ չէ:

— Ազատ է, զօրչափ
ձախիր սկզբունքներուն
պետութիւն եւ աշխարհ
տութիւն:

Ըսի թէ Աթէնքի
շաբաթէ ի վեր լրագիր
որ կը գրէ թէ Վենիզել
սպաննուեր: Քէմալ խնդ
ըսաւ.

— Ասիկա անկարելի
Վենիզելոսի հին արարքն
էր որ իր ժողովուրդը
Իզմիրի գրաւումին:

Քէմալ չի կրնար Թ
հանդուրժել: Անոնց խօսք
պէս չինցրը թունդ կ'ելլ
իր յաջողութիւնը անոնց թ
մութեան կը պարտ
Եւրոպացիներուն ալ չի
ժեր, եւ եւրոպական
ները ընդունելուն հա
ա՛յն է որ կարենայ ա
քովը անոնց դէմ կռու
բան կը ներածէ: Եւ ներ
րուն ամէնէն գէշը թե
նականութիւնն է: Հա
ասիկա հակասական չէ՞

— Բնա՛ւ երբեք
ջանանք Թուրք մնալ
ամենահին ժողովուրդ
այս միջոցիս կ'աշխատ
տականօրէն ապացուցա
Մենք Մոնկոլներէն չենք
այլ իբրեւ նախնական
Յոյներէն առաջ Իզմիր
տատուեր ենք:

Քիչ մնաց պիտի բռն
մանալի է որ դիկտատ
պարտաւորութիւն խորհրդա
եռեւը պահուըտիլ, եւ
կան խուզարկութիւններ
իշխանութեան տիրանա
Այս տեսակ հնարքներ
ալ ի գործ դրաւ, հանրա
րու միջոցաւ, մինչեւ
կին հասաւ, եւ յետոյ
մէնուն վրայ: Քէմալ
ցեղակիցներուն ճիշդ
որոնք Միջերկրականեան
գի մը ո՛չ առաջինութ
ոչ տկարութիւնները
կարծէ թէ իր բոլոր
հաւատացողներ կան, թէ
ազդեցութիւն չի բանեց

(*) Որովհետեւ ամէն մարդէ աւելի ինք Մ. Քէմալ գիտէ թէ իր ուժն ու հռչակը Թնդանօթի, կախաղանի վրայ հիմնուած է, իր բերնով խոստովանած կ'ըլլայ այսպէս թէ իր իշխանութիւնը հիմ չունի եւ ժամանակաւոր է միայն: (ԾԱՆ. ԹՐԳՄ.):

ԲԻՐՕՎ ԵՒ ԵՐԿԱԹՆԵՐՈՎ ԿՌԻ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ… ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏՃԱ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ԱԳԱՏԸՆ (ՊԱՐՄԻՑ ԾՈՑ), 1 Մարտ.— Փետրուար 21ին կ. վ. ժամը 3.30ին հնդկական «Աթլէթիք» ակումբի մարզադաշտին վրայ, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ հայկական «Սպորտ» ակումբի ախոյեանութեան հօքիի վերջին մեծ մրցումը «Հինդուստաննակումբի հնդիկ խմբին հետ, D'costa կոչուած արծաթեայ մրցաբաժակին առթիւ:

Խաղի սկիզբէն հայ մարզիկները վերին աստիճանի բարձր տրամադրութեամբ լեցուած եւ սպորտի մաքուր հոգիով վառուած մտան մարզադաշտ: Առաջին կիսախաղէն երկուստեք թափեցին մեծ ջանքեր, բայց երկու կողմերն ալ չափէ դուրս զօրաւոր լինելով, ոչ մէկը կարողացաւ նշանակէտ շահիլ: Խաղը սկսելէն 10 վայրկեան վերջ, հայ կտրիճ մարզիկները փայլուն վայրէջքներ ունեցան, բաղձալի նշանակէտը շահելու համար:

Անցեալի հարիւրաւոր մրցախաղերի ժամանակ, խաղադաշտը կարծես կախարդուած լինէր մեր ճարտար խմբապետ Գ. Յովսէփ Բաղրամեանի ձեռքին: Իսկ այսօր հէնց նոյն խմբապետի գերագոյն ջանքերը ի դերեւ ելան: Երկուստեք իրար կը սեղ

մէջին խստօրէն, բայց հա
բեք հակառակորդի գո
տեղի չէին տար: Այսպէ
շարաւ առաջին կիսախա

Երկրորդ կիսախաղի
մարզիկները աւելի վա
րութեամբ եւ նշանակէ
հելու վճռականութեամբ
մարզադաշտ: Եւ 15 վ
վերջ, շնորհիւ Գ. Մալ
տիքեանի, շահեցան
նշանակէտը, զարմանք
ռելով ներկաներուն: Հ
խմբին եւ ականատես
րին գալրոյթին այլեւս
սահման չկար: Պալթե
էին եւ առիթը արդէն
րեն հասաւ:

Խաղի օրէնքների հա
մեր մարզիկներէն մէկ
դիկներէն մի ուրիշի
սխալին համար իր
Անգլիացին կասեցուց
առաքումը: Մինչ այ
մարզիկները փոքրիկ թ
ցութեան մը պատճառով
ճարանէին: Իրաւարարը
սուլէր եւ գնդակը գարն
պի կեդրոն, բայց թերի
իր պաշտօնին մէջ: Իրա
յապաղումէն օգտուելով
դուրս մի քանի հնդիկ
սատեռներ, դաշտ խուժ
իրենց մաղձը ժայթքել
նոյն Գ. Մալիլ Աւետ
գլխին:

Մօտիկ գտնուող հայ մարդիկներէն մէկը կը շտապէր իրագութիւնը հասկնալու, բայց ահա Նարիւթաւոր Հնդիկներ շրջապատելով ուղիղ ճակատէն հօգեկոր յանուկ փայտով մը մը վէրք կը բանան: Միւսը առաջ կը վազէ, նա եւս կ'ընկղմի նոյն վիճակին եւ դեռ կը սկսին այս արիւնաշաղախ անձերներին ծեծել: Խաղին ներկայ էին մօտ 30 հայ երիտասարդներ, որոնց գրեթէ կէսը մեացին հայ տիկնանց եւ երեխաներ մօտ. ի հարկէն դիմադրելու համար: Իսկ միւս կէսին Թորգոմալովի մի ծալքէն մինչեւ Հնդիկներէ մօտ կռուի մեջ հանել, ծեծը շարունակւում էր անմեղ գոհերի գլխին:

Հասնում են այս 15 տղաներ աշխատելով Թիւրիմացութիւնը պարզել եւ մէջլաղլը փակել: Բայց նոյն գազանացած Հնդիկները յարձակւում են այս հայկական երիտասարդների վրայ եւ նոյն փայտերով երկուքի գլխի վրայ եւս պատռուածք առաջացնում: Այլեւս միւս երիտասարդների դալրոյթը գագաթնակէտին հասած, իրենց հայրենակիցների գլուխներէն հոսող արիւնը տեսնելով, խլում են մի քանի փայտեր եւ քաշւում նոյն Հնդիկների գլխին:

Երեւակայեցէք մի րոպէ որ 3—400 Հնդիկի դիմաց կանգնած հերոսական կռիւ կը մղէին դէմից զէնից հաւաքուած միայն քանի հայ երիտասարդներ: Տղաք հերոսներէն այդքան բազմութեան ըղձեան եւ աջ ու ձախ սկսեցին հարուածել:

Նախապատրաստուած Հնդիկներ որոշած էին մրցախաղը կորսնցնելու պարագային իրենց սիրտ հայերից հանել, քանի որ նախ օսմանեան ծագում ունեն, մահմետականներ լինելով եւ յետոյ իրենց իրենց համարւա եւ Հնդկաստանի լեռնցի ու ամէնէն քաջ ժողովուրդը: Խաղէն առաջ ամէն տեսակի մահակներ, երկաթեայ ծիգեր եւայլն մօտիկ հնդկական ակումբը պահ դրել էին, ի հարկին իրենց նպատակին ծառայեցնելու համար:

Երբ տեսնում են այսչափ փոքրաթիւ երիտասարդներ, իրենց ձեռքում այլեւս փայտ չթողին, մօտ 200 հոգիի չափ փախուստ են տալիս, շատերը ծանրապէս վիրաւորներ: Իսկ միւս 200ի կէսը վստահ իրենց պաշտպանութեան վրայ, խուժում են ակումբը եւ իրենց փայտերով, երկաթներով զինւած ու կրկին հասնում կռուի ճակատը եւ աջ ու ձախ գետին են փռում: Այս զինւած ամբոխը հասնում է մի չորս րոպէի չափ կռւում է, եւ տեսնելով որ այս փոքրաթիւ հայերին դէմ դնել չեն կարողանում, իրենց կարգին փախուստ են դիմում, ձգելով երեսի վրայ չորս ծանր վիրաւորներ որոնք իսկոյն հիւանդանոց փոխադրւեցին: Նրանց վիրաւորների ընդհանուր թիւը երեսունի կը հասնում, որոնցից շատերը մի քանի օրեր հիւանդանոցի մնանքը ճաշակեցին: Հայ վիրաւորների թիւն է միայն հօթը:

Եթէ հայերը նրանց զբօսին եղի տային, այդ մոլեգնած ամբոխը վնասած էր մինչեւ ոստիկանութեան հասնելը, հայ կանանց եւ մանուկների վրայ եւս յարձակելի վստահ լինելով իրենց անգլիահպատակութեան ... Անմիջապէս կռուի վայր հասաւ ոստիկանութիւնը եւ մեր երիտասարդներին անմիջապէս ոստիկանատուն փոխադրեց: Երկար քննութիւններէ վերջ, Հնդիկներին եւս ոստիկանատուն ... Անաչառ ոստիկանապետը կարեւորութիւն չդարձնելով ... ընկերութեան խնդ... Նրանց եւս ոստիկանատուն էր հրաւիրած, հարցաքննութիւնների համար: Սպա ... երկու կողմերին առանձին առանձին տուն ճամբեց, իսկ վիրաւորները ընկերութեան հիւանդանոցը փոխադրեց.

... յանձնուած է դատա...

ԻՐԱՆՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՂՐ

Մեղրի գաւառը լաւ մեղր կ'արտադրէ, նոյնպէս Արագածի լանջին վրայ Թալին գիւղը: Դժբախտաբար մեղուապահութեան մասին գիտական տեղեկութիւններ չունին գիւղացիները. այս պատճառաւ արտադրութիւնը սպասուածէն քիչ է:

ԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Երեւան քաղաքը կը կարօտի նորոգութեան եւ բարեկարգութեան: Տուներուն Թիւերը, մասնաւորաբար ծայրամասին մէջ, խառն են, ինչ որ կը ստեղծէ կարգ մը անպատեհութիւններ: Այդ գործը կարգաւորելու համար՝ հարկ չկայ դրամի, այլ կը բաւէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն, որ կը պակսի մեր պոլշեւիկներուն: Թիւ 26 փողոցէն մինչեւ կառատան մօտի փողոցը պէտք էր սալարկել, դիւրութիւն տալու համար կառքերու երթեւեկին եւ պատելու համար բնակիչները փոշիի ամպերէն: Եւ «Խորհր. Հայաստան» (22 փետր.) կը գանգատի.— «Քաղաքային խորհուրդը 30 սայլ քար բերաւ, ամիս մը բանուոր աշխատցուց, յետոյ առանց աւարտելու քարերը փողոց Թողուց, բանուորները առաւ ու գնաց»: 1926ին, որոշուածէր փողոցներուն մայթերը շինել կարծր քարէ եւ Լենինականէն բաւական քար բերին: Քանի մը փողոց նորոգուեցան, իսկ մնացեալ փողոցները 3 տարիէ ի վեր կը մնան անխնամ, քարերը Թափուած ասդին անդին:

Քաղաքային խորհուրդը իր տրամադրութեան տակ ունի 300 լքեալ տուներ, որոնք հայկական խորհրդայնացումէն ի վեր վերանորոգութեան պէտք ունին: 1927ին վարձուեցաւ ճարտարագէտ մը, 450 րուբլի ամսականով: Զափեց, գծեց, տեղեկագիր տուաւ, բայց մինչեւ այժմ ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է: Քաղաքին արտաքնոցներուն Թիւը բաւական չէ, եղածներն ալ առողջապահական չեն: Անհրաժեշտ է նոր արտաքնոցներ շինել, մանաւանդ կիներու համար:

Քաղաքին մէկ քանի փողոցներուն անկիւնը դրուած են աղբի անօթներ, սակայն շատոնց փճացած են եւ չեն գործածուիր: Փողոցները եւ եզերքի ջրանցքները կը գտնուին անմաքուր վիճակի մէջ: Դռնապանները կը մաքրեն փողոցները եւ հաւաքուած փոշին ու հողը կը Թողուն անկիւն մը: Քանի մը օրէն հովն ու անցորդները այդ փոշին կը լեցնեն առուներուն մէջ, կամ մարդիկ իրենք կը շինեն: Ո՛վ պիտի մաքրէ առուները: Ազգաբնակչութեան հրապարակին սալարկումը լրացած է 5—6 ամիսէ ի վեր, սակայն 40—50 սայլ քար կայ, որ կը մնայ փողոցին մէջ եւ կ'արգիլէ երթեւեկը:

Նոյնպէս անհրաժեշտ է գոնէ 2 3 մեծ ժամացոյց կախել մեծ փողոցներու անկիւնէն: Իսկ մինչեւ ե՞րբ պիտի մնան, կը հարցնէ նոյն Թերթը, ճակատին վրայ կարգ մը սուրբերու անուններ, օրինակ՝ Աստուածածնայ փողոց, Ս. Սարգսի փողոց, Մէչետի փողոց, եւայլն:

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ձիւնը Թանձր նստած է Հայաստանի մէջ.

Երկար ատեն եղանակը պարզ էր եւ արեւոտ: Յետոյ ձիւն տեղաց եւ կարգ մը շրջաններու մէջ ձիւնին Թանձրութիւնը կը հասնի մէկ մեդրի: Գորիսի մէջ ձիւնին խորութիւնը կը հասնի 70 սանթիմեդրի: Գաւառներու հետ հաղորդակցութիւնը չափազանց դժուարացած է:

ՄԱՀ ԿՈԼԽՈԶԻՆ

22 փետրուարին Վաղարշապատի Ն. Թուրքմանլու գիւղէն գծզամ Ալվազեան Մահափորձ կատարեց հաւաքական անտեսութեան մարմի (կոլխոզ) անդամ Հայկ Համամեանի վրայ: Գիւղացիները օգնութեան հասնելով, ողջ ձգեց Համամեանը: Բայց ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով փոխադրուեցաւ Վաղարշապատի քաղաքային հիւանդանոցը:

«Խորհ. Հայաստան» (22 փետր.) կ'ըսէ Թէ սպանութեան փորձը, որ Մամաւոր եղանակով մը կազմակերպուած էր, կը մտնէ «հուլակ»ներու եւ հակախորհրդային տարրերու գրգռումը: Այս դէպքը կը բացատրէ արդէն այն տխրութիւնը, որ արթնցաւ հայ ժողովուրդին մէջ «կոլխոզ»ի որոշման առթիւ: Արդէն Ն. Թուրքմանլու գիւղական խորհուրդին նախագահը կը հաստատէ Թէ մահափորձը կազմակերպուած էր ոչ միայն Համամեանի, այլեւ երկու ուրիշ «կոլխոզ»ներու անդամներուն դէմ: Սպանութեան փորձին առթիւ ձերբակալուեցան 5 հոգի: Այս մարդիկը, կ'ըսէ Թերթը, անցեալ տարի դանակով զարկեր են գիւղին պարտէզին սեխերն ու ձմերուկները, պարզապէս ձեւ պատճառելու համար «կոլխոզ»ին

«ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ»

Բաշգիւղի հողերն ալ ամբողջովին համայնացուած են: Գիւղը ձգուած են միայն 40 հոգի, իբրեւ «անհարազատ տարրեր», «փրկութեան կոմիտէ»ի անդամներ: Ասոնք «կոլխոզ»ին ենթարկուելէ առաջ մորթած էին իրենց անասունները եւ պահած՝ սերմացուն («Խորհրդ. Հայաստան», 22 փետր.):

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ-Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը, Վիքթոր Հիւկոյի շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ գիշեր շատ հաճելի ժամանց մը եղաւ բոլոր անոնց համար որոնք չէին մոռցած Փունճներու պաշտպանութեան մասնաճիւղին ճիգերը արդիւնաւորելու իրենց պարտականութիւնը:

Երեկոյթը սկսաւ երգերովը Օր. Լ. Ազարեկեանի, Օր. Ա. Պիւլպիւլեանի եւ Պ. Մէհտերեանի՝ որոնք իրենց գեղեցիկ ձայնով, հաճելի եւ ճկուն երգուածքով, հայերէն Թէ ֆրանսերէն, ներկաներուն պատճառեցին գեղարուեստական վայելք մը:

Պ. Շահխաթունի արտասանեց հայերէն եւ ռուսերէն երեք կտորներ: Հայ Արին ալ իր բաժինը բերած էր սրամիտ արտասանութիւնը մը, «Ա. Բ. Գ. Դ.»:

Հայ երեկոյթներու ծանօթ շնորհալի դաշնակահարուհի մը Օր. Շառլօթ դաշնակով կը մասնակցէր գեղարուեստական բաժնին.

Պարերը ներդաշնակ ճաղով մը Թափ առած էին արդէն, մինչ յանկարծ սրահին մէջ Թեռի արուեստագէտը փորձ բազմութիւնը կը քաշէր իրեն: Այդ նոյն սրահին մէջ յաջորդաբար երեւցան իրենց երգերով եւ պարերով Ցիկին Սուրաքեան որուն ռուս ժողովրդական երգերը խելայեղ ծափերով կրկնուեցան Ցիկին գործ Լուսպարոնեան իր կովկասեան պարերով:

Երեկոյթին առանձնակն էր ասոր յայտնի եւ ճկուն պարուհին իր վրացի ընկերոջ հետ, որ հմայեց ներկաները Նախ իր «Օրաշուն»ի եւ յետոյ Թիթեռնիկի պարերով: Օր. Թամիրեանցի նուիրած մէկ նկարը աճուրդով ստացուեցաւ աւելի քան 800 ֆրանքի հասոյթ մը, շնորհիւ Տիկ. Սուրաքեանի:

Երկու սրահներուն մէջ ալ փոխնի փոխ եւրոպական եւ կովկասեան պարերը տեւեցին մինչեւ առաւօտ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ մեծ խանդավառութեամբ: Վառուն հանդիսականները կը մեկնէին կրկնելով իրարու.

— Երա՞նի Թէ հասոյթն ալ ըլլար մեր վայելքին համապատասխան եւ մանաւանդ պակէր ջանքերը ափ մը օրիորդներու, որոնք ջանք չէին խնայած երեկոյթը հաճելի դարձնելու համար:

Արփի

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Մարտ 29ին, Ռէզիտանս փալասի սրահներուն մէջ տեղի պիտի ունենայ Պրիւսէլի Հայ Կարմիր Խաչին տարեկան պարահանդէսը, ճոխ յայտագրով:

Այժմէն արդէն մէծոգ ձեռք առնուած է, պէտք եղած փայլը տալու երեկոյթին եւ հաճելի ընթացքելու զայն:

Վստահ ենք Թէ մեր հայրենակիցները պիտի փութան խուռներամ ներկայ ըլլալ պարահանդէսին, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերելով կարմիր խաչին կազմակերպած այս ազգօգուտ ձեռնարկը:

Գոհութեամբ կը տեղեկանանք Թէ պարահանդէսի հասոյթին մէկ մասը պիտի յատկացուի Անատոլուէն քշուած հայ Թշուառներուն.

Հ. Տ.

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 24 փետր. (Սեփ. Թղթ.).— Ինչպէս նախորդ Թղթակցութեանցս մէջ յիշած էի, Առաջնորդարանի Հայոց առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ Թաւրիզի հայ գաղութին մէջ եւս՝ Անատոլուէն քշուած մեր Թշուառ եղբայրներու օգտին կատարուեցաւ հանգանակութիւն:

Հանգանակութեան ծանր գործը սիրայօժար կերպով կատարեցին խումբ մը տիկիններ եւ պարոններ, որոնք ժողովուրդին մէջ պտտցուցին հանգանակութեան Թերթերը՝ Առաջնորդարանի կողմէ հաստատւած ուղղուած հետեւեալ պարզ ու սրտառուչ կոչով.

— «Ամէն մի հայ պարտաւոր է օգնելու մեր այն Թշուառ, մերկ, բոկոտն, քաղցած, ծարաւի տարագիր կանանց եւ երախաներին որոնք Թափառւմ են այս ցուրտ ձմրան՝ Սիրիայի Հալէպ քաղաքը»:

Հանգանակիչ տիկինները՝ Հայկանուշ Բաղդասարեան, Հեղինէ Ցոկոսեան, Աստղիկ Բաբայեան, Լէմաս Կիւրեղեան, Թագուհի Ռոկանեան, Արփենիկ Արծրունի եւ պարոններ՝ Մարտին Շահիրեան, Աստուր Ջաքարեան եւ Երուանդ Սարիկեան յաջողութեամբ կատարեցին հանգանակութեան գործը և հաւաքեցին ընդամէնը 3680 զրան պարսկական դրամ: Այս գումարէն 320 զրան յատկացուեցաւ կարգ մը խիստ չքաւորներուն, իսկ մնացեալ գումարը՝ 3340 զրան, առաջնորդարանը վճարեց անգլիական դրամատան եւ օրստնակով ստացաւ 49 ս. 9 շիլին եւ 10 փէնսի չէք մը, որ իսկոյն ղրկուեցաւ Հալէպ, Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսին, յատկացնելու նորեկ բեկորներու օգնութեան.

Երանի Թէ Պարսկաստանի միւս գաղութներն՝ ալ իրենց կրցածին չափ օգնութիւն ցոյց տային այս գերազանցապէս կենսական գործին: Այս մասին քանիցս գրած եմ այն վստահութեամբ, Թէ ամէնէն առաջ պիտի շարժին Թէհրան, Մէշէտ, Սուլթանապատ, Համատան եւ այլուր հաստատուած արեւմտահայ առեւտրական յայտնի տուներու ներկայացուցիչներն ու կառավարիչները, գլուխն անցնելով հանգանակութեան: Երբ գործը կազմակերպուի, ժողովուրդը կը մասնակցի սիրայօժար:

Մասիս

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»Ը ՊՈՒՐԿԱՉԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՐԿԱՉ, 5 Մարտ (Սեփ. Թղթ.)— Երէկ Գթութեան խաչի պարերեկոյթը, այսօր Դաշնակցութեան ընկերահամակրական հանդիպումը, գնութեամբ դիմաւորուեցաւ Պուրկազի հայ հասարակութեան կողմէ:

«Հրայր Վահան» ընթերցարանի սրահը շատ նեղ կուգար խանուող բազմութեան, որ փութացած էր պատասխանել տեղական կոմիտէի հրաւէրին, տօնելու համար փետրուար 18ի ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը:

Հանդիպումը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ երիտասարդ ընկերներու կողմէ, արժանանալով ներկաներու բուռն ծափերուն:

Հանդէսը վարելու համար սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Ց. Սայեան:

Հանդիպումի գրական մասը սկսաւ Պ. Գրիգոր Փոսթաճեանի «Ընէծքդ հայր» արտասանութեամբ որ ծափահարուեցաւ ներկաներէն. Յաջողապէս արտասանութիւններ ըրին Օր. Շուշանեան, Օր. Հալաճեան, Պ. Գ. Տէր Մկրտիչեան, փոքրիկն Մովսէս Սմբատեան, ծափեր խլելով հանդիսականներէն:

Ցիկին Վ. Մելքոնեանի եւ Պ. Մկրտիչ Քէչէճեանի մեներգները գնահատուեցան ներկաներուն կողմէ: Ցետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ալան որ փետրուարեան ապստամբութիւնը նկատեց երկրորդ Վարդանանցը: Եւ պարզելով դէպքերը, եզրակացուց «փետրուար 18ի ապստամբութիւնը կուգայ ապացուցանել հայ ժողովուրդի քաղաքական գիտակցութեան չափանիշը: Ան՝ տօնն է գնտաններէն ազատագրուած հայ մտաւորականութեան եւ փառքի օրը բռնաւորութեան դէմ պայքարող եւ ազատութեան անձնազոհ հայ ժողովուրդին»:

Ժամը 1.30ին սկսան եւրոպական պարերը մասնակցութեամբ դիմակաւոր զոյգերու: Գնահատութեան արժանացան հայկական պարերը: Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ:

Սատօ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 14 մարտ.— Հ. Յ. Դ. Տանպատերու հիմնարկէքը կատարուեցաւ մարտի 4ին եւ շինութիւնը կը շարունակուի ընկերներու, համակիրներու եւ մասամբ ալ չէզոքներու գործնական աշխատանքով: Նախապէս գրած էի Թէ այս ազգօգուտ ձեռնարկը մեծ ոգեւորութիւն եւ հետաքրքրութիւն ստեղծած է գաղութիս մէջ, եւ կամաց կամաց իր շուրջը կը համախմբէ հայրենասէր եւ գաղափարող հայրենակիցներ: Իբրեւ փաստ յիշենք առաջին օրինակը: Սրճարանապետը Պ. Յակոբ Գարաբեան (Աֆ. Գարահիսարցի) դիմելով Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, յայտնած է Թէ կը փափաքի իր նիւթական մասնակցութիւնը բերել Դաշնակցութեան Տան շինութեան իբրեւ հայ անհատ մը, քանի որ շինուելիք շէնքը պիտի ծառայէ նաեւ ազգային դպրոցի, որու պակասը զգալի է Տէսինի մէջ: Կոմիտէն սիրով ընդառաջ գնաց եղած առաջարկին և ահա քանի մը օր վերջը մեր հայրենակիցը 100 պարկ չիմենթօ —մօտաւորապէս 1000 ֆր.— գնելով բերաւ շէնքի վայրը եւ յանձնեց կոմիտէին, աւելցնելով.

— «Եթէ ունիմ ատեն կրնամ օգտակար դառնալ շէնքի շինութեան որեւէ բանով, պատրաստ եմ իմ ձեռքէն եկածը չխնայելու»:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ ընկերները հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Պ. Յ. Գարաբեանին, իր այս կամաւոր աջակցութեան համար: Քաջալերուած այս գեղեցիկ երեւոյթէն, Կոմիտէն բացած է պատուոյ ցանկ մը: Անոնք որ կը փափաքին այս պատուոյ ցանկին մէջ մտնել իրենց նուիրատուութեամբ —դրամ, գիրք, Թերթ, նկար եւայլն— Թող հաճին օր առաջ ղրկել իրենց նուէրները հետեւեալ հասցէին. Vahan Hussian. c/o Jacques Karayan, Ave. Jean Jaurès. Décines (Isère) France: Շէնքին աւարտումէն յետոյ, բոլոր նուիրատուներու անունները ոսկեզօծ շրջանակի մէջ պիտի կախուին ակումբին պատէն, խմբանկարի մը հետ:

Տէսինի հայրենասէր ժողովուրդը այս անգամ եւս իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ պիտի ապացուցանէ Թէ գիտէ գնահատել Դաշնակցութեան կատարած գործին արժէքը:

Վարդ-Պատրիկ

ՍԵՕԼԷՕՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սեօլէօքի Արեւելք Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը, ուզելով աջակցիլ Անատոլուի բեկորներուն օգնութեան գործին, 200 ֆրանք հաւաքեց 16 հայրենակիցներէ եւ ղրկեց «Յառաջ»ին (տես «Յառաջ» 18 Մարտ):

Կեդր. վարչութիւնս այս առթիւ ցաւ ի սիրտ կուգայ հրապարակաւ ծանուցանել Թէ մեր հայրենակիցները ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կը ցուցնեն Միութեանս հանդէպ: Երկու տարուան ընթացքին փոխանակ յառաջդիմելու, վեց մասնաճիւղեր ցրուած են: Ամէն կողմէ, մանաւանդ Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն նամակներ կը տեղան, օժանդակութիւն խնդրելով.

1920ի ամրան, բոլոր Սեօլէօքցիները մէկ սիրտ մէկ հոգի կը գործէին: Հայրենակիցներ, արդեօք մոռցա՞ք այն օրերը Թէ ձեր երակներուն արիւնը ցամքեցաւ:

1500ի մօտ հայրենակիցներ կան Ֆրանսայի մէջ եւ այսպիսի քար անտարբերութիւնը երբեք ներելի չէ: Արդեօք լուսաւոր քաղաքները ձեզ շլացուցի՞ն:

Արթնցէք, հայրենակիցներ, այսչափ ժամանակ որ պիտի փրկէ մեզ: Անհրաժեշտ է միութիւն, որ կը նշանակէ զօրութիւն. Անխտիր բոլորուինք Միութեան շուրջ, որպէսզի մենք ալ իբրեւ մարդ ապրելու իրաւունք ունենանք:

Դէպի գործ, բոլորս անխտիր, առանց յապաղելու:

Կեդր. վարչութիւն Արեւելք Հայրենակցական Միութեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Ցոբելինական Կեդրոնական Գործադիր Յանձնաժողովը, որ իր յայտարարութիւնը տուած էր «Յառաջ»ի մէջ, կուգայ կատարել հետեւեալ ճշդումը.— Յանձնաժողովը կը յայտարարէ Թէ Պ. Պ. Տքթ. Սէպէրճեան, Ա. Սէրէնկիւլեան Հ., եւ Տքթ. Քէչէճեան Մ. անդամ են Թէ Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովին եւ Թէ Հանգանակիչ Մարմնին:

Ի դիմաց Գործ. Յանձնաժողովի Ատենապետ Գ. Գ. Խայիկեան, Ատենադպիր Վ. Գուլումճեան

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Թղթակցի տոմսերը սպառած ըլլալով, կը խնդրենք մեր Թղթակիցներէն քիչ մը եւս սպասել, նորերը ստանալու համար:

Կացութիւնը Պալքանի մէջ

Սերպեւպուլկար վէճը ծանր երեւոյթ ստանալ կը սպառնայ: Վերջին մակեդոնական մահափորձերը ջղայնութիւն առաջ բերած են Պելկրատի մէջ: Սոֆիայի սերպ դեսպան Նէշիչ մարտ 14ին բուռն դիմում մը ըրաւ պուլկար արտաքին նախարար Պուրովի մօտ: Իրաւ է թէ մակեդոնական կազմակերպութեան լուծումը չպահանջեց, բայց ոճրագործներուն ձերբակալումը եւ պատժուիլը եւ կարեւոր միջոցներու ձեռք առնուիլը, որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին...: Պուլկար Նախարարը պատասխանեց թէ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ Սերպիոյ և Պուլկարիոյ մերձեցումին սպառնացող վտանգը փարատելու համար:

∴ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի Սոֆիայի դեսպանները պուլկար կառավարութեան մօտ դիմումներ կատարեցին, ինչպէս գրեցինք անցեալ օր, սահմանագլխի դէպքերուն առթիւ: Իտալական դեսպանը ձեռնպահ մնաց, ինչպէս արդէն առկէ առաջ ձեռնպահ մնացած էր նմանօրինակ առիթով մը: Այս պարագան մասնաւոր կարեւորութեամբ կը դիտուի քաղաքական այն շրջանակներուն մէջ, որոնք պալքանեան գործերով կը հետաքրքրուին:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

ՍՈՖԻԱ, 17 Մարտ.— Երէկ կէսօրէ վերջ ոստիկանական տեսչութիւնը Սոֆիայի մէջ ձերբակալել տուաւ բազմաթիւ մակեդոնացիներ ու կը ծրագրէ խափանել «Վարտար» եւ «Վրէժ» մակեդոնական թերթերը:

Այս միջոցները ձեռք կ'առնուին՝ եուկոսլաւ կառավարութեան պահանջին վրայ:

Պուլկար կառավարութեան ուղղուած Բաց-Նամակով մը Պուլկարիոյ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան ընկերութիւնը կը պահանջէ անկէ լուծել Մակեդոնական Յեղափոխական Կոմիտէն, որ Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ մահափորձեր կազմակերպելով կ'անպատուէ պուլկար ազգը:

Պուլկար յեղափոխականներու պաշտօնաթերթ «Մակեդոնիա» կը գրէ թէ ինք ազատ է ջատագովելու պուլկար քոմիթաճիներու եղեռնափորձերը: Կ'աւելցնէ թէ պուլկար կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ՝ քոմիթաճիներու արարքներուն համար, նոյնիսկ եթէ ապացուցուի թէ այդ եղեռնափորձերը կը պատրաստուին Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան կողմէ:

∴ Սոֆիայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը գրաւեց «Վարտար» եւ «Վրէժ» թերթերը: Անկէ զատ իր հրատարակութիւնը դադրեցուց «Սվոպոտա իլի Սմէրթ» (Ազատութիւն կամ Մահ) պաշտօնաթերթը: Վարչապետ Լիափչէֆ ճառ մը խօսեցաւ Սոպրանիէի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ, ըսելով թէ կառավարութիւնը այլեւս չպիտի հանդուրժէ մակեդոնական կազմակերպութեան արարքները եւ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ՝ զանոնք բնաջինջ ընելու համար: Այս ճառը մեծ յուզում առաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ:

∴ Սկիւպէն կը հաղորդեն որ վերջին օրերս հարաւային Սերպիոյ զանազան շրջաններուն մէջ (Սկիւպ, Օխրիտա, Պիթոլի) բողոքի հաւաքոյթներ տեղի ունեցան Քոչանայի, Փիրոթի, Եյրի Փալանքայի եւ Սթրումիցայի մէջ գործուած եղեռնափորձերուն դէմ: Սկիւպի մէջ 10.000 հոգի ներկայ էր: Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կառավարութենէն կը պահանջուի խիստ միջոցներ ձեռք առնել ոճիրի հեղինակներուն դէմ:

∴ Ապրիլին Թուրք, պուլկար, ալպան, եուկոսլաւ եւ ռումանական միութեան ներկայացուցիչները Պոլսոյ մէջ պիտի գումարուին, պալքանեան համաձայնակցութեան խնդրի մասին խորհրդակցելու համար: Իւրաքանչիւր երկիր 30 ներկայացուցիչ պիտի ղրկէ:

Ալմազեանի խնդիրը կը վճռուի

Ամբաստանիչ ատեանը երէկ գումարուեցաւ զբաղելու համար Ալմազեանի խնդրով, այսինքն կամ եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելու, կամ լրացուցիչ քննութեան ձեռնարկելու և կամ ամբաստանութիւնը բոլորովին չեղեալ նկատելու համար:

Այս առթիւ, Ալմազեանի եռանդուն փաստաբանը ժան-Շառլ Լըկրան, երկուշաբթի օր նոր յուշագիր մը ներկայացուց Ամբաստանիչ ատեանին, ըսելով որ «հինգ ամսուան քննութիւններէ վերջ, ո՛չ մէկ փաստ կարելի եղած է գտնել Ալմազեանի յանցաւորութեան մասին: Այս պարագան կ'ընդունի նաև ընդհանուր դատախազը, որ կը պահանջէ լրացուցիչ քննութիւններ կատարել գինեվաճառ Մէյէրի վկայութեան մասին: Ուրեմն կ'ընդունի թէ հաստատուած չէ ոճիրին օրը Րիկօտէնի Ալմազեանի խանութը մտնելը: Կը պահանջէ նաեւ որ ստուգուի ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի վկայութիւնը: Ուրեմն կ'ընդունի որ հաստատուած չէ ոզորհնիէ սնտուկին Սէն-ժիլ փողոցէն վերցուած ըլլալը: Կը պահանջէ որ ստուգուի Ալմազեանի ունեցած դրամը ոճիրի շրջանին, կ'ընդունի ուրեմն որ չէ հաստատուած թէ գողութեան համար կատարուած է ոճիրը, ինչպէս կ'ուզէ ցոյց տալ ամբաստանիչ կողմը»:

Փաստաբանը կ'ըսէ թէ նոր քննութիւն մը ո՛չ մէկ օգուտ պիտի ունենայ, հետեւաբար աւելորդ է երկարաձգել խնդիրը: Ու քանի որ Ալմազեանը եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելու համար բաւարար փաստեր չկան, կը մնայ միայն մէկ միջոց, ազատ արձակել զայն եւ չեղեալ նկատել անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնները:

Մանշի փապուղին

Մանշի փապուղիի անգլիական յանձնաժողովը մէկի դէմ չորս ձայնով ի նպաստ արտայայտուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ փապուղի մը շինելու ծրագրին: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագրին մէջ՝ յանձնաժողովը կ'ըսէ.— «Կը հաւատանք որ թէեւ կարգ մը շահեր պիտի վտանգուին, սակայն Մանշի փապուղիին շինութիւնը երթեւեկին զարկ տալով եւ առեւտուրը աւելցնելով, տնտեսապէս մեծ օգուտ պիտի ունենայ երկրին»:

Քննութիւնները ցոյց կուտան թէ ընդծովեայ այս փապուղիին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ շուրջ 30 միլիոն անգլիական ոսկի: Անկէ զատ ամբողջ ութ տարի ուղղակի գործ պիտի հայթայթէ 5900 անգլիացի բանուորներու եւ անուղղակի գործ՝ 17,250 հոգիի: Առաջին տարուան ընթացքին փապուղին պիտի փոխադրէ 2.357,000 ճամբորդ:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան վիճարանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրագարանի սրահը: Նիւթ՝ կրօնական ճալածանքը Հայաստանի մէջ: Կը ճրաւիրուին ընկերներն ու ճամակիրները:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Միքայէլեան Կոմիտէն ժողովի կը ճրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ճաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը անճրաժեշտ է:

Լիոնի. Համազգային խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Մատենադարանի առաջին բանախօսութիւնը՝ վաղը Հինգշաբթի ժամը 4ին: Բանախօս՝ Թորգոմ Արք.: Նիւթ՝ «Ներսէս Շնորհալի»:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լա Սիօթայի հանգանակութիւնը.

Մ. Տատուրեան 60, Յ. Պիպէրեան, Լ. Թաշճեան, Գ. Մղտեսեան, Յ. Ազատեան, Ս. Յօնոեան 50ական, Ա. Փափազեան, Ռ. Ազասեան, Մ. Պօղոսեան, Գ. Սարգիսեան, Մ. Կաղնեան, Ե. Մոկոսեան 30ական, Ա. Թորոսեան, Ա. Ջաքրեան 25ական, Մ. Մելքոնեան, Ք. Երանոսեան, Կ. Էօժիւրեան, Գ. Բիւզանդեան, Ծ. Սորոյեան, Ս. Գասպարեան, Մ. Գոզանլեան, Ս. Ադամեան 20ական, Ռ. Շիկեան 15, Ծ. Կարապետեան, Խ. Բրուտեան, Ս. Ղազարեան, Ա. Վարագեան, Պ. Սարաֆեան, Հ. Փէրվէզեան, Մ. Իսրայէլեան, Յ. Մարգարեան, Վ. Գզրեան, Վ. Բամպակեան, Մ. Ջքոյեան, Կ. Գասպարեան, Խ. Սէմէրճեան, Տ. Տէր Սարգիսեան, Յ. Գարագաշեան, Յ. Տարաքճեան, Ա. Երանոսեան, Մ. Գարանեան, Մ. Գարակէօզեան, Վ. Գարակէօզեան, Գ. Երեցեան, Խ. Բանիկեան, Յ. Թաթինեան, Ռ. Երեցեան 10ական, Տիկին Ա. Ադամեան, Հ. Գարակէօզեան, Գ. Ալեքսանեան, Կ. Տօփիկեան, Գ. Տաքէսեան, Ա. Ցաքմաքճեան, Գ. Գասպարեան, Ս. Երեցեան, Ռ. Ազարեան, Ա. Գալէմքէրեան, Թ. Մէշէճեան, Յ. Յովհաննէսեան, Յ. Ասատուրեան, Ս. Պարսիկեան, Ա. Ալթունեան, Խ. Եօղսուլեան, Մ. Գրիգորեան, Տ. Տէրմանեան, Գ. Դարաճեան, Ս. Աթէշեան, Գ. Սարգիսեան 5ական ֆրանք ընդհ. գումար 1060 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 21 փետրուար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, ճօր անունը՝ Ինկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եռոֆիա, Մրուշկիւնազ, Դեդիսի Ճէօմէրտեան այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի (Արաբներու կողմանէ), ճօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Ընկիկ: Կամենուկ, ճօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալած: Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիաճայ թերթերէն արտատպել:

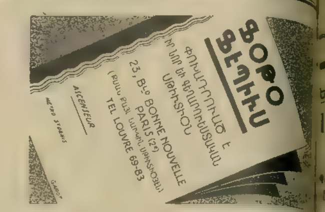

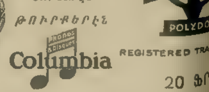

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՄԱՐՏ
1930

20 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1216

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Անցեալ շաբթու հաղորդեցինք բացումը «Հայ Ճեմարան»ին, Պէյրութի մէջ։ Առաջին ձեռնարկը՝ Համազգային Ընկերութեան Եգիպտոսի։

Լոյսի այս նոր փարոսին Լիբանանի ափերուն վրայ՝ չի նմանիր սովորական կրթարանի մը բացման։ Ձեռնարկը, ինքնին, ե՛ւ ուրախութեան ե՛ւ ցաւի արցունքներ կը քամէ։

Առաջ, այսպիսի հաստատութիւններ կը հիմնէինք մեր հողին վրայ կամ այնպիսի միջավայրերու մէջ ուր դարերու մշակոյթ ենք ունեցեր, ինչպէս Պոլիս և Թիֆլիս։ Մինչև այսօր ալ անոնց շնացորդներն են որ կը պլպլան այս ու այն կողմ։

Այսօր, ունինք հայրենիք մը վտիտ եւ անկար։ Աւելի քան երբեք օտար լուծի և օտար շունչի տակ։ Եւ ժողովուրդին կէսն ալ՝ օտար հողի վրայ։ Զրկուած հայրենիքէ եւ իշխանութենէ։ Հայրամթլոս...

Հայաստանը կ'երթայ իր ճամբով, խելացնոր արագութեամբ։ Ճամբայ մը որուն ելքը իրենք վարիչներն ալ չեն գիտեր։ Չե՛ն համարձակիր նախատեսել։

Իսկ մենք, փռուած եօթանասուն պողոտաներու վրայ, ելք կը փնտռենք նոյնքան զարհուրելի լաբիւրինթոսի մը մէջ։

Այդ ելքերէն մէկն է.— պահել, զարգացնել, արժեցնել հայկական մշակոյթը։ Ո՛րքան ճիշդ կը բնորոշէ Լ. Շանթ, իր բացման ճառին մէջ.

«Ամբողջ Եւրոպան ազգային հիմքի վրայ է, իսկ հիմա Ասիան է որ ազգային դրօշակն է բարձրացուցեր, ու այսպէս բոլորը։ Յստակօրէն անկարելի կը դառնայ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ ապրիլ առանց որոշ ազգային դիմագծի։ Անանուն, անդէմ ժողովուրդները կ'երթան ոտքի տակ։ Ազգութեան ուժեղացմանը ձգտիլ՝ քսել է ամփոփուելանը ձգտիլ»։

Արդ սրեւ, տարուբեր՝ աշխարհի չորս հովերէն, այլ մանաւանդ քաղաքական եւ քաղաքակրթական բազմաձեւ հոսանքներէ. զրկուած՝ մինչեւ անգամ գերեզմանի մը հողէն, ի՞նչպէս կը յաւակնինք ոտքի վրայ մնալ, առանց ազգային մշակոյթի։

Աւելի ուշ արթնցած, աւելի յետամնաց ազգեր, արդէն տիրացած՝ իրենց հայրենիքին ու անկախութեան, կը հետեւին վերանորոգման ճիգով։ Կը ծաղկին ու կը ծաւալին։ Անոնց կողքին, կամ ցիր ու ցան անոնց հողին վրայ, մենք ի՞նչպէս կրնանք մեկուսի կենալ ու դիտել։ Կամ գոհանալ երէկուան Ցացորդներով, «Արեւելքի յառաջապահ ազգի» միամիտ յաւակնութիւններով։

Համբաւը չէ որ արժէք ունի, այլ շարժումը։ Տեւական ճիգը։ Եւ իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն, երէկուան համբաւն ալ կրնանք վրայ տալ, եթէ շարունակենք ժառանգութիւն մաշեցնել ծախսատիկ, փոխանակ նոր բան արտադրելու։

Այս մտածումները կը մղեն մեզ սրտանց շնորհաւորելու ամէն ձեռնարկ որ կը կատարուի հայկական մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման համար։ Ո՛վ որ ծաղկոց մը կը բանայ օտար հողի վրայ, հոգ չէ թէ քերական մը կարդացնելով, առավ իսկ ապացուցած կ'ըլլայ ինքնապաշտպանութեան գիտակցութիւնը։

Եւ իսկապէս, ինքնապաշտպանութեան կռիւն է որ կը շարունակենք այսօր ալ, տարբեր պայմաններու մէջ եւ բոլորովին տարբեր գետնի վրայ։

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան հողն ունէինք. այսօր՝ հոգեկանը կ'ուզենք ապրիլ, տեւել, գործել իբրեւ ինքնուրոյն ժողովուրդ։ Մեր բարօրութեամբ օգնել մարդկութեան բարիքին։

Ուրեմն, ողջո՛յն այն փարոսին որ ահա կը բացուի Լիբանանի ափերուն վրայ, առաջնորդութեամբ երկու հասուն տաղանդներու։ Ասպարէզին համար պատրաստուած, իրենց բովանդակ էութեամբ անոր նուիրուած մշակներու։

Ուրիշներ, նոյն տարիքին մէջ, շատոնց հրաժեշտ են տուած այսպիսի խանդավառութիւններու։ Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան, այնքան երազներու քանդումէն, այնքան դժնդակ փորձառութիւներէ յետոյ, ահա նորէն ասպարէզ կը նետուին երիտասարդական եռանդով։ Տարիներ սպառելէ յետոյ միեւնոյն ասպարէզին մէջ, կ'ուզեն անխնայ տրամադրել մանրել, բաշխել տակաւին ինչ որ ունին իբրեւ ազգային դրամագլուխ։ Իբրեւ սերունդէ սերունդ փոխանցելի ժառանգութիւն։ Որպէսզի վառ մնայ ազգային մշակոյթը։

Շատ համեստ է «Հայ Ճեմարան»ին սկզբնաւորութիւնը։ Ամբողջովին հիմնուած՝ բուռ մը հայրենակիցներու նախաձեռնութեան եւ Ամերիկայի Կարմիր Խաչի աջակցութեան վրայ։ Մեկենասներ չկան գործին գլուխը, ոչ ալ հին կամ նոր հարուստներ։ Բայց գործը, ինքնին, հարստութիւն մըն է։

Անպէս որ, ուշ-կանուխ, նիւթապէս ալ կրնայ դառնալ բարգաւաճ։ Արդէն իսկ համակրութեամբ շրջապատուած տեղին վրայ, թէ՛ հայ եւ թէ՛ տեղացի տարրերէ, անշուշտ Լիբանանէն դուրս ալ պիտի գրաւէ մասնաւոր ուշադրութիւն։ Մանաւանդ որ, կը գտնուի մեր ամէնէն հոծ գաղութին մէջ։ Ինչքան ճիգ ու դրամ ծախսուի այդ ափերուն վրայ, սահմանուած է տեւական հետքեր ձգելու, աւելի քան ուրիշ ո՛ր եւէ տեղ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

«Յուսաբեր» կարգ մը թուանշաններ քաղելով Բարեգործականի վերջին տեղեկագիրէն, կը նկատէ (7 մարտ).

— «Քիչ մը կանգ առնենք այս թիւերուն վրայ։

Տեղեկագրէն կը պարզուի, որ Միութիւնը ընդամէնը 10.000 անդամ ունի, որոնցմէ տարեկան 6.400 ոսկի անդամատուրք կը գանձէ։ Այս գումարն է ահա, որ կը կազմէ Միութեան ամէնէն հաստատուն եւ ամէնէն ապահով եկամուտը։ Բաժնեցէք այս գումարը անդամներու թիւին վրայ ու պիտի տեսնէք, որ Միութեան իւրաքանչիւր անդամը տարին միջին հաշուով 64 ղրուշ անդամատուրք կը վճարէ։

Ա՛յս անդամատուրքով եւ անդամներու այս քանակով Միութիւնը վարիչ-պատուիրակ մը կը պահէ (ռամկավար Վ. Մալէզեան), որուն իբր ռոճիկ կը վճարէ տարին 120.000 ֆրանք, որ ըսել է շուրջ 1000 ոսկի։

Բաժնեցէք այս գումարը (1000 ոսկին) Միութեան իւրաքանչիւր անդամի միջին անդամատուրքի՝ 64 դահեկանի վրայ ու պիտի տեսնէք, որ Բարեգործականի անդամներէն շուրջ հազար հինգ հարիւր (1500) հոգի պարբերաբար տարեկան պիտի վճարեն՝ միմիայն Միութեան մէկ պաշտօնեայի տարեթոշակը հայթայթելու համար։

Երբ ա՛յս է բարոյականը Բարեգործականի ռամկավար վարիչներուն, այլեւս ինչու զարմանալ, որ ընդամէնը 6400 ոսկի հաստատուն եկամուտ ունեցող Միութիւնը 10,000 ոսկի հաստատուն ու տեւական ծախք ունի։

Եւ իսկապէս։ Բարեգործականի տարեկան 60.000 ոսկի հասոյթէն ամէնէն հիմնականը 6.400 ոսկին է, իր անդամներու տարեվճարներն ու մտից տուրքերը։

Նոյն Բարեգործականի 63.000 ոսկի տարեկան ելքի ամէնէն հաստատուն ծախքը 10,000 ոսկին է, այն գումարը, որ վայելչօրէն կը հոսի որբերու եւ աղքատներու նստուկէն՝ ռամկավար մեծ ու փոքր Մալէզեաններու կերակրելու համար։ Այս 10.000 ոսկին կ'երթայ բացառաբար հոգալու համար ծախքերը երկու ողորմելի հաշուեցոյցերու («Միութիւն» եւ «Ցուշարար», չորս-հինգ գործիչներու, խումբ մը ռամկավար պաշտօնեաներու եւ քանի մը գրասենեակներու։ Միթէ այս յեցուն կարապետն է նաեւ, որ անուշահամ «մելան» կը հոսի դէպի ռամկավար թերթերը՝ «անխարդախ» հիացումի՝ ոգին հանդէպ Բարեգործականի եւ անոր վարիչներուն միշտ վառ պահելով անոնց խմբագրատուններէն ներս։

6,400 ոսկի՝ մուտք եւ 10,000 ոսկի՝ ելք, 64 ղրուշ՝ տարեկան տուրք եւ 1.000 ոսկի՝ տարեթոշակ. — ա՛յս թիւերը միշտ վառ պահենք մեր յիշողութեան մէջ, չդաւաճանելու համար մեր երախտագիտական զգացումներուն հանդէպ Բարեգործականի եւ անոր ռամկավար վարիչներու...»

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԳԾԻՆ ՀԱՍՈՅԹԸ

Կեսարիա — Ովագ երկաթուղիին հասոյթը տարուէ տարի կ'աւելնայ։ Հասոյթը, որ առաջին տարին շատ քիչ էր, այս տարի մէկուկէս միլիոն ոսկի եղած է։ Հասոյթը աւելի պիտի շատնայ, եթէ գծին վրայ գտնուած հանքերը շահագործուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ "ՇԵՂՈՒՄ,, ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՓՈԽՈՒԱԾ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ 17 մարտ թուականով.

Խորհրդային Գերագոյն Ատեանը հրատարակեց յայտարարութիւն մը թէ՝ այն պաշտօնեաները, որոնք ներկայ վարուցանի շրջանին «շեղում» կը կատարեն գոյութիւն ունեցող երկրագործական քաղաքականութենէն, մահապատիժի պիտի ենթարկուին։ Նոյնպէս մահավճիռ պիտի տրուի անոնց համար որոնք քմահաճօրէն սխալ հասցէներու կը ղրկեն երկրագործական մեքենաները, անգործ կամ բացօթեայ կը թողուն մեքենաները եւ սերմնցու կը հայթաթեն կոլակներուն՝ ի վնաս ոչ-կոլակ գիւղացիութեան։ Այն պաշտօնեաները որոնք դիտումնաւոր կերպով չեն գործեր այս յանցանքները, աւելի թեթեւ վճիռներ կը ստանան։

Վերջին շաբթուան ընթացքին պաշտօնական մարմինները անսովոր թիւով հրամանագիրներ եւ որոշումներ հրատարակեցին, յայտնապէս համայնավար կուսակցութենէն ստացուած հրահանգներու վրայ։ Բոլորն ալ կը յայտարարեն թէ քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն չկայ եւ բոլորն ալ ներկայ անկարգութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը բեռցնեն «տարապայման համայնավար պաշտօնեաներու վրայ, որոնք շեղած են կուսակցութեան հրահանգներէն»։

Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ անձեռնհասօրէն մարզուած տարապայման պաշտօնեաները «բռնաբարած են կուսակցութեան համայնացման քաղաքականութիւնը՝ վերջին ծայր արտակարգ այլանդակութիւնով»ու ստեղծած են «անհաւատալի խառնաշփոթութիւն» մը գիւղին մէջ։ Խորհուրդը կացութիւնը կը ներկայացնէ ամենածանր վտանգներով լի, որովհետեւ տեսաբանութեան եւ գործնականին միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է։ Փոխանակ գործնականը հիմնելու Մարքսի հասկնալի վարդապետութեանց վրայ, անիկա տուած քալած է։ Վարդապետութիւնները կարելի եւ պէտք է պարզաբանել, ու պարզաբանել շուտով, բացատրելու համար այն նոր փուլը որուն մէջ մտցուած է։

Խորհրդային մամուլն ալ կը բացատրէ թէ քաղաքականութեան փոփոխութիւն չկայ, այլ պարզապէս գործելակերպի փոփոխութիւն նոյնինքն կուսակցութեան կողմէ՝ վարուցանի եղանակը հասած եւ հաւաքական տնտեսութիւնները անպատրաստ ըլլալուն պատճառաւ։ Մամուլը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ աչնան անխնայ պիտի շարունակուի կոլակներու բնաջնջումը։ Մինչ այդ, այն կոլակները որոնք դեռ իրենց հողերէն չեն քշուած, պարտին վարուցան ընել՝ աւելցնելու համար հացահատիկի մթերքը, ու իշխանութիւնները պարտին ստիպել իւրաքանչիւր կոլակ՝ մշակելու որոշ տարածութիւն մը, աւելի ընդարձակ քան 1929ին մշակուածը։ Համայնավարները յայտնապէս կը հաւատան թէ կարելի է ստիպել միլիոնաւոր կոլակները ցորեն ցանել ու հնձել այնպիսի ժամանակ մը, երբ գիտեն թէ համայնավար ծրագրին յաջորդ գլուխը պիտի ըլլայ նոյնինքն իրենց բնաջնջումը։

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ՍՈՎԸ

Գործելակերպի այս փոփոխութեան անմիջական պատճառներէն մէկն ալ է ուտելիքի տագնապին սաստկանալը քաղաքներուն մէջ։ «Էքոնոմիչէսկայա Ժիզն», պաշտօնաթերթ Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդին, կը գրէ թէ գործակցականները (կոոպերատիւ) ողբալի կերպով ձախողած են եւ թէ ամբողջ գործակցական դրութիւնը պէտք է քանդուի։

Կ'ըսուի թէ Լենինգրադի մէջ պարենաւորումը փոխանակ բարուոքելու աւելի գէշ դարձած է։ Ոչ միայն անկարելի եղած է գործադրել վերջերս տրուած հրաման մը՝ կաթ հայթայթելու համար ութ տարեկանէն վար մանուկներուն, այլ տարիքի սահմանը աւելի պակսեցուած է. Նախապէս երեք տարեկան մանուկներն ալ կաթ կը ստանային, իսկ այժմ երկու տարեկանէն վար եղածները միայն պիտի կրնան ստանալ։

Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին կողմէ ուրբաթ օր հրատարակուած հրահանգներուն ամբողջական բնագիրը հասաւ հոս։ Մեծ կարեւորութիւն ունի այն հրահանգը, որով պիտի բացուին տեղական գործակալներու կողմէ փակուած շուկաներն եւ տօնավաճառները։ Այս ձեւով գիւղացիները առիթ պիտի ունենան ծախելու իրենց աւելորդ ապրանքները՝ պարէն հայթայթելով քաղաքներուն։

Կրօնական հալածանքին շուրջ

Ռուսիոյ անաստուածները կատղած են՝ Եւրոպայի մէջ կատարուած ծանօթ աղօթքներուն առթիւ եւ ատոնց մէջ կը տեսնեն միջամտութիւն մը՝ խորհրդային միութեան ներքին գործերուն։

«Մոսկուայի Աշխատաւոր» թերթը կը գրէ. —«Անգլիոյ մէջ այսօր կ'աղօթեն որ Տէրը կազմալուծէ դիւանագէտները եւ յուզէ բոլշեւիկներու սիրտը։ Բոլորովին պայծառ են շարժառիթները որ գործել կուտան այս կեղծաւոր սուրբերը։ Քէն-

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 45

Սիրական Յովհաննէսեան	200.—
Տիկ. Շուշան Տէր Մարտիրոսեան	20.—
Գումար՝	220.—
44րդ ցանկին գումարը	53,945.—
Ընդհ. գումար	54,165.—

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

5000 ՖՐԱՆՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 մարտ.— Ինչպէս գրած էի, մարտ 16ին կիրակի օր մատրան մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ, Հարաւային Ֆրանսայի ողողման զոհերուն համար։ Արարողութենէն վերջ մեծ բազմութիւն կար։ Ազգ. վարչութիւնը բացաւ հանգանակութեան ցանկը. մէկ ժամուան մէջ 5000 ֆր.ի հասաւ գումարը։ Կ'արժէր դիտել թէ ինչպէս հազիւ իրենց ապրուստը ճարող հայրենակիցներ կը մասնակցէին 10ով, 20ով, 50ով։ Կիներ, որոնց արտաքինը ցոյց կուտար թէ փայլուն վիճակ չունէին, անոնք ալ 5-10 ֆրանք ծգելով պնակին մէջ, կ'անցնէին առանց ուզելու իրենց անունը յայտնել։

Հանգանակութիւնը կը շարունակուի թէ քաղաքին մէջ եւ թէ շրջանները։ Կը յուսացուի որ 10-15 հազարի հասնի ընդհ. գումարը։

ՀԵԼԼԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Նախկին ներքին նախարար Զավիցիանօ երեսփ. ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ Ցունաստանի Դրամատան կազմակերպութեան եւ վարչութեան մասին։ Ըսաւ թէ ծայրայեղ մսխումներ եղած են, հինչ որ պահեստը անբաւաբար է, դրամի սակը որոշելու բնականոն մեթոտ մը չկայ, մատնանշեց նաեւ ուրիշ անկանոնութիւններ։

Կառավարութիւնը հերքեց Զավիցիանոյի հաւաստումներէն մաս մը։ Հարցապնդումներու շարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ օր։

ՄԱՀ ԼՈՐՏ ՊԱԼՖԸՐԻ

Լոնտոն 19 Մարտ.— Լորտ Պալֆըր մեռաւ այս առաւօտ ժամը 8.15ին։ Յայտնի պետական մարդը հիւանդ էր ժամանակէ մը ի վեր եւ քանի մը օրէ ի վեր կը սպասուէր իր մահուանը։

Լորտ Պալֆըր ծնած էր 1848ին։ 1878-1880 քարտուղարն եղաւ իր մօրեղբօր՝ Լորտ Սալիզպըրիի, արտաքին նախարար։ 1874ին ընտրուած էր երեսփոխան։ Հետզհետէ վարեց կարեւոր պաշտօններ կառավարութեան մէջ։ Եղաւ վարչապետ ու արտասահմանի մէջ զանազան պատուիրակութիւններու նախագահ եղաւ 1921-22 Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ անգլիական պատուիրակութեան նախագահն էր։ Ջերմ պաշտպան էր սիոնականութեան եւ յայտնի է իր Յայտարարութիւնը ի նպաստ Հրեաներուն։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մարտի սկիզբը համայնավարները գրաւած են Սուան քաղաքը եւ ջարդած 2000 հոգի, այր, կին ու երախայ, ինչպէս նաեւ քաղաքին բոլոր պաշտօնեաները։

ՄՈՆՐՈՒԺԻ մէջ շինուող տուն մը փլաւ։ Երեք գործաւորներ վիրաւորուեցան։

"ԿՈԼԽՈԶ„ԻՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԽՆԱՅ ԾԵԾ, ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ... "ՀԱՐՍՆԵՐԴ ՄԵԶԻ ՅԱՆՁՆԷ..

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԹԱՒՐԻԶ, 15 Փետր.— Մի ծանօթ գիւղացի տալիս է հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի գիւղերից: (ԽՄԲ. — Կը հրատարակենք իր լեզուով)։

ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔ.— Հայ և Ասորի Դիւիների մասին պատմեց թէ ինչ դերեր են խաղում կոմունիստները եւ բատրակները խեղճ գիւղացիների գլխին: Գիւղացիներից խլելով ամբողջ այգիները եւ վարելահողերը, տալիս են բատրակներին եւ կոլեկտիվներին, իսկ իրենց անուանում են կուլակ եւ ձայները կտրում են: Խեղճ գիւղացիները, այդ անունն ստանալուն պէս, մտածում են մի ելք ճարեն, գոնէ Չեկայի ձեռքը չընկնեն: Ետ դուրս են գալիս գիւղերից, գլուխները յանձնում քամիներին: Շատ տանջանքով եւ չարչարանքով անցնում են սահմանը: Նորից պատմեց թէ ինչեր են կատարւում սահմանն անցնող մարդկանց ընտանիքի եւ բարեկամների գլխին գիւղերում: Մօտ օրերս գիւղի կոմունիստները եւ բատրակները բռնում են Իլարոն Իւխանաեւին (Ասորի) որի տղան էլ անցել է սահմանը: Իլարոնը 50—55 տարեկան է: Առաջ տանում են գիւղի գրասենեակը եւ ինչքան են ծեծում որ իրենք յոգնում եւ ձեռք են քաշում: Միւս օրը առաւօտ շուտ տալիս են մի խումբ բատրակների ձեռքը, որ տանեն յանձնեն Ղամարլուն: Սրանք նոյնպէս ծեծելով տանում մինչեւ Ղամարլու եւ յանձնում են միլիցիայի պետին (ոստիկանապետ) որը նոյնպէս ծեծում եւ բանտարկում է խեղճին: Մի շաբաթ պահելուց յետոյ բաց են թողնում: Խեղճը գալիս է դէպի գիւղ,-գիւղը չի հասկանում, չինըկատում ուր է, որտեղ է, սպանե՞լ են, փախե՞լ է սար ու քար: Ոչ մէկը չի իմանում ինչ պատահեց իրեն, նոյնիսկ իրա ընտանիքը չի իմանում:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Գիւղի կոմունիստները եւ բատրակները, խուլիգանների ձեւով յարձակւում են գիւղիս բնակիչ Ժակով Բիտտամովի վրայ, եւ նոյն ձեւով ծեծում են եւ տանում Ղամարլու, բանտարկում են մէկ շաբաթ, յետոյ բաց են թողնում: Գալիս է գիւղ եւ նոյն օրը դուրս է գալիս տնից գլուխը յանձնում քամիներին: Միւս օրը խուլիգանների նոյն խումբը գալիս մտնում է էլի Ժակովենց տունը որ իրեն սպանեն, բայց փախչելու պատճառով ազատւում է: Իրենք յետ են դառնում, յարձակւում Ժակովի եղբօր եւ հօրեղբօր տղի վրայ, սպանում են երկուսին, իսկ ընտանիքը վախից, զիւկները թողնում են եւ ամէն մէկը մէկ սար է փախչում, իրարից տեղեկութիւն չիմանալով: Սպանուածների անուններն են, 1. Պետօ Բիտտամով, 2. Բենիամին Բաբաեւ:

ԵՐՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Նոյն աւազակային շայկան (խումբ) ղեկավարութեամբ Ղամարլուի շրջանի պետական պաշտօնեաների, յարձակւում են Սիմոն Բաբաեւի տան վրայ ժամի 2ին եւ առաջարկում են խեղճ ծերունուն.

— Քո տղաքներդ որ փախել են Պարսկաստան, ազատել են մեր ձեռքից, պիտի ձեր հարսներին տաք այս բատրակներին կամ թէ չէ պիտի գիւղից դուրս գաք էս բոպէին:

Հարսները լսելով այդ, սկսում են հայհոյել խուլիգաններին եւ դուրս են գալիս տնից որ փախչեն ազատուեն սրիկաների ձեռքից: Սրիկաները ծերունի Սիմոնին թողնում են եւ ընկնում են հարսների ետեւը, գիւղի մէջը բռնում են բաւական մարդկանց առջեւ եւ սկսում են իրար քաշքշել, որ ամէն մէկը հասնի իրա նպատակին: Գիւղացիներից ոչ մէկը չէր մօտենում որ ազատէր խեղճերին այդ աւազակների ձեռքից, վախենալով իրենցից եւ Չեկայի սարսափից: Խուլիգանները քաշում են հարսների շորերը, պատռում են, բայց հարսներին յաջողւում է ազատուել սրիկաներից անփորձ և նամուսով, եւ փախչում են այն օրուանից տնից, ոչ մէկը չիմանալով նրանց տեղը:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Նոյն խուլիգանները միանալով Հ. Դիւնի խուլիգանների հետ, գիշերւայ ժամի 11ին մի քանի օր սրանից առաջ, յարձակւում են Ամբակում եւ Արմենակ Նազարեանների ընտանիքի վերայ և միանգամից կրակ են բաց թողնում հրացաններից եւ թէ ատրճանակներից, եւ խփում են հաւատարիմ շանը որ պաշտպանում էր ընտանիքին, նման աւազակներից: Շանը խփելուց յետոյ, մտնում են դրանը եւ լուսամուտին եւ հայհոյելով երեխաներին, միւս կողմից դուռը ծեծելով հրացանների կոթով, լուսամուտներից կրակւում են տան մէջ (օդի մէջ) եւ ստիպում են դուռը բացել…: Տնեցիները դուռը բաց չեն անում մինչեւ լոյս եւ նոյնիսկ չեն քնում գիշերը ահ ու երկիւղից, իսկ երեխաները, փոքրերը լացելով, պառկում փախչում են տնից մտնում են գոմը, անասունների մէջ պաշտպանուելով: Խուլիգանների խումբը մինչեւ լոյս սպասում են լուսամուտի տակը և դրանը, ստիպուած են լինում լուսաբացին նախագահը կանչել, որ իրենց այդ խուլիգանութիւնը, միտքը եւ նպատակը պարզ չլինի ուրիշների համար, սուտից յայտարարում են որ աւթինչների տանեբը բանդիտներ կան (աւազակներ), պիտի գնանք բռնենք: Վերցնում են, այդ բաները ծածկելու համար, մի քանի ուրիշ հարեւաններին, գալիս են մտնում տունը եւ միւս շէնքերը, խուզարկում են, տեսնում են որ ոչ մի բան չկայ: Նոյն ժամանակ խմբի երկու անդամները, մեր երեխաների երեսին՝ ասում են, թէ մի քիչ սրանից առաջ ձեր տունը եկել են երեք մարդ, ովքե՞ր էին սրանք: Չասելով որ ոչ մի մարդ չէր եկել մեր տունը այն օրը, բացի գիւղի փիրարնակիչ Մուշեղ Կարապետեանից, որը կոմսոմոլ է եւ ուրիշի տունն է ապրում: Իսկ նա ունէր երկու եզ, նոյն տան տիրոջը տեղ չլինելու պատճառով բերել կապել էր մեր տունը և նոյնպէս այն կոմսոմոլն էլ իրեն ընկերների սուտն է հանում, ասելով այսպէս.

— Դուք սուտ էք ասում, սրանց տանը ոչ ոք չի եկել, ես ամբողջ օրը սրանց մօտ եմ եղել…» Ձայները կտրելով դուրս են գալիս գնում են: Մուշեղը միւս օրը կանչում են Ղամարլու, ձեռքից առնում են իր կոմսոմոլի գրքոյկը եւ իրեն մի անգամից հեռացնում են կոմսոմոլութիւնից ասելով, այսպէս դու կոմսոմոլ դառնալ չես կարող, դու հակառակ շահերն ես պաշտպանում, նրանց ազդեցութեան տակն ես: Այդ դէպքից յետոյ, գիւղերում էլ մարդ չի մնացել, խեղճերին անուանեցին կուլակ կամ ձայնազուրկ, բոլորը դուրս են եկել, փախել ծածկուել սար ու քարերի մէջ: Իսկ որոնք որ գիւղերն են, այսպէս են ասում թէ՝ ունեւորներ եւ ձայնազուրկներ՝ խորհրդային իշխանութեան հրամանն է որ ձեզ գիւղերից քշենք քառասուն վերստ հեռու: Ասեցին, լսեցին եւ սրբեցին այդ խեղճերին տներից դուրս արեցին, երեք օրւայ ուտելիք ուեցին՝ եւ մի ձեռք անկողին, ուզում է մէկ շունչ լինի, ուզում 10—20 շունչ, մի ձեռքից աւելի չեն տալիս: Մեզ գրում են ստիպւած՝ չվախենալով ոչ մի բանից: Ախր մինչեւ ե՞րբ պիտի մնանք այնտեղ, հերիք չէ՞ այդքան քնեամուս ապրենք:

Ահա այդպիսի դրութիւն են ստեղծում խեղճ ժողովրդի գլխին, չխնայելով ոչ մի բանի:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Թայմզի Թուրքիոյ Թղթակիցը խօսելով ելմտական տագնապին վրայ, կը գրէ «Օսմանեան Պարտքը եւ Խորհրդային Մեքենայութիւնները» խորագրին տակ (13 Մարտ).

Թուրքիոյ ելմտական քաղաքականութեան վերջին ձգտումը մտատանջութիւն առաջ բերաւ թէ Թուրքիոյ և թէ արտասահմանի իր բարեկամներուն մէջ: Երկար բանակցութիւններէ վերջ որոնց ընթացքին օտար բաժնետէրերը մեծ զոհողութիւններ ըրին, 1928ին Օսմանեան Հանրային Պարտքին մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Փարիզի մէջ: Այս համաձայնագիրը Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ վաւերացուեցաւ 1928ի դեկտեմբերին: Ըստ այդ համաձայնագրին, Թուրքիա առաջին եօթը տարիներու ընթացքին տարեկան 2.00.000 ստերլին պիտի վճարէ. 1935էն վերջ, տարեվճարները պիտի աւելնան հետզհետէ, եւ 1951ին պիտի հասնին 3,400.000 ստերլինի:

Յունուարին ըսուեցաւ թէ Թուրք կառավարութիւնը մտադիր է յետաձգել Օսմ. Պարտքին վճարումը: Ասոր վրայ Փարիզի Վարչական Խորհուրդը ապահովիչ յայտարարութիւն մը խնդրեց կառավարութենէն: Խուսափուկ պատասխան մը տրուեցաւ, միաժամանակ Էնկիւրի հրաւիրուեցաւ Օսմ. Պարտքի Վարչական Խորհուրդի նախագահը՝ ամբողջ խնդիրն մասին վիճաբանելու համար:

Երկու հոսանքներ կան այժմ Թուրքերուն մէջ, որոնք կը հետաքրքրուին ելմտական գործով: Առաջին հոսանքին պատկանողները, որոնք աւելի տկար են, կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ Թուրքիա պէտք է յարգէ իր ստորագրութիւնը, հետեւաբար եւ բարձրացնէ իր միջազգային վարկը: Սակայն երկրորդ հոսանքը, որ աւելի զօրաւոր է, դիտել կուտայ թէ Օսմանեան Պարտքը շատ ծանր բեռ մըն է եւ թէ էական է ձեռք բերել հինգ տարուան մորաթորիում մը: Այս կարծիքը գետին կը շահի: Ասոր կուսակիցները քաջալերուեցան Արեւելեան Գործերու խորհրդային գործավար Գարախանի կողմէ, երբ 1929ի դեկտեմբերին Էնկիւրի այցելեց անիկա: Հանրապետական Թուրքիա միշտ մօտիկ ըրած է բոլշեւիկեան խորհուրդները, եւ Սուրիչ, որ 1923էն ի վեր խորհրդային դեսպան եղած է Էնկիւրիի մէջ, գիտցած է թէ ի՛նչպէս եւ երբ պէտք է խորհուրդներ տալ: Ներկայիս Թուրքիա կ'անցնէ տնտեսական եւ ելմտական սաստիկ տագնապ մը, ու կրկնապէս կարեւոր է, որ իր ստացած խորհուրդները անշահախնդիր ըլլան. Մոսկուա կը փափաքի ուծացում մը առաջ բերել Թուրքիոյ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց միջեւ ու այս նպատակով Գարախան եւ Սուրիչ խորհուրդ տուած են Թուրքերուն կարեւորութիւն չտալ իրենց օտար պարտատէրերու պահանջներուն:

Ասիկա չի գոհացներ օտար դրամատէրներն ու տնտեսագէտները, որոնք կը փափաքին աջակցիլ Թուրքիոյ՝ իր վերաշինական աշխատանքին մէջ: Թուրք կառավարութիւնը քանիցս յայտարարած է թէ օտար ելմտական հակակշիռ չպիտի հանդուրժէ որեւէ ձեւի ու եղանակի տակ: Ցուրտ ընդունելութիւն գտան դրամական աջակցութեան մասին օտար առաջարկները: Թուրքերը կ'ըսեն թէ օտար դրամատէրները իրենց դրամին փոխարէն կը փափաքին քաղաքական առաւելութիւններ ձեռք բերել: Թէեւ այս ակնարկութիւնը կարելի հերքել սովորաբար, սակայն ճիշդ է թէ Արեւմտեան Եւրոպային մէջ դրամ եւ քաղաքականութիւն ձեռք ձեռքի տուած կը քալեն: Եւ սակայն կան խմբակներ եւ անհատներ, որոնք պիտի ուզէին օգնել Թուրքիոյ՝ առանց հաշուապատասխան քաղաքական շահերու ակնկալութեան. սակայն այս խմբակներն ալ բնականաբար ապահովութիւն կը պահանջեն, ու Թուրք կառավարութեան դիրքը այս կէտին վրայ ցարդ տարտամ եղած է: Հետեւաբար Թուրքիա իր սեփական աղբիւրներով կը կառավարուի եւ պետութիւնը ամէն տարի աւելի կ'աղքատանայ:

Վերջերս կառավարութիւնը հասկցաւ թէ պէտք էր բան մը ընել, եւ շատ ժամանակ ու միտք յատկացուց կարելի դարմաններու ուսումնասիրութեան: Վարչապետ Իսմէթ փաշա, որ համոզուած պաշտպան մըն է «Թուրքիան Թուրքերուն» քաղաքականութեան, Ազգային Ժողովին մէջ ըսաւ որ թէ՝ անհատները եւ թէ պետութիւնը պէտք է խնայողութիւն ընեն: Կ'ըսուի թէ գալ տարուան ելմտացոյցին մէջ 15 միլիոն Թրքական ոսկիի խնայողութիւն մը մտցուած է: Եւ սակայն ելմտացոյցին 100էն 33էն աւելին յատկացուած է ազգային պաշտպանութեան, եւ հաւանական չէ որ այդ ուղղութեամբ որեւէ խնայողութիւն կատարուի: Կասկածելի է թէ Թուրքիա ի վիճակի՝ է այնքան դրամ ծախսելու իր բանակին, նաւատորմին եւ օդային ուժին համար:

Մինչ այդ, կառավարութիւնը կարծես այն տպաւորութիւնն ունի թէ Թրքական դրամին վերջին տկարութեան պատճառն է շահադիտութիւնը, Ազգային Ժողովը վերջերս քուէարկեց օրէնք մը, խիստ պատիժներ անօրինելով բոլոր անոնց դէմ, որոնք սակարանական շահադիտութեան յանցանքը կը գործեն: Խիստ սեղմումներու ենթարկեց դրամատուններու եւ առեւտրական տուներու կողմէ օտար դրամի գնումը, ու ներկայիս վաճառականի մը համար դժուար է Թրքական դրամը օտար դրամի վերածել Թուրքիոյ մէջ: Նման քայլեր թէ՛ կը վնասեն առեւտուրին եւ թէ անվստահութիւն առաջ կը բերեն առեւտրական շրջանակներու մէջ: Մէկ երկու Թուրք լրագրողներ յօդուածներ գրեցին՝ կարգ մը սովորական թելադրութիւններ ընելով: Ցայտնի երեսփոխան Եունուս Նատի պէյ գրեց «նախ երկրագործութիւն, յետոյ երկրագործութիւն, և միշտ երկրագործութիւն» նիւթին վրայ, շեշտելով որ Թուրքիոյ ապագան կախում ունի գիւղացիներու արդիւնաբերութենէն և փաստելով թէ կառավարութեան համար անհրաժեշտ է կարելի ամէն աջակցութիւն ընծայել երկրագործներուն: Բազմաթիւ օտարականներ եւ Թուրքեր այս կարծիքէն են, ու լաւ պիտի ըլլար եթէ նուազ ուշադրութիւն դարձուէր ճարտարարուեստին, որուն համար միջակ Թուրքը շատ անյարմար է— եւ զարկ տրուէր երկրագործութեան: Ուրիշ երեսփոխան մը՝ Նէճմէտտին Սատըք պէյ, գրեց թէ ապահովութիւնն ու վստահութիւնը հիմնական պայմաններն են դրամական տագնապի լուծման:

Կ'երեւի թէ Թուրք կառավարութիւնը շուտով պիտի կոչուի իր ընտրութիւնը կատարել երկու մեթոտներու միջեւ: Առաջինն է ուրանալ իր պարտքերը, խորհրդային Ռուսիոյ նման: Երկրորդն է՝ գործակցութիւն Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու հետ, որոնք ուրիշ նպատակ չունին, եթէ ոչ Թուրքիոյ խաղաղ վերաշինութիւնը եւ բարգաւաճումը: Եթէ Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան պատկանէր, դիւրին պիտի ըլլար իրեն օտար դրամագլուխ եւ օտար խորհուրդներ ստանալ: Սակայն Էնկիւրիի կառավարութիւնը հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու, եւ իր այդ դիրքին համար քանի մը լաւ պատճառներ ունի: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը մտածուի թէ յիշուած երկու ուղղութեամբ ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն պիտի մտնէ, որքան ատեն որ ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ մնայ: Եթէ նոր քաղաքականութիւն մը պիտի հետապնդուի, նոր մարդիկ պէտք պիտի ըլլան: Սակայն նուէ նշան չկայ թէ Իսմէթ փաշա կորսնցուցած ըլլայ Հանրապետութեան նախագահին վստահութիւնը: Ու միայն Ղազին է որ այսօր կրնայ կառավարական փոփոխութիւն մը առաջ բերել Թուրքիոյ մէջ:

«ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ» ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի «Էլ Աճվալ» արաբերէն թերթը հետեւեալ գրութիւնը հրատարակած է իր մարտ 7ի թիւին մէջ

— Հայերը եւ իրենց հետ ուրիշներ շատ գաղտնօրէն կ'աշխատին հայկական հայրենիք մը ստեղծելու համար: Այս շարժման ուժ կուտան երեւութապէս բարեգործական հաստատութիւնները, սակայն ներքնապէս գոյութիւն ունի մասնաւոր ծրագիր մը:

Շատ քննեցինք եւ հետաքրքրուեցանք այս գաղտնի շարժման եւ տեղեկացանք իրականութեան: Մեր քննութեանց արդիւնքը կը ղրկենք «Էլ Աճվալ»ին, ամբողջ ժողովուրդին ցոյց տալու համար Հայերու ունեցած գործունէութիւնը այս շրջաններուն մէջ:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ Թուրքիայէն լուր մը եկած էր որ կարգ մը Հայեր հանրագրութիւններ կը պատրաստեն եւ կ'ուզեն իրենց կրօնապետ Կաթողիկոսին հրաժարումը, որովհետեւ ան ծերացած է եւ չի կրնար զբաղիլ Հայերու քաղաքական գործերով:

Գաղտնիքի բանալին.—

Կաթողիկոսը միշտ կը մնայ Հալէպ եւ այս շարժման հոգին է եւ ինք կը հրահանգէ բոլոր կարգադրութիւնները Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հայ հայրենիք մը ստեղծելու համար: Կ'ըսուի թէ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը յարգէ այդ ծրագրին, բայց Թուրքերը շատ գոհ չեն անկէ, որովհետեւ կը վախնան որ Հայերը Սուրիոյ եւ իրենց միջեւ թումբ մը ըլլան: Այս ծրագրին շուրջ հայ կաթոլիկներն ու հայ բողոքականները համաձայն կը գործեն: Հայ կաթոլիկ պատրիարքը վախցած է եւ ընդունած Լիբանանի հպատակութիւնը: Կարելի է մօտերս իր պաշտօնակիցն ալ սուրիական հպատակ ըլլայ:

Գաղտնի յարաբերութիւններ.—

Հայերու կրօնական պետերը շատ կ'աշխատին եւ ամէն միջոցի կը դիմեն Թուրքիա մնացած Հայերուն Սուրիա եւ Լիբանան գալուն համար: Իրենց այս աշխատանքը յաջողութիւն գտած է եւ շատ Հայեր արդէն Թուրքիայէն յաջողած են Սուրիա գալ: Այս նոր եկող Հայերը կը խնամուին կրօնական իշխանութեանց կողմէ եւ եկեղեցական շէնքերու մէջ կը տեղաւորուին, յետոյ անոնց դրամ կը տրուի հող եւ տուն գնելու համար: Առաջին անգամ այդ Հայերուն տեղական ինքնութեան թուղթեր կը տրուին: Կրօնական իշխանութիւնը առանձին դրասենեակ մը բացած է այս գաղթականներու գործերով զբաղելու համար: Հայերը հիմա այս միջոցներով կ'աշխատին յառաջիկայ ընտրութեանց թափով մը մասնակցելու եւ իրենց աւելի շատ աթոռներ ապահովելու համար, որովհետեւ կառավարութի[ւնը]
դիւրացնէ անոնց Սուրիա[կան]
տակ ըլլալը:

Շարժման կեդրոնը.—

Շարժման կեդրոնն
լէպ: Պրոպագանդի մասնա
դեր ունին ամէն կողմ,
դութիւններ շատ մեծ, գու
կը տրամադրեն. Գլխա
Եգիպտոս ու Լէհէն աւելի
կը ղրկէ: Մինչեւ անգամ
մը օր առաջ, Հայերու կեդ
կան մարմինը Եգիպտոսի
թոսեան մեծահարուստի
յարաբերութեան մասն
խնդրած է որ Պէյրութի
լէպի մէջ ալ մասնաճիւղեր
նայ. Գալթոսեան պատասխ
որ կ'ընդունի այդ առա
բայց կը սպասէ որ Պէյր
գտնէ այս երկիրներուն մէ
թոսեան եւ Մելքոնեան շա
գումարներ յատկացուց
հայկական հայրենիքի
այս գաղտնի գործին:

Քարոզ եկեղեցիներու մէ

Հայ կղերականներ
քարոզներուն մէջ միշտ կ
լացրեն որ իրենց Թուրքիա
ցած ազգականները բերեն
նոնք միշտ գէշ քարոզչ
կ'ընեն Թուրքերու հակառ
սուտ պատմութիւններ կը
անոնց շուրջ: Բռնէն իրեն
քահանան իր հետ շուր
ւորդներ առնելով կը պտտ
վուրգին մէջ պնակներով
կը հաւաքեն, առանց բան
սելու ժողովուրդին: Անոնք
պարագային երբեք չեն
հայ հայրենիքի մը
թեան աշխատանքներուն
քին մասին, որովհետեւ
նութիւնը դեռ անծանօթ
հաններուն, միայն, կրօնա
ները գիտեն: Այս շարժման
րի եւ Քիլիսոյի ժողովուրդն
մասնակցի, բայց անոնք
չեն ուզեր Հայերու՝ հետ
ընել որովհետեւ Հայերը
շատ աւելի ըլլալով, կը
որ իրենց խեղդուին հայ
մասնութեան ճնշումին
Մենք դեռ երբեք տեսած
որ Հայերը ուրիշ ժողովուրդ
հետ միացած ըլլան:

Ահա այսքան այժմ
գաղտնի շարժումներուն մասին
լէպի մէջ: Վերջը կը գրենք
բամասնութեանց շուրջ.

ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿ

Օգտակար ծաղիկ մըն է
որ արեւին կը դարձնէ իր
թասը, բարձր կանգնած
ներուն մէջ: Բանասէրն
պիսկոպոսի կը նմանցնէ
օրհնէնք կը կարդայ
վրայ ծնրադիր ծաղիկներու
խին:

Մարդոց հասակէն ալ
յաճախ 2 մեթր 50ի կը
անոնց ցօղունը, որ բաւ
հաստ է եւ փիղի ականջ
մեծ տերեւներով ծածկուած
այդ ցօղունն ու տերեւները
ահր թելեր կը հայթ
հիւսուածեղէնի ճարտարար
ան: Այդ նպատակաւ կը
ջուրը դնել, մամուլի տակ
թելերը քակել, սանտրել եւ
ևել: Չափազանց տոկուն են
ւածաղիկին թելերը:

Հրաշալի բոցով մը կ
եւ ջերմութիւն կուտայ
ծաղիկին ցօղունը:

Արեւածաղիկին հունտ
միայն կեր մըն է թռչուններ
այլ նաեւ կը հայթայթէ իւղ
զոր կարելի է ուտել: Լաւ կ
այն հունտը, որ արեւածա
հունտ կ'ուտեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱԹՆԱՏՈՒ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

1922 — 1928 շրջանին կաթնատու կենդանիներուն թիւը տարէ տարի շատցաւ Հայաստանի մէջ. 1928էն սկսեալ սկսաւ իջնել այդ թիւը։ Մանաւանդ 1929 տարուան սկիզբները հաւաքական կենդանիները հաւաքելու որոշումը, որուն հետեւանքով գիւղացիները անհամբեր սկսան մորթել իրենց անասունները։ Ահա ցուցակը.— [illegible] տարի աճումը համեմատական հաշիւով.

1926ին 107.8 կով, 100.0 եզ, 121.9 մատղաշ անասուն.

1927ին 110,1 կով, 104,1 եզ, 110.1 մատղաշ անասուն.

1928ին 107,1 կով, 106,9 եզ, 107.2 մատղաշ անասուն.

1929ին 98,3 կով, 91.1 գոմէշ, 15.4 մատղաշ անասուն։

Ուրիշ վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ 1927 1929 տարուան ընթացքին հարուստ տնտեսութիւններուն կովերու թիւը կը նուազի, եւ աղքատ տնտեսութիւններուն կովերու թիւը կ'աճի։ Ահա այդ ցուցակն ալ.

1925ին 43,8 կովազուրկ, 26.5՝1 կովի տէր, 16,1՝2 կովի տէր, 6.8՝3 կովի տէր, 6.8՝4 եւ աւելի կովի տէր։

1926ին 39,1 կովազուրկ, 27.1՝1 կովի տէր, 18,1՝2 կովի տէր, 7,4՝3 կովի տէր, 8,1՝4 եւ աւելի կովի տէր։

1927ին 35,8 կովազուրկ, 27.6՝1 կովի տէր, 18,0՝2 կովի տէր, 8.3՝3 կովի տէր, 9.5՝4 եւ աւելի կովի տէր։

1929ին 33,7 կովազուրկ, 31.1՝1 կովի տէր, 21,0՝2 կովի տէր, 8.1՝3 կովի տէր, 6.1՝4 եւ աւելի կովի տէր։

Այս ցուցակը ցոյց կուտայ թէ ինչպէս, կոմունիստ կուսակցութեան ներքին քաղաքականութեան շնորհիւ, հարուստ գիւղացիները (4 եւ աւելի կովի տէր) շուտով կորսնցուցած են իրենց կովերը. ընդհակառակն կովազուրկ գիւղացիները տէր դարձած են կովերու։ Հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմինները եւս շատցուցած են իրենց կովերուն թիւերը, բայց ոչ չափով։ 1 յունիս 1928ին անոնց կովերուն թիւը կը հասնէր 713ի, իսկ 1 յունիս 1929ին 2819ի։ Այսինքն մէկ տարուան մէջ 4 անգամ աւելի։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին անասուններու թիւին նուազումը ազդեց նախ միսի շուկային վրայ, ինչպէս որ աւելցաւ միսի պահանջը։ 1928ին, 9 ամսուան ընթացքին Հայաստանի 8 սպանդանոցներուն մէջ մորթուած են 15,043 անասուն, 1929ին, նոյնքան ամսուան ընթացքին, 18,529 անասուն, այսինքն 23,2 տոկոս աւելի։ Այստեղ պէտք է յիշել որ Հայաստանի բնակչութեան աճումը շատ բարձր է (4 տոկոս), ինչպէս միսի սպառումը ընդհանրացած եւ աստիկացած է գիւղացիներուն եւ բանուորներուն մէջ։ Հակառակ այդ երկու պատճառներուն, անբնական կերպով չափ շատ է մորթուած անասուններուն թիւը։ Գլխաւոր պատճառն է հարուստ գիւղացիներու դէմ բացուած պայքարը, համայնացման օրէնքը։ Ոչ միայն հարուստ գիւղացիները, այլ նաեւ միջակ հարստութեան տէր գիւղացիները հաւաքական արդիւնաբերութեան կապուելէ առաջ կը ծախեն կամ կը մորթեն իրենց անասունները։

Ասոնց հետ յիշենք նաեւ ընդհանուր պատճառներ, որոնք յատուկ են գիւղատնտեսական անցման կեանքին. — երբ գիւղատնտեսութեան ձեւը կը փոխուի, անասուններու պահպանման, կերին մասին ալ նոյն համեմատական կարգաւորութիւն կը կատարուի։ Այս երեւոյթը միայն Հայաստանի յատուկ չէ. Պրաւդա եւս կը գանգատի որ Ռուսիոյ անասնաբուծութեան զարգացումը շատ ետ կը մնայ։ Արդարեւ, ոչ ոք կը մտածէ խոզաբուծութեան եւ թռչնաբուծութեան մասին՝ գոնէ ապահովելու համար միսի պահանջը, ոչ ոք կը մտածէ մատղաշ անասուններու պահպանման մասին, եւայլն։

«ԿՈԼԽՈԶ»ԻՆ ՉԱՐԻՔՆԵՐԸ

Համայնացման օրէնքը պատճառ դարձած է, որ գիւղացիները, խրտչած, պահեն կամ մորթեն իրենց անասունները։ Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհ. Հայաստան»ի թէ «գիւղացիները անխնայ կը մորթեն կամ կը ծախեն իրենց անասունները։ Մէկ շաբթուան ընթացքին, Դողս, Հայ Ջէյվա, Սամաղար, Վաղարշապատ, Թուրք Ջէյվա գիւղերուն մէջ մորթած են 90 կենդանի։ Պատահած է, որ 100 րուբլի արժէքով կենդանին ծախուի 50ի։ Անասունները մորթելու յանցանքով ձերբակալուած են 15 հոգի, որոնց մէջ է Դողս գիւղին խորհուրդի նախագահը։ Անասունները մորթելու յանցանքին մէջ գտնուող ամէն գիւղացիի փոխարէն պիտի պատժուի գիւղին խորհուրդին նախագահը»։ Եւ խիստ պատիժներ սահմանուած են, արգիլելու համար անասուններու այս ձեւ փճացումը։ Ուրիշ թղթակից մը եւս կը գրէ Բասարգեչարէն.— «Անասուն մորթելը դեռ չէ վերջացած մեր գիւղերուն մէջ։ Ն. Ախտայի Բաքաքչի գիւղին մէջ, համայնացման պատճառով, կուսակցական Վահօ Սարգսեանը մորթեց իր եզը, օրինակ տալով գիւղացիներուն։ Փարպի գիւղին մէջ կուսակցական Ռուբէն Քոչարեան ծախեց իր եզը։ Նման դէպքեր շատ կը տեսնուին գաւառաց վայրերու մէջ»։

Կարեւոր պարագան այն է, որ համայնացումի դէմ կը շարժին մանաւանդ կուսակցականներն ու խորհուրդի անդամները

ՆՈՐԷՆ «ՊԻՏԻ»

Հայաստանի պետական Շինութեանց Մարմինը ծրագրած է շինել

1.— Արդիւնաբերական տուներ.— Թաշկինակի, շարժանկարի, կարի, տոկարի, կաշիի աշխատանոցներ Երեւանի մէջ, քոնեակի գործարան մը Ղամարլուի մէջ։ Ծախս պիտի ըլլայ 1,260,000 րուբլի.

2.— Բնակարաններ.— Առաջնակարգին տնտեսաբուժական եւ այլ հաստատութիւններու պաշտօնեաներուն համար (600 հոգինոց) պանդոկներ։ Ծախս պիտի ըլլայ 934,000 րուբլի։

3.— Կրթական շէնքեր. — Անասնաբուժական վարժարանի կազմախօսական, ախտաբանական բաժինները, պետական համալսարանի բնագիտական եւ բնախօսական թանգարան, ատաղձագործարան, եւայլն։ Ծախս պիտի ըլլայ 1,630,000 րուբլի։

4.— Առողջապահական շէնքեր.— Թոքախտի դէմ տուներ, բուժարաններ Երեւանի եւ Լենինականի մէջ։ Ծախս պիտի ըլլայ 715,000 րուբլի։

5.— Եկեղեցին՝ ճաշարան.— Պօղոս Պետրոս եկեղեցին պիտի քանդուի եւ տեղը պիտի շինուի ճաշարան մը, 1000 հոգինոց։ Պիտի ունենայ երկու յարկ, վարի յարկը՝ ճաշարան-Թէյարան, երկրորդ յարկը՝ հանդիսասրահ։ Ծախս պիտի ըլլայ 600,000 րուբլի։

6.— Պետական համալսարանի ուսանողներուն համար 500 հոգինոց պանդոկ մը։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՊԱԿԱՍ

Բանուորները չեն բաւեր կատարելու համար, սակայն, այս աշխատանքները։ Բանուորական ուժին պակասը նկատի առնելով, կազմակերպուած են բանուորական Թուրքիկ խումբեր։ Այսուհետեւ որեւէ բանուորական խումբ չպիտի յանկարծ մէկ արհեստանոցի։ Երբ գործ մը կը լրանայ, բանուորական խումբը պիտի մեկնի ուրիշ արհեստանոց մը, ուր նոյն գործն է որ կը կատարուի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԸԼՎԻԼԻ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Կիրակի երեկոյ, 16 մարտ, Պըլվիլի «Թոասամ» գրադարանական միութիւնը երեկոյթ մը սարքած էր, Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին առթիւ, աջակցութեամբ Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի եւ Սողգատի Հայրենակցական Միութեանց։

Պըլվիլէն եւ շրջանէն կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքի բաժինը բերել։

Ժամը 9ին երեկոյթը բացաւ Գ. Ա. Հանըմեան, վեր հանելով յոբելեարին գրական ու քաղաքական արժէքը եւ մատուցած մեծ աշխատանքը հայ լեզուին. մէջբերումներ ըրաւ գաղափարի հակառակորդներու գնահատական խօսքերէն եւ հրապարակագրութիւններէն։

Գ. Մեսրոպ Գույումճեան խանդավառ շեշտերով պատկերացուց Ա. Ահարոնեանի գրականութեան յեղափոխական շունչը, որ միացուց հայ ժողովուրդին զանազան հատուածները, որ կրցաւ սիրցնել մեծ Մասիսն ու Արաքսը մեզ բոլորիս։ «Ահարոնեանը Մասիսի գագաթէն զա՛րկ կը հրաւիրէր, իսկ Անդրանիկը Նէմրութի լեռներէն գնդակ կ'արձակէր։ Ի զուր Ահարոնեանը ցաւի ու վշտի երգիչ կ'անուանեն։ Ան իր գրչին ուժով Հայաստանէն դուրս գտնուող հայն ալ երկրին կապած է. ուրեմն արժանի է հայ ժողովուրդի շնորհակալութեան ու յարգանքին։ Ահարոնեան ըսած է արդէն իր «Յարգանք քեզ»ը հայ ժողովուրդին. այսօր ժամանակը եկած է, որ հայ ժողովուրդը իր կարգին ըսէ իրեն «յարգանք քեզ»։

«Թոասամ» գրադարանի կողմէ Գ. Մասիս Սալիանճեան պարզեց հանդէսին նպատակը։ «Թոասամ» Գրադարանական Միութիւնը այս երեկոյթը սարքեց մեծ յոբելեարին գրական աշխատանքը ծանօթացնելու համար Պըլվիլի եւ շրջանի հայ գաղութին։ Ցեռայ կոչ ըրաւ ներկաներուն իրենց սրտաբուխ նուէրները տալու Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին եւ «Թոասամ» Գրադարանի կողմէ յանձնեց 300 ֆրանք։ Ներկայ հանդիսականները սիրով ընդառաջ գացին ձեռնարկին եւ գոյացաւ 1500 ֆրանք։ Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Գ. Կարօ Սասունի. «Ա. Ահարոնեանի ձայնը մեր նախորդ սերունդին մէջ հայ արի մարդը կերտած էր։ Ահարոնեան մինչեւ այսօր ժամանակ երգիչ մըն է, եւ անոր ձայնը կարդալ չկրցողներն ալ կը լսեն։ Ահարոնեան կրցած է իր վէպերուն եւ պատմուածքներուն մէջ տեսնել ու տալ հայ ժողովուրդի կեանքը, կարծիքը եւ զգացումը։ Կարծես մէկիկ-մէկիկ մտած է հայ ժողովուրդի տուներէն ներս, դաշտը, մարագը, խոհանոցը։ Կեցցէ Ահարոնեանի երգը, որ ամբողջ հայ ժողովուրդի երգն է»։

Տիկին Լ. Պէտմեան երգեց «Աղջի անասուած»ը, Գ. Գարիպեան արտասանեց «Արաքսը», Գ. Մանասեան «Յարգանք քեզ»ը։

«Թոասամ» նուագախումբը մէջընդմէջ կը նուագէր ազգային երգեր։

Իրենց աջակցութիւնը բերած էին նաեւ Օր. Փաստրմաճեան քոյրեր եւ Օր. Գոյանճեան։

Մասիս

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքի մէջ կազմուած է Յանձնաժողով մը, հետեւեալ անդամներով.— Գ. Գ. Ղուկաս Վարդեւեան, Հրանդ Տամուրեան, Վեր. Կ. Աթամալեան, Հ. Յովհ. Վրդ. Կամսարական, տոքթ. Քրքեաշարեան, Արամ Էմիրեան, Սահակ Յամլամեան, Պարգեւ Մարգոսեան, Յարութիւն Պըլըճեան, Լեւոն Քըրքէօկլը. Վահան Տէր Միքայէլեան, Ե Յամլամեան, Տոքթ. Յովհ. Աշքեան, Տոքթ. Գ. Օ Գալուստեան, Արմ. Յ Ցախօրեան, Պարոյր Սարգիսեան եւ Աննոն Կոզէլ։

Դիւանը կը կազմեն.— Ատենապետ՝ Գ. Գ. Պարգեւ Մարգոսեան, Ատենադպիր՝ Պարոյր Սարգիսեան, գանձապահ՝ Վահան Տէր Միքայէլեան, հաշուապահ՝ Յակոբ Յամլամեան. Պատուակալ նախագահ՝ Գ. Ղուկաս Վարդեւեան։

Որոշուած է յոբելեանը տօնել ապրիլ 27ին։ Այս առթիւ գրքոյկ մը պիտի հրատարակուի յոբելեարին։ Մասնակցութեան հրաւէր ուղղուած է նաեւ շրջաններուն։

*** Սելանիկի մէջ ալ կազմուած է Ընդհ. Յանձնախումբ մը, եւ առանձին մասնախումբեր հանրային կազմակերպութեան եւ գրական ֆոնտի հանգանակութեան համար։ Ընդհ. Յանձնախումբին անդամներն են — Ատենապետ՝ Գ. Կարապետեան, Ղազարեան, Բ. Ատենապետ՝ Գ. Թովմաս Գոյունճեան, գանձապետ՝ Գ. Վարդան Պարթանքեան, Ա. Ատենադպիր Գ Յակոբ Վարդեւեան, եւ Բ. Ատենադպիր՝ Գ Ա. Մաքարեան։

Առաջին մասնախումբը, որ պիտի զբաղի յոբելինական հանդէսի կազմակերպութեամբ, ունի հետեւեալ կազմը — Գ. Գ. Տոքթ. Ե Գալեան, Տոքթ. Ն. Գույումճեան, Յակոբ Վարժապետեան, Վարդան Տ. Ջաքարեան եւ Սարօ Գէորգեան։ Իսկ երկրորդ մասնախումբը, որ պիտի վարէ յոբելեանին առթիւ հիմնուած «Գրական Ֆոնտ»ի նուիրահաւաքութիւնը, Սելանիկի եւ շրջաններու մէջ, ունի հետեւեալ կազմը — Գ. Վարդան Պարթանքեան (Իբրեւ Ընդհ. Յանձնաժողովի գանձապետ) եւ Գ. Գ Տոքթ. Ա. Աբրահամեան, Յովհաննէս Մուրճիկեան, Լեւոն Յովակիմեան, Գէորգ Փափազեան եւ Ցիրան Ցեփանեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՍԱՐՍԷԼ — Երրորդ տարին է որ հոս կը տօնուի «Փետրուար 18»ը, ընդվզումի տարեդարձը։ Հայրենիքի ազատագրման գաղափարին ու սիրով սնած հայրենակիցներու բազմութիւն մը լեցուած էր, «Սոլ ալ Նուո»ի շքեղ սրահը մեծով պզտիկով։ Հանդէսին կազմակերպիչն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հրայր» խումբը։

«Մեր Հայրենիք»ի խմբերգէն յետոյ, ընկեր Ղ. Ներկարարեան երեկոյթը բացաւ քանի մը խօսքով։ Կարդաց այն պատմական «Դաշնագիրը», զոր ստորագրած էին խորհրդային կառավարութեան եւ Հ. Հ. Ներկայացուցիչները, նախ քան Հայաստանի խորհրդայնացումը, դաշնագիր մը որ կ'ապահովէր մանուկ Հանրապետութեան բարեկարգութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը։ Ընթերցումէն յետոյ, ներկաները մէկ վայրկեան յանկայս լռութիւն պահեցին, յարգելով յիշատակը յայտնի եւ անյայտ զոհերու։

Փոքրիկն Աղաւնի Պօղոսեանի արտասանութենէն վերջ, խօսք առաւ ընկ. Լ. Նուբրեան, ծանրանալով մանաւանդ հայ բոլշեւիկներու նենգամիտ քաղաքականութեան վրայ, որ առիթ տուաւ քաղաքացիական կռիւին։

Ընկ. Օ Կարապետեանի «Հայ հերոսներ»ու արտասանութենէն վերջ, խօսեցաւ ընկ Վ. Համբարձումեան. «Թէեւ ունեցեր ենք, փետրուար 18ի նման հերոսական դէպքեր, սակայն այս ընդվզումը մասնաւոր արժէք մը ունի։ Այսօր, ինը տարի յետոյ դեռ կը շարունակուին, բանտ ու աքսորը, եւ սակայն, քանի կենդանի է փետր. 18ի յիշատակը, այդ բոլորը չեն կրնար ոչնչացնել Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը»։

Պաշտօնական մասը վերջանալէն յետոյ, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը եւ ընտանեկան խաղեր։ Քաշուեցաւ Բարեկենդանի աւանդական «Առասմէ հէլվան» երգեր եւ արտասանութիւններ եղան ներկաներու կողմէ։ Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձան 60 տարեկան Գ. Գասպար Պապիկեանի «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» երգը, եւ Օրիորդ Արաքսի Պասմաճեանի երգած ժողովրդական երգերը։ Այնքան խանդավառուած էր ժողովուրդը, որ ժամերը սահեր էին անզգալաբար եւ լոյսը շատոնց բացուած։

Կ. Երանեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԼՊԷՐ ԹՈՄԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Նոր Սրտի մէջ կը կարդանք.— Հայ նախկին պատերազմիկներու միութեան կողմէ Գ. Գ. Զօր. Թորգոմ եւ Արամ Կայծակ ներկայացած են Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի ղեկավար Պ Ալպէր Թոմայի, շնորհակալութիւն յայտնելու համար տարուած աշխատանքներուն առթիւ հայ կուսակցներու երախտագիտութիւնը յայտնելու.

Պատուիրակութեան մասնակցած է նաեւ Օրիորդ Մարի Աշըգեան, որ զոյգ մը ծաղկեփունջեր յանձնած է տիկին Ալպէր Թոմային եւ աղջկան, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ձեռագործի նուէրը, պատրաստուած հայ գաղթականներուն կողմէ։

Զօր. Թորգոմ, յանուն ներկայացող պատուիրակութեան ուղերձ մը ըրած է, վեր առնելով հայ ժողովուրդին կատարած դերը ընդհ. պատերազմին մէջ եւ անոր բաժին ինկած դառնութիւնը զինադադարէն յետոյ, աւելցնելով թէ Հայերը Յունաստանի մէջ կ'ապրին ոչ թէ գաղթականներու այլ եղբայրներու պէս։

Պ Ալպէր Թոմա հետեւեալ պատասխանը տուած է ուղերձին

— «Շատ զգածուած եմ ձեր խօսքերէն եւ երբեք չեմ գիտեր ինչպէս յայտնել ձեր ժողովուրդը։ Արդէն գիտէք թէ առանց Հայաստանի Անկախութեան կողմնակից էի անձամբ էի եւ աւելի վերջ Պ. Վենիզելոսի հետ ամէն ջանք ըրինք, որպէսզի շահուած անկախութիւնը դրուի ամուր հիմերու վրայ։

Դժբախտաբար ցաւալի պարագաներ եկան մեզ յուսախաբ ընելու եւ մենք վայրկեան մը վախցանք թէ աղէտը անդարմանելի պիտի ըլլար։

Այս ձախաւեր պայմաններուն մէջ ձեր ցեղին պաշտպանութեան արժանի հաւատքը եւ հերոսութիւնը վերջնական քայքայումէ փրկեցին զինք։ Լաւ կ'ընենք յիշելով թէ Հայերը Յունաստանի մէջ ընդունուած են իբրեւ եղբայրներ։ Իմ կարգիս ձեզ կը վստահեցնեմ թէ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ ալ Հայերը ընդունուած են իբր եղբայրներ։ Ջանքեր կ'ընենք աւարտելու համար Հայերու տեղաւորման գործը Սուրիոյ մէջ։

Բայց հերոսական Հայաստանի բարեկամները, որոնց մէջ գտնուելու պատիւը ունիմ, իրենց պարտականութիւնը լրացած չեն համարեր։ Այն հաստատ համոզումը ունիմ թէ պիտի գայ օր մը երբ հայ ազգը հաւաքելով բոլոր բեկորները, պիտի ձեւաւորուի իր պատմական հողամասերուն վրայ։

Կը վստահեցնեմ ձեզի, Հայաստանի բոլոր բարեկամներուն հետ միասին, թէ չպիտի թերանամ անձնապէս ալ իմ բոլոր կարելին ընելու, որպէսզի արդարութիւնն ու իրաւունքը յաղթանակեն Հայաստանի համար ալ»։

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏ ՄԸ

Թիւրօ-Տանժէն ֆրանսական Դպրութեանց կաճառին ներկայացուց հաղորդագրութիւն մը այն պեղումներուն մասին, զորս կատարած էր Թել-Ահմարի մէջ (Թիլ-Բարսիպ)։ Երեւան հանուած է ասորական պալատ մը, որ կը ծագի Ը. դարէն (Ն. Ք.)։ Պատերը զարդանկարուած էին այնպիսի արուեստով մը, որ մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնար ասորական արուեստի պատմութեան մէջ։ Նկարները երկու տեսակ են, ոմանք զարդանկարչական արժէք ունին, ոմանք ալ կը ներկայացնեն պատմական դէպքեր, ճիշդ ինչպէս ցոյց կուտան Նըմրութի, Խորսաբադի եւ Նինուէի քանդակագործութիւնները։

Քավէննաք եւս ներկայացուց թարգմանութիւն մը Հեթեթ Շուբբիլլիումա թագաւորին (1380—1345, Ն. Ք.) տարեգրութիւններէն։ Անոնցմէ կը պատմուի թէ ինչպէս այդ Հեթեթ թագաւորը վերահաստատած է իշխանութիւնը, զոր սարսած էին իրմէ առաջ։ Նոյնպէս կը պատմուին արշաւանք մը դէպի Ասորեստան եւ առումը Քարքեմիշ քաղաքին։ Եգիպտոսի Նեֆիպատէ մէկ այրի թագուհին ինչպէս դեսպան կը ղրկէ Հեթեթ թագաւորին, խնդրելով ամուսնանալ հեթեթ իշխանի մը հետ։ Վերջապէս գրութ մը «երեք ճակատի վրայ պատերազմ»ի մը մասին, (Փոքր Ասիա —Ասորեստան—Եգիպտոս)։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովը պատիւ ունի ծանուցանելու թէ, Մարսէյլի եւ շրջաններու կազմակերպութիւններէն կամ միութիւններէն անոնք՝ որ կը փափաքին ի պատիւ Ահարոնեանի հանդիպումներ կամ հանդէսներ սարքել, պէտք է նախապէս բանակցին Յոբելինական Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովին հետ եւ անոր թելադրութիւններուն եւ հակակշռին տակ գործեն, որպէս զի չպատահին խաչաձեւումներ եւ Թիւրիմացութիւններ՝ որոնք կրնան վնասել ընդհ. յոբելինական աշխատանքին։

Ի դիմաց Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովի Ատենապետ՝ Գ. Գ. Խայիկեան. Ատենադպիր՝ Լ. Գույումճեան,

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՄԻԼ. Գամէլիազարդ կինը տրամ հինգ արարուած։ Ալ. Տիւմա որդի։ Թարգմ. Տիգրան Պէշեան։ Պոսթըն 1930։ Գին՝ 50 սէնթ։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ. Գրեց Ն. Հանգոյց։ Տպ. Մատենաշար Դրօշակ։ Տպ. Փարիզ։ 1930։ Գին 5 ֆրանք։

Թրպոլի եւ Նորքի եպիսկոպոսները խզել կ'ուզեն դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Իրենց ծխած խունկին հոտը հեղձուցիչ կազերուն պէս է»։

Մոսկուայի ելեկտրական գործարանի բանուորները հանգանակութիւն մը բացած են գնելու համար չորս օդանաւեր, որոնք պիտի մկրտուին «Մեր պատասխանը Խաչակիրներուն»։

Նոր քննութիւն Ալմազեանի մասին

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ամբաստանիչ ատեանը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց նախագահութեամբ Պ. տը Կալլարտօ Մարինոյի եւ մասնակցութեամբ խորհրդականներ Քլիւզէլի եւ Քանէի։ Ինչպէս կը նախատեսուէր, ամբաստանիչ ատեանը որոշեց նոր քննութիւններ կատարել Ալմազեանի մասին։ Այս պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Քլիւզէլի։

Ինչպէս կը յիշուի, ընդհ. դատախազ Կօտէլ պահանջած էր որ կրկին հարցաքննուին Մէյէր եւ Ֆլօթ։ Ամբաստանիչ ատեանը կը կարծէ թէ յիշեալները նորութիւն մը չպիտի կրնան բսել, ուստի եւ աւելորդ է կրկին հարցաքննել զանոնք։ Ընդհակառակն կան ուրիշ կարգ մը թերիներ եւ անստուգութիւններ, որոնք պէտք է լուսաբանուին երեւան հանելու համար ճշմարտութիւնը։ Այսպէս, օրինակ՝ երեք փորձագէտները, փրոֆէսէօր. Ներ Պէրթրան, Ժօլի եւ Շրվալիէ չեն արտայայտուած արեան այն հետքերուն մասին, զորս Պ. Ամի գտած էր Ալմազեանի դրան երկաթին, աթոռակին եւ տափատին վրայ։ Նոյնպէս անհրաժեշտ է ստուգել Ալմազեանի նախկին գործաւորուհի Տիկին Էլիզա Պորկի մատի վէրքին եւ անկէ հոսած արիւնին կարեւորութիւնը։

Վերջապէս, Պ. Քլիւզէլ անհրաժեշտ բոլոր տեղեկութիւնները պիտի քաղէ Ալմազեանի մասին, պիտի ստուգէ նաեւ անոր ունեցած դրամին քանակը Րիկօտէնի սպանութենէն առաջ եւ վերջը, եւ այդ շրջանին բրած ընտանեկան ծախքերը։ Այս նոր հարցաքննութեան համար, Քլիւզէլ պիտի լսէ իր անհրաժեշտ նկատած բոլոր վկաները անձամբ կամ փոխանորդութեամբ։

Ամբաստանիչ ատեանը մերժեց ժամանակաւորապէս ազատ արձակել Ալմազեանը, ինչպէս պահանջած էր իր փաստաբանը՝ Ուրեմն մինչեւ նոր քննութեան վերջանալը, Ալմազեան պիտի մնայ Սանթէի բանտին մէջ։ Երէկ աւարտեցաւ հայ դերձակին բանտարկութեան հինգերորդ ամիսը։

Գերմանական նաւատորմին ռազմափորձերը

Յառաջիկայ ապրիլ 2ին գերման նաւատորմը Միջերկրականի մէջ նաւային ցոյց մը պիտի կատարէ։

Հիւսիսային եւ Պալթիկ ծովերու մարտանաւերը պիտի միանան Վիգօյի բերանը՝ Սպանիա երթալէ առաջ։ Յետոյ պիտի այցելեն Իտալիա եւ Յունաստան, իսկ վերադարձին պիտի հանդիպին Փորթուկալ։

Նաւային այս ցոյցին պիտի մասնակցին չորս մեծ մարտանաւեր, մէկ յածանաւ եւ 19 թորփիլանաւեր։

Նոր ցոյցեր համալսարանին մէջ

Կրթական նախարարը որոշած էր վերաբանալ բժշկական համալսարանը, որ փակուած էր անցած շաբթուան ցոյցերուն պատճառաւ։ Սակայն հազիւ թէ դուռները բացուած էին, երբ նրբանցքներուն մէջ հաւաքուած 150 ուսանողներ սկսան աղմկալի ցոյցեր կատարել այն սրահին առջեւ ուր փրոֆ. Գլանշըթիէր պիտի ընէր իր դասախօսութիւնը։ Ցուցարարները բանեցին իրենց ուսուցչին թեւէն եւ դպրոցէն դուրս հանեցին զայն։ Ասոր վրայ, վարժարանը կրկին փակուեցաւ, ցնոր տնօրինութիւն։

Ուսանողական Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ անդամներուն դադրեցնել ցոյցերը, չվնասելու համար երկրորդ դասարանի ուսանողներու դասերուն։

Խուզարկութիւն շոգենաւի մը մէջ

Նիւ Եորք 18 փետր.— Երէկ գիշեր «Ֆրանս» անդրատլանտեան շոգենաւի մէջ խուզարկութիւն կատարուեցաւ, գտնելու համար 2,000 լիպրա գերմանական թմրեցուցիչներ, 3 միլիոն տոլար արժէքով։

Գաղտնի գործակալներու միջոցաւ տեղեկացած ըլլալով որ ֆրանսական շոգենաւը թմրեցուցիչներ կը փոխադրէ, մաքսային իշխանութիւնները երկու պահակ նաեւ ընկերացուցին անոր՝ անմիջապէս որ Նիւ Եորքի նաւահանգիստը մտաւ։ Պահականաւերը երկու կողմէն պաշարած էին անդրատլանտեանը՝ խուզարկութեանց ընթացքին։ Բան չգտնուեցաւ։

Թրքուհիները չպիտի ներկուին

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Կրթական գործավարը արգիլեց ուսուցչուհիներուն եւ աշակերտուհիներուն շպար եւ շրթունքի ներկ գործածել։ Անսաստողները խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին։ Աշակերտները պէտք է հագուին շատ պարզ կերպով։ Թրքական հին սովորութեան համաձայն, շպարն ու բրնձափոշին կը գործածէին միայն ամուսնացած կիները։

Կացութիւնը Միջագետքի մէջ

Նախարարական վերջին տագնապէն ի վեր ծանր կացութիւն կը տիրէ Միջագետքի մէջ։ Պաղտատի թերթերը կը բողոքեն Անգլիոյ միջամտութեան դէմ Իրաքի ներքին գործերուն։ Դաֆլիճը հրաժարած է անոր համար որ տարակարծութիւն ունեցած էր անգլիական մարզպանին հետ Իրաքի բանակին կցուած անգլիացի սպաներու եւ անգլիացի ոստիկանական քննիչներու խնդրին առթիւ։

Անգլիոյ նաւային ուժը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ծովային նախարար Ալեքսանդր ներկայացուց 1930 31 շրջանի ծովային ելմտացոյցը։ Ըստ թէ յատկացուած վարկերը 5,886,000 ոսկիէն աւելի պակաս են անցեալ տարուընէն, սակէ զատ նաւային գինուորներու թիւին վրայ 2750 հոգիի զեղչ մը կատարուած է։ Աւելցուց թէ 1914էն ի վեր անգլիական նաւատորմը 100էն 46 զեղչուած է. յառաջիկայ տարի միայն երեք սուզանաւեր պիտի շինուին, 80,000 ոսկի արժէքով։

Նախկին նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ խստիւ քննադատեց ծովային նախարարին բրած խնայողութիւնները եւ ըսաւ թէ մինչեւ 1939 անգլիական 35 յածանաւեր իրենց տարիքի սահմանը 20 տարի) լրացուցած պիտի ըլլան, իսկ կառավարութիւնը միայն մէկ յածանաւի շինութիւն կը նախատեսէ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի թէյասեղանը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հանրի Մկրի սրճարանը, 72 Rue Etienne Dolet: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խ. Օգնութեան մասնաճիւղի հանրածանօթ պարահանդէսը, դիմակաւոր եւ անդիմակ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Salle Hocheի մէջ, 9 Avenue Hoche, Paris (8)

ԱՊՐԻԼ 11/24 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

Կը ներկայացուի՝ «ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» գաւեշտը

Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պոսթօնի. Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

14րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա ժամ 9—10՝ Քաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԳԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Միասին բերել 1929ի անդամատետրերը։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Այտընեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ կրօնական հալածանքը Հայաստանի մէջ: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ կեդրոնէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Պ. Թադապետարանի Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք. Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտոսի Վռամեան ենթկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Մատենադարանի առաջին բանախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի ժամը 4ին: Բանախօս՝ Թորգոմ Արք.: Նիւթ՝ «Ներսէս Շնորհալի»:

ԼԻՈՆԻ Ձ.Ե.Ռ.Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ: ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau մանկապարտէզի սրահը։

Վարձու է առեւտրական գրասենեակ մը դիմել՝ Պալենց գրատուն, 233 Fbg. St: Martin, Paris(10)

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Թօն տ'Օպնայի Ազգ. վարչութեան հանգանակութիւնը:

Տիկին Ս. Կարապետեան 200, Ս. Թօփալեան 100, Խ. Գարաճեան, Հ. Կրկըզեան 50ական, Տիկին Ախսայեան, Տիկ. Լ. Մաքսուտեան, Ե. Ջնրչեան, Յ. Յէրտէրեան 30ական, Վ. Քիլիմճեան, Մ. Ադամեան 25ական, Կ. Խարպաթեան, Մ. Հէքիմեան, Խամբալեան, Վ. Սաքալեան, Արմուտլեան, Վ. Շահպազեան, Գարամանեան, Ճանիկեան, Նէմրութ, Այօեան 20ական, Մ. Գրիգորեան, Ն. Կկզեան, Գ. Ճիվէլէկեան 15ական, Քըլըճեան, Օտաճեան, Ա. Ապօեան, Դազանճեան, Տիքպըյըքեան, Յ. Ալէքսանեան, Մարինոս, Յ. Կըկըզեան, Թ. Օքթաեան, Ռիթ, Գասմաճեան, Սաքալեան, Մելիտոնեան, Փափազեան, Մ. Պալթաեան, Ցամասանեան, Մերճանեան, Դաւիթեան, Տ. Յակոբ քահանայ, Հայկ. Եանվալեան, Մխճեան, Ասլանեան, Միքայէլեան, Պետրոսեան, Տարաքճեան, Մառայեան, Բարխեան, Տօլպաշեան, 10ական, Տիկին Պուչաքլեան 6, Թէրզեան, Սարոյեան, Թօսպըյըքեան, Լ. Ապօեան, Պ. Միքայէլեան, Խանճեան, Թէքիրեան, Խռաքեան, Զաքարեան, Դալփաքճեան, Թամօնեան, Բոյթուկալեան, Շ. Օհանեան, Սահաթճեան, Թամամեան, Ջուհաճեան, Շէքէրճեան, Մամափանոսեան, Թէլլալեան, Միքայէլեան, Սէֆէրեան, Կարապետ, Ս. Զօպանեան 5ական, Աւետեան, Թէքեան, Շէքէրեան, Պալըեան, Մելքոնեան 3ական, Աբռաեան, Մառի, Աննա, Վերժին 2ական, րէն 1 ֆրանք՝ ընդհ. գումար 1375 ֆրանք:

Տես «Յառաջ» 18 փետրուար.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տեսինի Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը: Ղեկավարութեամբ Ն. Ն. Գազազի կը ներկայացուի՝

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ (3 արար)
եւ ՄԱԼՈՒԵԱԼ ՔԻՆԻՈՐԸ (գաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժին ղեկավարութեամբ Պ. Լ. Գոյաճեանի։ Մուտք՝ 3 ֆրանք

Կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհի մը ինչպէս նաեւ ափրանթի (աշկերտուհի) մը: Դիմել՝ Տիկ. Ջապէլի, 23 Rue Nollet: Մէթրօ՝ Clichy.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: Կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակեղ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօրաթուար։ Խորհրդ. եւ արտաքին հիւանդ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Ուշադրութիւն...

ՏՕՔԹ. ԳԱՏԷԱՔ (CADÉAC), 16 Ave. Jean Jaures Der... կը ծանուցանէ իր յարգելի հայ յաճախորդներուն, ... խատաւորներու դիւրութեան համար իր դարմանատուն փոխադրած է Յէսրիի մետաքսի գործարանին մօտ ... ցին ճիշդ դիմացը) Մէզոն Պուալէվ. (Maison Boileve). Կը դարմանէ արանց եւ կանանց հիւանդութիւններ, Rayons... Կ'ընդունի բացի Բշ.-է ամէն օր ժամը 9—10 եւ 1—3 Tel. ...

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ ... մորթեր, եւայլն։

ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթ, կաշեղէն, եւայլն։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւն ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի բով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստներ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն։

— Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը կատակած, 33 Rue des Dames. Métro Rome կամ Clichy
Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 3...
Արեւելեան եւ եւրոպական խոհանոց ...

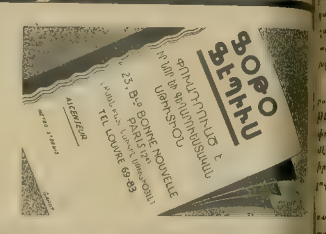

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) աշխարհի փնտռուած եւ հռչակ հանած «Կանանչ գլխարկը» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար (37.5 ֆրանք), կը ծախենք 25 ֆրանքի։

Դիմել Յառաջ գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

10 Rue des Lombards, Paris (4)
Մէթրօ՝ Chatelet եւ Hôtel de Ville
ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Մաքուր աշխատանք եւ անմրցելի գին։ Կը ծախենք ... փոն տոկուն կերպասներ՝ խիստ աժանգիներով։
Մէկ այցելութիւն բաւ է տեւական յաճախորդ ըլլալու համար

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՕՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-6..
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ ... խնամք ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի ... դէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Գ. ՃԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-..

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսական ...

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Ch. d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu գործողութիւնները։

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ Benefices Commerciaux տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, linger, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տառաձուլագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ 1930
21 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1217 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՑՈՒՑՍ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Կը թուի թէ իր վերջին օրերն է որ ·կ'ապրի Լոնտոնի խորհրդաժողովը։

Այլ եւս անխուսափելի կ'երեւայ վիժումը անքան դղրդալից ժխորով սարքուած խաղին, որ իբրեւ թէ պիտի ամրապնդէր խաղաղութիւնը։

Ընդհակառակն, հիմա որ բացորոշապէս երեւան եկաւ հինգ պետութեանց իւրաքանչիւրին գաղտնիքը, աւելի հաւանական կը դառնայ նոր փոթորիկներու պայթումը։ Ուշ կամ կանուխ։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են ամբողջ անցուդարձին։ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, իրենց միջեւ գետին մը պատրաստելէ յետոյ, որոշեցին ժողովի հրաւիրել միւս երեք ծովային պետութիւնները,— Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն։ Ընդհանուր, արտաքին օրակարգն էր՝ ձեւեր գտնել նաւային սպառազինութիւնները կրճատելու։

Ժողովը բացուեցաւ Յունուար 21ին։ Ճառերու եւ ճաշասեղաններու գոյորշիները ցնդելէ յետոյ, երբ մէջտեղ դրուեցան իւրաքանչիւր պետութեան տեսակէտներն ու ծրագիրները, թընդանօթներով եւ թոններով, պաղ հով մը փչել սկսաւ։ Եւ քանի շարունակուեցան ժողովներն ու մասնաւոր խօսակցութիւնները, այնքան թանձրացաւ մշուշը։ Դեռ առաջին շաբաթներուն, ոմանց խօսքեր կ'արտասանուէին։

Մէկդի դնելով շարք մը խրթին մանրամասնութիւններ, ըսենք, երկու բառով, որ վէճը կը դառնայ ծովերու տիրապետութեան շուրջը։ Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգներն ու Ճափոն փոխադարձ հաշիւներ ունին Խաղաղականի մասին։ Եւրոպայի մէջ Մեծն Բրիտանիան է, նորէն, տիրապետող ուժը։ Եւ այստեղ իր գերակշռութիւնը ապահոված է, զանազան գիջումներ ընելով Մ. Նահանգներուն եւ Ճափոնի, միւս ճակատին վրայ։

Այնպէս որ, իրականին մէջ, դէմ դիմաց կը մնան Ֆրանսան եւ Իտալիան։ Մանաւանդ այս վերջինը իր ներկայ եւ ապագայ ուղղութիւնը կապած է Ֆրանսայի դիրքին հետ։ Եւ աւելի քան երբեք կը պնդէ անոր հաւասար տորմիղ ունենալու պահանջին վրայ։

Հարցը, այս վիճակին մէջ, կը ներկայացնէ Միջերկրականի տիրապետութեան խնդիր։

Ֆրդ. սեւ շապիկաւոր Իտալիան, որ կը հեւայ այնքան բուռն տենչերով, զարնել-կոտրելու եւ հռոմէական աշխարհակալութիւններ կատարելու կիրքով, այլեւս չի հանդուրժեր ներկայ ստորադաս վիճակին։ Ամէն պարագայի մէջ, ո՛րեւէ գնով, չուզեր ետ մնալ Ֆրանսայէն։ Մեծերէն զգուած, կաշկանդուած իր տարածուելու կամ պայթելու թափին մէջ. Մուսոլինի միակ ելք մը կառչած է, առ այժմ,— նեղել, ճնշել Ֆրանսան, որպէսզի զիջումներ կատարէ ծովու եւ ցամաքի վրայ, որպէսզի ընդունի, վերջապէս, թէ երէկուան Իտալիան չէ որ կանգնած է իր դիմացը։

Այսպէս է որ, պարբերաբար հողային խնդիրներ կը յարուցանէ Ափրիկէի մէջ, իր սահմանները ընդարձակելու համար։

Այսպէս է որ, բացորոշ եւ հետզհետէ զգալի. շօշափելի պայքար մը կը մղէ Մօտաւոր Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ։

Արդարեւ, այս ճակատին վրայ Ֆրանսան հետզհետէ կը կորսնցնէ գետինը։ Իտալական մշակոյթն ու տնտեսական մրցակցութիւնը աստիճանաբար կը փորեն ֆրանսական ազդեցութեան հիմերը։ Հռոմի եւ Վատիկանի համաձայնութենէն ետք, Մուսոլինի նոյնիսկ Սուրիոյ մէջ կը զգացնէ այդ մրցակցութիւնը, կրօնական եւ կրթական գետնի վրայ։

Ուրեմն, Իտալիան պէտք ունի զօրանալու, նոր ուժեր ստեղծելու, որպէսզի կարենայ աւելի բարձր խօսիլ «քուրոջ»ին, Ֆրանսայի հետ։ Որպէսզի կարենայ արժեցնել իր ուժականութիւնները։

Արդ. բանակի կրճատման խնդիր չկայ առայժմ— կան միայն բաղձանքներ եւ ձեւական ծրագիրներ։ Ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը սաղմնային վիճակի մէջ է տակաւին։ Առաջին անգամ, պաշտօնական հանդիսաւորութեամբ, մէջտեղ նետուեցաւ նաւային սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը։ Եւ ահա Մուսոլինին կը փորձէ օգտուիլ առիթէն,— կա՛մ ֆրանսական տորմիղն ալ կ'իջեցնէք մեր չափին, տարողութեամբ, տեսակներով եւ թնդանօթներով, եւ կամ կ'արտօնէք որ մենք ալ հասնինք անոր աստիճանին, միեւնոյն պայմաններով։

Միայն այս կռուախնձորը, այս բացարձակ պայմանը կրնար վիժեցնել ժողովը։

Եւ արդէն բոլորն ալ յուսահատ են։ Ի զերեւ ելան բոլոր խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները։ Իտալիոյ վերջին պատասխանն է,— կոպիտ մերժում։ Անոնք որ կը խորհէին Մուսոլինիի բարեխօսութեան դիմել, ձեռնթափ եղած են, որովհետեւ այս ծրագիրը պատրաստողը «առաջնորդը» ինքն է, Լե Դոկած պատուիրակները՝ պարզապէս հաւատարիմ կամակատարներ։

Ժողովը շարունակուի թէ փակուի,— պարզապէս թոյն ծածկելու ծառայած պիտի ըլլայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը այս խորագրին տակ, խմբագրականի մը մէջ գիտել կու տայ (8 մարտ).

— «Մինչեւ 1929ի սկիզբը. Ռամկավար Թոյնը սրսկուեցաւ գաղութէ գաղութ եւ թերթէ թերթ՝ Դաշնակցութեան մէջ պառակտում առաջ բերելու եւ մասսան ղեկավարութեան դէմ հանելու տղայական մտածումով։ Դուրսէն բաներ մը իմացեր էին. Հշուկներ ալ կային թէ Դաշնակցութեան մէջ խոր տարակարծութիւններ կան եւ թէ փլուզումը 11րդ Ընդհ. Ժողովին մէջ անխուսափելի է.

Ռամկավարներուն ուզածն ալ արդէն այս էր։ Ասկէ՝ արտասովոր եռանդը ռամկավար խմբագիրներուն, հայհոյելու Դաշնակցութեան եւ դաշնակցական գործիչներուն

Ընդհանուր Ժողովը հիասթափեցուց ներքին ու արտաքին թշնամիները. անտեսելով մէկ ճակատի եւ միասնականութեան լուրը, որմէ սահմռկեցան երեւանի կալուածատէր ռամկավարները

Պառակտում չկար, ոչ ալ խոր տարակարծութիւն։ Յրինաւոր պայմաններու մէջ գումարուած Գերագոյն Ժողովը կը վերահաստատէր ներդաշնակութիւնը կուսակցութեան մէջ, գծելով յստակ ու պարզ ուղղութիւն՝ հայութիւնը շահագրգռող բոլոր խնդիրներու մասին։

Ի՞նչ կը մնար ընել ռամկավար կուսակցութեան Ընդհ. Ժողովէն աւելի կենսունակ, երիտասարդ ու զօրաւոր դուրս եկած Դաշնակցութեան ի տես՝ եթէ ոչ առագաստները կամաց կամաց իջեցնել ու անդրադառնալ գործուած անդարմանելի չարիքին, որուն հետեւանքները պիտի կրէ ժողովուրդը տարիներով։

Ռամկավարներու հակադաշնակցական կիրքին մեղմացումը ուրիշ պատճառ մը եւս ունի։ Դաշնակցութիւնը համբերաշխութեան բոլոր փորձերը կատարելէ եւ արդիւնք չստանալէ յետոյ, մտաւ իր սահմանին մէջ, լռիկ մնջիկ գործելու համար։ Ցարիէն աւելի է որ մեր բոլոր ճիգերը յատկացուցած ենք կազմակերպութեան ուժեղացման եւ մասսաներու դաստիարակութեան։ Արդիւնքը աւելիով ստացանք։ Հակառակորդներու քիչ տեղ տուինք. մեր ուժը յարելով ներքին ճակատին վրայ։ Կազմակերպուած ու լարուած աշխատանքին պտուղը սկսանք քաղել։ Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ Դաշնակցութեան շարքերը ստուարացան հարիւրաւոր երիտասարդներով ու պատանիներով.

Միայն Աթէնքի կայաններուն մէջ պատանիներու թիւը վերջին վեց ամսուան ընթացքին կրկնապատկուած է։»

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մարտի ընթացքին Պոլսոյ մէջ 13 ընկերութիւններ դիմում կատարած են Առեւտրական տնօրէնութեան, իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։ Ուրիշ բազմաթիւ ընկերութիւններ ալ կը պատրաստուին դիմում կատարել նոյն նպատակով։ Ասոնց կարգին կը գտնուին երկու շատ ծանօթ Թրքական վաճառատուններ. Գալաթիոյ մէջ.

Հաշուեյարդարի դիմումները խիստ շատ ըլլալուն պատճառով, Առեւտրական տնօրէնութիւնը մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է, գործողութիւնները արագօրէն աւարտելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի նահանջը գիւղացիներու առջեւ

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.— *Երկրագործական բերքերու մասնաւոր առեւտուրը երկար ժամանակ բռնօրէն ջնջելէ ետք, խորհրդային իշխանութիւնները վերջին քանի մը օրուան ընթացքին բուռն պայքար մը սկսան՝ մղելու համար գիւղացիները որ դարձեալ դէպի քաղաքները տանին իրենց արտադրութիւնները, նկատելով որ պարէնաւորման սիստէմը դէշ կերպով քայքայուած է։ Խորհրդային կառավարութիւնը յայտարարեց թէ՝ խստիւ պիտի պատժուին բոլոր այն պաշտօնեաները որոնք արգելք կը դնեն պարէնաւորման մեքենայի անիւներուն առջեւ, մասնաւորաբար անոնք, որ կ'արգիլեն գիւղացիները շուկաները երթալէ։*

Մինչեւ անցած շաբթուան կէսը, իր բերքը մասնաւոր կերպով ծախող գիւղացիին գոյքերը կը գրաւէին, ինքն ալ կը ձերբակալուէր ու կուլակներու կարգը կը դասուէր։ Այժմ իշխանութիւնները դիւրութիւններ եւ ամէն կարգի քաջալերանքներ պիտի տան անոր։ Խորհրդային վարիչները կը զարմանան արդէն թէ ի՛նչպէս գիւղացիները անմիջապէս դէպի քաղաք չթափեցին իրենց բերքերը, սակայն յոյս կը յայտնեն թէ առիկա պիտի պատահի, անմիջապէս որ գիւղացիները հասկնան թէ ի՛նչ կ'առաջարկուի իրենց։

Ուստեստեղէնի մասնաւոր առեւտուրին վերսկսումը մեծ մասամբ արդիւնք է գործակցականներու ձախողութեան՝ մարդաշատ կեդրոնները կերակրելու մասին. երկաթուղիի տագնապը, որ դարձեալ սուր հանգամանք ստացած է, նոյնպէս օգնեց ատոր։ Երկու շաբաթ առաջ խորհրդային կառավարութիւնը աշխատեցաւ խաղաղեցնել համայնացուած գիւղացիները՝ ջնջելով գրաւումը բնակարաններու, կարասիներու, հաւեղէններու, խոզերու եւ ոչխարներու, հրամայելով որ իւրաքանչիւր գիւղացի արտօնուի պահել մէկ կով՝ իբրեւ անհատական սեփականութիւն։ Խորհրդային մամուլը այժմ կը յայտարարէ թէ աղքատ գիւղացիները, որոնք երբեք կովեր չեն ունեցած, հիմա վարդ գլուխ մէկ կով կը պահանջեն գրաւուած աւարէն, եւ թէ դժուար է գոհացնել զանոնք միայն խօսքերով։ Մեծ թիւով գիւղացիներ սկսած են քաշուիլ հաւաքական տնտեսութիւններէն, նկատելով որ համայնավար կուսակցութիւնը այօրէն հոյակած է բանի հաւաքականացումը։ Անոնք կը պահանջեն իրենց արջառը, եւ շարժումը մեծապէս աւելցուցած է շփոթը։

Օսմանեան հանրային պարտքին շուրջ

Թուրքիոյ ելմտական գործավարը կը հերքէ այն լուրը թէ Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին ներկայացուցիչները, Ուայթ եւ տէ Բլոզիէր, որոնք ներկայիս Էնկիւրի կը գտնուին, թելադրած ըլլան ելմտական խորհրդական մը նշանակել եւ բարեկարգել հարկային դրութիւնը։

Միւս կողմէ «Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ, աշխի օր Էնկիւրիի մէջ գումարուած հաւաքոյթի ընթացքին, պատուիրակները ներկայացուցած են տեղեկագիր մը՝ եզրակացնելով որ կարելի է դարման տանիլ Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակին։ Թուրք կառավարութիւնը հակառակ չէ օտար ելմտական աջակցութեանց։ Միւս կողմէ, արդէն սկսած է հանրային ծախքերու մէջ խնայողութիւն մտցնել։ Գալով թրքական դրամի պաշտպանութեան, ելմտական գործավարը կը կարծէ թէ ձեռք առնուած միջոցները բաւարար են։

Գերմանեւռուս յարաբերութիւնները

Վերջին օրերս շատ խօսուեցաւ գերմանեւռուս յարաբերութեանց ձգտումին մասին։ Հեռագիր մը նոյնիսկ հաղորդեց որ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Քուրթիուս ազդարարած է Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկիի թէ այսուհետեւ Մոսկուայի կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի նկատէ Գ. Միջազգայինի արարքներուն համար։ Լուրը այս ձեւին տակ ամբողջական պատկերը չէր տար պետական երկու մարդոց միջեւ կատարուած խօսակցութեան։

«Որքան գիտենք, կը գրէ «Թէօլնիշէ Ցայթունկ», գերման կառավարութիւնը կ'ուզէր խորհրդային կառավարութեան պարզել, բոլորովին բարեկամական, բայց միաժամանակ շատ կարուկ կերպով թէ ի՛նչ հակազդեցութիւն կրնայ գործել գերմանեւռուս յարաբերութեանց վրայ, մէկ տարիէ իվեր Ռուսիոյ մէջ նկատուած կացութեան ծանրացումը։ Գերմանական բոլոր հիմնարկութիւնները Ռուսիոյ մէջ կը բախին մեծ դժուարութեանց, նոյնիսկ տուրքի, մենաշնորհներու, ազգայնացման ասպարէզներուն մէջ։ Նոյնպէս նոր դժուարութիւններ կը տեսնեն անցագիրներու եւ համբորդներու, գերման շոգենաւերու մասին եւն.։ Բնականաբար գերմանեւռուս փոխադարձ յարաբերութիւնները շահագրգռող մեծ խնդիրներուն հետ համեմատելով ասոնք պզտիկ բաներ են։ Սակայն երբ անոնք կը կուտակուին՝ մասնաւոր քաղաքականութիւն մը ենթադրելով, այն ատեն բոլորովին ուրիշ կարեւորութիւն մը կը ստանան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Երկու շաբաթ սպասելէ յետոյ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը արտատպեր է մեր պատասխանը՝ Քալամաթայի մանկապարտէզին հանգանակութեան մասին, երկու սիւնակ ալ շարադրութիւն կցելով։ («Արապաշ», 19 մարտ)։

Բայց ոչ թէ խնդիրը լուսաբանելու եւ պարկեշտօրէն յետս կոչում ընելու, այլ զռեհկօրէն խեղաթիւրելու եւ իր ուզած եզրակացութիւնը հանելու համար։ Մինչեւ իսկ «խոստովանութիւն» գտնելով...

Կը յանձնարարենք այս մարդոց՝ առտուն կանուխ, պայծառատեսութեան ժամու մը, ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ կարդալ մեր մարտ 7 թուակիր պատասխանը։ Եթէ մայրենի լեզուն մոռցած են, կրնան թարգմանել տալ իրենց գրաշարներուն։ Նոյնիսկ ցրուիչին։

Մենք բացատրեր էինք.— (Մարտ 7)

1. Հանգանակութենէն գոյացաւ 4211 ֆրանք։

2. «Յառաջ»ը իրաւունք ունէր» եւն.

3. ՄԻՆՉԴԵՌ,

4. ...«Փութացինք երկու անգամէն Պ. Տ. Գասպարեանի ղրկել 1200 ֆրանք։ Այս հայրենակցին միջոցաւ ստացած ենք մանկապարտէզին պատմութիւնն ու լուսանկարը)։

5. «Այս տոմսակներուն յետոյ» եւն.։

6. ...«ՄՆԱՑԵԱԼ ՉԷՔԵՐԸ ՓՈԽԱՆՐԵՑԻՆՔ Պ. Յակոբ Տէր Ղուկասեանի ։ (Առեմապետ Դաղթականաց Յանձնախումբի)։

«Մնացեալ չէքերը» —կոպիտ հայերէնով 4211—1200 =3011 ֆրանք։

Ուրեմն, բոլորը ղրկուած են Քալամաթայի մանկապարտէզին համար։ Ղրկուած են կատարեալ վստահութեամբ, պարբերաբար հաշիւ ներկայացնելու պայմանով։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը վեր ի վայր շրջելով մեր պատասխանը, հետեւեալ հէքեաթը շիներ է.— «Յառաջ»ը 1200 ֆր. ղրկեր է «ոմն» Տ. Գասպարեանի, «800 ֆրանք՝ Քալամաթայի Գաղթ. կոմիտէի ատենապետ Յ. Տէր Ղուկասեանի, իսկ 2211 ֆրանքը Էլիոնի, Բերկասի եւ Բաթրասի դպրոցներուն, բայց ոչ մէկ սանթիմ Քալամաթայի դպրոցին»։

Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ այս թշուառ մարդիկը կուսակցութիւն եւ հանրային կեանք վարելու պաշտօն ունին...

Իբրեւ մանրամասնութիւն յիշենք որ, «Քալամաթայի հոգաբարձութեան» հետքը չկար հանգանակութեան միջոցին։ Այդ մարմինը ափլափոյ կազմուած է հանգանակութեան փակումէն (17 դեկտ. 1929) յետոյ, յունուարին, մեզի անծանօթ պայմաններու մէջ։

ՁՄՐԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

Երէկ՝ ձմրան վերջին օրը, փարիզցիները արթնցան ձիւնով, որ իր ճերմակ սաւանը փռած էր տանիքներու եւ պարտէզներու վրայ։ Հրաժեշտ տալէ առաջ, ձմեռը ուզած էր ճերմակերես դուրս գալ։

ՏՐՈՑԿԻ ծանր հիւանդ է եւ Թոքատապէ կը տառապի, համաձայն Պոլսէն հասած հեռագրի մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԴԱՆՈՒԲԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՐԱԿԸ

Պալքանեան երկիրներու մէջ ներկայիս կան քաղաքական ազդակներ ու հին վէրքեր որոնք կը շարունակեն միշտ վառ պահել պալքանեան կրակը։ Թէեւ կրակը մարած ըլլալու նշաններ կուտայ երբեմն, սակայն, բայց եւ այնպէս կը մխայ ու կը սպառնայ նոր փորձանք մը բանալ աշխարհի գլխուն ու նոր՝ աւելի վտանգաւոր փորձութեան մը ենթարկել մարդկութիւնը։ Պալքանը հրահրող ու բոցավառող գլխաւոր ազդակներն եղած են ժողովուրդներու ցեղային եւ հողային վէճերը։ Պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներն ու պայմանագրութիւնները թէեւ փոխեցին Պալքաններու ներքին սահմանները, սակայն չկրցան փոխել անոր էութիւնը։

Տարիներ առաջ, պուլկար, սերպ, ռումէն, յոյն, մակեդոնացի, սլովէն ու խրուաթ ժողովուրդները, որոնք Թուրքիոյ եւ Աւստրիոյ գերիշխանութեան տակ կը գտնուէին, յաջողեցան վերոյիշեալ երկու պետութիւնները դուրս քշել Պալքաններու սահմաններէն։ Ասոնցմէ ոմանք տիրացան ազատութեան, իսկ ուրիշներ՝ այնուհետեւ ալ շարունակեցին ուրիշներու գերիշխանութեան տակ մնալ։ Կը տեսնենք ուրեմն որ «Պալքանը՝ պալքանեան ժողովուրդներունն» նշանաբանը չէ իրականացած տակաւին։ Պալքանեան ու համաշխարհային պատերազմներն ալ դժբախտաբար չկրցան այս հարցին լուծում տալ։

Այսօր եւս ժողովուրդներ կան որոնք չեն ազատագրուած տակաւին եւ ո՛չ ալ գոնէ տեղական լայն ինքնավարութիւններ կը վայելեն։ Միւս կողմէ, թէեւ տասը տարիներ անցած են Մեծ Պատերազմէն մինչեւ այսօր, բայց եւ այնպէս, դարձեալ համաձայնութիւն չկայ նոյնիսկ լեզուով ու բարքերով իրարու քով ժողովուրդներու— Սերպերու եւ Պուլկարներու միջեւ։ Մակեդոնիան, որ Թուրքիոյ գերիշխանութեան օրով պուլկարական հողամաս կը ճանչցուէր եւ որ զէնքի եղբայրակցութեան մէջ բարեբախտ բերումով Սերպիոյ վիճակուեցաւ, վէճի անհանգիստ պատճառը կը հանդիսանայ այսօր

Սերպիա մեծ ձգտումներ ունէր դէպի Եգէականը, այսօր եւս Սալոնիկէ պետութիւն դառնալէն յետոյ, կը շարունակէ յամառ կերպով հետապնդել իր քաղաքական այդ ծրագիրը։ Իսկ Մակեդոնիան այդ ճամբուն վրայ կը գտնուի եւ Սերպիա երբեք մտքէն չանցըներ հրաժարիլ այդ հողամասէն եւ ոչ ալ ինքնավարութիւն շնորհել տեղական ժողովուրդին։ Մակեդոնիան, ամէն գնով պէտք է սերպական հողամաս դառնայ, իսկ անունն ալ Հարաւային Սերպիա դրուի։ Սերպ պետական անձնաւորութիւնները ամէն կերպ կ՚աշխատին ձուլել տեղացի ժողովուրդը, թէ կրթական թէ բռնի միջոցներով։ Սերպիոյ այս ձգտողութիւններուն դէմ կը ծառանայ մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւնը, որ թէեւ ներկայիս խոր երկպառակութեան մը ենթարկուած է, բայց եւ այնպէս կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել Պելկրատի վարիչներուն։

Պահ մը կարծուեցաւ թէ Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ յարաբերութիւնները շտկուած են, որովհետեւ, պուլկար կառավարութիւնը հաշտարար ոգիով մը կը մօտենար խնդիրներուն։ Սակայն, այս պարագան անգա՛մ ալ դիւր չեկաւ Պուլկարիա բնակող Մակեդոնացիներուն, որոնք 600—700.000 հոգինոց զանգուած մը կը ներկայացնեն ու առաւելապէս Սոֆիայի մէջ կեդրոնացած ըլլալով, կարեւոր պաշտօններ ու դիրքեր ունին իրենց ձեռքը։ Կառավարութիւնը, որ հազարումէկ դժուարութիւններու կը բախէր, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ, պարտաւոր էր նկատի առնել Մակեդոնացիներու դժգոհութիւնը։ Անկէ զատ, մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան զինեալ խումբերը, ռումբերու եւ դժոխային մեքենաներու միջոցաւ կը շարունակէին գործել ու գրգռել Սերպերը։ Այսպիսի պայմաններու մէջ, Սերպերը, որոնք միշտ ալ առիթներ կը փնտռէին խզել բանակցութիւնները ու ձեռնադրանքներ նետել պուլկար կառավարութեան հասցէին, կը փակէին սահմանները ու խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէին մակեդոնացի ու սահմանամերձ պուլկար բնակիչներուն հանդէպ։ Սերպ ժանտարմները, իրենց պաշտօնը կատարելու պատրուակին տակ, կը հալածէին ու նոյնիսկ խժդժութիւններու կը դիմէին, բան մը որ միշտ ալ ի նպաստ Պուլկարներուն կը հաստատուէր միջազգային անձնաւորութիւններուն կողմէ, որոնք զանազան առիթներով Պալքանները այցելելով, կը տեսնէին ու իրենց տեսածները մամուլին կը յանձնէին։

Շատ պարզ է որ, այսպիսի խժդժութիւններ կը գրգռէին նաեւ պուլկար հանրային կարծիքը։ Փիրոթի համաձայնագիրը կազմելու կոչուած բանակցութիւնները ապարդիւն վերջացան։ Պուլկար կառավարութիւնը, հակառակ զանազան խաւերու մէջ տիրող դժգոհութիւններուն, միշտ ալ բարեհաճակամօրէն տրամադրուած էր դէպի իր դրացին։ Պուլկար պետական անձնաւորութիւնները կ՚աշխատին ամէն գնով որ խաղաղութիւն տիրէ Պալքաններու մէջ ու վէճերը փոխադարձ համաձայնութեամբ լուծուին, որպէսզի դրացի ժողովուրդները կարենան եղբայրաբար ապրիլ ու յառաջդիմել։

Սակայն, ինչ որ ալ ըլլայ ու ինչպիսի համաձայնութիւններ ալ կնքուին սահմանային ու պետական զանազան հարցերու մասին, վստահութեամբ կրնանք ըսել թէ Պալքանները չեն խաղաղիր, ցորչափ «Պալքանները պալքանեան ժողովուրդներունն» նշանաբանը չէ իրականացած ու պալքանեան քանի մը ժողովուրդներ չեն ազատագրուած եւ կամ տեղական լայն ինքնավարութիւններ չեն ստացած։

Մինչ այդ, միշտ ալ Սարաեւոներ պիտի չպակսին Պալքաններէն, եւ ատրճանակի կամ ռումբի հարուածներով, պատճառ պիտի դառնան նոր արիւնհեղութիւններու ու եղբայրասպան կռիւներու, նոր ու աւելի մեծ փորձութիւններու ենթարկելով մարդկութիւնը։

Կան խնդիրներ, որոնք անյապաղ լուծումի կը սպասեն, այլապէս կրնան խանգարել նոյնիսկ աշխարհի խաղաղութիւնը։ Տաք գլուխ մարդիկ միշտ ալ անպակաս են։

Որչափ ատեն որ բռնութեան միջոցաւ միայն աշխարհի մեծամեծներն ու իշխանաւորները կը ձգտին խաղաղութիւն հաստատել, ոչ միայն Պալքանները, այլ եւ կարգ մը փոքր թէ մեծ խառնակներ ու ազգային վէճեր պիտի շարունակեն մխալ ու սպառնալ աշխարհի բռնազբօսիկ խաղաղութեան։

Յ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի Ալպէր Թագաւորը, որ վերջերս Եգիպտոս գացած էր, Գահիրէէն օդանաւով մեկնեցաւ դէպի Պաղտատ, ուր հասաւ 10 ժամուան թռիչքէ մը վերջ։ Թագաւորը հիւրը պիտի ըլլայ անգլիական Մարզպանին ու պիտի այցելէ Բաբելոնի, Ուրի եւ այլ պատմական վայրերու աւերակները։ Ուրբաթ օր օդանաւով Գահիրէ պիտի վերադառնայ։

«ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ» ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տեղական թերթի մը թղթակիցը Ահմէտապատի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Մահաթմա Կանտիի հետ, որ ինչպէս գրած ենք, անցեալները վերջնագիր մը ուղղած էր Հնդկաստանի անգլիացի փոխարքայ Լորտ Իրուինի։ Իր պահանջները ընդունուած չըլլալով, Կանտի կրաւորական նոր շարժումի մը ձեռնարկած է՝ պայքարելու համար ի նպաստ Հնդկաստանի անկախութեան։

Կանտի հիմնադիրն է դպրոցի մը՝ Սաթիա կրաճա Աշրամ (Հնդիկին հաւատքի դպրոցը), ուր կուգան երկսեռ կամաւորներ՝ Հնդկաստանի բոլոր կողմերէն, քաղաքացիական անհնազանդութեան մեթոտները սորվելու եւ պայքարի մէջ մտնելու համար։ Մեծ թիւ կը կազմեն մանաւանդ բանուորները։ Հնդկաստանի ազատագրական շարժումի գործադիր կոմիտէն իր ժողովները կը գումարէ այդ դպրոցին մէջ, որ ներկայիս աւելի շատ յեղափոխական կեդրոնի մը երեւոյթն ունի։ Այսօր բոլոր Հնդիկներու ակնարկները ուղղուած են Կանտիի վրայ, ու բուն մասը մէկ շարժումին վրայ, որդէն գործի սկսած են։

Պատասխանելով հարցումի մը, Կանտի յայտարարեց.

— «Ո՛չ մէկ սահման որոշած եմ քաղաքացիական անհնազանդութեան իմ ծրագրիս։ Միակ սահմանը զոր պէտք չէ անցնիլ եւ զոր չեմ կրնար անցնիլ, բռնութիւնն է։ Ուրիշ խօսքով, մենք պիտի գործենք մինչեւ որ անկախութիւն ձեռք բերենք եւ կամ բանտարկեն մեզ»։

«Բանտ կամ անկախութիւն» բանաձեւը չի կրնար լուծել խնդիրը, կ՚ըսէ թղթակիցը, որ վերջերս առիթ ունեցած է պըտըտելու Հնդկաստանի զանազան կողմերը։ Ըստ իրեն, կայ երրորդ կարելիութիւն մը՝ յեղափոխական սաստիկ պայթում մը։ Տասը տարի առաջ Կանտի ձեռնարկած էր նման շարժումի մը — ոչ-գործակցութիւն՝ առանց բռնի միջոցներու —, սակայն ստիպուեցաւ լքել զայն, որովհետեւ խռովութիւններ կը ծագէին ամէն կողմէ եւ այլեւս չէր յաջողուեր իր խաղաղասիրական վարդապետութիւնը։

Կանտիի կարծիքով, ժողովուրդը այսօր շատ աւելի լաւ պատրաստուած է քան տասը տարի առաջ՝ Սաթիա կրաճա (կրաւորական դիմադրութիւն) ընելու համար։ «Անցեալ յունուար 26ի Անկախութեան Օրուան տօնակատարութիւնը ատոր դրական ու էական մէկ ապացոյցն է։ Հարիւր հազարաւոր մարդիկ խոնարհեցան մեր ազգային դրօշին առջեւ»։

Կանտիի կարծիքէն է նաեւ՝ տօքթոր Ն. -Ս. Հարտիքար, հասարակաց կամաւորներու մարմնին պետը, զօրաւոր կամքի տէր մարդ մը, որ ամերիկեան կրթութիւն ունի եւ որ վերջին տարիները կրթած է 10,000 երիտասարդ կամաւորներ, բոլորն ալ անձնազոհօրէն նուիրուած ազգային համաժողովի քաղաքականութեան։ Ըստ անոր, եթէ որոշուի ռազմիկանական միջոցներով խորտակել ապագայ շարժումը, պէտք պիտի ըլլայ ձերբակալել յիսուն հազար հոգի, այր եւ կին, որոնք իրենց ազատութիւնը զոհած են «գործին»։ Տօքթորը ըսած է.

— Չեմ կրնար ըսել թէ ինչ պիտի պատահի՝ եթէ զանգուածային պատժական միջոցներու դիմուի... Բայց ստոյգ է մէկ բան. ժողովուրդը ա՛լ ինքն պիտի պարթէ, որ կառավարութիւնը ուժ չպիտի ունենայ զսպելու համար ազգային ապստամբութիւն մը»։

Կանտի թղթակցին խօսած է նաեւ հնդիկ գիւղացիներու, երկրագործներու մասին, որոնք աղքատ են, անուս եւ դիւրին որս որեւէ իշխանութեան համար որ ուժի վրայ կը կոթնի։

— «Ամէնէն աւելի խղճալի է անոնց վիճակը։ Եթէ կարելի ըլլար սորվեցնել անոնց եւ ցոյց տալ թէ ի՛նչպէս օտար պետութիւն մը կը սնուցանէ գերիշխան ժողովուրդ մը հնդիկ երկիրներու երկրագործներուն մորթին վրայէն, շատ դժուար պիտի ըլլայ հասցնել զանգուածային ապստամբութիւն մը, որու ընթացքին յեղափոխականները իրենց մաքէն պիտի ջնջէին տարբերութիւնը բռնութեան եւ ոչ-բռնութեան, սահմանադրականին եւ ոչ-սահմանադրականին միջեւ։

ԻՆՆՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԹԱՒՐԻԶ — Նախկին ժամանակներում Պարսկաստանում պարսիկները եւ Հայերը խաղողից պատրաստում էին չամիչ եւ դոշաբ (բէքմէզ)։

1840 թւի օգոստոս ամսին Ջմիւռնիացի վաճառական Դիմիտրի Ընտօն Գուլմայր գալիս է Թաւրիզ, նա տեսնելով որ Թաւրիզի խաղողը նմանում է Ջմիւռնիայի խաղողին, հարցնում է տեղացիներից թէ այս խաղողներից աւելի լաւ տեսակը կա՞յ։ Նրանք մատնանիշ են անում Դուխարղան գիւղաքաղաքը, որը Թաւրիզից 28 քիլոմեթր հեռու է։

Սեպտեմբեր ամսին նա գնալով Դուխարղան, գնում է մեծ քանակութեամբ խաղող եւ զանազան դեղօրայք իրար խառնելով, այդ խաղողից պատրաստում է առաջին անգամ սաբզան, որ լցնելով արկղների մէջ Թաւրիզ-Խոյ-Էրզրում-Տրապիզոն գծով ճանապարհում է Եւրոպա։

Յաջորդ տարին Դուխարղանում նա գտնում է «Չէչլըքար» կոչուած բոյսը։ Այդ բոյսը վառելով եւ նրա փոշուց խփելով խաղողին պատրաստում է սաբզա, նոյնպէս խաղողի չոր ճղները վառելով նրանց մոխիրը խփելով խաղողին պատրաստում է սաբզա։

Հայերը եւ Թուրքերը անմիջապէս սովորում են եւ սկսում են սաբզա պատրաստել խաղողից։

Հայ վաճառականները սկսում են մեծ քանակութեամբ սաբզա արտահանել Արտաբիլ-Աստարա եւ Ջուլֆա գծով դէպի Ռուսիա։

Դրանից յետոյ սաբզայի պատրաստելը տարածւում է Պարսկաստանի շատ քաղաքներում եւ արտահանւում է թէ Ռուսիա եւ թէ Եւրոպա։

1925 թւից արդէն սկսել են կալիֆորնիայի ձեւով սաբզա պատրաստել, նրանք թէ խաղողը, թէ սալորը եւ թէ ծիրանը փռում են տախտակէ մառուցարանների վրայ եւ չորում են մի սենեակի յատակի վրայ, որտեղ որոշ ժամանակ ծծումբ են վառում։ Այդ ծծումբը չորացնում է մրգերը, որը մառուցարանների վրայից վերցնելով լցնում են արկղների մէջ. այդ ձեւ պատրաստած չոր միրգը թէ մաքուր ու լաւ է լինում եւ թէ փոշուց զերծ է։

Այժմ նա պարսիկ եւ թուրք վաճառականները արտահանում են Ռուսիա եւ Եւրոպա, թէ հին ձեւի պատրաստած չոր մրգեղէն եւ թէ նոր ձեւի կալիֆորնիայիտեսակ չոր մրգեղէն։ Մանաւանդ նոր ձեւի պատրաստած չոր մրգեղէնը Եւրոպա աւելի շատ է սպառւում։

ԴԱՐԵՀ ՀԱՑԻԱՋԵԱՆ

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Թղթակցի տոմսերը սպառած ըլլալով, կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն քիչ մը եւս սպասել, նորերը ստանալու համար։

ԿԱԹ ԵՒ ԹՈՔԱԽՏ

Կաթի Շաբաթ յայտարարուեցաւ անցեալ օր Փարիզի մէջ։

Կաթի Շաբաթին կազմակերպիչն ընկերային Առողջապահութեան Ազգային պաշտօնատունն է, որ կը ձգտի սորվեցնել կաթին արժէքը, եւ այն խնամքները, որոնք անհրաժեշտ են անեղծ պահելու համար կաթը, չթունաւորելու համար երախաները։

Ոստիկանութիւնը եւ Երկրագործական Նախարարութիւնը քննութիւններ կը կատարեն, որպէսզի ոչ օք կարենայ խարդախել կաթը։

Որքան ալ շատեր պնդեն թէ կաթին երկարատեւ գործածութիւնը մեր կազմուածքին մէջ կը նուազեցնէ երկաթի բնախօսական չափը, առողջարաններուն մեծամասնութիւնը կ՚ընդունի, որ կաթը օժանդակ սնունդ մըն է։ Մասնաւոր մարմիններ դասախօսութիւններ կը կատարեն թէ ինչպէս կարելի է անեղծ պահել կաթը, ինչպէս կաթ կերցնել մանուկներուն, եւայլն։ Այս դասախօսութիւնները պիտի կրկնուին անթիւ կայաններէն բոլոր ընտանիքներուն, եւ Փարիզի օրաթերթերուն մէջ բժիշկներուն կողմէ պիտի գրուին մասնաւոր յօդուածներ։

Գործնական դասեր պիտի տրուին թէ ի՛նչպէս կաթը լաւագոյն կերպով կը սնուցանէ երախաները, զերծ պահելով զանոնք թոքախտէն։ Ուրեմն կաթը կը դառնայ պայքարի զէնք մը հիւծախտին դէմ։ Այդ փորձերը, որոնք պիտի տեւեն 3 ամիս, պիտի կատարուին հետեւեալ ձեւով.

— Առաւօտ իրիկուն, այսինքն օրը երկու անգամ կաթ պիտի տրուի երկու խումբ դպրոցական մանուկներու։ Այդ մանուկները պիտի ընտրուին, բժիշկներու կողմէ, անոնցմէ որ տկարակազմ են եւ հիւանդկախ։ Արդիւնքը, կ՚ըսեն, խրախուսիչ պիտի ըլլայ մայրերուն համար։

Տօքթ. Ռապաս, որ Փարիզի դպրոցներուն քննիչ բժիշկն է, 1922-1927 տարուան ընթացքին փորձի համար շաքարախառն խիտ ապուրներ տուաւ մանուկներուն եւ տեսաւ որ մանուկները օգտուեցան ֆիզիքապէս։ Կաթը աւելի մեծ առաւելութիւններ ունի, կ՚ըսեն բժիշկները, ինչպէս փորձը ցոյց տուած է Միացեալ-Նահանգներուն մէջ։

Կաթը, սակայն պէտք է տալ իբրեւ օժանդակ եւ լրացուցիչ սնունդ։ Այդ տարի մանուկներուն ծանրութիւնը պիտի բարձրանայ աւելի քան ծանրութիւնը այն մանուկներուն, որոնք կաթ չեն խմեր։ Տկարակազմ տղու մը համար, անհրաժեշտ է 14—18 ամիս կաթ տալ, որպէսզի կարելի ըլլայ տեսնել այդ հրաշալի արդիւնքը։

Կաթը, կ՚ըսեն ոմանք, մարսողութեան խանգարում կը պատճառէ։ Սակայն ասիկա հազուադէպ է, 100 մանուկներու 6ն է, որ նման խանգարում մը կ՚ունենայ։

Ահա տօքթ. Ռապասի եզրակացութիւնները, զորս քաղած է իր փորձերէն.

1.— Հիւանդկախ մանուկ մը, որ տարուան 200 օրը, դպրոցական շրջանին, օրական կէս-լիտր շաքարախառն կաթ կը խմէ, 18—24 ամսուան ընթացքին կը դառնայ քաջակազմ մանուկ մը։

2 — Սննդառութեան այս եղանակը կը նպաստէ ազդու կերպով պայքարելու հիւծախտին դէմ։

3.— Այդպիսի սննդառութիւն մը կ՚արժէ օրական 2 ֆր.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՍԻԱՅ ՎՐ...

Այս շաբաթ Փարիզի ... մաներուն մէջ կը ներկա... «La Tempête sur l'Asie» մեծատաղանդ ռուս բե... Փուտովկինի վերջին աշխա... ծութիւնն է։ «Փոթորիկ ... վրայ» շատ հետաքրքիր ... ունի։ Կը ներկայացնէ Ա... ներու ափերը Մոնկոլ... եւ ժողովուրդին ... բութիւնը, Վաճառական... ներ կան Մոնկոլիոյ ... ժողովուրդի սովորութիւն... կրօնական արարողութեան... մէկ խօսքով հարազատ... տայ Մոնկոլ ժողովուրդի ... նիստ ու կացը եւ անոր ... բնազդները։

Նիւթը շատ պարզ է ... սարդ որսորդ մը Անգլիա... ձեռքին ինկած ըլլալով, կը ... իրենց օգտին շահագործել... բայց աղան կը յաջողի ... խութիւն մղել եւ ... նախընթաց փոթորիկի մը ... լիագինները իրենց երկրէն ... վանեն։

Ֆրանսական գրաքնն... շատ կրճատած է ... Զինուորները ցոյց կը ... բեւ ռուս բախտախնդիր... մը խումբը, բայց ... կրթուած մարդ մը դիրք... հասնելու իրականութիւնը... ուր դերասանը, որ որսորդ... կը խաղայ, առաջնակարգ դերասան Ինքիշինե... տիրապետէ իր դերին ... կը գտնուի Փարիզ եւ կը ... ֆրանսական ընկերութեան համար «Capitaine jeune... մի մէջ։

Կ՚արժէ անպայման ... այս շարժանկարը։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ...

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Մարտ (Թղթ.) — «Մշակոյթի ... հանդէսին Պ. Դուրեան ... խանեանի արտասանութիւն... ուիթ տուած էր որ «Ցատօ... ջոզով փափաք յայտնեց ... րէն լաւ կատր մը ներկայ... Պերլինի հայ գաղութին ... րիտասարդական Միութիւն... Նարկելով գործի, վերջերս ... յայուց Շիրվանզադէի ... համար»ը ղեկավարութեամբ Դուրեանթխանեանի։

Մարտ 3ին Հոխենզոլերն... գէ՛լլի սրահը լեցուած էր ... բազմութեամբ մը։ Նոյն ... կեանքի հետաքրքիր գաղ... ամէն առթիւ պէս կը ... ազգային աշխատանքը։ 200 ... աւելի թիւով գաղութ մը ... ո՞ր են միւսները, ինչ... են իրենք զիրենք. ի՞նչ ... ապրում ունին։

Պ. Դուրեանթխանեան իր ... դրեաս Էլիզպարեան յաջ... մը տուաւ եւ հին պաշ... լրացուց։ Միւս դերասան... մէջ նոր սիրող մը, Պ. ... Սուրէնի դերին մէջ երբ... բաւ որոշ համարձակութիւն... Նազարեան լաւ խաղաց ... այլեւս, իսկ Օր. Վ... ծիծղ—ուշիչ մը աւելի— ... րին մէջ էր... Պ. Մ... Բագրատ, գրեթէ անթեր... բայց Պ. Կիլիստանեան ... եւ զուսպ խաղարկութիւն ... նեցաւ այս անգամ։ Եւ ... խաղացողներու մօտ ամ... կը պակսէր ձայնի, շեշտ ... մուծեր համաչափութիւն...

Ամէն պարագայի մէջ ... վելի էր աշխատանքը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՆՉ ԿԸ ՄՈՐԹԵՆ

Գիւղացիները չեն ուզեր հաւաքական ձեռնարկներու ենթարկել իրենց անասունները, զորս կը շարունակեն մորթել, ինչպէս կը գրէ «Խորհրդ. Հայաստան» (27 փետր.) —

Դողս գիւղին (Վաղարշապատ) կուսակցական բջիջի նախագահը, մորթելով իր կովը, կ'ըսէ գրացիին.— «Անասուններու համայնացման ժամանակը մօտենում է, ինչո՞ւ ես մորթում ու վերջին տանգամ մի լաւ քէֆ անում»։ Գիւղին Յարութիւնեան ալ ոչխար մը մորթեց, կ'ըսէ խօսքը եւ կը մորթէ իր կովը։ Միւս գիւղացիներն ալ կը հետեւին օրինակին։ Վաղարշապատի բնակիչներն ալ կը մորթեն ու կը ծախեն իրենց անասունները, հետեւելով «Անասունական» հաւաքական արդիւնաբերութեան կարմիրին անդամներուն։

Բազար Թաղամասին բնակիչները անխնայ կը մորթեն կամ կը ծախեն ոչխարները, հակառակ գիւղացի գրգռումներու պատճառ, չասեր արտօնութիւն կը խնդրեն ազատելու իրենց անասունները։

Մօտ օրէն Վաղարշապատի մէջ պիտի ունենայ հրապարակային դատ մը, ուր պիտի քննուի 26 հոգիներու, որոնք մորթած են իրենց անասունները։

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹ

Թղթակից մը կը գրէ «Խորհրդ. Հայաստան», 25 փետր.) —

1929—1930 տարուան ծրագրուած շինութեանց համար կը պակսին անհրաժեշտ նիւթերը։ Նոյն արդիւնք է սխալ ծրագիրներու ժամանակին չեն կրնար չափել ու պահանջել շինութեան նիւթերը։ Միւս կողմէ շինարարական կազմակերպութիւններն ալ եւ ապաւոր ծրագրին միայն կիրառելի եւ հնարաւոր անորոշ կը մնայ եւ կանգնած է։ Այս պատճառներով, Ներկայ տարուան շինութեանց ծրագիրը ապահովուած չէ։

Ներկայացնենք հետեւեալ պատկերով —

Կը պահանջուի 450,9 (հազար խ. մ.) քար, 188,6 աւազ, 33,456 (թոնօ) կիր եւ 23,570 (թոնօ) գաճ, ապահովուած է 353,7 (հազար խոր. մեդր) քար, 91,0 աւազ, 29,300 (թոնօ) կիր եւ 15,000 (թոնօ) գաճ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայաստանի մէջ, որ քարաշատ երկիր մըն է, քարն իսկ կը պակսի։ Աւելի մեծ է աւազի պահանջը։ Էջմիածնի կայարանի մօտ աւազահանքերը գրեթէ սպառած են։ Ղամարլուի աւազահանքերուն օգտագործումը ժամանակի կը կարօտի։ Գաճի արտադրութիւնը եւս զգալի չափով կը պակսի։ Ցանիքի թիթեղ ալ չկայ, եւ զայն փոխարինելու համար անհրաժեշտ է զարկ տալ կղմինտրի տեղական արտադրութեան։ Պակաս են նաեւ փայտն ու ատաղձը, կրաղիւսը, երկաթը —

Կը պահանջուի 184,114 տոկառ կրաղիւս, 5,154 թոնօ երկաթեղէն, 121,303 խոր. մեդր փայտեղէն, ապահովուած է 118 853 տակառ կրաղիւս, 1,628 թոնօ երկաթեղէն, եւ 64,769 խոր. մեդր փայտեղէն։

Իսկ շինութեանց բոլոր ապահովուած նիւթերն ալ խնայողաբար չեն օգտագործուիր, այլ շռայլութեամբ։

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Աշխատանքի հազար տեսակ ծրագիրներ պատրաստելէ յետոյ, աչա հայ բոլշեւիկ թերթերը կը խոստովանին թէ աշխատանքը կը կաղայ եւ ծրագիրը չիրագործուիր։ Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստանի» (4 մարտ) թէ պահանջուած մեքենաշարժ արօրները չեն նորոգուած։ Ոմանք կը կարօտին հիմնական վերանորոգութեան, իսկ նորոգուածներն ալ տակաւին հիւանդ են։ Կը պակսին նաեւ անհրաժեշտ նաւթն ու իւղը։

ԿՐԱԿ ԿՈԼԽՈԶԻՆ

Աշտարակի Պղլթամուր գիւղին ունեւոր գիւղացիները կրակ ձգեցին համայնացուած խոտի դէզերուն վրայ եւ այրեցին 5000 խուրձ։ Երբ կոմունիստ երիտասարդ մը լուր տարաւ կոլխոզին թէ խոտը հրդեհի տուեցան, գիւղացիները այրեցին այդ երիտասարդին փայտի պահեստն ալ։ Այրուած խոտի փոխարէն կը հանեն քանի մը հազար րուբլի։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԻՆ

ԺԱՆԹԻՑԻ — Երկար լռութենէ մը վերջ, զարթումի գեղեցիկ արտայայտութիւն էր որ երեւան բերին փարիզի ու արուարձաններու խարբերդցիները։ Մարտ 15ի ընդհանուր ժողովին փութացած էր գիտակից հայրենակիցներու բազմութիւն մը, թարմ ուժերով։

Ժողովին նախագահելու հրաւիրուած էր Մեխիթարեան միաբաններէն Հ. Սրապիոն վ. Ուլուհոճեան, բայց բանաւոր արգելք մը ունենալուն, փութացած էր գրաւորապէս իր համակրանքը յայտնել Հայրենակցական Միութեան։

Ներկաներու փափաքին վրայ նախագահեց Պ. Գ. Թումճեան, որ պատմականն ըրաւ յառաջ Միութեան, անգաւ օրակարգին — Ա. Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ. Նոր վարչութեան ընտրութիւնը, Գ. Ծրագիր-կանոնագիրի վաւերացում։ Նախկին վարչութեան ատենապետը մանրամասնօրէն պարզեց Միութեան երեք տարուան գործունէութիւնը, ինչ որ շատ փայլուն չէր, իբրեւ հետեւանք ներսական եւ տեղական պատճառներու բանաձեւէ մը վերջ ժողովը անցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան։ Ընտրուեցան — Պ. Պ. Գառնիկ Թումճեան, Եփրեմ Գազանճեան, Թ. Տէր Յովհաննէսեան։

Ներկաներու կողմէ եղան թելադրանքներ եւ առաջարկներ ապագայ գործունէութեան մասին։

Նորընտիր վարչութիւնը լսելէ յետոյ հայրենակիցներու բաղձանքները, խոստացաւ իր լաւագոյնը կատարել նոր թափով մը։

Վարչութիւնն ալ իր կարգին խնդրեց հայրենակիցներէն որ ըլլան քիչ մը աւելի խորապահանջ եւ զորաճանաչ։

Բոլորդ դէպի աշխատանք, հայրենակիցներ։

ՍԵԹՆԱԿ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊ

Ըստ բնակարաններու փարիզի Շինութեանց Մարմինը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ մայրաքաղաքին բնակարանային տագնապին մասին, որ հետզհետէ կը ծանրացնէ կացութիւնը.—

Մինչեւ այժմ քաղաքապետութիւնը եւ Բնակարանային Շինութեանց Մարմինը տարեկան 1,350 բնակարանէն աւելի չեն կրցած շինել։ Վարձու տրուած յարկաբաժիններուն թիւը 9600ը չանցնիր։ Միւս կողմէ 80,000 խնդրանքներ կան բնակութեան համար։ Այնպէս որ, շինութեանց այս թափով, միայն 60 տարի յետոյ կարելի պիտի ըլլայ գոհացում տալ անոնց։

Կացութիւնը աւելի ծանր է եւ հետզհետէ պիտի ծանրանայ, եթէ նկատի ունենանք, որ արդիւական կեանքը դէպի քաղաք կը հրաւիրէ բանուորներն ու գիւղացիները։ Նոյն ատեն, արդիւական կեանքին պաշտպանելու եւ նորոգելու նպատակաւ, կը քանդուին բազմաթիւ տուներ, աւելցնելով անանկներու թիւը։

Նահանգապետութիւնը որոշած է 1,138 բնակարան վերապահել այն վարձակալներուն, որոնց բնակարանները պիտի քանդուին մօտ ժամանակուան մը մէջ։ Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն տուները, զորս քանդել պէտք պիտի ըլլայ ապագային։ Այնպէս որ, 6 տարուան ընթացքին, քանդուելու դատապարտուած տուներուն թիւը աւելի է 6 տարուան մէջ շինուելիք տուներու թիւէն։

Եւ խորհիլ, որ օրէնքը կը տրամադրէ շինուած բնակարաններու երրորդը վերապահել բազմանդամ ընտանիքներու։ Ուրեմն տարեկան 1350 բնակարան կը շինուի փարիզի մէջ, 900ը պիտի յատկացուի բազմանդամ ընտանիքներու, եւ 450 բնակարանով բաւարարութիւն պիտի տրուի բնակարանի հազարաւոր խնդրանքներուն, 1138 քանդուելիք տուներու բնակիչներուն. Այս 1138 տուները բազմանդամ ընտանիքներու գատակարգին չեն պատկանիր, քանի որ կը ներկայացնեն 2665 հոգի։ Հետեւաբար 80 հազար խնդրանքի դէմ ոչինչ կ'ապահովեն շինութեանց ներկայ ծրագիրները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՈՐԲԻ ՄԸ ՃԻԿԱՏԸ

2 Ե. Ո Միութեան Թուրի մասնաճիւղին անդամներէն Համբարձում Ցակոբեան, 22 տարեկան, Ամասիացի, որ Յունաստանէն ֆրանսա փոխադրուած որբերէն է եւ կ'աշխատէր ագարակներու մէջ, մարտ 10ին, մեքենաշարժ հեծելանիւով գիւղէն Թուր եկած ատեն զարնուեցաւ ինքնաշարժի մը, որուն մեքենավարը գինով էր։ Դժբախտ երիտասարդը գետին տապալեցաւ, ինքնաշարժին անիւներուն տակ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Ինքնաշարժը կը փախչի, ճամբուն վրայ ձգելով իր զոհը։ Գիւղերապահ մը կը հանդիպի եւ զայն կը փոխադրէ քաղաքին հիւանդանոցը, կիսամեռ վիճակի մէջ։ Վիրաբոյժը անհրաժեշտ կը տեսնէ կտրել աջ սրունքը։ Այսօր անյոյս պառկած է հիւանդանոցին մէջ։ Զուհի մէկը, որ դատ բանայ ինքնաշարժին վարիչին դէմ։ Որբախնամ Մարմինը չպիտի՞ ուզէ ստանձնել պաշտպանութիւնը այս որբին, զոր ֆրանսա բերած է արտասահմանէն։

Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԽԼԻՐԴԻ ԴԷՄ

Մերթ լրթերունէջ սովորութիւն դարձած է «քանսէռը» թարգմանել քաղցկեղ, ինչ որ սխալ է։ Պէտք է գրել խլիրդ, որ մարդկութեան մեծագոյն թշնամիներէն մէկն է,— հիւծախտին, սիֆիլիսին եւ խլիրդին կազմած երրորդութիւնը այնքան մեծ աւերներ կը գործէ, որ կարելի չէ չափել։ Մասնաւորաբար խլիրդը ահարկու ախտ մըն է, որ անտանելի տառապանքներ պատճառելէ յետոյ կը սպաննէ անթիւ մարդիկ։

Այդ ախտին դէմ կռուելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը աչա Վիլ Ժիւիֆի մէջ (փարիզի մէկ արուարձանը) կը բանայ «Հակախլիրդային Ցուց» մը։ Ցնօրէն նշանակուած է փրոֆ. Ռուսի, որ հռչակ հանած է խլիրդի վրայ կատարած ուսումնասիրութիւններով։ Հաստատութեան կապուած են նաեւ մեծ վիրաբոյժներ փրոֆ. Կոսէ, փրոֆ. Փրուսթ։ Շէնքը օժտուած է գիտական վերջին գիւտերով։ Ունի զանազան բաժիններ, դարմանարանական, ախտագննական, եւայլն։

Բացումը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՀԱՇԻՒԸ

ՊԷՐԼԻՆ, 15 Մարտ.— Անցեալ տարի, երբ Անատոլուէն շարանշարան Կ. Պոլիս եւ ուրիշ տեղեր ապաստան կը փնտռէին հայրենի գաւառներու հայ բեկորները, ինչպէս եւ Տէր Զօրի մէջ դեռ կիսաքաղցած հայորդիներու մասին լուրեր կը հասնէին, Պերլինի հայ գաղութը ինչպէս միշտ, այս վերջին անգամ ալ նոյնպէս այն ատեն Հայ Հանրապետութեան անկախութեան 11երորդ տարեդարձի հանդէսին և հանգանակութեան զուտ արդիւնքը տրամադրեց, օգնութեան հասնելու համար։ Ստորեւ հաշուեկշիռը։

ՄՈՒՏՔ

Պ. Ս. Միքայէլեան 10 մարք, Ոմն 1, Պալըքճեան 2, Շալճեան 4, Եղբ. Ձրուճեաններ 3, Տիկ. Յարութիւնեան 4, Ոմն 1, Պ. Փամպուքճեան 1, Յ. Աղազարեան 4, Երջան Մովսէսեան 2, Տիկին Հանչէրեան 1, Պ. Մ. Տաբըճեան 16, Ս. Գալիկեան 17, Ս. Յակոբեան 2, Թաղէոս 0.50, Ղզլճիօղլու (յոյն) 1, Վ. Մելիքեան 2, Իսահան 3, Եղ. Մովսէսեան 10, Եղ. Մովսէսեանի միջոցով 30, Մ. Մանուէլեան 5, Ոմն 10, Տոքթ. Ե. Իփլիքճեան 20, Յ. Իփլիքճեան 100, Տարփուլեան 100, Բաբաճանեան եւ Ընկ. 100, Աւագ Յակոբեան 10, Լազեան 5, Զարեհ Մուշեղ 5, Գ. Վարպետեան 6, Պօզաճեան 5, Յ. Փազանեան 10, Տիկ. Սարաֆեան 5, Ծրագիրներու վաճառումէն գոյացած 29, Պ. Պ. Պէնլեան՝ խմորեղէնի պատրաստութեան համար 14, խմորեղէնի վաճառումէն գոյացած 57.90, Վիճակախաղ 148.85, Ամերիկեան աճուրդէ 40, Մուտքի տոմսերէ 79 մարք։ Գումար 864.25 մարք։

ԾԱԽՔ

Սրահի վարձք, նուագախումբի, դերասանի, գնուած իրեղէններու, պետական տուրք եւլն., 348.98, «Յառաջ»ի միջոցով փոխադրուած է Կ. Պոլիս կարօտեալներուն օգնելու համար 250 մարք (1929 յուլիս 14ին Տէօյչ պանքի չէքով 59 տոլար 35 սէնթ), Տէր Զօրի թաղական խորհուրդին այնտեղի բեկորներու ապատման գործին 250 մրք. (նոյն ձեւով), Դրամական զեղչ 15.27։ Գումար՝ 864.25։

Ատենապետ Ն. Տէր Մինասեան, Գանձապահ Ն. Մովսէսեան

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԷՐԼԷՄԷՋԵԱՆ
ԵՒ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
261 Rue de Fbg. St Martin
Paris (10e)

⁂

ՏԷՍԻՆԷՆ Ճիհանեան, Պալեան, Յարութիւնեան եւ ուրիշ Իգմիրցի ընտանիքներու անունով բողոքագիր մը ստացանք Մինաս Ճէրրահեան ստորագրութեամբ, ուղղուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութեան «ինքնակոչ» վարչութեան։ Կը գանգատին թէ վարչութիւնը ընտրուած է 23 հոգիի քուէով, մինչդեռ Միութիւնը 49 անդամ ունի, թէ ոչ-Իզմիրցիներ կան (Երզնկացի, Պոլսեցի եւլն.)։

Կը յանձնարարենք տեղին վրայ ծամերաշխութեամբ կարգադրել այս մանր վէճերը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ Հ. Ց. Դ. ՁԱՒԱՐԵԱՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՏԱՆ։ (Ս. Զարեհի նուիրուած ճաւաքածոյ մը, որ դժբախտաբար իր նպատակին չի ծառայեր. նիւթերն ու առեւտրական ծանուցումները իրար խառնուած ըլլալով)։ Տպ. Տիթրոյթ։ 1930 փետր.։

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

Տիկին Ռոզա Ալֆիերի
առ
Մարքիզուհի Աննա Ցալմասօ

ՀՌՈՄ, Ապրիլ 19

Կը յիշէ՞ք զիս տակաւին. այնքան տարիներ իրարմէ հեռու ըլլալէ յետոյ։ Վերջին երկու քին ալ գրած իրարու։

Ձեզի հանդէպ այնքան ծանր մեղքեր ունիմ որ բառեր կը պակսին ինքզինքս պաշտպանելու։ Ինչպէս եղաւ որ չգրեցի ձեր սիրական մայրերով բարեկամուհիին, որ քաղցր բարեկամուհիին, որ հոյլէր խարտեաշ մազերս երբ պարմանուհի մըն էի, որ ինծի ընկերացաւ դէպի խորանը, որ իր հարցումները կը շարայլէր ագէտ, երբ, փանքէն հազիւ դուրս ելած հարսին. Բարեկամուհիի մը որ միեւնոյն ատեն կնքամայրս ալ է։

Ճիշդ է որ չափազանց երջանկութիւնը մարդս անձնասէր կը դարձնէ. սակայն միշտ յաճախած է միտքս յիշատակը. ձեր խաղաղ ամարանոցին, որ կը գտնուի անտառի մը պէս թարմ պարտէզին մէջ, ձեր ընդարձակ սրահներուն, ուրկէ բազմաթիւ սերունդներ են անցեր, ձեր ներկայութեամբ, ձեր ճաշակով, ձեր խելքով կենդանացած այնքան սարքաններուն ընդմէջէն, եւ ձեր այդ խաղաղ պատսպարան միջավայրին։

Այս հայրենաբաղձ յաճախումը զգացած եմ միշտ երբ ձանձրացած եմ մեծ քաղաքներու ջղայնացնող կեանքէն, որ կը յոգնեցնէ մեր մարմինները եւ կարծես կը դատարկէ մեր ուղեղը եւ երբեմն նոյնիսկ մեր սիրտը, որ երեւութական գոհացում մը կուտայ միայն, որոնցմէ չենք կրնար հրաժարիլ թէեւ, բայց չենք ալ բաւականանար անով։

Այնքան ուզեցի որ իմ նոր պզտիկ տանս զաւակը եւ քանի մը տարիէ ի վեր միայն Յիւքրոյէն գնուած կարասիները յաջողէին ինծի ներշնչելու այն վստահ խաղաղութիւնը, ժամանակին թաւալման այն իմաստը որ կը բարձրանայ ձեր հնաւուր բնակարանին հին կարասիներէն։

Անօգուտ կերպով յուսացի լեցնել այս զարդը մայրութեամբ. Զաւակ մը ունենալ ինծի եւ ժիւլին համար, մեր երկուքին չափ գեղեցիկ եւ խելացի— այս՛ ագեղ եւ անբան զաւակ մը ունենալու գաղափարը կը յիմարցնէ զիս խենթել զայն, զաւածարակել արտօս վրայ սեղմել այնպիսի ուժով մը ինչպէս չեմ գրկեր այլեւս Ժիւլը, որովհետեւ ամուսնութենէն քանի մը տարի վերջ որոշ գեղուցներ երկու ամուսիններու մէջ չափուած ձեւուած կը դառնան, ինչպէս ընկերութեան սովորութիւն մը, առանց յափշտակութեան, առինգոյլ կիրքի։

Ամուսնութեան այս գորշ հանդարտութիւնը, ուր միշտ կըրնայ կրկնուիլ սակայն, նոյնիսկ այս գիշեր կամ վաղը, արտի եւ միսի ըմբոստացում մը սիրոյ այդ անզուսպ աւազութը, ամէնէն աւելի նեղացուցիչ եւ միեւնոյն ատեն նուաստացուցիչ բան է։ Որովհետեւ կը պատահի որ երիտասարդ աղջիկներ որոնք (յաջողած) սիրոյ մեծ գաղափարները կ'երազեն, անգամ մը որ ամուսնանան, ամիսներ եւ նոյնիսկ տարիներ վերջը կը յուսախաբուին իրականութենէն որ շատ աւելի նուաղ հետաքրքրական է։ Մենք կը սկսինք սիրել այդ իրականութիւնը երբ մեր ամուսինը գրեթէ բոլորովին կորսնցուցած է ամէն խանդավառութիւն, կը սկսինք հասկնալ, զգալ, վայելել սէրը, բոլորովին նոր եւ անհաւատալի թափով մը, եւ մեր ամուսինը մազգրաղ կը դառնայ, առնուազն շաբաթը երեք գիշեր մեզ առանձին կը թողու, որովհետեւ բարեկամներ ունի եւ քաղաքականութիւնը... Օ՜հ, քաղաքականութիւնը, կիներու մեծագոյն թշնամին, մանաւանդ այժմ՝ երբ այրերը իրենց հասուն տարիքի կիրքն ըրած են զայն, եւ Հռոմի քաղաքական մթնոլորտը, յաճախ անտանելի դարձած է։ Անոնք դուրս կ'ելլեն անմիջապէս ճաշէն վերջ, սիկառը տակաւին իրենց շրթունքին, ուշ կը վերադառնան, երբ մենք սպասելէն ուժասպառ կը ձեւացնենք թէ քնացած ենք, այն յոյսով որ պիտի գան մեզ արթնցնել։

Այսպէս է որ մեր ամուսինը երեսի վրայ կը թողու մեզ — խեղճ կիներ— այն ատեն մեր երեւակայութիւնը մեզ կը լքանէ եւ կը գոհանայ ընտանի, չափուած աղապատանքի մը արտայայտութիւններէն։

Չափազանց վստահութեան պատճառով մեր ատուէն կ'իյնայ անգործ բարեկամ մը, անկեղծ եւ չափազանց շնորհալի բարեկամ մը, որ մեզի կ'ընկերանայ մըրցումներու եւ թանախոսութիւններու ատեն, որ անձրեւոտ օրեր, կուգայ մեր տունը թէյ առնել, կէս մը երաժշտութիւն ընելով եւ քիչիկ մըն ալ չարախօսութիւն, որ ձեր օթեակը կը բաժնէ սպասելով ձեր ամուսնոյն որ յաճախ ներկայացման աւարտելուն կ'երեւայ։

Բարեկամը հաճելի է, սիրալիր եւ փութկոտ. գաղտնի կերպով կը դարպասէ մեզի, միշտ այնքան որքան պէտք է կիներու, ինչպէս բրնձափոշին իրենց սիրուն դէմքին։

(Շար.) ԷՍԹԷՐ ԼՈՄՊԱՐՏՕ

ՋԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐ

Ճուզէ Թաունի համալսարանի փոխ-նախագահ վեր. Էտմընս վալ, որ վերջերս վերադարձաւ Ռուսիայէն, հետեւեալ սրտառուչ մանրամասնութիւնները կուտայ Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներու մասին:

— Փերմի արքեպիսկոպոսը ողջ ողջ թաղուած է, աչքերը փորուելէ վերջ: Պելկորոտի եպիսկոպոսը ողջ ողջ նետուած է կիրով լեցուն փոսի մը մէջ: Եուրիէֆի եպիսկոպոսը, հասարակ ոճրագործներու հետ բանտարկուելէ վերջ, չարչարանքի ենթարկուած է: Նախ քիթն ու ականջները կտրած են, յետոյ սուինով ծակծկած մարմինը: Վորոնէժի արքեպիսկոպոսը կախուեցաւ եկեղեցւոյ խորանին առջեւ, իր թեմին պատկանող 160 քահանաներ նմանապէս կախուեցան: Թէօֆանի արքեպիսկոպոսը խեղդած են ջուրին մէջ: Չերուէնցի քահանայ մը զարհուրելի պայմաններու տակ սպաննուեցաւ: Զինքը մերկացնելէ վերջ խօթեցին պաղ ջուրին մէջ, մինչեւ որ մարմինը կատարեալ սառնակոյտ մը դարձաւ:

Ասկէ զատ տօքթ. Վալշ իր ունկնդիրներուն յանձնեց «Անաստուած» թերթէն օրինակները: Քսան միլիոն տպած եւ ցրուած են ամէն կողմ, մանաւորաբար դպրոցներու մէջ:

Գիւղացիներու դիմադրութիւնը

Ուկրայնայի զանազան շրջաններէն անընդհատ լուրեր կը հասնին խորհրդային գործակալներու եւ գիւղական «հաւաքականութեանց» անդամներու սպանութեան մասին: Վերջին երկու շաբթուան ընթացքին հետեւեալ դէպքերը պատահած են.—

Թիւլչէնի մէջ սպաննուած է գիւղատնտես մը, որ կազմակերպած էր հաւաքական տնտեսութեանց նախապատրաստական աշխատանքները: Նովօ-Եուրովքայի մէջ, Նիկոլայեւի մօտ, «երկրագործական համայնք»ի երկու անդամներ, ինչպէս նաեւ խորհրդային ներկայացուցիչը ջարդուած են եւ երկու համայնավար պետերու տուներ այրուած: Թրայանքայի մէջ, հաւաքական տնտեսութեանց կազմակերպիչին տունը այրուեցաւ. Ալեքսանտրովկայի եւ Անտոնովկայի մէջ սպաննուեցան երիտասարդ համայնավարներու բազմաթիւ վարիչներ:

Բազմաթիւ գիւղերու մէջ գիւղացիները կը լքեն իրենց օջախները եւ քաղաքները կը փախչին, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չմտնելու համար: Քաղաքները լեցուն են գաղթականներով, որոնք եկած իրենց կարասիներով, ու կը պահանջեն իբրեւ բանուոր աշխատիլ գործարաններու մէջ: Նիկոլայեւի շրջանին մէջ, մեծ թիւով գիւղացիներ մերժելով «հաւաքական տնտեսութեանց» յանձնել իրենց գոյքերը, այրած են իրենց բոլոր մեքենաներն ու գործիքները:

Գիւղացիներու դիմադրութիւնը սարսափելի փոխ-վրէժի կը մղէ իշխանութիւնները: Ուկրայնայի բանտերը լեցուն են: Աքցիկներուն մէջ մէկ հոգինոց տեղը 15-20 հոգի արգելափակուած են:

Ներքին գործավարը հրահանգած է որ հակաբոլշեւիկեան պրոպագանդի համար ձերբակալուած բոլոր մարդիկը ղրկուին Սիպերիա կամ հիւսիսային շրջանները, ուր կ'աքսորուէին ցարին օրով հասարակ ոճրագործները: Գիւղացիները ահաբեկելու համար, վերջին օրերս մեծ չափով աւելցած են մահավճիռները:

Զանազան շրջաններու, մանաւանդ Քիէվի մէջ, գիւղացիներու նոր խումբեր զինեալ ապստամբութեան դիմած են:

Թուրք իրաւունք բոլորին

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ՝ քաղաքապետական նոր օրէնքին համաձայն, թրքուհիները այսուհետեւ իրաւունք պիտի ունենան իբրեւ ընտրող եւ ընտրելի մասնակցելու թաղապետական ընտրութեանց:

Զէնքի մախսանենգութիւն

Հայֆայէն կը հեռագրեն.— Տեղական դրամատան մը հաշուոյն ղրկուած մեծ արկղ մը բացուեցաւ մաքսատան պաշտօնեաներուն կողմէ: Մէջէն գտնուեցան 150 հրացաններ եւ բազմաթիւ ուրիշ զէնքեր: Հրեայ մաքսաւորն ու երկու ուրիշ Հրեաներ ձերբակալուեցան:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԽՆՃՈՅՔ

կազմակերպուած Պարսկահայերու Միութեան կողմէ, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը: Նուագ, երգ, պար, ընտանեկան խաղեր եւ անակնկալներ: Կը հրաւիրուին բոլոր Պարսկահայերն ու համակիրները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի թէյասեղանը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հաճի Մկրի սրճարանը, 72 Rue Etienne Dolet: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խ. Օգնութեան մասնաճիւղի հանրածանօթ պարահանդէսը, դիմակաւոր եւ անդիմակ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Salle Hocheի մէջ, 9 Avenue Hoche, Paris (8).

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.
Կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը
Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պասթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Քղիի Հայր. Միութեան կողմէ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape թատերասրահը
Կը ներկայացուի՝ ղեկավարութեամբ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԿԱՄ ՔՈՐԱՏՕ

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԱՆԾԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Միասին բերել 1929ի անդամատետրերը:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր կարօ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 4.30ին, 35 Bld Jean Verjus Grand Vest, ընկեր Սարգիս Գօյաճեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իր ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ երիտասարդաց երկսեռ միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին.

ԼԻՈՆԻ Զ.Ե.Ո. Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau ժանկապարաէզի սրահը:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Գուլյուար տը հոմիէ 23, սրճարանի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 4 Place d'Aix (փլաս Տէքս 4) Գ. Յ. Գօյաճեանի պանդոկին մէջ: Օրակարգ հաշուետուութիւն վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, վանի Ապրիլեան Հերոսամարտի 15 ամեայ տարեդարձը: Ժողովը երկրորդ անգամ հրաւիրուած ըլլալով անկախ ներկաներու թիւէն օրինական պիտի համարուի: կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ Մարմնամարզական «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սէն Լուի կրանփէն ակումբ—ընթերցասրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ, Բարձր-Հայքի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ անդամ ու անդամ հայրենակիցները վաղը Շաբաթ ժամը 5ին, Բարձր-Հայք ճաշարանը, 4 Rue François-Garcin, Միութեան կեդրոնատեղին: Օրակարգ: հաշուետուութիւն զեկոյց եւայլն.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Աղեքսանդրիա, Ս. Ս.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Villefranche sur Mer, France.

ՈՒԿՐԱՅՆ. ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ուկրայնական նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Ջեխովսկիի, եւ մասնակցութեամբ 35 հոգիի, նուագահանդէս մը կուտայ 22 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Salle Léonի մէջ (Place du Gard Amette, Մէթրօ Duplex): Տոմսերու գին՝ 5, 10, 15 եւ 20 ֆրանք: կը ծախուին Eglise St. Léonի մէջ եւ սրահին դուռը հանդէսին իրիկունը ժամը 6ին:

Նուագահանդէսը սարքուած է Ուկրանացի ազգային բանաստեղծ Շէվչէնկայի 69րդ տարեդարձին առթիւ եւ ի նպաստ Շափթալ եպիսկոպոսին:

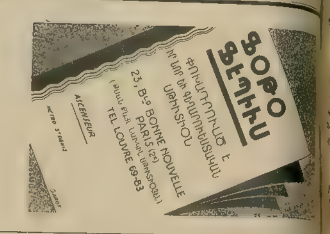

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 275 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
22
ՄԱՐՏ
1930
22 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1218 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ ԿԸ ՆԵՐՇՆՉԷ ԱՅՍ ՓՍՓՍՈՒՔԸ

Անենէ մը ի վեր, բառեր մը կը ծամծմեն ռամկավար— միայն ռամկավար— օրկանները, Սուրիա ապաստանած գաղթականներու կացութեան մասին։

Առջի բերան, ամէն ազգասիրութեան թմբուկ մը հնչեցնելէ յետոյ, հիմա սկսեր են տրտնջալ ոչ թէ հանգանակութեան ձախողանքէն, այլ… յաջողութենէն։

Եւ այս՝ առանց հարիւր ֆրանք հաւաքած ըլլալու։

Յետոյ, կը փորձեն տեսակ մը խուժանավարութիւն, փսփսալով թէ այդ հանգանակութիւնը կը վնասէ… Նուպարաշէնի շինարար եւ Բարեգործականի։

Քանի մը օրինակներ, բուն իսկ աղբիւրէն։

— «… Անշուշտ, պէտք է օգնել, պարտականութիւն է, նոյն իսկ մէկ հայ անգամ թշուառութենէ ու կորուստէ փրկել շահ է ազգին համար։ Խնդիրը այդ չէ, այլ սա է որ այդ եւ նման ուրիշ գործեր, պարզ-բարեսիրական ու ազգասիրական ծանգամանք ունին, եւ հետեւաբար, պէտք չէ որ մոռցնեն Նուպարաշէնը, Նոր Արաբկիրը, Նոր Խարբերդը, Նոր Մալաթիան, Նոր Սեբաստիան»։ («Պայքար», 19 փետր.)։

Հալէպի ռամկավար օրկանը, ուզելով համոզել թէ «ամբողջ Նպաստընկալներն են հոս, Հալէպի մէջ՝ 150 հոգի, իսկ Գամըշլըի մէջ 50 ընտանիք», կը հարցնէ սրտառո՛ւչ միամտութեամբ.

— «Երբ այս է կացութիւնը, մեղք չէ՞ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, որոնք ծանրաբեռնուած են արդէն Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ, որ պէտք է շարունակուի, առանց նուիրատուներուն ուշադրութիւնը այլուր գրաւելու» (Եփրատ, 19 փետր.)։

Թէեւ, միեւնոյն թերթը, քանի մը օր յետոյ, փետր. 26ին, կը պատմէր, Գամըշլը ղրկուած յանձնախումբին անդամներէն Բարկէն քահանայի բերնով.

— «Գամըշլըի մէջ բնակողները 1500ի մօտ են, որոնց կարեւոր մասը թշուառութեան մատնուած է։ Վեց ամսուան մէջ մեռած են մեծ ու պզտիկ 243 հոգի, հիւանդութիւնները, մանաւորաբար մալարիան, բոլոր սաստկութեամբ ճարակած են, ժողովուրդին հարիւրին 95ը այս հիւանդութեամբ վարակուած է»։

Եւ այժմ կարաւանին գլուխը անցած է՝ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը։

Կրնա՞ք լռել, երբ բերան բերնի, քիթ քիթի կը շնչէ Բարեգործականի կեդր. Գրասենեակի մեծ ու պզտիկ իշխանաւորներուն եւ Նպաստընկալներուն հետ։

Սար ու ձոր ման գալէ յետոյ, այս կեդրոնական օրկանն ալ կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան, մանաւորապէս վկայութեան կանչելով իր «լաւատեղեակ» պաշտօնակցին, «Եփրատի փետր. 19 թուակիր փսփսուքը, բայց մոռացութեան տալով միեւնոյն թերթին փետր. 26 թուակիր նոր եւ ծանրակշիռ տեղեկութիւնը.

— «Կը կարծենք թէ այլեւս ժամանակը հասած է, որ ծանրութիւնը յուսաքանուի եւ նոր օգնութեան համար հրապարակ նետուած հանգանակութեան գործն ալ իր բուն ծամեմատութեան վերածուի, որպէսզի ուրիշ աւելի անհրաժեշտ, աւելի կարեւոր ձեռնարկներ չտուժեն։ Այսպէս է, օրինակ, Նուպարաշէնի ձեռնարկը» (18 Մարտ)։

Այս բոլորին «միտ բանի՞»ն— «Լաւագոյն պիտի ըլլար, կը կարծենք (միշտ կը կարծենք) չաճապարել ծախսելու հանգանակուած գումարները ամբողջութեամբ, զանոնք ղրկելով երեկ գաղթականներու գործով զբաղող Հալէպի խնամատարական Մարմնին, այլ Հ. Բ. Ը. Միութեան տրամադրութեան տակ պահել ցարդ չգործածուած մասը»։

Անշուշտ բարի նպատակով։ Բայց, թող թոյլ տան որ ազդարարենք.

— Այստեղ կեցէք։ Կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբը չի կրնար ոչ Բարեգործականի կեդրոնին, ոչ ալ անոր Եգիպտոսի կամ Հալէպի մասնաճիւղերուն տրամադրութեան տակ դնել հանգանակուած գումարները։ Ինչ որ հաւաքուած է եւ կրնայ հաւաքուիլ, պէտք է ղրկուի ուղղակի Հալէպ, «Գաղթականաց Կեդրոնական Խնամատարութեան», որուն նախագահն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը։ Այդ Մարմինն է որ պիտի մատակարարէ ամբողջ գրամը, անշուշտ ոչ թէ պարզապէս նպաստ բաշխելով, այլ հիմնական ձեռնարկի մը յատկացնելով զայն։ Եւ այդպիսի ձեռնարկ մըն ալ կայ,— գիւղ մը պիտի շինուի հարիւր ընտանիքի համար։

Կը թուի թէ Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակը, բաւական չհամարելով իր մասնաւոր նամակներն ու թելադրութիւնները, ռամկավար մամուլն ալ օգնութեան կանչած է, իր նախասիրութիւնները կամ տեսակէտները առաջ քշելու համար։ Այլապանց ուշագրաւ է՝ երեք ռամկավար թերթերու միաբերան փսփսուքը, եւ մանաւանդ Փարիզի պաշտօնաթերթին միջոցաւ գլորուած քարը։ Սա հռչակաւոր «կը կարծենք»ը։

Եթէ Հանգանակիչ Յանձնաժողովը վարանումներ ունի այս մասին, կը նշանակէ թէ չըմբռներ իր դերն ու պատասխանատուութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի թշուառութեան պատկերին, իբրեւ կարճ պատասխան, վաղն իսկ հրատարակութեան կուտանք Հալէպի Խնամատարութեան կոչը, զոր ստացանք այս տողերը գրելէ ետք։

Այդ կոչին մէջ, ուրիշ շահեկան բաներ պիտի գտնեն որ ծուռ բերան հակառակորդները, իրենց կուրծին, նոյնինքն կաթողիկոսին ստորագրութեան տակ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Զուարթնոց» արձանագրելով շարք մը փաստեր, Անդրկովկասի կացութեան մասին, կը նկատէ (12 մարտ),

— «Ինչպէս կը տեսնէք, բոլոր աղբիւրները միաբերան կուգան վկայելու, որ իրապէս ժողովրդական լուրջ շարժումներ ծաւալած են Անդրկովկասի եւ յատկապէս Ազրպէյճանի մէջ։

Դժուար չէ հասկնալ, թէ ինչո՞ւ Սթալինեան խելագար հրահանգները արիւնոտ արձագանգներ գտած են յատկապէս Թաթարաց շրջաններու մէջ.

Անդրկովկասեան ժողովուրդներէն ամէնէն մոլեռանդը (կրօնական հարցերու մէջ) յետամնաց թաթարն է։ Թաթարն է միաժամանակ, որ աշխատաւոր հոծ գիւղացիութեան կողքին բէկերու եւ աղաներու —բոլշեւիկեան բառով՝ *կուլակներու*— ստուար խաւ մը ունի, աւանդական իրաւունքներով, հզօր կապերով եւ մեծ ազդեցութեամբ ժողովրդական լայն զանգուածներու վրայ։ Այսօր սաստկապէս պայքար կը մղուի յատկապէս այս երկու տարրերու դէմ,— կրօնական հողին վրայ՝ կղերականութեան եւ տնտեսական գետնին վրայ՝ բէկութեան եւ աղալարութեան։ Եւ այդ պատճառով առաւելապէս թաթար ազգաբնակութեան կողմէ է, որ սթալինեան քաղաքականութիւնը ամենէն բուռն ընդդիմութեան կը հանդիպի։

Այս ըսել չէ սակայն, թէ միւս ժողովուրդներու եւ յատկապէս հայութեան կողմէ այդ քաղաքականութիւնը կ'ընդունուի համաժողովրդական խրախճանքներով։ Հայրենի երկրէն ստոյգ լուրերը, դժբախտաբար, կը պակսին մեզ։ Սակայն պետականացած ստախօսութեան օրկաններու, խորհրդահայ մամուլի տուած պատահական տեղեկութիւններն իսկ բաւական են համոզուելու համար, որ չափէն աւելի ծանր վիճակ ստեղծուած է նաեւ մեր հայրենիքին մէջ։ «Խ. Հայաստան»ը կը հաղորդէր, որ «այստեղ ու այնտեղ» *կուլակ*ները սկսած են աչքաբեկել սթալինեան նոր քաղաքականութեան աւետաբերները, համայնավար քարոզիչներն ու խորհրդային պաշտօնեաները։ Ջնջեցէ՛ք *կուլակ* բառը եւ «այստեղ ու այնտեղ» բառին տակ հասկցէք ամբողջ Հայաստանը, — եւ այն ատեն պատկերը կատարեալ կ'ըլլայ։

1917ի Հոկտեմբերեան դաւադրութենէն ասդին ամբողջ Ռուսաստանը եւ անոր հետ միասին նաեւ Անդրկովկասն ու Հայաստանը քիչ անգամներ այսքան ծանր ու մղձաւանջային օրեր ապրած են»։

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

Չեկան կը յայտնէ թէ ընդարձակ նոր դաւ մը երեւան հանած է բոլշեւիկեան «շինարարական» աշխատանքներուն դէմ։ Մինչ նախապէս գտնուած դաւադիր կազմակերպութիւնները կը ձգտէին խորհրդային վարչաձեւը տապալել՝ քանդելով ճարտարարուեստը, երկաթուղիները, հանքերն ու առեւտուրը, նոր կազմակերպութիւնը կը յարձակի երկրագործութեան վրայ, մանաւանդ Ուքրանիոյ մէջ։ Դեռ չեն ձերբակալուած դաւադրութեան բոլոր վարիչները։ Ձերբակալուածները խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը վայելող բարձրաստիճան պաշտօնեաներ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լոնտոնի խորհրդաժողովը անձկի մէջ

Գերագոյն ճիգեր կ'ըլլան փրկելու համար Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը։ Մասնաւորապէս Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները տենդոտ գործունէութեան մէջ են եւ շարունակ խորհրդակցութիւններ կ'ունենան՝ ելքի մը յանգելու համար։ Ամէն ինչ կախուած է այժմ Իտալիոյ բռնելիք դիրքէն։

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իտալացիները մեծապէս ցաւած են որ Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն Ա. պատուիրակ Գրանտիի գլխուն վրայէն գիմել Մուսոլինիի։ Այսպիսի արարք մը ոչ միայն անձնական վիրաւորանք մը պիտի ըլլայ Գրանտիի եւ իր պաշտօնակիցներուն համար, այլեւ որեւէ օգուտ չպիտի ունենայ, քանի որ Մուսոլինի ինք է որ գծած է իտալական պատուիրակներուն հետեւելիք ուղղութիւնը խորհրդաժողովին մէջ, հիմնուած Իտալիոյ նաւային պէտքերուն վրայ։

Ծովային խորհրդաժողովի խնդիր չկար, երբ դիկտատորը կազմեց Իտալիոյ նաւային ծրագիրը։ Մասնաւոր ուշադրութեան կ'արժանայ այս դիրքը յէ Փրանսա փետր. 13ին խորհրդաժողովին ուղղուած իր օտարոյթ յուշագրին մէջ Իտալիոյ մասին ըսածը այս պատուիրակ կալոյխ, որուն հետ պատերազմ մը անկարելի չէ։ Մասնաւոր երբ նկատի առնուի որ Իտալիոյ դիրքը Փրանսան զինակից է Իտալիոյ միւս անմիջական դրացիին Եուկոսլաւիոյ հետ, կասկածները կ'աւելնան Իտալացիներուն մէջ, որոնք բնաւ տրամադիր չեն փոխելու իրենց տեսակէտը եւ զիջումներ ընելու։

Այս պայմաններուն մէջ, մեծ յոռետեսութիւն կը տիրէ խորհրդաժողովին ոլորտին մասին։

∴ Մուսոլինիի առջի օր Ֆաշիստ Մեծ Ժողովին առջեւ պարզեց միջազգային կացութիւնը եւ կարդաց Լոնտոնէն հասած տեղեկագիրները։ Մեծ ժողովը յետոյ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով «իր կատարեալ եւ ամբողջական հաւանութիւնը կուտայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ իտալական պատուիրակութեան բռնած այս դիրքին համար, որով պաշտպանեց Իտալիոյ իրաւունքը ցամաքային ամէնէն լաւ սպառազինուած ազգին հետ նաւային հաւասարութիւն ունենալու մասին»։

∴ Գրիան Փարիզ վերադարձաւ եւ պիտի մնայ մինչեւ գալ շաբաթ։ Նաւային խորհրդաժողովը դադարի մէջ է հիմա։

∴ Անհամաձայնութիւն ծագած է նաեւ Ճափոնի եւ Ամերիկայի միջեւ։

Օգնութիւն ռուս փախստականներուն

Ժընեւի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հովանաւորութեան տակ պիտի առնէ այն բազմաթիւ Ռուսերը, որոնք Խորհրդային կառավարութեան կրօնական հալածանքէն փախչելով ստիպուած են Լեհաստան ապաստանիլ։ Բոլշեւիկեան բռնակալութեան այս դժբախտ զոհերուն խնամատարութիւնը յանձն պիտի առնէ Տոքթ. Նանսէնի բարձր-կոմիսարութեան կցուած մասնաւոր Գաղթականներու կազմակերպութեանց խորհրդատու կոմիտէն։ Այս կոմիտէին նախագահն է Փ. Լ. Վոլֆ, Հրեայ Գաղթականներու տեղաւորման ընկերութեան ներկայացուցիչը։

Փ. Վոլֆ նախագահեց Ժընեւի մէջ գումարուած ժողովի մը, որ վերահաստ եղաւ թէ Տոքթ. Նանսէնի եւ անոր հետ գործակցող ընկերութեանց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ։ Ժողովին մէջ յայտնուեցաւ թէ Բարձր-Կոմիսարը կրնայ աջակցիլ այն հայ և ռուս գաղթականներուն, որոնք վերջերս ձգած են իրենց երկիրը։

Խորհրդակցութեանց ընթացքին լսուեցաւ թէ Լեհաստան հասած են 600 ռուս եւ ուկրայնացի գաղթականներ, եւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը խնդրուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդէն (որ նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ մայիսին), Լեհաստանի այս գաղթականները մտցնել Տոքթ. Նանսէնի Ֆոնտին մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ, կ'ըսէ անգլ. թերթին թղթակիցը, Խորհուրդը պիտի հաւանի ատոր։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Մոսկուայի մէջ

ՐԻԿԱ, 20 մարտ.— Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ Ստալին ստիպուեր է հրաժարիլ։ Իր հեղինակութիւնը յանկարծակի խորտակուեր է, շնորհիւ երիտասարդ համայնավարներու կարգ մը խմբակցութեանց, որոնք դժգոհ էին հաւաքական տնտեսութեանց մասին Ստալինի վերջին շաբաթներս հետապնդած քաղաքականութենէն։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ հանրային շէնքերու առջեւ պահակազօրքը կրկնապատկուած է։

Կրէմլին իսկական բանակետղի մը վերածուած է։

Ռուսական ցորենը դէպի Անգլիա

Գրած էինք թէ Հոլանտացի երկրագործներու գործակցական ընկերութիւնը որոշած է բոյկոտի ենթարկել ռուսական բոլոր բերքերը։ Այս որոշումին հետեւանքով դէպի հոլանտական նաւահանգիստները ճամբայ ելած ռուս ցորենաբարձ շոգենաւները մեծ դժուարութեանց հանդիպեցան եւ չէին գիտեր ո՛ւր ցամաք հանել իրենց բեռները։ Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է դէպի անգլիական նաւահանգիստները ուղղել ռուսական շոգենաւները, որոնք 30.000 թոնօ ցորեն կը տանէին դէպի Ամսթէրտամ եւ Ռոթէրտամ։ Այս ուղղութեամբ հրամաններ ղրկուած են արդէն շոգենաւներուն և ցորենները պիտի ծախուին անգլիական հրապարակին վրայ։

(Ուրիշ լուրեր շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՀԵՏ

ՈՐ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՄԵՐ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 46

Աղբակի Հ. միութենէն, Ապատան (տես նամակը)	600.—
45րդ ցանկին գումարը	54.165.—
Ընդհ. գումար	54.765.

* * *

… Խմբագիր

ԱՊԱՏԱՆ, (Պարսից ծոց), 4 մարտ.— Անատոլուէն Սուրիա ապաստանած մեր թշուառ եղբայրներու օգնութեան գործէն անմասն չմնալու համար, քանի մը անդամներէ կազմուած Աղբակի «Հայրենասիրաց» միութիւնը վեց հարիւր (600) ֆրանք գումարով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Յառաջի միջոցաւ։

Ա. Հ. Միութեան վարչութիւն

ԽՄԲ.— Մինչեւ 7 Մարտ այս գումարէն կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք 48.000 ֆրանք։

Երէկ յանձնեցինք 6000 ֆրանք եւս։ Ընդհ. Գումար՝ 54.000 ֆրանք։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՔԻԼԻՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ քրտական շարժման մասին.

— Մէկ քանի ձախորդութիւններէ վերջ այժմ տեսակ մը զինադադար կը տիրէ Թուրքիոյ եւ Քիւրտերու միջեւ։

Թուրքերը կը ջանան քաղցրութեամբ ծուղակը ձգել ըմբոստ Քիւրտերը որոնք Տէրսիմի բարձունքներուն վրայ ամրացած կ'ապրին. քանի մը անգամ առաջարկած են որ ազատութիւն կը շնորհեն Տէրսիմին, պայմանով որ զէնքերնին յանձնեն եւ իբր օրինակ Թուրքերուն զէնքերը հաւաքած են. բայց Քիւրտերը զգոյշ են եւ կ'ըսեն. «Հայերուն ալ այդ տեսակ առաջարկներ շատ ըրիք, պէլլիկութիւն խոստացաք եւ զէնքերը հաւաքելէ վերջ, բոլորը կոտորեցիք. մեզի ալ նոյնը պիտի ընէք.» եւ իրօք անոնք խորապէս համոզուած են որ վերջիվերջոյ իրենք ալ զոհ պիտի երթան Թուրքերուն, մանաւանդ երբ Հայերու պէս պարզամիտ կերպով շարժին։ Արդէն վերջին կռիւներու ատեն տեսան թէ ինչպէս քիւրտ կիներն ու երախաներն ալ խժդուժ բռնաբարութեանց ու կոտորածի ենթարկուեցան։

Տէրսիմցիները միշտ բարեկամ են Հայոց եւ ամէն գնով կը պաշտպանեն իրենց մօտ գտնուող հայ խլեակները։ Կ'ըսուի որ վերջերս Թուրքերը երեք չորս հայ երիտասարդներ բանտարկած ըլլալով, Քիւրտերը գիշերանց կը յարձակին բանտին վրայ ու պահապանները սպաննելով կը փախցնեն Հայերը։

Խարբերդի շրջանին մէջ գիւղերը ոչ մէկ Հայ մնացած է, բոլորը ժողվուած են քաղաքայդ կողմերը այժմ տեղաւորուած են Թուրք կամ Չէրքէզ գաղթականներ, Պալքաններէն ու Կովկասէն տեղափոխուած, անոնց մէջ կան շատ մը աւազակաբարոյ մարդիկ, որոնք իրար վրայ յարձակելով եւ կողոպտելով ժամանակ կ'անցնեն։

"ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ,,Ի ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

«ԱՐՏԷԼՆԵՐ», ՈՉ ԹԷ «ԿՈՄՈՒՆԱ»

Մարտ 2էն իվեր, խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է նահանջել քանի մը ճակատի վրայ միանգամայն:

Այն ճառին մէջ ուր Ստալին իր կամակատարներուն երեսին զարկաւ «գլխապտոյտը» եւ «քեալլակէօզութիւնը», կը ծանուցանէր «համատարած»ի, հաւաքական տնտեսութեան նոր ծրագրին վերջնական խմբագրութիւնը:

Ստորեւ կու տանք այդ ծրագիրը, թարգմանելով «խորհրդային Հայաստան»էն.

Հողի մասին

2.— Արտէլի անդամներուն հողամասերը բաժնող ամէն սահման պիտի ջնջուի եւ դաշտի բոլոր հողամասերը պիտի միացուին, կազմելով ընդհանուր հողամաս մը, զոր պիտի օգտագործէ արտէլի վարչութիւնը:

Բոլոր հողերը համայնացնելէ յետոյ, անհատական օգտագործման համար ազատ պիտի ձգուին տուներուն մօտ գտնուած հողամասերը (պարտէզ, այգի, բանջարանոց): Այնտեղ, ուր անհրաժեշտ է, արտէլի վարչութեան որոշմամբ եւ ընդհանուր ժողովի վաւերացումովփոփոխութեանց ենթարկուին տուներուն մօտ գտնուած հողամասերու չափերը:

3.— Արտէլի հողամասը երբեք կարելի չէ կրճատել: Արտէլէն բաժնուած անդամներուն արգիլուած է հող յատկացնել արտէլի հողամասէն:

Արտադրութեան միջոցներու մասին

4.— Պիտի համայնացուին աշխատող եւ մթերատու անասունները, գիւղատնտեսական գործիքները, սերմացուի պաշարն ու կերը այն չափով, որ անհրաժեշտ է պահպանելու համար համայնացուած անասունները, գիւղատնտեսական շէնքերը, որոնք անհրաժեշտ են արտէլին վարչութեան: Չպիտի համայնացուին արտէլի անդամներուն շէնքերը:

Գիւղատնտեսական գործիքներու համայնացման առեն, արտէլի անդամներուն պիտի ձգուին իրենց անհատական օգտագործման համար գիւղատնտեսական մանր գործիքներ, որպէսզի կարենան մշակել տուներու մօտ գտնուած հողամասերը: Երբ արտէլի վարչութիւնը անհրաժեշտ նկատէ, համայնացուած աշխատող անասուններէն կրնայ գրաւել նուազագոյն չափով ձիեր, հողալու համար արտէլի անդամներուն անհատական պէտքերը: Երբ տուն մը մէկ կաթնատու կով ունի, կարելի չէ համայնացնել: Մէկէ աւելի կովի տէր գիւղացիներէն կ'առնուին անասունները, միայն մէկը ձգելով տիրոջը՝ անհատական օգտագործումի համար:

Արտադրող անասունները անպայման պիտի համայնացուին, եւ համայնացուած այդ անասուններէն պիտի կազմուին մասնաւոր արտէլներ:

Փոքր կենդանիներու, խոզերու եւ ոչխարներու համայնացումը պիտի կատարուի արդիւնաբերական անասնապահութեան զարգացած շրջաններուն մէջ, արտէլի անդամներուն ձգելով որոշ քանակութեամբ փոքր կենդանիներ, արտէլի որոշած չափով: Այն շրջաններուն մէջ, ուր փոքր անասուններու արդիւնաբերութիւն չկայ, խոզերն ու ոչխարները չպիտի համայնացուին: Ընտանի թռչուններն ալ չպիտի համայնացուին:

Փոքր անասուններով, թռչուններով, (հաւեզէն) որոնք ձգուած են անհատական տնօրինութեան, պիտի կազմակերպուին մանր անասնապահութեան եւ թռչնաբուծութեան հաւաքական արդիւնաբերութիւններ:

Անբերրի տարիներուն, իբրեւ ապահովագրութիւն, արտէլին կից պիտի ստեղծուին սերմացուի եւ կերի անձեռնմխելի հիմնամթերքներ:

Արտէլի գործունէութիւնը

5.— Արտէլի վարչութիւնը եւ բոլոր անդամները պարտաւոր են.

Ա, Ընդարձակել ցանքերու տարածութիւնը, օգտագործելով համայնացուած հողերը, մշակելով խոպան գետինները:

Բ) Օգտագործել գիւղատնտեսական գործիքները, մեքենաները, սերմացուն, արդիւնաբերութեան բոլոր միջոցները, փոխանութեամբ գնել մեքենաշարժ աբորներ, նպատակ ունենալով աստիճանաբար հասնիլ գիւղատնտեսութեան մեքենայացումին:

Անդամներու մասին

6 — Արտէլի վարչութիւնն է, որ կ'ընտրէ արտէլի անդամները, զանոնք ներկայացնելով ընդհանուր ժողովին հաւանութեան:

7 — Արտէլի անդամ կրնան ըլլալ այն քաղաքացիները, որոնք 16 տարեկան են: Անդամ չեն կրնար ըլլալ ունեւոր գիւղացիները, ընտրական իրաւունքէ զրկուածներ. Այս յօդուածին փոփոխութիւնը կարելի է այն պարագային, երբ ներկայացող ընտանիքներու անդամներուն մէջ կան խորհրդային իշխանութեան նուիրուած կուսակցականներ, կարմիր զինուորներ եւ նաւազներ, գիւղի ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, (երաշխաւորելու պայմանաւ իրենց ընտանիքին անդամները):

Անդամ չեն կրնար ըլլալ նաեւ անոնք, որ կը մորթեն ու կը ծախեն իրենց անասունները, կը փճացնեն իրենց գիւղատնտեսական գործիքները, կը պահեն սերմացուն, չտալու համար հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմիններուն:

Արտէլի միջոցները

8.— Արտէլի իւրաքանչիւր անդամ պիտի վճարէ մուտքի դրամ մը, թէ համայնացուած եւ թէ չհամայնացուած ստացուածքին արժէքին 2—10 առ հարիւր համեմատութեամբ գումար մը: Իր տանը անհատական օգտագործումին համար ազատ ձգուած առարկաները բացառութիւն կը կազմեն:

Եթէ արտէլի անդամին եկամուտի հիմնական աղբիւրն է աշխատավարձը (ուսուցիչներ, ծառաներ, պաշտօնեաներ), անդամավճարին չափը կ'որոշէ վարչութիւնը, առանց պահանջելու տարեկան ռոճիկին 10 առ հարիւրէն աւելի:

Չքաւոր գիւղացիները պիտի վճարեն առաւելագոյն 5 րուբլի:

Այն բանուորները, որոնք հաւաքական արդիւնաբերութեան գործերէն դուրս ուրիշ աշխատանքներ ալ կը կատարեն, իրենց ստացուածքին արժէքին 2—10 առ հարիւր համեմատութեամբ, վճարուած դրամէն զատ միանուագ պիտի վճարեն նաեւ իրենց տարեկան աշխատավարձին 3 առ հարիւրը:

Ծանօթ. Անդամները մուտքի դրամէն զատ ուրիշ վճարում չպիտի ընեն:

Այս վճարումները պիտի կատարուին մաս առ մաս, համաձայն վարչութեան ցոյց տուած պայմանաժամերուն:

9 — Արտէլի անդամներուն համայնացուած (լծկան կամ մթերատու) կենդանի, գիւղատնտեսական գործիք կամ շէնք) ստացուածքին մէկ քառորդը կամ կէսը պիտի յատկացուի արտէլին անբաժանելի հիմնամթերքին: Մնացեալ մասը պիտի նկատուի արտէլի անդամին մասնավճարը:

10.— Արտէլի կազմէն հրաժարելու պարագային վարչութիւնը հաշիւը կ'ընէ եւ կը վերադարձնէ այդ մասնավճարը, պայմանաւ որ անոր յատկացուի արտէլի սահմաններէն հեռու հողամաս մը: Հաշուեյարդարութիւնը անոր կ'ունենայ միայն տնտեսական տարուան վերջը:

11.— Տնտեսական տարուան վերջը, արտէլի եկամուտներով պիտի վճարուին հաւաքականգիւղատնտեսութեան ծախքերը, ինչպէս նաեւ աշխատելու անընդունակ անհատներուն ծախքերը: Նոյնպէս բաժին պիտի հանուի հաւաքական տնտեսութեան հիմնամթերքին (10-30 առ հարիւր անբաժանելի հիմնամթերքին, 5-15 առ հարիւր հանրային հիմնամթերքին): Եկամուտներով պիտի վճարուին նաեւ աշխատավարձերը:

Աշխատանք եւ վարձատրութիւն

12.— Արտէլին աշխատանքները պիտի կատարեն անդամները անձնապէս: Գիւղատնտեսական աշխատանքներու համար վարձքով կարելի է կանչել ճարտարագէտներ, արհեստագէտներ եւայլն: Ժամանակաւորապէս բանուոր վարձել կը թոյլատրուի բացառիկ պարագաներու տակ.— երբ աշխատանքը կարելի չէ ժամանակին հասցնել:

13 — Արտէլի աշխատանքները կը բաշխէ վարչութիւնը:

15.— Արտէլի անդամներուն աշխատանքը կը վճարուի հետեւեալ ձեւով — Տնտեսական տարուան ընթացքին անդամները, պարէնի եւ այլ պահանջներու համար, կը ստանան կանխավճար մը (դրամ կամ ապրանք), ոչ աւելի քան իր վաստակին 30 առ հարիւրը:

Ծանօթ.— Արտէլի անդամները, դուրսը աշխատելով իրենց ստացած ռոճիկին 3—10 առ հարիւրը պիտի յատկացնեն հանրային հիմնադրամին:

16 — Արտէլը նիւթապէս կ'օգնէ չաշխատող անդամներուն, ժամանակաւորապէս աշխատելու անընդունակ դարձած անդամներուն: Չափն ու պայմանները կ'որոշէ վարչութիւնը:

Պատիժներ

17 — Այն անդամը որ չի կատարեր վարչութեան բաշխած աշխատանքը, կը նկատուի դաւաճան հանդէպ հաւաքական արդիւնաբերութեան, դործնապէս օգնող թշնամի կուլակին: Նման պարագաներու տակ, վարչութիւնը կը դատապարտէ անկարգապահ կամ թերացած անդամը (յանդիմանութիւն, նախազգուշացում, աշխատանքէ ժամանակաւոր հեռացում, տուգանք եւլն):

ԳԻՐՔԵՐԸ ԱՆՈՒՆ ԿԸ ՓՈԽԵՆ

Ամերիկացիները լաւ սորված են գրած չահելու արհեստը: Mercure de Franceի մէջ Ալպէր Շէնգ կը ներկայացնէ ամերիկացի գրավաճառներու շահագիտութիւնը: Անոնք զանազան գիրքերու անունը փոխելով, յաճախորդին կը ծախեն երկրորդ անգամ:

Օսկար Ուայլտի Գրէյ, մատիտ եւ թոյնը 5.000 ֆր.ի ծախուելէ յետոյ, կոչուեցաւ Նշանաւոր ոճրագործի մը պատմութիւնը եւ ծախուեցաւ 15,800 ֆրանքի: Այսպէս փոխուեցան Կէօթէի, Սմիթի, Սթէֆընսընի գիրքերն ալ եւ ծախուեցան կրկին անգամ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն տարի սովորութիւն ունէի տարեկան տեսութիւն մը գրի առնելու Մարսէյլի գաղութին մասին: Այս տարի ուշացած ըլլալով, պարտականութիւնս կը կատարեմ ցիրուցան պատկերներով:

Իբրեւ մխիթարական երեւոյթ, միշտ աչքի կը զարնէ հայկական գիւղերու վիճակը.

Այս գիւղերը իրենց արտաքին տեսքով գրեթէ խեղճուկ են ու անշուշտ տուները չեն հաւասարիր ֆրանսականներուն: Շատեր առանց ծածքի են եւ կարմիր աղիւսներով: Գրեթէ բոլոր հայկական գիւղերու մէջ ջուրի եւ ելեկտրականութեան պակասը զգալի է: Սակայն եւ այնպէս պզտիկ գումարով մը կարելի է ունենալ ամէն ինչ: Գիւղը իրեն ամէն անյարմարութիւններով հազար անգամ նախընտրելի է քան քաղաքը իր տաղտկալի մխորով և ներկուած աղջիկներով: Քաղաքի հայ ընտանիքը կ'ապրի մէկ սենեակի մէջ, նուազագոյն 250 ֆրանք ամսական վճարելով: Այդ սենեակը ամէն բան է, թէ խոհանոց, թէ հիւրանոց եւ թէ ննջարան, մինչ արուարձաններու մէջ նոյնքան գումարով կարելի է ունենալ երկու սենեակ: Արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքները ազատ են իրենց համեստ սենեակներուն մէջ: Հայ աշխատաւորը քարիւղէ լամբարին աղօտ լոյսին տակ երջանիկ է իր սիրասուն պզտիկներով:

Գիւղին մէջ չկա տեսներ պանդոկապետին խոժոռ դէմքը, չես լսեր տաղտկալի մխորը, ու վերջապէս գիւղին մէջ մաքուր օդ եւ կենսատու արեւ կայ: Հետեւաբար հոն ապրող մեր հայրենակիցները ֆիզիքապէս աւելի առողջ են, ու ազգային տեսակէտէն ալ աւելի ամփոփ եւ յառաջադէմ:

Մարսէյլի արուարձաններէն Սէն Լուի, Պուլվար Օտռան, Սէն Մարկրիտ ուԲաժափանըՖրէզը աւելի բարձր են իրենց մաքուր մանկապարտէզներով քան Փարիզի եկեղեցին իր չքաւորներով:

Մարսէյլը, իբրեւ խոշոր նաւահանգիստ, կը ներկայացնէ օտար աշխատաւորներու հոկայ բազմութիւն մը, որուն մեծ մասը երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած ըլլալով, տիրացած է՝ բաղդատաբար աւելի հանգիստ եւ շահաբեր գործերու եւ անի իր մասնաւոր յարկաբաժինները: Այս կարգի օտարականները կը բաղկանան Իտալացիներէն եւ Սպանիացիներէն, որոնք դժուարաւ կը զանազանուին տեղացիներէն: Աշխատաւորներու համար գործը միշտ անպակաս է հոս: Գրեթէ ամէն գործարանատէր բանուորներ կ'առնէ առանց հետաքրքրուելու անոր ազգութեամբ, կրօնքով եւ դաւանանքով. կը բաւէ որ աշխատաւորը ըլլայ մեր, հաւատարիմ ու յարատեւող: Ամէն տարի խումբ խումբ Ալժերիացիներ կուգան որպէսզի քիչ մը խնայելով, կարենան տէր ըլլալ նոր արտերու, այգիներու և պարտէզներու: Ալժերիացի մը կը ճանչնամ որ երկու տարի նաւամատոյցը աշխատելով կլոր բիկ գումար մը հաւաքած էր, իր անդրանիկ զաւկին ամուսնութեան համար:

Վերջերս նորէն տեսայ չարքաշ ծերունին, որ վաթսուն քիլոնոց աուրճի տապրակներու տակ կքած, կը հեւար:

— Ահաէտ, զարմացայ հո՛ս... կ'երեւայ այս անգամ ալ պզտիկդ հարս պիտի ըլլայ հէ՞, բռի հեգնանքով:

— Ո՛չ այս անգամ տղուս հետ միասին եկանք: Կնիկները երկրին մէջ հողին գործերը կը կարգադրեն, իսկ մենք ա՛լ հոս քիչ մը աշխատելով, կ'ուզենք նոր այգի մը առնել եւ ալ հանգիստ ապրիլ, արտին ու այգիին հասոյթներով:

Այսպիսի բանուորներու հոծ կայական ցանց մը բռնած է Մարսէյլի նաւահանգիստը, ուր կ'երեւան նաեւ հայկական ճակատներ, ածուխէն սեւցած եւ մռայլ:

Մէկը արմաւի սնտուկներու վրայ նստած՝ կը ճաշէ կաղամբով եփած միսը պզտիկ թիթեղէ աման մէջ: Նիհար ու ջղուտ երիտասարդ մըն է, կարմիր այտերով:

— Հայ էք կարծեմ:

— Երանի թէ եղած չըլլայի, պատասխանեց, առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնը

— Ինչո՞ւ այդ անարգանքը ազգութեանդ հասցէին, հարցուցի վրդովուած:

— Որովհետեւ կ'ըսեն թէ մենք հայ ազգ ենք ու ունինք ազգութեան կեդրոն մը, «Մեր ճայրենիքը ազատ անկախ», մինչ հոս օրն ի բուն տասը ժամ արմաւի սնտուկներ կը կրենք մեր ուսերուն վրայ, փոխարէն ստանալով յիսուն (50) ֆրանք, որով պարտաւորուած ենք մեր ընտանիքին ապրուստը հոգալ, սենեակի վարձք, հագուստ բըժիշկ և այլեւայլ, դեղերու դրամ եւ դեռ անհատնում անհրաժեշտ ծախքեր... վրդովումս ազգութեան դէմ չէ, այլ ազգին մեծաւորներուն դէմ, որոնք մեզ-մով չեն հետաքրքրուիր: Մատուռ մը կառուցանելով, մանկապարտէզ մը բանալով կարելի չէ փրկել ազգը: Ներգաղթ պէտք է, ներգաղթ դէպի Հայաստան:

Ասոնք հայ աշխատաւորներու ամէնէն անբախտներն են: Շաբաթը կ'աշխատին 4 կամ 5 օր, ձմեռը անձրեւին, հովին ու բուքին դէմ, իսկ ամառը կիզիչ արեւուն տակ:

Մեր աշխատաւորներու մեծ մասը կեդրոնացած են շաքարի, իւղի, սափ, Սէն Մարսէյլի եւ Գարլէթի գործարաններուն մէջ, ուր կայ տեւական գործ ու լաւ աշխատաւորներու լաւ վճարում: 5 — 6 տարիէ ի վեր յարատեւ աշխատող հայ բանուորներ կան եւ ունին սեփական գործեր արհեստանոցներու մէջ: Նոյնիսկ շատեր եղած են կառավարիչ 25-30 բանուորներու վրայ:

Ունինք նաեւ բանուորուհիներու բազմութիւն մը, պիսաքիւիի, տապակի, չուանի, չիչի, եւ գորգի գործարաններու մէջ: Ասոնք ալ չարաչար կ'աշխատին չնչին գումարի մը փոխարէն:

Աշխատաւորուհիները կարելի է բաժնել երեք դասակարգի: Առաջինները տարիքոտ տիկիններ են, որոնք ստիպուած են օգնել այրերուն, ընտանիքի ապրուստը ապահովելու համար: Երկրորդ դասակարգի գործաւորուհիները, երիտասարդ հարսեր կամ հարսնցու աղջիկներ են: Ասոնց մէջ կան որ իրենց համար միայն կ'աշխատին, իրենց հագուստին ու զարդարանքին, իրենց մազերու յարդարումին, անուշահոտութեանց ու բրնձափոշիին համար: Երրորդ դասը աւելի խղճալի է: 14էն մինչեւ 18 տարեկան դպրոցական աղջիկներ են, որոնք դրամ ճարելու կը մղուին իրենց ծնողներուն կողմէ, շաբաթական 60-70 ֆրանք: Շատերը կակազելով կը խօսին հայերէն, իսկ կարդալ գրել գրեթէ չեն գիտեր: Առաջին անգամ երբ գործատուն կը մտնեն՝ երիտասարդի մը հետ խօսելու պահուն ամօթխածութենէ կը կարմրին, բայց քանի մը ամիս վերջ համարձակ կը շաղակրատեն եւ կապկօրէն կ'ընդօրինակեն տեղացիները:

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ մամուլը բուռն հրատարակութիւններ կ'ընէ Պապին դէմ: Պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» Վատիկանը եւ գողը կ'անուանէ զայն, ու կ'ըսէ թէ Պապը կ'արգիլէ կիներուն կարճ շրջազգեստ հագնիլ, որովհետեւ կերպասեղէնի գործարանատէրի մը զաւակն է:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ Մ[...]

ՀԱՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱ[...] ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վ[...]

ՊԵՐԼԻՆ, 17 Մարտ (Թղթ.)— Փրոֆ. Մարքվարտ[...] շատակին քարոզ եւ հոգ[...] գիտի պաշտօն կատարուեցաւ մարտ 8ի կիրակին, տեղւոյն եկեղեցիին մէջ, Արեւմտ[...] գեցողութենէն անմիջապէս[...] տոյ: Նոյն իրիկունը տեղի [...] ցաւ Գերմանեհայ Միութ[...] ընդհ. ժողովը: Հոս ալ [...] Արտ. Արեղեան զասախ[...] թիւնով մը որ Մարքվա[...] գործին նուիրուած էր, [...] ցուց յարգելի հայագէտին [...] տակը: Փրոֆ. Մարքվարտ [...] ըէ եղեր ինքզինքը կոչել [...] նունով՝ Յովսէփ Բղդիկեան[...]

Մօտ 35 հոգի, հայ եւ [...] ման, ներկայ էին ժողով[...] խօսեցաւ նախագահ [...] տուած տեղեկութիւններ[...] հետեւէր որ 1928 մայիս[...] վեր ոչ մէկ գործունէութիւն [...] ռանձին ձեռնարկ կատարուած[...] Միակ գրքոյկը, զոր հրատարակ[...] ցին «Armenien» անուն[...] քանի մը նամակ կամ [...] եւ պսակ մը փրոֆ. Մարք[...] տին, կը կազմեն իրենց [...] նէութիւնը: Անդամներու [...] օրէ օր կը նուազի: Մինչ [...] անդամ ունեցեր են, բայց [...] թիւը իջեր է 1928ին [...] 1929ին 9ի եւ 1930ին [...] Սնտուկը կայ 287 մարկ[...] Հակառակ բարոյական վիճակ[...] սահմանական եւ [...] թիւնները ողորմելիին[...] բար վարչութեան հայ [...] ներն ալ միր աշխատանք[...] տարելու երեւոյթ չունին[...] մամբ էին Թորքաճի [...] կին թէ «Միութիւնը [...] ուի, բայց քնացնենք...»

Ձեր թղթակիցը դիտել [...] թէ շատ ալ յուսահատ[...] պէտք չէ համարել կացութ[...] ժողովուրդը կայ, կայ նաեւ [...] տաքքրքրութիւն այս միութ[...] շուրջ, քանի որ այսչափ [...] ներկայ է: Միայն թէ [...] կազմակերպական ձեւ մը, [...] թիւնը, պէտք է ժողով[...] նացնել: Մենք պէտք [...] գերման բարեկամական [...] րու. մեր թշնամիները [...] վրայ են միշտ եւ արդէն [...] համակրութիւն շահած:

Նախագահը պատասխ[...] թէ ձախակողմի թերթերը[...] է սիրաշահիլ, իսկ անոնց [...] դրդրագին բաներ պէտք [...] (օրինակ Թալէաթի [...] թիւնը այն ատեն եւն.) [...] լով որ այս բացատրութ[...] արծարծումը քիչ մը [...] կրնար տանիլ, բաւական[...] վերջին հաւաստումով թէ [...] ութիւնը ծոգ. պիտի սանի [...] տարակութեանց եւ պիտի [...] նայ սիրաշահիլ յայտնի գ[...] ի նպաստ հայկական դատի[...]

Յետոյ խօսք առաւ Փ.Տի[...] Ֆրունճեան.

— Ինչո՞ւ անյայտ է [...] գերմանեւհայ ընկերու[...] վիճակը: Բոլոր անոնք որ [...] նին, թուրքիոյ բարեկա[...] կապուած Գերմանիոյ մէջ [...] Հայու բարեկամ էին, [...] միթէ այսօր տեղ [...] հայ ժողովուրդը բարեկա[...] ունի, անոնք պէտք են [...] իսկ, իր նեղ օրերուն եթէ [...] ըը Գերմանիոյ քաղաքակա[...] թիւնը Հայաստանի հետ [...] այդ Միութիւնը աւելորդ է [...] մանեւհայ միութիւնը [...] պէտք է ցոյց տայ՝ ինքզ[...] Դպրոցներու մէջ պատմու[...] գրքեր կը յանձնարարուին[...] րանք Հայը վաշխառու [...] րայ եւ կողոպտիչ ցոյց [...] Wilhelm Wirth)ը Զարմն[...] Գերմանեւհայ միութիւն [...] նանք եւ ասոր եւ նմանն[...] դէմ բան մը չընէ: Կը [...] որ այս տեսակ պարագա[...] մանրակրկիտ աշխատ[...] առնուին եւ հակազդեցու[...] միջոցներու դիմուի:

Ժողովը շատ խրատեց [...] այս դիտողութիւնն ալ [...] տաւ, իսկ թուրքերուն մէջ [...]

...կոյր առնէ մանաւորաբար ... պարագան։ Խնդրուեցաւ Գ. ... Յովհաննէսեանէ տրամադրել մեզ ... գիրքը։ Երբ Գ. Ռոբ... Հաշուեցուցութեան դիմ... խոստումով կը փակէր հար... Գեբաժանուհի մը բաւ... ..., այս չատ խիստ.

— Գ. Նախագահ, այդ մարդը ... ճանչցեր է, ես կը սիրեմ ... ժողովուրդը, բայց քրիս... ... եմ. պէտք է քրիստո... ... վարուիլ...

Անոնք որ հայ ժողովուրդի ... բռթանասուն միլիոն ժո... ... մը մէջ տարբեցնելու ... ունին, եթէ աշխա... ... անպայման կը յաղթէին, ... մեծ ժողովուրդը ունի, բացի ... սրբուհիներէն, նաւ... ... անկաշառ եւ ազնիւ ու լուրջ ... որոնք մեր արդար դա... համար կրնան հետաքրքր... ... եւ գործել։ Անկարելի է որ ... ժողովուրդին մէջ ա... ... մը չգտնուի, որ մե... ... հետ ՀՀԼԼեալ եւ ամբողջ աշ... ... երեսին չկրնայ գոր... ... մեծ Անարդարութիւնը։

Արթնցէ՛ք։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՌՍՈՒՆ ԶԳՈՒԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՈՒՐՄԻ

Ուրմին Ատրպատականի ա... ... գաւառներից մէկն է ... համարուած։ Նրա սահմաններն ... հիւսիսից Սալմաստ գաւառ, հարաւից Սուլդուզը, ... Կապուտան լիճը, իսկ արեւմուտքից Վասպուրականը։ Ամբողջ Ուրմի գաւառը ... ներկայացնում է մի ընդարձակ հարթավայր, գեղեցիկ այգիներով եւ անտառներով։

Այդ հարթութեան վրայ ապրող հայ ազգաբնակութեան ճշգրիտ թիւը դժուար է որոշել, որովհետեւ ամէն ամիս մեծ հաշուառութեամբ աճում է։ Պատերազմի ընթացքին, այդ գաւառի հայ ազգաբնակութեան մէկ խոշոր մասը տարագրուեց Ռուսաստան եւ Հայաստան, իսկ մէկ մասն էլ Միջագետք։ Այժմ այդ երկու գաղթավայրերից էլ վերադառնում են, բայց գլխաւորապէս Ռուսաստանից և Հայաստանից։ Մօտաւորապէս կարող ենք հաշուել այդ տեղի հայ ազգաբնակութեան թիւը 2300։ ցրուած մի քանի գիւղերի մէջ։

Բուն քաղաքում ապրում են մօտ 55 տուն հայութիւն, որոնց շատը այս ու այն քաղաքներից են հաւաքուած։ Զբաղւում են գլխաւորապէս վաճառականութեամբ։ Պատերազմից առաջ հայկական առանձին թաղամասը գոյութիւն ունէին իրենց դպրոցով եւ եկեղեցիով, իսկ այժմ հայերը ցրուած թրքաբնակ թաղերում են ապրում, որովհետեւ հայկական հին թաղերը աւերակների են վերածուած եւ անարդարընակ են։

Ուրմի քաղաքում է նստում Մեսրոպ քահանայ Աւետիսեանը, որ կատարում է գործակալի պաշտօն (առաջն. փոխանորդ), ղեկավարում է այդ գաւառի ազգային եւ կրօնական գործերը։ Քաղաքում հայկական եկեղեցի չկայ։ Անցած տարի ձեռնարկել էին հին եկեղեցու տեղը կառուցանել մի նոր եկեղեցի, սակայն այդ գործը թերի է մնացել մինչեւ հիմա, մի շարք պատճառներով, որոնցից գլխաւորը ազգային մարմինների թուլութիւնն ու անհամերաշխութիւնն է։ Ընդհանրապէս այդ անհամերաշխութիւնը նկատելի է ամբողջ Ուրմիի հայ ազգաբնակութեան մէջ, սկսած շատ հին ժամանակներից։ Երբ շրջում ես գիւղերը, անվերջ կռիւ ու գանգատ է որ լսում ես։ Շարունակ իրար բամբասել, նախատել, ոտքիտակ(?)ելնել, որոգայթներ լարել իրար դէմ։ Ահա այդ գաւառի հայ ժողովուրդի հոգեբանութիւնը, որի հետեւանքով տուժում են հանրային գործերը։

Ներկայումս Ուրմի քաղաքում է գտնուում յայտնի դերասան Մ. Թաշճեանը, որ տեղացի երիտասարդներից մէկ թատերասիրաց խումբ է կազմել եւ յաճախ ներկայացումներ է կազմակերպում։ Նախապէս թատերասրահ չլինելու պատճառով, խումբը մեծ դժուարութիւնների էր հանդիպում եւ ստիպուած էին լինում մեծ սենեակներում ներկայացումներ կազմակերպել, բայց ահա մէկ տարի է, որ շինուած է մէկ մասնաւոր թատերասրահ, որտեղ լուրջ տրամաներ են ներկայացւում։ Դժբախտաբար այդ ներկայացումներից Ուրմիի հայ ազգաբնակչութեան շատ քիչ մասն է օգտւում, այն էլ միմիայն քաղաքում բնակողները։ Կան գիւղեր, որ չգիտեն ինչ ասել է ներկայացում եւ գաղափար չունեն թատրոնի մասին այս քաղաքներում։ Խումբի կազմակերպած ներկայացումները, այսուամենայնիւ մեծ արժէք են ներկայացնում, որովհետեւ կորիզն են կազմում այդ գաւառի թատերական գործին։

Աւելի տխուր կացութեան մէջ է գտնուում Ուրմի գաւառի դպրոցական գործը։ Խորին կսկիծով եմ յայտնում, որ այդ մի բուռն հայութիւնը մատնուած է տգիտութեան, եւ ոչ մէկ գիւղ չունի իր դպրոցը։ Մանուկ սերունդը մեծանում է հեռու դպրոցական մթնոլորտից։ Որո՞նք են պատճառները, որդեօ՞ք տնտեսական վատ պայմաններն են որ այդ գաւառի ժողովուրդին անզգայ են դարձրել դէպի դպրոցական գործը։ Թէ մէկ ուրիշ բան։ Բայց Ատրպատականի ուրիշ գաւառները, օրինակ Ղարադաղի հայ ազգաբնակութիւնը, տնտեսական աւելի վատ պայմանների մէջ է գտնուում, քան Ուրմիի ժողովուրդը, և առակոյն իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր դպրոցը։ Այդ գաւառի հայ ազգաբնակութեան անտարբերութիւնը հանդէպ կրթական գործին վերագրում եմ երկու գլխաւոր պատճառների, որոնց առաջինը, ինչպէս վերեւում յիշատակել եմ, անհամերաշխութիւնն է, իսկ երկրորդը՝ Ամերիկեան առաքելութիւնը։ Զորս տարի առաջ, ... Ամերիկացիները իրանց ծախսով ամէն գիւղում բաց էին արել դպրոցներ և կրթում էին հայ մանուկները, բայց այդ օժանդակութիւնը երբ կտրուեց, դպրոցները այդ ժամանակից էլ փակուեցին։ Զրիակերութեան սովորած այդ գաւառի ժողովուրդը, չմտածեց դպրոցները կանգուն պահել։ Այն ինչ, կան գիւղեր, ինչպէս Գարդաբաթ, Ռահվա, Նախչուան-Թափա, որ կարող են իրենց ծախսով բաց անել դպրոցներ, առանց որեւէ օժանդակութեան, որովհետեւ այդ գիւղերից իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս կազմուած է 80 տնից։ 1928 թուի սեպտեմբերին Ուրմի քաղաքում բացուեց մէկ դպրոց, որ ունէր մօտ 35 աշակերտ, բայց դժբախտաբար այդ դպրոցի գոյութիւնը շատ կարճ եղաւ, հազիւ երկու ամիս։

Շատ անմխիթար կացութեան մէջ է գտնուում նաեւ գաւառի ընթերցանութեան գործը։ Ամբողջ Ուրմիի շրջանում միայն մէկ գրադարան գոյութիւն ունի «Րաֆֆի» անունով եւ գտնուում է Գարդաբաթ գիւղում։ Կազմուել է 1925 թւին, ունի 300 կտոր գիրք։ Մէկ ցաւալի երեւոյթ էլ այն է, որ ոչ ոք չի հետաքրքրւում այդ գրքերով, ամբողջ տարին փակուած են պահարանին մէջ։ Ինչպէս կարելի է սպասել ընթերցանութիւն, երբ ժողովուրդը չունի տարրական ուսումնարաններ։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Խօսուն շարժանկարի յաջողութեան շատ շատերը չէին հաւատար, բայց ներկայիս անիկա կը մրցի մունջին հետ, նոյնիսկ աւելի նախընտրելի կը նկատուի։ Միայն Փարիզի մէջ կայ 80 չենք, ուր կարելի է ներկայացնել խօսուն շարժանկարներ, իսկ Ֆրանսական միւս քաղաքներուն մէջ միայն քանի մը հատ։ Սկիզբը հաճելի չէր, որովհետեւ ստիպուած էինք լսելու անգլիերէն, իսկ հիմա Ֆրանսան սկսած է լաւ խօսուն ֆիլմեր տալ։ Օրինակ՝ «La nuit est à nous», «La route est belle», «La mystère de la villa Rose», մէկը միւսէն յաջող։ Միւս կողմէն Ամերիկացիներու մօտ ներկայիս կան քանի մը նշանաւոր Ֆրանսացի դերասաններ, որպէսզի Ֆրանսերէն խօսուն ֆիլմեր պատրաստեն Ֆրանսայի համար։ Ցիշենք Անտրէ Լուկէն, քոմէտի Ֆրանսէզի յայտնի դերասանը, Փարիզցիներու սիրած Մորիս Շըվալիէն։ Այս վերջինը շատ յաջող դերմ'ունի «Parade d'amour» շարժանկար. օփերէթին մէջ ամերիկացի յայտնի երգչուհի ժանէթ Մաքտոնըլտի հետ։ Ապագան կը պատկանի խօսուն շարժանկարին։

Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌԱՑԻՈՆԵՐԸ ԼՌԵՐ ԵՆ

Հողերու եւ տնտեսութեանց համայնացումի որոշումը աճապանքի նման հնչեց հայ ժողովուրդին գլխին։ Մինչեւ իսկ Հայաստանի իշխանութիւնները ընթերցարաններ կը շինէին ամէն գիւղի մէջ, կուսակցական կրթութիւն տալու համար անասնապահ կամ հողագործ գիւղացիին, ռատիոներ կը գնէին ընթերցարաններուն մօտ, Մոսկուայի քաղաքական ճառերը արձագանգելու համար հայ մշակին ականջին մէջ։ Եւ ի՜նչ ազմուկ էր, որ կը բարձրանար պաշտօնական բերաններէ, ռատիօ՛ կը տանին գիւղերը։ Հիմա, կ'ըսէ «Խորհ. Հայաստան» (4 մարտ). «Ընթերցարաններից շատերը փակւել են, ռադիոգէտների խմբակները ցրւել են եկել, ռատիոները լռել են»։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հողերու համայնացման օրէնքին պատճառաւ, զօրաշարժի ենթարկուած են աշակերտն ու վարժապետը եւ ամբողջ գիւղացիները։

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առողջապահական գործավարութիւնը վտանգաւոր շրջան համարած է Համամլուն (Լէնինական, Թրքական սահմանին մօտ), իբրեւ օջախ վեներական հիւանդութիւններու, (Թրքական արշաւանքին հետեւանքները)։ Երեք բժշկական խումբեր ղրկուած են, միջոցներ ձեռք առնելու համար այդ ահաւոր ախտին դէմ։

ԻՇԱՒՈՐ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ

Լէնինականի մէջ ծագած բծաւոր ժանտատենդին դէմ կռուելու համար, միջոցներ ձեռք առնուած են։ քաղաքին. աղքատներուն ձրի օճառ եւ բաղնիք տրամադրուած է։ Մինչեւ այժմ երկու դէպք պատահած է։

ԿԱՏՈՒԱԽՈՏ

Սէպէտճեան կարգ մը փորձեր կատարած է Լոռիի Աղեվան գիւղին մէջ, մշակելով կատուախոտը (valériane)։ Փորձերը ցոյց կուտան, որ Հայաստանի կատուախոտը առաջնակարգ յատկութիւններ ունի իբրեւ դեղարոյսի իւրաքանչիւր հեկտարէն կարելի է շահիլ 2.4000 րուբլի։

Նկատելով որ կատուախոտը թանկագին դեղ մըն է բժշկութեան մէջ, Հայթայթումն ալ սուղ, կարելի է զարգացնել հայկական կատուախոտին մշակութիւնը, մանաւորաբար լեռնային շրջաններուն մէջ, ուր շատ կը սիրէ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Շավիլի երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան ի. հանդէսը որ տեղի ունեցաւ 8 մարտ շաբաթ երեկոյ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեանը, իրական յաջողութիւն մը կարելի է համարել։

Հանդէսը փայլեցնող օրիորդներու եւ երիտասարդներու ցոյց տուած գեղարուեստական տաղանդը եւ հանդիսականներու յայտնաբերած գոհունակութիւնը գրաւական մըն է որ, յիշեալ միութիւնը յետ այսու պիտի կրնայ Փարիզէն հեռու մնացող այս ընկերներուն տալ գեղարուեստական վայելքներ իրենց մօտիկը։

Գ. Կարօ Յասունի խօսեցաւ ազգապահպանութեան անհրաժեշտութեան մասին։ Եղան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ օրիորդներու կողմէ հայկական պարեր։ Ներկայացուեցաւ քրքջալից վաւեչտ մը։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։

Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 18 փետր.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս Շամոնիենթակոմիտէի, «Փետր. 18»ի 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ 15 մարտ շաբաթ իրիկուն. Դաշնակցութեան սրահին մէջ, որ լեցուած էր երկսեռ բազմութիւն մը։

Բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկ. Ա. Գուլումճեան քանի մը խօսքերով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը, յաջորդաբար հատընտիր կտորներ արտասանեցին ընկերներ եւ համակիրներ։ Միջանկեալ արտասանութիւններէ, խմբերգներէ եւ մեներգներէ յետոյ, ընկ. Լ. Զօրմիսեան երկար եւ կրակոտ բանախօսութեամբ մանրամասնօրէն վերլուծեց օրուան տօնը եւ պատմեց թէ ի՛նչպիսի պայմաններու տակ ծագեցաւ փետրուարեան յեղաշրջումը.

«Հայը գիտէ նաեւ ապստամբիլ, երբ անարդարութիւնը տեսնէ»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ խանդավառ։ Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը, որ վերջացաւ ուշ ատեն։

Պենոն

ՓԱՐԻԶԻ Կ ԽԱՉԻ ԴԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը Salle Hoche-ի մէջ այս գիշեր կուտայ իր տարեկան պարահանդէսը, որ իր հասոյթի միակ աղբիւրն է եւ որ դժբախտաբար անբաւական կ'ըլլայ միշտ, իր տարեկան ծախքերը գոցելու, որովհետեւ Կարմիր Խաչի հիւանդ-նպաստընկալներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։

Անցեալ 1929 տարւոյն մէջ, Եկեղեցւոյ իր բուժարանէն 4000 է աւելի հիւանդներ բժշկական ձրի խնամք եւ ձրի դեղ ստացած են, ինչպէս նաեւ դրամական նպաստներ, կաթի եւ անհրաժեշտ սնունդի համար. 12 ծննդաբեր կիներ տասը ամիս շարունակ նպաստ ընդունած են, 37 տկարակազմ մանուկներ 40 օրուան օդափոխութեան ղրկուած են. տեղական թոքախտաւորներու դրամական եռամսեայ նպաստներ տրուած են. ծաղիկի եւ կեղծմաշկի դէմ պայքարելու համար՝ ձրիաբար պատուաստ կատարուած է բազմաթիւ մանուկներու վրայ. վճարեալ բժիշկներ ղրկուած են քաղաքիս հիւանդանոցները հայ հիւանդներու այցելութեան. առողջապահական գրքոյկներ հրատարակուած են. «Բուժանք» առողջապահական թերթին դրամական օժանդակութիւն եղած է. Հայաստան ղրկուած են դեղօրայք եւ բժշկական գործիքներ եւ ուսումնասիրութեան համար Հայաստանէն Փարիզ հասած երկու հայ բժշկապետներու բնակութեան բոլոր ծախքերն հոգացուած են։

Անցեալ 1929 տարւոյ պարահանդէսին առթիւ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի ձեռքով հաւաքուած է 116.3000 ֆր.։

Տ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Տրապիզոնէն 22 փետրուար թուակիր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Անդրէաս գիւղացիները Հայաստան երթալու արտօնութիւն ստացած են։ Շոգենաւի ծախք պահանջած ըլլալով, առանց ժամանակ կորսնցնելու այդ իսկ նպատակով մեր կատարած հանգանակութեան ամբողջ գումարը ուղարկեցինք իրենց հեռագրով։ Օսմ. դրամատան Փարիզի մասնաճիւղին միջոցաւ։

Ուրեմն, մեր գիւղի ընկերներէն քանը Հայաստան կ'երթան։ Ահա հաշիւը.— 2400 ֆր. ղըրկուած գումարը, 81.30 հեռագրի ծախս դրամի, 40.80 կրկին երկրորդ առաքման հեռագիր, ընդհ. ծախք 2522.10, նամակ 1.50, գումար 2523.60 ֆրանք։

Ի դիմաց Անդրէասի եւ շըրջանի Հայրենակցական միութեան ñանգանակիչ մարմնի Ազապի Մինասեան։

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

Երբ ամուսինը, ընդհանրապէս, միշտ աւելի մտազբաղ, աւելի հեռացած, աւելի սառն, աւելի վստահ իր եւ մեր վրայ, կարելի է զինքը գտնել տակաւին յուագոյններու կարգին, եթէ ... կարուհիին հաշուեցոյցի համար եւ չայրիկով չպտտեր ... մէջ։

Ինչուշտ պիտի մտածէք — ... խեղճ պզտիկ Ռոզա. Երջանիկ չես, չուզելով քու ամուսինը հորիզոնին վրայ կուտակուած ... հեռացնել, կը դիմես ... ձեռնտուութեանը քու ծեր կնքահօրդ՝ որ ինքն ալ քսան տարեկան ... է եւ ունեցած է ամուսին ...։

Չէ, այդպէս չէ՛։ Շատ գըժ... եմ, բայց ատիկա իմ յանցանքս է։ Շատ ծանր յանցանք մը կը քաւեմ. բայց կը քաւեմ շատ խիստ կերպով։ Երբ բոլոր այս տխուր բաներու մասին կը խօսիմ ձեզի, կ'ուզեմ քիչ մը թեթեւնալ. որովհետեւ դուք այն կինն էք որ ամէն բան կը հասկնաք։

Այսպէսով ինքզինքս քիչ մը կ'արդարացնեմ։ Եթէ ատոնք ժիւլին պատմեմ, պիտի ծաղրէ զիս, պիտի ըսէ թէ գռեհիկ արդարացումներ են, պիտի ըսէ թէ պարկեշտ կին մը չեմ եւ թէ շատ միամիտ պատճառաբանութիւններ կը գտնեմ ինքզինքս պաշտպանելու համար։ Պիտի ըսէ թէ կը սիրէր զիս, եւ թէ տիպար ամուսին մըն էր. «Էրն» կ'ըսեմ, որովհետեւ ժիւլ զիս լքած է մօտ տարիէ մը ի վեր երբ երեւան հանեց զինքը խաբելս

Դուք ալ այդ լուրջ դէմքը մի առնէք, կը պաղատիմ, մի երեսս նայիք այդպէս զարմացած արտայայտութեամբ մը ձեր ակնոցներուն տակէն, մի թողուք պատշգամին քով գրուած ձեր թիկնաթոռը, ուրկէ կը տեսնուին Թուլեանի բլուրները անտառներով կանանչցուած. մի թողուք որ ձեր ծունկերէն իյնայ այդ գտածոց համար հիւսած ձեր ձեռագործը. ապա թէ ոչ դուք ալ զիս պիտի լացնէք եւ ես լալ չեմ ուզեր այլեւս, այնքան լացեր եմ տարիէ մը ի վեր որ աչքերս խորշոմներով եզերուած են։

Ցանկս ամառն էր. ծովերգելքը, ժիւլ, որ լեռը կը պաշտէ, զիս առանձին ձգեց հոն, ուր գացեր էի բժիշկիս խորհուրդով։

Կը ձանձրանայի Սորանթօի մէջ, այդպէս առանձին, երբ փաստաբան Արմանի, խօսակցութիւններու բարեկամը, այն որ Հռոմի մէջ աւելի շատ մեր տունը կը բնակի քան թէ իր, եկաւ զիս գտաւ։ Իրիկուն մը շատ տաք էր. պատշգամին վրայ առանձին էինք եւ ուրիշներ կը պարէին, կ'երգէին եւ կը սիրէին թերեւս

Ժիւլին վրայ կը մտածէի, որ զիս այսպէս ձգած էր, բայց գոյն տեսնելու, եւ իր զգուանքները ունենալու խոլ փափաքով մը. թէեւ ժիւլ շատ մտազբաղ էր. եւ երբեմն նոյնիսկ շատ սառն կը թուէր, բայց երբ կը գրկէր զիս եւ կը հպէր ինծի իր վարպետի նուրբ ձեռքերով, ամէն բան կը մոռնայի իր մէկ տարական գտնուելու առթիւն եւ այնպէս կը սարսռայի հաճոյքէն իր թեւերուն մէջ, որ կը գթայի ինքզինքիս ի՞նչ պատահեցաւ որ ուրիշ բերան մը զգացի իմինիս վրայ եւ պատասխանեցի սպասուած համբոյրներուն։ Բան մը չեմ գիտեր. գիտեմ միայն որ երբ սենեակիս մէջ ինքզինքս բոլորովին առանձին գտայ, կծկուած անկողնիս մէջ. յուսահատ կերպով լալու փափաքը ունեցայ։ Շատ ուշ քնացայ, բոլորովին ջախջախուած։

Առտուն, հազիւ արթնցած ծնչող քունէ մը, կեանքիս մէջ պատահած նոր բանի մը գիտակցութիւնը ունեցայ սիրահար մը... մեծ բառը, կարծեցի որ կ'երազեմ. բայց աչքերս թափած արցունքներէս այնպէս կ'այրէին որ ճշմարտութեան համոզուեցայ։ Ի՞նչ կայ աւելի պարզ եւ նոյնիսկ աւելի գռեհիկ, քան սիրահար մը ունենալ, մինչդեռ կարելի է ամբողջ կեանքի մէջ ենթարկուիլ ցաւագին հետեւանքներուն այդ հասարակ բանին։ Եթէ ձեզի ըսեմ որ չեմ սիրած եւ չեմ սիրեր փաստաբան Արմանը կը հաւատաք ինծի կը յուսամ— թէեւ այս մանրամասնութիւնը, ըսինք, կը ծանրացնէ իմ պարագաս

Երբեք չեմ մտածած խաբել ժիւլը ատոր հետ եւ կը շարունակեմ տեսնել զայն, որովհետեւ չէի կրնար ազատիլ։

Պարկեշտ կին մը, չի կրնար ինքզինքին թոյլատրել մէկ գիշերուան արկածախնդրութիւն մը, կը վազէ դէպի վտանգը, գերազանցելու համար հեշտամոլ եւ գռեհիկ արկածախնդիր մը, անոնց նման որոնք սէրը կ'ընդունին որպէս հետաքրքրութիւն։

Վախ մը ունէի Վիթթորա պանդոկին մէջ. ուր կային մեր ծանօթներէն շատեր, որպէսզի խնդիրը չհասկնան։

Կը կարծէի թէ ամէն մարդ աչքերուս մէջ պիտի կարդար, որ սիրահար մը ունիմ, պիտի հասկնային զայն շարժումէ մը, բառէ մը։

(Շար. ԵՄԻԼԻՕ ԼՈՄՊԱՐՏՕ

Եկեղեցիի սրբապղծում Պերլինի մէջ

Պերլինի համայնավարները սրբապղծեցին երկու եկեղեցիներ։ Կաթոլիկներու Ս. Սեբաստիանոս եկեղեցիի արտաքին պատերուն եւ գլխաւոր սանդուղներուն վրայ խոշոր կարմիր տառերով գրուած էին. «Կրօնքը ափիոն է ժողովուրդին համար», «Անկցի՛ն կրօնականները», «Մենք կը պաշտպանենք խորհրդային միութիւնը»։ Ասկէ զատ կարմիր ներկ քսուած էր սուրբի մը դէմքին վրայ։ Իսկ Մոաբիթի բողոքական եկեղեցիին առջեւ կէս գիշերին 5 - 6 երիտասարդներ սկսան քարկոծել ապակիները եւ կոտրեցին ելեկտրական ապակեայ շրջանակ մը, որուն վրայ Աստուածաշունչէն համարներ կը գտնուէին։

Կը կարծուի թէ Պերլինի համայնավարները օրինակ առնելով Ռուսիոյ իրենց եղբայրներէն, ծրագրած են հակակրօնական պայքարի մը ձեռնարկել Գերմանիոյ մէջ։

Լիբանանի դահլիճը հրաժարած

ՊԷՅՐՈՒԹ, 20 մարտ.— Պ. Էմիլ Էտտէի դահլիճը խորհրդարանին կողմէ փոքրամասնութեան մէջ ձգուած ըլլալով, հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։ Հաւանաբար այս վերջինը դարձեալ Պ. Էտտէի յանձնէ նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը։

Պարսկաստանի ելմտացոյցը

Պարսիկ կառավարութիւնը մեջլիսին ներկայացուց 1930—31ի ելմտացոյցը։ Հասոյթ նախատեսուած է 5.899.580 ստեռլին, բացի Անգլօ-պարսիկ քարիւղի ընկերութեան տալիք մենաշնորհի տուրքը։ Ծախք հաշուուած է 5.883.130 ոսկի։

Մեծ հրդեհ Պարսկաստանի մէջ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Պէնտէրկեազի մէջ, Կասպից ծովու եզերքին մօտ, մեծ հրդեհ մը ծագած է։ Այրած են 394 տուներ։ Բոցերուն մէջ եւ փլատակներուն տակ ձգալով մեռած եւ վիրաւորուած են որոշ թիւով մարդեր։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Ցոյցերը կը շարունակուին

Հինգշաբթի օր բժշկական համալսարանի ուսանողները շարունակեցին ցոյցերը փրոֆ. Պլանշըրթիէրի դէմ։ Ցուցարարները պաշարած էին դուռը այն սրահին ուր տեղի պիտի ունենար յիշեալ փրոֆէսէօրին դասախօսութիւնը։ Կէս ժամ սպասելէ վերջ, տեսնելով որ անկարելի է ներս մտնել, Պ. Պլանշըրթիէր վարժարանէն մեկնեցաւ, դուրս ելլելով Պուլվար Սէն Ժէրմէնի վրայ բացուող դուռնէ մը, մինչ հարիւրաւոր ուսանողներ խռնուած էին Էքօլ-տը-Մէտիսին փողոցի մուտքին առջեւ։ Գոռչտուքներ, բացագանչութիւններ եղան, բայց որեւէ ծանր միջադէպ չպատահեցաւ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի թէյասեղանը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հանի Մկրի սրճարանը, 72 Rue Etienne Dolet: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.
Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ և Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը
Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պօսթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր Շաբաթ իրիկուն։ կը խօսի՝ Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան յատկանիշները»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԱՆԾԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Միասին բերել 1929ի անդամատոմսերը։

ԳԱՒԱՌ

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սոփղոզաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Պ. Թաղապետարանի Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի իրիկուն ժամը 4.30ին, 35 Bld Jean Verjus Grand Vest, ընկեր Սարգիս Պօյաճեանի բնակարանը։ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն սովորական ժողովի կը հրաւիրէ «Իշխան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իր ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին, ծանօթ հաւաքատեղին

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Պուլվար տը Դոմիէ 23, սրճարանի ներքնասրահը։ կարեւոր օրակարգ։ կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 4 Place d'Aix (փլաս տէքս 4) Պ. Յ. Պօյաճեանի պանդոկին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն վարչութեան, Նոր վարչութեան ընտրութիւն, վանի Ապրիլեան հերոսամարտի 15 ամեայ տարեդարձը։ Ժողովը երկրորդ անգամ հրաւիրուած ըլլալով, անկախ ներկաներու թիւէն, օրինական պիտի համարուի։ կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Մարմնամարզական «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սէն Լուդովիկոս ֆէն ակումբ—ընթերցասրահին մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Բարձր-Հայքի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այսօր Շաբաթ ժամը 5ին, Բարձր-Հայք ճաշարանը, 4 Rue François-Garcin, Միութեան կեդրոնատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, զեկոյց եւայլն։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

կազմակերպուած Պարսկահայերու Միութեան կողմէ, վաղը՝ Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Ալհամբրա» ճաշարանը։ Նուագ, երգ, պար, ժողովրդական խաղեր եւ անակնկալներ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Պարսկահայերն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիօթա, Ա. Թ.— 120,
Պերլին, Վ. Մ.— 165:
Թաւրիզ, Գործ.— 1450:
Փիւժէ, Կ. Մ.— 50:
Մարսէյլ, Կ. Կ.— 35:
Ֆիլիպէ, Գործ.— 25 տոլար:
Ժընուլեակ, Ս. Գ.— 35:
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35.
Տիկուան, Ս. Ի.— 35:
Մարսէյլ, Կ. Գուլ.— 35.
Տէսին, Ճիհ.— 50:
Լիոն, Գործ.— 760.50.
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 35:
Փարիզ, Յ. Փ.— 35.
Մարսէյլ, Գործ.— 1031:
Կիպրոս, Հ. Ա. Կ.— 1 անգլ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։
Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

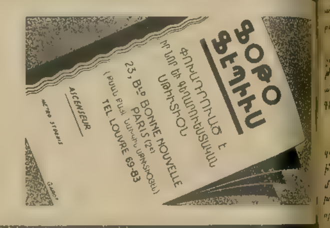

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ 1930

23 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1219

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՇԱԿԱՒԱՆ

Տասնոց պատանիներ էինք. եւ, դպրոցէն վերադարձին, Պոլսոյ կամուրջին վրայ, անձկութեամբ կը փնտռէինք մեր մանուկ միտքերուն փակցուած անուն մը. Արշակ Չօպանեան։

Ցեխոտը նախանձը կը գրգռէր չտեսնողին։ Կ'ուռէր, կը փքար։ Տեսակ մը «Թագաւորին ձին»ը տեսայ։ «Դուն ալ տեսա՞ր»։

Տեսա՛նք, ընկեր, տեսանք։ Բայց շա՛տ ուշ։ Ձեր ժահէն յետոյ։ փլուզումէ փլուզում մահ գալով։ (Եւ տակաւին ի՛նչ անուններ ու կերպարանքներ որ փլան առաջին հրմշտուքին)։

Տեսա՛նք, ու կը տեսնենք ամէն օր, իր հոգեկան չքաւորութեան բոլոր ցնցոտիներով։ Մեծապատիւ մուրացկանութեան, ամենագէտ եւ ամենակարող տգիտութեան բոլոր վկայականներով։

×

Վերջին կենդանի պատկերը.— Մայքըլ Արլէնի պարագան։

Անցեալ փետրուար 2ին, վերապահութեամբ հրատարակեր էինք թարգմանութիւն մը՝ Մայքըլ Արլէնի մէկ վիպակէն։ Լոնտոնէն հայրենակից մը ղրկած էր Փարիզ, իր մէկ բարեկամին, ան ալ՝ մեզի։ Որ եւ է բնագիր չունէինք աչքի առջեւ, եւ խորագրեցինք.— «Պոռթկա՞ւմ թէ զառանցանք»։

Այս հրատարակութիւնը կը զուգադիպէր Չօպանեանի հռչակաւոր արշաւանքին, եւ բաղդատուած էր անոր մէջ բերած թարգմանութեան հետ։ Մեր թարգմանիչը հմուտ կ'երեւար անգլերէնի, բայց շատ համբակ՝ հայերէնի, մանաւանդ ուղղագրութեան մէջ։

Այսպէս կամ այնպէս, ուրիշ միջոց չունէինք այդ օրը։

Եւ ահա Nash's Magazineը (1929 սեպտ.)։ Մեր կարծիքը կազմուած էր։ Եւ աշխատակցի մը մեղադրանքին տակ ալ, ինչպէս եւ նոր, ամբողջական թարգմանութեան յառաջաբանին մէջ, առանց վարանելու ճշդեցինք մեր դիրքը։ Այնուհետեւ, խմբագիրն ու աշխատակից ընկեր մը բացորոշապէս բսին ինչ որ կը խորհէին— Հայհոյանք, լուտանք չկար, այլ ցասում, զայրութիւն։ Որը կամ ընդվզում։ («Յառաջ» 9 եւ 12 Մարտ)։

Բայց, մեր միտքին կառչած կը մնար, տակաւին, առաջին թարգմանութիւնը։ Տարբերութիւնը մէկ երկու բառ չէր, այլ 40—45 տող։

Դժուար էր խաբէական խաղ, յերիւրանք վերագրել հայրենակցի մը, որ բան-գործ ընելով, կը թարգմանէր եւ հայկական մամուլին քննութեան կը յանձնէր ուշագրաւ հատուած մը։

Յետոյ, հայերէնէն եւ շարադրելու կարողութենէն դատելով, անկարելի կը գտնէինք որ կարենար յղանալ, հնարել ու գրի առնել այդքան գրագիտական եւ փիլիսոփայական բացատրութիւններ—, «Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին զանամ գուն»։ «Կարդա՛ Հին Կտակարանը, եւ պիտի տեսնես որ Աստուած աւելի Պիզմարքին կը նմանի, քան Տօքթ. Նանսէնի» եւն.։ (Իր թարգմանութեամբ։

Լոնտոնի մեր թղթակիցը (ինչպէս և Մայքըլ Արլէն) ճամբորդութեան մէջ ըլլալով, համբերութեամբ, եթէ կ'ուզէք՝ անհոգութեամբ սպասեցինք մեր պրպտումներու ելքին։ Անգլիերէն ամսագրին տպած բնագիրը այլեւս փարատած էր ամէն վարանում։ Բայց մենք պարտականութիւն սեպեցինք լուսաբանել ամէն բան։

Եւ այժմ, էվրէքա՛։

Սեղանի վրայ է Michael Arlenի վերջին գիրքը, «Babes in the Woods»։ Եւ անոր մէջ մեր առաջին թարգմանութեան «շինծու» հատուածը, բառ առ բառ (թէեւ անճարակ թարգմանութեամբ)։ Ամբողջ վիպակին անունն ալ՝ ոչ թէ «Եւ 21 տարեկան էի», որ հատուած մըն է, այլ «Խոստովանութիւններ Քաղաքացի դարձած Անգլիացիի մը»։ «Confessions of a Naturalised Englishman):

Պատկաւորը, որ երբեք խօսքի տակ մնալու սովորութիւն չունի, որ կ'ապրի 30—35 տարի առաջուան երջանիկ յաւակնութիւններով ու յիշատակներով, անցեալ շաբթու, շողիքները իրենէն վար, նորէն երեքական սիւնակ թխած էր ռամկավար պաշտօնաթերթին երկու թիւերուն մէջ, ապացուցանելու համար թէ՝ մասնագէտ է ամէն բանի,— գրականութեան, գեղարուեստի, բանասիրութեան, պատմութեան, դիւանագիտութեան, ճարտասանութեան, պարի, գեղեցկութեան, անգլերէնի եւ... պարկեշտութեան։

Եւ իրարու ետեւէ կը շարէր բառե՛ր ու բառեր.

— «Խարդախուած թարգմանութիւն», «շինծու մաս», «յերիւրանք թարգմանութիւն»:—«Յառաջ»ը գէթ խոստովանեցա՞ւ թէ իր հրատարակած նախորդ թարգմանութիւնը խարդախուած է.» —«Պատճառաբանութիւնները այնքան շինծու են որքան իր հրատարակած նախկին թարգմանութիւնը (որուն խարդախուած ըլլալը խոստովանելու տարրական պարկեշտութիւնը դեռ կը յամառի չունենալ) (15 մարտ):— «Յառաջ»ի նախորդ կեղծարարական թարգմանութենէն շատ տարբեր» (19 մարտ):

... Այժմ, ճամբա՛յ բացէք համայնագէտ Ք. Չօպանեանին, դէպի բեմ, դէպի հանրային ատեան։

Ներողութեան չենք սպասեր։ Բայց գոնէ կէս ժամ արժեցնէ՛ր Պատուոյ Լեգէոնը, ասպետարա՛ր։ Մանաւանդ երբ կը հաւակնի պարկեշտութեան դաս տալ յեղափոխական սերունդի մը։

Ինչ կը վերաբերի Մայքըլ Արլէնի վիպակին թարգմանութեան եւ մեկնութեան, կը խնդրենք սպասել մինչեւ երեքշաբթի։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան ցոյցեր Պապին դէմ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ մարտ 20 թուականով.

Բոլշեւիկները ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ կազմակերպեցին շարք մը «զայրոյթի միտինգներ», բողոքելու համար արտասահմանի մէջ բոլշեւիկեան կրօնական հալածանքներուն համար կատարուած խաչակրութեան դէմ։ Այս շարժումը որ շաբաթ մը առաջ սկսաւ, իր գագաթնակէտին հասաւ երէկ, երբ գլխաւոր քաղաքներու կազմակերպութիւնները ասպարէզ կարդացին խորհրդային կառավարութեան օտար զրպարտիչներուն։

Մինսքի մէջ պաշտօնեաները որոշեցին շինել օդանաւերու տորմիղ մը՝ «Մեր պատասխանը Պապին» անունով, իսկ Լենինգրադի կարմիր լրագրողները որոշեցին շինել նոր սուզանաւ մը օտար «շանաձուկերուն» եւ Պապին դէմ։ Կարգ մը եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներէ համայնավար վարիչներ ներկայ եղան Լենինգրադի, Մոսկուայի, Խարքովի եւ այլ վայրերու մէջ գումարուած հրապարակային հաւաքոյթներուն, ուր որոշուեցաւ զօրացնել կարմիր բանակը՝ դիմադրելու համար «խորհրդային իշխանութեան թշնամիներուն բուռն յարձակողականին, գլխաւորութեամբ Պապին»։

Խորհրդային գլխաւոր քաղաքներու մտաւորական ընկերութիւնները, նորընտիր բոլշեւիկ վարիչներու դրդումով, քուէարկեցին բանաձեւեր, ըսելով թէ կրօնական հալածանք չկայ երկրին մէջ։ Ասիկա զաւեշտ մըն է՝ որմէ ոչ ոք կը խաբուի խորհրդային Ռուսիոյ մէջ, քանի որ ամէն մարդ գիտէ թէ այն փրոֆէսօրները որոնք չեն ուզեր քուէարկել նման բանաձեւեր, իրենց կարգին պիտի հետապնդուին իբրեւ հակայեղափոխական գործ կատարող կամ «հակախորհրդային մտայնութեան տէր»։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ 2000է աւելի գիտնականներ եւ ճարտարագէտներ հաւաքոյթի մը մէջ քուէարկած են բանաձեւ մը, որով կը բողոքեն Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն մասին արտասահմանի մէջ կատարուած ցոյցերուն դէմ։ Ցայտնի փրոֆէսօրներ Աբրիկոսով, Բուշինսկի եւ ուրիշներ կը յայտարարեն թէ մտած են համայնավար շարքերու մէջ, իբրեւ պատասխան Պիոս ԺԱ.ի պատգամագրին։ Ակադեմականներ Օլտէնպուրգ, Ֆէրսման եւ Շտէրբինսկի խնդրագիր ներկայացուցած են անաստուածեան միութեան, իբրեւ անդամ ընդունուելու համար։

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն

Սոֆիայէն վաւերացուց պուլկարեւսերպական սահմանային համաձայնութիւնը, լսելէ վերջ մանրամասն զեկոյցը արտաքին նախարար Պուրոֆի, որ կոչ ըրաւ համբերութեան եւ բարեացակամութեան։ Աւելցուց թէ պուլկար կառավարութիւնը ամէն պարագայի ուղղամտօրէն եւ խիստ կերպով պիտի հետեւի համաձայնագրին տրամադրութիւններուն եւ չպիտի հանդուրժէ որ ուրիշներ միջամտեն առանց գործադրութեան։ Պուրոֆ շեշտեց իր ճառին մէջ.

— «Իմ աչքիս կարեւորն այն է որ համաձայնութիւնը կնքուեցաւ։ Նպատակս չէ մանրամասնօրէն թուել թէ երկուստեք ի՛նչ զոհողութիւններ եղան։ Նկատի առէք միայն որ Պուլկարիա իր ոչ մէկ էական շահը զոհած է։ Պուլկար կառավարութեան կողմէ հետապնդուած մերձեցման քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ ո՛չ միայն Պուլկարիոյ անմիջական շահերուն, այլ նաեւ Եւրոպայի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան բաղձանքներուն, ինչպէս նաեւ մեծ պետութեանց քաղաքական մարդոց յղացումներուն։»

Խորհրդարանը ընդունեց համաձայնագիրը։ Ընկերվարականներն ու ժողովրդավարները կառավարութեան ի նպաստ քուէարկեցին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտական պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, որ Անգլիոյ հետ պիտի բանակցի, հինգշաբթի օր նաւ նստաւ Աղեքսանդրիայէն դէպի Ճենովա։ Գահիրէէն մեկնած առեն պատուիրակները խանդավառ ցոյցերու առարկայ դարձան մեծ բազմութեան մը կողմէ, բաղկացած մասնաւորաբար ազգայնական ուսանողներէ։ Մինչեւ Աղեքսանդրիա բոլոր կայարաններուն մէջ հարիւրաւոր հետաքրքիրներ խռնուած էին՝ ծափահարելու համար պատուիրակները։ Շատեր կառախումբին կը կառչէին եւ վակոններուն վրայ կ'ելլէին՝ միասին ճամբորդելու համար։ Երկու տեղ ժողովուրդը կեցուց կառախումբը։ Մարդիկ կը նետուէին վայրաշարժին առջեւ, գիծին մէջտեղը, որպէսզի ստիպեն կառախումբը կենալ։

Տամանհուրէն մեկնելէն վերջ, ազմկարար բազմութիւն մը շուրջ մէկ ժամ կեցուց կառախումբը։ Թող տուին որ իրենց ուզածն ընեն։ Ուսանողներ եւ ազգայնական երիտասարդներ խանդավառ ցոյցեր կատարեցին, վակոններուն վրայ ելան պարեցին։ Կառախումբը մէկուկէս ժամ ուշ հասաւ Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը։ Հոն ալ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Շոգենաւը ճամբայ ելլելէ առաջ, Նահաս փաշա ճառ մը խօսեցաւ քարափին վրայ հաւաքուած հազարաւոր բազմութեան առջեւ։ Ըսաւ թէ Անգլիա կ'երթայ բանակցելու համար իբրեւ լիազոր եւ կը յուսայ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերել։

∴ Բացի վարչապետէն, պատուիրակութեան մաս կը կազմեն արտաքին նախարար Վասըֆ փաշա Ղալի, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Օսման փաշա Մոհարրամ եւ ելմտական նախարար Մաքրամ էֆէնտի էպէյտ։

Ալմազեանի գործին նոր քննութիւնը

Խորհրդական Գ. Քլիւզէլ, որ պաշտօն ստացած էր Ամբաստանիչ Ատեանին կողմէ լրացուցիչ քննութիւն մը կատարել Ալմազեանի խնդրին առթիւ, երէկ լսեց հայ դերձակին նախկին գործաւորուհին՝ Տիկին Էլիզա Պորկը։ Ինչպէս կը յիշուի, այս կինը, օր մը Ալմազեանի խանութին մէջ փայտ ճեղքած առեն մատը վիրաւորած էր։ Գ. Քլիւզէլ կ'ուզէր հասկնալ թէ վէրքը ո՛րքան կարեւոր էր եւ թէ խանութի ետեւի մասին մէջ տեսնուած հետքերը անոր մատէն ժայթքած արիւնէն էր։

Փորձագէտ-հաշուապահ Վիլարի ալ պաշտօն տրուեցան կարելի եղածին չափ ճշգրիտ կերպով ստուգել թէ Ալմազեան ո՛րքան դրամ ունէր դրպանը Ռիկօտէնի սպանութենէն առաջ եւ վերջը։

Հրեաներուն սուգը

Լորտ Պալֆըրի մահուան առթիւ սուգի ենթարկուած են Հրեաները։ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի բոլոր հրէական թերթերը մասնաւոր թիւեր հրատարակած են՝ նուիրուած Լորտ Պալֆըրի։ Սիոնական Գործադիր Մարմինը եւ Հրէական Ազգային Խորհուրդը Սգահանդէս մը կազմակերպած են Երուսաղէմի մէջ եւ ճառեր խօսած՝ վեր հանելով Լորտին մատուցած ծառայութիւնները հրէական դատին։

Երէկ շաբաթ բոլոր սինակոկներու մէջ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ։ Իսկ յուղարկաւորութեան ժամուն սիոնական բոլոր դպրոցներուն մէջ ուսուցիչները իրենց աշակերտներուն խօսեցան Լորտ Պալֆըրի եւ անոր կատարած գործին մասին։

Խորհրդային շինարարութիւն

Միացեալ Նահանգներու Քլիվլէնտ (Օհայօ) քաղաքը հասած են 11 խորհրդային ներկայացուցիչներ՝ պայմանագրութիւն մը կնքելու համար Արթըր Մաք Քի ընկերութեան հետ։ Ծրագրուած է հարաւային Ուրալի մէջ բանալ պողպատի եւ երկաթի մեծ գործարաններ հանքերու շահագործման համար։ Այս ծրագիրը կը նախատեսէ 227 միլիոն տոլարի ծախք։ Պայմանագրութիւնը կնքուած է արդէն։

Տեղական արտադրանքը Պարսկաստանի մէջ

Թեհրանէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ հետեւելով Թուրքիոյ օրինակին, պարսիկ կառավարութիւնը հրամայած է որ բոլոր պետական պաշտօնեաները պէտք է միայն տեղական կերպաս գնեն՝ իրենց հագուստներուն համար։

Ստալին չէ հրաժարած

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ստալինի հրաժարման մասին Ռիկայէն հասած լուրերը շատ լուրջի չեն առնուիր եւ պաշտօնապէս կը հերքուին Մոսկուայի կողմէ։ Լաւագոյն աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւններուն նայելով, բոլշեւիկ դիկտատորը հիմա իր դիրքը աւելի զօրացուցած է քան տկարացուցած՝ հրաժարելով իր աղիտաբեր քաղաքականութենէն։

Թուրքիա եւ Նեղուցները

Նեղուցներու յանձնաժողովը վերջացուց իր տեղեկագիրը 1929ի մասին, որմէ կը տեսնուի թէ տարուան ընթացքին մարտանաւերն ու զինուորական օդանաւերը առանց միջադէպի անցած են Նեղուցէն, բացի իտալական 34 օդանաւերէն, որոնց Սեւ ծով թռիչքը շեղում մըն էր Նեղուցներու պայմանագրութեան. այս մասին դիմում եղած է արդէն Ազգերու Դաշնակցութեան։ Տեղեկագրին մէջ կը խօսուի նաեւ ռուս նաւային ուժերու մասին։

Տեղեկագիրը դիտել կուտայ նաեւ որ յանձնաժողովը ո՛չ մէկ որոշում տուած է Իզմիրի եւ Չաթալճայի արգիլեալ գօտիներու խնդրին մասին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՅՖԷԼԻ Ռատիօի տնօրէնութիւնը գնահատած ըլլալով Ա. Պարթեւեանի Նոր Երգերը, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8էն 8.30 Օր. Փիւպիւլեան պիտի երգէ հետեւեալ կտորները.— Ես որ մեռնիմ, Միրերգ, Օրօր, Աշուղական եւ Տէր ողորմիա: (Վերջին երկուքը իբր առաջին ունկնդրութիւն)։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ մահուան դատապարտուեցան հինգ Արաբներ, որոնք անցեալ տարուան խռովութեանց առեն Հրեաներ ջարդած էին։ Արաբական պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն՝ Պաղեստինի Հրեաներուն պահանջները ներկայացնելու համար։

ՊՐԱՇՈՎԻ (Ռումանիա) շրջանին մէջ հրդեհ մը փճացուց մեծ տարածութեամբ անտառներ, 20 ագարակներ եւ մեծ թիւով արջառ։

ԹՈՒԹԱՆԿԱՆԱՑԻ դէպքեր նշմարուած ըլլալով փարիզեան շրջանին մէջ, ոստիկանական տեսուչը արգիլեց թութակներու եւ նոյն ընտանիքի պատկանող թռչուններու հրապարակաւ վաճառումը։ Թութակախտը վարակիչ է։

ՏԻԿ. ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ 22 օրէ ի վեր ծոմ կը պահէ։ Առջի օր եօթը հիւանդապահ եւ հինգ հիւանդապահուհի փորձեցին բռնի սնունդ տալ, բայց չյաջողեցան։ Պիտի փորձեն օրը երկու անգամ կերակրել։

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՀԵՏ

"ԱՄԲՈՂՋ ՀՈԳԻՈՎՍ ՀԱՅ ԵՄ..

"ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՄ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ԳՐԵՄ, ԻՆԾԻ ԴԷՄ ԳՐԱԾ Կ'ԸԼԼԱՄ..

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆՈՎ ՍԿՍԱԾ ԷՐ, ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ

.. Հիմա որ «պատկառոր»ն ու հետեւորդները վերջացուցին իրենց ըսելիքը՝ աչուածիս լրբենալով, առանց իրենց սխալը խոստովանելու քաջութիւնն ունենալու, պարզենք ճշմարտութիւնը, քաղելով բուն աղբիւրէն։

* *

Նախապէս տրուած ժամադրութեան մը վրայ, «Յառաջ»ի կողմէ կ'երթամ տեսնելու Մայքըլ Արլէնը։

Հայազգի գրագէտը նոյեմբերէն ի վեր կը բնակի Փարիզի մէջ, ուր պիտի մնայ մէկ տարի։ Իր բնակարանը — ժամանաւոր ապարանք մը — կը գտնուի Փարիզի խաղաղ մէկ փողոցին մէջ, ամէն ժխորէ հեռու։ Իդէալ անկիւն մը՝ գրական խաղաղաշխատանքի նուիրուելու համար։

Դռնապանը կը յայտնէ թէ Պ. Արլէն կը սպասէ արդէն։ Բակին ծայրը բացուող լայն աստիճաններէն վեր կ'ելլեմ դէպի իր աշխատանքի սենեակը, ուր կ'առաջնորդէ սպասեակ մը։ Ընդարձակ սրահին մէջ, որ գեղեցիկ կարասիներով զարդարուած է, հազիւ կրնաս նշմարել երիտասարդ գրագէտը, որ պարտէզին վրայ նայող պատուհանի մը առջեւ թաղուած է թիկնաթոռի մը մէջ եւ գիր կը գրէ։

Տեսնելով «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը, կը ձգէ աշխատանքը եւ ժպիտով մը, որ անմիջապէս համակրանք կը ստեղծէ իրեն հանդէպ, կը սկսի խօսակցութիւնը, անգլիերէն լեզուով։

Ժամանակ չեմ կորսնցներ, բուն նիւթին անցնելու համար։ Տեղեկութիւններ կ'ուզէ «Յառաջ»ի մասին — «որքան կը կը սպասի, կը չահի՞ թէ կը վնասէ։ Գիտէ թէ անիկա Ֆրանսահայ ամէնէն կարեւոր եւ շատ սպառած թերթն է։ Ուրիշ հայ թերթերու մասին ալ հարցումներ կ'ընէ։

— Գիտէ՞ք թէ, կ'ըսեմ, այս օրերս հայ թերթերը շատ կը խօսին ձեր մէկ վիպակին մասին։

— Այո՛, եղբայրս Թուրքէն պատմեց թէ Պ. Զօպանեան ինծի դէմ յարձակողական յօդուածներ հրատարակած է...

— Ձեր վիպակը բացի Nash's Magazinէն, ուրիշ տեղ ալ հրատարակուա՞ծ է։

— Անշուշտ։ Nash's Magazine համառօտելով արտատպած է իմ վերջին գրքիս՝ «The Babes in the Wood»ի առաջին վիպակը՝ «A Naturalised Englishman»ը, վերնագիրն ալ դարձնելով «And I was 21.»

Եւ կը փութայ բերել «The Babes in the Wood» գիրքը՝ Ամերիկա տպուած՝ որուն 56 — 58 էջերուն մէջէն կը կարդայ այն հատուածը, որ կը վերաբերի Հայաստանի եւ Հայերու։ Անմիջապէս կը բաղդատեմ զայն «Յառաջ»ի առաջին թարգմանութեան հետ (2 փետրուար, եւ կը տեսնեմ որ բառ առ բառ ճիշդ է։ Այսպէս՝

«Խե՛ղճ արարած, դուն չես ուզեր մեռնիլ, այդպէ՞ս է։ Աստուած քեզի կեանք տուաւ, եւ դուն դեռ կը պաշտես քու ճիւաղդ առ Աստուած, ինչպէս որ պաշտեցիր զայն Պայազիտի եւ Լէնկթիմուրի դէմ։ Բայց ան չի սիրեր քեզ, ընդհակառակն. Աստուած զօրաւոր ճիւաղացող մըն է 20րդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ 20րդ դարու օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին ըլլաս եւն եւն.։

(Կ'արտատպեմ այնպէս ինչպէս գրկած էր պատաճական թղթակիցը, երբ դեռ բնագիրը չունէինք)։

Խօսակցութիւնը, որ մինչեւ հոս անգլիերէնով տեղի ունեցած էր, յանկարծ կը դառնայ հայերէնի, մեծ զարմանք պատճառելով ինծի։

— Դժբախտաբար, կ'ըսէ, հայերէն կարդալ եւ գրել չեմ գիտեր, բայց լաւ կը խօսիմ. մօրս եւ եղբօրս հետ միշտ հայերէն կը խօսիմ. եթէ հայկական շրջանակի մէջ գտնուէի, անշուշտ աւելի լաւ պիտի կրնայի արտայայտուիլ մայրենի լեզուով։

— Ձեզ կը մեղադրեն թէ խնդրոյ առարկայ վիպակին մէջ Հայաստանը «պոռնիկ» անուաներ էք, եւ զանհիկ յարձակումներ կ'ընեն ձեր վրայ։

— Հայաստանը պոռնի՛կ։ Ես երբեք այդպէս բան չեմ գրած։ Courtesanը «պոռնիկ» չէ, այլ քծնող, «դարպասող», ինչպէս շատ ճիշդ թարգմանած է «Յառաջ»։ Եթէ պոռնիկ կամ բոզ ըսել ուզէի, hoare պիտի գրէի։ Եւ յետոյ ի՞նչպէս կրնամ Հայաստանի կամ Հայու դէմ նախատական բան գրել, չէ՞ որ ինքզինքս նախատած կ'ըլլամ։ Ուրիշներու միշտ ըսած եմ ամէն տեղ ու կը կրկնեմ թէ ես հայ եմ ամբողջ հոգիովս։ Բոլոր վէպերուս մէջ գովեստով խօսած եմ Հայերու մասին։ Շարունակ աշխատած եմ Հայը ներկայացնել իբրեւ հերոսական ժողովուրդ մը, որ գիտէ կռուիլ իր ազատութեան համար եւ ոչ թէ ջարդուիլ ստրուկի պէս։ Հայ հայրենասէրի ոգին ամէն տեղ երեւան կուգայ գրութիւններուս մէջ։ Ցաւոք, միշտ կրկնած եմ Հայ ըլլալս եւ գիրքերուս մէջ անգամ գրել կուտամ թէ իսկական անունս է Տիգրան Գույումճեան։ Կը ցաւիմ որ գրութեանս ոգին չեն կրցած հասկնալ եւ ինծի վերագրած են այնպիսի բաներ, որոնք միտքէս անգամ չեն անցնիր։ 21 տարեկանին կեանքի կռուին մէջ նետուած հայ երիտասարդս ա՛յնքան դառնութիւններ եմ տեսած՝ որ պարզապէս պոռթկում մը ունեցած եմ հայրենիքիս եւ ազգիս նկատմամբ, թարկուած այդ դժբախտ վիճակին համար, տեսակ մը զայրոյթ ճակատագրին դէմ։ Ո՛չ մէկ ատեն ազգային անհարկ կամ նկատուած ցեղիս հանդէպ։ Հակառակը պնդողները կամ անգլիերէն չեն գիտեր և կամ չեն հասկնար իրենց կարդացածը։

Մայքըլ Արլէն կը խօսէր այնպիսի անկեղծ շեշտով մը, որ անկարելի է ամենադոյզն տարակոյս մը իսկ ունենալ իր մասին։ Խօսակցութեան ընթացքին աւելցուց նաեւ թէ՝ առջի տարի երբ ամուսնացաւ, յատկապէս հայ քահանայ մը կանչել տուաւ նիս՝ պսակի համար...

— Քանի՞ գիրք հրատարակած էք մինչեւ հիմա։

— Տասը։ Գրականութիւն կ'ընեմ 16 տարիէ ի վեր, հիմա 34 տարեկան եմ։

— Ի՞նչ է ձեր գրականութեան ձգտումը։

— Ես պատմութիւն գրող եմ (story teller)։ Կը ներկայացնեմ աշխարհի մարդոց կեանքը այնպէս ինչպէս կը տեսնեմ։ Ո՛չ մէկ քաղաքական հոսանքի կը պատկանիմ եւ գրականութեանս մէջ երբեք քաղաքականութիւն չեմ ըներ։ Կը գրեմ Անգլիացիին, Ֆրանսացիին, Ամերիկացիին, Հունգարին եւայլնին վրայ, առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական հանգամանքը։ Պարզ պատմող մըն եմ։

— Ո՞րն է ձեր նախընտրած գիրքը։

— «Կանաչ Գլխարկը»։

— Գիտէ՞ք թէ հայերէնի թարգմանուած է արդէն։

— Ի՜նչ կ'ըսէք։ Հաճելի յայտնութիւն մը կ'ընէք ինծի։ Հիմա մօրս ուրախութեան չափ ու սահման չպիտի ըլլայ։ Խեղճը ա՛յնքան կը փափաքի կարդալ իմ գործերս, սակայն հայերէնէ զատ ուրիշ լեզու չի գիտեր, իսկ իմ գրքերս ալ եւրոպական բոլոր լեզուներու թարգմանուած են, բայց ոչ հայերէնի։ Շատ երախտապարտ կը թողուք՝ եթէ օրինակ մը ղրկէք մօրս համար։

Քովնտի սրահը կ'առաջնորդէ զիս ու ցոյց կուտայ Ամերիկայէն նոր հասած տասը հատորներ — բոլորն ալ իր գործերը — շքեղ տպագրութեամբ եւ գեղարուեստական մփոփնակ կազմով. իր հրատարակիչը ուղած էր գեղեցիկ անկիւնալ մը ընել իրենութիւ անոր մատենադարան մը՝ վերջն վար լեցուած իր տասը հատորներու զանազան լեզուներու — ֆրանսերէն, գերմաներէն, հունգարերէն, ռուսերէն եւն — թարգմանութիւններով։

Աշխատութեան սեղանին վրայ դիզուած են ձեռագիրներ։ Նոր գիրք մը աւարտելու վրայ է։

— Ի՞նչ է անունը։

— Դեռ չեմ որոշած։ Միշտ այսպէս կ'ընեմ, գիրքը վերջացնելէս ետքն է որ անունը կը դնեմ։

— Այդպէս աւելի լաւ է։

Մ'իրարմէ զատուիլ կ'ելլենք, ընկերակցութեամբ իր ազնուական տիկնոջ։ Ու կառքին մէջէն կը բաժնուինք, կրկին տեսնուելու խոստումով։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷՐԷՆԲՈՒՐԿ (Իլեա Գրիգորեւիչ).— Ծնած է 1891ին։ Աշխարհաքաղաքացի գրող մը, թերեւս անոր համար որ ծագումով հրեայ է։ Երկար ատեն ապրած է արտասահման, մանաւանդ Ֆրանսա, ուր բազմաթիւ բարեկամներ ունի գրողներուն մէջ։ Այսպէս ամբողջովին պարպուած է ազգային հպարտութենէն, զոր ունին երկրի գրողները, ուրանալով ամէն արժէք, որ դուրս կ'իյնայ իրենց գիւղէն։ Կրած է բազմաթիւ ազդեցութիւններ երկրէն ու արտասահմանէն, Ժամի, Ափոլլինէրի, Պէլիի։ Այս պատճառաւ քանի մը անգամ փոխած է գրելու եղանակը։ Բայց եւ այնպէս, իմացականութիւնը կը մնայ նոյնը, եթէ ոճը ձեւափոխուած է։ Էրէնբուրգ կրնար դառնալ արտակարգ հրապարակագիր մը, որովհետեւ իր ամէնէն մեծ ուժը կը յայտնուի սրամտութեան մը մէջ, որ կը խածնէ ու կ'այրէ։ Հեղինակն է բազմաթիւ վէպերու, կէս-երգիծական, կէս-տարբնական, որոնց մէջ ժուլիօ ժուրէնիտօն ամէնէն յաջողն է։ Ան կը ներկայացնէ յետպատերազմեան Եւրոպան, ծաղրելով ու հեգնելով ամէն բան և ամէն ոք, նոյնիսկ ինքզինք, իր մէջ կրելով տխեղծական քանդակ մը մանրէն։ Էրէնբուրգ ալ մէկ կայք ցոյց կուտայ ռուս գրողներուն հետ։ Աւելի այդ կապը կը տեսնուի օտար արձակագիրներու հետ (Մաք Օրլան, Պէյզ Սանտրար, Ափոլլինէր)։ Թաքուն խնամութեան մը մէջ։ Բայց եւ այնպէս, հակառակ իր աշխարհաքաղաքացիութեան, կը մնայ ռուս։ Հեգնոտ իր ձայնին մէջ կը յայտնուի ողբերգական շեշտ մը, (նոյնիսկ երբ կը հեգնէ իր անձը)։ Առիկա աւելի զգալի կը դառնայ, երբ զուգադրենք զայն բաղդատենք Ֆրանսացի աշխարհաքաղաքացի գրողի մը հետ, օրինակ Փօլ Մորանին, որ Եւրոպացի է ինչպէս Վոլթէրը։ Էրէնբուրգ ամէն երեկոյ նստած է Մոնփառնասի Café du Dômeին մէջ, ուր կը գրէ իր գործերը, ձեռքին տակ միշտ երկու ինքնահոս գրիչ։ Յաճախ կը գրէ Les Nouvelles Littérairesի մէջ։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Ժուլիօ Ժուրէնիտօ (1921)։ Ֆրանսերէնի թարգմանուած. Նիկոլա Կուրբովի կեանքն ու վախճանը (1922), «Մխամործեր» (1923)։ Թրըսթ Տ. Է. (1923)։ Ժան Նէյի սէրը (1924), 1925 տարուան ամառը (1926), եւայլն։

ԲԱԲԷԼ (Իսակ Էմմանուէլեւիչ).— Ծնած է 1894ին։ Ենիկ Օտեսացի։ Հրեայ։ Գրական առաջին ազդեցութիւնը կրած է Ֆրանսացի ուսուցիչէն։ Այսպէս Ֆրանսերէն գրած է առաջին անգամ։ Յետոյ կ'երթայ Պետերբուրգ։ Գորկի կը գնահատէ զինք։ Բայց երիտասարդ գրողը, դժգոհ, կը ձգէ գրականութիւնը եւ կը փորձէ կեանքին։ 1917-1924 զինուոր, օրաթերթերու լրաբեր, Չեկայի պաշտօնեայ, եւայլն։ Դարձեալ կը սկսի գրել։ Այլեւս կը գրէ կարճ եւ յստակ։ Ամէն բառ ունի իր արժէքը եւ գոյութեան իրաւունքը։ Բաբէլ օրուան կեանքը կը վերածէ տեսակ մը Ողիսականի։ Անթարգմանելի է, մանաւանդ անոր համար, որ իր գործածած բացատրութիւնները շատ ինքնատիպ են։ Յաճախ լեցուն են հայհոյութիւններով։ Բաբէլ կը կարծէ թէ երբեք չպիտի գրէ աւելի քան 4 կամ 5 հատոր. մինչեւ այժմ գրած է մօտ 2 հատոր։ Որքան ալ քիչ, անոնք շատ ծանր պիտի կշռեն ռուս արդի գրականութեան նժարին մէջ։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նորավէպեր. կարմիր հեծելազօրքը (1927)։ Ֆրանսերէնի թարգմանուած է այս վերջինը։

ՇԱՀԻՆԵԱՆ (Մարգարիտա Սերգէեւնա).— Ծնած է 1888ին։ Բանաստեղծ, քննադատ, արձակագիր։ Կը գրէ 1905էն ի վեր, Ճիմ Դոլար ծածկանունով։ Նիք Քարթըրեան եւ Նաթ Փինքէրթընեան ձեւով վէպեր, յեղափոխութենէն առաջ։ Այսպէս գործած է կարմիր Նէըլըք Հոլմսը։ Ժողովրդական համբաւի տիրացած։ Ռոմանթիկական շարժանկարի ձեւով կենդանի վէպեր։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մէսմէնդ կամ Խանքին գետոգրադի մէջ (1924)՝ Ճիմ Դոլար։

ԲՈՒԼԳԱԿՈՎ (Միխայիլ Աֆանասիէվիչ).— Ծնած է 1891ին։ 1916ին աւարտեց բժշկական վարժարանը։ Քիէւէն, ուր ծնած եւ սնած է իր ուսումը, գնաց բնակիլ Մոսկուա։ Անոթի Լրաբեր թերթերու մէջ, հազիւ կը հաղէ օրապահիկը։ Կը սկսի վէպեր գրել։ Իր մէկ թատերերգութիւնը, Ցուրբինի օրերը, խաղցին Մոսկուայի Գեղարուեստական թատրոնին մէջ։ Մեծ յաջողութիւն։ Բուլգակով այլազան եւ դիւրեկան տաղանդ մը ունի։ Ոճը թոյլ է, սակայն իր նիւթերը հետաքրքրական են։ Սադայէլականքին մէջ, կատարեալ ծաղրաքերութեամբ մը, կ'ուսումնասիրէ ռուս արդիական կեանքը Հոֆմանեան ձեւով մը։ Սպիտակ պաշտակազօրքին մէջ, կը նկարագրէ Ուկրայինան՝ պատերազմի ընթացքին, մակերեսային եւ կարճ տպաւորութիւններով։ Առանց ուրիշին հետեւած ըլլալու, Բուլգակով զուրկ է ինքնատպութենէ։ Հանճարը, որ կը պատճառէ իր գործերուն ընթերցումը, կը սպառի վերջին էջին հետ։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Սադայէլականք (1925), Սպիտակ պաշտակազօրքը (1926) եւայլն։

ՇԿԼՕՎՍԿԻ Վիկտոր Բորիսովիչ.— Քննադատ, պետը ձեւապաշտ դպրոցին։ Մէկը այն գրողներէն, որոնք ամենամեծ ազդեցութիւնը ձգած են ռուս երիտասարդ գրականութեան զարգացման վրայ։ Ճարտասան խօսող։ Կրնար լաւ հրապարակագիր մը ըլլալ։ Եղած է Կալիցիա եւ Պարսկաստանի բանակներուն գործավարը։ Զօրավար Սկորոպադսկիի ինքնաշարժին վարիչը։ Հեղինակ բազմաթիւ շարժանկարի խաղերու։ Գրած է նաեւ ուսումնասիրութիւններ ռճի և արդի գրողներու մասին։ Ցիշատակներ,— ամէնէն աւելի կենդանի— ռուս յեղափոխութեան մասին.— Զգայավարիկ ճամբորդութիւնը, եւ նամականգրական վէպ մը Զօօ։ Մարդ մը, զոր պէտք է պահել խաղաղ անկիւն մը, այլապէս կը պայթեցնէ ուժանակի պէս։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Զգայավարիկ ճամբորդութիւնը (1921), ֆրանսերէնի թարգմանուած։ Զօօ (1922)։ (2)

ԶՕՐ. ՔԱՐԱՍԹԷՎԼՕՈՒԼՕ, հելլէն բանակի նախկին վերին հրամանատարը ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ հանգիստաւոր ազօթքներ եղան Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն համար նոյնինքն Պապին կողմէ։ 8000 հոգի ներկայ էին։

ԴԱՇՏԻ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

Իրիկուան մէջ լուսածրար՝ կ'իջնէ տարտամը գիշերին,
Ջուրերուն վրայ նայեադներու կը սահի պարն թոռմավար
Քաղցրութի՛ն մը մուշկի, թեթեւ սարսուռ մ'իրիկնային
Կը սողոսկի գոյներուն մէջ, ու կը մեռնի սալերն ի վար

Ոսկեծրար արտերուն մէջ, կ'երգեն մըշակնե՛րը գինով.
Գոռ ձայնն անոնց կը գալարի, կը ծփծփայ ու կ'իջնէ,
Ճամբուն վրայ միշտ կը սպասեն անու՛շ հարսերն խոր հեշտանքով
Ու մութին տակ, սենեակիս մէջ, մեծ մամիկըս կ'աղօթէ

Օ՛, հայրենի դաշտերուն մէջ կովերը՝ տե՛ս, կ'որոճան
Վերջալոյսը կը բեկբեկի, իր սարսուռով ու կ'իյնայ վար
Քրքում մ'անուշ կը տարածուի սա խոտերուն ծոցն հոսուն
Քնքուշ հով մը կը սուլէ, հասկերուն մէջ լուսապար։

Ցե՛ս, հինձուած արտերուն մէջ գառներուն հոտն բոպրտալ
Ջինջ ծաղիկ,— որ կը շարժին, կը ցատկռտեն ու կ'իյնան
Եւ ստուերներն համբոյրի պէս կը նուաղին, կ'երկարին,
Անդորրին մէջ երանգածուփ, ծայներուն մէջ գիշերական.

Իրիկուան հետ, լուսածրար, կ'իջնէ տարտա՛մը գիշերին
Ու կը լսուի հեռուներէն շնչատ ղօղանջը զանգերուն,
Գորտերն անվերջ կը կրկնեն եւ արտասուող երգն անուշ
Խոտերուն մէջ յուռ կը հատնի, լուսուբոյլով ակացծուն

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ՞

Հինէն ի վեր պայքար մը կայ գրական սեռերու միջեւ։ Այդ պայքարը ընդհանրապէս ձեւի մասին է։

Արդէն գրականութեան մէջ ամէն յեղաշրջում կը վերաբերի ձեւի վերանորոգութեան։ Առէք շարժանկարը. ան աչքի արուեստ մըն էր։ Այժմ կը փորձուի սեռնձել խօսուն շարժանկար, բուբասիկու շարժանկար։ Այսինքն շարժանկարը ձեւի յեղաշրջում մը կը կատարէ, համաձայն զգայարանքներուն պահանջին։ Գրական արուեստին մէջ եւս ձեւի նոյն պայքարն է, որ կը շարունակուի.— երբեմն կը սաստկանայ, ինչպէս այսօր։ Պաւէս կատաղի հակառակորդ մըն էր թատրոնին, զոր կը նկատէր գրականութենէն դուրս (hors la litterature)։ Ժագ Փուլանժէ եւս թշնամի մըն է վէպին, որուն կը վանել տեղ տալ գրականութեան մէջ։ Կայ նաեւ տարօրինակ պայքար մը բանաստեղծութեան դէմ։ (Անմիջապէս ըսեմ թէ բանաստեղծութիւն բառին տակ պէտք է հասկնալ, ինչպէս հին ատեն, միայն ոտանաւոր եւ չափածոյ արուեստ)։ Այս պայքարը եւս հին է։

Եղաւ ատեն մը, երբ Հռոմայեցիները, ոտանաւորին դէմ յայտնի արհամարհանքով մը, կ'ըսէին թէ արժանի է միայն, որ իբրեւ տեսական գործիք, կը թուլէ մարդոց գաղափարներն ու յուզումները, ժամանակին մէջէն։ Արդարեւ, կ'ըսեն նորերը, ցանթէի հանճարը պիտի պայծառ ոչ միայն իբրեւ բանաստեղծ, այլ աւելի իբրեւ սոխերիչը իտալական արձակին։ Բայց չափազանց յաւակնոտական է այն պայքարը, որ այժմ կը կատարուի բանաստեղծութեան եւ վէպին միջեւ։

1920ին ֆրանսացի բանաստեղծ մը, Էռնէսթ Փրէվօ, ահազանգ հնչեցուց, որովհետեւ, կ'ըսէր, «բանաստեղծութիւնը վտանգի մէջ է»։ Le Gaulois թերթին տուաւ երկար յօդուած մը, ուր կը քննէր ու կը քրքրէր բանաստեղծութեան պարտութեան պատճառները։ La Revue des Poètes պարբերականը եւս ձայնակցեցաւ Փրէվոյի, ոչ թէ պաշտպանելու համար Փրէվօն՝ իր բարեկամը կամ աշխատակիցը, այլ պարզապէս յարձակելու համար Փարիզի Արուեստի կաճառին վրայ, որ, տեսակ մը մեղսակցութեամբ, խորթ աչքով կը նայի բանաստեղծութեան վրայ։ La Muse Française պարբերականը սկսաւ վիճակագրութիւն մը պատրաստել՝ ցոյց տալու համար

այդ «վտանգ»ին աստիճանը[illegible]

Ահա այդ վիճակագրութիւնը.—

Լոյս տեսած են	ոտանաւոր
1875ին	680
1913 »	457
1922 »	395
1923 »	286
1924 »	358

Le Radeau ամսագրին 1925ին, Ժագ Քալմի կողմէ բանաստեղծութեան մարմին վրայ, եւ կը հաղորդէ [illegible] «Ո՛չ չէ գրած իր վէպ[illegible] petit ro-roman,- կեղծ [illegible]թիւն, յանձնապաստան հանգ[illegible] նութիւն, գժուարամարս [illegible] ճաշակս մարդոց գիտո[illegible] գումարը»։ Aujourd'hui [illegible] պարբերականին մէջ Փոր[illegible] թեան ոտանաւորով մը [illegible] թէ «այլեւս ոտանաւոր [illegible] ժամանակը անցած է, որով[illegible] ոտանաւորը յօրանջել կուտա[illegible] ինծի»։

Նշ գեռ շատեր կան, [illegible] յարձակումներ կը կատարե[illegible] նաւորին դէմ։ Ուանթի[illegible] մէջ իսկ պզտորիկ քննադա[illegible] թիւններ, սուր բառերով [illegible] կարճ եւ ամփոփ, ես [illegible] կերը այդ վէպին, որ կը [illegible] գրական արուեստին առնչ[illegible] սեն եւ այդ վէպը ցոյց [illegible] որ բանաստեղծութիւնը [illegible] ռէ կը մեռնի։ Չափածոյ [illegible] նութիւնը հոգեվարքի [illegible] պատճա՞ռ։

Որովհետեւ, ուրիշ [illegible] պատճառէ աւելի — այդ [illegible] ճառնները շատ են —[illegible] ները մեծ գեր կը խաղա[illegible] ւորը ականջի գիւտ մըն է։ [illegible] այսօր ոչ ոք ականջով կը [illegible] ընթերցումը այլեւս ձեւ[illegible] մը չէ, ամէն մարդ ալ [illegible] թիւնն ունի կարդալու.— [illegible] ծելու իր աչքը եւ ոչ թէ [illegible] Աչքն է, որ կը ժողվէ [illegible] Անոնք որ ոտանաւորը [illegible] տեղի կուտայ։ Արձակը [illegible] կը գոհացնէ բանաստեղծ[illegible] ծարուեր։ Ու վէպը եւս [illegible] հրապոյրներ ունի, [illegible] համար իր յաղթանակը։

Մեր մէջ չկան այդ [illegible] եւ, սարսափելի ազգութեա[illegible] մը, Հայաստանի մէջ թէ [illegible] մարդիկ կան, որ ոտանաւոր[illegible] ստորագրեն հին ձեւով, [illegible] նակով։ Եւ մեր գրողները [illegible] արուեստին առաջնէն ներս [illegible] նեն անհամարձակ քայլ[illegible] միշտ պղտոր մը ոտանաւոր[illegible]

Ուրիշ առիթով մը պիտի [illegible] կայացնեմ նաեւ այն վէճեր[illegible] րոնք կը փոթորկեն վէպը [illegible] ուած են վէպին մէջ։ Այն [illegible] պիտի ըսեմ նաեւ թէ [illegible] պիտի տանի յաղթանակը։

ՔՐՄՒ[illegible]

...ԱՅԱՐՁԱԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐՕՏ Է ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ,,

(ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ)

ԽՄԲ.— Ինչպէս յիշած էինք, երէկ, խմբագրականով, Հալէպի ...մատարութենէն ստացած ենք նոր կոչ մը: Կը հրատարակենք ...ութեամբ.—

Հայրենակիցնե՛ր,

...ընթեան տարի մինչ այս օ-...ն էր Տիգրանակերտի շրջա-...երէն Պըշէրիի եւ Ռաշկոտանի Հայերը, շուրջ 150 ...անք. Թրքական անհան-...անիք, ...ժէի փարչաձեւերուն այլեւ ...անփարող, հետզհետէ ... Սուրիա եւ ապաստա-...ան Հալէպէ, Գամըշլը, Ամուտա ...Գարամանիյէի շրջանները:

Այս եկուորները Թրքական ...նամարէ կողոպուտներուն են-...ծուած հողագործներ էին, ...ւա եւ վազուած ապրուստով ... Հալէպի Ազգ. մար-...ները սահմանափակ միջոցնե-... միայն հետաքրքրուեցան ... գժբախտներով: Գաղթը շու-...նչ աւր հանգամանք ստացաւ, ... Բերդգի եւ Տիգրանակերտի ...ներէն ալ նոր կարաւաններ ... Հալէպ 929 դեկտեմբերի ...ը գաղթողներու ընդհանուր ...իւր 3500ի հասած էր, որոնց մեծ ...եւ սրաքան հացի կարօտ.

...Գաղթականներու օգնութեան ...ին համագաւառական միջոց-... ձեռք առնելու համար Ն. Ս. ...ութիւն վեհ. կաթողիկոսին նա-...ձեռնութեամբ ու հովանաւո-...թեամբ սաւ 19 դեկտ. 929ին ...ւեցաւ Գաղթ. Խնամատա-...թեան կեդրոնական Մարմինը, ...իր կարգին ընտրեց օժանդակ ...յանախումբ մը եւ գործի լծուե-... խնդոյն:

...Ծաջորդաբար կրկին պատուի-...թիւններ ղրկուեցան Հասիչէ ... Գամըշլիի շրջանները, ուր ...ութիւնը աւուելապէս ...ուած էր եւ ծայր տուող հի-...ւթիւններէն բազմաթիւ ե-...ներ կը մեռնէին այս ...թուէրակութեան հետ էին քա-...ւ, մինչեւ հողագէտ ո-... գործը պիտի ըլլար տեղւոյն ...ւթարխարել գաղթակա-... կարիքները, զանոնք տեղա-... եւ հողին կապելու կարե-...ութիւնները, հոգալ կրօնական ...երը եւ ձեռնարկել հիւան-...թեանց դէմ պատուաստի ու ...աշխատութեանց ...

Հալէպի մէջ, փորձուեցաւ ըն-...ծայել չենք մը եւ հոն փոխա-... մաս մը գաղթական-... հագուստի բաշխում կա-...եցաւ գրեթէ բոլոր նորեկ-...ներ, իսկ շուրջ 300 կարօտեալ-...ներու տալը կը բաշխուի ամէն օր:

Գամըշլը եւ Հասիչէ մեկնող պատուիրակութեանց տեղեկագրե-րը, որոնց պատճէնները օրին ղրկուած էին պատկան մարմին-ներուն, տխրօրէն գաղթական-ները անզաւուրելու եւ անօթեւան հալածուելով հողին կապելու պէտքը կը շեշտէին:

Շաբաթ մը առաջ Ցանձնա-խումբ մը ճամբայ ելաւ, իր հետ վերցնելով հողագործի պի-տոյքներ մօտ օրէն խոփն ու ա-րօրը հայ գեղջուկին անբաժան ընկերները պիտի ըլլան:

Հայրենակիցնե՛ր, մեր յաջո-ղութիւնը կապուած է լայն զո-հողութիւններու հետ՝ ցարդ ընդհ. գաղթողներու թիւը հասած է 3800ի եւ ստոյգ է որ ծմրան օրե-րը անցնելու նոր գաղթականներ ալ պիտի հասնին, շուրջ 6 700 ընտանիք:

Թուրքիոյ մէջ մնացած մեր ազգակիցներու կացութեան մա-սին առնուած տեղեկութիւննե-րէն կ'եզրակացուի, որ եկողները իսկապէս ազատագրեալներ են եւ ցանկալի է որ մնացողներն ալ օր առաջ հասնին: Այլեւ ծշմար-տութիւն մըն է, որ բոլոր գաղ-թողները ո եւ է ձեւի տակ հա-լածուած եւ կողոպտուածներ են, քիչեր մէկ երկու ամսուան ապրուստ ունին, նոյնպէս եւ քիչեր հոս կը գտնեն իրենց ազ-գականները, որով բացարձակ մե-ծամասնութիւնը կարօտ է հան-րային աջակցութեան:

Նկատի ունենալով ամենուրեք հայ ժողովուրդի ցոյց տուած գուրգուրանքը իր գժբախտ բե-կորներուն հանդէպ, ինքնաբերա-բար կազմուած նպաստահաւաք մարմիններու ցոյց տուած գործ-նական աշխատանքները, նոյնպէս եւ մամուլին ի յայտ բերած գնա-հատելի աջակցութիւնը, մենք մեծ հաւատքով կը ձեռնարկենք մեր գործին, կը սկսինք պզտիկ ծաւալով եւ որ կ'ընդլայնենք այն չափով որ հայ ժողովուրդը նիւ-թական միջոցներ կը տրամադրէ մեզի:

Հոս, պարտք կը համարենք երախտագիտութեամբ յիշել Սուրիական կառավարութեան եւ ժողովուրդին մանաւանդ հոգատար ղեկավարութեան, որոնք եթէ ոչ նիւ-թապէս բայց բարոյական աջակ-ցութիւն կ'ընծայեն գաղթական-ներու հաստատման համար, որոնք Սուրիոյ վրայ ո՛չ թէ բեռ մը, այլ ընդհակառակը արտադրողական ուժ մը, գործօն տարրեր պիտի ըլլան:

Արդ, գործը արդէն սկսուած է:

Ցանուն մեր հայրենակիցներու բարօրութեան, կո՛չ կ'ընենք ընդհ. Հայութեան, նպաստահաւաք մարմիններուն եւ բոլոր հայ թերթերուն, որ փութան կրկնա-պատկել իրենց օգնութեան գործը՝ տրամադրելով իրենց համեստ լուման իսկ:

Գաղթականաց կեդրոնական խնամատարութեան նախագահ՝ Ն. Վեհ. Սահակ Բ. Կթղկ. Կի-լիկիոյ, Անդամներ.— Բժշկա-պետ Ա. Ալթունեան՝ Ա. Ատենա-պետ, Հ. Գաբրիէլ Մ. Վ. Գաս-պարեան՝ Բ. ատենապետ, Բժիշկ Յ. Տէր Ղազարեան՝ Ատենա-դպիր, Ա. Մազլումեան՝ Գանձա-պահ, Գ. Աղէրեան՝ Հաշուեքննիչ:

Յ. Գ.— Թղթակցութիւնք Ա. Ատենապետի անունով, հասցէ՝ Dr. A. Altounyan, B. P. No. 10, Alep. Դրամական առաքում-ներ գանձապահին անունով, A. Mazloumian, B. P. No. 130, Alep.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐԸ

Շահան Շահնուրի վէպը. Նա-հանջը առանց երգի, բերեւ թերթօն ցառաջի մէջ երեւնալէ յետոյ, տպուեցաւ նաեւ գիրքի ձեւով: Շ. Նարդունի խանդավա-ռութեամբ ողջունեց զայն գրա-դատականով մը, մինչդեռ Յե-տոյ Վ. Թէքէեան գնահատանքի խօսքեր ուղղեց երիտասարդ վիպագրին: Ա. Ահարոնեան եւս, — անիկա, քիչերու նման՝ վե-րապահութիւն չի դներ իր այն հաւակրանքին մէջ, զոր ցոյց կուտայ նորերուն,— նամակ մը ուղղած է Շահնուրին: Կ'արտա-տպենք այդ նամակը, ոչ միայն իբրեւ փաստ գործին արժէքին, այլ նաեւ իբրեւ վկայութիւն արտասահմանի ծաղկափառ ու փթթինտզարդ գրականութեան: Եւ իբրեւ ողջոյնի խօսք արժէ-քաւոր երէցներէն արժէքաւոր կրտսերներուն —

— «Այս տողերն ուշացան. յուսամ ներողամիտ լինիք. չու-զեցի գրել առանց աւարտելու ձեր գեղեցիկ գործի ընթերցումը. գիտէք սակայն, որ աչքերիս տկարութիւնը դժուարին է դար ձնում երկարաշունչ ընթեր-ցումը:

Ուրախ եմ ասել, որ ոչ միայն արուեստի, հայրենասիրա-կական ու ազգային տեսակէտ-ներով ձեր երկը գգայացունց ե-րեւոյթ է մեր այս տրտում, ան շող ու անհոգի օրերն են խտա-ցած ձեր երկի մէջ. անցած ա-հաւոր պատերազմի երեսից ծւատուած ու խոշտանգուած երիտասարդ խղճմտանքների ու հոգիների հեկեկոցն է այս:

Ձեր ժատը վէրքի վրայ դրիք անգթօրէն եւ ես ուրախ եմ մոր-մոքին, որպէսզի «դուրը յետե-ւէն չգոցուի», վասնզի «յուսով ապրելը» անմահութեան մի կտորն է, սոսկական «ապրելը» — մահ:

Երիտասարդ ցասում է այս երկը, ուր վայրագօրէն ճգնում են իրար զօդուել մեր ցեղի խո-րունկ ցաւն ու վերելքի ցլապինդ ծիգը:

Շարունակեցէք. ողջունում եմ ձեր նուրբ ու կորովի տաղանդը, եւ ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն եմ մաղթում ձեզ:»

ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ուսումնասիրուած չէ թէ հայ-հոյութիւնը հոգեբանական ի՞նչ արժէք ունի կամ իմաստ: Ժողո-վուրդը շարունակ կը շինէ հայ-հոյութեան նոր ձեւեր: Գիւղերու մէջ մարդիկ կան, որ նշանաւոր հանդիսացած են իբրեւ հեղինակ գեղեցիկ հայհոյութիւններու:

Հայհոյութիւնը տեսակ մը եր-գում է: Կամ երգումը տեսակ մը հայհոյութիւն է: Ահա թէ ինչո՛ւ Աստուածաշունչը կը պատուիրէ երդում չընել: «Անօթ է հայհո-յելը», կ'ըսէ բարոյական մը, ո-րովհետեւ ամէն հայհոյութիւն կապուած է սեռային փափաքի մը արտայայտութեան: Բայց բո-լոր այս կէտերը կը հաստատ-ուին գործնական Աստուածաշուն-չով: Հին ատեն երգում ընելու համար սովորութիւն էր ձեռքե-րը դնել «ամօթոյքին» վրայ: Աբրահամ, կը պատմէ Աստուա-ծաշունչը (Գիրք Ծննդոց, Գլ. ԻԴ. 2), ըսաւ իր ծառային.— «Դիր զձեռն քո ընդ երանօք իմովք, եւ երդմնեցուցից զքեզ ի Տէր»: Եւ ծառան ձեռքերը դնե-լով Աբրահամի ամօրձիքներուն վրայ, երդում ըրաւ ու գնաց: Վերջապէս Պապը ընտրելու ա-տեն կարդինալները սովորու-թիւն ունէին ձեռքով շօշափել սեռը: վկայելու համար թէ ըն-տրեալը այր է (կիներուն ար-գիլուած է պապ ընտրուիլ): Եւ ֆրանսերէնի կամ լատիներէնի մէջ երդում, վկայութիւն եւ սե-ռային (արու) գործարանը կը նոյնանան մէկ բառով:

Բայց «ամօթոյքը» շատ գոր-ծածուած է գրականութեան մէջ: Ձենք յիշեր ցանթէին բառա-խաղը: Սակայն յիշենք Հ. Ար-ուէն Բագրատունիի մէկ բացա-տրութիւնը Հայկ Դիւցազնին մէջ, ուր տրու ալծին ամորձիքը կը նմանցնէ ոսկեղազոյն Վախ-թանգին ականջին բլթակը: Զօ-լա եւս մեծ հայհոյաբան մըն էր: Ինչպէս նաեւ նոր գրող Բարբէ:

Հիմա աւելի համարձակ են գրողները: Եւ գեղեցիկ կը գտ-նեն յիշել իրենց հերոսներուն հայհոյութիւնները,— կծու, այ-րող ու կարճ խօսքեր: Այո՛, հայհոյութիւնը գրականութենէն ներս մտաւ, շնորհիւ այն քա-ղաքակրթութեան, որ այլեւս ատեն չի ճանչնար, այլ միայն փողոց:

Հայաստանէն. Ալազանն է, պրօլետ գրող.որ առատօրէնգոր-ծածած է հայհոյութիւնը վէպի մէջ (ճանապարհին): Ա. Տէր-տէրեան խօսելով հայհոյութեան մասին, զոր կը գործածէ Ալա-զան, կը գրէ (Նոր Ուղի, Թիւ 6, էջ 145).

— «Անպայման հին կեանքի մնացորդ է բանւորներից սաանց հայհոյանքներով լեցուն վէճը: Եւ բնորոշն այն է, որ այդ հայ-հոյանքը եւս զերծ չէ մետաֆի-զիկայից: Ամառուայ շոգին բան-ւորն աշխատում է. ճանձերը հանգիստ չեն տալիս. նա բար-կանում է եւ հայհոյում.

— Ճանճերն էլ հոգի են հա-նում, Թո՛ւհ, ձեր ստեղծողի էլ...

Շատ հայհոյանքների մէջ երեւում են ո՛չ միայն գիւղա-ցու կեանքի պատկերները, աւե-լի շուտ՝ մտապատկերները, այլ եւ բակական գիւղացու ամօթ-խածութիւնը, որ հայհոյանքը կիսատ է թողնում ամաչելով.

— Շեռի յողդաց, հո՛ւ, ես նրա.

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Հռոմի մէջ նոր բացուած ցու-ցահանդէսին մասնակցած է հայ նկարիչ միրայր Օրագեան-Փրի-պունա օրաթերթին մէջ, գեղ-արուեստական քննադատ եւ ծերակուտական Սփփի վեր առ-նելով երիտասարդ արուեստա-գէտներու պրպտումը եւ նուաճ-ման ճիգերն ու ձեռք բերած արդիւնքները, գնահատական տողեր կը նուիրէ անոնց տա-ղանդին եւ արժէքին մասին. եւ կը թուէ քանի մը անուններ հարիւրաւորներու մէջէն. «ամէ-նէնէն շնաւորներէն», որոնց կար-գին՝ մեր ազգակիցը: Անոր ներ-կայացուցած գործերն են «Գա-տուհանը» եւ «Աղջկանմը գլուխը» որոնք նուրբ եւ խորազգած արուեստի մը դրոշմը կը կրեն:

**Փարիզի անկախներու ։Irդ նկարչական ցուցահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, մասնակ-ցեցան հետեւեալ հայ նկարիչնե-րը.— Զարեհ Գալֆայեան, Հ. Կիւլպէնկեան, Ռաֆ Շիշմանեան, Հր. Ալեանաք, Գ. Զուլումեան, Օր. Վ. Թամիրեան:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ

Գ. Մ. Մաքսուտեան վերջա-ցուցած ըլլալով L'appel de la Chair մունջ ֆիլմը, սկսած է վերջերս մեծ դեր մը խաղալ խօ-սունշարժանկարի մը՝ Le Défen-seur անուն: կասկած չկայ որ Մաք-սուտեան պիտի ունենայ խօսուն շարժանկարի մէջ նոյնքան յա-ջողութիւն որքան ունեցած է մին-չեւ հիմա մունջի մէջ, որովհե-տեւ իր ձայնը շատ հաճելի է եւ լաւ մարզուած: Երկար տարիներ խաղացած ըլլալով Սառա Պեռնարի խումբին մէջ, անիկա իւրացու-ցած է գեղեցիկ եւ բնական խաղի հետ նաեւ գեղեցիկ առոգանու-թիւն: Մեծ գերասան է եւ շատ սիրուած ֆրանսացիներէն:

Պերլինի մէջ մեծ յաջողու-թիւն կը գտնէ «Ուֆա» ընկերու-թեան վերջին ֆիլմը՝ Le Diable blanc, որուն մէջ կարեւոր դեր ունի Գ. Ա. Շահխաթունի: Նիւթը առնուած է Թոլստոյի «Հաճի Մու-րատ» պատմուածքէն: Բեմադիրն է նշանաւոր ռուս Վոլկով: Հաճի Մուրատի դերը կը խաղայ տաղան-դաւոր ռուս դերասան Մոժուխին, իսկ Շամիլի դերը՝ Շահխաթու-նին:

Ֆրանսական մեծ ընկերու-թիւն մը պայմանաւորուած է Իշխան Բագրատունիի հետ, որ-պէսզի Ցուգայի դերը խաղայ «Ցիսուսի կեանքը» ֆիլմին մէջ:

Վ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը շարունակելով իր գաւառի այցելութիւնները, այսօր՝ կիրակի 23 մարտ կը մեկնի պելճիքական սահմանագլուխը, Deux-Vireux քաղաքը, մրցելու համար Աստէ-նի նահանգին ախոյեան խումբին դէմ: Հ. Մ. Մ. նկատի ունենալով հակառակորդ խումբին ուժը, շատ զօրաւոր կազմով պիտի մեկնի եւ յոյս ունի լաւ արդիւնք մը ձեռք ձգել Արտէնի նահանգը ծանօթ է իր գեղեցիկ անտառներով: Մօ-տաւորապէս 161 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունի, որ կը ծածկէ ամբողջ պելճիքական սահմանա-գլուխը: Հողը կաւոտ ըլլալով եր-կրագործութիւնը այնքան լաւ չէ, հակառակ ատոր լուրջ աշխատու-թեամբ յաջողած են հասցնել ցո-րեն, գետնախնձոր, գարի եւ մա-նաւանդ խաղող: Բնութիւնը նուի-րած է խոշոր մարգագետիններ, ուր կ'արածի Մերինոսի ոչխարը, որուն բուրդը այնքան յարգի է: Կան շատ մը գործարաններ, թուղ-թի, շաքարի, գրատախտակի, եր-կաթի եւ պղինձի եւ մանաւանդ ատաղձի.

Deux-Vireux Փարիզէն 297 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի: Ժամադրութիւն Հ.Մ.Մ.ի խումբին, այս առաւօտ ժամը 8ին, Sortie Métro Gare de l'Est, շո-գեկառքը կը մեկնի ժամը 8.30-ին, կայարանին մէջի ելքին առջեւէն:

Վ. Հ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Ուրբաթ օրուան Ցառաջի մէջ, «Սոսացանքի բաժին, «Մ. Զարեհ— պիտի ըլլայ Մ. Զաւարեան, ինչպէս գրքի ա-նուընէն ալ կը հասկցուի:

Շաբաթ օրուան թիւին մէջ, Փարիզի Տիկնանց պարահանդէ-սին ապթիւ հաւաքուած գումա-րը՝ 116.300 Ֆր. (ոչ թէ 116.3000):

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

...յիշէի գիշերօթիկի մէկ ...ուհիս որ կ'ըսէր թէ երբ ե-...արդ աղջիկ մը այն չէ ..., կը նշմարեն այդ բանը ...վիզի երակներէն, այն ատ-...ն որ երբ ամէն անգամ ... մէկէն կը կասկածէինք, ա-...ին երակներուն էր որ կը յա-...ներ նայուածքները, անշուշտ ...ան մը չգանելով հոն, եւ ... մը գայթակղութիւն ...հանեցաւ, զարմացած որ ...չէր վտանգի ազդանշանը ...

...ոշուեցաւ որ իրար գտնենք ...ի, Պերթոյլինի մէջ: Առաջ ...իսի երթար եւ ընտրէր եր-...եց սենեակ, յետոյ ես, կեղծ ...ով մը: Պիտի ըսէք որ եր-...նկերուհիներէինք, կատարելա-...րութիւնք ունէինք: Բայց չէի գիտեր ինչպէս ինքզինքս հոնկէ ազատել եւ չպիտի կարենայի ա-րոշում տալ: Այսպէս էր որ ժիւլ տեղեկացաւ զինքը խաբելս, ազա-հովաբար իմանալով անստորագիր նամակէ մը ինծմէ մերժուած իր բարեկամներէն մէկուն կողմէ ղրկուած: Այրերը անհաշուելի սնափառութիւն մը ունին: Չեն ընդունիր նախապատուութիւններ: Այն մը եթէ ինքզինքին թոյլ տայ այդպիսի բան մը, ուշ կամ կանուխ կը քաւէ իր սխալին հե-տեւանքները:

Գործը երկար չտեւեց: Չեմ ուրանար Հոգեկան վիճակս կը նմանէր այնպիսի մէկուն վիճակին որ կը տեսնէ իր գոյութեան յան-կարծ տակնուվրայ ըլլալը, որով հետեւ մէկ հարուածով կորսնցու-ցած է իր ամբողջ հարստութիւնը. կամ կը հաւնայ թէ վարակուած է անողոք հիւանդութեամբ մը եւ կամ իրենները չախչախուած են ինքնաշարժի մը տակ: Այլեւս բան մը չէի հասկնար, չէի խօ-սեր, չէի տրամաբաներ, մանա-ւանդ ինքզինքս չէի պաշտպաներ: Ժիւլ կը սաստէր. խեղճ սիրելի այնպիսի զաւ կը պատճառէր ինծի այդ բանը որ պիտի ուզէի երակներս բանալ իր աչքին առա-ջուցանելու համար թէ կը սիրէի զինքը առաւելին, թէ միշտ սիրած էի զինքը, եւ թէ երբեք այդ-քան կատարեալ անձնուիրու-թեամբ մը սիրած չէի զինքը ինչպէս այժմ:

Մենամարտ մը տեղի ունե-ցաւ. Ժիւլ որ իր հակառակորդը ամէն գնով սպաննելու ըղձանքու-թենէն բռնուած էր, թեթեւ խայթուածք մը ստացաւ միայն ուսէն որ հազիւ թէ երեւցեր էր: Անմիջապէս տեղի ունեցաւ մեր օրինաւոր բաժանումը. եւ ամէն բան վերջացաւ:

Մեր տունը փակուած է, Ժիւլ պանդոկ մը կը բնակի, ես կ'ապ-րիմ պզտիկ յարկաբաժին մը վիա Նոմանթանոյի խորը, ուր կը ծածկեմ իմ անհուն վիշտս, որովհետեւ կը սիրեմ ամուսինս Ժիւլը, եւ միշտ աւելի շատ պիտի սիրեմ զայն: Իմ սէրս պիտի պա-հէ խղճահարութիւնը անոր գէ-շութիւն մը ըրած ըլլալուս եւ ծնշող սիրութիւնը անոր համա-րումը կորսնցուցած ըլլալուս:

Երբեմն անդիմադրելի փոր-ձութիւնը կ'ունենամ զայն տես-նելու եւ այն ատեն ժամերով իր անցնելիք փողոցին անկիւնը իրեն կը սպասեմ, անտեսանելի կերպով, կամ ինքնաշարժի մը մէջ կեցած իր յաճախած թատրոնին ելքին առջեւ կառապանները զիս խենդի մը կամ նախանձոտի մը տեղ պիտի դնեն: Երբ զինքը կը նշմա-րեմ, կարծես սիրտս կանգ կ'առնէ եւ իր թեւերուն մէջ նետուելու փափաքս այնքան ուժով կ'ըլլայ որ կը փախչիմ չընելու համար զայն:

Առաջուց գիտեմ որ անօգուտ պիտի ըլլայ, կը ճանչնամ Ժիւլը, անողոք է: Իր նկարագրին լրջու-թիւնը, իր պատուոյ զգացումը, իր կրած վիշտը. որ կը տեւէ ամէն օրովհետեւ ծերացած եւ յոգնած երեւոյթ մը ունի, կեանքի իր հաւկացողութիւնն իսկ պիտի ար-գիլեն զինքը ներելու:

Իմացայ որ ամուրիի բնակա-րան մը ունի եւ հոն գացի, սպա-սուհիի մը պէս պահելու ինք-զինքս դռնապանուհիին քով, տես-նելու համար թէ ինչ ձեւի կիներ կը մտնեն հոն: Նոյնիսկ գիտեցի շրթունքներս արիւնելու ատամներս խածնելով, այնքան կը տառապէի, անոնց երթալ գալը:

Այս բոլոր կիները ինծի կը նմանէին, որովհետեւ Ժիւլ կը պաշտէ իմ տիպարս:

Ինծի կ'ըսէր որ կը միացնեմ գեղեցկութեան բոլոր այն տար-րերը որոնք միշտ երազած է կնոջ մը: Եւ այն տպաւորութիւնը ու-նեցայ որ այդ բոլոր կիները կ'առ-նէ զիս ունենալու փափաքէն մղուած:

Կը հասկնա՞ք կնքամայր, որքան տառապած եմ:

Այսպէս էր որ օր մը, քոյրու-թիւն ունեցայ զոր չեմ գիտեր ով ներշնչեց ինծի, զարնելու այդ դուռը ուրկէ գուրս ելլել տեսեր էի պզտիկ մեքենագրուհիի մը, զոր կը ճանչնայի եւ զոր Ժիւլ ճամբած էր նախանձոտութեան պատճառով, քանի որ կ'ըսէր թէ ինծի կը նմանի:

Ժիւլ եկաւ բանալու առանց պզտիկ կասկած մը ունենալու, անանկ մէկու մը երեւոյթով որ կը սպասէ թաշկինակը կամ ձեռ-նոցը մոռցող մէկուն:

Թարգ. ԵՍԹԵՐ ԼՈՄԳԱՐՏՕ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹԱՏՐՈՆ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ
ԻՐԱՐՈՒ ՓԱԿԱԾ ԵՐԿՈՒՈՐԵԱԿ ՔՈՅՐԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ 23 Մարտ ժ. 21ին

ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻՕՐԷՆ ԿՑԱԾԻՆ
ORCHESTRE FANTOME

Տոմսերը՝ 10—30 ֆրանք՝ Թատրոնէն

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56-58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ քառորդ յարկաբաժին Վենեռական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA-VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռաքիթ, Զղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

VELEDIAN & ZINN
ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Պնակներ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն:
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն, եւայլն:

Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
31 Ave. des Gobelins. Paris (13) Մէթրօ՝ Gobelins
Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ՝ լաւ եւ աժան
Ապսպրանքները կը յանձնուին տուները

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՍ
14 Rue François Garcin, 14. LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն եւ Լիոնահայ ամբողջ եփրատացուցմանց թէ մեր ճաշարանը իր համեղ կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գրաւած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:
Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք անգամ մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական գին:
Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ
Փորձել ո՛չ համբերութեան
109 Fbg. Poissonnière, Մէթրօ՝ Poissonnière կամ
Ցրտութիւն, Միզածորան, Մորթային եւ կանանց հիւանդութիւններ, արեան քննութիւն: Ամէն օր ժամը 3—8, Կիրակի ժամը 10—12:

L'ATELIER
VOLPONE
LA FEMME SILENCIEUSE
Մարտ 21ին սկսեալ
Le Stratagème

Տր. գաղտ. փնտռէ, գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԵՆԻ

Կը գուշակէ անցեալը, կ'ուղղորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան ...
Ամէն օր (Կիր. ալ միջը) ժ. 3-7, բացի Եշ.էն 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Ստամոքսի եւ նոր մեթոդով դարմանումը ... եւ կանանց Մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկական, ...) ... Կիր. 9—12, 2—8

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Վարձու է առեւտրական գրասենեակ մը դիմել՝ գալիքեց գրասուն, 233 Fbg. St Martin, Paris(10).

EMPIRE Մեկնիլ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհի մը ինչպէս նաեւ ափրանթի (աշկերտուհի) մը: Դիմել՝ Տիկ. Զապելի, 23 Rue Nollet: Մէթրօ՝ Clichy.

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armee
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, Մասն. դաս 15, Մտքին. դաս ձրի:

Ծախու է փափկ. Ապրիլին նոն մը ստորեւյարկը որ ունի մեծ սենեակ մը, ճաշարան, խոհանոց, entrée, եւ գետնայարկը 2 փէճս որոնք կարելի է վերածել արհեստանոցի կամ մեթերանոցի, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, պարտէզ՝ պտղատու ծառերով, գինեթուն կայ կարամ կամ յաւելուածական արհեստանոց շինելու: Վարձը՝ 1000 ֆրք., պայ 14 տարի, բրիֆիք 3000 ֆր. Դիմել՝ M. Cassarino, 20 Rue Edouard Vaillant, Alfortville, (Seine): Տասը վայրկեան փարիզէն, շոգեկառք կայ որ Լիոնէն, շոգեկառքը Gare Austerlitz-էն:

ALLO, ALLO
Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է Թիւր մեր Թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՛ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւններով, ամենաբարեւ, ամենատեւական եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գիներով, պատրաստ կամ չափով վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստներ, ժամթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն:
— ՏԻԿ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը անկասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy.
Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2.

ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL. 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսայի հանրածանօթ պաշտօնականներու. հետ, վարչական եւ հիւպատոսական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր հիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս եղանակութիւնները պարտադիր ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ). Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:
Դաւառներէն եւ արտասահմանէն կ'ըստ գրելու պատասխանը ...
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ - ԳՐԱԹԼԵԱՆ
46 Rue Servient, Lyon, (angle de l'Avenue de Saxe)
Չափու վրայ արանց եւ կանանց ճաշակաւոր հագուստներ կը շինենք անմրցելի գիներով
295 ՖՐԱՆՔ
Մէկ զոյգ վիւսին, բաւական է ձեր տեւական յաճախորդը դառնալու:

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր հաւերը առատ ածեն, շուտ ճենան, շուտ պարարտանան, հիւանդութեան, անօգուտ է ձեր մեծութները. ...
Համեստ դրամագլխով գոհացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ գիտունութ Օ. Ճէքիւճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՅԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 ֆրանք. Դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Bois-Colombes (Seine), Գալիք գրատուն կամ Գիւոնեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը:
Մեծաքանակ գնողին գոհացուցիչ զեղչ:

ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ
O. M. OHANESSSIAN
Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e) Հեռաձայն Menil. 69—15

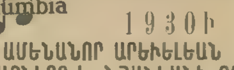

Columbia
ՀԱՍԱԾ ԵՆ
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ
ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԱՐՏ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ԼԱՒ ՖՕՆՕՆԵՐ ԿԱՆԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ
Odéon
56 Rue Piat. Paris (20) Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5

Գ. ՃԵՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Գոլօս Գալուղեն, փաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis. Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷՄ այցելութ. առևտրական ... եւ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Registre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի ...
Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի ... Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, ... apprenti ...

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Չոր պտուղներ, լաքերտա, երշիկ, պաստրմա, եւայլն.
ԱՄ ԵՆԱՅԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ
Մասնաւոր ապսպրանքներ ... կ'ընդունինք ...

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20...
Կը խնամէ Ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
Կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7ը ...
Թեամբ: Կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré ...
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳԻՐԱՒԻ...)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423...
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ ... նական գրութիւնք, գիւրամասուկէր ...
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ...
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, վերջ 2-3, երեկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant և Martin Nadaud, Թրամ. 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԶԳՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5...)
Մէթրօ՝ Սէն Միշէլ — MÉTRO. ST. MICHEL
Համեղ փաքլավաներ, Թէլ քատայիֆ, լօքում, ...
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Բարեխղճութեան տաթիւ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 Ֆր. 20 Ֆր.
H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Menil...
Մեր փլաքներու ձոյն մեծերանոցին մէջ կը գտնուին ... ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2...
Նպաստներուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Քայց է ...

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՋ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ
ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ եւ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍ...
Կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, ... կամեցողներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին ... որ տեղի ունեցաւ Մարտ 10ին:
24 Rue St, Lazare PARIS (9e) բակին մէջ
Լիլայի ճաշարանին մօտը: Արուեստ ամենավերջին ... ընկալողութեամբ, քուփ, մանիքիւր, ... Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV...
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord ...
... ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ ...
2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19:

ODEON COLUMBIA
Ցեխերգաբերութեան ... եւ Օտէօն վաճառանիշ... ... ընկերէն, ... Թուրքերէն փլաքներու ձոյն ... փորձեր ... կրամաֆօններ ... ընկերներու ձոյն ... գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԶԱԿԱՐԻՏԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ...

ՑՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի ...
18 Rue MONCEY, 18 ...
Գինը ...
Հայերու համար հարիւրին 20 ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Լիրա
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS 10ᵉ

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՐՏ
1930

25 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1220

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

"ԲԱՆԸ ԻՆՁՈՒՄՆ Է"

Այսպէս, ուրեմն, բոլորովին ճիշդ էր «Յառաջ»ի առաջին հրատարակութիւնը. Մայքըլ Արլէնի չորրաթատրէկ վիպակի մասին. թարգմանուած անոր վերջին գործէն։ Եւ ճիշդ՝ մեր տեսակէտը։

Սպասելով որ, ակռապլիկ համայնագիտութեան խաչակիր պարոն, Արշակ Զօպանեան, հրապարակաւ փրկէ իր պատիւը, փորձենք ամփոփ վերլուծում մը։

Ով որ անգլերէն գիտէ եւ քիչ շատ գրական խառնուածք ունի, ուրիշ բան չպիտի գտնէ այդ վիպակին մէջ, եթէ ոչ հացի. քսանըմէկ տարեկան օտար, անապաւէն, նոր բառով՝ «հայութիւն» երիտասարդի մը մաքառումը՝ բրիտանական պողոտաներուն վրայ։ Իր ճամբան շինելու, բոլոր խոչընդոտները ճանկռտելով հասնելու իր նպատակին։

Թէեւ անգլեւսաքսոն խոհուն աղջկան մը հետ է կապուած պատմութիւնը։ Սակայն, այդ իսկ չապացուցաներ թէ պարզ սարփանքի պատմութիւն է— ինչպէս գրեցին։ Ընդհակառակն, կը թուի թէ Փրիսիլլան իսկ խորհրդանշան մըն է, քանի որ ծագի, խառնուածքի գերազանցութեան պայքար մը կը մղուի սկիզբէն մինչեւ վերջը։ Երիտասարդը չուզեր վհատիլ, ընկրկիլ իր խոյանքին մէջ, հակառակ բոլոր ձախողանքներուն։ Եւ չուզեր շեղիլ իր առաջադրած ասպարէզէն, հակառակ աջէն ու ձախէն արձակուած հեգնութիւններուն։

— «Երբ երիտասարդ ենք, խիստ քաղմաթիւ են մեզ սպասող ծուղակները, եւ կարելի չէ բոլորէն խուսափիլ վախնալով Աստծու գալիքնէն, սիրելով մեր դրացիները եւ բանաւոր ժամերուն անկողին մտնելով»։

Առաջին օրէն իսկ, հաւատացող մըն է յաղթանակի, եւ կ'ազդարարէ «ամենէւին կարեւորութիւն չտալ անոնց որ կ'ըսեն թէ կեանքը մեծ մասով կազմուած է երեսին զարնուած ապտակներէ»։

..«Յրտմութեան եւ կռիւի այս աշխարհին մէջ, մեզմէ իւրաքանչիւրին տրուած է մէկ կամ երկու յաղթանակ. թերեւս փոքր, բայց խրախուսիչ»։

«Խոստովանութիւններ»ը՝ այդպիսի յաղթանակ մըն է որ կը պատմէ առանց սեթեւեթի։ Եւ շատ սրտաճմլիկ դրուագներով։ Մայքըլ Արլէն չի ծածկեր ոչ իր ծագումը, ոչ ալ անունը։ Կը նկարագրէ տենչալին, անմատչելին և ինքզինքը։ «Այդ միջոցին Փրիսիլլան քսանըմէկ տարու կար ու չկար, քանի մը ամիս աւելի մեծ՝ ինձմէ։ Իսկ իմ՝ տարիք մըն էր ուր երիտասարդ մը կը կարծէ թէ կրնայ հասկնալ ամէն բան»։

Եւ ո՞վ էր ինքը.

— «Այդ միջոցին գէշ-աղէկ ապրուստ մը կը ճարէի լրագիրներու եւ հանդէսներու մէջ գրելով։ Հաճելի կեանք մը չէր այդ, ոչ ալ աւելի դիւրեկան կը դառնար այն իրողութեամբ թէ չէի կրնար հպատակ դառնալ պատերազմը չվերջացած. եւ հաւանաբար ոչ իսկ այն ատեն, —այնքան որ քուռն էր ատելութիւնը օտարականներուն դէմ»։

Ոստիկանութեան աչքեւ՝ ո՛րեւէ հպատակութիւն չունի երիտասարդը։ «Պուլկարիա ծնած Հայ մը», որ սակայն չի ճանչցուիր Պուլկարիոյ կողմէ, որովհետեւ չէ կատարած իր զինուորութիւնը պուլկարական բանակին մէջ։ «Ներքին Նախարարութեան մէջ թղթածրարս կ'աճէր ու կ'աճէր, եւ տակաւին անստոյգ էր թէ հպատակութիւն ունի՞մ թէ ոչ»։

Ցետոյ, պատերազմի ատեն, «օտարականները արտօնուած չէին փոխելու իրենց անունները։ Իսկ իմ անունս էր Տիգրան Գույումճեան»։

Բարթ կը գտնէին իր անունն իսկ։ «Տիգրանը շատ լաւ էր ու է մինչեւ այսօր, բայց Գույումճեանը երբեք գոհացուցիչ չէր, մանաւանդ պատերազմի միջոցին, երբ ամէն այլանդակութիւն կը ձաղկուէր»։ Դպրոցին մէջ անգամ, ուսուցիչները կը զուարճանային, — «Ի՞նչպէս կը հնչուի, Գուիմճա՞ն թէ Քաուճէն»...։

Հակառակ այս բոլոր անյարմարութիւններուն, ունենալով «վառ փառասիրութիւն», կ'որոշէ գրագէտ ըլլալ։ Ձեռագիրները ետ կը ղրկուին, եւ բարեկամ խմբագիրներ խորհուրդ կու տան «պզտիկ պաշտօն մը գտնել վաճառականի մը գրասենեակը, ուր Հայ մը աւելի հանգիստ կ'ըլլայ քան գրականութեան ասպարէզին մէջ»։

Ու կը նետուի ասպարէզ։

Այստեղ ալ, նոյնիսկ նիւթի ընտրութեան առթիւ, նորէն եւ նորէն փոթորիկի մէջ է իր միտքը, երբեւ օտարական։ Կը խորհի գրել իր ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին, կամ Պուլկարիոյ մասին ուր ծնած է, բայց կը վճռէ գրել բրիտանական կեանքի մասին, «Քանց մեզ աղէկներու» մասին, «որոնք Անգլիոյ մէջ աւելի մատչելի են եւ աւելի հասկնալի քան աշխատաւորները։ Արհեստս պիտի սորվէի անոնց վրայ, եւ յետոյ, խստութիւնով տարեկանին աւելի բարձր ներշնչումներ պիտի փնտռէի»։

Այս երիտասարդն է որ, կը ծաղրուի իր գրականութեան համար եւ կ'ըսեն ծաղրուի իր ժողովուրդին և հայրենիքի մասին խօսած ատեն։ Եւ սուր սլաքներ կ'արձակէ տող ընդ մէջ։ «Դրախտը Հայաստանի մէ՞ջ էր», կը հեգնէ Փրիսիլլա։

— «Անշուշտ, եւ այդ պատիւը շատ բարիքներ բրաւ մեզի։ Ի՞նչ պատահեցաւ Ադամին։ Հայերը, ժառանգելով իր բախտը, ամէն տեղէ կը վտարուին անկէ ի վեր»։

Ու դէպքերը զարգանալով, կը հասնին այնտեղ ուր կը պոռթկայ յանկարծ, միամիտ քաշուած ձեռնայարկին մէջ, «պզտիկ քառակուսի պատուհանով մը»։

Կ'արժէ մէկ օր ալ գրադիլ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Հայրենիք» արտատպելով Ազրբէյճանի ժողովրդական կուսակցութեան կոչը՝ (Ազգերու Դաշնակցութեան զոր թարգմաներ էինք «Օտլու Եուրտ»էն, գիտել կուտայ (13 մարտ.

— «կասկած չկայ, որ Թուրքիա ներքնապէս կը քաջալերէ ատրպէյճանցիներու պայքարը խորհրդային կառավարութեան դէմ, այլապէս ապաստան պիտի չտար Մուսաւաթականներու խմբին եւ մանաւանդ թոյլ պիտի չտար անոնց Պոլսոյ մէջ հրատարակելու իրենց հակախորհրդային պաշտօնաթերթը։

Այս նոյն խումբն է, որ մենշեւիկ վրացիներու հետ միասին Լեհաստանի մէջ կը դաւէ խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ կը ջանայ Լեհացիներու ալ օգնութիւնն ապահովել՝ Ատրպէյճանը Ռուսիայէն անջատել կարենալու համար։

Մուսաւաթականներու պայքարը բոլշեւիկներու դէմ գաղափարական պայքար չէ միայն, այլ դաւադրական եւ զինեալ պայքար մըն է, որուն անմիջական նպատակն է տապալել խորհրդային իշխանութիւնը եւ անջատել Ատրպէյճանը Ռուսիայէն։ Այս նպատակին անոնք կը ձգտին հասնիլ ոչ միայն Անդրկովկասի մէջ ապստամբութիւններ առաջացնելով, այլեւ օտար պետութիւններու զինեալ միջամտութիւնը հրաւիրելով։

Այս աշխատանքը գաղտնի չէր որ կը կատարուէր։ Մուսաւաթականներու դաւերը չէին կրնար անծանօթ մնալ բոլշեւիկներուն։ Եւ սակայն, խորհրդային իշխանութիւնը տարիներ շարունակ մատներու արանքով կը նայէր Թուրք - Թաթարներու խլրդային գործունէութեան վրայ Անդրկովկասի մէջ թէ դուրսը։

Զարմանալի էր իրապէս բոլշեւիկներու մինչեւ այժմ ցոյց տուած չափազանց ներողամիտ եւ համբերատար վերաբերումը դէպի իրենց դէմ դաւող Թուրք ազգայնականները, մինչ նոյն բոլշեւիկները միեւնոյն ժամանակ այնքա՜ն անողոք, այնքան դաժան էին հանդէպ Դաշնակցականներուն, որոնք իրենց դէմ գաղափարական պայքար միայն կը մղէին եւ չէին ձգտեր զինու զօրութեամբ տապալել խորհրդային իշխանութիւնը։

Սակայն, Մուսաւաթականներու ետեւ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կանգնած է Թուրքիա, որ անկասկած իր կարելին կ'ընէ ու պիտի ընէ, որպէսզի Մոսկուա շարունակէ առաջուան պէս թոյլատու աչքով նայիլ Ատրպէյճանի, ինչպէս եւ մահմետական միւս շրջաններու ազգայնական ձգտումներուն վրայ»։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Լիբանանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ ժողովուրդին թէ՝ ամսոյս 15էն սկսեալ շրջաբերութեան հանուած են Սուրիական եւ Լիբանանեան նոր արծաթ դրամներ՝ 15 եւ 25 ղրուշնոց։ Այս առթիւ կառավարութիւնը կը թելադրէ ժողովուրդին առանց առարկութեան ընդունիլ այդ դրամները եւ ամբողջ առուտուրը յետ այսու Սուրիական դրամով ընել, պիտի պատժուին այն վաճառականները, որոնք օսմ. ոսկիի հաշուով կ'ընեն իրենց առուտուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալինի նոր ճառանը

Մոսկուայի գործակալութենէն.— Կեդրոնական գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը նոր հրամանագրով մը կը հրաւիրէ տեղական գործադիր կոմիտէները, որ անմիջապէս նշանակեն մասնաւոր մարմիններ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ ստուգել ընտրական իրաւունքէ զրկուած անձերու ցանկերը։ Բոլոր անոնք որ անիրաւ կերպով ձայնէ զրկուած են, պիտի վերստանան իրենց քուէի իրաւունքը։ Այս առթիւ ուղղուած խնդրագիրները պիտի քննուին երեք ամսուան ընթացքին։

Ընտրական իրաւունք պիտի վերստանան նաեւ կուլակներու զաւակները՝ եթէ անոնք չափահաս դարձած են 1925էն վերջ եւ եթէ հանրօգուտ պաշտօն մը կը վարեն։ Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընտրական օրէնքին հակառակ գործողներուն դէմ։

Պոլսոյ առեւտուրը մեռած

Տնտեսական տագնապին իբր հետեւանք, Պոլսոյ ամէնէն գործօն ու կարեւոր հրապարակներուն վրայ բազմաթիւ խանութներ և խաներ պարապ են ներկայիս։ Ղալաթիոյ և Պահչէգափուի մէջ, ամէն քայլափոխի կարելի է հանդիպիլ «վարձու խանութ» և «վարձու սենեակներ» ծանուցումներու։ Մինչդեռ, քանի մը տարի առաջ, շատ դժուար էր պարապ սենեակ գտնել Պահչէգափուի և Գարաքէօյի խաներուն մէջ։

Ամէնէն ուշագրաւը այն է որ երբ Սակարանը Պահչէգափուէն Զօրբորդ Վագըֆ խան փոխադրուեցաւ, լումայափոխները մեծ զոհողութիւններով հազիւ կրցան ծակ մը գտնել, ու Սակարանին հսկայ խանը ամբողջութեամբ լեցուեցաւ վարձակալներով։ Հիմա, սակայն, ոչ միայն վարձու խանութներ կան Պահչէգափուի մէջ, այլ Սակարանի խանին առաջին և երկրորդ յարկին վրայ բազմաթիւ պարապ սենեակներ կան։

Նոյն վիճակը կը պարզեն առեւտրական կեդրոն նկատուած խաները, ինչպէս Եօմէր Ապիտ խանը, Մահմուտ փաշայի, Բեբայի, Ղալաթիոյ և Սուլթան Համամի շուկաները։

∴ Հաշուեյարդարի համար Առեւտրական տնօրէնութեան դիմած են Պահչէգափուի «Մուսթաֆա Շամլը և որդի» ու «Էրթօղրուլ» հաստատութիւնները, որոնք մօտ օրէն իրենց գործառնութիւնները պիտի դադրեցնեն։

Թրքական դրամը փրկելու համար

Պոլսոյ տասնեակ մը դրամատուններու մասնակցութեամբ կազմուած քոնսորսիոմին դրամագլուխը 1.000.000 անգլիական ոսկիի հասած է։ Քոնսորսիոմին չեն մասնակցած հետեւեալ դրամատուները.— Օսմանեան, Քրէտի Լիոնէ, Ֆրանքօ Ազիաթիք, Թիւրք Թիճարէթ, Էմլաք, Սանայի վէ Մէատին, Խրիսովելոնի, Պանք Ժէնէռալ, Աստափազարը և Թիճարէթ։ Օսմանեան դրամատունէն զատ միւսները օտար դրամներու վրայ շատ քիչ գործառնութիւններ կ'ընեն։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Օսմ. Դրամատունը թէեւ քոնսորսիոմին չմասնակցելու համար կարգ մը մասնաւոր պատճառներ առաջ կը քշէ, բայց իր այս ընթացքը ուշադրութեան արժանի կը նկատուի։

∴ Լոնտոնի հրապարակին վրայ Թրքական դրամի վրայ գործառնութիւնը ընդհատուած է, նկատելով որ արգիլուած է Թուրք դրամը օտար դրամի վերածել։ «Ֆինէնշըլ Նիւզ» կը գրէ. «Թրքական թղթադրամին քանակը աւելցած չըլլալով, անոր անկման միակ պատճառն այն է որ բաց կայ երկրին հաշուեկշիռին մէջ։ Օտար փոխառութիւն մը կրնայ անմիջապէս վերահաստատել Թրքական դրամին արժէքը»։

Ֆրանսերէն թերթի մը համաձայն, Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռին բացը մօտաւորապէս 5 միլիոն ստերլին է, Ասոր 2 միլիոնը յառաջ կուգայ հանրային պարտքերու վճարումէն, 3 միլիոնն ալ արտասահման եղած ապրանքներու ապսպրանքներէն։ Կացութիւնը բարելաւելու համար, մտադրութիւն կայ զարգացնել շաքարեղէգի և բամպակի ճարտարարուեստը։ Ասոր համար 25 միլիոն ստերլինի պէտք կայ։

Թուրքիոյ ելմտական մաքսերը

Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովի հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ Ներքին գործավարը յայտարարեց թէ ո՛չ, ոք կրնայ պայծառ պատկերը տալ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ուրիշ քաղաքներու քաղաքապետութեանց ելմտական կացութեան, որովհետեւ կատարեալ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ։ Աւելցուց թէ «Մեր քաղաքապետութեանց ելմտացոյցները գրուած են թուղթի կտորներու վրայ։ Երբ ես Իզմիրի քաղաքապետ էի, 40.000 ստերլինի ելմտացոյցը ինծի կը ներկայացուէր թուղթի կտորի վրայ եւ մատիտով գրուած»։

∴ Գրած էինք թէ Թրքուհիները թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ստացած են։ Ներքին գործավարը յայտնած է թէ մօտ ապագային կիները խորհրդարանական ընտրութեանց ալ մասնակցելու իրաւունք պիտի ունենան։

Պոլսոյ կամուրջին տուրքը կը վերցուի

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած է Յունիսէն սկսեալ ջնջել Գարաքէօյի կամուրջին տուրքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 46

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին հանգանակութենէն (Բ. եւ վերջին մաս)	3150.—
Մինաս եւ որդին Եղիշէ Հայրապետեան, Սէթիֆ (Ալժերիա)	100.—
Գումար՝	3250.—
45րդ ցանկին գումարը	54.765.—
Ընդհ. գումար	58.015.—

4-500 ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻՆ

Հալէպէն կը գրեն «Ազդակ»ի թէ վեր. Ա. Եիրաճեան որ վերջերս Պաղթ. խնամատարական մարմնին կողմէ ղրկուած էր Պամըշլը, գաղթականները հողին կապելու աշխատանքը կազմակերպելու համար, վերադարձած է Հալէպ։

Առնուած լուրերու համաձայն, ի մօտոյ 4-500 գաղթականներ եւս պիտի հասնին Պամըշլը։ Անոնք ճամբայ ելած են Թուրքիայէն։ Այս լուրը մէկէ աւելի աղբիւրներէ կը հաստատուի։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՊԱՐՊԻ

Դամասկոսի Պըսթան Սէլիպի հայկական գաղթակայանը, ուր 700 գաղթականներ հաստատուած էին, շատ ողբերգական դրութեան մը մատնուած է։ Կալուածատէրը դատարան դիմած էր՝ պահանջելով իր հողին պարպումը։ Տրուած վճիռը կը պարտադրէ Հայերը որ իսկոյն պարպեն կալուածը՝ որուն վրայ շինուած էր գաղթակայանը։

Գաղթականները շուարած այս կարգադրութենէն, սկսած են դիմումներ կատարել եւ օգնութիւն խնդրել։

Պ. Պրինիէն իմանալով Դամասկոսի գաղթականներու այդ տխուր կացութիւնը, իսկոյն փութացած է Դամասկոս, պէտք եղած կարգադրութիւններն ընելու համար։

ՄԱՍԵԱՖԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԸ

Ալէվիներու երկրին մէջ, Մասեաֆի մօտ հիմնուած հայկական գիւղին մէջ այժմ կը գտնուին 35 ընտանիքներ, որոնց բոլորն ալ ունին իրենց լծկաններն ու բաւականաչափ ցանքերը եւ շատ գոհ են իրենց վիճակէն։ Մօտ ատենէն անոնց պիտի տրուին նաեւ կաթնատու կենդանիներ։

Տեղաւորման յանձնախումբը որոշած է մինչեւ ամառ 25-30 ընտանիքներ եւս փոխադրել հոն, որոնք շուտով դիւրութիւններ պիտի գտնեն հողամշակութեան նուիրուելու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Աթէնք, 24 Մարտ.— Նոր Յունաստանի հիմնումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Աթէնքի Թուրք դեսպանը՝ դեսպանատան ամբողջ պաշտօնէութեան հետ միասին ներկայ պիտի ըլլայ Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակի հանդէսներուն։

Այս տարի հարիւրամեակն է Յունաստանի Թրքական լուծէն ազատագրուելուն. այս առթիւ տեղի պիտի ունենան մեծ հանդէսներ եւ խրախճանութիւններ, որոնք ամիսներ պիտի տեւեն։

Էնկիւրիի վարիչներուն տեսակէտն է, որ Յոյները 1821ին կռուեցան կեղեքող վարչութեան մը դէմ, որ այսօր գոյութիւն չունի։ Այս հանդէսներուն մասնակցելու մասին Մուսթաֆա Քէմալի տուած որոշումը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոլոր նշանները ցոյց կու տան յայտնապէս, թէ ռուսեւգերմանական յարաբերութիւնները նոր փուլի մը մէջ կը մտնեն։ Երկու երկիրներուն ալ մամուլի ազդեցիկ օրկաններու գործածած լեզուն տարակոյս չի թողուր այդ մասին։

Յայտնի է որ, ռուսեւգերման յարաբերութիւններու համար նոր շրջան մը բացաւ Ռափալլոյի դաշնագիրը։ Ճենովայի մէջ, չորս կողմէն նեղուած Գերմանիան փրկութեան դռներ կը փնտռէր, որչափ ալ անձուկ ըլլային անոնք։ Անօգուտ էին Դաշնակիցները։ Բռնած գետնամած հակառակորդին կոկորդէն, կը պահանջէին անկէ բոլոր կարելին եւ մինչեւ իսկ անկարելին։ Ո՛չ ոքի միտքէն կ'անցնէր այդ պահուն, թէ Գերմանիա պոլշեւիկ Ռուսիոյ ձեռք մեկնելու համարձակութիւնը կրնայ ունենալ։ Լոյտ Ճորճ միայն վախեր ունէր այդ ուղղութեամբ։

Եւ, մինչ այս մինչ այն, Ճենովայի մէջ ռումբի մը նման տարածուեցաւ լուրը— հարեւան Ռափալլոյի մէջ Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայացուցիչները ստորագրեր են բարեկամութեան դաշնագիր մը։ Վիրթ եւ Ռաթենաու, Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, հեղինակները Ռափալլոյի դաշնագրին, նման ծովն ինկած մարդուն, շիւղէ մը բռնելն ալ ապաւէն սեպած էին։ Չիչերինն ալ, հարկաւ, իր հաշիւներն ըրած էր։ Երկու կողմն ալ սխալած չէին, նկատի առնելով տուեալ պայմանները։

Ու, երկու կողմն ալ շահեցան, Գերմանիա իրապէս, իսկ Ռուսիա՝ աւելի երեւութապէս։ Անուրանալի է որ, եթէ Գերմանիա Ռափալլոյէն ետքը, այս 7—8 տարիներու ընթացքին, դիւանագիտական շարք մը յաղթանակներ տարաւ, իր կոնակը շտկեց ու նորէն իր տեղը գրաւեց միջազգային յարաբերութեանց մէջ, այդ ամէնը որոշ չափով— ըլլայ իսկ անուղղակի — կը պարտի Ռուսիոյ բարեկամութեան։ «Համաշխարհային յեղափոխութեան» ուրուականը, ժամանակ մը երկիւղի մէջ պահեց յաղթական Դաշնակիցներն ալ։ Չէ՞ որ պոլշեւիկ յեղափոխութիւնը 1923ին դեռ, Գերմանիոյ մէջ օրերու խնդիր կը համարուէր։ Եւ կամ, այդպէ՛ս ցոյց կը տրուէր աշխարհին։ Ու եթէ 1924ին Անգլիա, անկէ ետքն ալ Ֆրանսա եւ շարք մը ուրիշ պետութիւններ Ռուսիոյ հետ վերականգնեցի՛ն իրենց դիւանագիտական ու առեւտրական յարաբերութիւնները, այդ ալ տեսակ մը ուշացած արձագանգն էր Ռափալլոյի համաձայնութեան։

* *

Եւ սակայն, այս դաշնագրին ստորագրութեան յաջորդ օրն իսկ, Գերմանիոյ վարիչները բնա՛ւ չվարանեցան իրենց դէմքերը փոխն ի փոխ նաեւ Արեւմո՛ւտք ուղղելու, հետապնդելով վերջնակա՛ն նպատակ մը— տնտեսական եւ պատուաւոր համաձայնութիւն՝ յաղթականներուն հետ։ Այս վերջիններուն ալ ցանկութիւնը նոյնը եղած է միշտ։

Ուրեմն, Ռափալլօն ի վիճակի չէ՛ր պատմութեան ընթացքը փոխելու Եւրոպայի մէջ, այլ կրնար միայն կասեցնել զայն։ Ու ատոր պէս ալ եղաւ։ Տօզի ծրագիր, Ժընեւ, Լոքարնօ, Եունկի ծրագիր եւ այլն, մէկ մէկ հանգրուաններ են այն ճամբուն վրայ, որ կը տանի դէպի Ռափալլոյի վերջնական հաշուեյարդարը մէկ կողմէ, իսկ միւս կողմէ դէպի երեկի թշնամիներու համաձայնութիւնը.

Ու կը թուի թէ, այդ երկար ուղեւորութիւնը լրանալու վրայ է այժմ։ Եունկի ծրագիրը ընդունուեցաւ Ռայխսթակին մէջ և ստորագրուեցաւ Հինտէնպուրկի կողմէ։ Նոյնպէս՝ գերմանեւլեհ համաձայնագիրը։ Դրաւման ենթակայ գերման հողերու դատերը յայնօրէն բաց են այժմ, և մինչև յունիսի վերջ մէկ հատիկ օտար զինուոր իսկ մնացած չպիտի ըլլայ հոն։ Կարգը շատով Սարի շրջանին պիտի գայ։

Անդին, Գերմանիա Եունկի ծրագրով զգալապէս թեթեւցուցած է իր պարտքին բեռը, ատոր հետ միասին՝ աւելի եւ ամրապնդած իր վարկը՝ սեղանաւորական հրապարակներու և սակարաններու մէջ։ Դաշնակիցները եւս շատ զգօն մնալու պատճառ չունին. կարելին կը փրցնեն արդէն։ Հարկադրուած ալ են ձգելու Գերմանիոյ ճիտը. չէ՞ որ իրենց իսկ ճիտէն կը բռնէ պաժ միակ և իրական յաղթականը — Ամերիկա։ Որո՞ւ կամքով է որ շաբաթներէ ի վեր բրտինք կը թափին Լոնտոնի մէջ....

Փաստն այն է որ, Ռափալլոյի դարաշրջանը վերջանալու վրայ է։ Ջուր տեղը չէր ուրեմն, որ Մոսկուա շանթեր չէր խնայեր, խանգարելու համար Գերմանիոյ և Դաշնակիցներու մերձեցման բոլոր փորձերը։ Ամէն անգամ որ Շթրէզէման Փարիզ կամ Ժընեւ երթալու կը պատրաստուէր, Չիչերին հէքեաթային թռչունի թեւերուն վրայ թառած՝ Պերլին կը շտապէր։ Առանց ըմբռնելու որ, զինքը բերել կուտային, կարմիր լաթը ներէն և ներէն հակառակորդ բանագնացներուն աչքը խօթելու համար։

* *

Այժմ փոխուած են ժամանակները։ Իրողութիւն է Գերմանիոյ եւ Դաշնակիցներուն մերձեցումը, Ամերիկայի կնքահայրութեամբ։ Այս բաւ է մինչն տան, որ ժամանակն ալ հասած է՝ վերաքննելու ռուսեւգերման յարաբերութիւնները և վերագնահատելու Ռափալլօն։

Ճիշդ եւ ճիշդ, այս բառերով ալ այժմ հրապարակաւ կը խօսուի Գերմանիոյ մէջ։ Դեմոկրատ «Պերլինէր Թակէպլաթ», ընկերվարական «Ֆորվերց», կեդրոնի օրկան «Գերմանիա», այլ և միւս բոլոր ազդեցիկ թերթերը պարզապէս պահանջ կը ներկայացնեն կառավարութեան, նոյն իմաստով։ Դեմոկրատներու խորհրդարանային խմբակցութիւնն ալ նոյն իմաստով հարցապնդում մը մտցուցած է։ Թող զարմանալի չի թուի եթէ ըսեմ, որ ամէնէն բուռն պայքարողները այդ ուղղութեամբ ընկերվարականներն են։

Անդին, ռուս թերթերն ալ իրենց հերթին պայքար մը սկսած են «վերջնապէս ծախուած Գերմանիոյ դէմ. թէ՝ հոս ռուսական չերվոնեցները խարդախողները կ'արդարացուին, թէ Գերմանիա հակախորհրդային պլոքին» մէջ կը մտնէ, բողոքներ կը կազմակերպէ Մոսկուայի հրամայած կրօնական հալածանքներուն դէմ, եւայլն, եւն.։ Ու կը սպառնան ալ թէ— տե՛ս՛ք, Գերմաններ, ձեզմէ ապրանք չպիտի գնենք այսուհետեւ, պիտի փնտռուիք դուք։ Ասոր պատասխանը պատրաստ ունին Գերմանները, ի հարկէ։ Կարճ խօսքով՝ «համատարած պոլշեւիկութիւնը» ընդգրկած Ռուսիոյ, դուք դրամ չունիք այլ եւս, ապրանք գնելու համար. ընդհակառակն, մեր վարկով եւ աջակցութեամբ է, որ մինչեւ այժմ ի վիճակի եղած էք ապրանքներ գնելու։ Եւ նման մտքեր։

Այս ամէնը, ի հարկէ, բանակռուի խօսքեր են. նախապատրաստական քայլեր, որ կ'առնուին ռուսեւգերման յարաբերութիւնները հիմովին վերաքննելու համար։ Անոնք նո՛ր փուլի մը մէջ կը մտնեն այսօր։

ԱՊՏԱԼԼԱՀ ՊՈՒՍԹԱՆԻ։ Նշանաւոր արաբ քերականը, մեռաւ Պէյրութի մէջ 80 տարեկան։ Դրած է բառարաններ, ճանրագիտարաններ, վէպեր։ Եղած է ուսուցիչ։ Իր աշակերտներն են Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Արաբիոյ ներկայ քաղաքական եւ գրական մեծ դէմքերը։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԹՈՒԼՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի Ֆրանսահայ խանութպանն ու արհեստաւորը կը գանգատին գործերու ակներեւ թուլութեան մասին։ Քննենք տնտեսական և ընկերային պատճառները։

Հակառակ աշխատաւորներու յաղթանակին և հարկային մասնակի զեղչումներուն, Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը, կը գտնուի երկու խոշոր դժուարութիւններու առջեւ— առեւտուրի անհաւասարակշռութիւն եւ ապրուստի տարապայման սղութիւն։

1929ին, Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը լաւ չէր, իսկ 1930ի առաջին եռամսեակին, բաղդատմամբ նախորդին, ա՛լ աւելի գէշ է։

Ներածումները 53 միլիառ 453 միլիոնէն (1928ին) բարձրացած են 58 միլիառ 284 միլիոնի, մինչդեռ արտածումները 51 միլիառ 379 միլիոնէն (1928ին) իջած են մինչեւ 50 միլիառի։

Ուրեմն, Ֆրանսան 1929ին 8 միլիառ 200 միլիոն ֆրանքի աւելի ներածում ունեցած է, կամ, դրամապէս աւելի շատ գնած է, քան ծախած՝ միջազգային շուկային վրայ։

Նկատելի պարագայ մը եւս։ Բոլոր ներածուած ապրանքները բարձրացած են իրենց արժէքին հետ նաեւ ծանրութեամբ։ Մինչ հակառակը, արտածուած ապրանքները, բաղդատմամբ 1928ին, իրենց ծանրութեամբ շատցած են, իսկ արժէքով նուազած։

Ուրեմն Ֆրանսացի առեւտրականը ստիպուած կ'ըլլայ օտար երկիրներու մէջ իր ծախած ապրանքներու գինը ոժանցնել, եթէ ոչ փնտռով՝ գէթ գեղչով տալ։ Ան կը ծախէ ծանրութեամբ շատ, բայց արժէքով պակաս։

Եթէ այս թիւերուն հետ, բաղդատենք նաեւ նախնական նիւթի, ապրուստի սակագինը, կը տեսնենք, որ օտար երկիրներու ապրուստին միջինն է 520 կէտ, մինչ Ֆրանսայի մէջ՝ 604։ Ուստի բացարձակապէս անճիշդ է ըսել (ինչ որ 1928ին ճիշդ էր) թէ Ֆրանսայի ներքին նիւթերու գինը չեն հաւասարած միջազգային գիներուն, ընդհակառակն անոնք գերազանցած են։

Ու երբ ժողովուրդ մը կը ներածէ շատ, կ'արտածէ քիչ եւ իր արտածումները կը ծախէ գեղչեալ գիներով, երբ ժողովուրդի մը ներքին ապրուստը օրէ օր կը սղէ ու կ'անցնի միջազգային չափանիշը, ստիպուած ենք ընդունիլ, որ իր փոխանակութեան միջոցը, դրամը արժէքէ կ'իյնայ նիւթին հանդէպ, հակառակ պաշտօնական եւ սակարանային կայունացման։ Ֆրանքը պահելով հանդերձ անգլիականի հանդէպ 124ի համեմատութիւնը, ներքին հրապարակի վրայ, աստիճանաբար կը կորսնցնէ իր գնելու կարողութիւնը։ Ուրկէ երեւոյթ մը, զոր մենք ռամկօրէն ապրուստի սղութիւն կը կոչենք։

Ամէն ինչ սղած է, խանութ, տուն, գործածական տարրականներ եւ ուտեստեղէններ։ Ֆրանսան այլեւս առատութեան եւ աժանութեան երկիրը չէ։ Չկան հարիւր հազարաւոր զբօսաշրջիկներու սպառողբազմութիւնները։ Իսկ ամսական 700 ֆրանքի գործօղ աշխատաւոր մը չի կրնար ապրիլ ու ապրեցնել։ Ան կը հարկադրուի իր ծախսերը մէկհինգերորդով կրճատել։ Այսպէսով առեւտուրի շրջաբերութիւնն ալ կը կրճատուի։ Գործերը կ'ըլլան թոյլ։ Գործարանները եւ աշխատաւորները թէեւ երեւութապէս կ'աշխատին, բայց մէկ հինգերորդով արդէն անգործ են։

* *

Եթէ փորձենք գտնել ներկայ տնտեսական անհաւասարակշռութեան եւ դժուարութիւններու պատճառները, կը հանդիպինք Գ. Փուանքարէի ֆրանքի կայունացման սխալէին եւ Շէռոնի հարկային քաղաքականութեան, որոնց հաւատարիմ յաջորդն է Գ. Թառտիէօ։

Գիտենք, որ ֆրանքը երաշխաւորուած է օտար թղթադրամներու, արժեթուղթերու եւ ոսկեղէնի 30 միլիառնոց հսկայ պահեստով մը, գնուած ազգային թղթադրամով։ Ֆրանսա ինքնապաշտպանութեան գերագոյն տենդէն մղուած, գնած ու Պանք տը Ֆրանսի արկղներուն մէջ ամբարած է մետաղ դրամագլուխ մը, փոխարէնը տպելով նորանոր թղթադրամներ, գլխի պտոյտ պատճառելու չափ շատ. հրապարակը արդէն ողողուած է 70 միլիառով։

Այս տոտալեկտական գումարը համապատասխա՞ն է երկրի արտադրողական ուժին եւ գնելու կարողութեան։ Ո՛չ։ Խնդրանքի եւ մատուցումի սահմանները խորտակուած են։ Ֆրանքին արհեստական առատութեան համապատասխան չեն զարգացած երկրի արտադրութիւնները։ Անոնք քանակով մնացած են գրեթէ նոյնը։ Ուրեմն զարմանալու չէ երբ ապրանքներու գինը կը բարձրանան, եւ մենք կը ստիպուինք մէկ քիլօ կարագին համար վճարել 28 ֆրանք, փոխանակ 22ի (1928ին)։ Ուրիշ խօսքով, մեր այսօրուան 28 ֆրանքը նախկին տարիներու 22 ֆրանքին ուժն ունի, կամ հրապարակի 70 միլիառ թղթադրամը 1928ի 59 միլիառին։

Բնականաբար, ապրուստը երբ կը սղէ, կառավարութիւնը իր ելեւմուտքի հաւասարութիւնը պահելու համար, կը ստիպուի կիրառել հարկային քաղաքականութիւն մը, որ առաւելագոյն չափով ապահովէ իր պիւտճէն։

Այժմ ակնարկ մը նետենք Շէռոնի հարկային դրութեան վրայ, որ հանճարեղ շահատան մըն է, իր ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերով, եկամուտի եւ աշխատավարձի, գործառնութեան եւ հրամանագրի զանազան ու զարմանազան տուրքերով։ Ո՛չ ոք կրցած է անոր գործառնութեան դաշտը սահմանաւորել, նոյնիսկ հեղինակը ինք։ Բայց արդիւնքին գալով, պետական գանձը միայն 1929ին 57 միլիառի մուտք ունեցած է եւ 5 միլիառ 300 միլիոնի զուտ շահ։

Ուսկի՞ց գոյացած է այս հսկայական զուտ շահը, երբ երկրին արդիւնաբերութեան քանակը մնացած է նոյնը եւ արտաքին առեւտուրն ալ անհաւասարակշիռ։ Ապահովաբար գիներու սղութենէն եւ անուղղակի տուրքերէն։

Անուղղակի տուրքը, որ ամէնէն աւելի կը հարուածէ շրջաբերութեան ու սպառումի նիւթերը երկրորդ պատճառ մը կ'ըլլայ նոյն նիւթերու գիներուն բարձրացման։ Խանութպան մը որքան բարձրացնէ իր գիները այնքան կը հարկադրուի անուղղակի տուրք վճարել, եւ որքան վճարէ, այնքան կը ստիպուի գիները բարձրացնել։

Նկատեցէք հրաշագործ խաղաղ մեքենայ մը, որ իր անիւներուն մէջ առած է արտադրող թէ սպառող, գիւղացի թէ գործաւոր, խանութպան թէ դրամատէր և երեւակայութիւնն իսկ մոլորեցնող ոլորտներու մէջէն տեւականօրէն տուրք կ'արտադրէ։

Ահա թէ ինչո՛ւ, երբոր կը սղեն, առեւտուրը իր թափը կը կորսնցնէ, աշխատանքը տենդոտ չըլլար եւ ապրուստի հոգը կը դառնայ այն աստիճան ծանր, որ տնտեսագէտները կը հարկադրուին դարմանին մասին մտածել։

Դարմանները, ի հարկէ շատ են։ Իւրաքանչիւրը, համաձայն իր դասակարգային վիճակին միջոց մը կ'առաջարկէ։ Դրամատէրները անհանդուրժելի կը գտնեն ամբարուած շահի տուրքը եւ կը պահանջեն դրամագլխի ազատ շրջանառութիւնը, մինչ ընկերվարականները կը պահանջեն ջնջել անուղղակի տուրքի դրութիւնը և ծանրացնել ամբարուած շահին կամ դրամագլխի տուրքը։

Այստեղ մենք այլեւս կը թողունք քաղաքական անտեսութեան սահմանը ու կը մտնենք ընկերային քաղաքականութեան մարզին մէջ։ Աշխատանքի եւ շահագործումի դարաւոր պայքարի դաշտն է այս։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՄՈԳՈՒԹԵԱՆ

Թող չկարծուի թէ քաղաքակիրթ եւ յառաջդիմական Եւրոպայի մէջ պակաս չեն կախարդներն ու վհուկները։ Մոգութեան զանազան եղանակներու դպրոցներ ալ կան, որոնց հետեւորդները հրաշքներ կը գործեն, մեռելներուն յարութիւն կուտան, ապագայ պատահարները կը գուշակեն։

Ֆրանսայի գիւղերուն մէջ անթիւ են վհուկները, որոնք երբեմն պատճառ կը դառնան գայթակղութիւններու, դատ ու դատարանի։

Մոգութեան հարցը չափազանց բարդ է։ Առհնօք, մասնաւոր գիտութիւն մըն էր, եւ հետեւորդները ամէնէն յարգի մարդիկն էին աշխարհի վրայ։ Հետզհետէ մոգութիւնը զանազան ձեւեր առաւ եւ այսօր կարելի չէ քանի մը հատորներով թուել իսկ ընել բոլոր այն մեթոտներուն, զորս կը գործածեն հարցուկներն ու կախարդները։

Վերջապէս թանգարան մը լեցնելու չափ գիրքեր կան այդ մասին։ Եւ հայերէն մեր գրականութիւնն ալ օժտուած է Յովհ. Գազանճեանի եւ Գասպարճեանի մէկ գիրքով (Գաղտնիք եւ արուեստ մոգութեան)։ Չեմ յիշեր յօդուածները եւ հետեւորդները։

Կախարդութեան զանազան ձեւերէն՝ առնե՛նք գիժահմայութիւնը (envoûtement, պիւլիւ), որ չափազանց տարածուած է ամէն ժողովուրդի մէջ։

Ի՞նչ է գիժահմայութիւնը։

Կախարդութեան ձեւ մը, որուն վարպետները կը հիւանդացնեն, կը վիրաւորեն կամ կը սպաննեն անձ մը, առանց անոր մօտն ըլլալու, պարզապէս անոր պատկերին նման շինուած մոմարձանի մը վրայ փորձելով ամէն չար փափաք։ Ասիկա տարբեր չէ ծանօթ պիւյիւէն, որ կը գործածուէր հայկական գիւղերու մէջ։ Ենթադրենք թէ երիտասարդ մը սիրահարած է աղջկան մը։ Տղուն մայրը, որ չուզեր հարս առնել այդ աղջիկը, գողունի քանի մը թել կ'առնէ անոր մազերէն եւ կախարդելով՝ պատճառ կ'ըլլայ աղջկան հիւանդութեան, սիրազանցութեան կամ մահուան։

Այսպիսի կախարդութիւններու բազմաթիւ օրինակներ տուած է Միջին Դարը։ Կեղծքիմիկոսներն ու վհուկները հազար ձեւեր ունէին չարիք հասցնելու։ Ահա այդ ձեւերը.— Կախարդը առարկայ մը, մազի խուրձ մը, վերարկուի կտոր մը կը գողնար այն անձէն, որ պիտի ենթարկուէր գիժահմայութեան։ Յետոյ կ'առնէր շուն մը կամ կատու մը իբրեւ զոհին խորհրդանշանը։ Այդ պատճառաւ, կենդանիին կուտար զոհին անունը։ Կը սպաննէր զայն, սիրտը կը հանէր տեղէն, եւ կը փաթթէր իր զոհին վրայէն գողցուած առարկային մէջ։ Ամբողջ 3 օր շարունակ առեղ ու գամ կը զարնէր սիրտին, ահաւոր անէծքներ կարդալով զոհին հասցէին։ Կ'աղօթէր, որ այդ վէրքերը բացուէին նաեւ զոհին վրայ։

Ի վերջոյ այս ձեւը, որ կը փոխուէր կախարդէ կախարդ, վերածուեցաւ պարզ ու միօրինակ ձեւի մը։ Կախարդները շինեցին մեղրամոմէ արձանիկ մը, որ պիտի ունենար, ամէն անգամ, նմանութիւն մը իր զոհին հետ։ Զայն կը հագուեցնէին զոհին զգեստներով։ Յետոյ նշաւակ կը դարձնէին հայհոյութեան ու թշնամութեան.
Թարկէին չարչարանքներ,
րոնք պիտի անդրադառ
զոհին վրայ հեռուէն. Ի
վերջը, կը ծակէին սիրտ
պէտք զոհն ալ մեռնէր
Եւ այս ամէնը կը կատար
մութ ու խորհրդաւոր
ներու մէջ, անկիւն մը
բոց կ'արձակէր, շուքեր
խաղային պատերուն
վհուկը դիւային քրքիջ
ձայներ կը հանէր, մեռ
հոտ մը կը տարածուէր
անհաղորդ մթնոլորտ
շուշտ հաւատք պիտի ներ
անոր, որ կախարդին էր
սպաննել տալու համար
կառակորդը։
19րդ դարուն վերջերը
մը անհետացան կախ
թեան այս եղանակները
նիստականութեան եւ ոգե
թեան շրջանն էր այլեւ
Նուտով ոգեհարցութիւ
ինկաւ կախարդութեան
բուն մէջ։ Մասնաւորապ
տաքքրական է զգալ
թեան ձեւը։
Նախ «կը քնացնեն
կան, որ, այդ վիճակին
զգայական կարողութիւն
ճառագայթէ մարմինէն
իրմէ քանի մը մեթր հեռ
պէս որ եթէ գնդասեղ մ
ցնէք իրեն՝ բռնելով ս
թիմեր հեռու, «քնացող
պտոյ։ Նշան հաւատացե
որոնք կը պնդեն թէ կրն
բանալ ենթակային զգայ
կարողութիւններուն
որեւէ տեղ, օրինակի
գաւաթ մը ջուրի մէջ։
այդ շրջանին առեղ խօ
թակային մասին մէջ,
սակայն երբ առեղը
գաւաթին մէջ, ջուրին
ենթական կը պոռայ ցաւ
Այսպիսի փորձ մը
չէ, եթէ ոչ թելադրութիւ
ղանակ մը։ Ենթական
նալէն առաջ, արդէն գիտ
ինչ տեղի պիտի ունենա
քնացողին ազդեցութեան
թարկուելէ յետոյ, իր
կանութիւնը կը կը գտնէ
քնացնողը փափաքէր։
Զգայազրկութեան փորձ
համար, կը գործածէին
հին մոմարձանները։ Եւ
ռարկանները աղնուա
հուն, «քնացող»ը անդր
ռար ցաւէն։
Երբ այսպիսի փորձ
կատարուին մայրաքաղաք
մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ
գեռ գիժահմայութիւնը
գիւղերուն մէջ, տգէտ
վուրդին մօտ։ Վերջերս
լացի երիտասարդ մը նոր
կեղուներով շինած էր
ճապատանք մը, որ կը
իր թշնամին։ Դանակով
չէր անոր քիթն ու բերան
հաւատքով թէ իր թշն
անդին, նոյն ձեւով պիտի
ւորուի։ Ֆրանսացի գիւղ
հրացանով վիրաւորեց զ
որ գիժահմայութեան են
կած էր իր խոզը։
քանի՛ օրինակներ, թոյլ
խապաշարումի։
Արդարեւ սուտ բան
այս բոլորը։ Սուտ բան
բախտը։ Ո՛չ ոք կրնայ
թիւն ընել մէկու մը,
չէ։ Անշուշտ կարելի չէ
նալ հեռազգայութեան
գասար հարցը, բայց սուտ
է կախարդութեամբ, աղօ
եւ փափաքով մարդ հիւ
ցնելու, սպաննելու ամէն
ԱՐՍ

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿ

Անցեալ տարի ամեր
կառավարութիւնը որոշեց
մել կիներու ջոկատներ, որ
փալլեցան վերջին ազգամ
ձերուն ընթացքին։
Բայց կիներու բանակ
նորութիւն չէ։ Պատերազ
առաջ Գերմանացիներն ալ
խորհէին կազմել կիներու
կատներ։ Ֆրանսական Յեղ
խութեան ընթացքին, կը
հէին Փարիզի մէջ կազմակ
պել 10.000 կիներէ եւ աղջ
ներէ բաղկացած զինուորակ
ջոկատ մը։ Անոնց համազգ
համար ամէն ջանք թափ
էր, որպէսզի շայէ կիներու
բանակութիւնը։

…ՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

…նիկոսիայէն (Կիպրոս) ստա… …ենք հետեւեալ զեկոյցը (13 … — Ազգային վաստակաւոր … գրագէտ Աւետիս Ահարոնեա… …գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը՝ Կիպրո… …մէջ եւս՝ պատշաճ շուքով տօ… …նելու նպատակով, կազմուած … …քանմէկ հայրենակիցներէ … …յոբելինական Յանձնաժողով մը, … …իր մէջէն ընտրած է հետեւեալ … …Մարմինը — Յոբթ. Գ. …եան՝ Ատենապետ, Յոբթ. Գ. …եան՝ Բ. Ատենապետ, Յոբթ. …եան՝ ընդհ. քարտուղար, … Ինճիրճեան՝ գանձապահ, …ճեան՝ օժանդակ գան… … Գ. Թորիկեան, Մ. Ճէլալ… … Զ. Սինանեան, Վ. Մուրատ… … Ս. Աստուրեան, Ն. Չիլին… …եան, խորհրդականներ։

Յանձնաժողովը, յառաջիկայ … …ին պիտի կատարէ յոբելի… …կան հանդէսը, որուն մաս պիտի … …կազմեն, մոգական լապտեր (գոյ… …ն ու Արարատը, Ահա… …նեանը եւայլն), կենդանի պատ… …կերներ Ահարոնեանի գործերէն, …ճառախօսութիւններ, արտասա… …նութիւններ, մեներգ խմբերգ … …ւայլն։ Գոյացած հասոյթը ամ… …բողջին պիտի ղրկուի Փարիզի … …Յանձնաժողովի Գործադիր … …րմինին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(…թարգմ. Թուրք Թերթերէն)

«ԻՐԱՒԱՆՑՈՒՄԻ ՏԵՂԻ ՉԿԱՅ»

…Նօնուս Նատի պէյ («Ճիւմ… …հուրիյէթ»), այս վերնագրով … …յօդուածի մը մէջ կը քննէ … …թրքական դրամի կայունացման … …խնդիրը.

«Իրողութիւնը այն է որ, մեր … …ալիւ գտնուած հիւանդութիւնը … …անբուժելի չէ։ Սկզբունքի տե… …սակէտով, շրջաբերութեան մէջ … …գտնուած դրամին հազարապատի… …կին չափ հարստութիւն կայ երկ… …րին մէջ։ Եթէ դրամին արժէքը … …պիտի չիջնէնք Թուրքի աշխատան… …քին ու հարստութեան մը, ուրեմն … …կարելի է ըսել թէ մեր … …ամէն ոսկեդրամէն աւելի զօրա… …է. Չէ՞ որ դրամ ըսուածը ժո… …ղովուրդի ճակտի քրտինքին ար… …ն է։ Արդ, Թուրքիոյ մէջ … …ժողովուրդը կ'աշխատի՞։ Թուրքիա … …ասպարէզներ, ուր կարելի … …աշխատիլ ու շահիլ։ Ուրեմն … …յուսահատութեան տեղի չկայ։ Կը բաւէ … …հաւատալ աշխատանքի …

…ուժին։ Նորաձեւ ժողովուրդ չենք, կանք եւ կ'ապրինք։

Միայն, հաւաքական բնակիչներու կեանքը ունի տարբեր ազդակներ ալ, որոնց հարկ է նկատի առնել։ Այդ հաւաքականութիւնը պետութիւնն է, եւ զայն վարողն ալ՝ կառավարութիւնը։ Պետական վարիչները պէտք է շատ աչալուրջ հսկեն, որովհետեւ բարդ է իրենց գործը։ Պետութիւնը կառավարելու համար տուրք կ'առնենք ժողովուրդէն։ Պայման է որ ճիշդ չափով առնենք։ Մեր գանձելիք տուրքը պէտք չէ խանգարէ ժողովուրդին ապրուստը։

Թուրքիոյ համար տեղի չկայ իրար անցնելու հանդիպած դէպքին առջեւ։

ԾԽԱԽՈՏ ՉԵ՞Ն ՄՇԱԿԵՐ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ կուսակալ Քեազըմ փաշա Սէյտի-քէօյ եւ Ճումաօվասի երթալով մշակութեան մասին քննութիւն պիտի կատարէ։ Կ'ըսուի թէ ծխախոտ մշակողները այս տարի մշակութիւն չեն ըներ, ծխախոտի հիւանդութիւններուն դէմ պայքարելու դրամ չունենալով։ Կուսակալը այս մասին քննութիւն պիտի կատարէ, գիւղացիները լսելով։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ԱՆԲԱՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ հիւանդանոցներու մասին «Փոլիթիքա»յի մէջ հրատարակուած յօդուած մը հետեւեալ բաղդատութիւնը կ'ընէ պետական եւ օտար ու փոքրամասնութեանց հիւանդանոցներու մասին. Պալըգլը Յոյներու հիւանդանոցը ունի 450 անկողին, Հայերունը 300, Հրեաներունը 250, պուլկարականը 50, Ֆրանսականը 70, Ամերիկեանը 60, Սէն Ժորժը 110, անգլիականը 50։ Ընդհանուր գումարը կ'ընէ 1430 անկողին։

Այս գումարին դէմ, պետական հիւանդանոցներէն, Ճէրահ փաշան ունի 200, Հասէքին 300, Բէրան 50, Կուրէպան 250, Էթֆալը 150 եւ անկելանոցը 200 անկողին։ Ասոնցմէ զատ կան կարգ մը թրքական մասնաւոր հիւանդանոցներ որոնք 2-300 անկողիններ ունին, բայց ժողովուրդի խոնարհ դասուն անմատչելի են իրենց բարձր վարձքերով։

Թուրք թերթը, Թուրքերու մեծամասնութեան հանդէպ օտարներու եւ փոքրամասնութեանց այս առաւելութիւնը չեշտելէ յետոյ, կը յայտարարէ թէ 800,000 բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը համար ինչպէս կարելի է բաւեցնել 3,000 անկողինները.

ԱՐԴԱՐ ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Ուղղուած՝
Մարսէյլի առաջնորդին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Մարտ.— Սրբազան, Ֆրանսայի ողողումներուն առթիւ Մարսէյլի Հայութեան ուղղուած կոչը մեծ գոհունակութեամբ կարդացի։ Ամէն գնահատութեան արժանի է այդ ձեռնարկը։

Քանի մը դիտողութիւններ, սակայն։ Կոչին մէջ կը կարդամ.

«Այսօր եօթը տարի է որ անօթի եւ մերկ վրձակով Ֆրանսա ապաստանած մեր ժողովուրդը գործ եւ աշխատանք գտնելով... հողի, տունի տէր եղաւ...» եւն.։

Սրբազան, արդեօք ֆրանսացիներուն քէ՞ֆը բերելու համար է որ այս խոշոր սուտը մէջտեղ կը նետէք։

Հայերը հօս եկան անօթի՛ եւ մերկ...

Քանի հայ գործաւոր կրնաք ցուցնել որ 25էն 30 ֆրանք օրավարձքով կրցած է խնայողութիւն ընել ու հող մը կամ տուն մը գնել։ Հայերը երբ Ֆրանսա եկան, անօթի եւ մերկ չէին, բացի փոքր մասէ մը։ Միւսները քիչ ու շատ գրպանը լեցուն նետուեցան հօս՝ կառավարութեան տուած դրամական օգնութենէն քանի՞ հոգի եկան բաժին առին։ Եթէ առաջին օրերուն Camp Oddoի ձրի ապուրի բաշխման պատմութիւնը ընէք, տասը դիմաց ինչե՞ր կարելի է պատմել.

Եթէ Հայերս հօս հողի, տունի, պանդոկի խանութի տէր եղանք, ո՛չ թէ օրական 25-30 ֆրանք օրավարձք առնելով էր, այլ նախկին խնայողութեան, մանաւանդ Ամերիկայէն ղրկուած կանանչ ու դեղին տոլարներու շնորհիւ։ Եւ շնորհիւ մեր շինող ու չէնցնող կարողութեան. Հայերը հարիւր հազարներով ֆրանք, տոլար ու կարմիր ոսկիներ թափեցին այս նոր բնակավայրին մէջ։ Գացէք անգամ մը նօտարներու հաշուեգրքերը պրպտեցէք, արձանագրութեանց գրասենեակներու տոմարները աչքէ անցուցէք եւ պիտի տեսնէք թէ քանի մը միլիոնի կը հասնի Հայերու թափած դրամին համագումարը.

«Հայերը հօս անօթի՛ եւ մե՛րկ եկան»։ Այդ անխորհուրդ խօսքը, որուն արձագանգ տուաւ ուրիշ մըն ալ — աւելի անպատասխանատու — վստահ եմ ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուի, շատ մը ֆրանսացիներ պիտի լսեն ու ըստ այնմ գաղափար պիտի կազմեն մեր վրայ։ Եւ անշուշտ մի մը մեր երեսին պիտի տան։

փոխանակ այսպէս արդահատելի գործելու, մինչեւ վիրաւորելու ամբողջ գաղութի մը արժանապատուութիւնը, կարելի էր յիշեցնել մեր պարտականութիւնը, քանի որ մարդասիրութիւնը անծանօթ առաքինութիւն մը չէ մեզի համար, ոչ ալ երախտագիտութիւնը։

Գ. Ղեւոնդեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Սեփ. Թղթ.)— Դեկտեմբերէն ի վեր գործերու թուլութիւն մը կայ կարգ մը գործարաններու մէջ։ Մասնաւորաբար փոքր գործատէրերը իրենց գործաւորներուն թիւը նուազեցուցին՝ դեկտեմբերին. խել քանի մը տեղեկութիւններ, այս առթիւ —

Պ. Մաքապիոնի կերպասի գործարանին մէջ, որ մօտաւորապէս 150 գործաւորներ ունի, 25 Հայեր կան. ասոնք օրավարձ կը ստանան 25—30 ֆրանք, իսկ կիները 18—22 ֆրանք։ Ժամանակէ մը ի վեր շաբաթը չորս հինգ օր կ'աշխատին։ Այս շրջանին մէջ կայ եւ Պ. Փելէի կօշիկի գործարանը, ուր կ'աշխատին մօտ 250 գործաւորներ, որոնց 150—200ը Հայեր են։ Ասոնց օրական 24—32 ֆր. են օրականները, իսկ կիները կը ստանան 14—24 ֆրանք օրական։ Այս գործարանը վերջերս քանի մը հայ գործաւորներ ճամբեց, նորաձեւ մեքենաներ գնած ըլլալով, որոնց վրայ փոխանակ երեք գործաւորի մէկ գործաւորով կարելի է նոյն գործը արտադրել։ Գործարանատէրը վրդովուած է մարտ 6ի հայատառ թռուցիկներէն՝ որ ցոյցի կը հրաւիրէր հայ գործաւորները եւ կ'ըսէր թէ հայ աքլոր մըն ալ պիտի գայ Լիոնէն, ճառ խօսելու։ Գործարանատէրը այս իմանալով կը հետաքրքրուի եւ ձեռք կը բերէ թռուցիկ մը, կը կանչէ գործաւորներէն Պ. Թամամեանը եւ թարգմանել կուտայ այդ ծիծաղելի թռուցիկը։ Հայրենակիցը թարգմանելէ յետոյ, կը յայտնէ գործարանատիրոջ թէ այդպիսի մարդիկներ չկան հայ գործաւորներուն մէջ։ Ահա թէ որո՛ւ կը հասնի քանի մը թափթփուքներու խեղկատակութիւնը.

Մինչեւ ե՞րբ այս խառնակչութիւնը հայրենիքէն դուրս եւ ներս։ Մենք չենք ուզեր լսել ձեր ազգադաւ կոչերը. թողէք մեզ հանգիստ, թողէք, մի բանաք մեր վիրաւոր սրտերը եւ ձեզի պահեցէք ձեր գիտութիւնը։

Ինչպէս ըսի, գործերը առ հասարակ թոյլ են չորս հինգ ամիսէ ի վեր։ Կան գործարաններ որ ամէն օր գործաւոր կը ճամբեն, 10-15. Մեր շրջանի մէջ, միայն փառգալն է որ առատ գործ ունի, նոյն իսկ աւելի ժամեր կ'աշխատցնէ։ Այս գործարանին մէջ մեծ թիւով Հայեր կ'աշխատին. օրավարձերը 25 ֆրանքը չանցնիր առ հասարակ 23-24 են այրերու օրականները, իսկ կիներու համար 19 20 ֆր. օրական կայ։ Հատով աշխատողները աւելի կը շահին։ Վիէնի գործարաններուն ամենամեծը կարելի է համարել այս կերպասի գործարանը։

*** Ֆրանսայի ողողումներու աղէտեալներուն համար, այստեղ բոլոր կազմակերպութիւններէն հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ։

*** Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի յանձնախումբին յայտարարութիւնը ցրուած է արդէն եւ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ այս առթիւ։ Յանձնախումբի անդամներ մեծ աշխատանք կը կատարեն Գրական Ֆոնդը արդիւնաւորելու համար։

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 9ի թիւով, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք 5 տուն ոտանաւոր, որոնք կը պատկանին 5 հայ բանաստեղծներու։ Պէտք է գիտնալ թէ ո՞ր տունը ո՞ր բանաստեղծինն է, ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, ո՞ր գրքէն առնուած է։

Այն ընթերցողը, որ 5 տուներն ալ պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ վեցամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ առաջին մրցանակը, երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն ընթերցողը, որ միայն 4 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ եռամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երկրորդ մրցանակը, եւ երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն, որ միայն 3 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ մէկ տարեկան «Երկունք»։

Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երրորդ մրցանակը։ Միւսները եւ անոնք, որ պիտի յաջողին ճանչնալ միայն մէկ կամ երկու տուները, պիտի յիշատակուին «Յառաջ»ի մէջ, առանց մրցանակի արժանանալու։

Արդէն ստացած ենք քանի մը պատասխաններ, որոնք կը ճշդեն միայն մէկ տունը։

Մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարենք 27 Ապրիլին, կիրակի օր։

Յաջորդ կիրակի ուրիշ նոր մրցում մըն ալ։

ԹՐ. ԷՕԺԷՆԻ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
Զօնկուլտաքցի
ԵՒ
ՎԱՐԴԱՆ ԳԱՍԻԿԵԱՆ
Բալուցի
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Տրակինեան Լիոն
19 Մարտ 1930

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ — Խոշորեան, Լիոնցի հայ ծանօթ կռփամարտիկը, նոր յաջողութիւն մը եւս ձեռք բերաւ մարտ 17ին, Կրընոպլի մէջ կատարուած կռփամարտի մրցումներու ընթացքին։

Իր հակառակորդն էր Գօքար՝ ֆրանսացի մը։

Մրցումը պիտի բաղկանար երկուական վայրկեաննոց տասը շրջաններէ։ Բայց հայ մարզիկը առաջին շրջանէն իսկ սկսաւ տիրել խաղին։ Երրորդ շրջանին ֆրանսացին արդէն գետին ինկած էր եւ դժուարաւ վերջացուց երկու վայրկեաննոց ժամանակամիջոցը։

Չորրորդ շրջանին վերջերը, Խոշորեան ունեցաւ այնքան գեղեցիկ գերք մը որ դատաւորները իսկոյն կեցուցին մրցումը եւ յաղթական հռչակեցին հայ կռփամարտիկը։

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ԲՈՒԺՈՒՄՆ ՄԵԼՈՐԵԱԼ ՄՏԱՑ

ԼԻՈՆ, 16 Մարտ.— Պոլսոյ եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած պատուոյ ատեանը, Միութեան հաստատման թուականէն (1926) մինչեւ այսօր, վարչութեանց նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը քննած ու հաստատած է որ, մանաւանդ վերջերս շրջող զրոյցները՝ անհիմն ու սին վերագրումներ են։ Ընդհակառակն, պատուոյ գնահատական խօսք միայն ունի, կը քաջալերէ վարչութիւնը ու կը շնորհաւորէ, որ իր կարելին ըրած է օգտակար ըլլալու առ հասարակ բոլոր հայրենակիցներուն ու բարձրացնելու անոնց վարկը։

Մասնաւորելով մեր խօսքը վարչութեան նիւթական գործունէութեան շուրջ (շրջան 1929ի), պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ, որեւէ զեղծում ու մսխում տեղի չէ ունեցած, ու խղճամիտ գործունէութեամբ մը, ձգտում ցոյց տրուած է իրենց կոչումը արդարացնելու։

Պատուոյ ատեանի անդամներ Նախագահ Խորէն քահանայ Կէօքճեան. Քարտուղար Յովհ. Պապիկեան։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

…սը տեսնելով, յանկարծ …ցնեցաւ եւ իր դէմքը խիստ …յայտութիւն մը ստացաւ։ …քան յուզուած էի եւ ցնցե… …որ ցաւ պատճառեցի իրեն։

…Ներս մտայ առանց հրաւէրի …սելու եւ առանց ճշգրտօրէն …ալու թէ ինչ պիտի ընէի։

— Ինչո՞ւ համար, Ժիւլ, այս… …քան կիներ կ'ընդունինք։

…ւութիւն մը։

— Այո՛, այնքան շատ կի… …գրեթէ բոլորը տեսայ։

— Որովհետեւ կը վախնամ …հարելէ եթէ զանոնք յա… …չփոխեմ։ Եւ կիները չեն սիր… …սիրուիլ։

— Ինչո՞ւ համար ինծի նմա… …կիներ կը փնտռես։

— Որովհետեւ դուն աւելի …էիր ինծի քան ուրիշներ,

պատասխանեց դաժան ձայնով մը, կարծես ինքնիրեն կը խօսէր։ Այդ ձայնին մէջ այնքան տխրութիւն եւ այնքան հայրենաբաղձ փափաք մը կար որ պիտի ուզէի ծունկի գալ իր առջեւ եւ ոտքերը համբուրել. մէկ փափաք ունէի միայն, խոնարհիլ։

— Եթէ այդքան ինծի կը փափաքիս ինչո՞ւ զիս չես առներ, որպէս քու սիրուհիներէդ մէկը։ Ասիկա պիտի բժշկէ քեզ թերեւս։

Ի՛նչպէս կրցայ այդքան դաժան առաջարկ մը ընել իրեն։ Խենդացած պատուիմ ցաւն էր որ ընել տուաւ զայն ինծի, եւ կամայական նուաստացուցիչ մտածումով մը կ'ուզէի իր աչքին ինքզինքս արժեցնել։

Ինծի նայեցաւ, մտածկոտ։

— Ինչո՞ւ չէ՛, գաղափարը հաճելի է ինծի, եւ գէշ խնդութով մը աւելցուց. «Արժանի է քեզի»։

Արժանի է ինծի... որպէս թէ մայթերը չափչփող կին մը եղած ըլլայի. եւ ոչ թէ զզուանք զգացող մը խղճահարութենէն եւ սէրէն կրծուած, որ կուզայ ինքզինքը նուաստացնել։ Այրերու յատկանշական անխմանալիութիւնը, փարեցաւ ինծի տեսակ մը կատաղութեամբ, առանց զիս համբուրելու։ Երբեք զինքը այդպէս չէի տեսած։ Ո՞ւր է ձգած ձեւերու եւ սովորութիւններու այն գեղեցիկ ազնուականութիւնը որ չէր կորսնցներ նոյնիսկ սիրոյ մէջ։ Անմիջապէս յետոյ հեռացաւ, գրեթէ բարկութեամբ, մինչդեռ կ'ուզէի տակաւին թեւերուս մէջ գորովով սեղմել զինքը ինչպէս երբեմն։

Հիմարիս սէրը, կնքամայր, վերջն է որ կը ճանչցուի, եւ ոչ թէ առաջ։ Առաջ, բոլոր մարդիկը իրար կը նմանին, որովհետեւ ըղձանքին ձեւը մէկ հատ է։

Երբ կը պատրաստուէի մեկնիլ մնած ատենէս աւելի նուաստացած, հարցուցի իրեն թէ ծունկի վրայ քաշկռտուելով իր առջեւ կրնայի՞ նորէն գալ. «Այո» պատասխանեց, նոյնիսկ կրնայի յաճախ գալ եւ պահարան մը տուաւ։

— Նամականի՞ն ձգելու համա՞ր է։

— Ո՛չ, այսպէս կ'ընեմ իմ սիրուհիներուս հետ։ Այսուհետեւ իմ սիրուհիս ես. այնպէս կը վարուիմ հետդ, ինչպէս միւսներուն հետ։

Անմիջապէս որ դուրս ելայ, բացի պահարանը դողդղալով։ Գուշակեցի որ ինծի համար թոյն կար անոր մէջ, բայց չկրցի ճշգրիտ կերպով հաշուել թէ ինչ կը պարունակէր։

Հազար լիրէթնոց դրամատոմս մըն էր. զոր պատռեցի կատաղութեամբ։

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ դուրս կ'ելլեմ իր տունէն, պահարան մը կուտայ ինծի, զոր կ'ընդունիմ լռութեամբ, եւ կը պատռեմ կտոր կտոր անմիջապէս որ տունէն դուրս ելլեմ։ Պիտի ուզէի իր աչքին առջեւ պատռել եթէ չվախնայի զայն գրգռելէ եւ ամէն բան կորսնցնելէ։

Այո, պէտք ունի զիս ենթարկելու այդ սոսկալի նուաստացման, իր իսկ աչքերուն առջեւ արդարանալու համար։

Եթէ չկարենայ այլեւս այդպէս ընել, թերեւս ալ չպիտի ուզէ զիս։ Չեմ համարձակիր խզել իմ ձեռքերովս իսկ այդ բարակ կապը որ մեզ տակաւին կը միացնէ։

Ըսէք ինծի, կնքամա՛յր, քաղցր եւ գորովի խօսք մը։ Այնքան մինակ եմ. եւ այնքան կը տառապիմ որ կարելի չէ որ քիչ մը գութ չներշնչեմ։ Եթէ կեանքի մէջ այսքան մինակ չըլլայի հիմա հոգիով եւ մարմինով այսպէս ծակծկուած չպիտի ըլլայի այնքան փուշերէ։

Կը համբուրեմ ձեզ մեծ գորովով։

Ռոզա Ալֆիէրի

***

Մարքիզուհի Աննա Ցալմասօ
առ Տիկին Ռոզա Ալֆիէրի
Հռոմ
Հեռագիր

Կը խնդրեմ քենէ, սիրելի զաւակս, ջերմեռանդօրէն պահել պատռած պահարաններուդ կտորները։ Ամուսինդ երբեք չպիտի հաւատայ որ այդպէս ըրած ես։

Սիրով՝
Աննա Ցալմասօ

ԼԵՐԶ

Ընկերվարական Ազգային Խորհուրդը

Կիրակի օր Փարիզի Ընկերվարական Տան մէջ գումարուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը: 542ի դէմ 2533 ձայնով որոշուեցաւ կրկին կուսակցութեան ծոցին մէջ առնել Ռիոմի երեսփոխան Ալեքսանտր Վարէնը, որ չորս տարի առաջ վտարուած էր՝ Հնդկաչինի կառավարիչի պաշտօնն ընդունած ըլլալուն համար:

Ազգային Խորհուրդը յետոյ ընդունեց կարգ մը բանաձեւեր որով որոշ երաշխաւորութիւններ կը պահանջուին այն նախկին ընկերվարականներէն, որոնք համայնավար շարքերուն մէջ մտնելէ վերջ, այժմ կ'ուզեն մայր կուսակցութեան վերադառնալ:

Որոշուեցաւ Ֆրանսան պրոպագանդային ութ շրջաններու բաժնել:

Յետոյ հետեւեալ որոշումները տրուեցան կուսակցութեան յառաջիկայ տարեկան համաժողովին մասին.

Համաժողովը պիտի գումարուի Պենտէկոստէին Թուրօի մէջ: Օրակարգին գլխաւոր խնդիրները պիտի ըլլան, 1. Վիճաբանութիւններ ծրագրային տեղեկագիրներու մասին. 2. Ընկերվարական կիներու կազմակերպութիւն եւ պրոպագանդ. 3. Ընկերվարութեան հողային ծրագիրը եւ երկրագործական տագնապները, 4. Ընկերվարական պրոպագանտին կազմակերպութիւնը, 5. Ազգային պաշտպանութիւն, զինաթափութիւնը ազգային եւ միջազգային տեսակէտէ եւ խաղաղութեան հարցը:

Կանտի կը շարունակէ քալել

Տէլհիէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Կանտի կը շարունակէ իր ճամբան, առանց խանգարուելու իշխանութեանց կողմէ, հակառակ անոր որ կարելին կ'ընէ ինքզինքը ձերբակալել տալու համար: Իր հետեւորդները մեծապէս յուսախաբ եղած են անոր համար որ կառավարութիւնը չի միջամտեր անոր գործերուն: Հնդկաստանի կառավարութիւնը ցարդ պաշտպանողականի վրայ կը մնայ: Միայն արգիլած է Կանտիի ճամբորդութիւնը ներկայացնող շարժանկարները եւ գրաքննութեան կ'ենթարկէ անոր մասին հասած կարգ մը հեռագիրներ:

Կանտի եւ իր հետեւորդները ապրիլ 5ին պիտի հասնին Հնդկաստանի արեւելեան եզերքը եւ անմիջապէս պիտի սկսին ապօրինի աղ պատրաստել՝ ապարէզ կարդալով երկրի օրէնքներուն, որոնք պետական մենաշնորհ դարձուցած են աղը:

Համաժողովական համագումարի գործադիր մարմինը կը հաւկցնէ թէ անգամ մը որ քաղաքացիական անհնազանդութեան դրութիւնը ծաւալի ամէն կողմ եւ Կանտի ապարէզ կարդայ կառավարութեան դէմ, շատ հաւանական է որ կրաւորական պայքարը զինեալ ապստամբութեան փոխուի:

Տիկ. Հանօ հիւանդանոցէն քանտ կը փոխուի

«Կազէթ տիւ Ֆրանս»ի հանրածանօթ հերոսուհին Տիկին Մարթ Հանօ այս օրերս շատ խօսեցնել կուտայ իր վրայ: Երեք շաբաթ առաջ սկսաւ ծոմ պահել այդ ծոմապահութիւնը կը զուգադիպէր Մեծ Պահքին — թէեւ Տիկ. Հանօ Հրեայ է և քրիստոնէական օրէնքներուն չի հպատակիր): Առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, վերջերս փոխադրուած էր Թոշէնի հիւանդանոցը: Հոն ի զուր փորձած էին բռնի սնունդ տալ Տիկին Հանօի: Այս բռնի միջոցներէն զայրացած, Տիկին Հանօ կիրակի գիշեր ժամը 10ին հիւանդանոցի իր սենեակի պատուհանէն սաւանի մը միջոցով պարտէզ իջաւ և հոն սպասող ինքնաշարժի մը մէջ նստելով գնաց ուղղակի Սէն-Լազարի բանտը: Ներկայիս Տիկինը բանտը կը գտնուի:

Հնգամեայ ծրագիր կրօնական հալածանքի

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ հակաաստուածներու խորհրդաժողովը որ ներկայիս կը գումարուի Մոսկուայի մէջ, որոշած է հնգամեայ հակակրօնական պայքարի մը ձեռնարկել: Այս նպատակին համար զօրակոչի պիտի ենթարկուին 15 միլիոն անդամներ: Ասկէ զատ Մոսկուայի սենդիկաներու խորհուրդը հաղորդած է բոլոր արհեստակցական միութեանց թէ իրենց անունները պիտի արձանագրուին սեւ ցանկին մէջ, եթէ գործօն մասնակցութիւն չբերեն Զատկի տօներուն առթիւ կատարուելիք հակակրօնական պայքարին.

300 համայնավարներ ձերբակալուած

«Իւմանիթէ» կը տեղեկանայ թէ Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ հրամայած է գրաւել Մակեդոնացիներու պաշտօնաթերթ «Վրէմէ»ն: Ասկէ զատ Պուլկար ոստիկանութիւնը ձերբակալած է աւելի քան 300 Մակեդոնացի եւ պուլկար գործաւորներ՝ համայնավար կուսակցութեան պատկանելու ամբաստանութեամբ:

Ֆաշիստ խնճոյքի տարեդարձը

Կիրակի օր Իտալիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ֆաշիզմի հիմնարկութեան ինները որդ տարեդարձը: Պայքարի այդ «խուրձ»երն էին որ ետքէն կազմեցին կորիզը Ֆաշիստ կուսակցութեան: Հանդէսներու ընթացքին ամէն կողմ կարդացուեցաւ Մուսոլինիի պատգամագիրը: Հանրային բոլոր շէնքերը, նոյնիսկ միլիոնատէր տուներ եռագոյնով դրօշազարդուեցան: Իրիկունը ժամը 6ին բոլոր զանգակները հնչեցին կէս ժամ եւ գիշերը լուսավառութիւն տեղի ունեցաւ:

Աւազակապետ մը սպաննուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Լարիսայի մօտ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է ոստիկան-զօրաց մէկ ջոկատին եւ Ցագասի աւազակախումբին միջեւ: Այս վերջինը անցած տարի 72 զբօսաշրջիկներ առեւանգած էր Փէրթուլիի մէջ: Կռիւի ընթացքին սպաննուեցան Ցագաս եւ ուրիշ երկու աւազակներ: Սպաննուեցան նաեւ ենթասպայ մը եւ ոստիկան զինուոր մը: Քանի մը ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուեցան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի մարտ 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 321,709 (1886ի պարտաթուղթերէն), 784,956 (1903էն) եւ 58830 (1911էն):

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարար Վալքօ Աթէնք յիանդիպելէ վերջ հասաւ Պոլիս, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտաւ: Վալքօ Էնկիւրիի մէջ պիտի տեսակցի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ Լէնա Պէրնշթայն տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար երկրորդ անգամ թռիչք մը կատարեց Պուրժէի կայանէն: Լէնա ստիպուեցաւ վար իջնել երէկ առաւօտ՝ 20 ժամ 36 վայրկեան թռչելէ ետք:

Մրցանիշը ներկայիս կը պատկանի Օր. Մարիզ Պաստիէի՝ 26 ժամով:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Բ. ժամ 10—11՝ Մեր քաղաքացիական կեանքը Ա. ԱՐՄՐՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ԴԻՒԱՆ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները սովորաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը:

ՍԻՓԱՆ երջխումբի անդամները սովորաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8ին, 71 Ave. Kléber:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Արսէն Կ. Մելքոնեան.— Հրատարակութեան տրուած է, կը խնդրուի շարունակել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Գարապիգացի (Զանազգալէ) Գրիգոր Փափազեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Եգիպտոս: Իմացնել Արմենակ Օհանեանի 21 Rue Bonjour, Romans (Drôme), France.

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան: Գրել իր անդրանիկին Խաչատուր Գօչանեանի, Suares No.1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Ռստումցի Գրիգոր Թիւլպէնճեան (29 տարեկան), հօր անունը Խալիկ, մօր անունը Նազիկ: Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժվարիչ է: Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, Drôme.

— Կը փնտռուի Եւդոկիացի Սմբատ Իսպիրեան ուսուցիչ)որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ: Կը կարծուի թէ Պոլիս մեկնած է իր փեսին Գէորգի մօտ: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C/o Usine Naéf frères à Saillans, Drôme, France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան, որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Օր. Ազապի Փօշնակեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա: Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche: Այժմ իրմէ լուր չկայ: Իմացնել՝ Սահակ Փօշնակեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, (Charente).

— Կարնեցի Վահէ Նարինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գրզըրեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Յարութիւն Պալանջեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պալանջեաններ, որոնք Շ. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ ազատուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարեկան: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք բոլորն ալ Այնթապէն ըլլալով տարագրուած էին, եւ անկէ իվեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

Կը փնտռուի Թոգատցի տիկին Բրաքիօն Աղապապեան եւ իր փեսաները Սերովբէ Խազրեան եւ Քերովբէ Առաքելեան: Երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յովհաննէս Աղապապեանի Sine Kismos eptalofos No 129 Salonique, Grèce.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Միհրան Ղուկասեան եւ Քերովբէ Քէպապճեան որոնք 1923—25 թուականին գտնուած են Gardanne, Roanne, Marseille եւ շրջակաները: Իմացնել՝ Vahram Djermakianի, Légion Etrangère, 7e Compagnie à Saida (Algérie):

—Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը Խնկօ, մօր անունը Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Խնոֆիա, Միւշկինազ, Գեղխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը Ոսկիան, մօր անունը Անիկ. Կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հայաճ: Իմացնել Աղապապ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝ Աղապապ Գարսամեանի վերի հասցէին:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. [illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St - Martin
PARIS (10

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՄԱՐՏ
1930

26 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1221

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԷՏՔ Է ՔԱՆԴԵԼ ԱՐՇԱԿԱՒԱՆԸ

…փորձելով ամփոփել Մայքըլ Արլէնի վիպակին էութիւնը, …ցնաւոեցինք, երէկ, հետեւեալ Նախադասութեամբ.—

Ու դէպքերը զարգանալով, կը հասնին այնտեղ ուր կը …ոօթկայ յանկարծ, միս մինակը քաշուած ձեռնայարկին մէջ. …պզտիկ քառակուսի պատուհանով մը»։

Եւ արդէն կը տեսնենք զինքը խորապէս վիրաւորուած իր …ազնապատուութեան եւ հպարտութեան մէջ։ Ցուսախաբ, …յանկարծ լքուած՝ յաղթանակի լրման ժամուն։ Ծաղրուծա…ակի առարկայ՝ նոյնիսկ ճաշարանի սպասաւորներուն կողմէ։ Անա իր սենեակն է։

—«ըսի ինքնիրենս…

…ապաղութի՛ւն։ ինչո՛ւ այդքան կարեւորութիւն տալ իրե…ուն խաղաղութիւն բարեկամս»։ Բայց մտածումները, համոզիչ …մտայարմար ինչպէս խաբեբաները, դէպի ծախծախուտքը քա…ցին, վիս ցնող լքեցին, ամէն ուժէ զրկեցին զիս։ Ու տեսայ ինք…իրս, եւ ինչ որ տեսայ լաւ չէր, գեղեցիկ չէր։ Ո՛ դժբախտ եւ …մարդ երիտասարդ, ինչո՞վ կ'ուզես նուաճել աշխարհը»։

Եւ այնուհետեւ, հոչակաւոր «լուտանք»ը, որուն հազարա…րաւորիկը արտասանած են մեր պատմագիրները. կաթողիկոս…ներ, զանազան գրոց բրոցներ, ամէնէն անձնուրաց ֆէտայի…ներ՝ յուսահատութեան պահու մը, եւ կ'արտասանենք, այսօր, …մենքս։ Ամէնէն սովորական պարագաներուն մէջ անգամ։

— «Գրուած չէ՞ր որ ամէնքս ալ պէտք է կեանքին մէջ զննենք …ու ր յամ բան քան կը ստանանք։ Ինչ ունէի ես ընծայելիք։ Կ'ու…զէի առնել, առանց բան մը տալու։ Կ'ուզէի շռայլել կեանքէն, ոչինչ …տալով»։

Մնացեալը ծանօթ է արդէն։ «Զաւակը անկարող ցեղի մը… …Ի՛վ Հայաստան, ո՛վ անգեղեաչ (կամ անհաճոյ) գաղթական…» …եալ են։

Կարելի է ամբողջութեամբ թարգմանել, նորէն, ի պէտս …ազգի ազգի զարգացելոց։ Կարելի է արտատպել անգլերէն բնա…գիրը։ Շահողը պիտի ըլլայ, միշտ, Մայքըլ Արլէն, տպագզայ…նացած, բայց ոչ պայսեռած, օտարալեզու թայց ոչ ուրացող …հատելով իր գրականութենէն)։

Եթէ բանգէտներուն բաժին ըլլար ճիշդ, անգլիագիր հե…ղինակը, իր փառքի կատարին վրայ, երբե՛ք պէտք չունէր հե…տաւոր ակնարկ մը խսկնետելու իր ծագման, ծնունդին, անունին …եմականունին։ Մինչդեռ ի՛նչ ուշնչութիւններ գիտենք որ հազիւ …եւրոպայի պողոտաներուն վրայ նետուած, հաճութեամբ, …հպարտութեամբ կը հագնին օտարութեան սմեղուկ շապիկը, …ծածկելով, ծամծմելով իրենց խոնարհ ծագումը։

Անտեսելով հանդերձ մեր առանձին տեսակէտը Մայքըլ Արլէնի մշակած գրականութեան մասին, մենք անհանդուրժելի կը գտնենք այն այլանդակ, ասիական ոճիրը զոր բանեց …հայկական մամուլին մէկ մասը՝ ծանօթ վիպակին առթիւ, …ցնցուելով թթու ազգասիրութեան մը ջղագարութենէն, այլ …մանաւանդ անգիտութեան կամ բանգիտութեան կիրքէն։

Գոհէկօրէն, բոշայաբար գրպարտուած հեղինակը առաջին …անգամ չէ որ կը քսուի հայկական իրականութեան։ Կը յի…շեցնէ իր ծագումը։

Իր մէկ հատորին մէջ (These Charming People, 1924) կայ …հատուած մը, «Կատրած Քիթով Մարդը», ուր երկու հոգի կը խօսին։

— «Կը տեսնէք թէ, պարոն, բսաւ ան լրջօրէն, սպանու…թեան վերաբերեալ ամէն բան գիտեմ։ Ես ինքս շատ մարդիկ …սպաննած եմ»։

Խօսակիցը կը կարծէ թէ զինուոր է։ Օտարականը կը ճշդէ …«Ես զինուորութեան մասին բան չեմ գիտեր։ Ես Զէյթունցի եմ»։

Ու կը բացատրէ թէ ի՛նչ է Զէյթունը՝ աւելցնելով հպար…տօրէն. «Ես Հայ եմ»։ Եւ երբ դիմացինը իր զուլթը կը յայտնէ, …ցնելով ջարդերը, Զէյթունցին կ'ռռնայ,

— *Մտիկ ըրէք, պարոն, խօսելու ձեր այդ ձեւը կը կատ…ղեցնէ զիս…*

Ու հետզհետէ փրփրելով.

— Աչա թէ ինչո՛ւ հպարտ եմ Հայ ըլլալուս։ Եւ դուք, պա…րոնս, շնորհապարտ պիտի ծգէք զիս, եթէ ձեր հայրենակիցնե…րուն յայտնէք, թէ մենք պէտք չունինք իրենց հինցած տափաստնե…րուն, եւ աւելի շնորհապարտ պիտի ըլլանք, եթէ քանի մը զէն…քեր տան մեզի։

Նոյն առնական շունչը «Հինցած տափաստներ»— ն'ւ 1924ին …1929ին։ Դատնութիւն մը, որ մղձաւանջի պէս կը հալածէ …հեղինակը՝ Նախադասութենէ նախադասութիւն, եթէ ոչ գիրքէ …գիրք։

… *Խօսք չունինք «լսողաց» կամ «անգիտացւ։ Բայց, գտա…նելով նորէն աւելի կամ պակաս բանգէտներուն, կը յայտա…րենք.—*

Այս բոլորէն յետոյ, փոխանակ պարկեշտ նահանջ մը կա…տարելու, գրականութիւնը շփոթել քաղաքականութեան հետ, …ասել, խօսքեր մկրատել, բառարան պրպտել, բառերու նախնա…կան, անկենդան, յարաբերական իմաստներուն կառչիլ եւ խրիլ …մխրուած դարի մը ցանցին մէջ, ու պնդել թէ Մայքըլ Արլէնը …պոռնիկ»ն է ըսեր զինքը ծնող ժողովուրդին, — յինքնին պոռնկու…թիւն է։

Պէտք է մաքրել այս արատը։

Պէտք է քանդել միականի բանգիտութեան եւ մերկապա…րանոց խուժանավարութեան Արշակաւանը։

Պէտք է փրկել հայ հրապարակագրութեան պատիւը, ոչ …թէ Մայքըլ Արլէնի միջազգային աչքերուն, այլ մեր իսկ բա…րեքին համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՕՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (13 մարտ).

— «Բազմաթիւ են Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը իրարմէ բաժնող հարցերը, սակայն ասոնցմէ մէկը ամէնէն հիմնականն է.

Մեր խօսքը — Թրքահայ դատի մասին է, եւ այդ դատի ոչ թէ լուծման *ուղիներու*, այլ անոր *սկզբունքային* ըմբռնումի։

Բոլշեւիզմը ի սպառ կը ժխտէ նման դատի մը *գոյութիւնը*։ Ան ոչ թէ *ժամանակաւոր* կ'անտեսէ զայն՝ անոր լուծումը անհնար գտնելով այսօրուան պայմաններուն մէջ, այլ *սկզբունքով* եւ *ընդմիշտ* կ'ուրանայ այդ դատը՝ անոր լուծումը դէմ գտնելով Թուրքիոյ ինքնորոշման իրաւունքին։

Մինչդ այս կէտին մէջ է, որ եկած ու նոյնացած են Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ շահերը՝ անոնց բարեկամութիւնը դարձնելով այնքան տեւական եւ այնքան անկեղծ։ Եթէ Մոսկուան *որ եւ է* ձեւի տակ ու *ո՛րեւէ ժամանակի* համար լուծուած չգտնէր Հայ դատը Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, ապա անհնար է, որ քեմալիզմը բարեկամութեան ձեռք երկարէր բոլշեւիզմին։ Ազգային Ուխտը, որ գաղափարական պատուանդանը դարձաւ վերածնուող Թուրքիոյ ու միաժամանակ գերեզմանը Թրքահայ Հարցի, մշակուեցաւ Ռուսիո՛յ դրդումով եւ հովանաւորեցաւ անո՛ր գիտութեամբ։ Ու Քրեմլը յարեցաւ քեմալական Ազգային Ուխտին ե՛ւ Ռուսաստանի ե՛ւ Հայաստանի անունէն։ Խորհրդային իշխանութիւնը ուրացաւ մեր դատը Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ թէ իբրեւ *ռուսական* եւ թէ իբրեւ համամիութենական, որ ըսել է՝ *հայկական* իշխանութիւն։ Ու միաժամանակ ամէն աջակցութիւն բերաւ Թուրքիոյ՝ մեր դատը իրապէս եւ իսպառ *սպաննելու* համար։ Ամէնէն վճռական վայրկեանին, Լօզանի բանակցութեան ծակատագրական օրերուն, երբ Թրքահայ բեկորները աշխարհի բոլոր ծայրերէն բազմահազար բերաններով կ'աղաղակէին Թրքահայ դատի գոյութեան մասին, ճիշդ այդ օրերուն դաւողաբար հրապարակ եկաւ վատագոյն Ռուսը՝ Չիչերինը՝ եւ խոստացաւ իր հայրենիքի մէջ ապաստան տալ աւելի քան 50.000 Հայերու։ Անուղղակի աջակցութիւն մըն էր այս Թրքական կառավարութեան դիւանագիտական սեղանին վրայ վերջնապէս անծիտելու համար Հայ դատը եւ հոն ալ, Լօզանի մէջ, գերեզմանելու համար Թրքահայ Հարցը։»

ՓՐՈՖ. ՇԱՐԼ ՐԻՇԷԻ ՅՈՒՄԵԱԿԸ

Բժշկական վարժարանի ուսուցչապետ եւ Բժշկական Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Շառլ Րիշէի ծննդեան 80րդ. տարեդարձին առթիւ երէկ իրիկուան համար հացկերոյթ մը սարքուած էր Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի Պաշտպան Լիգային եւ Ֆրանսայի խաղաղասէր ընկերութեանց կեդրոնին կողմէ։ Փրոֆ. Շառլ Րիշէ, որ պատուոյ նախագահն է Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան, ոչ միայն կարող բժիշկ եւ բնախօս է, այլ և գրագէտ ու փիլիսոփայ։

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԻ

Այսօրուընէ սկսեալ հացը պիտի սղէ եւ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆրանքի, 1 ֆր. 95ի տեղ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գիւղերուն անգամ կը գրաւեն

Թայմզի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ.

Խորհրդային մամուլին համաձայն, բազմաթիւ գիւղական շրջաններու մէջ տեղական իշխանութիւնները կը դժկամակին հնազանդիլ կուսակցութեան հրամանին, որով կը հրահանգուէր թուլցնել խստութիւնները գիւղացիներուն դէմ։ Բռնութիւններն ու ծայրայեղութիւնները կը շարունակուին. կը գրաւուին բոլոր այն բերքերը, զորս գիւղացիները սկսած էին շուկայ տանիլ ծախելու համար։ Նոյնպէս կը շարունակուին տուգանքները, կուլակներու դէմ հալածանքը, որոնց կը հանդուրժուէր արագ հաւաքականացման ծրագրով եւ որոնցմէ հրաժարիլ չեն ուզեր հիմա ընկերները։ Կը հալածուին ոչ միայն կուլակները, այլ եւ աղքատ գիւղացիները, գրաւելով նոյնիսկ «դգալներն ու տղու խաղալիքները»։

Իշխան Կարոլը կ'ուզեն

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ զօրավար Ավէրէսքուի ժողովրդային կուսակցութիւնը առջի օր գումարած է կարեւոր ժողով մը, որու ընթացքին ճառեր խօսուած են ի նպաստ Իշխան Կարոլի վերադարձին։ Կարգ մը թերթեր այս ճառերուն ամփոփումը հրատարակած ըլլալով, Մանիուի կառավարութիւնը հրամայեց գրաւել բոլոր այդ թերթերը։

Այս առթիւ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ ըստ Սահմանադրութեան կարելի չէ որեւէ է փոփոխութիւն մտցնել խնամակալ ժողովի կազմին եւ ձեւին մէջ, որքան ատեն որ Միքայէլ Թագաւոր անչափահաս է։ Հետեւաբար ասոր հակառակ շարժողները խստիւ պիտի պատժուին։

Բոլշեւիկեան նոր օրացոյցը

Մոսկուայի գործակալութենէն.— Խորհրդային նոր օրացոյցի ծրագիրը ուսումնասիրուելու վրայ է դեռ։ Մինչ այդ, կառավարութիւնը հրամանագրով մը կը հրահանգէ ընդունիլ ճարտարարուեստական միօրինակ օրացոյց մը բոլոր այն ձեռնարկներուն եւ հիմնարկութեանց մէջ ուր կը գործադրուի հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը։

Ըստ այս օրացոյցին, տարին 360 օրէ միայն կը բաղկանայ, բոլորն ալ աշխատանքի օր. տակէ դուրս են յեղափոխական տօներու հինգ օրերը (յունուար 22, մայիս 1 եւ 2, նոյեմբեր 7 եւ 8)։ Շաբթուան օրերը կը նշանակուին 1—5 թուանշաններով։

Հնգօրեայ շաբաթը գործադրող հաստատութեան պաշտօնեաներն ու գործաւորները կը բաժնուին հինգ հաւասար խումբակներու։ Շաբաթական հանգիստի օրը հաւաքաբար կը տրուի իւրաքանչիւր խմբակի պաշտօնեաներուն ամբողջ տարուան ընթացքին, իւրաքանչիւր հնգօրեայ շաբաթի որոշ մէկ օրը։

Մէկ միլիառ՝ աղէտեալներուն համար

Երեսփոխանական ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Ֆրանսայի աղէտեալ շրջանին օգնութեան փութալու խնդրով։ Կառավարութիւնը 500 միլիոն ֆրանքի վարկ պահանջած էր աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար։

Երեսփոխան Պարթ նկարագրելէ վերջ ողողումներու աղէտալի հանգամանքը, շեշտեց որ անհրաժեշտ է յառաջիկային արգիլել նման աղէտներու կրկնութիւնը հարաւային շրջանին, մասնաւորաբար Էրօ նահանգին և Օրպի դաշտին (աղբատան) մէջ։ Ներքին փոխ-նախարարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը ծրագրած է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել և անտառներ տնկել աղէտեալ շրջաններուն մէջ։

Այս առթիւ խօսք առին ուրիշ բազմաթիւ երեսփոխաններ, բոլորն ալ շեշտելով աղէտեալներուն լայն չափով աջակցելու անհրաժեշտութիւնը։

Ի վերջոյ քուէարկուեցաւ մէկ միլիառ ֆրանքի վարկը՝ աղէտեալներուն համար, հետեւեալ պայմաններով.

ՅՕԴ. 1.— Մէկ միլիառ ֆրանքի հիմնադրամ մը կազմուած է՝ դարմանելու համար այն բացառիկ վնասները, որոնց ենթարկուեցան անհատներ, նահանգներ, գաւառներ և հանրային հիմնարկութիւններ՝ 1930 մարտ 1—10ին պատահած փոթորիկներուն եւ ողողումներուն հետեւանքով։ Այս հիմնադրամէն պիտի տրուին ձրի նպաստներ եւ երկար պայմանաժամով ու պզտիկ տոկոսով կանխավճարներ։

ՅՕԴ. 2.— Աղէտեալները առաւելն մինչեւ երկու ամիս պատկանեալ թաղապետութեան պիտի ներկայացնեն յայտարարութիւն մը՝ յայտնելով իրենց վնասուած շարժուն եւ անշարժ գոյքերուն հանգամանքը, քանակն ու արժէքը։ Վաճառականներն ու գործարանատէրերը պէտք է յայտարարեն իրենց կորսնցուցած մթերքներուն հանգամանքն ու արժէքը։ Աղէտեալները ի հարկին կրնան յայտնել թէ ո՛րքան կանխավճար կ'ուզեն ստանալ։

∴ Ցարդ աւելի քան 30 միլիոն ֆրանք հանգանակուեցաւ ի նպաստ աղէտեալներուն։

Զօր. Կուտեպով նաւո՞վ փախցուած

Շաբաթներով քննելէ վերջ, զօր. Կուտեպովի խնդիրը դարձեալ մէջտեղ ելաւ։

(Շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ Փարիզի մէջ եւս հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան։

Երէկ առաւօտ Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիս, դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաներուն, հելլէն ապաներու եւ խումբ մը էվզոններու ընկերակցութեամբ գնաց Էթուալ, ուր Յաղթական Կամարին տակ հանգչող անծանօթ զինուորին վրայ ծաղկեպսակ մը դրաւ սա վերտառութեամբ.

«Երախտագէտ Յունաստանը՝ Ֆրանսայի անծանօթ զինուորին, խորհրդանշանը ֆրանսացի ծանօթ եւ անծանօթ հելլէնասէրներուն, որոնք մէկ դար առաջ օժանդակեցին անոր ազատագրութեան»։

Նոյնպէս երէկ գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Պիզէ փողոցի յոյն եկեղեցիին մէջ։ Իրիկուան ժամը 5ին Պ. Փոլիթիս դեսպանատան մէջ ընդունեց Փարիզի հելլէն գաղութն ու Յունաստանի բարեկամները։ Կէսօրէ վերջ զանազան յոյն պատուիրակութիւններ զացին ծաղկեպսակ դնել Անտրէ Շէնիէի, Վիկտոր Հիւկոյի, Պայրընի, Պառոն Ֆավիէի եւ Տընի Քոշէնի գերեզմաններուն վրայ։

Այսօր չորեքշաբթի ժամը 2.30ին Սօռպօնի մեծ ամֆիթատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը։ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ խոստացած է ներկայ ըլլալ։ Դատական նախարար Ռաուլ Փէրէ ճառ մը պիտի խօսի յանուն կառավարութեան։ Իսկ այս իրիկուն հելլէն գաղութը մեծ հացկերոյթ մը պիտի տայ Յունաստանի բարեկամ Ֆրանսացիներուն, դեսպանին նախագահութեան տակ։

ԱԹԷՆՔ, 25 Մարտ.— Այսօր ամբողջ Յունաստանի մէջ պիտի տօնուի անկախութեան հարիւրամեակը։ Աթէնքի մայր եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի գոհաբանական աղօթք մը։

Հանրապետութեան նախագահը, կառավարութեան անդամները, իրենց գլուխն ունենալով վարչապետ Վէնիզէլոսը, քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ պատուիրակութիւններ, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական մարմինը ներկայ պիտի ըլլան այս արարողութեան։

Միսոլոնկիի թաղապետական ժողովը Վէնիզէլոսի պիտի տայ ոսկի շքադրամ մը։ Միսոլոնկի՝ Յոնիական ծովուն վրայ՝ այն քաղաքն է որ հերոսական դիմադրութիւն ըրաւ Թուրքերուն 1822ին եւ 1825ին՝ ղեկավարութեամբ Պոցարիսի։ Հազարաւոր Յոյներ ողջ ողջ այրեցան հոն Թուրքերուն ձեռքը չիյնալու համար։

ԿԱՆՏԻԻ ԿԻՆՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Կանտիի կինն ալ միացած է քաղաքային անհնազանդութեան պայքարին, զոր կը վարէ իր ամուսինը։ Տիկին Կանտի Ահմէտապատէն պիտի մեկնի ապրիլ 6ին՝ 37 կին կամաւորներու գլուխն անցած՝ հետիոտն Թիթէլ երթալու եւ հոն աղօրէն աղ պատրաստելու համար։

ՌՈՒՍԻԱ. Անցած զուիցերիական քաղաքացիները, գերման գաղթականներուն պէս, կը պահանջեն իրենց երկիրը վերադառնալ։ Ասոնց մեծ մասը Կովկաս կը բնակի։ Անցած տարի 75 ընտանիք մեկնեցաւ Ռուսիայէն՝ Քանատա երթալու համար։ Այս տարի 200 հոգի խնդրագիր ատւին հայրենիք վերադառնալու։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Կոլխոզչարժման ֆրոնտում» իրենց շահած յաղթանակը, բազմաթիւ եղանակներով արձանագրող համայնավարութիւնը, այլեւս չի ծածկեր այն գաղտ ճշմարտութիւնները «որոնց անմիջական լուծումից է կախուած կոլխոզշինարարութեան վաղուայ վիճակը»։

Յաղթանակը, ինչպէս ըսած էի ասկէ առաջ, հիմնաւորելու համար, Խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուած են նորանոր պայքարներ տանիլ, հաւելով բազմաթիւ ճակատներու վրայ։ Նոյնը կ'ըսեն իրենք՝ իշխանաւորները, ի հարկէ միշտ կողապարուած եւ սովորական դարձած ճառամտքանութիւններով։

Դժուար է անշուշտ այս կարգի յայտարարութիւններու վրայ հիմնուած պարզել բուն թերիներն ու անհրաժեշտութիւնները սակայն այն փաստը, որ այլեւս շարունակաբար կը խօսուի «շեղումներու» մասին, նշան է արդէն տիրող ծանր վիճակին։ Պէտք չէ մոռնալ սակայն, որ ինչպէս միշտ այս հարցին քննութեան մէջ ալ, օրուան իշխանաւորները իրենքզիրենք կը գտնեն չափազանց ծիծաղելի դերի մէջ, իրենց հակասական եւ մանուածապատ եզրակացութիւններով։

«Խ. Հայաստան», Երեւանի կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, դեռ մէկ ամիս առաջ (փետր.11) «կոլխոզների նշանաբանի տակ» խմբագրականով մը, մեր այս մատնանշումը կը հիմնաւորէ լիովին։

«Կոլխոզչարժման» յաղթանակը նկատուած համարելով համայնավար կուսակցութեան թափած «կուլտուրական» աշխատանքներուն, ըստ «Խ. Հ.»ի, «շարունակւում է կոլխոզշինարարութեան խորացումնուծաւալումը կոլխոզշարժումը գրաւում է գիւղացիական մասսաների նորանոր շերտեր, նա յաղթանակօրէն մուտք է գործում նոյնիսկ ամենածածուկ եւ յետամնաց շրջանները եւ գիւղերը»։

Աւելի կարեւոր է այն պարագան, որ այս շարժման գետինը պատրաստուած է եղեր տարիներ շարունակ «Լենինեան կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ, բանւոր դասակարգի հովանուն»։ Անշուշտ մեծ աշխատանքներով եւ զոհողութիւններով է որ ան «յաղթահարելով կապիտալիստական էլէմէնտների յամառ դիմադրութիւնը, ոտի հանելով եւ կազմակերպելով գիւղական չքաւորութեանը, ամրացնելով կուռ դաշինքը միջակ գիւղացիութեան հետ, անընդհատ բարձրացնելով գիւղի աշխատաւոր մասսաների քաղաքական աքտիւութիւնը» կը շարունակէ իր «սոցիալիստական արշաւը գիւղում»։

Եւ վերջապէս ինչ ձեւով ալ գնահատուելու ըլլայ այս շարժումը, կարեւոր է առանձնապէս «Խ. Հ.»ի հետեւեալ վճիռը

«Կոլխոզշարժման իսկական թափի հիմքը կազմում է աշխատաւոր գիւղացիութեան ներքին տարերային ձգտումը դէպի հասարակական թողացործութիւնը» (Խ. Հ. 12 փետր.)։

Թէ ո՞րքան ճիշդ է «Խ. Հ.»ի խմբագրին այս վճռական յայտարարութիւնը, դիւրաւ կարելի է գտնել իր, ինչպէս նաեւ ուրիշ վարիչներու զանազան արտայայտութիւններէն։ Բայց նախ անհրաժեշտ է գիտնալ որ եթէ «կոլխոզչարժումը» իրապէս արգինք է բուն իսկ գիւղացիութեան «տարերային ձգտում-ներուն,» որպէս օրուան պահանջ եւ ո՛չ գիւղին պարտադրուած տիրող կուսակցութեան կողմէն, ապա աւելորդ անբացատրելի եւ անիմաստ կը դառնան այն ահաւոր խստութիւնները որ կը գործադրուին այս շարժումի ընթացքին։ Վերջին հաշուով ընդդիմութիւն օրուան կարգախօսի դէմ կրնար ըլլալ միայն «կուլակներու» կողմէ, բայց չէ՞ որ այս հոսանքը շատ չնչին ուժ մըն է ընդհանուր գիւղացիութեան համեմատութեամբ։ Մանաւանդ, որ վերջիններու օգտին կը գործեն կուսակցութեան բովանդակ հեղինակութիւնը, երկրի զինուորական եւ քաղաքական արտմագրելի ուժերը, վերջապէս բանւորութիւնը զինուած «Լենինեան սկզբունքներով եւ Բոլշեւիկեան ամուր հաւատքով»։

Պատկերը ըստ իրենց բացատրութեան կը ներկայանայ այս սահմանին մէջ, որու մէկ ծայրը կը ծածանի հողագործութեան համայնացումի դրօշը, բարձրացած գիւղացիութենէն եւ պաշտպանուած «Լենինի ամրակուռ» կուսակցութենէն, իսկ միւս ծայրը վտանգուած «կուլակութիւնը» ինքն իր ուժին ապաւինած։

Այսպէս ներկայանելով հանդերձ օրուան կացութիւնը՝ արձանագրուեցան նոյնպէս բազմաթիւ փաստեր, որոնց ներքին բովանդակութիւնը շատ տարբեր է։ Այսպէս օրինակ Դարալագեազի, Իջեւանի, Ղուրտուղուլիի շրջաններու մէջ «կոլխոզչարժման» հակառակ ընթացք դոյց տուին ոչ միայն համայնավար անհատները, այլեւ կազմակերպութիւններ. Պարզուեցաւ որ բազմաթիւ համայնավարներ վճռական պայքարի ընթացքին դիրք բռնեցին «կուլակներու» կողքին։ Մեր նախանցեալ շաբաթուան տեսութեամբ տուած էինք այս առթիւ բազմաթիւ փաստեր, առնուած «Խ. Հ.» փետրուարի 16-18-19 թիւերէն։ Փաստն այն է, որ «մի շարք գիւղխորհուրդներ, առանձին կոմունիստներ եւ կամ երիտասարդներ ուղղակի սաբոտաժի են ենթարկում կոլեկտիվացման գործը» կ'ըսեն ու կը կրկնեն ամէն օր.

Գիւղական խորհուրդները, որոնք կը ներկայացնեն բուն իսկ գիւղին կառավարութիւնները «ընտրուած»են չափազանց մանրակրկիտ քննութիւններէ յետոյ, իրենց կարգին գլխաւոր խոչընդոտներ կը ներկայանան «գիւղացիի ձգտումներէն »յառաջ եկած շարժումին։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Խանճեանը իր մէկ զեկուցման մէջ այս առթիւ կ'ըսէր հետեւեալ դիտողութիւնները.

— «կատարո՞ւմ են արդեօք մեր գիւղխորհուրդները ներկայ շրջանի այս մարտական խնդիրները: Ընդհանրապէս Թոյլ չափով, իսկ շատ յաճախ միանգամայն անբաւարար: Աւելին: փոքր ցոյց տուեց որ քիչ չեն գիւղխորհուրդներ, որոնք փոխանակ գլխաւորելու զանգուածների գործն աշխատանքը, քարշ են գալիս նրանց պոչից- գերւում են կուլակութիւնից, ջուր են աճում նրա ջրաղացին (Խ. Հ.» փետր.16)։

Այս բոլոր փաստերը ցոյց կուտան «կոլխոզչարժման» իրական բնոյթը։ Եւ ամէնէն առաջ այն որ շարժումը անհարազատ է հայ գիւղին, Հայաստանի գիւղացիներուն, որո՛նց թուին նաեւ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

ՏԷՍԻՆ ԵՒ ԻՐ "ՏՈՒՆ„Ը

Դժուար է գտնել քաղաքներու մէջ կուսակցական այն ոգեւորիչ պատկերը զոր Տէսին ցոյց կուտայ այս պահուս։ Երկու հարիւրի պատյաններ չորս ամսուան ընդմիջումով մը, այդ երկու քի տան ստացած տպաւորութիւններու խոր տարբերութիւնը կը բերեն այն եզրակացութեան որ կուսակցական կեանքի գործունէութիւնը եւ ապէս անկախ է հաւաքականութիւնը կազմող անհատներու կուսակցական արժանիքէն, այլ արդիւնքն է անհատներու յարաբերական վիճակին, անոնց գործակցելու եւ աշխատակցելու ոգիի չափին.

Կոմիտէի անդամները կը տեսնեմ, իրենց ուխտամեան աշխատանքը նոր ձգած, կես ճաշած կամ բնաւ չճաշած տեղեկութիւններ կը հարցնեն, ժամանակը պատուհաստութիւններ կ'ուզեն իրենց գործի մասին։ Կլանուած են անով, նուիրուած անոր, իրենց մտածումներ եւ աշխատանքի միակ առանցքը գարձուցած։ Կը տեսնեմ այդ գործը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը։ Քաղաքին գլխաւոր փողոցին մօտիկ եւ անոր զուգահեռական խաղաղ փողոցի մը մէջ հող մը գնած են արժէք 9500 ֆրանքի, որուն 2000ը կանխիկ, 2500ը յունիսին վճարելի, մնացածը երկու տարուան ընթացքին։ Անմիջապէս սկսած են աշխատանքներուն շէնքի մը որ պիտի ունենայ 9.20 մեթր լայնքով եւ 17 մեթր երկայնքով խոշոր սրահ մը, շուրջ 500 անձ բովանդակելու ընդունակ եւ ատկէ նոյն մեծութեամբ ուրիշ մաս մը, Դպրոցարան, ժողովարանի յարմարութիւններով։ Արահը պիտի ծառայէ մինչեւ այն ատեն իբրեւ դպրոց։

— Ո՞վ փորեց այս հիմերը, կը հարցնեմ, ո՞վ գիզեց խիճն եւ աւազի ու տախտակը, ո՞վ շինեց այս béton պատերը։

— Մենք, տղաքս, կը պատասխանեն. դժուար կ'երեւի չէ՞, երբ մեզի իջնել խորացնել կամ 500 խորանարդ մեթր հող փորել ու յետոյ պարպել. բայց գիտե՞ս ինչպէս կ'աշխատին։ Վարպետ մը կ'ըսէր անգամ օր, ես 7 ֆրանք կը վճարեմ ժամը, եթէ այս ձեւով ինծի համար աշխատին, թէեւ 4 ֆրանք է աշխատանքի ժամագինը։ Փորեցինք այս հողը, վաղը երկանիւ կառք մը պիտի առնենք ու պիտի փոխադրենք մօտակայ փոս մը, որպէսզի տեղ բացուի նոր փորուելիք հողերուն։

— Լաւ, կը հարցնեմ, աշխատանքը կը բաւէ միայն գործը գլուխ հանելու համար. Չէ՞ որ դրամ ալ պէտք է շինուածանիւթեր գնելու։

— Գիտենք ու հաշուած ենք որ 30,000 ֆրանքի պէտք ունինք որուն մէկ քառորդը մօտաւորապէս գտնած ենք ընկերներէն երբեւ պարտադիր տուրք։ 12,000 ֆրանքի փոխառութիւն մը պիտի կնքենք նոյն ընկերներէն վեց ամիսէն եւ մէկ տարիէն վերադարձնելու պայմանաւ, մնացածն ալ կը հաւատանք որ բացառիկ միջոցներով կը հայթայթենք։ Այդ հաւատքի պակասը պատճառ եղած էր որ մինչեւ հիմա, տուն մը ունենալու մեր հին մտածումը չիրականանայ։ Այդ բացառիկ միջոցներուն համար, գիտե՞ս ի՞նչ խորհած ենք։ Կը տեսնե՞ս սա գիմացի cimentի պատերը. մեր հայրենակիցներէն մէկը նուիրեց անոնք խոստումներ ունինք ուրիշներէ ալ։ Ո՛վ կրնայ ըսել թէ այդ խոստացողներու թիւը չպիտի աւելնայ, ինչքան մեծնայ ու բարձրանայ մեր տունը։

Աւելի զատ մտածեցինք նըկար մը պատգրել ալ, մօտաւորապէս սա ձեւով — Արոն եղբօրգութիւնը՝ (Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան), անոր տակ արեւ մը որ իր ճառագայթներով կ'ողողէ Տէսինի Հայ Յեղ Դաշնակցութեան Տունը։ Եթէ լաւ գծուի եւ ատկէ մեր հոգին մտածումները հարազատօրէն յայտնող քանի մը տողեր, վստահ ենք որ ժողովուրդը լայն ընդունելութիւն կ'ընէ եւ քանի մը հազարի եկամուտ կ'ունենանք։

Միամտութիւն կը գտնեմ իրենց այս վերջին մտածումը, օրինակ կը բերեմ զանազան մարմիններու օրգաններու ձեռնարկները, որոնցմէ շատերը տպագրական ծախսքն իսկ չեն գոցած. կ'աւելցնեմ թէ հաւատք պէտք չէ ունենալ, գաւառի ընկերներու վրայ, որոնք բոլորը նիւթական ծանր զոհողութիւններու ենթակայ են եւ.

— Այդ բոլորը գիտենք կը պատասխանեն, բայց տակաւ պիտի տանք այդ պատկերը, պիտի հոգանք տպագրական ծախսքը, որովհետեւ կը հաւատանք արդիւնքին։ Հոս գտնուող ընկերներս, անհատապէս ծանօթ եւ մտերիմ մօտաւորապէս 200 ընկերներ ունինք Ամերիկա, այս նպատակին համար մէկ մէկ տոլար նուագագոյն կը ղրկեն Տէսինի ժողովուրդը ունինք, որ լայն չափով կը մասնակցի. վերջապէս որոշ ատաճան կրնանք հաշուել մեր շրջանի միւս ընկերներու վրայ։

Չեն մոռցած անոնք իրենց ձեռնարկին թի[ա]ռահաւատութեամբ եւ վարանումով, կը պնդեն որ փարիզէն հաղորդուի իրենց տպագրական ծախսքի քանակը։

Կը հեռանանք շէնքէն, հոն ձգելով միայն այն աշխատող ընկերները որոնց կարգն էր այդ օրը։ Կը փորեն ու կը պարպեն հողը խոկական կիրքով, անոնց հարուածներուն չի դիմանար ծառի մը արմատը, որ իր կծզուածքով աշխատանքը խանգարողի դիրք ունէր։

Արձաթան մը կը մտնենք ու կը սկսի՛նք կուսակցական տարբեր խնդիրներու մասին խօսիլ։ Կը տեղեկանամ որ 7րդ. Շրջանային ժողովէն ի վեր արձանագրուած ընկերներու թիւը աւելցած է հարիւրին 60 համեմատութեամբ։ — Եթէ բաց ձգեինքգուռը, մինչեւ հիմա քանի մը հարիւր ընկեր կ'ունենայինք, բայց դժուարութիւն ցոյց կուտանք։ Այս գիտցի տղան քանի մը ամիսէ ի վեր դիմում ըրած է շարքերուն մէջ մտնելու, բայց մինչեւ հիմա չենք պատասխանած. կ'ուզենք փորձութեան ենթարկել իր անձը, գիտնալու համար թէ դաշնակցական տուկանութիւն կրնա՞յ ունենալ։ Ուրիշ շրջաններէ եկած ընկեր մը դիմումին մինչեւ հիմա ընթացք չենք տուած, որովհետեւ իր հայրը համայնավար հակումներ ունի եւ կը վախնանք որ ան ալ փորձանք դառնայ օր մը մեր գլխին։ Ճիշդ է որ չունինք իր տղին մասին որեւէ գիտողութիւն, գիտենք նաեւ որ հօրը մեղքը տղուն վիզը չէ, բայց այս բոլորը գիտնալով հանդերձ կ'ուզենք փորձութեան ենթարկել իր անձը։ Նախանձ, յորդուած հին խմբապետ մը հոս հաստատուած է տասնէ մը ի վեր, շարքերու մէջ չենք առած, որովհետեւ իր պատկանած շրջանէն յանձնարարական չունի քովը։ Կը շարեն այսպէս իրարու ետեւէ, դէպքերը, օրինակները։

— Ցառալիկայ 8րդ. Շրջ. ժողովը հոս պէտք է ըլլայ կը պահանջեն, թէեւ տարբեր տեղ որոշուած էր։

Հրաժեշտ կ'առնեմ ընկերներէն, առանց հաստատական պատասխան տալու, երկարօրէն մտածելով իրենց կուսակցական ոգիի եւ գործի մասին։ Երկրի, հին օրերու կուսակցականի հոգին կ'ապրի անոնց մէջ։ Խիստ են կուսակցական թերութիւններու հանդէպ. անփառութիւն չունին, կրքոտ են բայց մաքուր եւ անվերապահ կուսակցականներ։ Լ. Չ.

...հայ համայնավարական որոշ խուցերուն։

Այս է ահա բուն պատճառը գործադրուած խստութիւններուն եւ վայրենութիւններուն Արոմհեանւ այդ միջոցով միայն անոնք հնարաւոր կը գտնեն գործադրել մեր խեղճուկրակ երկրին մէջ «կոլխոզ„ը, որու դէմ կը պայքարի ըստ ամենայնի կարեւոր ուժ մը, որու մէջ կուլակն ու չքաւորը կոմերիտն ու կուսակցականը կը միանան յաճախ, յանուն իրենց գոյութեան պահպանման։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 5 Մարտ (Սեփ. Թղթ.) — Պուլկարահայ Գթութեան Խաչի կազմութիւնը նախախնամական դեր կատարելու կոչուած է մեր գժբախտ իրականութեան մէջ։

Վտանգը որ կը սպառնայ այլասերել նորահաս սերունդը եւ որ կուգայ նաեւ Հոռւնէն, պէտք էր խափանել ամեն կողմէ. Գթութեան քոյրերը մասամբ կը լրացնեն այս պահանջը։

Պուրկազը չունէր Տիկնանց կամ Օրիորդաց միութիւն մը, որ հետաքրքրուէր հայ կնոջ հանրային դաստիարակութեամբ։ Ամերիկահայ կարմիր խաչի նախաձեռնութեամբ, Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներուն մէջ ալ կազմուեցան Գթութեան խաչի մասնաճիւղեր, որոնց 6րդն է Պուրկազի վարչութիւնը։

Հակառակ հրապարակ հանուած անվայել թռուցիկներու եւ անստորագիր կոչերու, Գթութեան խաչը անվարան շարունակեց իր ճամբան։ Իր, կազմութեան օրերուն 28 անդամուհի ունեցող Միութիւնը, Յունվար 22ին, մասնաճիւղին բացման հանդէսին օրը, 50 անդամ - անդամուհիներով կը ներկայանար ժողովուրդին արժանանալով նիւթական թէ բարոյական քաջալերութեան։ Իսկ փետր. 16ին պրոպագանդի օրուան գրական երեկոյթին արդէն 72 անդամ-անդամուհիներ կը հաշուէր։ Եւ եթէ նկատի առնենք այն եռուզեռը որ առեղծուեցաւ Մարտ 1ի դիմակաւոր պարահանդէսին օրը, վստահօրէն պիտի կրնանք ըսել թէ Գթութեան խաչը միակ կանացի միութիւնն է որ կը վայելէ Պուրկազի հայ հասարակութեան համակրանքն ու վստահութիւնը։ Այդ. երեկոյթին մրցանակներ բաժնուեցան յաջող ծպտուածներու համար։

Պարերու ընթացքին տեղւոյն դրուեցաւ խորոված գառնուկ մը զոր շահեցաւ Պ. Գէորգ Հալաճեան եւ կրկին նուիրեց Գթութեան խաչին, ծախուելու հոն՝ ... իմակաւոր պարահանդէս ... նախըՙթաց էր մեզ համար ... րեններէ ի վեր շատ մը ... ներ ծրագրուած բայց... ձգած հրապարակ գալ.

Ժամը 4էն յետոյ ... րը փոխադրուեցան «Հրա... հան» ընթերցարանը, ուր ... նակեցին պարել նոյն ... թեամբ մինչեւ լոյս...

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒ...

ՓԱՏՈՒԱ, 20 Մարտ — ... բաթ իրիկուն, քաղաքիս ... տանոցի շքեղ սրահին մէ... Մալի Պոտուրեան, կատարե... նակի իր առաջին նուագահա... ընտիր բազմութեան մը ... որոնց մէջ նշմարեցինք ... տապետներ՝ Թալիափիէթ... ւանէլլօ եւ Ճենլամթե... կան բարձրաստիճան անձ... Նէտրանի, Հ. Արսէն Ղա... ուրիշ քանի մը Միխ... վարդապետներ։ Ներկայ ... քաղաքիս բոլոր հայուհ...

Օր. Պոտուրեան, ... տիզակցի, 1922ին Պոլսէ... լիա գալով, ընտանեօք ... ուած է Վենետիկ Ս. Ղազա... տիկ, ուր իր մօրեղբայր ... Ղազիկեան՝ անխոնջ ... կ'աշխատի հայ մանկավ... եւ հայ լեզուի կատարել... ման վեհ գաղափարով։

Օր. Պոտուրեանի ... թեան բնատուր ձիրքերու... մեծ ազդեցութիւն ըրած ... արուեստի քաղաքը՝ Գեղ... Վենետիկը, հռչակաւոր ... Իտալիոյ՝ այլ ամբողջ ... մէջ իր երաժշտանոցով (Con-)vatorio Benedetto Ma... ուսկից, հերու յունիսին ... կահարուհիի վկայական ... բարձրագոյն նիշերով եւ ... սանքներու արժանանալ ... կերտուհին է նշանաւոր ... գէտ Թալիափիէթրայի ... ջերմ գնահատականներ ... տարական։

«Gazzettino» կը շեշտ... մանեակ եւ հրապուրիչ ... գիր մ'ունէր նուագա... Frank, Ravel, Debussy, ... pietra, List եւ Chopin ... գաշնակահարուհին՝ երեւ... բաւ ինքնայատուկ արուե... սքանչելի վայելչութիւն ... րեն հնչեցնելով Frankի ... Debussyի «Jardin sous la pl(uie)» ... իսկ ուր սիրուն կերպով ... առութիւնը մարմնացուց... շունչ ու հոգի ներշնչե... անհաւասարելիօրէն մեկնել ... իր դաստիարակին՝ փրոֆ ... փիէթրայի Ասաուածաշունչ ... նուած երեք կտորներուն մէ... ղաւ։

«Հայ արուեստագէ... շաբաթ երեկոյ, երաժշտա... մէջ իր մուտքը կատարեց ... պէս, ինչպէս պիտի փափ... վերջացնել քաջահմուտ ... տագէտներ՝ մեծ ու ... ապագայ մը կը սպասէ իրեն...

Մանկամարդ արուեստ... տուհին յառաջիկային ... հանդէս մը եւս պիտի տա... նետիկի մէջ։

ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԹՈՌԸ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ...

Թուրքիոյ Սուլթանիներէն ... տիւլ Ազիզի Թոռը, որ վ... Եգիպտոսէն. Սուրիա գացա... այժմ շօֆէօրութիւն կ'ընէ ... Թ ի մէջ եւ շատ դժգոհ է ... ծակէն։ «Էլ Աֆրար»ի աշխա... կիցներէն մէկը որ ծանօ... է անոր ինքնաշարժով, յա... տաճմիկ պատմութիւններ ... է այս արքայազուն վարի... նէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻԱ

(100) Մալաթիացի գաղթականներ արդէն հասած ու տեղաւորուած են Նոր Մալաթիայ (Առաջինէն պատրաստուած) ստանալու Հայրենակցական Միութեան ծախքերով) բնակարանները։ Միջոցներ ձեռնարկուած՝ հայթայթելու համար աշխատանք եւ անունը տրուած է գուլպայի, ֆանելայի եւ հայրենիքի արհեստանոց. գործուած են 15-20 մեքենաներ, կ'աշխատին 35 բանուորներ։ Մօտ օրէն Թերեւս աշխատցին 45-50 բանուորներ։ Արհեստաւորներուն համար պիտի բացուին դերձակի, կօշկակարի եւ Թիթեղագործի արհեստանոցներ։ Կառավարութիւնը կազմակերպած է ... մէջ «անտառատուած» բէքէջ... «ազգայնացման» դասեր։ ...էն մնացեր։ Հայոց», խորհրդային Հայաստան (1 մարտ) կը գրէ Թէ «եկուորները ծարաւ ... կոլեկտիւիզմի վերակառուցման ... բոլոր անցուղարձերին։ ... լեցնէք. —« Եկուորները մեծ ոգեւորութեամբ ընդառաջ եղան կոլեկտիւացման, եւ ամբողջ Նոր Մալաթիան 100 տոկոսով կոլեկտիւացուած է»։

ԱՊԱԳԱՅ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը հրավարտակ հանած է, որ այսինչ օրը նորոգուած ըլլան այսքան մեքենաներ, այսքան վարուած ... մշակուին այսքան հեկտար հող, եւլն... հնձէ այսքան ցորեն։

Իրականութիւնն քանի մը տասնեակ.— Թէչիւրքէնցի մէջ գիւղատնտեսական գործիքներու նորոգութիւնը աւարտած չէ ցոյց տրուած ժամանակին։ Հողագործական մարմիններու քաղած տեղեկութիւններու համաձայն, (ինչպէս հիմա գտուած է 58,635 փութ ցորեն, հակառակ ծրագրին որ կը նախատեսէր 312,374 փութ, խորհրդ. Հայաստան (4 մարտ) կը գրէ Թէ կարելի չէ եղած գանձել բոլոր այն գումարները, զորս հայ գիւղացին պիտի վճարէր հաւաքական արդիւնաբերութեան համար, անտեսելու նպատակաւ գարնան ցանքը։ Եթէ այսպէս շարունակուի, կ'ըսէ նոյն Թերթը, գարնան ցանքերը վտանգի կ'ենթարկուին։ Այս Թերացումներուն պատճառները բազմաթիւ են, ինչպէս կը հասկցուի նոյն բոլշեւիկ Թերթերէն, նախ որ գիւղացիները կը դժկամակին եւ չեն հպատակիր որոշումներու, մինչ, միւս կողմէ կառավարական ու կուսակցական մարմինները, որոնք խումբերով ցրուած են գիւղերուն մէջ, պիտի հանեն բոլոր այն դժուարութիւններուն, անտեղատարափ կը տեղան այն վայրկեան։ Գիւղացիներէն ... հաւաքեն, ան՛ըմ պահան-

ջեն, առո՛ր հայթայթեն, խորհրդ. Հայաստան (4 մարտ) կը խոստովանի, որ մէկ գործը կը տանջէ երբ մարդիկ նոյն ատեն կ'ուզեն կատարել ուրիշ գործ մը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ծանօթ են Հայաստանի գետերուն ողողումները։ Զինհովի ... եղանակին, հայ գիւղացիները միշտ վախի մէջ են։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, կանխարգիլելու համար Արփաչային յորդումը։ Միջոցներ ձեռք առնուած են նոյնպէս ամրապնդելու համար ուրիշ կարգ մը վտարուն ու կատաղի գետերու եզերքները։

ԲԱՐԵՆԻՇԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

«Պրաւդա» (1 մարտ) կը գրէ Թէ տնտեսական եւ կրթական տեսակէտով յետամնաց «հանրապետութիւններուն մէջ,— Ուզբէկիստան, Թուրքմէնիստան, Տաճիկիստան, Ղազախստան, Դաղստան, Լեռնային Վրաստան, Նախիջեւան, Ազրբէջան եւ Հայաստանի մեծ մասը,— այժմէն կարելի չէ փորձել համատարած «կոլեկտիւացում»ը։ «Պրաւդա» այստեղ խորհրդածութիւն մը ընելով, կ'ըսէ Թէ յիշեալ երկիրներու յետամնացութեան պատճառն է անասնապահներու Թափառաշրջիկ վիճակը, գիւղացիներուն վրայ կոմունիստ կուսակցութեան ազդեցութիւն չունենալը, սահմանակից շրջաններու մէջ արտասահմանի եւ մասնաւորաբար տարրողրուածներու ազդեցութիւնը)։

Բայց, ինչպէս «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք ամէն օր, այնտեղ այժմ ամեն, նոյն խստութեամբ կը փորձուի իրագործել այդ «համատարած կոլեկտիւացում»ը։ Պարզ բարենիշի մը համար։ Կ'արժէ՞ սակայն Մոսկուայի մէկ բարենիշին համար խանգարել գիւղացիներուն խաղաղ աշխատանքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ

Մոսկուայի Կեդրոնական Կոմունալ Բանկը վաւերացուց այն վարկերը, որոնք յատկացուած են Անդրկովկասի 1929-1930 տարուան բնակարանային եւ ժողովրդային շինարարութեան։

Բագուի մէջ կոյուղի մը շինելու համար՝ 2 միլիոն ռուբլի, երկու խոհանոց շինելու համար 90 հազար ռուբլի։ Վրաստանի մէջ ջրմուղ շինելու համար 1,250,000 ռուբլի, բնակարան շինելու համար 1,830,000 ռուբլի, արդիւնաբերական շինութիւններու համար 440 հազար ռուբլի։ Թիֆլիսի մէջ խոհանոց մը շինելու համար 75 հազար ռուբլի։

Հայաստանի համար,— փոքր Լէնինի, մոռցուած չէ՛,— պետական բնակարանային շինութեանց համար 290 հազար ռուբլի, գործակցական բնակարանային շինութեանց համար 510 հազար ռուբլի, արդիւնաբերական բնակարանային շինութեանց համար 450 հազար ռուբլի, պղինձի հանքերու մօտ բնակարանային շինութեանց համար 510 հազար ռուբլի։ Տկվարչելլիին (չենք կրնար Թարգմանել)՝ 150 հազար ռուբլի, Տկվերզելին (չենք կրնար Թարգմանել)՝ 100 հազար ռուբլի։

Ադրբէջան	Վրաստան	Հայաստան
2,090,000	3,495,000	2,010,000

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՑԸ

Նարաւնակ կը գանգատին Թերթերը Թէ «աւտոնելիք» հաց չէ Երեւանի հացը։ «Լեռ-Կամ-սոմ» երգիծական տոմսակով մը ցոյց կու տար Թէ որքա՛ն գէշ կը պատրաստուի հացը, և ինչե՛ր կը խառնուին խմորին։ Խորհրդ. Հայաստան, որ վերջերս սկսած է քննութիւններ կատարել զանազան հաստատութիւններու մէջ (ձուկի, միսի տառնարաններու) նոր քննութեամբ մը (2 մարտ) երեւան կը հանէ հացագործութեան խայտառակ եւ հակառողջապահական վիճակը։

ԳԻՐՔԵՐ ՏՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդին որոշումով, գեղարուեստական արձակ գործերը պիտի տպուին 4000 օրինակ, ժողովրդային գեղարուեստական գործերը 10,000, քննադատական գործերը 4,000, դասագիրքերը՝ նախակրթարաններու համար 20,000, երկրորդական վարժարաններու համար՝ 15,000, բարձրագոյն վարժարաններու համար՝ 3,000, մանկական գրականութիւն՝ 10 հազար, ընկերային գիտութեանց մասին աշխատութիւններ՝ 3000, բնագիտական եւ ընկերային ժողովրդական գիրքեր՝ 10 հազար, ժողովրդական քաղաքական գրականութիւն՝ 20 հազար, բանաստեղծութիւններ՝ 3 հազար, Թարգմանական բանաստեղծութիւններ՝ 3 հազար։ Որոշուած է նոյնպէս այս գիրքերուն տպագրական ծախքերուն գինը։

ԲԱՆԱԳՈՂ ՄԸ

Ֆրանսացի գրող մը կամ բանագող մը, հրատարակութեան տուած էր ուրիշ գրողի մը վէպը, փոխելով միայն անունը։ Ֆրանսացի Գրողներու Ընկերութիւնը քննելով խնդիրը, տուաւ բարոյական պատիժի որոշում մը, առանց նւթական տուգանքի, ինչպէս կը փափաքէին երկու հրատարակիչները եւ բուն հեղինակը։

Գրողներու Ընկերութիւնը կը յայտարարէ Թէ վէպը կը պատկանի... ին (անունը չէ գրուած, «րէքլամ» չընելու համար), Թէ բանագողը, այսուհետեւ եւ ընդմիշտ իրաւունք չունի իր կամ ուրիշին անունով գրական որեւէ գործ կամ յօդուած հրատարակել Թերթերու մէջ կամ գիրքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՇԱՔԱՐԵՂԷՂԻ ՄԵՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ մէջ շաքարեղէգի մշակութիւնը զարգացնելու համար կարգ մը օտար երկիրներէ եղէգներ ապսպրուած էին։ Այսպրուածներէն մէկ մասը հասած է արդէն։ Այս եղէգները Ատանայի եւ շրջականերուն մէջ պիտի տնկուին։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ՄԷՋ ԱՆՑԱՅՏՂՆԵՐԸ

Կրթական քննիչները քննութիւն կը կատարեն օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ, ստուգելու համար Թէ Թուրքերէնի քննութեանց մէջ չյաջողած աշակերտները իրենց կարգը փոխա՞ծ են Թէ ոչ։ Եթէ ստուգուի որ այս անյաջող տղաքը կարգերնին փոխած են, այս անհանդուրժութիւնը գործող վարժարանները խիստ պատիժի պիտի ենթարկուին։

ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 1150 ԱՍՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1929 հոկտեմբեր, նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին Պոլսոյ եւ շրջանի Թաղապետութեանց մէջ ամուսնութիւն կնքուած են 1150 զոյգեր։ Ազգութեան տեսակէտով ասոնք կը բաժնուին այսպէս.— Իսլամ՝ 814 կին, 825 այր, Հայ՝ 89 կին, 91 այր, Յոյն՝ 117 կին, 88 այր, Հրեայ՝ 68, 60 այր, օտարական՝ 73 կին, 94 այր։

10 ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 190 ԴԷՊՔ

Պոլսոյ մէջ անցեալ 10 օրուան ընթացքին 190 դէպք պատահած է։ Ասոնց մէջ կարեւոր գումար մը կը կազմեն գողութիւնները (91)։ Կռիւի հետեւանքով 32 հոգի վիրաւորուած են եւ 9 հոգի սպաննուած։ Ջօթը հոգի անձնասպան եղած են, 14 հոգի ծնծած է։

ՑՈՐԵՆԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ

Անատոլուէն ցորենի առաքումը վերսկսած ըլլալով, գինները ինկած են Պոլսոյ մէջ։ 36 վակոն ցորեն հասած եւ պատճառ եղած է որ գինը օխա գլուխ երկու ղրշ. իջնայ։ Այս կացութեան առջեւ, ցորենի վաճառականները վերստին ընել սկսած են, որովհետեւ հաշիւները սխալ կ'ելլեն։

Վաճառականները չեն գիտեր Թէ Անատոլուէն ո՞րքան ցորեն հասած է եւ ո՞րչափ Պոլիս պիտի ղրկուի, որովհետեւ վիճակագրութիւն գոյութիւն չունի։ Ռուսիոյ Սեւմորյան գործակալութեան, Փուլայի եւ Նիկիշէհիրի նման կարեւոր կեդրոններուն հարցում ըրած է բերքի քանակի մասին, բայց եկած պատասխանները իրար չեն բռներ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք, Մարտ 22 շաբաթ գիշեր Մոնֆառնաս՝ Հիւկէնի մեծ սրահին մէջ տօնուեցաւ ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան միութեան 25ամեակը (1905-1930) եւ փարիզի կոմմունային տարեդարձը։ Այս ընդարձակ սրահին մէջ է որ Ժօռէս սպաննուելէն առաջ վերջին անգամ խօսած էր փարիզի բանուորներուն։

Սրահը շատ փոքր կուգար մօտ 5000 հոգինոց խանդավառ բազմութեան, մեծ մասով բանուորներ, որոնք փութացած էին փարիզէն եւ արուարձաններէն՝ իրենց յարգանքի բաժինը բերելու համար այդ հանդիսաւոր տօնակատարութեան։ Ներկայ էին Ֆրանսացի ծանօթ դէմքեր եւ օտար ընկերվարական հիւրեր։

Կը նախագահէին Ալպէր Կոռսէ (աջ) եւ Լէոն Օամէն (ձախ)։

Կոռսէ, երեսփոխանական ժողովին նախկին փոխ նախագահը, որ ականատես եղած է 1871ի կոմմունային, դրուագներ յիշեց այդ պատմական օրերէն եւ ընկերվարական միութեան գովքն ըրաւ։ Լէոն Օամէն նոյնպէս ծանրացաւ կոմմունային վրայ եւ յեղափոխական շարժումներու պէտքը շեշտեց։ Հաւեր խօսեցան Պլում, Ռընօտէլ, Պրաք, Սէվ-րաք եւն.։

ԴՈՒՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Սեբաստիոյ Դուրա գիւղի Հայրենակցական Միութեան պարահանդէս-երեկոյթը տեղի ունեցաւ շաբաթ իրիկուն, Հարոյայի սրահին մէջ։

Նախագահի բացման խօսքէն ետք, խօսք առնեցաւ Պ. Վ. Համբարձումեան, որ ընդարձակ եւ գեղեցիկ ճառով մը պատկերացուց Սեբաստիոյ շրջանի գիւղերու անցեալի կեանքն ու գործը։ Առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէր Դուրան, իր արհեստաւորներով, որոնց շնորհիւ Թրք. կառավարութիւնը չէ աքսորած Դուրացիները, որովհետեւ անոնք պարէն կը հայթայթէին բանակին։ Դուրացիները եղած են ազգասէր եւ գաղթականութեան ժամանակ օգնած են բոլոր իրենց գիւղէն անցնող գաղթականներուն եւայլն։ «Այժմ Դուրացիներ կան, որոնք չոր հացի կարօտ կը քաշեն եւ մեզմէ օգնութիւն կը սպասեն»։

Ցետոյ խօսեցաւ Պ. Ա. Խատիսեան, որ պարզելով քաղաքական կացութիւնը եւ մեր շահն ու Ֆեար, յորդորեց ամուր հաւատքով կանչել ազատ եւ անկախ Հայրենիքի գաղափարին։

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Չարշըլը Արթին Աղա»ն, որուն դերակատարները յաջող էին։ Դժբախտաբար տոմսակը անպակաս էր սրահին մէջ։ Կարգադիր Ցանձնախումբին անդամները բաւական յանգաւոր են այս առթիւ։ Անմահն Մուրատի եւ Հերոս Անդրանիկի նկարը աճուրդի դրուելով, բարձրացաւ աւելի քան 1000 ֆրանքի։ Բայց աճուրդը անկանոն կ'ըլլա՛ր, որովհետեւ ժամը կանոնաւոր չէր բռնուած։

Հ. Ա. Ամանոսցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 22 մարտ.— Ա. Ահարոնեանի Լիոնի Յոբելինական Գործադիր Մարմինը պատիւ ունի ծանուցանելու Թէ՝ Լիոնի եւ շրջակայից կազմակերպութիւններէն կամ Միութիւններէն անոնք՝ որ կը փափաքին ի պատիւ Ահարոնեանի հանդիպումներ կամ հանդէսներ սարքել, պէտք է նախապէս բանակցին Յոբելինական Գործադիր Մարմնոյ հետ եւ անոր Թելադրութիւններուն եւ հակակշռին տակ գործեն (Տէսինէն եւ Վիէնէն), որպէս զի չպատահին խաչաձեւումներ, Թիւրիմացութիւններ՝ որոնք կրնան վնասել ընդհ. Յոբելինական աշխատանքին։

Միւս կողմէ հրապարակաւ կուզանք յայտնել Թէ 22 Մարտ Թուականէն սկսեալ Լիոնի հայ հասարակութեան դիմումներ պիտի կատարուին եօթը հանգանակիչ մասնախումբերու կողմէ, որպէս զի ամէն հայ անհատ իր լուման բերէ Ահարոնեան Գրական ֆոնտին ինպաստ ներկայացուցուած եւ վաւերացուած տետրակներուն մէջ՝ արձանագրելով իր անունն ու մականունը եւ նուէրը։ Մեծ յոյս ունինք որ Լիոնահայ հասարակութիւնն ալ պիտի քաջալերէ այս նուիրական ձեռնարկը՝ ցեղին բովանդակ դիմագիծն ու պատմութիւնը կերտող եւ երգող վաստակաւորներուն համար։ Ի դիմաց Ա. Ահարոնեանի Լիոնի Եւ Շրջ. Յոբելինական Գործ Մարմնոյ Ատենապետ՝ Յ. Նիկողոսեան Ատենադպիր՝ Թ. Այվազեան։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Le Foyerի Վարչութիւնը, 208 bis Rue Lafayette, կը խնդրէ ողողումներու առթիւ ըլլալիք մասնաւոր նուէրները կեդրոնացնել իր մօտ, որպէսզի Հայոց բաժինը ամբողջովին մէկ տեղ երեւայ եւ չկորսուի զանազան ցուցակներու մէջ։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի 1200—1203 Թիւերուն մէջ, «Հայրենիք» ամսագրէն արտատպեր էինք Անդրանիկի յուշերուն առաջին մասը. Ստացած ըլլալով ամսագրին Մարտի Թիւը, կ'արտատպենք շարունակութիւնը.—

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Եթէ չեմ սխալիր, 1895 Թիւի ... 16ն էր, երբ մենք անցանք սահմանը Ղարաուրդանի (Սարըղամիշի մօտ)։ Բոլորս զինուած էինք բերդանկաներով, բացի դրանից իւրաքանչիւրս վերցրած էինք 260ական փամփուշտ, խանջալ եւ հինգհարուածեան ատրճանակ։

Սահմանն անցած գիշերը պիտի գնայինք ուիթ ժամուան ճանապարհ, որպէսզի հասնէինք ապահով դիրքը։ Բայց գիրքին տեղը հասնիլ, մեր տասնապետներու քալել չկրնալուն պատճառով։ Մենք վերցրինք անոնց հրացանները, փամփուշտ-

ներն ու տոպրակները, որպէսզի նրանք Թեթեւ ըլլան եւ քալեն մեզ հետ, այնուամենայնիւ, անկարող էին քալել։ Վալադնիս կը շտապեցնէր*), ըսելով Թէ՝ կը լուսանայ մեզ վրայ։ Սակայն, տասնապետները կ'ըսէին.— Վրնաս չունի, կամաց քալենք, եԹէ Թշնամին հասնի, կը կռուինք»։ Այդ պատճառով վալադնիս եւ տասնապետները կռուեցին իրար հետ։

Արեւը բարձրացած էր, բայց մենք դեռ չէինք հասեր մեր դիրքին։ Մեր մօտերը կային վրաններ։ Բարեբախտաբար, անոնց նկատուելու բարձրացանք որոշեալ դիրքը, ուր մինչեւ երեկոյ մնացինք առանց ջրի։ Պէտք է ըսեմ, որ մեզմէ առաջ Երզրում գացած էին Սպրօն (Մկրտիչ Սահակեան,, Ջալլաթը և Բեաֆթառ Արշակը *)։

Երեկոյեան դէմ վալադ Սաքօն դիտակով դիտեց շրջակայքն ու ճանապարհները, եւ մութ տալուն ճանապարհ ընկանք։ Այդ գիշերը պիտի հասնէինք Գօմաձոր (արագ գնալով ութ ժամ)։

Երկու ժամ չքնացած, մեր տասնապետները էլի ամենքնին կախ տուին։ Ստիպուած եղանք նորէն առնել նրանց հրացանները, փամփուշտներն ու տոպրակները։ Վալադը ժամացոյցին բան չէր հասկնար եւ անդադար կը շտապեցնէր, ըսելով. Թէ էլի կը լուսանայ մեր վրան եւ կը մնանք առանց ջրի։ Բաէէնի ղարսանի (ղուշտի) վրայ։ Անցած էինք ճանապարհի գրեթէ կէսը եւ մեր երկու տասնապետները բոլորովին ղարգարեցին քալելուց։

Մտածեցինք, որ խումբը Թողնի այդ երկու տասնապետները եւ արագ քալելով առաջ անցնի, որպէսզի եԹէ մնաւուին, Թող միայն այդ երկուքը մնաւուին եւ ո՛չ ամբողջ խումբը։ Վերցրինք նրանց զէնքերը, Թողնելով միայն մի մի ատրճանակ, երկու ժամացոյց եւ մեզ տրուած 6 ոսկի փող։ Մենք չհամարձակեցանք փողն ու ժամացոյցները վերցնել, որովհետեւ այդ ատեններն տասնապետները Թողուցուց պէս ազդեցութիւն ունէին զինուորներու վրայ։

Մենք սկսեցինք արագ քալել։ Բայց լոյսը բացուած էր, երբ մենք հասանք Արագի եզերքը։ Ուշ ըլլալու պատճառաւ ստիպուեցանք շարժ չհանել ու այնպէս անցնիլ Ջուրը։

Գետի եզերքէն մինչեւ Գօմաձոր մի ժամուան ճանապարհ կար։ Ես եւ Խնուսի Խըլէչ Մարտիրոսը 200 քայլ առաջ էինք։ Ես ու նա նկատեցինք մի սալլ, զաղտաղողի մօտեցանք, տեսանք, որ սալլապանները, որոնք արագ միջից ցորենի օրան պիտի վերցնէին, հայերէն կը խօսեն։ Դուրս եկանք յանկարծակի, բռնեցինք այդ մարդկանց ըսելով՝ «մի վախենաք, մենք Հայ ենք, խումբը յետեւից կուգայ, միջոց մը ըսէք, ի՞նչ ընենք»։ Մարդիկ վախվխելով ըսին՝ «բերէք ձեր զէնքերը, բառնանք սալլի վրայ խուրձերու մէջ եւ տանինք գիւղը, ձեզ ալ հոս բոստաններու մէջ կը պահենք»։

Ուրիշ ալ հնար, բարձինք մեր զէնքերը սալլերու վրայ, Թաքցնելով խուրձերու մէջ, մենք ալ մի մի ատրճանակ պահելով քովերնիս Թաքնուեցանք բոստաններու մօտ։

Մենք առաջուց իմացեր էինք որ Գօմաձոր կը գտնուին Ալէքսան եւ Սօզօ անուն լաւ տղաներ։ Մենք սալլապաններուն պատուիրեցինք, որ դրանց կան չեն։ Սալլը տարան, կանչեցին իրենց կալը։ Սօզօն եւ Ալէքսանին ալ լուր տուին մեր գալու մասին, որոնք իսկոյն հաց եւ կերակուր բերին մեզ։ Տեղական շորերի նման շորեր ունեցող զինուորներին տարան գիւղ։ Գիւղը կը գտնուէին 15—20 ասկեարիկան հարկահաւաք եւ 4—5 շահէնեանաներ (միւրք կալ չափողներ)։

Դառնանք մեր տասնապետներուն, որոնք յետ էինք Թողեր։ Կէսօրին մօտ եկան մեզ ըսին Թէ՝ Աստուրին*) եւ Օվօին 17 քիւրտ բռներ են ճանապարհին, ատրճանակներն ու ժամացոյցներն առեր, Օվօյի քովէն ալ առեր են 3 ու կէս ոսկի, գլուխներնին արիւնոտեր ու բաց են Թողեր։ Իրենք եկած են գիւղ։ Սպաննուելուց ազատուեր են շնորհիւ այն բանի, որ իրենց շորերը նման են տեղականին։

(Շար.)

*) Երբ վալադնիս կը հարցնէինք՝ քանի՞ ժամ կայ դիրքերուս հասնելուն, կ'ըսէր՝ «խորթ սահաթ (այսինքն՝ մի մեծ սահաթով) երկու սահաթ կայ»

*) քեռի

*) Աստուրը իր մօտ եղած դրամները գլխարկի մէջ պահած ունենալով մի կերպ ազատեր էր։

Նոր վկայ մը, որ բացարձակ պայման դրած է չյայտնել իր անունը, դատական ոստիկանապետ Ֆօ-Փա-Պիտէի պատմած է հետեւեալը.

— «Յունուար 26ին կիրակի օր բարեկամուհիի մը հետ կը պտտէի ծովեզերքը Վիլէի եւ Թապուրի միջեւ՝ «Թաոօ» եւ «Անապատ» կոչուած տեղերէն գրեթէ հաւասար հեռաւորութեան վրայ։ Ժամը 16ի ատեններ ուշադրութիւնս գրաւեց գորշագոյն մեծ ինքնաշարժ մը, որ արագօրէն կը համնէր եւ կանգ կ՚առնէր եզերքէն գրեթէ 50 քայլ անդին։ Ետեւէն եկաւ կարմիր ինքնաշարժ մը։

Առաջին ինքնաշարժէն վար իջաւ բարձրահասակ մարդ մը, որ մութ գոյն վերարկու եւ կակուղ գլխարկ կը կրէր։ Ետեւէն ելաւ ուրիշ մը, գորշ վերարկուով եւ մութ գլխարկով։ Անմիջապէս վերջ, այս երկու մարդիկը ինքնաշարժէն դուրս հանեցին խոշոր ծրար մը, որուն միւս ծայրէն բռնած էր ոստիկան մը. այս վերջինը վար իջաւ իր կարգին։ Այն ատեն նշմարեցի որ ծրար կարծածս հիւանդ մը կամ դիակ մըն էր։

Երկրորդ կառքէն դուրս ելան երկու հոգի. անոնց մէջ կար Թուխ կին մը՝ բարձրահասակ՝ բաց գոյն վերարկուով։ Ճիգ կ՚ընէի տեսնելու համար մարդը զոր կը փոխադրէին։ Բաւական բարձրահասակ կ՚երեւար, սեւ վերարկու մը ունէր եւ գլուխը ծածկուած էր շագանակագոյն վերարկուով մը։

Գորշագոյն ինքնաշարժը մեկնեցաւ անմիջապէս։ Լսեցի խօսակցութիւնը բարձրահասակ մարդուն, որ կը թուէր թէ պետն էր։ Ասիկա ռուսերէն հրամաններ կուտար իր ընկերներուն, որոնք նոյն լեզուով կը պատասխանէին։ Հասկցայ սա նախադասութիւնը. «Մի՛ մոռնաք փոխել կառքին ծածկոյթը եւ լաւ մը մաքրել զայն»։

Բարեկամուհիիս հետ պահուըտած էի ժայռի մը ետեւ՝ տեսնելու համար թէ ինչ պիտի պատահի վերջը։ Հիւանդը տարին դէպի ծով։ Այն ատեն տեսայ որ շոգեմակոյկ մը կը սպասէր հոն։ Ռուսերը քանի մը քայլ առին ջուրին մէջ՝ հասնելու համար շոգեմակոյկին, որուն մէջ դրին անշարժ մարմինը, իրենք ալ հոն նստան եւ ուղղուեցան դէպի բաց ծով։ Բաց գոյն վերարկուով կինն ու ոստիկանը շոգեմակոյկին մէջ չնստան։ Հեռուն նշմարեցի շոգենաւ մը, որ կը յածէր»։

Այս վկան պիտի լսուի հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Պիտի լսուին նաեւ ուրիշ երեք վկաներ, որոնք տարբեր տեղերէ տեսած են զօրավարին նաւ զրուիլը։

ԿՈՒՏԷՊՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱ՞Ծ

«Լիպէրթէ» եօթը սիւնակի վրայ խոշոր տառերով կը գրէ թէ զօր. Կուտեպով բանտարկուած է Մոսկուա՝ Լուբիանկայի բանտին մէջ եւ թէ դեռ վեց օր առաջ, ռուս զօրավարը ողջ էր։ Ֆրանսական թերթը իր այս տեղեկութիւնները քաղած է ռուս բարձրաստիճան անձնաւորութենէ մը, որ առաջին օրէն իսկ թանկագին օժանդակութիւն բերած է Տեղեկատու Դիւանի պետ Փէրիէի։

«Իւմանիթէ» «Ոստիկանութեան պաշտօնաթերթ»ը կ՚որակէ «Լիպէրթէ»ն եւ այս առթիւ կը յարձակի անոր վրայ։

Տիկին Հանօի թուղթերը գողցուած

«Կազէթ տիւ Ֆրանս»ի ծանօթ խնդրին վերաբերեալ փաստաթուղթերու ծրարին մեծ մասը կը գտնուէր դատաւոր Պրիւզէնի գրասենեակին մէջ։ Արդ, այս թուղթերէն 56 հատը գողցուած են անծանօթի մը կողմէ, չի գիտցուիր ե՞րբ և ի՞նչպէս։ Պ. Պրիւզէն այդ թուղթերը պահած էր դարակի մը մէջ և բանալիով կղպած։ Ուրբաթ մարտ 21ին այդ թղթածրարը դեռ իր տեղը կը գտնուէր։ Կ՚ենթադրուի թէ գողը ուրբաթ իրիկուան դէմ, երբ դատարանին մէջ բազմութիւնը կը պակսի, բացած է դարակը և գողցած 26—82 թուագրուած փաստաթուղթերը, որոնք բոլորն ալ ձեռք բերուած էին ոստիկանապետ Փաշոյի կողմէ։

Գողցուածները այն թուղթերն են, որոնց դէմ Տրկին Հանօ իշխանութեան չարաչար գործածումի բողոք ներկայացուցած էր վերջերս Երեսփոխանական Ժողովին։ Այս վերջինը արդէն կը զբաղի այդ խնդրով։ Գողը դատարանի գրասենեակներուն և մասնաւորապէս Տիկին Հանօի թուղթերուն տեղեակ մէկն է անպատճառ, քանի որ գողցած է միայն այն փաստաթուղթերը, որոնց դէմ բողոք ուղղուած է։

Խորհրդաւոր գողը պարկեշտութեան զգացումով մը դարակի բանալին թղթատարով ղրկած է դատական նախարար Ռաուլ Փէրէի, անստորագիր երկտողով մը. «Ահաւասիկ Պ. Պրիւզէնի դարակին բանալին»։

∴ Գողցուած թուղթերու օրինակները կը գտնուին Երեսփոխանական Ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովին մօտ։

∴ Ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հարցաքննութիւնը Տիկին. Հանօի հիւանդանոցէն փախչելուն մասին, հաստատեց թէ, տիկինը ամէն ինչ կարգադրած էր նախօրօք։ Պատուհանէն պարտէզ իջնելէ վերջ, դուրս ելած է հիւանդանոցէն, որուն արտաքին դրան առջեւ կը սպասէր անձնական ինքնաշարժ մը։ Ատով գնաց մինչեւ Պուլվառ Մաժէնթա, ուսկից սակաշարժ մը նստաւ Սէն Լազարի բանտը երթալու համար (176 Ֆօպուր Սէն Տընի)։ Երկու ոստիկանները, որոնք հիւանդանոցին մէջ Տիկին Հանօի սենեակի դրան առջեւ պահակ կը սպասէին, բացակայ էին այդ պահուն։ Ոստիկանական տեսուչը պաշտօնանկ ըրաւ զանոնք։ Փախուստին մէջ մեղսակից էր Տիկին Հանօի սպասուհին Մարի-Անթուանէթ, որ հագուստ բերած էր եւ մինչեւ ուշ ատեն հիւանդանոց մնացած։

∴ Շաբաթ օր պատժական 11րդ ատեանին առջեւ տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը «Կազէթ տիւ Ֆրանս»ի խնդրին։ Բացի Տիկին Հանօէն, ամբաստանեալներու աթոռին վրայ պիտի բազմին Լազար Պլոք, Փիէռ Օտրիպէր, Փօլ Հէրսան եւ Թուրվիլ։ Անոնց պաշտպան փաստաբաններն են՝ Ալֆրէտ Տոմինիք, Շառլ Պիտու, Թորէս, Քամփէնքի եւայլն։

Իրաքի նոր դաշինքը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ նոր դաշինքը կազմած է Նուրի փաշա էս Սաատ՝ յառաջիկմասէր և անկախ տարրերով։

Կ՚ըսուի թէ Ֆէյսալ թագաւոր մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ վարչապետին հետ, բանակցելու համար անգլեւիրաքեան դաշնագրին եւ դիւանագիտական կարգ մը խնդիրներու մասին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ—Պուա Քոլոնպի յոբելինական յանձնախումբի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զէյթուն» Ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ Հայրենակցական միութեանց, 30 Մարտ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30։ Պուա-Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

Ներկայ կ՚ըլլայ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, իր յոբելեանին առթիւ

Այս կիրակի իրիկուն 84 rue Chapeի Թատերասրահին մէջ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, նուագ, երգ, մէկ արար թատերական ներկայացում եւ Կովկասեան պարեր։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վաղը հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. Ժամ 9—10՝ Պատմութիւն ընկերվ. միջազգայիններու՝ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ.

Բ. Ժամ 10—11՝ Քաղաք. հոսանքներ՝ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. Բացակայող ընկերները կ՚ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական՝ ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑԱՒԱԿՑԱԳԻՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ ժամը 8ին, 71 Ave. Kléber.

Պ. Նասիպ Նասիպեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանէ իր սիրեցեալ կնոջ՝

ՓՈԼԻՆ ՆԱՍԻՊԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ մարտ 23ին։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի հարաւ. շրջանի (Գանեէօ) ցառաջ. Միութեան հանգանակութեան ցանկը.— Գ. Սրապեան 50, Ա. Իբգըրեան 25, Ե. Թեւանեան, Հ. Սրապեան, Մ. Անասթասեան, Կարապետեան-Պետրոսեան, Ս. Էյվանեան, Յ. Մաղաքեան, Ս. Օհանեան, Ա. Յակոբեան 20ական, Տիկին Ռ. Ապաճեան 15, Mr. François Samout, Բ. Ցօնիկեան, Վ. Ցօնիկեան, Հ. Նիկողոսեան, Մ. Շարպագեան, Ա. Յովհաննէսեան, Յ. Անասեան, Ա. Գալիքեան, Յ. Սիմոնեան 10ական, Ս. Աբրահամեան, Օ. Աճէմեան, Կ. Պետրոսեան, Գ. Կարապետեան, Յ. Ցէրօեան, Վ. Խսայեան 20ական, Յ. Էպէեան, Գ. Մալխասեան, Յ. Ալըքկէօզեան, Վ. Էմիրխանեան, Տիկին Ա. Խօնչէկիւլեան, Օ. Զատէեան, Կ. Գօղոսեան, Mr. Nicolas Saradoff Խ. Ցօնիկեան, Տիկին Թ. Մեծատուրեան 10ական, Ա. Զատէեան 30, Mr. Hasson, Հ. Պօղոսեան, Ն. Գօնսիւլեան, Ա. Աւետիսեան 5ական ֆրանք։ Գումար 510 ֆր.

Տես «Յառաջ» 30 Յունուար

Le Gérant H. STEPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մարտ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	124.24
Տոլար.	Dollar	25.51
Մարք 100	Mark	609.50
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.93
Թրք. ոսկի	» » or	111.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7 20
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.30
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.12
Զուից »	Fr. Suisse	494.50
Լէյ »	Leï	15.20
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր.Ֆոնս.	I Cr. Fonc-Eg.	2150.—
» II	»	1520.—
» III	»	1500.—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	82.50

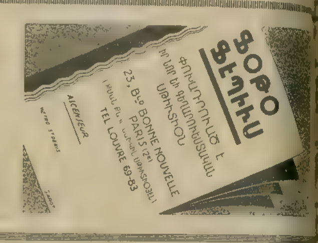

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ 1930
27 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1222

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱՐԻ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Առանց արտասովոր իրարանցումի, բայց յամրաբար, հետզհետէ աւելի խորութեամբ կը զգացուի Թուրքիոյ դրամական տագնապը։

...ւանակցութիւնները ելքի մը չեն յանգած տակաւին։ Հանրապետութեան Գարտքին անգլիացի եւ ֆրանսացի պատուիրակները ...գի պէս կ'երթեւեկեն Պոլսէն Էնկիւրի, առանց քայլ մը ...աջ երթալու։ Արտաքին բարեացակամութեան մը ծեքծեքումին տակ, հին ախորժակներն են որ երեւան կուգան. թէեւ ...ոյնպիսի գոռոզութեամբ ինչպէս 1914էն առաջ։

Իսկ անոնց ետին կանգնած դրամատէրները, առաջնորդութեամբ Օսմ. Դրամատան, իրենց բռունցքը ցոյց կուտան, ...րելով ամէն վարկ։ Թուրք վաճառականները ի զուր ափ ...անեն օտար դրամատուններու դուռները։ «Բարի եկար — ...»։ Եւ սնանկութեան դատապարտուած առեւտրականներ կը դիմեն պետութեան, որ մեծագոյն սնանկն է, 1856էն ի վեր։

Դեռ անցեալ շաբթու, Թուրք թերթերը կը հրատարակէին ...քային վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն ամէն տարի ...ներածումները արտածումներէն միշտ աւելի են։ Ամէն տարի ...ուրքիայէն 40—50 միլիոն ոսկի դուրս կ'ելլէ, իբրեւ փոխարժէք օտար ապրանքներու։

Եւ դեռ այս պաշտօնական հաշիւն է։ Մինչդեռ գիտենք ...թարին անգամ — «ազգային բմպելին» — դուրսէն կը ...ուի, ինչպէս եւ թէյը։— Ո՛չ միայն երկաթը, այլ կօթն ...։

Պոլիսը շատոնց մեռած է, իբրեւ առեւտրական հրապարակ։ Թուրք թերթերը տարին քանի մը անգամ կ'աւաղեն. «Պոլիսը կը մեռնի կո՛ր...», նման հրդեհ ծանուցանող գիշերապահներուն։ Առաջ Նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերը համրելով կը յուսահատէին (Համրելով՝ մատի վրայ)։ Հիմա, սկսեր համրել ամէնէն քանուկ հրապարակներու, Ղալաթիոյ, Բեյօղլուի, Պաղչէ Գափուի, Սուլթան Համամի եւ Մահմուտ Փաշայի պարապ խաներն ու խանութները։ «Ամէն քայլափոխին ...ի է հանդիպիլ «վարձու խանութ», «վարձու սենեակ» ...երու։ Մինչդեռ, քանի մը տարի առաջ, շատ դժուար էր ...րապ սենեակ մը ճարել Պաղչէ Գափուի եւ Գարաքէօյի խաներուն մէջ։

Երկրորդ մեծ ոստանին, մոխրաթաւալ Իզմիրի մէջ, սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն (ինչպէս Պոլսոյ մէջ, ամէն ...)։ Միայն մէկ վաճառական իր վճարումները դադրեցուցած է, բաց ունենալով աւելի քան 100,000 ոսկի։ «Վաճառականները ապրանք ունին, բայց դրամ չկրնալով գտնել, դէպի սնանկութիւն կը դիմեն»։

Այս բոլոր տեղեկութիւնները Թուրքերը իրենք են որ կուտան, իրենց թերթերով եւ պաշտօնեաներով։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ բուն իրականութիւնը շատ աւելի մռայլ է։

Լայց ուժ չտանք երեւակայութեան, կամ հաճելի ենթադրութիւններու, եւ խօսինք նորէն իրենց բերնով.

«Այս տարի արտածման գործերը աւելի նեղ վիճակի մէջ ...գտնուին։ Ծխախոտի, կաղինի, չամիչի եւ Թուզի մեծաքանակ արտածման շրջանը անցած է արդէն։ Այս ապրանքներէն կան որ ...չի արտածուած, ինչպէս կաղինը։ Միայն կաղինը 15 միլիոն ...կ կ'ապահովէր Սեւ ծովու շրջանին։ Այս տարի, սակայն, մէկ ...թուն իսկ չէ ապահոված» (Ազգամ):

Մարտ 20ին, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ներքին ...ծավարը հանդիսաւորապէս խոստովանեցաւ թէ կարելի չէ ... գաղափար տալ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ուրիշ քաղաքներու ...ղաքապետութեանց նիւթական կացութեան մասին, որովհետեւ կատարեալ խառնակութիւն կը տիրէ։ «Նախահաշիւներ պատրաստուած են թուղթի կտորներու վրայ։ Երբ ես Իզմիրի ...ղաքապետ էի, 40,000 ստերլինի նախահաշիւ մը ներկայացուցին թուղթի կտորի մը վրայ, մատիտով գրուած»։

Իզմիրի շրջանին մէջ, ծխախոտ մշակողները այս տարի ...րեցուցեր են մշակութիւնը, դրամ չունենալով։ Կուսակալը ...ութեան ձեռնարկած է։

Եւ համանման բազմաթիւ փաստեր, որոնք օրը օրին ...րձանագրուին ու կը մոռցուին։

Մտահոգութիւնը շատ աւելի խոր է բուն երկրին, ժողովուրդին մէջ, քան կը ներկայացնեն թերթերը։

Անշուշտ այդ մտահոգութիւնը մեղմացնելու համար է որ, ...պաշտօնական մամուլը երբեմն տրամադրութիւնները ...րձրացնելու փորձեր կը կատարէ։

Այսպէս, «Ճիւմհուրիէթ» կ'ուզէ համոզել թէ «իրարանցումի տեղի չկայ»։

— «Իրողութիւնը այն է որ, մեր առջեւ գտնուած դիւանդութիւնը անդարմանելի չէ։ Եթէ դրամին արժէքը պիտի չափենք ...երին աշխատանքովն ու հարստութեամբը, անվարան կարելի ...յ թէ մեր դրամը ոսկեդրամէն աւելի զօրաւոր է։ Չէ՞ որ ...մը ժողովուրդին ճակտի քրտինքին արդիւնքն է։ Արդ, Թուրք ժողովուրդը կ'աշխատի՞, Թուրքիան ունի՞ ապաքէզներ ... կարելի ըլլայ աշխատիլ ու շահիլ»։

Ընթերցողին կը մնայ դատել—միւթարա՞նք, մեղմացուցի՞չ ...այս, թէ անուղղակի հաստատումը համատարած չարիքին։

Մանաւանդ որ, տեղ մը կ'ակնարկէ նաեւ թուրքի չափաւորութեան։ «Պայման է որ ճիշդ չափով ապրինք»։

Այս արդէն ուրիշ պատմութիւն է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՐՄԱՏԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 մարտ).

— «Բարեգործականի առանձնաշնորհեալ շքախումբին ներքին անցուդարձերը բացարձակ գաղտնիքներ են մահկանացուներուս համար: Որոշումներ կը տրուին, աջ ու ձախ դրամներ կը վատնուին, հրաժարականները իրարու կը յաջորդեն, բայց ժողովուրդը անտեղեակ կը մնայ: Երբեմն, երբ աղմուկը կը յաւուլութեան ...

ղովուրդին հետաքրքրութիւնը բաւարարելու կարիք կը զգացուի, Բարեգործականի կեդրոնը, գայթակղեալ միտքերը հանդարտեցնելու համար, գաղջ յուսաբանութիւնով մը կը գոհանայ, խորհրդաւորութիւնը աւելի թանձրացնելով:

Բարեգործականի մասին տարածայնուած լուրերը կրնան ճիշդ կամ սխալ ըլլալ: Բայց անհերքելի ճշմարտութիւն է որ շեշտուած հատուածական դրոշմ կը կրէ, որով ենթակայ է առաւելապէս կուսակցութեան մը քաղաքականութեան:

Կրնա՞ն ըսել հրապարակաւ թէ Բարեգործականը գաղտնի վ սրկեր տրամադրած չէ թամկավար կուսակցութեան:

Կրնա՞ն ուրանալ թէ բոլոր պատասխանատու եւ թոշակաւոր պաշտօնները յանձնուած են ծանօթ՝ ռամկավար գործիչներու կամ տ'պաշտօն ռամկավարներու.

Կրնա՞ն յայտարարել թէ Բարեգործականը հակադաշնակցական պայքար չի տանիր եւ չի քաջալերեր ռամկավարներու հանրային գործունէութիւնը:

Այս հարցումները բազմաթիւ անգամներ ուղղուած են, բայց Բարեգործականը չէ պատասխանած:

Եթէ պահանջը՝ շատ արդար ու տեղին՝ կը բխի ժողովուրդին ու Բարեգործականին իսկ շահերէն: կ'ուզենք որ խնամիական հաշիւները վերջ գտնեն. ժողովրդապետական սկզբունքները յարգուին, ազնուապետական ձեւերու վերջ տրուին եւ ամէն հայ Բարեգործականը համարէ իր կազմակերպութիւնը: Անոր մէջ խօսելու եւ գործելու հաւասար իրաւունք ունենան թէ ռամկավարները, թէ դաշնակցականները եւ թէ անկուսակցականները: Վերջապէս դառնայ ժողովրդական անկախ կազմակերպութիւն մը, ծառայելով ժողովուրդին ու հայրենիքին:

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ Դաշնակցութիւնը պայքար չունի Բարեգործականին դէմ, բայց պայքար ունի Բարեգործականի քինախնդիր վարիչներուն դէմ, որոնք ժողովուրդին բարեմտութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը կ'օգտագործեն իրենց խմբակցական շահերուն եւ նկատումներուն համար։»

ՄԻՋԻՆՔԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ԹԱՓՈՐԸ

Այսօր Մեծ Պահքի կէսն է: Այս առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, բարեկենդանեան թափօր մը պիտի անցնի Փարիզի գլխաւոր փողոցներէն:

Լատինական Թաղի ուսանողներն ալ առանձին տողանցք պիտի կատարեն՝ հետեւելով մեծ թափօրի ծամբուն: Իրիկունը Ուսանողական Միութեան օգտին մեծ երեկոյթ մը պիտի տրուի Օփէրայի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալինի նոր նահանջները

Փորձելէ վերջ բոլոր բռնի միջոցներով կործանել գիւղացիներու անհատական տնտեսութիւնները՝ ստիպելու համար զանոնք մտնել «հաւաքական»ի մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը այժմ պարտաւորուած է քաջալերել անհատական տնտեսութիւնները՝ խուսափելու համար սովէն։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութեան համաձայն, երկրագործական գործավարութիւնը ընդունած է որ պէտք է քաջալերել անհատական տնտեսութեանց ցանքը և հրահանգած է տեղական կազմակերպութիւնները միջոցներ ձեռք առնել անոնց արդիւնաւորութիւնը աւելցնելու համար։

Այս ոգիով է որ յղացուած է հողագործական միակ տուրքի նոր օրէնքը, որուն համաձայն, 1930ին, ինչպէս անցեալ տարի, աւելի ցանուած հողամասը տուրքէ զերծ պիտի ըլլայ։

Նոր օրէնքը ուրիշ խիստ կարեւոր առաւելութիւններ կ'ընծայէ անհատական ագարակներու։ Օրինակ, 100ին 10 տուրքի զեղչ պիտի ստանան բոլոր այն ագարակները՝ որոնք նուազագոյն արդիւնք մը ձեռք բերած են. նոյնպէս մասնաւոր առանձնաշնորհումներ պիտի տրուին թէքնիք մշակութեանց, արօտավայրերու համար և ն.: Ցանքերը ընդարձակելու համար անցած տարի տրուած առանձնաշնորհումները պահպանուած են այս տարի եւս, ինչպէս հաւաքական, նոյնպէս և աղքատ ու միջակ գիւղացիներու տնտեսութեանց համար։

Աղքատ եւ միջակ գիւղացիներէն անոնք որ կը շարունակեն անհատապէս մշակել իրենց արտերը, սերմնցու պիտի ստանան՝ կարենալ աւելցնելու համար իրենց ցանքը։

Երկրագործական գործավարութիւնը կը յուսայ որ այս ձեւով զարնանացանքը նախատեսուածէն 7,875,000 հեկտար աւելի պիտի ըլլայ։

Ադրբէջանցիները Պարսկաստան կը փախչին

«Օտլու Եուրտ», Պոլսոյ Մուսավաթականներու պաշտօնաթերթը իր մարտի թիւին մէջ կը գրէ թէ վերջերս Ադրբէջանի զանազան կողմերէն մարդիկ կը փախչին եւ Պարսկաստան կ'ապաստանին։ Փախստականներէն մաս մը մտաւորականներ եւ մաս մըն ալ գիւղացիներ են։ Ասոնք գէշ վերաբերումի կ'ենթարկուին պարսիկ կառավարութեան կողմէ։ Գաղթականներէն շատեր պարսիկ կառավարութեան կողմէ յանձնուած են խորհրդային իշխանութեանց, որոնք անմիջապէս գնդակահարած են զանոնք։ «Օտլու Եուրտ» կ'աւելցնէ թէ դրացի պարսիկ պետութեան ազերի գաղթականներուն հանդէպ ցոյց տուած այս վերաբերումը շատ ցաւալի է։

Թուրքիոյ Պետական Դրամատունը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն.— Պետական Դրամատան օրինագիծը ելմտական մասնագէտներու և դրամատուններու տնօրէնութիւններուն բաժնուեցաւ։ Օրինագծին համաձայն դրամատունը պիտի կոչուի «Ճիւմհուրիէթ Մէրքէզ Պանքասը» (Հանրապետական Կեդրոնական Դրամատուն)։ Քսանհինգ միլիոն բաժնեթուղթեր ունի որոնք չորս մասի բաժնուած են։ Առաջին մասը կը պատկանի կառավարական հաստատութիւններու, երկրորդը ազգային հիմնարկութիւններու, երրորդը՝ անձերու եւ չորրորդն ալ օտար հաստատութիւններու։ Այս բաժնեթուղթերը, շահարաժնի եւ դրամատան օգուտի տեսակէտով, իրարմէ ոչ մէկ տարբերութիւն ունին։ Դրամատան ընդհ. տնօրէնը հուվէռնէօր պիտի կոչուի։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ՎԱՐԿԸ ԿՏՐԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ բոլոր օտար դրամատուները տասնըհինգ օրէ ի վեր վաճառականներու հետ իրենց գործառնութիւններն ու վարկերը կտրած են։ Արտածման նուազութեան այս օրերուն առաջ եկած այս վիճակը մեծ դժուարութեան մատնած է վաճառականները որոնք բողոքած են։ Օտար դրամատուններու յաճախորդները սկսած են ազգային դրամատուններուն դիմել։ Կը յուսացուի որ վարկերը վերսկսին քննարկումի կազմութեան առթիւ։ Պոլսոյ վաճառականներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Նուրուլլահ Էսատ պէյի, խնդրելու համար որ դրամատուններուն մօտ ձեռնարկ մը ընէ իրենց համար։

∴ Սակարանի հակակշռող մարմնին հրաւէրով, վաճառականները յայտարարագիրներ տուած էին թէ քանի՞ անգլիական ոսկի պարտք ունին։ Հաստատուած է թէ վաճառականները մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պարտք ունին արտասահման։ Սակարանի հակակշռող մարմինը աւելի կը նախատեսէր վաճառականներու պարտքը։

Կուսակցական վազեցիները

Երէկ գրեցինք նոր վկայի մը պատմութիւնը։ Տեղւոյն վրայ կատարուած քննութիւններ կասկածի տակ կը ձգեն այդպիսի կարելիութիւն մը։

«Իւմանիթէ» եւ «Լիպէռթէ» կը շարունակեն բուռն պայքար մղել եւ իրար վարկաբեկել։ Համայնավար պաշտօնաթերթը կ'ը-

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒ

ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ ուրբաթ, Ղալաթիոյ Միլլէթ խանին մէջ պիտի կատարուէր յոյն վարչական ժողովի ընտրութիւնը։ Այս ժողովը կեդրոնական մարմինն է եւ կը վարէ բոլոր դպրոցները, հիւանդանոցները եւ կալուածական գործերը։

Թրքական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները կ'ուզեն իրական Թուրք հայրենակից դառնալ եւ անկախ պատրիարքութիւն մը հաստատել Պոլսոյ մէջ։ Անոնք անպատեհ կը նկատեն որ Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը ըլլայ տիեզերական եւ իշխէ նաեւ արտասահմանի վրայ...։

ՄԷԿ ԱՄՍՈՒԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑ

Նկատելով որ Ծերակոյտը ապրիլ մէկէն առաջ չպիտի կրնայ երեսփ. ժողովին վերադարձնել նոր ելմտացոյցը, կառավարութիւնը որոշած է ուրբաթ կամ կիրակի օր օրինագիծ մը ներկայացնել խորհրդարանին՝ պահանջելով որ 1930 ապրիլի համար մէկ ամսուան ժամանակաւոր ելմտացոյց մը քուէարկուի։

ԵՐՆԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երէկ երեսփոխանական ժողովին ներկայացուեցաւ երնկի ծրագիրը՝ վաւերացնելու համար։ Արտաքին յանձնաժողովը առջի օր գումարուելով 3ի դէմ 8 ձայնով ընդունեց կառավարական օրինագիծը՝ երնկի ծրագիրը եւ Լահէյի համաձայնագիրները վաւերացնելու մասին։ Բոլոր խմբակցութիւնները նշանակեցին իրենց ճառախօսները՝ վաւերացման թեր կամ դէմ արտայայտուելու համար։

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ամէն գինով կ'ուզեն փրկել Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը։ Այս ալ կարելի է միայն հինգ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը կնքելով։ Իտալիա թելադրած էր վեց ամիս յետաձգել բանակցութիւնները։ Մաքտոնըլտ ամէն միջոց գործ կը դնէ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։ Ամերիկեան պատուիրակին յայտարարութիւնները որոշ լաւատեսութիւն ստեղծած են։ Ճափոնի եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ համաձայնութեան գետին մը պատրաստուելու վրայ է։

Արտաքին նախարար Պրիան, առջի օր Ծերակոյտին առջեւ մանրամասնօրէն պարզեց նաեւ նաւային խորհրդաժողովին մէջ Ֆրանսայի հետապնդած քաղաքականութիւնը։ Երէկ կէսօրին մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր անհամբեր կը սպասեն իրեն։

«ՆՈՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱԿՈՒՄԲ»ը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքէ շարժանկարի ծանօթ բեմադրիչ ռուս Այզէնշթայնի վտարման դէմ: Ոստիկանութիւնը արգիլած էր Սօրպոնի մէջ անոր ցուցադրելիք մէկ երիզը, հիմա ալ կ'ուզէ անոր Ֆրանսայի մէջ պատրաստելու ձեռնարկած նոր մէկ շարժանկարը արգիլել:

ՊԵՐԼԻՆԻ Ոստիկանութիւնը խուզարկեց «Խորհրդային Միութեան Բարեկամներու» կեդրոնատեղին, զոր գրաւեց եւ մեջքիններն ալ ձերբակալեց: Նպատակն էր երեւան հանել հեղինակը գրքոյկի մը որուն անունն է «Դուն ալ զինուորագրուէ Կարմիր Բանակին»: Մեծ քանակութեամբ թուղթեր գրաւուեցան քննուելու համար:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1930Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Հանգուցեալ Կլէմանսօն ըսած է որ մը թէ դժբախտութիւն է որ ելմտական նախարար մը գրպանը լեցուն ներկայանայ խորհրդարանին։

Արդարեւ, Թարտիէօի նախօկին դահլիճի ելմտական նախարար Շէրոն ունեցաւ այդ դժբախտ փորձառութիւնը եւ իրեն հետ ամբողջ դահլիճն ալ զոհ գնաց պետական գանձի առատութեան։

Առօրեայ կեանքի մէջ դժբախտութիւններն աւելի աղքատութենէն կը ծագին քան հարստութենէն, մինչդեռ խորհրդարանական կեանքի մէջ հակառակն է։ Երբ գանձը յաւելեալ գումարներ կան, գրեթէ բոլոր երեսփոխաններն ալ, կը տարուին իրենց խորհուրդները տալու յաւելեալ գումարի գործածութեան համար եւ կը ստեղծեն անել մը, որ յաճախ պատճառ կը դառնայ աճագին խառնաշփոթութեանց եւ մինչեւ իսկ դահլիճներու տապալման։

Նոր դահլիճը երկու նախարար ունի ելմտական գործերու համար, ելմտական նախարար եւ ելմտացոյցի նախարար. բայց 1930ի ելմտացոյցի տակաւին վերջնապէս վաւերացուած չէ։ Վարչապետը կը զգուշանայ ամէն առթիւ վստահութեան քուէ պահանջելէ այլապէս նոր նախարարական տագնապներու ականատես պիտի ըլլայինք։

Երեսփ. Ժողովն արդէն քուէարկած է ելմտացոյցը եւ այժմ Ծերակոյտն է որ կ'ուսումնասիրէ զայն։ Եթէ Երեսփ. Ժողովի որոշումները առանց փոփոխութեան անցնին, յուսալի է որ մինչեւ մարտ 31 քուէարկուի ելմտացոյցը, հակառակ պարագային պէտք պիտի ըլլայ մէկ ամսուան առժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել։

Նոր ելմտացոյցը խոշոր յաւելումներ ըրած է կառավարական պաշտօնեաներու, հանգստաթոշակ ստացողներու, նախկին պատերազմիկներու, ծերերու, այրի կիներու եւ այլն յատկացուած գումարներուն եւ ծախքերու բաժինը մօտ երկու միլիառ աւելցած է առանց նոր տուրքերու։ Ոմանք կը կասկածին թէ 1929ի գանձումներուն մէջ նկատուած յաւելումները կրնան չշարունակուիլ 1930ին ալ եւ եթէ անոնց յաւելուածը նուազի, ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը կրնայ խախտիլ։ Դահլիճն համամիտ չէր այդ բոլոր ծախքերու յաւելման, բայց 40 ձայնի մեծամասնութեամբ Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց զանոնք։

Բացի վերոյիշեալ յաւելումներէն, զեղչեր որոշուած են շատ մը կարեւոր տուրքերու համար, ինչպէս Թոշակներու եւ մանաւանդ սակարանական գործառնութեանց վրայ։ Արդարեւ, այնչափ ծանր էին սակարանի տուրքերը, որ հասոյթները հարիւրին 55 պակսած էին բաղդատմամբ անցեալ տարուան։

Կառավարական պաշտօնեաներու իսկ նուազագոյն թոշակ ընդունուած է տարեկան 9,000 ֆր.ը։ Եթէ փարիզ քաղաքի պաշտօնեաները, ինչպէս օրինակ Թրամուէյներու եւ Մէթրօի ծառայողներն ալ պահանջեն միեւնոյն վերաբերումն իրենց հանդէպ, ինչ որ արդար եւ տրամաբանական պիտի ըլլար, հաւանաբար քաղաքապետութիւնը պիտի ստիպուի փոխադրութեանց, ջուրի, ելեկտրականութեան, կազի համար գինը բարձրացնել։ Այսպիսով պետութեան զեղչած սակերը պիտի աւելնան քաղաքապետութեան միջոցաւ եւ արդիւնքը, ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան համար, պիտի ըլլայ աւելի աննպաստ։

Սակարանի տուրքերուն մասին իր ձեռք առնելիք միջոցներուն համար Թարտիէօ խորհրդակցութեան կանչեց մեծ դրամատուններու տնօրէններն եւ սակարանի վարչութեան նախագահը եւ զարմանքով հարցուց անոնց թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ հակառակ իր յայտարարութեան թէ ազգային բարգաւաճման դահլիճ մը պիտի ըլլայ իրենը, սակարանը վստահութիւն չի ցուցներ իրեն եւ գիները կ'իյնան, փոխանակ բարձրանալու, մինչդեռ Շօթանի միօրեայ վարչապետութեան օրով հակառակը պատահած էր։ Առանց պաշտօնական ոեւէ յայտարարութեան, դրամատուններու տնօրէնները հասկցուցին վարչապետին թէ Շօթան խոստացած էր սակարանի տուրքերը բոլորովին ջնջել, մինչդեռ ինք կողմնակից է աւելի պարտքերու շիջեցման քան տուրքերու զեղչման, որով արժեթուղթերը չեն կրնար բարձրանալ։

Սակարանը կուսակցութիւն չի ճանչնար եւ իր անմիջական շահերը միայն կը հաշուէ եթէ դրամատէրը բաւարար չգտնէ առանձնալիք տոկոսի սակը, համեմատաբար նուազ կը վճարէ իրեն ներկայացուած արժեթուղթին, ով ալ որ ըլլայ առաջարկողը։

Բացի արժեթուղթերու կտրօններուն վրայ գանձուած տուրքէն, հարիւրին 18 ֆրանսականներէն եւ հարիւրին 25 օտար արժեթուղթերէն— որ կը հաշուուի իբր եկամուտի տուրք, խոշոր տուրք մըն ալ կը գանձուի ամէն տեսակ գործառնութեանց վրայ. արդիւնքը շահաւէտ ըլլայ թէ վնասակար։ Առաջին տարիներուն երբ երկար մարդ չէին կրնար հաշուել հետեւանքները, քանի որ անհրաժեշտ էր կարելի եղածին չափ շուտ գանձել ելմտացոյցն հաւասարակշռելու համար, ներելի էին այս տուրքերը, մինչդեռ այժմ անհրաժեշտ է տուրքերը որոշել ինչպէս պետութեան, նոյնպէս եւ ժողովուրդին շահերը ներդաշնակելով։ Աւելի շահաւոր է անշուշտ կովը լաւ խնամել եւ աւելի շատ եւ աւելի լաւ կաթ ստանալ, քան խնայողութիւն ընել ուզելով կովն անօթի թողուլ եւ կաթը նուազեցնել։

Տուրքերու բաշխման յաճախ կողմերէն մէկն ալ անոնց քանակը որոշելու դրութիւնն է։ Հարկատուներու շատ փոքր թիւը միայն կրնայ ստուգել իր տուրքերու ճիշդ կամ սխալ ըլլալը. Հազգին դժուարութիւններ կան հաշուելու համար եւ անհրաժեշտ է մասնագէտ ըլլալ։ Այսպէս օրինակ, տարբեր ձեւերով կը հաշուուին թոշակի տուրքերը, շահերու տուրքերը, եկամուտի տուրքերը եւ այլն։ Փոխանակ որոշելու թէ մինչեւ քանի հազար ֆրանք եկամուտը I առ հարիւր պիտի վճարէ, քանիէն մինչեւ երեքուն հազար 2 առ հարիւր եւ այլն յառաջատուական սակով. խառնափնթոր հաշիւներու ենթարկուած են գանազան գումարները, որոնց մէջէն ելլելու համար մեծ հաշուագէտ կամ փորձառու առամբակ ըլլալ պէտք է։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ ԼՈՒ

Լեռնաշղթայի մը ստորոտը, օդասուն եւ ծառախիտ արուարձան մըն է Ս. Լուն։ Արեւելեան կողմէն կ'անցնի Մարսէյլի ջրանցքը, թրջելով անհուն մարգագետինները։

Ամրան արեւը աւելի փայլուն է այս արուարձանին մէջ ու աւելի ջերմ քան միւս գիւղերը, իսկ ձմեռը հակառակն է։

Հայերու տուները կը գտնուին Սէն Լու Կրանփէն կոչուած դաշտային տարածութեան մը վրայ, որուն ճիշդ մէջտեղը կառուցուած է հայկական մատուռը խոշոր դուռով եւ լայն պատուհաններով, սակայն դուրսի պատերը դեռ չեն ծեփուած եւ քարեր կ'երեւան, մեծ ու պզտիկ քարեր՝ ժողովուրդի ձեռքով շարուած։ Ներսը իբր մատուռ կահաւորուած է աշխատաւոր ժողովուրդի նուէրներով։ Յետոյ գրասեղաններ, սեւ գրատախտակ մը, քիչ մը կահոյք... եւ քանի մը մանկական նկարներ։ Անդին հայկական խիտ տուներուն մէջտեղ կ'երեւայ մեր երիտասարդ ընկերներու զօրաւոր կամքը արտայայտող երկայն ու բարձր շէնքը, «Դաշնակցութեան Տունը», որուն ճակատը կը ծածանի հայկական եռագոյնը։ Սէն Լուի հայ աշխատաւորներ իրենց առօրեայ աշխատանքէն վերջ փոխանակ սրճարաններու, այդ դրօշին տակ կը հաւաքուին կը կարդան թերթեր ու գրքեր եւ կը վիճաբանին, կ'երգեն ու կ'արտասանեն։

Այս գիւղի հայ բնակչութիւնը տարուէ տարի կ'աւելնայ։ Նոր հողեր կը ծախուին ու տուներ կը շինուին շարունակ։ Հայ գաղթականն է որ հողի եւ տունի տէր կ'ըլլայ եւ կը գրաւէ պարտէզի աշխատանքներով։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Սէնթ Մարկրիթի ազգային կազմակերպութիւնը բոլորովին անակնկալ մը եղաւ։ Այս պզտիկ գիւղը հակառակ իր բնակչութեան ցանցառութեան եւ թրքախօսութեան, բարի նախանձով մը արագօրէն կազմակերպուեցաւ առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան։

Ներկայիս ունին իրենց սեփական մատուռ-մանկապարտէզը եւ ամէնէն չքաւոր ընտանիքներ անօրինակ զոհաբերութիւններ կ'ընեն, մատուռը պայծառացնելու եւ մանկապարտէզը տեւականօրէն պահելու համար։

ՔԱՆՓԱՆԷԼ ՓԷՐԻԷ

Մեծ մասամբ Վան Օստոյի բնակիչներն են որ հաստատուած են այս բարձր ու գեղատեսիլ արուարձանին մէջ։ Ամէն տարի նոր տուներ կը կառուցուին եւ նոր հայ վարձւորներ կուգան։ Ունին իրենց սեփական մատուռն ու մանկապարտէզը։

ՔԱՆՓԱՆԷԼ ՖՐԷՋ

Այս արուարձանն ալ տարուէ տարի գեղեցկացաւ, շէնցաւ ու դարձաւ պզտիկ սիրուն գիւղ մը, հայկական տուներու շարքին կան նաեւ Ֆրանսացիներու եւ Իտալացիներու տուներ, որոնք շատ սիրով կ'ապրին մեր գաղթական հայրենակիցներուն հետ։ Միայն Ֆրէզցիներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է հողի խնդիրը։ Հողատէրը նախապէս ամբողջ հողը գրաւի դնելով, 80 հազար ֆրանք մը կ'առնէ եւ կը վատնէ։ Յետոյ կտոր կտոր կը ծախէ հայ եւ Իտալացի գաղթականներուն, կանխավճարներ գանձելով։ Բաւական ատեն կը գանձէ նաեւ ամսավճարներ։ Յետոյ գաղտնիքը երեւան կ'ելլէ ու թէեւ հողին տէրը կը բանտարկուի, բայց ժողովուրդը կը մատնուի անել վիճակի։ Զոհերուն մեծամասնութիւնը Հայեր են։ Այժմ մեր հայրենակիցները գրաւ դրուած այդ հողին վրայ, խոշոր գումարներ վատնելով տուներ շինած են, իսկ հողին արժէքին ալ գրեթէ կէսէն աւելին վճարած են։ Նոյնիսկ կան ամբողջութեամբ վճարումներ, սակայն ոչ հողի եւ ոչ ալ տունի տէր են։

Միեւնոյն հողի վրայ ունինք նաեւ սեփական մատուռ-մանկապարտէզի մը շէնքը։

ՔԱՆ ՄԻՐԱՊՕ.—

Մեծ մասամբ Վան Օստոյի նախկին բնակիչներն են։ Բոլորն ալ հայրենասէր, պատրաստ զոհաբերուելու։ Հակառակ իրենց ջերմ բաղձանքին, չկրցան ունենալ սեփական մատուռ մանկապարտէզ, սակայն իրենց զաւակները ազգային կրթութենէ չզրկելու համար, շէնք մը վարձեցին եւ այդ շէնքին մէջ է որ կը շարունակեն ցարդ ուսուցանել մեր անբախտ մանուկներուն։

Անգործ հայրենակից չկայ գրեթէ այս գիւղին մէջ։ Այր ու կին առհասարակ բոլորն ալ կ'աշխատին։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ.—

Նոյնպէս մեծ մասով Վան Օստոցիներ են։ Խումբ մը սրտացաւ երիտասարդներ ազգային կազմակերպութեան գլուխն անցան, տարուէ տարի կը բարեփոխեն Պուլվար Օտտոյի ազգային կեանքը։ Թէ՛ անհատապէս եւ թէ հաւաքապէս ժողովրդական լայն խաւերու մէջ մտնելով, կը ջանան այլասերման ենթակայ հայրենակիցները հաւաքել եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն զոհաբերութեան ոգին։ Ընդհանրապէս բոլորն ալ աշխատաւորներ են, ու կը ջանան նաեւ անգործ երիտասարդներուն գործ հայթայթել։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ — ՊՕՄՈՆ).—

Այս գիւղին կազմութիւնը բաւական հին է ու գրեթէ տարեկից «Յառաջ»ի։ Հետզհետէ շատցան սեփականատէր հայրենակիցներու թիւը, որովհետեւ օդն ու ջուրը առողջարար է։ Թոքախտի կամ ջղային հիւանդութեան ենթարկուած հայրենակիցներուն բժիշկներ կը յանձնարարեն Պօմոնի մէջ սենեակ վարձել։

Այս գեղեցիկ արուարձանին մէջ կը գտնուի «Association Cultuelle» կրօնական ընկերակցութիւն մը, որ կը կառավարէ մատուռն ու մանկապարտէզը։ Նախապէս այս արուարձանն ալ ենթարկուած էր կեդրոնի Ազգային Վարչութեան, սակայն քանի մը հատմոլ ինքնահաւաններ ըմբոստացան անհատական կիրքերով եւ անջատուեցան։ Նոյն մարդիկը պահ մը ուզեցին իրենց միացնել Սէնթ Մարկրիթն ու Պուլվար Օտտոն եւ մասամբ ալ յաջողեցան, սակայն երկար չտեւեց։ Այժմ բոլոր արուարձաններու թաղականութիւնը կը ճանչնայ կեդրոնը եւ կ'ընթանայ անոր հրահանգին համաձայն։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ. ԼԷ՛Զ ՕԼԻՎ.—

Պօմոնի շատ մօտիկ բարձրաւանդակի մը վրայ տարածուած միյարկանի տուներ, իսկապէս հայկական տուներ, շատեր իրենց իսկ ձեռքերով կառուցուած, գաղթական Հայու անվհատ կամքն ու աշխատասիրութիւնը կը մատնանշեն։ Լէզ՛Օլիվի բնակչութեան պզտիկները նախապէս կը յաճախէին Պօմոնի մանկապարտէզը, ու երբ Պօմոն խառնակուեցաւ, Սէն Ժիւլիէն-Լէզ՛Օլիվ ալ ընդարձակ հող մը գնելով ձեռնարկեց մատուռ-մանկապարտէզի շինութեան որ դեռ կը մնայ կիսատ։

Այս ամփոփ տեղեկութիւններէ վերջ խօսք տանք թուանշաններուն.—

Անուններ արուարձաններու	1929ի աշակերտ	1930ի աշակերտ	ուսուցիչ	վարժուհի
Սէն Լու	45	150	2	2
Սէնթ Մարկրիթ	25	135	1	2
Պուլվար Օտտոյ	130	160	2	2
Քանփանէլ Փէրիէ	45	125	1	3
Քանփանէլ Ֆրէզ	25	55		1
Սէն Ժիւլիէն Օլիվիէ	20	40		1
» » Պօմոն	52	65		1
Քան Միրապօ	20	35		1
Նիս	35	60		1
Կեդրոն մանկապ.	145	210		3
Կեդրոն Նախակրթ.	140	35		3
Լա Սիոթա	—	38		1

Այս ցանկէն դուրս կը մնան ուրիշ քանի մը կազմակերպուած ու կազմուելիք գիւղեր ու արուարձաններ։

Օրինակ Կարտան, որ շոգեկառքով մէկ ժամ է Մարսէյլէն, ունի հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ ազգային կազմակերպութիւն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն իր ակումբը տրամադրած է ժողովուրդին։

Յետոյ կայ Սէն - Ժէրոմ որ արդէն կազմակերպութեան ճամբուն վրայ է։ Անցեալ տարուան 69 սեփականատէրերու վրայ այս տարի կարելի է աւելցնել տասնէ աւելի նոր տանտէրներ։ Մէկ կողմէ նոր տուներ կը շինուին։

Մօտաւորապէս տարի մը առաջ հոս ալ քանի մը հայրենասէր երիտասարդներ
շարժում մը ստեղծելով
ժողովրդական քուէարկ
ընտրել իրենց օրինա
դականութիւնը, որ երկ
տիկ հանդէսներով գոյ
հիմնադրամը, մատ
Յոյս կայ որ ժողովուրդ
բերութեամբ եւ Ազգայ
նութեան օժանդակութ
ռաջիկայ տարի ան
նայ իր սեփական
եկեղեցին։

Լուսաւորելու համ
ւոր ու մօտաւոր բոլ
նակիչները, ստորեւ
կայացնենք ազգին
գնուած հողերուն
նախկին եւ ներկայ
ինչպէս եւ շէնքերու
համար ծախսուած
այժմու արժէքը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐ

Արուարձան	Քառ. մետր հող	Թոփ վճարուած գումար	Ներկայ արժէքը	Շէնքին վրայ ծախսուած գումար
Սէնթ Մարկրիթ	650	35000	50000	30000
Սէնթ Անթուան	550	12000	27500	33000
Սէն Ժիւլիէն	850	9500	29000	կիսատ
Քանփանէլ Ֆրէզ	780	7800	20000	28000
Սէն Լու	750	12000	40000	36000
Գումար	3580	76300	166500	127000

Այսքան ջանք եւ զոհաբերութիւն երկու տարուան մէջ, իբրեւ արդիւնք ընչազուրկ հայ աշխատաւորի ճիգին։ Երբ ցուցակին մէջ «շէնքին վճարուած դրամ» կ'ըսենք, պէտք է հասկնալ թէ միայն նիւթերու վճարուած է այդ գումարը,
փայտի, քարի, երկ
եւն., իսկ շինութեան համ
խատած է տեղացի հա
վուրդը, այրերով, կիներ
աղջիկներով։

ՍՏ. ՄԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ»

2000 ՀՈԳԻՆՈՑ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ 6500 ՏՕԼԱՐ

Փետր. 22ին, Ցիթրոյթի մէջ (Մ. Նահանգներ) կատարուեցաւ բացումը Հ. Յ. Դ. Զաւարեանցան սեփական շէնքին։ Այս առթիւ, «Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հանդէսին բացումէն յետոյ, առաջին խօսքը առաւ ընկ. Գ. Աղամեան, յանուն Զաւարեան Կոմիտէի, եւ մասնաւորապէս շեշտեց.

—«Անշուշտ դառն է տեսնել այսպիսի խոշոր ձեռնարկներ օտար ափերու վրայ, փոխանակ մայր հայրենիքին մէջ կերտելու եւ նուիրելու զայն հայրենի հողին կապուած ժողովուրդին, որ յաւիտենական է։ Բայց մեր կարծիքով այս օտար ու կլանող երկիրներու մէջ աւելի՛ անհրաժեշտութիւն է կանգնեցնել այսպիսի հնոցներ, ուր ազգերու վիթխարի խառնարանին մէջ, հայ մատաղ սերունդը գայ ինքզինքը ճանչնալու, իր նկարագիրը կերտելու, որպէսզի վաղը, եւ հեռու չէ այդ վաղը, երբ մենք վերադառնանք մեր ազատ հայրենիքը, այդ սերունդը ճակատը բարձր, կուրծքը հպարտ, իր հետ տանի առողջ ու անկախ ապրելու հրեղէն երգը»...

Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Կ. Թանտըրճեան, որ իր խօսքն ուղղելով մասնաւորապէս Զաւարեան Կոմիտէի ընկերներուն, ըսաւ.

—«Մեր պատմութիւնը գիտնալու համար ճառեր եւ յօդուածներ կարդալու պէտք չկայ։ Դուք տեսաք հին շէնքին փլուզումը եւ նորին կառուցումը։ Եւ հո՛ն արդէն կը ցոլայ մեր ամբողջ պատմութիւնը։ Ու այսօր հրաւիրած էք այս
թիւնը Դաշնակցութեան
եւ ըսելու անոնց, որ
րաւունքի եւ խղճմտան
սակցութիւնն ենք
շէնքը կառուցինք ոչ
կուսակցութեան
ընելու, ճառեր խօսելու
ալ նուիրելով այս շէնք
սիրելի Զաւարեանին,
տակ ունինք — որ դուք
աչքերով կարդաք
Առաջնորդին, որուն հոգի
իրիկուն կ'ըմբոստանա
դէմ թէ ինչո՞ւ
կերտուած այս շէնք
կը հիմնուի օտար հողի

«Այս շէնքը,
մէջ մեր հայրենիքն է
համոզուածով եւ
նուիրուած է քեզի, գնա
վա՛րդ... Մտէ՛ք այս
մէն ներս, ուր պիտի
ձեր հայրենասիրական
ներու գոհացումը, պիտի
նաք քաղաքական կրթ
պիտի ճանչնաք հայ
ցիի ձեր պարտականութի
րը, վերջապէս այս
մէջ պիտի ճշդէք ձեր
ցիական իրաւունքներ
մանը։»

Յետոյ խօսք առաւ
նախագահը, Զօր. Սեպու

— Ամփոփուելու պէտք
նենք, ճիգ մը պիտի
որպէսզի պահել կարող
մեր ազգային նկարագիր
այդ նկարագիրը կը
նայ. եթէ մենք այսպէս
հին սերունդին ներկայաց
ներս, մեր բոլոր կարողու
քերը տրամադրենք նոր
դը արգիլելու, հալելու,
շելու այն վիթխարի
րուն մէջ, որոնց հազարե
ճիւաղներու պէս կը
կուլ տալ. մեր ձեռքէն
այս ժողովրդին գոյութեան

...իւմը հիմնուորող մատաղ սերունդը։

Արտասահմանի մէջ մենք ...

...ոսի կրկնապատկենք մեր ...

...ջերը հիմնելու Ջաւարեան ...

...րունքը, ուր այդ մատաղ սերունդը պիտի գայ ճանչնալու ...

...ր փառաւոր հերոսական անցեալը, ինքզինքը պատրաստելու ...

...ալը, ... ազատ հայրենիքի ...

...ագրուած ազատ քաղաքացի ...

...ւիրուած ...ը։

Այնուհետեւ կարդաց խօսք ...

...րուեցաւ օրուան հիւրերուն ...

Տօքթ. Պէշիշեան, Տօքթ. Աթ...

Տօքթ. Առաքելեան, ...քրեան, ...կ խաչի Հայրենտ Փարքի ...

...մասնաճիւղին կողմէ Տիկ. Մ. ...

...թայեան, Ռալֆ Գըմինա, Գ. ...

...ջայթայեան, Տիկին Հուգըր, Տիթ...

...իլար, ...թի բարձրագոյն դատարա...

...նի դատաւոր՝ Մօլ, «Ազատա...

...մարտ» կոմիտէի վարչութեան ըն...

...րներէն՝ Երանոս Հըլըյեան ...

...ւայն, փաստաբան ընկ. Արմէն ...

...ի Տէրոյեան չատ պատշաճ խօսքերով ներկայացուց ամերիկացի հիւրերը։

Յետոյ սկսաւ հանգանակութիւնը։ Ներկաները անխտիր ...սանակցեցան հանգանակութեան, հանգանակութեան մասնակցողներուն անունները թեւեկ ...պօլը գրքոյկի ձեւով հրատարակուի։

Հանգանակութեան արդիւնքը վերջին պահուն հասաւ 6200 տոլարի։ Հանգանակութիւնը դեռ կը շարունակուի դուրսը։

Ակումբի բացման առթիւ, ...պատարանցի յանձնախումբը հրատարակած էր «Յուշարձան ... Գ. Ջաւարեան Տան» խորագրով գիրք մը, որ բաժնուեցաւ ձրի։

ՑԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԳԷԹ ՄԷԿ ՕՐ...

Այդ օր Արտօն որ կողմը նայեցաւ, իրեն ժողովի կը կանչէին։ Մի թերթ ժամը 5ին կուսակցութեան կը կանչէր կարեւոր խորհրդակցութեան, իսկ միւս թերթը կը հրաւէր «պարտադիր» ներկայութեամբ։ Երկումի դրան ...ւագիր ... յայտարարութիւնները ... ժողովներու կը կանչէին ... գնաց, 2ը գոնփակ։ Անցաւ Արտօն Արովեանէն ի վար, նախ խոշոր քայլերով, ապա քայլերը պզտիկցուց։ Երբ քայլերը մեծ նետեր, պատերուն փակցուած ... հրաւէր միաժամանակ պիտի կարդար, իսկ երբ պզտիկ նետեր՝ մէկ-մէկ։

Այսպէս Արովեանի մէկ յայտարարութիւնը «Զուգքի» ժողովին կը կանչէր, միւսը «Զանոն», մէկը «...», միւսը՝ «...»։ Եւ ... քանի գնաց Արտօն այնքան ...։

— Ի՞նչ ալ երկար է սա անիծեալ փողոցը, մռմռաց հրաւիրեալն ...ը փակեց։

Բայց ուշիլի վաա։ Նոր ընկերութեան մէջ բոլորը միասին մէկ ձայնով սկսեցին ժողովի կանչել, երկրորդը, որ ընդհարեցաւ ի ծնէ կոյր լրագրավաճառին հետ ու վիրաւորանք ստացաւ։

Ո՞ր կողմը նայէր Արտօն, երկի՜նք՝ բայց կը վախնար։

Ուրիշ ճար չէր մնացեր, Արտօն մինչեւ փողոցին ծայրը հրաւիրուելով պիտի երթար. ու գնաց։

Գնաց բայց յանկարծ կանգ առաւ ու հարցուց

— Ի՞նչ է սա։ Մենք ալ մա՞րդ ենք թէ ոչ (իմանալով որ մարդ է), մենք ալ պիտի ապրի՞նք թէ ոչ (իմանալով որ պիտի ապրի), ո՞վ պէտք է մտածէ մեր մասին, աւելցուց. պահ մը լռեց, լռեց ու ըմբոստացաւ

— Այսօր ոչ մէկ ժողով. այսօր պիտի հանգստանամ։ Տարուան 365 օրը կուսակցութեան, օր մըն ալ ինծի։

Վճռուած էր։ Այդ օրը Արտօն պիտի փախչէր բոլոր ժողովներէն ու քաշուէր խաղաղ անկիւն մը շունչ առնելու։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր ամայի անկիւն մը։

Բայց Երեւանն ընդամէնը 25.000 մարդու համար շինուած է եւ այժմ 80.000 մարդ կ՚ապրի։ Ամայի տեղ ուրկէ՞։

Ակումբնե՞րը։ Այո՛, Երեւանի ակումբները, եթէ ունենային պահանջուած ամայութիւնը։

Այդ ուղղութեամբ Արտօյին փնտռտուքներն իրօք որ տուին անսպասելի արդիւնք։ Ակումբ մը գտաւ, որուն դրան վրան նոյնիսկ սարդը ոստայն էր հիւսեր։

Բացաւ դուռը, ներս մտաւ, պեռզեց աթոռին փոշին ու «Օ՜ֆ» ըսելով տեղաւորուեցաւ.

— Գէթ սարդ ան մէջ օր մը հանգստանամ...։

Խօսքը դեռ բերանին՝ յանկարծ միջանցքին մէջ ոտնաձայներ լսուեցան ու մէկը «տեսնենք տղերքը հաւաքուե՞ր են» ըսելով ակումբին դուռը բացաւ.

— Օհօ՜, Արտօն կայմ եւ պատրաստ մեզի կը սպասէ։ Կեցցե՛ս, Արտօ՛, ըսաւ մտնողն ու իր ետեւէն եկողներուն դառնալով աւելցուց

— Եթէ մեր բոլոր ընկերներն ալ Արտօյին պէս ճշդապահ ըլլային, մեր գործերը այլ ընթացք կը ստանային։ Մենք կըրնանք ժողովը յայտարարել բացուած..։

Ինչպէս մոռցեր էր Արտօն։ 24՜ որ, այդ ժամին, այդ ակումբին մէջ նիստ յայտարարուած էր, եւ հրաւիրուած ինքն ալ։

ԼԵՒ ԿԱՄՍԱՐ

(«Խ. Հայաստան»)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երեւանի գիւղատնտեսական վարժարանը կը ներկայացնէ խայտառակ վիճակ մը։ Չորրորդ տարին է արդէն, և վարժարանին դասաւանդութեանց ծրագիրին վրայ աւելցուցին նոր գիտութիւն մըն ալ, — անասնապահութիւն։ Դասատուն ալ՝ բանաստեղծ, որ գաղափար չունի անասնապահութեան մասին։ Ամբողջ տարի մը, փոխանակ անասնապահութեան մասին խօսելու, դաս է տուեր բանաստեղծութեան մասին։ Ի վերջոյ ուսանողները որոշեցին բանաստեղծին դասը մտիկ չընել։

Հաւաքական արդիւնաբերութեան ուսուցիչը փոխանակ խօսելու անմիջական և գործնական խնդիրներու մասին, ամբողջ տարի մը դաս է տուեր Շարլ Ֆուրիէի, Թոմաս Մուրի մասին։ Ուսանողները չեն ուզած հետեւիլ նաեւ այս դասատուին։

Վարժարանին մէջ մէթոտ չկայ։ Ուսանողը չի գիտեր թէ ի՞նչ ընէ, ի՞նչպէս սորվի և ի՞նչ սորվի։ Ռազմագիտութեան ուսուցիչը կը մտնէ դասարան եւ կը սկսի կարդալ հայերէն գրքոյկներ։ Ընկերային գիտութեանց ուսուցիչը քիչ անգամ կուգայ վարժարան։ Կուգայ պըտոյտ մը ընելու ձեւով, 10 գիրքի անուն կուտայ ու կ՚երթայ անհետանալ մէկ ամիս։ Ուսուցիչներ կան, որ դասարան կը մտնեն ու կը սկսին ռուսերէնէ հայերէն բաներ մը թարգմանել։

Բայց ուսուցչական կազմը շարունակ փոփոխութեան ենթարկուած է ամբողջ տարին։ Դասատու մը քանի մը ամիս կը խօսի նիւթի մը մասին, յանկարծ ուրիշ մը կը բերուի եւ իր կարգին կը խօսի նոյն նիւթին մասին։ Վերջին դասատուն «չեղեալ» կը համարէ իր նախորդին տուած դասերը։ Բաւ։ Եւ դեռ ուսուցիչներ, որ ուշ կուգան դասի (մեքենագիտութիւն)։ Ամանց քանի մը շաբաթ երեւան չեն ելլեր։ Ուսանողները կը սպասեն անընդհատ, մէջտեղը ուսուցիչ չկայ։ Ուսումնական տարին, որ պէտք է տեւէր 225 օրէ բաղկանայ, 85 օր կը տեւէ։

Այսպէս, ահա չորրորդ տարին է, եւ ծրագրին կէսն ալ դասաւանդուած չէ։

Աւելի վատ է թրքական բաժնին վիճակը։ Ամբողջ բաժինը ունի, բոլոր մասնագիտական դասերուն համար, մէկ ուսուցիչ։

Թիւրքական բաժնին բացումէն առաջ մինչ չմտածեցին ուսուցչական կազմին մասին։ Օրերը կ՚անցնին, հեկայական ծախքերը կը դիզուին։ Եւ ահա վարժարանը նկատական տագնապի մատնուած։ Գիւղատնտեսական գրամատան թելադրուած է 65.000 րուբլի վարկ բանալ վարժարանին, բայց վճարումը կը ձգձգուի։ Վարժարանը մերկ շէնք մըն է, ունի չորս պատ եւ քանի մը նկար, այդքան։

Շէնք ալ չունէր։ Ի վերջոյ դատան թափառական դպրոցին համար այս շէնքը, որ հիմա խնդրուած է եւ մաքրութիւնն իսկ դժուար է կատարել։

(«Խորհր. Հայաստան», 5 Մարտ)

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երեւանի թերթերը լեցուն են աշխատանքի կանչերով։ Մ՚ըսէք՝ գիշեր ցերեկ կը բանին այնտեղ։ Ի՞նչ կը բանին, ի՞նչպէս կը բանին։ Եկէք տեսէք։ «Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (5 մարտ).— Հայաստանի անտառներու թրեսթը չարունակ քարտուղար կը փոխէ, ի վերջոյ բերին մէկը, որ գործէ բնաւ չէր հասկնար։ Գործարանին օդը մաքրելու համար 4000 րուբլի ծախսեցին, առանց հաշիւ ընելու հարկ եղաւ 1000 րուբլի եւս ծախք ընել, որպէսզի իրապէս մաքրուի օդը։

1000 բանուորներ կան, որ կ՚աշխատին Բանաքեռի մէջ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնց գոյութիւնով։ Ամէն հաղորդակցութենէ զրկուած են։

Խնուլիններու Վարչութեան պետերէն Սողոմոնեան կ՚աշխատի չէզոք բանուորները լարել կոմունիստներու բջիջին դէմ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի բանուորներու մատակարարութեամբ։

Ղզըլ-Թամուր գիւղին մէջ ակումբի վերածեցին հայ գիւղացիի մը տունը, որովհետեւ տեղւոյն բջիջը կուլակ (ունեւոր) հռչակած էր այդ գիւղացին։ Իսկ թէ հայ գիւղացին ի՞նչպէս ունեւոր կ՚ըլլայ սովահար Հայաստանի մէջ, հասկնալի կը դառնայ՝ երբ աւելցնենք թէ 30 քիլօ գետնախնձոր կամ 2 կով ունենալը համազօր է դրամատիրութեան՝ պոլշեւիկեան բառարանով։

Կարգ մը գիւղերու մէջ տակաւին կը շարունակուին աշխատանքները ալը-բեն-գիմ եւ քանի մը համայնավարական առածներ ու նախադասութիւններ սորվեցնելու։ (Այս աշխատանքները կը կոչուին ապաքար անգրագիտութեան դէմ)։ Այդ աշխատանքներուն համար բացուած են մասնաւոր դպրոցներ։ Քաղաքական կրթութեան այդ դպրոցներուն երբեք լուրջ աչքով չեն նայիր բանուորները։ Երբ բանութիւն չգործադրուի, ոչ ոք կ՚երթայ։ Օրինակ, Երեւանի մեքենական փուռին 67 բանուորներէն հազիւ 28ը կը հետեւին նման դասերու։ Միւս կողմէ «Խորհր. Հայաստան» կը խոստովանի որ այդ ակումբները եւ դպրոցները զուրկ են ամէն անհրաժեշտութենէ, ոչ նստարան ունին, ոչ սեղան, ոչ ալ գրատախտակ։ «Շատ տեղ գրատախտակի փոխարէն կը գործածեն փոքրիկ թիթեղի կտոր մը, աշակերտներուն մեծ մասը ոտքի կանգնած կամ ծունկի վրայ կը գրէ ու կը կարդայ»։

Իսկ Սեւանի շրջանին մէջ աւելի գէշ է կացութիւնը։ Այստեղ սակայն վարկերուն անվըճար մնալն է պատճառը բոլոր թերութիւններուն։ Շրջանին դպրոցները վառելիք եւ լոյս չունենալով, չեն կրցած շարունակել գիշերային դասընթացքները։ Բասարգեչարի թրքական դպրոցները չեն ստացած սրեւէ դասագիրք։ Սեւանի շրջանը կը պահանջէ մեծ քանակութեամբ թրքական դասագրքեր, տետրակ, մատիտ, եւ այլ գրենական պիտոյքներ։

ԹՈՒԱՔԱՐ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐ

Աղվերանի սպիտակ մարմարը, ինչպէս նաեւ Նուրնուսի թուաքարը (infusorite), համաձայն կատարուած փորձերու, մեծ յարմարութիւն կը ներկայացնեն շինութեանց մէջ օգտագործուելու։ Այնպէս որ այսուհետեւ թուաքար պիտի գործածուի կարգ մը շինութիւններու մէջ։

ՏԻԿՆԱՆՑ Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեծ յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Փարիզի Տիկնանց Միութեան Հայ կարմիր խաչի մասնաճիւղի պարահանդէսը դիմակաւոր եւ անդիմակ շքեղ գիշեր «Սալ Հօշ»ի սրահներուն մէջ։

Պարերը տեղի ունեցան ընկերակցութեամբ Ժառիտ Ֆօրժի եւ Գ. Ռոպէռի նուագախումբերուն։ Ներկաներու թիւը այնքան շատ էր որ Սալ Հօշի սրահները նեղ կուգային։

Պարերը կ՚ընդմիջուէին Պ. Ա. Շահխաթունիի արտասանութիւններով. Laska իրգիկեանի երգերով, Օր. Berme ռուսական երգերով, Օր. Johnson (de l'Opéra) classique երգերով. եւ մասնաւորապէս Տիկին Սուրաբեան ցեղեցիկ հայկական երգերով, մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերին մինչեւ լոյս։ Ներկաներուն քուէարկութեամբ «Միս Արմէնի» հռչակուեցաւ Օր. Խնձրեան, իր հայկական տարազով, երկրորդ հանդիսացաւ Օր. Խոսրովեան։

Հասոյթ գոյացաւ պատկառելի գումար մը։ Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՑՈՐՔ

«Ցորք» Մարզական Միութիւնը վերակազմուած ըլլալով, իր վարչական մարմինն ու խումբը կը փութայ «Յառաջ»ի միջոցաւ օրը օրին տեղեկացնել իր գործունէութիւնը։

Իր անունը ծանօթ ըլլալով գաւառներու մէջ, Ջանկի առթիւ հրաւիրուած է Տիէփ քաղաքը, միջազգային բաժակախաղի մը, որ տեղի պիտի ունենայ անգլիական, զուիցերիական հայկական եւ տեղական խումբերու միջեւ։ Այս հետաքրքրական մրցման առթիւ, խնդրուած է Միութենէս, ազգային դրօշակի մը հետ մէկտեղ, ազգային երգի նօթագրութիւն ալ տանիլ։ Կը յուսանք թէ «Յառաջ»ը մեր այս փափաքին ալ գոհացում պիտի տայ։ Մինչ այդ, «Ցորք»ը պիտի մրցի յառաջիկայ կիրակի 30 մարտ Billancourtի դէմ։ Շատ հետաքրքրական մրցում մը հայ մարզասէրներուն համար որոնք անշուշտ պիտի փութան քաջալերել իրենց հայրենակիցները։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Ile St. Germainի մէջ որ ճիշդ Ռընոյի գործարանին դիմացը կը գտնուի։ Կը խնդրուի խաղացողներէն ճշդապահ ըլլալ։

Ն. ԱՆՈՒՇԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, նախանձախնդիր գաղութին առողջապահութեան, որոշած է սարքել առողջապահական հրապարակային դասախօսութիւններու շարք մը, որոնք տեղի պիտի ունենան հինգշաբթի գիշերները, ժամը 9ին, 28 Rue Serpente, Hotel des Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ։

Ա. Դաս 3 Ապրիլ.— Տօքթ. Քօլօլեան՝ Նախաբան ընդհանուր առողջապահութեան, Փրոֆ. Աղաջանեան՝ Ջղային դրութեան առողջապահութիւն։

Բ. Դաս, 10 Ապրիլ.— Տօքթ. Մինասեանց՝ Թոքերու եւ շնչառութեան խողովակներու առողջապահութիւն, Տօքթ. Ալլահվէրտի՝ քթի, կոկորդի առողջապահութիւն։

Գ. Դաս, 17 Ապրիլ.— Տօքթ. Թորգոմեան՝ Մորթի առողջապահութիւն, Տօքթ. Գրիգորեան՝ Վեներական ախտերու առողջապահութիւն։

Դ. դաս, 24 Ապրիլ.— Տօքթ. Տիրաց՝ Ստամոքսի առողջապահութիւն, Տիքթ. Սասունի՝ Բերնի ու ատամներու առողջապահութիւն։

Ե. դաս, 1 Մայիս.— Տօքթ. Եազըճը՝ Վիրաբուժական առողջապահութիւն, Գ. Բասմաջեան՝ Հիւանդապահութիւն։

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին, եթէ ունկնդիրները քաջալերեն բանախօսութիւնը իրենց կանոնաւոր ներկայութեամբ։ Պիտի խօսին Տօքթ. Տիկին Կրգոյեան՝ Ցղի կնոջ առողջապահութեան, Տքթ. Պալասանեան փոխանցիկ հիւանդութեանց առողջապահութեան, Տօքթ. Սոլաքեան՝ Ցղայոց առողջապահութեան վրայ, եւայլն։

Ուրեմն, այս ազդարարութեամբ կուզանք հրաւիրել հայ գաղութին անդամները, որոնք կ՚ուզեն առողջ ապրիլ ու երջանիկ ըլլալ։ Թող գան կանոնաւորապէս հինգշաբթի գիշերները։ Իրենց թիւէն կախում ունի մեր յաջողութիւնը ու յարատեւութիւնը։ Մուտքը ձրի է։

Հայ Բժշկ. Միութիւն

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Հիւսար մը ուղարկեցինք Էրզրումի Ապրոյի և Ջալլաթի քով, որպէսզի կնոնք կարգադրութիւն ...նեն եւ մեզ ճանապարհածախս ...ն. իսկ մենք նոյն երեկոյեան, ...րցնելով մեր զէնքերը, Գամա...րէն ելանք, գացինք Իշխու ...մաց քալելով 3 ու կէս ժամ)։ ...ոյ հոս եկան նաեւ Սօղօն եւ ...ջանը։ Երկու օր սպասե...ինք Իշխու, այնտեղից անցանք ...ունքար։ Նոյն օրը հոն մնա...ինք. երկրորդ օրը Էրզրումէն ...կան Ջալլաթը եւ Քեաֆթառ ...ջակը. տուին մեզի մի ժամա...ոյց. 3 ոսկի ճանապարհածախս ...ն համբայ դրին։

Գացինք Թօփշէվա-սարը, ուր ...ացինք մինչեւ երեկոյ քարե...ու տակ թաքնուած։ Այդ սարէն ...ուրս եկանք եւ պիտի անցնէ...ք Դարայազուի դաշտը եւ պիտի հասնէինք Եաղնա, ուր կը գտնուին 20 տուն քիւրդ եւ 4—5 տուն հայ։ Մի 200 քայլ հեռացած մեր դիրքերէն՝ Վանայ գաւառից Անտօն անուն տղայ մը, առանց խմբի յատնապահին լուր տալու, կ՚երթայ ջուր թափելու եւ կ՚ուշանայ։ Ժայռոտ տեղերով անցանք մի 300 քայլ, իջանք մի հովիտ, նոր միայն նկատեցինք, որ Անտօնը չկայ։

Չենք կրնայ պոռալ, որովհետեւ մօտէ մի 150 քայլ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին քրդի վրաններ։ Բացի վալաղ Սաֆոյէն, Հարոնքարէն վերցեր էինք 2 տղայ՝ այդ տեղերուն շատ լաւ ծանօթ։

Մութ գիշեր էր. սուլիչներով սուլեցինք. մօտ մի ժամ ման եկանք, չկրցանք գտնել Անտօնին։ Ստիպուած եղանք թողնել այդ երկու տղաները, որ փնտռեն Անտօնին*) և պատուիրեցինք, որ եթէ գտնեն՝ տանեն իրենց գիւղը (Հարոնքար), իսկ մենք շարունակեցինք մեր ճանապարհը, առաջնորդ ունենալով միայն վալաղ Սաֆոյին։

Առաւօտ լուսաբացին հասանք Եաղնա։ Վալաղնիս գնաց, լուր տուաւ մի տան Հայերուն, նրանք ալ եկան տարան մեզ մի թուլայի (ախոռ) մէջ։ Այդ օրը անցկացրինք մենք մսուրներու եւ թրիքներու վրայ։ Մեզ հիւրասիրեցին, կերակրեցին։

Երեկոյեան ճանապարհ ընկանք։ Հասանք Խնուս Խոզլու Գասպարի գիւղը, որ մի նահապետական տուն է։ Գասպարը իրեն տղաներով ու թոռներով՝ մօտ 70 հոգի՝ առանձնացած է Խոզլու գիւղէն եւ այդ է, որ կ՚ըսուի Գասպարի գիւղ։ Հոս չմոռնամ ըսելու, որ մեր տանտերերու զէնքերն ու տապարները մինչեւ Մշոյ դաշտը մենք ենք տարեր։ Այնտեղից ալ ելանք, գացինք Բաշկիւք գիւղը։ Որոշուած էր, որ մենք հոզ սպասենք մի տասը օր, մինչեւ որ վերջին գալիք խմբերը մեզ հասնէին։ Սպասեցինք 12 օր՝ խմբերը չեկան։

Այդ տասներ պատահեցաւ մի դէպք։ Սասունի քանդուելէն ի վեր մի քանի Սասունցի ընտանիքներ կ՚ապրէին Խնուսի գիւղերը։ Գեռօ-Ստեփան անուն Սասունցի մ՚ալ կ՚ապրէր Խալիլ Չաւուշ գիւղում։ Շէյխ մը կար, որ Քիւրդերու ըսելով սուրբ էր, գնդակ չէր բանէր նրան. գիշերը կ՚երթայ Մեքքէ եւ Մեդինա եւ նոյն գիշերն ալ կը վերադառնայ։ Այդ լուրը Հայերու մէջ ալ կը պատէր։ Գեռօ-Ստեփանը կ՚ըսէ՝ «Մի հատ զարկեմ, տեսնեմ գնդակս կը բանի չէ նէ»։ Շէյխը ձիով կը հանդիպի հոն՝ Գեռօ-Ստեփանը կը զարնէ, կը սպաննէ կայլն։ Այդ դէպքը իր անցեալի մէջ Սասունի մէջ ալ շատ կարիճ է եղած։

Խալիլ-Չաուշցիք կը վախնան, որ շէյխի սպանութիւնն իրենց վրայ հաստատուի, կը տանին, կը պահեն լճի մը մէջ։ Քիւրտ մը կ՚երթայ այդ լճի մէջ լողալու, կը հանուի, կը մտնէ լիճը. կը նկատէ շէյխի դիակը, անմիջապէս դուրս կը գայ, կ՚երթայ կառավարութեան լուր տալու։ Խալիլ-Չաուշցիք կը նկատեն, որ քիւրդը մտաւ լիճը եւ ելաւ դուրս եկաւ։ Կը հասկնան, որ նա դիակը նկատած է, կ՚երթայ կառավարութեան լուր տալու։ Անմիջապէս կ՚երթան կը հանեն շէյխի դիակը, կը տանեն հեռու տեղ կը պահեն, կը սպաննեն մի շուն եւ կը ձգեն լճի մէջ։ Կառավարութիւնը կը գայ լուր տանող քրդու հետ, կը մտցնեն նրան և ուրիշ Քրդերուն լիճը, որպէսզի դիակը հանեն։ Բաշ կը տան, կը հանեն շէյխի տեղ շուն։ Քիւրդին մի լաւ կը ծեծեն, կը տանին կը բանտարկեն։

Այդ օրերը եկաւ Էրզրումէն Ապրօն (Մկրտիչ Սահակեան)։ Խուզարկութիւնը շէյխի պատճառով սաստկացած էր։ Մենք Խնուսի հայաբնակ գիւղեր ցրուած էինք 2—2 մարդ։ Խնուսցիք կը խնդրէին Ապրօյին, որ խումբը հեռացնէ, ըսելով, որ 7 Խնուսցի տղայ մնան, իսկ մնացածները երթան։ Ապրօն, 22 օր մնալուց յետոյ, մեզ դրաւ ճանապարհ։

(Շար.)

*) Անտօնը ջոն մնալով՝ վրան կը լուանայ։ Քիւրդերը կը նկատեն, կը բռնեն, զէնքերը կը խլեն եւ կը յանձնեն 15 քիլոմ հեռելագօրքին։ Քիւրդերը չեն ըսեր, թէ վրան զէնքեր կային, այլ իբր թէ շորերը կասկածելի ըլլալուն համար են բռներ։ Թուրքերը Անտօնին շատ կը ծեծեն (միսը սեւցրած էին), եւ կը բանտարկեն մարագի մը մէջ։ Սակայն, Անտօնը կը փախչի մարագի տանիքի ծակէն եւ կ՚երթայ կը մտնէ այնտեղէն ո՛չ հեռու հաւաքուած 40—50 խոտի դէզերից մէկի մէջ։ Զօրքերը մինչեւ երեկոյ կը փնտռեն, բայց չեն գտներ ու կը հեռանան։ Ցղան ալ գիշերով կը հեռանայ այդտեղէն։ Երկրորդ օրը կը հանդիպի ուրիշ Քրդերու։ Նրանք ալ կը թալանեն իրան շորերը եւ վարտիքով ու շապիկով բաց կը թողուն։ (ԾԱՆՕԹ. Անդրանիկի

ալ թէ զօր. Կուտեպով առեւանգուած է Անգլիոյ Ինթէլլիճէնս Սըրվիսին կողմէ, այնպիսի վարպետութեամբ մը, որ կարծուի թէ առեւանգիչները բոլշեւիկներ են։ Տէթէրտինկ, քարիւղի թագաւորը, որուն հրամանին ենթարկուած են բոլորը, կը ծրագրէր այս ձեւով սարսել Ֆրանսան, որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզէ խորհրդային միութեան հետ, ու ինք ալ ձօտիկ ապագային տիրանայ Բագուի եւ Կրոզնիի քարիւղներուն...։

Համայնավար այս տեսակէտին դէմ ուժգնօրէն կը ծառանայ ազգայնական «Լիպէռթէ»ն, որ կը հաւաստէ թէ զօրավարը անհեւանգուած է Չեկային կողմէ եւ թէ մօտ օրէն երեւան պիտի հանէ ամբողջ գաղտնիքը...

Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի առջի օր տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի հետ։ Կը կարծուի թէ Կուտեպովի խնդրին շուրջ դարձած է տեսակցութիւնը։

Քանի մը թիւեր Անգլիոյ եղմտացոյցէն

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.—

Ազգերու Դաշնակցութիւնը 1930ին աւելի սուղ պիտի արժէ Մեծն Բրիտանիոյ քան նախորդ տարին։ Չհաշուելով Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ծախքերէն Անգլիոյ ինկած բաժինը, միւս գործերու համար այս տարի Անգլիա Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի վճարէ 29.000 ստերլին, անցած տարուան 21.500ին փոխարէն։ Ընդհանուր ծախքին վրայ Անգլիոյ բաժինն է 100ին 10.65։

Նոր եղմտացոյցին մէջ 13075 ստերլինի յաւելում եղած է դիւանագիտական ներկայացուցիչներու թոշակներուն և ծախքերուն վրայ։ Խորհրդային Միութեան մէջ դիւանագիտական ներկայացուցիչը վերահաստատելու համար ծախք նախատեսուած է աւելի քան 20.000 ստերլին։ Անցած տարի այս բաժնին համար ծախք արձանագրուած էր 4690 ոսկի։

Պաղեստինի և Անդրյորդանանի համար ծախք նշանակուած է 122.500 ոսկի, որ կը ներկայացնէ վերջին խռովութեանց առթիւ Պաղեստին ղրկուած անգլիական զինուորներու ծախքը։ Անցած տարի ընդհանուր ծախքն էր 99.000 ստերլին։ Այս 122.500 ոսկիէն 80.000ը ծախսած է պատերազմական, 42.500ը օդային նախարարութիւնը։ Եւաքէն պիտի որոշուի այս յաւելեալ գումարը Պաղեստինի կառավարութենէն գանձելու խնդիրը։

Իրաքի անգլիական զօրքերուն համար կը պահանջուի 238.000 ոսկի, անցեալ տարուան 230.000ին փոխարէն։

Գաղթավայրերու մէջ տեղաւորման աշխատանքներու համար ծախք նախատեսուած է 188.000 ոսկի։ Հնդկաստան ղրկուած Սայմընի պատուիրակութեան համար ծախսուած է 60.000 ոսկի։

Յունաստանի անկախութեան 100ամեակը

Յունաստանի հանրապետութեան նախագահ Զայիմիս պատգամագիր մը ուղղեց ժողովուրդին, անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ։

Ամբողջ երկրին մէջ երեքշաբթի օր պայծառ օդով մը տօնուեցաւ այս տարեդարձը։ Բոլոր եկեղեցիներու մէջ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան՝ մասնակցութեամբ պաշտօնական ներկայացուցիչներու։ Աթէնքի մէջ, գոհաբանական աղօթքէն վերջ, հանրապետութեան նախագահին, նախարարներուն և դեսպաններուն ներկայութեան տեղի ունեցաւ զինուորական մեծ տողանցք մը։

Աթէնքի եւ Սելանիկի համալսարաններուն մէջ հանդիսաւոր հաւաքոյթներ տեղի ունեցան, զանազան ճառեր խօսուեցան՝ վեր հանելով օրուան տօնին իմաստը։

Գիշերը Աթէնքի մէջ լուսավառութիւն և զինուորական մեծ ջահագնացութիւն տեղի ունեցաւ։

Հանդիսութիւնները պիտի շարունակուին ամբողջ այս շաբթուան ընթացքին, ու մինչեւ յառաջիկայ սեպտեմբեր զանազան տօնակատարութիւններ պիտի ըլլան նոյն նպատակով։

35 միլիոն ֆրանք հանգանակուած

Պանք տը Ֆրանսի եւ փարիզեան թերթերու նախաձեռնութեամբ ինպաստ Ֆրանսայի աղէտեալներուն սկսուած հանգանակութիւնը փակուեցաւ։ Հաւաքուած ընդհանուր գումարն է 35.675.099 ֆրանք 07 սանթիմ, նախատեսուածէն շատ աւելի։ Այս գումարը լիուլի կը բաւէ աղէտեալներուն ըլլալիք անմիջական օգնութեան։ Հետեւաբար նախաձեռնող մարմինը որոշեց փակուած հռչակել հանգանակութիւնը։ Այս մարմնին կողմէ կատարուած բաշխումէն վերջ եթէ դրամ աւելնայ, պիտի յանձնուի վարչապետին։

Երկուշաբթի գիշեր մեծ երեկոյթ մը պիտի տրուի Շան'զ Էլիզէի թատրոնին մէջ՝ ինպաստ աղէտեալներուն։ Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին միայն սեւամորթ երգիչներ, պարուհիներ, երաժիշտներ, կոփամարտիկներ, մարզիկներ եւայլն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Հապիպ փաշա։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով նախագահ Հուվըրի պաշտօն կը տրուի օտար պետութեանց ներկայացուցիչները հրաւիրել Միացեալ Նահանգներու անկախութեան 150րդ տարեդարձի հանդիսութեանց, որ տեղի պիտի ունենան 1931ին։

ԿԱՆՏԻԻ կամաւորներու բանակը օրէ օր կը նուազի, յոգնութեան եւ հիւանդութեան պատճառով։ Ասկէ զատ Կանտի եւ ընկերները գիւղերուն մէջ այնքան խանդավառութեամբ չեն ընդունուիր հիմա, որքան իրենց ուխտագնացութեան սկիզբը։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ համալսարանին մէջ ցոյցերը կը շարունակուին փրոֆ. Պլանշըթիէրի դէմ։ Առջի օր Բ. դասարանի 23 ուսանողներուն առջեւ կը դասախօսէր, երբ սրահին դրան եւ պատուհաններուն առջեւ խռնուած ուրիշ ուսանողներ սկսան աղմկել եւ նոյն իսկ կարգ մը առարկաներ նետեցին փրոֆէսէօրին վրայ։ Տնօրէն Րոժէ փորձեց հանդարտեցնել ցուցարարները, որոնք աւլեցին զինքը։ Շաբաթ օր նոր փորձ մըն ալ պիտի կատարուի։ Ուսանողները եթէ դադրեցան աղմկէն, քննութեան քննութիւնները պիտի յետաձգուին նոյեմբերին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ—Պուա Քոլոնպի յոբելինական յանձնախումբի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զէյթուն» ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Հայրենակցական Միութեանց, Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30։ Պուա Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ
Ներկայ կ'ըլլայ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

20 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի կոմիտէի եւ «Քրիստափոր» եւ «Ապառաժ» խումբերու։ Այս Կիրակի ժամը 2ին։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի « Վ Ա Ճ Ա Ռ Ո Ւ Ն » (զաւեշտ)
Մ ո ւ տ ք 2 ֆ ր ա ն ք

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ռ. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, իր յոբելեանին առթիւ
Այս կիրակի իրիկուն 84 rue Chapeի թատերասրահին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, նուագ, երգ, մէկ արար թատերական ներկայացում եւ Կովկասեան պարեր։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու՝ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ։

Բ. ժամ 10—11՝ Քաղաք. հոսանքներ՝ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻԹԱԼԻԻ Ազբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. Մէթրօ մեզոն պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot։ Վարչութեան ժողովը ժամը 8ին նոյն տեղը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Նաւզոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ։ Գանձապահները կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը։ Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ծանօթ հաւաքատեղին. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՓԵՑՐ. 18Ը ՌՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԾԱԽՈՒԻ ԵՆ

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

1925 (վեց ամսուան, կը պակսին միայն No. 142)։ 1926 (տարեկան, կը պակսի միայն No. 6), 1927, 1928, 1929 ամբողջ տարին (իւրաքանչիւր տարին 35 ֆրանք։ Օդի-թատարական բարձր սակով երկիրներու համար՝ 2 տոլար)։ ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ։

Դիմել նամակով.— L. Tadéossian, 71 Ave. Kléber, Paris.

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի շրջանի (Պաննէօ) Յառաջ. Միութեան հանգանակութեան Բ. ցանկը.—

Գ. Գ. Ապտալեան 100, Մ. Գալուստեան, Զ. Թօփալեան, Տէր Յակոբեան, Կ. Դաւիթեան, Կ. Ջամպազճեան, Յ. Թեւանեան, Գ. Թեւանեան 50ական, Վարանդի եղբայրներ 30, Հ. Գալուստեան, Թ. Սարաֆեան, Ա. Դաւիթեան 25ական, Ռ. Գարակէօզեան, Ջագմաքճեան, Յ. Վարպետեան, Բ. Փաստրմաճեան, Է. Արսլանեան, Մուսէեան, Ս. Ագապապեան, X քաշան 20ական, Կ. Նիկողոսեան, Մալխասեան, Թէքեան, Մէրճիմէքեան, Չարբհանէլեան, Տիկին Խըրլակեան, Տիկին Եդէսեան, Քէօրհաճեան, Ճիէրճեան, Մկրտիչեան 10ական, Խըրլակեան, Նաւասարդեան, Ա. Ըքկէօզեան 5ական ֆրանք։ Գումար 830 ֆր.։

(Տես «Յառաջ» 7 փետր.)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՄԱՐՏ
1930

28 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1223

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Բովանդակ Յունաստան ցնծութեամբ տօնեց իր անկախութեան հարիւրամեակը, Մարտ 25ին։

Փարիզի մէջ ալ, երկու օր հանդէսներ տեղի ունեցան։ Մէկը՝ Սորպոնի մէջ, նախագահութեամբ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին։

Բուն երկրին, Յունաստանի մէջ, հանդիսութիւնները պիտի շարունակուին երկար ատեն, համաձայն ամիսներ առաջ պատրաստուած յայտագրի մը։ Վառվռուն ժողովուրդ, Յոյնը թող որ յետին գիւղին մէջ ալ հռչակուի իր անկախութեան փառքը, եւ անոր արձագանգները հասնին աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը։

Արդա՛ր հպարտութիւն, մանաւանդ երբ նկատի առնենք այն պայմանները, որոնց մէջ մղուեցաւ եւ շահուեցաւ կռիւը։ Անոր, աննախընթաց դիւցազնամարտ՝ այդ օրերուն համար, իբրեւ հետեւանք՝ աշխարհասասան բարբարոսութեանց, որոնց գասական եւ անմրցելի հերոսները կը մնան Թուրքերը։

Ի՜նչ խօսք որ, իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ մնացին Օսմանի ժառանգորդները այնուհետեւ ալ, հարիւրապատիկ յառաջդիմելով հարիւր տարուան ընթացքին...

Ինչպէս ուրիշ ազգերու, յոյն ժողովուրդին մէջ ալ ազատութեան եւ ըմբոստացման կրակը արծարծուեցաւ 18րդ եւ 19րդ դարերուն։ Բայց ոչ այնքան գիրքերով եւ երգերով, որքան իրական կեանքի մղումով։ Իբրեւ անմիջական ծնունդ արիւնոտ իշխանութեան մը գազանութեանց։

Եւ ինչպէս ամէն տեղ, Յունաստանի մէջ ալ ափ մը քաջեր ուխտեալներ մէջտեղ ելան, «ընկերութիւն» կազմեցին եւ կայծեր արձակեցին։ Այլ մանաւանդ սորվեցուցին զէնքով զարնել զէնք արձակողին։

Առաջին «Ֆէտայի»ները, որոնց պատմութիւնը այնքան պիտի խանդավառէր ուրիշ ազգեր։ Ու մե՛զ ալ, տարիներ յետոյ, եւ մինչեւ այսօր։

Քանի մը թուականներ, իբրեւ պատմութիւն։

Բուն անկախութեան պատերազմը սկսաւ 1821 մարտ 6ին, առաջնորդութեամբ իշխան Աղեքսանդր Իփսիլանթէսի, որ սակայն ձախողեցաւ եւ փախաւ։ Շարժումը վարակեց ուրիշ վայրեր ալ, ու մանաւանդ Պելոպոնէսի շրջանը։ Թուրքերը փախուստի մատնուեցան, իսկ 1822ին արդէն անկախութիւն կը հռչակուէր։

Դժբախտաբար, ինչպէս ամէն թերակիրթ ժողովուրդի մէջ, շատով իրարու ընդհարեցան ներքին գժտութիւններ, յաւակնութիւններ եւ փառասիրութիւններ, եւ 1823—24ին, երկիրը կը գալարուէր ներքին պատերազմի մը արհաւիրքներուն մէջ։

Ազատագրութեան պայքարին յաղթութեան մեծապէս նպաստեց յունական նաւատորմը, խոշոր կորուստներ պատճառելով Թուրքերուն, որոնք, ինչպէս միշտ, իրենց վրէժը լուծեցին անզէն ժողովուրդէն։ Այդ օրերուն համար, աննախընթաց կը թուի ջարդը, որ խորապէս ցնցեց այսպէս կոչուած քաղաքակիրթ աշխարհը (այն ատեն փափուկ էին մարդոց ջիղերը...): Սուլթանին օգնութեան փութաց Եգիպտոսի Մէհմէտ Ալի փաշան, իսկ իր խորթ որդին, Իպրահիմը, Պելոպոնէս մտնելով ջարդեց անխնայ, ընդ հուր եւ ընդ սուր։ Անհուն կորուստներու ենթարկուեցան Յոյները։

Նշան մը քաղաքներ, կարեւոր դիրքեր ինկան, բայց ուրիշներ ալ դիմադրեցին կատաղօրէն, ինչպէս Միսոլոնկին, որ պաշարուեցաւ 1825 Ապրիլ 27էն մինչեւ 1926 Ապրիլ 22։ Այս հերոսական դիմադրութիւնը, ինքնին, ամէնէն մեծ փարկը շահեցուց ազատատենչ ժողովուրդին համար։ Ու Եւրոպան, որ մինչեւ այն ատեն կը գոհանար մարդասիրական արտայայտութիւններով, ստիպուեցաւ միջամտել։ Կամաւորներ օգնութեան հասան Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն, Ռուսիայէն եւ Ամերիկայէն։ Ծովակալներ եւ զօրավարներ ղրկուեցան Յունաստան։ Վերջապէս, թրքական նաւատորմը ջախջախուեցաւ Նավարինի մէջ (1827 Հոկտ. 20), եւ 1828ին, արդէն անկախ կը համարուէր Յունաստանը։ Իսկ բուն պետութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ 1830ին, Լոնտոնի վեհաժողովին մէջ, շատ նեղ սահմաններով։

Պերլինի հռչակաւոր ժողովն էր որ 1878) ընդարձակեց սահմանները, եւ այսուհետեւ աստիճանաբար ծաւալեցաւ նորազատ երկիրը, մանաւանդ շնորհիւ 1912-13ի պատերազմին, որ լայն տարածութիւններ գրաւեց Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ։ Վերջին Մեծ Պատերազմին, արդէն հասած էր իր «մեծագոյն»ին, բայց ներքին պայքարները, պալատական դաւերը, դաշնակիցներուն զարշելի խաղերն ու խարդախութիւնները վեր ի վայր շրջեցին ամէն բան։ Թուրքերը խեղդապէս ծովը լեցուցին յունական բանակը, որ մինչեւ Էնկիւրիի դուռները հասած էր։

Անշուշտ մեծամոլ աշխարհակալութեան մը կիրքն ալ դեր ունէր այս քստմնելի աղէտին մէջ։ Այլապէս, գոնէ Իզմիրի շրջան նահանգը պիտի մնար յունական ստացուածք։

Հարցը այն է որ, Յունաստան— ինչպէս Թուրքիայէն բաժնուած ուրիշ ազգեր— կրցան աճիլ, ծաղկիլ ու տիրապետել, շնորհիւ իրենց գիտակցութեան եւ յարատեւ պայքարներուն։

Եւ մենք սրտանց կը խնդակցինք իրենց յաղթանակին, մինակ մնացած ըլլանք մեր գերութեան մէջ։

Որքան հրահանգիչ դասեր կարելի էր գտնել Յունաստանի հարիւր տարուան պատմութեան մէջ, մեզի համար։

Մանաւանդ այս օրերուն, երբ ոչ իսկ իրարու լեզու կը գտնենք...

Շ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ՝ ՆԱՄԱԿ ՄԸ
ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԷՆ
ՍԻՂՆՍԻԱԾ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Յունաբերու խմբագրականի մը մէջ մատնանշելով լատինացման վտանգը, կը շեշտէ (17 մարտ).

— «Աններելի պիտի ըլլար իրական վտանգի դէմ հոգեշահ յորդորներ կարդալ եւ բառերէ մարտկոցներ ծուլել։ Անհրաժեշտ է շարժման մէջ դնել մեր ազգային ուժերը՝ անհովիւ «հօտը» օտարին կեր չդարձնելու համար։ Ցալաբալատաքար, այսքան «անարժէք» գործերով զբաղելու ո՛չ ժամանակ եւ ոչ ալ տրամադրութիւն ունի հայ հոգեւորականութիւնը եւ ոչ իսկ կարողութիւն իր հաւատացեալ ազգ- նորդներու գլխաւորութեամբ։ Ան տենդագին աշխատանքի լծուած է գազութները պառակտելու, հոս ու հոն թշնամութիւններ սերմանելու, վատթարագոյն անիշխանութիւնը հաստատելու գլուխ է ամէն տեղ եւ ատով իսկ իւր լինելու այն աւերիչ կրակին վրայ, զոր մեր եղբայրներուն տակ կը վառեն կա՛մ մեզի օտար եւ կամ մեզմէ օտարացած կրօնաւորներն ու աղանդաւորները։

Ջուր պիտի ըլլար յուսալ, թէ զգաստութեան պիտի գայ հայ կղերը։ Ան «հոգեւորը» ձգած՝ պայքարին կրկէսը իջած է այս աշխարհի «մարմնաւորը» ծեծելու համար։ Իր դիմակը՝ սքեմը՝ անկարող է այլեւս իր եղծուծիտ դէմքը քողարկելու եւ հայ կղերը ներկայացնելու հայ հաւատացեալին իբրեւ աննենգ ու անշահախնդիր «միջնորդ» մը իր եւ իր Աստուծոյ միջեւ։ Ուրեմն կը մնայ, որ այս գործին լծուին հայ մտաւորականութիւնը, լծուին հայ հանրային հաստատութիւնները, քաղաքական կուսակցութիւնները, ինքը հայ ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով ու հոսանքներով։

Մեզ հետաքրքրողը, անպատմելն ալ կրկնենք, բնաւ դաւանական հարցերը չեն։ Սակայն անկարող ենք լռել, երբ յստակօրէն կը տեսնենք, որ դաւանաբանական ու աղանդաւորական գետնի վրայ, նենգօրէն, գիտակցաբար, մեր ազգային գոյութեան հիմերը կը սղոցուին։

Մինչ ա՛յս նկատումներով ու այս իմաստով մենք այս հարցը կ'արծարծենք, զայն յանձնելով բովանդակ հայ ժողովուրդի ուշադրութեան։»

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ անգլեւթրքական խառն ատեանը մարտ 22ին զբաղեցաւ կարգ մը դատերով։ Նախ նկատի առաւ այն դատը զոր բացած են պատերազմէն առաջ Կիպրոս գացած Հայերը, իրենց կալուածներու վերստացման մասին։ Այս ձեւով բացուած դատերը մեծ թիւ մը կը կազմէին։

Երկու կողմերուն փաստաբանութիւնները լսուելէ յետոյ, դատարանը որոշեց թէ ինք իրաւասու է այս դատին 80ը քննելու։ Միայն որոշեց հրաւիրել դատախազները ցոյց տալու իրենց կալուածաթուղթերը, ինչպէս նաեւ բացատրելու թէ մինչեւ հիմա ինչ միջոցներ ձեռք առած են իրենց ինչքերը վերստանալու մասին։

Միւս կողմէ, դատարանը մերժեց դատը կարգ մը անձերու, որոնք կը պահանջէին որ ետ տրուին Իզմիրի իրենց գրաւուած կալուածները։ Այս ձեւով դատ բացողներուն մէջ կը գտնուի նաեւ հայ կին մը, տիկին Գոհար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՓՈԽ ԿՈՒՏԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՊՈԼԻՍ, 27 մարտ.— «Վաքըթ» թերթը կ'արձանագրէ Էնկիւրիի մէջ շրջած լուրի մը թէ՝ Հանրային Պարտքի անգլիացի եւ ֆրանսացի պատուիրակները Թուրք կառավարութեան առաջարկած են 30 միլիոն անգլիական ոսկիի փոխառութիւն մը, որուն 20 միլիոնը պիտի յատկացուի հին պարտքերու կտրոնները վճարելու, իսկ մնացեալ 10 միլիոնին կէսը թրքական դրամին կայունացման, միւս կէսն ալ տնտեսական նոր ծրագրի գործադրութեան։

Թուրքիոյ տնտեսական նոր ծրագիրը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն.—

Տնտեսական ծրագրին պատրաստութիւնը աւարտած է։ Ծրագիրը 600 էջէ կը բաղկանայ եւ կը պարունակէ ընդարձակ վիճակագրութիւններ, զանազան նախատեսութիւններ եւ արտադրութեան զարգացման միջոցները։ Ծրագրին մէջ թելադրուած է որ անտառներու եւ հանքերու շահագործումը նոր խմբակներու տրուիլը օգտակար պիտի ըլլայ։ Նկատելով որ ազգային հարստութիւնը բաւարար չէ այս գործին համար։ Ասկէ զատ ձեռնարկութիւնը պիտի զարգանայ, հիւսուածեղէնի գործարանները պիտի ընդարձակուին եւ նորեր բացուին, թուղթի եւ պարկի գործարաններ պիտի բացուին եւ ներածումները սեղմումներու պիտի ենթարկուին։

Վրացանի գիւղացիներուն դիմադրութիւնը

«Թան» կը գրէ.— Վերջերս թրքական հող հասած վրացի փախստականներ կը պատմեն թէ գիւղական տնտեսութեանց համայնացումը գիւղացիներու վճռական դիմադրութեանը կը բախի։ Դարերէ ի վեր անհատական սեփականութեան վարժուած, վրացի ժողովուրդը բան չի հասկնար հաւաքականացումէն, որ ծնած է Ռուսիոյ մէջ եւ ծագում առած բոլորովին ռուսական տնտեսական մասնաւոր պայմաններէ։ Վրացին նախամեծար կը համարէ իր ունեցածը կրակի տալ քան թէ մտնել հաւաքական տնտեսութեանց մէջ։

Շարժումը կը ծաւալի եւ կը սաստկանայ։ Քաղաքական տազնապները, ահաբեկչական արարքները, տուներու եւ հաւաքական ագարակներու հրդեհները իրարու կը յաջորդեն ստէպ, բերելով բազմաթիւ մահապատիժներ, անհատական եւ հաւաքական, ու զսպողական զանազան խիստ միջոցներ։ Բազմաթիւ գիւղերու մէջ, գիւղացիները կը ձգեն իրենց օջախները, զինեալ խումբեր կը կազմեն եւ լեռները կը բարձրանան՝ աւելի լաւ վարելու համար վճռական պայքարը կեղեքիչներու դէմ. ուրիշներ կաշխատին ճամբայ բանալ դէպի թրքական սահմանագլուխը։

Գիւղացիներու բռնի զօրակոչը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը վերջնապէս վաւերացուց այն որոշումը, որով հնգամեայ ծրագրին առթիւ գիւղացիները բռնի պիտի զինուորագրուին իբրեւ բանուոր աշխատելու համար գործարաններու մէջ։

Զօրակոչը ամբողջովին պիտի կատարուի աշխատանքի գործավարութեան կողմէ, որ գործակալներ պիտի ղրկէ զանազան շրջանները՝ գիւղացիները հաւաքելու համար։ Իւրաքանչիւր շրջանէն առնուելիք գիւղացի աշխատաւորներու քանակը որոշուած է. տեղական իշխանութիւնները, ինչպէս նաեւ հաւաքական տնտեսութեանց վարիչները պատասխանատու պիտի ըլլան հայթայթելու այդ քանակը։ Անմիջապէս որ նորագիրները հաւաքուին, աշկերտութեան շրջան մը պիտի անցընեն, յետոյ խումբերու բաժնուելով պիտի ղրկուին Խորհրդային Միութեան ոսէ մէկ կողմը, մէջը ըլլալով Ուրալները։

Աշխատանքի գործավար Ուգլանոֆ յայտարարեց թէ այս տարի 1.000.000 գործաւորներ պիտի հաւաքուին այս ձեւով։ Իւրաքանչիւր հաւաքական տնտեսութիւն արդէն հրահանգ ստացած է իր հայթայթելիք թիւին մասին, ու կառավարութիւնը վճռած է մերկ չընել այս առթիւ ըլլալիք տեղական բոլոր առարկութիւնները։ Գործավարը աւելցուց թէ այս միջոցները անհրաժեշտ են, որովհետեւ երկրին մէջ հաւաքականացման քաղաքականութիւնը խանգարած է եղանակային գործաւորներու բնականոն հոսանքը, մանաւանդ շինութեանց ճարտարարուեստին մէջ։

Անաստուածական պայքարը կը սաստկանայ

«Թայմզ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են «հակակրօնական ճիւղեր» բանալ Մոսկուայի եւ Լենինգրադի համալսարաններուն եւ ուրիշ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ։ Ասկէ զատ 28 թանգարան «շրջիկ հակակրօնական ցուցահանդէս»ներ պիտի կազմակերպուին։

Հակաստուածեան ընկերութեան նոր հնգամեայ ծրագրին մաս կը կազմէ ստեղծումը նոր օրաթերթի մը, որմէ օրական 1.500.000 օրինակ պիտի տպուի. հակակրօնական շարժանկարներու թիւը պիտի աւելցուի, շրջուն շարժանկարներով եւ անթելով պրոպագանդ պիտի կատարուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 47

Մէշէդի հանգանակութիւնը 538 տոլար Մարտ 27ի սակով (25.44)	13.686.50
Վաղրամ Թօրամանեան (Մարսէյլ)	20.—
Գումար՝	13,706.50
46րդ ցանկին գումարը	58.015.—
Ընդհ. գումար	71.721.50

* * *

538 ՏՈԼԱՐ ՄԷՇԷԴԷՆ

... Խմբագիր,

ՄԷՇԷԴ, (Պարսկաստան) 5 մարտ.— Սուրիա ապաստանած տարագիրներին օգնութեան հասնելու առթիւ «Յառաջ»ի սրտառուչ կոչը ջերմ արձագանգ գտնելով Մէշէդի փոքրաթիւ հայ համայնքի սրտում, հոգաբարձութիւնս ձեռնարկեց մի հանգանակութեան, որի արդիւնքը 538 տոլար (հինգ հարիւր երեսուն ութ տոլար) ներփակ ուղարկւում է խմբագրութեանդ, անգլիական բանքի 41/56 փոխանակագրով՝ գանձելի Նիւ Եորքի «Guaranty Trust Co.» բանքից. (Տես վերը)

Բնականաբար սոյն փոխանակագրի փոխարժէքը տեղական ու եւ է բանքից կարող էք գանձել, օրուան արժէքով տոլարը ֆրանքի վերածելով։

Ներփակ ուղարկւում է նաեւ հանգանակութեան մասնակցողների ցանկը, խնդրելով բարի գտնել տպագրելու թերթումդ ի գիտութիւն նուիրատուների։

Սոյն գումարը գանձելով կը հաճիք փոխանցել եղբայրական օգնութեան կեդր. յանձնախումբին, իր նպատակին յատկացնելու։

Յարգանօք՝ Նախագահ, Ներսէս Օրբէլեան, Գանձապահ՝ Յ. Կ. Պետրոսեան

∴

Երուսաղէմի վանքին ցնօրէն ժողովը երկու հանգանակիչ յանձնախումբեր կազմած էր, դրամական օգնութեան եւ զգեստեղէն հաւաքելու համար, ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն։ «Սիոն»էն կ'իմանանք թէ հանգանակութեան գումարը կը հասնի 185 պաղեստինեան ոսկիի եւ 875 միլիմի։ Տիկնանց յանձնախումբը եւս հաւաքած է 4 հակ զգեստեղէն։

Ամերիկացի տիկին մը, Միս Լուէլ, հանգանակեց 21 ոսկի 350 միլիմ։ Եղած են ուրիշ անհատական հանգանակութիւններ։ Բոլորն ալ ղրկուած են Հալէպ։

ԴՈՒՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Դուրեան Յոբելեանի Ամերիկայի յանձնաժողովին գործադիր մարմինը կը տեղեկացնէ թէ «Դուրեան Մատենադարան»ին համար հանգանակուած է 6572 տոլար 23 սէնթ։ (Այս գումարին մէջ է Գուլէնոս Այրէսի հայ գաղութին նուէրը, 664 տոլար 18 սէնթ։) Դեռ հարիւր տոլար եւս կայ գանձելի։

Այսպէսով Դուրեան Մատենադարանը կ'ունենայ 3517 անգլ. ոսկի հիմնադրամ մը, որուն տարեկան տոկոսով պիտի հրատարակուին կարեւոր գիրքեր։

ՊԵՐԼԻՆԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավար գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէր «Կարմիր Զինուոր»ը։ 12 հոգի ձերբակալուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԻՆ
ԵԸՆԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Վերսայլի դաշնագիրը պատերազմին «միակ պատասխանատուի» խարանը փակցուց Գերմանիոյ ճակտին եւ առով ալ «Հիմնաւորեց» անոր վրայ դրուած պատերազմական տուգանքը, «Հատուցումներ» եւ կամ «վերաշինութեան ծախքեր» անունին տակ։

Վճարելի գումարին քանակը ապագային թողուելով՝ կ'ենթադրէին որ, 200 միլիառ մարքէն շատ ալ պակաս չի կրնար ըլլալ՝ Ու րիշ խօսքով Գերմանիայէն կը պահանջէին գումար մը, որ իր ազգային ամբողջ հարստութեանը կը հաւասարէր գրեթէ։ 1921ին, Լոնտոնի մէջ դաշնակիցները արամադիր էին «միայն» 132 միլիառ պահանջելու Գերմանիայէն։ Վերջինս 32 միլիառէն աւելի տալու կարողութիւնը չունէր, ինչպէս կը պնդէր։ Եւ սակայն, երբ Տօըսի միջնարարը վերջացաւ եւ Եընկի ծրագիրը ընդունուեցաւ վերջնապէս, պարզուեցաւ որ ան աւելի չէր պահանջեր Գերմանիայէն, քան 32 միլիառ մարք միայն։

Ցարեկան միջին հաշուով 700 միլիոն մարքի թեթեւութիւն մը կը բերէ Եընկի ծրագիրը, բաղդատելով իր նախորդին հետ։ Քիչ բան մը չէ, հարկաւ, մանաւանդ որ այդ թեթեւութիւնը աւելի զգալի պիտի ըլլայ առաջին տասը տարիներու ընթացքին։

Բայց հիմա «Նոր Ծրագրին» — ինչպէս որ պաշտօնապէս կը կոչուի Եընկի ծրագիրը — ամէնէն կատաղի հակառակորդները գերման ազգայնականներն են։ Անոնց հետ են նաեւ, ինչպէս միշտ, համայնավարները — Մոսկուայի հրամանով։

Հանրաքուէ մը կազմակերպեցին ընդդէմ «Նոր Ծրագրին» — անյաջող։ Ազգայնականներ, ֆաշիստ—ցեղապաշտները եւ համայնավարները ձեռք-ձեռքի՝ պայքար մղեցին խորհրդարանէն ներս եւ միասին դէմ քուէարկեցին համապատասխան օրինագծին քննութեան առթին — դարձեալ առանց ոեւէ արդիւնքի։

Կը մնար մէկ միջոց միայն՝ համոզե՛լ մարաջախտ Հինտէնպուրկը, որ իրե՛նց իսկ՝ ազգայնականներուն ընտրած մարդն է, չստորագրել Ռայխսթակէն ընդունուած օրէնքը։ Բայց, այդ փորձն ալ աւելի լաւ բախտի մը չարժանացաւ։ Անմիջապէս, խորհրդարանին կողմէն օրէնքը ընդունուելու օրն իսկ, Հինտէնպուրկ ստորագրեց զայն, որ եւ ուժի մէջ մտաւ այսպէսով։

Աւելին գնաց։ Հինտէնպուրկ այդ առթիւ յատուկ պատգամագիր մը ուղղեց գերման ժողովուրդին, բացատրելով թէ՝ ինչու վաւերացուցած է «Նոր Ծրագրին» օրէնքը եւ ինչո՛ւ մերժած՝ իրեն եղած բազմաթիւ դիմումներն ու թ'լագրանքները, առաջնորդուելով Գերմանիոյ գերագոյն շահերուն եւ իր պաշտօնին խոր գիտակցութեամբ, թէեւ՝ ընկճուած սրտով — ահա՛ պատգամագրին բուն իմաստը։ Նախագահը կը հիմնաւորէ այնպէս մը, որ ամէն ոք կը յիշուի «Նոր Ծրագրի» կողմնակիցներու թերթերուն եւ ճառերուն մէջ։

«Եընկի ծրագիրը» բաւական երկար վիճաբանութեանց եւ ծեծեծումներու առիթ՝ տուաւ խորհրդարանին մէջ։ Կառավարական կուսակցութիւններու մէջ ալ գտնուած վէճեր ծագեցան առաւելապէս ներքին եւ ելեւմտական խնդիրներու շուրջը։ Ահա այդ ժամանակ էր դեռ, երբ Հինտէնպուրկ անձնապէս միջամտեց եւ ըսաւ, որ վերջ գտնեն տարաձայնութիւնները եւ զգալի մեծամասնութիւն մը գոյացնեն «Նոր Ծրագրին» շուրջը։ Եւ՝ անհետեւանք չանցաւ այդ քայլը։

Ուրեմն նախագահ Հինտէնպուրկ սկիզբէն իսկ ոչ միայն դէմ չէր «Նոր [illegible], [illegible] ընդհակառակ [illegible] [illegible]եանց սահմաններուն մէջ միշտ ալ կ'ընէր իր բոլոր կարելին, ուժ տալու համար կառավարական կուսակցութեանց տեսակէտին։ Յիշեցինք նաեւ իր բացասական վերաբերմունքը ազգայնականներու պահանջով կազմակերպուած հանրաքուէին հանդէպ։

Եւ ահա, այս ամէնուն հետեւանքով՝ ծայր տուած են ազգայնական ցեղապաշտներու եւ համայնավարներու միացեալ գրոհները Հանրապետութեան Նախագահին դէմ։ Ան որ երէկ կը պաշտուէր, այսօր կը քարկոծուի նոյն մարդոց կողմէն։ «Դաւաճան» բառն անգամ չեն խնայեր անոր։ Այլ եւս այլուած են բոլոր կամուրջները, ազգայնականներուն եւ իրենց ընտրեալին միջեւ։ Փոքր թիւով երեսփոխաններ միայն, որ վերջերս անջատուած են Հուգենպերգէ եւ կազմած են «Ժողովրդա - պահպանողականներու» խմբակցութիւնը խորհրդարանին մէջ, հաւատարիմ կը մնայ զօրավար մարաջախտին, առանց կողմնակից ըլլալու «Նոր Ծրագրին»։

Այսպէս ուրեմն, դերերը բաւական փոխուած են այսօր։ Որովհետեւ՝ պայմանները փոխուած են։ Սխալ, անարեխղճութիւն պիտի ըլլար պնդել, թէ Հինտէնպուրկ դաւաճանած է ինքզինքին, լքած՝ իր նախկին հայեացքները։ Ո՛չ ամենեւին։ Եթէ իր կամքին մնար գործը, մէ՛կ մարք իսկ չպիտի համաձայնէր վճարել պարտատէրերուն։ Եւ ինչու միայն ինք։ Թերեւս ո՛չ աւելի՝ ընկերվարականները։ Չէ՞ որ այդ բոլոր վճարումները նախ եւ առաջ գերման աշխատաւորին քրտինքէն կը գոյանան։

Եւ սակայն, ինչպէս Հինտէնպուրկ, այնպէս նաեւ երկրին բոլոր պատասխանատու վարիչները քաջ գիտեն, թէ կամենալը կարենալ չի նշանակեր միշտ։ Պարզօրէն կը պատկերացնեն նաեւ, թէ մերժելու պարագային ի՛նչպիսի աղէտալի անդունդի մը մէջ պիտի իյնար իրենց երկիրը։ Եւ որովհետեւ գիտակ են իրենց պատասխանատուութեան մեծութեանը, որովհետեւ գիտեն իրապաշտ քաղաքականութիւնը տարբերել արկածախնդրութենէ, այդ պատճառաւ ալ տարբեր ճամբէ մը կը քալեն, քան պատասխանատուութեան զգացումէ բոլորովին զուրկ երկուորեակները — ծայրայեղ աջակողմը եւ ծայրայեղ ձախակողմը։

Արդարօրէն կարելի է պնդել որ տարբեր ընթացք մը չպիտի ունենային նաեւ այս վերջինները, եթէ իրենք ըլլային կառավարութեան մէջ։ 1924ին ազգայնականները, երբ կառավարական կուսակցութիւն էին 50 էն 100ով ձայն տուին Տօըսի ծրագրին, որ շատ աւելի ծանր էր գերմաններուն համար, քան է՝ նոր ծրագիրը։

Յայտնի է նաեւ, թէ Լենին եւ իր կառավարութիւնը ինչու չմերժեցին ստորագրել Պրեստ-Լիթովսկի դաշնագիրը 1918ին, երբ նոյն Հինտէնպուրկի զօրամասերը նեղը դրած էին մեծ ու փոքր պոլշեւիկները։

Հինտէնպուրկ եւ գերման կառավարութիւնն ու խորհրդարանը, ընդունելով նոր ծրագիրը, աչքի առջեւ ունին գերման ժողովուրդին գերագոյն շահերը եւ կը հետեւին իրապաշտ քաղաքականութեան մը։

Այսպէս կը խորհի, նաեւ այս ժողովուրդին ճնշող մեծամասնութիւնը։

Իրաւացի է ուրեմն կառավարութիւնը իր այն որոշման մէջ եւս, թէ անհրաժեշտ է Հանրապետութեան Նախագահին պատգամագիրը միլիոններով տպագրել եւ փակցնել երկրի բոլոր վայրերուն մէջ անխտիր, մինչեւ յետին գիւղերը։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Տէսինէն յետոյ, կ'անցնիմ Սէն Շամոն, Սէնթ Էթիէն եւ Լիոն։

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ.— Քանի մը տղաքներ կը տեսնեմ կայարանին դուռը, չեմ խաբուած գուշակութեանս մէջ, Հայեր են եւ Դաշնակցականներ։

Ցաւ կը յայտնեն անմիջապէս որ անցեալ շաբթու յուսախաբ բրած են ժողովուրդը Փետր. 18ի հանդէսը յայտարարելով եւ յետաձգելով։ Չեն հաւատար որ այս օրուան հանդէսը իրենց սպասած ժողովուրդը կը հաւաքէ։ Հաւաքոյթը կ'ըլլայ խեղճ փոքր շրջանակի մէջ. երգչախումբ մը ունին երկու ընկերներէ կազմուած, մէկը 20ի շուրջ երիտասարդ մը, միւսը՝ 50ոց հին ընկեր մը։ Այս պատկերը չէ՞ նաեւ ամբողջ Դաշնակցութեանը։

— Դիտե՛ս առաջ ինչ կազմ կար այստեղ, կը պատմեն, բայց բոլոր ընկերները մեկնեցան այս քաղաքէն։ Ժողովուրդին մեծ մասը ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ ու հիմա գաղութը հազիւ 3—400 անձ կը հաշուէ։

Բացի աշխատանքի գացած ընկերներէն, բոլորը կը տեսնեմ, մէկի բացառութեամբ, բոլորն ալ երիտասարդներ։ Ընդհանրապէս անփորձ կուսակցականներ, ծարաւ զարգացումի եւ պատրաստութեան։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկերները ժողովի հաւաքուած են արդէն։ Ցաւոտ խնդիրներ ունին։ Իւրաքանչիւրը կը յայտնէ իր ցաւը բաց սրտով, առանց նկատումի ու այս բացատրութիւնն իսկ պատճառ կ'ըլլայ որ պարզուի մթնոլորտը եւ թիւրիմացութիւնները փարատին։ Լաւ կազմ է, հասկցող, փորձառու ընկերներու եւ երիտասարդներու լաւ ամբողջութիւն մը, ընդունակ աշխատանքի եւ գործի։

ԼԻՈՆ.— Տարբեր պատկեր ունէի մտքիս մէջ Լիոնի մասին, քան ինչ որ գտայ։ Լուրջ հարց մը կայ ընկերներու անմիջական ուշադրութեան առարկայ։ Դպրոց Եկեղեցիի հարցը։ Ազգ. վարչութիւնը 30.000 ֆրանքի գնուած fondsին 10000ը վճարած է եւ 5000ը պիտի վճարէ մէկուկէս ամիսէն, 2000 ֆրանքի ալ պէտք ունի մաս մը պարտքեր գոցելու եւ ծախքեր հայթայթելու համար։

Այս բոլորը կուսակցութեան ուղղակի եւ անմիջական գործերը չեն, կը պատկանին Ազգ. Միութեան, բայց չեն կրնար անտարբեր թողուլ Կոմիտէն։

Կուսակցութեան և Ազգ. Մարմիններու յարաբերութեանց հանդէպ բռնած այս կամ այն 'դիրքը նկատելի է թէ որքան ծանր կ'ազդէ մեր կուսակցական աշխատանքներու և ներքին կեանքին վրայ։

Լիոնի կուսակցական աշխատանքները հիմնուած են խմբական գրութեան վրայ։ Անցեալ տարուընէ ի վեր տեղի չեն ունեցած ընդհ. ժողովներ։ Այս վիճակը կարգ մը ընկերներու մէջ դժգոհութիւն յարուցած է։ Անոնց տեսակէտով ընդհ. ժողովներու գոյութիւնը Լիոնի համար աւելի արդիւնաւոր է ու աւելի տաք մթնոլորտ կը ստեղծէ։ Այս տեսակէտը չի բաժներ կոմիտէն և աւելի գոհացուցիչ կը գտնէ խմբական վիճակը։

Թիւրիմացութիւններ կան ընկերներու մէջ, խնդրի մը առթիւ։

Բողոքող ընկերներէն մէկ քանին կը տեսնեմ։ Բացատրութիւններ լսելէ յետոյ կը համոզուին որ[illegible] չէր իրենց [illegible] Յարելինա[illegible] կարգը [illegible] չէ՞ր գիտեր. [illegible]անձ է X.-ը։ Ի՛նչպէս [illegible] որ մենք գործակցինք մէկու մը հետ, որու անցեալը անպարկեշտ պայքարողի դիրքն եղած է մեզ հանդէպ եւ որուն անդամակցութիւնը ոչ մէկ չափով պիտի աւելցնէ գործին արդիւնքը։

— Բայց չէ՞ որ այդ աշխատանքը համազգային գործ է եւ ոչ թէ կուսակցական, հետեւաբար ի՛նչպէս կ'ուզէք որ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս գրաւի նման գործերով։ Եւ յետոյ լաւ չէ՞ որ այսպիսի գործի մը առջեւ մոռցուին բոլոր նկատումները։

Դիւրաւ կը չարժեն այդ հարցումը ընող ընկերները,

Լ. Զ.

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

ՆԱԽԱՆՇԱՆՆԵՐ

«Յառաջ»ի 1311 թիւով հրատարակեր էինք «Պերլինէր Թակեպլաթ»ի լաւատեղեակ թղթակցին, Փոլ Շէֆէրի տեսութիւնները՝ Խորհրդային Միութեան նոր կացութեան մասին։

Մոսկուայի մամուլը կը փորձէ վարկաբեկել գերման քաղքենի թղթակիցը, յայտարարելով թէ Մոսկուայէն արտաքսուելուն համար է որ գէշ կը խօսի։ Մինչդեռ, արտաքսուեցաւ որովհետեւ հոն եղած ատենն ալ անպաստ կը գրէր։

Ամէն պարագայի մէջ, կ'արժէ ամփոփել իր նոր վերլուծումներն ու տպաւորութիւնները, մանաւանդ հիմա որ գլխիկոր նահանջեց Ստալին.—

Երկու տարիէ ի վեր փողով թմբուկով Կրէմլինէ կը ծանուցուէր համօրէն աշխարհի թէ պիտի համայնացուին 130 միլիոն ռուս գիւղացիները, թէ իրենց խեղճ հաւաքականացումը, զարմանալի յառաջդիմութիւններ կ'ընէ ամէն խաւերու մէջ։ Եւ ահա յանկարծ Ստալին, գարնանցանքէն քանի մը վայրկեան առաջ իր ձայնը կը բարձրացնէ՝ այս յառաջդիմութեան եղանակը իբրեւ վտանգաւոր եւ բացարձակապէս չափազանցուած դոյգ տալու համար։ Բայց այդ եղանակին ամենագլխաւոր եւ առաջին պատասխանատուն ինքն է միայն։ Այս յայտարարութենէն առաջ շատ տարօրինակ բան մը պատահեցաւ։ Լէնինի այրին՝ Տիկին Քրուփսքայա՝ որ իբրեւ աջակողմեան ընդդիմադիր կասկածելի է, կրցաւ ձայն տալ «Պրաւդա»յի մէջ, աւելի յայտնի, աւելի բիրտ կերպով նկարագրելու համար կացութիւնը, որ երկիրը դէպի անդունդ տարած է։ Պէտք է կարդալ այդ կինը [illegible]նորէն յեղափոխութիւն պիտի ըլլայ ինչպէս 1917ին, եթէ ոչ աւելի գէշ. հոն կը լսուի համայնավար երիտասարդութեան եւ աշխատաւորութեան գինուորեալ յարձակումներուն, ապստամբութեան կանչը գիւղերուն մէջ որոնք կը դիմադրեն համայնացումին, նմանը չտեսնուած անկարգութիւն, անզգօրոյն բռնութիւն։ Եւ այս ամէնը Լէնինի այրիին՝ այդ յեղափոխականուհիին առած տեղեկութեանց հիման վրայ։

Այս հաւաստումներով Տիկին Քրուփսքայա կը պախարակէր Ստալինի քաղաքականութիւնը «Ցեղօղութեան մէջ ցնորքը» յօդուածով։ Տիկին Քրուփսքայա դարձեալ կը խուսափէր չարիքը բովանդակ մեծութեամբ քօղազերծ ընելէ։ Գամեր մխած էր տեղ տեղ։ Հանրային կարծիքին մէջ այս դէպքը կը հաստատէ այն շշուկները որ երկար ատենէ ի վեր Կրէմլինի հաստ պատերուն ետեւը քաղաքական կեանքին վրայ կը լսուէին.— Թէ աջակողմեան ընդդիմադիրները մեռած չեն, կուսակցութեան ընդհանուր գիծէն իրենց պետերուն վտարումին հակառակ։ Ստալինի գիրքը անգամ մըն ալ ահա կը խախտի, ինչպէս տարի մը առաջ ճիշդ միեւնոյն թուականին։ Այն ատեն, չափաւորականները կը յայտնէին թէ աղէտքը մօտալուտ է։ Հիմա դուռն է արդէն, ներս մտնելու վրայ, եւ կարելի չէ այժմէն չափել անոր մեծութիւնը։ Որովհետեւ անկարգութիւնը հասած է ահագին ասպարէզի։ Գոլխոզները (թղթի վրայ) ի՞նչպէս պիտի ելլեն այս շփոթութիւններուն մէջէն։ Գիւղացիական խիստ շատ սեփականութիւններ արդէն խառնափնթոր վիճակի են վերածուած։ Ի՞նչպէս կարելի է իրերը վերահաստատել։ Ստալինի նահանջին վրայ գիւղերուն մէջ ցաթագնացութիւններով յայտնուած ուրախութիւնը չի կրնար երկար տեւել։ Սպասենք դէպքերուն։

Հէյքսփիրեան գիծերային այս պատկերը արգելք մը չէ որ այս դէպքերուն ընդհանուր իմաստը չկրնանք ըմբռնել։ Երկրին բռնի համայնացումը՝ որուն դէմ կը դառնայ հիմա Ստալին զգուշաւոր կերպով, անոր ծայրայեղութիւններուն վրայ միայն խօսելով, անխուսափելի կերպով ցցուած է խորհրդային քաղաքականութեան ճամբուն վրայ Լէնինի մահէն ի վեր։ Եղերական տագնապ մը շարունակ։ Ամբողջ տարի մըն է արդէն որ կայ եւ ամէն ատեն խնդիրը նոյն բանին վրայ է։

Լէնին «Նէպ»ով կ'ուզէր աշխատութեան բաժանում մը ստեղծել սովետ տնտեսութեան ընկերվարական հատուածին եւ «ազատ» հատուածին միջեւ։ Այս վերջինը պիտի կատարէր ա՛յն գործը՝ զոր ընկերվարական կազմակերպութիւնը դեռ չէր կրնար կատարել։ Ամէն բանէ առաջ վաճառականութեան եւ գիւղատնտեսութեան մէջ։ Ճարտարարուեստը ընկերվարութեան վերապահուեցաւ։ Այս Լէնինեան գաղափարը արդարեւ ունէր իրեն մէջ տեսակ մը ազատական եւ մանչէսթրական բան մը, այսինքն կ'ենթադրուէր բնական հաւասարակշռութիւն մը գտնել այս կերպով երկու հատուածներուն միջեւ։ Բայց այնուհետեւ ընկերվարական հաւատքը, ընկերվարական մեթոտը աւելի զօրաւոր, աւելի սուրիչ եղաւ։ Լէնինին հաւատքը ա՛յն էր որ ընկերվարական հատուածը ա՛յն պահուն միայն ձեռք պէտք է առնէ Ռուսիոյ տնտեսական վիճակը, երբ անկախ գիւղացիները ընկերվարականացման բարիքներէն համոզուած՝ իրենք կամովին տեղի տային իսկ բուն իրողութիւնը ասոր բոլորովին հակառակն եղաւ։

Անհատական տնտեսու[illegible] 1921ին Լէնինի «Նէպ»ով ձգուելով, քիչ ատենէն [illegible] արձակից եւ խնդրից ընկեր[illegible]կան հատուածը։ Հարկ եղ[illegible] 1924ին կառավարութիւնը «[illegible]նանւորող» միջոցներ ձեռք [illegible] ազատ վաճառականութեան ի նպաստ «Ընկերվարական[illegible] [illegible]ուած»ին։

Միեւնոյն ատեն գիւղա[illegible]սութեան վրայ նպաստակա[illegible] պով աւելի ծանր բեռներ [illegible]ցան, բայց գիւղաշխարհութ[illegible] Եւ անկից ի վեր ինչ որ կ[illegible] ի նպաստ ընկերվարական հա[illegible]ծին կ'ըլլար։ Բայց Լէնինի [illegible]ցած հաւասարակշռութիւն[illegible] բեք չհաստատուեցաւ։ Ազատ վաճառականութեան գործունէութիւնը հետզհետէ կ[illegible] նոյնիսկ նախատեսուած, [illegible]ուած չափէն աւելի։ Գիւղա[illegible]սութեան մէջ ալ սկսաւ ն[illegible] տագրութեան եղանակ[illegible] 1927ին մանաւանդ մ[illegible] կաւ երբ զօրեղ [illegible] ինքնաբերաբար գադրեցա[illegible] այդ թուականէն յայտնի [illegible] յին անկումի երեւոյթներ[illegible] խանութները ամէն մ[illegible] վրայ, եւ անձեռն հ[illegible] մինչեւ այսօրուան օրս, [illegible] մողջին անկայունութիւնը [illegible] ելաւ։

(Մնացեալը յաջորդ[illegible])

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ [illegible]

Ժոզէ Լը Պուլէ ճամբորդ[illegible] տպաւորութիւնները հրա[illegible] կութեան տուաւ վերջեր[illegible] գալայէն մինչեւ Վիլնա [illegible] գիրով հատորի մը մէջ։ [illegible] գիրը քաղաքական խնա[illegible] նի, հեղինակը այդ երկ[illegible] բաքաղաքներուն [illegible] քով քովի դրած է [illegible] անոր համար, որ [illegible] մէջ ճամբորդելէ [illegible] է Լիթուանիա, շարունակ[illegible] ուղեւորութիւնը։

Նորութիւն մը չի բեր[illegible] գիրքը, որովհետեւ ճամ[illegible] ստիպուած է հայեաց[illegible] քաղել արագութեամբ [illegible] ցնելով աչքն ու միտ[illegible] երկրին մէջ, ուրկէ կ'անց[illegible] գեկաւքով կամ [illegible] ժով։ Այսու հանդերձ [illegible] կը հաստատէ կարգ մը [illegible] թիւններ, որոնց կը [illegible] Թուրքիոյ վտարանդի [illegible] վորդները ներքին [illegible] ցաւելի զգայնութեան [illegible] Լը Պուլէ կը գնահատէ [illegible] որ ստեղծագործութիւնն [illegible] Թաֆա Քէմալի։ Անիկա [illegible] կանգնեց «հայեճապով եւ [illegible] գովու Ահա թէ ինչո՛ւ [illegible] ֆրանսացի ճամբորդը [illegible] փիլ այդ շէնքը՝ անմիջ[illegible] մեռնի գիկտատորը։ [illegible] խաբուսիկ ամրութիւն մը [illegible] այդ շէնքը, որ կանգնած [illegible] «պարպուած մկկիթներու[illegible] մէջ»։

.·. Երկրորդ գիրքին հեղի[illegible] է Փոլ Ժանթիզոն, որ [illegible] Թղթակից եղան, բազմ[illegible] ճամբորդութիւններ կատար[illegible] Թուրքիոյ մէջ։ Իր գիրքը [illegible] հատոր մըն է, եւ լեցուն [illegible] համակրանքով։ Այնպէս [illegible] գիրքը կ'անուանէ Մուս[illegible] Քէմալ կամ Արեւելքը որ կը [illegible] է։ Հիացումով կը խօսի [illegible] քիոյ յարութեան մասին [illegible] կ'ըսէ թէ 1923-1929, [illegible] արդի վարչութիւնը աւելի [illegible] բարենորոգումներ կատար[illegible] քան նախկին կայսրական [illegible] վարչութիւնը՝ հինգ [illegible] ընթացքին։ Եւ [illegible] խմբագիրը կը գնահ[illegible] լով թէ Թուրքիան միակ [illegible] լիման երկիրն է, որ իր [illegible] ցած է Ֆրանսական քաղաք[illegible] թութիւնը։

Բոլոր այս կարծիքները [illegible] մը չեն արժեր, (այդ [illegible] կարծիքները շատ կարեւոր [illegible] քաղաքական պատմութ[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

…ԱՆ ՔԱՆԴԵԼ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

…նչպէս ժամանակին տեղեկացինք, Երեւանի մէջ գա…ւան կազմակերպութիւններ …ելագրէին շուտով քանդել …կեան փողոցի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին։ Վերջապէս սկսան …գումի այդ աշխատանքները …ր ամսուան սկիզբը։

Երբ կը քանդէին, երեւան ե… հին որմանկարներ, որոնք …արժէք կը ներկայացնեն …արուեստի պատմութեան …ակէտէն։

…Եկեղեցին ամէնէն հին մասին …, որ գործ էր …ացեր 1679ի …երկրաշարժէն, պատերուն …կը ներկայացնէր քանի …խաւեր։ Մանաւորապէս խո…րին կողմը, պատերուն այդ …որ ունի 3–6 խաւեր, որոնք …պատկերացնեն զանազան …րշանները նկարներ։ Ներ… 3–4 խաւ ծեփերը որմա…րներ են, որոնց ամէնէն նո… 1131 թուականի գործ է։

Ասոնց արուեստը բոլորովին …երր է բոլոր այն նմուշնե…, որոնք ծանօթ են 13րդ դա… աւերին Անի, Հաղբատ, Գա…, Դեղարդ։ Հաւանաբար կը …ականին Ժ. Է. Ե. դարաշրջա…ներուն։ Ամենահին որմա…րը որոշ է, որ կը պատկանի … դարերուն, որովհետեւ անոր …ւեստին մէջ կը տեսնուին …ութիւններ (analogie)։ …այդ տեսակէտին ուժ կուտայ …ւ չինութեան կաթուղիկեան …։

…նութիւններու Պահպանման …ութիւնը սկսած է ուսումնասիր… այս որմանկարները։ Այս …առաւել եկեղեցիին քան…ւմի աշխատանքները ընդհատ…ած են ժամանակաւոր մը հա…։

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՄԷՋ

Նոր Արաբկիրն ալ, որուն հի…դրին արտասահմանէն հասած … գաղթականները, լծուած է …ային արդիւնաբերու…ան գործին (կոլխոզ)։ Սակայն, … Խորհրդ. Հայաստան (11 …։ գիւղին մէջ կան տն…տեսներ, որոնք կապ կը պա…ն անհատ եւ յետադէմ գիւ…ցիններու հետ, քանդելու հա…։

Որովհետեւ գիրքին գործը նոր … կարճ կարծիք մը ամբողջա…ն կը որբէ ինչ որ գրուած է …ոշին էջերուն վրայ։ Ժամթի… ըսելէ յետոյ թէ «Թուրքիոյ …ութիւնը գործն է միակ մար…ոը», կը հաւատայ, ինչպէս …ուշէ, թէ յառաջիկայ տա…ներու ընթացքին, եթէ մահը … զօրնել «Թուրք Մեծն Պետ…», իր հետ «կը կործանի եւ …ուիտանեայ ինչ որ կանգ… է»։

…Այս գրքի մասին ժամանակին …ումարօրէն խօսուած է «Դը…կ»ի մէջ։

մար գիւղատնտեսական համայնական կազմակերպութիւնները, կամ չինելու համար եկեղեցի մը։ Գիւղային խորհուրդի նախագահը, Կայծակ Խզարջեան եւ Ե. Խզարջեան, ներդաշնամութեամբ ուզած են ամբաստանել համայնական գիւղատնտեսութեան նախագահը։ Բնութիւնը ցոյց կուտայ, որ Խզարջեան ինք է յանցաւորը։ Այն առեն կը ստիպուի սպառնալ այսպէս.— «Նոր Արաբկիրի ժողովուրդը պէտք է վախնայ ինծմէ ու ենթարկուի, ապա թէ ոչ մէկիկ մէկիկ գետին կը ձգեմ համած տանձի նման…»։

Խզարջեանի կինը եւս, կամունիստ ըլլալով հանդերձ, բաւական «օրինապաշտ», խառնակչութիւն կ'ընէ ըջիջին մէջ, եւ ո՛վ որ կ'ամբաստանէ իր ամուսինը, ինք ալ իր կարգին «ընդդիմադիր» կ'անուանէ զայն, կ'ըսէ նոյն թերթը։

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Կրանսայի Աւետարանական Ժողովրդային Առաքելութիւնը» ուժգին պայքար մը բացած է պոռնկութեան դէմ։ Եւ, ապահովելու համար յաղթանակը, գործի սկսած է նախ Ղպիսի մէջ։

Խոստովանինք, որ դժուար է պայքարը, եւ յաղթանակը՝ քիչ մը անյոյս։ Շոփէնհաուէր կը կարծէ թէ պոռնկութեան գլխաւոր պատճառը միակնութիւնն է։ Արդարեւ Արեւելքի մէջ, ուր մարդիկ բազմակին են, պոռնկութիւնը նուազ զարգացած է։ Մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ,— Փարիզ, Լոնտոն, Պերլին, Մոսկուա,— պոռնկութիւնը արհեստ մըն է։

Աթէնքի մէջ եւս բազմակնութիւնը ընդունուած էր հելլենական քաղաքակրթութեան օրերուն, եւ հիւանդութիւնները նուազ էին եւ մարդիկ երջանի՞կ, ուրեմն, վերադառնալ բազմակնութեան։ Այսիկա անկարելի է կ'ըսեն բանիմացները։ Երկայ դարուն, երբ կինները ազատագրուած են, — եւ դեռ աւելի ազատագրուելու փափաքներ ալ կան,— բազմակին այրերու իրաւունքը վայելելու ցանկութեամբ՝ կիներն ալ պիտի պահանջէին բազմայր ըլլալ։ Եւ, այն առեն, Եհովա … նորէն ջրհեղեղ կ'ընէ ապահովաբար։

«Կրանսայի Աւետարանական Ժողովրդային Առաքելութիւն» շատ բարակին մասին չի խորհիր կ'ըսգուի, որ մարդիկ կրնան զսպել կամ բթացնել կարգ մը զօրաւոր բնազդային ցանկութիւններ ինչպէս։ կամ ի՞նչպէս պայքարել պոռնկութեան դէմ։ Փորձուած բոլոր միջոցները ծիծաղելի են։ Օրէնքները խաբուած կ'ըլլան է, որ կը պատժեն, եւ կը խոնարհին խաբող այրին առջեւ։ Ցիմարութիւն է վերջապէս փճացնել ազբանքը, պէտք է փճացնել միայն ու միայն սպառողը։

Պոռնկութեան դէմ պայքար բանալով, այս առաքեալները կը պնդեն թէ կիները կը սայթաքին առաջին անգամ՝ երբ կը վերադառնան վարժարաններէն դէպի տուն։ Ճամբու ընթացքին է, որ Ադամ կը մօտենայ այս գայթակղական փոքրիկ Եւաներուն։ Եւ Ծննդոց գիրքին առաջին պատմութեանէն յետոյ, Ըգամ այս անգամ կը գանգատի թէ աստուածաշնչական պտուղին հետ կինը իրեն տուած է հիւանդութիւն մըն ալ։ Հիւանդութիւնը կի՞նը տուած է այր մարդուն, ո՞րը տուած է նոր։ Ինչ հարկ գիտնալ, պոռնկութիւնը միայն հիւանդութիւն չի տարածեր, այլ կը քանդէ նաեւ ընտանիքը։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Լոնտոն Հնդկաստան երկաթուղային սպասարկութիւնը, որ Պաղատար գծին միջոցով կը կատարուի, Պարսկաստանի ճամբան կարճեցնելու տեսակէտով ալ օգտակար եղած է։ Գծին վրայ, Գըզըլ Րիպաթէն ինքնաշարժով քանի մը ժամէն կարելի է պարսկական հողը մտնել։ Ինքնաշարժի կանոնաւոր սպասարկութիւն կայ արդէն Գըզըլ-Րիպաթ — Հանքին — Ցուհուպ —Թեհրան քաղաքներուն միջեւ։ Մահճաքարձ վակոններու ընկերութիւնը Թեհրանի եւ Գըզըլ Րիպաթի կայաններու միջեւ ինքնաշարժի սպասարկութիւնով հաղորդուելը սկսած է։ Այնպէս որ, ասկէ վերջ, Լոնտոն յանձնուած թղթատարական ծրար մը 12 օրէն Թեհրան պիտի կրնայ հասնիլ։

Պարսկաստանի ճամբորդները նախապէս հիւսիսային ճամբով Ռուսիոյ Պաթումէն ու անկէ ալ Պոլիս կ'երթային։ Ճամբորդներէն շատեր ալ Պարսից ծոցէն մեկնող շոգենաւեր կը նստէին։ Մինչդեռ հիմա, Գըզըլ Րիպաթի կայարանէն մինչեւ Քերքիւք եւ մինչեւ Նուսէյպին ինքնաշարժով ու անկէ ալ գարձեալ երկաթուղիով Պոլիս կ'անցնին։

ՍԷՆԻ Ծովանցաւթեալ կը խորհի որոշ եւ անփոփոխ գին մը հաստատել հանրակառքերու, ճիշդ ինչպէս մեթրոներու մէջ։

ԼԻՄՈԺԻ մէջ ստորիկանները պիտի ունենան գիշերը լուսաւոր գաւազաններ, ուղղութիւն տալու համար կառքերուն եւ անցորդներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Մուրացկանները սկսած են հաւաքել Պոլսոյ մէջ։ Երեք օրուան միջոցին 200 հոգի հաւաքուած են արդէն եւ հաւաքումը պիտի շարունակուի մինչեւ որ փողոցներուն մէջ մուրացկան չմնայ։ Պիտի թողուին միայն այն մուրացկանները որոնք մանր իրեր կը ծախեն. անոնք ալ պարտաւոր պիտի ըլլան վաճառորդի վկայական առնելու։

ՄԻՒՐԷՖԹԷԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Ագրբէյճանցի Թուրքի մը առաջարկով, Միւրէֆթէի մէջ քարիւղի հորեր կը փնտռուին։ Այս գործին ձեռնարկող խմբակը կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրած է պեղումի գործողութեան սկսելու համար։

Ցրուած տեղեկութեանց համաձայն, Միւրէֆթէի մէջ շատ տեղեր քարիւղ տեսնուած է։ Վաճառականի մը պարտէզէն ելած սեւ հեղուկ մը քննութիւնով տեսնուած է որ հում քարիւղ է։ Ներկայիս քննութիւն կը կատարուի այս քարիւղին քանակութիւնը ստուգելու համար։

Քարիւղի ծանօթ ընկերութեան մը մէկ քարտէսին մէջ ալ հաւասա հանքեր ցոյց կը տրուին Միւրէֆթէի մէջ։ Այս քարտէսը կը յայտնէ թէ յիշեալ շրջանակին մէջ 130 տարուան քարիւղ կը գտնուի։

Ցեղագէտները կ'ըսեն նաեւ թէ նախապէս եղած երկրաշարժի մը միջոցին քարիւղի առուակներ հոսած են դէպի ծով։

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ

Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, թերթերու ըլլալիք օժանդակութեան մասին։ Կարգ մը երեսփոխաններ պահանջեցին որ օգնութիւնը հաւասարապէս ըլլայ Թուրքիոյ մէջ հրատարակուած բոլոր քաղաքական թերթերուն։ Եուսուֆ Աքչուրա պէյ խօսք առնելով ըսաւ.

— Նոր տառերուն ծառայութիւնը հասկցանք, բայց թերթերն ալ թող քիչ մը լուրջ ըլլան, դուրս ելլեն զաւեշտի ոճ տարազէն։ Կիներու պատկերներ կը հրատարակեն, որ ամբողջ կէս էջ մը կը ծածկեն։ Ասիկա ի՞նչ կապ ունի յեղափոխութեան հետ։ Կարդալ չգիտցողն ալ կը կարդայ ասիկա։

Օրինագծին համաձայն, տարեկան 7500 ոսկի պիտի տրուի Թուրքերէն այն օրաթերթերուն, որոնք «Ռոթաթիֆ» մեքենայով կը տպուին, 65×95 ծաւալով ու զիզ մեքենայի վրայ տպուող թերթերուն՝ 2500, 57×82ի վրայ տպուողներուն՝ 2000։

Այս գումարները առաջին տարուան համար են։ Երկրորդ տարին այս գումարներուն երկու երրորդը պիտի տրուի, իսկ երրորդ տարին՝ մէկ երրորդը, եւ յետոյ պիտի դադրի օժանդակութիւնը։

Այս օգնութիւնը կ'ըլլայ, նկատելով որ Թուրքերէն նոր տառերու գործածութեան առթիւ թերթերը վնաս ենթարկուեցան։

Առաջարկողներ եղան որ շաբաթաթերթերն ու ամսաթերթերն ալ օգտուին օժանդակութենէն։ Առաջարկը յանձնուեցաւ համապատասխան յանձնաժողովին։

…Ո ԳԱՒԱՌԷՆ

…

…թ —

Այլասեր…ի …տարացման կ… …րակ ցաւ ալ մեծ… մեր գժբախտ հայրենակիցս… գլխուն։ Ընչաւտ փտանկը աւելի ծանր է քաղաքներու ապականուած մթնոլորտին մէջ։

Այդ քաղաքներու մէկն է Լիոնը։

Դժուար է ներկայացնել ճշգրիտ պատկերը, սակայն գաղափար մը կրնանք կազմել կարգ մը ծանօթութիւններով։ Ցաճախ կը տեսնես կամ կը լսես որ ծանօթ ընտանիքի մը անդամը վարակուած է այդ ախտաւոր հիւանդութեամբ։ Հարցը նախ ինքնիրենդ կուտաս,— ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այդ առողջ կազմով, կարմիր երեսներով տղան կամ աղջիկը այդ հիւանդութեամբ վարակուի։ Ցեղային ժառանգութի՞ւն մը արդեօք։ Չես կրնար պատասխանել, կը գտնես ծնողքը որ իր կարգին մտահոգ, շուարուն, չի գիտեր ի՛նչ պատասխանէ…։

Ուրեմն վերապահելով մեր կարգ մը թելադրութիւնները, պիտի խնդրէինք Փարիզի Բժշկական Միութենէն որ ինչպէս Փարիզի նոյնպէս գաւառներու համար զրկէր առողջապահական թռուցիկներ, գրուելու համար ժողովուրդին։

Դժբախտաբար աշխատանքի արկածներն ալ անպակաս են, մատ, սրունք, աչք, բազուկ կորսնցնող շատ մը երիտասարդներ ունինք։ Ընչուշտ արկածը յաճախ կամքէ անկախ է։ Բայց շատեր օրական քանի մը Ֆրանք աւելի շահելու համար, կը մտնեն վտանգաւոր ու իրենց չհասկցած գործերու մէջ։

Մ. ՏէՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕ

Ժամանակին, Էսփէրանթօն շատ խօսեցուց իր վրան։ Բայց այսօր քիչ անգամ կը յիշուի։ Երեւի մարդիկ հիմա բազմալեզուեան են, եւ պէտք չունին օժանդակ լեզուներու։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կարելի չէ ուրանալ Էսփէրանթոյին արժէքը, զոր հաստատած է նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, 21 սեպտեմ. 1922ին։ Եւ այդ թուականէն ի վեր կը գործածուի Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին կողմէ, մանաւորաբար ամէն երկու ամիսը մէկ անգամ հաղորդագրութիւնն ընելու համար իր գործունէութեան։

Երբ, 1925ին, Փարիզի մէջ… գումարուեցաւ Միջազգային … ռագրական Միութեան խորհր… գաժողովը, որոշուեցաւ Էսփէրանթօն ընդունիլ իբրեւ «յստակ լեզու» եւ զայն գործածել մի…ազգային հեռագրական հաղոր…ութեանց ընթացքին այն …, որ ունին յատինական եւ … լեզուները։

Ներ… …աշխարհի վրայ գոյութիւն ունին անթիւ աւելի քան յիսուն կայաններ, որոնք կանոնաւորաբար կը խօսին ու դաս եւ տեղեկութիւն կուտան Էսփէրանթօ լեզուով։

Լիոնի, Լայփցիկի եւ Փրանքֆորթի առեւտրական հոկայ տօնավաճառներուն կազմակերպիչներ Էսփէրանթօն կը գործածեն 15-20 լեզուներու մէջ իբրեւ չորրորդ կարգի լեզու։

Վերջապէս Էսփէրանթոյի դասընթացքներ կան, կամաւոր կամ պարտաւորիչ։ Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ռուսիոյ, Շուէտի, Ցունաստանի, Լեհաստանի մէջ։ Վիէննայի մէջ անցեալ տարի բացուեցաւ Էսփէրանթոյի Միջազգային Թանգարանը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԴԱՍԷՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի, մարտ 30, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի՝ պիտի մատուցուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Տիարպէքիրի Ֆրանսական Նախկին հիւպատոս՝ հայասէր Գ. Կիւթմալ Մէյրիէի յիշատակին։

Գ. Կ. Մէյրիէ, 1895ի հայկական կոտորածներու միջոցին, Տիարպէքիրի մէջ ազատած է բազմաթիւ Հայերու կեանքը։

Հրաւիրուած են օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Կը հրաւիրուի նաեւ ամէն Հայ։

Հոգաբարձութիւն

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔԸ ԵՐԿԻՐ

…ցի եօթը խնուսցի աբ…ներէն Ալաշկերտցի Մելքոն …երգցի Արշակը, որոնք …ւ ըլլալու պատճառով չկր…հանել խմբին, հոն մնա… ըսելով Աղբօյին, թէ «Ե…հոս կոտրած ըլլալ, մենք …ա 7 տղաներու հետ կը …պանենք, ունենալով բա…ն զէնքը»։

Աղբօն վոլաղ-Սաֆոյին իր …պահելով՝ վերադարձաց …ն Կօվկաս, իսկ մեզի տուաւ … երկու հոգի Վարդովցի …աղներ։

…նոյն օրը գացինք Բինգօլայ …րի տակը։ Երկրորդ օրը ան…նք Կիւմիւշի կողքէն, Զիր…նցի Հավրիքէններու մէջէն, ուր …գտնուին 1500 ձիաւոր Հա…միէններ, գացինք Գիւղեր Ի…մեր։ Այնտեղէն երրորդ օրը դուրս եկանք Լուսաւորչին հաստնք Ս. Կարապետի տնտեսը Վանքի մէջ կը գտնուէին մշեցիներական հոն մնացող 2 ձիաւոր ստոիկաններ։ Ասոնց միաբան վարդապետին իմաց տալու՝ Մուշէն ատրկաւողը, մեզի հաց եւ ուտելիք բերաւ։

Երեկոյեան դուրս եկանք. գացինք Մշոյ Դաշտի Ղըզըլ-Աղաճ գիւղը (Հրայրի գիւղ)։ Երկու օր հոն մնացինք։ Բերդակցի Պետրոսը եւ Աղբօն ուրիշ ճանապարհով, ծպտեալ շորերով՝ ցերեկով Խնուսէն եկած էին Մուշ։ Աղբօն անմիջապէս եկաւ մեր քով։ Նա մեր աւելորդ փամփուշտները հաւատարիմ մարդու յանձնեց, իսկ վրանիս կապուածները (թողեց մեր քով։ Ղըզըլ-Աղաճցիք գինուորները) բռնելով, թէ առայժմ գործ չկայ, խնդրեցին Աղբօյին, որ իրենք Ղըզըլ-Աղաճ մնան։ Աղբօն համաձայնեց, թողնելով իրենց քով հրացաններն ու փամփուշտները։ Հոն մնացին 2 տասնապետ եւ 5 զինուոր, բոլորն ալ Ղըզըլ Աղաճցիք։ Մնացածներս, որոնք զանազան երկրներից էինք, ուղարկուեցանք Սասուն։

Աղբօն տասնապետներից պահանջեց բոլոր ծախսերու հաշիւները. 6 ոսկիէն ծախսուեր էր 3 ոսկի, իսկ 3 ոսկի և մի ժամացոյց քովերնին էր մնացեր։ Աղբօն պահանջեց այդ 3 ոսկին ու ժամացոյցը, բայց տասնապետները չտուին, ըսելով, որ փողը արդէն ծախսեր են իրենց տան պէտքերու համար, իսկ ժամացոյցը կը վերցնեն ճանապարհին թալանած անձնական ժամացոյցի փոխարէն (բայց այդ ժամացոյցը կազմակերպութեան կը պատկանէր եւ ոչ թէ իրենց)։ Այդ բանը Աղբօյի վրայ վատ տպաւորութիւն թողեց եւ հարցի լուծումը թողեց մինչեւ վերջին խմբերի գալը։

Անսպիտով հոն թողնելով 7 հրացան, ատրճանակներ եւ մեր աւելորդ փամփուշտները, մենք գացինք Սասուն։

∴

Մօտաւորապէս Օգոստոսի վերջին էր, որ մենք հասանք Սասուն։ Հոն կը գտնուէր Օղիկեան Արմենակը*)։ Անգլիական կոնսուլն էր նրան դրած հոն, նպաստը ցրելու համար։ Հոն էր նաեւ Վարդան վարդապետը, մի որոշ չափով ալ Սասունցի ժողովուրդ։

Իջանք նորէն գաշտ, ուր թափառեցանք մօտաւորապէս 20 օր՝ Բերդակ, Ալւարինջ, Հաւատորիկ գիւղերը եւ Առաքելոց վանքը։

Աղբօյի որոշմամբ մեզի առաջնորդ էր Չրեց Համբարձումը, իսկ ինքը Աղբօն գացած էր Մուշ քաղաքը։ Այդ առեններ Մուշ կը գտնուէին բոլոր դեսպանները**) եւ կը շարունակէին Սասունի անցեալ կռիւներու քննութիւնը։ Աղբօյից լուր եկաւ, որ մենք նորէն Սասուն բարձրանանք։ Այդ ժամանակները Հնչակեաններէն կային Ռուբէն անունով տղայ մը, որ Դաշտի մէջ պրոպագանդ կ'ընէր (ինքը ուսած էր Էջմիածին) եւ Տէգրանակերտցի Գ. Թավմասը, որ Սասուն կը գտնուէր։ Այդ երկուքն ալ շատ ազնիւ եւ չիտակ մարդիկ էին. եկան Աղբօյի քով, տեսնուեցան եւ գործը համաձայնութեամբ առաջ կը տանէին։ Ռուբէն (Ռուբէնի կեղծ անունը Խուրշուդ էր) Դաշտի մէջ հանգանակութիւն կ'ընէր (ցորեն կը հաւաքէր) Սասունցիներու համար։ Կարճ ժամանակուան ընթացքում Ռուբէնը մատնութեամբ ձերբակալուեցաւ։

Երկրորդ անգամ Սասուն դընալնուս եկան մասր Բոլ, մասր Ջօրջ եւ մի եւրոպացի բժիշկ։ Հոն թափեցին մօտ 300 Մշեցի բանուորներ, անմիջապէս փուռ շինեցին, հացերը սկսեցին եփել եւ ժողովրդին բաժին տալ։ Վարպետները սկսեցին տներ շինել։ Ցորենը մեր կարաւանով կը կրուէր։ Շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ տները շինուեցան, որովհետեւ ամբողջ Սասունցիք ալ վարպետներուն հետ կ'աշխատէին։ Բրդերուն իսկ փայտ կրել կուտային իրենց եզներով, որովհետեւ Սասուն փայտ չկայ (հարկաւ Բրդերուն կը վճարէին)։ Այդ միջոցին եկաւ 75 ջորի բեռ բամպակ, ցրեցին ժողովրդին։ Եկաւ նաեւ կարպետ, վերմակ, թաղիք, կացին, փէտատ, երկաթէ թիակ, բահ, անգլիական ձեւի բուրդու…ներ եւայլն…։ Հաւասարապէս բաժնեցին ժողովրդին։ Գիւղերու մէջ գտնուած ջաղացներն ալ շինուեցին եւ սկսեցին ցորեն ցրուելու։ Նոյն առեն Դալւորիկցիներէն բերաքանչիւրին Սուլթանին հրամանով մի մի ոսկի, իսկ վերի գիւղերու ժողովրդին աւելի պակաս, բաժնեցին։ Ցանկացրած գումարէն 20,000 դրուշ Թուրք պաշտօնեաները կերան։

(Շար.)

*) Ոլաք։

**) Խօսքը դիւպատոսներու մասին է, որոնք, Սասունի 1894 Թւի ապստամբութենէն յետոյ, ղրկուած էին քննութիւն կատարելու համար։ Խմբ.։

Հրոսախումբեր Ատրպէյճանի մէջ

«Օտլու Եուրտ» մամնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ Աղտաշի (Ատրբէյճան) կողմերը 150 հոգինոց հրոսախումբ մը կազմուած է։ Այս հրոսախումբը քաղաք մտնելով ջարդած է համայնավարները եւ կարմիր բանակը ճեղքելով յաջողած է լեռները քաշուիլ։ Հրոսախումբին պետն է Մէհմէտ Քասըմ պէյ։

ՆՈՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

Դարձեալ նոյն թերթը կը գրէ թէ վերջին օրերս Չեկան մեծ թիւով մարդիկ ձերբակալած եւ բանտարկած է։ Ասոնց մէջ են Գանձակէն Հաճի Եագուպ Պիրատէր զատէ, Մուստաֆա-տր, Ալի Ալիեւ, Քասըմ Գարամուսալը, Մէհտի Մէհմէտ Գարամուսալը, Սէմէտ Ապիլով, Մէհտի Ալէքպէրով, Սաըր Քաֆ-ֆար եւ ուրիշ բազմաթիւ ազգայնականներ։

Մակեդոնացիները զինաթափ չեն ըլլար

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Վերջին օրերս Սոֆիայի, Փէթրիչի և Ճումայի շրջաններուն մէջ կատարուած ձերբակալութիւններ զինաթափ չեն կրցած ընել մակեդոնացի յեղափոխականները, որոնք ծրագրած են շարք մը նոր եղեռնափորձեր կատարել Եուկոսլաւ հողին վրայ։ Որոշած են Սկիւպի մէջ սպաննել կիքա Լազիչը, Պելկրատի նախկին ոստիկանական տեսուչը, որ բուռն գործունէութիւն ունեցած էր Հարաւային Սերպիո[…] պաշտպանելու մասին։

Կը հաստատուի նաեւ թէ Մակեդոն[…]ած են յարաբերութեան մէջ մտնել Եուկոս[…]ավար բջիջներուն հետ, մասնաւորապէս […]րական կեդրոններուն մէջ, ուր նոյնպ[…]ը պիտի կատարուէր տեղւոյն հիւսուած […]գործարաններուն դէմ։

Եուկոսլաւիոյ հա[…] և կարծիքը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի դէպքեր[…] արգացման։

ԲՈԼՈՐ […] ԲԶՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

«Քայմգը»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Սոֆիայէն.

Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ դիւանագիտական միջամտութիւնը Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան խնդրին՝ նոր գործողութեան մղեց պուլկար կառավարութիւնը։ Բացի մակեդոնացի յեղափոխականներու դէմ արդէն իսկ ձեռք առնուած միջոցներէն, կառավարութիւնը հիմա ալ հրամայեց ձերբակալել Մակեդոնական Միջազգային Յեղափոխական կազմակերպութեան երկու խմբակներու բոլոր գործօն անդամները, մէջն ըլլալով հաստատածներու բոլոր պետերը եւ Միխայլոֆի ու Փրոթօկէրոֆի կոմիտէներու կարգ մը անդամները։

Յայտնի չէ թէ այս հրամանը պիտի գործադրուի՞, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ ակնարկուած բոլոր մարդիկը անմիջապէս կրնա՞ն գտնուիլ։ Բայց այն իրողութիւնը թէ նման որոշում մը տրուած է՝ կարեւոր դէպք մըն է պուլկար կառավարութեան եւ Մակեդոնական կազմակերպութեան յարաբերութեանց մէջ, որոնք մէկէ աւելի առիթներով սպառնական ձեւ առած էին։

Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը

Ինչպէս գրած ենք, Պաղեստինէն արաբ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Լոնտոն, տեղւոյն Արաբներուն պահանջները ներկայացնելու համար անգլիական կառավարութեան։

Պատուիրակութիւնը բաղկացած է հետեւեալներէ.— Մուսա Քեազիմ փաշա էլ Հիւսէյնի, նախագահ նախկին պատուիրակութեանց, Հաճ Էմին էլ Հիւսէյնի, Երուսաղէմի մեծ միւֆթին եւ նախագահ իսլամական Գերագոյն Խորհուրդին, Րաղըպ պէյ Նաշաշիպի, որ վերջին ութ տարիէ ի վեր Երուսաղէմ քաղաքապետ եղած է, Ամնի պէյ Ապտիւլհատի, որ անգլիական քննիչ յանձնաժողովի Երուսաղէմ այցելած առեն արաբական խորհուրդին նախագահն էր, եւ Ալֆրէտ Ռոք, արաբախօս քրիստոնեայ մը՝ որ յայտնի դէմք է Եաֆայի թաղապետական գործերուն մէջ եւ որ կ'ըսէ թէ կը սերի Խաչակիրներու ֆրանսական մէկ գերդաստանէն։

Մարքոնիի նոր մէկ գիւտը

Ճենովայէն կը հեռագրեն թէ «Ելեկտրա» զբօսանաւին մէջէն յայտնի գիտնական Մարքոնի առջի օր ժամը 11ին մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ կատարեց խիստ կարեւոր փորձ մը։ Ելեկտրական ուժի մը շնորհիւ յաջողեցաւ շարժման մէջ դնել գործիք մը, որ ելեկտրական լոյս կը հայթայթէր Սիտնէյի (Աւստրալիա) ելեկտրական ցուցահանդէսի պալատին։ Նախ քան փորձը, Մարքոնի անթելով պատգամագիր մը ուղղեց Ցուցահանդէսի բացման ներկայ գտնուող անձնաւորութեանց։ Մարքոնի յաջողեցաւ նաեւ իմանալ խօսակցութիւն մը որ անթել հեռաձայնով տեղի կ'ունենար Անգլիոյ եւ Աւստրալիոյ միջեւ։

Զօր. Կուտեպով Սուզտալի մէջ

Պերլինեան թերթ մը կը գրէ թէ, հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը համաձայն, զօր. Կուտեպով առեւանգուած է Չեկայի գործակալներուն կողմէ եւ յունուար 25ի իրիկունն իսկ «Սպարտակ» խորհրդային շոգենաւով Նորմանտական եզերքէն ճամբայ հանուած է դէպի Անվէրս, ուր հասած է 27ի առտուն, մեծ յապաղումով մը։ Նաւը անկէ գացած է Լէնինգրադ։ Զօրավարը անմիջապէս փոխադրուած է Մոսկուա եւ բանտարկուած Լուբիանկայի մէջ։

Կարգ մը օտար կազմակերպութիւններ եւ լրագրողներ Մոսկուայի մէջ տեղեակ էին զօրավարին Լուբիանկա գտնուելուն։ Ասոր վրայ փետր. 16ին Չեկան որոշեց ի հարկին արտօնել որ այդ օտարականները այցելեն Լուբիանկան։ Իսկ փետր. 17ի առաւօտուն կանուխ Չեկան զօրավարը փոխադրեց Սուզտալ, Վլատիմիր նահանգին մէջ, Մոսկուայէն 200 քիլոմեթր հեռու, ուր արգելափակուեցաւ։

Րապինտրանաթ Թակոր Ֆրանսայի մէջ

Առջի իրիկուն Հնդկաչինէն Մարսիլիա հասաւ հնդիկ բանաստեղծ Րապինտրանաթ Թակոր, որ Մատրասէն նաւ նստած էր իր քենիին, տղուն, հարսին եւ թոռնուհիին հետ։

— Անգլիոյ հրաւէրով կուգամ, ըսաւ հակլաթայի մէջ ընդունեցի Նոպէլի մրցանակը։ Քանի մը շաբաթ պիտի անցնեմ Քոթ տ'Ազիւր։ Անկէ Հռոմ եւ Փարիզ պիտի երթամ, յետոյ պիտի անցնիմ Լոնտոն։ Շոգենաւին մէջ սկսայ գրել այն դասախօսութիւնները, զորս պիտի կատարեմ Անգլիոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Հայ արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղի թէյասեղանը այս կիրակի ժամը 2.30ին կռան Գառ տը լա Փոսթի սրահին մէջ 2 Rue Colbert։ Հաճելի ժամանց, անակնկալներ։ Յատկապէս կը հրաւիրուին ծնողքներն ու սկաուտական շարժման բարեկամները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն։ Շիրվանզատէի գրականութեան մասին, իր յոբելեանի առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. մէթրօ մէզոն պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld Carnot [illegible] ժողովի ժամը [illegible] բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԲՈԼՈՆԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Եռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ։ Գանձապահներէ կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը։ Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այսօր Ուր իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի ժամը 2.30ին, 29 Bld. Carnot ներկայ կ'ըլլան տիկ. Շանթ եւ տր. Քոչեան.

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, այս կիրակի մանրամասնութիւնները մեղուին վրայ

ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պ. միութեան կողմէ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ (սինէմա Նովէլթիի քով)։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ պատանիները եւ հայրենակիցները։ Կը դասախօսէ Ընկ. Բ. Ազարէկեան։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր։

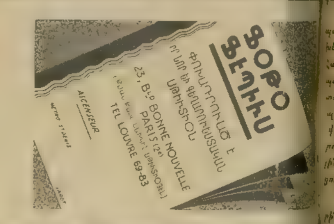

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Կարապետ Քէօսէեանի մահուան առթիւ սեր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնենք Այրի Տիկ. Կ. Քէօսէեանի եւ զաւակներուն եւ իր եղբօրը (Մարսէյլ)։

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գամպէրեան և Գամպէրեան եղբայրք

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պօստոյի հայրենակիցներէն. — Դ. Շահլամեան 40 ֆրանք, Յ. Զօլաքեան, Մ. Մառանչեան 30ական։ Մ. Մուրատեան 25, Օրդ. Մ. Խաչատուրեան, Ս. Եարալեան, Յ. Հալաճեան, Ոմն. Ոմն 20ական, Պ. Անանեան, Ա. Քէնտէրեան, Կ. Հալաճեան, Ոմն, Ոմն 15ական, Գ. Կարապետեան, Մ. Իւզպարմաքեան, Բ. Ճօղիկեան, Յ. Աղլաղանեան, Ա. Սամուէլեան, Պ. Պալեան, Մ. Արմինեան, Ս. Յովսէփեան, Կ. Հալաճեան, Կ. Տօնէքեան, Գ. Կոստանդինեան, Յ. Վարդուկեան 10ական, Յ. Գալփագճեան, Օրդ. Ա. Զօլաքեան, Pascal, ֆրնս. քորիկէ մը, ֆրնս. քորիկէ մը, Փանտալի, Կ. Պետոյեան, Յ. Բէթէնճեան, Մ. Ճերմակեան, Հ. Գազազեան, Տ. Համբարձումեան, Գ. Սարգիսեան, Պ. […]պետեան, Ա. Փաթփաթ[եան], Դաշչեան, Ա. Բէօսէեան, Հ. Աբրահամեան […] Ընդհ. գումար 51[…] ֆրանք […]նել «Յառաջ» 6 ֆնտ.

IMPRIMERIE - MASSIS - ED[…] 208bis, Rue Lafayette Par[is]

Le Gérant H. STEPH[…]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1224 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱԳ՛ՆԱՊԻ՛Ն, ՄԻՒՍ ԵՐԵՍԸ

Առջի օր, Թղթատելով Թրքական տագնապին մէկ էջը, կանգ առինք միայն տնտեսական գետնի վրայ։

Իսկապէս ալ, այդ երեսն է միայն որ կ'երեւայ, կը տեսնուի կամ կը զգացուի։ Գոնէ սովորական մահկանացուներու համար։

Յարաճուն սնանկութիւններ։ Դադար առեւտրական կեանքի։ Աշխարժութիւն նաւահանգիստներու մէջ։ Նուազում վարկի եւ վերջապէս անկարողութիւն՝ վճարելու արտաքին պարտքերը. — Այս բոլորը կը գրուին, կը լսուին, կը տեսնուին։

Կառավարութիւնը ինքն ալ չի ծածկեր չարիքը։ Իսկ մամուլը, համեմատաբար ազատ ձգուած է դէպքերը արձանագրելու։ Անշուշտ ոչ թէ չարիքին բուն արմատները երեւան հանելու, այլ սարէն ձորէն պատմութիւններ պատմելու եւ մանաւանդ ժողովուրդը գիտակցութեան, գործունէութեան, գոհողութեան հրաւիրելու համար։

Բայց, ինչպէս սուլթանախնամ օրերուն, բառ չարտասանուիր միւս տագնապին, ներքին-քաղաքական կացութեան մասին, որմէ կը բխին միւս բոլոր դժուարութիւնները։

Երեւութապէս, կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ։ Այն աստիճան որ, Մ. Քէմալ վերջերս ճեպընթաց պտոյտ մը կատարեց Իզմիրէն մինչեւ Ատալիա, երկու ծովեզերեայ շրջաններ, եւ անմիջապէս դարձաւ Չան Գայա։ Իրացեկներ կը պատմեն թէ՝ Նախագահական կարաւանին կը հետեւէին, հեռուէն ու մօտէն, 250 հետեւակ եւ նոյնքան ձիաւոր զինուորներ։ Բոլորն ալ սպառազէն՝ զարմանազան զէնքերով, մանաւանդ ռումբերով։

Եւ տակաւին հարց է թէ՝ ինչո՞ւ աւելի խորերը չի մխուիր «Գազին»,— «ան որ իր առաջին յանդուգն աղաղակը արձակեց Սրվազէն եւ Էրզրումէն...

Այս չի նշանակեր թէ Անատոլուն մինչեւ ականջը զինուած՝ պիտի բզքտէ Մ. Քէմալը, եթէ տեղէն շարժի։ Կամ թէ հեռաւոր վիլայէթներուն մէջ այնպիսի ընդդիմադիր ուժեր կան, որ «Ցաղթականն»ը չի համարձակիր երեւալ։

Ոչ։ Մ. Քէմալ ազանչելապէս կազմակերպած է իր ինքնապաշտպանութիւնը, եւ ամէն միջոց նախատեսած՝ արեան մէջ խեղդելու համար ո'րեւէ խլրտում։ Լաւ կը կերակրէ բանակը։ Համիտական շրջանէն տասն անգամ աւելի լաւ է կազմակերպած գաղտնի ոստիկանութիւնը։ Ունի բազմազան եւ բազմատարազ «չէթա»ներ՝ շան պէս հաւատարիմ իր անձին ու շրջապատին։ Լրտեսներ եւ մանկլաւիկներ ունի, նոյնիսկ, գործավարներու, զանազան պաշտօնատարներու եւ երեսփոխաններու տուներուն մէջ։ Ընտանիքներէն ներս, իբրեւ կիներու սիրելին։ Գետական ելմտացոյցին առնուազն 60 առ 100ը յատկացուած է «ազգային պաշտպանութեան»։

Միւս կողմէ, ինչ որ Թուրք ընդդիմադիր կը կոչենք, երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, աւելի շատ երեւոյթ է քան իրականութիւն։ Շուք, ոչ թէ բռունցք։

Այո՛, կան մարդիկ, հին ու նոր անուններ, հօճաներ, պէյեր ու փաշաներ։ Բայց Մ. Քէմալ շատոնց կնքած է անոնց ճակատագիրը։ Եւ «Հայաստանի յաղթական» Գարա Պէքիր Քեազիմ ու Պոլսոյ առաջին դիկտատորը, Րէֆէթ փաշան, այսօր նոյնքան կը դողան «անկախութեան ատեան»էն, որքան Ալ Թմանի գերդաստանին անդամները կամ հաւատարիմները։

Բայց տագնապը չի պարտկուիր։ Մ. Քէմալ հանգիստ չէ. թէ ոչ իր անձին, գոնէ իր հաստատած իշխանութեան համար։

Թուրքիան հեւ ի հեւ, ճեպընթաց արագութեամբ կերպարանափոխելու աճապարանքին մէջ, այնքան խոր ճեղքեր, խրամներ բացաւ որ, այժմ կը գտնուի զառիթափի մը վրայ։ Այլեւս չի կրնար նահանջել։ Իսկ իր պարտադրած յեղաշրջումը պահանջէ հասուն եւ հզօր առաջնորդներ եւ ժառանգորդներ։ Այլ մանաւանդ ժողովուրդ։ Հանրային կարծիք։

Արդ, իբրեւ յետամնաց ամբոխ, Թուրք ժողովուրդը, ինչքան ալ յափշտակուած ըլլայ Մ. Քէմալի հմայքով, միշտ պատրաստ է հակելու աւելի զօրաւորին կողմը։

Մանաւանդ հիմա որ անցած են Ցոյները ծովը թափելու, Ազգային հարստութիւնները աւարի տալու գինովութիւնները եւ Թուրքը ինքզինքը մինակ կը տեսնէ Թուրքին դիմաց,— երկիր մը աւերակ, տուրքեր լեռնակուտակ, անսահման տառապանքներ եւ նոյնքան թշուառութիւն։

Միւս կողմէ, մեծ քաղաքներուն մէջ, մոլեռանդութեան մթութիւնները քակուած ըլլալով, Թուրք երիտասարդութիւնը կը սորուի ոչ այնքան խստամբեր, զինուորական, որքան աշխարհիկ, սալոնական բարքերով։ Կ'եւրոպականանա՛յ, բառին լա ֆրանկա իմաստովը։

Առօրեայ մամուլին մէջ, հետզհետէ աւելի համարձակութեամբ կ'օրինակուին փարիզեան պողոտաները, իրենց բոլոր գայլերով եւ բոյրերով։

Մ. Քէմալ չի կրնար առանց մտահոգութեան դիտել այս երեւոյթները, իբրեւ «ազատարար»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՄԱՍ ՄԱՍԱՐԻԿ

Վերջերս մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան նախագահ Թոմաս Մասարիկի ծննդեան 80 ամեակը։

Այս առթիւ, Սօֆիայի «Նոր Արշալոյս» կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (7 մարտ).

— «Աննշան գիւղի մը մէջ ծնած, 1850 մարտ 7, չքաւոր հօր եւ սլովակ մօր զաւակ, պատանեկութեան օրերուն պարզ երկաթագործ՝ Մասարիկ յետագային դարձաւ ամբողջ տասներկու միլիոն ընտիր ժողովուրդի մը իսկական «տատիչէկը»՝ հայրիկը, եւ հայրուստ այլ ռամկավար երկրի մը ճշմարիտ, անվիճելի եւ անփոխարինելի առաջնորդը՝ հանրապետութեան նախագահը.

Միշտ կարիքի մէջ, երկաթագործի խղճուկ աշխատանքով ընտանիք պահող եւ միեւնոյն ատեն ուսանող, Մասարիկ ոչ միայն, աւանդականօրէն, լաւագոյն ժառանգը հանդիսացաւ իր ազգակից մեծանուն նախորդներու՝ Կոմէնսկիի եւ Եան Հուսի, այլեւ Թափանցեց Արեւմտեան Եւրոպայի ամբողջ քաղաքակրթութեան ոգին ու ծուծը եւ իւրացուց այդ քաղաքակրթութեան մեծագոյն ագդակներէն գրական փիլիսոփայական միտքը։ Ու ինք ալ, այսօր, մտքի հսկայ մըն է, գիտական-գրական աշխարհին յանգանք պարտադրող եւ որոշ դպրոց ստեղծող իբրեւ ընկերաբան-փիլիսոփայ։ «Մտքի ազնուական եւ սրտի ընկերվարական» որու պատկառելի հատորները Մարքսիզմի լրջախոհ վերագնահատման, բոլշեւիզմի սուր քննադատութեան, համաշխարհային պատերազմի անաչառ վերլուծման եւ բազմաթիւ քաղաքական, ընկերային, գրական-մանկավարժական հարցերու վերաբերող այսօր զինքը կը դասեն Արեւմտեան Եւրոպայի մեծագոյն դէմքերու շարքը։

Իբրեւ դարաւոր մշակոյթի տէր չեխ ժողովուրդի հարազատ զաւակ՝ եւ, իր աշխարհայեցողութեամբ, անոր պէս դրական ու իրապաշտ — Մասարիկ սակայն, ժամանակակից մարդկութեան մեծագոյն բարոյագէտներէն է, ճշմարտութեան պատմական ախոյեան Եան Հուսի լաւագոյն աշակերտը, Տոլստոյի գաղափարակիցը եւ Թոմէն Թոյանի ընկերակիցը։ Սակայն, ոչ այն բարոյագէտներէն որոնք, Տոլստոյի նման, խուսած մեղսական աշխարհէն եւ մարդոց չարութենէն՝ Եասնայա-Պոլեանայի սեփական խաղաղիկ անկիւնը կ'ապաստանին՝ Սուրբ Գրքեր մեկնաբանելով եւ տառապած զանգուածներուն «մի կայ չարին հակառակ» պատգամելով։ Ոչ, ընդհակառակն, Մասարիկները իրենց դիւթական բարոյագիտութիւնն ու անհատական անգերազանցելի բարոյականը, իրենց անբաւ հմտութիւնն ու անհուն հեղինակութիւնը լաւագոյն վահանը կը դարձնեն ոչ թէ անձնապէս պաշտպանուելու, «հոգեկան խաղաղութիւն» ապրելու, «սուրբ» հռչակուելու, այլ նետուելու ընկերային - քաղաքական այեկոծ պայքարներու մէջ, հասարակական ու քաղաքական ասպարէզներու վրայ անձամբ «զարնելու եւ զարնուելու»։

ՓԱԽԱՐԻՈՅ վարչապետ տոքթ. Հէլտ ներկայ եղած էր Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն համար կատարուած հաւաքոյթի մը։ Պերլինի խորհրդային դեսպանը այս մասին բողոքեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օսմանեան Հանրային Պարտքի բանակը

Օսմանեան Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդին պատուիրակները՝ անգլիացի Նախագահ Ուայթ եւ ֆրանսացի տէ Ֆլոզիէր առջի օր Էնկիւրիէն Պոլիս դառնալով, անմիջապէս նստած են «Թէվէրէ» շոգենաւը՝ Վենետիկի ճամբով Փարիզ վերադառնալու համար։

Էնկիւրիի մամուլը այս առթիւ կը հրատարակէ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը.

«Բաժնետէրերու պատուիրակները աւարտեցին կացութեան քննութիւնը, որուն ձեռնարկած էին ելմտական գործավարին աջակցութեամբ։ Տեսակէտներու խիստ մտերմական փոխանակութենէ մը վերջ, օգտակար դատուեցաւ որ պատուիրակները Ֆրանսա դառնան՝ շահագրգռուողներուն պարզելու համար բանակցութիւններու ընթացքը։

ՊՈԼԻՍ 28 մարտ.— «Աքշամ»ի համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը Հանրային Պարտքի պատուիրակներուն առաջարկած է թելադրել նոր կարգադրութիւն մը՝ արտաքին պարտքերու վճարման խնդիրը լուծելու համար, համաձայն Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակին։ Պատուիրակները, առանց փոփոխութեան ենթարկելու Փարիզի համաձայնագիրը, ըրած են կարգ մը առաջարկներ, որոնք մերժուած են կառավարութեան կողմէ։

Թուրք կառավարութիւնը իր այս մերժումը կը հիմնէ այն պատճառաբանութեան վրայ թէ՝ անկարելի է մտնել նոր բեռներու տակ ու կը պնդէ յետաձգել եւ թեթեւցնել արտաքին պարտքերը։

«Աքշամ» կը յայտնէ որ եթէ բաժնետէրերը ընդունին փոփոխութեան ենթարկել Փարիզի համաձայնագիրը, բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։

Գերման դահլիճը հրաժարած

Երկար տագնապ մը անցընելէ ետք, գերմանական դահլիճը ի վերջոյ ստիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել Նախագահ Հինտէնպուրկի։ Եընկի ծրագրին վաւերացումը՝ Ռայխսթակի ստուար մեծամասնութեան կողմէ՝ կը կարծուէր թէ վերջ տուած է ներքին տագնապին։ Սակայն շուտով յայտնի եղաւ թէ կարելի չէր ներքին միութիւնը պահպանել՝ զանազան կուսակցութեանց միջեւ։ Նախագահ Հինտէնպուրկ Եընկի ծրագրին վաւերացումէն վերջ՝ ստիպուեցաւ երեք անգամ պատգամագիր ուղղել գերման ժողովուրդին՝ զայն խաղաղեցնելու համար։

Ժողովրդական կուսակցութեան համաժողովը եկաւ վերջին հարուածը տալ ընկերվարական պետ Հէրման Միւլլէրի խառն դահլիճին, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր 1928 յուլիս 1էն ի վեր։

Այս նոր տագնապին գլխաւոր պատճառն է գործազրկութեան դէմ ապահովագրութեան հարցը, որուն շուրջ չեն կրնար համաձայնիլ ընկերվարականներն ու ժողովրդայինները և դեկտեմբերէն ի վեր վէճի մէջ են։ Երկրորդ պատճառն է տուրքերը գեղչելու խնդիրը։

Սկիզբէն ի վեր դէմ դէմի ցցուած էին ընկերվարականները— որոնք կը ներկայացնեն 12 միլիոն կազմակերպուած բանուորներ— եւ ժողովրդայինները, որոնք կը ներկայացնեն գործարանատէրներու եւ դրամատէրներու շահերը։

Առաջինները կը պահանջէին որ, կառավարութիւնը շարունակէ օգնել գործազրկութեան դէմ ապահովութեան սնտուկին, ըստ առաջնոյն։ Նոյնպէս բոլոր ուժով կը հակառակէին որ դրամագլուխի եւ սառացուածքի վրայ դրուած տուրքերը գեղչուին, ինչպէս կը պահանջէին ժողովրդայինները, այլապէս, կ'ըսէին, ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտի։

Ժողովրդայինները իրենց կարգին դիտել կու տային թէ գործազրկութեան դէմ ապահովագրութիւնը տարեկան աւելի քան 300 միլիոն մարքի կը նստի կառավարութեան վրայ։ Ասկէ զատ, Գերմանիոյ ներկայ տնտեսական տագնապին պատճառն է տուրքերու ճնշող ծանրութիւնը, որ երկիրը կը կործանէ։ Ուստի եւ կը պահանջէին 1. հիմնական փոփոխութեան ենթարկել ընկերային ապահովագրութիւնները. 2. տարեկան 700 միլիոն մարք գեղչել տուրքերէն, սկսեալ յառաջիկայ տարիէն։

Երկու կողմերն ալ մինչեւ վերջ իրենց տեսակէտին վրայ պնդած ըլլալով, կառավարութեան հրաժարականը անխուսափելի դարձաւ։

Նախագահ Հինտէնպուրկ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի տայ Ռայխսթակի կեդրոնի խմբակցութեան վարիչ տոքթ. Պրիւնինկի։

Բոլշեւիկեան վէճեր հաւաքականի շուրջ

«Ցայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ.—

Ստալինեան խմբակը նոր շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր տեղական կոմիտէներուն եւ գիւղական գործակալներուն՝ զգուշացնելով զանոնք օխալ մեկնելէ համայնավար կուսակցութեան վերջին հրահանգները՝ գործելակերպի փոփոխութեան մասին։ Այն հրահանգները արդէն մեծ շփոթութիւն առաջ բերած են շատ մը տեղեր։

Ասկէ զատ, այն ընկերները, որոնք կուսակցութեան կողմէ գիւղերը ղրկուած էին՝ հաւաքականացման զարկ տալու

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 48

Հայկազ Դագանեան (Հիւնա Հալէպիստան)	50.—
47րդ ցանկին գումարը	71.721.50
ընդհ. գումար	71.771.50

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ առջի օր անկարգութիւններ պատահեցան տեղւոյն դատարանին մէջ, ուր պիտի դատուէին օր մըառաջ ձերբակալուած վեց ազգայնական «կամաւորներ»։ Ամբաստանեալները հազիւ իրենց տեղերը գրաւած էին, երբ սրահին վրայ յարձակեցան քաղաքացիական անհնազանդութեան կուսակիցներ՝ յեղափոխական երգեր թնդացնելով։ Դատարանի նախագահը հրամայեց անմիջապէս դուրս հանել խանգարիչները, բայց ասոնք դիմադրեցին ոստիկանութեան, որ մեծ ճիգ թափեց զանոնք դուրս հանելու համար։ Ցուցարարները դուրսը հաւաքուեցան եւ մերժեցին ցրուիլ։ Ոստիկանները գաւազանով յարձակեցան անոնց վրայ. ծանրապէս վիրաւորուեցան երկու հնդիկներ եւ ձերբակալուեցան երեք վարիչներ։

ԼՐՏԵՍՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս անձեր, որոնք լրտեսութիւն կ'ընէին օտար պետութեան մը հաշւոյն։ Ամբաստանեալները խոստովանեցան։ Մէկը պուլկար է։

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Եգիպտական պատուիրակութեան անդամները՝ նախագահութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, Լոնտոն հասնելով, անմիջապէս այցելեցին արտաքին նախարար Հէնտըրսընի, որուն հետ առաջին տեսակցութիւն մը ունեցան։ Այս խօսակցութեան ներկայ էր արտաքին փոխ-նախարարը եւ Եգիպտոսի անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն։

Խորհրդաժողովի պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ։

ԿԵՂԾ ԹՈՒՂԹԵՐ ՀԱՆՈՂ ՍՄՍԱՐԸ

Մարսիլիոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է հայ սմսար Յովհաննէս Յակոբեանը, հետեւեալ պարագաներու տակ։

Աննա Գալփաքճեան անուն հայ աղջիկ մը ասկէ առաջ դատապարտուած էր Ֆրանսայէն արտաքսուելու, բայց Յովհաննէս Յակոբեան որոշ գումարի մը փոխարէն յաջողած էր Ալլի մօտերէն Անժէլ Կարապետեան կեղծ անունով ինքնութեան թուղթ մը հանել Օր. Գալփաքճեանի։

Ոստիկանութիւնը իմանալով այս կեղծարարութիւնը, Փարիզի մէջ ձերբակալած է Աննա Գալփաքճեանը, իսկ Մարսէյլի մէջ ալ Յովհաննէս Յակոբեանը։

ԱՆԳԼԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովին ներկայացուեցաւ 88 հազար 564 ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը, որով կը պահանջուի ջնջել մահապատիժը։ Այս շարժումին նախաձեռնարկն է աշխատաւորական երեսփոխան Պէնուսրթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՋՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Անցեալներում՝ քաղաքական, տնտեսական, թէ զինուորական տեսակէտից գրեթէ անուշադրութեան է մատնւել Հարաւը, քան թէ երկրի որեւէ մէկ ուրիշ մասը։ Քարտէսի վրայ եւ պաշտօնապէս Պարսկաստանի այդ անբաժան մասը, աւելի քան Հիւսիսը, միանգամայն ապահով օտար զինուորական ներխուժումներից, թւում է աւելի պակաս մտահոգութիւն է պատճառել կեդրոնին։ Պետական հաստատութիւնները գոյութիւն են ունեցել անւանապէս, շահագրգռուած օտար ոյժը՝ յանձին Անգլիոյ՝ չի թերացել իր կողմից։ Ամէն ցոհողութիւն Հնդկաստանի կարեւոր գանձերից մէկը կազմող այդ երկրամասը պահել չինական պարիսպների մէջ, թէեւ տալ աւատական ուժերին եւ ոչ միայն քաղաքականապէս, այլեւ տնտեսապէս զերոյի վերածել այդ կենսաւոր ճիւղի բոլոր յարմարութիւնները բուն արմատի հանդէպ։ Բնականաբար տարիների հետ խեղդւել է արտադրութիւնը, սահմանափակւել առեւտուրը Մանաւանդ օտար այս հողի վրայ երկրորդ շահագրգռուած կողմը՝ ցարական Ռուսիան, հակառակ իր տրամադրութեան տակ ունեցած միջոցներին, մրցութեան շատ աննշան, աւելի ձեւական փորձեր է արել, սխալ չի աւել նոյնքան անտարբեր է գտնւել, որքան երկրի օրինաւոր տէրը։ Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ 1913-14 թւին Պարսկաստանի ապրանքի ընդհանուր շրջանառութեան աւելի քան 21 առ 100 բաժին է ընկել երկրի 18 նահանգներից մէկին՝ Ատրպատականին, իսկ մնացեալի կէսից պակասը ակնարկածս հարաւային մի քանի նահանգներին։ Օրինակ Ֆարսիստանը համեմատաբար աւելի բերրի լինելով արտահանում է հազիւ 5 միլիոն թուման (49,495,000 ղրան), 40 առ 100 ափիոն եւ 30 առ 100 գորգ լինելու պայմանով, տալ է միայն 30 առ 100 ուրիշ արտադրութիւններ, որից 5 առ 100ը նորէն ափիոնի հետ կապ ունի — 60 հազար բաթման «գանջիդէ»ի արժէքը։

Ժամանակակից վիճակագրութիւններից քաղած այս թւերը անշուշտ մէկ առ մէկ չեն համապատասխանում 1913-14 թւականին համապատասխան բաժիններին, բայց անհրաժեշտ էր առաջ բերել, տեսնելու համար, թէ բոլշեւիկ Ռուսիան նոյնպէս հակառակ իր սպառած բոլոր միջոցներին ի վիճակի չեղաւ թափանցել Հարաւ, թէկուզ շուկայ ձեռք բերելու պատրւակով. մանաւանդ դա աւելի քան անհրաժեշտ է այժմ, երբ պատերազմից յետոյ Խորասանի, Գիլանի, Մազանդարանի, մանաւանդ Ատրպատականի արտադրական ուժերը շատ պակսելով, Ռուսիան պէտք է, որ սահդեւած բացը լցներ Հարաւից արտահանելի մթերքներով։ Որպէս զի այս «պէտք է»ն որպէս պարապ խօսք չհնչի, բաւական է ուշադրութեան առնել այն իրողութիւնը, որ միայն Ատրպատականի արտադրական կարողութիւնը պատերազմից յետոյ 21,5 առ 100 համեմատութիւնից ինկաւ 8,5 առ 100ի, պարզ է նաեւ որ Ատրպատականի միրգն ու հում նիւթերը խոշոր տոկոսով սպառւում էին Ռուսիայում։ Ճիշդ է, որ Ֆարսիստանի ափիոնն ու գորգը Ռուսիոյ համար նոյն շահագրգռութիւնը չունին, ինչ որ Ատրպատականի չամիչը, Գիլանի բրինձը կամ Խորասանի բամպակը, բայց Հարաւային նահանգների բրինձը, փշատը եւ ուրիշ արտադրութիւնները կան, որոնք այնքան պէտք են Ռուսաստանին։

Բրինձի արտադրութիւնը, օրինակ, արտայայտւում է հետեւեալ թւերով, (չափը՝ Շիրազի բաթման), Խուզեստանի շրջակայքը 2,200 000, Շիրազ եւ շրջակայքը 115,000, Քազերուն եւ շրջակայքը 800,000։

3,115,000 բաթմանի հասնող այս քանակից առանց ներքին սպառման վնասելու, կարելի է արտահանել տարեկան 1 միլիոն բաթման կամ երկու հարիւր հազար փութ։ Գրեթէ նոյն համեմատութեամբ փշատ, նուշ, կաւառ, մորթեղէն, նոյնիսկ բամպակ, մանաւանդ եթէ սպառող շուկայ երեւան գայ ափիոնի ցանքերը տեղի պիտի տան բամպակի կամ բրինձի։

Եթէ սակայն ուշանում է ռուս-անգլիական առեւտրական մրցումը, որ հեռու չէ օգտակար հետանկարներ պարզելուց, երկրի բուն տէրը երէկուան զառամպարտելի անտարբերութեան տեղ վերջին տարիներում Հարաւի մասին այնպիսի արմատական միջոցներ ձեռք առաւ, որ յաջողութեամբ ամբողջ Հարաւը մաքրեց օտար ուժերի ձեռքին գործիք դարձած տարրերից, փաստապէս միացրեց երկրին, վերջ տւեց քաղաքական կիսանկախ վիճակին ու զինւորական - քաղաքացիական արթուն հաստատութիւններով ցանցեց ամբողջ շրջանը։ Շատ հեռուն կը տանէր ուրւագծել այս ուղղութեամբ թափած ջանքերին, սպառած աշխատանքի թէկուզ համառօտ պատկերը, բայց պէտք է շեշտել, որ այսօր Հարաւը արժանանում է ուշադրութեան նոյն չափով, որ չափով երկրի միւս մասերը։ Նոյնիսկ ճանապարհների շինութեան եւ շատ ուրիշ շինարարութեանց մէջ աւելի քան երկրորդ կարեւոր երկրամասը՝ Ատրպատականը, որ միանգամայն տեղին է ու արդարացի, եթէ յիշենք անցեալի թերացումները։ Արդէն միապետ յաճախակի այցելութիւնները դէպի Հարաւ կարելի է ընդունել կարեւորագոյն չափանիշների կարգին ամենից էականը։

Զինւորական ու քաղաքական նուաճումներից յետոյ հերթը անցնում է կրթականին ու տնտեսականին, որոնց համար առանձին չափ վերցնել մեր օրերում կարելի չէ, քանի որ այս երկու եւ նման մարզերում միեւնոյն միջոցներն են գործադրւում երկրի բոլոր մասերի նկատմամբ։ Այնպէս որ ծրագրող ու կիրառող մեծ թէ պզտիկ բարեկարգութիւնները գնում են ծառայելու յօգուտ ընդհանուր հայրենիքի բարգաւաճման ու բարօրութեան։ Ուրիշ բացառութիւն դէմ է իրականութեան, մանաւանդ երբ խնդիրը կապ ունի տնտեսական կեանքի ամրապնդման համար կատարուող այն գնահատելի աշխատանքին, որ սկսած է ու առաջ է մղւում։ Որպէս արդիւնք պէտք է արձանագրել նոր կեանքի կոչուած «տնտեսական յանձնախումբը» եւ համապատասխան նախարարութեան հաստատումը, օրը օրին իրարու յաջորդող առեւտրական օրէնքները եւ այն բոլորը, ինչ բխում են երկրի տնտեսական զարթօնքի թելադրած անմիջական պաշտօններից։ Բարեբախտաբար դժուարութիւնների առաջ ընկրկելու հին սովորութիւնը չկայ եւ մինչեւ անգամ օրակարգի օր առաջ տարուելի խնդիրների շարքում երեւում է արծաթ հիմնադրամը ոսկեա փոխելու այնքան դժւարին հրամայականը։ Միայն թղթադրամի իրաւունքը օտար դրամատան վաճառած լինելու պարագան բաւական էր յուսահատութեան մատնելու ամէնէն լաւատեսներն անգամ, քանի որ համապատասխան մենաշնորհը իր ոյժի մէջ է տակաւին եւ համաձայն մենաշնորհի պարսկական թղթադրամը ապահովւած է ոչ թէ ոսկով, այլ արծաթով, հետեւաբար անգլիական դրամատան հետ թղթադրամի խնդիրը նոր կարգադրութեան մէջ սահմանելու ժամանակութիւնը կայ որպէսզի մենաշնորհը յարգելով մէկտեղ, նոյն երկրում երկու տեսակ դրամական միաւոր ստեղծելու հարկադրանքը չառաջանայ։

Վ. ԽՐԱՆԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

"ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԹԱԼՈՎ ՊԻՏԻ ԱՃԻ..

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրիշ տեւէ մէկէ աւելի Ստալին ի՛նք կատարեալ պայծառութեամբ կանուխէն ճանչցաւ այս պարագան։ Անտարակոյս ըմբռնեց այն երկընտրանքը, երկսայրութիւնը, ուրուն առջեւ կը գտնուի միշտ սովետական պետութեան ճակատագիրը.— Եթէ «Ազատ Տնտեսութիւնը» իրապէս ազատ ձգէ, խորհրդային իշխանութիւնը կը կորսնցնէ իր իմաստն ու հիմը, մինչդեռ այս երկուքը ընկերվարական ծրագրով միայն կը կազմուին։ Իսկ եթէ ուզէր ընկերվարութիւնը իր ճնշող ուժին մէջ պահել եւ առաջ ալ քշել, ասոր համար մէկ ճամբայ միայն կար.— ազատ հասարակածին անգործութենէն եւ փխտրաւումէն առաջ եկած թերինները լեցնել հաստատ կամքով, նոյն իսկ, եթէ հարկ ըլլայ, զոհելով անհատական տնտեսութիւնը, ժանրագնահական միացորդի մը վերածելով զայն եւ կացութեան վատթարացումը աչք առնելով։ Ահա երկընտրանքը։ Պէտք էր հանդուրժել դրամագլխի անյայտացման, հում նիւթերու պակասութեան, լայն խաւերով գործազրկութեան, և մանաւանդ պետական կազմակերպութեան անբաւականութեան հետեւանքով ապրանքներու բաժանումին մէջ առաջին զգածումներուն։ Ամէնէն գէշը եղաւ գիւղերուն վրայ հակազդեցութիւնը։ Մինչեւ հիմա այս մարզին մէջ ընկերվարականացումը տարածելու մասին վարանում ցոյց կը տրուէր։ Բայց ազատ տնտեսութեան հետ շատ մօտէն կապ ունեցող արտադրութիւնը արագօրէն ետ կը մնար։ Ազատ տնտեսութեան, այսինքն գլխաւորաբար քաղաքներուն տրուած սնւէկ հարուած մեծապէս կ'ազդէր արտադրութեան վրայ դէպի գէշը։ Ահա աղբիւրը աղէտալի վտանգին։ Ռուսիոյ բովանդակ նախաձեռնութիւնը կազաց դաշտային արտադրութեանց անկումէն։ Թշուառութիւն եւ անօթութիւն կը թագաւորեն քաղաքներուն մէջ, որոնցմէ կը քաղէր ընկերվարական հասունածը իր գոյութեան երաշխիքը։

Այս տարուան բռնի ընկերվարականացումը մոլեռանդներու մարզանք չէր, այլ պարտաւորիչ պարագայ, միակ բաց մնացած ճամբէն անցնելու, որուն վրայ կրնայ ինքզինքը բռնել սովետ իշխանութիւնը։ Բայց մինչեւ հիմա եղածը միջադէպ մըն է միայն։ Եթէ նոյնիսկ յաջողին ծագած անկարգութիւնը զսպել, աւելի զգուշութեամբ վարուին, եւ մանաւանդ կարենան նոյնիսկ առաջքը առնել սովին, որ ինքզինքը սկսած է ցոյց տալ։ Առով չի վերջանար։ Ետ դառնալ չկայ։ 1928ին արդէն Ստալին այսպէս յայտարարեց Րիկովի լիազգածարի ներսում մէջ։ Իր ամբողջ բռնի, աննկատ, եւ ամէն դիմադրութիւն ջախջախելու միտող քաղաքականութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ինք գուշակած էր արդէն «Նէպ»ին անկումը, ձախողումը և հետեւանքները աչք առած էր։ Յառաջիկայ հունձքին առթիւ է որ արդէն սկսուած անկազմակերպութիւնը պիտի ազդէ ընդհանուր կեանքին վրայ։ Տակաւին հինգ ամիս կայ, եւ սակայն այս միջոցին անօթութիւնը երթալով պիտի աճի։

Ի՞նչ յոյս ունի Ստալին իր քաղաքականութեան պատճառած այս անճըցուն թշուառութեան հանդէպ։ Ինքը եւ անոնք զորս իբրեւ խորհրդական եւ գաղափարակից ընտրած է՝ կը պատեն որ քիչ մը աւելի մեղմ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ երկրին հանդարտեցումը, եւ բաժանուոր աշխատութիւն մը պիտի վերահաստատուի։ Բազում ապացոյցներով ասիկա կարելի չի թուիր։ Այս տարուան բոլոր տագնապներուն նպատակն է ազատագրութեան առջեւ դրուած արգելքները յաղթահարել։

Բոլշեւիկութիւնը Ռուսիոյ մէջ իր փորձը կատարել կ'ուզէ։ Բայց խորհրդային դրութիւնը իր ապագային մեծագոյն ժամը արդէն իր ետեւը ունի։ Տարիներէ ի վեր փորձ փորձի վրայ կատարուեցաւ այս բոլշեւիկ դրութիւնը հաստատելու համար, բայց դեռ իրական ընկերվարականութիւն չկայ։ Վերջին փորձին աղէտալի արդիւնքը բաւական ապացոյց չէ՞ ասոր։ Ուրեմն ի՞նչ փաստ կայ, թէ կացութիւնը անլոյս չէ տակաւին։ Եթէ վերջին նահանջը շարունակուի, կացութիւնը յուսահատական կը դառնայ։ Եթէ նահանջը աւելի ընդարձակ գետնի վրայ ըլլայ, վայրկեանը ճակատագրական է։ Ետեւ ձգուած ճամբուն վրայ դառնալը անհնանդաւոր ձեռնարկ մըն է նիւթական, հոգեբանական եւ քաղաքական պատճառներով։ Նորանոր խախտումներ ընկերվարական պետութեան քիչ շատ հաստատուած շէնքին մէջ պարզապէս աղէտաբեր կ'ըլլան։ Բայց խնդիր է թէ կարելի պիտի ըլլայ խախտումներուն առաջքն առնել, շունչը պիտի բաւէ՞։

Այս է մեծ խնդիրը.— Շունչը պիտի բաւէ՞։ Քաղաքական-տնտեսական ձգտումներուն վրայ յաճախ դէպքերն են որ վճռական դեր կը խաղան, եւ ներկայ դէպքերը Ռուսիոյ մէջ ամէնուն ջիղերը թունդ հանած են։ Այս լարուած վիճակին մէջ է վտանգը։ Փոքր ճնշումներ կրնան պատռում առաջ բերել։ Ճիշդ է որ մինչեւ հիմա դիմացաւ, բայց ճնշելով ամէն նախաձեռնութիւն, այնպէս որ երկիրը աղքատացաւ կամքի բնական ոստումներէն, ընդհանուր թմրութիւն մը ամէն կողմ, եւ ասիկա ա՛ն միայն կրնայ գիտնալ որ երկար ատեն Ռուսիոյ մէջ ապրած է։ Հսկայական անվստահութիւն մը ամէն բանի հանդէպ եւ կամքի ազատութիւնը կաշկանդուած։ Կուսակցութեան մէջ ալ կը տիրէ այս դիակնացած տրամադրութիւնը։ Երկրին մէջ կամքին թելը հետզհետէ կը նեղնայ։ Մէկը միայն կայ որ կը համարձակի դեռ կամք ունենալ ասիկա Ստալինն է։

Անտարակոյս ան գիտէ թէ որքան կամքեր պարտաւորուած է կաշկանդել կամ բանտարկել։ Իր այսօրուան տիրական դիրքը բռնի դրուած է իրեն վրայ։ Համակերպած է, որովհետեւ ինքը միայն իր ասիական խառնուածքով եւ յամառութեամբ հասկցած է թէ ի՛նչ զարհուրելի միջոցներ պէտք են բոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր կեցած տեղը բռնելու համար, անոր փորձին յաղթանակը տեսնելու համար։ Շրջապատուած է ատելութեամբ։ Ինքը միայն կրնայ չափել թէ իրականին մէջ ի՛նչ կարեւորութիւն ունի «փորձը», որ Մարքսի երեք հատորներուն եւ Լենինի մեծ ու փոքր 22 հատորներուն մէջ իր գոյութեան արդարացումը կը գտնէ։ Կուսակցութեան մէջ անտարակոյս փոքրամասնութիւն ունի միայն։ Զինքը պաշտօնին վրայ բռնող բանը ամէնուն ա՛յն խոր զգացումն է թէ ինքը միայն կրնայ ապահովել խորհրդային իշխանութիւնը այն դիրքին վրայ ուրուն ինք տարաւ զայն։ Գիւղացիներուն հանդէպ իր անյաջողութեան խոստովանութիւնը Ստալինի համար արտասովոր վտանգ մըն է։ Կը տկարանայ իր ազդեցութիւնը, եւ սաով կրկին սիրտ կ'առնեն անո՛նք որ անցեալ տարի արդէն փորձեցին պետական հարուածով մը իր տեղը բռնել ճարպիկ Կամենեւը։

Շատ քիչերը գիտեն, շատ քիչերը կ'ըմբռնեն թէ Խորհրդային Միութիւնը իր իրական կացութեան մէջ ո՛րքան շատ հիւսուած է Ստալինին բնութեան վրայ, եւ մանաւանդ այս տարուան մէջ, եւ թէ ան միայն կը կազմէ ամբողջութեան առանցքը։ Դպրոց շինած է։ Այնպէս որ զայրոյթը առանց Ստալինի չըլլար։

Եթէ անհետանայ Ստալին, ժխտումի եւ ուրիշներուն կարծիքները ջախջախելու իր մեթոտները, զորս ինք միայն կրնար կիրարկել, իրարու դէմ պիտի դառնան իր յաջորդներուն մէջ։ Եւ ահա մեծագոյն վտանգը սովետ իշխանութեան։

Շատ հաւանական է որ, երբ Ստալին անհետանայ, կամքի այն բարակ թելը՝ որ Ռուսիան կը կերակրէ՝ պիտի կտրի, փոշիանայ։ Մարդկային վերամբարձ գործ մը, խորհրդային պետութիւն կոչուած, պիտի կորսնցնէ իր ամրութիւնը իր խորհրդականը կորսնցնելով։ Այսօր տակաւին տեսակ մը թմրութեամբ կը դիմանայ— թմրութիւնը գալով Ստալինէն—։ Գերմարդկային ճիգեր հարկաւոր պիտի ըլլա՛ն կուսակցութեան վտանգը գոնէ դիմաւորել կարենալու համար։

Տարօրինակ է որ վարչաձեւին համար անմիջական վտանգը ճշդիւ պիտի գայ այն ատեն, երբ այն քաշողական ուժը, թակարդ լարող խորամանկութեան, անվերապահ յանդգնութեան, եւ արտասովոր կամքի այն զարմանալի խառնուրդը, որ Ստալին անունը կը կրէ, անհետանայ յանկարծ։

Եւ այս վտանգը կայ ամէն րոպէ։

Ստալինի ոյժը պիտի բաւէ՞ արդեօք Ռուսիան բոլորովին մեկուսացնել արտաքին աշխարհի շփումէն..

Քանի որ կարգը եկած է, ուրիշ հարցում մըն ալ.— Երբ բոլշեւիկ ընկերվարութիւնը ռուսական հողին վրայ ինք իրեն բաւէ եւ մնայ առանց պէտք ունենալու ուրիշին, ի՞նչ պիտի ըլլայ Եւրոպայի կացութիւնը, կամ, ուրիշ խօսքով, ի՞նչ պիտի ըլլայ քաղքենի աշխարհը։

ՓՕԼ ՇԷՖԻՐ

ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՆԻ

Ֆրանսական թերթ մը կը խօսի նոր տարազի մը մասին,— մտաւորական ընտրանիի սովը։ Արդարեւ կը տեսնուի որ երիտասարդութիւնը, քիչ մը աւելի գործնապաշտ, կը հեռւի այնպիսի ասպարէզներու, որոնք ազգային միտք կոչուած շէնքին ոչինչ կը բերեն։

Հայո՞ց մէջ։— Ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի, թէ ինչի՞ կը հետեւին հայ երիտասարդները։ Մտաւորականներ կա՛ն, ու պիտի ըլլա՞ն վաղը։ Որո՞ւ հոգը։ Կտակները ուրիշ բանի համար են։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԱՍՐԻԵԼ

Մարտ 20ին Փարիզում
ւաւ Աղեքսանդր Ասրիե
երկարատեւ եւ տանջալից հի
գութիւնից (քաղցկեղ)

Հանգուցեալը ծնուել է
Թ. Մարտին Բարձրագոյն
(իրաւաբանական) վերջաց
Օտեսայի համալսարան
հաստատուել է Բագւում
զբաղուեց փաստաբանութ
Շինեց իրա համար առաջ
դիրք այդ ասպարէզում.

Հայ-թաթարական
րումներից յետոյ տեղափո
Պետրոգրադ, ուր զբաղ
նաւթային հողերով եւ գործ
հիմնելով ընկերութիւն
այդպէս ինքն էլ դարձաւ
թային հողերի տէր, ո
բերեց լաւ կարողութիւն
սարանական եւ գիմնա
նստարաններից մօտիկ
հետաքրքրուեց իսա ազգ
կով եւ աշխատեց նրան
լինել. Բագւում, նա եղա
գահ, եթէ չեմ սխալւում,
Մարդասիրական ընկեր
Պետրոգրադում եղաւ
խագահ եկեղեցական խոր
որի գման նախագահն էր
Աբամելիքեան, իսկ
յայտնի Լազարեան առն
նամօտիկ մասնակցութիւ
ցաւ Գէորգ եւ Մաթէոս
զիկոսների այնտեղի ընտ
թեան մէջ.

Պատերազմի ժամանա
նախագահ նոյն քաղաք
Ազգային խորհուրդի եւ
գուն դեր ունեցաւ ազգ
զուի կազմակերպման եւ
ւութեանց մէջ։ Բոլշ
հաստատումից յետոյ
տեղափոխուեց Հիւսիսային
կասի հանքային ջրերը.
մերթ ազատ, մերթ ընկն
բոլշեւիկների ձեռքը։ Ն
ղաւ Հայաստանի հիւպատ
բակալուեց բոլշեւիկներ
եւ նստեց բանտ. իսկ հ
ւելու համար. Նրա մե
ժործը մտաւ իբրեւ կա
պստամբների շարքերը,
ւեց առաջին հենց կռի
նակ։ Յետոյ արտասահմ
ցաւ։ Այստեղ էլ նա երկ
խաթանք թափեց հայ
երկու Հայ պատուիրակ
ները։ Ճանաչելով շատ մօտ
պով հանգուցեալը, եւ պ
սեմ, որ նա օժտուած էր
շատ հազուագիւտ յատկ
ներով։ Նա շատ կարեկից
ռատաձեռն մարդ էր եւ
ատիճանի հիւրասէր։

Նրան միշտ սիրով եւ
տեղ օգնում էր իրա
կինը (Օր. Թումայեան).
չափ հիւրասէր, եւ
հանրային ջիղով, այնքա
ուագիւտ մեր մէջ առհա
մեր կանանց մէջ
Միւս բնորոշ գիծը դա
տիճան բծախնդրութիւ
մարդկանց վրայ
կարծիքների վերաբերմամբ

Նա չափազանցրած
թիւններ չէր թոյլ
ուրիշներին, եւ չէր կարող
անարդար, թէեւ սխալ
ւած վճիռներ մարդկանց
ու չէր թողնում նրանց
ընդդիմախօսութեան,
վերջինը իրան բնաւորութ
տուկ մեղմ ձայնով
մուածքները իրա
դիտած դէպքերի մասին
առնալի պիտի մնան նրա
ների աշխատին շրջանում
հազուագիւտ շնորհք
մուքներ։ Դեռ ուսանող
ջանում կարդալը նրա

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

...ԷՆՋԷԼԻ (Պարսկաստան)։ 10 ...ր (Սեփական Թղթ.).— Ադր-...անիշխանեցփախածմի շարք ...ք մտաւորականներ դժուա-...րք եւ մեծ նեղութիւնն-...թեամբ ...հասած այստեղ։

...նոնք շատ հետաքրքրական ...եղեկութիւններ ունին Ադրբէ-...ջանի ...կացութեան մասին։ ...իրենց ընտանիքները ...կայն ...լքրագամները? մնացած լի-... այնտեղ, առայժմ դժուա-... են կարեւոր յայտարա-...թիւններ անել իրենց ստո-...րագրութեամբ։ Բայց եւ այնպէս ...պատմում են հետեւեալը.— Վեր-...ջին ամիսներին Ադրբէջանի ...ժողովուրդը առանց ապահովու-...թեան գտնուում է ահ ու ...սարսափի մէջ, որ յիշեցնում ...բոլշեւիկեան բռնապետութեան ...տիրապետութեան սկզբնական ...օրերը։

Յաճախադէպ խուզարկու-...թիւններ, կողոպտութիւն-...ներ, աքսորներն ու բռնաբա-...րումները յոգնեցրել են ժողո-...վուրդին։ Այլասերումը ժամանա-...կակից Թուրք երիտասարդնե-...րի մէջ, օտար կոմսոմոլների, ...մանաւանդ ռուս կոմունիստների ...ղեկավարութեան տակ, չափազանց ...զզուել է Թիւրք ժողովուրդին։ ...մասնակից Թրքութեան մի մասը ...ել է լեռնային գիւղերը, իսկ ...միւս մասն էլ մեծ դժուարու-...թիւններով ու դրամական կա-...շառքներով կարողացել են անց-...նել դէպի Պարսկաստան։

Ուժեղ ընդհարումներ տե-ղի են ունեցել մի քանի անգամ բոլշեւիկեան զօրքերի եւ Թիւրքերի միջեւ Եւլախի, Հաճիղաբուլի, Բինաղադիի, Մաշթաղայի եւ Ղուբայի շրջաններում, որտեղ եղել են մեծ քանակութեամբ սպանուածներ երկու կողմից։ Հրահանգուած էր իշխանութեան կողմից Ադրբէջանի թերթերին այդ առթիւ ոչինչ չգրել։

Հողերի, տների եւ անասունների համայնացման խլրտագարութիւնները աւելի սուր կերպարանք ստացան, մանաւանդ մի շարք շրջաններում։ Ռուս հարբած կոմունիստները Թիւրք տականքների հետ միասին, յայտարարել էին որ Թիւրք գեղեցիկ կանանց եւ աղջիկներին էլ պէտք է համայնացնենք։ Այդ հողի վրայ սպանուեցին 3—4 ռուս կոմունիստներ եւ երկու Թիւրք կոմունիստ։

Բացի յատուկ զինուորական ուժեր են մտցրած գաւառը, ահ ու սարսափ տարածելու գիւղացիութեան մէջ։

Մթնոլորտը ելեկտրականացած է եւ հաւանական են աւելի ուժեղ բարդութիւններ, մանաւանդ որ Թիւրք ժողովուրդը շատ լաւ կերպով զինուած է։

Թրքական գիւղերում հազարաւոր խմորատիպ թռուցիկներ են ցրուած, կոչ անելով Թրքութեան՝ վռնդել այս անաստուած եւ արիւնոտ ձեռքերով իշխանութիւնը, որ եկել է երկիրը քայքայելու եւ թալանելու ժողովուրդի դարաւոր աւանդութիւնը եւ սրբութիւնները։

∴

Պեռլինի «Պէօրզէն Ցայթունկ» թերթը կը հրատարակէ գրութիւնը Պէօրինկէր անուն գերմանահպատակի մը, որ այգի մը ունէր Անդրկովկասի մէջ եւ որ այնտեղի իր օջախը ձգած է մարտ 10ին։ Կը նկարագրէ վիճակը բազմաթիւ այգի մշակող գիւղերու, որոնց բնակիչներն են գերման գաղթականներ։

Կ'ըսէ թէ Հէլէնէնտորֆ գիւղին մէջ համայնացումը սկսաւ հինգ սեփականատէրներու ձերբակալումով։ Յաջորդ օրը համայնքային խորհուրդը նիստ հրաւիրուեցաւ բոլշեւիկ գործիչի մը կողմէ, որ յայտնեց թէ բոլոր անոնք որ կ'ընդդիմանան համայնացման, պիտի գնդակահարուին։ Ամբողջ հինգ օր այս սպառնալիքը կրկնուեցաւ, մինչեւ որ գիւղացիները համաձայնեցան ստորագրել վաւերաթուղթ մը՝ թէ կը համաձայնին համայնացումին։

Պէօրինկէր յետոյ կը յիշէ կարգ մը ուրիշ գիւղեր, որոնք հաւաքականացման ենթարկուեցան նման միջոցներով։ Գրեթէ ամէն տեղ ալ հաւաքականացումը սկսաւ «պատանդներու» ձերբակալութիւնով։

Կրիւնֆէլտի մէջ, գերման հողագործ մը, որ բացատրութիւն կ'ուզէր կարգ մը կէտերու մասին, անմիջապէս ձերբակալուեցաւ եւ քշուեցաւ։ Ուրիշ տեղ մը գերմանահպատակ մը մերժեց հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնել, սակայն իր ամբողջ ստացուածքը— հող, բնակարան, անասուն—գրաւուեցան։

Կատարինէնֆէլտ գիւղին մէջ բոլշեւիկ գործակալներ անհաւկումի ենթարկեցին բնակչութիւնը ամբողջ շաբաթ մը, մինչեւ որ գիւղացիները հաւանեցան «կամովին» մտնել հաւաքականի մէջ։

Կարգ մը թաթարական գիւղերու մէջ զինեալ բուռն դիմադրութիւն կատարուեցաւ բոլշեւիկ գործակալներուն։ Պէօրինկէր կը գրէ.

«Լաւ զինուած թաթարները համախմբուելով կախ մնացին կարմիր զինուորներուն դէմ, երբ կ'անցնէին Կուր գետը։ Գարասախալ գիւղին մօտ Ղազախի շրջանի քաղաքապահ զօրքի հրամանատարը Բուդեան ապրումներուն վրայ քալեց՝ իր զինուորներուն մէկ մասին հետ, եւ նոր ուժեր հայթայթեց, ընդամէնը 8000 զինուոր, գընդացիրներով, հրացաններով եւ ռազմանիւթերով։ Կարմիր զինուորները ստիպուեցան ետ քաշուիլ Գարասախալէն՝ մեծ կորուստներով»։

Գեօռբեկի Զիմընս պղնձահանքերուն մօտակայ թաթար գիւղերն ալ զինեալ դիմադրութիւն ըրին հաւաքականացման համար։ Գիւղացիները սպաննեցին եւ կտոր կտոր ըրին վրացի բոլշեւիկը, որ դեռ նոր լրացուցած էր դրացի գերման գաղութի հաւաքականացումը. յետոյ սնտուկի մը մէջ դրին անոր մարմնին կտորները եւ Գանձակի իր ընկերներուն ղրկեցին։

Վրաստանի Բանկէշէտ գիւղին մէջ Ստալինի մտերիմներէն մէկը նոյն բախտին պիտի արժանանար, եթէ շուտով փախած չըլլար։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.— Հայ Արուեստի ցուցահանդէսը պիտի բացուի 1930 Յունիս 1ին, Պուքրէշ, պաշտօնական Սալոնի յատկացուած սրահներուն մէջ, եւ պիտի տեւէ մէկ ամիս։

2.— Ցուցահանդէսը պիտի ունենայ հետեւեալ բաժինները. — Նկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, ճարտարապետութիւն, քանդակագործութիւն եւ փորագրութիւն, ձեռագործ, տարազ, յախճապակի, դրամ եւ դրոշմաթուղթ, տպագրութիւն, կազմ եւ եկեղեցական անօթներ։

3.— Ցուցահանդէսին կրնան մասնակցիլ բոլոր հայ արուեստագէտները, Ռումանիայէն կամ արտասահմանէն։

4.— Ցուցադրութեան համար ղրկուած նիւթերը պէտք է ըլլան ինքնատիպ գործեր, իւղաներկ, փասթէլ, ջրաներկ, գծագրութիւն, մետաղէ, մարմարէ, քարէ, գաճէ, փայտէ կամ կաւէ քանդակներ, մէտալներ, փորագրութիւն, ժանտաջուր, վիմագրութիւն, փայտագրութիւն։

5.— Ամէն արուեստագէտ պիտի ցուցադրուին միեւնոյն ճիւղին պատկանող մինչեւ հինգ գործեր. սակայն ժիւրին պիտի ընդունի հինգէն աւելի նիւթեր ալ՝ եթէ ղրկուած առարկաները կրնան բարձրացնել ցուցահանդէսին գեղարուեստական մակարդակը։

6.— Ժիւրին իրեն կը վերապահէ ղրկուած առարկաները ընդունելու կամ մերժելու իրաւունքը։

7.— Փոխադրութեան ծախքը կը պատկանի ցուցադրողին։

8.— Ցուցադրուած առարկաները պիտի կարենան վաճառուիլ՝ եթէ ցուցադրողները ուզեն։

9.— Վաճառման գինը պիտի նշանակուին ցուցադրողներու կողմէ։

10.— Վաճառուած իրերու փոխարժէքէն հարիւրին 10ը վար պիտի դրուի ցուցահանդէսի յանձնախումբին կողմէ։

11.— Վաճառուելու պարագային՝ վար պիտի դրուի նաեւ մաքսատուրքը։

12.— Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ ճամբան փճացած առարկաներու համար։

13.— Առարկաները պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. Comité d'Organisation de l'Exposition d'Arts et d'Artistes Arméniens. Musée Kalenderu. Rue Renasterei 2, Bucarest.

14.— Ցուցադրելի առարկաները պէտք է ղրկուած ըլլան մինչեւ Մայիս 1։

15.— Ղրկուած նկարները պէտք է շրջանակ ունենան։ Զգուշանալ ճերմակ եւ սեւ շրջանակներէ։

Ժիւրին կողմէ
Խոն Ա. Սթէրիատի

Պուքրէշ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

ՄԷՇՀԷՏ, 8 Մարտ.— Անտոլուէն քշուած հայ բեկորներուն եղբայրական օգնութիւն հասցնելու համար, Խորասան Նահանգի, Մէշէդ քաղաքի դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ հանգանակութիւն կատարուեցաւ քաղաքի հայ համայնքին մէջ, տալով անսպասելի արդիւնք մը, 538 տոլար։ (Տես «Ցառաջ» 28 Մարտ)։

Յիշեալ մարմնի կողմից «Ցառաջի» փոխադրուած 700 թումանի կամ 538 տոլարի նուիրատուութեան մասնակցեր է գրեթէ տեղւոյ ամբողջ գաղութը՝ 55—65 ընտանիքներէ բաղկացած։ Այս օժանդակութիւնը համեմատած «Ցառաջ»ի մէջ մինչեւ օրս հրատարակուած ժողովրդական նուիրատուութեան գումարների հետ (անհատ հարուստների տուածները բացառութիւն են) եթէ չեմ սխալուիր, ամենաշատը եւ աննախընթացն է, անշուշտ համեմատելով նուիրատուների թուին հետ։

Այս գեղեցիկ եւ օրինակելի վարմունքի արժէքը կը կրկնապատկուի, եթէ հաշուի առնենք, որ առաջին՝ օգնութեան փութացող ընտանիքների մեծագոյն մասը իր օրուան հացը ճարելու ի վիճակի է, եւ երկրորդ՝ որ աշխարհից կտրուած եւ Պարսկաստանի մէկ խուլ անկիւնն ինկած այս փոքրիկ համայնքը իր հարիւրի մօտ երեխաներին ազգային կրթութիւն տալու գովելի նախանձախնդրութեամբ, երկու տարիէ ի վեր կը պահէ երկսեռ նախակրթարան մը, վեց դասարաններով, մանկապարտէզով եւ ութ ուսուցիչներով։

Մ. Ց.

Յ. Գ.— Բացի ուղղակի ձեր հասցէին ղրկուած 700 թումանից, նոյն հանգանակութեան դրամից 100 թուման նուիրող մը գանկացաւ իր նուէրը ղրկել ուղղակի կեդր. Յանձնախումբին, որով այս տեղի օգնութիւնը կը հասնի 800 թումանի։

Նոյն

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌՈՒՄԷՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կոստանդին Պրայիլօյ, որ ընդհանուր քարտուղարն է արդի երաժշտութեան միջազգային ընկերութեան ռումանական հատուածին, Սորպոնի մէջ տուաւ կատարեալ ուսումնասիրութիւն մը ռումանական ժողովրդական երաժշտութեան մասին։ Նախ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս, պատերազմէն յետոյ, աւելի յստակ դարձաւ երաժշտութեանց ազգայնութիւնը։ Ամէն երկիր հետզհետէ կը ստանայ գիտակցութիւնը իր երաժշտութեան միւսերին, որ օղակ օղակ անցեալէն կուգայ կապուելու ապագային։ Հիմա երաժիշտները եւս կ'ընդունին, թէ երաժշտական գաղափարները կը նմանին թռչուններու կամ ծաղիկներու, որոնք իրենց կլիմաները ունին։ Եւ վերջապէս կլիմաներ կան, որ երաժշտութիւն կը բերեն։

Պրայիլօյ կը հաստատէ թէ ռումանական հողը կամ կլիման յարմար է երաժշտական մշակութեան։ Ահա թէ ինչու ռումէն գիւղերը ամէն օր կը թրթռան երգերով։ Ամէն դէպք կամ աշխատանք երգի կը փոխակերպուի այնտեղ։ Բազմաթիւ դաշտային աշխատանքներ կը կատարուին հաւաքաբար եւ երգի ընկերակցութեամբ (Զլաքա)։ Երգով կը հագուեցնեն հարսնցուն։ Երգով կը ներեն մայրերը իրենց յանցաւոր զաւակներուն։ Եւ երգով կը գոցուին մեռելներուն փոսերը (պոչէթ)։ Բոլոր մելամաղձիկ եւ ծանր երգերը կը կոչուին «տոյինէ»։ Ռոմունի գիւղը պատանիները կ'երգեն հետաքրքրական «քոլինտէ»։ Նուիրական պարերգը կը կոչուի «Հորա», որ շուրջպար մըն է միջերկրականեան ծագումով։ Հին պարերը աւելի կենդանի են, — Օլտենիոյ շրջանին մէջ այդ պարերը խելքի պատյս կուտան, Թրանսիլվանիոյ շրջանին մէջ՝ չափաւոր են։

Պարի ընթացքին, ամբողջ խաղը կը կատարեն սրունքները, իրենց ձեռքերը դրած մէկը միւսին ուսին կամ մէջքին։

Պրայիլօյ, որ աշակերտն է ռումէն մեծ երաժիշտի մը՝ Քիրօեաքի՝ կը փափաքի ստեղծել մասնաւոր մարմին մը, ձայնագրելու համար բոլոր ժողովուրդներու երգերը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԵՕԹԸ ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.—Շաբաթիրիկուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընկերահամակրական թէյասեղան մը սարքած էր ի յիշատակ Քրիստափոր Միքայէլեանի մահուան 25 ամեակին, Հաճի Մկրի սրճարանին մէջ։ Որոշեալ ժամուն սրահը լեցուած եւ շատերը ոտքի վրայ մնացած էին։ Նախագահ Տիկին Էլէն Գիւթիւքեան յուզումով նկարագրեց Քրիստափորի յանդուգն ձեռնարկը, որուն նպատակն էր ոչնչացնել Կարմիր Սուլթանը։ Այս փորձը չյաջողեցաւ, բայց Քրիստափորի յաջորդները շարունակեցին պայքարը եւ կը շարունակեն մինչեւ այսօր։

Յետոյ ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մշակ Բանուորը»։ Ընկ. Փ. Ուստուլեկեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Սեւ Խաչարը» եւ Ա. Իսահակեանի «Ճէնկիզ Խանը»։

Երեկոյթի բանախօսն էր ընկ. Մ. Գուլուաճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը, իբրեւ արտայայտիչ ազգային իտէալի եւ մարտական կազմակերպութեան։

Այս առթիւ պանծացուց Քրիստափորի ոգին, որ վարակած է Դաշնակցութիւնը։

Ընկ. Զորմիսեան կոչ ուղղեց ուժ տալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ միակն է իր տեսակին մէջ։ Վարչութեան կողմէ ընկ. Ուստուլեկեան յայտարարեց թէ փափաքողները կրնան իրենց անունները արձանագրել։ Եօթը հոգի արձանագրուեցան Դաշնակցութեան նուիրական դրօշին տակ։ Կէս գիշերը անցած ըլլալով, երդման արարողութիւնը յետաձգուեցաւ այսօրուան, շաբաթ։ Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ։ Ընկեր

...ղումինքներից մէկն էր։ Դեռ ...տարի սրանից առաջ նա անգիր ...արտասանում էր լատին ուսուցչի-...ներից էջեր, ի զարմանս իմ, որ ...հետեւում էի նրա խօսքերին ...Գրքի մէջ։ Վերոյիշեալ ...ակութիւնները բնականաբար ...նոքում էին հանգուցեալին ...անձին գիրք եւ բարեկամների ...շրջաններ ամէն տեղ եւ բո-...ազգերի մարդկանց մէջ։ Այն ...իւրաքանչիւր ցաւը որ պատճառեց ...մահը, յուղարկաւորների ...բազմութիւնը, որոնք լեցուցին ...եկեղեցին իրա թաղման օրը, այն ...եւ սրտառուչ դամբա-...նականը որ խօսեցաւ եկեղեցում ...Սրբազանը, իբրեւ հա-...պատուիրակ, բե-...իրա մասնակցութիւնը թաղ-...ման,— արձագանքներ էին այն ...եւ գեղեցիկ կեանքին, ...անցկացրեց հանգուցեալը, եւ ...չպիտի ջնջուի իրան մօտիկ ...ողների յիշատակից։

Նրան տասնեակ տարիներ սիրող սգացիր ընկեր
ԲՈՐԻՍ ԵՐԿԱՑՆԱԲԱԶՈՒԿ
ԱԴՂՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 8 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Մենք մեր աչքով տեսանք, ...այդ տան ինչպէս Սասունը ...ութեան մէջ կը գտ-...ր, թէ ինչպէս Թուրք պաշ-...եաներն ու Քրդերը կը վա-...նուին։ Դաշտն ալ կիսով չափ ...նգիստ էր եւ ժողովուրդն ալ ...ւնուած։ Յեղափոխականը ...րի պէս կը պաշտէին։

Մըստր Բօլ եւ մըստր Ջօրջ ...քին մեր հոն ըլլալը եւ հա-...րան կ'ըսէին.

«Այլեւս ի՞նչ պէտք կայ, որ ...զէնքերը ձեռքից վար չէք ...ր. ա՛չ մի քիւրդ իրաւունք ...ի ձեր սահմաններէն անց-...ու, կառավարութիւնն ալ 7 ...րի*) ձենէ տուրք չպիտի առ-...»։

Հայերը կը պատասխանէին, թէ «մեր սովորութիւնն է զէնք կրելը»։

Շատախցիք այդ կռիւներուն չէին մասնակցած եւ կռուէն անմիջապէս վերջը կառավարութիւնը հոն հաւաքած, տարած է մօտաւորապէս 120 զէնք (չախմախլը)։ Կռուի ժամանակ սպաննուածներէն եւ անձնատուր եղողներէն ալ տարած են մօտ 400 չախմախլը։

Հէնց այդ տեսնները, երբ այդ օտարազգիք զէնք վայր դնելու մասին այդպէս կ'ըսէին՝ հեռագիր եկաւ թէ՝ Բաղէշ կոտորեցին։ Այդ միջոցին նոյն այդ մարդիկ Հայերուն կ'ըսէին.«Ձեր զէնքերը վերցրէ՛ք, եկէ՛ք մեր վրաններու քով»։ 50—60 զէնք ունեցողներ կ'երթան այդ վրանները պահելու։ Երկու օրէն վերջը Օրիկեան Արմենակը հոն կը թողուն, իսկ իրենք կը բռնեն իրենց ունեցածը ու կը մեկնին Բաղէշ։

Այդ միջոցին Ապրօն մեզ կանչեց անմիջապէս գալու Առաքելոց վանքը։ Մենք գացինք։ Ապա Ապրօն մեզ կանչեց Մուշ, որովհետեւ հոն, երբ Բաղէշի կոտորածի մասին լուր հասաւ («կոտորածէն օր մը վերջ») խանութները գոցեցին եւ կը սպասէին անխուսափելի կոտորածին։ 2 հոգի Առաքելոց վանքը թողնելով՝ 8 հոգով գացինք Մուշ, ուր մնացինք 16 օր։ Խանութները մի ամիս գոց մնացին։

Մուսթաֆա փաշան մի օր կանչեր էր Վարդան վարդապետին եւ Քաղաքական ժողովի անդամներին ու ըսեր էր.

«Ինչո՞ւ Հայերը չեն բանար իրենց խանութները»։

Հայերը կ'ըսեն.

«Մեր ձեռքէն չի գար նրանց ստիպելու բանալ խանութները»։

«Տարօրինակ բան է,— կ'ըսէ միւթէսարիֆը,— դուք մեզնէ կը վախնաք, մենք ձեզնէ կը վախնանք.— Ձեր մէջ Հնչակ ու Դրօշակ կայ»։

«Չգիտենք Հնչակն ու Դրօշակ ի՛նչ է, մենք ա՛հա', ձեզնից կը լսենք»։

«Դէ՛հ, չլինելուն եկէ՛ք երդում ըրէք»։

Եւ Աւետարանը կը դնէ առաջնին՝ կ'երդուեցնէ։

Քաղաքի հարուստներն իմացած էին մեր հոն ըլլալը։ Այդ վախի ազդեցութեան տակ բոլորը մէկ կուգան Առաջնորդարան եւ կը խնդրեն Ապրոյին, որ տղաքը հանէ քաղաքէն՝ կոտորած սարքելու առիթ չտալու համար։ Նրանք կ'ըսէին, որ մութէսարիֆը երդուած է իրեն՝ թագաւորի եւ Մահմէդի վրայ, որ մեր քաղաքի մէջ ոչինչ չէ ըլլալու*)։

Ապրօն գալիք չարիքների պատասխանատուութիւնն իր վրայ չառնելու համար՝ նրանցից ստորագրութիւն առաւ եւ մեզ Սասունի գծով ղրկեց Ս. Յովհաննու վանքը։ Հոն կը գտնուէին Նիւֆիւս մամուրի Իպէզ էֆէնդին եւ երկու ձիաւոր ոստիկան։

Գոմերցի երկու տղայ գացեր էին Մուշ ցախ ծախելու։ Յանկարծ, մէկը վիրաւորուած, միւսը աղէ լուր բերին մեզ, թէ Մուշ կը կոտորեն։ Իպէզ էֆէնդին, որ սրտով չափով Հայերու պաշտպանն էր եւ հաճ էլ կաշառակեր, եւ ոստիկաններն անմիջապէս ձի հեծան եւ գացին Մուշ։ Ուզեցինք նրանց զէնքերը հոն առնել եւ իրենց ալ սպաննել, սակայն, Մշոյ կոտորածի իրողութիւնը չէինք գիտեր եւ վարդապետները թոյլ չտուին այդ բանն ընելու, ըսելով, որ Վանքի քանդման պատճառ կը դառնանք։

Երեկոյեան լուր առինք, որ մի Թուրք զինագործ իր խանութի մէջ երեք ատրճանակ կը բանայ իրարու վրայ եւ դրանից կը սկսի կռիւը։ Հայերի կողմից ո՛չ մի դիմադրութիւն չըլլար. ամէնք խանութները կը գոցեն, ոմանք ալ բաց կը թողուն եւ այնպէս կը փախին իրենց տուները։

Մութէսարիֆը և զօրքի հրամանատարն անմիջապէս կը մտնեն խուժանի մէջ եւ կը գոռան.

«Անմիջապէս բոլորիդ հրացանիկըլըռնենք. Թագաւորէն հրաման չկայ այդպիսի բան ընելու»։

Եւ կը կարդան Սուլթանէն գնացած հեռագիրը թէ՝ «այսանից վերջը ռայեայի քիթը չպիտի արիւնի»։

Նոյն առեն զօրքի հրամանատարն ու մութեսարիֆը կ'երթան Առաջնորդարան 100 ձիաւորով եւ կ'ըսեն թէ՝ «ամէն բան կարգադրուած է, ոչինչ չվախենաք»։

Այդ օրը սպաննուեց 7 մարդ եւ 25ի չափ ալ վիրաւորուեց, որոնց թուի մէջ նաեւ մի ընկեր, որ վիրաւորուած էր իր ձեռքից բացուած ատրճանակի գնդակով։ Ապրօն, որ այդ օրը հոն կը գտնուէր, կը վերցնի վիրաւոր ընկերոջ հրացանը, վերարկուի տակ կը պահէ եւ վազ կուտայ դէպի առաջնորդարան (Ապրօն Մշեցու շոր էր հագեր)։

(Շար.)

*) Երկու տարի չտեւած կառավարութիւնն սկսաւ տուրք ...ել. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

*) Մուստաֆա փաշան նայելով ուրիշ Թուրքերուն, լաւ մարդ էր։ Մշոյ Թուրքերն ալ իրենց Հայերուն լաւ կը նայէին։ Հասարակ խուժանը ոչինչ չէր կրնար ընել առանց այդ գլխաւոր Թուրքերու մասնակցութեան։ ԱՆԴՐ.

համար, չեն հաւատար թէ որեւէ ազդեցութիւն պիտի ունենայ գործելակերպի այս փոփոխութիւնը, ուստի եւ կը շարունակեն անխնայ գործադրել նախապէս տրուած հրահանգները՝ արագ եւ ընդհանուր հաւաքականացում ձեռք բերելու եւ կուլակները բնաջնջելու մասին։

Միւս կողմէ, համայնավար կուսակցութեան աջ թեւի անդամները նոր հրահանգները կը մեկնեն իբրեւ նահանջ մը եւ բացէ ի բաց կը յայտարարեն. «Այդպէս չըսի՞նք մենք ձեզի»։

Կրասնոտարի (Եկատերինոտար) մօտ, կիրակի օր Մակէեւ, պրոլետար բանաստեղծ մը, կ'աշխատէր գիւղացիներուն բացատրել հաւաքականի խառվութիւնները։ Կուլակներու դրդումով գիւղացիներու կատղած բազմութիւն մը յարձակեցաւ Մակէեւի վրայ եւ կտոր կտոր ըրաւ զայն։

Խորհրդարանի վիճաբանութիւնները

Թարտիէօի կառավարութիւնը առջի օր կրկնակ յաղթանակ տարաւ Երեսփոխանական ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ։

Ինչպէս գրեցինք, Երեսփ. ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուէին Ելեւմ. ծրագիրը և Լանէլի համաձայնագիրները, որոնց վաւերացումը կը պահանջէ կառավարութիւնը։ Նախ քան վիճաբանութիւնները սկսիլը, Լէոն Մէյէր, արմատական ընկերվարական, առաջարկեց յետաձգել վիճաբանութիւնը եւ սպասել որ Բրիան վերադառնայ Լոնտոնէն՝ կարենալ պատասխանելու համար ուղղուելիք բոլոր հարցումներուն։ Թարտիէօ պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ամէն կէտի վրայ համերաշխ է իր արտաքին նախարարին հետ եւ թէ անոր ներկայութեան պէտք չկայ։ Ու վստահութեան խնդիր դրաւ։ 262ի դէմ 319 ձայնով մերժուեցաւ Լէոն Մէյէրի առաջարկը։

Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութեան ընթացքին խօսեցան զանազան երեսփոխաններ, Լէոն Պլում, Էրիօ եւայլն։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին դեռ։

Կէսօրէն վերջ Ծերակոյտին մէջ վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ Թարտիէօի ստեղծած նոր նախարարութեանց խնդիրը։ Ծերակուտականները չէին ուզեր վաւերացնել նոր նախարարութեանց համար պահանջուած վարկերը։ Վարչապետը հոն ալ յաղթանակ մը տարաւ եւ 119ի դէմ 148 ձայնով ընդունուեցաւ իր տեսակէտը։

Կուտեպովի գաղտնիքը լուսաբանուեցա՞ւ

«Մաթէն»ի համաձայն, ոստիկանութիւնը յաջողած է վճռապէս հաստատել թէ՝ Զօր. Կուտեպով իրապէս նաւ գրուած է Նորմանտական ծովեզերքէն. Թապուսի մօտ Մէկէ ուելի վկայութիւններ կը հաստատեն այս պարագան։ Գլխաւոր վկան է ռուս տիկին մը, որ մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ՝ Յունուար 26ին, կէսօրէ յետոյ, կը պտտէր ծովեզերքը, բարեկամուհիի մը հետ, երբ տեսաւ ինքնաշարժ մը որ սրարշաւ կը յառաջանար դէպի ծովափ։ Ետեւէն՝ ուրիշ ինքնաշարժ մը, կարմիր գոյնով եւլն. (Տես «Յառաջ»ի չորեքշաբթի օրուան թիւը)։

Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ մեղսակիցներէն երեքը Փարիզ հասած էին դէպքին օրն իսկ, թէ մէկը Ֆրանսայէն մեկնած է նոյն օրը, թէ միայն կեղծ ոստիկանը Փարիզ կը գտնուէր դէպքէն քանի մը օր առաջ եւ բարեկամի մը տունը կ'ապրէր, թէ բոլոր դաւադիրներն ալ Ռուսեր են եւ անծանօթ գործավարին։

Le Gérant H. STEPHAN

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ—ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30։ Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles։

Կը նախագահէ Գ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլայ Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի կոմիտէի եւ «Քրիստափոր» եւ «Ապառաժ» խումբերու։ Վաղը կիրակի ժամը 2ին։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի «ՎԱՇԽԱՌՈՒԻՆ» (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Հայ արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղի թէյասեղանը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին կ'ըլլայ Պառ տը լա Փօսթի սրահին մէջ 3 Rue Colbert։ Հաճելի ժամանց, անակնկալներ։ Յատկապէս կը հրաւիրուին ծնողքներն ու սկաուտական շարժման բարեկամները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն, Ներածութիւն ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. Մէթրօ Մէզոն Պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ աբձանագրուիլ փափաքողները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot։ Վարչութեան ժողովը ժամը 8ին նոյն տեղը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՐ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄՊ

Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ։ Գանձապահներէ կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը։ Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՒԱՌ

Ս. Էթիէնի ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին, 3 Place du Peuple.

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌԹԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, վաղը կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսի Խարբերդի Հայր. Միութեան ցանկը.— Միութեան սնտուկէն 1000 ֆր., Կ. Կարապետեան, Յ. Վարդանեան 25ական, Խ. Սարգիսեան, Տէր Ղուկասեան եղբայրներ, Ա. Կարօեան, Ս. Ճիտանեան 20ական, Ե. Շահպազեան 30, Հայր եւ որդի Աճարոնեան 50, Ա. եւ Վ. Էօքսիւզեան 25, Տիկին Զ. Համբարձումեան 25, Գ. Սիմոնեան 23, Ա. Սարգիսեան 15.25, Մ. Կարապետեան 5.75, Ն. Թէպոյեան, Խ. Գալիթեան, Գ. Եղիազարեան, Ե. Եղիկեան, Գ. Մանուկեան 15ական, Օր. Հ. Կարօեան, Մ. Գօյաճեան, Օ. Գրիգորեան, Գ. Եղիկեան, Ս. Խաչատուրեան, Լ. Ճերմնեան, Գ. Աճարոնեան, Գսակ քահանայ Սարգիսեան, Մ. Գօյաճեան 10ական, Ս. Թէպոյեան, Մ. Մինասեան, Տիկին Մ. Աստուրեան, Յ. Յակոբեան, Ղ. Տէր Ալէքսանեան, Տ. Գագայեան, Գ. Ստեփանեան, Տ. Տօնապետեան, Ն. Կարօեան, Երեցկին Տէր Սարգիսեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Կիրակոսեան, Ս. Ճէնտէրմէճեան, Ն. Տէր Սարգիսեան, Յ. Կ. Խօճիկեան, Օր. Ե. Անթոյեան, Կ. Կարօեան 5ական, Տիկին Վ. Ճիրանեան 4, Տիկին Աղաւնի Տէր Գարսամեան 2 ֆրանք, Լ. Աճէմեան, Գ. Անթոյեան, Ն. Գէրպէրեան, Մ. Առաքելեան, Ա. Ջաղացպանեան, Ս. Մանուկեան, Գ. Տօնիկեան, Ա. Մանուկեան, Յ. Ստեփանեան, Մ. Վարդանեան, Խ. Գալթայեան 10ական ֆրանք։ Գումար 1670 ֆրանք։

(Տես «Յառաջ» 20 փետր.)

ԵՐԵԿՈՅԹ—ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Գ. միութեան կողմէ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ (սինէմա Նովէլթիի կից)։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ պատանիները եւ հայրենակիցները։ Կը դասախօսէ Ընկ. Բ. Աղաբէկեան։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի ժամը 2.30ին, 29 Bld. Carnot։ Ներկայ կ'ըլլան Տիկ. Շանթ եւ Օր. Քօչեան։

Ն. Գ. Բ.ի բոլոր անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Բժ. Լ. Գրիգորեանի բնակարանը։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅ «ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹ» ԽՈՒՄԲԸ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

Փարիզի արուարձաններուն մէջ կը ներկայացնէ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ ՈՒՐԱԽ ՕՓԷՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Արեւելեան երաժշտութիւն՝ ղեկավարութեամբ Թաթիոս ժՕՐԺի։ Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Աչեր սեւորակ» և կը պարէ կովկասեան պարեր։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՕՄՊԻ ՄԷՋ		ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
5 ապրիլ. շբ. գիշեր ժամը 8.15ին	ՓՈՒԹԱՑԷՔ	6 ապրիլ կիր. գիշեր ժամը 8.15 ին
Salle Municipaleի մէջ		Salle des Fetesի մէջ
Rue des Halles		

ԾԱՆՕԹ. Տոմսակներուն գիները մատչելի են։ Փնտռեցէ՛ք տեղւոյն վրայ, բոլոր Հայկական սրճարաններէն եւ ճաշարաններէն, իսկ ներկայացման օրը՝ թատրոնին դուռը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ " "
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
30
ՄԱՐՏ
1930
30 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1225

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՐԻ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱՐԱԿ,, ԱԿԱԴԵՏՈՒԹԻՒՆ,

Չգտանք ուրիշ բառ, խտացնելու համար այն վիճակը որ սպառնայ մօրուտի մը վերածել մեր մտաւոր ասպարէզը։ ...ագոյն պարագային՝ դարձնել միօրինակ տափաստան մը։

Անկում կայ մտքի։ Անկում՝ լեզուի։ Եւ անկում՝ ճաշակի, ...ռնուածքի։

Ծուլութեան եւ տգիտութեան որդը անարգել կը բանի ...ն տարածութեան մը վրայ։ Գիրքէ գիրք, բեմէ բեմ եւ մա... ...անդ լրագիրէ լրագիր։

Այսպէս կոչուած «հասարակական» միտքն անգամ կը ծիւ... ...ւ կը ծանծաղի սրընթաց արագութեամբ։ Ինքզինքը կր... ...կրկնէ։

Ճաշակը, խորութիւնը, ճիգը տեղի կուտան սովորակա... ...ին, բարեխնամ անխնամին առջեւ։ Ասաքինութիւն կը համար... ...ւի հասարակ տեղիքը եւ անփոյթ, շլխտի զանցառութիւնը։ ...իշտ եւ ամէն տեղ՝ դիւրինը, «կիրշէօ»ն։

Բարձունքներէն յանկարծ նետուած լպրծուն պողոտաներու ...րայ, ամէն ինչ տուեր ենք ջուրին։ Եւ... «դրամագլուխնիս ...ուտենք կոր», ինչպէս իրաւամբ կ՚ողբար պատմութեան ան... ...ծ գրագէտ մը։ Իր կարգին կրծելով, սակայն, հայերէնի դրա... ...ագլուխը։ Գլուխէ՛ն իսկ— «Դրամագլուխնիս կ՚ուտենք կոր»։

Ինչ որ ժամանակակից լրագրութիւն կը կոչենք, զարձեր է ...որձակարան, թէ մտքի եւ թէ լեզուի տեսակէտով։ Միայն ...անսայի մէջ, կը համրենք ճիշդ ՔՍԱՆԸՐԵՔ պարբերական ...տարակութիւններ։

Ձենք հարցներ այդ քսաներեքին գոյութեան իրաւունքը։ ...այց գոնէ հինգը կրնայի՞ն երեւ ճերմկցնել, իրենց բովանդա... ...ութեամբ եւ լեզուով։

Այո՛, ձգենք ամէն բան եւ հարցնենք միայն լեզուն։

Դեռ ութսունական թուականներուն, թարգմանիչ մը, Կա... ...պետ Իւթիւճեան, ճիգ թափած էր բառ, նախադասութիւն, ...գու շինելու համար («Մասիս» եւ «Արեւելք»)։ Գրագէտներ՝ ...իփիարեան, Բաշալեան, Օտեան, Հ. Ասատուր եւ ու... ...իշներ լեզուն ճոխացնելու, յղկելու մտահոգութիւնն ունեցած ...։ Թերթ խմբագրած ատեն։ Ամէնէն օգտապաշտը, Բիւզանդ ...էչեանն անգամ, հոգ տարած է լեզուին, ոճելով, կոկելով գայն։ ...ւ ինչ որ կատարեց Պոլսոյ «Ազատամարտը», առաջնորդու... ...թեամբ Ռ. Զարդարեանի եւ հատընտիր խումբի մը, ամբողջ ...րամագլուխ մըն էր։

Այսօր է, միայն, որ հասնողը թերթ կը խմբագրէ։ Կը բաւէ ...ր հայերէն տառ գտնէ եւ երկու գրաշար։

Արդարեւ, երբեք այսքան անտիրութեան մատնուած չէր ...պագրական խօսքը։ Ոչ ալ այսքան անխղճօրէն տրորուած՝ «Միլ մեծասքանչ»ը։ Խօսք չենք ըներ արեւելեան բարբառին, ...րովհետեւ, ինչ որ պակաս ձգեր էին Կովկասի Նախապատե... ...ազմեան մտաւորականներն ու լրագրողները— անհշան բա... ...ռութեամբ— ահա կը լրացնեն կարմիր աքլորները, իրենց ...ռնածքն, խառնիճաղանճ եւ խժալուր կանչերով։ Այլեւս ...երթ չէ որ կը խմբագրուի, հայերէն չէ որ կը գրուի, այլ ռուս... ...րէնի վրայ չափուած բաբելոն մը նոյնութեամբ կը փոխա... ...ուի տպարան, հայերէն տառերով շարուելու եւ տպուելու ...մար։ Հազարէն հատ մը,— «Հայտնարկօօպը հոլեկտիվացման ...րոնտում»...

Եւ այս ընթացքով, դժբախտաբար կնքուած է արեւելահայ ...րբառին ճակատագիրը, եթէ գոնէ «գրականագէտները» — ...ան իսկ պրոլետար — հոգ չտանին պահելու եւ նորոգելու, ...րգացնելու Աբովեանէն մինչեւ Րաֆֆի-Ահարոնեան կատար... ...ած նուաճումը։

Բայց խօսինք արտասահմանի մասին, ուր թէեւ ագատ ...ք խորհրդային բարբարոսութիւններէն, բայց կը տեսնենք ...այպէս վրդովիչ երեւոյթներ։

Մատի վրայ կը համրուին անոնք որ, իբրեւ ասպարէզ ...րած ըլլալով հրապարակագրութիւնը, ունին նաեւ անոր ...ը։ Ու մանաւանդ պատասխանատուութեան զգացում մը։ Լեզ... ...ւ, մտքի, ճաշակի եւ խառնուածքի նրբացման եւ զարգաց... ...ն հոգը։

Այստեղ ալ՝ «հասարակական» կոչուած ժողութիւնն է որ ...ւն կը քանդէ, (Այս բարբարոս բառը կը նշանակէ, տեղին ...մեմատ, 1. հանրային, 2. ընկերային. 3. հրապարակային, ...հանրօգուտ (շինութիւններ)։ Եւ եթէ կ՚ուզէք՝ մեր քաղա... ...կան-կուսակցական կեանքի ժխորը։

Ի՞նչքան հասարակ տեղիք մտքեր, բառեր ու բացատրու... ...իններ կը թափուին ամէն գրչի տակ, այս հարթ գետնին ...։ Առանց ո՛ր եւ է ճիգի։ Մեքենաբար, աչքերը գոց եւ մի... ...ն գրիչը շարժելով։

Եթէ մէկը համբերութիւնն ունենար աչքէ անցընելու մէկ ...ուան հայերէն թերթ— ամենօրեայ եւ շաբաթական— պի... ...կրնար կազմել հատընտիր հաւաքածոյ մը ոչ միայն լեզուի, ...լ եւ մտքի թշուառութեան։ Նկարագեղ ցուցահանդէս մը՝ ...նծագամտութեան, ուռուցիկ այլ սնամէջ, թմբուկը պատ... ...ծ ճոռոմաբանութեան։

Մէկ բառով՝ «հասարակապետութեան»։

Այս տեսակէտէն, մրցանիշը կոտրած են հնչակեան և ռամ... ...կավար հրատարակութիւնները։

Բայց մենք ալ ունինք խոցելի կէտեր։ Երգերուն հետ՝ շատ ...ն ալ վէրքեր։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալին սարսափի մէջ կ՚ապրի՝ Համիտին պէս

Պերլինի Նախթաուսկապէ երեկոյթերթին մէջ, «նախկին խորհրդային բարձրաստիճան պաշտօնատար մը որ Ռուսիա վերադառնալու մտադրութիւն չունի», կը գրէ թէ Ստալին ներկայիս զոհն է իր ստեղծած ահաւոր սարսափի վարչաձեւին։ Նախապէս, կ՚ըսէ, պոլշեւիկեան դիկտատորը ազատ համարձակ կ՚ապրէր եւ մասնակից էր կուսակցութեան բոլոր անդամներուն։ Կրէմլինէն Գորկի գիւղը, ուր մեռաւ Լէնին եւ ուր կ՚ապրի այժմ Ստալին, կ՚երթեւեկէր առանց ծածկուելու կամ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու։ Մինչդեռ այսօր դիկտատորին հետ խօսիլ ուղող այցելուն բազմաթիւ դիւանատուներէ եւ գրասենեակներէ պէտք է անցնի, պահակներու եւ ոստիկաններու քանցեր պէտք է կորէ։ Նախազգուշական բազմաթիւ ձեւակերպութիւններ պէտք է լրացնէ, նախ քան անոր ներկայութեան ընդունուիլը։ Որովհետեւ Ստալին առանձին չի շխեր Կրէմլինի մէջ։ Ջինքը պաշարած են վախն ու կասկածը։

Մոսկուայի եւ Գորկիի միջեւ ճամբորդութիւնները «վարագուրուած են այնպիսի գաղտնապահութեամբ մը, որ նոյնիսկ պահակախումբը չեգիտեր թէ՛ ո՛ր կառքով եւ ո՛ր փողոցներէն պէտք է քալէ։ Ո՛չ ոք գիտէ թէ դիշերը Մոսկուայի՞ թէ Գորկիի մէջ կ՚անցնէ։ Այս բանը գիտնալ արգիլուած է բոլորին։ Այս գաղտնիքներուն ծանօթանալու ամէն փորձ անվստահութիւն կը հրաւիրէ հետաքրքրուողին վրայ, որ զուրս կը քշուի Կրէմլինէն, նոյնիսկ եթէ իր շրջապատի ամէնէն մտերիմ անձնաւորութիւնն ըլլայ։ Ասիական բռնակալութեան մթնոլորտ կը տիրէ Կրէմլինի մէջ»։

Յօդուածագիրը կ՚ըսէ թէ «Ստալինի անձնապահ գունդը կը բաղկանայ Կովկասցիներու երկու զումարտակներէ, որոնց մէկը Կրէմլին, միւսը Գորկի կը մնայ։ Երբ դիկտատորը ճամբորդէ, բոլորովին իրարու նմանող չորս ինքնաշարժներ ճամբայ կը հանուին տարբեր ուղիներով՝ երթալու համար նոյն տեղը։

Միայն պահակախումբի հրամանատարը գիտէ թէ այդ կառքերէն ո՛ր մէկուն մէջ կը գտնուի դիկտատորը։ Ճամբու ընթացքին կառքերը յաճախ ուղղութիւն կը փոխեն, վարիչին քով նստած սպաներու հրամանով։ Գորկիէն մինչեւ Մոսկուա ճամբան շարունակ հսկողութեանը տակ կը գտնուի Ստալինի պահակախումբին, որ իր տրամադրութեան տակ ունի զրահապատ կառքեր եւ ինքնաշարժ հեծանիւներ։ Ո՛չ մէկ օտարական կրնայ համարձակիլ մտնել Գորկի»։

Ստալինի ընտանեկան կեանքն ալ գաղտնի կը պահուի նոյնիսկ իր քանի մը մտերիմներէն։ Անոնցմէ մէկը միայն օր մը տեսած է դիկտատորին կինը— «Վերապահ եւ լռիկ մանկամարդ Վրացուհի մը՝ անձկալից աչքերով»։

Ջինուորներ կը պահպանեն ճաւախականը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակցին համաձայն, Մոսկուայի ներքին գործավարութիւնը սկսած է կազմել «մասնաւոր քաղաքապահ գունդ մը՝ պաշտպանելու համար խորհրդային պետական ագարակները՝ քանդիչներէ եւ դասակարգային թշնամիներէ»։ Քաղաքապահները կը բաղկանան արձակուած զինուորներէ եւ մասնաւորապէս յանձնարարուած գիւղացի վարձկան մշակներէ։

Համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի շրջանային կոմիտէն մարտ 26ի գիշերը ժողով գումարելով, զբաղած է գիւղի նոր կացութիւնով եւ գարնանային ցանքով։ Լսած է մանրամասն տեղեկագիր մը, որմէ կ՚երեւի թէ հաւաքական տնտեսութիւնները կարգ մը շրջաններու մէջ պիտի կրնան յաղթել գարնանային դժուարութեանց, բայց շրջաններու մեծ մասին մէջ կացութիւնը շատ մութ է, որովհետեւ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ բռնի մտցուածները անկազմակերպ վիճակի մէջ են, եւ թէ կուսակցութեան նոր հրահանգը կը մեկնուի այն ձեւով թէ՝ անոնք ազատ են քաշուելու։ Այս պայմաններուն տակ հաւաքական տնտեսութիւնը չպիտի կրնայ ծրագրուած քանակութեամբ ցորեն ցանելու պէտք եւ պիտի ըլլայ դիմել անհատական տնտեսութեանց՝ 1930ին պակաս հունձք չունենալու համար։

Հանրային Պարտքը Պոլի՞ս պիտի դառնայ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը խօսելով հանրային պարտքի ներկայացուցիչներուն Թուրքիա այցելութեան եւ այս առթիւ Թուրք մամուլին մէջ յայտնուած զանազան կարծիքներուն վրայ, կը գրէ թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը եւմտական տագնապը սպասուածէն աւելի լուրջ կը գտնէ։ Այդ տագնապին դիմակալելու համար երկու մեթոտներ կան, առաջին՝ խիստ խնայողութիւն գործադրել ամէն ուղղութեամբ եւ միաժամանակ հասկցնել օտար բաժնետէրերուն թէ էական է գոնէ մասնակի մորաթորիում մը շնորհել Թուրքիոյ, կտրօններու վճարման համար։ Երկրորդ մեթոտն է՝ աշխատիլ ձեռք բերել մեծ փոխառութիւն մը, որուն մէկ մասը պիտի յատկացուի կտրօններու վճարման, միւս մասը վերաշինական աշխատանքներու։ Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ կառավարութիւնը կ՚ուզէ ժամանակ շահիլ՝ որոշ ուղեգիծ մը ընդունելէ զգուշանալու համար։

Հետեւաբար, կ՚ըսէ թղթակիցը, բաժնետէրերու պատուիրակներու էնկիւրի այցելութիւնը մեծ շօշափելի արդիւնք չտուաւ, բացի մէկ բանէ։ Ցարդ՝ հանրապետական Թուրքիան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը կը նկատէր իբրեւ բացարձակապէս թշնամի հաստատութիւն մը։ Ուայթի հետ շփումը այս մտայնութիւնը փարատած է մեծապէս։

Անգլիացի պատուիրակը համոզուած է թէ Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը ինչպէս անցեալին մէջ Օսմ. կայսրութեան, ներկայիս ալ Թուրք հանրապետութեան կրնայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանել։ Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է եւ տրամաբանական՝ կրկին Թուրքիա փոխադրել Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին կեդրոնը։ Այսպիսի տեղափոխութիւն մը շատ օգտակար կրնայ ըլլալ թէ Թուրքիոյ եւ թէ օտար բաժնետէրերու։

Օտար դրամագլուխը անհրաժեշտ է

Օսմ. Հանր. Պարտքի Վարչութեան ֆրանսացի պատուիրակ Տէ Բլոգիէիր ճիւմհուրիյէթի խմբագիր Եօնուս Նատի պէյի յայտարարած է.

— «Տարակոյս չկայ որ երկիրը լեցուն է հարստութեան աղբիւրներով, միայն թէ այդ հարստութիւնները շահագործելու համար աշխատութեան եւ դրամագլուխի պէտք կայ։ Մասնաւորապէս ընդհ. պատերազմէն յետոյ եւ արեւմտեան երկիրներու հետ բաղդատելով՝ Թուրքիա աւելի դժուար վիճակի մէջ կը գտնուի, որովհետեւ եւրոպական երկիրներ արտադրելու կազմակերպութեամբ եւ իրենց արհեստներով շատ յառաջդիմած են։ Այն երկիրները որ կ՚ուզեն հարստանալ, երկրագործութեան զարկ տալով հանդերձ, արհեստներու կարեւորութիւն պէտք է տան։ Ըր կարծեմ որ Թուրքիոյ համար ալ այսպէս պիտի ըլլայ։ Այս կարգի գործերու եւ ասոնց նման ուրիշ հիմնական պէտքերու համար Թուրքիա օտար դրամագլուխ բերելու պէտք ունի, անշուշտ նաեւ մասնագիտութեան ալ։ ...Մասնագէտը վերջապէս դուք ալ ալ կրնաք պատրաստել, բայց երկրին մէջ դրամագլուխ ստեղծելու համար, նախ պէտք կայ օգտուելու օտար դրամագլուխէն։ Չեմ գիտեր որ Թուրքիոյ մէջ օտար դրամագլուխէն զգուշացողներ կան լսողները իրաւունք ունի՞ն։ Իր անկախութիւնը մեծ զոհողութեամբ ձեռք բերող ազգի մը զգուշաւոր վարուիլը շատ բնական է, բայց այդ զգուշաւորութիւնը պէտք չէ տանի կասկածի աստիճանին, տարակոյս չունիմ որ Թուրքիոյ վարիչները այս խնդրոյն մէջ ուղիղ ճամբան պիտի կրնան գտնել»։

Թէվֆիք փաշա դատարանի առջեւ

Քանի մը օրէն Փարիզի Յրդ քաղաքային ատեանին առջեւ պիտի դատուի Իպրահիմ Թէվֆիք փաշա, օսմանեան կայսրութեան պետական ծանօթ դէմքերէն, որ զինադադարէն ի վեր Փարիզ կը բնակի իր կնոջը հետ։ Այս վերջինը քիւ տը լա Փէի մէկ դերձակատան կարել տուած էր թանկարժէք հագուստներ եւ կարեւոր գումար մը կը պարտէր։ Տիկինը այս պարտքը վճարած չըլլալով, դերձակատունը դիմեց անոր ամուսնին։ Թէվֆիք փաշա յայտնեց թէ ինք ամուսնացած ըլլալով ըստ օսմանեան օրէնքի, որ կ՚ընդունի այր եւ կնոջ սեփականութեանց բացարձակ անջատումը, պատասխանատու չէ կնոջ ունեցած պարտքին համար։

Հիմա վճիռը՝ պիտի տայ դատարանը։ Թէվֆիք փաշայի փաստաբանն է Հանրի-Միլիէ, որ պիտի պարզէ օսմանեան օրէնքը։ Հակառակ կողմինդատը պիտի պաշտպանէ փաստաբան Գրիօ։

Եանկի ծրագրին վաւերացումը

Երեսփոխանական ժողովը երէկ ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները՝ Եընկի ծրագրին մասին։ Առջի օր երկու կարեւոր ճառեր խօսուեցան՝ մէկը Էրիոյի, միւսը ընկերվարական Փօլ-Պոնքուրի կողմէ։ Վիճաբանութիւնները արտաքին, դիւանագիտական եւ ելմտական հանգամանք ստացան։ Ելմտական նախարար Փօլ Ռէյնօ բացատրութիւններ տուաւ Եընկի ծրագրին զանազան կէտերուն մասին։ Երէկ առաւօտ խօսեցան Մարսէլ Քաշէն, Ժօրժ Պոնէ, Ֆրանքլէն Պուլեոն, Լէոն Պլում, Վէնսան Օրիոլ, Կրումպաք եւ ուրիշներ։ Ասոնց պատասխանեց վարչապետ Թարտիէօ, որովհետեւ արտաքին նախարար Պրիան դեռ կը մնայ Լոնտոն, ուր երէկ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հէնտըրսընի հետ։

Եընկի ծրագրին մասին վիճաբանութիւնները պիտի փակուէին երէկ գիշեր եւ վաւերացումը ստոյգ էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պատուիրակութեան անդամները առջի օր ընդունուեցան Անգլիոյ ճորճ Ե. Թագաւորին կողմէ, որ երկարօրէն տեսակցեցաւ անոնց հետ։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՍ դադրեցուց ծոմապահութիւնը։ Առողջական վիճակը սկսած է մտատանջութիւն պատճառել։ Երէկ դատարանը զբաղեցաւ իր խնդրով։

ՔԱԼԷԻ մէջ աւելի քան 30,000 հոգի աղմկալի ցոյցեր կատարեցին առջի օր՝ բողոքելու համար ֆրանսական ժանեակներու վրայ դրուած ամերիկեան նոր եւ ծանր տուրքերուն դէմ։ Ցուցարարները բոլորն ալ ժանեակի գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ էին որոնք գործազրկութեան ենթարկուելու վտանգին մէջ կը գտնուին։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ յայտնի երգահան Վէնսան տ՚Էնտիի 80ամեակը տօնուեցաւ առջի օր։

ԷՆԿԻՒՐԻ Ազգային ժողովը 18,000 ոսկի քուէարկեց իբրեւ նպաստ Թուրք թերթերուն։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ այրեցան 700 տուներ։ Եոքահամայի շրջանին մէջ ալ երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցան։

Կանտի առջի օր վերջացուց իր ճամբորդութիւնը Պրոչի շրջանին մէջ։ Պոմպէյի շրջանին մէջ տենդոտ պատրաստութիւններ կը տեսնուին քաղաքացիական անհնազանդութեան համար։

Մայքըլ Արլէն կը խօսի

ԻՐ ԴԻՐՔԸ ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻւ

ԽՄԲ.— Անցեալ կիրակի օրուան տեսակցութեան առթիւ, Պ. Մայքըլ Արլէնէն խնդրած էինք, նախ, գրաւորապէս յայտնել իր տեսակէտը, ծանօթ վէճին առթիւ:

Ահաւասիկ իր նամակը, անշուշտ անգլիերէն.—

ՓԱՐԻԶ, 25 Մարտ 1930
Յարգելի Պ. Խմբագիր «Ցառաջ»ի

Անցեալ օր պատիւ ըրիք հրաւիրելու զիս նամակ մը գրել «Ցառաջ»ի, պարզելու համար իմ դիրքս այն վէճին մէջ որ վերջերս ծագած է իմ անուանս շուրջ: Շատ մեծ ուշադրութեամբ նկատի առի ձեր հրաւէրը, եւ ակամայ որոշեցի թէ ինծի համար յարմար չէ մտնել այս վէճին մէջ: Այս որոշումին համար հետեւեալ պատճառներն ունիմ.—

1.— Ես պատմուածք պատմող մըն եմ, նորավէպ գրող մը, վիպասան մը, եւ քաղաքական նիւթերու մասին ո՛ր եւ է հեղինակութիւն ոչ ունիմ, ոչ ալ կը յաւակնիմ ունենալ.

2.— Ցանկալի տարուան գրական կեանքիս մէջ ինծի համար անխուսափելի սովորութիւն մը ըրած եմ երբեք չպաշտպանել ինքզինքս անպատասխանատու լրագրողներու յարձակումներուն դէմ: Վերջերս կարգ մը հայերէն թերթերու մէջ ինծի դէմ կատարուած յարձակումները անպատասխանատու են, որովհետեւ անոնք կղզացուած են դաւն նախապաշարումի եւ կուսակցական քաղաքականութեան ոգիով: Եւ անպատասխանատու են անոր համար, որ հիմնուած են տղայական թիւրիմացութեանց վրայ այն պատմուածքին, որ ծնունդ տուած է այդ վէճին.

3.— Ի սփիւռս աշխարհի այն Հայերը, որոնք պատիւ ըրած են ինծի հետաքրքրուելու իմ գրական ասպարէզովս, պէտք չունին իմանալու թէ ես եմ, թէ միշտ եղած եմ եւ թէ միշտ պիտի ըլլամ՝ ամէն բանէ վեր՝ Հայ: Գիտեմ թէ ինչ որ ըրած եմ այս աշխարհին վրայ, շատ քիչէ, անկարեւոր եւ կարճատեւ: Սակայն տակաւին կը փնտռեմ այն մարդը, ո՛ր եւէ ազգութենէ ուր գիրք կը կարդան, որ կարենայ ամենայն պարկեշտութեամբ ըսել ինծի թէ ինչ որ ըրած եմ, թէեւ աննշան, փոքր չափով մը պատիւ բերած չ'ըլլայ Հայ ժողովուրդին:

4.— Հայ ժողովուրդին մեծագոյն ողբերգութիւնը հալածանքը չէ եղած. մեր դժբախտութեանց գլխաւոր պատճառը հարստահարումը, վայրագութիւնն ու ջարդը չեն եղած: Հայաստանի (Խմբ. բնագիրն է՝ Hayastan) գեղեցիկ երկրին աշխարհագրական դիրքն էր որ զայն բաց ու անպաշտպան թողուց Ասիոյ հորդաներուն առջեւ. եւ մէկ Հայէն միւսին դէմ տիրող նախանձն էր որ փութացուց մեր աւերումն ու կործանումը: Հայերը միշտ մեծ գինուորներ եղած են: Ցեղթունի ծայրը մեր ցեղին դիւզաններութիւնն է: Նախանձը՝ մեր տոմերը:

Պէ՞տք է որ, ես, երիտասարդ գրող, վիպասան, մասնակցիմ այն ցեխարձակումին որ առնօսք կործանեց հին Ցունաստանն ու Հայաստանը եւ որ տակաւին քաոսներորդ դարուն, մեր ցեղին թոյնն է:

Այս պատճառներով, յարգելի պարոն, կը դժուարանամ գրելու երկար եւ մանրամասն պաշտպանողականը իմ գրութիւններուս: Կ'իմանամ թէ Պ. Չօպանեան է որ նախաձեռնարկ եղած է յարձակելու իմ խոսարհ անձիս դէմ: Ինծի ըսին թէ Պ. Չօպանեան հօրս տարիքն ունի: Կը բաւականանամ ըսել թէ իմ հայրս այնքան իմաստուն, այնքան արժանաւոր եւ այնքան հպարտ էր, որ ինքն իրեն թոյլ չէր տար յարձակիլ երբ վստահ չէր տեսածին կամ զրպարտել մէկը, զոր հասկնալու ձանձրոյթը յանձն չէր առած նախապէս:

Ձերդ անկեղծօրէն
DIKRAN MICHAEL ARLEN

ԱՆԱԿՐԵՈՆ ԵՒ ԻՐ ՏԱՂԵՐԸ

Կը կարծուի թէ Անակրէոն ապրած է 500 տարի առաջ Քրիստոսէ, եւ ժամանակակից է Սոլոնի, Եզոպոսի, Կիւրոսի, Կրեսոսի եւ Պիսիստրատի:

Պղատոն կ'ըսէ թէ վերոյիշեալ Պիսիստրատի տղան՝ Հիպպարքոս, մեծ համարում ունէր Անակրէոնի հանդէպ, եւ այդ պատճառով ուղարկեց յիսուն ղեկերով նաւ մը բանաստեղծին ծննդավայրը, Ցոնիոյ Թէոս քաղաքը, զայն Աթէնք հրաւիրելով:

Բազմաթիւ հակասական աւանդութիւններ կան իր կեանքի եւ կենցաղի մասին: Ցայտնի է որ սիրած է գինին եւ գեղատի մանչերը: Իր երգերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք այդ կարգի բազարձակ պոռթկումներու: Սակայն պէտք է խոստովանիլ, այդ պոռթկումներն ունին անդրադարձելի, աննման շնորհ մը: Նկատողութեան պէտք է առնել այն պարագան նաեւ թէ Անակրէոն յայն գրողներու ամէնէն հինն է, ապրած ըլլալով Պինտարէսէն եւ Եսքիլէսէն ալ առաջ:

Սակայն, ո՛րքան կենսունակութիւն կայ, եւ ո՛րքան նրբութիւն ու գեղեցկութիւն այդ հաճոյասէր երգիչին մօտ: Կորսեր կան որ Օմար Խայեամի ամենագեղեցիկ էջերը կը յիշեցնեն, երբ կ'երգէ գինին, ու նոյնիսկ գարեր առաջ կը խոստովանի համակերպող փիլիսոփայութեամբ մը թէ՝ քանի որ մեռնիլ կայ, եւ մեռնելէն վերջ այլեւս ոչինչ կայ, ինչո՞ւ ինքզինքը չարչարել:

Անակրէոնէն մեր ձեռքն հասած են բազմաթիւ ցաղեր՝ ձօնուած իր սիրած անձերուն: Թէեւ գրած է գեղօններ եւ եղերերգութիւններ ալ, բայց քանի մը պատառիկներ միայն փրկուած են:

Իր տաղերը կը կրեն յաւիտենականութեան դրոշմը: Անոնք իրապէս հրաշալի են, հակառակ դարերու սրբագրութեան եւ նորութիւններուն:

Ա. Ց.

Ա.

Ի՛նչ կերպ կ'ուզես որ քեզ պատմեմ, շաղփա՛ղփ ծիծեռնիկ, կ'ուզե՞ս որ թեւերդ փրցնեմ, եւ կամ կ'ուզե՞ս որ լեզուդ քաշեմ հանեմ: Ինչո՞ւ այսքան կանուխ եկար երգելու ականջներուս տակ, եւ ինձմէ խլելու Բաթիլլը, ցնդեցնելու իմ երազս:

Բ.

Կը սիրեմ ծերունիները լաւ բնաւորութեամբ, եւ գեղատի երիտասարդները որոնք հաճոյք միայն կը փնտռեն:

Երբ որ ծերունիները կը պարեն, անոնք իրապէս տարեց են մազերով միայն, այլ երիտասարդ են հոգիով:

Թրգմ. Ս. Մեղրիկեան

Գ.

Անցեալ օր, Մուսաները ծաղիկներով կապեցին Սէրը եւ զայն պահպանութեան տակին Գեղեցկութեան քովը: Հիմա գեղեցիկ Աստղիկը զայն կը փնտռէ ազատելու համար փրկագինով մը:

Բայց հակառակ որ իր շղթաները հանուած են, ան չպիտի հեռանայ: Ներկայիս որ վարժուած է ծառայելու, հոն պիտի մնայ, եւ պիտի նախընտրէ գերութիւնը իր ազատութենէն:

Դ.

Հողը կը խմէ անձրեւը: Ծառերը կը ծծեն հողին հիւթը: Ծովը կը խմէ օդը: Արեւը կ'ըմպէ ծովը: Լուսինը կը խմէ Արեւը (1): Վերջապէս ամէն ինչ կը խմէ, ուրեմն, բարեկամնե՛րս, ինչո՞ւ չէք ուզեր որ ես ալ խմեմ:

Թրգմ. Ա. Հէրեան

Ե.

Կէս գիշերն անց էր, երբ բոլոր մարդիկ տարօրեայ աշխատանքէ խոնջ, խոր քունի մէջ ընկղմած էին, Սէրը դուռս զարկաւ:

— «Ո՞վ է ան», գոչեցի, «որ կուգայ քունս խանգարելու»— «Բա՛ց», կ'ըսէ, «մի՛ վախնար բնաւ, դուն պիտի տեսնես փոքրիկ տղեկ մը որ թրջած է բոլորովին, եւ որ կորսուած է գիշերային խաւարին մէջ»:

Առիկա գութս շարժեց: Վառեցի լամբս, բացի, եւ տեսայ իրապէս տղեկ մը որ ունէր աղեղ մը, թեւեր եւ պատեան մը նետերու:

Տեղ տուի կրակին մօտ, տաքցուցի ձեռնիկներն իմիններուս մէջ, եւ սրբեցի իր վարսերը:

Ան հազիւ թէ տաքցեր էր, ոտքի ելաւ. «Ո՛ն, տեսնե՛նք», ըսաւ ինծի, «արդեօք անձրեւ աւրե՞ց աղեղիս լարը»:

Պրկեց զայն առաւ եւ վիրաւորեց սիրտս մէջտեղէն: Ապա յետոյ սկսաւ ցատկել քրքջալով իր բոլոր ուժովը, եւ ըսաւ ինծի.

«Իմ հիւրընկալս, ուրախացի՛ր ինծի հետ, աղեղս աւրուած չէ բնաւ, բայց քու սիրտդ վիրաւոր է»:

Զ.

Կիներն ինծի կ'ըսեն. «Իմ խեղճ Անակրէոնս, դուն ծերացեր ես, հայելի մ'ը ա՛ռ, նայէ՛ թէ ի՛նչպէս մազերդ թափեր են, թէ ի՛նչպէս գլուխդ աղջի մասը ճաղատ է»:

Բայց ես չեմ գիտեր թէ՛ մազեր ունի՞մ կամ ոչ, սակայն լաւ գիտեմ թէ՛ ծերունի մը պէտք է աւելի շատ զուարճանար, ըլլալով մահուան ամէնէն մօտիկ:

Է.

Դուն կ'երգես Թեբէի պատերազմները, ուրիշ մը կ'երգէ Փռիւգիացիներու կռիւները, եւ ես միշտ կ'երգեմ պարտութիւնները որ կատարուած են իմ վրայ:

Ո՛չ ձիաւոր եւ ո՛չ հետեւակ զօրքերն ինծի յաղթեցին, ո՛չ ալ ծովային բանակ մը, այլ ուրիշ տեսակ բանակ մը, որ իր աչքերէն շարունակապէս կը պարպէ իմ վրաս:

Ը.

Երբ կ'ըմպեմ ընտիր գինի, բոլոր ցաւերս կը հանդարտին: Ի՛նչ փոյթս են հոգերն ու հառաչանքները, ի՛նչ զարմ ունիմ խնամք տանելու:

Հարկ է որ, հակառակ իմ կամքիս, մեռնիմ, ուրեմն ինչո՞ւ ինքզինքս այնքան չարչարեմ այս կեանքին մէջ:

Լաւ է որ անցունենք մեր ժամանակը խմելով Բագոսի սքանչելի հեղուկը, որովհետեւ երբ մենք կը խմենք, ամէնէն մեծ վիշտերը անհետ կ'ըլլան:

Թ.

Բագոսն հազիւ մտած գըլխուս մէջ, բոլոր ցաւերս կ'ամոքին, եւ կ'երեւակայեմ ունենալ Կրեսոսի բոլոր գանձերը, եւ կ'ուզեմ երգել միայն:

Փռուած գետինը եւ ծաղիկներով պսակուած, կ'արհամարհեմ ինչ որ Տիեզերքի վրայ կրնայ գտնուիլ: Թող պատերազմ ընէ ո՛վ որ կը կամի, ես կ'ուզեմ իմ ժամանակս անցնել խմելով:

«Է՛», մատռուակ, առ՛ւր ինծի բաժակը, որովհետեւ նախընտրելի է որ գիս տեսնեն գինով գետինը փռուած, քան թէ մեռած:

Ժ.

Ես տարեց եմ, սակայն կը խմեմ աւելի քան երիտասարդները: Եւ երբ որ հարկ է պարել, ես՝ փոխան գաւազանի մը՝ փարչ մը կ'առնեմ, որովհետեւ ի՛նչ ընեմ գաւազանը ինքզինքս պահելու համար: Անոնք որ կ'ուզեն կռուիլ, թող կռուին, ես ժամերս խմելով կ'ուզեմ անցընել:

Մատռուակ, բե՛ր բաժակը, տուր ինծի այդ սքանչելի գինին: Ես տարիքս առեր եմ իրապէս, բայց ամէնէն լաւ կը պարեմ եւ կը նմանիմ Սիլենոս բարի պապիկին:

ԺԱ.

Ճարտար արհեստաւոր, ինծի համար շինէ՛ բաժակ մը այնքան անսպառելի որքան կարելի է: Հոն ներկայացուր նախ գարունը՝ վարդերով պսակուած, բայց հոն փորագրէ ցնծառօններ որոնք ինծի այնքան հաճելի են:

Զգոյշ եղիր հոն գծելէ օտար արարողութիւններ պատարագներու: Մի՛ դներ ո՛չ մէկ եղեռնի պատմութիւն, այլ Արամազդի որդին Բագոսը, Բագոս մարդերուն իր խորհուրդներն աւանդած ատեն, կամ Աստղիկը պար բռնած հարսնիքի աստուածներուն հետ:

Հոն շուքի մէջ ներկայացուր որթենի մը շափազանցօրէն տերեւախիտ եւ խաղողներով բեռնաւորած Սէրեր առանց զէնքերու, եւ Շնորհներ իրենց զուարթութեամբ: Մի՛ մոռնար աւելցնել գեղանի գեղատի մանչերը, այլ եթէ ոչ ուզէիր հոն գծել Ապոլոն ինքն իսկ խաղի ելած:

ԺԲ.

Սիրելի ծիծեռնակ, ամէն տարի դուն կը վերադառնաս Գարնան, եւ բոյնդ կը շինես: Ձմեռն անհետ կ'ըլլաս, եւ կ'երթաս Մեմփիս, կամ Եգիպտոս:

Սակայն սէրը յաւիտենապէս բոյն կը դնէ սրտիս մէջ, եւ միշտ հոն ձագեր կան: Ոմանք հազիւ կը սկսին փետուրներ ունենալ եւ ուրիշներ կճեպի մէջ են:

Կան որ կիսաբաց են, եւ կը լսուի անդադար ձայնիկն անոնց որոնք կճեպը կը ծակեն իրենց կտուցով: Տարեցները կը կերակրեն զեռատիները, որոնք յետոյ կը մեծնան, թուխս կուգան եւ ձագուկներ կը հասցնեն:

Ես ի՞նչ ընեմ: Չի կարելի չէ որ սիրտ մը կարենայ տեղ գտնել այսքան խոշոր խումբի մը Սէրերու:

Թրգմ. ԱՐՑ. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(1) Հիները կը կարծէին թէ՝ Լուսինը Արեւէն կը խմէր իր լոյսը:

ԱՅՍ ՔԱՆԻ՞ՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Մարտ 6ի բանուորական ցոյցերուն առթիւ, Երեւանի մէջ եւս բոլոր գործարաններու բանուորներն ալ հաւաքուած եւ բողոքած են... օդին դէմ, պատանալից բանաձեւերով. Նոյն առեն, «Խորհրդային Հայաստան» (9 Մարտ) կ'ըսէ թէ կաշեգործութեան եւ մետաղագործութեան մէջ աշխատող բոլոր բանուորները որոշեցին իրենց մէկ օրավարձը յատկացնել դրամատիրութեան երկիրներու գործազուրկներուն:

Այս քանի՞երորդ անգամն է, որ հայ բանուորները կը հրաւիրուին իրենց բերնի հացէն կտրել եւ դրամ ղրկել Չինաստանի կամ Եւրոպայի գործազուրկներուն, (բայց երբեք Անատոլուէն վտարուած հայ բեկորներուն):

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Երեւանի թուրք կիներու ակումբին մէջ, Մարտ 8ին, «Քըզըլ Շաֆագ»ի խմբագիր Վէլիբէկով բանախօսութիւն մը թուրք կիներու քօղին դէմ: Բանախօսութիւնը խանդավառեց թուրք կիները, եւ 20 մանկամարդ կիներ, նոյնպէս յիսունեաց թրքուհիներ, բեմ բարձրացան եւ պատռեցին քօղերը:

Նոյն շաբթուան մէջ 190 կիներ եւս նետեցին իրենց քօղերը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿՈՉՆԱԿՆԵՐ

Ի՛նչ ձայն է այս որ շիտակ դէպի հոգիս կը դիմէ,
Կոյսի երգէ՞ն այ թռչիլ եւ շրշունչէ՞ն զեփիւռին.
Նըւա՛գ, որուն սարսուռներն աղօթքի թովքը ունին,
Որ կը մեծնայ մարմնոյն մէջ եւ ամէն ինչ կը յուզէ:

Դաշնակութի՛ւն երկնային, լոկ աստղերէն ծանչցըւած,
Որ կը թրթռայ յարաժամ շուրթին վըրայ բընութեան.
Հըպարտ ծառերը անգամ ամէնը մէկ կը դողան
Երբ մեղմօրէն կը նետուի իրենց սրտին մէջ ճայնցած.

Դեռ ճնչեցէ՛ք քաղցրօրէն, կոյս կոչնակնե՛ր գիւղական,
Երբ լըռութիւնը կ'իջնէ սեւ թեւերով անսահման.
Երբ նէ գուցէ ընդերկար վերադարձիս կը սպասէ...

Օրօրեցէ՛ք դուք նէրա քնքուշ հոգին տարուբեր,
Որուն խորքին մէջ բիւրեղ աչքիս արցունքն եմ մոռցեր
Ուրկէ ես սէ՛ր կ'ըմպէի, ծորած անբիծ աստղերէ:

Վէնետիկ

ՎԻԶԷՆ ՑՐՍ...

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԼՈՒՆՑ (Լեւ Նաթանովիչ).— Ծնած է 1901ին, մեռած 1924ին: Գրականութեան համալսարանը աւարտած, ուսուցիչ գրականութեան Հիմնադիրներէն մէկը Սերապիոն եղբայրներ գրական խումբին: Հրաշալի նկարագիր, բարեկամներու լաւագոյնը: Մեծ ազդեցութիւն մը ունեցաւ պետրոգրադի երիտասարդ գրողներուն վրայ: Կատաղի հակառակորդ գաւառապաշտ շարժման: Կը հաւատար թէ արեւմտեան հեղինակներու սահղծագործելու եղանակը կիրարկելով ռուսական կեանքէ նիւթերու վրայ, կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել նոր արձակ մը: Կանուխ մեռաւ, եւ չկրցաւ արդիւնել իր բարեկամներուն անօգուտ թափառումները: Լունց մեծատաղանդ թատերագիր մըն էր: Իր մէկ կատակերգութիւնը, օրէնքէ դուրս, խաղացին Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Թշնամի հոգեբանական վերլուծումներուն, Լունց յօրինեց յուզառատ եւ զգածական տաղաներ, ուժգնութեամբ եւ շարժումով թաթաւուն, այնքան հետաքրքրական եւ նոր իր յղացումով, որքան ներկայացումով: Լունցի գործը չպիտի մոռցուի երբեք, եւ ոչ ալ ինք, որքան ատեն կ'ապրին անոնք, որ ճանչցան զինք եւ սիրեցին:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Օրէնքէ դուրս, Գօրնցի Գէրթրան, Ճշմարտութեան քաղաքը (1921 — 1924):

Զոշչէնկօ (Միխայիլ Միխայլովիչ).— Ծնած է 1895ին: Կամաւոր ընդհ. պատերազմին ընթացքին: Վիրաւոր: Կամաւոր քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին: Հարիւրապետ: Թունաւոր կազերու զոհ, սիրտի տկարութեան ենթարկուած: Ցժգոյն բայց պչրասէր: Միակն է ռուս նոր գրողներուն մէջ, իր համեստութեամբ: Ցեղափոխական եւ գիւղական եռեւեփէ մը յետոյ կը պահէ օգտակար պաշարիւն մը: Մելամաղձոտ մարդ մըն է, որ կը զբօսնու դառնութեամբ: Ոժգանք կը զգայ «գրականութենէն» եւ պերճախօսութենէն: Իր նախագասութիւնները կարճ են իր բառարանը՝ պարզ: Զինք կը շահագրգռէ միայն յետպատերազմեան օրուան կեանքը: Կը նկարէ փոքր խանութպանները, աննշան պաշտօնեաները, հին հաբուստները եւ նոր քաղքենիները, զորս կը հեգնէ մեղմութեամբ: Որովհետեւ վստահ չէ թէ օր մը մարդկային կատակերգութիւնը չի կրնար ողբերգութեան փոխակերպուիլ: Ցսակ չէ իր հեգնութեան սահմանագիծը: Ի՞նչպէս հասկնալ թէ մահ մը ծիծաղելի է թէ ողբալի: Զոշչէնկօ անգիտակ է այդ հարցին: Անիկա մէկ մատնում ունի,— միայն տաղանդը:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Պ. Սինէբրուխով

...տը Նազար Իլիչի (1922), Երգիծական մուածքներ (1923), Ազնիւ... (1924), ինչ որ կ'երգեր... (1925):

ՏՐԻՈԼԷ (Էլզա Եուրիե...) Գրող մը, որ շատ տարբե... գրչի ընկերներէն: Հարիւր... րիւր համեմատութեամբ... իմաստուն, հեռատես,... յիշողութեամբ օժտուած... կան ոճի մը տէր: Անհ... բարձր բոլոր այն կիներէ... կը կապեն այլ գրողներ... լէ ոչ ոքի կը հետեւի: Մի... գիտնելու համար, ակնկ... լու համար, եւ ամէնէն... զուգնդները՝ ճանկառելու... Չի ձանձրացներ ընթերց... կուտայ քնարերգական... զանգական էջեր (ռուսակ... տագրութիւն): Իր վէպեր... ալ ծանր, թեթեւ են եւ...

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Թաթիոն... (1925), Անտառի եղակներ... Սքօղանք (1928):

ՆԻԿԻՑԻՆ (Նիկոլայ Ն... յեվիչ) — Ծնած է 1897... դամ Սերապիոն եղբայրներ... րին, որուն «արեւելեան»... ուածը կը կազմէ Վսեվոլ... ընդդէմ Լունցի եւ Կավեր... րոնք կ'ուսումնասիրեն արե... հեղինակները եւ անոնց... քը: Նիկիտին կը հետա... առաւելապէս ոճի հարցեր... ազդեցութիւն մը կրած... միատինէն: Երկար ատե... հար մթութեան եւ... թեան, թերեւս անոր հա... կրնար պարզ գրել: Այժմ... կը գրէ արդէն, եւ ունի... արհեստ մը, որ զինք... պահէ անօգուտ գեղգեղանք... եւ կը քալէ աւելի ուղիղ... առաջ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Ռուսական... շեփները (1923), Լայն... (1925), Կիրիկ Ռուդենկոյի... (1928), Գանթուրլէնի գծեր... (1925):

ՎԷՍԻՈԼԻ (Արտեմ, բուն... նունով Նիկոլայ Կոչկուրով)— Ծնած է 1898ին: Պոլշեւիկ... գրողներուն մէջ ամէնէն օժտ... է: Մինչեւ այժմ՝ նուիրուած... գրելու Ցեղափոխութեան... գիւղական Ռուսիան: Ինչպէս... տերը, Վէսիոլի եւս կը կարծէ... Ռուսիան ամբողջութիւն... է, ուստի աւելորդ է բաժան... ման նկարագրել զայն եւ... րամանել: Իր հերոսները,... հորթաքանդակի մը գէմ... միայն կիտովին կը բաժնո... րենց հասարակած գետնէն... սիրելի կոչտ է եւ ուժեղ:... բան կը պարզացնէ, առանց... բանութիւն փորձելու, նկար... ները կուտայ իրենց մէկ... վը, եւ հոգինները կը... տառաձէն, սեւով եւ ճերմ... Իր կորստուն ոճին մէջ... առնական եւ երիտասարդ կեն... նութիւն մը, որ կը հմայէ... կայն ի վերջոյ կը յոգնեցնէ...

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Կրակէ...

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վիրգիլիոսի շաբաթ հռչակուած էր անցեալ շաբթու։ Եւ բազմաթիւ երկիրներ հանդէսներ սարքեցին տօնելու համար մարդկայնական այս դասական բանաստեղծին երկհազարամեայ յիշատակը։

Ֆրանսայի մէջ, Սորպոնի մասնաւոր հանդէս մը տրուեցաւ, ուր խօսեցան ծերակուտականներ եւ գրագէտներ։ Բոլոր վարժարաններուն մէջ մասնաւոր դասեր տրուեցան Վիրգիլիոսի մասին, որ խաղաղութեան բարիքները եւ դաշտերու բանաստեղծութիւնը երգեց։

Հանդէսները աւելի շքեղ էին Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւորաբար Նափոլիոյ մէջ, ուր մեռաւ Վիրգիլիոս։

Ներկայ տարիներուն, հողագործութիւնը եւ խաղաղութիւնը ամենամեծ հոգերն են բոլոր երկիրներու ժողովուրդին։ Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն կողմ տօնեցին Վիրգիլիոսը, որ կը խորհրդանշէ սէրը բնութեան եւ խաղաղութեան։

Վիրգիլիոս ծնած է 70 թուականներուն, նախ քան Քրիստոս, Մանտուի մէկ փոքրիկ գիւղին մէջ, Անդէս, որ ծանօթ է այժմ Փիէթոլա անունով։

Հայրը մեղուապահ էր և աղքատ։ Երրորդ զաւակն էր Վիրգիլիոսը, որ տկար էր կազմով եւ հիւծուած։ Ուսումը առաւ Մանտուի, յետոյ Միլանոյի մէջ։ Աւելի անցաւ Հռոմ։ Վեհերոտ տղայ մըն էր, այնպէս որ չյաջողեցաւ հռետոր դառնալ՝ օրուան դէմքերուն նման։ Մասնաւոր սէր մը ունէր բանաստեղծութեան եւ փիլիսոփայութեան։

Իր գործերն են Հովուականք (հայերէնի թարգմանեց Հ. Ե. Հիւրմիւզ), Մշակականք (թարգմանեց Հ. Ա. Բագրատունի, որ այս գործով ներկայացուց իր հայկական շափը), Ենէական (թարգմանեց Հ. Ե. Հիւրմիւզ, յանգաւոր եւ անյանգ)։

Վիրգիլիոսի հայերէն թարգմանութիւնները կրնան մրցիլ բոլոր օտար թարգմանութիւններու հետ, եւ կուգան առաջին կարգի վրայ, ինչպէս Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւնը՝ ուրիշ թարգմանութիւններու վրայ։

Վիրգիլիոսի գործերը արժէք կը ստանան ոչ միայն իբրեւ մարդկայնական զգացումներու պահարան, բնութեան ու գիւղատնտեսութեան սիրոյ երգարան, այլ նաեւ իբրեւ գեղեցիկ օրինակ մը դասական գրականութեան։

1934), Հայրենի երկիր (1926), եւայլն։

ԶԱՄԻԱՏԻՆ (Եվգէնի Իվանովիչ) — Ծնած է 1884ին։ Աշակերտ Պետրոգրադի Բազմարուեստեան վարժարանին, ուր եղաւ դասախօս նաւային շինութեանց։ Անգլիոյ մէջ շինած է սառցաբեկ նաւեր։ 1916ին հրատարակեց «Գաւառային պատմութիւններ»ը, ուր կը հետեւի Ռէմիզովի։ Շուտով կը ձերբազատուի անոր ազդեցութիւններէն եւ կը գտնէ նոր եւ ինքնատիպ ոճ մը։ Զամիատին Ռուսիոյ նոր գրողներուն մէջ մէկն է անոնցմէ, որոնք արեւմտեան արուեստի ձգտումներ ունին։ Անգլիոյ մէջ բնակութիւնը օգտակար եղաւ ոչ միայն իբրեւ ճարտարագէտ, այլ նաեւ գրող։ Բառի վարպետ մըն է, եւ իր գործերը յօրինուած են ճիշդ ինչպէս իր սառցաբեկ նաւերը։ «Անգլիացիները» կը նշանակեն իր ինքնատիպութեան սկիզբը։ Զամիատին կը գործածէ փոխաբերական ոճ մը, ուր հոգեբանական վերլուծումները շատ քիչ կը ներկայացուին, ընդհակառակն անոնք փոխարինուած են կէտերով կամ գիծերով։ Ոչ մէկ յուզում իր գործին մէջ։ Դուք կարծես նստած էք սեղանի մը առջեւ, որ հիանալի է, բայց ոչ մէկ կերակուր կայ ձեր առջեւ։ Անկէ Զամիատինի գիրքերուն յարաբերական յաջողութիւնը ժողովուրդին մէջ։ Անկէ նաեւ այն մեծ ազդեցութիւնը, որ կը ներկայացնէ գրողներուն համար։ Զամիատին բաց կը ձգէ իր արհեստանոցը, [illegible] ընթերցողը միայն [illegible]ական հաճոյք մը կը զգայ։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Գաւառային պատմութիւններ (1916), Մենք (1921—22), Կղզեցիները (1922), եւայլն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տառերու փոփոխութիւնը անշուշտ պիտի ազդէր նաեւ Թուրք գրականութեան վրայ։ Ինչպէս ժողովուրդը, որ հիմա նուազ կը կարդայ օրաթերթերը, պէտգալով «կեսափոր» գիրերէն, գրողները եւս գոյց կուտան տեսակ մը ընկրկում։ Այսպէս Թուրք գրական պարբերաթերթերը երբեք չեն կրնար արժեցնել իրենց կոչումը։ Հասարակ ու տափակ յօդուածներ, որոնց կարգին աչքիկի եւ խաղերու առատ պատկերներ։ Չենք սակ ունինք Թրքական քանի մը գրական պարբերականներ, «Հայաթ», «Ուլուսը», «Մուհիթ»։ Առաջին պարբերականին յունուարի թիւին մէջ յօդուածագիր մը կը խօսի գերապայծառ Գէորգ Թէրզիպաշեանի ուսումնասիրութեան մասին, «Ֆուզուլի», երկու հատոր, որ վերջերս լոյս տեսաւ հայերէն լեզուով։ Թուրք յօդուածագիրը գնահատութեամբ կը խօսի Թէրզիպաշեանի մասին, եւ կը զարմանայ, որ Հայ մը խորապէս ճանչցեր է Թուրք բանաստեղծի մը հոգին։ Թէրզիպաշեանի գիրքը պիտի թարգմանուի Թուրքերէնի։ «Մուհիթ»ի փետրուարի թիւին մէջ ուսումնասիրութիւններ կան Պէթհովէնի եւ Տոսթոյեւսքիի մասին։ Եւ յօդուած մը։ Թէ ի՞նչպէս սկսաւ Թատերական շարժումը Թուրքիոյ մէջ։ Անանուն յօդուածագիրը կը խոստովանի, թէ Հայերը եղած են Թուրքիոյ առաջին դերասանները եւ թատերագիրները։ «1820 թուականներուն, Հայ հարուստներէն Ցիւզեան ընտանիքին, Պուրուշէքճեէի ծովահայեաց ապարանքին մէջ, Եւրոպայէն վերադարձած հայ երիտասարդներու կողմէ թատերական փորձեր կատարուած են»։ Նոյնպէս «1856 թուականներուն հայ երիտասարդները հայկական վարժարաններու մէջ հայերէն լեզուով թատերական խաղեր ներկայացուցին։ Այսպէս սկսաւ տեղական թատերագրական շարժումը։ Դարձեալ 1856ին Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան խումբ մը կազմեց եւ Ֆրանսերէնէ թարգմանուած կտորներ խաղաց տուներու եւ դպրոցներու մէջ։ 1857ին Արմենակ Հայկունի երիտասարդ մըն ալ իր կարգին խումբ մը կազմելու աշխատեցաւ բայց չյաջողեցաւ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսութեան համայնացումը թշնամութիւն արթնցուց գիւղացիներուն եւ Երեւանի կառավարութեան միջեւ։ Այդ թշնամութիւնը հասաւ մինչեւ ոճրագործութիւն։ Երեւանի նոր գրողներն իսկ արդէն սկսան պատմել այդ ոճիրները... արուեստով։ Այսպէս «Գրական Դիրքերում» պարբերականին մէջ (յունուար) Ս. Շահբազ կուտայ պատմուածք մը, «Մարօն», նկարագրելով թէ ինչպէս Մարոյին հայրը սպաննել կուտայ «կոլխոզ»ին (հաւաքական անտեսութիւն) նախագահը եւ կրակ կը ձգէ «կոլխոզ»ին գործնի գէզերուն վրայ։ Մարօ, երկար վարանումներէ յետոյ, ոճիրին գործադրութենէն վերջը, կը մատնէ իր հայրը գիւղային խորհուրդի նախագահին, որուն սիրահարուած էր։ Պատմուածքը տափակ է, եւ արուեստի որեւէ գեղեցիկ գիծ չունի։

ԱՉՔ ԹԷ ԱԿԱՆՋ

Քրմիկ, ռատիոյի մասին խօսելով, մեր թերթին մէջ կը գրէ թէ աչքն է, որ կը տիրապետէ հիմա, իբրեւ արուեստի ամէնէն սուր զգայարանք։

La Parole Libreի մէջ (23 մարտ), Ժագ Ցիոր կը պաշտպանէ հակառակ տեսակէտը։

Զգայարանքներու պայքար մը կայ ներկայիս։ Եւ արուեստագէտները իրենց նախասիրութիւններուն համաձայն՝ պաշտպան կը կանգնին այս կամ այն զգայարանքին։ Ցիոր կը յայտարարէ թէ «ականջը շուտով պիտի տիրապետէ աշխարհի, շնորհիւ անթելին»։ Արդարեւ անթելը կը յառաջդիմէ։ Միացեալ Նահանգներու մէջ 11 միլիոն անթելի ընկալուչ կայաններ կան, Գերմանիոյ մէջ 3 միլիոն, Անգլիոյ մէջ՝ նոյնքան, Ֆրանսայի մէջ կէս միլիոն։ Եւ ձայները կը ճամբորդեն երկրէ երկիր։ Նուագահանդէս, թատրոն (այդ մասին գալ կիրակի պիտի ներկայացնենք Թրիսթան Պէրնարի փորձերը), դասախօսութիւն, խօսակցութիւն, փողոցներու աղմուկը կարելի է փոխադրել ամէն կողմ։ Խօսուն շարժանկարները յառաջդիմութեան մէջ են։

Ուրեմն ականջը նորէն հրապարակ կուգայ։

Մոռցուած առաջին զգայարանքն էր աչքը։ Եւ այդ՝ նախամարդուն որսորդի եւ նաւորդի կեանքէն ի վեր։ Այս պատճառաւ, տեսողական յիշողութիւնը չափազանց սուր է մարդոց մէջ (80 առ հարիւր համեմատութեամբ), իսկ լսողական յիշողութիւնը տկար (20 առ հարիւր)։ Լեզուներն իսկ կը հաստատեն աչքին գերիշխանութիւնը պատկերներու ճոխութեամբ, գունաւոր ածականներու բազմութեամբ։ Պէտք է ըսել, որ քիթը արհամարհելի զգայարանք մը չէ։ Քարանձաւներու բնակութեան օրերուն, մարդիկ կը գործածէին միայն հոտառական զգայարանքը, ինչպէս այսօր բանտարկեալները՝ իրենց ականջը՝ կենդանիները՝ ձեզ վկայ։

Այսօր ականջները անթել կայաններ են, դուք ձեր սենեակին մէջ բանտարկուած՝ կը լսէք ձայներ, որ տարօրինակ զգայութիւններ կը շնորհեն ձեզի։

Բայց հետաքրքրութի՞ւնը։ Արդարեւ անթելը կը փոխադրէ նաեւ նկարներ։ Եւ վաղը կարելի պիտի ըլլայ, Եւրոպայի մէկ անկիւնը, սենեակի մը մէջ նստած՝ դիտել Նիւ-Եորքի մէկ թատրոնին տեսարանը։

Այո՛, զգայարանքները մրցումի ելած են հիմա։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 9ի թիւով, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք 5 տուն ոտանաւոր, որոնք կը պատկանին 5 հայ բանաստեղծներու։ Պէտք է գիտնալ թէ ո՞ր տունը ո՞ր բանաստեղծինն է, ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, ո՞ր գրքէն առնուած է։

Այն ընթերցողը, որ 5 տուներն ալ պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ վեցամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ առաջին մրցանակը, երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն ընթերցողը, որ միայն 4 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ եռամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երկրորդ մրցանակը, եւ երկրորդը՝ երրորդ մրցանակը։ Այն, որ միայն 3 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ մէկ ամսեկան «Երկունք»։

Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երրորդ մրցանակը։ Միւսները եւ անոնք, որ պիտի յաջողին ճանչնալ միայն մէկ կամ երկու տուները, պիտի յիշատակուին «Յառաջ»ի մէջ, առանց մրցանակի արժանանալու։

Արդէն ստացած ենք քանի մը պատասխաններ, որոնք կը ճշդեն միայն մէկ տունը։

Մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարենք 27 Ապրիլին, կիրակի օր։

Յաջորդ կիրակի ուրիշ նոր մրցում մըն ալ։

ԿԻՒՍԹԱՎ ՄԷՅՐԻԷ

Այսօր՝ կիրակի՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի ի յիշատակ Կիւսթավ Մէյրիէի, որ 1895ին Տիգրանակերտի Ֆրանսական հիւպատոս էր եւ որ Վ.իլ ա՛Ավրէյի մէջ մեռաւ անցեալ յունուար 30ին՝ 78 տարեկան հասակին։ Հանգուցեալը հայկական ջարդերուն ատեն ամբողջ տասը օր հիւպատոսարանի դուռները բաց ձգած էր քրիստոնեաներուն առջեւ, որոնք հոն կ՚ապաստանէին։ Անկէ զատ փախստականներուն աջակցած է նիւթապէս ու բարոյապէս։ Իր անձը վտանգի ենթարկելով, մեծ ջանք թափած է կարգը վերահաստատելու համար, այցելած է Հայոց Առաջնորդարանը եւ քաջալերական խօսքեր ըսած։ Այն ատեն Պոլսոյ պատրիարքը Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան Ֆրանսական դեսպան Փօլ Քամպոնի ուղղած է շնորհակալութեան նամակ մը, արտայայտելու համար Տիգրանակերտի Հայերուն երախտագիտութիւնը հիւպատոս Գ. Մէյրիէի։

1896ի գարնան, երբ ճամբաները բացուեցան, 300 Հայեր ուզեցին արտասահման մեկնիլ, Հիւպատոսին կինը, չորս զաւակներով — մէկը կաթնկեր — գլուխն անցաւ կարաւանին եւ 15 օրուան տաժանելի ճամբորդութենէ մը վերջ — որու ընթացքին գերագոյն զոհաբերութեան ոգի ցոյց տուաւ — հասաւ Իսքէնտէրուն, ուսկից նաւ դրաւ փախստականները։ Վերջին նստողն ինք եղաւ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տօքթ. Իզմիրլեան (Փարիզ) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Կէրլայի (Ռումանիա) գրադարանին։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ԴԱՏ

Վերջերս Լիոնի մէջ տեղի ունեցաւ դատ մը, որ կը շահագրգռէ բոլոր օտարականները Ֆրանսայի մէջ ամէն կողմ։

Բացի դաշնակիցներէն եւ օտար կամաւորներէն, օտարականները իրաւունք չունին պահանջելու իրենց վարձակալի պայմանագրութեան երկարաձգումը։ Հակառակ այս օրէնքին, կան կարգ մը նախարարական որոշումներ, որոնք դիւրութիւններ կուտան օտարականներուն։

Սպանիացի մը հիմնուելով այդ վերջին որոշումներուն վրայ, իր վարձատէրէն կը պահանջէր վերանորոգել պայմանագրութիւնը նախկին գինով, կռթնած այն պատճառաբանութեան վրայ թէ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ եւ ունի զաւակ մը, Ֆրանսացի ծնած։

Վարձատէրերու ընկերութիւնը կը պնդէր թէ միայն դատարանը իրաւունք ունի իր հասկցած ձեւով մեկնաբանելու դիւանագիտական պայմանագրութիւնները։ Միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ մէջ այդպիսի պայմանագրութիւններ չկան, հետեւաբար սպանիացի մը չի կրնար ունենալ Ֆրանսայի մէջ որոշ իրաւունքներ, երբ դեռ Ֆրանսացի մը չունի անոնց նմանը Սպանիոյ մէջ։

Հակառակ այս պատճառաբանութեան, դատարանը իրաւունք տուաւ Սպանիացիին՝ վերանորոգելու իր պայմանագրութիւնը, պարզ այն պատճառաւ՝ որ Ֆրանսացի ծնած զաւակ մը ունէր։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

[illegible]նա Առաջնորդարանի դուռը [illegible]ած՝ կը նկատէ, որ հոն կ՚երթան մութեսարիֆն ու զօրքի [illegible]մանատարը, ուստի առանց [illegible]նելու կը վերադառնայ իր [illegible]։ Երբ մութեսարիֆն ու [illegible]քի հրամանատարը կը հե[illegible]ան Առաջնորդարանէն՝ Ապ[illegible] 2 տարեկան վրան կա[illegible] կ՚երթայ հոն (Առաջնորդարան)։ Նա հոն կը գտնէ քա[illegible] հարուստները, հոգաբարձուներն ու Քաղ. Ժողովի անդամները, որոնք թէյի գաւաթով [illegible] կը խմեն եղեր, որպէսզի [illegible]ապանութեան՝ ոչինչ չզգան։ [illegible] երեւալը ազդեցութիւն [illegible] ներշնչէ Վարդան վարդապետին եւ ուրիշ երկու ծանօթ [illegible]։

∴

[illegible]աղէշի կառուածքն օր մը վերջը Սերոբը 12 ընկերներով եկաւ Սոխորդ*) գիւղը։ Հոն կը գտնուէր 24 չախմախլը եւ տղայոց ձեռքն ալ 12 կանոնաւոր զէնք։ Զուրուխայ կողմը գտնուած աշիրը գացած էր Սոխորդ՝ թալանը վերցնելու։ Սերոբը դուրս եկաւ իր ընկերներով եւ այդ 24 չախմախլըներով, կռուեց ու թալլ չտուեց, որ թալանը տանեն։ Քիւրդերու թիւը կ՚ըլլար մօտաւորապէս 300 հոգի, բայց այնքան էլ կռուող չէին։

Կռուի միջոցին Դաղխատանցի Սուլթանբէկ բռնուած չէրքէզ հարիւրապետը գացած է Սոխորդ։ Սերոբը կը նկատէ նրա եւ զօրքի գալը, պահել կուտայ կանոնաւոր զէնքերը եւ չախմախլըաւորներու կը հրամայէ շարունակել կռիւը։ Սուլթանբէկը կը տեսնէ, որ միայն այդ 24 հոգին են, որ կը պաշտպանեն իրենց չախմախլըներով գիւղը, քրդերաց կը բռնէ մի քանի գիւղացիներ եւ հայերաց ալ մի քանի չախմախլըաւոր եւ կը բերէ Սոխորդ՝ քննութիւն կատարելու։

«Իշէ գլուխ քրդե՛ր,— կ՚ըսէ, — դուք մօտաւորապէս 300 հոգի, իսկ սրանք 24 չախմախլը, այսչափ կռուեր էք եւ ոչինչ չէք կրցեր ընել»։

«Վալլա՛հ, աղա՛, էս հովիտի մէջէն մեզ վրայ Աստուծոյ կրակ կը թափէին. սրանք մենակ չէին, սրանց մէջ մաուզէրներով մարդիկ ալ կային»։

«Զէնքերդ կտրեցէ՛ք, Քրդե՛ր, ես եկայ 24 չախմախլը տեսայ, սրանք կը կռուէին ձեր դէմ, կ՚ուզէք ինծի՝ խաբել»։

Կը վերցնէ այդ Քիւրդերն ու նրանց հրացանները եւ կը տանի Ախլաթ կը բանտարկէ։ Յետոյ զօրանի կ՚ըսէ Հայերուն.

«Ամէն բան գիտեմ, այնպէս որ խելացի գտնուեցէք»։

Այդ մարդը ինչ հոս գիւղ որ երթար, շատ պարկեշտութեամբ կը պահէր ինքզինքը Հայերու վերաբերմամբ։

Սերոբը, որ մինչ այդ կառավարութեան աչքը չէր զարնուած, իր 11 ընկերները [illegible]

[illegible]

նաց Մուշ՝ տեղական գործերով պարապելու, [illegible]

[illegible]

«Դաշտը առած ենք մի ամբար ցորեն, [illegible]

[illegible]

(Շար.)

---

*) Սոխորդ գիւղը, որ Սերոբի ծննդավայրն է, Ախլաթ կը գտնուի։ ԱՆԴ.Ր.